BIBL. NAZ.
Vitt. Emanuele III
RACCOLTA
VILLAROSA
F
137
NAPOLI

Digitized by Google

Digitized by Google

DOMINICVS GALESIVS
DE
RESTITVTIONIBVS
IN INTEGRVM.

ROMAE,
Typis, & Sumptibus Nicolai Angeli Tinaſſij.

597813
Racc. Vill. F. 137

DOMINICI GALESII

I. V. D. FINARIENSIS

SAC. CONGREGATIONIS INDICIS CONSVLTORIS

Et in inclyta Romanæ Sapientiæ Vniuerſitate olim Sacrorum Canonum, nunc Pandectarum Interpretis.

TRACTATVS

DE RESTITVTIONIBVS IN INTEGRVM

Concedendis, vel denegandis ex Edicto Minorum, ex Edicto Maiorum, & ex Generali Clauſula Edicti Prætorij.

COMPLECTENS

Vniuerſum ius reſtitutionis in integrum, qua Iuſtitia dicitur, competens Eccleſijs, Pijs locis, Pupillis, Minoribus, Maioribus, Mentecaptis, Prodigis, Infirmis, Furioſis, Abſentibus, Mulieribus, Militibus, Pauperibus, Ruſticis, cæteriſque legitimo impedimento detentis. Ciuitatibus etiam, Villis, Caſtris, Locis, & quibuſcumque Vniuerſitatibus.

AD PRAXIM TRIBVNALIVM

Aptatus, & ordinatus, expreſſis Reſcriptis, & ſtylo Sacrarum Congregationum, Signaturæ, Rotæ, Tribunalis Auditoris Cameræ Apoſtolicæ, & Curiæ Capitolinæ.

DILIGENTIBVS ETIAM EXORNATVS COMMENTARIIS

Ad omnes Sanctiones Eccleſiaſticas loquentes de in integrum reſtitutione inter Decretales, Sextum Decretalium, & Clementinas regiſtratas.

Nec non ad Conſtitutionem S. M. Vrb. VIII. ſuper præſeruatione Iurium Sedis Apoſtolicæ, inferiorum Eccleſiarum, & Eccleſiaſticorum à quibuſcumque præiudicialibus. Et ad Cap. Quidam cedendi, de Renunciatione.

Singulis Sacrarum Congregationum Decretis Sacra Rota Deciſionibus, & vberrimis Notis ab Hiſtoria, & Chorographia deſumptis, illuſtratis.

Opus tum in Cathedris, tum in Foro verſantibus vtiliſſimum, cum Indice locupletiſſimo Materiarum, quæ in Tract. Com. & Dec. expreſſæ habetur.

Alma in Vrbe Superiorum Aſſenſu Anno Magni Iubilæi ab Orbe verò Redempto M. DC. LXX V. Nicolaus Angelus Tinaſſius imprimebat.

CVM PRIVILEGIO SVMMI PONTIFICIS.

17813 Racc. Vill. F. 137

DOMINICI GALESII

I.V.D. FINARIENSIS

SAC. CONGREGATIONIS INDICIS CONSVLTORIS
Et in inclyta Romanæ Sapientiæ Vniuerſitate olim Sacrorum Canonum, nunc Pandectarum Interpretis.

TRACTATVS

DE RESTITVTIONIBVS IN INTEGRVM
Concedendis, vel denegandis ex Edicto Minorum, ex Edicto Maiorum, & ex Generali Clauſula Edicti Prætorij.

COMPLECTENS

Vniuerſum ius reſtitutionis in integrum, qua Iuſtitia dicitur, competens Eccleſijs, Pijs locis, Pupillis, Minoribus, Maioribus, Mentecaptis, Prodigis, Infirmis, Furioſis, Abſentibus, Mulieribus, Militibus, Pauperibus, Ruſticis, cæteriſque legitimo impedimento detentis. Ciuitatibus etiam, Villis, Caſtris, Locis, & quibuſcumque Vniuerſitatibus.

AD PRAXIM TRIBVNALIVM
Aptatus, & ordinatus, expreſſis Reſcriptis, & ſtylo Sacrarum Congregationum, Signaturæ, Rotæ, Tribunalis Auditoris Cameræ Apoſtolicæ, & Curiæ Capitolinæ.

DILIGENTIBVS ETIAM EXORNATVS COMMENTARIIS
Ad omnes Sanctiones Eccleſiaſticas loquentes de in integrum reſtitutione inter Decretales, Sextum Decretalium, & Clementinas regiſtratas.
Nec non ad Conſtitutionem S. M. Vrb. VIII. ſuper præſeruatione Iurium Sedis Apoſtolicæ, inferiorum Eccleſiarum, & Eccleſiaſticorum à quibuſcumque præiudicialibus. Et ad Cap. Quidam cedendi, de Renunciatione.
Singulis Sacrarum Congregationum Decretis Sacræ Rotæ Deciſionibus, & vberrimis Notis ab Hiſtoria, & Chorographia deſumptis, illuſtratis.
Opus tum in Cathedris, tum in Foro verſantibus vtiliſſimum, cum Indice locupletiſſimo Materiarum, quæ in Tract. Com. & Dec. expreſſæ habetur.

Alma in Vrbe Superiorum Aſſenſu Anno Magni Iubilæi ab Orbe verò Redempto
M. DC. LXXV. Nicolaus Angelus Tinaſſius imprimebat.

CVM PRIVILEGIO SVMMI PONTIFICIS.

Google

EMINENTISSIMO, ET REVERENDISSIMO PRINCIPI

FRANCISCO

S. R. ECCLESIAE

CARDINALI NERLIO

ARCHIEPISCOPO FLORENTINO

DOMINICVS GALESIVS F.

PRINCIPEM Virum exoptans, qui primogenitum hunc ex varijs mearum Lucubrationum fœtibus vtriuſque Iuris Arcana, ſacræ eruditionis melle perfuſa, duodecim annorum curſu in publicis Exhedris explicata, & ad Fori praxim digeſta claudentem, inclyto ſui nominis patrocinio foueret, ſuoque Lumine ſplendeſcere pateretur; ea animi propenſione motus, qua Te olim, Princeps Eminentiſſime, in priuatæ virtutis, doctrinæque eminentia publicis commodis deſeruientem, inter eruditiſſimos Romanæ Aulæ Præſules præclariſſimum, & Iuſtitiæ vindicem integerrimum reſpiciebam, mox verò in auguſto purpuratorum Patrum ſubſellio collocatum, vti Iuriſprudentiæ, & Eccleſiaſticæ eruditionis Oraculum veneror, huic Te muneri potiſſimum deligendum decreui. Quamobrem Opus hoc in tuum ſinum confluit, vltròque purpuræ tuæ, omnium virtutum gloria præfulgenti accurrit, vt de tuo Nomine, cuius Numini dicatum, & conſecratum in publicam lucem prodit, Lector ſingularem quemdam de ipſo opinionem efformet, à Summo Viro probata, non niſi ſumma intelligens. In Te ſiquidem iure merito Sapientia dignitatem quærit, in quo tot dignitates Sapientiam inuenerunt, quod non eſt vt altius argumento deſumpto explicem, cum Alexandri VII. Clementis IX. & Clementis X. Sapientiſſimorum Pontificum, de Te iudicia non niſi maxima quæque de Te ſentire permittant. Et ſanè, qui Te ab ipſa Natura ad grauitatem, temperantiam, & animi magnitudinem efformatum in primo tuæ ætatis flore non modò Vtriuſque Signaturæ Referendarium, ſed inter Sapientiſſimos eiuſdem Tribunalis Areopagitas, quos Votantes appellamus, cooptatum viderunt, tantaque ſedulitate, & virtute tui muneris partes implentem

audi-

audiuere, eluctentem tuam in legibus interpretandis æquitatem, in explicandis ſcientiam, qua non ſemel ſupremi eiuſdem Tribunalis Vota in tuam ſententiam pertraxiſti, nec non in partium altercationibus vitandis prudentiam admirabantur, ignari quomodò dum omnia Iuſtitiæ dares, plurimum nihilhominus gratiæ tribuere videreris. Narrare mitto delatas Tibi Baſilicæ Vaticanæ Canonicatus, Parci Maioris Abbreuiatoratus, nec non Prothonotariatus Apoſtolici inſignes Prælaturas. Non ibo per ſingula demandata Tibi Apoſtolica munera, & Eccleſiaſtica decora, quæ quidem cum multis, qui per tot ſecula loco, vel munere præiuere, communia habere potes, neque modeſtiæ tuæ grata forent, nec vlli ignota puto. Quæ ſingulariter tua ſunt, & quibus Sapientum oculi prægrandi admiratione capti, qualis ſis, qualiſque aliquando futurus eris facilè diuinarunt, in medium reuocabo, non quòd animi tui præſtantia, qua natus ad maxima omnem laudem ſuperas aliqua encomiaſtica ſcriptione indigeat, ſed vt nulla vnquam ætas, ad Eccleſiaſticorum Principum Exemplar, de tuis laudibus conticeſcat. Fuere quidem ornamenti, clariſſimis Maioribus tuis, Præſulum Tyaræ, Sacrorum Heroum purpuræ, Regiæ ad Principes Legationes, & cuiuſuis auguſti Magiſtratus honores, hæc tamen omnia à tuis virtutibus maiorem nitorem accipiunt, quarum Sedes Apoſtolica inſpectrix, de tua in rebus agendis prudentia, perficiendis ſapientia, rectaque, & inculpata viuendi ratione non ignara, Te inter grauiſſimos Boni Regiminis Purpuratæ Congregationis Patres adlegit, adhuc florentibus annis Prolegationis Bononienſis dignitate, quæ lydij lapidis inſtar eſſe cenſetur, decorauit; vbi cum in difficillimis per obitum Alex. S. M. VII. Pontificij inter regni temporibus, quanta prudentiæ laude, quantaque Sapientiæ opinione perfulxeris, ipſi rerum euentus comprobaſſent, & omnia probè noſſet, qui in proxima Diuinitati Sede, vti Chriſti Vicarius veneratur Princeps Noſter, re, & nomine Clemens ter Optimus, terque Maximus, cuius probitatis memoria apud poſteros immortalitatem æquabit, Te ad Poloniæ Regem Nuntium Apoſtolicum miſſit ibique arduis rebus præpoſitus, cum ſummo ingenio, & dexteritate quæque geſſiſſes, magnumque de Te maximis in rebus agendis, atque perficiendis experimentum dediſſes, Te ad Cæſaream Leopoldi Imperatoris Maieſtatem, vt furentis Martis tela, ex Cæſareis, & Polonis Armis vnitim deſumpta in Othomani Imperij exitium conuerterentur, extraordinaria demandata legatione tranſmiſit. Teque Apoſtolica deinde ad Regem Galliæ Nunciatura condecorauit, cuius mu-

nus

nus, omni decore, ſumma fide, & oculata prouidentia perfungentem, meritorum duntaxat tuorum, non officiorum generoſo ambitu prouocatus, proximæ pontificio faſtigio dignitatis purpura, communi omnium plauſu, tuis virtutibus exornatis, Te Romam euocauit, totiuſque Aulæ fælicibus votis, atque ſuffragijs excepto, & in publicæ Curæ partem adſcito, maiora Sedis Apoſtolicæ negotia, ſapientiæ, & integritati tuæ concredidit, vtque in maximis Eccleſiæ oneribus Te adiutorem habere poſſet, Te vnum à Secretis Status elegit. In hac autem tam illuſtri Prouincia, & excelſo Senatus Vaticani munere obeundo, tantam Catholicæ Reipublicæ partem refers, tanta erga Deum pietate emines, & in rebus quibuſque ſummis pertractandis dexteritate, prudentia, iuſtitia, & liberalitate præfulges, vt ne dum in Orbis Regia tecum degentes, ſed & exteras ipſas Gentes in tui venerationem conuertas, & rapias. Præclariſſimas ingenij, & præſtantiſſimi animi tui dotes, quibus cuncta perfeciſti tacita potius admiratione, quàm verbis exequi facilius redditur Principes Eminentiſſime. Quapropter cum ratio ipſa ſuadeat, vt quod aſſequi non poſſum, ſequi deſinam, Aurea [illegible], omnique poſteritati memorabilia ad rem Eccleſiaſticam à Te geſta, & ſumma celeritate, atque integritate confecta prædicent Poloni, teſtentur Germani, fateantur Galli, qui hæroicas ingenij, & genij tui dotes tanta admiratione reſpiciebant, vt vbique fama præſens, vbi aberas in optatis, vbi aderas in delicijs habereris; Oſtro, quo inter purpuratos nites prius populi votis, & propria virtute, quam Sanctiſſimi Principis Clementia exornatus. Et quoniam in generoſo cuiuslibet laudis contemptu, inuicta animi tui conſtantia, calami mei progreſſus comprimens, panegerym de Tuis laudibus protendere vetat, ipſas ſaltem in Epitomen arctare liceat, hoc vnum, quod inculcabit poſterorum famæ, commemorando, Florentinum nimirum Archiepiſcopatum, ne Patriæ tuæ deeſſes, neue longè Roma abeſſes, ante purpuram, nulloque præuio examine tuis laboribus additum, tuæque integritati concreditum. Vix etenim Patruus Tuus Franciſcus S. Romanæ Eccleſiæ Cardinalis Nerlius, Heros rara omninò virtute, corde religioſus, ore ſuauiſſimus, ſapientia admirabilis, ſacerrima Vitæ innocentia præclariſſimus, ſedula, & irrequieta animarum ſalutis cura vigilantiſſimus, religione incomparabili, clementia omnium animi decorum integra poſſeſſione ornatus, qui, qualis, & quantus fuerit abundè declarat Vaticana Purpura, non vti fortunæ donum, ſed vti virtutis præmium à Clemente S. M. IX. accerrimo, & integerrimo

meri-

meritorum æſtimatore ad ipſum delata poſt varia fœliciſſimè obita regimina, ſumma cum Pontificiæ gratiæ, eruditionis, ac probitatis commendatione, in vinea Domini ſudatiſſimè elaboraſſet, & Florentinam Eccleſiam ſanctiſſimè rexiſſet, communi infortunio, in omnium licet memoria iocundiſſimè rediuiuus, tumulatus extitit, quod Clemens nunquam interituræ gloriæ Princeps huius nominis X. Te ter Optimi Patrui Nepotem meritiſſimum, eiuſque virtutum Imitatorem exactiſſimum, digniſſimum ſucceſſorem delegit. Inculcabit etenim poſterorum famæ, quod Te, quamuis Florentinæ Inſulæ ad motum, in Vrbem nihilhominus Sapientiſſimus Pontifex reuocauerit, vt virtus tua, quæ in peculiari, licet nobili regenda Archiepiſcopali Eccleſia propemodum latuiſſet, in hoc Auguſtiſſimo Catholicæ Eccleſiæ, & Apoſtolicæ Sedis Theatro, glorioſius, atque vtilius emicaret, & eò efficaciorem, quò proximiorem Vrbis, & Orbis communi bono operam admoueret, meum non eſt deſcribere, quæ ſatis admirari vix poſſum; cumue tot, tantaque præclara, quæ de te dici poſſent eruditiſſimum quemlibet Scriptorem exanimet, quæ verbis facilè exequi nequeo, tacito obſequij monumento percurro, & precor vt has qualeſcunque voces, ex intimo tamen cordis expreſſas in his paginis ex purpurato tuo Nomine cum immortalitate victuras, vti perpetua meæ in te obſeruantiæ teſtimonia, excipias, Meque in tui patrocinium iam pridem benignè ſuceptum confirmes, & foueas. Vale.

PRAE-

PREALOQVIVM
FRANCISCI PTOLEMAEI
PATRICII SENENSIS
IN ALMAE VRBIS ARCHIGYMNASIO
Primarij de mane Iuris Ciuilis Interpretis.
EMINENTISS. ET REVERENDISS. DOMINI
CARDINALIS SFORTIAE
AVDITORIS.

CONSVEVERE *Tragedi epiſtolam capere de ijs, quibus pro ſe loqui non licet* [1], quam vocaliſſimus Curio ſtentoria voce proclamaret. Hinc ego in Curionem aſſumptus Authoris litterariam in ſcenam prodituri, quæ eiuſdem modeſtiæ ſunt ineffabilia ex epiſtola præloquar, rudi quidem ſtylo, ſed vero, ideòque breuiſſimo, tùm, vt qui *in hunc librum inciderint ad primam paginam non laſſi perueniant* [2]; cùm quia *probis viris nihil aliena addit oratio* [3], ac ne *blanditiæ longiores corrumpant veri dignitatem* [4].

Galeſium nobile genus, vel à lacteo morum animiquè candore, vel à Gallo, regio, ſacro, ac pugnaciſſimo animanti [5], quem adhuc in ſtemmate geſtat, vel à Galathis Populis denominatum [6], à Galeſa Decapolitanæ Regionis Ciuitate [7], vel melius à Galiſion Epheſiorum vrbe [8], originem duxiſſe credibile eſt; Italiam tamen transfuectum propè Tarentum [9], vbi eiuſdem nominis flumen eſt [10], conſediſſe veterum monumenta teſtantur.

Hoc Romam crebris eius Gentis victorijs aduocatum [11], cùm Galeſiæ Tribui nomen dediſſe dicatur [12], placida potitum quiete non ambigitur, donec varijs Barbararum Gentium expulſum conatibus, tutiſſimas inter Italiæ Sedes, liguſtici maris oras elegit, atque conſedit Pollupici Liguriæ vetuſtæ Ciuitati, ac mediæ inter Vada Sabatia, & Albingaunum [13], qui poſtea Finale dictum eſt, vel ab aeris puritate Thuſce *fin'aria* [14], vel ab vbertate glebæ *Fenarium* [15].

Pollupici inquam, ſeù Finario conſedit quatuor arcibus in opulentiſſima valle affluenter munito, nobili ob Carrectiorum Procerum ſplendidiſſimam ſedem, quorum Cardinales non ab alio ſuæ iuriſdictionis nomine, quam à Finario denominationem ſumere voluerunt [16], nobiliori, quia tantum viribus valuit, vt ad eius reſiſtentis ſubiectionem potentiſſima tunc Genuenſium Reſpublica triremes inſolitæ magnitudinis, ac virium condere coacta fuerit [17]; nobiliſſimo tandem, quia generoſo recæpit hoſpitio, bis Carolum quintum Imperatorem [18], ſemel Imperatricem ex Hiſpania Viennam, ſeù Vindomanam Imperij Sedem prodeuntem, atque Reginam Hiſpaniarum contrarium iter metientem, à qua Ciuitatis, ac Nobilitatis nuncupationem obtinuit.

Hic ſuum genus traxit Author fumoſis clarum imaginibus, quas vetat edere tum tempus edax rerum, atque inuidioſa vetuſtas, tùm quia ſtemmata non proſunt, nec iuuat pictos maiorum vultus oſtendere: namquè

Nobilitas ſola eſt, atque vnica virtus [19].

Vndè ſat erit, vt propoſita breuitas obſeruetur, ad maiorum Authoris virtutem indicandam, ſi eiuſdem octo viuentes Adgnatos numerauero inſigni Doctoratus Laurea decoratos, inter quos quinque ſupereminent Germani Fratres, atque Patruus nomine Bernardus, qui moribus, doctrinaque clariſſimus, ac Sacræ Theologiæ doctor renunciatus, meruit non modo Præpoſituram inſignis Collegiatæ primam in Patria dignitatem, ſed vt ad Orani Epiſcopatum à Prorege Sardiniæ no-

minaretur. Hunc inſignem virtute ac pietate virum quis non dixerit? cùm opibus, conſilioque vbique iuuerit Authoris ingenium, vt vires ſuas ad auitum familiæ ſplendorem integrandum exhiberet.

Talibus auſpicijs Author primæ ætatis tyrocinio, honeſtis ſanctiſque moribus imbutus Genuam ſe contulit, vbi Rethorices, politioris doctrinæ, atque Phyloſophiæ rudimenta apud eloquentiſſimos Societatis Ieſu Patres celeriter hauſit: indè ad Iuris vtriuſque prudentiam conuerſum animum, tam alacri mentis impulſu ad Auguſtæ Taurinorum Academiam profectus penitiora eiuſdem arcana colluſtrauit, vt breui in æqualium ingeniorum paleſtra longè clariſſimus, ab ampliſſimo eius vrbis Senatu concordi calculo nobilem Doctoratus coronam obtinuerit [20].

Hinc perenni onuſtus gloria patrios repetijt lares, indèque breue poſt tempus Romam non modo generalem omnium hominum, ſed maiorum ſuorum ſpecialem Patriam conuolauit, vt in ampliſſimo totius orbis theatro ſplendidum ſuæ virtutis ſpecimen exhiberet. Nec mora. Vacante tunc in Archigymnaſio Lectura quarto vix luſtro ætatis exacto, ſolemni, ac rigoroſo examine comprobatus, ab Alexandro VII. iuſtiſſimo, acerrimòque iudiciorum æſtimatore, iunior licet inter competitores, Inſtitutionum Iuris Canonici profeſſor eſt renunciatus; deindè à Clemente IX. inter Cenſores librorum improbatæ lectionis adlectus, quibus Pontificibus audientibus mellita orationis facundia, egregiòque actionis decore perorauit, dum Sacrum in Cappella ſolemniter ageretur. Mox ad vlteriores Academiæ gradus procedens extraordinarias Iuris Ciuilis materias diù ſapienter expoſuit. Nobiliſſimo tandem ſtudio Pandectarum addictus ſolido doctrinæ pondere, ac florida eruditionis vbertate, non vulgares animi dotes audientibus indeſinenter oſtendit. Atque, vt anteacti laboris fructum aliquem proderet, *hoc Reſtitutionis in integrum* præclarum edidit opus, cuius materiam è ſuggeſtu per annum publicè declamauerat. *Vtilitas huius tituli non eget commendatione: ipſe enim ſe oſtendit* [21], verum ex ipſo noſcet vnuſquiſque quam ſit Author ingenio ad inueniendum acuto, ad examinandum ſolerti, ad exarandum prompto, & vberi: cum conſter neque illi vel meditationis laborem, vel inſaturabilem quandã abditiſſima quæque capeſſendi ſpiritum defuiſſe.

Verùm quia floreſcentis ingenij vis nouos aſſiduè fructus parere non deſinit, quanta ſit Authoris præſtantia cognoſces ex altero tractatu quem mox eſt editurus ſub nuncupatione *Pontifices Legislatores*. Colliges enim quam varia ſit eruditione refertus, cum hiſtorias ac geſta Pontificum contineat vniuerſas; quam ſolidè totius Eccleſiaſticæ Doctrinæ enucleet ambiguitates, quam perfectè, cùm poſtquam operi ſeptem inſudauerit annis totam ea in re ingenij ſui pænum exhauſerit.

De hoc, nam mihi iam tota effluit aqua breuitatis, ſequens proferam incorruptum iudiciũ Illuſtriſſimi D. Caroli Cartharij Sacri Conſiſtorii Aduocatorum Decani meritiſſimi, qui Nobilis licet Vrbeuetanus, è vetuſto Carteriorum genere procedens [22], atque digniſſimus Senatoris Romani Iuliui filius, ac proindè verè Patricius [23], auitis, proprijſque decoribus fulget, virtutum, operumque claritate nobiliſſimus, inter quæ excellit *Synopſis Aduocatorum Conſiſtorialium*, atque inter edenda libet expectatiſſimus *De Romano Atheneo*. Is ità proprijs, alieniſque laboribus incumbit, vt per eum ſit ſemper honos ſtudijs duraturus: *Etenim inter præcipua huius ornamenta ſeculi numerandus, colit ſtudia, ſtudioſos amat, fouet prouehit, omniumque, qui aliqua componunt, portus, ſinus præmium, omnium exemplar, ipſarum deniquè litterarum iam ſeneſcentium reductor, ac reformator, domum ſuam ſtudioſis præbet oportunam, auditoria mira benignitate frequentat*, vt de Titinio Capitone ſcribit Plinius [24]. Nec ignoratur, *quantòpere bonis artibus faueat, quantum gaudy capiat, ſi nobiles iuuenes dignum aliquod maioribus ſuis faciant*, vt idem Plinius de Spurina teſtatur. Vnde mirandum non eſt Antonium Stephanum Cartarium tanti Patris digniſſimum filium, ità liberalibus artibus, ſolidiſque diſciplinis profeciſſe, vt quilibet eruditus expoſcat eiuſdem tractatus, quibus nomen eſt *Europa gentilitia*, ac *La bilancia delle Stelle*, quos ſubſeciuis horis ſapienter exarauit.

Huiuſ-

Huiuſmodi comprobatum teſtimonio *beatiſſimum authorem exiſtimo, qui bona manſuraque fama præſumptione fucetur, certuſque poſteritatis per ſua opera cum futura gloria viuet*. Etenim cum Plinio *omnes homines arbitror oportere, aut immortalitatè tem ſuam aut mortalitatem cogitare* [25]. Itaque ab hoc opere procul eſto malign-interpres: *improbè enim agit, qui in alieno libro ingenioſus eſt* [26]. Tuquè Lector humaniſſimè Authori plaude, ac Vale.

DOMINICO GALESIO

FINARIENSI

Viro Erudito, Sacræ Congregationis Indicis Conſultori & in Romana Vniuerſitate Pandectarum Profeſſori.

CAROLVS CARTHARIVS

Sacri Conſiſtorij Aduocatus S. P. D.

MAgna profectò laude dignus cenſendus eſt ille, qui Patrijs laribus, domeſticis nempe delicijs, derelictis, aliò ſe confert: maiori, qui Regias Vrbes adit, vt ibi virtute proficiat: maxima, qui de exquiſita, cœptaque virtute ipſa teſtimonium proprijs Lucubrationibus exhibet. Dum hæc expreſſi, Galeſium indicaui. Tu ſiquidem, iuuenili ætate, generoſa mente, Patriæ, Genitoribus, Amicis vale dixiſti, probè edoctus, quòd *humiles, & plebeia animæ domi reſident; & adfixæ ſunt terræ; illa diuinior eſt, quæ Cælum imitatur, & gaudet motu*: & Horatiano impulſus incitamento

I bone, quo virtus tua te locat, i pede fauſto,
Grandia laturus meritorum præmia. Quid ſtas?

ad eam Vrbem properaſti, quæ; vt Chiſius cecinit Vates.

Orbis Roma decus, dominatrix Roma potentum.

Et in qua Scientiæ adeo effloreſcunt, vt non immeritò Pius Secundus de ea aſſeruerit. *Quemadmodum Terræ flumina, quamuis ampla, & profunda, nomen amittunt, ingreſſa mare, ita Doctores domi clari, & inter ſuos illuſtres, Romanam adeuntes Curiam, inter maiora lumina nomen, & lucem amittunt*: in ea pedem fixiſti; legali Philoſophiæ, conſtanti pectore, inceſſanti labore te dediſti; in arduo literario certamine (concurſum nuncupamus) coram Flauio Card. Chiſio Sedente Alexandro S. M. VII. propriæ virtutis experimentum feciſti; publicam Iuris Pontificij Exedram in Romana Vniuerſitate promeruiſti; lucubrationum damnatæ doctrinæ trutinator, ac cenſor, à Clemente S.M. IX. demandata tibi facultate, euaſiſti; & politioribus literis exornatus, non ſemel tantùm, tum eodem in Areopago, tum in Pontificio Sacello peroraſti. Hæc Galeſianæ Imaginis, ſi non pennicillo, calamo ſaltem delineatio; ſed eandem validioribus coloribus ad viuum expreſſam inſpecturus in dies eſt Orbis. Modò ad rem noſtram. Magni Operis partem minimam, cui manum admouiſti, accuratè perlegi, à Petro nempe Apoſtolorum Principe, Summo Pontifice, ad Clementem vſque Primum in eadem ſuprema Dignitate per interualla ſucceſſorem: ingenuè fateor, vt ſoleo (adulari ſiquidem nunquam didici) quòd in vngue leonem ſum admiratus; iudicium etenim, ac prudentia in inuentione ibi ſatis emicat, dum tu homo ſacer, ſacra in Vrbe, Sacrarum Sanctionum Interpres materiam ſacram pertractandam ſelegiſti, & *Pontifices Legislatores* inſcribi Opus voluiſti: Doctrina, atque eruditio ibi conſociæ perbellè apparent, & aptè quidem miſcuiſti vtile dulci, vt eodem tempore docendo, ac erudiendo, legalem aſperitatem eruditionis variæ dulcedine condires: hinc habebunt Iuriſprudentes, habebunt Hiſtorici, habebunt docti, ac eruditi quid addiſcant, quid admirentur. Perge itaque hilari animo Pontificum Legiſlatorum Hiſtoric

legalem fælicìter incæptam Lucubrationem, ex qua perennem tuo nomini famam promanaruram nequaquam eſt ambigendum; nam

Poſt obitum bene facta manent, æternaque Virtus.

Nec te dererrear labor, ad Clementis Decimi fauſtè regnantis Sanctiones perducendus; erenim; Seneca teſte. *Generoſos animos labor nutrit*: *Laborem ſi recuſes, parum eſſe potes. Non eſt viri timere ſudorem.* Et ex Cicerone. *Iuſtus, ac honeſtus labor honoribus, premijs, ſplendore decoratur.* At feſtina lentè: *naſcitur enim* (vt Plurarchus docet) *ex aſſiduitate laborum animi hebetatio quadam, & languor; & ſicut planta mediocri aqua aluntur, immodica ſuffocantur, ſic animus moderatis laboribus adiuuatur, immoderatis obruitur.* Hæc mea ſententia, ſtudioſiſſime Galeſi, vt ſciſciranri tibi faciam ſatis. Vale, meque ama. Ex Vrbe æterna. Anno à ſalute parra millesimo ſexcenteſimo ſeptuageſimo, Idibus Octobris.

---

1. Martial. in Epiſt. lib.1. Epigr. Rader ibidem Ramirez ibidem Plin. lib. 4: ep.7.
2. Martial. ibidem.
3. Simmac. lib.3. Ep. 48. & 91.
4. Idem lib.1. Epiſt.22.
5. Plin. lib.10. cap.21.
6. Plin. lib.5. cap.22. Strab. lib.4. Geogr.
7. Plin. lib.5. cap.18.
8. Ortel. in Theſaur. Geogr.
9. Virgil. Aeneid. 7. verſ. 525. &c. Senec. itidem la Cerda alijque.
10. Virgil. ibidem verſ. 573. Georg. 4. verſ. 126. ibique Seru. Horat. lib. 2. od.6. Acron. & Porphir. ibidem Liu. lib.5. dec.3. f. m.126. Vib. ſequeſt. de Flumin. Boccacius de Flumin: Ortel. in Theſau. Geogr. Ferrar. in Lex. Geograph. Paul. Merul. Coſmogr. lib.4. p.3.
11. Liu. lib.1. & 2. dec.3. & alibi. Tacit. lib.3. cap.11. Arnold. Clapmar. de arcan. Rerum publ. lib.4. cap.6.
12. Panuin. de Ciuit. Romana fol. m.311.
    Nardin. in antiqu. verò lib.2. cap.4. fol. mihi 156. &c. Ferrar. in lex. geogr.
    Plin. lib.10. c.21. Beroald. ad Apul. met. lib. 2. in v. Dictura Præſagium.
13. Orrel. in Theſaur. Geogr. Ferrar. in lex. geogr. P. Merul. Coſmogr. lib:4. p.3.
14. Blond. in Liguria P. Merul. ibidem.
15. Sanſouin. orig. famil. ill. Ital. de fam. Carretta f. m. 206.
16. Sanſouin: ibidem.
17. Petr. Bizzar. Hiſtor. Reip. Genuenſis lib.12. fol. m.273.
18. Sanſouin. ibidem.
19. Iuuenal. ſat.8.
20. l.1. ff. in integr. reſtit.
21. De Cartorio Grurer. 959. 2. & 967. 3. Simm. lib.8. Ep.16: lib.9. Ep:6. & 28. De filio Cartarij idem Simm. lib.4. Ep.19.
22. Liu. lib.1. dec.1. cap.3.
23. Plin. lib.8. Ep.12.
24. Plin. lib.5. Ep.17.
25. Plin. lib.9. Ep.3.
26. Martial. in Ep. lib.1. Epigr.

LE-

LECTORI BENEVOLO.
DOMINICVS GALESIVS.

QVAE inter varias tam Eccleſiaſtici, quàm Cæſarei Iuris materias in publicis Exhedris, duodecim Annorum curſu, quoad Leges, & Canones de In Integrum Reſtitutione loquentes, deglutienda propoſui, ad formam, & praxim Tribunalium digeſta expono, non Controuerſiarum, aut Conſultationum Volumina exhibendo, quaſi Clientibus priuatim vendita, publicè donare velim, ſed peculiari adito Tractatu diligenti quinque annorum ſtudio abſoluto, nullo mercedis amore ductus, fidei, Iuſtitiæ, & æquitati duntaxat conſulens: Legalium etenim ſententiarum nodi verius in Tract. *quam in* Conſult. *ſoluuntur; cum in illis nihil ad ſcribentis fructum, in iſtis verò omnia ad Clientis votum proponantur. Et quamuis haud ignorem tam immenſam de in integrum reſtitutionibus eſſe materiam, vt ſi qua breui, clara tamen methodo componere ſtudui, latiori ſtylo alter euoluere velit, non pauca Volumina implere poſſit, & debeat; nihilominus, in hoc* Tract. *vbi agitur* de reſtit. in integr. ex Edict. Minor. & ex Edicto Maior. & ex Clauſula Generali Edicti Prætorij *habebis, quò in rebus profanis*. In Comment. verò ad Conſt. Eccleſiaſticas ſub rubrica de reſtit. in integr. regiſtratas, & ad Vrb. S. M. VIII. Conſtitutionem de præiudicialibus Eccleſiæ nec non ad Cap. Quidam cedendi, de Rennnc. *inuenies, quò in rebus Eccleſiaſticis tuum deſiderium exornes. Veritas enim in paucis conſiſtit, vndè Sapientes iure merito prolixitatem faſtidiunt, & in compendium contracta magis amant. Profiteor tamen non meum eſſe conſilium poſt tot de hac materia diſceptationes, tot locis eruditiſque calamis ſparſas à* Sfortia Oddo, Franciſco Caldas, Mauritio Bolano, Gaſparo Manzio, *& de recenti erudito ſtylo atque mirabili methodo ab Eruditiſſimo, & peritiſſimorum iuris doctiſſimo* Hieronymo Calà in ſuis Obſeruationibus de reſtitutione in integrum minoribus alijſque priuilegiatis perſonis quandòque deneganda; *malè recoctam, quod aiunt, rapam, faſtidioſo præſertim noſtri ſeculi palato obijcere; ſed huius operis inſtitutum eſſe quicquid in Pontificio, & Cæſareo Iure in materia Reſtitut. In Integrũ, notabile dari poteſt, illuſtri loco ponere, & varias perfectiſſimorum ingeniorum interpretationes ad Leges, & Canones de ipſa loquentes, materias Eccleſiaſticas à profanis diſtinguendo, quod à nullo hucuſque factum inueni, in vnum veluti perfectionis corpus, includere, grauiores magiſque communes in vtroque Iure DD. Sententias in*

praxi

praxi ſectandas exprimendo; non minutias quaſdam ſcholaſticæ potius, & Accademicæ exercitationis, quàm iuridicæ veritatis conſectatus, ſed ex præſtantiſſimis ipſis Romanorum Pontificum, & Imperialium Conſtitutionum Sanctionibus ratione, & veritate perquiſita; nec non inter grauium hinc inde Iuris Conſultorum, & Canoniſtarum conflictus, quorum multi vertiginoſa potius opinandi licentia, alijſque affectibus, & cauſis, quàm Textus litera, & ratione perpenſa, calamum ſtrinxere, ex ſolidiſſima Sac. Rom. Rotæ Areopagi ſententia, atque doctrina deciſione deſumpta; re verò aliter poſtulante proprijs interpretationibus, rationi, & literæ Textui innixis; nodoſis vtriuſque Iuris ambiguitatibus, & quæſtionibus illuſtratis, vbi etiam argumentorum conditio tulit, præſertim in Commentarijs; Veterum eruditione aſperſis, vt interdum legalium Concluſionum auſteritas, hiſtoricæ veritate, veluti ſucco perfuſa miteſcat, quorum ordinem colligere potes ex folio Coordinationis totius Operis, vbi ne dum Capitum, ſed & rerum Notabilium Elenchus proponitur. Non enim tanti ſum, neque ità arrogans, vt propriam auctoritatem abſolutè proponam, ſed eatenus tantum, quatenus reddita ratio teſtatur, atque ſuadet, quæ ſi alicubi minus ſolida appareat; corrigendam exopto, & Correctori, vti Adiutori gratias agam. Nullo autem pacto Auctoribus, Opinionibus verò, non niſi vt diſonant, aduerſari intendo, atque profiteor, hoc vnum ſimpliciter contendens, quæ nam ſit intima, germana, & literalis mens Canonicarum, & Ciuilium Conſtitutionum, quas ſub Tit. de In Integrum Reſtit. habemus, quæue ſit Hiſtorica veritas de rebus obiter contingentibus conſtanter, & intrepidè duntaxat indigitare. In quo non parum iuuit Ioannes Bernardus Galeſius frater meus, Vir vtriuſque Iuris laurea candidatus, in Romana Curia ad Aduocationis munus exercendam Pontificiarum, & Imperialium Conſtitutionum ſtudio intentus, qui præter Indicem totius Operis, rebus præclariſſimis abundè conflatum, Recentiorum omnium Sac. Romanæ Rotæ Deciſionum huc vſque impreſſarum de reſt. in integr. loquentium Cathalogum diligenti, & erudito calamo perfecit, Recentiſſimas quoque eiuſdem Sac. Rotæ Deciſiones propoſitam materiam percutientes nuſquam impreſſas collegit, & adiecit. Hoſce ergo literariorum laborum meorum fructus, quo dantur animo ab omni fuco, & mendacio naturaliter alieno, eodem accipias, & quæ animi tui candore vtilia indè hauſeris ea ipſa in Deum Sapientiæ fontem reuolue; ſi qui autem fuerint, (de quo non eſt hæſitandum) liuidorum oculi, meminerint quæſò, pueriliter infælicis, malèque feriati ingenij eſſe alienam famam cum honeſtè obſcurare non poſſint, per inuidiam illatrare. Vale, diùque fæliciter Viue.

COOR-

COORDINATIO
TOTIVS OPERIS.

PRIMO loco ponitur *Tractatus de reſtitutione in integrum, ex Edicto Minorum, ex Edicto Maiorum, & in vim Clauſulę Generalis Edicti Pretorij*.

Secundo loco ponuntur *Commentaria ad Titulos de Reſtitutione in Integrum in Decretalibus, Sexto, & Clementinis regiſtratos* in quibus ad diſtinctionem rerum Eccleſiaſtiearum à prophanis, plena manu agitur *de Reſt. in Integr. quatenus reſpicit Eccleſiam, & Pias Cauſas*.

Tertio loco ponitur *Commentarium ad Conſtitutionem S. M. Vrbani VIII. ſuper præſeruatione iurium Sedis Apoſtolicæ & aliarum Eccleſiarum, & Eccleſiaſticorum à quibuſcumque præiudicialibus*, qua multa Veteris iuris ſupplentur, innouantur, & corriguntur.

Quarto loco ponitur *Commentarium ad cap. Quidam cedendi de Renunciatione* ad intelligentiam quæſtionis vtrum beneficium reſtitutionis in integrum locum habeat in terminis huius Textus.

Quinto loco ponitur Catalagus omnium Sac. Rotæ Romanæ deciſionum de in integrum reſtitutione loquentium, & reſpicientium Conſtitutionem Vrbani VIII. de præiudicialibus Eccleſiarum.

TRACTATVS.

Conflatur decem Capitibus, quorum Elenchus eſt.

CAP. I.

DE reſtitutionibus in integrum in genere ſumptis, vbi exponuntur euidentialia ad hanc materiam Curiæ praxi accomodata.

CAP. II.

DE minoribus in integrum reſtituendis, & de participantibus beneficio reſtitutionis ex Edicto Minorum.

CAP. III.

QVæ qualis, & quanta læſio eſſe debeat, vt minori integrum reſtitutio competat.

CAP. IV.

DE impedimentis reſtitutionis integrum, ſtantibus ſolemnitatibus adhibitis ab ipſo minore in actu contractus.

CAP. V.

DE impedimentis reſtitutionis in integrum, ex qualitatibus ipſius minori prouenientibus.

CAP. VI.

DE impedimentis reſtitutionis in integrum eò quòd minor reſtitutionis beneficio renunciauit, vel ſe non contrauenturum iurauit, vel maior factus quod in minori ætate geſſit ratum habuit.

CAP.

CAP. VII.

OVibus, & ſi non ſint minores ex Edicto tamen, & iure minorum in integrum reſtitutio competat.

In hoc cap. ab errore vindicatur illorum aſſertio quod Vniuerſitas Romana Sapientiæ ſit Studium ceremoniale, & quod Ieſuitarum Collegium, quod Romanum dicitur ſit potius Vniuerſitas.

Erronea item oſtenditur illorum aſſertio, qui dicunt non extare Congregationem Studiorum.

Referuntur nomina S. R. E. Cardinalium Congregationem Studiorum conſtituentium.

Palutius S. R. E. Card. Alterius, & S. R. E. Cam. Sanctiſſimi D. N. Clementis vti Maximi, ita Optimi Nepos meritiſſimus laudatur.

Referuntur etiam nomina Profeſſorum, nec non Scientiarum, & Artium, quæ in Romana Sapientia profitentur.

CAP. VIII.

AGitur de cauſis ex quibus, cuiuſlibet ætatis hominibus in integrum reſtitutio indiferenter conceditur, & ſingulariter de generali clauſula edicti Prætorij, de Procuratore ab impedito mittendo, nec non de impedimentis defectu animi, & defectu corporis, ſiue proueniant ex perſona Actoris, ſiuè Aduerſarij, ſiuè à perſona vtriuſque. Aut cauſentur à perſona Iudicis, vel aliorum iudicio interuenientium, nimirum Aduocati, Procuratoris, Notarij, Baiuli &c. Vel caſu fortuito contingant. Agitur etiam de reſtitutione Mulierum, Militum, & Ruſticorum.

In hoc Capitulo ad propoſitum concluſionis, quod Mulieres, Milites, & Ruſtici in integrum reſtitui debeant, ſi peritiores conſulere nequierint, referuntur nomina Aduocatorum Romanæ Curiæ; quorum conſilium eſt omni exceptione maius.

Nobiliſſimum æque, ac Vetuſtiſſimum Sacri Conciſtorij Aduocatorum Collegium laudatur.

CAP. IX.

PER quos, contra quos, & coram quo in integrum reſtitutio peti poſſit. Vbi exponitur, qui nam ſint Iudices Ordinarij Romanæ Curiæ eiuſdemque Praxis deducitur, nec non explicantur verba cap. 50. Stat. Vrbis, in quo agitur de cauſis reſtitutionis in integrum etiam maiorum, & quomodò in illis procedatur.

CAP. X.

DE effectibus reſtitutionis in integrum ipſa pendente, petita ſcilicet, & non obtenta, nec non poſt quam fuerit obtenta. Et an regulariter in integrum reſtitutionis beneficium ad alia vltra ſortem, extendatur ad fructus nimirum vſuras, & intereſſe. Profit verò litis conſortibus, & fideiuſſoribus. Vendi denique beneficium reſtitutionis, vel cadi poſſit.

C O M M E N T A R I A.

Ad Titulum 41. lib. 1. Decretal. De in integr. reſtitutione, decem itidem cap. conflantur, quorum elenchus eſt.

CAP. Requiſiuit. I.

SI in contractu venditionis, vel locationis Eccleſia fuit enormiter læſa, poteſt aduerſus talem contractum petere reſtitutionem in integrum: Emptor tamen, ſiuè conductor non debet fraudari in prætio ſuo, vel in ſumptibus per eum factis.

In

Digitized by Google

In Commentario ad hanc Decretalem deſumptam ex Epiſtolis Alexandri III. narratur Vita, & referuntur Geſta eiuſdem Alexandri III. Ponitur origo Monaſterij Cripta Ferrata in Agro Tuſculano.
Notatur quando hoc Monaſterium erectum fuit in Commendam Cardinalitiam.
Exponitur ſeries Abbatum eiuſdem Monaſterij à S. Nilo vſque ad præſentem diem.
Franciſcus S. R. E. Cardinalis Barberinus S. Collegij Decanus, & eiuſdem Abbatiæ Commendatarius laudatur.

CAP. Cum veniſſent. II.

Reſtituitur Ecceleſia leſa propter negligentiam Procuratoris, qui iura Eccleſiæ non produxit.
In commentario ad hanc Decretalem, deſumptam ex Epiſtola Innoc. III. Narratur Vita, & referuntur Geſta eiuſdem Innoc. III.

CAP. Auditis. III.

Eccleſia læſa in probatione neceſſaria omiſſa poteſt petere reſtitutionem in integrum, non obſtante termino iuris probationis excluſiuo, & reſtitutionem petere poteſt, non ſolum contra priuatum, ſed etiam contra Eccleſiam.

CAP. Ex literis. IV.

Reſtitutio ex iuſta cauſa maiori etiam eſt concedenda, dummodò iuſta cauſa petendi probetur. Si autem non probatur plenè conceditur reſtitutio in cauſa fauorabili.

CAP. Tum ex literis. V.

Etiam contra ſententiam Papæ reſtituitur Eccleſia hoc primò. Et cauſa reſtitutionis in integrum, debet præſentibus partibus tractari, hoc ſecundò.

CAP. Suſcitata. VI.

Petitio reſtitutionis in integrum contra ſententiam ſuſpendit regulariter executionem ſententiæ, &c.

CAP. Coram fælicis. VII.

Poſt peremptorium non auditur Eccleſia de iure communi, auditur tamen per beneficium reſtitutionis in integrum.
In Commentario ad hanc Decretalem, deſumptam ex literijs Honorij III. Narratur Vita, & referuntur Geſta eiuſdem Honorij, Hiſpaniæ Primatum penes Archiepiſcopum Toletanum reſidere oſtenditur:
Eminentiſſimus, & Reuerendiſſimus D. Paſchalis S. R. E. Card. de Aragonia Toletanus Archiepiſcopus Heros iuſtitia, & pietate preclariſſimus laudatur.

CAP. Conſtitutus. VIII.

Reſtituitur minor in eo, quod contraxit, vel omiſit, ſi probat exindè ſe læſum, & ſit infra tempora reſtitutionis petendę.
In Commentario ad hanc Decretalem deſumptam ex literis Greg. IX. Narratur Vita, & referuntur Geſta eiuſdem Gregorij.

CAP. Cauſa. IX.

Reſtitutio in integrum poſtulanda eſt ab ordinario adminiſtrationem habente, &c.

In Commentario ad hanc Decretalem Notatur qualiter Papę electio per compromiſſum fieri poteſt, & quod Ioannes XXII. *electus Arbiter ad eligendum Romanum Pontificem ſe ipſum elegit.*

CAP. Beneficio. X.

Reſtitutio denegata Eccleſię vlterius ſibi non conceditur, niſi ex noua cauſa reſtituitur tamen ad appellandum à ſententia denegationis.

COMMENTARIA.

Itidem adTit. 21. *lib.* 1. *ſexti Decretalium* conflantur duobus cap. nimirum.

CAP. Eccleſia. I.

Eccleſia poſt quadriennium non admittitur ad petendam reſtitutionem contra ſententiam, vel contractum, niſi rationabilis aliqua cauſa hoc ſuadeat.

In Commentorio ad hanc Decretalem deſumptam ex literis Gregorij IX. *Narratur Vita, & referuntur Geſta eiuſdem Gregorij.*

CAP. Si aduerſus. II.

Eccleſia contra confeſſionem, qua læſa fuit admittitur infra quadriennium per beneficium reſtitutionis in integrum poſtea non niſi per viam iuris communis.

In Commentario ad hanc Decretalem deſumptam ex literis Bonifacij VIII. *narratur Vita, & referuntur Geſta eiuſdem Bonifacij. Nobiliſſima Columnenſium Familia & excellentiſſimus Princeps D. Laurentius Columna magnus Regni Neapolis Comeſtabilis laudatur.*

COMMENTARIA.

Denique ad Tit. 11. *lib.* 1. *Clementiarum* vnicum habent cap. nimirum.

CAP. Ab Eccleſia. Vnic.

Eccleſia probans ſe læſam per lapſum temporis, ad illud tantum tempus reſtituitur, & infra quadriennium à tempore læſionis.

In commentario ad hanc Clementinam, Narratur Vita, & referuntur Geſta Clem. V.

Poſt Commentaria ad Titulos Decretalium, Sexti, & Clementinarum ſequitur

COMMENTARIVM.

Ad Conſtitutionem Vrbani S. M. VIII. *ſuper præſeruatione iurium Sedis Apoſtolicæ, & inferiorum Eccleſiarum, perſonarumque Eccleſiaſticarum à quibuſcumque præiudicialibus;* qua Conſtitutione multa veteris iuris ſupplentur, innouantur, & corriguntur, & vbi de præiudicialibus Eccleſiæ agitur, tam quoàd materiam reſtitutionis in integrum quàm in reliquis eius diſpoſitioni ſtandum eſt

In hoc Commentario, Narratur Vita, & referuntur Geſta Vrbani VIII. *Franciſcus, & Carolus S. R. E. Cardinales Barberini, & Barberina Familia heroum Arbor facundiſſima laudatur.*

Reijcitur ſententia illorum qui Sac. Cong. Indicis à Sixto V. erectam dicunt.

In fine eiuſdem Commentarij ponitur Conſtitutio S.M. Alex. VII. *de non alienandis in forenſes bonis ſtabilibus in Statu Eccleſiaſtico exiſtentibus, ſiuè iuriſditionalia ſint, ſiuè iuriſdictione careant. Narratur Vita, & referuntur Geſta eiuſdem Alex.* VII.

Regij

Regij ordinis decus Chriſtina Suecorum Regina laudatur. Flauius itidem, & Sigiſmundus S. R. E. Cardinales Chiſij, & Chiſia Familia laudatur.

IN COMMENTARIO.

Ad cap. Quidam tedendi de Renunc. Notatur tempus Concilij Lateranenſis ſub Innoc. III. ex quo verba dicti Capituli deſumpta fuerunt.

Eminentiſsimus D. Cæſar S.R.E. Cardinalis Raſponus Auctor erudictiſsimi Tractatus de Baſilica, & Patriarchio Lateranenſi laudatur. Reijcitur inepta illorum aſſertio, qui introductionem examinis Epiſcoporum commendatione dignam non eſſe affirmant.

Vetuſtiſſima, & inconcuſſa, de Epiſcopatibus, prauio Scrutinio conferendis, licet diuerſa pro temporum varietate, Apoſtolicæ Sedis obſeruantia exponitur.

Hodierna Romana Eccleſiæ in Epiſcopatibus conferendis, & rigoroſo promouendorum examine praxis traditur.

Eminentiſsimus, & Reuerendiſſimus D. Franciſcus S. R. E. Card. Nerlius ad Archiepiſcopatum Florentinum ſine examine ante purpuram promotus laudatur.

Eminentiſsimus, & Reuerendiſsimus D. Vincentius Tit. S. Sixti Cardinalis Vrſinus reluctans ad Purpuram tractus laudatur.

Referuntur nomina Cardinalium aliorumque doctiſsimorum virorum, Congregationem Examinis Epiſcoporum conſtituentium. Eminentiſſimus, & Reuerendiſſimus D. Ioannes Nicolaus S. R. E. Cardinalis de Comitibus laudatur.

Harum autem Adnotationum loca copioſus Index facile indicabit.

Cathalagus tandem omnium Sac. Rotæ Romanæ deciſionum expreſſam materiam percutientium hoc Opere clauditur, in quo hunc ordinem ſeruare placuit, Deciſionum ſcilicet impreſſarum, firmatas concluſiones duntaxat refero locis ipſarum deciſionum indicatis. Non impreſſas; verò deciſionum materias ad literam pono, quarum aliquæ Tractatum reſtitutionis in integrum reſpiciunt, aliæ verò percutiunt Conſtitutionem Vrbanam in terminis ſublati Beneplaciti Apoſtolici præſumpti.

Vnicus Index omnes Materias, & Concluſiones complectitur quæ vel in Tractatu, vel in Commentarijs, aut in Deciſionibus habentur. pro clariori autem intgellientia ita digeſtum propono. Verbum Tract. indicat concluſionem haberi in Tractatu cap. num. & pag. ibi ſignatis. Verbum *Com.* indicat concluſionem haberi in Commentarijs cap. num. & pag. ibidem ſignatis. Verba *Cath. Dec.* aut ſimpliciter verbum *Dec.* indicat concluſionem haberi inter Deciſiones Sac. Romanæ Rotæ num. itidem pag. ibidem expreſſis.

Errata ſic corrige in Tract.

pag.	num.	errori	correctioni
8.	33.	Inſtæ	Iuſtæ
11.	87.	curtit	currit
12.	114.	remedioru	remedium
13.	79.	minori	minore
30.	67.	Dominium	domanium
33.	105.	circumuſtio	circumuentio
40.	178.	patte	parte
44.	210.	coucurrat	concurrat
46.	231.	diffifultate	difficultate
302.	60.	ſimiles	ſimilia
102.	66.	&	à
157.	429.	Couſiſtorij	Conſiſtorij

In Com.

pag.	num.	errori	correctioni
80.	19.	Realatis	Relatis
96.	27.	carretonum	carretorum
96.	30.	viuente	viuenti
67.	37.	accedunt	accendunt
137.	in fin.	regiſtraras	regiſtratæ
157.	in princ.	aliquos	aliquas
97.	38.	mano	manu
387.	22.	Ricenum	Picenum

CI.E.

CLEMENS PAPA X.

AD futuram rei memoriam :. Cum ſicut dilectus filius Dominicus Galeſius I. V. Doctor Finarienſis Nobis nuper exponi fecit ipſe librum cui eſt Titulus Dominici Galeſij V. I. Doctoris Finarienſis Sacræ Congregationis Indicis Conſultoris, & in Romana Vniuerſitate Profeſſoris Tractatus de Reſtitutionibus in Integrum ex edicto Minorum ex edicto Maiorum & ex clauſula generali Edicti Prætorij cum Commentarijs ad Titulos de Reſtitutionibus in Integrum in Decretalibus Sexto & Clementinis regiſtratos nec non ad Conſtitutionem S. M. Vrbani VIII. de præiudicialibus Eccleſiæ &c. compoſuerit & typis in Alma Vrbe noſtra ſuis expenſis imprimi fecerit vereatur autem ne alij qui ex alieno labore lucrum quærunt in ipſius Dominici præiuditium eumdem librum imprimi curent: Nos eius indemnitati ne ex impreſſione huiuſmodi aliquod diſpendium pasiatur prouidere volentes illumque ſpecialibus fauoribus è gratijs proſequi volentes & à quibuſuis excommunicationis ſuſpenſionis & interdicti alijſque Eccleſiaſticis ſententijs cenſuris & pœnis à iure vel ab homine quauis occaſione vel cauſa latis ſi quibus quomodolibet innodatus exiſtit ad effectum præſentium dumtaxat conſequens harum ſerie abſoluentes & abſolutum fore cenſentes ſuppoſitionibus ipſius Dominici nomine Nobis ſuper hoc humiliter porrectis inclinati eidem Dominico vt decennio proximo durante dummodo tamen liber præfatus à dilecto filio Magiſtro Sacri Palatij Apoſtolici approbatus ſit, nemo tam in Vrbe quam in reliquo Statu Eccleſiaſtico mediatè vel immediatè Nobis ſubiecto librum præfatum ſine ſpeciali dicti Dominici aut ab eo cauſam habentium licentia imprimere aut ab alio vel alijs impreſſum vendere aut venalem habere vel proponere poſſit Apoſtolica auctoritate tenore præſentium concedimus & indulgemus. Inhibentes propterea vtriuſque ſexus Chriſti fidelibus præſertim librorum Impreſſoribus & Bibliopolis ſub quingentorum ducatorum auri de Camera & amiſſionis librorum & typorum omnium pro vna Cameræ noſtra Apoſtolica & pro alia eidem Dominico ac pro reliqua tertijs partibus Accuſatori & Iudici exequenti irremiſſibiliter applican & eo ipſo abſque vlla declaratione incurren pœnis ne dicto decennio durante librum præfatum aut aliquam eius partem, tam in Vrbe, quam in reliquo Statu noſtro, ſine huiuſmodi licentia imprimere aut ab alijs impreſſum vendere ſeù venalem habere vel proponere quoquomodo audeant ſeù præſumant mandantes propterea dilectis filijs noſtris & Apoſtolicæ Sedis de Latere Legatis ſeù eorum Vice Legatis aut Præſidentibus Gubernatoribus Prætoribus & alijs Iuſtitiæ miniſtris Prouinciarum Ciuitatum Terrarum & locorum Status Noſtri Eccleſiaſtici præfati quatenus eidem Dominico ſeù ab eo cauſam habentibus præfatis in præmiſſis efficacis defenſionis præſidio aſſiſtentes quandocunque ab eodem Dominico requiſiti fuerint pœnas præfatas contra quoſcunque inobedientes irremiſſibiliter exequantur. Non obſtantibus Conſtitutionibus & Ordinationibus Apoſtolicis ac quibuſuis ſtatutis & conſuetudinibus & etiam iuramento confirmatione Apoſtolica vel quauis firmitate alia roboratis priuilegijs quoque Indultis & literis Apoſtolicis in contrarium præmiſſorum quomodolibet conceſſis confirmatis & innouatis cæteriſque contrarijs quibuſcumque. Volumus autem vt præſentium literarum tranſumptis etiam in ipſo libro impreſſis manu alicuius publici Notarij ſubſcriptis & ſigillo perſonæ in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutæ munitis eadem prorſus fides vbique adhibeatur quæ adhiberetur ipſis præſentibus ſi forent exhibitæ vel oſtenſæ. Datum Romæ apud S. Mariam Maiorem ſub Annulo Piſcatoris die 4. Martij M.DC.LXV. Pontificatus noſtri Anno Quinto.

Ego Nicolaus Compagnus in Romana Curia Aduocatus, & Eminentiſſimi, ac Reuerendiſſimi D. Card. Aquauiuæ de Aragonia Auditor iuſſu Reuerendiſſimi Patris Raymundi Capizucchi Sac. Palatij Apoſtolici Magiſtri Perlegi Tractatum, & Commentaria Inſcripta Dominicus Galeſius de Reſtitutionibus in integrum nihilque in eo reperi, quod vel fidei, vel bonis moribus repugnet, ſed ſanam, & vtilem eruditiſſimi Auctoris doctrinam, reſtitutionis in integrum quotidianam materiam, nouo ordine, & perſpicua methodo, Eccleſiaſticis rebus, à profanis mirabili ingenio diſtinctis ænodatam proponentem admiratus, dignum quin imò per vtilimum fore exiſtimo, quod Typis mandetur, datum Romæ die 15. Nouembris 1673.

Ego Nicolaus Compagnus Aduocatus.

Imprimatur

Si videbitur Reuerendiſs. P. Mag. Sac. Pal. Apoſt.

I. de Angelis Archiepiſc. Vrbin. Viceſg.

Imprimatur.

Fr. Raimundus Capiſucchius Ord. Præd. Sac. Pal. Apoſt. Mag.

DOMINICVS GALESIVS
SACRAE CONGREGATIONIS INDICIS CONSVLTOR, ET IN ROMANA
VNIVERSITATE SACRORVM OLIM CANONVM, NVNC PANDECTARVM
INTERPRES. AETATIS SVAE ANNO XXXV.

Benedict. Fariat Sculp.

DOMINICI GALESII TRACTATVS DE RESTITVTIONIBVS IN INTEGRVM PRAXI TRIBVNALIVM accommodatus.

ARGVMENTVM.

De Reſtitutionibus in Integrum in genere ſumptis vbi exponunturEuidentialia ad hanc materiam Curiæ Praxi accommodata.

SVMMARIVM.

1 *Indicantur iuris loci de reſtitutione in integrum loquentes.*
2 *Pontificij & Cæſarij iuris finis eſt lapſis, vel iuſto errore deceptis per reſtitutionem ſubuenire.*
3 *Reſtitutio in integrum eſt repoſitio in priſtinum ius.*
4 *Reſtitutio ſimpliciter ſumpta eſt vox late patens, & difert à reſtitutione, quæ in integrum dicitur.*
5 *Reſtitutio in integrum reponit, quod læſio abſtulit.*
6 *Reſtitutio in integrum eſt prioris ſtatus ſeù iuris reintegratio, qua læſis intra legitimum tempus ſubuenitur.*
7 *Reſtitutio in integrum, quoad effectum ſapit naturam appellationis.*
8 *Petitio reſtitutionis in integrum ſuſpẽdit exequutionem ſententiæ.*
9 *Petitio reſtitutionis in integrum non impedit executionem factam vel captam.*
10 *Limita vbi res adhuc eſſet controuerſa.*
11 *De ſtylo Rotæ Romanæ petitio, ſeu commiſſio reſtitutionis in integrum, non impedit exequutionem præuentiuè petitam.*
12 *De ſtylo Rotæ per relaxationem mandati dicitur capta executio.*
13 *Idem per decretas, & relaxatas executoriales.*
14 *Signatura ſtilum Rotæ obſeruat, in ſententijs Rotalibus.*
15 *Stylus Rotæ procedit, ſi relaxatum ſit mandatum, aut decreta executoriales extra, & poſt ſententiam.*
16 *Rotæ executoriales, non requirunt exe-*

 cu-

cutionem facti, vt mandata aliorum Tribunalium.

17 *In Tribunalibus extra Rotã ex ſola petitione executionis, aut mandati relaxatione, & expeditione, in executione prauentum non dicitur.*

18 *Quod ſignatura obſeruat in tribunalibus extra Rotam.*

19 *Prauentum dicitur in executione reali captis pignoribus.*

20 *In curia Capitolina ex diſpoſit. ſtat. Vrb. vbi in integrum reſtitutio principaliter petitur, & executio non eſt irretractabilis, ſine præiuditio trium conformium, & rei iudicatæ conceditur inhibitio, ſiuè executio fuerit capta ſiue tantum petita.*

21 *In alijs Tribunalibus, ſi ad impediendam executionem captam extorta ſit commiſſio reſtitutionis cum inhibitione ad vlteriora procedi non poteſt, ſed adeunda eſt ſignatura pro reformatione commiſſionis.*

Quomodo ſignatura ſoleat in caſu reſcribere ibidem num. 21.

22 *Executio in vim obligationis Cameralis non retardatur per reſtitutionem in integrum.*

23 *Idem de executione decreti facti in iudicio executiuo.*

24 *Limita in quolibet iudicio vbi exceptio reſtitutionis in integrum eſſet clara & probata.*

25 *Pendente iudicio reſtitutionis in integrum, antiquiori poſſeſſori datur manutentio, etiam aduerſus rem iudicatam.*

26 *Signatura iuſtitiæ in cauſis prophanis reſtitutionis in integrum cauſam committit cum clauſula* prout de Iure.

27 *Signatura Iuſtitiæ in cauſis beneficialibus in integrum reſtituit cum clauſula* Parito Iudicato.

28 *Remedium reſtitutionis in integrum eſt extraordinarium.*

29 *Prætor exprimit cauſas reſtitutionis in integrum.*

30 *Reſtitutio in integrum conceditur, aut extraordinaria cognitione, vel data actione.*

31 *Reſtitutio in integrum vbi ex metu, vel dolo damnum præceſſit iure actionis peti poteſt.*

32 *Reſtitutio in integrum propriè, Iudicis officio nobili conceditur.*

33 *Reſtitutio ſine iuſta cauſa non datur.*

34 *Minor ætas, & æquipollentia ſunt iuſta cauſa reſtitutionis in integ.*

35 *Item Paupertas.*

36 *Item Abſentia, & Ignorantia.*

37 *Item bonum ius in negotio principali.*

38 *Item iniuſtitia ſententiæ, quamuis non ſit notoria.*

39 *Item nullitas ſententiæ.*

40 *Item læſio enormis.*

41 *Vbi de læſione non conſtat, neque priuilegiatis reſtitutio datur.*

42 *Limita ſi reſtitutio ſententiam reſpiciat, ſecus ſi, quæ ſententiam præcedere ſolent.*

43 *In exceptionibus peremptorijs ex ſolo temporis lapſu, & negligentia abſque probatione læſionis reſtitutio datur.*

44 *Læſio enormiſſima eſt iuſta cauſa reſtitutionis in integrum contra Tranſactionem.*

45 *Eccleſia reſtituitur aduerſus damnum Prælati negligentia, vel malitia paſſum.*

46 *Minor, & eccleſia quoad reſtitutionem æquiparantur.*

47 *In hoc cap. agitur de reſtitutione in integrum, quæ Iudicis officio nobili expeditur.*

48 *Reſtitutio in integrum petitur principaliter, & incidenter.*

49 *Reſtitutio in integrum principaliter petita requirit ſolemnitates Iudicij ordinarij.*

50 *Reſtitutione in integrum incidenter petita ſũmaria in hoc iudicio proceditur.*

51 *Reſtitutio in integrum principaliter peti debet coram Iudice ordinario, vel Delegato à principe.*

52 *Incidenter peti poteſt coram quocumque Iudice.*

53 *Per reſtitutionem in integrum prior ſtatus totaliter innouatur.*

54 *Tempus legitimum ad petendam reſtitutionem in integrum eſt quadriennium.*

55 *Annus conſtatur diebus 365. & 6. horis.*

56 *Annus vtilis differt à continuo.*

In Anno vtili non computantur dies feriati, nec curris abſentiæ tempore vel non habita copia iudicis. ibid. nu. 56.

57 *Intra quadriennium continuum reſtitutio in integrum peti debet.*

58 *Tempus à Prætore præfixum in dubio præſumitur vtile.*

59 *Infra quadriennium cauſa reſtitutionis terminari debet.*

60 Con-

Digitized by Google

60 Conſtantinus Imperator annũ utilem ad petenda in integrum reſtitutionem conceſſum pro locorum varietate mutauit.
61 Iuſtinianus Imperator pro petẽda reſtitutione in integrum ubique quadriennium continuum conſtituit.
62 Quadriennium currit tam diebus feriatis, quam non feriatis, ſiue habeatur copia Iudicis, ſiue non, ſiue Reus impeditus exiſtat, ſiue non.
63 Quadriennio elapſo nec ipſa Eccleſia in integrum reſtituitur.
64 Clem. vnica de reſtitutione in integrũ emanauit ad declarationem c. 1. de reſt. in integ.
65 Elapſo quadriennio regulariter nulli reſtitutio datur.
66 Quadriennium à die læſionis currere incipit.
67 Quadriennium à Die ſententiæ currere incipit, ſi reſtitutio petatur aduerſus ſententiam.
68 Vbi plures ſunt ſententiæ, currere incipit à die vltimæ.
69 Quadriennium à lapſu decemdierum currit, ſi reſtitutio petita ſit ad appellandum, & non ſit appellatum.
70 Appellatione interpoſita currit à lapſu decem dierum poſt datos reuerentiales in forma, quando cauſa non fuit commiſſa & remanſit deſerta.
71 Si dati non fuerunt reuerentiales currere incipit à lapſu Anni, vel biennij dati ad proſequendam appellationem.
72 Minori à die, qua factus eſt maior quadriennium currere incipit.
73 In reſtitutione Eccleſię attendenda eſt Bulla Vrb. VIII
74 Eccleſia, & Eccleſiaſtici aduerſus prę iudicia in conſtitutione Vrb. VIII. recenſita reſtituuntur non obſtante quacumque temporis prę ſcriptione excepta centenaria.
75 Quadriennij lapſus non attenditur in Curia.
76 De ſtylo Curiæ Romanæ conſtito de bono iure, non obſtante lapſu quadriennij datur reſtitutio in integrum.
77 Lapſus, quadriennij in multis caſibus non attenditur.
78 Iuſtũ impedimentũ vel altera cauſa rationabilis excuſat à lapſu quadriẽnij
79 Item ſententia ex ijſdem actis notoriè iniuſta.
80 Item læſio enormiſſima.
81 An læſio ſit enormiſſima, dignoſcitur ad totum patrimonium habita ratione.
82 Limita vbi agitur de recuperando ablato.
83 Vbi agitur de acquirendo quod per rem iudicatam denegatum fuit docto de læſione enormiſſima reſpectu rerum, quę per rem iudicatam dedenegatę fuerunt datur reſtitutio etiam quadriennio elapſo.
84 Non attenditur quadriennium vbi conſtat de bono iure, & reſtitutio in integrum impetrata eſt à Principe.
85 Princeps certioratus de lapſu quadriennij dicendo ſimpliciter. Fiat iuſtitia, tollit exceptionem quadriennij
86 Quadriennium non obſtat in reſtitutione in integrum data ex generali clauſula.
87 Ignoranti quadriennium non currit, ſed computatur à die ſcientię tam maioribus, quam minoribus.
88 Si à die ſcientiæ non ſint lapſi quatuor Anni, quadraginta Annorum lapſus, non præiudicat.
89 Temporales actiones per litis conteſtationem perpetuantur excepto quadriennio.
90 Lapſus quadriennij non nocet ſi intra quadriennium defectu Iudicis, vel partis cauſa non terminetur.
91 Princeps, Delegatus Principis, & quilibet Iudex Ordinarius in integrum reſtituere poteſt.
92 Item ij, quibus à Magiſtratu mandata eſt iuriſditio poſſunt reſtituere.
93 Magiſtratus ſiue ordinarij, ſiue delegati, etiam habentes ſolam iuriſdictionem ſine adminiſtratione in integrum reſtituere poſſunt.
94 Iudices ordinarij competentes, in integrum reſtitutionem concedunt.
95 Etiam contra propriam ſententiam.
96 Aduerſus Principis ſententiam competit in integrum reſtitutio.
97 Iudex minor contra ſententiam maioris reſtituere non poteſt.
98 Aduerſus Principis ſententiam, ſolus Princeps reſtituit.
99 Solus Princeps reſtitutionem concedit aduerſus ſententiam Iudicis, ab ipſo dati.
100 Solus Princeps reſtituit aduerſus lapſum temporis ad appellandum.

101 *In Gallia ſolus Rex in integrum reſtitutionem concedit.*
102 *In petenda reſtitutione in integrum actor ſequitur forum rei.*
103 *Clericus in rebus proprijs aduerſus laicum reſtitutionem petens, ſequitur forum laici.*
104 *Regula quod actor ſequitur forum rei locum habet in foro eccleſiaſtico.*
105 *Eccleſia habet priuilegium recedendi à regula quod actor ſequitur forum rei*
107 *Exprimuntur ij, quibus Prætor reſtitutionem in integrum concedit.*
108 *Differt reſtitutio, quæ datur minori, Eccleſiæ, & æquiparatis, à reſtitutione, quæ datur maiori ex iuſta cauſa, & ex clauſula generali.*
109 *Maior non reſtituitur niſi vltra læſionem, iuſtum quoque impedimentum probet.*
110 *Reſtitutio in integrum etiam petitur per Procuratorem.*
111 *Ius petendi reſtitutionem tranſmittitur ad ſucceſſores.*
112 *Hæredes fideicomiſſarij, & hæredes hæredū reſtitutionem petere poſſunt.*
110 *Procedit tam in hæredibus minorum, quam maiorum.*
114 *Pro rebus friuolis non competit reſtitutio.*
115 *Reſtitutio in integrum eſt remedium reſciſſorium contra ius Ciuile.*
116 *Læſio eſt cauſa reſtitutionis.*
117 *Differt ſimplex introductio cauſæ reſtitutionis in integrum, à conceſſione eiuſdem.*
118 *Ad introducendam cauſam reſtitutionis, ſimplex læſionis fumus ſufficit, & ſemiplena probatio.*
119 *De ſtylo curiæ pro obtinenda reſtitutione ſufficit abſque altera probatione commiſſionem offerre.*
120 *Reſtitutio non conceditur niſi de læſione concludenter conſtet.*
121 *Per poſtulationem reſtitutionis in integrum omnia in ſuo ſtatu manent.*
122 *Petitio reſtitutionis in integrum ſententiæ executionem ſuſpendit.*
123 *Præſtita cautione de reſtituendo in euentum, quod reſtitutio obtineatur procedi poteſt ad executionem ſententiæ.*
124 *Obtenta reſtitutione in integrum, omnia in ſtatū priſtinū reuocari debent.*
125 *Qui reſtituitur morari non debet in lucro.*
126 *Iuris ordo tam in petenda, quam in concedēda reſtitutione ſeruari debet.*
127 *Iteratum reſtitutionis auxilium in eadem cauſa, ſolum ex noua cauſa poſtulare eſt permiſſum.*
128 *Reſtitutione in integrum ſemel denegata, non conceditur niſi noua cauſa ſuperueniat.*
129 *Reſtitutio non habet locum in actu ipſo iure nullo.*
130 *Aduerſus nullitatem ſententiæ reſtitutio in integrum datur.*
121 *Reſtitutio in integrum alia Iuſtitiæ, alia gratiæ.*
132 *Reſtitutio iuſtitiæ iuridicam cauſam expoſtulat.*
133 *Reſtitutio Gratiæ eſtinnixa Principis clementiæ.*
134 *Appellatio non datur à conceſſione in integrum reſtitutionis gratioſa.*
135 *Aduerſus reſtitutionem in integrum iuſtitiæ datur appellatio.*
136 *Refertur ſtylus Rotæ, & Tribunalis A.C. ad euitandos circuitus in materia appellationis, à conceſſione reſtitutionis in integrum.*
137 *Reſtitutio in integrum ad appellandū apertis verbis à Iudice concedi debet*
138 *Reſtitutio in integrum iuſtitia diſtinguitur in Prætoriam, & ciuilem & vtriuſque eſſentia explicatur.*
139 *Reſtitutio in integrum Prætoria, quæ expeditur iudicis officio nobili proprie loquendo eſt reſtitutio.*
140 *Quæ expeditur iure actionis, impropriè reſtitutio dicitur.*
141 *Ciuilis in integrum reſtitutio, eſt quæ deſcendit ex conſtitutionibus Principum, & ſubdiuiditur in propriam & impropriam.*
142 *Propria ciuilis in integrum reſtitutio eſt, quæ in conſtitutionibus ciuilibus clauditur.*
143 *Impropria verò, quæ venit nomine veniæ.*
144 *Speciem cum genere confundunt, qui ſupplicationem, & indulgentiam dicunt eſſe ſpecies reſtitutionis in integrum.*
145 *Supplicatio in genere ſumpta ſiue ſit gratia ſiuè iuſtitia, dici poteſt reſtitutio in integrum.*
146 *Supplicatio ſumpta in ſpecie differt à reſtitutione.*
147 *Quoad modum omnis reſtitutio eſt ſupplicatio.*

148 Sup-

148 *Supplicatio & reſtitutio ſpecie differunt.*

149 *Indulgentia quomodo à reſtitutione differãt explicatur.*

150 *Reſtitutio in integrum, reſtituit omnia per crimen ammiſſa.*

151 *In ſcholis deglutiuntur leges, in iudicijs digeruntur.*

152 *Legum guſtatur fructus cum praxim redolent.*

153 *Vera iuris interpetratio à practica ſumitur.*

CAPVT I.

DE Reſtitutionibus in integrum, radicaliter, & originaliter agitur per Ius Ciuile in *Tit. 1. lib. 4. ff. de reſtitut. in integr. & in in Tit. ff. quod metus cauſ. geſtum erit ff. de dolo malo. ff. de mi-*
1 *nor. vigintiquinque annor. ff. ex quib. cauſ. maio. vigintiquin. Anno. in integr. reſt. & in Tit. C. de in integr. reſt. C. de filio famil. min. C. de fideiuſſ. min. C. ſi Tutor, vel Curat. C. ſi in communi eademque cauſ. in integ. reſt. C. ſi aduerſ. rem iudic. C. ſi aduerſ. vendit. C. ſi aduerſ. vend. pign. C. ſi aduerſ. donat. C. ſi aduerſ. libertat. C. ſi aduerſus Tranſact. vel diuiſio. C. ſi aduerſ. ſolut. à Tut. vel à ſe fact. C. ſi aduerſ. Dotem C. ſi aduerſ. delict. C. ſi aduerſ. Vſucap. C. ſi aduerſ. Fiſc. C. ſi aduerſ. Credit. C. ſi minor ab hæredit. ſe abſtin. C. ſi vt omiſſam hæredit. vel bon. poſſ. C. in quib. cauſ. in integ. reſt. neceſſ. non eſt C. qui & aduerſ. quos in integ. reſt. non poſſunt C. ſi minor ſe maior dixer. C. ſi ſapius in integ. reſt. poſt. C. de his qui ven. ætat. impet. C. ſi maior fact. ratum habuer. C. vbi, & apud quem cognit. in integ. reſt. agitand. C. de reputationibus, quæ fiunt in iudicio in integ. reſt. C. etiam per procurat. cauſ. in integr. reſt. agi poſſe, C. in integ. reſt. poſtul. ne quid noui fiat C. de reſt. militum, & eorum qui Reip. cauſ. abſunt C. de Vxor milit. C. de tempor. in integr. reſt. C. quib. ex cauſ. maio. in integr. reſt.* Per ius verò Canonicum in *Tit. 41. lib. 1. Decretal. de in integr. reſt. in Tit. 21. lib. 1. Decretal. in 6. ſub ead. rubr. & in Tit. 11. lib. 1. Clem. ſub ead. Rubr. necnon 35. q. 9. & 7. q. 1. & 2. per tot.* faciunt etiam quæ habentur inter Decretales in *Tit. de reſt. ſpoliat.* Vtriuſque autem Iuris ea mens eſt
2 lapſis, vel circumſcriptis per reſtitutionem ſuccurrere, ſiue metu, ſiue caliditate, ſiue ætate, ſiue abſentia, ſiue alterius negligentia in captionem inciderint, ſiue per ſtatus mutationem, vel iuſtum errorem præiudicium aliquod paſſi ſint *l. 1. & 2. ff. hoc Tit.* cuius *Rubr. de reſtitutione in integrum*, ideò inſcribitur ad demonſtrandum quod iſtæ voces, *in integrum reſtitutio*,
3 ſimul ſumptæ, in priſtinum ſtatum, ſeù in priſtinam cauſam priſtinumque Ius repoſitionem, vel reductionem important, vt euidenter colligitur ex nigro ſub hac Rubr. poſito notat etiam *Text. in l. quod ſi minor 24. §. 4. ff. de minor & in l. reſtituere ff. de verb. ſignif.* Alias enim hæc vox reſtitutio ni-
4 mis latè patet *l. plus eſt 22. & l. reſtituere 35. ff. de Vſur. cap. cum tu de Vſur. cap. in literis de Rapt.* Quia aliquando ſimplicem redditionem ſignificat, aliquando prioris ſtatus renouationem, ſed non in totum, aliquando ſimplicem rei ablatæ ſatisfactionem; cum è contra reſtitutio in integrum propriè ſumpta beneficium totalis re-
5 parationis inferat, quia eius naturæ eſt id totum reponere, quod læſio abſtulit priorem ſtatum totaliter innouando, *dicta l. quod ſi minor ff. de min. l. 1. C. de ſent. paſſ. et reſt.* Vndè communiter deffinitur, prioris ſtatus, ſeù iuris
6 reintegratio per quam minoribus, & maioribus læſis intra legitimum tempus ſubuenitur Prætoris beneficio introducta, iuxta illud *Gloſſ. res redit vt pridem, cum ſtatus redditur idem*, quod & ſatis indicant verba Text. *ſub Tit. de in Integrum reſtitutione* in corpore vtriuſque Iuris relata, & ſignanter patet ex deductis à *d. l. 1. C. de ſent. paſſ. et reſtit. cap. Auditis de in integrum reſt.* Ex Canoniſtis probant *Hoſt. in rubr. extr. eodem §. 1. Gloſſ. in dicto cap. Auditis Dec. in cap. Denique de except. Præpoſ. in cap. ex ratione n. 70. de Appell. Abb. in rubr. extr. eod. cum quo tranſeunt* Ioann. *And. Innoc.* Ioan. *Monach. Prob. Butr. Anch. Archid.* & omnes paſſim. Ex Iuriſtis verò hoc idem docent *Angel. in l. 1. §. reſtitutio ff. ne*

quid

quid in loc. publ. Zaſ. in d. l. 1. Bart. in l. quod ſi minor §. *reſtitutio ff. de minor et in l. ſi ab hoſtibus* §. *ſed quod ff. ex quibus cauſ. maio. et in l. interdum ff. de condict. indeb. Alber. in d.* §. *reſtitutio et in l. qui res* §. *aream ff. de ſolut. et in l. 1. ff. de cond. indeb. et in l. minori ff. de fideiuſſ. & nom. Tuto. Fulg. in l. cum quidam C. de fruct. et lit. expenſ. et in l. Tutorio n. 1. ff. quæ res pignori oblig. et in l. metum* §. *ex hoc edicto ff. quod metus cauſa Aretin. in* §. *rurſus Inſt. de Act. Crot. in l. ſi conſtante ff. ſolut. matrim. Sapia in l. qui ſe patris C. vnde liberi Mÿnſign. in* §. *1. Inſt. quibus mod. Ius patr. poteſt ſolui Rom. conſ. 247. n. 4. conſ. 123. n. 9. Dec. conſ. 436. n. 3. Mant. conſ. 88. n. 2. et conſ. 277. n. 1. Pedem. Deciſ. 9. Gram. Deciſ. 92. n. 11. Marant. de Ord. Iud. in 3. p. 6. par. princ. act. 2. nu. 77.* Cauallet. *dec. 180. n. 3. Ridolf. prax. part. 1. cap. 13. num. 413. diſerte Marcheſ. de* Commiſſ. *reſt. in integr.*
7 *tom. 2.* §. *1. n. 7. & 11.* vbi norat reſtitutionem in integrum ſpeciem appellationis habere, quod eſt verum, quoad effectum, quia vtraque ſententiam ſuſpendit *l. 1. C. reſt. in integr. pendent.* non quoad modum, & in reliquis, nam ab appellatione reſtitutio in integrum longè differt, vt probat *Sfort. Odd. in ſuo tract. de reſt. in integr. p. 1. q. 1. art. 6. per tot.* Dubitari ſiquidem non poteſt, quod per petitionem reſtitutionis in integrum omnia in ſuo ſtatu manere debent, adeò vt executio
8 ſententiæ aduerſus quam petita eſt reſtitutio, ſuſpenſa remaneat: certi tamen quoque iuris eſt, quod reſtitutio in integrum etiam principaliter petita,
9 ne dum impedit executionem factam, ſed neque ſimpliciter cæptam *Lancell. de attent. part. 2. d. cap. 18. n. 117. Sacc. de appell. q. 19. remed. 2. num. 110. & ſeqq.* vbi quod ita praxis obſeruat. *Saluſt. Tib. Prax. lib. 2. cap. 11. n. 3. Marcheſ. de Commiſ. reſt. in integr. part. 2.* §. *2. n. 76. Rota in Cornetana Pecuniaria 4. Iunij 1601. coram Pamphilio impreſſ. apud Saluſt. prax. Beltram. ad Greg. deciſ. 258. nu. 10. Ferentill. ad Buratt. deciſ. 268. n. 6. litt. C. Buratt. deciſ. 597. n. 4.* vbi quod ita paſſim eſt in Rota receptum *Cauall. deciſ. 153. n. 1. & ſeq.* vbi hoc limitat in caſu, quo res adhuc
10 ſub controuerſia maneret, & ſententia lata eſſet cum tali præſuppoſito, quod ex alijs probationibus in contrarium factis non ſubſiſteteret.

Quin immò de ſtylo Rotæ ſufficit ſi præ-
11 uentum conſtet in petitione executionis, ad hoc vt non retardetur per venientem commiſſionem ſeu petitionem reſtitutionis in integrum *Put. deciſ. 10. de reſt. in integ. & deciſ. 285. lib. 2. Rota In Ferrarien. Bonorum 26. Iunij 1613. coram Innoc. X. & in Barbaſtren. Decimarum 10. Nouembris 1623. coram Card. Vbald. qui de ſtylo* Rotæ teſtatur *Ferentill. ad Buratt. deciſ. 268. litt. C. & deciſ. 945. litt. A. Greg. deciſ. 120. n. 18. Buratt. deciſ. 495. n. 5. Caual. deciſ. 281. n. 2. & deciſ. 495. n. 5.* vbi quod hanc opinionem ſemper ſequuta eſt Rota *Durand. deciſ. 190. n. 2. Rot. in recent. deciſ. 264. n. 4. part. 7.*

Per relaxationem quoque mandati ex
12 notorio & inueterato ſtylo Rotæ cæpta exequutio dicitur *Rot. deciſ. 545. n. 5. part. 1. recent. & in dicta Cornetana Pecuniaria.* Nec non per decretas
13 & relaxatas executoriales *Rot. deciſ. 138. n. 2. p. 2. & deciſ. 248. n. 4 p. 3. recent. Buratt. deciſ. 597. n. 4. & deciſ. 868. n. 3. Beltram. ad Greg. deciſ. 458. n. 10. Ferentill. ad Buratt. deciſ. 268. litt. C.* vbi quod hanc opinionem in ſententijs
14 Rotalibus etiam ſequitur Signatura. Verumtamen hoc procedit in Rota quando fuit relaxatum mandatum, aut decretæ exequutoriales extra, & poſt
15 ſententiam, in quibus terminis loquuntur Deciſiones, non autem quando mandatum relaxatum tantum fuit in ipſa ſententia, alias cum in ſententijs huiuſmodi mandata ſemper relaxari ſoleant, via petendæ & obtinendæ reſtitutionis in integrum penitus deſtrueretur *Rot. in Bonon: Cenſus 11. Decemb. 1602. coram* Iuſto. *Impreſſ. apud Marcheſ. de Commiſ. ſuper Attent. part. 2.* §. *2. fol. 60.* Exequutoriales enim
16 in Rota ſecum trahunt exequutionem excommunicationis & non requirunt exequutionem facti ſicut mandata aliorum Tribunalium. *Beltram. ad Greg. deciſ. 458. n. 10. Ferentill. ad Buratt. deciſ. 268. lit. C.*

Hęc autem procedunt in ſupremo tantum Tribunali Rotæ; nam in cæteris tri-
17 bunalibus extra Rotam ex ſola petitione executionis, vel relaxatione, aut

expe-

expeditione mandati in executione præuentum non dicitur. *Tiber. Saluſt. Prax. lib. 2. cap. 11. n. 3.* vbi teſtatur de veteri obſeruantia Signaturæ in cauſis
18 extra Rotæ Tribunali vertentibus.

Tunc autem dicitur præuentum in exe-
19 cutione reali captis pignoribus *Rot. deciſ. 64. n. 1. part. 2. recent. Ferentill. ad Buratt. deciſ. 495. lit. A. Scacc. de Appell. q. 19. remed. 2. n. 110.*

Stante tamen diſpoſitione *Statuti Vrbis*
20 *lib. 1. cap. 50.* in Curia Capitolina, ſi reſtitutio in integrum principaliter petita ſit & executio non ſit irretractabilis ſine præiudicio trium conformium, & rei Iudicatæ inhibitio conceditur; ſiue executio fuerit cœpta, ſiue tantum petita. *Ridolfin. prax. part. 1. cap. 13. n. 481.*

In alijs autem Tribunalibus ſi cœpta exe-
21 cutione reali pars aduerſa Commiſſionem reſtitutionis extorſiſſet non facta mentione de executione iam cœpta, & illius vigore Inhibitio emanaſſet, ad vlteriora procedi non poſſet, ſed neceſſum eſſet Signaturam adire, & dict. Commiſſionis reformationem obtinere, & reſcriptum cum clauſula, *Parito indicato, vel non retardata vlteriori executione, vel ſine præiudicio vlterioris executionis Lancell. de attent. part. 2. cap. 18. n. 119. Scacc. de appell. q. 19. remed. 2. n. 112.*

Cæterum vbi contractus eſſet obligatio-
22 ne camerali valatus ſicut Cameralis obligatio appellationem ſuſpenſiuam non admittit, ſic neque retardationem executionis per reſtitutionem in integr. *Zacch. ad Galleſ. de oblig. Cameral. q. 37. n. 57. & ſeq. Rot. poſt eumdem Zacch. deciſ. 32. n. 15. & deciſ. 134. n. 4. Gregor. deciſ. 120. n. 17. & deciſ. 406. num. 2. Buratt. deciſ. 945. n. 4.* quod eo magis procedit vbi præuentum fuiſſet in executione *Greg. dicta deciſ. 120. n. 18. Buratt. dicta deciſ. 945.*

Prout neque executio decreti in Iudicio
23 executiuo facti per in integrum reſtitutionem retardatur *Marcheſ. de Commiſſ. reſt. in integr. p. 2. §. 3. n. 147. Afflict. d. 356. n. 1. & ſeq. Ridolfin. alios cumulans in prax. p. 1. cap. 13. n. 484.*

Verum nota quod vbi exceptio reſtitutio-
24 nis in integrum eſſet clara & probata admittitur ad impediendam executionem licet alias non eſſet admittenda, & hoc procedit in quolibet Iudicio ex latè congeſtis per *Ridolf. in prax part. 1. cap. 8. n. 225.* Vndè prædicta ſolum procedunt vbi exceptio eſſet Turbida & altiorem indaginem expoſceret *Greg. d. 120. n. 17.*

Nec omittendum eſt quod in gradu re-
25 ſtitutionis in integrum de ea pendente Iudicio, datur manutentio antiquiori poſſeſſori aduerſus rem indicatam *Buratt. deciſ. 604. n. 14.* In qualibet inſtantia, *cap. cum teneamur de appell. Rot. d. 132. n. 11. p. 7. recent.* præſertim ſi res Iudicata turbida redditur *Buratt. d. 823. nu. 8. Rota d. 240. n. 11. p. 7. rec.* prout etiamſi notoriè iniuſta detegatur, *Rot. d. 132. n. 11. p. 7. recent.*

Denique licet Signatura Iuſtitiæ in cauſis
26 prophanis reſtitutionis in integrum cauſam committat cum clauſula *prout de Iure*. Non tamen idem obſeruat in cauſis beneficialibus, ſed gratioſè in
27 integrum reſtituit, cum clauſula: *parito iudicato,* latè *Scacc. de Appell. q. 19. remed. 2. n. 118. & ſeq.* vbi rationem diſparitatis aſſignat.

Hoc in integrum reſtitutionis beneficium
28 à Prætore introductum fuiſſe, vt remedio extraordinario lapſis, ætate, vel errore, aut altera iuſta cauſa, vel dolo deceptis ſubueniretur perindè ac ſi lapſi non fuiſſent, nemo ex Iuriſtis dubitat, & omnes vtriuſque Iuris DD. vno ore affirmant, principaliter aduertentes, quod quamuis beneficium hoc generale ſit, non certæ cauſæ alligatum, ſed toties concedendum, quoties id æquitas expoſcit arg. *l. diuus 7. ff. hoc Tit.* Nihilominus tamen certæ quædam, & hæ frequentiores reſti-
29 tutionum cauſæ edicto prætorio ſunt expreſſæ, in quibus, & ex quibus in integrum reſtitutio ſingulariter conceditur *l. 1. & 2. ff. hoc Tit.* Quæ conceſſio non vno tamen fit vbique modo,
30 ſed pro varietate ſubiectæ materiæ, extraordinaria nimirum cognitione vel data actione. Duplici ſiquidem iure in integrum reſtitutio peti poteſt,
31 iure ſi licet actionis, vbi quis metu, vel dolo compulſus fuit ad aliquid faciendum. Et Iudicis officio nobili, quod pro reſtitutione in integrum im-
32 petranda implorari debet, quia ad ipſam petendam actio nulla introducta repe-

repericur. Et hoc Iudicis nobile offi-
cium, cuidam æquitati innititur, per
quam Prætor minoribus circumductis,
vel lapſis, maioribus verò tempore
abſentiæ Reipublicæ cauſa, vel aliter
læſis, legum auxilio ſuccurrendum
decreuit. Quare non ſine iuſta cauſa
33 conceditur reſtitutio vt patet ex ver-
bis ipſius edicti Prætorij in *l. 1. & 2. ff.
hoc Tit.* Inſtæ verò cauſæ reſtitutionis
in integrum ſunt minor ætas, & eius
æquipollentiæ puta impedimenta men-
tis, corporis, priuilegium Eccleſiæ,
34 Fiſci, Reipublicæ, quælibet etiam
iuſta cauſa comprehenſa ſub generali
clauſula Edicti prætorij. *Si qua mihi
iuſta cauſa eſſe videbitur l. 1. ff. ex quib.
cauſ. mai.* Vndè Paupertas iuſtam reſti-
35 tutionis cauſam præbet *Staphil. de lit.
Grat. verſ. ſed ſi per contradictas fol. 16.
Caſſad. deciſ. 6. n. 2. de appell. Put. deciſ.
446. lib. 2.* Item abſentia & ignorantia
36 *Rot. part. 2. recent. deciſ. 164. n. 4. &
deciſ. 342. n. 1. part. 2. Caualler. deciſ.
94. n. 2. & deciſ. 141. n. 3.* Item bonum
Ius in principali negotio vt patet ex
37 latè cumulatis per *Greg. dec. 459. n. 1.
Duran. dec. 237. n. 2.* de quo tamen bo-
no iure ſaltem ſummariè conſtare de-
bet vt in integrum reſtitutio obtineri
poſſit *Duran. dicta d. 137. n. 9. & Rot.
d. 154. n. 9. p. 5. recent.* Item Iniuſtitia
ſententiæ quamuis non ſit notoria *Se-
38 raph. d. 151. n. 2. Rot. d. 492. n. 1. part. 1.
& d. 635. n. 4. part. 2. & d. 343. nn. 1.
part. 6. recenſent Canal. d. 164. n. 1. Bel-
tram. ad Greg. d. 459. num. 11. Buratt.
d. 92. n. 5. deciſ. 399. n. 1. deciſ. 452. n. 6.
deciſ. 585. n. 11. deciſ. 681. n. 1.* vbi quod
ita ſeruat Rota. Item nullitas ſenten-
39 tiæ, qua maior iniuſtitia dari non po-
teſt *Rot. deciſ. 333. n. 1. part. 4. recent. &
deciſ. 46. n. 1. part. 6. recent. Vant. de
nullit. Tit. Quid ſit nullitas n. 20.*

Item læſio ſaltem enormis *cap. penult. de
40 reb. Eccleſ. non alien. Gabr. concl. 1. de
reſt. in integr. Canaler. deciſ. 149. n. 1.
& deciſ. 516. n. 1. Rot. deciſ. 21. num. 2.
part. 6. recent.* Baſis etenim reſtitutio-
nis eſt læſio *Duran. deciſ. 137. n. 1. &
deciſ. 259. n. 1. Rot. deciſ. 154. n. 1. part.
5. recent.* & vbi de læſione non conſtat
41 perſonis etiam priuilegiatis vtpotè
ſunt Eccleſia, minor, Fiſcus non da-
tur reſtitutio *cap. 1. de reſtit. in integr.
Rot. deciſ. 199. n. 1. part. 4. recent. Du-
ran. deciſ. 310. n. 1. Caual. deciſ. 144.
n. 3.* Quod intelligas ſi reſtitutio re-
42 ſpiciat ſententiam, ſecus ſi ea, quæ
ſolent ſententiam præcedere, puta ſi
minor aduerſus omiſſas exceptiones
probationes, vel allegationes reſtitu-
tionem peteret tunc enim licet quoad
omiſſa in declinatorijs & dilatorijs non
reſtituatur, abſque tamen alia læſio-
nis probatione in peremptorijs exce-
43 ptionibus ex ſolo temporis lapſu &
negligentia reſtituitur. *Veſtr. in prax.
lib. 8. c. 3. n. 7. Ridolfin. in prax. part. 1.
cap. 13. n. 455.* Læſio itidem ænormiſ-
ſima eſt iuſta cauſa reſtitutionis in in-
44 tegrum contra tranſactionem *Put. de-
ciſ. 11. de reſt. in integr. Rot. d. 1354.
p. 3. lib. 3. diuerſ. Ridolfin. d. cap. 13.
n. 457.* Quod etiam fauore Eccleſiæ,
45 ſi ex negligentia Prælati, vel eiuſdem
malitia damnum aliquod paſſa ſit ſan-
citum legitur *in cap. fin. de offic. Iud.*
plenè demonſtrant verba *Text. in De-
cretal. Sext. Clement. ſub hac rubr. de in
integr. reſtit.* regiſtrata, & infra, in
Comment. explicata; minor enim, &
Eccleſia, quoad hoc pari paſſu ambu-
46 lant *Gloſſ. in cap. Eccleſia de in integr.
reſt. in 6. vbi etiam Anch. Arch. num. 1.
Dom. n. 8. & Communiter Cannoniſtæ.*

De reſtitutione igitur in integrum quate-
47 nus Iudicis officio nobili expeditur,
in præſenti dumtaxat agendum eſt,
nam de dolo, & metu quatenus nem-
pè ex dolo, vel metu illato oritur fa-
moſa actio contra inferentem; de hoc
inquam ſubſidiario remedio, vtpotè
extra noſtram materiam nullatenus
pertractabo niſi in quantum aduerſarij
dolus vel metus incuſſus ſunt iuſtæ
cauſæ reſtitutionis in integrum; vt
omnia ad rem noſtram facientia ſine
defectu abſoluam.

Dupliciter autem in integrum reſtitutio
48 peti poteſt principaliter, & incidenter
*Fenzon. ad Stat. Vrb lib. 1. cap. 50. n. 4.
Scacc. de appell. q. 19. remed. 2. n. 26.*

Si principaliter petatur requiritur in hoc
49 Iudicio libellus, litis conteſtatio cum
alijs ſolemnitatibus Iudicij ordinarij
*Veſtr. praxi lib. 8. cap. 3. n. 19. Scacc. de
appell. d. remed. 2. n. 48.*

Si verò petatur incidenter ſummariè ſine
50 vlla ſolemnitate proceditur *Veſtr. d.
cap. 3. n. 19. Scacc. d. remed. 2. n. 48.*
Hinc eſt quod principaliter peti debet
coram

coram Iudice Ordinario, vel Delegato
51 à Principe ad vniuerſitatem cauſarum.
Incidenter verò poteſt peti coram
quocumque Iudice *vt pluribus relat.*
52 *notat. Ridolf. prax. p. 1. cap. 13. n. 421.*
& latè patet ex infra deductis in cap. 9.
Ex petitione verò Reſtitutionis in inte-
53 grum reſultat beneficium iuris, quo
prior ſtatus totaliter innouatur, & Iu-
dicis officio nobili implorato intra le-
gitimum tempus obtinetur. Hoc au-
tem tempus legitimum erit quadrien-
54 nium. Quæſtio eſt an intelligi debeat
de tempore vtili, vel de continuo,
quod currit tam diebus feriatis, quam
non feriatis, tam in præſentia, quam
in abſentia, ſiue adſit copia Iudicis,
55 ſiue non *l. fin. C. de Temp. in integr.*
Reſt. Clem. 1. de reſt. in integr. verb.
Continuum. Hinc eſt quod quamuis
annus generaliter conſtetur diebus
365. & 6. horis l. ità vulneratus 51. §.
æſtimatio ff. ad l. Aquiliam & l. 4. §. Sti-
chus ff. de ſtat. liber. differunt tamen
56 inter ſe Annus vtilis, à continuo, quia
in Anno vtili non computatur dies fe-
riati, nec tempore abſentiæ currit, vel
non habita copia Iudicis vt notat alle-
gata *Gloſſ. in verb. Annum & in l. fin.*
C. de temp. in integrum reſt. & in l. 1. ff.
de diuerſ. & temp. præſcript. & de qua-
57 driennio continuo, tempus legitimum
ad petendam in integrum reſtitutio-
nem intelligendum aſſero non obſtan-
58 te, quod tempus à Prætore præfixum,
etiam in dubio de vtili intelligi debeat
ex *not. in l. Papinianus 28. ff. de min.*
Qua propter intra quadriennium peti,
59 & intra quadriennium cauſa reſtitu-
tionis in integrum terminari debet,
quod & notat *Gloſſ. in dicta l. fin. verb.*
contendam litem Clem. 1. de reſt. in in-
tegr. Veſtr. prax. lib. 8. cap. 3. num. 14.
Rot. deciſ. 13. n. 2. part. 2. & deciſ. 233.
60 *n. 4. part. 7. recent.* Annus enim vtilis,
quòd olim dabatur ad reſtitutionem in
integrum petendam à *Conſtantino Imp.*
mutatus pro locorum varietate, con-
tinuo tempore, diuerſo, & vario aſſi-
gnato; hodiè iure Codicis innouatus
61 reperitur, nam cum *Iuſtiniano Impe-*
ratori locorum differentia diſpliceret,
vbique, ad reſtitutionem in integrum
petendam, & impetrandam quadrien-
nium continuum introduxit *l. fin. C. de*
Temp. in integr. reſtit. Mynſ. cent. 1.
62 *obſeru. 51. nu. 1.* Quod tempus qua-
driennij, tam maioribus, quam mi-
noribus, ipſique Eccleſiæ ſemper cur-
rit, diebus nimirum feriatis, & non
feriatis, ſiue habeatur copia Iudicis,
ſiue non, ſiue actor, ſiue reus impedi-
tus exiſtat; hoc autem factum notat
Angel. ad tollendas immortales lites
circa lapſum dierum vtilium, quorum
lubrica, atq; difficilis erat computatio.
63 Qua propter quadriennio elapſo, nec
ipſa Eccleſia inſtare poteſt pro in inte-
grum reſtitutione habenda etiam per
viam exceptionis, vel replicationis
iuxta *Text. in l. nam poſtea §. ſi minor*
ff. de Iur. Iur. l. nec non 28. §. exemplo
ff. ex quibus cauſis maior Clem. vnic. de
reſtit. in integr. Quem *Text. Clem.* præ-
64 ſertim emanaſſe cum *Speculatore* com-
muniter ſcribentes aduertunt ad quo-
rumdam antiquorum opinionem im-
probandam, qui verborum cortici in-
hærentes nullum Eccleſiæ ad reſtitu-
tionem præfinitum tempus exiſtima-
bant quaſi ſemper ſit pupilla per *Text.*
in cap. 1. de reſt. in integr. ibi: Debeat
ſemper illæſa ſeruari. Regula igitur
65 ſit, quod infra quadriennium reſtitu-
tio peti debet eoque elapſo amplius
non datur *cap. 1. de reſtitut. in integr.*
Veſtr. lib. 8. cap. 3. n. 14. n. 23. Rot. de-
ciſ. 276. n. 3. part. 3. lib. 3. diuerſ. Burat.
deciſ. 77. n. 8. & deciſ. 404. n. 4. Rot. de-
ciſ. 592. n. 5. p. 2. recent. Quadriennium
66 verò à die læſionis currere incipit *Cle-*
ment. 1. de reſt. in integr. quod ſi peta-
tur aduerſus ſententiam incipit curre-
67 re à die ſententiæ *Io. And. cap. 1. n. 4.*
de reſt. in integr. in 6. de Graſſ. deciſ. 3.
n. 5. de reſt. in integr. Et vbi ſunt plu-
68 res ſententiæ incipit currere à die vl-
timæ *Veſtr. prax lib. 8. cap. 3. num. 14.*
Rot. deciſ. 2. de in integrum in nouis. Si
verò petatur ad appellandum, ſi non
69 fuit appellatum currit à lapſu decem
dierum *Io. And. d. cap. 1. in 6. Graſſ.*
d. deciſ. 3. n. 4. Interpoſita autem ap-
pellatione, currit à lapſu decem die-
70 rum poſt datos reuerentiales in for-
ma &c. quando cauſa non fuit com-
miſſa & remanſit deſerta *Caſſad. deciſ.*
4. n. 1. de appell. Caputaq. deciſ. 31. &
32. part. 1. vel ſi dati non fuerunt re-
71 uerentiales, à lapſu anni, vel biennij
dari ad proſequendam appellationem
Rot. deciſ. 233. n. 1. part. 7. recent. Clem. 1.

Digitized by Google

de reſt. in integr. Minori vero non incipit currere niſi à die qua factus eſt
72 maior vt infra *de reſt. min. Rot. deciſ. 132. n.7. part. 2. & deciſ. 11. n.7. part. 5. recent. Baratt. deciſ. 75. n.22.*

Verum nota quod vbi agitur de Eccleſia
73 in integrum reſtituenda, hodie non *Decretalium* Iura ſunt ſimpliciter ſpectanda, ſed attendi etiam debet *Conſtitutio* Sanctæ Mem. Vrban. VIII. *quæ incipit Romanus Pontifex* data die 5. *Iunij* 1641. per extenſum relata in fin. & notis exornata, in qua aduerſus ibidem recenſita præiudicia facta Eccleſiæ, aut perſonis Eccleſiaſticis, contra quamcumque legitimi temporis præ-
74 ſcriptionem, centenaria, aut immemorabili excepta; Eccleſia, in integrum reſtituitur; & conſequenter aduerte, quod, quoad præiudicia in dicta Conſtitutione expreſſa non eſt ſeruandum quadriennium.

Quod vt verum fatear rationem hucuſ-
75 que adinuenire non potui, quare ſeruari, & attendi non debeat in Curia, in qua non attendi teſtatur *Barboſ. in Collect. ad cap. Eccleſia de reſt. in integr. in 6. n. 17.* cuius dicta confutanda aggrederer, ſtylum quoque Curiæ vti abuſiuum, & perpetuarum litium fomentum reprobando, niſi *Barboſ.* expoſitam doctrinam varijs *Sac. Rot.* Deciſionibus confoueret, quibus acquieſcere cogit tanti Tribunalis auctoritas, ſignanter *in Bergomen legati 15. Nouembris* 1610. *coram Attrebaten. in Adrien. Iuriſdictionis 27. Iunij* 1622. *coram Pirouano in Romana reſtitutionis in integrum* 20. *Maij* 1624. *& 18. Aprilis* 1625. *coram Manzanedo, & apud Baratt. deciſ. 452. n. 7. & deciſ. 604. n. 13. Rot. in recent. deciſ. 284. n. 5. p. 6. recent. vbi aliæ deciſiones cumulantur, quibus vt notat Ridolf. prax. p. 1. cap. 13. num. 472.* non ſimpliciter decernitur,
76 quod de ſtylo Curiæ quadriennij lapſus non attenditur, ſed quod conſtito de bono iure, non obſtante lapſu quadriennij datur reſtitutio. *Rot. in Bergomen. legati* 15. *Ianuarij* 1610. *coram Ottemberg. Ferentill. ad Baratt. deciſ. 404. n. 11. cum alijs relat. per Ridolf. d. n. 472.* Quin imò & aduertendum, quod concluſio ſupra expreſſa, quod
77 in integrum reſtitutio non detur poſt quadriennium ne dum ceſſat de ſtylo Curiæ conſtito de bono iure, ſed & vniuerſaliter loquendo, in pluribus caſibus locum non habet.

Quorum primus eſt, ſi adſit iuſtum ali-
78 quod impedimentum, vel altera rationabilis cauſa, poſt quadriennium reſtitutio datur *cap. 1. de reſt. in integr. in 6. l. fin. C. de temp. in integr. reſt. Veſtr. prax. lib. 8, cap. 3. n. 14.*

Secundus vbi ſententia ex eiſdem actis
79 eſt notorie iniuſta *Ceſ. de Graſſ. deciſ. 15. n. 8. in fin. de Prabend. Ferentill. ad Barat. deciſ. 404. n. 9.*

Tertius vbi de ænormiſſima læſione con-
80 ſtat *d. cap. 1. de reſtitut. in integr. in 6. Achill. deciſ. 6. de in integr. reſt. latè Ferentill. ad Baratt. deciſ. 404. num. 10. Rot. deciſ. 28. num. 50. p. 6. recent.* Et quamuis regulariter in inſpectione. Verum læſio ſit ænormiſſima, non ſim-
81 pliciter ad rem, de qua agitur, ſed ad totam patrimonij ſubſtantiam ratio haberi debeat *Sac. conſ. 266. n. 24. lib. 2.* cum alijs cumulatis per *Rot. d. deciſ. 284. n. 50. p. 6. recent.* tamen aduerte, quod hoc locum habet vbi agitur de
82 recuperando ablato per rem iudicatam; nam ſi de recuperando ablato non agitur, ſed de acquirendo, quod per rem iudicatam denegatum fuit,
83 hoc caſu docto de læſione ænormiſſima, etiam quadriennio elapſo reſtitutio datur, nec commenſuranda eſt læſio reſpectu patrimonij permanentis, quod læſum non fuit, ſed reſpectu rerum, quæ per rem iudicatam denegatæ fuerunt *Rot. d. deciſ. 284. n. 51. & ſeqq. p. 6. recent.*

Quartus ſi conſtet de bono iure, & in in-
84 tegrum reſtitutio impetretur à Principe, Princeps enim quoties ei de bono iure conſtat etiam quadriennio elapſo in integrum reſtitutionem concedere poteſt, & hoc locum etiam ſibi vendicat etiamſi Princeps dicat fiat iuſtitia, dummodo lapſum quadriennij non
85 ignorauerit *Rot. deciſ. 276. num. 7. p. 3. lib. 3. diuerſ. Mantic. deciſ. 315. n. 2. & ſeq. Ridolf. prax. part. 1. cap. 13. n. 470.*

Quintus quando in integrum reſtitutio
86 datur ex generali clauſula, de qua infra *cap. 8.* quia cum tunc quadriennium ab initio non currat, ſi aliter diceretur eſſet dare reſtitutionem ad reſtitutionem obtinendam contra *Tex. in l. interdum ff. de minor & l. 1. C. ſi ſep. in integr.*

tegr. reſt. poſtul. Rot. deciſ. 360. nu. 13.
p.6. recent.

Sextus denique cum quis ſe læſum igno-
87 rat, nam & vbi quadriennij lapſus ri-
goroſè attenditur, ignorantibus non
currit quia cum ab initio ſit vtile *l. fin.*
C. de temp. in integr. reſt. in caſu igno-
rantiæ locum non habet *Villal. com.*
opin. verbo reſtitutio Capyc. deciſ. 4. n. 25.
Theſaur. deciſ. 134. n. 4. Qua propter
currere ſolum incipit, & computari
debet à die ſcientiæ tam minoribus,
quam maioribus *Vueſemb. in prat. C. de*
temp. in integr. reſt. Caſtren. in l. ſi ſic.
88 *ff. quid ſeruit. amitt.* Vnde tradunt
non pauci D.D. quod quamuis laban-
tur 40. Anni. Si tamen à die ſcientiæ
quatuor lapſi non fuerint, in integrum
reſtitutionem adhuc peti poſſe ita *Me-*
noch. lib. 1. præſumpt. 71. n. 2. Sarmient.
ſelect. interpetr. lib. 2. cap. 10. n. 1. quod
& ad 100. annos extendunt *Theſ. de-*
ciſ. 133. n. 4. Boer. q. 39. num. 5. Zypeus
Conſult. canon. lib. 3. de reb. Eccl. non
alien. Conſult. 1. fol. 153. §. ad eundem.

Et nota, quod quamuis cæteræ tempora-
89 les actiones per litis conteſtationem
perpetuentur *l. fin. C. de præſcript. 30.*
vel 40. Ann. non tamen quadriennij
tempus continuatur *Mynſing. cent. 1.*
obſeru. 51. n. 4. & 5. Sin verò per Iu-
dicem, vel per partem aduerſam ſte-
91 terit, quo minus intra quadriennium
cauſa reſtitutionis terminetur hoc non
nocet *Mynſ. d. obſeru. 51. n. 6. & ſeq.*

Verum enim verò apud quem in inte-
grum reſtitutio peti debeat, ideſt qui
ipſam concedere poſſit contendunt
DD. quorum opiniones referunt *Co-*
uar. var. reſol. tom. 2. lib. 1. cap. 4. per
tot. Sfort. Odd. q. 32. per tot & dicam in-
fra cap. 9.

Quidquid tamen olim ſancitum reperia-
91 tur. Hodiè Princeps, & Delegatus
Principis, nec non quilibet Iudex Or-
dinarius ex Cōſtitutione *Iuſtiniani* Imp.
in integrum reſtituere poteſt *l. vlt. C.*
vbi & apud quem. Quinimò non ſo-
lum Magiſtratus Ordinarius, ſed & ij
92 quibus à Magiſtratu mandata eſt Iu-
riſdictio in integrum reſtituere notat
Bachou. Vueſemb. num. 1. & 2. Omnes
ſiquidem Magiſtratus tam Delegati,
quam Ordinarij ſiue habeant Iuriſdi-
93 ctionē cum adminiſtratione rerum pu-
blicarum, ſiue ſolam iuriſdictionē in in-
tegrum reſtituere poſſunt *l. vlt. C. vbi*
& apud quem cog. reſt. Oldend. Claſſ. 6.
act. 8. q. 1. §. omnes. Quare regulari-
94 ter loquendo, quarumcumque cau-
ſarum Iudices Ordinarij competentes
reſtitutionem in integrum poſſunt cō-
cedere *l. in Cauſa 16. ff. de min.* vbi
dicitur, quod tam Præfectus Vrbis,
quam alij Magiſtratus pro iuriſdictio-
ne ſua poſſunt in integrum reſtituere
tam in alijs cauſis, quam contra pro-
priam ſententiam & clarius patet ex
95 deductis infra *in cap. 9.* Interim nota,
quod, ſi quis Magiſtratus contra mi-
norem ſententiam tulit, is contra
ſuam ſententiam in integrum reſtitue-
re poteſt, ex notatis *in d. l. in cauſa*
vbi allegatur exemplum in Præfecto
Vrbi, alijſque Magiſtratibus. *In l. Præ-*
fecti 17. ff. de minor. vbi exemplum
in Præfecto Prætorio *l. Præſes 42. ff.*
eodem, vbi exemplum in Præſide. Nam
quamuis Iudex prolata ſententia fun-
ctus ſit officio ſuo, illumque non am-
plius corrigere valeat *l. Iudex 55. ff.*
de re Iud. adeò vt nec Iudex appella-
tionis, ad eum appellationis cauſam
amplius remittere poſſit *l. 6. in princ.*
C. de appellat. per viam tamen reſtitu-
tionis in integrum ab illomet Iudice,
quo lata fuit ſententia retractari po-
teſt.

Quin imò vbi etiam ab alicuius ſupremi
96 Magiſtratus, vel Principis ſententia
appellari non poteſt in integrum reſti-
tutio locum habet *d. l. Præfecti* ratio
eſt quia, qui appellat Iudicem ac-
cuſat, eiuſque ſententiam vti iniquam
querelat, qui verò in integrum reſti-
tutionem petit ſeque, & ſui inconſul-
tam facilitatem, atque errorem accu-
ſat, vel aduerſarij circumuentionem
allegat *Gothof. ibidem.*

Verum tamen eſt quod minor contra
97 maioris ſententiam reſtituere non po-
teſt *l. minor 18. ff. de minor.* Quare ſi
Princeps ſententiam dixerit ipſe ſolus
98 reſtituit *l. 3. C. ſi aduerſus rem Iudicat.*
Quod itidem procedit reſpectu ſen-
tentiæ illius qui vice Principis iudicat
d. l. 3. Nec non reſpectu ſententiæ
Iudicis ab Imperatore, vel alio ſupre-
99 mo Principe dati, nam reſtitutio in
caſu non fit niſi à Principe, qui Iu-
dicem deſtinauit. Alterum quoque
ſingularem caſum, quo reſtitutio à

100 ſolo Principe, obtineri poteſt refert
Marant in ſpec. part.6.act.3. de execut.
n.6. Si nimirum quis paſſus eſſet elabi
tempus ad appellandum. In Gallia
101 autem ſolus Rex in integrum reſti-
tuit ideo minor ſine literis Regijs non
auditur *Gothofr. ad l. ſi minorem C. de*
in integr. reſt. min.

In petenda verò reſtitutione in integrum
102 locum habet vulgata regula, quod
actor ſequitur forum rei *l. 2. & vlt*
C. vbi & apud quem, vbi *Vueſemb.* Ea-
dem enim eſt natura diſtractus, qualis
eſt natura contractus; quare ſicut in
contractibus actor ſequitur forum rei,
nimirum debitoris, ſic in diſtractu re-
ſtitutionis in integrum loci Iudex adi-
ri debet vbi ille contra, quem reſti-
tutio petitur domicilium habet *d. l. 2.*
in fin. Hinc eſt, quod ſi, qui reſtitu-
tionem petit ſit alterius iuriſdictionis,
ab eo, contra quem petitur, poſtulari
debet à Iudice competenti illius con-
tra quem, quis reſtitutionem ſuppli-
103 cat *d. l. 2.* & hoc procedit etiam ſi
clericus contra laicum circa res pro-
prias in integrum reſtitutionem petat;
quia regula prædicta, quod actor ſe-
quitur forum rei locum habet etiam
104 in foro eccleſiaſtico *Ant. Perez. C.*
vbi & apud quem n. 4. Et ſola Eccleſia
priuilegium habet à præfata regula
105 recedendi, quia poteſt Iudicem
Eccleſiaſticum adire *Vid. Marant. de*
Ord. Iudic. part. 6. n. 101. In actione
106 quoque reali recedere licet à regula
quod actor forum rei ſequitur *l. vltim.*
C. vbi in rem act.

Conſtat ex dictis vbi & apud quem in in-
tegrum reſtiturio peti poſſit, dicen-
dum ſequitur, qui poſſint in integrum
reſtitutionem petere, quod ſatis ex-
preſsè indicant verba Prætorij edicti
in l. 1. ff. de in integr. reſt. ibi: Prætor
hominibus, vel lapſis, vel circumſcriptis
ſubuenit: ſiue metu, ſiue calliditate,
ſiue ætate, ſiue abſentia in captionem in-
107 *ciderint.* Omnes ergo, qui vel me-
tu compulſi, vel dolo inducti, aut æta-
tis lapſu circumſcripti, vel abſentia,
aut ſtatus mutatione, vel iuſto aliquo
errore, aut altera de cauſa, quæ ex-
cuſationem mereatur in captionem ſe
incidiſſe aſſerunt in integrum reſtitut.
petere poſſunt *d. l. 1. & l. 2. ff. eo-*
dem.

Notanda tamen ſingularis differentia
108 inter reſtitutionem in integrum,
quæ datur minori, Eccleſiæ, & æquipa-
ratis ex edicto minorum, & reſtitutio-
nem, quæ datur maiori ex iuſta cauſa
& ex clauſula generali. Minori etenim,
& æquiparatis probata minori ætate,
& læſione reſtitutio denegari non po-
teſt. Maioribus verò non datur, niſi
109 vltra læſionem iuſtum quoque im-
pedimentum, vel alteram iuſtam ex-
cuſationis cauſam probent. *Veſtr.*
prax. lib. 8. cap. 3. n. 6. Ridolf. prax.
p. 1. cap. 13. n. 456.

Per procuratorem quoque reſtitutio peti
110 poteſt *l. vnica C. etiam per Procura-*
torem. Hoc etiam Ius petendi in inte-
grum reſtitutionem ad ſucceſſores
111 transmittitur *l. non modo 6. C. de in*
integr. reſt. min. Quinimò ipſi hære-
des fideicommiſſarij in integrum re-
112 ſtitutionem petere poſſunt *d. l. non*
modo. Et datur etiam hæredi hæredis *l.*
non ſolum ff. de reſt. in integ. ibi: Item om-
nium qui ipſi potuerunt reſtitui, & ita
ſæpiſſimè eſt conſtitutum. Siue igitur
hæres ſit: ſiue is cui hæreditas reſtituta
eſt: ſiue filij familias, militis ſucceſſor
in integrum reſtitui poterit: Crauet.
conſ. 17. n. 2. Gozad. conſ. 768. num. 12.
Cald. de reſt. in integr. n. 43. vbi hoc
probat tam in hæredibus minorum
113 quam maiorum *Franc. deciſ. 229.*
n. 7. Et latè dicam infra *cap. 9.* nam
beneficium hoc non eſt à Iure ex-
preſſum per modum priuilegij, quod
cum ipſa perſona extinguitur, ſed vti
quodammodo remedium ordinarium
vt eruditè obſeruat *Bachou. ad Vue-*
ſemb. loc. cit.

Obſeruandum tamen, quod non ob res
114 friuolas, ſeu in qualibet tenui læſio-
ne remedium reſtitutionis in integrum
intentari poteſt *l. 9. 10. & 11. ff. de do-*
lo l. ſcio 4. ff. de in integrum reſt. l. res
bona fide 54. ff. de contrah. empt. Nam
cum ſit remedium reſciſſorium, vti
115 datum contra Ius Ciuile non teme-
rè, vel ob quamlibet rem leuem dari
debet vnde vulgo dici ſolet de mini-
mis non curat Prætor *Vid. Gail. obſeru.*
102. n. 4.

Quoniam verò vt beneficium reſtitutio-
116 nis in integrum locum habeat, læſio
ab ipſo Prætore ſupponitur, cauſa
enim reſtitutionis in integrum eſt læ-
ſio

ſio *cap. 1. vbi Abb. n. 2. de reſt. in integ. l. nam & poſtea §. ſi minor ff. de Iur. Iuran. Bald. in l. æmilius in 3. lect. n. 2. ff. de minori Franc. deciſ. 229. n. 7.* Errarunt multi aſſerentes Iudicium reſti-
117 tutionis in integrum non poſſe intentari niſi vbi de manifeſta læſione apparet, quorum error facile dignoſcitur conſiderata differentia, quæ eſt inter ſimplicē audientiam, ſeu introductionem cauſæ reſtitutionis in integrum, & conceſſionem reſtitutionis, ſeu reſtitutionem ipſam contractum reſcindentem, aut ſententiam irritantem. Nam ſi de ſimplici audientia, ſeu cauſæ introductione ſermo ſit ſimpli-
118 cis læſionis fumus ſufficit. *Rot. in Romana Spolÿ* 11. *Maij* 1618. *coram Buratto Greg. deciſ.* 459. *nu.* 11. Et ſemiplena tantum probatio *Buratt. d.* 323. *num.* 4. *Ridolf. Prax. p. t. cap.* 13. *n.* 450. Quin imò addit *Marcheſan. de*
119 *commiſſ. reſt. in integr.* §. 1. *num.* 14. quod in Romana Curia huiuſmodi probatio locum non habet, nam abſque eo, quod aliquid probetur, commiſſionem reſtitutionis in integrum offerre ſufficit. Si verò loquamur de ipſa conceſſione reſtitutionis in inte-
120 grum, plena atque concludens in caſu læſionis probatio eſt neceſſaria *l. 8. ff. de in integr. reſt. Greg. d. deciſ.* 459.

In integrum autem reſtitutione poſtulata
121 donec lis finiatur omnia in ſuo ſtatu manere debent *l. vnic. C. de in integr. reſt. poſtul. ne quid nou. fiat.* Quare per ſimplicem in integrum reſtitutionis petitionem ſententiæ executio im-
122 pedita remanet *l. ſi cauſa cognita C. de Tranſact. Marant. p. 6. act. 3. de exe. cut. n.* 58. vbi hoc limitat in aliquibus caſibus & patet ex latè deductis in *cap. vlt. de effect. reſtit.*

Verum verò eſt, quod ſi malitioſè, &
123 remouendæ dumtaxat executionis cauſa peteretur reſtitutio in integrum, nihilominus exequi poſſet ſententia, dummodo pro quo lata eſt, cautionem præſtet, ſe rem reſtituturum ſi alter in reſtitutionis iudicio, reſtitutionem obtineat *cap. Suſcitata 6. de in integr. reſt. Perez. n. 2. C. vbi & apud quem.* Reſtitutione ſiquidem in inte-
124 grum obtenta omnia in priſtinum reuocari debent, quia tantum reſtitutio tribuit, quantum læſio abſtulit *l. 1. & fin. C. de ſent. paſſ. & reſt.* & hoc procedit quoad omnia, & ex vtraque
125 parte, nam ſicut qui reſtituitur in damno morari non debet, neque in lucro *l. vnic. C. de reputat. l. videmus generatim ff. de vſuris.*

Vt tamen hoc beneficium reſtitutionis in
126 integrum ſuum ſortiatur effectum tam in petenda: quam in concedenda reſtitutione iuris ordo ſeruari debet *Gayl. 1. obſeru. 43. Myns. cent. t. obſeru. 49. & cent. 2. obſeru. 26. nu. 4. Manz. Tit. 1. à n. 47. vſque ad 50.* Nec in vna & eadem cauſa iteratum in integrum
127 reſtitutionis auxilium, poſtulare eſt permiſſum, niſi nouę ſuperueniant defenſiones *l. 3. C. ſi ſæpius in integr. reſt. poſtul.* & quidem ſi ſæpius decerneretur, res in infinitum abiret, nullusque daretur litium finis. Vnde & optima ratione ſtatutum eſt, quod ſemel de-
128 negata reſtitutio, iterum non concedatur, niſi ex noua cauſa poſtuletur *Mynſing. cent. t. obſeru.* 52. Nec beneficium hoc reſtitutionis in integrum locum habet in actu ipſo iure nullo,
129 vt patet *Tot. tit. C. in quib. cauſ. reſt. in integr. non eſt neceſſ.* Nam quod nullum eſt fruſtra reſcindi petitur *arg. l. 5. ff. de Iniuſt. rupt. & irrit. fact. Teſtam.* Aduerſus tamen ſententiæ nul-
130 litatem reſtitutio datur. *Rot. deciſ. 333. n. 1. p. 4. recent. & deciſ. 40. nu. 1. part. 6. recent.*

Colligitur ex dictis quid ſit in integrum reſtitutio, quæ requirantur ad ipſam impetrandam, quibus concedi debeat, & à quibus beneficium hoc implorandum veniat. Videndum ſequitur quotuplex ſit, & non ſine graui difficultate hæc procedit quæſtio: Vtque ingenuè loquar nullibi à DD. reſolutam inueni. Ex his tamen, quæ ex dictis *Bald. in l. t. §. eum qui ff. de poſtulat. Alber. in l. cum quis §. ſi quis pro eo ff. de fid. Bart. in l. 1. ff. de conſt. Princ. Boſſ. in Tit. de remed. cont. Bann. n. 3. Cagnol. in l. cum quid nu. 60. ff. ſi certum pet. Crot. in l. Gallus §. & quid ſi tantum ff. de liber. & poſth.* colligere
131 permiſſum fuit, ipſam diſtinguo in integrum reſtitutionem, quæ dicitur Iuſtitiæ, & in reſtitutionem in integrum, quæ dicitur gratiæ.

In integrum reſtitutio Iuſtitiæ, eſt illa ad quam

132 quam obtinendam iuridica cauſa adducitur, & in vim eiuſdem conceditur. Gratiæ vero illa dicitur cuius
133 petitio ſoli Principis Clementiæ innititur. *Marcheſ. de commiſſ. reſt. in integr. part. 2. §. 1. num. 47. Scacc. de appell. quæſt. 19. remed. 2. num. 26.* A conceſſione reſtitutionis in integrum gra-
134 tioſa appellare non licet, quia à Principis ſententia non datur appellatio *l. 1. ff. à quibus appell. non lic. Marcheſ. de commiſſ. reſt. in integr. part. 2. §. 1. num. 97. Scacc. de appell. quæſt. 16. lim. 1. nu. 1.*

A conceſſione vero reſtitutionis in
135 integrum Iuſtitiæ bene datur appellatio *Marcheſan. dicta part. 2. §. 1. num. 97. Scacc. de appell. quæſt. 17. limit. 47. membr. 1. num. 169. & quæſt. 19. remed. 2. num. 132. Saluſt. Tib. prax. lib. 2. cap. 9. Papaz. ad Rot. deciſ. 7. nu. 5. de reſt. in integr. in non.*

Hac de cauſa inueterata Romanæ Curiæ
136 praxis, tã in ſupremo Sac. Rot. Tribunali, quam coram A. C. ad euitandos circuitus, & materiam appellationis, ac per tres conformes ſuper reſtitutione in integrum procedendi, amputandum induxit, ne ſuper reſtitutione in integrum pronuncietur, ſed quod, ſi reſtitutio eſt de iure concedenda, per proceſſum ad vlteriora tacitè conceſſa intelligatur, ſi Iudex poſtea in meritis cauſæ ad fauorem illius, qui reſtitutionem petijt pronunciet *Veſtr. Prax. lib. 8. cap. 3. num. 17. Saluſt. Tib. prax. lib. 2. cap. 9. Odd. de reſt. part. 1. quæſt. 33. art. 4. num. 35. Scacc. de Appell. quæſt. 19. remed. 2. num. 132. de Graſſ. deciſ 3. num. 13. de reſt. in integr. Mantic. deciſ. 315. num. 5. Rot. dec. 13. nu. 1. part. 2. recent.* Si verò Iudex petitam reſtitutionem non competere videt, tacitè ad vlteriora procedit, & vel inhibitionem moderatur, ſi emanauit, vel procedit ad executionem rei iudicatæ, quo caſu abſque altera declaratione dicitur reſtitutio denegata. *Marcheſ. de Commiſſ. reſt. in integ. part. 2. §. 1. num. 98. Veſtr. prax. lib. 8. cap. 3. num. 17. de Graſſ. dec. 3. num. 13. de reſt. in integr. Mantic. deciſ. 315. numer. 5. Rot. dec. 13. num. 1. part. 2. recent.* Verum
137 cum hæc, reſtitutioni in integrum ad appellandum haud facile accommodari poſſint, tunc Iudex priuſquam in negotio principali procedat reſtitutionem in integrum ad appellandum apertis verbis concedere debet, & poſtea infra decem dies à die conceſſæ reſtitutionis appellatio interponi debet *Veſtr. prax. lib. 8. cap. 3. num. 18. Scacc. de Appell. quæſt. 19. remed. 2. nu. 80. & num. 134. Ridolfin. prax. part. 1. cap. 13. num. 419.*

138 Sub diſtinguitur etiam reſtitutio Iuſtitiæ, de qua in præſenti loquor in Prætoriam, & Ciuilem. Prætoria dicitur quæ iure Prætorio introducta ſpecialiter reperitur, vtpotè eſt reſtitutio ex Edicto minorum, & maiorum, quæ itidem duplex eſt, Ali, quæ expe-
139 ditur Iudicis officio nobili, & propriè eſt Reſtitutio; Altera, quæ actionis iure conſequitur, cui nimirum famulatur Iudicis officium mercenariũ,
140 & impropriè in integrum reſtitutio vocatur vtpotè eſt, quæ datur ex cauſa doli, vel metus. Ciuilis verò eſt, quæ ex Principum Conſtitutionibus deſcendit; Cum enim Prætor caſus
141 omnes in integrum reſtitutione dignos, præuidere non potuiſſet, Ius Ciuile in quibuſdam cauſis, & caſibus à Prætore non expreſſis ipſam introduxit *l. Diuus ff. de re Iud. l. admonendi ff. de Iur. Iuran. l. qui agnatis ff. de except. l. 2. ff. ex quib. cau. mai.* de qua Ciuili in integrum reſtitutione loquitur *Specul. in tit. de reſt. in integr. num. 34.* Subdiuiditur autem inpropriam, & impropriam. Propria eſt, quæ in
142 allegatis legibus clauditur, impropria, quæ venit nomine veniæ, de qua loquitur *Text. in l. fin. ff. de ſucce. edict.*

Non deſunt etiam, qui ſupplica-
143 tionem, & indulgentiam ſpecies in integrum reſtitutionis conſtituunt; ſed
144 re benè attenta cum genere ſpeciem confundunt. Vnde aduertendum quod ſupplicatio ſumi poteſt in genere, & in ſpecie. Si ſumatur in genere,
145 nimirum pro omni præcum oblatione, quibus aliquid, vel à Principe, vel à Iudice ex eius officio petitur, lato modo ſupplicatio, ſiue ſit gratiæ, ſiuè Iuſtitiæ dici poteſt reſtitutio in integrum, quia omnis reſtitutio per viam ſupplicationis petitur, quare omnis reſtitutio in hoc ſenſu erit ſupplicatio.

Si

Si verò ſumatur in ſpecie, pro ca
146 nimirum præcum oblatione, quæ Principi porrigitur, non ex iuſta cauſa, ſed ad eius pietatem, & miſericordiam implorandam: puta pro minoranda pæna, exilio remittendo, cauſa committenda non omnis ſupplicatio eſt reſtitutio.

Dico igitur quod reſpectu modi, quo in integrum reſtitutio petitur om-
147 nis reſtitutio eſt ſupplicatio, ideſt omnis reſtitutio per ſupplicationem imploratur. Reſpectu verò eius, quod in ſupplicatione petitur, non omne id, quod petitur eſt reſtitutio in integrum, & conſequenter ſppplicatio, & reſti-
148 tutio ſpecie differunt ſicut Bos, & Equus, licet vterque in ſuo genere conueniat, & iuxta hunc ſenſum ſine contradictione procedunt tradita per *DD. in cap. Ex litteris extr. de reſt. in integr.* vbi *Gloſſ. Ber. Bald. in auth. quæ ſupplicatio num. 3. C. de præc. Imp. offer. Marc. deciſ. 53. num. 12. cum alijs, quos refert Sfort dicta part. 1. quæſtion. 1. art. 7.*

Quæ dicta ſunt de ſupplicatione, militant reſpectu indulgentiæ. Indul-
146 gentia enim eſt nomen generis, ſub ſe duas ſpecies complectens, quarum altera ſui generis nomen retinet, & indulgentia dicitur; altera in ſuum ſpeciale nomen tranſit, & vocatur in integrum reſtitutio, vt notabiliter docet *Salicet. in l. cum Indulgentia C. de ſent. paſſ.* Et propriè loquendo longè inter ſe differunt, quia ſimplex criminis Indulgentia non reſtituit famam *l. fin. C. de general. abol.* Sed in inte-
150 grum reſtitutio omnia per crimen ammiſſa redintegrat *l. 1. in fin C. de ſent. paſſ.*

Cæterum non me latet quandoque placuiſſe Legiſlatoribus hoc nomen Indulgentiæ in genere vſurpare, quod factum conſtat in pluribus legibus *C. Tit. de ſent. paſſ.* ſpecialiter verò *in l. ſi pater, & in l. fin.* vbi *Gloſſ.* exponit *Indulgentia. ideſt in integrum reſtitutio* Vid. notata per *Sfort. dicta qu. 1. art. 8. num. 74.*

Ex his, quæ ſunt ſedes materiæ reſtitutionis in integrum, & in quibus coeunt tam Pontificij, quam Cæſarij Iuris conſtitutiones *ſub Tit. de in integrum reſtitutione* relatæ, Difficultates, tam numero plures, quam difficultate arduas, quodque vtiliſſimum eſt in foro quotidiè agitatas Doctores excitãt, quas iuxta ordinem cauſarum, ex quibus in integrum reſtitutionem petendam & concedendam Prętor eſſe dixit, enucleatas, per diſtincta capita exponam; clarè atque methodicè loquar, & in hac materia vtiliſſima, atque in Iudicijs frequentiſſima, quotidianis diſputationibus concuſſa, iuxtà praxim Tribunalium ſtylum dirigam, non ignorans, quod in Scholis deglutiun-
151 tur leges, at vt tradit *Bald. in l. Aemilius ff. de minor.* in Iudicijs digeruntur. Quodque legum tunc ſolum guſtatur
152 fructus cum praxim redolẽt, vt ſcripſit *Felyn. cap. ex Tenore de Teſt.* Et
153 quod vera iuris interpetratio, non niſi à pratica ſumitur.

ARGVMENTVM.

De Minoribus in Integrum Reſtituendis, & de participãtibus beneficio Reſtitutionis, ex Edicto Minorum.

SVMMARIVM.

1 *Ex primitur præcipua cauſa Edicti Prętorij de reſtitutione minorum.*
2 *Minor læſus etiam ſine culpa, vel dolo Aduerſarij reſtituitur.*
3 *Prætor naturalem æquitatem ſecutus minorum tutelam ſuſcepit.*
4 *Minores dicuntur ij, ſecundum leges, qui non compleuerunt annum vigeſimum quintum.*
5 *Conſtituti infra annum 25. non habent rerum ſuarum adminiſtrationem, & Curatorum auxilio reguntur.*
6 *Explicatur quid ſit ætas hominis, ſecundum Albertum Magnum:*
7 *Hominum vita in ſex ætates diſtinguitur.*
8 *Infantia incipit à primo momento vitæ & durat vſque ad ſeptimum annum completum.*
9 *Pueritia à ſeptimo anno exorditur, & decimo quarto clauditur in maſculis, in fęminis vero duodecimo:*

10 *Ado-*

10 Adoleſcentia ab anno decimo quarto, vſque ad vigeſimum quintum completum extenditur.

11 Virilitas ſuum habet terminum ab anno 25. vſque ad quinquageſimum.

12 Senectus exorditur ab Anno 50. vſque ad ſeptuageſimum.

13 Decrepitas à ſeptuageſimo exordium habet, & vſqae ad vita finem durat.

14 Inter varias ætatis hominum diuiſiones. I. C. ſequuntur ſententiam Hippocratis.

15 Aetas annorum 25. eſt ætas perfecta.

16 Numerus quinarius eſt hominum nuptijs, & procreationi dicatus.

17 Numerus quinarius, eſt numerus fortitudinis.

18 Ante annum 25. vxorem ducere lege Poppeia vetitum erat.

19 Sancti Anni Iubileum quolibet 25. anno celebratur.

20 Anima pueri, quòad eſſentiam non differt ab anima ſapientis ſenis.

21 Poſt 25. annum homines dicuntur maiores, & apti ad gerenda propria negatia.

22 Feminæ ſolum completo 25. anno, dicuntur maiores, licet quòad pubertatem pari paſſu non ambulent cum maſculis.

23 Odioſum eſſet feminis, ſi beneficio reſtitutionis priuarentur priuſquã maſculi.

24 Fauorabile eſſet mulieribus, liberam rerum ſuarum adminiſtrationem ipſis nunquam permittere.

25 In Regno fæmina etia 25. Annis maiores reſtituuntur.

26 Virilis vigor ſolum poſt 25. Annum completus dicitur.

27 Quòad virilitatis complementum, viri, cum feminis pari paſſu ambulant.

28 Aetas annorum 25. eſt ætas defectiua.

29 Aetas perfecta quòad ſubiectam materiam diuerſimodè conſideratur.

30 Minor ætas cõſiſtit inter decimum quartum, & annum vigeſimum quintum.

31 Leges loquentes de minoribus, pupillos in fauorabilibus comprehendunt.

32 Virilitatis perfectio à naturali incremento proficiſcitur.

33 Statuto, & conſuetudine minor ætas abbreuiarè, & extendi poteſt.

34 Pro Climatum Temperie, homines citius prudentiores euadunt.

35 Maiores 21. ann. apud Brituricenſes habentur vti verè maiores.

36 Maiores 20. Annis, Florentiæ habentur vti maiores 25.

37 Minor ætas in Regno expirat per complementum Ann. 18.

38 Qui in Vtero eſt in fauorabilibus pro nato habetur.

39 In Odioſis tunc quis dicitur natus, cum verè eſt natus.

40 Damnoſum eſſet minori, quoad reſtitutionem ab hora conceptionis eius ætatem exordiri.

41 Minor ætas ab hora natiuitatis currere incipit.

42 Vſucapio datur contra eum, qui in vtero eſt.

43 Declaratur text. in l. etiam ff. de præſcript.

44 Vltimus minoris ætatis annus debet eſſe completus, vt quis dicatur maior.

45 Odioſum eſſet minori ſi beneficium reſtitutionis ante complementum 25. anni, ei ceſſaret.

46 In caſu ceſſat ragula, quod annus cæptus habeatur pro completo.

47 Nec ſufficit vltimi anni diem, vel horam attigiſſe.

48 Minoris ætatis computatio fit ab hora natiuitatis de momento in momentum.

49 Eſt fauorabile minori, quod expectetur complementum annorum 25. vſque ad horam vltimam.

50 Vbi non conſtat de hora natiuitatis eſt attendẽdus exitus totius diei naturalis.

51 Vbi non conſtat de die, ſed ſolum de menſe attendendus eſt exitus totius menſis.

52 Vbi ſolum conſtat de Anno, eſt expectandus exitus totius anni.

53 Dies biſſextilis vnitur cum die antecedenti, & cum ipſo pro ſola die computatur.

54 Hora eſt 24. pars vnius diei, & Punctus quarta pars horæ.

55 In fauorabilibus Annus cæptus, regulariter habetur pro completo.

56 Minor læſus ex quocumque geſto, reſtituitur.

57 Minor reſtituitur aduerſus læſionem prouenientem ex contractu, quaſi contractu, diſtractu, vltima voluntate, nec non in iudicialibus.

58 Minor aduerſus emptionem, & venditionem, reſtitutionem habet.

59 Mi-

59 *Minori competit reſtitutio etiam aduerſus emptionem, & venditionem neglectam.*

60 *Minor non poteſt contractum reſcindere, volente emptore iuſtum pretium ſupplere.*

61 *Eccleſia reintegratur aduerſus alienationem rei Eccleſiaſticæ factam ſine vtilitate & neceſſitate, nec locus eſt ſuppletioni eius, quod deeſt ad læſionis exclusionem.*

62 *Reijcitur* Gratian.ſententia in tract.de expenſ.cap.18.

63 *In contractibus laicorum eſt arbitrarium emptori, vel rem reddere, vel iuſtum pretium ſupplere.*

64 *Vbi læſio contractum ipſum, non pretium reſpicit, in integrum reſtitutio aduerſus contractum reſcindendum competit.*

65 *Minor non reſtituitur aduerſus cenſum emptum ſuper fundum alterius.*

66 *Minor non reſtituitur aduerſus contractum iuratum, niſi concurrentibus dolo, metu, & læſione enormi.*
Iuramentum ſanat defectum contractus facti contra formam legis, vel ſtatuti ibid. num.66.

67 *Minor reſtituitur aduerſus lapſum temporis ad petendum domanium, & retractum.*

68 *Hoc idem procedit fauore Eccleſiæ, & Vniuerſitatis.*

69 *Ius retractus competit minoribus.*

70 *Minor aduerſus retractum, probata læſione, reſtitui debet.*

71 *Minor, Eccleſia, & Vniuerſitas in retractu actoris vices ſuſtinentes, vt temporis reſtitutionem obtineant, læſionem probare debent.*

72 *Secus ſi quilibet eorum ſit reus.*

73 *Vniuerſitas prouocans ad domanium, & retractum elapſo tempore ſtatuto, ſolum probata læſione reſtituitur.*

74 *Qui ad libertatem proclamat, actoris vices ſuſtinet.*

75 *Minor reſtitutionem petens aduerſus retractum iure dominij, non cogitur læſionem probare.*

76 *Minor iure ſanguinis ad retractum veniens vices actoris ſuſtinet, & niſi læſionem probet, à reſtitutione aduerſus temporis lapſum reijcitur.*

77 *Minor non reſtituitur aduerſus executionem pacti.*

78 *In executione pacti Eccleſia, & Eccleſiaſtici nullum priuilegium habent.*

79 *Pactum executiuum exerceri poteſt contra pupillum, minorem, & eorum Tutorem.*

80 *Ius pacti executiui competit creditori, eius hæredibus, & ceſſionarijs, nec non competit Eccleſiæ contra Eccleſiam, & Laico contra Eccleſiam, & Eccleſiaſticos.*

81 *Pactum executiuum ſuſpenditur per oppoſitionem nullitatis contractus, ante illius executionem.*

82 *Pactum executiuum appoſitum fauore abſentis, pro ipſo Notario ſtipulante, ſi ratum habitum ab ipſo non ſit, nullum ei ius præbet.*
Eccleſiæ, minori, & pupillo competit reſtitutio aduerſus pactum executiuum fauore abſentis appoſitum, qui ipſum ratum non habuit ibid. nu. 82.

83 *Pacta iniectionis manus ſolum proſunt contrahentibus, & ea expreſſè acceptantibus.*

84 *Pactum executiuum reſoluitur, vbi ille, cuius commodo appoſitum fuit ante ratificationem fato ceſſit, nec ab eius hæredibus, ad quos tranſit commoditas contractus exerceri poteſt.*

85 *Pactum de retrouendendo, legis commiſſoriæ addictionis in diem, & pactum dominij reſolutiuum, in contractibus minorum poteſt in continenti apponi.*

86 *Minor habita notitia pacti de retrouendendo intra certum tempus, aduerſus pactum effluxo tempore non reſtituitur.*

87 *Pactum de retrouendendo nocet minori in hæreditate maioris ſuccedenti, quamuis ipſum ignoret.*

88 *Præſcriptio conuentionalis, à maioribus continuatur in minores, ſine ſpe reſtitutionis.*

89 *Aduerſus præſcriptionem conuentionalem, neque ipſis infantibus patri ſuccedentibus ex capite probabilis ignorantiæ reſtitutio competit.*

90 *Vbi præſcriptio, quæ viuente patre currere cæpit in filij infantia terminaret, ex capite ignorantiæ reſtitutio locum haberet.*

91 *Limita in minore, qui Tutoris ſcientia excluditur & contra ipſum ſuas actiones dirigere poteſt.*

92 *Eccleſia agit contra hæredes Prælati, Vniuerſitas, contra hæredes Admini-*

ſtratoris, qui præſcriptionis tempora aduerſus ipſum labi paſſi fuerunt.

93 *Minor non reſtituitur aduerſus lapſum temporis ad redimendum; adeò vt nec iuuari poſſit reſtitutione ex generali clauſula.*

94 *Minor probans probabilem ignorantiam aduerſus tempus conditionale, ex generali clauſula in integrum reſtituitur.*

95 *Minor aduerſus tempus conditionale reſtitutionem conſequi poteſt ad finem tuendi, non ad finem agendi.*

96 *Minor ſine Tutoris auctoritate Societatem inire poteſt.*

97 *Minor læſus, aduerſus ſocietatem etiam iuratam reſtituitur.*

98 *Minor non reſtituitur aduerſus ſocietatem, ſed aduerſus pacta ſocietatis, ex quibus læſionem ſentit.*

99 *Societas de ſui natura tantum durat, quantum ſocijs placet.*

100 *Minor, qui ſuper proprio officio pecuniam acceptam diſſipauit & læſus eſt, in integrum reſtitui debet.*

101. *Minori ex pecunia ad ſocietatem officij accepta læſo, in integrum reſtitutio competit, tam aduerſus maiorem, qui eius contemplatione ſocietatem inijt, & officium ſuum commodauit quam contra ſocium fructus, vel ſortem petentem.*

102 *Non reſtituitur hæres minoris aduerſus ſocietatem officij ab ipſo minore factam, qui læſus fuit ob diſdictam, ſeu renunciationem ſocietatis non factam quindecim diebus ante mortem naturalem.*

103 *Minor reſtituitur aduerſus locationem factam in potentiorem.*

Minor maior factus, locationem tempore minoritatis à Curatore factam non poteſt infringere ibidem numer. 103.

104 *Minor aduerſus mutuum reſtituitur.*

105 *In mutuo minori facto, quouſque mutuans in eius vtilitatem pecuniam mutuatam verſam doceat, circumuentio non excluditur.*

106 *Minor, qui minori pecuniam mutuauit, in rem eius verſam fuiſſe probare debet.*

107 *Mutuans minori pecuniam, quamuis in rem eius verſam probet, ſi mutuata pecunia non extet, petendi iure priuatur.*

108 *Minor, qui mutuum receptum perdidiſſe, & ſe læſum dicet, vt reſtituatur, regulariter, ſe læſum probare debet.*

109 *Minore petente reſtitutionem aduerſus mutuum, releuatur creditor ab onere probandi pecuniam in rem verſã.*

110 *Abſolutio iuramenti denegatur minoribus ad allegandam reſciſſionem cõtractus.*

111 *Satis probatur pecunia in rem verſa, ſi induſtrioſo viro, etiam minori mutuata ſit.*

112 *Minor qui tamquam mercator contraxit, in integrum aduerſus contractum non reſtituitur.*

113 *Minori aduerſus depoſitum ab ipſo factum, competit actio ordinaria depoſiti.*

114 *Minor in depoſito ab ipſo facto, ſi aliqua præiudiciali obligatione ligatus eſt, in integrum reſtituitur.*

115 *Minor pro depoſito apud ipſum facto, ſiuè ex hoc oriatur læſio, ſiuè futura timeatur in integrum debet reſtitui.*

116 *Minori aduerſus commodatum reſtitutio competit.*

117 *Minor reſtituitur aduerſus dotem immodicè datam.*

118 *Minor reſtituitur aduerſus pactum dotale præiudiciale.*

119 *Mulier ætate minor poteſt conſtituere dotem, & ad hunc effectum ſe obligare tam pro ſe, quam pro alijs.*

120 *Mulieri minori in conſtitutione dotis exceſſiua in integrum reſtitutio conceditur.*

121 *Obligatio mulieris minoris in dotanda extranea non ſubſiſtit.*

122 *Mulier minor ſi dotando coniunctam, indotata remanet, obligatio euaneſcit.*

123. *Non auditur mulier, qui omnia bona ſua viro in dotem dedit, aduerſus dotationem immodicam.*

124 *Declaratur* text. in l. vnica C. ſi ad verſ. dot.

125 *Mulier vt reſtitutionem obtineat aduerſus totum ſuum patrimonium in dotem datum; viri dolo in pactis dotalibus, ſe circumuentam probare debet.*

126 *Vbi ſtatuto, vel conſuetudine certa dos taxata reperitur audiri debet mulier dotis ſibi conſtituta reformationem petens.*

127 Expo-

127 *Exponitur caſus practicabilis dicta l. Vnic. C. ſi aduerſ. dot.*

128 *Vir & vxor ad imparia iudicari non debent.*
Viro aduerſus modicam dotem reſtitutio competit; ſi mulier non ſit competenter dotata. ibidem n.128.

129 *Exceptione S. C. Vellei. non iuuatur mulier aduerſus conſtitutionem dotis factam perſonæ coniunctæ, niſi in caſu, quod ipſa indotata remaneret.*

130 *Non reſtituitur mulier Baroniſſa, vel Feudataria, contrahens ſine Mondualdo, decepta.*

131 *Mulieres ignobiles etiam mundualdo interueniente decepta reſtituuntur.*

132 *Mulier Vidua minor non reſtituitur aduerſus renunciationem quartæ ei debitæ in bonis præmortui viri.*

133 *Licitum eſt mulieri in contractu matrimonij renunciare omnibus lucris ex eo prouenientibus.*

134 *Non reſtituitur mulier minor aduerſus renunciationes factas in Capitulis matrimonialibus ante contractum matrimonium.*

135. *Læſio non datur in renunciatione iuris non quæſiti.*

136 *Ratione incertitudinis læſio excluditur.*

137 *Minor renuncians iuri quærendo, læſus dici non poteſt.*

138 *Mulier renuncians quartæ ei debitæ ex Auth. Præterea C. Vnde vir, & vxor, conſtante matrimonio, ratione incertitudinis læſa non dicitur; nec in integrum debet reſtitui.*

139 *Minor aduerſus Immodicam dotem ſorori conſtitutam, ſoluto matrimonio per viam reſtitutionis exceſſum condicere poteſt; conſtante vero matrimonio nullam contra virum, vel aduerſus ſororem actionem habet.*

140 *Minor conuentus ad ſoluendam immodicam dotem ſorori promiſſam, excipere poteſt ne id, quod vltra debitum promiſſum eſt ſoluere cogatur.*

141 *Minor excipere poteſt aduerſus exceſſum dotis in ſolidum cum fratre maiore conſtitutæ, & in integrum reſtitutionem petere, pro indemnitate fratris maioris.*

142 *Aduerſus tempus à S. Trid. Concil. præfixum pro profeſſione facienda, minor non reſtituitur.*

143 *An minor annis altero & vigeſimo ligetur Ieiunio Eccleſiaſtico, pænitentiali, & votiuo. Item voto ſolemni tam reali, quam perſonali remiſſiuè ad Calc.*

144 *Aduerſus promiſſionem, vel cautionem minor reſtituitur.*

145 *Minori aduerſus fideiuſſionem reſtitutio competit.*

146 *Simplex fideiuſſio ſine reſtitutione non eſt iuſta cauſa reſtitutionis.*

147 *Minor ex ſola fideiuſſione læſus non dicitur.*

148 *Minor ad fideiubendum dolo inductus, fideiuſſionis obligationem reſcindere poteſt.*

149 *Iuramentum minorem ætatem excludit.*

150 *Minor non reſtituitur aduerſus contractum iuratum.*

151 *Minor probata læſione aduerſus contractum, & fideiuſſionem etiam iuratam reſtituitur.*
Iuramentum operatur quod minor conſideretur vti maior, ſed læſionem non excludit. ibidem n.151.

152 *Minor iurando renunciat reſtitutioni ſibi competenti vti minori, non verò beneficio reſtitutionis, quod ei competit vti læſo.*

153 *Habens duo iura, ſi vni renunciet, alteri non videtur renunciaſſe.*

154 *Minor eadem facilitate, qua contrahit, & decipitur, eadem etiam iurat.*

155 *Minor virtute iuramenti non redditur prudentior, & ſagacior.*

156 *Minor ex capite læſionis indiſtinctè reſtituitur aduerſus fideiuſſionem iuratam.*

157 *Minor petens reſtitutionem aduerſus fideiuſſionem iuratam cauſam læſionis probare debet.*

158 *Minor ante ſolutionem reſtituitur, quamuis à principali debitore indemnis ſeruari poſſit; ſi iſte ſit perſona potentior, rixoſa, litigioſa &c.*

159 *Minori in integrum reſtitutio datur, ſi ei parum idoneè cautum ſit.*

160 *Minor reſtituitur aduerſus illum, qui pro eo interceſſit.*

161 *Maior non reſtituitur aduerſus geſta per eius procuratorem minorem, quamuis circumſcriptum fuiſſe conſtet.*

162 *Aduerſus venditionem pignoris mino-*

ri reſtitutio datur.

163 *Non eadem facilitate aduerſus venditionem pignoris prætorij, & pignoris conuentionalis, minor reſtituitur.*

164 *Aduerſus venditionem pignoris palam facta non admittitur minor, niſi deceptus intra dimidium iuſti prætij.*

165 *Venditio pignoris Prætorij reſcinditur ob minorem læſionem, quam vltra dimidiam.*

166 *Romæ ne dum in Iudicio ſubhaſtationis, ſed in quocumque contractu læſio vltra tertiam partem prætij admittitur.*

167 *Minoribus in prætio læſis competit remedium Ordinarium. l. 2. C. de reſcind. vend. & extraordinarium reſtitutionis.*

168 *Minori pinguius fauetur per extraordinarium remedium reſtitutionis.*

169 *Ordinario remedio per minorem intentato, extraordinarium ceſſat, niſi adſit dolus, fraus, falſa cauſa, vel læſio enormiſſima.*

170 *Minor ſucceſſor extranei non reſtituitur aduerſus venditionem pignoris à creditore iure diſtracti.*

Minori ſucceſſori extranei pro venditione pignoris mala fide facta, vel vndè læſus eſt, aduerſus creditorem pignoratitia actio competit. ibidem num. 170.

171 *Item aduerſus Tutorem, vel Curatorem agere poteſt vtili actione negotiorum geſtorum.*

172 *Aduerſus damnum enorme regulariter minor reſtituitur.*

173 *Aduerſus emptorem reſtitutio locum non habet, ſi ipſe non ſit in dolo.*

174 *Aduerſus pignoris diſtractionem tunc ſolum minor reſtituitur ſi cumulatiuè concurrant, graue damnum, & conſilium fraudis ex parte emptoris, & venditoris.*

175 *Minor vt audiatur aduerſus ſubhaſtationem bonorum, vel pignoris, debet conſtare de læſione enormi, vel enormiſſima.*

176 *Læſio infra dimidiam, ſubhaſtationi obeſt vt retractetur venditio.*

177 *Eadem læſio concurrere debet in remedio extraordinario, ac in Ordinario.*

178 *Vt minor aduerſus ſubhaſtationem audiatur, ſufficit læſio in ſexta parte communis, & veri prætij.*

179 *Læſio in ſexta parte prętij, eſt graue damnum.*

180 *Læſio intra ſextam partem iuſti prætij, quid modicum cenſetur.*

181 *Minor reſtituitur aduerſus diſtractus, & indebitè ſolutum.*

182 *Minori aduerſus inconſultò in ſolutum data, reſtitutio competit.*

183 *Minor reſtituitur aduerſus ſolutionē factam de re prætioſiori, ex duobus promiſſis, vel debitis.*

184 *Minor reſtituitur aduerſus donationem.*

185 *Minor reſtituitur aduerſus debitorem ob pecuniam Curatori ſolutam, quæ ei ſalua non eſt.*

186 *Minor reſtituitur aduerſus pœnam ob moram in ſoluendo, vel ex qua res inempta facta eſt.*

Minor non reſtituitur aduerſus pœnam à Teſtatore impoſitam. ibidem num. 186.

187 *Eccleſia non reſtituitur aduerſus contrauentionem factam præceptis Teſtatoris.*

188 *In facto prohibitiuo negatiuo interpellatio non requiritur.*

189 *Minor non reſtituitur aduerſus pœnam duplicati releuij ob non petitam inueſtituræ nouationem, & non factam denunciationem obitus prædeceſſoris in tempore.*

190 *Statutum loquens in rem, comprehendit minorem rem poſſidentem, ac proinde non reſtituitur aduerſus pœnam rei impoſitam.*

Minor in integrum reſtituitur aduerſus temporis lapſum pro regiſtratione aſſenſus nouę inueſtiturę. ibidem num. 190.

Quòad reſtitutionē minoribus concedendam, vel denegandam ob non petitam inueſtituram in tempore prę fixo, diuerſa eſt obſeruantia, prout diuerſa ſunt, Regnorum conſuetudines, Pragmatica, ſeu ſtatuta. ibidem num. 190.

191 *Minor non reſtituitur aduerſus venditionem rei emphiteuticę directo eius dominio ſubditę. Si requiſitus intra ſtatutum legalem terminum ipſam emere neglexit.*

Idem dicendum reſpectu termini pacto vel conuentione inducti. ibidem num. 191.

192 *Minor non reſsituitur aduerſus commiſſum, in quod incidit ob non ſolutum Canonem cum Patre conuentum.*

193 *Deiectio ob non ſolutum canonem non eſt pęna, ſed prouenit ex natura contractus, ad cuius obſeruantiam minor tenetur.*

194 *Minor in criminalibus reſtituitur aduerſus pęnam ſaltem pro mitiori executione, præſertim ſi ipſum contraxit omittendo.*

195 *Minor in integrum reſtituitur aduerſus pecuniam ſibi ſolutam, & male conſumptam, vel deperditam.*

196 *Minor, & Eccleſia de pecunia ipſis ſoluta, & male deperdita aliquid reddere non tenentur.*

197 *Minori aduerſus tranſactionem reſtitutio datur.*

198 *Ob inſtrumenta nouiter reperta. An minor tranſactionem impugnare poſſit & quid de Fiſco. remiſſiuè ad Calà de reſt. in integr. min. deneg. quæſt. 18.*

199 *Aduerſus nouationem, qua minor cauſam ſuam deteriorem facit, ei reſtitutio competit.*

200 *Aduerſus acceptilationem minor reſtituitur:*

201 *Item aduerſus omnes quaſi contractus.*

202 *Aduerſus omnes tacitas renunciationes, ſuorum iurium omiſſiones, & præſcriptiones minori per reſtitutionem ſuccurritur.*

203 *Minor aduerſus lapſum temporis reſtituitur, ſi inde læditur, & tempus ſit legale.*

204 *Aduerſus tempus, quod cum defuncto auctore minoris currere cæpit, reſtitutio locum non habet.*

205 *Non auditur minor alteri ſuccedens in lite iam conteſtata elapſo termino ſtatuto ad non poſita ponendum, ad non probata probandum.*
Secus dicendum in gradu appellationis ibidem n. 205.

206 *Minor ſi ſit reus reſtituitur aduerſus lapſum temporis conuentionalis. ſecus ſi actor.*

207 *Aduerſus temporis lapſum ſiue ſit legale, ſiue conuentionale, ſiue agant, ſiue conueniantur à beneficio reſtitutionis minores omninò excluduntur.*

208 *Iuſta ſufficit cauſa ad obtinendam reſtitutionem aduerſus tempus legale, ſecus aduerſus conuentionale.*

209 *Solus temporis lapſus non ſufficit vt minor in integrum reſtituatur.*

210 *Redimendi facultas in contractu reſeruata rerum valorem, & æſtimationem minuit in tertia parte.*

211 *Abſque probatione læſionis minor reſtituitur aduerſus lapſum temporis ad redimendum.*

212 *Præſcriptio, quoàd noua Iuſtiniani iura minoribus nocet.*

213 *Tempus, quod viuente Teſtatore currere cæpit in ſucceſſorem minorem continuatur.*
Etiam Poſthumo nocet pręſcriptio cępta viuo patre. ibidem n. 213.

214 *Minor vti repreſentans perſonam deceſſoris non reſtituitur aduerſus temporis lapſum cęptum cum maiore eius auctore.*

215 *Minor regulariter reſtituitur aduerſus omnes contractus re, verbis, literis, ſiue conſenſu celebratos.*

216 *In contractu minoris Patris accedente conſenſu captionis pręſumptio excluſa remanet.*
Minor contrahens cum conſilio maioris non præſumitur læſus. ibidem num. 216.

217 *Vniuerſitates cum conſilio Aduocati contrahentes non reſtituuntur.*

218 *Dicta in contractibus locum habent in diſtractibus.*

219 *Aduerſus aditionem damnoſæ hęreditatis minor reſtituitur.*

220 *Minori aduerſus lucroſam hæreditatem, vel omiſſam, vel non aditam, vel repudiatam reſtitutio competit.*

221 *Aduerſus geſta per Curatorem non reſtituitur minor hæres maioris.*

222 *Idem dicendum, quòad geſta per Curatorem datum hæreditati iacenti, quæ repreſentat maiorem defunctum.*

223 *Fictio legis non præiudicat iuri quæſito tertij.*

224 *Aetas non tranſit in hæredem.*

225 *Minor defunctus, quouſque eius hęreditas iacet, ab ipſa viuus repreſentatur.*
Hæres minoris non tenetur pro geſtis cum hęreditate iacente, vel eius Curatore. ibidem n. 225.

226 *Hæreditas Clerici, quòuſque iacet non tenetur ad gabellas, & cætera laicalia, quamuis laicus hęres ſit inſtitutus.*

227 *Minor reſtituitur aduerſus omiſſam bonorum poſſeſſionem.*

228 *Minor reſtituitur aduerſus repudiationem, vel optionem legati.*

229 *Minor reſtituitur aduerſus conſenſum patri paciſcenti datum ne peteretur legatum, vel fideicommiſſum ei poſt mortem patris relictum.*

230 *Mulier minor reſtituitur aduerſus renunciationem opulentę hęreditatis ob dotem modicam.*

231 *Eccleſia, Hoſpitale, & omnes piæ cauſę, eorumque ceſſionarij, ob non confectum inuentarium non tenentur vltra vires hęreditarias.*

232 *Fiſcus, & omnes iure Fiſci vtentes non tenentur vltra vires hęreditarias ob inuentarium non confectum.*

233 *Refertur dimicatio D.D. quòad reſtitutionem minoris aduerſus inuentarium non confectum.*

234 *Minori aduerſus non confectum inuentarium ceſſante dolo in integrum reſtitutio competit.*

235 *Item ad inuentarium non ritè factum ſupplendum.*

236 *Reſtitutio in integrum aduerſus inuentarium non confectum datur minoribus læſis, & maioribus ex clauſula generali.*

237 *Beneficium reſtitutionis eſt tranſmiſſibile ad hæredes, tam maioris, quam minoris.*

238 *Vbi minor à Tutore indemnis ſeruari poteſt aduerſus temporis lapſum, in conficiendo inuentario, non datur reſtitutio.*

239 R. P. D. Ioannes Dominicus *Thomatus, & Marcus Antonius eius Patruus laudantur.*

240 *In Viro requiritur mandatum ad obtinendam reſtitutionem nomine vxoris.*

241 *Probata minoritate, & læſione, reſtitutio negari non poteſt.*

242 *Ad hæreditatem adeundam mandatum ſpeciale requiritur.*

243 *Mandatum generaliſſimum ad lites, ad adeundam hæreditatem extendi non poteſt.*

244 *Vir habet mandatum præſumptum à lege pro petenda reſtitutione nomine vxoris, quòad bona dotalia, quorum eſt adminiſtrator.*

245 *Minor reſtituitur aduerſus minorem agentem de lucro captando.*

246 *Conſtante matrimonio, per ſtatutum Aucnionen. mulier ſemper habetur pro minore.*

247 *Aduerſus aditionem hæreditatis dolo, & metu extortam, reſtitutio quandocumque peti poteſt.*

248 *In Curia Romana etiam poſt quadriennium reſtitutio conceditur.*

249 *Petitio prorogationis termini ſtatutarij non importat reſtitutionem aduerſus hæreditatem inconſultò aditam.*

250 *In integrum reſtitutio ex reſcripto ſolius Principis concedi debet.*

251 *Vbi de læſione conſtat reſtitutio negari non poteſt.*

252 *In muliere minore & bonæ indolis non præſumitur dolus; & malitia, ſed ignorantia.*

253 *Habens iuris præſumptionem pro ſe, transfert onus probandi in aduerſarium.*

254 *Sententia lata in indicio criminali, de ſui natura parit exceptionem rei iudicatæ in indicio ciuili.*

255 *Clauſula in inuentario appoſita, quod ſi quid omiſſum ſit addere intendit, ſaluat ab omni dolo, & vitio.*

256 *Bina deſcriptio facta per teſtatorem, & à peritis excludit quamcumque mercium omiſſionem.*

257 *Minori ſiue actori, ſiue Reo in indicijs læſo, reſtitutio competit.*

258 *Minor reſtituitur aduerſus omiſſionem exceptionis, vel allegationis.*

259 *Minor, & priuilegati reſtituuntur aduerſus læſionem ob non deductas probationes in termino.*

260 *Reſtitutio non datur minori, vti minori, ſed vti læſo.*

261 *Minor reus nulla indiget probatione læſionis, & ſi ab alio minore conueniatur.*

262 *Minor, qui procuratorem cum iuramento in cauſa conſtituit, non reſtituitur aduerſus probationes à procuratore omiſſas.*

273 *De ſtylo Regni Neap. minori per procuratorem litiganti aduerſus omiſſas probutiones reſtitutio datur.*

264 *Non eſt bona conſequentia dicere minor non probauit, ergo vti læſus probare debet.*

265 *Minor petens reſtitutionem ad probandum tenetur docere ſe tales probationes habere propter quas viciſſet, ſi probaſſet.*

266 La-

266 *Læſione probata etiam poſt teſtium publicationem minor reſtituitur aduerſus omiſſas probationes.*

267 *Contraria ſententia eſt verior.*

268 *Minor producens pauciores teſtes numero à ſtatuto præſcriptos, aduerſus omiſſas probationes hoc caſu reſtituitur.*

269 *Praxis Regn. Neap. eſt beneficium reſtitutionis pro nouo teſtium examine concedere priuilegiatis, poſt quindecim dies à publicatione.*

270 *Terminus dierum quindecim præfixus pro reſtitutione aduerſus omiſſas probationes, à die notificationis publicationis teſtiũ, aut à die traditionis proceſſus factæ parti currere incipit, non à die publicationis.*

271 *Reſtitutio in integrum aduerſus omiſſas probationes conceſſa minori in cauſis indiuiduis prodeſt maiori.*

272 *Minor vti author laudatus, maiori litiganti in iudicio aſſiſtere coactus, reſtituitur aduerſus defenſiones non factas à ſuo principali in termino ordinario.*

273 *Qui veniam ætatis impetrarunt, non competit reſtitutio ex edicto minorum aduerſus probationes omiſſas.*

274 *Minor Accuſator in Criminali Iudicio, non reſtituitur aduerſus nouas probationes elapſo termino.*

275 *Minor Reus in Criminalibus, reſtituitur ad faciendas nouas probationes etiam poſt concluſionem & publicationem tam in iudicio Ordinario, quam in Inquiſitorio proceſſu.*

276 *Aduerſus confeſſionem, quam facere non debebat minor reſtituitur.*

277 *Minor quæſtioni ſubijci non debet ex indicijs, quę aliunde haberi non poterant, quam à ſua confeſſione.*

278 *Minor in criminalibus reſtituitur aduerſus propriam imprudentiam, & confeſſionem erroneam.*

279 *Minor non reſtituitur aduerſus pœnã, quæ confitentibus à lege, vel ſtatuto reperitur impoſita.*

280 *Minor non reſtituitur aduerſus confeſſionem geminatam, & quæ in publicam famam tranſijt.*

281 *Minor non reſtituitur aduerſus confeſſionem depoſiti.*

Facta confeſſione depoſiti exceptio non numeratæ pecuniæ minori non prodeſt. ibid. nu. 281.

282 *Minor non reſtituitur aduerſus confeſſionem per procuratorem factam in iudicio.*

283 *Non auditur minor aduerſus confeſſionem ſui procuratoris, quamuis eius geſta rata non habuerit.*

284 *Aduocatus & Procurator cum libera, non poteſt irritare confeſſionem factam iudicialiter in cauſa minoris.*

285 *Confeſſio improbari poteſt vſque ad ſententiam.*

286 *Confeſſio concomitata ſcripturis, aut in facto notorio irritari non poteſt.*

287 *Triduum beneficiale ad reuocandam confeſſionem non currit Aduocatio, vel Procuratori minoris, cum generali poteſtate conſtituto, aut cum libera.*

288 *Non reſtituitur Eccleſia ad infirmandam confeſſionem Prælati, vniuerſitas Syndici, minor Tutoris.*

289 *Idem dicendum etiam allegato errore in fori declinatoria.*

290 *Minoris confeſſio tam in ponendo, quam in reſpondendo poſitionibus non facile per reſtitutionem reuocatur.*

291 *Minor vt aduerſus confeſſionem tam in ponendo, quam in reſpondendo poſitionibus reſtituatur, docere debet ſe, vel aduerſarij dolo circumuentum, vel reſponſione, ſeù poſitione læſum.*

292 *Minor non reſtituitur aduerſus fictam confeſſionem, quæ oritur ex contumacia.*

293 *Minoribus contumacibus in conſulto Principe reſtitutio dari non debet.*

294 *Minor reſtituitur aduerſus temporis lapſum ad proſequendam ſuſpitionem pro recuſatione Iudicis.*

295 *Minor vti reus excipiendo ſi læſus ſit reſtituitur per prorogationem temporis ad ſuſpicionem proponendam.*

296 *Minor in terminis Pragmat. Regn. Neap. non reſtituitur aduerſus temporis lapſum ad ſuſpicionem Iudicis proponendam.*

297 *Statutum etiam poſt terminum minoribus prohibens ſuſpicionis allegationem, non excludit minores ex capite reſtitutionis in integrum.*

298 *Secus, ſi caueatur per ſtatutum neque ex capite reſtitutionis in integrum minores eſſe admittendos.*

299 Di-

299 Diſtinctio Bartoli an minor reſtitutionem petens ad proponendam recuſationem ſit Actor, vel reus eſt. vbique recepta.

300 Minor etiam reus non reſtituitur ad proponendam recuſationem Iudicis ſi ſtet in Iudicio contra mulierem, Eccleſiam, Vniuerſitatem & ſimiles.

301 Reſtituitur minor, qui in Iudicem compromiſſum fecit.

302 Minor reſtituitur aduerſus compromiſſum, & tranſactionem iuratam.

303 Contrarium eſt verius.

304 Minor non læditur per ſimplex compromiſſum.

305 Minor non reſtituitur aduerſus compromiſſum iure iurando firmatum.

306 Minor ſine Curatore compromittens, ad compromiſſi obſeruantiam obligatur.

307 Minori aduerſus laudum reſtitutio competit.

308 Ab arbitri ſententia datur appellatio.

309 Minor reſtitui non debet aduerſus ſtatutum, quo ſancitur coniunctorum controuerſias eſſe compromittendas.

310 Ius municipale generaliter loquens de coniunctis ligat etiam minores.

311 Idem dicendum de compromiſſo Teſtatoris diſpoſitione iniuncto.

312 Minores, pupilli, & omnes priuilegiati ligantur ſtatuto, vel diſpoſitione Teſtatoris, qua præcipitur controuerſias inter coniunctos eſſe compromittendas.

313 Statutum generaliter loquens de coniunctis minorem non excludit.

314 Vbi ſtatutum minores comprehendit non requiruntur in contractibus ſolemnitates iuris.

315 Statutum legitimat perſonam pupilli ad compromittendum.

316 Statutum compromiſſum iubens, non tollit remedium reſtitutionis aduerſus laudum.

317 Per quaſcumque generales clauſulas, quibus compromiſſum fiat, beneficio reſtitutionis nunquam renunciatum cenſetur.

318 Minori prouocanti aduerſus laudum, competit reſtitutio aduerſus pœnam in compromiſſo appoſitam.

319 Minor non reſtituitur aduerſus laudum Arbitri habentis facultatem à ſtatuto procedēdi de iure, & de facto.

320 Minor poteſt elidere effectum laudi ab Arbitratore prolati per exceptionem doli.

321 Minor reſtituitur aduerſus litis deſertionem.

322 Minor reſtituitur aduerſus litis renunciationem.

323 Minori aduerſus rem iudicatam reſtitutio competit.

324 Minor reſtituitur aduerſus appellationem intra tempus legitimum non interpoſitam.

325 Minor ex ſolo lapſu fatalium non reſtituitur, ſed tunc ſolum ſi probet habere probationes, ex quibus cauſam viciſſet.

326 Minor appellationis tempora labi permittens, probata læſione reſtituitur.

327 Stylus ſenat. Cathaloniæ reprobatur, quo minores abſque probatione læſionis reſtituuntur aduerſus temporis lapſum ad appellandum.

328 Minor quaſi contumax condemnatus reſtituitur.

329 Minor reſtituitur aduerſus primum decretum, & contumaciam contractam.

330 Minor indefenſus reſtituitur ad recuperationem fundi ex primo decreto ei ablati abſque refectione expenſarum.

331 Sententia lata in minorem indefenſum eſt nulla.

Limita in cauſis beneficialibus, & ſpiritualibus ibidem n. 331.

332 Minor qui Curatores habet, ſi ſint ſoluendo, non auditur ad recuperationem fundi niſi refectis expenſis.

333 Secus ſi non ſint ſoluendo.

334 Minor reſtituitur aduerſus ſententiam, ſiue interlocutoriam, ſiue diffinitiuam.

335 Minor reſtituitur aduerſus ſententiam Papæ, & Imperatoris.

336 Minori aduerſus ſententiam non datur reſtitutio, niſi læſione probata.

337 Minor reſtituitur aduerſus ſententiam latam fauore minoris.

338 In iudicijs vbi agitur de damno vitando ſuccurritur priuilegiato contra priuilegiatum.

339 Regula quod priuilegium aduerſus æque priuilegiatum locum non habeat ceſſat vbi læſio eſt enormis, & agitur de damno vitando.

340 Reprobatur Bald. opinio quod reſtitu-

tio

tio non competat Vniuerſitatibus non habentibus iura Fiſcalia.

341 *Communitates, Vniuerſitates, & Villæ vnum tantum habentes foculare, & ſi adminiſtratores non habeant, reſtitutionis beneficio gaudent.*

342 *Eccleſia agens de damno vitando, reſtituitur aduerſus Eccleſiam.*

343 *Filius minor non reſtituitur aduerſus ſententiam Patris fauore latam.*

344 *Eccleſia, Fiſco, minori, vel Pupillo non datur reſtitutio aduerſus ſententiam latam contra defunctum eorum auctorem, etiam ex Scripturis noniter repertis.*

345 *Succedens licet priuilegiatus, ex læſione, qua defuncto contigit, læſus non dicitur.*

346 *Non reſtituitur minor ſucceſſor defuncti, eo quod ipſe citatus non fuerit, ſed ſolus procurator à defuncto conſtitutus.*

347 *Minor non auditur aduerſus inſtantiam perpetuam, ſed habet regreſſum contra Tutorem, qui Iudicium proſequi omiſit.*

348 *Idem dicendum ſi minor ad litigandum, procuratorem cum iuramento conſtituat.*

349 *Minor habens probationes in facto, & in iure, quibus viciſſet, ſi ad appellandum admiſſus fuiſſet, etiam ſi Tutor, vel Procurator ſint ſoluendo reſtituitur.*

350 *Petitio reſtitutionis non retardat executionem mandati expediti & partibus intimati.*

351 *Eccleſia, minor, & Pupillus, alijque priuilegiati non reſtituuntur aduerſus ſententiam latam in ſummariiſſimo poſſeſſorio.*

352 *Minor reſtituitur aduerſus arrogationem.*

353 *Minor aduerſus vſucapionem reſtituitur.*

354 *Minor reſtituitur aduerſus excuſationem Tutoris, ſine iuſta cauſa petitam.*

355 *Matri minori reſtitutio competit ob non petitum filijs Tutorem.*

356 *Minor qui citra dolum in vectigalis commiſſum incidit, reſtituitur.*

357 *Minor dolo gabellam fraudans punitur pœna ordinaria ſtatuti, vel Pragmatica, nec reſtitutionis auxilio fulciri poteſt.*

358 *Minor non ligatur pœna ſtatuti, ſi negligendo, vel omittendo delinquat ſecus ſi doloſe committendo.*

359 *Sufficit dolus præſumptus, ne minor aduerſus pœnam ſtatuti reſtituatur.*

360 *Minor extrahens frumentum contra formam banni, non reſtituitur aduerſus pœnam expreſſam in banno.*

361 *Minor non reſtituitur aduerſus pœnam impoſitam cedentibus in potentiorem per Conſt. Claud. Imp.*

362 *Idem dicendum de Eccleſia, & Vniuerſitate.*

363 *Minor quomodò reſtituatur aduerſus delictum, remiſſiuè ad Odd. part. 2. de reſt. q. 80. 81. 82. & 83. & ad Calà de reſt. in integr. min. deneg. quæſt. 37.*

364 *Minori in integrum reſtitutio competit ſi parentis mortem vultus non ſit.*

CAPVT II.

PRæcipuas inter cauſas, ex quibus
Prætor in integrum reſtitutionem
concedendam eſſe dixit ſuumque de
Minoribus in integrum reſtituendis.
Edictum propoſuit; ætatis illorum
fragilitas connumeratur, qui infra vi-
1 geſimum quintum Annum conſtituti,
fragile, atque infirmum habent conſi-
lium, multorum captionibus, atque
inſidijs expoſitum. Cuius quidem
ætatis limina cum primum in lucem
prodit, quiſque hominum pertranſeat:
eiuſque lapſus, delicta, furores, &
calores ſentiat; ab auxilio, quo mino-
ribus 25. Annis lapſis, vel circumſcri-
ptis plurifariam Prętor ſuo Edicto opi-
tulationem pollicetur; propoſitæ ma-
teriæ tractatum exordior.

Certi iuris eſt, quod vbi damnum in læ-
2 ſo ab imprudentia propria proceſſiſſe
conſtat defectu nimirum minoris æta-
tis; quamuis dolus, vel alia aduerſa-
rij culpa, non interuenerit, quidquid
olim nonnulli aliter, arbitrari ſint,
quorum opiniones refert. *Odd. in ſuo
tract. de Reſtr. in integr. q. 4. art. 2.* reſti-
tui debet ex not. in *l. minoribus 5. C. de
reſt. in integr.* ibi: *minoribus in integrum
reſtitutio, in quibus ſe captos probare poſ-
ſunt, & ſi dolus aduerſarij non probetur
competit.* Et in *l. 1. ff. de minoribus* ibi:
*Prætor edicit Quod cum minore, quàm
25. annis natu geſtum eſſe dicetur vti*

quaque res erit, animaduertam. Ex qui-
3 bus verbis euidenter patet, quod Præ-
tor naturalem æquitatem ſecutus, non
in alio quam in fauore minoris ætatis
hanc primam ſui Edicti regulam fun-
dauit, minorum tutelam ſuſcipiens.
4 Minores verò illos dici, qui infra 25.
annum conſtituti iudicij imbecillitate
laborant; Vnde & hodiè in hanc vſ-
que ętatem adoleſcentes Curatorum
5 auxilio reguntur nec ante rei ſuę ad-
miniſtratio illis committitur *dicta l.* 1.
§. 3. Aetas enim hominis, quæ vt te-
ſtatur *Albert. Magn.* eſt ſpatium tem-
6 poris in hac vita conceſſum in quo
virtus vitæ ſecundum omnem ſuæ
operationis modum perficitur, ex ſen-
tentia *Hippocratis à I. C.* vna voce ap-
probata, ſex habet terminos, quos Iu-
riſtæ in ſex ætates diſtingunt *l. Septimio*
7 *ff. de ſtat. hom.* Prima ætas ſeptem
annorum circulo clauditur, & dicitur
Infantia *l. ſi infanti C. de Iur. deliber.*
8 Secunda ætas à ſeptimo anno exordi-
tur, & decimo quarto terminatur in
maſculis, in fæminis verò duodecimo:
& Pueritia vocatur. §. 1. *Inſt. de nupt.*
9 *&* §. 1. *Inſt. quibus mod. Tut. finiatur.*
cap. pueri 22. *q.* 5. Tertia ætas à deci-
mo quarto vſque ad 25. protrahitur,
in quo termino propriè minor ætas
10 conſiſtit, quæ communiter Adole-
ſcentia dicitur *l. 3. ff. de minor.* Quarta
ab anno 25. vſque ad annos 50. ex-
tenditur, & dicitur Virilitas ex not.
11 per *Gloſſ. magnam in Proœmio VI.*
verb. Perfectus. Quinta exorditur ab
12 anno 50. vſque ad 70. & ſenectutis
nomen habet. Sexta exinde vſque
ad vitæ finem durat, & Decrepitatis
13 ſtatus eſt ex not. per *Gloſſ. allegatam*
& diſertè per *Menoch. in tract. de Ar-*
bitr. Iudic. lib. 2. cent. 1. caſ. 57. à n. 1.
vbi multiplicem ætatis hominis diui-
ſionem refert *Mantic. Tit. de reb. cor-*
poral. & incorporal. n. 29. & 30. Varro
quinque hominũ ætates ponit *Galenus*
verò quatuor, ſed I. C. receperunt
14 ſententiam *Hippocratis d. l. ſeptimio ff.*
de ſtat. hom. per rationes quas notat
Odd. de reſt. in integr. part. q. 2. art. 2.
n. 22. & ſeqq.

Quæ quidem ætas 25. Annorum, vti per-
15 fecta atque matura conſideratur à
I. C. *in l. fin. C. de his, qui ven. ætat. im-*
petr. vbi communiter *DD. Bart. Cyn.*
Pet. Ang. & alij paſſim & *in l. cum filio*
vbi Bart. ff. de legat. 3. Idem *Angel. in*
l. quod ſeruus ff. de condit. cauſ. dat. &
in l. ſi quis nu. 1. C. de his qui ven. æta.
eſt etiam Text. expreſſus in *l. Sextum*
decimum ff. de vac. & exec. mun. vbi
Alber. nu. 1. docet *Coraſ. in l. precibus*
n. 20. C. de impuber. Cagnol. in l. 2. nu.
158. C. de pact. inter empt. & vendit.
& in *l. 2. num. 46. ff. de Orig. Iur.* Poſt
hoc etiam tempus virilem compleri
vigorem conſtat *ex d. l. 1. ff. de min.*
Anch. in rubr. extr. de delict. puer. Qui-
nimò ſecundum Pythagoricos quina-
16 rius numerus, quo 25. annorum ætas
componitur eſt maximæ perfectionis,
nuptijs hominumque procreationi di-
catus; à Platone numerus fortitudinis
dictus, vndè I. C. hancmet ætatem
robuſtam appellat in *l. ſi maritus 2. §.*
lex Iulia ff. de adult. Quapropter cum
ex ſententia Platonis, & Ficini in Ti-
mæo iſte numerus animam hominis
compleat; homo, quòad corpus, &
17 animam non prius perfectus erit,
quam ad hanc ætatem perueniat.
Quòad corpus attinet, res eſt clara,
quia conſtat homines vſque ad 25.
annum creſcere, & non vltra, notat
Text. in l. cum pater §. Curatoris ff. de
legat. 2. Propter quod lege Poppeia
vetitum credo ne iuuenes ante hanc
18 ætatem vxorem ducere poſſent, quaſi
ipſius mariti corpus perfectum adhuc
non eſſet. Quare & factum puto,
quod Anni Sancti ſolemnia, ſeu ma-
19 gnum Iubileum, quolibet vigeſimo
quinto Anno hodiè celebretur, quia
omnes huius ætatis homines ad Prin-
cipum Apoſtolorum Limina viſitanda
commodè accurrere poſſe Eccleſia iu-
dicat. Quòad verò ad animam perti-
net, re ipſa comprobatur; nam licet
in ſe, & quòad ſui eſſentiam conſide-
20 rata, non differat anima pueri vnius
Anni ab anima ſenioris, & prudentio-
ris Romanæ Curiæ quòad tamen ani-
mæ operationes, longè inter ſe diffe-
runt, operante anima iuxta diſpoſitio-
nem Organi corporei vt vna voce do-
cent *Philoſoph.* vnde ſequitur quod il-
lemet homo, qui nondum completo
25. Anno iudicabatur Immaturi, &
præcipitis conſilij, ſuppoſitus alienis
fallacijs *l. 1. ff. de minor.* hac ætate
perfecta, quia in hoc ipſo 25. anno-
rum

Digitized by Google

rum termino, perfectionem humani
corporis, & virilem prudentiam lex
21 conſiderat: huius ætatis homines
maiores, & ad propria gerenda nego-
tia aptos declarat.

Quod de hominibus dico, procedit etiã
22 in fœminis quamuis, quòad puberta-
tem, & ætatis veniam impetrandam
pari paſſu cum maſculis non currant.
Ratio diuerſitatis eſt, quia pubertatis
abbreuiatio, & anticipata veniæ im-
petrandæ facultas eſt mulieribus fa-
uorabilis. Odioſum vero illis eſſet ſi
23 prius quam in maſculo beneficium
reſtitutionis in integrum fœminis ceſ-
ſaret, vt bene notat *Iaſ. in* §. *maſculi
Inſt. de Curat.* quidquid dicat *Aldobr.
ibi num.* 2. non enim odioſum fœminæ
conſiderari poteſt, ſi ante 25. annum
liberam rerum ſuarum adminiſtratio-
nem non habeat, ſed forte fauorabi-
24 lius eſſet, cum ſemper & quòuſque
viuunt ſint fragilis conſilij vt inquit
Soc. Iun. conſ. 50. *n.* 4. *lib.* 3. & eruditè
docet ipſe *Aldobr. Inſt. de ſatiſd. Tut.*
§. 1. *num.* 36. liberam rerum ſuarum
adminiſtrationem eis nunquam per-
mittere. Propterea quod in Regno
25 Neapolitano fœminas etiam 25. an-
nis maiores in integrum reſtitui poſt
Afflict. docet *Marant. in tract. de Ord.
iud.* 2. *p.* 6. *partis in actu* 2. *n.* 84. Dici
præterea etiam poſſet, quod cum ij
dicantur minores qui virilem vigorem
non compleuerunt *d. l.* 1. *ff. de min.*
Virilis autem vigor non niſi poſt 25.
26 annum dicatur completus *Anch. extr.
in rubr. de delict. puer.* quòad comple-
mentum virilitatis viros & fœminas
parificari, atque ideo inæqualitatem
ætatis circa pubertatem, & ætatis ve-
27 niam impetrandam non eſſe in caſu
attendendam; quia vbi par non eſt
ratio diſpar ibi competit legis diſpo-
ſitio.

Non deſunt, qui ætatem 25. ann. adhuc
28 defectiuam vocant, nec hominem
perfectæ ætatis dici poſſe aſſerunt, niſi
completo 30. quam ætatem ann. 30.
perfectam dumtaxat & non prius con-
ſiderat *Agathenſe Concil. in cap. Epiſco-
pus diſt.* 77. Vndè & cecinit Poeta
Ferrarien. in 1. *Satyr.*

*E vorrei che lo ſpoſo haueſſe, i ſuoi
Trent'anni, quel'età che'l furor ceſſa
Preſta al voler, preſta al pentirſi poi.*

Sed hæc ipſius legis auctoritati repu-
gnant, quæ 25. ann. ætatem vti perfe-
ctam conſtituit, quare placet Doctrina
*Dec. in cap. cum in cunctis n.*4. *de elect.*
quod ætas perfecta, ſeu natura diuer-
ſimodè conſiderati poteſt, nimirum ſe-
cundum ſubiectam materiam, quod &
29 expreſsè indicant verba dicti *cap. Epi-
ſcopus* vbi ætas perfecta in trigeſimo
anno conſtituitur, & non prius, quia
ibi agitur de electione hominis apti
non ſolum ad propria, ſed & aliena
gerenda negotia, quòdque maximum
eſt, ad animas gubernandas; ad quod
præcipuè Epiſcopi deliguntur, & veh
ijs, qui hoc negligunt. Quam ratio-
nem differentiæ etiam tetigit *Gloſſ. ad
dictum cap. Epiſcopus verb. antequam.*

Adſunt etiam, qui minorem ætatem
conſiderant à 14. vſque ad ann. 25. eo
quòd infra ætatem 14. ann. conſtituti,
impuberes, ſeu pupilli dicuntur, ſed
difficultas ceſſat, quia minoritas con-
30 ſiderata in genere, vtramque ætatem
nimirum pupillarem, & minorem
comprehendit, quamuis in ſpecie
perpenſa, ſolum prædicetur de maiori
ann. 14. minori verò 25. & quidem
rationi maximè conſentaneum eſt,
quod tam pueritia, quam adoleſcen-
tia veniant appellatione minoris æta-
tis, nam ſi minor dicitur, qui licet
maior 14. ann. 25. nondum attingit,
eò magis minor dici debet, qui ad 14.
adhuc non peruenit *arg. l. diem* §. *ſi
plures ff. de arbitr. l.* 1. §. *ſi ſtipulanti ff.
de verb oblig. Io: de Amic. conſ.*40. *n.*5.
Eſt etiam Text. expreſſ. *in cap. in Præ-
ſentia extr. de Probat. verb. Præterea &
in* §. *nunc admonendi Inſt. de his quibus
alien. lic. vel non.* Vnde ſequitur,
quod leges minoribus aliquid facere
prohibentes, vel in fauorem minoris
31 ætatis aliquod beneficium promul-
gantes, minores illos comprehendant,
qui in ſua ſpecie conſiderati pupilli
vocantur. Et vt iuxta ſubiectam ma-
teriam loquar fragilioris, & debilio-
ris conſilij hominumque fallacijs ma-
gis ſuppoſiti, quam ij, qui propriè in
ſua ſpecie vocantur minores. Qua-
propter illis Tutor datur, iſtis Cura-
tor; vt diffusè notant *Inſtitutiſtæ ad
Tit. de Tut. & Cur.* Nec ſine ſua diffi-
cultate tranſit quæſtio an. 25. Anno-
32 rum ætas, vti minoritatis terminus à

lege præfixa, ſtatuto, vel conſuetudine
abbreuiari, aut prolongari poſſit. Et
quidem quamuis perfectio per com-
plementum 25. anni in homine à lege
conſiderata, à naturali incremento
proficiſcatur *l. fin. C. de his qui ven.
ata.* Conſequenter nullo iure poſitiuo
immutari vel alterari poſſe videatur
§. fin. Inſt. de Iur. nat. Nihil hominus
communi DD. ſententiæ adhæreo,
vnde cum *Bald. in l. 1. ff. de min. Paul.
de Caſtr. in l. 2. C. de his qui ven. ata.
Bald. de Bartolin. in l. 1. n. 38. ff. ſolut.
matr. Grammat. ſuper conſt. Regni Tit.
de reſtit. min. n. 16. Marant. in 3. p. 9.
part. in 2. actu n. 79.* Dico ætatem an-
norum 25. ſtatuto, vel conſuetudine
33 abbreuiari, aut prolongari poſſe,
adeò vt quis etiam ante 25. annum
iudicetur maior; nam licet vnà cum
anno 25. naturalem vigorem vt pluri-
mum compleri humana ratio ſuadeat;
non tamen impoſſibile ſequitur, quod
diuerſa Cæli, & Climatum temperies,
hoc ipſum incrementum, & naturalis
vigoris perfectionem variet, Iuuenum
34 intellectus, vel citius, aut ſerius ac-
cuendo, prout ſubtiliores, vel craſſio-
res ſunt locorum vapores, aer, & ip-
ſorum adoleſcentulorum tempera-
mentum, ex quo vigilantiores na-
ſcuntur ſpiritus, vt *Naturales* docent.
Quapropter locorum ſitus, hominum-
que mores, atque ingenia, *Legiſla-
tores* conſiderantes, perpendentes
etiam, quod in adoleſcentibus aſtutia,
ſeu malitia, ætatem ſuperet. vel ab
ætate preueniatur; minorem ætatem,
& priuilegia, breuiora, aut longiora
iure quidem optimo conſtituerunt;
cum & leges ipſę iuxta ſubditorum
mores variari ſoleant.

Quod varijs comprobari poſſet exem-
plis, ſed vt ad rem noſtram longam
35 verborum ſeriem, quæ integrum tra-
ctatum exigeret, perſtringam. Apud
Bituricenſes adeſſe conſuetudinem
quod maiores 21. ann. in omnibus &
per omnia habeantur pro maioribus
25. teſtatur *Boer. d. 350.* Florentiæ
36 quoque adeſſe ſtatutum, quod maio-
res 20. Annis tractentur vt maiores
25. refert idem *Boer. d. deciſ. 350.* In
Regno vero Neapolitano minorem
ætatem finiri anno 18. nec vltra ex-
tendi expreſſum habemus *in cap. Ob-*
37 *ſcuritatem de reſtit. mul. tradit* Io: *de
Amic. conſ. 33. n. 33. Afflict. ſuper Con-
ſtit. Regn. lib. 2. Rubr.* 38. *nu.* 14. *docet
etiam Marant. loc. cit. nu.* 79. vbi dicit
in hoc Ius commune corrigi.

Sic igitur cum triti iuris ſit, niſi aliter ſta-
tutum diſponat, vel conſuetudine in-
troductum ſit, minores dici ſecundum
leges, qui 25. ann. nondum comple-
uerunt, iam querendum occurrit; an
à die natiuitatis vel conceptionis iſta
38 ætas computari debeat. Ad quod
breuiter, dico quod ſicut, qui in vte-
ro eſt vbi de eius fauore agitur pro
iam nato haberi debet *l. qui in vtero
ff. de ſtat. hom.* Ita vbi agitur de eius
39 odio non prius fingitur natus, quam
verè natus ſit. Vnde cum ſatis eui-
denter pateat odioſum atque damno-
ſum minori à die conceptionis eius
40 ætatem exordiri ſaltem circa abbre-
uiationem temporis ad perendam re-
ſtitutionem in integrum. Hinc ſequi-
tur, quod non à die conceptionis, ſed
natiuitatis, hæc ætas numerari debeat,
in quibus terminis loquitur *l. C. in l. 1.*
41 *ff. de minor.* ibi natu & in *l. 3. §. mino-
rem ff. eodem* ibi *natiuitatis & in l. cum
qui natu maior ff. de bon. liber. docet Al-
ber. in d. l. 1. §. 1. quem communiter ſe-
quuntur DD.*

Non obſtat id quod dicitur *in l. etiam*,
42 ex qua patet contra eum qui in vtero
eſt vſucapionem dari, cui poſtea nato
in integrum reſtitutio concedatur; nam
dico quod diſpoſitio *l. etiam*, tunc ſo-
lum procedit, vbi præſcriptio incipit
à patre, quo caſu currit contra quo-
43 ſcumque propter perſonam ſui autho-
ris, à quo, & contra quem incepit, ab
hæredibus, ſiue natis, ſiue in vtero
exiſtentibus indiſtinctè repreſentatis,
quia in hoc hæres perſonam defuncti
repreſentat. Quapropter non ideo
vſucapitur contra eum, qui in vtero
eſt, quod lex ipſum ab illo tempore
in conſideratione habeat, ſed reſpe-
ctu ſui authoris, & in hoc ſenſu loqui-
tur *d. l. etiam* iuxta communem DD.
Intellectum.

Nec ſufficit vltimum minoris ætatis An-
44 num attigiſſe ſed perneceſſum eſt il-
lum compleuiſſe, vt firmat *Bartol. in
l. qui hoc anno ff. de verbor. oblig. Cyn.
& Bald. in l. ſi cui la 1. ff. de legat. 1.
facit Text. in cap. Epiſcopus 77. diſt. in
cap.*

Digitized by Google

cap. 2. diſt. 78. & in cap. cum in cunctis
extr. de elect. ad hoc faciunt notata
per Bellam. deciſ. 726. & ab eo allegatę
leges *in d. l. ſi cui & in l. 3. ff. de minor.*
Ratio eſt euidens, quia odioſum atque
damnoſum eſſet minori, quod benefi-
cium reſtitutionis in integrum ceſſaret,
45 antequam annus eſſet completus.
Vnde in caſu noſtro ceſſat regula,
quod annus cæptus habeatur pro com-
pleto, nam illum complere neceſſum
eſt, vt clarè loquitur *Text. in l. 3. §. mi-*
46 *norem ff. de minor.* & communiter do-
cent DD. præter allatam rationem
etiam conſiderantes, quod niſi anno
25. completo, naturalis vigor com-
pletur. Quapropter nec ſufficit vlti-
mum Anni diem, vel horam attigiſſe,
47 ſed compleuiſſe debet, vt verè dica-
tur maior *l. in omnibus ff. de act. &*
obl. ab hora enim natiuitatis de mo-
48 mento in momentum computatio fie-
ri debet; vt eſt expreſſum *in d. l. 3. §.*
minorem natu ff. de minor. & ibi *DD.*
Gloſſ. Bart. & alij Azòr. in rubr. C. de
reſt. in integr. nu. 2. & 3. Gloſſ. in cap.
Subdiaconus diſt. 77. Dico igitur expe-
ctandum complementum curſus anno-
49 rum 25. vſque ad horam vltimam,
quia hoc eſt minori fauorabile. Qui-
nimò ſi non conſtaret de hora præciſa
natiuitatis exitus totius diei natiuita-
tis in dubio attendendus eſſet. Item
50 ſi non conſtaret de die, ſed tantum
de menſe expectandus eſſet exitus to-
tius menſis; ſi verò neque conſtaret
51 de menſe, ſed ſolum de Anno expe-
ctari deberet exitus totius anni ex
52 not. *in d. §. minorem,* & aduertendum,
quod dies biſſextilis non habetur in
53 conſideratione, ſed cum die præce-
denti ita vnitur, vt computetur pro
vnica ſolum die, quod & expreſſum
habetur *in dicto §. minorem natu, tradit*
Azor. d. n. 2. C. eodem.

Quoniam verò dictum eſt computatio-
nem minoris ætatis faciendam eſſe ab
hora natiuitatis de momento in mo-
mentum, de puncto in punctum, ad-
uertendum, quod hora eſt 24. pars
54 vnius diei; Punctus eſt quarta pars
horæ, momentum verò eſt quadrageſi-
ma pars horæ quod & *not. Afflict. ſup.*
Conſt. Regn. lib. 2. rubr. 14. n. 7.

Ad cognitionem denique quando annus
menſis vel dies inceptus habeantur,
vel non habeantur pro completis ge-
neralem regulam pone, quam tene-
55 menti, quia non niſi ex ſpeciali ali-
qua ratione fallere poteſt. Vel ipſis,
de quorum ætate agitur eſt fauorabile,
nec eſt contra vtilitatem publicam, &
in caſu annus cæptus habetur pro
completo *l. ad rempublicam ff. de mune.*
& hono. aut non agitur ſimul de fauore
publico, quinimò de damno, & in-
commodo, & ſecus dicendum *d. cap.*
Epiſcopus diſt. 77. cap. 2. diſt. 78. cap.
cum in cunctis de elect.

Quoties ergò cum minore 25. ann. ali-
56 quid geſtum eſt, ex quo læſus ſit in
integrum reſtitui poteſt; Edictum enim
prætorium vt hic notat *Cuiac.* in hac
parte eſt generale, qualitercumque
geſtum comprehendens, vnde dam-
num minor patitur *l. 1. §. 1. de minori-*
bus ibi *geſtum* & *in l. ait prætor 7. ff. eo-*
dem ibi: Geſtum ſic accipimus qualiter,
qualiter, ſiue contractus ſit, ſiue quid
aliud contigit. Vbi Vueſemb. nu. 5. Pa-
cius n. 4.

Dico igitur, quod ſiue in contractu, ſiue
57 in diſtractu, ſiue in quaſi contractu,
ſiue in materia vltimarum volunta-
tum, ſiue in iudicialibus minor læ-
datur, in integrum reſtitutionis be-
neficio indemnis atque illæſus ſer-
uatur.

In contractibus nimirum veluti ſi aliquid
58 emit, vendidit, Societatem inijt,
pecuniam mutuam accepit & læſus ſit
d. l. ait Prætor ff. de minor. ibi. Proinde
ſi emit aliquid, ſi vendidit, ſi ſocietatem
coijt, ſi mutuam pecuniam accepit, &
captus eſt ei ſuccurretur l. in integrum 2.
C. ſi aduerſ. vendit. l. patri 27. §. ſi pecu-
niam l. ſi res pupillaris 49. ff. de minor.

Quinimò non ſolum aduerſus emptio-
nem, & venditionem factam, ſed
etiam aduerſus neglectam, & aduer-
ſus licitationem minor reſtituitur, ve-
luti ſi ab altero in licitatione ſupere-
59 tur, eius tamen interſit rem ab eo
emptam fuiſſe iuxta notata in *l. ſi in*
emptionem 35. ff. eodem Galà de reſt. in
integr. min. deneg. q. 20. n. 76. vbi di-
ſputat, an in venditione rerum mino-
ris, & Eccleſiæ facienda ſubhaſta, ſo-
lemnitatibus omiſſis; detur reſtitutio
in integrum, & quid in Fiſco.

Non vulgaris tamen eſt quæſtio. An ſci-
licet cum minor, & Eccleſia in con-
tra-

tractibus ſe læſos dicunt liceat eis ad-
uerſus contractum ire, & eius reſciſſio-
nem petere, vel pretij ſupplementum
potius recipere, & diſſidentes DD.
Sententias concilians *Fontanell. tom. 1.
de pact. nupt. clauſ. 4. Gloſſ. 18. p. 1. à
nu 4.* veriſſimam pronunciat Senten-
tiam, minorem contractum reſcindere
60 non poſſe, vbi emptor iuſti prætij
ſupplementum ſoluere non recuſat;
quam tu limita vbi intereſſet minori
rem non vendidiſſe, vt infrà.

Quia tamen diſcrimen eſt inter contra-
ctus Eccleſiæ, & contractus minorum.
61 Vbi in alienatione rei Eccleſiaſticæ
nulla cauſa, ſiue neceſſitas vrget, ſed
vtilitas tantum impellit, etiam ſi læſio
in modica penſione conſiſtat, ad ipſius
rei venditæ, vel in Ephiteuſim conceſ-
ſæ recuperationem Eccleſia reintegra-
tur. Nec locus eſt ſuppletioni eius,
quod deficit ad excludendam læſio-
nem *Franch. deciſ. 248. per totum Text.
eſt in cap. 1. de reſt. in integr. in cap. Ad
noſtram de reb. Eccleſ. non alien. & in
extrauag. ambitioſ. nec non in Clem. 1. de
reb. Eccleſ. non alien. Abb. conſ. 41. n. 1.
& in d. cap. 1. de reſtitut. in integr. vbi
Gloſſ. in verbo redire Redoan. de reb.
Eccleſ. non alien. q. 20. num. 155. &
q. 22. n. 54. Cunalcan. deciſ. 29. nu. 58.
& 59. Vnde communiter reprehenditur
62 Gratian. tract. de expenſ. cap. 18. n. 20.
& in Tract. de nobilit. gloſ. 6. §. 1. n. 56.*
vbi Eccleſiam à contractu recedere
non poſſe tuetur; ſed ad inſtar minoris
id tantum petere, quod ad iuſtum
prætium, vel iuſtam penſionem deeſt;
Agnoſcere enim debebat in contra-
ctibus præcipuè Emphiteuticis diffe-
rentiam inter minorem & Eccleſiam,
nam pro Eccleſia aperta ſunt iura an-
nullantia contractus, in quibus Eccle-
ſiæ euidens vtilitas, vel neceſſitas non
interuenit, vt eruditè docet *Calà de
reſtit. in integr. min. deneg. q. 13. à n. 1.
vſque ad 20.*

In contractibus verò laicorum, ſiue ſint
63 minores, ſiue maiores, qui ob læſio-
nem in prętio in integrum reſtitutio-
nis remedium intentant vtroque caſu
eſt in arbitrium emptoris, vel rem red-
dere, vel iuſtum prętium; aut penſio-
nem ſupplere *Simoncell. de Decret. lib.
3. inſpect. 1. tit. 7. num. 13. Vaſq. quaſt.
vſufruct. cap. 65. per Tot. Fach. contr.
lib. 2. cap. 89. Fontanell. tom. 1. de pact.
nupt. clauſ. 4. gloſſ. 18. p. 1. n. 96.* Quod
ſi læſio non prętium ſed contractum
64 ipſum reſpiceret; quia ſcilicet minor
in vendendo deceptus fuiſſet, in in-
tegrum reſtitutio aduerſus venditio-
nem, vel conceſſionem omnino re-
ſcindendam competit, adeò vt prop-
ter circumuentionem, dolum, vel
fraudem ſupplendi iuſti prętij electio
emptori non detur, vt pluribus pro-
bat *Calà d. q. 13. à n. 20. vſque ad fin.
poſt Concer. part. 2. var. cap. 1. à n. 254.
Fontanell. vbi ſupr. num. 100. Garzia
de expenſ. & meliorat. cap. 18. n. 23.*

Et quamuis regulare ſit, quod minores
aduerſus emptionem, & venditionem
reſtitui debeant, vt patet *ex d. l. Præ-
tor ait*: ibi. *Proinde ſi emit aliquid ſi
65 vendidit* nõ tamen minor, qui propria
pecunia ſuper fundũ alterius cenſum
emit, aduerſus huiuſmodi contractũ
reſtitutionem petere poteſt. *Renatus
Koppinius de moribus Pariſiorum lib. 3.
Tit. 2. num. 10. Molin. de Comercijs &
Vſuris q. 14. num. 169. Calà de reſt.
in integr. min. deneg. q. 4. n. 21.*

Prout neque reſtitutio danda eſt mino-
66 ribus aduerſus contractum iuratum
licet contra formam legis, vel ſtatuti
celebratum, niſi concurrat fraus, do-
lus ex propoſito, metus, & læſio enor-
mis vt ex *Bart. Abb. & Rom. pluribus
docet Calà de reſt. in integr. min. deneg.
q. 17. n. 46.* in qua per totum disertè
diſputat. An minor contraueniens iu-
ramento incurrat periurium.

Reſtituendus quoque in integrum eſſet
67 minor aduerſus temporis lapſum,
iure, vel conſuetudine præfixum ad
petendum dominium, & retractum;
quod de minoribus dico procedit re-
ſpectu Eccleſiæ, & Vniuerſitatis, at-
68 tenta Canoniſtarum opinione, reie-
cta & confutata opinione Iuriſtarum,
& Canoniſtarum Sententiam vti ve-
riorem tenuiſſe Conſ. Neap. teſtatur
Afflict. deciſ. 275. Et quidem ius
retractus minori competere cautum
69 eſt ex *cap. conſtitutus de in integrum
reſtit.* & aduerſus petitionem omiſſam
minorem admitti, læſione tamen pro-
bata, & non aliter, ſatis apertè dedu-
citur ex littera eiuſdem cap. ibi. *Et
vos læſos eſſe conſtiterit*, vbi Gloſſ.
ſic loquitur: *probabunt ergo illi, ſe
eſſe*

eſſe minores, & læſos alias non audien-
tur. Vndè aſſerunt multi, quod vt
70 minor reſtituatur ad retractum, infra
legitima tempora non petitum, non
ſufficere minoritatem ſed læſionem
requiri, puta ſi ei vtile, vel expe-
diens eſſet rem venditam retrahere
de Marin. lib.2. quotid. cap.116. n.25.
Fab. lib. 2. C. ſi aduerſ. vendit. tit. 19.
deſin.4. & lib. 2. n.18. C. de in integr.
reſt. minor. definit. 10. Hoc tamen
cum diſtinctione communiter rece-
ptum video, quod nempe vbi minor,
71 Eccleſia, Vniuerſitas in retractu vices
actoris ſubſtineat, teneantur probare
læſionem vt reſtitutionem temporis
obtineant. Si verò eorum quilibet
72 reus ſit, læſionis probatione non in-
digeat. Et hac communi diſtinctione
retenta dicendum puto quod ſi Vni-
uerſitas ad domanium, & retractum
prouocet, tempore ſtatuto elapſo,
73 admitti non debet abſque læſionis
probatione, nam ad libertatem pro-
clamans actoris vices ſubſtinet. Si
74 verò minor reſtitui petat aduerſus
retractum iure dominij ſibi compe-
tens læſionis probatio non requiritur,
quia ſatis de ea conſtat, & agens iure
75 dominij eſt reus non actor. Si minor
denique ad retractum veniat iure ſan-
guinis hoc caſu vices actoris ſubſti-
76 net, & læſionem probare tenetur
alias à reſtitutione aduerſus temporis
lapſum reijcitur vt pluribus compro-
bat Calà *de reſt. in integr. min. deneg.*
q.7. per tot. & ſignanter *à n. 38. vſque*
ad fin.

Firmiter verò tenendum aduerſus pa-
cti executionem ex capite reſtitu-
tionis in integrum minorem ad-
77 mitti non poſſe; vbi enim appre-
henſio bonorum, & eorum poſ-
ſeſſionis reuocatio creditori reſerua-
tur ex pacto; quia minor in hoc nul-
lum priuilegium habet vt ſe ſpolia-
tum dicat à creditore reuocante poſ-
ſeſſionem ex clauſula conſtituti, vel
illam reintegrante per pactum de ca-
piendo, aduerſus pacti executionem
minores audiri nequeunt, vt colli-
gitur ex *Menoch. de adipiſc. remed. 5.*
nu. 89. Mantic. de tacit. lib. 11. Tit. 5.
num. 6. Merlin. de pignor. lib. 4. tit. 4.
q.115. n.5. Et ita iudicatum auctori-
tate Cattarij & aliorum refert *de Ma-*
rinis lib. 1. quotid. cap. 302. qui DD.
omnes vna voce fatentur, idem exer-
78 ceri poſſe per laicum contra laicum,
quemadmodum per laicum aduerſus
Eccleſiam, & Eccleſiaſticam perſo-
nam, cum nullum priuilegium ha-
beant dum pactum initum exequitur.
Quinimò, & quod exercere licitè
79 poſſit etiam contra pupillum, mino-
rem, & eorum Tutores docent *Ne-*
guſan. de pignor. part.4. memb.4. n.18.
Menoch. d. remed. 5. num. 31. Merlin.
d. q.115. n.6. tam per ipſum credito-
80 rem, & eius hæredes & ceſſionarium,
quam per Eccleſiam contra Eccle-
ſiam, ſiue per laicum in Eccleſiam, &
Eccleſiaſticas perſonas, qui ſi reni-
tentes fuerint, expelli, & cogi poſ-
ſunt ad poſſeſſionem deſtituendam.
Quia in caſu creditor potius impedi-
tus videtur ſuam deffendere, quam
alterius poſſeſſionem inuadere, vt
explicant *Neguſant. vbi ſup. num. 14.*
Mantic. dict. tit. 1. nu.6. ad 8. Menoch.
de acquirend. remed. 3. n.8. Surd. conſ.
221. n. 37. Coſta de retrotract. cap. 8.
caſu 9. nu. 6. Farinac. de furtis quæſt.
175. n.234.

Hæc tamen limita in contractu nullo, &
81 vbi nullitas ante executionem oppo-
ſita fuit. Nam hoc caſu creditor præ-
uentus antequam Iudicium nullitatis
diſcutiatur pactum exercere non po-
teſt, ne poſſeſſorium cum petitorio
confundatur, & prius per poſterius
intentatum relinquatur vt *per Rot. de-*
ciſum teſtatur Merlin. de pignor. lib. 4.
Tit.4. q.120. n.39.

Limita etiam in pacto appoſito fauore
82 abſentis, qui ipſum ratum non ha-
buit; quia non acceptatum, nullum
creditori ius præbet, quamuis pro
illo Notarius ſtipulatus fuerit; hoc
enim caſu Eccleſia, pupillus, vel mi-
nor pacti executioni ſe poſſent oppo-
nere, & aduerſus eius effectum in in-
tegrum reſtitui, cum pacta manus
iniectionis alijs, quam ipſiſmet con-
trahentibus, & ea expreſsè acceptan-
83 tibus prodeſſe nequeant *l. ſtipulatio*
iſta §. alteri l. inter ſtipulantem ff. de
verb. oblig. Argellus de requirend. poſſ.
q. 13. n. 44. Velaſq. conſult. 59. mart.
de Clauſul. clauſ. 20. n. 8. Grattan. di-
ſcept. 450. n.26. & 27.

Limita denique ſi ille cuius commodo
pactum

Digitized by Google

84 pactum executiuum appoſitum eſſet
ante ratificationem fato ceſſiſſet. Nam
licet commoditas contractus regula-
riter ad hæredes tranſeat, hoc tamen
pactum reſoluitur adeòut ab ipſis
exerceri nequeat *Ros. part. 5. recent.
deciſ. 35. n. 27. Merlin. de pignor. lib.
4. q. 120. n. 38.*

Et obiter nota, quod pactum de retro-
85 uendendo, legis commiſſoriæ addi-
ctionis in diem, & aliud dominij re-
ſolutiuum valet in contractibus mi-
norum incontinenti appoſitum, quod
ad intellectum *l. 1. §. fin. de rebus eo-
rum* explicat *Calà de reſtitut. in integr.
minor. daneg. q. 5. per tot.* Et quod mi-
86 nor non reſtituitur aduerſus pactum
de retrouendendo intra certum tem-
pus, ſi tempus effluxerit & ipſe de
pacto notitiam habuit *Text. eſt in l. 2.
C. de pact. inter empt. & vendit. Ro-
land. conſ. 10. nu. 12. vol. 2. Surd. conſ.
52. n. 23. natt. conſ. 492. n. 1. Tiraquel.
de retroconuent. §. 1. gloſ. 2. n. 44. cum
alijs*, quos latè cumulat *Calà vbi ſup.
q. 6 à n. 40.* Quinimò & pactum de
retrouendendo appoſitum per maio-
87 rem nocere minori, etiam tale pa-
ctum ignoranti, in eius hæreditate
ſuccedenti, adeòut non reſtituatur
docet *Natta. conſ. 492. n. 2.*

Et proinde aduerte, quod præſcriptio
88 conuentionalis; quæ oritur ab actu
maiorum aduerſus minores, conti-
nuatur ſine ſpe reſtitutionis in inte-
grum *Cyn. in Auth. quas actiones q. 5.
C. de Sacroſ. Eccleſ. Butrigar. in l. 2. C.
ſi aduerſ. vendit. pignor.* Et quamuis
non deſint, qui dixerint cum *Bart. in
l. Aemilius ff. de minor.* ex capite pro-
babilis ignorantiæ, reſtituendos eſſe
minores, præſertim quando viuo
iam patre præſcriptio currere cæpit
iuxta Sententiam Pauli I. C. *in d. l.
Aemilius ff. de minor.* cui reſpondit
*Theſaur. deciſ. 103. in princ. Curtius
tamen Senior conſ. 59. ex eodem Text.*
ſubtiliter colligit, ne dum minoribus,
ſed neque infantibus patri ſucceden-
89 tibus ex capite probabilis ignorantię
reſtitutionem competere ità etiam
*Socin. Iun. conſ. 45. & 46. lib. 4. Bero.
conſ. 121. & 122. lib. 3. Roland. conſ.
10. lib. 2. n. 20. Natta conſ. 492.* Quæ
quidem Sententia incontrouertibili-
ter procedit vbi emptio viuo patre
perfecta fuit; præſcriptio verò con-
uentionalis poſt egreſſum minoris
ætatis filij terminatur *l. 1. ſi quis igno-
rauerit rem minor. eſſe Ludouiſ. deciſ.
Lucenſ. 48.* nam ſi præſcriptio, quæ
viuente patre currere cæpit in infan-
90 tili filij ætate terminaret, procùl du-
bio reſtitutio in integrum locum ha-
beret ex capite ignorantiæ, prout
conſuluit idemmet *Curtius* & notat
Theſaur. d. deciſ. nu. 6. diſtinguentes
pro veriori Sententia, quod dicta de
infante non militant in minore, qui
ex Scientia Tutoris excluditur, præ-
91 cipuè ſi Tutor ſit ſoluendo, nam con-
tra ipſum minor ſuas actiones dirigat
l. properandum §. ſin verò C. de Iudicijs,
quæ licet loquatur de præſcriptione
legali, multo magis locum ſibi vin-
dicat in Conuentionali *Tiraquell. de
retract. conuent. gloſ. 2. §. 1. num. 55.
Bart. in l. ſi infanti C. de Iur. delib. Ca-
ualcan. de Tut. & Curat. n. 101. Ruin.
conſ. 119. num. 21. Pancirol. conſ. 165.
n. 17. Roland. conſ. 10. n. 20. lib. 2. Abb.
in cap. auditum de præſcript.* vbi à ſi-
mili infert Eccleſiam agere debere
92 contra hæredes Prælati, qui præſcri-
ptionis tempora aduerſus ipſam labi
paſſus fuit, quemadmodum Vniuerſi-
tates, & omnia loca, quæ per alios
reguntur, contra Adminiſtratores pro
ſui indemnitate regreſſum habere do-
cet *Angel. in l. metu §. animaduerten-
dum ff. ad municipalem Bald. in Tit.
de pace Conſtant. §. libellaria verbo.
Ab. Vniuerſitate.* Concludas igitur
cum *Bald. in l. 2. q. 8. C. de reſcind.
vendit. Angel. conſ. 198. Natta, & The-
ſaur. loc. cit.* aduerſus temporis lapſum
93 appoſitum ad redimendum, minori-
bus reſtitutionis beneficium non eſſe
impartiendum, cum aduerſus Tuto-
res regreſſum habeant; & ità in facti
contingentia iudicandum communi-
ter teſtantur, adeòut nec reſtitutio cō-
petat ex generali Clauſula; ſed inde-
finita iſta Concluſio non placet. Dic
igitur cum *Bart.* quod licet ex dictis
ſupra, minori reſtitutio non competat
aduerſus tempus conditionale, ex
generali tamen clauſula, de qua infra
94 quoties probabilis cauſæ ignoran-
tiam probent, hoc remedium mino-
ribus omnimodò eſſe concedendum.
Hanc ſententiam docent multi ſin-
gula-

gulariter *Io: de Imola in d. l. Aemilius,*
vbi docet aureis literis eſſe ſcribendum
*Ruin. conſ.*54. *n.*9. *vol.*1. Et hæc ſanè
doctrina eſt ſine dubio ſeruanda vbi
minor conuentus exciperet, non verò
95 ſi actoris vices in Iudicio ſubſtineret,
quare aduerte, & memoriæ retineas
quod beneficium reſtitutionis ad fi-
nem tuendi conſequi poteſt, non ad
finem agendi, vt de more ſatis diligen-
ter expendit *Anchar. q.*59. *per tot. Ro-*
*land. conſ.*10. *vol.*4. *n.*7.

Quòad Societatem à minore contra-
96 ctam, quamuis minor ſine Tutoris,
vel Curatoris auctoritate Societatem
& communionem inire poſſit, ex quo
de natura ipſius Societatis ſoli fructus
in communicatione veniunt, & quòad
hoc minor habeatur pro maiore, *vt*
*poſt Alex. conſ.*49. *lib.*1.*n.*4. *notat Calà*
*de reſt. in integr. min. deneg. q.*18.*n.*3.
nihilominus ſi læſus ſit aduerſus ipſam
reſtituitur vt patet ex litera *Text. in*
d. l. Prætor ait ibi: & Societatem inijt.
Nec refert quamuis Societas eſſet iu-
ramento firmata, ſi læſio enormis in-
97 terueniat vt conſuluit *Bald. conſ.*213.
lib. 1. *& plenè Odd. in tract. iurament.*
Hæc tamen intellige non procedere,
98 quòad ipſam Societatem reſcinden-
dam, quæ de ſui natura tantum durat
quantum Socijs placet, & non vltra
§. manet autem Inſt. de Socie. ſed quòad
pacta Societatis, perperam à minore
inita, quorum vigore, vel in lucris
diuidendis, vel in damnis reparandis
ipſe læſionem ſentiat, aduerſus quæ
99 verè ei reſtitutio datur, vt ad æqui-
tatem rationabilem ſingula redigan-
tur iuxta not. per *Odd. de reſt. p.* 2. *q.*
56. *art.*4. *n.*29.

Quæſtio eſt an minori reſtitutio detur
aduerſus contractum vulgo dictum
Compagnia d'officio; ad quam diſtin-
guendo. Reſpondeo, vel loquimur
de minori, qui pro ſe ſuper proprio
100 officio pecuniam accepit, ſed quia
illam diſſipauit læſus eſt, & reſtitui
debet. Eò magis ſi non pro ſe, ſed
vt eſt in vſu, pro altero ſiue maiore,
ſiue minore pecuniam accepit, qui
fructus non ſoluit, vel diſſoluta So-
cietate ſortem non reſtituit vt ex *l. pa-*
tri §. ſi pecuniam ff. de minor. aduertit
*Odd. vbi ſup. q.*56. *art.*6. *n.*50.

Vel loquimur de maiore, qui ſuper pro-
101 prio officio pro minore pecuniam
accepit, vt patet in caſu, quo con-
templatione minoris à maiori Socie-
tas contrahitur; ſi ex hac Societate
minor læſus ſit, puta quia acceptam
pecuniam diſſipauit, tam aduerſus
eum, qui pro ipſo Societatem con-
traxit, quam contra Socium, reſtitui
debet, vt ad ſolutionem fructuum,
vel ſortis principalis adſtringi non
poſſit, prout in caſu mutui expreſſum
habemus *in d. l. patri §. ſi pecuniam ff.*
*de minor. docet Odd. loc. cit. n.*51.

Vel ſermo eſt de minore, qui maiori pe-
102 cuniam, contrahendo officij Socie-
tatem dedit, & læſus eſt, quia non
facta renunciatione Societatis, quæ
diſdicta vocatur, quindecim diebus
ante mortem naturalem Societatem
perdidit, & hoc caſu minori ex perſo-
na eius hæredis in integrum reſtitutio
non competit vt pluribus probat *Odd.*
loc. cit. n. 52. Cæterum ſi circa con-
tractum pecuniarum læſio verſatur,
ſine dubio vt in reliquis minor reſtitui
debet.

Aduerſus Locationem minor etiam re-
103 ſtituitur, ſi domum potentiori lo-
caſſet, adeòut difficilis eſſet vel pen-
ſionum ſolutio, vel ipſius domus re-
ſtitutio *Grauett. conſ.*192. *n.*4. *Calà de*
reſt, in integr. min. deneg. q. 5. *n.* 42.
& patet ex infra dicendis. Sin vero
minor maior factus, & ſui iuris effe-
ctus locationem tempore ſuæ minoris
ætatis à Tutore, vel Curatore factam
infringere velit & conductorem ex-
pellere non eſt audiendus, & condu-
ctor in rei conductæ poſſeſſione ma-
nuteneri debet, vſque ad tempus
completum. *Alex. in l. ſi filio §. ſi vir*
ff. ſolut. matrim. Socin. conſ. 125. *lib.*1.
*n.*6. *Couar. var. reſol. cap.* 5. *n.*5. *&* 6.
*Guttier. Canon. qq. lib.*2. *cap.* 8. *n.* 24.
& l. ſi tutela ff. de adminiſt. Tut.

Quòad mutuum minori in integrum re-
ſtitutionem quoque competere ſatis
euidenter etiam patet ex verbis *d. l.*
Ait Prætor. ibi: *Si mutuam pecuniam*
accepit. Nam quamuis minori pecu-
104 niam mutuo accipienti commodum
quæratur Doctorum tamen placitis
quòuſque mutans pecuniam in mino-
ris recipientis vtilitatem verſam do-
105 ceat, circumuentio non excluditur
ex l. 1. *&* 2. *C. ſi aduerſ. Credit.* Arias

Pinell. de reſcind. ven. p. 3. cap. 2. & 2. Pileus q. 63. Quinimò minor ipſe ſi minori mutuo pecuniam dederit, in rem eius verſam fuiſſe probandi liga-
106 mine non diſſoluitur l. verum §. item, & ibi Gloſſ. in verb. perdidit ff. de minor. Aret. conſ. 81. per tot. Imol. in l. ſi quis nu. 3. ff. pro emptore, & in cap. Clerici il ſecondo de Vita & honeſt. Cleric. Caccialup. in tract. de Ludo nu. 23. Coſta eod. Tit. de Ludo art. 6. n. 11. Farinac. de diuerſ. Crimin. q. 109. nu. 217. ex quibus DD. colligitur quod ſi minor ab altero ætate minori in ludo ſedens pecuniam mutuatus fuiſſet, quamuis in pecunia exigenda iuſtam cauſam habeat, & iuris prohibentis ignorantiam; agatque potius de damno vitando, quam de lucro captando, non tamen in probatione reſtituitur; ſuum enim eſt prius docere in alterius minoris commodum pecuniam verſam eſſe, vt Admonet Angel. de maleficijs verbo metidor. nu. 14. Amadeus de Syndicatu nu. 49. Paris de Puteo de Ludo. Farinac. vbi ſup. n. 218. quin & aduerte, quod non modo
107 probandi onere grauatur, verum licet pecuniam in minoris commodum verſam fuiſſe docuerit, petendi iure priuatur, quando mutuata pecunia non extaret; & ita minorum iurgia ſedantur vt patet ex l. verum §. item quæritur ff. de minor.

Cęterum regulare eſt, quod minor, qui
108 mutuum receptum perdidiſſe, & ſe læſum dicit, ſe læſum probet vt reſtitutione iuuetur, nam quilibet reus propoſitam exceptionem probare debet l. nam & poſtea §. ſi minor. ff. de Iur. Iuran. l. minoribus C. de in integr. reſt. min. l. verum §. ſciendum ff. de minoribus. Quinimò petita reſtitutione nullatenus creditor obligatur
109 ad probandum pecuniam in rem verſam, nam cum contractus perfectus præſumatur, vt reſcindi valeat probationis onus minoribus incumbit iuxtà Bald. Theoricam in l. prædiorum C. de prædijs minorum, quem ſequitur Maſcard. de probat. vol. 3. concl. 1273. quibus etiam, vt contractus reſciſſionē allegēt enormiſſimā læſionem proban-
110 tibus, iuramenti abſolutio denegari debet Gabriel. com. concl. tom. 3. Tit. de minor. concl. 4. n. 4. & Tit. de Iure dotium concl. 1. Gomez 2. var. cap. 14. n. 21. Soccin. Iun. conſ. 140. n. 34. p. 1. Burſat. conſ. 75. n. 1. Dec. conſ. 8. nu. 6. conſ. 31. n. 2. & conſ. 45. Quoties verò Creditoris eſſet probare pecuniam mutuatam in rem verſam, ſatis exiſti-
111 mo, ſi induſtrioſo viro etiam minori dediſſe demonſtret Bart. in l. 1. n. 2. C. ſi aduerſ. Credit. Gloſſ. in l. fin. C. de pignor. Matheſil. not. 58. n. 4. quod & tenendum putat, ſi minor ſe læſum probauerit ex l. 1. C. qui & aduerſ. quos l. profeſſio C. de muner. patrimonial. lib. 11. Roman. conſ. 318. num. 2. nunquam enim minor beneficio reſtitu-
112 tionis iuuari poteſt ſi tanquam mercator, vel induſtrioſus contraxit Alex. conſ. 122. vol. 6. Tiraquel. leg. connub. gloſ. 8. nu. 142. Menoch. conſ. 714. num. 7. Carpan. ad Stat. Mediol. part. 1. cap. 416. Coſt. de remed. Subſidiar. remed. 85. num. 11. plenè Calà de reſt. in integr. minor. deneg. q. 1. per Totam.

Reſpectu depoſiti, vel commodati an minori in integrum reſtitutio competat res nullam difficultatem patitur, nam
113 ſi ſermo ſit de depoſito à minore facto. Non eſt diſputandum an ope reſtitutionis hoc repetere poſſit, nam cum ei detur actio ordinaria depoſiti; quælibet reſtitutio ſuperflua redditur, niſi forſam aliqua ſe obligatione ligaſſet, ex qua depoſitum repetere non poſſet; hoc etenim caſu, quia
114 actioni ordinariæ depoſiti obſtaret exceptio, vti neceſſaria reſtitutio competeret vt affirmat Odd. p. 2. de reſt. in integr. art. 1. n. 2.

Si vero ſermo ſit de depoſito facto apud
115 minorem, hoc caſu ſiue læſio inde minori facta ſit, vel de futuro immineat danda eſt ei in integrum reſtitutio, puta ſi minor, ad ſui libitum depoſitum reſtituere non poſſit, & vereatur ne depoſitum male ſe habeat; vel ſi pecuniam, aut rem in depoſitum datam malè perdidit ipſamque reſtituere non poſſit, vt in terminis aſſerit Rodoan. de reb. Eccleſ. non alien. q. 4. an & quomodo ex mutuo obligatur Eccleſia; qui hoc exemplificat in Eccleſia, & extendit etiam in caſu quod Eccleſia rem depoſitam lata culpa perdiderit. Sed tu limita vbi dolo vero perdiderit, vel ſi locupletior

facta

facta fuerit *arg. cap. 1. de reſt. in integ.*
quod & rationi conſonum eſſe negari
non poteſt.

Quòad commodatum quamuis hoc à
116 DD. tactum non reperiam, ex his
tamen quæ tradit *Rodoan. d. p.4. §. &*
deinde n.12. verſ. in contractu. Idem
iuris eſt dicendum, ac in depoſito.
Dic igitur vel minor rem ſibi commo.
datam male perdidit, aut deteriorem
fecit, & in caſu ſi abſit dolus, & lo-
cupletatio, in integrum ei reſtitutio
datur ne reddere, vel deteriorationem
reficere teneatur. Aut rem ſuam mi-
nor ad certum vſum alteri commoda-
uit, ipſamque ad libitum repetere ne-
quit,& in caſu ſi minoris interſit apud
ſe rem commodatam habere, ad illam
repetendam reſtituitur.

Aduerſus dotem immodicè datam mi-
117 nori reſtitutionem quoque compe-
tere patet ex text. in *l. ſi ex cauſa 9. §.*
in dotis ff. de min. l. vnic. C. ſi aduerſ.
dot. Fontanell. de pact. nupt. clauſ. 5.
Gloſ.8. p. 8. nũ. 22. Franch. deciſ. 104.
Peregrin. deciſ. 93. prout etiam ſi pa-
ctum dotale, ſibi damnoſum fecerit *l.*
118 *minor. 48. §. mulier ff. de minor. ibi:*
Mulier minor 25. annis, ſi pactione do-
tis deterior conditio eius fiat, & tale pa-
ctum interit, quod nunquam maioris
ætatis conſtituta paciſcerentur, atque
ideo reuocare velit audienda eſt. Fran-
ch. deciſ. 104. nu. 4. Calà de reſt. in in-
tegr. minor. deneg. q. 11. per Tot.

Nota igitur communiter receptum eſſe,
119 quod mulier ætate minor dotem
conſtituere, & pro ipſa ſe obligare
poteſt *Bald. conſ. 307. vol. 3. Menoch.*
conſ. 242. Surd. deciſ. 278. per tot. Gra-
tian. diſcep. cap. 28. n. 16. & cap. 233.
num. 4. & 367. per tot. Maynard. deciſ.
Toloſan. 42. non ſolum ſi ſe ipſam do-
tet, ſed ſi & alias coniunctas mulieres,
quas eſſet grauata dotare, aut vti hæ-
res Teſtamentaria, aut ab inteſtato,
& tantum in caſu, quo dos exceſſiua
eſſet. & vltra vires ſui patrimonij,
vnde efficeretur deterioris conditio-
nis, vel in paupertatem incideret,
120 obligatio fauore dotis facta ineffi-
cax redditur, & dotanti per in inte-
grum reſtitutionem ſuccuritur *l. vnic.*
C. ſi aduerſ. dotem l. ſi ex cauſa §. in do-
tis ff. de minor. Maynard. lib. 3. deciſ.
42. Fontanell. de pact. nupt. tom. 2.
clauſ. 5. gloſ. 8. part. 8. num. 12.

Perpendendũ tamen eſt vtrum mulier ſe
ipſam dotauerit, vel alteram coniun-
ctam perſonam puta ſororem, vel
121 neptem, quia ſi extraneam vtique
obligatio non ſubſiſteret ſecundum
Fabr. in C. ad S.C. Vell. definit. 14.
prout etiam obligatio, & dotis con-
ſtitutio euaneſceret, ſi propter dota-
122 tionem coniunctę mulieris ipſa in-
dotata maneret, vt aduertit *Mareſcot.*
lib. 2. var. cap. 5. n. 20. nam mulier ſe
ipſam dotans licet viro omnia bona
ſua in dotem dederit, ſi ex immodica
123 dotatione ſe læſam dicere velit,non
auditur, ne bonis indignum ditat,
quem ſua perſona digniſſimum cen-
ſuit. Et quamuis *Text. in l. vnic. C. ſi*
aduerſ. dot. loquatur de beneficio re-
ſtitutionis aduerſus virum, heredibus
etiam mulieris concedendo, non per
hoc dici poteſt idem mulieri lici-
tum eſſe vt eruditè contrarijs reſpon-
dendo declarat *Fontanell. de pact. nupt.*
tom. 2. clauſ. 5. gloſ. 8. part. 8. num. 15.
nec dicta *l. vnica C. ſi aduerſ. dot.* alte-
rum intellectum recipere poteſt, vt
124 pluribus probat *Calà de reſt. in in-*
tegr. min. deneg. quæſt. 11. à n. 6. vſque
ad 10.

Et communiter tenendum non ex hoc,
quod mulier totum patrimonium in
dotem dederit eam læſam dici,adeòut
125 per reſtitutionem, dotis reforma-
tionem obtinere poſſit, ſed oportet
quod vltra dotationem immodicam,
viri dolo in pactis dotalibus, ſe cir-
cumuentam probet, vt plurimum
contingere ſolet *l. ſi ex cauſa §. in do-*
tis ff. de minor. ibi: *Vel totum patri-*
monium circumſcripta in dotem dederit
& d. l. vnic. C. ſi aduerſ. dot. ibi: *Quo-*
niam circumuentam dicis ſororem tuam
omnia bona in dotem dediſſe. Et gene-
raliter vbi in aliqua Ciuitate vel loco
126 approbata conſuetudine, ſtatuto,
aut lege certa dotis quantitas nuben-
tibus præfixa reperiretur; ſi mulier
maioris dotis, ſibi conſtitutæ refor-
mationem peteret audiri deberet, &
reduci ad quantitatem conſtitui ſoli-
tam, ipſique mulieri aduerſus virum
per in integrum reſtitutionem ſubue-
nitur *Paul. de Caſtr. in d. l. vnic. nu. 1.*
Bald. conſ. 108. num. 1. vol. 1. Roman.
conſ. 314. num. 4. Barboſ. in l. æſtimatio

num. 23. *ff. ſolut. matrim. Fontanell.*
loc. cit. n. 6. Caſus verò practicabilis
d. l. vnic. eſt quando mulier in capi-
127 tulis matrimonialibus pacta ad fa-
uorem viri appoſuit, vt dotem, vel
partem poſt eius obitum lucraretur.
Huius enim pacti reformationem qua-
tenus læſionem contineret, intra tem-
pus poſtulandæ reſtitutionis, mortua
muliere eius hæredes petere poſſent,
tam nomine proprio propter in-
tereſſe ſucceſſionis, quam nomi-
ne ipſius mulieris, cuius perſonam
repręſentant in ipſa dote conſtituta
ità *Roman. conſ.* 314. *n.* 4. *& explicant*
Surd. deciſ. 278. *n.* 2. *Gomez. var. cap.*
14. *Tit. de reſt. min. n.* 2. *Gratian. di-*
ſcept. cap. 367. *num.* 2. & quia vir, &
vxor ad imparia iudicari non debent,
128 impartitum mulieri reſtitutionis be-
neficium aduerſus virum, commune
eſt viro, qui in minori ætate conſti-
tuto modica dote contentus fuit, &
mulier non fuit competenter dotata
Odd. de reſt. part. 2. *q.* 59. *art.* 2. *per*
Tot. Et quamuis regula generalis ſit,
quod ne dum mulier in pactis dotali-
bus, à viro circumuenta, ſed & in
contractibus læſa in vim ſaltem gene-
ralis clauſulæ ædicti Prętorij in inte-
grum reſtitui debeat, vt clarius pate-
bit ex infra dicendis de hac generali
clauſula. Attamen nota, quod mu-
lier non iuuaretur exceptione *S. C.*
129 *Velleian.* aduerſus dotis conſtitutio-
nem factam perſonæ coniunctæ niſi in
caſu quòd ipſa indotata remaneret *l.*
fin. C. ad Velleian. Bald. nouell. tract. de
dot. ſpecial. 12.

Prout neque mulier Baroniſſa, vel Feu-
130 dataria contrahens ſine Mundualdo
decepta, reſtituitur vt *ex Petro de*
Monte fortè notat *Calà de reſt. in integ.*
minor. deneg. q. 23. *n.* 7. licet cæteræ
mulieres vulgares etiam Mundualdo
131 interueniente contrahentes deceptę
reſtituantur, in ſubſidium tamen, vbi
ſcilicet Mundualdus ſoluendo non
eſſet, quod latè probat adducta nobi-
litate ſanguinis, quam dicit ſupplere
ætati *Idem Calà n.* 7. *& ſeq.*

Nota etiam Viduam minorem reſtitu-
tionem petere non poſſe aduerſus re-
132 nunciationem quartæ ei debitæ in
bonis præ mortui viri ex *Auth. prætere-*
rea C. vnde vir & vxor. Nam cum
mulieri licitum ſit in matrimonij con-
tractu renunciare omnibus lucris,
133 quæ ex eo proueniunt, in caſu re-
nunciationis læſa dici non poteſt vt
latè diſputat. *Fontanell: tract. de pact.*
nupt. clauſ. 4. *gloſ.* 3. *p.* 10. *n.* 50. *vbi af-*
fert deciſ. Surd. Tract. de aliment. tit.
1. *q.* 44. *Gratian. diſcept.* 120. *num.* 8.
Cancer. lib. 3. *var. cap.* 15. *n.* 331. *Franc.*
Molina de ritu nupt. lib. 3. *q.* 62. *per Tot.*
vbi conquæritur nullum ex *Fragma-*
ticis, qui prædictam *Auth.* interpe-
trantur, caſum, de quo agitur pertra-
ctaſſe, colligitur etiam ex *Anneo Ro-*
berto lib. 4. *rerum iudicatarum cap.* 1.
vbi mulieri contentæ, quarta parte
bonorum viri, cum ex lege munici-
pali ei bonorum mediatas compete-
ret, prohibitum fuit reuerti ad me-
dietatem ex pacto renunciatam, te-
ſtatur *Fabr. in Cod. lib.* 5. *Tit.* 9. *de*
pact. conuent. definit. 7. *Franch. de-*
ciſ. 205.

Cum diſtinctione tamen in hac parte
procedendum puto adeòut generali-
tatem non approbem. Dico igitur
vel mulier renunciat in capitulis ma-
trimonialibus, & ante matrimonium
134 contractum, vt paſſim practicatur,
& in caſu bene dicta procedunt, nam
mulier nec re, nec ſpe ius aliquod ha-
bet in quarta; vnde mulier aduerſus
renunciationem conquęrens, audiri
non debet, vt factam de re ad illam
nullo modo, & iure ſpectante ità con-
cludit *Gabriel. concluſ.* 6. *num.* 3. *lib.* 2.
Gratian. diſcept. cap. 132. *nu.* 23. *Ripa*
Singul. obſeru. 8. *n.* 6. *Decian. reſponſ.*
78. *num.* 26. *vol.* 3. & ita deciſum fuit
Fontanell. vbi ſup. n. 59. & in terminis
Gallerat. de renunciat. cent 1. *cap.* 17.
n. 8. quia læſio non cadit in iure non-
dum quæſito vt præter citatos DD.
docent *Theſaur. quaſt. forenſ.* 34. *nu.*
37. *lib.* 1. *Pacific. deciſ.* 174. *n.* 42. *poſt*
tract. de Saluian. interdict. Et in re-
135 nunciatione Iuris non quæſiti, ne-
que in minore læſionem conſiderari
tradunt *Caſtren. conſ.* 174. *lib.* 1. *Soc-*
cin. conſ. 263. *lib.* 2. *Pariſ. conſ.* 82. *nu.*
85. *Alex. conſ.* 29. *n.* 16. *lib.* 1. Et in-
certitudinis ratione læſionem excludi
136 adeòut conſiderari nequeat eruditè
demonſtrant *Molin. de ritu nupt. lib.* 2.
cap. 3. *n.* 28. *Capyc. deciſ.* 159. *num.* 15.
& 16. Gratian. diſcept. cap. 148. *num.* 8.

Cancer.

*Cancer. lib. 3. var. cap. 15. n. 65. Caput.
int conſuetud. ſi moriatur p. 3. §. 10. nu.*
7. & 8. Vnde minor, qui iuri quæ-
rendo renunciauit, ſi reſtitutionem in
137 integrum petat, vti minimè læſus
non eſt audiendus, in terminis *Cranet.
conſ. 114. n. 15. Calà de reſt. in integr.
min. deneg. q. 12. à num. 53. vſque ad
fin.*

Vel mulier quartæ renunciat conſtante
matrimonio, & hoc caſu, quamuis de
eius læſione hæſitari non poſſe videa-
138 tur, quia renunciat quartæ, quæ, ſi
vir præ moriatur, ei de iure competit.
Attamen neque reſtitutioni locum
eſſe patet ex dictis, quia quarta eſt
ius quærendum, non delatum, ſed
pendens ex cauſa de futuro, quæ tan-
quam incerta poteſt eſſe & abeſſe,
nam mulier viro præ mori poteſt &
conſequenter in renunciatione mulie-
ris læſio aliqua conſiderari nequit, vt
patet ex *l. 1. C. de pact. l. ſi ex lege C.
de vſur. l. de fideicommiſſo C. de tran-
ſaction.*

Singulariter quoque in præſenti mate-
ria norandum, quod minor, qui ad-
uerſus immodicam dotem ſorori con-
ſtitutam reſtitutionem in integrum
petit ſolum ſoluto matrimonio per
139 viam reſtitutionis exceſſum quanti-
tatis dotis ſorori conſtitutæ ab ipſa
condicere poteſt; nam diuerſo iure
cenſetur repetitio dotis conſtante, ac
ſoluto matrimonio *Barb. in rubr. ff. ſo-
lut. matr. n. 25. & in l. æſtimatis n. 23.
ff. eodem*. Nam aduerſus virum non
datur reſtitutio, vt agere poſſit, prout
neque aduerſus ſororem conſtante
140 matrimonio; poſſet tamen excipere
ne id, quod vltra debitum promiſſum
eſt cogatur ſoluere *Merlin. de legitim.
lib. 2. Tit. 1. q. 20. num. 2. Panuc. de
lucr. dot. gloſ. 10. n. 21. & 22. pluribus
relat. Baron. de effectū min. ætat. effect.*
8. *num. 77. explicat Fontanell. vbi ſup.
n. 24.* & pluribus docet *Calà de reſt. in
integr. minor. deneg. q. 11. à num. 22.
vſque ad vltim.*

Norandum etiam quod ſi frater minor
141 inſolidum cum maiore exceſſiuam
dotem conſtituiſſet, conuento maio-
re, poteſt minor comparere, & ad-
uerſus dotis exceſſum excipere per
reſtitutionem in integrum, pro in-
demnitate fratris maioris. *Honded.
conſ. 42. n. 34. Menoch. conſ. 613. n. 7.
Gratian. diſcept. cap. 367. nu. 1. Baron.
de effect. min. ætat. d. n. 77. Calà vbi
ſup. n. 29.*

Cęterum de reſtitutione in integrum ad-
uerſus dotem, donationem propter
nuptias, ſponſalitias largitates & cæ-
tera huius generis, plena manu, &
erudito atque mirabili ingenio per-
tractat *Odd. de reſt. p. 2. q. 59.* ad quem
confugias, tam in iudicando, quam
in conſulendo.

Prout an minor reſtituatur aduerſus ma-
142 trimonium carnale, vel aduerſus
ſpirituale, hoc eſt religionis ingreſ-
ſum, & aduerſus cætera ſpiritualia, ip-
ſum conſule *d. p. 2. q. 60.* vbi mate-
riam ſeptem articulis diſtinctam non
vulgaribus auctoritatibus confouet, &
rationibus ingenioſè declarat. Regu-
lam verò ponas quod minor non audi-
tur ſi reſtitui vellet aduerſus tempus
à Sac. Tridenr. Concil. definitum, vt
admittatur ad profeſſionem ante de-
cimum ſextum annum *Narbona de æta-
te ad omnem humanum actum requiſita
Ann. 16. q. vn. n. 6. & 8. Calà de reſt.
in integr. min. deneg. q. 26. nu. 23. per
Tot.* in qua diſerte loquitur. An mi-
143 nor annis altero & vigeſimo Eccle-
ſiaſtico pænitentiali, & votiuo ieiu-
nio ligetur. Item an voto ſolemni
tam reali; quam perſonali.

Reſtitutio quoque minori datur ſi quid
144 cauit, vel promiſit vnde læſus ſit *l.
in cauſæ 16. §. Pomponius ff. de minor.*
Quomodo verò reſtituatur aduerſus
quamcumque ſtipulationem & li-
terarum obligationem, vide quæ do-
cet *Odd. d. p. 2. q. 54. art. 11. & 12.*
vbi plura aduertit ad præſentis mate-
riæ cognitionem neceſſaria.

Nec non ſi pro alio fideiuſſor interceſſe-
145 rit, minor aduerſus fideiuſſionem
ipſam reſtituitur *l. Aut Prætor 7. §. non
ſolum ff. de min.* ibi: *non ſolum autem
in his ei ſuccurritur, ſed etiam in in-
teruenientibus: vt puta ſi fideiuſſorio no-
mine ſe vel rem ſuam obligauit*. Nam
minor eo ipſo quo fideiubet læſus di-
citur *Cran. conſ. 613. n. 2. Gomez 2.
var. cap. 13. nu. 19. Gamma deciſ. 162.
nu. 5. Fontanell. de pact. nupt. clauſ. 4.
gloſ. 18. n. 28. p. 3.* Et quidem ex fi-
deiuſſione damnum potius, quam
commodum ſperari poteſt. *Iuſ. in l.*

contra

contra iuris §. *qui pecuniam nu.* 1. *ff. de*
pact. ſimplicem tamen fideiuſſionem,
abſque læſionis probatione ſufficere
146 ad obtinendam reſtitutionem non
eſſe communiter receptum aduertit
Calà de reſt. in integr. min. deneg. q.
8. *n.* 3.
Non igitur communiter receptum nota,
quod minor ex fideiuſſione præſtita ita
læſus dicatur, vt ad obtinendam re-
ſtitutionem, altera læſionis probatio-
ne non indigeat, quod explicat *Ludo-*
uic. Morot. reſponſ. 87. *Crauett. conſ.*
613. *Fontanell. de pact. nuptial. clauſ.*
4. *gloſ.* 18. *part.* 3. *n.* 30. *Mantic. de Ta-*
cit. lib. 16. *tit.* 4. vno ore, & abſque
hæſitatione vlla fatentes, eo ipſo, quo
147 minor fideiubet læſum dici non poſ-
ſe, ſed nec etiam ex aliqua cauſa ſu-
perueniente puta, defectu bonorum
principalis debitoris; vel paupertatis
ipſius minoris incurrendæ, ſi ſoluere
coactus fuerit; ac propterea mino-
rem, qui fideiuſſit, nullo læſionis ge-
nere immaginabili reſtitui, ſed tunc
ſolum fideiuſſionis obligationem re-
ſcindere poſſe, quando dolo ad fi-
148 deiubendum inductus eſſet *Cancer.*
var. reſol. lib. 3. *cap.* 7. *de pact. n.* 159.
Vbi autem fideiuſſio eſſet iurata prædi-
149 cta à fortiori procedunt nam Iura-
mentum minorem ætatem excludit, &
minorem maiorem repræſentat, adeòut
minor aduerſus contractum à ſe Iura-
150 tum venire non poſſit, reſtitutio-
nem in integrum intentando ex ædi-
cto minorum *Seraph. de priuileg. iu-*
ram. priuil. 96. *Tepat. in Compend. var.*
iur. Sentent. lib. 1. *Tit.* 1. *de minor.*
Theſ. in terminis fideiuſſionis deciſ. 66.
n. 4. *Gaill. obſeru. lib.* 2. *obſeru.* 41. &
65. *& ità iudicatum teſtatur Afflict. de-*
ciſ. 323.
Quod autem dico, non poſſe minorem
151 venire aduerſus contractum, vel fi-
deiuſſionem iuratam, non ità eſt intel-
ligendum vt ſi ex tali contractu, vel
fideiuſſione læſionem probet, audiri
non debeat. Iuramentum enim ope-
ratur vt minor tamquam maior ha-
beatur, non verò vt læſio excluſa re-
maneat *Franc. marc. q.* 21. *n.* 2. *par.* 1.
Gaill. lib. 2. *obſeru.* 41. *n.* 4. *Theſ. de-*
ciſ. 69. *Gram. deciſ.* 101. *n.* 7. vbi atten-
tè conſiderat quod habens duo iura,
ſi vni renunciet, alteri renunciaſſe
152 non videtur, & ideò non per hoc,
quod minor per Iuramentum ſe maio-
rem præbeat, dici poſſe, quòd bene-
ficio reſtitutionis in integrum ſibi
propter læſionem competenti renun-
153 ciare voluerit, vt expreſſè docet
Anton. Faber. in ſuo C. lib. 2. *tit.* 9. *de*
in integrum reſt. min. defin. 1. ibi: *Ne-*
que enim iuſiurandum ſupplere poteſt de-
fectum ætatis in minore, vt conſilij im-
becillitatem, quæ in minore maior eſt,
corrigat, faciat vt ob id ſolum quòd iu-
rauit, prudentior, & conſultior effectus
videatur, ſola autem facilitas minoris
& lubricum ætatis inducit reſtitutionem.
Idemque probat *definit.* 8. & 10. *lib.* 2.
tit. 15. *ſi aduerſus venditione definit.* 2.
vbi addit, quod minor eadem facili-
tate iurat, qua contrahit, & decipi-
154 tur, nam non ex eo, quòd Iura-
menti virtute minor, maior efficitur,
eiuſdem efficacia ſagacior, & pruden-
155 tior redditur, cuius opinioni præiuit
Crauett. conſ. 192. *Peregr. conſ.* 77. *nu.*
17. *Guttier. Auth. Sacramenta Puberum*
nu. 92. *C. ſi aduerſ. vendit. Cagnol. in*
l. 2. *n.* 102. *C. de reſcind. vend. confert*
Caſſad. deciſ. vnic. Tit. de empt. &
vend. Pedroc. conſ. 26. *à num.* 1. *vſque*
ad 7. & ita iudicandum, & ſeruari
Cathaloniæ teſtatur *Peguer. deciſ.* 155.
cum quo iuxta veriorem, & æquio-
rem ſententiam conclude minorem
156 aduerſus fideiuſſionem iuratam ex
capite læſionis indiſtinctè eſſe admit-
tendum. Probare autem deberet cau-
ſam vnde læſio proueniat, ſi nimirum
à principali indemnis ſeruari nequeat,
vel ſi id quod ſoluere debet totum
157 eius patrimonium ab ſorbeat. *Af-*
flict. deciſ. 322. *Theſ. deciſ.* 213. *Fonta-*
nell. clauſ. 14. *gloſ.* 18. *p.* 3. *n.* 54.
Quinimò neque in dubium reuocari de-
bet, quòd licet minor à debitore in-
demnis ſeruari poſſet, ei etiam ante-
158 quam ſoluat reſtitutionis beneficiũ
non eſſe denegandum; ſi eius prin-
cipalis debitor eſſet perſona poten-
tior, vir rixoſus, vel litigioſus, vel
eius patrimonium creditoribus eſſet
obnoxium, & in Iudicium deductum.
Hoc etenim caſu ſuſtineri poteſt *Gloſſ.*
opinio ab omnibus execrata, vt mi-
nor eo ipſo quòd fideiubet læſus di-
catur, vt pluribus cumulatis poſt
Fontanell. de pact. nupt. d. clauſ. 14.
gloſ. 8.

gloſſ. 18. p. 3. nu. 56. aduertit *Calà de reſt. min. deneg. q. 8. n. 21.* cæterum. De reſtitutione minoris aduerſus fideiuſſionem à ſe pro alijs factam, in caſu, quo pro patre fideiuſſit, vel ipſi principali ſucceſſit aut fideiuſſionem iuramento firmauit. *Odd. de reſt. q. 54. ab art. 2. vſque ad 8.* vbi materiam hanc eruditè declarat.

Prout ſi ipſi minori parum idoneè cau-
159 tum ſit, ei per reſtitutionem ſuccurritur vt patet in muliere pro altero fideiubente *l. ſi apud 12. ff. de min.* ibi: *Si apud minorem mulier pro alio interceſſerit, non eſt ei actio in mulierem danda, ſed perinde atque cæteri, per exceptionem ſummoueri debet: ſcilicet quia communi iure in priorem debitorem ei actio reſtituitur, hac ſi ſoluendo ſit prior debitor alioquin mulier non vtetur Senat.Conſult. auxilio.* Hanc quæſtionem de reſtitutione minoris aduerſus fideiuſſionem ſibi datam, ſi ſit minus idonea examinat *Odd. d. q. 54. art. 1.* vbi per totum expoſitam Concluſionem varijs auctoritatibus confirmat.

Si alter pro minore interceſſit, aduerſus
160 hunc quoque in integrum reſtitutionem minor implorare poteſt, ne mandati iudicio teneatur *l. in cauſa 13. ff. de min. l. 1. C. de fideiuſſ. minor.* Vbi vero minor pro maiore ageret, aduerſus ea, quæ per eius procurato-
161 rem minorem geſta ſunt, etiam ſi circumſcriptum fuiſſe conſtet, reſtitutio maiori non datur, ſibi enim imputet, quod minori ſua gerenda negotia dedit *l. cum mandato ff. de minor. Sarmient. lib. 1. ſelect. cap. 15. n. 9. Ariaſ. Pinell. in l. 2. p. 2. n. 15. de reſcind. vend.* reſtitueretur verò minor, ſi maior, pro quo geſſit ſoluendo non eſſet vt eruditè aduertit *Calà de reſtitut. in integr. min. deneg. q. 18. num. 21.*

Si res etiam minoris pignori obligata à
162 creditore vendita ſit aduerſus pignoris venditionem reſtitutio locum habet *l. ſi ex cauſa 9. ff. de minor. l. ſi minor. C. ſi aduerſus venditionem.* ibi: *ſi minor annis vigintiquinque emptori prædij cauiſti nullam de cætero te eſſe controuerſiam facturum, idque etiam iure iurando corporaliter præſtito ſeruare confirmaſti: neque perfidiæ, neque periurij me actorem tibi futurum ſperare debuiſti.* Verum tamen eſt, quod non eadem facilitate in venditione
163 pignoris prætorij minor reſtituitur, qua in pignore conuentionali reſtitui poteſt *l. ſi ex cauſa vbi Gloſſ. in verbo grande & l. ſi res pupillaris ff. de minor. Calà de reſt. in integr. min. deneg. q. 20. n. 28.* & vbi venditio palam, & bona fide facta eſſet, aduerſus venditionem pignoris minor vtique admittendus non eſſet, niſi deceptus reperiatur
164 intra dimidiam iuſti prætij, quo caſu diſtractio retractatur, & minor admittitur *Tepat. var. ſent. tit. 417. cap. 19. & 416. cap. 5. Papon. arreſt. lib. 18. Tit. 16. arreſt. 2. Poſtius de ſubhaſt. inſpect. 57. n. 36.* Speciale enim eſt in pignore prætorio, vt eius venditio reſcindatur ob minorem læſionem,
165 quam vltra dimidiam non obſtantibus ſolemnitatibus in actu venditionis adhibitis vt concludit *Pinell. de reſcind. vendit. part. 2. cap. 2. num. 27. Maurit. de reſt. in integr. cap. 375.* & nota quod Romæ vltra tertiam par-
166 tem prætij læſio admittitur in quocumque contractu, ac etiam in ſubhaſtationis Iudicio vt deciſum refert *Buratt. deciſ. 675. n. 5. & ſeqq.*

Et quoniam regulare eſt quod minoribus in prætio læſis duo remedia competant, Ordinarium nimirum ex *l. 2.*
167 *C. de reſcind. vendit.* & extraordinarium ex beneficio reſtitutionis vt patet ex *Tit. ff. & C. de in integrum reſt. min.* per extraordinarium remedium pinguius minori fauetur, quia vltra dimidiam iuſti prætij læſionem
168 probare non tenetur, ſed ſufficit ſi læſionem grauem, vel enormem demonſtret. Ordinario autem remedio implorato, extraordinarium amplius intentari non poſſe niſi propter do-
169 lum, fraudem, falſam cauſam & læſionem enormiſſimam, ſentire videtur *gloſſ. in l. 2. C. ſi aduerſ. vendit. pign.* & docent *Papon. lib. 18. Tit. 6. arreſt. 30. Poſt de ſubhaſt. inſpect. 57. n. 20.* ſed hoc vt monet eruditè *Calà de reſt. in integr. min. deneg. quæſt. 20. n. 26.* non ità indiſtinctè accipiendum eſt, ſed inſpiciendum verum vendita ſint bona, prædeceſſoris pacto obligata, hac facta conuentione, quòd creditori licitum eſſet ipſa diſtrahere,

vbi

vbi pecunia, ſtatuta die ei ſoluta non
ſit: nam hoc caſu, ſi creditor iure
diſtraxit, minor etiam ſucceſſor ex-
170 tranei aduerſus venditionem pi-
gnoris non reſtituetur: ſed ſolum ad-
uerſus creditorem pignoratitiam
actionem intentare poteſt, ſi in ven-
dendo pignore in mala fide fuerit,
vndè læſus eſſet in prætio.

Aut contra Tutorem, vel Curatorem
171 vtili actione negotiorum geſtorum
agere, vt colligitur ex *Gloſſ. in d. l. 2.*
& docet ipſe Text. ad literam ibi:
*Nam ſi Creditor bona fide verſatus eſt,
ipſum magis, vel Tutores ſiue Curato-
res veſtros, qui hanc venundari paſſi
ſunt conuenite.* Vbi autem damnum
enorme paſſus eſſet reſtitutionis bene-
172 ficiũ conſequi deberet *l. 1. C. ſi aduer.
vend. pign.* Pròut ſi ſub doloſo conſi-
lio bona diſtracta reperiantur *l. 1. C.
de præd. min.*

Aduerte tamen quòd iſta fraus contin-
gere nequit, niſi emptor eius quo-
que particeps, & venditor habitò cum
emptore fraudis conſilio malè verſa-
tus fuiſſet. Nam ſi fraus ex parte ſo-
lum venditoris conſiderari poſſet,
qui colludit cum Iudice, aut Tutore
173 vendentibus, reſtitutionis benefi-
cium locum non haberet, ſed minor
contra venditorem agere deberet; vt
colligitur ex *d. l. 2. C. de præd. min.*
ibi: *Si fraudulenta venditione partici-
pante conſilio emptoris damnum tibi in-
flictũ eſſe doceatur &c.* & declarat *Gloſſ.
in d. l. 2. C. ſi aduerſ. vend. pign. verb.
verſatus.*

Ex his collige, quòd ſola fraus non ſuf-
174 ficit ad hoc vt minor aduerſus di-
ſtractionem pignoris poſſit reſtitui,
ſed vtrumque cumulatiuè requiritur,
graue ſcilicet damnum, & fraudis
conſilium ex parte emptoris, & ven-
ditoris, quorum altero deficiente re-
ſtitutio locum non habet *Gloſſ. in d.
l. 2. verb. verſatus l. Aemilius ff. de min.
l. apud Iulianum ff. ex quibus cauſ. in
poſſeſſ. eat.*

Dicas etiam, quòd ex ſubhaſtatione bo-
175 norum, vel pignoris graue damnum
minori illatum eſſe debet, quod com-
muniter læſio enormis, & enormiſſi-
ma dicitur, vt aduerſus ipſam audia-
tur; non tamen eſt opus vltra dimi-
diam de læſione docere, ſed ſat eſt,
quod verificetur damnum eſſe enor-
me, vt infra dicam *in cap. qualis &
quanta læſio eſſe debeat.* Vnde eſt, quòd
quam plurimis placuit læſionem infra
176 dimidiam ſubhaſtationi obeſſe, vt
retractetur venditio *Tepat. var. ſen-
tent. Tit. 417. cap. 16. Papon. arreſt.
lib. 18. tit. 16. arreſt. 2. Franc. marc.
q. 133. Poſt. de ſubhaſt. inſp. 57. n. 36.*
quamuis nõ deſint, qui dixerint eam-
dem læſionem concurrere debere in
177 remedio extraordinario reſtitutio-
nis in integrum, quæ in ordinario *l. 2.
C. de reſc. vend. vt ex Cagnol. in d. l.
1. n. 157. Soccin. conſ. 57. n. 47. vol. 4.
Gazaàd. conſ. 44. Guid. Pap. deciſ. 536.*
cum alijs quos refert *Vrſil. ad Afflict.
deciſ. 340.*

Communiter verò, & indiſtinctè DD.
178 omnes in praxi Bartol. doctrinam
ſequuntur in *l. ſi duo Societatem §. ar-
bitroque ff. pro Socio,* vbi docet læſionẽ
in ſexta parte communis, & veri prę-
tij ſufficere, vt minor aduerſus ſubha-
ſtationem audiatur, & priori vendi-
tione reſciſſa res venundata iterum
ſubhaſtetur, & ita pluries iudicatum
refert *Vrſill. ad Afflict. d. deciſ. 340.
n. 8. Add. ad Franc. deciſ. 120. num. 5.
Poſt. d. inſpect. 57. n. 35. Mangil. q. 28.
n. 20. Marſill. deciſ. 80. num. 6.* Læſio
in ſexta parte prærij conſideratur tam
179 quam graue damnum pro reſcin-
denda ſubhaſtatione, imò vt notat
Mangil. de ſubhaſt. q. 36. num. 19. vti
magnus exceſſus, quodque ſextam
partem prætij non excedit tamquam
quid modicum conſideratur, quod
deciſum teſtatur *Griuell. deciſ. 44. Do-
180 lana n. 9.* & pluribus probat *Calà d.
q. 20. per tot.* vbi ingenioſè examinat
an omiſſa ſubhaſtationis ſolemnitate
in venditione rerum minoris & Eccle-
ſiæ detur in integrum reſtitutio, &
quid in Fiſco.

In terminis etiam pignoris, per diſtin-
ctos articulos præſentem materiam
examinat *Odd. de reſt. in integr. part. 2.
q. 4.* vbi loquitur de reſtitutione mi-
noris aduerſus conſtitutionem & di-
ſtractionem pignoris diſtinguendo in-
ter pignus conuentionale, Prætorium,
iudiciale, & legale, necnon inter pi-
gnus ab ipſo minore contractum,
& contractum ab eius prædeceſſo-
re.

In

In diſtractibus pariter in integrum reſti-
181 tutio minori competit ſi nimirum
indebitum ſoluat, etiam ex cauſa, qua
iure ciuili nõ datur repetitio; aduerſus
enim ſolutionem reſtituitur *l. illud 25.
ff. de min.* ibi: *Illud nullam habet dubi-
tationem quin minor ſi non debitum ſol-
uerit, ex ea cauſa, ex qua Iure Ciuili
repetitio non eſt danda, ſit ei vtilis actio
ad repetendum.*

Hanc materiam reſtitutionis in integrum aduerſus indebitum à minore ſolutum latè exornat *Odd. de reſt. part. 2. q. 52.* vbi & examinat caſus reſtitutionis aduerſus ſolutionem ipſi minori, vel eius Tutori, aut Curatori etiam iuſſu Iudicis factam.

Si quid etiam minor inconſultò in ſolu-
182 tum dedit reſtitutionis remedium
locum habet *l. minor. §. prædia ff. de
minor.* ibi: *Prædia patris ſui minor an-
nis 25. ob debita rationis Tutelæ alio-
rum quam Pater adminiſtrauerat, in ſo-
lutum inconſultè dedit, ad ſuã æquitatem
per in integrum reſtitutionem reuocan-
da res eſt &c.* Varias quæſtiones exa-
minat *Odd. d. part. 2. q. 52. art. 4.* cum
ſeqq. quibus docet, quando minori
aduerſus ſolutionem indebite factam
reſtitutionis in integrum auxilio ſub-
ueniatur.

Si cum altera ex duobus rebus debitis,
183 vel promiſſis minor prætioſiorem
ſoluit reſtitutione quoque fulcitur *d.
l. Ait Prætor 7. §. Et ſi ſine ff. de minor.*
ibi: *Etſi ſine dolo, cuiuſquam legatum
repudiauerit, vel in optionis legato ca-
ptus ſit, dum elegit deteriorem: vel ſi
duas res promiſſerit, illam aut illam, &
prætioſiorem dederit, debere ſubueniri,
& ſubueniendum eſt.*

Nec non ſi aliquid donauit, donatio
184 enim ipſo iure non tenet ſi à minore
facta ſit *l. ſi quidem C. de præd. min. l. 2.
C. ſi aduer. donat.* ibi: *In alijs verò re-
bus, quæ etiam ſine Decreti recitatione
alienari poſſunt, poſtea alij donanti eam-
dem patri voluntatem in minori ætate
commodauit, nec præſtituta tempora re-
ſtitutionis exceſſit hoc auxilium implora-
re poteſt*, latè hanc materiam reſtitu-
tionis aduerſus donationem pertra-
ctat *Odd. de reſt. part. 2. q. 58. per 8.
art.* diſtinguendo inter donationem
factam à minore ſimpliciter, & factam
cum Iudicis auctoritate in præſentia
Curatoris, nec non inter donationem
factam de rebus, quæ ſeruando ſer-
uari poſſunt, à rebus, quæ ſeruando
ſeruari non poſſunt. Quid dicendum,
iudicandum & Conſulendum docet
vbi donatio eſſet iuramento firmata,
vel facta piæ cauſæ, aut remunerato-
ria, aut propter nuptias aut cauſa
mortis, vide *Calà de reſtitut. min.
denegat. quæſt. 18.* vbi diſputat. An
minor ex Inſtrumento nouiter re-
perto poſſit donationem impugna-
re.

Si pecunia à debitoribus Curatori mi-
185 noris ſoluta, ipſi minori ſalua non
ſit aduerſus debitorem per reſtitutio-
nem minori ſuccurritur *l. Exemplo 1.
C. ſi aduerſus ſolut.* ibi: *Exemplo cæte-
rorum debitorum tutores etiam, quæ ex
adminiſtratione tutelæ debent, curatori-
bus ſoluentes liberantur: ſed ante tem-
pus in integrum reſtitutionis præſtitu-
tum edicto perpetuo permiſſum benefi-
cium implorari &c.* pluribus congeſtis
hanc Concluſionem exornat & in tri-
bus caſibus ingenioſe limitat *Odd. de
reſtitut. part. 2. quæſt. 52. art. 4. per
Tot.*

Si ex mora in ſoluendo facta minor in
186 pænam incidit, vel res inempta fa-
cta eſt per reſtitutionem in integrum
ei ſuccurritur *l. Aemilius 38. ff. de mi-
nor.* ibi: *Quia tamen lex commiſſoria
diſplicebat ei, pronuntiauit in integrum
reſtituendum.* Non tamen excuſare-
tur minor, qui rem ſibi à Teſtatore
alienari prohibitam diſtraheret, ne-
que aduerſus pænam à teſtatore im-
poſitam beneficio reſtitutionis in in-
tegrum iuuari poſſet *l. ſi ex cauſa §.
nunc videndum & §. ſi in commiſſum ff.
de min. l. 1. C. ſi aduerſ. delict. Bart. in
l. 1. §. nunciatio ff. de noui oper nunc
Bald. in l. pupillorum C. de repud. hæ-
red. nouiſſimè Calà de reſt. in integr.
min. deneg. q. 44. n. 3. per tot. vbi n. 6.
ex Crauett. conſ. 193.* & alijs; dicit
neque Eccleſiæ reſtitutionem dari
187 etiam in omittendo propter dolum
commiſſum in contraueniendo Teſta-
torum præceptis, docens in facto pro-
188 hibitiuo negatiuo requiri interpel-
lationem, quia mora non conſidera-
tur.

Minor etiam qui ex Conſt. Regn. Neapol.
189 elapſo Anno, & die propter non
 peti-

petitam inueſtituræ nouationem, & factam denunciationem obitus prædeceſſoris, affectus remanet pro duplicato releuio, aduerſus hanc pœnam non reſtituitur. Teſtatur poſt *Capan. de Iure releuij part.5. q.20. num.15. & 16. Ganauerro deciſ.31. n.16. Rouit. & alios Calà de reſt. in integr. min. deneg. q.6. n.2. & 3.* vbi ponderat quod ſtaturum loquens in rem, non in perſonam, minorem etiam rem ipſam poſ-
190 ſidentem comprehendit, adeòut aduerſus pœnam rei impoſitam non audiatur; quemadmodum ad temporis lapſum pro regiſtratione aſſenſus in integrum reſtitueretur, quia pœna eſt impoſita negligentibus regiſtrationẽ in tempore *Marin. ad Reuert. deciſ. 269.* Alibi tamen aliter obſeruatur, quòad reſtitutionem in integrum, minori concedendam, vel denegandam ad petendam inueſtituram infra præfixum tempus non petitam vt *not. Caſſan. Conſuet. Burgund. rubr. 13. §. 2. n.7. & 17. Curtius de Feud. part. 4. n. 46. Soccin. Sen. conſ.1. n.6. Brun. conſ. 100. Clarus in §. feud. nu. 5. Ciarlin. tom.2. controuerſ.cap.58. Dec. conſ.556. num.8.*

Minor itidem, qui requiſitus intra ter-
191 minum dierum ſexaginta Pontificijs, & Imperialibus Conſtitutionibus præfixum *in cap. potuit de Locato. & in l. fin. C. de Iur. emphit.* rem emphiteuticam directo eius dominio ſubditam emere, vel noluit, vel neglexit effluxo termino, ratione minoris ætatis amplius non auditur, quod & procedit in termino, pacto, vel conuenctione inducto *l. Aemilius ff. de minor. Bald. & Aret. in l. vnic. C. ſi aduerſ. vſuc. Bald. de præſcript. 1. part. 6. part. n.30. Curt. Sen. conſ.68. Tiraquell. de retract. conuent. §. 1. gloſ. 2. num. 54. Menchaca de ſucceſſ. creat. §. 10. numer.65. & latè diſputat Auctor damnatæ memoriæ Molineus Gloſſ. 2. §. 13. num.2.*

Minor denique non ſoluens Canonem
162 cum patre conuentum iuxta *l. 2. C. de Iur. emphit.* incidit in commiſſum, quod ex capite reſtitutionis in integrum remitti non poſſet, quamuis tempus ſolutionis viuo patre currere non cæperit *Peregr. vbi ſup. poſt Bald. de præſcript. part. vlt. cap. 23. Pariſ. conſ.48 col. fin. lib.3. Corne. conſ.219. lib. 1. Soccin. 112. tom.1. Roland. à Valle conſ.10. n.11. vol.2.* vndè infert *Pariſ. de Puteo de reintegr. feud. fol. 78. n. 6.* deiectionem ob non ſolutum Canonem propriè non eſſe pœnam, ſed prouenire ex natura contractus, ad cuius obſeruantiam minor tenetur & cogi-
193 tur. Quinimò quando commiſſum propter ſolutionis deficientiam eſſet loco pœnę, ab hac nec minor eximeretur cum delinquens in omittendo aduerſus pœnam, omiſſionis cauſa contractam reſtitui non poſſit, vt egregiè conſuluit *Menoch. conſ. 100. n.282.* & quamuis contrarium probare nitatur *Caball. reſolut. crimin. cap. 48. n.20.* eorum tamen altercationes diſtinguendo componit *Farinac. in tract. de pæn. temp. quæſt.92. num.177.* minorem ſcilicet eſſe omninò reſtituendum ad pœnam ſaltem pro mitiori executione, quam omittendo con-
194 traxit, ſi agatur criminaliter, ſecus ſi ciuiliter ad pœnam pæcuniariam, vel ad damnum, & intereſſe reficiendum, quod eruditè declarat *Calà vbi ſupra q.27. à n.50.*

De reſtitutione minoris aduerſus non implementum ex parte ſua, & commiſſam prætereà ſtipulationem pœnamque incurſam, plenè loquitur *Odd. d. p.2. q.84.* vbi materiam hanc ingenioſè, & eruditè declarat.

Vbi etiam minor ſolutam ſibi pecuniam
195 perdidit, vel malè conſumpſit, in integrum reſtitutione iuuatur *l. ait Prætor §. ſed & ſi ff. de minor.* ibi: *Sed & ſi ei à debitore paterno vel proprio pecunia ſoluta ſit, & hanc perdidit dicendum eſt ei ſubueniri quaſi geſtum ſit cum eo:* Hanc concluſionem latè exornat *Odd. de reſt. part. 2. q. 52. art. 1.* vbi *n. 3.* ipſam extendit, ad Eccleſiam, adeòut minor, vel Eccleſia non re-
196 neantur aliquid reddere, de ea pecunia ipſis ſoluta, & malè perdita, *Rebuf. de reſt. in integr. gloſ. 3. nu. 30. Aretin. conſ.81. Alex. in l. ſi quis cum dotem §. 1. ff. ſolut. matrim. & l. 1. C. de repud.*

Aduerſus quoque tranſactionem minor
197 reſtituitur *l. cum in integrum 1. C. ſi aduerſus traſact.* ibi: *Cum in integrum pupilla reſtituta, reſcindi tranſactionem, vel diuiſionem placuit &c.* Quod confirmant

firmant verba *Text.in l.ſi ex perſona* 2.
C.eodem. An verò minoti ætatis pri-
uilegio ſe defendete liceat aduerſus
198 tranſactionem ob inſtrumenta noui-
ter tepetta, & ipſam impugnate va-
leat, & guid dicendum de Fiſco vide
Calà de reſt. in integr. min. deneg. qu.
18 *per tot.* vbi in negatiuam partem
inclinat & conciliat *Text.in l. ſub præ-
textu C. de tranſact.* cum Text. *in l.de
his ff.eod.Tit.*

Aduerſus pariter nouationem minor
199 quoque reſtituitut ſi nimirum per
nouationem cauſam ſuam deteriorem
fecit,quia ſcilicet nouando ab idoneo
debitore in inopem obligationem
tranſtulit *l. patri.*27.*§.ex hoc ff.de min.*
ibi: *Ex hoc intelligimus, ſi damnoſam
ſibi nouationem fecerit, forte ſi ab idoneo
debitore ad inopem nouandi cauſa tran-
ſtulerit obligationem oportere eum in
priorem debitorem reſtitui*: *Ant. Fab.
Tit. C. de reſcind. vend. def.* 8. *&* 10.
*Calà de reſt. in integr.min.deneg.qu.*8.
*num.*17.

Hanc materiam reſtitutionis aduerſus
nouationem, declarat & ingeniosè
ampliat, & limitat, atque exornat.
Odd. de reſt. part. 2. *quæſt.* 54. *artic.* 9.
per tot.

Prout aduerſus acceptilationem minori
200 reſtitutio competit *d. l. patri* 27.*§.ſi
minor.ff. de minor.* ibi: *Si minor. annis
25. ſine cauſa debitori acceptum tulerit:
non ſolum in ipſum, ſed & in fideiuſſo-
res, & pignora actio reſtitui debet, & ſi
ex duobus reis alteri acceptum tulerit in
vtrumque reſtituenda eſt actio.* De ac-
ceptilatione ſeu liberatione à Minore
facta loquitur *Odd. d. quæſt.* 54. *art.*9.
vbi docet quomodo amplietur, & li-
mitetur noſtra Concluſio.

Aduerſus etiam omnes, quaſi contra-
201 ctus minori lęſo reſtitutio compe-
tit, vt diſettè docet. *Odd. de reſt.
part.* 2. *quæſt.*51. *per totam* vbi loqui-
tur quomodo minor reſtituatur ad-
uerſus conſenſum aliorum contracti-
bus præſtitum, negocia pto alijs ge-
ſta, tutelas ſuſceptas; Fideicomiſſa,
legata, aliaque oneroſa acceptata,
quę ſub quaſi contractus nomine ve-
niunt. In materia etgo teſtitutionis
minorum aduerſus quaſi contractus,
ipſum conſulas rem clare, & diluci-
dè pettractantem, pugnantes opinio-
nes eruditiſſimis ampliationibus, &
limitationibus cōciliantem, quę om-
nia in progteſſu huius operis explica-
ta expono.

Minori denique aduerſus quaſcumque
202 tenunciationes tacitas conſiſtentes
in omiſſione ſuorum iurium; nec non
aduerſus præſcriptiones per reſtitutio-
nem ſuccuritur, vt patet ex *Text.in l.
ait prætor ff.de minor.*

Aduerſus etiam præſcriptionem; ſeù tē-
203 poris lapſum, ex quo minot læſus
ſit reſtitutione in intgrum iuuatur; ve-
rum quia Tempus quod minorem læ-
dere poteſt; poteſt eſſe legale, vel
conuentionale. Si de tempore legali
ſermo ſit minoribus aduerſus lapſum
illius reſtitutio competit, vt in termi-
nis loquitut *text.in l. Aemilius ff.de mi-
nor.*, quod notanter aduertit *Caldas
de emphit.extinct.lib.*4.*cap.*14.*num.*24.
& 30. *Balb.de præſcript. p.*1.6.*part.nu.*
32.Si tamen præſcriptio cum ipſo mi-
nore inchoata ſit; Nam ſi cum defun-
204 cto currere cępit, in minoris præ-
iudicium deſinit, reſtitutionis ſpe om-
ninò depoſita *Text. eſt ſingul.in l.*1.*C.
ſi aduerſ. vſucap. Roland. conſ.*59.*num.*
17.*lib.*4. *Bellacolumba lib.*2. *com. opin.
tom.*1. *diuerſor. Tit.*16. *num.*10. Vnde
minot ſuecedens ei, cum quo lis con-
teſtata erat, non auditut elapſo ter-
mino ſtatuto ad non poſita ponen-
dum; ad non probata probandum.
205 *Afflict. deciſ.* 112. Si autem à ſen-
tentia appellare contingat, & in gra-
du appellationis iterum detur termi-
nus reſtitutione priuari non debet,
tamquam in Iudicio nouiter introdu-
cto, licet poſt rem iudicatam cum
Defuncto *Franc. deciſ.*647.

Si verò de lapſu temporis conuentiona-
206 lis loquamur obſeruandum erit an
minot ſit Actor, vel reus, nam
ſi ſit reus fulcitur reſtitutionis benef-
ficio aduerſus lapſum temporis *dicta
l.Aemilius*. Si verò ſit actor in inte-
grum reſtitutio locum non habet.
207 Hanc diſtinctionem tamen totis vi-
ribus impugnat. *Curt. ſen.conſ.* 59. *&
Viuius opinio* 1013. vbi probare co-
nātur à beneficio reſtitutionis aduer-
ſus temporis lapſum, ſiue ſit legale,
ſiue conuentionale omnimodò mino-
res,ſiue agant, ſiue conueniantur, eſſe
excludendos, quorum opinionem ſe-

 quitur.

Digitized by Google

quitur. *Surd. conſ. 226. vol. 2.* vbi do-
208 cet, quod licet in tempore legali
ad obtinendam in integrum reſtitu-
tionem iuſta cauſa ſufficiat; tamen
non ſufficit in conuentionali & alle-
gat *gloſſ. in l. militaribus verbo diſtra-
xerunt C. de militari Teſt.* quam ad
propoſitum mirabilem dicunt *Bart.
Bald. Paul. de Caſtr. ibidem & Curt.
conſ. 59.* Sic igitur ſolus temporis la-
pſus non ſufficit, vt minor in integrum
209 reſtitutionem obtineat, ſed aliud
debet concurrere, vt notat *Bart. in l.
nam & poſtea §. ſi minor. ff. de iur. iu-
rand Surd. dicto conſ. 226. num. 6. vol. 2.
poſt. Natt. conſ. 343.* Quapropter in-
teruenienτe pecuniario intereſſe, quod
regulariter patitur in contractu reſer-
210 uata facultate redimendi, quæ mi-
nuit rerum valorem, & æſtimationem
in tertia parte, vt pluribus relatis no-
tat *Hodiern. ad Surd. deciſ. 34. num. 3.*
cum læſio concurrat, quamuis per
tempus appoſitum ad redimendum
eiuſque lapſum redimendi facultas
211 ablata remaneat, quia dies redem-
ptionis præfixus, eſt exactus; abſque
altera læſionis probatione, eo quod
ſit euidens, & probata, ex eodem
contractu, reſtitutio minori concedi
debet *Surd. conſ. 26. num. 20. & 21.* poſt
*Paul. de Caſtr. in l. fin. C. in quibus cauſ.
in integr. reſt. Mynſing. obſeru. cent. 4.
obſeru. 16.*, ſed & generalis iſta Con-
cluſio varias concuſſiones patitur, vt
patet ex iudiciario certamine DD.
quos ſupra allegaui, niſi attendatur
diſtinctio, an minor ſciuerit, vel
ignorauerit pactum, reluendi, vendi-
tioni appoſitum fuiſſe, vt dixi ſu-
pra loquendo de pacto de retrouen-
dendo.

Et nota, quòd regula, quòd præſcriptio
212 non nocet minori ſuam declaratio-
nem recipit, quòad tẽporales præſcri-
ptiones per antiqua Iura inductas, nõ
verò per Iuſtiniani Conſtitutiones,
quæ & minores ætate comprehende-
re videntur *l. fin. C. in quibus Cauſ. in
integr. reſt.* prout egregiè diſputat
*Cald. de Emphit. extinct. lib. 4. cap. 14.
num. 20. & fatentur Bald. & Paul. in d.
l. fin. Balb. de præſcript. part. 1. 6. part.
num. 24. Boer. quaſt. 40. n. 2. Guid. Pap.
quaſt. 31. Tiraquell. de retract. lignagier.
§. 35. gloſſ. 2. & exemplis confirmat Ca-
ld. de reſt. in integr. min. deneg. quaſt.
6. n. 8. 9. & ſeqq.*

Nota etiam, quod Tempus, quod viuo
213 Teſtatore currere cœpit abſque du-
bio in ſucceſſorem minorem conti-
nuatur *Gloſſ. in l. vnic. C. ſi aduerſ. vſu-
cap Bart. & Paul. in l. ſi intra C. de non
num. pecun. Bald. de præſcript. loc. cit. nu.
34. l. etiam 46. ff. de min.* per quem
text. etiam poſthumo nocere præſcri-
ptionem, viuo patre cœptam, ibi no-
tat *Gloſſ. Bald. in cap. 1. not. 2. de præſ-
cript. Balb. vbi ſupra num. 44.* cum alijs
quos refert *Cald. de emph. extinct. n. 4.
Theſaur. deciſ. 103. n. 1. Bero conſ. 121.
num. 8.* Quare cum minor eius perſo-
nam repreſentet, cuius ſucceſſor eſt,
aduerſus huiuſmodi temporis lapſum
214 in integrum reſtitutione iuuari non
poteſt, vulgata *l. Aemilius ff. de min. l.
2. C. ſi aduerſ. vend. pign. l. pen. C. de
reſt. milit. Crauett. conſ. 100. num. 11.
Curt. ſen. conſ. 58. n. 4. Peregr. conſ. 74.
n. 6. lib. 3. Berlich. pract. Concl. part. 2.
concl. 38. n. 11.*

De hac materia reſtitutionis in inte-
grum aduerſus præſcriptiones, tam
ex edicto minorũ, quam ex edict. Ma-
iorum vide *Odd. de reſt. dicta part. 2.
quaſt. 86.* in qua loquitur de reſtitu-
tione aduerſus præſcriptiones mixtas
inter legales, & conuentionales, &
aduerſus non completam preſcriptio-
nem contra alium *quaſt. 88.* vbi agit
de reſtitutione aduerſus præſcriptio-
nes temporales in genere *quaſt. 89.*
vbi loquitur de reſtitutione aduerſus
præſcriptiones temporales in Iudicio.
quaſt. 90. in qua diſertè pertractat de
reſtitutione aduerſus præſcriptiones
longi, ſeu longiſſimi Temporis quas
DD. perpetuas dicunt, & de quibus
in progreſſu operis loquar.

Cæterum regulam generalẽ conſtitue,
215 quòd minori in integrum reſtitutio
competit aduerſus omnes contractus
ſiue, re, ſiue verbis, ſiue literis, ſiue
conſenſu celebratos. Nota tamen,
quod vbi prudens Patris conſenſus in
actu per minorem geſto acceſſiſſet
216 tunc captionis præſumptio excluſa
remanet ita *Bart. Bald. Paul. & Alber.
in l. denique §. ſed vtrum Caſtill. tom. 1.
controuerſ. cap. 4. num. 31. Rom. Sing.
639.* & hoc ampliatur contra mino-
rem ipſum maioris conſilio contra-

hentem

Digitized by Google

hentem nam qui maiorum conſilium
ſequitur, & voluntatem, læſus præ-
ſumi non debet ad *Text. in l. non vi-
detur C. de in integr. reſt. Anguiſola
conſ.103.nu.10. & conſ.264.n.9.Mon-
ter.deciſ.1. Arag. num.69.* Itidem, &
217 Vniuerſitatibus hoc priuilegiũ eſſe
denegandum, quoties cum Aduoca-
ti conſilio actum geſſerint, quia tali-
ter contrahendo erraſſe non videntur
poſt *Capyc. Latr. deciſ. 195. num. 42.
tom.2.affirmat Calà de reſt.in integrum
minoribus deneganda quæſt.1. num.36.*
& in ſecunda parte ſui Tractatus de
reſtitutione in integrum pleno, & fa-
cundo calamo aduertit *Odd.* genera-
lem hanc regulam varijs ampliationi-
bus, & limitationibus exornans nec
non diſtinctis concluſionibus huius
materiæ difficultates facilimas red-
dens vberi doctrina plenas nihil inſi-
cerum, vel crudum relinquens: ipſum
ergo conſule, & hoc modo bene iudi-
cabis, nec non recti, & oculati Ad-
uocati partes geres.

Quod dico de contractibus locum habet
218 in diſtractibus vt in ſpecie tradit
idemmet *Odd. d.part. 2. quæſt. 84. &
quæſt.85.* vbi ſingulariter loquitur de
reſtitutione minoris aduerſus renun-
ciationes iuris proprij.

In materia quoque vltimarum volunta-
219 tum per beneficium reſtitutionis in
integrum minori ſuccurritur, & pri-
mo ſi damnoſam hæreditatem adijt,
ſiue vti hæres extraneus, ſiue vti hæ-
res neceſſarius, ſiue vti ſuus & neceſ-
ſarius; vnde & poſt aditionem abſti-
nere, vel repudiare iterum poteſt *l.
ait prætor 7.§. ſed & ſi ff. de minor.*ibi:
*Sed & ſi hæreditatem minor adijt minus
lucroſam: ſuccurritur ei, vt ſe poſſit ab-
ſtinere: nam & hic acceptus eſt. Idem,
& in bonorum poſſeſſione, vel alia ſuc-
ceſſione. Non ſolum autem filius, qui ſe
miſcuit paternæ hæreditati, ſed & ſi ali-
quis ſit ex neceſſarijs, minor annis, ſi-
mili modo reſtitutionem impetrabit; ve-
luti ſi ſeruus ſit cum libertate, inſtitutus:
dicendum enim erit, ſi ſe miſcuit poſſe
ei ſubueniri ætatis beneficio, vt habeat
bonorum ſuorum ſeparationem.* De re-
ſtitutione in integrum aduerſus adi-
tam hęreditatem vide notata *per Odd.
de reſt.part.2.quæſt.62. vbi per 14.art.*
hanc materiam plenè pertractat.

Pro vt ſi minor lucroſam hæreditatem,
220 vel omiſſit, vel non adijt, vel re-
pudiauit, ita reſtituitur, vt denuò
poſſit addire *l. eo tempore C.de in inte-
grum reſtit. min.viginti quinque ann.l.
Minores 1.C. ſi vt omiſſ. hæred. vel bo-
norum poſſeſſ. vel quid aliud acquirat.*
ibi: *Minores vigintiquinque, non tan-
tum, in his, quæ ex bonis proprijs omiſ-
ſerant. Verum etiam ſi hæreditatem ſi-
bi delatam, non adierint, poſſe in inte-
grum reſtitutionis auxilum poſtulari
iam dudum placuit l. quod ſi minor. 24.*
ibi *Scæuola noſter aiebat, ſi quis iuueni-
li lenitate ductus omiſſerit, vel repu-
diauerit hæreditatem vel bonorum poſ-
ſeſſionem: ſiquidem omnia in integro
ſint, omnimodò audiendus eſt &c.*

An minor ad hæreditatem recuperan-
dam admiſſus aduerſus geſta per Cu-
ratorem datum iacenti hæreditati, ex
quibus ſe læſũ ſentiat, in integrum re-
ſtitui debeat: Ad huius quæſtionis ve-
ritatem eruendam cum diſtinctione
221 procedendũ puto. Aut de maioris
hæreditate agitur, & à Curatore ge-
ſta per minorem hæredem abſq; reſti-
tutionis auxilio rata haberi debẽt per
*Text.expreſſum in l.in integrum 23.ff.de
Min. Bart. in l. ſi quis inſtituatur §. &
ideò nu.1.ff.de hæred. inſtit. Carleual.de
Iudic.tom.1.tit.1.diſp.quæſt.5.num.326.
Gratian.diſcept.tom.1.cap. 182. nu.32.
Salgad. Laber. Cred.p.1.cap.32. nu.42.
& ita in Neap.Concil.*decisum poſt *Af-
flict.deciſ.211.& 212.& de Franch. de-
ciſ.647.* teſtatur *Calà de reſt. in integr.
min.deneg.quæſt.44.num.49.* Idemque
iuris erit, quòad geſta per Curato-
rem datum hæreditati maioris iacenti
222 per minorem nondum aditæ; quia
cum pupillo, vel minore non contra-
hitur. Sed cum maiore defuncto per
fictionem Iuris ab ipſa hæreditate ia-
cente repreſentato *l. nam & ſeruus §.
qui negotia ff. de negot. geſt.* Nec ob-
ſtat, quod minor hæreditate adita à
tempore mortis defuncti hæres retro-
fingatur; nam in tertij præiudicium,
cui ante fictionem legis ius quæſitum
erat, hæc retrotractio non conſidera-
223 tur, vt docent *Bart.cũ Paul. de Caſtr.
Dec. & alij*, quos pleno calamo refert
Salgad.dicto n.42.

Vel de hæreditate minoris defuncti lo-
224 quimur, & in caſu quamuis ætas ſit
perſo-

perſonaliſſima,& in hæredẽ non tran-
ſeat *l. ea quæ §. ſi quando ff. de temp. in in integr. reſt.* nihilominus, quia dum
hæreditas iacet minor viuere cenſetur
per hæreditatem iacentem repræſen-
225 tatus, hæres minoris non tenetur
pro geſtis cum iacente hæreditate,vel
eius Curatore, vt pluribus allegatis
concludit, *Salgad.* vbi ſupra *à nn. 30. vſque 34.* vbi notabile refert exemplũ
226 hæreditatis Clerici iacentis, quam
antequam ſit adita non teneri probat,
ad gabellas, cæteraque onera per lai-
cos ſolui ſolita etiam ſi laicus hæres
inſtitutus fuiſſet, quia dum hæreditas
iacet, per iuris fictionem Clericus re.
præſentatiuè viuere dicitur, & conſe-
quenter donec ſit per laicũ heredem
inſtitutum adita,immunis remanet, vt
teſtatur *Calà vbi ſupra n.53.*

De reſtitutione in integrum aderſus re-
pudiatam, vel omiſſam hæreditatem
plenè loquitur *Odd.dicta part.2.quæſt.* 63. exactè diſtinguens, in quibus, mi-
noribus reſtitutio competit; necnon
aſſignans caſus, in quibus maiores
aduerſus non aditam hæreditatem,
vel non agnitam bonorum poſſeſſio-
nem, in tempore debent reſtitui, vt
videre *eſt art.5. & 6. dicta q. 63.*

Si minor bonorum poſſeſſionem omiſſit
227 reſtituitur *l. Ad bonorum 2. C. ſi vt omiſſam hæreditatem* ibi: *Ad bonorum poſſeſſionem in paternis rebus omiſſã mi-
nores in integrum reſtitutionis admitti
beneficio iam pridem placuit &c.*

De in integrũ reſtitutione minori conce.
denda aduerſus omiſſam bonorum
poſſeſſionem vide *Odd. dicta quæſt.63.*
vbi diſtinguit materiam omiſſæ hære-
ditatis, & bonorum poſſeſſionis in de-
cem articulos.

Nec non ſi legatum minor repudiauit,
228 vel in legato optionis rem deterio-
rem ſelegit per in integrum reſtitu-
tionem ei ſuccurritur *l. ait prætor 7. §. Pomponius ff. de min.* ibi: *Pomponius
quoque lib. 28. ſcribit, & ſi ſine dolo cu-
iuſquam legatum repudiauerit, vel in
optionis legato captus ſit, dum elegit de-
teriorem &c. debere ſubueniri, & ſub-
ueniendum eſt & l.8.§.ſin verò pater C.
de bon.quæ lib.*

Vnde & minori per reſtitutionem ſuc-
229 curritur, ſi ei poſt mortem patris le-
gatum, vel fideicommiſſum relictum
ſit, circa quod, patri paciſcenti ne pe-
teretur legatum conſenſit *l. denique 3. §. ſi quid 6. ff.de minor.* ibi: *ſi quid mi-
nori fuerit filio familias legatum poſt
mortem patris, vel fideicommiſſum reli-
ctum: & captus eſt fortè dum conſentit
patri paciſcenti, ne legatum peteretur:
poteſt dici in integrum reſtituendũ &c.*

Quòd itidem dicendum quoties minori
aliquid legatum reperitur, quod eius
perſonæ cohæret ex *not. in dicto §. ſi quid in fin.& in §.ſeq.vbi Vlpianus duos
ſpeciales caſus refert.*

Si denique filia minor ob dotem modi-
230 dicam opulentę hæreditati paternæ
renunciauit; per in integrum reſtitu-
tionem ei ſuccurritur. Vt pluribus
allegatis contrarijs ſatisfacens docet
Odd. part.2. de reſt. quæſt.59. art.4.per totum, & dictum eſt ſupra plenè docet
Calà de reſt. in integr. min.denag.q.11. per tot.

Celebris eſt quæſtio an minor, Eccleſia,
& Fiſcus abſque Inuentarij confectio-
ne hæreditatem adeuntes teneantur
vltra vires hæreditarias, & reſtitutio-
nis beneficio gaudeant. Quoniam
231 verò Eccleſia, Hoſpitale, & omnes
piæ Cauſæ ad inuentarium conficien-
dum non tenentur, adeòut eorum
quoque ceſſionarij ab hoc onere ſint
immunes, quòad hanc partem quæ-
ſtio ſine difficultate pertranſit; quòd
nimirum exempti remaneant à ſoluen-
do vltra vires hæreditarias ob non
confectum inuentarium *de Franc. dec. 2.82. Capyc. Latr. decif. Velaſc. de pri-
uileg. pauperum part.2. quæſt.18.nu.18.
Cancer. part.1. var. var. cap.2.num.7.
Olea de ceſſ.iur.Tit.6. quæſt.3. num.10.
Fanuc. de inuent. quæſt. 239. num. 36.
Golin.de procur.part.2. cap.5.num.224.*
& conſequenter in hac parte benefi-
cium reſtitutionis in integrum locum
232 non habet. Quòd & in terminis
Fiſci, & omnium, qui iure Fiſci vtun-
tur docent. *Bart. in l. 1. §. an bona ff.
de Iur. Fiſci Bald.in l. vltim. C.de Iur.
deliberand. Trentacinq. lib.1. var. Tit.
de Iur. Fiſci reſolut. 2. num. 2. Ripoll.
var.cap.10.nu.474. Farinac.in Fragm.
verbo Fiſcus num. 11. & 219. Velaſc.
vbi ſup.part.2. quæſt.58.num.16. Mer-
lin.de pignor.lib.4.tit.5.quæſt.128. Fac-
chin.lib.6.controuerſ.cap.11.* Tota quæ-
ſtionis difficultas reſtringitur ad mi-
nôrem,

norem, nec defuere, viri modernio-
res, æque præſtantiſſimi, qui in hac
materia reſtitutionis in integrum pe-
culiares tractatus ediderunt, ex pro-
feſſo hanc quæſtionem pertractantes,
& inter ſe maiori pertinacia diſſiden-
tes, quam Martinus, & Bulgarus ex
233 antiquioribus olim dimicauerint,
prout facit *Maurit.in tractat.de reſt. in
integrum cap. 44.* vbi totis viribus
Bulgari opinionem tuetur & *Odd. qui
part. 1. quæſt. 20. art. 2. per tot. Marti-
ni* Sententiam defendit, ſed cauilatio-
nibus prætermiſſis veritatis amicus ad
veritatem ipſam in tanta opinionum
varietate, quæ colligi poteſt *ex Co-
uarr.in reg.poſſeſſor.part.3. §.3.num.4.
& Anton. Oliba in 1.relect. §.rurſus nu.
72.Inſt. de act. qui quæſtionem hanc la-
tiſſimè* diſputantes DD. modò vnam
modò aliam ſententiam ſectantes mi-
ro ordine recenſent, recto tramite
234 deſcendo. Dico igitur, quod Ad
Inuentarium omiſſum conficiendum,
quando ceſſat dolus minori in inte-
grum reſtitutio competit *Ozaſc. deciſ.
87.nu.6. & 7.* vbi alios cumulat, quæ
etiam datur maioribus ex iuſta Cauſa
*§. extraneus Inſt. de Hared. qualit. &
diff. Maurit.de reſt. in integr. cap. 130.
in fin. Add. ad Capel. Toloſ. deciſ. 55.
Odd. de reſt.in integr. qu.89. art.7. nu.
52. Rebuff. de reſt. Gloſ. 1. art. 1. nu. 33.*
vbi dicit ſe vidiſſe de facto, cum alijs
cumulatis per *Gratian. diſcept. 797.
num. 19.* vbi de veriori opinione teſta-
tur, latè *Calà de reſt. in integr. min.de-
neg. qu. 14. à num. 7. vſque ad 14.* &
235 multo magis ad inuentarium non
ritè factum ſupplendum, quo caſu lex
non poteſt dici omnino contempta
Franch. dec.229. cum alijs aductis per
eumdem *Gratian. dicta diſcept. 797.
num.16. & 23.* ſeù potius ad nouum
inuentarium conficiendum pro vt cō-
ceſſum à Rota Florentina teſtatur.
Ridolf. in prax. part.1.cap.9. num.187.
Dari enim hanc reſtitutionem mino-
ribus læſis nemo reuocauit in dubium
Gratian. alios referens diſcept. 76. &
236 eamdem competere maioribus ex
clauſula generali de qua infra, con-
cedunt pariter communi calculo DD.
vt latè probat *Gratian.diſcept.cap.656
num. 7.* reprobatis *Guid. Pap. & Cald.*
contrarium docentibus. Quod etiam
237 beneficium reſtitutionis eſt trāſmiſ-
ſibile, & datur hæredi hæredis, tā mi-
noris, quam maioris *Franc.deciſ.229.
num.7.*& alijs allegatis probat *Ridolf.
in prax.part.1.cap.9.n.188.Odd.de reſt.
q.50.art.1. n.3.*
Et ſolum in caſu, quo minor indemnis
238 ſeruari poteſt à Tutore, qui tempus
conficiendi Inuentarium labi permiſ-
ſit in integrum reſtitutionem ceſſare
puto per *Text. in §. illud quoque ver-
ſic. pupillus autem & ibi gloſ. verb. per
reſtitutionis Auth. de hared. & Falcid.*
ibi: *Eſt enim eis neludantur duplex ſub-
ſidium, & per reſtitutiones, & per viam
contra negligentes curatores.* vbi & *gloſ-
ſa* dicit: *in dicto verbo per reſtitutio-
nes: Primò contra Tutorem, & Curato-
rem agit, poſtea reſtituitur in ſubſidium
quia licet tempus deperierit, non eſt de-
perditum ius agendi, & defendendi* vt
in *l. properandum in fin. C. de Iudic. l.
etiam ſi patre ff. de minor. l. ſi minoris
ff.de admin. Tutor.* quæ & clare dedu-
cuntur ex eruditiſſimo Voto, & Iu-
ſtiſſima ſententia quam *in vna Aueniò-
nem reſtitutionis in integrum* protulit
239 R. P. D. Io: Dominicus Thomatus
Pedemontanus. Vtriuſque Signatu-
ræ Sanctiſſimi Referendarius, & ma-
ioris, Præſidentię Abbreuiator, Vir-
tute, Scientia, & Integritate inter
Romanæ Aulæ Præſules, & Iudices;
nemini ſecundus: Vir Iuſtitiæ Zelan-
tiſſimus, Vitæ innocentia, morum
ſuauitate, & benignitate laudatiſſi-
mus, Patrui olim ſui digniſſimæ me-
moriæ Marci Antonij Thomati Epiſ-
copi Bitecti. propriorum laborum te-
ſtimonio probatiſſimi, aureis ſuis de-
ciſionibus, Rotæ Maceratenſis non
ſolum intrà Italiæ Terminos, ſed ma-
ximè vltra montes præclariſſimi, hæ-
res, & doctrina, & vtriuſque Iuris pe-
ritia adeò Inſignis, vt condignum
tantis virtutibus præconium feliciori
calamo debeatur. Quod quidem vo-
tum ad Cauſidicorum inſtructionem,
Iudicum normam de verbo ad ver-
bum refero.

Votum

Votum Deciſiuum R.P.D. Thomati vtriuſque Signaturæ S. D. N. Papæ Referend. & maioris Præſid. Abbreuiatoris.

In cauſa Auenionen. reſtitutionis in integrum Die Merc. 14. *Decembris* 1672.

Auenionen. reſtitutionis in integrum.

IOannes Paulus in ſuo vltimo teſtamento hæredem ſcripſit D. Catherinam eius filiam, & titulo legati reliquit dominæ Iſabellæ pariter filiæ ſcuta mille Auenionen. ex eius bonis ſoluenda, defunctoque teſtatore D. Eymenier aſſ. procurator Auen. ipſamet die obitus dicti Paulus nomine dictę Catherinæ minoris viginti quinque annis abſque eiuſdem ſpeciali mandato adiuit hæreditatem, & inuentarium bonorum eiuſdem teſtatoris incepit.

Orta poſtmodum lite inter d. Iſabellam legatariam, & Catherinam Sororem ſuper conſecutione ſupradicti legati opponente dicta Catherina in hęreditate non adeſſe bona ſufficientia pro ſolutione legati attenta ſatisfactione aliorum creditorum anteriorum & potiorum, & replicante legataria inuentarium eſſe doloſum ex defectu non deſcriptionis multarum partitarum, librorum, & mobilium tam domus, quam apothecæ Aromatariæ, & propterea ipſam teneri, & obligatam eſſe ad ſolutionem dicti legati loco legitimæ relicti, plures hinc inde emanarunt ſententiæ ſuper validitate, & inualiditate dicti inuentarij.

Tandem habito recurſu per ſupradictam Catherinam ad Sanctiſſimum ipſa, citata parte, obtinuit commiſſionem manu Sanctiſſimi ſignatam, & mihi directam de & ſuper reſtitutione in integrum aduerſus inconſultò aditam hæreditatem, dictumq; inuentarium confectum per d. Eymenier abſque ſpeciali mandato procuræ eum Clauſula prout de iure vnde articulo coram me diſputato, & partibus ſæpius auditis tam in voce, quam in ſcriptis exiſtimaui locum eſſe petitæ in integrum reſtitutioni.

Conſtat enim tam de veritate narratorum in commiſſione mihi directa de
240 qua *Bartol. in l. fin. n. 4. verſic. Si verò petitur C. vbi, & apud quēquam de ſufficienti*, mandato viri ad obtinendam reſtitutionem de quo *text. in l. illud §. fin. de minor.* nec non de minoritate & læſione, quibus concurrentibus reſtitutio minori ſolet concedi, non ſolum aduerſus inconſultò aditam hæredita-
241 tem *l. 1. & Authen. ſi omnes, C. ſi minor ab hæredit. abſtineat. §. pupillus, Authent. de hæred. & Falcid. Surd. conſ. 95. num. 1. & ſeq. Odd. de reſtit. in integr. p. 2. quæſt. 89. art. 7. num. 51. & ſeq. & qu. 62. nu. 15. verſ. Sed contra Gratian. diſc. 656. nu. 3. Rota deciſ. 125. in princ. & deciſ. 132. num. 1. part. 2. & dec. 92. num. 1. part. 4. tom. 1. rec. & in ſancti Seuerini inuentarij 23. Ianuar. 1662. in princ. coram bo. me. Emerix*, ſed etiam aduerſus omiſſiones & ſolemnitates inuentarij non ſeruatas, vt per *Bald. conſ. 71. num. 2. lib. 4. Roland. de inuent. qu. 5. num. 2. Phanuc. eod. tract. p. 2. nu. 24. in fin. Pariſ. conſ. 12. num. 119. lib. 2. Guidop. deciſ. 571. num. 2. Capyc. latr. conſ. 57. num. 13. & 30. lib. 1. Caren. reſol. 168. num. 1. Rota apud Dunozet iun. deciſ. 645. numer. 18. & in dicta ſancti Seuerini inuent. in fine coram Emerix.*

Commiſſionis iuſtificatio patet, quia
242 conſtat dictū Eymenier nomine dictæ Catherinæ adiuiſſe dictam hæreditatem abſque mandato ſpeciali ad id omninò neceſſario. *Brtol. in l. filius num. 9. verſic. fallit. in aditione, ff. de donat. Buratt. dec. 135. num. 1. verſ. quod autem Rot. deciſ. 153. num. 28. par. 8. recentę in Romana Lucri dotalis 31. Ianuar. 1661. §. tum etiam quia coram R. P. D. Taya*, & licet D. Eymenier fuerit poſtea à dicta Catherina procurator conſtitutus illiuſque mandatum
243 ad lites habeat clauſulas ampliſſimas, hæ tamen reſtringuntur ad lites, nec poſſunt extendi ad aditionem hæreditatis de qua nulla in eo fuit facta mentio, vt reſpondet *Rot. apud Penid. deciſ. 294. & 308. Vtrobique num. 2. & ſeqq. in recent deciſ. 7. num. 6. part. 8. & in Rom. pecuniar. 16. Ianuar. 1663. §. neque pro ſufficienti coram R. P. D. Beuilaqua.*

Mandatum vero procuræ in porrigente com-

commiſſionem pro obtinenda reſtitutione, ſatis viſum eſt concurrere, quia cum fuerit porrecta commiſſio à D. Bottino viro & adminiſtratore bono-
244 rum dotalium dictæ Catherinæ in dicta hæreditate conſiſtentium is habet mandatum præſumptum à lege, quod ad hunc effectum *per l. maritus C. de procur.* ſufficere tradũt, *Ridolphin. in prax. par. 1. cap. 13. num. 430. Rot. apud Peni. deciſ. 18. num. 7. verſ. Vnde cum emptor, & in rec. deciſ. 529. num. 13. part. 5.* præcipuè vt infra dicetur vtiliſſima eſt reſtitutio dictæ Catherinæ, & ab ea facilè ratificanda, vt poſt *Vant. de nullit. tit. quib. mod. ſent. à nullit. diffendi poſſit num. 100. firmauit Rot. deciſ. 291. num. 4. part. 9. recent.*

Minoritas etiam Catherinæ de tempore aditionis & confecti inuentarij inter partes non controuertitur, imò ea vti hactenus nupta etiamnum hodiè declaratur minor in ſtatuto *Auen. lib. 1. rubr. 67. artic. 1.* ibi: *ad obuiandum fraudibus, quæ in contractibus & diſtractibus minorum 25. annorum, & mulierum nuptarum cuiuſcumque ætatis, &c.*

Et licet agatur contra Iſabellam pariter
245 minorem, tamen quia Iſabella, liquidata iam ſua legitima in ſcutis 212 *Summario Catherinæ num. 3.* petit reſiduum ſui legati paterni vltra legitimam, ipſa dicitur agere de lucro captando, vt per *Gratian. diſc. 797. nu. 16. & 17. Pute. deciſ. 266. num. 8. lib. 3. Gregor. deciſ. 164. num. 6. & ibi add. nu. 12. & deciſ. 181. num. 10. & 13.* Catharina vero de damno vitando, & de non incurrenda confuſione omnium ſuorum bonorum. *Lamberteng. de Contract. in fin. quæſt. 36. num. 125. & ſeqq. Gregor. dicta deciſ. 164. num. 6. & 13. Rot. deciſ. 218. num. 6. part. 2. recent. & in Anconitana nullitatis concordiæ 16. Aprilis 1646. §. ægidiana & §. Vltra quod coram bon. mem. Arguelles*, ac propterea ne hæreditas in damnum illius cedat, Catherina minor debet etiam contra aliam minorem legatariam ſeu creditricem in integrum reſtitui, vt per *Roman. conſ. 166. num. 14. Cephal. conſ. 7. num. 12. Mareſcot. Var. lib. 2. cap. 98. num. 15. Cyriac. contr. 303. num. 94. Spad. conſ. 297. num. 9. lib. 1. Lamberteng. de contract. in fin. n. 122. et 124. Baron. de effect. minor. ætat. circa contractum effect. 1. num. 277. Rot. apud Gregor. deciſ. 164. nu. 6. vbi add. num. 12. deciſ. 181. nu. 10. vbi add. nu. 12. et deciſ. 489. nu. 14. et in rec. deciſ. 125. nu. 4. par. 2.*

Cui non obſtat quòd Catherina poſt ex-
246 pletum 25. annum reſtitutionem intra quadriennium non petierit, quia cum adhuc ſit nupta habetur ſemper pro minore donec ſolutum fuerit illius matrimonium ex claris verbis prædicti ſtatuti contractus mulierum nuptarum cuiuſcumque ætatis annullantis, vt in terminis ſimilis ſtatuti tradit *Valdeſius ad Suares delas deudas §. ſed pone quod num. 33. et ſeq. Gratian. diſc. 750. n. 11. et ſeq.* idque optima ratione, quia mulier quòuſque eſt nupta non valet agere, nec ideò amittit in integrum reſtitutionem, vt per *Phanuc. de inuent. q. 238. num. 19. et 20. Rot. coram Duran. deciſ. 241. num. 2.*

Vltra quod præſumptio inducta à dicto Statuto quod aditio dolo & metu fuerit extorta, operatur quod quandocumque reſtitutio peti poſſit, vt poſt multos tradit *Barboſ. in l. ſi quando vlt. nu. 17. C. ſi maior factus alien. Roland.*
247 *conſ. 60. nu. 4. lib. 4. Gabriel. de minor. concl. 4, n. 9. Magon. deciſ. 13. nu. 30. Gratian. diſc. 513. n. 13. Rot. dec. 54. n. 3. par. 1. rec. et apud Buratt. dec. 410. n. 10. et ſeq. vbi ad litt. B.* præcipuè hic in Curia, vbi viget inconcuſſa obſeruantia lapſo etiam qua-
248 driennio reſtitutionem concedendi, de qua teſtatur *Ridolphin. in prax. par. 1. cap. 13. n. 472. Rot. apud Buratt. deciſ. 452. n. 7. et 8. deciſ. 604. n. 17. et apud Coccin. deciſ. 2083. nu. 4.*

Minuſque obſtat contrarium obiectum, quod reſtitutio Auenione fuerit petita, & ſemel conceſſa à Prolegato Auenion. quia petitio prorogationis ter-
249 mini ſtatutarij ad inuentarium perficiendum in partibus facta, videtur quidem ſonare in prorogationem dicti termini, ſed non importat reſtitutionem aduerſus aditionem inconſultò factam, quæ confectum inuentarium reddit inutile, nec ideo à diuerſis poteſt fieri illatio, vt in terminis *Speculator de reſt. in integr. §. quis au-*

 tem

tem num. 5. *Mandoſ. de commiſſ. cap.* 1. *lib.* 2. *n.* 23. *Put. dec.* 279. *lib.* 3. prout *ſumm. Catharinæ num.* 1.

Articuli verò dati in partibus coram Iudice delegato, quibus deductum fuit in ſubſidium reſtitutionem in integrum competere Catharinæ, non continent principaliter petitionem reſtitutionis in integrum, quæ ex re-
250 ſcripto ſolius Principis concedi debet. *Ridolphin. in prax. par.* 1. *cap.* 13. *n.* 423. *Catan. deciſ.* 10. *nu.* 1. *Scacc. de appellat. q.* 19. *remed.* 2. *n.* 44. *verſ. infero* 1. *lib.* 3. ſed ſolum notum faciunt ius petendæ à Principe huiuſmodi reſtituitionis aduerſus defectus inuentarij.

Læſio denique conſtat euidenter, ex quo debita paſſiua valorem hæreditatis longè excedunt ex pluries firmato in partibus & hic in Vrbe ſtatu hæreditario, nec ideò poteſt denegari reſti-
251 tutio, ex tradit. *per Gratian. diſc.* 656. *n.* 7. *& ſeq. Odd. de reſtit. part.* 2. *q.* 83. *art.* 7. *n.* 31. *& art.* 11. *n.* 53. *Surd. deciſ.* 30. *n.* 35. *& deciſ.* 216. *nu.* 19. 24. *&* 30. *Rot. dec.* 82. *n.* 8. *part.* 9. *recent.* aliiſque ſuperius allegatis verſ. minoritas, licet ad hunc effectum ſufficeret, quod mediante reſtitutione Catherina vel liberetur à lite ſuper inualiditate inuentarij iam à multis annis introducta, vt eſt text. *in l. minor. ff. de minorib. Rot. apud Gregor. deciſ.* 181. *nu.* 1. 2. *& ibi add. n.* 12. *& in recent. dec.* 125. *n.* 1. *& deciſ.* 152. *pariter n.* 1. *par.* 2. vel euitet bonorum ſuorum confuſionem quòd ſufficere tradunt *Lamberteng. de contract. in fine q.* 36. *n.* 125. *& ſeq. Pic. ad ſtatut. Gloſſ.* 7. *n.* 83. *Rot. apud Pute. dec.* 266. *nu.* 8. *lib.* 3. *Gregor. dec.* 164. *n.* 6. *& ibi add. nu.* 12. *verſ. hoc non procedit, & deciſ.* 181. *n.* 13. *in recent. deciſ.* 218. *num.* 6. *part.* 2. *& in dicta Anconitana nullit. Concordiæ* 16. *Aprilis* 1646. §. *ægidiana, &* §. *vltra quod coram Arguelles.*

Nec obſtat dolus ab Iſabella allegatus,
252 quia potius præſumitur ignorantia, quam malitia *Rot. dec.* 118. *n.* 1. *par.* 2. *recent. & apud Peni. deciſ.* 144. *n.* 11. *in fin. & n.* 14. *præcipuè in muliere minore imperita & bonæ indolis. Rot. apud Peni. dicta dec.* 1447. *n.* 15. *in Romana ſeu Nepeſina reſtit. in integr.* 18. *Martij* 1652. §. *dolus coram Eminentiſſimo Cerro & in dicta Sancti Seuerini Inuentarij* 23. *Ianuar.* 1662. §. *fin. verſ. & quatenus coram Bo. me. Emerix.*

Et tantum abeſt quod dolus ab Iſabella probetur, vt neceſſe eſſet ad eludendam dictam iuris præſumptionem *Odd. de reſtitut. part.* 2. *q.* 83. *art.* 3. *n.* 23. *verſ. & ego puto, Surd. dec.* 222. *n.* 11. *& ſeq. Rot. dec.* 181. *n.* 1. *part.* 6. *recent.* vt imo dolus excludatur, tum quia Catherina non confecit inuentarium per ſe ſed per procuratorem ſine mandato, ipſaque tunc erat minor & bonæ famæ vt ponderauit *Rot. in d. deciſ.* Peniæ 1447. *n.* 12. *in dicta Sancti Seuereniri Inuentarij in fin. & in Romana Inuentarij* 8. *Iunij* 1665. §. *dolus autem coram Illuſtriſſimo Præſide Valliſoletano.*

Tum etiam quia dicta Catherina obti-
253 nuit in partibus Sententiam pro validitate inuentarij excludentem dolum & omiſſionem *Summ. Catharinæ num.* 11. quæ cum habeat iuris præſumptionem pro ſe transfert onus probandi dolum & omiſſiones in aduerſariam *Gloſſ. in l. cum do ingenuis ff. de probat. Natt. conſ.* 238. *n.* 8. *Seraph. dec.* 504. *n.* 6. *Rot. deciſ.* 310. *n.* 3. *par.* 5. *recent.* præcipuè quia ſententia lata fuit in iudicio criminali, quæ non ſolum ex ſua natura parit exceptionem
254 rei iudicatæ in cauſa ciuili, ſed etiã ex euentu, ob lapſa fatalia & non proſecutam appellationem in iudicatum tranſiuit ex adductis per *Rot. in Burgen. Abbatiæ* 10. *Decembris* 1671. *in fin. coram R.P.D. Vicecomite.*

Tum denique quia reuera ceſſant omnes omiſſiones ab Iſabella deductæ nam dicebatur pro illius parte in dicto inuentario omiſſam fuiſſe deſcriptionem capſæ aliquorum librorum in fine eiuſdem inuentarij deſcribere reſeruatam, quæ Capſa cum dictis libris deſcripta apparuit vt *Summ. Catharinæ num.* 7. Ita vt non ſit præſumenda pluralitas *Bald. conſ.* 69. *num.* 2. *lib.* 4. *Alex. conſ.* 53. *n.* 2. *in fin. verſic. nec ad hoc obſtat lib.* 1. dum Catherina mobilia & fructus in inuentario exactè deſcripſit, & omnes libros rationum, nec non librum perpetuoriũ contra-
255 ctuũ tam in ſpecie, quam in faſcicu lo quemadmodum in executione Claudij Mattel creditoris hæreditarij deſcri-

deſcripti fuerunt, ita vt huiuſmodi
deſcriptio ſuffragetur etiam dictę Ca.
therinæ, quæ in inuentario proteſtata
eſt ſe velle addere ſi quid omiſſum
fuiſſet *Bald. conſ.147. n.3. vol.4. Cancer. var. cap.2. de inuent. n.110. par.2. Rot. deciſ.151. n.8. coram Cerrin.* nec
non pro illius parte quatuor libri rationum dicti Palus in quibus credita
Aromatariæ continebantur fuere producti coram Rota Auen. & in actis
remiſſi vt ibi videri poſſent ad omnes
dictorum creditorum, & Iſabellæ voluntates, & dum medicamenta &
merces apothecæ aromatariæ bis fuerunt æſtimata & inuentariata tam ab
ipſo teſtatore ineunte ſocietatem cum
Iacobo Audoly paulo antè quam moreretur, quam poſt eius mortem in
actu diſſolutionis dictæ Societatis
Summ. Catharinæ nn.9. & 10. huiuſ-
256 modi enim bina deſcriptio à teſtatore & à peritis poſt illius mortem à
Iudice deputatis facta excludit quamcumque vel minimam mercium omiſſionem vt ſæpius firmauit *Rot. apud Penia. dicta dec. 1447. n.2. & nn.10. cum ſeq. Cerrin. dec. 151. n.9. in fin. in Senogallien. fideicommiſſi 7. Iunij 1652. §. non obſtat coram Bicchio, in bononien. fideicommiſſi Ioannis Mariæ de Bologninis 4. Febr. 1654. §. quia, & in Terracinen. fideicommiſſi 28. Ianuarij 1656. coram Eminentiſſimo Cerro.*

Et ita &c. Saluo &c.

Chriſti nomine inuocato pro tribunali
ſedentes & ſolum Deum præ oculis
habentes per hanc noſtram diffinitiuam ſententiam quam de iuris peritorum conſilio in his ferimus ſcriptis, in
cauſa & cauſis quæ coram nobis in prima vel alia veriori vertuntur inſtantia inter dominam Catherinam Palus
ex vna & dd. Iſabellam Palus ac Ioannem Andream Rondache coniuges
partibus ex altera, de & ſuper reſtitutione in integrum aduerſus inconſulto aditam hæreditatem quondam
Ioannis Palus eiuſdem Catherinæ
nomine factam, ac etiam aduerſus
confectionem inuentarij bonorum
hæreditariorum eiuſdem, rebuſque
alijs in actis cauſæ & cauſarum huiuſmodi latius deductis dicimus, ſententiamus, pronuntiamus, declaramus, & decernimus per dictam Dominam Catherinam Palus rite, recte,
& ſufficienter fuiſſe redditam rationem bonorum hæreditariorum dicti
quòndam Ioannis Palus eius patris,
& propterea ipſam fore & eſſe in integrum reſtituendam aduerſus inconſultò aditam eius nomine hæreditatem dicti quondam Palus, ac omiſſas
inuentarij Solemnitates, prout reſtituimus & pro reſtituta haberi volumus, præcipimus & mandamus, &
perpetuum ſilentium ſuper præmiſſis
imponimus, victoſque victori vel victrici in expenſis condennamus quarum omnium taxationem nobis, vel
cui de iure reſeruamus, & ita dicimus,
pronunciamus, & diffinitiuè ſententiamus non ſolum præmiſſo, ſed &
omni alio meliori modo &c. Ita pronunciaui ego Io. Dominicus Thomatus Iudex Commiſſarius.

In Iudicijs itidem ſubueniendum conſtat
257 minori, ſiue actori, ſiue reo, quoties in captionem incidit *l. ait Prætor 7. §. ſed & 4. ff. de minor.* ibi: *Sed & in Iudicijs, ſubuenitur: ſiuè dum agit, ſiue dum conuenitur captus ſit.* Puta ſi
minor non intra legitimum tempus
egit, vel excepit, argum. *l. ſancimus C. in quibus cauſ. in integrum reſt. non eſt neceſſ.*

Si etiam excipiendo, vel allegando ali-
258 quid omiſſit, minor debet reſtitui
l. minor 36. ff. de min. ibi: *Minor viginti quinque annis ommiſſam allegationem per in integrum reſtitutionis auxilium repetere poteſt;* prout ſi minor &
qui iure æquali cum eo cenſetur probationes quas habet in termino non
259 deduxit reſtitui debet, quia his non
deductis læſus remanet vt notat *Bart. in l. nam et poſtea §. ſi minor ff. de iur. iurand.* Vnde dicas, quod, qui non
habet, quid probet ad probandum
non debet reſtitui *Surd. conſ. 79. Ceualloſ. commun. contr. com. q.836. n.11. lib.3. Oſaſc. deciſ. 158. nn. 8. Farinac. de Teſtium citat. q.75. n.454.* Beneficium ſiquidem reſtitutionis non com-
260 petit minori, vti minori, ſed vti
læſo, quam ſanè læſionem allegare
non ſufficit, ſed probare debet *l. verum §. ſciendum ff. de minor.* diſtinguunt aliqui inter minorem Acto-
261 rem, & reum; aſſerentes quod ſi
reus ſit, nulla probatione læſionis indigeat

digeat aduerſus alium etiam mino-
rem, qui actoris vices in Iudicio ſub-
ſtinet; quam opinionem communem
& æquam vocat *Greg. Lopez in l.* 1.
*gloſ.3. Tit.25. part. 3. Garzia de nobi-
litate gloſ.6. §. in 52. Giurb. deciſ.* 18.
*n.13. poſt Gabriel. tit. de minor. concl.2.
n.* 2. Differentiam verò alij conſti-
tuunt inter minorem Curatoris au-
thoritate ſtantem in Iudicio, à mino-
re per procuratorem litigante, quia
vbi minor certioratus de reſtitutionis
beneficio ſibi competenti, cum iura-
mento procuratorem ſibi in cauſa
conſtituit, aduerſus probationes à
procuratore omiſſas audiri non debet,
262 vt decidit *Bart. in l. minor. ff. de mi-
nor.* vbi Aduocatos monet ne ſuos
Clientes minores per procuratorem
Iudicium proſequi permittant *Iaſon.
in Auth. Sacramenta puberum verſ. no-
ta perpetuo C. ſi aduerſ. vendit. Cyn.
Salicet. poſt Dyn. in l. 2. de reſcind.
vend. Aufrer. in Capella Toloſan. deciſ.
49. Guid. Pap. deciſ.35. Marc. deciſ.21.
n. 2. poſt Alciat præſumpt. 42. regul. 1.
Marant. de Ord. Iud. part.6. act.2. prin-
cipali num.92.* quorum opinionem ſe-
quutus fuit in iudicando Senat. Pe-
demont vt refert *Ozaſc. deciſ.* 158.
quam tamen non recepiſſe *Neapol.*
263 *Conſilium*, vbi minoribus etiam li-
tigantibus per procuratorem cum iu-
ramento conſtitutum primum & ſe-
cundum beneficium aduerſus omiſſas
probationes indiſtinctè conceditur te-
ſtatur *Franch. deciſ.* 448. dicens do-
ctrinam *Bart.* non attendi; cum verè
ab ipſa non ſit diſcedendum. Et qui-
dem *Angel. in l. nam & poſtea ff. de iu-
re iurand.* corrigendo quæ dixerat *in
l. fin. col. fin. verſ. ex prædictis do tibi
practicam*, tradit non eſſe bonam
conſequentiam minor non probauit,
264 ergo tanquam læſus probare debet
ſed probare tenetur ſe habuiſſe pro-
bationes quas in termino deducere
omiſſit, quod & docet idem *Bart. in
d. l. nam & poſtea §. ſi minor. n.6.* vbi
aduertit minorem petentem, ſe reſti-
tui ad probandum teneri ad docen-
265 dum, ſe aliquid habere propter
quod viciſſet, ſi probaſſet. Et hanc
opinionem vti communem tenuit
*Bald. in l. fin. C. in quibus cauſ. reſt. in
integr. non eſt neceſſ.* & ibidem *Paul.
de Caſtr.* vbi ita in Romana Curia ſer-
uari teſtatur. *Abb. conſ.77. lib.2. Guid.
Pap. Barz. deciſ.79. n.6. Capyc. deciſ.96.
Ozaſc. deciſ.* 158. *Ceuall. in com. cont.
com. q.836. n.11. lib.3. Caſtil. deciſ.30.
n.19. tom.1. & deciſ.197. nu.1. tom. 2.
Fontanell. deciſ. 701. n.* 15. quorum
ſententia in ſupremis Curijs eſt vbi-
que recepta, & in praxi ſeruatur.

Sic etiam, licet ſint, qui adſtruant mino-
266 ri in integrum reſtitutionem aduer-
ſus omiſſas probationes poſt publica-
tionem teſtium impertiendam; adeòut
læſione probata, nimirum, quod te-
ſtes habet, quibus melius intentio-
nem ſuam probare poteſt, poſſit ſuper
ijſdem articulis teſtes producere.
*Garzia de nobil. gloſſ. 6. §.1. num. 53.
Maurit. de reſtitut. cap. 166. Guttierez
pract. qq. lib. 3. q.33. n.2.* Contraria
tamen ſententia eſt verior *Fontanell.*
267 *deciſ.103. n.5.* & indubitati iuris eſt
non audiendum eſſe minorem, qui
ſufficientem teſtium numerum produ-
xit in termino; plus enim quilibet di-
ligens pater familias facere non pote-
rat argum. *l. non videtur & l. fin, C. de
in integr. reſt. min.*

Nota tamen quòd vbi partibus certus
teſtium nnmerus producendus præ-
ſcribitur, ſi hoc numero pauciores
minor produxerit, & ſupplere inten-
268 dat; aduerſus omiſſas probationes
hoc caſu reſtitui poſſet, cum in hoc
verè dicatur læſus, eo quòd non fece-
rit, quod iure ordinario ſuo tempore
facere potuit *Franch. deciſ.647. nu. 2.
Giurb. deciſ.19. n. 17. & 18. deciſ. 36.
n.12. Intrigliol. deciſ.25. n.6. & 7. Ca-
li de reſt. in integr. min. deneg. q. 33.
à num.19.* vbi refert practicam Regni
Neap. & conſiderat caſum vbi teſtes
iuraſſent, in termino, probationes
verò in termino fuiſſent omiſſæ; mo-
net etiam *n. 37.* in Regno Neap. re-
ceptum eſſe, quod beneficium reſti-
tutionis in integrum pro nouorum te-
ſtium examine perſonis de iure reſti-
tuendis, indiſtinctè poſt quindecim
269 dies à publicatione conceditur, vt
earum quælibet probationes, & te-
ſtes, quos in termino Ordinario non
produxerant ſupplere valeat. Ità
etiam *Afflict. deciſ.390. num.5. Capyc.
deciſ. 109. n. 7.* quod in omnibus quo-
que Curijs hodiè practicari teſtatur

Aze-

Digitized by Google

Azeuedus in lib. 4. recopilationum l. 3. tit. 8. n. 5. & ita de ſtylo, ac obſeruantia Regnorum Hiſpaniæ docet *Guttier. d. q. 33.* & Regni Galliæ *Rebuff. in Conſtit. Galliæ tom. 2. gloſ. 3. art. 1. n. 18.* Hic autem terminus dierum quindecim, intra quem reſtitutio in integrum aduerſus probationes omiſ-
270 ſas peti debet, non à die publicationis teſtium, ſed à die notificationis publicationis, vel à tempore quo poſt publicationem parti proceſſus traditus fuit currere incipit. *Azeued. d. tit. 8. n. 40. Guttier. d. q. 33. n. 12.*

Nota etiam, quòd reſtitutio aduerſus
271 probationes omiſſas conceſſa minori in connexis, & indiuiduis cauſæ prodeſt maiori. *Afflict. deciſ. 213. poſt Text. in l. 1. C. ſi vnus ex pluribus & l. 1. C. de diuerſ. reſcript. Guttier. lib. 1. pract. q. 67.*

Quinimò vbi minor, maiori litiganti in
272 Iudicio aſſiſtere compellitur tanquam Author laudatus, non obſtante concluſione, reſtituendus eſſet ad faciendas defenſiones, quas principalis actor in termino ordinario non fecerat, quia propter illius ſuccumbentiam in ſuis iuribus minor, alias læderetur, & proinde ex communi praxi Conſil. Neap. inſpiciuntur articuli minoris laudati, ſi defenſionem concernant; & ſi legitima ex his defenſio reſultare poſſe videtur ad faciendum nouas probationes reſtituitur *Afflict. deciſ. 115. n. 4.* & hanc praxim approbat *Couar. pract. qq. cap. 14. n. 3. Guttier. pract. lib. 1. q. 66.*

Prædicta tamen locum ſibi non vindicant, in his, qui ætatis veniam impe-
273 trarunt tam ſi læſio ex defectu probantis contingat ante, quam ſi poſt exhibitas in Iudicio literas veniæ ætatis, prout ad partes diſputat & concludit *Fontanell. tom. 1. de pact. clauſ. 3. gloſ. 3. n. 60. per Text. & gloſ. in l. 1. C. de ijs, qui ven. ætat. impetr. Gomez. tom. 2. Var. cap. de minor. n. 12. Fontanell. vbi ſupra n. 65.*

Quòad verò Criminale Iudicium ſi mi-
274 nor ſit accuſator, elapſo termino nouos teſtes nouaſque probationes producere, non eſt ei permittendum, per conceſſionem reſtitutionis in integrum *Carpzou. prax. part. 3. q. 106. n. 89. Gayll. lib. 1. de pace publica cap. 5. n. 10.* Si minor ſit reus, & agat defendendo etiam poſt publicationem; & concluſionem in cauſa, tam in ordinario, quam in Inquiſitorio proceſſu, qui communiter in formatiuus appellatur, conceditur vt noui teſtes examinari, & non deductæ probationes deduci poſſint *Bart. in l. ex lege §. ſi publica num. 15. ff. ad legem Iuliam de adult. Clar. lib. 5. Sent. §. vlt. q. 33. n. 3. q. 49. n. 12. Gayll. obſeru. 105. lib. 1. n. 10. & lib. 1. de pace publica cap. 13.* cum alijs quos pleno calamo refert *Carpz. d. q. 106. n. 92.* & opportunè diſtinguendo aduertit *Calà d. q. 33. à n. 49. vſque ad fin.*

Si quoque aliquid confeſſus ſit, quòd
276 confitendum non erat, vel quia non verum, vel quia aduerſarius illius notitiam aliunde habere non poterat reſtitutio minori competit *l. certum 6. §. 5. ff. de confeſſis* ibi: *In pupillo Tutoris auctoritatem exigimus minorem à confeſſione ſua reſtituemus Cyn. in l. Clarum C. de auth. praſt. Odd. de reſtit. part. 2. q. 65. art. 9.* vbi ampliat.

Non eſſe minorem quæſtioni ſubijcien-
277 dum ex confeſſione delicti, de quo alias aduerſus eum conſtare non poterat, cum ex ea non inducatur indicium ad Torturam contra *Gomeſ.* doctrinam qui aliter ſeruandum dicit *in praxi lib. 3. Var. cap. 1. num. 66. & in tract. de delict. cap. 1. n. 66.* nam vt bene aduertit *Calà de reſt. min. deneg. q. 2. n. 26.* in fine malefaceret Iudex, qui minorem ex hoc ſolo Indicio torquere vellet abſque altera clariori probatione. Vndè errorem, propriamque imprudentiam ſi minor alleget petatque reſtitui, & præter eius confeſſionem, non adſit alterum legiti-
280 mum indicium ad Torturam, abſque altera erroris, vel læſionis probatione Iudex ipſum reſtituere debet, non verò illum condemnare, vel torquere, ità *Calà loc. cit. n. 28. poſt Maſcard. de probat. lib. 1. concl. 371. de Marinis Obſeru. ad reuerter. deciſ. 523. nu. 4. Afflict. deciſ. 208. Rouit. pragm. 1. n. 5. de minor.*

Aduerte tamen quòd licet minor ad re-
279 uocandam propriam confeſſionem vt erroneam, probato errore, & læſione regulariter reſtitui debeat hoc tamen non procedit vbi minor reſtitutio-

tutionem peteret aduerſus propriam
confeſſionem, ad euitandam pœnam,
quæ confitentibus per legem ſiue ſta-
tutum eſt impoſita, iuxta *Text. in l.*
quoniam ff. de his, qui not. in fam. Ti-
raquell. in l. ſi vnquam C. de reuoc. do-
nat. n. 441. *poſt Bald. in l. error C. de*
Iur. & fact. ignorant. Vel vbi confeſ-
ſio fuiſſet geminata adeòut in publi-
280 cam famam tranſiiſſet ſecundum
Bartol. & alios apud *Caſtren. conſ.* 115.
Aut vbi minor ſe alterius pæcuniam
281 nomine depoſiti retinere confeſſus
fuiſſet, adeòut nec exceptio non nu-
meratæ pecuniæ ei proſit *Blad. conſ.*
38. *lib.* 4. *Maſcard. de probat. concl.*
509. *num.* 1. *Carroc. de depoſit. part.* 1.
rubr. de depoſiti probatione n. 3. *Valenz.*
conſ. 67. *n.* 43.
Vel vbi ageretur de confeſſione procu-
282 ratoris in Iudicio facta, quæ regu-
lariter adeò principali nocet, vt illam
impugnare non poſſit; nec procura-
tor aduerſus propriam confeſſionem
audiri *l. certum §. ſed anetipſos ff. de*
confeſſis cap. Cum olim de cauſ. poſſeſſ.
& propriet. vbi *Gloſſ.* in verbo *Procu-*
ratoris, & verbo *quod factum cap.*
Suborta de re Iudicata & ibi Gloſſ. cap.
2. de poſtulat. prælat. l. proinde §. ſi
Procurator ff. ad l. Aquil. ſpeculat. in
lib. 2. de confeſſis §. nunc videndum
n. 4. *& §. poſtremo n.* 2. Quinimò nec
283 eſſet audiendus minor, qui ſui Pro-
curatoris confeſſionem impugnare in-
tenderet; ſub prætextu, quod ratā
non habuerat eius geſta, quæ in man-
dato rata habitura promiſſerat; nam
ſatis ratum habere videtur, qui ratum
habere promiſſit, quòd eſt adeò ve-
rum, vt etiam procedat vbi alias ex
capite reſtitutionis in integrum reuo-
catio actus per procuratorem geſti ad-
mitteretur, *Text. eſt in l. ſi procurato-*
rem habens ff. de Procurat. & in l. ſi fi-
ne §. procurator ff. rem ratam haberi
Guttier. de Gabell. q. 47. *n.* 16. *Olea de*
ceſſ. iur. tit. 1. *q.* 6. *n.* 29. Et nota,
quod Aduocatus, vel Procurator,
284 cum libera, aut generali poteſtate,
aut ad lites, in forenſi minoris cauſa,
aliquid iudicialiter confitens, confeſ-
ſionem factam regulariter irritare ne-
quit, & quamuis contrarium videa-
tur obſeruari, quia error admittitur,
& confeſſio vſque ad Sententiam im-
probari poteſt *l. non fatetur ff. de con-*
285 *feſſis*, nihilominus hoc non habet
locum, vbi confeſſio eſt concomitata
286 ſcripturis, aut notorium factum
confirmat; adeòut neque triduum be-
287 neficiale illis currat ad confeſſio-
nem reuocandam.
Quod de Prælato pro Eccleſia, Sindico
288 pro Vniuerſitate, Tutore pro mi-
nore intelligendum eſt; Eccleſiæ ete-
nim, Vniuerſitati, atque minori no-
cet, nec aduerſus illam pro infirma-
tione datur reſtitutio, etiam errore
289 allegato in fori declinatoria, vt be-
ne aduertit & docet *Galà de reſt. in in-*
tegr. min. deneg. q. 3. *per Tot.*
Notandum etiam, quòd confeſſio Pu-
290 beris, qui Curatore caret, tam in
ponendo, quam in reſpondendo po-
ſitionibus non facile ex capite mino-
ris ætatis per reſtitutionem in inte-
grum reuocatur, ſed docere deber ſe
291 aduerſarij dolo circumuentum, ſua-
ſionibus inductum & reſponſione, ſeù
poſitione læſum *Alex. conſ.* 172. *n.* 24.
lib. 6. *Odd. de reſt. in integr. q.* 65. *art.*
3. *n.* 5. *et art.* 8. *nu.* 30. *Michalorus de*
poſition. cap. 70. *n.* 10.
Prout vbi ex diſpoſitione ſtatuti minor
292 contumax habetur pro confeſſo,
aduerſus fictam confeſſionem, quæ
ex contumacia oritur reſtitutionem
petere nequit, quamuis iure commu-
ni admittatur, ad ſuas probationes
faciendas in terminis *Boer. deciſ.* 63.
n. 13. *Baiard. ad Clar. q.* 44. *num.* 50.
Carthar. de execut. ſent. capto Bannito
cap. fin. n. 227. *Menoch. conſ.* 100. *num.*
280. *Caphal. conſ.* 304. *n* 37. *Decian.*
conſ. 18. *n.* 240. *Farinac. prax. de In-*
quiſ. quæſt. 11. *nu.* 32. vbi addit nec
etiam iure communi attento incon-
ſulto Principe in integrum reſtitutio-
293 nem minoribus contumacibus eſſe
concedendam. Cæterum an minor
contumax fieri & conſequenter fori
iudicari poſſit oportunè, & eruditè
perpenſis Pragm. Regni docet *Galà*
de reſt. in integr. min. deneg. q. 38. *per*
Tot.
In integrum quoque reſtitutio danda eſt
294 minori aduerſus temporis lapſum
ad proſequendam ſuſpicionem pro re-
cuſatione Iudicis, nam ſi læſus ſit per
ſtatutum tempus ad ſuſpicionem pro-
ponendam, reſtituitur, petens illius
pro-

prorogationem, ſi vti reus in Iudicio
295 excipiat *Tapia lib.3. Iuris Regni Tit. de Suſpicion. Official. Prag. 5. fol.* 187.
*Maſtrill. deciſ.*151. *à n.*29. *ad* 34. qui
tamen *n.* 89. exiſtimat valdè durum
poſſe hoc obtineri in terminis Prag-
296 mat. Regn. quod eſt verum quia
expreſsè Pragmat. 15. §.22. *de Suſpic. Official.* habentur hæc verba ibi: *E
detto termine corra preciſamente di mo-
do che non ſi poſſa prolongare, per qual-
ſiuoglia cauſa, etiam per viam reſtitu-
tionis in integrum.* Et in his terminis
bene diſtinguit *Cancer.*2. *var. cap.*21.
*n.*41. vel ſtatutum prohibet ſuſpicio-
nis allegationem poſt terminum ex-
cludendo etiam minores, & perſonas
297 priuilegiatas; & non cenſentur mi-
nores excluſi ex capite reſtitutionis in
integrum. Aut ſtatuto cauetur nec
etiam admitti ex capite reſtitutionis
in integrum, & omnino excludentur.
298 Ità etiam *Couar. pract. quaſt. cap.*26.
*n.*4. Diſtinctio verò vtrum minor re-
ſtitutionem petens aduerſus termi-
num elapſum, ad proponendam recu-
ſationem, ſit actor, vel reus, eſt Bar-
toli *in l. fin. C. in quibus cauſ. in integr.*
299 *reſtitut. non eſt neceſſ.* in ſupremis
Tribunalibus vbique recepta vt te-
ſtantur *Ludouiſ. deciſ. Peruſin.*36. *The-
ſaur. deciſ.* 10. *Vrſill. ad Afflict. deciſ.*
175. *n.*3. *Giurba deciſ.*18. *n.*13. dum-
modò tamen tanquam reus non ſit in
300 Iudicio contra mulierem, Eccle-
ſiam, Vniuerſitatem, & ſimiles, quia
tunc, & ſi reus eſſet reſtitutionis be-
neficio admitti equum non eſſet, vt
abundè docet *Menoch. conſ.* 1048. *&
conſ.* 1074. *n.*28. & de recenti erudi-
tè tradit *Calà de reſt. in integr. min.
deneg. q.*29. *per Tot.*

Si in Iudicem minor compromiſſum fe-
301 cit in integrum reſtitutione etiam
fulcitur *l. ſi minor* 34. §. *ſi minores ff.
de minor.* ibi: *Minores ſi in Iudicem
compromiſſerunt & Tutore auctore ſti-
pulati ſunt, integri reſtitutionem ad-
uerſus talem obligationem iure deſide-
rant.*

Quod litera huius Textus determinat
302 compromiſſo facto in Iudicem; ge-
neraliter à nonnullis extenditur, ad
quodcumque compromiſſum, adeòut
minores admitti debere aſſerant ad-
uerſus compromiſſum, & tranſactio-
nem iuratam, ex capite læſionis, &
non incidere in pænam *l. ſi quis maior
C. de tranſact.* hanc tamen opinionem
vtpotè odioſam, & in fraudem con-
303 trahentium in praxi nec ſeruari ne-
que ſeruandam eſſe notat *Felician. de
Societat. cap.* 29. *n.*93. *Rimin. iun. conſ.*
244. *n.* 20. *lib.* 3. *Menoch. conſ.* 84. *in
fin. lib.*1. *Corn. conſ.*246. *nu.* 3. *lib.* 3.
*Roland. conſ.*57. *nu.*46. *lib.* 1. *Valeron.
de Tranſact. tit.*4. *q.*1. *n.*65. non enim
per ſimplex compromiſſum minor læ-
304 ditur, cum aduerſus laudum per
implorationem reſtitutionis in inte-
grum, ſe tueri poſſit *l.* 2. *& tot. tit. C.
ſi aduerſ. rem Iud. l. minoribus l. ſi ex
cauſa in fin. ff. de min.* Dicas igitur
aduerſus compromiſſum factum iure
305 iurando firmatum minorem non eſſe
reſtituendum ità *Alex. conſ.* 59. *vol.* 1.
*n.*5. *Ruin. conſ.*11. *lib.*4. Nam ad eius
obſeruantiam tenetur, & abſque Cu-
ratore etiam obligatur *l. labeo vbi gloſ.*
306 2. *ff. de arbitr.* reſtitui tamen aduer-
ſus effectum, laudum ſcilicet ſequu-
tum ex compromiſſo, prout etiam in
307 terminis ſtatuti declarat *Bald. in l.*1.
*C. ſi aduerſ. dotem in princ. & in l. ſi
mater C. ne de ſtatu defunct. in l. omnes
populi ff. de Iuſt. & Iur. Bart. in l.* 2. *C.
de fund. patrim. lib.*10. *Alex. conſ.*254.
*n.*9. *vol.*6. Ab arbitrorum enim Sen-
tentia, vbi compromiſſum eſt neceſ-
308 ſarium iure appellari poſſe ſatis eui-
denter colligitur *ex l. fin. vbi Bart. &
Bald. C. de interdict.* Idem *Bart. in l.*1.
*ff. à quibus appellare non licet Gloſſ. in
cap. ab arbitris de Offic. Deleg. Angel.
in l. apertiſſimi C. de Iudicijs Paul. de
Caſtr. in l. à Diuo Pio in princ. ff. de re
Iud.* à qua Sententia vti communi re-
cedendum non eſſe dicit *Alex. d. conſ.*
119. *&* 254. *lib.*6.

Dicas etiam Iure municipali, quo ſanci-
309 tur coniunctorum controuerſias eſ-
ſe omninò compromittendas, mino-
res ligari adeòut teneantur compro-
mittere ſine ſolemnitatibus, nec audi-
ri debeant ſi reſtitutionem petant ne
compromittere cogantur *Paul. Angel.
& alij in l. ſi plures ff. de pactis Iaſon. in
l. ſuum* 5. *hodie ff. eodem & in l. fin. C.
de in integr. reſt. min. Planc. de Com-
promiſ. q.*3. *n.* 39. *Beniutend. deciſ.*20.
*n.*11. *Viuius opin.* 503. *poſt Bald. conſ.
Alex. conſ.*258. *vol* 6. Ius enim muni-
cipale

cipale arctans generaliter coniunctos, minores etiam ligat, cum eo commu-
310 ni iure vti debeant, quo alij coniuncti eiuſdem Ciuitatis, vel loci vtuntur *l. fin. C. de in integr. reſt. min. l. ſine hærede §. Lucius ff. de adminiſtr. tut.*

Idem dicendum in compromiſſo neceſ-
311 ſario ex diſpoſitione teſtatoris; nam cum compromiſſum in ſe ſit Ius æquũ inter actorem, & reum conſequenter minores, pupilli, & quilibet quantumuis priuilegiati comprehenduntur, &
312 ligantur diſpoſitione ſtatuti, vel Teſtatoris controuerſias inter coniunctos compromittendas eſſe determinantis *Maſtrill. de Magiſtr. lib. 3. cap. 4. n. 101. Trentacinq. var. reſol. 6. n. 2. Hodier. lib. 1. controu. cap. 42. n. 8.* Statutum enim generaliter loquens mi-
313 norem includit niſi ipſum ſpecialiter eximat *Vaſq. quæſt. Illuſtr. cap. 103. n. 5. Gaſpar. Kloch. de contributionibus cap. 19. n. 384. per Text. in l. in fraudem ff. de reg. Iur. plenè Surd. deciſ. 149. n. 20. & Sperell. deciſ. for. Eccleſ. deciſ. 33. n. 34.* Neque neceſſum eſt quod minor ſolemnitates in contractibus voluntarijs à iure requiſitas
314 adhibeat *Valeron. tit. 4. q. 1. nu. 61. & 62. Borrell. de compromiſſ. §. 1. gloſ. 1. n. 18. & 28. Carpan. ad ſtat. Mediol. cap. 115. num. 3. part. 1. Giarlin. lib. 1. Controu. cap. 102. num 2. & 3. Cyriac. controu. 380. n. 27.*

Hæc enim eſt virtus Statuti compromiſ-
315 ſum mandantis, vt ad compromittendum pupilli perſonam legitimet, & compromiſſum, quod alias iure communi nullum & inualidum eſſet, approbet *l. 3. l. ſi pupillus ff. de arbitris.* Non autem reſtitutionis remedium
316 tollit aduerſus laudum inde ſequutum *Bald. in l. vnica C. ſi de momentanea poſſeſſione in Auct. ſi captiui C. de Epiſc. & Cler. & in l. cum lege ff. de arbitris in l. Ait prætor ff. de minor. iuncta gloſ. in cap. ex parte de reſtit. ſpoliat.* & melius *in l. exigendi verſ. tertio quæritur C. de Procurat. l. fin. verſ. quarto quæro C. qui legitimam perſonam* diffusè *Calà de reſt. in integ. min. deneg. quæſt. 34. à num. 1. vſque ad 18.*

Quod & dicendum etiam ſi per quaſ-
317 cumque generales clauſulas legum auxilio, & ita prægnanter renunciatum ſit, videlicet, & promiſſit non appellare, ſupplicare recurrere, vel alio modo contrauenire de Iure vel de facto &c. hac enim, vel conſimili renunciatione reſtitutionis in integrum beneficio renunciatum nunquam intelligitur *Bald. conſ. 225. n. 1. lib. 2. Ful. conſ. 235. per Tot. Socin. Iun. conſ. 48. n. 55. lib. 1.* vbi de communi *Circo. in ſuis com. opin. cent. 4. n. 16. Odd. de reſt. part. 1. q. 15. art. 6. num. 48.*

Vndè & dicendum minoribus contra
318 compromiſſi effectum prouocantibus aduerſus ſolutionem pænę in compromiſſo appoſitæ in integrum reſtitutionem competere vt pluribus probat *Anchar. in cap. mandato num. 5. de Procur.*

Vbi autem Arbiter in vim facultatis ei à
319 Statuto conceſſæ haberet poteſtatem procedendi de iure, & de facto, quia tunc vti arbitrator vni iura auferre, & alteri dare poſſet, minori aduerſus laudum ab eo prolatum reſtitutio non competeret *l. ſi de meis §. recepiſſe ff. de arbitris & l. ſed ſi in ſeruum eodem*, poſſet tamen contra agentem ex laudo prædicto opponere
320 exceptionem doli, & ita laudi effectum elidere, vt pluribus probat *Calà d. q. 34. n. 17.*

Si litem quoque deſeruiſſe conſtiterit
321 minori reſtitutionis beneficio ſuccurritur *l. Ait prætor §. Item ſi ff. de minor.* ibi: *Item ſi non prouocauit intra diem, ſubuenitur vt prouocet.*

Prout etiam, ſi liti renunciauerit *l. illud*
322 *inſpiciendum C. de in integr. reſtitut. min.* ibi: *Illud inſpiciendum eſt, nam inofficioſi querela vel palam, vel tacita diſſimulatione renunciatum.*

Si aduerſus minorem iudicatum ſit,
323 adeòque non ſolum aduerſus rem ipſam primò, ſed & iterum iudicatam minori per in integrum reſtitutionem ſubuenitur *l. minus 1. et l. cum pater 2. et tot. tit. C. ſi aduerſ. rem iudicat. reſtit. poſtuletur.* Illud enim beneficium quod per appellationem legitimè interpoſitam præſtatur maioribus, ætatis beneficio conſequuntur minores *l. Præſes 42. ff. de min.* ibi: *Præſes prouinciæ minorem in integrum reſtituere poteſt, etiam contra ſuam,* vel

vel deceſſoris ſui ſententiam, quod enim
appellatio interpoſita maioribus præſtat,
hoc beneficio ætatis conſequuntur mi-
nores.
Et quidem ſi minor intra legitimum tem-
324 pus non appellauerit reſtitutionis
in integrum beneficio fulcitur. Ve-
325 rum tamen quòd ſolus temporis la-
pſus non ſufficit niſi probetur quòd
factæ fuiſſent probationes ex quibus
cauſam viciſſet ſi fatalia non eſſent
exacta *Afflict.deciſ.*175.*Oſaſc.dec.*158.
vbi hanc magis communem, & rece-
ptam opinionem dicit, & vbique pra-
ctiari docet, ſequitur *Gratian. diſcept.*
*cap.*439. *num.*45. *& deciſ. March.*196.
num. 15. *Fontanell. deciſ.* 101. *num.* 6.
& in Sabaudia Pratorio receptum teſta-
*tur Faber. Cod. lib.*2. *tit.*22. *definit.* 3.
quòd minor,qui tempora ad appellan-
dum, & ad appellationem proſequen-
326 dam labi patitur, priuſquam iuſtam
cauſam appellandi tamquam læſus
docuerit non reſtituatur. Non me
latet, quòd in quibuſdam ſupremis
Curijs,quoquo modo de læſionis pro-
batione conſtare ſufficit abſque eo
quod illam plenè, vel ſemiplenè pro-
bare neceſſum ſit vt præſertim de ſty-
327 lo Senatus Cathaloniæ teſtatur *Fon-*
nell. dicta deciſ. 101. *num.* 22. ſed hoc
parum tutè practicari viſum fuit *Gra-*
tian. deciſ. March. 196. *num.*16. *& de*
Amat. deciſ. 77. *num.*5. *nec non eidem*
Fontanell. dicta deciſ. 101. *numer.* 22.
& 25.
Nec refert, quòd minor quaſi contumax
328 condemnatus ſit, nam adhuc auxi-
lium reſtitutionis in integrum implo-
rare poteſt *l. minor.*8.*ff.de minor.* ibi:
minor etiam ſi quaſi contumax condem-
natus ſit in integrum reſtitutionis auxi-
lium implorabit. Qua propter aduer-
ſus primum decretum, & contuma-
329 ciam contractam reſtitutionis bene-
ficium minor imploraret *l. minor.ff.de*
minor. concludit Bart. in l.ſi finita §.*ſi*
*forte num.*5. *ff. de damn. infect.* Quæ-
ſtio eſt an audiatur pro recuperatione
fundi, quem ex primo decreto paſſus
fuit abſque expenſarum refectione,
& diuerſæ in hoc ſunt grauium ex
vtraque parte DD. opiniones, quas
ita conciliari poſſe puto. Vel minor
330 citatus non habuit defenſorem, &
magis communis opinio eſt, quòd
per beneficium reſtitutionis in inte-
grum aduerſus primum decretum
fundum ſine expenſarum ſolutione
recuperet *l.cum & minores & l.fin.C.ſi*
aduerſ.rem. iud.l.acta §.*fin. & l. contra*
pupillum ff.de re iud.l.in cauſa la 2.*ff.de*
*minor. Bald. in l. in minorum num.*8.*C.*
in quibus cauſ.in integ.reſt.nõ eſt neceſſ.
331 nam ſententia in minorem indefen-
ſum lata, eſt nulla, præterquam in
cauſis beneficialibus, & ſpiritualibus
*Butr.in cap.dudum num.*19.*de elect.Ba-*
ron.de effect. min.ætat. circa ſpiritualia
*effect.*2.*à num.*115.*ad* 120. Vel minor
332 Tutores, & Curatores habuit de-
fenſores, & hoc caſu ſi ſint ſoluendo
non auditur minor agens ad fundi re-
cuperationem niſi ſolutis expenſis ad-
uerſario, quas tamen è conuerſo Tu-
tores, & Curatores minori reficere
tenentur *ad Text. in l.non eſt ignotum*
C. d. adminiſtr. tut. & l. qui ſolidum §.
*etiam ff.de legat.*2. ſi verò non ſint ſol-
333 uendo abſque vlla expenſarum re-
fectione minor debet reſtitui per
Text. in l.cum mandato ff.de min.l.ſum-
ma §.*ſi dolo ff de peculio l. fin. ff. de ad-*
min. Tut. l. 1. §. *hoc edicto ff. ne vis*
fiat ei.
Reſtitui etiam minor debet aduerſus
334 ſententiam,ſiue interlocutoriam, ſi-
ue definitiuam *l.cum & minores* 4. *l. in*
rem pupilli 5. *C.ſi aduerſ. rem Iud.*ibi:
In rem pupilli, vel adulti contra Tuto-
res ſeù curatores à præſide lata ſententia
reſtitutionis axilium, non minus quam
ſi quid aduerſus eos fuiſſet ſtatutum im-
plorare minores poſſe conſtat. Siue à
Præſide, ſiue à Perfecto pratorij, ſiue
ab ipſo Imperatore ſententia prolata
ſit l.in cauſa 16.*l.Præfecti* 17.*ff. de mi-*
nor. Quod dico de ſententia Impe-
ratoris procedit in ſententia Romani
335 Pontificis *cap. ſuſcitata* 6. *ext. de in*
integr.reſtit. Aduerte tamen aduerſus
Sententiam minores ex hoc ſolum
336 quod ſuccubuerint in cauſa in inte-
grum reſtiteundos non eſſe, ſed ob
ſententiam perperam latam læſio pro-
bari debet. *Franc. deciſ.*433. *num.* 4.
*Giurb.deciſ.*18.*num* 7.*&* 8.*Add.ad Lu-*
*douiſ. deciſ.*459. *num.*11.
Et non modò minori contra maiorem
337 aduerſus ſententiam reſtitutio com-
petit, ſed & aduerſus ſententiam pro
minore ſolemniter prolatam hoc be-

neficium pluries impartitum teſtatur
Maſtrill. deciſ.44. Fontanell. deciſ.10.
num.12. vol.1. In Iudicijs enim maxi-
338 mè ſi agatur de damno vitando, pri-
uilegiato contra æque priuilegiatum
ſuccurritur; Nam regula, quòd re-
ſtitutio aduerſus pariter priuilegia-
rum locum non habear, ceſſat vbi læ-
ſio eſt enormis, & agitur de damno
vitando quarè reſtitutio negari non
339 debet Vniuerſitati aduerſus aliam
Communitatem, & Fiſcum eodem
pollentem priuilegio. *Parlador. lib.1.*
quotidianorum cap.17.num.28.Veſemb.
conſ.215. num.47. & conſ.103. nu.25.
& 26. aduerſus relata *à Bimio conſ.239*
num.61.vol.3. Er nota reprobari com-
mnniter *Bald.* opinionem quod Vni-
uerſitates iura fiſcalia non retinentes
340 reſtitutionem in integrum non ha-
beant vt contra eundem *Bald.* probat
Marſil.ſing.699.num.2.&3. vbi docet
etiam paruos Villas vbi vnum tantum
foculare reſider, & non habentes ad-
341 miniſtratores beneficio reſtiturionis
gaudere *Marin.in Obſeru.ad Reuerter.*
deciſ.Verdepantonomon. n.639.

Hinc & Eccleſia agens de damno vitan-
342 do reſtitui poteſt aduerſus alteram
Eccleſiam. *Gloſſ. in auth. item ſi quis*
C. de Sacroſ. Eccleſ. Roman. conſ. 166.
num. 14.

Limita tamen diſpoſitionem regulę prę-
343 dictæ in filio minore, qui aduerſus
ſententiam in fauorem patris prola-
tam reſtitui petit iuxta celebre conſi-
lium *Menoch.321.num.51. Text.eſt in*
l.ſi cum pater C.ſi aduerſ.rem Iudic. vbi
gloſſ. in verb.exibebit.

Non tamen Eccleſiæ, Minori, Pupillo,
344 vel Fiſco reſtitutio competeret ad-
uerſus ſententiam latam contra de-
functum, cui ſuccedunt etiam ex ſcri-
pturis nouiter repertis, quas defun-
ctus neſciebat, quia ſuccedens licet
345 priuilegiatus non dicitur læſus,
quamuis defunctum læſum fuiſſe con-
ſtet, ita *Bart. in l. cum filius § in hac ff.*
de verb. oblig. & hæc opinio eſt com-
muniter recepta vt teſtatur *Afflict.de-*
ciſ.212.Franc.deciſ.647.

Quemadmodum nec reſtitutio minori
346 hæredi defuncti competit, cò quòd
vti eius in lite ſucceſſor citatus non
ſit, ſed ſolum Procurator à defuncto
conſtitutus; ſufficit enim Procurato-
rem vti litis dominum citare nec
opus eſt in lite ſucceſſorem audire.
l. nulla dubitatio C.de procur. Boer. de-
ciſ.285.nu.7.Ozaſc.deciſ.249.n.1.3. &
9.poſt Bart.Alex.& alios.

Pròut neque aduerſus inſtantiam perpe-
347 tuam minor auditur, ſed ſolum ad-
uerſus Tutorem qui Iudicium proſe-
qui omiſſit regreſſus ei conceditur.
Vrſill. ad Afflict. deciſ. 175. numer. 2.
Franch.deciſ.473.& ibi add. Monachus
deciſ.Lucenſ.43.ad Text.in l. properan-
dum §. fin. C. de Iudicijs.

Quod & dicendum ſi à minore cum iu-
348 ramento Procurator ad eius nomi-
ne litigandum conſtiturus ſit, ex tra-
ditis per *Ozaſc.deciſ.158.num.14.Ma-*
rin.quotid. cap.246 num.6. Marcell. de
*Mauro alleg.*100. *num.6.* Dic tamen
quod ſi non calumnioſè reſtitutio in
integrum petatur, quia ſcilicer minor
probationes habet in iure, & in facto,
349 quibus viciſſet, ſi ad appellandum
fuiſſet admiſſus, dummodò in ſenten-
tia ſe læſum doceat, vel de eius In-
iuſtitia pateat, hoc caſu etiam ſi Tu-
tor, vel Procurator ſit ſoluendo in
integrū debet reſtitui, vt poſt *Franch.*
dec.473.aduertit.Calà de reſt.in integr.
min.deneg.q.40.num.23.

Et aduertas quòd ſi mandatum de pa-
350 rendo latæ ſententiæ expeditum
fuiſſet, & partibus intimatum, eius
executio per petitionem reſtitutionis
non retardatur *Maſtrill.deciſ.40.Rot.*
Bonon. deciſ.85. Franc.deciſ.86. Rouit.
in pragm.1.nu.28. de minor. de Marin.
cap. 200. num.5. Vincent. de Anna. in
rubr.de Vaſſallo decrepita ætat.nu.239.
vbi teſtatur de ſtylo Conſ. Neapol.
Vid. notata ſupra *in cap. 1.* vbi refero
Stylum *Rom.Rot.Trib.A.C.* & aliorum
Tribun.

Neque etiam Eccleſiæ, Pupillis, Mi-
351 noribus, alijſque priuilegiatis per-
ſonis aduerſus ſententiam latam in
Summariſſimo poſſeſſorio reſtitutio-
nem in integrum impetrare licet, vt
pluribus docet *Calà de reſt. in integr.*
min. deneg. q.41. num. 26. & per *Tot.*
in qua eruditè diſputat: An in iudicio
Summariſſimi poſſeſſorij, à manuten-
tionis decreto detur minori reſtitutio
etiam læſione probata.

De reſtitutione in integrum, quæ mino-
ri aduerſus Iudicialia poteſt compe-

tere

tere , tam propter omiſſa ante litis
conteſtationem, quam propter geſta
in litis conteſtatione vſque ad con-
cluſionem in cauſa, & poſt concluſio-
nem in cauſa ante ſententiam, & poſt
ſententiam, nec non aduerſus deſer-
tionem litis, ſententias Interlocuto-
rias, definitiuas, rem iudicatam, non
proſecutam appellationem lapſum
primi & ſecundi fatalis. Tam ex ca-
pite minori ætatis, quam ex clauſula
generali propter inſtrumenta nouiter
reperta, & de reſciſſione ſententiæ eò
quod lata ſit ex falſis probationibus&
ex falſa cauſa, pleno calamo loquitur
Odd. dicta part. 2. vbi hanc materiam
diligenter examinat per quindecim
quæſtiones ſana doctrina plenas.

In alijs itidem caſibus, alijſque de cau-
352 ſis minor reſtitutionem in integrum
petere poteſt; puta: ſi ſe atrogandum
dedit *l.denique 3. §.ſi quis 6 ff. de mi-
nor.* ibi: *Si quis minor.25.annis ad ar-
rogandum ſe dedit, & in ipſa adroga-
tione ſe circumuentum dicit, debere eum
audiri in integrum ſe reſtituentem.*

Si res minoris vſucapta ſit aduerſus vſu-
353 capionem minor debet reſtitui. *l.
etiam ei 45. ff. de minor.*ibi: *Etiam ei
qui priuſquam naſceretur vſucaptum
amiſit reſtituendam actionem Labeo
ſcribit.& l. contra C. ſi aduerſus Vſucap.*
ibi: *Contra eos,qui res minorum tenent,
ſi vſucapione dominium acquiſierint,
reſtitutionis auxilium eis decerni debet.*
Vide quæ dixi ſupra de præſcript.Le-
gali & conuentionali.

Si tutor minoris, perperam, & ob mi-
354 nus iuſtam cauſam excuſationem
petijt aduerſus ipſum ei reſtitutio cō-
petit *l. verum 11. § ex facto 2. ff. de
minor.* ibi: *reducere hunc ad admini-
ſtrationem, qui perperam eſſet à præto-
re excuſatus.*

Matri qunque per reſtitutionem ſuccur-
355 ritur, quæ ætate minor, filijs Tu-
torem non petijt *l. licet.2. C.ſi aduerſ.
Delict.* ibi: *Licet in delictis, ætate ne-
minem excuſari conſtet: matri tamen,
quæ filijs Tutorem ætatis lubrico lapſa,
non petijt,eorum minimè denegari ſucceſ-
ſionem conuenit: cum hoc in maioribus
matribus tantum obtineat.*

Minori etiam reſtitutio competit, qui
356 citra dolum in vectigalis commiſ-
ſum incidit *l. ſi ex cauſa 6.§.ſi commiſ-
ſum ff.de min.* ibi: *Si in commiſſum in-
cidiſſe vectigalis dicatur, erit in inte-
grum reſtitutio, quod ſic erit accipien-
dum, ſi non dolus ipſorum interueniat
caterũ ceſſabit reſtitutio.Eſt etiam Text.
in l.Imperatores §. fin.ff. de public. Me-
noch.conſ.*106. *num.*13. *Boer. deciſ.*63.
*n.*2.ſecus ſi dolo minor gabellā ſolue-
re omiſiſſet, hoc enim caſu pęna Or-
357 dinaria Statuti Bannorum, & Pra-
gmaticarum aduerſus fraudantes pu-
niretur nec in integrum eſſet reſti-
tuendus *Bald. in l.fin. C. de repud. hæ-
red.Afflict. Conſt.regn. In aliquibus nu.
3. Surd. deciſ. 216. num. 7. Alex. conſ.
103.col.5.vol.1.Roland.à Vall.conſ.78.
nu.5.Calà de reſt.in integr. min. deneg.
quæſt.34. num. 29 & ſeqq.* Vulgatum
enim axioma, ætate minorem non li-
gari pęna ſtatuti, intelligi debet ſe-
cundum communem DD. vbi minor
358 negligendo, vel omittendo delin-
queret, nam in his, quæ doloſè agen-
do committeret Statuti pœna puniri
debet vt ſingulariter diſtingunt *An-
gel.in l.Impuberem ff.de furtis Anan. in
cap.1.de delictis pueror. Dyn. in l. 1. §.
Impubes ff. ad Syllan. Alex. conſ* 105.
*num.8.vol.7.Marſil. ſing.*628. Quin &
dolus præſumptus ſufficeret, vt ad-
359 uerſus ſtatuti pœnam reſtitui non
poſſet. *Surd. deciſ.*216. *num.*12. *Fari-
nac.de pen.temperand. quæſt.*62.*numer.*
158.*Abb.in cap. Auditis not.8.de reſt.in
integr.Menoch.lib.5.preſumpt 3.nu.*11.
360 Et proinde minor contra formam
banni frumentum extrahens non
reſtituitur aduerſus pœnam in ſtatuto
per bannum expreſſam.*Bald. in l. ſi ex
cauſa §.fin.ff. de min. Cremenſ. ſing.*30.
Rom ſingul. 816. *Natta conſil.* 542.
num. 14. *&* 19. *quod pluribus* declarat
Mexia in Pragm. taxa panis num. 18.
ad 20.

Prout neque aduerſus pęnam impoſitam
361 cedentibus in potentiorē per *Conſt.
Claud. Imp.in l.1. C. ne liceat potentior.
& Pret. adict.* vt patet *tot. Tit. ff. de
alien. iud. mut. cauſ. fact.* minori reſti-
tutionem in integrum concedendam
eſſe, & conſequenter neque Eccleſiæ
362 vel Vniuerſitati concludir. *Farinac.
in fragmentis verbo litigioſa num.* 308.
& 311. *Cochier. de Iuriſd. in exemptos
part.1.quaſt.49. num.6. Velaſc. in locis
communibus lit. A. Axiomat.*510. *Olea*

 de

*de ceſſion. Iur. quæſt.4.num.*48. qui licet contrarium affirmauerit aduerſus ſententiam *Speculat. numer.* 29. poſtquam tamen vidit Encyclop. *Vlrici Hunnij* & reſolutiones *Gregorij Frantzkij* ab ea conſultò receſſit accedendo opinioni *Velaſchi Narbon. Cochier. & Iacob de Arena*.

Cæterum quomodò minori in integrum
363 reſtitutio competat aduerſus delictum, ſiue conſiſtat in committendo, ſiue in omittendo plenè examinat. *Odd.par.2.de reſt. qu.*80.81.82. *&* 83. vbi ponit diſtinctionem inter delicta leuia grauia, & grauiſſima, & quid dicendum ſit tam in iudicando, quam in conſulendo docet; nec ab eius doctrina diſcedendum puto. Vide quæ de rcenti ingenioſè tradit *Calà de reſt. in integr.min.deneg.quæſt.*37. in qua docet An minor admittatur ad purgandam cõtumaciam non refectis expenſis. Item an in atrociſſimis pęna plecti queat, *quæſt.* 39. in qua docet An minor comprehendatur ſub diſpoſitione *Pragmat.* 11. *reg. ſub tit. de exulibus*.

Si parentis mortem minor vltus non ſit
364 per reſtitutionem ei etiam ſuccurritur *l. minoribus C. in quibus cauſ.in integr.reſtit.neceſſ. non eſt* ibi: *minoribus vigintiquinque Annis, præſertim qui per Tutores, & Curatores non defenduntur non obeſſe ſi mortem defuncti parentis non vlciſcantur, innumeris diuorum parentum meorum, ac meis reſcriptis continetur*. Vide quæ tradit *Odd. dicta quæſt.* 82. *art.*5. vbi in ſpecie loquitur de pæna *S.C.Syllaniani*

ARGVMENTVM

Quæ, qualis, & quanta læſio eſſe debeat vt minori in integrum reſtitutio competat.

S V M M A R I V M.

1 *Neceſſaria eſt læſio, vt minor in integrum reſtituatur.*

2 *Odioſum eſſet, minori ad libitum reſtitutionem concedere.*

3 *Minor non reſtituitur aduerſus pactum, quod ipſi non nocet, & aduerſario prodeſt.*

4 *Minor reſtituitur ſiue ſui negligentia, ſiue dolo Aduerſarij læſus exiſtat.*

5 *Reſtitutiònis beneficiũ fuit conceſſum in auxilium minoris ætatis.*

6 *Minor reſtituitur ſi dolo aduerſarij læſus ſit.*

7 *Minor læſus facto, vel dolo tertij non reſtituitur.*

8 *Contra tertium dolo, vel facto lædentem minorem, ei competit áctio in factum ſiuè ad intereſſe.*

9 *Minori læſo ex caſu fortuito non datur in integrum reſtitutio.*

10 *Vbi damnum fuiſſet magis veriſimile quam lucrum minor ex caſu etiam fortuito deberet in integrum reſtitui.*

11 *Vbi damnum prauideri poterat ſi adhibita fuiſſet diligentia minor etiam ex caſu fortuito debet reſtitui.*

12 *Si damnum ex poſt facto ſuperueniat minor debet reſtitui.*

13 *Etiam aduerſus caſum fortuitum dari poteſt reſtitutio, quæ dicitur venia ætatis.*

14 *Læſio ex caſu fortuito illa dicitur, quæ nac tempore contractus aderat, nec veriſimiliter imminebat.*

15 *Non eſt reſtituendus minor aduerſus contractum vbi ita poſſibile erat, quod damnum contingeret, ſicut quod non contingeret, quod intellige iuxta ſeq. diſtinct.*

16 *Minor læſus non reſtituitur aduerſus conuentionem in qua ſe lucro, & damno expoſuit, & vtrumque erat veriſimile.*

17 *Minor reſtituitur aduerſus conuentionem, in qua ſe tantum periculo expoſuit, licet periculum eſſet incertum.*

18 *Minor aduerſus lucrum contrahendo perperam amiſſum in integrum reſtituitur.*

19 *Minor æqualiter reſtituitur ob lucrum omiſſum ac propter damnum paſſum.*

20 *Procedit concluſio in lucro ceſſante.*

21 *Procedit in lucro veriſimili.*

22 *Explicatur quomodò reſtituatur minor aduerſus læſionem modicam.*

23 *Eccleſia reſtituitur aduerſus lucrum omiſſum.*

24 *Mi-*

24 *Minor aduerſus lucrum pænale, & odioſum non reſtituitur.*

25 *Minor reſtituitur aduerſus lucrum cũ damno alterius, eius tamen fauore conſtitutum.*

26 *Minor non reſtituitur aduerſus lucrum conſtitutum mero odio aduerſarij.*

27 *Fiſcus in pęnalibus non reſtituitur.*

28 *Minor non reſtituitur aduerſus ea quæ non reſpiciunt eius commodum, ſed ſolum iniuriam aduerſarij.*

29 *Minor reſtituitur in his quæ eius commodum reſpiciunt, etiam cum aduerſarij iniuria.*

30 *Re non integra non datur minori reſtitutio.*

31 *Non reſtituitur minor contra minorem agentem de damno vitando.*

32 *Fauorabilius reſtituitur minor vbi agit de damno vitando, quam ſi agat de lucro.*

33 *Eccleſia reſtituitur aduerſus lucrum omiſſum.*

34 *Aduerſus lucrum veritatis omiſſum minori regulariter reſtitutio competit.*

35 *Minor reſtituitur aduerſus lucrum omiſſum affectionis.*

36 *Reſtituitur minor ad intereſſe affectionis, ſi res erat maiorum ſuorum.*

37 *Reſtituitur minor qui emendo permutando, &c. in malum vicinum incidit.*

38 *Reſtituitur minor aduerſus rẽ in mala loci intemperie emptam.*

39 *Reſtituitur minor aduerſus venditionem, vel neglectam emptionem rei, vbi adeſt ſepulcrum maiorum, vel eorum imagines.*

40 *Minori etiam aduerſus damnum de futuro competit reſtitutio.*

41 *Minor non reſtituitur aduerſus damnum futurum, quod prouenit abſque eius culpa.*

42 *Minor qui ex præſenti contractu futurum damnum expectat dicitur læſus & debet reſtitui.*

43 *Minor reſtituitur aduerſus obligationem factam ſub conditione, quæ non eſt purificata.*

44 *Minor reſtituitur aduerſus locationem factam potentiori.*

45 *Mior reſtituitur aduerſus emptionem domi, vel molendini ruinam minantis.*

46 *Vbi ius ſpecialiter exprimit quanta debet eſſe læſio, minori non competit reſtitutio, niſi de illa conſtet.*

47 *Vbi ius de modica læſione eſt contentus vt reſtitutio locum habeat grande dã. num non requiritur.*

48 *Minor reſtituitur aduerſus læſionem magnam, & maximam.*

49 *Læſio enormis, & enormiſſima non conualidatur iuramento.*

50 *Aduerſus læſionem mediam ſeù modicam non datur reſtitutio.*

51 *Vbi dubitatur an læſio ſit magna, vel parua Iudicis intrat arbitrium.*

52 *Eccleſia modicè læſa iure minorum non reſtituitur.*

53 *In læſione nõ proueniente ex facto proprio etiam ſi ſit modica minori reſtitutio datur.*

54 *Pupillus reſtituitur aduerſus læſionem modicam quamuis à ſe ipſo lædatur.*

55 *Conciliantur opiniones quarum vna aduerſus modicam læſionem minorem reſtituendum aſſerit, Altera ſecus.*

56 *Vbi minor facto proprio læditur, modica læſio ad reſtitutionem non ſufficit.*

57 *Iudicis arbitrium locum habet in materia reſtitutionis minoris ex læſione modica.*

58 *Reijcitur opinio quæ aduerſus læſionem minimam reſtitutionem admittit.*

59 *Reſtitutio in integrum aduerſus læſionem minimam regulariter locum non habet.*

60 *De minimis non curat Prætor.*

91 *DD. confundunt has voces læſio maxima, ideſt enormiſſima; maior, ideſt enormior, magna, ideſt enormis.*

62 *Minor læſio dicitur, quæ duos aureos non excedit.*

63 *Læſio in duobus aureis attenta paupertate læſi poteſt eſſe maxima.*

64 *Iudicis arbitrio definitur, quæ ſit læſio enormis, & enormiſſima, quæ modica, & quæ minima, attenta qualitate rei & perſonę in arbitranda.*

65 *Vbi læſio reſpicit actum in ſe, quia minori v. g. non intereſt feciſſe contractum, ſemper læſio eſt onormis, & digna reſtitutione.*

66 *Vbi læſio conſiſtit in prætio arbitrabitur Iudex vtrum ſit grauis nec ne attenta qualitate contractus.*

67 *In conuentionibus in quibus læſionis quantitas non poteſt conſiderari reſpectu*

ſpectu rei ad rem, conſiderare debet Iudex *qualitatem læſionis rei reſpectu perſonę.*

68 *Aduerſus rem donatam minor non reſtituitur, ſi modicum ei damnum afferat.*

69 *Aduerſus vſucapionem minori in integrum reſtitutio datur.*

CAPVT III.

QVoniam ad petendam in integrum
reſtitutionem non ſufficit minor
ætas, ſed ſimul etiam læſio concurre-
1 debet, poſtquam de ipſa minorum
ætate dictum eſt, de læſione dicen-
dum ſequitur, quam ad hoc vt minor
reſtituatur neceſſariam dico, *per Text.*
in l. nam & poſtea §. *minor ff. de iure*
iuran. & in l. non omnia, & l. quod ſi
minor. §. 1. *ff. de minor.* ibi: *Itaque*
niſi, aut manifeſta circumſcriptio ſit,
aut tam negligenter in ea cauſa verſati
ſunt: Prætor interponere, ſe non debet,
& ad literam *in l. minoribus* C. *de reſt.*
in integr. ibi: *Minoribus in integrum*
reſtitutio, in quibus ſe captos probare
poſſunt, & ſi dolus aduerſarij non pro-
betur, competit. Nam ſi ad minorum
libitum etiam vbi nullũ eis damnum
illatum probatur reſtitutio concedi
2 deberet, nemo cum ipſis contrahe-
ret, & conſequenter id, quod ad mi-
norum indemnitatem, & vtilitatem
introductum fuit, in illorum damnum
verteretur ex not. *in dicta l. quod ſi*
minor. §. 1. ibi: *Non ſemper autem ea,*
quæ cum minoribus geruntur reſcinden-
da ſunt: ne magno incommodo huius æta-
tis homines afficiantur, nemine cum his
contrahente: & quodammodò commercio
eis interdicente, quare vbi initi pacti
obſeruantia minori non nocet, aduer-
3 ſario verò prodeſt minor reſciſſionem
petens audiri non debet *l. 2.* §. *idem*
aiunt ff. de aqua plu. arcend.

Vndè ſit regula, quòd minor tunc reſti-
tuitur cum verè læſus eſt, ſiue ſimplici
ſua negligentia, ſine aduerſarij dolo
4 id contigerit *l. 1. ff. de min.* ibi: *Fra-*
gile huiuſmodi ætatis conſilium &c. quæ
verba ſatis apertè demonſtrant prop-
ter ætatis fragilitatem beneficium
5 hoc fuiſſe conceſſum, quòd & in ſpe-
cie docent *Io: Andr. in cap. Auditis*
verbo minoribus extr. de reſt. in integr.
Alber. in l. ſi minor. n. 1. C. de tranſact.
Maur. tract. de in integr. reſt. cap. 174.
Menoch. tract. de recup. poſſeſſ. remed.
15. n. 136. & habemus *Text. expreſ-*
ſum in l. minoribus C. de reſt. in integr.
ibi: *Etiam ſine dolo aduerſarij.*

Siue ex ſimplici dolo aduerſarij, ſine
6 propria negligentia *l. quod ſi minor* §. 1.
ff. de min. ibi: *Aut manifeſta circum-*
ſcriptio, aut manifeſta negligentia in-
terueneri. & l. non omnia ff. de minor.
ibi: *Vel ab alio circumuentus, vel ſua*
facilitate deceptus. Nam ſi minori in
integrum reſtitutio competit vbi ſui
negligentia, vel imprudentia decipi-
tur; eò magis danda videtur ſi alterius
dolo circumducitur, vt *argum. notab.*
Gloſſ. in §. *prætium verbo definiuerit in*
fin. Inſt. de empt. & vend. Bart. in l.
ſi Societatem §. *arbitrorum num. 25. ff.*
pro Soc.

Quæſtio eſt an minor reſtituatur ſi facto,
vel dolo tertij, non fragilitate pro-
pria, vel dolo aduerſarij læſus ſit, vel
ſi læſio proueniat ex caſu fortuito.

Quòad primum breuiter dico, quòd ſi
7 minor facto, vel dolo tertij læſus ſit
non reſtituitur *l. arbitrio* §. *ſi cuius ff.*
de dolo vbi Gloſſ. l. 2. §. [illegible] *& l. ſequ.*
ff. ſi quis caut. Sed contra lædentem
competit actio in factum, ſiue ad in-
8 tereſſe; *ex not. in l. 3. cum ſua gloſſ.* ibi:
Verbo actionem ff. de eo per quem fact.
erit. quòd ſcitu vtile tradit *Oddus in*
ſuo tract. de reſt. in integr. part. 1. q. 4.
art. 4. vbi rem plenè examinat & ad
contraria reſpondet.

Quòad ſecundum breuiter etiam dico
9 quòd minori caſu fortuito læſo in in-
tegrum reſtitutio non datur; quia
quilibet etiam maior quantumuis
prudentiſſimus, fortuitis caſibus lædi
ſolet, & poteſt; nec conuenit quòd
ex cauſa fragilitatis ætatis detur reſti-
tutio, vbi fragilitas ipſa non eſt cauſa
læſionis, & hæc eſt communis DD.
Sententia, de qua teſtatur *Bart. l. ve-*
rum §. *ſciendum n. 1. vbi, & Bald. n. 2.*
ff. de min. Idem *in l. ait prætor* §. *ho-*
diè ff. de min. Soc. ſen. in l. 1. nu. 26. ff.
de vulg. & pup. et in l. qui duos num. 15.
ff. de reb. dub. Alex. in l. de fideicom-
miſſ. n. 2. vbi & Iaſ. nu. 7. C. de Tran-
ſact. Angel. in l. certi num. 3. C. Locat.
Zuccar. in repet. l. 1. nu. 57. C. de pact.
Andr. de Beſſet. in rep. l. 1. nu. 136. C.

de

de Sacroſ. Eccleſ. Afflict. ſup. Conſt. Regn. lib.2. rubr. 38. num.18. Arch. in cap. Epiſcopus 12. q.2. DD. communiter in l. fin.C.de reſt. in integr. & eſt Text. expreſſus in l. verum 11. §. ſciendum ibi: *Si capti eſſe proponantur, & in §. item ſeq.* ibi: *Item non reſtituetur, qui ſobriè rem ſuam adminiſtrans, occaſione damni non inconſultè accidentis, ſed facto velit reſtitui; nec enim euentus damni reſtitutionem indulget, ſed inconſulta facilitas. Et ita Pomponius lib. 28. ſcripſit. Vnde Marcellus apud Iulianum notat. Si minor ſibi ſeruum neceſſarium comparauerit, mox deceſſerit, non debere eum reſtitui, neque enim captus eſt emendo rem ſibi per neceſſariam, licet mortalem ff. de minor.* Ex conſulentibus quoque hanc opinionem communem dicunt *Alci. conſ. 110. n 4. Cephal. conſ.3. n.135. lib. 1. Natta conſ. 548. nu. 15. 16. lib. 3. Pedem. deciſ. 157. n.4. Rebuff. tract. de reſt. in integr. art.1. gloſ.2. n.7.*

Hæc tamen generalis regula, quod mi-
10 nor caſu fortuito læſus ex minorum Edicto non reſtituatur plures limitationes recipit, & primò vbi damnum eſſet magis veriſimile, quam lucrum, nam hoc caſu danda ei eſſet reſtitutio, quia vna cum caſu ipſius quoque minoris imprudentia acceſſit *Dec. l. de fideicommiſſo C.de Tranſact.* vbi aureum exemplum refert quòd nimirum ſi minor tranſigeret de fideicommiſſo reciproco, cum eo qui grauis, ſeù decrepitæ ætatis eſſet imprudentia propria diceretur lædi, propter veriſimilem ſpem ſucceſſionis tradit *Mauric. tract. de reſt. in integr. cap.297. Natta d. conſ.548. n.37.*

Limitatur ſecundò vbi damnum alias
11 inopinatum præuideri potuiſſet, ſi minor eam diligentiam adhibuiſſet, quam maiores adhibere ſolent, hoc etenim caſu minor reſtitui debet quaſi culpa caſum ipſum præceſſerit *Bald. in l. verum §. ſi locupleti ff. de minor. Natta d. conſ.548. nu. 41. Mauric. loc. cit. cap.178. in fin. eruditè Calà de reſt. in integr. minor. denegan. q.44. nu. 37.* Exemplum verò frequentiſſimum aſſignatur in emptione molendinorum, item in non venditione rerum mortalium, & quæ ſeruando vt plurimum pereunt, vt eruditè exemplificat *Fulgoſ. in l. ſi ex cauſa §. ſciendum ff. de minor.*

Limitatur tertiò vbi læſio, vel damnum
12 non procederet ab ipſomet actu per minorem facto, ſed ex poſt facto ſuperuenit; vt patet in minore compromittente, & docet *Aymon. conſ. 192. nu. 4.* vbi hoc etiam exemplificat in minore, qui domum potentiori locauit, quòd eſt notandum.

Limitatur denique quartò in reſtitutio-
13 ne Iuſtitiæ ex cauſa minoris ætatis, non autem in illa reſtitutione, quæ venia dicitur, de qua loquitur *Text. in l. qua neptis ff. de acq. hæred.* Nam etiam in caſu, aduerſus caſum fortuitum reſtitutio dari poteſt §. *ſciendum Inſt. de ex hæred. liber.* latè *Angel. de Perigl. in repet. l. in ſuis num.85. ff. de liber. & poſth.*

Cæterum læſio ex caſu fortuito, quòad
14 ſubiectam materiam procedere dicitur, vbi damnum contractus tempore neque aderat, neque veriſimiliter imminebat. *Alber. in l. ſi ſine §. quæſitum ff de min. Io: de Deo lib. cauill.5. cap.3. num.4. Affl. deciſ.340. Paul. de Caſtr. conſ.101.lib.2.* & pleniſſimè tradit *Aymon. Crane. conſ.12. num.17. lib. 1. & conſ.151. num. 7. & conſ. 188. num. 4.* docet etiam diſertè. *Menoch. tract. de arbitr. Iud. lib.2. caſ.149. n.19.*

Adhuc verò in quæſtione remanet, quid
15 dicendum ſit, vbi æqualiter poſſibile erat, quod damnum minori contingeret, & non contingeret. Ad quod breuiter reſpondeo, quòd licet communis DD. ſententia doceat reſtituendum non eſſe minorem, cui ita poſſibile erat, quòd damnum contingeret, ſicut quòd non contingeret, vt in ſpecie docent *Alex. in dicta l. de fideicommiſſo num.2. C. de tranſa. Sapia in repet. l. hæreditatem num. 17. C. de Impub. Rebuff. de reſt. in integr. art. 1. gloſ. 2. num. 8.* hoc exemplificans in locatione per minorem facta caſu fortuito fructibus excreſcentibus. Quod. & conſulendo tradunt. *Iaſ. conſ. 63. verſ. quarto facit Bertrand. conſ. 191. num.6. & conſ.238. num.3. lib.4. Natta conſ. 181. num. 9. lib. 1.* vbi & aliud exemplum notat *& conſ. 548. num.16. eod. lib.*

Cum diſtinctione tamen procedendum
16 puto; Aut verſamur in conuentione mino-

minoris, in qua ſe lucro, & damno expoſuit, & ita erat veriſimile vnum ſicut alterum, & in caſu ſi damnum accidat, minorem non eſſe reſtituendum dico, quia & lucrum contigere poterat, & quilibet maior ita etiam contraxiſſet, & decipi potuiſſet, quare in caſu ſine controuerſia procedunt dicta *l. de fideicommiſſ. C. de tranſact. l. ſi ea lege C. de Vſur.* & ibi not. per *Gloſſ. & DD.* nec non quæ habentur in *l. ſi pater puellæ C. de inoff. Teſtam.* cum cæteris doctrinis ſupra relat.

Aut verſamur, in minore, qui ſe peri-
17 culo tantum expoſuit, quod tamen periculum euenire, & non euenire poterat, veluti quia minor potentiori ſe, domum locauit, vel quia cum prædium aut molendinum æqualis prætij & fructus emere poſſet, molendinum emit cuius ruina contingere, & non contingere poterat. Et in caſu minorem reſtituendum dico, eo quia ſine ſpe aliqua luceri, ſe damni periculo expoſuit. Nec releuat dicere quòd periculum erat incertum, quia licet non eueniſſet, quoniam lucrum nullum, ex tali conuentione ſperari poterat, minorem rem ſuam male egiſſe non niſi diei poteſt, quod diligens pater familias minime feciſſet; & iuxta hunc ſenſum procedit ſingularis decil. *Abb. in cap. peruenit. extr. de arbitr.* & dictum *à Roch. Curte in cap. fin. de conſuetud.* quem ſequitur etiam *Crauet. conſ. 192. num.* 4

Ex hac enim diſtinctione inter ſe diſcordantia Iura, & DD. opiniones mirabiliter conciliantur, & materia ipſa læſionis accidentalis, ſeu fortuitæ vtiliter declaratur.

Dictum fuit minorem in integrum reſtituendum eſſe, vbi de eius læſione conſtat; quia verò læſio non ſolum conſiſtit vbi contractus, vel ſui negligentia, vel dolo Aduerſarij in damnum minoris expreſsè reſultat, ſed & vbi non eſt lucrum, quia perperam, & inconſultè fuit omiſſum. Videndum ſequitur: An & ex hoc capite minori in integrum reſtitutio com-
18 petat. Ad quod breuiter dico, quòd ſi minor perperam, & inconſultè contrahendo lucrum amittat in integrum reſtitutionem ei dandam eſſe, vt expreſſe docent verba. *Text. in l. ait prætor §. fin ff. de min.* & per *tot. Tit. C. vt omiſſ. hæred. & per l. nō omnia ff. eod.* vbi ſancitur quòd vbicumque minor damnum patitur reſtitui debet; ſed lucrum omittendo damnum pati dicitur. *§. illud Inſt. ad leg. Aqui. dicta l. ait prætor, & l. ſeqq. ff. de Min.* ergo aduerſus lucrum omiſſum debet reſtitui; vt vno ore per iura allegata concludunt vbique *DD.* & ex Iuriſtis in ſpecie *Bart. Bald. in d. l. ait Prætor §. fin Soc. iun. conſ. 46. num. 8. lib. 4. Riminal. conſ. 261. num. 15. lib. 2. & conſ. 315. eod. Natta conſ. 631. num. 16. & 28. Fulgoſ. in l. 1. numer. 2. C. ſi vt omiſſ. hæred.* Ex Canoniſtis *Innoc. in cap. conſtitutus extr. de reſt. in integr. vbi Abb. num. 5. Card. num. 3. Bell. in fin. Deciſ. in cap. Maioribus num. 3. de præbend. Couar. var. reſol. cap. 5. num. 2. Bellam. deciſ. 182. Gloſſ. in cap. auditis verbo reſtituimus extr. de reſt. in integr.*

Concludo igitur quòd minor, æqualiter
19 reſtituitur ob lucrum omiſſum, ac propter damnum paſſum. Quæ qui-
20 dem concluſio ampliatur primò, etiā in lucro ceſſante. Ita *Gomeſ. var. reſol. tom. 2. cap 13. n. 1.*

Ampliatur ſecundò quòad lucrum ve-
21 riſimile *Angel. Imol. Paul. de Caſtr. in l. cum quidam ff de acquir. hered.* vbi & *Iaſ. num. 1. Alex. num. 4. Iacob. de S. Greg. in l. 1. num. 6. C. de reſt. in integr. & in l. 1. C ſi vt omiſſ. hæred. Mant. ſing. 628. Tiraq. de vtr. retract. part. 1. §. 35 Gloſſ. 2. num. 9.*

Ampliatur tertiò ſecundum aliquos in
22 lucro modico ex not. per *Dec. in cap. maioribus n. 4. de præbend. & in cap. de appellat. num. 30. de appell. Gorat. in l. qui liberos num. 61. ff. de ritu nupt. Natta conſil. 481. num. 12.* Sed hanc ampliationem eatenus veram exiſtimo, quatenus vera eſt illa ſententia quòd minor ob damnum modicum reſtituatur, quæ tamen cum magis communiter à *DD.* reprobetur vt dicam infra, non eſt amplectenda ſimpliciter, ſed ſolum in illis caſibus, in quibus ob læſionem modicā minor etiam reſtituitur.

Ampliatur quartò fauore Eccleſiæ, quæ
23 reſtituitur aduerſus lucrū omiſſum.

Abb.

Abb.in cap.auditis num.15.extr.de reſt. in integr.Rodoan.de reb.Eccl. non alien. quæſt. de reſt. in integr.n.14.

Præfatas autem ampliationes limita in
24 lucris odioſis, & pœnalibus; Minori enim ad lucrum odioſum, ſiue cum damno alterius exigendum reſtitutionem in integrum non competere vno ore affirmant DD. per Text. *in l. ſciendum ff. ex quibus cauſ. maior*, vbi *Bart. & in l.eum §. ſi pupilli num. 1. ff. de Vſur. & in l.1.num.2.C.de ann. except.Bald.dicta l.1.num. 6. & l. pupillorum C.de repet. hæred. Alber.d.l. Prætor ait num. 2. ff. de minor. Paul. de Caſtr. in l.3.§.Labeo ff.de acquir.poſſeſſ.* & ibi *Alex. num.7.Iacob. de S.Georgio in l.1. num.6.C.de reſt.in integr. Tiraq. dict. tract. de vtroque retract. part.1. §. 35. gloſſ. 2. num. 10. & 11. Afflict. ſuper Conſt.Regn.lib.2.rubr.40. num.8.Mantua ſing. 628. Alexand. conſ.119. num. 13. lib. 9. Curt. iun. conſ.110.num.14. Capic. deciſ. 62. num. 4. Afflict. deciſ. 390.per tot. Ludouic. Peruſin. deciſ. 64. num.9. lib.2.*

Hæc tamen Concluſio ità ſimpliciter à DD. firmata non arridet, ſed cum ſequenti diſtinctione tranſeundum puto. Vel minor vult reſtitui ad lucrum odioſum eius tantum fauore conſtitutum. Vel mero odio Aduerſarij duntaxat introductum. Vel tam fauore proprio, quam aduerſarij odio.

Primo caſu minori reſtitutionem concedendam
25 dendam eſſe non dubito, nam quoties minor reſtituitur ad lucrum omiſſum neceſſum eſt, quòd cum damno alterius reſtitutio contingat vt diſertè docet *Sfort. de in integr. reſt. Part. 1. quæſt.4. art.9.n.97.*

Secundo procedit ſimpliciter expreſſa
26 concluſio, quod non reſtituatur ex *not. in l. auxilium ff. de minor.* ex qua lege non permittitur reſtitutio minori aduerſus omiſſam actionem iniuriarum. Patet etiam ex his, quæ habentur *in l. cum quidam §. ſi pupillo ff. de Vſur.* vbi ad literam dicitur aduerſus non petitas vſuras minorem non poſſe reſtitui, de quo I. C. *in fin.* rationem reddit dicens. *Vſuræ enim non propter lucrum petentium, ſed propter moram non ſoluentium infliguntur*, vt *gloſſ. exponit*, & ſic de ſimilibus,
27 & in ſpecie de ipſo Fiſco, qui in pœnalibus neque reſtituitur.

Tertius caſus noua diſtinctione indiget,
28 nam vel quod principaliter intenditur eſt pœna, & iniuria aduerſarij, quæ in minoris commodum non redundat; & regulariter ei non competit reſtitutio, vt patet in petita reſtitutione ad opponenda crimina contra teſtes ex not. *per Card.in clem. 1. num. 22.de reſt. in integr.Bellam.in cap. Auditis num.6.extr.eodem Capic. deciſ.62. num.4. Couar.pract quæſt.cap.26. nu.4.* & communiter affirmant. DD. Vel id
29 ad quod principaliter agitur reſpicit commodum minoris, quamuis Aduerſarij iniuria in conſequentiam veniat, & in caſu minor reſtituitur ex not. *in l. 1. C. de reſt. in integr. & allegat. per Dyn. Bart.& alios in l.qui fundum §. quæ bona ff. pro empto.* & per eumdem *Bart. in l. Labeo in fin. & ibi per Roman. Alex. Iaſon. Alexand. in l. cum quidam numer. 4. ff. de acquir. hæred.*

Limita etiam. Vbi res non eſſet inte-
30 gra ex not.per Text.*in l.quod ſi minor §. Scæuola ff. de minor.* docent *Eman. Coſta in repet. §. & quid ſi tantum l. Gallus ff.de lib.& poſth.in 2. part.n.57. Couar.reſol. cap.5.n.2.*

Limita quoque. Vbi minor contra mi-
31 norem agentem de damno vitando reſtitutionem peteret *l. ſi filio fam.35. ff. de minor. Curt. Iun. conſ. 100. num. 13. & 14. Ceph. conſ.7. num.16. & 17. lib. 1.*

Et regulam generalem ſemper præoculis
32 lis habeas, quòd non ità fauorabiliter minori concedenda eſt reſtitutio ſi agat de lucro, ſicut vbi ageret de dàmno *Tiraquell. de vtroque retract. §.35. gloſſ.2. num.7. Eman. Coſta dicto §. & quid ſi tantum in 2.part. num.58. & ſeq.*

Quin, & nota quòd, quæ ſupra dixi de
33 minore reſpectu lucri omiſſi, procedunt etiam in Eccleſia *gloſſ.in Clem.1. verb.grauiora de Procurat. Imol. in dicta Clem.1. Tiraq. d.§.35. gloſ.2. num. 10.Rayn.l.1.§.nunciatio n.219.& 236. ff. de non. oper. nunc pulchrè Rim. conſ. 400. per Tot. lib.2.*

Quoniam verò duplex eſt intereſſe ſeu
34 lucrum, vnum nempe veritatis, alterum affectionis: Quòad lucrum veritatis omiſſum minorem eſſe reſti-

 tuen-

tuendum Concluſio ſine difficultate,
procedit per *Text. in l. minoribus in
fin. ff. de minor. vbi paſſim DD. Bald.
& Alber.* notat etiam *Dec. in cap. vt
debitus num. 7. de appellat. Curt. conſ.
181.num.17.*

Quòad autem lucrum affectionis, licet
35 dubitabilior videatur articulus ex
deductis per *Odd.dicta part. 1. quaſt.4.
art. 10. num.82. & ſeqq.* attamen con-
cludendum, quod minor propter ſo-
lum intereſſe affectionis reſtituitur.
per text. *in l. ſi in emptionem ff. de mi-
nor.* ibi: *ſi in emptionem penes ſe collo-
catam minor adiectione ab alio ſupere-
tur: implorans in integrum reſtitutio-
nem audietur, ſi eius intereſſe, emptam
ab eo rem fuiſſe, ad probetur: veluti
quod maiorum eius fuiſſet: ita tamen,
vt id, quod licitatione acceſſit ipſe offe-
rat venditori.*

Quod & cõmuniter poſt gloſſ. hic affir-
mant. *DD.Bald. & Alb. in dicta l.ſi in
emptionem Ioan.Igne.in repet. l.dudum.
num.38.C.de contrah.empt.de Benedict.
in cap. Raynutius part. 1. num.34.de te-
ſtam.Tiraq.tract. de vtroque retract. in
prafat.num.34.Sapia ad l.vnic.num.35
C. de ſent. qua pro eo, quod int.Rebuff.
de reſt.in integr.art.1.gloſs.3. num.11.
Alex.conſ 67. num. 3. lib.5. Gozadin.
conſ.44.num.7. Dec.conſ.403.n.22.Rol.
à Vall.conſ.1. n.10.lib.1.*

Non deſunt qui prædicta reſtingunt ad
36 intereſſe affectionis in caſu, quo res
erat maiorum ſuorum, in quibus ter-
minis loqui videtur allegata *l. ſi in
emptionem.* Sed aliud habemus exem-
plum vbi minor propter emptionem,
37 permutationem, vel licitationem,
aut optionem rei à ſe factam in ma-
lum vicinum incidiſſet. eſt *gloſ.notab.
in l.nam quod. §.1.verbo pupillum ff.ad
Trebell.* docet *Mant. ſingul. 7. num.3.*
eſt etiam text. *in l. quod ſape in fin. ff.
de contrahend.empt. Vid.qua tradit Co-
lumel. de incommodit. vicini mali in 3.
lib. de re ruſtic. cap. 3.* Vulgare eſt
etiã prouerbium. *Aliquid mali propter
vicinum malum.* Alterum quoque
38 allegare exemplum poſſumus in ca-
ſu, quo minor incidiſſet in malam lo-
ci, & aeris temperiem per text. *in l.
libertus qui ſoluendo ff.de bon.liber.* do-
cent *Bart.Veron.tract.de ſeruit.ruſtic.
pradior.rubr. de aere num.4. Rip. tract.
peſt. Tit. de remed. praſeru. contra pe-
ſtem num.3.* Quin & in dicta *l.libertus.*
alterum exemplum exprimitur, ſi
39 minor vendidiſſet, vel emere omiſiſ-
ſet locum, in quo erant ſepulchra ma-
iorum ſuorum, vel imagines depictæ,
&c. quæ multum notabilia ſunt, vt
hic notat *Odd. dicto art. 10.* vbi re-
ſpondet contrarijs, & reijcit limita-
tionem expoſitæ concluſionis ad ca-
ſum ſpecialem *d. l. ſi in emptionem.*
ideſt cum minor ſuperatur in pacto
additionis in diem, & non alias.

Ceterum quia læſio ſeu damnum, poteſt
eſſe cauſatum, vel euenire de futuro.
Ex dictis verò ſatis ſuperque conſtat
quomodò reſpectu læſionis prouenië-
tis ex damno cauſato minori reſtitu-
tio competat. Videndum remanet:
An minor reſtituendus ſit propter
damnum, ſeu læſionem de futuro,
ideſt non propter damnum quod pa-
titur, ſed quod quandoque paſſurus
40 eſt. Et reſtitutionem competere de-
ducitur ex not. *in l. non omnia ff. de
minor.* ibi: *aut ſe oneri, quod non ſuſci-
pere licuit obligauerunt.* Hoc quoque
affirmant *Bal. in l. minoribus ff. de mi-
nor. Alex. in l.fideicommiſſo.num. 2.C.de
Tranſact. Curt. Iun. conſ. 118. Natta
conſil. 548. num. 16. & indiuidualiter
firmat Ruin. in l. 1. §. nunciatio num.
233. ff. de oper. nou. nunc.* Cum hac
tamen generalitate tranſeundum non
puto, ſed conſiderandum An dam-
num de futuro imminens cauſetur ab
eo, quod minor fecit, adeò vt non
immineret, ſi minor ei cauſam non
dediſſet, vel non cauſetur culpa mi-
noris, ſed aliunde procedat. Nam
41 ſi non proueniat ab aliqua cauſa eius,
quod minor geſſit, puta quia minor
indigens pecunia rem iuſto prætio
vendit, quam ſecundum commune
iudicium intra aliquot menſes multò
plus valituram apparet; reſtitutio-
nem in integrum ei non competere
arbitror, quia quod fecit prudenter
fecit, nec eius factum eſt cauſæ in-
crementi. Si verò cauſetur ab eo,
quod minor fecit, hoc caſu procedit
concluſio; quod minori reſtitutio
42 competat aduerſus damnum futu-
rum; nam adhoc vt minor dicatur
læſus, ſufficit, quod damnum futu-
rum expectet. Hinc eſt, quod mi-
nores

43 nores reſtituuntur aduerſus obliga-
tionem factam ſub conditione, quæ
adhuc non euenit. vt notat *Fulgoſ.in
l.nam & poſtea §. ſi minor.ff.de Iur.iur.
num.* 4. reſtituuntur etiam aduerſus
44 locationem potentiori factam, pro-
pter futurum periculum ne penſiones
ſolnat. vt tradit *Granet.conſ.192.nu.4.*
Nec non reſtitui deberent aduerſus
emptionem domus, vel molendini,
45 quod ruinam minaretur. *Fulgoſ. in l.
ſi ex cauſa §. ſciendum ff. de minor.* &
cum hanc diſtinctione reſpondetur
contrarijs, quibus diſtincte ſatisfacit
Odd dicta q.4.art.11.per tot.

At quoniam non aduerſus quamlibet
læſionem in integrum reſtitutio con-
ceditur iam dicendum occurrit qua-
lis, & quanta læſio eſſe debeat vt mi-
nor poſſit reſtitui. Circa quod no-
46 tandum quòd ſi ſit in iure ſpecialiter
expreſſum, quanta requiratur læſio,
non reſtituitur minor, niſi illa inter-
ueniat. Nec modica ſufficit, ſi de
magna ius loquatur, vt habetur *in l.
1.C.ſi adu.vend.pign.* Nec grande dã-
47 num requiritur vbi ius de modica
contentum eſt. ex not. *in l.3. §. ſi quid
minori. & in l. minoribus ff. de minor.*
ponderari enim poteſt in vtroque iu-
ris loco dictio *aliquid*, quæ etiam ve-
rificatur in minimo, vt aduertit *Odd.
dicta quaſt. 4. part. 1. artic. 12. nu-
mer.* 98.

Si verò nihil expreſſum ſit, & verſemur
extra ſpeciales caſus iuris, diſtingue-
re oportet inter læſionem, maximam,
magnam, modicam, & minimam: ſi
de maxima, & magna læſione ſermo
ſit, indubitabile eſt reſtitutionem
48 competere. *l.1.C.ſi aduerſ vend.pign.
& l.penult.ff. de minor.* etiamſi contra-
ctui iuramentum interueniſſet, quia
in læſione enormiſſima & enormi iu-
49 ramentum non obſtat *l. ſuperſtiti. C.
de dolo*, & hæc eſt communis *DD.*
opinio, de qua teſtantur. *Socin. iun.
conſ.144.n.15. Natta conſ.166.& conſ.
167.per totum.*

Si verò de læſione media, ſeu modica
50 loquamur, quamuis ex hac læſione
minorem eſſe omninò reſtituendum
doceant quamplures Doctores relati.
per Odd.dicta quaſt.4. art.12. nu.105.
In contrariam tamen ſententiam in-
clino, quam te vera DD. calculo ma-
gis communem eſſe conſtat. pro hac
enim ex Iuriſtis ſtat *gloſſ.in l. ſcio. ff.de
reſt.in integr.verbo maxime & in l.pen.
ff. de Mino. Azo. in rubr. C. de reſt. in
integr. num.2. Bart. in dicta l. ſcio, &
in l. ſi proprietarius num. 3. vbi etiam
Dyn. ff. de damn. in fect. Bal. in l. & in
maioribus. C. de appellat. & in l. ſi in
emptionem in fin. ff. de min. Deci. in l.
quoniam num. 3. C. de teſtam. in l. cum
quid num. 1. ff. ſi certum petatur & in
l.1.§.1.ff. quod quiſque iuris Tiraquell.
in l.ſi vnquam n.15. C de renoc. Donat.
Aldobr in add. ad Decium in cap.de ap-
pellationibus num.30. de appellat. Alex.
in l. 1. §. nunciatio num.33. ff. de oper.
nou.nunc.* Ex Canoniſtis *gloſſ.Hoſt.Pet.
de Anch. Anton.de Butr.Abb.* & cæteri
paſſim *in cap. 1. extra de reſt. in in-
tegr. Butr.in cap.conſtitutus num.12.eo-
dem tit. Io:Andr.Hoſt.Card. & Abb. in
cap. cum ex literis eodem Bald. in cap.
cum adeò num. 6. de reſcript. Abb. in
cap quintanallis num.33. de iur. iuran.
& in dicto cap. de appellationibus nu.3.
gloſſ. in cap.2. verbo læſa de reſt. in in-
tegr. in 6. Bero. in cap.1. num.8.* & ibi
*Anch.num.2 eodem.Tit.Imol.in clem.1.
eodem tit.* ex conſulentibus *Suarez al-
leg.21. num.3. Alex. conſ.27.num.2.lib.
1.conſ.222.num.10. & 11. lib.2. Grat.
conſ.427. num. 81. lib. 1. Rimin. conſ.
400.num.37.& ſeq. lib.2.* plenè *Iaſon.
conſ. 63. num. 2. lib. 3. Beltrand. conſ.
109.lib.3.Ruin.conſ.129.num.14.lib.5.
Bero.conſ.31. num.10. & conſ.84. num.
20.lib.1.Mandell.conſ.11.num.21.Bur-
ſat. conſ. 17.* Hanc eamdem opinio-
nem vti magis communem ſequun-
tur & docent. *Iac. à Can. tract. repre-
ſal.in rubr.num.36. Capol.tract.de edi-
lit. edict. l. 1. §. ſed ſciendum num. 91.
ſed ſciendum num. 91. Corſett. tract. de
minimis. part.2. num. 21. Afflict. ſuper
conſt.regn. lib.1.rubr.70.nu.7. Rodoan.
tract. de reb. Eccleſ. non alien. quaſt. de
reſt.in integr. num.11. Manric.in tract.
de reſt. in integr. cap. 328. Gabr. lib.2.
concl. tit.de reſt.in integr.concl.1.Capie.
deciſ.109.num.6.Odd.de reſt.in integr.
part.1. quaſt.4. art. 12. ſub num. 105.*
licet *concludat. num.106.* hoc remit-
tendum Iudicis arbitrio hac ratione
motus, quod ſicut eſt receptiſſima
51 DD. ſententia, quod vbi dubitatur
an læſio ſit magna, vel parua, hoc iu-

dicis remittitur arbitrio, vt ipſemet
plene probat *d. q.4. art. 13.* ità & iu-
dicis arbitrio committendum ſit an
propter modicam læſionem minor de-
beat reſtitui. Quod & originaliter
ſentit *Io. de Deo in ſuis canil. lib. 5.
cap. 3. n. 9. Crot. conſ. 198. n. 15. lib. 2.
Vrſillus Inſt. de act. §. ſi quis agens nu.
14. Borgn. tract. de tut. & cur. n. 140.*
qui teſtatur de communi *DD. Conar.
var. reſol. lib. 1. cap. 5. num. 11.* cuius
auctoritatem tanti facio, vt ab hac
ſententia neque in conſulendo, ne-
que in iudicando recedendum pu-
tem.

Eſt ergo Concluſio, quòd modica læſio
52 non ſufficit ad hoc vt detur in inte-
grum reſtitutio, quare & dico Eccle-
ſiam iure minoris in integrum non re-
ſtitui, ſi modicè tantum læſa ſit. *Soc-
cin. Iun. conſ. 84. n. 42. lib. 2. Gabr. tit.
de reſt. in integr. concl. 1. nu. 2. Burſat.
conſ. 27. n. 17.*

Nota tamen quòd ſi minor non læditur
53 ex facto proprio, ſed à ſuis Tutori-
bus, & Curatoribus, vel alijs admi-
niſtratoribus, quælibet etiam modica
læſio ſufficit, quòd notabiliter docet
*Iacob. de S. Georgio in l. 2. C. ſi aduerſ.
vendit.* per theoricam *Bart.* commu-
niter receptam *in l. ſi Societatem §. ar-
bitrorum in 6. quæſt. ff. pro Socio. Ful-
goſ. in l. illud quæritur §. ſi impuberis ff.
de ennct. poſt Rayn. & Dyn. allegat text.
in l. & ſi ſine §. quæſitum, & l. tutor,
& l. penult. ff. de min.*

Nota denique quòd ſi pupillus læſus ſit
54 ob modicam læſionem reſtituitur
quamuis à ſe ipſo lædatur *Bald. in l.
cum ipſe C. de contrahend. empt. nu. 10.
Affl. de conſ. recti feudi. cap. Sacramen-
tum n. 16.*

Ex his duobus notabilibus patet conci-
55 liatio ad diſcordantes grauium, &
multorum hinc inde DD. opiniones,
quarum vna docet ob læſionem mo-
dicam minorem eſſe reſtituendum.
Altera verò reſtituendum non eſſe aſ-
ſerit. Nam quæ reſtituendum dicit,
intelligi debet vbi minor facto alte-
rius læditur, vel ſi agatur de pupillo
56 læſo. Quæ verò non reſtituendum
affirmat, procedit vbi minor ex facto
proprio, contractu ſcilicet, vel diſtra-
ctu, ſeu additione, vel repudiatione
hæreditatis &c. modicam læſionem
ſentit. In prædictis tamen Iudicis ar-
bitrium neceſſum puto, non, vt &
57 aduertit eruditè *Odd. d. art. 12. num.
106.* defectu iuris, ſed defectu pro-
bationis huius iuris, quia hoc ius
practicari non poteſt niſi medio Iuriſ-
dictionis arbitrio.

Si denique de minima ſit ſermo, licet
58 non deſint, qui docent etiam pro mi-
nima læſione reſtitutionem dandam
eſſe vt plenè deducit *Gomeſ. in §. pœ-
nales Inſt. de act. n. 4.* cum alijs relat.
per *Odd. d. art. 12. n. 101. cum ſeq.*

Dico quòd vbi re vera de minima læſio-
ne agitur, ſumma tamen ipſius nego-
tij attenta, in integrum reſtitutionem
59 omninò denegandam eſſe. Quod &
apertè demonſtrant verba text. in *l.
quod ſi minor. § 1. ff. de minor.* ibi:
*Non ſemper autem ea, quæ tum minori-
bus geruntur, reſcindenda ſunt, ſed ad
bonum, & æquum redigenda, ne magno
incommodo huius ætatis homines adfi-
ciantur, nemine cum his contrahente: &
quodammodò commercio eis interdice-
tur. Itaque niſi aut manifeſta circum-
ſcriptio ſit, aut tam negligenter in ea
cauſa verſati ſunt. Prætor interponere
ſe non debet.* Iniquiſſimum ſiquidem
eſſet, ſi propter quid minimum re-
ſcindenda eſſent pacta, & conuentio-
nes bona fide initæ. Et minores ipſi
graui afficerentur incommodo, quia
non inuenirent cum quibus contra-
herent, vndè ab hominum commer-
cio ſegregati quodammodò viuerent.
His accedit vulgatum dictum, quòd
de minimis non curat Prætor, qui be-
60 neficium hoc reſtitutionis in integrũ
introduxit. Præter allegatos DD.
aſſerentes ex modica læſione reſtitu-
tionem non competere, qui in fortio-
ribus terminis hanc ſententiam do-
cent; in indiuiduo etiam tenent *gloſ.
in l. interdum ff. de minor. Bald. in l. 1.
C. ſi aduerſ. vend. pign. Aret. in l. 1. in
fin. C. ſi aduerſ. ſolut. Curt. iun. in l.
nam & poſtea §. ſi minor. n. 2. ff. de
iur. Rom. conſ. 90. n. 4. Alex. conſ. 67.
n. 4. Goza. conſ. 44. num. 8. Natta conſ.
631. n. 22. & conſ. 481. n. 13.*

Difficultas in hoc conſiſtit, quæ nam di-
catur læſio maxima, ideſt enormiſſima,
maior, ideſt enormior, magna ideſt
61 enormis, quibus vocibus frequen-
tiſſimè vtuntur DD. & præſertim No-
tarij,

Digitized by Google

tarij, vt aduertit Fulgoſ. l. 1. C. ſi ad-
uerſ. vend. pign. & ibi Aret. n. 2. facit
l. ſuperſtiti C. de dolo, nec non l. ſi mer-
ces vbi DD. ff. loc. In re tamen con-
trouerſa, quam plenè examinat Odd.
d. q. 4. art. 13. per totum, clarè &
breuiter practicabilem æquioremque
opinionem referam.

Dico igitur quòd quamuis DD, nullam
differentiam inter modicam, & mini-
mam læſionem conſtituant, quia ex
neutra reſtitutionem competere ma-
gis communiter exiſtimant. Attenta
tamen opinione illorum, qui in modi-
62 ca reſtitutionem admittunt, in mini-
ma verò negant, dici poteſt, quòd
differant, ſed in quo differentia con-
ſiſtat, nemo declarat. Et licet mini-
ma læſio illa videatur, quæ duos au-
reos non excedit ex not. in l. ſi oleum
cum l. ſeq. ff. de dolo; non tamen regu-
la hinc deduci poteſt, quia aliquan-
do attenta paupertate læſi, læſio in
63 duobus aureis etiam maxima dici
poſſet l. illicitas §. ne potentiores ff. de
off. Præſid. l. ſcio ff. de reſtit. in inte-
grum. Quare Iudicis arbitrio re-
64 mittendum puto, quænam dicen-
da ſit læſio modica, & quæ minima,
nec non quæ dicatur læſio enormis,
enormior, & enormiſſima, qui arbi-
trando attendere debet qualitatem
rei, & perſonæ, & ſecundum illam
iudicare. Nec diſcedendum ab ele-
gantiſſima doctrina Didac. Couar. lib.
1. var. reſol. cap. 3. num. 11. & ab his
quæ tradunt Azo. in Rubr. C. de reſt. in
integr. Bald. in l. adem. nu. 14. C. loc.
Alb. in l. 2. n. 1. C. ſi adu. vend. pign.
Saly. Cyn. Iacob. de Aren. & Petr. in l.
fin. C. de contrah. empt. Rip. in repet.
l. ſi vnquam n. 90. Cyn. in l. qui rem C.
de Sacroſ. Eccleſ. Iaſ. in addit. ad Port.
Inſt. de hæred. quæ ab inteſt. def. Felyn.
in cap. cum illorum de ſet. excom. Abb.
in cap. quintauallis num. 33. de iureiur.
Bero. in cap. in præſentia n. 179. de pro-
bat. & cap. cum dilecti nu. 55. de empt.
& vendit. & in cap. 3. num. 82. de reſt.
in integr. Rodoan. tract. de reb. Eccleſ.
non alien. quæſt. de reſt. in integr. §. 3.
n. 10. Menoch. de arbitr. lib. 2. cent. 1.
caſ. 75. Alex. conſ. 67. nu. 2. lib. 5. Dec.
conſ. 39. n. 7. Soc. iun. conſ. 144. nu. 14.
lib. 1. & conſ. 84. nu. 43. lib. 2. & conſ.
48. n. 22. lib. 1. Paris conſ. 89. num. 53.
lib. 1. Chircon. comm. opin. cent. 3. con-
cl. 7. qui nec in conſulendo, nec in
iudicando ab hac Sententia receden-
dum affirmat per text. in l. 1. ff. de iur.
delib. Quorum quidem doctrinæ pro
regulando Iudicis arbitrio ſunt ſa-
tis notabiles, cum verò poſſint cla-
riores reddi nonnullis additis, ideò
iuxtà ſequentes diſtinctiones iudican-
dum puto.

Vel minor læditur in contractu, pacto, aut
65 conuentione reciproca, ſeù corre-
ſpectiua, vtpotè ſunt contractus om-
nes innominati, & tranſactiones, nec
non contractus nominati vtpotè em-
ptio, venditio, locatio, conductio,
permutatio, & Societas. Et hoc ca-
ſu vel læſio in hoc conſiſtit, quia eius
vendere, emere, permutare, aut tran-
ſigere non interfuit, & conſequenter
reſpicit ipſum actum in ſe, non verò
rei præcium, ſeu valorem, & ſemper
erit grauis, enormis, & reſtitutione
digna, quia hoc inretesse eſt inæſti-
mabile. Vndè eo ipſo quòd Iudex
arbitratur non interfuiſſe minoris ta-
lem contractum facere, non obſtan-
te, quòd iuſto pretio contraxerit,
quia ipſe contractus eſt ei damnoſus,
qualiſcumque ſit læſio, minori in in-
tegrum reſtitutio competit. Suum
autem arbitrium Iudex dirigere de-
bet ponderando qualitatem minoris,
& quantitantem rei venditæ; vt alle-
gato exemplo, alios quoque referens
docet Odd. d. art. 13. n. 223.

Vel minor læditur in prætio, quia nem-
66 pè minus rem vendidit, vel magis
emit, quam diligens Pater familias
emiſſet, & hoc caſu non eſt diſce-
dendum ab allegata praxi Couar. re-
ſol. lib. 1. cap. 3. n. 11. vbi tradit ad-
uertendum eſſe à Iudice, quòd licet
aliquando læſionis quantitas grauis
in ſe dici poſſit, reſpectu tamen to-
tius ſummæ; cui præiudicaretur, ſi
conuentio reſcinderetur talis læſio
diceretur modica, & conſequenter
non attendenda, vt patet, ſi minor
diceret ſe læſum in conuentione facta
de mille aureis; in aureis 50. nam li-
cet 50. aurei in ſe non ſint quantitas
modica, reſpectu tamen 1000. au-
reorum læſio erit modica. Hanc etiam
ſequitur praxim Menoch. de arb. iud.
lib. 2. cent. 1. caſ. 75. Crot. conſ. 198.
num.

Digitized by Google

num. 15. *lib.* 2. *Bero. in cap. cum dilecti*
num. 55. *de empt. & vend. & in cap.* 1.
n. 82. *de reſt. in integr.* in his quoque
terminis explicant diſpoſitionem *l.*
ſcio ff. de reſt. in integr.

Vel minor læditur in conuentionibus, &
67 pactis non correſpectiuis, ſed ſimpli-
cibus, & in quibus nihil recipit, ſed
de ſuo erogat, videlicet donat, re-
nunciat, remittit, vel aliquid gratis
cedit. Et in caſu quia non poteſt con-
ſiderari aliqua quantitas læſionis re-
ſpectu rei ad rem, eò quòd nihil re-
cipitur vndè computatio fieri poſſit;
conſideranda eſt qualitas læſionis rei
reſpectu perſonæ, ideſt an quod mi-
nor de ſuo patrimonio minuit, atten-
ta qualitate ipſius minoris, & quanti-
tate eius patrimonij dici poſſit quid
minimum, magnum, vel mediocre;
nam licet minor ſemper in totum di-
catur læſus, cum aliquid de ſuo patri-
monio erogat, nihil è contra reci-
piens, & hoc ipſo reſpectu conſide-
rari ſemper poſſit enormiſſimè læſus;
quia qui in totum læditur proculdu-
bio ænormiſſimè læditur *Curt. in l. ad-*
monendi n. 379. *de iur. iuran. Menoch.*
de arbitr. q 70. *n.* 17. Quòad qualita-
tem tamen ſui patrimonij, adeò mo-
68 dicum errogatum eſſe poteſt, quòd
læſio dicatur minima. Quapropter
ſi minor contra rem à ſe donatam in
integrum reſtitutionem petat. Iudex
conſiderare debet, qualitatem per-
ſonæ donantis, & donatarij, quanti-
tatem patrimonij ipſius minoris, &
donationis. Si verò rem donatam ta-
lis quantitatis inueniat, vt attenta
nobilitate, & facultatibus minoris,
modicum damni ei attulerit; non re-
ſtituat; eò quòd minor fecit, quòd
vir quilibet nobilis feciſſet, actum li-
beralitatis cum modico ſui damno
exercendo, & conſequenter ſe vir-
tuosè gerendo. Quòd ſi minor rem
69 ſuā vſucapi permiſiſſet, quia in caſu
ſe prudenter geſſiſſe dici non poteſt,
nec actum virtutis, ſed negligentiæ
exercuit, hoc caſu abſque altera in-
ſpectione qualitatis, vel quantitatis,
reſtituendum puto, nam ſemper enor-
miſſimè læſus dicetur. Et ita diſtin-
guendo pertranſeundum adiudico in
confuſo hoc pelago præmiſſarum
quæſtionum, quas diſertè exami-
nat *Odd. d. quaſt.* 4. *art.* 13.

ARGVMENTVM

De impedimentis reſtitutionis in integrum, ſtantibus ſolemnitatibus adhibitis ab ipſo minore, in actu contractus.

SVMMARIVM.

1 *Reſtituitur minor aduerſus læſionem quam patitur etiamſi cum interuentu Tutoris, vel Curatoris contraxerit.*

2 *Minor læſus ſiue cum ipſo, ſiue cum eius Tutore res geſta ſit reſtituitur.*

3 *Minor reſtituitur aduerſus diſtractionem bonorum factam à Tutore bona fide, & vrgentibus creditoribus.*

4 *Procedit etiam ſi Pater filij emancipati eſſet Tutor, vel Curator.*

5 *Reſtituitur minor etiam adhibito Curatore, vbi adeſt ſtatutum quod ſine alterius conſenſu contrahere poſſit.*

6 *Minor reſtituitur, non obſtante quod contra Tutorem, vel Curatorem regreſſum habeat.*

7 *Reſtituitur Eccleſia læſa non obſtante interuentu Prælati, vel Syndici in actu per ipſum celebrato.*

Idem ſi per geſtum à ſuo Procuratore Eccleſia læſa ſit.

8 *Conſanguineorum præſentia adhibita in contractu minoris non impedit reſtitutionem.*

9 *Minor contrahens iuſſu Patris, ſi læſus ſit reſtituitur.*

10 *Patris præſentia, & Iudicis decretum in contractu minoris non impedit reſtitutionem, ſi conſtet de læſione.*

11 *In minore, qui iuſſu Patris mutuum contraxit reſtitutio ceſſat.*

12 *Amicorum præſentia in actu à minore celebrato non impedit reſtitutionem.*

13 *Minor aduerſus geſta per eius procuratorem, ſi ſit ſoluendo, non reſtituitur.*

14 *Secundum aliquos præſentia Principis in actu à minore celebrato facit ceſſare reſtitutionem.*

15 *Refertur opinio DD. aſſerentium Principis præſentiam in actu minoris exclude-*

cludere reſtitutionem, refertur etiam opinio contraria.

16 *Conciliantur opiniones circa excluſionem læſionis ob Principis præſentiam.*

Principis præſentia in contractu, vbi de ipſius Principis intereſſe agitur læſionis præſumptionem auget. ibidem num. 16.

Principis præſentia, quæ interuenit actui à minore facto ad ipſum auctorizandum, & læſionis præſumptio excluſiua locum habet. ibid. n. 16.

17 *Minori petenti reſtitutionem ad probandam læſionem non obſtante præſentia Principis in contractu ab ipſo facto; danda eſt reſtitutio.*

Præſumptio quòd Principis præſentia læſionem excludat non eſt ita iuris & de iure, quin admittat probationes in contrarium. ibid. n. 17.

18 *Minori læſo datur reſtitutiò aduerſus contractum inualidum ex gratia à Principe confirmatum.*

19 *Eccleſia læſa reſtituitur aduerſus contractum, ex qua læſa ſit non obſtante Principis auctorizatione, & præſentia.*

20 *Interpoſitio decreti in contractu minoris, ſi læſus ſit reſtitutionem non excludit.*

Vbi conſtat de Iudicis decreto non præſumitur deceptio, & læſio. ibidem num. 20.

21 *Vbi de læſione conſtat decretum Iudicis nihil operatur.*

Præſumptio, excluſiua fraudis proueniens ex Iudicis decreto non eſt præſumptio iuris, & de iure vnde; admittit probationes in contrarium. ibidem num. 21.

22 *Decretum interpoſitum à Iudice non perfunctoriè vt paſſim Iudices facere ſolent, ſed præcedente plena cauſæ cognitione impedit reſtitutionem.*

23 *Eccleſia læſa reſtituitur non obſtantibus ſolemnitatibus in actu per ipſam geſto adhibitis.*

24 *Iudicis decretum interpoſitum ſuper ætate minoris impedit reſtitutionem.*

25 *Declaratio Iudicis, quod minor maior ſit, ius facit inter omnes.*

26 *Audiri debet minor reſtitutionem petens ad probandum ſuper eius ætate ſententiam perperam latam fuiſſe.*

27 *Reſtituitur minor ſi aduerſarius ipſum eſſe minorem ſciebat, cum eo tamen vti maiore contrahere voluit.*

28 *Conſanguinei minoris præſumuntur de ſtatu ætatis illius informati, & ſecus dicentes ignorantiam probare debent, ſecus ſi ſint extranei.*

29 *Iudicis decretum ſuper ſolutione facta, minori reſtitutionem excludit.*

Emere à minore cum decreto Iudicis eſt actus facultatiuus, ſoluere verò, eſt actus neceſſarius. ibid. n. 29.

30 *Quid obſeruare debeant debitores in ſolutione minori facienda exprimitur.*

31 *Reſtituitur minor etiam ſi ſit in iudicio legitimè defenſus.*

32 *Remedium appellationis non tollit beneficium reſtitutionis.*

CAPVT IV.

BEneficium reſtitutionis in integrum iure minorum introductum, in caſu læſionis minoribus competere ſatis patet ex dictis in præced. Cap. Vndè videndum occurrit de ſpecialibus impedimentis eiuſdem Beneficij reſtitutionis, minoribus læſis competentis. An ſcilicet ceſſet vbi minor in ipſo actu à ſe celebrato, certas ſolemnitates adhibuit contrahendo ſcilicet cum Tutoris, vel Curatoris conſanguineorum, aut amicorum præſentia, interuentu, vel conſenſu. Prout ſi non per ſe, ſed per Procuratorem egit; vel ab eo geſta, Principe præſente, aut cum interpoſitione decreti Iudicis facta ſunt. Vel denique, quia in iudicio legitimè defenſus fuiſſe conſtat.

Et quidem quòad primum. Dico non
1 obſtante præſentia, & interuentu Tutoris, & Curatoris, minori læſo reſtitutionem in integrum competere, vt apertè colligitur ex *l. 2. C. ſi Tut. vel Curat.* ibi: *Minoribus annis vigintiquinque etiam in his, quæ præſentibus Tutoribus, vel Curatoribus in iudicio, vel extra iudicium geſta fuerint, in integrum reſtitutionis auxilium ſupereſſe, ſi circumuenti ſunt, placuit.* Et ex *l. fin. ff. de reſt. in integr.* ibi: *Quòd minores annis etiam qui per tutores curatoreſue ſuos defenſi ſunt, nihilominus in integrum contra rempublicam reſtituuntur.* Varijs quoque rationibus probat

bat

Digitized by Google

bat *Odd. de reſt. in integr. part.* 1.*q.*22.
*art.*1. vbi multras etiam ampliationes
refert.
Sic igitur ſiuè cum ipſo pupillo, ſiuè
2 eum ipſo Turore principalirer, pupilli
tamen nomine res geſta appareat, mi-
nor læſus in integrum debet reſtitui
*l. fin. C. ſi adu. rem iudic. vbi commu-
niter DD. & Iacobin. de S. Georgio in
l.*1. *C. ſi Tut. vel Curat.*
Quod & dicendum vbi Tutor bona fide,
3 vrgentibus nempè ereditoribus pu-
pilli bona diſtraxiſſet, habemus text.
ad literam *in l. Tutor* 47. *ff. de minor.*
ibi: *Tutor vrgentibus creditoribus, rem
pupillarem bona fide vendidit; Quaro
cum vrgentibus creditoribus diſtracta
ſit, nec de ſordibus tutoris meritò quip-
piam dici poteſt, an pupillus in integrum
reſtitui poteſt? Reſpondi cognita cauſa
æſtimandum: nec idcirco ſi iuſtum ſit re-
ſtitui, denegandum id auxilium, quòd
tutor delicto vacaret.* Docet *Paul. de
Caſtr. in d. l.* 1. *C. ſi Tut. vel Cur. In-
noc. in cap. ſuſcitata de reſt. in integr.*
Nec non procedit vbi ipſe Pater, qui
4 pupillum, vel adultum emancipauit
eiuſdem eſſet Tutor, vel Curator.
Nam quamuis Patris præſentia præ-
ſumptionem læſionis excludat. *Alber.
in l. etiam ff. de minor.* Attamen in in-
tegrum reſtitutio ei negari non debet
vt per text. *in l. etiam ff. de minor. af-
firmat Odd. d. art.*1. *nu.*8. vbi & refert
auctoritatem *Iacobin. de S. Georg. in
d. l.*2. *C. ſi Tut. vel Curat.*
In fortioribus etiam terminis idem affir-
5 mo, vbi adeſſet ſtatutum quòd mino-
ri ſine alicuius conſenſu contrahere
permitteret, etſi enim curatorem ad-
hibeat, reſtituitur *Bald. in l.* 1. *C. ſi
de mom. poſſ. fuer. appell. & ibi Salyc.*
Quæ omnia incontrouertibiliter proce-
6 dunt non obſtante, quòd minor con-
tra Tutorem, vel Curatorem regreſ-
ſum habeat *l. etiam C. ſi Tutor vel Cu-
rat.* ibi: *Etiam in his, quæ minorum
tutores, vel curatores malè geſſiſſe pro-
bari poſſunt: licèt perſonali actione à
tutore, vel curatore ius ſuum conſequi
poſſint: in integrum tamen reſtitutionis
auxilium eiſdem minoribus dari iam
pridem placuit*, accedunt *l.*2 *C. ſi adu.
pign. l. Imperatores ff. de minor.* & paſ-
ſim notant ſcribentes, quos hic con-
gerere vanum eſt, cum habeamus ex-
preſſa iura. Vid. *Odd. d. q.* 22. *art.* 3.
vbi hanc Concluſionem varijs am-
pliationibus, & limitationibus exor-
nat.
Quod dictum eſt de minore, dicendum
7 venit in Eccleſia, quamuis in actu
ab ipſa celebrato Sindici, vel Prælati
præſentia interuenerit *cap.*2.*de reſt. in
integr. vbi Card. in* §. *nos tua*. Vel ſi
per geſtum à ſuo Procuratore læſa ſit.
*gloſſ. in cap. cum veniſſent verbo reſti-
tuimus, vbi & Alber. nec non in cap.*2.
vbi Card. in §. *nos verò extr. de reſtit.
in integr. Riminald. conſ.* 315. *num.*20.
*lib.*2.
Quòad ſecundum, dico conſanguineo-
8 rum præſentiam in contractu per mi-
norem celebrato adhibitam non im-
pedire beneficium reſtitutionis in in-
tegrum, ità *text. in l. etiam ſi patre ff.
de minor.* ibi: *Etiam ſi patre, eodem-
que tutore, auctore pupillus captus pro-
bari poſſit: curatorem poſtea ei datum,
nomine ipſius in integrum reſtitutionem
poſtulare non prohiberi*. Notant etiam
communiter ſcribentes, vt teſtatur
Mauric cap. 145. *Panthal. de Crema
in repet. l.* 2. *num.*108. *C. de reſcind.
vendit.*
Quinimò etiam ſi iuſſu conſanguineo-
9 rum, & in ſpecie ipſiuſmet patris mi-
nor contraheret, ſi ex hoc læſus ſit,
reſtituitur, ità text. *in l. Denique* 3. §.
ſed vtrum. ibi: *Proindè ſi iuſſu patris
obligatus ſit ff. de minor.* & ibi omnes,
eſt etiam text. *in l.* 1. *vbi Aret. C. de
filio fam. min.*
Nihilque refert ſi etiam eum Patris præ-
10 ſentia Iudicis decretum interueniſſet,
vt explicat *Bero. conſ.*59. *num.* 20. *lib.*
3. Et ſolum in caſu quo filius fami-
lias mutuum, patris iuſſu, contraxit re-
11 ſtitutio ceſſat *text. eſt ad literam in d.
l. denique* §. *ſed vtrum verſ. ſi igitur
filius familias.* ibi: *Excepta mutui da-
tione: in hac enim, ſi iuſſu patris mu-
tuam pecuniam accepit non adiuuatur
ff. de minor. vbi gloſſ. Bart.* & omnes
& in l. 2. *C. ſi adu. cred.* de mutuo vi-
de quæ dixi ſupra *cap.*2. & notata per
*Calà de reſt. in integr. min. deneg. q.*1.
Vbi examinat, an priuilegiatis ex ca-
pite læſionis in mutuo ſemper reſtitu-
tio competat.
Quòad tertium, dico amicorum præ-
12 ſentiam, quæ actui à minore cele-

brato

brato interuenit non præcludere viã reſtitutioni in integrum. Nam etiam ijs admiſſis, quæ de ſingularibus amicitiæ effectibus, quòad iuris diſpoſitiones congerit *Tiraquell. tract. de pœnit. remitt. cauſ.* 22. quòd non operatur Patris præſentia, ſtultum eſſet dicere operari per amicorum interuentum, nullus enim melior amicus patre, & ità in ſpecie alios referens tenet *Rebuff. Tit. de reſtitut. in integr. art.* 2. *gloſſ.* 4. *num.* 31. Eſt etiam clara ratio, quòd amicorum præſentia quamuis faciat ceſſare præſumptionem metus, non tamen ſequitur quòd vbi metus non interuenit minor non dicatur læſus, dari enim poteſt caſus quòd ceſſante dolo, & metu, lædatur propria imprudentia.

Quòad quartum, dico minorem non re-
13 ſtitui aduerſus ea, quæ eius procurator geſſit, & ex quibus læſionem patitur *Text. eſt in l. cum mandatum ff. de minor.* vbi *Paul. I. C.* reſtitutionis ope, ſolum minori ſuccurrendum dicit, ſi procurator non ſit ſoluendus, ità etiam docent *Azo. in rubr. C. de reſt. in integr. num.* 5. *Card. in cap.* 2. *§. nos verò extr. eodem Iacob. de S. Georg. in l.* 2. *n.* 7. *C. ſi Tut. vel Curat.* & quidem quòad diſpoſitionem iuris, & DD. auctoritates dubitandum non eſt de veritate huius ſententiæ, iuxta quam firmandam eſſe regulam aduertit *Odd. de reſt. part.* 1. *q.* 22. *art.* 5. *num.* 35. *in fin.* exornans quæſtionem hanc per totum articulũ varijs doctrinis, & limitationibus ponens regulam ad cognoſcendam differentiam, quæ eſt inter adminiſtratores neceſſarios, vt ſunt Tutores, & Curatores, & inter voluntarios, vt ſunt Procuratores.

Quòad quintum, dico graues hinc in-
14 dè eſſe rationes, & DD. auctoritates, quarum aliæ ſuadent, quòd Principis præſentia, quæ interuenit actui à minore celebrato ceſſare faciat reſtitutionem in integrum. Alteræ verò negatiuè.

In primam ſententiam inclinant *Arch.*
15 *Io: Andr. in cap.* 1. *de pact. in* 6. *Abb. conſ.* 36. *lib.* 2. *Alex. conſ.* 240. *lib.* 6. *Aymon. conſ.* 5. *lib.* 1. *Burſatt. conſ.* 78. *n.* 1. *&* 2. aſſerentes principis præſentiã facere ceſſare præſumptionẽ læſionis. Secundam ſententiam ſcilicet negatiuam tenet *Alciat. conſ.* 369. *num.* 6. *&* 7. Vbi de reſtitutione Lanthgrauij aduerſus conſenſum in ſui præiudicium præſtitum dum eſſet minor.

In hac autem opinionum varietate
16 ità ratiocinandum & dicendum puto. Vel in contractu, cui Principis præſentia accedit, de ipſius Principis intereſſe agitur, & in caſu Principis præſentia, ne dum læſionis præſumptionem tollit, ſed ipſam auget. Vel non agitur de intereſſe Principis, ſed interuenit actui à minore facto, ad ipſum actum auctorizandum, & in caſu, ſi quærimus an inducatur præſumptio excluſiua læſionis, de hoc pro certo dubitari non poteſt, & ità benè procedit opinio *Arckid. Alex. & Aym.* Si verò quærimus. An ex hoc minor læſionem probare intendens, non obſtante Principis præ-
17 ſentia, reſtitutionem in integrum petere impediatur. Dico minorem eſſe audiendum, quia huiuſmodi preſumptio non ita eſt iuris, & de iure, quòd non admittat probationes in contrarium, quare probata læſione minori etiam in caſu competit, & hoc modo procedit ſententia *Alciat.* & ità remanent conciliatæ opiniones ex diametro pugnantes.

Quin & nota quòd etiam aduerſus con-
18 tractũ minoris inualidum, à Principe ex gratia confirmatum, minori lęſo reſtitutio denegari non poteſt, ita in ſpecie determinat *Curt. iun. in l. more num.* 43. *ff. de iuriſd. omn. iud. per text. in l. ſi quidam C. de præd. minor.*

Quodque de minori dico militat in
19 contractu inualido ab Eccleſia ſtipulato, vt ſingulariter dixit, *Bellam. deciſ.* 502.

Quòad ſextum, dico Iudicis præſentiam,
20 & interpoſitionem decreti ſuper actu à minore facto, non excludere reſtitutionem, ſi ex tali actu minor læſus ſit. Aliud enim eſt tollere ſuſpicionem læſionis, aliud beneficium reſtitutionis. Nam licet non præſumatur deceptio, vbi decretum Iudicis interuenit, *l.* 1. *C. de præd. decur. lib.* 10. ſi tamen de ea aliter conſtet Iudicis decretum nihil operatur, quia hoc iuris tantum præſumptionem inducit, quod

bat *Odd. de reſt. in integr. part.* 1. *q.* 22. *art.* 1. vbi multas etiam ampliationes refert.

Sic igitur ſiuè cum ipſo pupillo, ſiuè
2 cum ipſo Tutore principaliter, pupilli tamen nomine res geſta appareat, minor læſus in integrum debet reſtitui *l. fin. C. ſi adu. rem indic. vbi communiter DD. & Iacobin. de S. Georgio in l.* 1. *C. ſi Tut. vel Curat.*

Quod & dicendum vbi Tutor bona fide,
3 vrgentibus nempè creditoribus pupilli bona diſtraxiſſet, habemus text. ad literam *in l. Tutor* 47. *ff. de minor.* ibi: *Tutor vrgentibus creditoribus, rem pupillarem bona fide vendidit; Quæro cum vrgentibus creditoribus diſtracta ſit, nec de ſordibus tutoris meritò quippiam dici poteſt, an pupillus in integrum reſtitui poteſt? Reſpondi cognita cauſa æſtimandum: nec idcirco ſi iuſtum ſit reſtitui, denegandum id auxilium, quòd tutor delicto vacaret.* Docet *Paul. de Caſtr. in d. l.* 1. *C. ſi Tut. vel Cur. Innoc. in cap. ſuſcitata de reſt. in integr.*

Nec non procedit vbi ipſe Pater, qui
4 pupillum, vel adultum emancipauit eiuſdem eſſet Tutor, vel Curator. Nam quamuis Patris præſentia præſumptionem læſionis excludat. *Alber. in l. etiam ff. de minor.* Attamen in integrum reſtitutio ei negari non debet vt per text. *in l. etiam ff. de minor. affirmat Odd. d. art.* 1. *nu.* 8. vbi & refert auctoritatem *Iacobin. de S. Georg. in d. l.* 1. *C. ſi Tut. vel Curat.*

In fortioribus etiam terminis idem affir-
5 mo, vbi adeſſet ſtatutum quòd minori ſine alicuius conſenſu contrahere permitteret, etſi enim curatorem adhibeat, reſtituitur *Bald. in l.* 1 *C. ſi de mom. poſſ. fuer. appell. & ibi Salyc.*

Quæ omnia incontrouertibiliter proce-
6 dunt non obſtante, quòd minor contra Tutorem, vel Curatorem regreſſum habeat *l. etiam C. ſi Tutor vel Curat.* ibi: *Etiam in his, quæ minorum tutores, vel curatores malè geſſiſſe probari poſſunt: licèt perſonali actione à tutore, vel curatore ius ſuum conſequi poſſint: in integrum tamen reſtitutionis auxilium eiſdem minoribus dari iam pridem placuit*, accedunt *l.* 2 *C. ſi adu. pign. l. Imperatores ff. de minor.* & paſſim notant ſcribentes, quos hic congerere vanum eſt, cum habeamus expreſſa iura. Vid. *Odd. d. q.* 22. *art.* 3. vbi hanc Concluſionem varijs ampliationibus, & limitationibus exornat.

Quod dictum eſt de minore, dicendum
7 venit in Eccleſia, quamuis in actu ab ipſa celebrato Sindici, vel Prælati præſentia interuenerit *cap.* 2. *de reſt. in integr. vbi Card. in §. nos tua.* Vel ſi per geſtum à ſuo Procuratore læſa ſit. *gloſſ. in cap. cum veniſſent verbo reſtituimus, vbi & Alber. nec non in cap.* 2. *vbi Card. in §. nos verò extr. de reſtit. in integr. Riminald. conſ.* 315. *num.* 20. *lib.* 2.

Quòad ſecundum, dico conſanguineo-
8 rum præſentiam in contractu per minorem celebrato adhibitam non impedire beneficium reſtitutionis in integrum, ità *text. in l. etiam ſi patre ff. de minor.* ibi: *Etiam ſi patre, eodemque tutore, auctore pupillus captus probari poſſit: curatorem poſtea ei datum, nomine ipſius in integrum reſtitutionem poſtulare non prohiberi.* Notant etiam communiter ſcribentes, vt teſtatur *Mauric cap.* 145. *Panthal. de Crema in repet. l.* 2. *num.* 108. *C. de reſcind. vendit.*

Quinimò etiam ſi iuſſu conſanguineo-
9 rum, & in ſpecie ipſiuſmet patris minor contraheret, ſi ex hoc læſus ſit, reſtituitur, ità text. *in l. Denique* 3. *§. ſed vtrum.* ibi: *Proindè ſi iuſſu patris obligatus ſit ff. de minor.* & ibi omnes, eſt etiam text. *in l.* 1. *vbi Aret. C. de filio fam. min.*

Nihilque refert ſi etiam cum Patris præ-
10 ſentia Iudicis decretum interueniſſet, vt explicat *Bero. conſ.* 59. *num.* 20. *lib.* 3. Et ſolum in caſu quo filius familias mutuum, patris iuſſu, contraxit re-
11 ſtitutio ceſſat *text. eſt ad literam in d. l. denique §. ſed vtrum verſ. ſi igitur filius familias.* ibi: *Excepta mutui datione: in hac enim, ſi iuſſu patris mutuam pecuniam accepit non adiuuatur ff. de minor. vbi gloſſ. Bart.* & omnes *& in l.* 2. *C. ſi adu. cred.* de mutuo vide quæ dixi ſupra *cap.* 2. & notata per *Calà de reſt. in integr. min. deneg. q.* 1. Vbi examinat, an priuilegiatis ex capite læſionis in mutuo ſemper reſtitutio competat.

Quòad tertium, dico amicorum præ-
12 ſentiam, quæ actui à minore cele-

brato

brato interuenit non præcludere viã reſtitutioni in integrum. Nam etiam ijs admiſſis, quæ de ſingularibus amicitiæ effectibus, quòad iuris diſpoſitiones congerit *Tiraquell. tract. de pænit. remiss. cauſ.22.* quòd non operatur Patris præſentia, ſtultum eſſet dicere operari per amicorum interuentum, nullus enim melior amicus patre, & ità in ſpecie alios referens tenet *Rebuff. Tit. de reſtitut. in integr. art.2. gloſſ.4. num. 31.* Eſt etiam clara ratio, quòd amicorum præſentia quamuis faciat ceſſare præſumptionem metus, non tamen ſequitur quòd vbi metus non interuenit minor non dicatur læſus, dari enim poteſt caſus quòd ceſſante dolo, & metu, lædatur propria imprudentia.

Quòad quartum, dico minorem non re-
13 ſtitui aduerſus ea, quæ eius procurator geſſit, & ex quibus læſionem patitur *Text. eſt in l. cum mandatum ff. de minor.* vbi *Paul. I.C.* reſtitutionis ope, ſolum minori ſuccurrendum dicit, ſi procurator non ſit ſoluendus, ità etiam docent *Azo. in rubr. C. de reſt. in integr. num.5. Card. in cap. 2. S. nos verò extr. eodem Iacob. de S. Georg. in l.2. n.7. C. ſi Tut. vel Curat.* & quidem quòad diſpoſitionem iuris, & DD. auctoritates dubitandum non eſt de veritate huius ſententiæ, iuxta quam firmandam eſſe regulam aduertit *Odd. de reſt. part. 1. q. 22. art. 5. num. 35. in fin.* exornans quæſtionem hanc per totum articulũ varijs doctrinis, & limitationibus ponens regulam ad cognoſcendam differentiam, quæ eſt inter adminiſtratores neceſſarios, vt ſunt Tutores, & Curatores, & inter voluntarios, vt ſunt Procuratores.

Quòad quintum, dico graues hinc in-
14 dè eſſe rationes, & DD. auctoritates, quarum aliæ ſuadent, quòd Principis præſentia, quæ interuenit actuĩ à minore celebrato ceſſare faciat reſtitutionem in integrum. Alteræ verò negatiuè.

In primam ſententiam inclinant *Arch.*
15 *Io: Andr. in cap. 1. de pact. in 6. Abb. conſ. 36. lib. 2. Alex. conſ. 240. lib. 6. Aymon. conſ.5. lib. 1. Burſatt. conſ. 78. n.1.& 2.* aſſerentes principis præſentiã facere ceſſare præſumptionẽ læſionis.

Secundam ſententiam ſcilicet negatiuam tenet *Alciat. conſ. 369. num. 6. & 7.* Vbi de reſtitutione Lanthgrauij aduerſus conſenſum in ſui præiudicium præſtitum dum eſſet minor.

In hac autem opinionum varietate
16 ità ratiocinandum & dicendum puto. Vel in contractu, cui Principis præſentia accedit, de ipſius Principis intereſſe agitur, & in caſu Principis præſentia, ne dum læſionis præſumptionem tollit, ſed ipſam auget. Vel non agitur de intereſſe Principis, ſed interuenit actui à minore facto, ad ipſum actum auctorizandum, & in caſu, ſi quærimus an inducatur præſumptio excluſiua læſionis, de hoc pro certo dubitari non poteſt, & ità benè procedit opinio *Archid. Alex. & Aym.* Si verò quærimus. An ex hoc minor læſionem probare intendens, non obſtante Principis præ-
17 ſentia, reſtitutionem in integrum petere impediatur. Dico minorem eſſe audiendum, quia huiuſmodi præſumptio non ita eſt iuris, & de iure, quòd non admittat probationes in contrarium, quare probata læſione minori etiam in caſu competit, & hoc modo procedit ſententia *Alciat.* & ità remanent conciliatæ opiniones ex diametro pugnantes.

Quin & nota quòd etiam aduerſus con-
18 tractũ minoris inualidum, à Principe ex gratia confirmatum, minori læſo reſtitutio denegari non poteſt, ita in ſpecie determinat *Curt. iun. in l. more num. 43. ff. de iuriſd. omn. iud. per text. in l. ſi quidam C. de præd. minor.*

Quodque de minori dico militat in
19 contractu inualido ab Eccleſia ſtipulato, vt ſingulariter dixit, *Bellam. deciſ. 502.*

Quòad ſextum, dico Iudicis præſentiam,
20 & interpoſitionem decreti ſuper actu à minore facto, non excludere reſtitutionem, ſi ex tali actu minor læſus ſit. Aliud enim eſt tollere ſuſpicionem læſionis, aliud beneficium reſtitutionis. Nam licet non præſumatur deceptio, vbi decretum Iudicis interuenit, *l. 1. C. de præd. decur. lib.10.* ſi tamen de ea aliter conſtet Iudicis decretum nihil operatur, quia hoc iuris tantum præſumptionem inducit, quod

minor læſus non ſit, quæ præſũptio cũ
21 non ſit, iuris, & de iure probatio in cõ-
trarium admitti debet. Hæc autẽ dili-
genter nota, quia confirmant dicta in
cõcluſionibus præcedẽtibus, & ſingu-
lariter docent *Abb. in cap. conſtitutus. num. 8. de reſt. in integr. Alciat. tract. præſumpt. part. 2. num. 19. Socin. iun. conſ. 59. num. 4. lib. 4.* Habemus etiam
textum expreſſum *in l. ſi quidem C. de præd. min. & in l. 2. C. ſi adu. vend. in l. 2. C. de fideiuſſ. min. & in l. ſi res ff. de min.*
& paſſim admittunt *DD. gloſ. in l. ait Prætor §. permittitur. ff. de min. Bart. Paul. de Caſtr. Bal. & Fulg. in dicta l. 2. C. de fideicom. min. Aret. l. 1. C. eodem Iaſ. in l. exigen. num. 25. C. de procurat. & in Auth. Sacramenta C. ſi aduer. vend. Sapia in l. de ætate num. 9. ff. de minor. Butigell. in l. is cui bonis num. 20. ff. de verb. obl. Affl. conſt. regn. lib. 2. rubr. 38. num. 23. Abb. in cap. cum cauſa n. 6. de empt. & vend. & in cap. conſtitutus num. 8. de reſt. in integr. De Amicis conſ. 33. num. 26. Gozad. conſ. 44. num. 4. Crot. conſ. 198. num. 6. & ſeq. lib. 2. Bero. conſ. 32. num. 42. lib. 2. Bertrand. conſ. 363. num. 12. lib. 3. Simoncell. tract. de decret. lib. 3. tit. 7. num. 3.* ad quem reuerten-
dum eſt in caſu controuerſiæ, plura
enim tradit ad concordiam, quorum
multa repetit *Odd. dicta quæſt. 22. art. 9. per tot.* prudenter aduertens *nu. 62.*
quòd limitationes præpoſitæ conclu-
ſionis, quibus concluditur, interpoſi-
tionem decreti iudicis impedire reſti-
tutionem, dumtaxat procedunt, ſi
22 decretum plena cauſæ cognitione
præcedente ſit interpoſitum, non au-
tem ſi perfunctoriè, & repentinè, vt
paſſim Iudices facere ſolent, quòd &
ſingulariter docet, *Cern. Conſ. 98. num. 2. lib. 1.* Quod itidem attentè nota, &
in praxi inuiolabiter ſerua.

Quòd de minore dictum eſt procedit in
23 Eccleſia, quæ ſi læſa ſit, etiam in
alienatione facta debitis concurren-
tibus ſolemnitatibus reſtituitur, *Guid. Pap. deciſ. 159. plene Gemin. in cap. fin. num. 7. extr. de reb. Eccl. non alien. Alber. ad l. magis puto §. pupillus. n. 8. ff. de reb. eorum.*

At quoniam Iudicis decretum, & acce-
24 dere poteſt actui per minorem cele-
brato, & interponi poteſt ſuper ætate
ipſius minoris, videndum eſt, vtrum
hoc caſu, in integrum reſtitutionem
impediat, & dico impedire reſtitutio-
nem, quòd clare notat text. *in l. minor. adita §. fin. ff. de min.* & hic com-
muniter DD. *Sapia in repet. l. de ætate. n. 9. ff. eodem Simoncell. de decret. dicto lib. 3. tit. 7. n. 10.*

Probatur etiam euidenti ratione, quia
25 declaratio facta per Iudicem quòd
minor maior ſit, inter omnes ius fa-
cit, vt notat *Bart. in dicta l. de ætate* &
quidem iniqua res eſſet, quòd aucto-
ritate Iudicis omnes deciperentur
credentes contrahere cum maiori,
arg. *l. Barbarius ff. de off. Prætor. l. ſi quis patremfamilias ff. ad Macedon. & l. 2. ff. de iniur.*

Quòd ſi minor plenè, & clarè probare,
26 ſe offerret perperam fuiſſe latam ſen-
tentiam ſuper eius ætate; hoc caſu
limitanda eſt communis regula, &
audiri debet. *Alb. in d. l. minor ff. de minor.* vbi teſtatur ſe ita obtinuiſſe
per l. fin. C. ſi minor ſe mai. dix.

Prout etiam limitanda erit ſi aduerſarij
27 illum minorem ſcientes, adhuc cum
eo, vti maiore, contrahere voluerunt
dicta l. minor. adita ff. de min. vbi ſcri-
bentes; ſed dices forſan, qui ſcien-
tiam probabit? quæſtionem hanc de
medio tollit *Bart. ibi*: dicens, quòd
vel contrahentes cum minore ſunt
conſanguinei eiuſdem, & præſumitur
28 ſcientia, vnde probare tenentur ig-
norantiam. Vel ſunt extranei & ſe-
cus dicendum. *arg. l. de Tutela C. de reſt. in integr.*

Ex his etiam quæritur ſi Iudex ſolutione
29 minori facta decretum interponat,
per hoc integrum reſtitutio excluſa
remaneat. Et reſpondendum affir-
matiuè, diuerſum enim eſt decretum
interponere ſuper alienationibus;
alijſque actibus, ſiue contractibus
minorum; & imponere neceſſitatem
aduerſario minoris vt ei ſoluat, nam
emere à minore rem cum Iudicis de-
creto alienare permiſſam, eſt actus fa-
cultatiuus; ſoluere verò minori cum
decreto Iudicis, eſt actus neceſſarius,
vnde iniquum eſſet, ſi rurſus poſt ſo-
lutionem moleſtari poſſet, & ad de-
nuo ſoluendum cogi, nulla enim ſe-
curior excuſatio, quàm iuſſus Iudicis,
cui reſiſtere non poſſumus. Habe-
mus literalem textum *in l. ait prætor.*

§. per-

§. permittitur ff. de minor. ibi : *Quid tamen ſi Prætor decernat ſoluendam pecuniam minori ; ſiue curatoribus & ſoluerit , an poſſit eſſe ſecurus dubitari poteſt . Puto autem , ſi allegans minorem eſſe , compulſus ſit ad ſolutionem nihil ei imputandum . Sed credo Prætorem , hunc minorem in integrum reſtitui volentem , auditurum non eſſe.* Ita etiam docent communiter ſcribentes . *& Bart. in l. 2. C. de fideicom. min. gloſſ. in l. iuſiurandum §. 1. verbo debet ff. de iniur.* & confirmatur per text. *in l. conſtitutionem & l. ſancimus C. de adminiſtrat. & l. pen. in fin. C. ad Trebell.*

Sed cautum exiſtimo in caſu ad euitan-
30 dum litium cauillationes , quòd debitor minoris coram Iudice proteſtetur , ne minor pecuniam diſſipet , in rem ſtabilem inueſtiandam , aliàs non vult ipſam ſoluere , niſi in caſu aſſecurationis à moleſtia reſtitutionis in integrũ, & hoc adnotare debent Aduocati , & Notarij , vt aduertit, *Bart. in dicto §. permittitur Paul. de Caſt. in l. 1. num. 3. C. adu. ſolut. Card. Alban. in rubr. de minor. num. 13.* & eſt communis Theorica de qua teſtatur , *Gomeſ. var. reſol. tom. 2. cap. 13. num. 4.*

Quòad vltimum denique, dico non ex
31 eò quòd minor in iudicio legitime defenſus fuerit, non eſſe in integrum reſtituendum , vt ad literam docent verba text. vbi omnes communiter , *in l. fin. ff. de reſt. in integr.* ibi : *quòd minores annis , etiam qui per tutores , curatoreſue ſuos defenſi ſunt , nihilhominus in integrum contra rempublicam reſtituuntur* tradit *Iaſ. in l. cum quidam. ff. de acquir. hæred. Boer. deciſ. 79. num. 5.* & ratio eſt euidens, quia legitima defenſio pro minore adhibita , non tollit quin adhuc læſus eſſe poſſit , vel propria incuria , vel Iudicis
32 iniuſtitia, nec remedium appellationis tollit beneficium reſtitutionis , vt hic notat , *Odd. part. 1. quæſt. 22. art. 12.* per totam vbi hanc quæſtionem latè diſputat , & varijs notabilibus exornat .

ARGVMENTVM

De impedimentis reſtitutionis in integrum ex qualitatibus ipſius minoris prouenientibus .

SVMMARIVM.

1 Non reſtituitur minor, in quo malitia ſupplet ætatem .

2 Si minor ſit ſolitus alios in contractibus decipere, malitia in eo ætatem ſupplere dicitur .

3 Minor qui bene ſolet ſua negotia gerere , ſi læſus ſit reſtituitur .

4 Minor matriculatus in aliqua arte in ſpectantibus ad illam artem, non reſtituitur ex edicto minorum .

5 Eſt præſumptio iuris , & de iure quòd in aliqua arte matriculatus , in pertinentibus ad illam artem ætatis defectu non decipiatur .

6 Contra præſumptionem, quæ eſt iuris, & de iure , non admittitur probatio in contrarium .

Non reſtituitur minor niſi probata læſione ex fragilitate ætatis ibidem numer. 6.

Reprobatur ſententia , qua minori in aliqua arte matriculato reſtitutionem ex edicto minorum competere aſſeritur ibid. num. 6.

7 Audiendus eſt minor matriculatus in aliqua arte , ſi reſtitutionem petat ex clauſula generali .

Contra præſumptionem iuris, & de iure , admittitur reſtitutio ex clauſula generali; ibid. num. 7.

8 Minori induſtrio competit beneficium reſtitutionis .

Sola induſtria non impedit reſtitutionem , ſed tunc ſolum ſi de ipſa conſtet apud acta publica , ibidem numer. 8.

Impetrata ætatis venia , induſtria reſtitutionem impedit ibid. nu. 8.

9 Minor peritus in arte vduerſus negotia eiuſdem artis non reſtituitur . Miles deceptus in emptione equi ; Agricola in emptione fundi non reſtituitur, ibidem num. 9.

10 Reſtitutio competit minori decepto in altera arte ab ea, quam profitetur.

11 Diligens in actibus difficilibus ſalis à fortiori præſumitur in facilibus.

Lapſus minoris in ſpectantibus ad artem propriam, vel alteram faciliorem reſtitutionem excludit, ibidem numer. 11.

12 Lapſus circa peritiam alicuius artis, ſeu exercitij ab eo, quod quis profitetur reſtitutionem non excludit.

Vir excellens in arte difficillima, ignorat vt plurimum præcepta artis facillimæ, ibid. nu. 12.

13 Minor lapſus circa peritiom artis facilioris ab ea, quam profitetur reſtitui debet.

14 Minor mercator in arte mercaturæ deceptus non reſtituitur.

15 Mercator dicitur, qui maiorem ſuarum fortunarum partem negotiatur.

16 Minor Notarius, in Notariatu deceptus non reſtituitur.

17 Minor Doctor in ſpectantibus ad Doctoratum deceptus non reſtituitur.

18 Reÿcitur dictum, Odd. de reſt. qu. 23. part. 1. art. 7.

19 Minor Doctor deceptus in his, quæ iuris peritiam non reſpiciunt debet reſtitui.

20 Iuris periti de omni officio, atque negotio reſpondere debent.

Doctores in iure excellentes, in reliquis negotijs inepti ſunt, ibidem numer. 20.

21 Minor Doctor factus ex cauſa neceſſaria deceptus in iuriſperitia reſtituitur.

22 Ceſſat beneficium reſtitutionis in minore ad publicum officium propter eius merita principaliter, non in ſubſidium aſſumptum.

23 Minor, qui vti ſcholaris iuri operam dat non excluditur à reſtitutione: minor reſtituitur aduerſus emptionem librorum malæ impreſſionis, vel cariori pratio factam, ibid. nu. 23.

24 Scholaris operatur ſine conſilio, & calore iuuenili ducitur.

25 Reſtituitur minor, quamuis à lege, vel ſtatuto habeatur pro maiori.

26 Reſtitutio non dicitur prohibita ſub diſpoſitione generali, quia eſt iuris remedium extraordinarium.

27 Statutum dicens, quòd in omnibus, & per omnia, minor pro maiori habeatur reſtitutionem non excludit.

28 Statutum fingere poteſt, quòd, qui eſt minor, ſit maior, quòd intellige vt dicitur in n. ſeqq.

29 Statutum fingens minorem, maiorem; non habet locum in alienatione bonorum.

30 Vbi ſtatutum declarat minorem ætatem non progredi vltra viginti annos, ab annis viginti completis, prohibitio reſtitutionis locum habere incipit.

31 Idem operatur abbreuiatio ætatis facta per ſtatutum, ac impetratio veniæ ætatis.

32 Vbi contractus per ſe eſt nullus diſpoſitio ſtatuti abbreuians minorem ætatem locum non habet.

33 Reÿcitur ſententia Ioannis And. in Addit. ad Spec. Tit. de reſt. in integr. §. ſi quis autem.

34 Statutum dicens, quòd contractus à maiore 18. annorum facti ſint validi, impedit reſtitutionem.

Per Verba effectum ſortiri debeat, annexa contractui facto à minore reſtitutio ſublata cenſetur, ibidem numer. 34.

35 Reſtitutio non cenſetur prohibita per verba generalia ſtatuti dicentis, quòd maior 20. annis, ea omnia facere poſſit, ac ſi eſſet maior 25.

39 Statutum diſponens quòd maior Annis 18 ſine Curatoris auctoritate contrahere poſſit, non tollit reſtitutionem.

37 Si lex vel ſtatutum ratum habeat, quòd à maiore 18. annorum ſit, ex edicto minorum reſtitutio prohibita non dicitur.

Ratificatio actus non excludit reſtitutionem, ibid. nu. 37.

38 Princeps certa ſcientia à minore geſtũ confirmans, non ei reſtitutionis beneficium tollit.

39 Venia ætatis impetratio ex edicto minorum reſtitutionem tollit.

40 Hoc intellige de Venia ætatis ſolemniter impetrata, aliàs ſecus.

Quæ ſit ſolemnis forma impetrãdi veniam ætatis exprimitur, ibidem numer. 40.

41 Venia ætatis facit maiorem quòad contractus, non vt quis pro maiori habeatur, quòad pœnas.

42 Minor, qui impetrata venia ætatis non

vult

vult pro maiori cenſeri aduerſus talẽ impetrationem, reſtitutionem petere debet.

43 *Aduerſut impetrationem veniæ ætatis publicè & palam factæ minor, qui pro maiori haberi non vult reſtituitur.*

Reſtitutio non eſt neceſſaria in impetratione veniæ ætatis priuatim facta, ibid. num.43.

44 *In his, quæ ſpecialem decreti interpoſitionem, exigunt impetratio veniæ ætatis, reſtitutionem non excludit.*

45 *Refertur limitatio* Paul. de Caſtr.in l. 2.n.9.C.de his qui ven.

46 *Minor Pater familias reſtituitur aduerſus contractus, in quibus læſus eſt.*

47 *Filiorum numerus ætatem ſupplere dicitur in fauorabilibus, & non in odioſis.*

48 *Minor Princeps, ſi læſus ſit reſtituitur.*

49 *Minor, qui ſine dolo, & iuramento ſe maiorem dixit reſtituitur, aliàs ſecus.*

50 *Mulieres, quæ ſe nuptas negant virilem habitum induunt, vel rem non eſſe dotalem aſſerunt, ſi dolo non faciant reſtituuntur aliàs ſecus.*

51 *Minor, qui cum iuramento ſe maiorem dixit non reſtituitur.*

52 *Minori iuranti non ſe maiorem ſpecificè, ſed generaliter omnia & ſingula in inſtrumento contenta eſſe vera non denegatur reſtitutio: reyciтur ſententia,* Pariſ. conſ.97. n.88. lib.1. ibid. num. 52.

Quomodò diſpoſitio l. ſi alterius C. ſi min.ſe mai. dix. *locum habeat explicatur remiſſiuè* ad Odd.de reſt,q.24. art.4.pet rot.ibid.uu.52.

53 *Minor, qui cum dolo ſe maiorem dixit non reſtituitur.*

54 *Iura ſubueniunt deceptis, non decipientibus.*

55 *Vbi minor, & eius Aduerſarius ſunt in dolo, non excluditur reſtitutio.*

56 *In re pari magis ſuccurritur minori, quàm aduerſario.*

Dolus cum dolo compenſatur, ibidem num. 56.

57 *Minor dolo aduerſarij inductus ad ſe maiorem dicendum reſtituitur.*

58 *Etiam ſi cum iuramento ſe maiorem dixiſſet.*

59 *Vbi dubium eſt quiſnam fuerit in dolo, minor, vel aduerſarius, reſtituitur minor.*

60 *Minor admiſſus ad probandum quòd non erat maior, cum ſe talem dixit, quamuis non eſſet admittendus: ſi minoritatem plenè probauit debet reſtitui.*

CAPVT V.

EX qualitate perſonæ ipſius minoris, quædam etiam conſiderant DD. quæ beneficium hoc in integrum reſtitutionis excludere poſſunt, puta ſi malitia ætatem ſuppleat, ſi ſit induſtrius, peritus, ſapiens, Doctor, vel à lege, aut ſtatuto vti maior conſideretur, ætatis veniam impetrauerit; ſit Pater familias, vel Princeps, ſe maiorem dixerit, quæ omnia breuiter exponere aggredior iuris veritatem perquirens, non ingenij pruritum perſequens.

Dico igitur ad primum, denegandam
1 eſſe in integrum reſtitutionem minori
cuius malitia ætatem ſupplet. Text.
eſt in *in l.3.C.ſi minor ſe mai.dixe.* ibi:
Cum malitia ſuppleat ætatem, reſtitutio-
nis auxilium tam ſacris conſtitutionibus,
quàm reſcriptorum auctoritate denegari
ſtatutum eſt. Probatur etiam palpabi-
li ratione, quia hoc beneficium intro-
ductum fuit ad ſubueniendum lapſis
imbecillitate conſilij, quæ legis ratio
ceſſat in minore cuius malitia ætatem
ſupplet. docet autem *Grat.conſ.46.nu.*
16.& ſeq.lib.1. tunc dici malitiam ſu-
2 perare ætatem, quando minor in con-
tractibus alios decipere ſolitus eſſet,
quòd eſt notabile.

Ad ſecundum. Dico ſimplicem indu-
3 ſtriam minoris, eo quia ſcilicet bene
ſolet ſua negotia gerere non impedire
in integrum reſtitutionem, ſi ſe læſum
probet; dixi ſimplicem induſtriam,
quia diſtinguendum puto inter indu-
ſtriam minoris, publicè in actis reda-
ctam, & induſtriam ſimplicem de qua
publicè per acta non conſtat. Nam
4 ſi ſermo ſit de induſtria minoris publi-
cè, redacta in actis, quia ſcilicet mi-
nor deſcriptus fuit in matricula illius
artis, in qua conſilij imbecilitate ſe
læſum dicit, certi iuris eſt, minorem
in caſu audiendum non eſſe; nam
hæc eſt præſumptio iuris, & de iure,
5 quòd matriculatus in aliqua arte, in
ſpectantibus ad illam artem, non deci-
piatur

piatur ætatis defectu, *l.1.C.qui & adu. quos.* Quare cum contra præſumptio-
6 nem, quæ eſt iuris,& de iure non admittatur probatio in contrarium *l. fin. C.ad Maced.l.fin. C.ad Vellei.l. fin.C.de Arb.*Conſequenter,ſequitur neq;reſtitutionem in integrum admittendam eſſe, quæ non datur niſi probata læſione ex fragilitate ætatis in minore. Vnde quicquid dicant *gloſſ. in l. 1. C. qui & adu. quos & ibi Bald. numer. 1. Pau.de Caſt.num.4.& 5.Fulgoſ.& Ang. in princ.* aſſerentes minori in caſu in integrum reſtitutionem adhuc competere communis DD. ſententia ſtat in contrarium vt docent *Saly. Pet. Cyn.& Bart.in d.l.1.num.2.Idem Bart. in l. profeſſio C. de mu.patrim.& in l.ſed & reprobari.ff. de excuſat.Tut. Stracchа tract.de mercat.part.3. num.26.Rom. in l.ſi verò §.de viro. num.37.ff.ſol.matr. Aret. in l. minoribus C.de reſt.in integr. Angel.in l.ciuitas ff.ſi cert.petat. Marſil. in l.infans num.4.ff.de ſicar. Rom. conſ. 318. num. 2. Abb. in cap. conſtitutus de reſt. in integr. Alciat. de præſumpt.part. 2. numer. 17. Viuius in commun. opin. verbo Doctor Azo. in Rubr. C. de reſt. in integ. num. 7.* Et quidem ſi minori in aliqua arte matriculato, in integrũ reſtitutio competeret, dicendo ſe læſum in ſpectantibus ad ipſammet artem,publica quodammodo auctoritate deciperentur cum ipſo contrahentes, cum & publica ſit eius profeſſio *l.1.C.de his qui ven. ætat.*

Concludendum ergo, audiendum non
7 eſſe minorem induſtrium matriculatum, reſtitutionem in integrum petentem, ex edicto minorum; nam ſi reſtitutionem peteret ex clauſula generali, quia non amplius fundat reſtitutionem in imbecillitate conſilij, ſed in æquitate facti audiendus eſſet, nam & contra præſumptionem iuris, & de iure licet probatio in contrarium non admittatur, admittitur tamen reſtitutio ex clauſula generali,vt notat *Bart.cum alijs in l.inter ſtipulantem §.1.ff.de Verb.oblig. quem refert & ſeqq. Alciat. in 2.part. præſumpt. num. 18.* Et in hoc ſenſu limitationem recipit expreſſa concluſio, & ſecundum hanc limitationem procedere poteſt dictum *gloſſ.Bald.Paul.deCaſtr.Fulgoſ. & aliorum in d. l.1. C. qui. & adu.quos.*

Si verò ſit ſermo de induſtria minoris,
8 de qua non conſtat per acta publica, quia ſcilicet non eſt matriculatus in aliqua arte, beneficium reſtiturionis in integrum impeditum non remanet, vt euidetur deducitur *ex l.2. C.de his qui ven. ætat. impetr.* vbi ſancitur huiuſmodi ętatis veniam adoleſcentibus dumtaxat induſtrioſis eſſe concedendam; Vnde ſequitur, quòd ſola induſtria, reſtitutionem non impediat, ſed tunc ſolum cum impetrata fuerit ætatis venia. Docent etiam Doctores communiter, quos pleno calamo ſupra retuli, & ſingulariter, *Bellapertic.in d.l.1.C.qui,& adu.quos.*

Sic igitur vbi minor peritus eſſet in ali-
9 qua arte, ſi lapſus ſit circa negotia illius artis, cuius exercitium notoriè facit; reſtitutionem petens non audiatur. *Ita gloſſ. in d. l. 1. & ibi Bart. num. 4. C. qui & adu. quos Rom. conſ. 318. docet Sarmient. ſelect. interpret. lib. 3. cap. 12.* tradens non dandam reſtitutionem militi veterano, ſi decipiatur in emptione equi, nec agricolæ ſi in emptione fundi. Hinc
10 & notant præcitati DD. quòd ſi minor deceptus ſit in alia arte ab ea, quam profitetur, reſtitutionem ei competere; ſed generalem hanc regulam limitandam puto, vbi induſtria & peritia minoris eſſet in arte difficili, & lapſus conſiſteret circa negotium artis facilioris; nam hoc caſu reſtituendum non eſſe exiſtimo. Quia qui eſt diligens in actibus, & exerci-
11 tijs maioribus, talis á fortiori præſumitur in minoribus. *Bald. in d.l.1. C. qui & adu. quos.* Dic ergò, quòd ſi lapſus conſiſtat in emptione, venditione, permutatione alijſque pactis, & obligationibus reſpicientibus artem propriam, vel alienam faciliorem, ratio *Bald.* indubitatè proce-
12 dit. Si verò lapſus conſiſtat circa peritiam ipſius artis, ſeu exercitij, ſecus dicendum eſt, nam attium præcepta ſunt diuerſa, & ſeparata, & vir excellentiſſimus in aliqua arte difficillima, vt plurimum ignorat, quæ pertinent ad artem facillimam. Quapropter vbi minor lapſus eſſet circa peritiam alicuius artis, longè etiam
13 facilioris ab ea, quam profitetur ſi reſtitutionem petat audiendum puto.

Ex

Ex his fit concluſio quòd minor merca-
tor, Notarius, vel in aliqua arte ma-
triculatus, ſi in arte mercaturæ, vel
Notariatus decipiatur, ex capite æta-
tis non reſtituitur, quòd idem dicen-
14 dum de minore, qui eſt Doctor. De
minore mercatore loquitur in ſpecie
*Bart. in d. l. 1. n. 4. Bal. ibidem num. 4.
C. qui & adu. quot vbi & Aret. Mant.
ſing. 520. Straccha tract. de mercat.
part. 3. num. 106.* Mercator verò dici-
15 tur, qui maiorem partem fortuna-
rum ſuarum negotiatur vt aduer-
tit *Bero. q. 115. num. 4.* qui & hanc
concluſionem limitat, vbi quis tan-
tum ſemel, vel bis mercaturam exer-
cuiſſet.

De minore Notario in ſpecie loquitur
16 *Bald. in d. l. 1. num. 4. C. qui, & adu.
quot. Idem in l. profeſſio C. de mun. pa-
trim. Bolog. in repet. Auct. habita C. ne
fil. pro pat. n. 137.*

De minore verò Doctore, ità docent
17 *gloſſ. in l. profeſſio C. de mun. patrim.
lib. 10.* & communiter DD. *in d. l. 1.
C. qui & adu. quos ſingulariter Bart.
Bald. Ang. Alber. Bellapertica.* Idem
teſtatur & affirmant *Bellam. in cap au-
ditis num. 6. de reſt. in integr. Barbat.
in cap. cum vigeſimum n. 23. de off. de-
leg.* vbi ita ſeruatum aſſerit cum quo-
dam filio Accurſij, qui Doctor erat.
Idem *Barbat. in Clement. ſuper proam.
num. 33. Alban. in Lucubr. ad Bart. in
l. ſi Societatem, §. arbitrorum num. 8.
& in rubr. ff. de min. num. 19. Mantu.
ſing. 520. Aluiſ. ſing. 87. Straccha de
mercat. part. 3. num. 27. Montanus de
reprobat. Sent. Pilati, §. penult. nu. 66.
Gomez var. reſol. tom 2. cap. 13. nu. 5.
Mauric. de reſtitut. in integr. cap. 223.
Guid. Pap. decis. 88. nu. 4. Boer. deciſ.
350. num. 6. Viuius in verb. doctor,*
cum alijs diffusè cumulatis per *Odd.
de reſt. q. 23. part. 1. art 7.* per totum
vbi teſtatur hanc opinionem commu-
niorem eſſe; licet contrariam ſibi ma-
gis placere aſſerat, quam tenent *Iac.
Butr. & Raph.* quos refert *Paul. de
Caſtr. in d. l. 1. Cagnol. in proam. ff.
num. 3. Dec. in l. iuris n. 19. C. qui ad-
mitti. Sarmient. ſelect. interpr. lib. 3.
cap. 12. à num. 5.* vbi aliter dicere er-
roneum condemnat. Sed pace ſua
neque in conſulendo, neque in iudi-
18 cando à communi opinione eſt rece-
dendum, contra quam ſicut contra
ſtimulum durum eſſet calcitrare.

Conciliari tamen poſſe exiſtimo præfatas
opiniones, vt ſcilicet verificetur opi-
nio, & procedant argumenta DD.
aſſerentium, quòd minor, qui ſit Do-
19 ctor, ex hoc capite ætatis in integrum
reſtituatur, vbi deceptus eſſet in his,
quæ iuris peritiam non reſpiciunt; hoc
etenim caſu pro reſtitutione impe-
tranda non ei Doctoratum obſtare
docent *Cyn. in dict. l. 1. verſ. ex his
ſoluitur, vbi Alb. num. 3. Bolognin. in
repet. auct. habita C. ne fil. pro patr.
num. 137. Mantu. ſing. 520. Bellapertic.
d. l. 1. verſ. minor. Rebuff. in Tit. de
priuileg. Schol. priuil. 120. n. 1.* plenè
*Sarmient. ſelect. interpetr. lib. 3. cap. 12.
nu. 10.* Et hęc eſt vna ex ſingularibus
limitationibus, ad quas DD. reſtrin-
gunt generalem regulam quòd reſti-
tui non debet. Et quidem quamuis
*Cic. lib. 3. de oratore relat. à Bud. in
l. 2. ff. de orig. Iur.* dicat quòd Iu-
20 riſperiti non ſolum de iure reſpon-
debant, verum de filia collocanda,
de fundo emendo, de agro colendo,
& de omni denique officio, atque
negotio conſulebantur. Non tamen
ab hac limitatione recedendum erit,
cum ſit à DD. vno ore recepta, & vt
verum fatear, veriſſimum eſt prouer-
bium, quòd DD. in iure excellentes
in cęteris negotijs inepti ſunt, vt ad-
uertit *Cyn. in d. l. 1.*

Limitanda etiam eſt præfata concluſio,
21 vt non procedat in minore, qui ex
neceſſitate Doctor creatus fuit, quia
ſcilicet in locum alterius ſubrogatus
remanſit ad aduocandum, vel ad iu-
dicandum, vt aduertit *Bart. in d. l. 1.
nu. 1. & 4. & ibi Bald. Ang. Aret. Bel-
lam. in cap. auditis nu. 6. de reſt. in in-
tegr.* & colligitur ex verbis *text. in d.
l. 1. in fin. C. qui & adu. quot.* Vndè
ſingulariter nota, quòd ſi minor ſit
aſſumptus ad publicum officium non
22 in ſubſidium, ſed principaliter ob
eius merita, ceſſat reſtitutionis bene-
ficium, ſi verò in ſubſidium, nimirum
ex neceſſitate, non ceſſat, ita Aret.
quod mirabile notatu dicit *in d. l. 1.*

Reijciendam autem puto illorum opi-
23 nionem, qui præfatam Concluſio-
nem extendunt ad Scholarem, adeòut
ex eo quòd minor iuri operam dat ex-
cluda-

eludatur à beneficio reſtitutionis in integrum, quòd dicit *Borgnin. tract. de Tut. & Curat. num.* 163. vbi plures allegat. Quinimò dico reſtitutionem competere Scholari ementi libros malę impreſſionis, vel cariori prętio, quamuis hæc noſſe debeat, quia Scholaris eſt animal quodam, in quo
24 rationalitas nihil operatur, omnia inconſultò facit, calore iuuenili ducitur paucique ſunt veri Scholares, & ingenioſi in publicis Vniuerſitatibus proſſitentes, qui hoc morbo non laborent appetitus enim voluntatis, non rationis dictamen in ipſis vt plurimum operatur, omnia ſibi licere putantes. Nec in his probandis, rationibus indigeo maiora enim expertus ſum cum Scholaris eſſem, & manibus non inferiora tango decem quatuor ab hinc annis, quòd publici Iuris Profeſſoris munus in Romana Vniuerſitate adimpleo; ſed ad rem noſtram redeamus quoniam feruore habendi libros, Scholares plerumque currunt, libros inutiles ementes, vel malos, aut corruptos, ideò ſi aduerſus Bibliopolam reſtitutionem petant audiri debent.

Ad tertium, dico ex eo tantum quòd
25 minor à lege vel ſtatuto, pro maiori habetur reſtitutionem in integrum prohibitam non intelligi. Ita originaliter tenet *gloſſ. in l. vnic. C. ſi de mom. poſſ. appell. fuc. vbi Bart. Bald. & paſſim DD. omnes, Paul. de Caſtr. in l.* 2. *n.* 4. *C. qui legit. perſ. Bald. in l. exigendi nu.* 6. *C. de Proc. Matheſ. in dicta l. vnic. Curt. iun. in auct. Sacramenta num.* 125. *C. ſi adu. vend. Couar. Var. reſol. lib.* 1. *cap.* 5. *num.* 8. *Paul. de Caſtr. conſ.* 161. *lib.* 7. *Roman. conſ.* 90. *Rebuff. tit. de reſt. in integr. art.* 2. *gloſ.* 2. *verſ. ego tamen Afflict. lib.* 2. *Conſt. Regn. rubr.* 38. *num.* 14. vbi loquitur in fortioribus terminis, ſcilicet etiam ſi dictum eſſet, quòd minor in omnibus pro maiori habeatur *Tiraquel. de nobil. cap.* 20. *nu.* 41. *Boer. deciſ.* 350. *n.* 4. *Borgnin. de Tut. & curat. nu.* 99. vbi loquitur de Stat. Florent. & hæc eſt communis opinio; pro qua non ſolum militant tot inſignium DD. auctoritates, ſed & euidens
26 ratio, quia licet reſtitutio ſub generali diſpoſitione prohibita dici poſſet, ſi tamen non ſit ſpecialiter prohibita, & generalis legis aut Statuti diſpoſitio verificari poſſit de remedio iuris ordinario, prohibita non intelligitur, quia eſt remedium extraordinarium. Vndè cum verba diſpoſitiua legis, vel Statuti ſimpliciter loquentis, quòd minor cenſeatur vti maior, intelligi poſſint quòad validitatem actus, & remedium nullitatis, nec non quòad habendam legitimam perſonam ſtandi in iudicio; referri non debent ad reſtitutionem in integrum; etiam vbi ſtatutum di-
27 ceret quòd in omnibus, & per omnia pro maiori habeatur, vt notat *Afflict. d. lib.* 2. *rubr.* 38. *num.* 15. *Matheſ. l.* 1. *C. ſi de mom. poſſ.* quorum opinioni, vti veriori adheret *Odd. de reſt. in integr. part.* 1. *q.* 15. *art.* 9. *num.* 75. *verſ. ego puto*; quicquid in contrarium affirment *Boer. deciſ.* 350. *verſ. tamen Bald. Ang. & Alb. in d. l. vnic.* quorum ſententiam refert idem *Odd. d. n.* 75.

At quia indubitati iuris eſt, quòd ſtatu-
28 tum minorem maiorem fingere poteſt, *Bald. conſ.* 103. *lib.* 4. *gloſſ. in l.* 2. *ff. de eo quod certo loco*, cum alijs, quos congerit *Tiraquell. de nobilit. cap.* 20. *num.* 42. Quæ quidem Concluſio, hanc vnicam, & notabilem limitationem dumtaxat recipit. Quòd ſcilicet quòad alienationem bonorum maior
29 factus non intelligatur, vt notat *Tiraquell. d. n.* 42. *poſt Paul. de Caſtr. & alios ibi relat.* & docet text. *in l.* 2. *C. de his, qui ven. ætat. impetr.* Diſponendo verò quòd minor pro maiori habeatur, hanc ſuam diſpoſitionem diuerſimodè poteſt concipere ideò de pluribus circa hoc dubitare contigit. Et primo ſi lex, ſeu ſtatutum ſuper minoris ætate diſponat illam abbreuiando, declarando minorem ætatem vltra 20. annos non progredi. An ab annis 20. completis prohibitio reſti-
30 tutionis in integrum incipiat. Ad quòd affirmatiuè. Reſp. *cum Bald. in auct. ſi captiuo C. de ap. Bald. nouell. tract. de dote part.* 6. *priuil.* 63. *Ruy. conſ.* 126. *n.* 4. *&* 5. *lib.* 5. Hoc enim idem operatur, ac ipſa veniæ ætatis impetratio, quæ vt patet ex *l.* 2. *C. de his qui ven. ætat. impetr.* nil aliud eſt, quàm abbreuiatio, ſeu anticipatio mi-
31 noris ætatis; Quare cum per impetratio-

trationem veniæ ætatis ammittatur beneficium reſtitutionis in integrum, vt infra dicam, idem dicendum in caſu.

Secundò ſi ſtatutum ſimpliciter dicat,
32 quòd validi ſint contractus facti ab ijs, qui ſunt maiores 18. annis. An per hoc intelligatur prohibita in integrum reſtitutio maiori 18. ſed minori 25. qui in illis contractibus læſus fuit. Ad quòd reſp. negatiuè, quia reſtitutio in integrum non ſolum non impedit quòd contractus ſit validus, ſed vbi contractus eſt de per ſe ipſo iure nullus, non eſt neceſſaria *l. in cauſa ff. de minor. Bald. in l. ſi captiui C. de Epiſc. & Cler. Petr. Duen.* hoc tradit *pro ſing. reg.* 682. *Ruyn. conſ.* 126. *n.* 4. *lib.* 5. Vndè oculariter erraſſe
33 conſtat *Io. And. in addit. ad ſpecul. tit. de reſt. in integr.* §. *ſi quis autem*. Si autem ſtatutum diceret quòd actus, ſeu contractus facti à maiore annis 18. ſint validi, ita quòd effectum ſortiri
34 debeant, per hæc verba, effectum ſortiri debeant, in integrum reſtitutionem cenſeri ſublatam affirmant *Anguiſciol. conſ.* 5. *lib.* 3. *per Auth. Sacramenta verbo inuiolabiliter cuſtodiantur C. ſi adue. vendit. Gram. conſt. Regn. Tit. de reſt. min. n.* 3. facit etiam *l. nemo ff. de reſt. in integr. Odd. d. q.* 15. *art.* 9. *n.* 83. *verſ. ego puto*.

Tertiò ſi ſtatutum ſimpliciter dicat, quòd maior 20. annis, ea omnia facere poſſit, quæ maior 25. facere poteſt. An ex hoc maioribus 20. annis minoribus vero 25. dicatur prohibita in in-
35 tegrum reſtitutio. Ad quòd reſpondetur negatiuè, quia per verba generalia in integrum reſtitutio non cenſetur prohibita, quæ ſpeciali indiget prohibitione, vt hic eruditè aduertit, & explicat *Odd. d. art.* 9. *nu.* 84. *verſ. ſed contrarium*, vbi demonſtrat quòd *Bart. & Curt.* qui ab aliquibus allegantur pro contraria ſententia hoc non dicunt.

Quartò ſi ſtatutum diſponat, quòd ma-
36 ior annis 18. ſine Curatoris interuentu contrahere poſſit. An propterea, ſi lædatur in integrum reſtitutio ei cenſeatur prohibita. Ad quòd negatiuè reſpondetur, *cum Bald. in libro ſtatutorum compoſito à Sigiſm. in verbo maior. per gloſſ. quam vnicam in iure*, ad hoc dicit idem *Bald. in l. vnica C. ſi de mom. poſſ. fuerit appell.*

Quintò ſi lex, vel ſtatutum ratum ha-
37 beat, quod à minore geſtum eſt, dummodò fuerit maior annis 18. An ex hoc, ſi lædatur dicatur prohibita in integrum reſtitutio ex edicto minorum. Ad quod negatiuè quoque reſpondetur, *cum Butigell. in l. is cui bonis num.* 20. *ff. de verb. oblig.* Ratificatio enim actus, in integrum reſtitutionem non excludit *l.* 3. *ff. rem ratam haberi*.

Quinimò ex hoc, quòd lex ratum habet, quod à minore geſtum eſt, locus ſit reſtitutioni, quę non eſſet neceſſaria ſi lex ratum non haberet *l. in cauſa la ſecunda ff. de min.* Vndè & nota quòd ſi Princeps ex certa ſcientia confirmat geſtum à minore, reſtitutionis
38 in integrum beneficium ei non intelligitur auferre, vt ſing. aduertit *Præpoſ. in cap. ex ratione n.* 72. *de appell.*

Ad quartum, dico impetrationem veniæ ætatis excludere beneficium reſtitu-
39 tionis in integrum ex edicto minorum, Ita *Text. ad literam in l.* 1. *C. de his, qui ven. ætat. impetr.* ibi: *Eos, qui veniam ætatis à principali clementia impetrauerunt, etiam ſi minus idoneè rem ſuam adminiſtrare videantur, in integrum reſtitutionis auxilium impetrare non poſſe manifeſtiſſimum eſt: ne hi, qui cum eis contrahunt principali auctoritate circumſcripti eſſe videantur.* Et communiter *cum Bart. Bald. docent DD.* quos cumulat *Gomez var. reſol. cap.* 13. *num.* 11. & recenſere ſuperfluum puto, vbi habemus legem expreſſam.

Hæc tamen concluſio debet intelligi ſi
40 venia ætatis ſolemniter impetrata fuerit, alias ſecus eſſet dicendum ſolemnis autem forma impetrandi ætatis veniam habetur tam pro maſculis; quam pro fæminis *in l. omnes adoleſcentes* 2. *C. de his, qui ven. ætat. impetr.* ad quam diligenter aduertat prudens aduocatus, tam pro excludenda, quam pro conſeruanda, reſtitutione.

Et nota quòd licet is, qui veniam ætatis
41 impetrauit conſideretur vti maior quoad contractus, non tamen pro maiori habetur, vt incidat in pænas. *l. ſi quis maior. C. de tranſact.* vbi

vbi Cagnol. numer. 25.

Dubitare verò contigit. An minor ad-
uerſus actum impetrationis veniç æta-
tis reſtitui poſſit. Et quamuis com-
munis ſit DD. ſententia quòd reſtitui
42 poſſit, quinimò ſi non vult pro maio-
ri cenſeri, aduerſus huiuſmodi veniæ
impetrationem neceſſum ſit reſtitutio-
nem petere, vt poſt *gloſſ. in d. l. 1. C.
de his, qui veniam ætat. impet.* docent
Bart. Ang. & Fulg. ibi. Cum diſtin-
ctione procedendum puto in caſu.
Aut veniæ impetratio facta eſt publi-
cè & palam, & procedit communis
43 ſententia gloſſ. quòd ſcilicet non ſo-
lum minor poſſit reſtitui, ſed reſtitu-
tionem aduerſus veniam impetratam
petere debeat, ſi pro maori haberi
non vult. Aut priuatim, & non no-
toriè, & minori in caſu non eſt neceſ-
ſaria reſtitutio, vt colligitur ex *Paul.
de Caſtr. in d. l. 1. C. eodem*.

Et quoniam non eſt hæſitandum de ve-
ritate ſuprapoſitæ Concluſionis, quòd
impetratio veniç ætatis excludat be-
neficium reſtitutionis in integrum ex
edicto minorum, videndum remanet
an & hoc idem operetur in ijs, quæ
decreti interpoſitionem exigunt, vt
eſt alienatio rerum immobilium, ſeu
illarum oppignoratio. In his autem
non ceſſare beneficium reſtitutionis
in integrum communis eſt DD. con-
44 cluſio, de qua poſt *gloſſ. in l. 3. verbo
ſimilis C. de his, qui veniam ætatis im-
pet.* teſtatur *Alber. ibi, & Fulg. in l. 2.
C. eodem Mauric. cap.* 225. *Eman. Coſta
in l. Gallus* §. *& quid ſi tantum in* 4.
parte num. 48. *diſerte Simoncell. de de-
cret. lib.* 3. *tit.* 8. *n.* 23. *Gomez var. re-
ſol. tom.* 2. *cap.* 13: *n.* 12.

Hanc tamen concluſionem limitat *Paul.
de Caſtr. in l. 2. n. 9. C. de his, qui ven.
ætat. impet.* vbi ab ipſomet ſtatuto ve-
45 nia ætatis eſſet conceſſa, quia ſcilicet
maiorem annis 20. in legitima ætate
conſtitutum declarat ſicut maiorem
annis 25. de qua limitatione dubitare
non deſinit *Simoncell. in d. tract. de de-
cretis*.

Ad quintum, dico non ex eo quòd mi-
46 nor ſit Pater familias, & habeat nu-
merum liberorum, reſtitutionem in
integrum impediri text. eſt in *l. 2. C. de
reſt. in integr.* ibi: *Eo tempore, quo
ſoror tua auxilio ætatis iuuabatur, ſi pa-
tris inteſtati bonorum poſſeſſionem acci-
pere debuit: licet quinque filios ſuperſti-
tes habuerit, non tamen ideò minus ad
edicti prærogatiuam pertinet, ſcilicet ſi
nunc per ætatem beneficium reſtitutionis
largitur*. Et ità quoque vno ore con-
cludunt Doctores, quos non re-
fero cum habeamus legem expreſ-
ſam, qua nulla maior datur au-
ctoritas. Et quamuis filiorum nume-
rus alias ætatem ſupplere dicatur *l. 1.
ff. de mun. & honor.* & notat *Bellaper-
47 tic. in d. l. 2.* hoc intelligendum eſt
vbi agitur de vtilitate & honore mi-
noris, non de eius odio, & damno
vt explicat *Odd. de reſt. part. 1. q. 2.
art. 8.*

Ad ſextum, dico quòd non propterea
48 quòd minor eſt Princeps reſtitutio in
integrum impeditur, vt communiter
firmant DD. & ſingulariter notat
Zaſ. in l. Princeps n. 6. ff. de legibus.

Ad ſeptimum denique dico, quòd vbi
minor, ſe maiorem dixit, quòd ple-
rumque contigit, vt minores ad ſe-
cum contrahendum alios alliciant,
deindè verò tanquam decepti in inte-
grum petunt reſtitui. Conſideran-
dum eſſe an hoc ſine dolo fecerit, &
an iuramento ſe eſſe maiorem dixerit.
Nam ſi minor ſe maiorem dixit, do-
lum tamen non adhibuit, nec iurauit,
in integrum reſtitutionẽ non impedi-
ri, communiter affirmant DD. erraſſe
enim præſumitur, vt patet ex text. ad
literam *in l. 1. & in l. fin. C. ſi minor ſe
mai. dix.* & ſecundum verum intelle-
ctum in his etiam terminis loquitur
l. de tutela C. de reſt. in integr. Nam
& à ſimili mulieribus, quæ ſe nuptas
eſſe negant, vel virilem habitum in-
duunt, vel rem non eſſe dotalem,
aut ſimilia dicunt, ſi dolo non faciant,
50 ſubuenitur, alias ſecus, vt aduertit
Tiraq. de leg. connubial. gloſſ. 8. *num.*
135. *Odd. de reſt. part. 1. q. 24. art. 1.
per tot.*

Si verò minor medio iuramento ſe ma-
51 iorem eſſe aſſeruit, in integrum re-
ſtitutio impedita remanet, per diſpo-
ſitionem expreſſam, & diſtinctionem
l. ſi alterius C. ſi min. ſe maior. dix. vt
communiter notant *DD. Bart. Bald.
& Ang.* ibi ita practicari atteſtantes,
quod & docet *Ruyn. conſ.* 194. *num.* 7.
lib. 1. *Grat. conſ.* 46. *n.* 3. *lib.* 1. & plu-
ribus

ribus relat. *Calà de reſt. in integ. min. deneg. quaſt.* 16. *num.* 17.
51 Si verò non per teſtes, ſed per inſtrumenta, ſe maiorem probaſſet reſtitutione non careret. *l.* 3. *C. ſi min. ſe maio. eſſe dixer. & d. l. ſi alterius. Afflict. deciſ.* 293. *num.* 12. *Anchar. lib.* 1. *quaſt.* 19. *n.* 6. Et nota quòd licèt minor ſe maiorem faciens à reſtitutione, ratione minoris ætatis excludatur, non eſt ei tamen prohibitum, ob non ſeruatas ſolemnitates requiſiſitas in actibus minorum, contractus nullitatem proponere *Mareſc.* 2. *var. cap.* 62. *n.* 1. *Caſtrenſ. conſ.* 53. *num.* 3. *lib.* 2. *Rom. conſ.* 12. *num.* 5. *Curt. iun. conſ.* 118. *num.* 8. quæ ſanè regula locum habet deficientibus ſolemnitatibus ſtatutarijs, non verò de iure communi requiſitis. *Soccin. conſ.* 66. *n.* 28. *lib.* 1. *Curt. iun. d. conſ.* 118. *n.* 9. *& Curt. Seni. conſ.* 43. *n.* 35.

Dubitandum verò occurrit an hæc concluſio locum habeat vbi minor, non ſe maiorem eſſe ſpecificè iuraſſet, ſed generaliter tantum omnia ſcilicet, & ſingula in inſtrumento contenta eſſe
52 vera; & licèt *Pariſ. conſ.* 97. *num.* 88. *lib.* 1. allegando *conſ.* 226. *Anch.* defendere conetur, idem eſſe ac ſi ſpecificè iuraſſet; in contrariũ tamen ſtat communis opinio, de qua teſtatur *Barbat. conſ.* 53. *lib.* 2. *Soc. iun. conſ.* 3. *n.* 32. *lib.* 2. *& conſ.* 8. *nu.* 5. *lib.* 4. latè *Curt. iun. conſ.* 119. *n.* 8. *& ſeqq.* quos refert *Odd. de reſt. q.* 24. *art.* 3. *per totum*, vbi hanc quæſtionem varijs rationibus exornat, & contrarijs reſpondet; docens, re bene perpenſa, quid dicendum vbi actus iuratus à minore factus, ipſo iure eſſet nullus. *Art. ſeq.* vbi ponit quæſtionem an diſpoſitio *l. ſi alterius C. ſi min. mai. dix.* locum habeat in caſu, & pluribus allegatis negatiuè concludit, contrarijs ſatisfacit, & diſtinctionibus, ac ingenioſis limitationibus huius quæſtionis difficultates ſoluit.

Si autem minor aſſerendo ſe eſſe maio-
53 rem dolum adhibuit, reſtitutio quoque impedita remanet, ita text. *in l.* 2. *C. ſi min. ſe maio. dix.* ibi: *Si is, qui minorem nunc ſe eſſe adſeuerat, fallaci maioris ætatis mendacio te deceperit, cum iuxta ſtatuta iuris, errantibus, non etiam fallentibus minoribus publica iura ſubueniant, in integrum reſtitui non debet.* Et omnes vbique docent, vt teſtatur *Myſing. obſeru. cen.* 4. *n.* 20. Iu-
54 ra enim deceptis, non decipientibus ſubueniunt *l. auxilium ff. de min.*

Nota tamen quòd ſi tam minor, quàm
55 eius aduerſarius in dolo fuerint, quia ſcilicet minorem ætatem vterque ſciebat, magis communis DD. opinio eſt, quòd non impediatur reſtitutio, vt in ſpecie docent *Bart. in l. ſi alterius C. ſi min. ſe maio. dix.* & ibi *Ang. Bellapert. verſ. ſi vero dolo vtriuſque Cyn. Alber. & Fulgoſ. cum Paul. de Caſtr.* idem affirmant *Iac. de S. Georg. in d. l. de Tutela C. de reſt. in integr. Afflict. dec.* 393. *n.* 2. *Gram. deciſ.* 12. *n.* 7. *Borgnin. de Tut. & Cur. nu.* 299. *Odd. loc. cit. art.* 7. reddens rationem quòd in re pari magis ſuccurritur mi-
56 nori, quàm aduerſario, & quòd dolus cum dolo compenſatur *l. ſi duo ff. de dolo.*

Idem à fortiori dicas vbi minor dolo
57 tantum aduerſarij ad ſe maiorem dicendum inductus fuiſſet *d. l. ſi alterius verſ. quod ſi per iniuriam C. ſi min. ſe mai. dix.* vbi omnes paſſim. *Myſing. obſeru. cent.* 4. *obſeru.* 20.

Quo quidem caſu neque obſtaret ſi iu-
58 ramento corporaliter præſtito id aſſeruiſſet, ità *Bart. in d. l. ſi alterius n.* 2. *& ibi Paul. de Caſtr. num.* 5. *& conſ.* 455. *n.* 5. *&* 6. *lib.* 2. *Mauric. cap.* 170. *Afflict. deciſ.* 393. *Curt. iun. conſ.* 118. *n.* 9. *Cephal. conſ.* 142. *lib.* 1.

Tota igitur difficultas reſtringitur, an
59 in integrum reſtitutio impediatur, vbi dubium eſt, quis in dolo fuerit minor ſcilicet, an aduerſarius. Et negatiue ad hanc concluſionem reſpondet *Odd. de reſt. q.* 24. *art.* 8. *per gloſſ. in l.* 3. *verb. teſtium C. ſi min. ſe mai. dix.* vbi pluribus cumulatis hanc ſententiam communem dicit; quod teſtatur etiam *Aymon. conſ.* 221. *n.* 9.

Cæterum nota omnes generales con-
60 cluſiones, quibus minori in integrum reſtitutionem denegandam eſſe probatur, eò quòd ſe maiorem eſſe medio iuramento aſſeruit; ceſſare in caſu, quo minor alias non admittendus, admiſſus fuit ad probandum, quòd eſt minor, hoc ve plenè probauit; nam vbi de veritate conſtat, & de periurio, veritas locum ſuum ha-

habere debet, & conſequenter minor audiri, ità *Bertrand. conſ. 177. n. 9. lib. 2. & Bald. in l. fin. C. de non num. pecun.*

ARGVMENTVM

De impedimentis reſtitutionis in integrum, eò quòd minor reſtitutionis beneficio renunciauit, vel ſe non contrauenturum iurauit, vel maior factus, quod in minori ætate geſſerat ratum habuit.

SVMMARIVM.

1 *Renuncians per clauſulas generales appellationi, reclamationi &c. omni legum auxilio &c. non renunciat reſtitutioni.*

2 *Lex, vel ſtatutum ſub generali prohibitione, in integrum reſtitutionem non includit.*

3 *Mens contrahentium ſemper legi præſumitur conformis.*

4 *Renuncians omni beneficio minoris ætatis, renunciat beneficio reſtitutionis competente ex edicto minorum.*

4 *Pater ſi ſua intereſt, inuito filio nomine filij reſtitutionem petere poteſt.*

6 *Fideiuſſor minoris etiam ſi minor nolit reſtitui poteſt ex perſona ipſius minoris.*

7 *Aduerſus renunciationem beneficij reſtitutionis factam in minori ætate datur reſtitutio.*

8 *Reijcitur opinio Angeli, & Aret. in §. idem iuris n. 51. Inſt. de except.*

9 *Eadem facilitate, qua minor inducitur ad contrahendum, inducitur ad renunciandum.*

10 *Renunciatio beneficio reſtitutionis facta à minore quamuis præcedente ſolemnitate nihil operatur.*

11 *Minor renuncians in integrum reſtitutioni impetratæ, benè renunciat.*

12 *Reijcitur opinio Odd. de reſt. part. 1. q.26. art.4. n.27.*

13 *Minor maior factus beneficio reſtitutionis in integrum renuncians non reſtituitur.*

14 *Minor maior factus approbans geſta in minori ætate beneficio reſtitutionis tacitè renunciat.*

Maior factus ſi infra quadriennium reſtitutionem non impetret ceſſat reſtitutionis beneficium. ibid. n.14.

15 *Plus operatur expreſſum, quàm tacitum vbi eadem ratio viget.*

17 *Minor etiam re non integra reſtituitur vid. infrà n.20.*

18 *Vbi res non eſt amplius integra reſtitutio difficilius conceditur.*

19 *Minori re non integra reſtitutio non datur.*

20 *Re non integra agente minore de damno vitando debet reſtitui, ſecus ſi agat de lucro captando.*

Refertur diſtinctio textus in l. in cauſa §. interdum ff. de min. ibidem num.20.

21 *Minor reſtitutioni cum iuramento renuncians, reſtitutionis beneficio caret.*

22 *Omnia beneficia minoris ætatis auferuntur minori iuranti ſuper contractu à ſe facto; tam in contractibus reciprocis, quam non reciprocis.*

23 *Ratificatio actus facta à minore in minori ætate non impedit reſtitutionem.*

Quò pluries ſuo beneficio minor renunciat tantò magis læditur. ibidem num. 23.

24 *Minor beneficio reſtitutionis expreſsè renunciare non poteſt.*

25 *Reijcitur ſententia Cephal. in materiam ratificationis factæ à minore conſ.3. num. 132. lib. 1. ſibi contrariantis conſ.142.*

26 *Ratificatio actus facta per minorem cum iuramento impedit reſtitutionem Examinatur differentia inter Tit. C. ſi minor maior. fact. lib. 2. & C. ſi maior fact. lib. 5. remiſſiuè ad Odd. de reſt. part.1. q.25. art.3.*

27 *Minor maior factus ſi actum in minori ætate captum, in maiori compleuit cum dolo aduerſarij, non impeditur reſtitutio.*

28 *Reſtituitur minor qui ex accidenti ſine dolo aduerſarij in maiorem ætatem perfectionem actus pertraxit.*

29 *Ex actu minoris, in maiori ætate perfecto ſine aliqua conſequentia neceſſaria ad ipſum actum, vt patet in*

con-

conditione poteſtatiua excluditur reſtitutio.

30 *Actus maioris habens neceſſariam conſequentiam ad actum factum in minori ætate non impedit reſtitutionem.*

31 *Si quid fiat in maiori ætate, vt exequatur geſtum in minori, reſtitutio impedita non remanet.*

32 *Vbi actus à minore facto maiori euitari poteſt, ſi exequatur, reſtitutio excluditur.*

33 *Tacita ratificatio à minore facta, excludit beneficium reſtitutionis, & nullitatis.*
Ratificatio tacita per quadriennij lapſum inducitur. ibid. n.33.

34 *Ratificatio expreſſa fit per ſpecialem approbationem actus.*
Ratificatio expreſſa impedit reſtitutionem. ibidem n.34.

35 *Hæres minoris ſcienter ratificans, quod minor eius auctor geſſit reſtitutionis beneficium perdit.*

36 *Contractus ſimulatus non confirmatur per ratificationem à minore in maiori ætate facta.*

37 *Contractus ſimulatus propriè non eſt contractus.*

38 *Approbatio actus per minorem facta non excludit reſtitutionem ex generali clauſula, ſi ex tali clauſula aduerſus ipſum actum reſtitutio competat.*

39 *Minor qui declarat ſe nolle ratificare geſtum in minori ætate non perdit beneficium reſtitutionis.*

40 *Ratificatio actus, qui de iure eſt nullus non impedit reſtitutionem.*

41 *In contractu nullo non datur læſio, ſed ſolum in valido, ibidem n.40.*
Ex contractu nullo, nulla oritur obligatio. ibidem n.40.

42 *Reijcitur opinio Gomez. var. reſol. tom.2. cap.13. n.11.*

43 *Ratificatio contractus in quo læſio ex aduerſarij dolo vero prouenit niſi dolus de tempore ratificationis minori facto maiori notus ſit non impedit reſtitutionem.*

44 *Minor maior factus ſciens ſe doloſe circumuentum, contractum ratificans reſtitutionis beneficium amittit.*

45 *Reprobatur opinio Simoncell. tract. de attent. tit.9. n.37.*

46 *Minor ratificans geſtum paucis diebus poſt quam factus eſt maior non perdit beneficium reſtitutionis.*

47 *Contraria ſententia eſt verior.*

48 *Non datur ſaltus inſtantaneus ab imprudentia ad prudentiam, ab imbecili ad ſanum conſilium.*

49 *Teſtamentum factum à Pupillo in fine vltima hora pupillaris ætatis eſt nullum, factum primo momento horæ pubertatis, eſt validum.*

50 *Ratificatio, quæ inducitur per aliquod factum in maiori ætate tollit reſtitutionem vid. infr. n.53.*

51 *Aduerſus aditionem hæreditatis factam in minori ætate, confirmatã per geſtum in maiori datur reſtitutio.*

52 *Minor reſtituitur aduerſus permutationem factam in minori ætate, quamuis receperit fructus rei permutatæ factus maior.*

53 *Executio neceſſaria alicuius actus facti in minori ætate, non tollit reſtitutionem.*

54 *Executio merè voluntaria alicuius actus facti in minori ætate impedit reſtitutionem.*

55 *Minor qui tranſegit, & factus maior adimpleuit non reſtituitur.*

56 *Minor factus maior rei locatæ, vel cenſitæ fructus recipiens beneficium reſtitutionis amittit.*

57 *Minor qui cum fratribus bona diuidit, & maior factus in diuiſione perſeuerat percipiendo rei diuiſæ fructus non reſtituitur.*

58 *Minor factus maior cogens fratres ad obſeruantiam diuiſionis, vel alterius contractus, perdit beneficium reſtitutionis.*

59 *Per taciturnitatem non ratificatur diuiſio, ita vt reſtitutionem impediat.*

60 *Minor factus maior petens pretium rei in minori ætate venditæ perdit beneficium reſtitutionis.*

61 *Minor maior factus petens dilationem ad ſoluendum debitum in minori ætate contractum non reſtituitur.*

62 *Traditur regula ad cognoſcendum quando ratificatio actus facti in minori ætate, ſequitur in maiori, præiudicet beneficio reſtitutionis.*

CA-

CAPVT VI.

VT plurimum etiam contigit, quòd
hi, qui cum minoribus contra-
hunt ad renunciandum beneficio re-
ſtitutionis in integrum ipſos indu-
cant, vel ad magis firmandum con-
tractum, de non contraueniendo ip-
ſos iurare faciant. Nec non quando-
que accidit, quòd ipſe minor, maior
factus, quæ in minori ætate geſſit ta-
citè, vel expreſsè ratificet. Vndè ſe-
quitur infinitas propemodum oriri li-
tes, quodque magis officit, ipſis mi-
noribus reſtitutio deneganda vide-
tur, cum beneficio pro ſe introducto
quiſque renunciare poſſit. Viden-
dum propterea primo loco ſupereſt,
quando non obſtante renunciatione
minori reſtitutio competat; ſecundo
quid dicendum ſit vbi iuramentum
interuenit; tertio quid iuris in caſu
expreſſæ, vel tacitæ ratificationis.

Quòad primum igitur dubitare primò
contigit an per generales clauſulas,
1 renuncians *appellationi, reclamationi, reductioni &c. omni logum auxilio &c.*
reſtitutionis in integrum priuilegio
renunciatum intelligatur. Ad quod
negatiuè reſpondeo cum *Petr. Rauen.
ſing.279. per l. ſi minor vbi Bald. ff. de
minor.* & quidem ſicut mens legis,
2 vel ſtatuti non eſt ſub prohibitione
generali comprehendendi reſtitutio-
nem in integrum, quæ nunquam
prohibita intelligitur, niſi de ea ſpe-
cialis ſit facta mentio, vt docet *Bald.
conſ. 236. num. 5. lib. 1. Aymon. conſ.
201. num. 35. lib. 2. Theb. conſ. 87.
num.4. Boer. deciſ.140. num.3.* Ita di-
3 cendum eſt de mente contrahentium,
quæ menti legis ſemper conformis
præſumitur.

Dubitare ſecundò contigit an renuncia-
tio omnis beneficij minoris ætatis in-
cludat renunciationem beneficij re-
ſtitutionis in integrum. Ad quòd re-
4 ſpondeo affirmatiuè cum communi
DD. ſententia, de qua teſtatur *Ca-
gnol. in l. 2. num. 107. C. de reſcind.
vend. Corn. conſ. 30. num. 12. lib. 2.
Curt. iun. conſ. 18. num.4. Capol. caut.
199. num. 3.* nam cum in integrum
reſtitutio, ſit inter præcipua minoris
ætatis priuilegia, omni minoris æta-
tis beneficio, & priuilegio renuncia-
tum dici non poſſet, ſi adhuc com-
peteret.

Dubitare tertiò contigit. An minor
cogi poſſit ad patiendum, quòd alter
reſtitutionis beneficio ipſi minori cō-
petenti vtatur. Ad quod reſponde-
5 tur duos dari caſus in quibus cogi
poſſunt, de primo habemus text. *ex-
preſſ. in l. Patri ff. de minor.* vbi paſ-
ſim DD. nam pater inuito filio, no-
mine filij ſui poteſt reſtitui, ſi ſua re-
ſtitutionem obtinere interſit.

Secundus caſus eſt in fideiuſſore, qui
6 in illis caſibus, in quibus reſtitutio
minoris ſui principalis ſibi etiam pro-
deſt, vt notatur *in l. 1. C. de fid. min.*
etiam ſi minor nolit reſtitui, ex per-
ſona ipſius minoris reſtitui poteſt, vt
notat *gloſſ. in l minor. ff. de proc. &
in l. 3. §. ſed vtrum ff. de min. in l. 2.
C. de fid. min vbi Cyn. Bart. num.* 8.
& Bald. num. 9. cum alijs quos con-
gerit *Odd. de reſtitut. part. 1. quaſt.48.*
vbi dat limitationes, & contrarijs re-
ſpondet.

His poſitis breuiter dico aut minor in
minori ætate, vel iam maior factus
7 reſtitutionis in integrum beneficio
renunciauit. Si in minori ætate fa-
cta eſt renunciatio, reſtitutioni adhuc
in integrum locus remanet, nec per
hoc excluſa dici poteſt, ità commu-
niter docent DD. *gloſſ. in l. index in
verbo vnicuique ff. de minor. vbi Bart.
nu.2. Alber. num. 1 gloſſ. in l. ſi intra
C. de reſtit. in integr. vbi Albe. Bart.
Paul. de Caſtr. Fulg. Idem Alber. in l.
ſi quis in conſcribendo num. 10. C. de
Epiſc. & Cler. Idem Bart. in l. cum mi-
nor. num.2. ff. rem ratam haber. vbi
Angel. num. 4. Paul. de Caſtr. num. 1.
Bart. in l. doli num.3. ff. de nouat. vbi
Ang. n. 7. Alber. nu. 22. Bart. in l. ius
publicum nu.3. ff. de pactis. Bald. in l.
cum decurionatus nu.1. C. de decur. lib.
10. Iacob. de Arena in l. doli mali n.1.
ff. de nouat. Felyn. in cap. ſi diligenti
num.15. vbi & Abb. num.12. & paſſim
Canoniſta de Foro competent. Bart.
conſ.88. nu. 4. lib. 1. Io: de Amicis conſ.
33. num. 19. Corn. conſ.178. num.11.
lib.3. Bald. conſ.96. num.2. lib.5. Natta
conſ.458. nu 4. Celſ. de clauſ. An reſt.
benef. renunc. poſſ. Gram. conſt. Regn.
Tit. de reſt. min. num.1. Alban. addit.*
ad

ad Bart. in l. ſi quis num.4. C. de pactis
Capyc. deciſ. 110. & erronea fuit opi-
8 nio *Ang. Aret. in §. idem iuris num.5 1.*
Inſt. de except. vbi per *l. ait Prætor ff.*
de minor. §. 1. docet minorem bene-
ficio reſtitutionis in integrum in mi-
nori ætate renunciantem, ab illo ex-
cluſum eſſe. Eadem enim facilitate,
9 qua minor inducitur ad contrahen-
dum, inducitur ad renunciandum,
vt aduertit *Abb. in d. cap. ſi diligenti.*
Bald. in d. l. eum decurionatus.

Et quidem ne dum minori huiuſmodi
10 renunciatio obſtat; ſed & ipſo iu-
re nulla conſideratur ſecundum cele-
brem doctrinam *Bald. in d. l. cum mi-*
nor. num. 2. ff. rem rat. habe. Paul. de
Caſtr. in d. l. ſi intra. Quapropter &
nihil operatur quamuis facta debitis
intercedentibus ſolemnitatibus. *Bor-*
gnin. de Tut. & Curat. nu.170. ad fin.
Capyc. d. deciſ.110. n.2.

Hæc autem procedunt in reſtitutione
11 in integrum impetranda. Nam ſi
minor impetratæ reſtitutioni renun-
ciaret, vel illam petere nollet, cogi
non poſſe; & bene renunciatum cre-
do per text. *in l. ſi index ff. de minor.*
vbi Bart. & alij, ità etiam ſentit *gloſ.*
in cap. ex literis de reſt. in integr. Bald.
in l. Papinianus ff. de minor. Afflict.
tit. de contr. feud. apud pares eu. nu.67.
12 Contrarium videtur ſentire *Odd. de*
reſt. p.1. q.26. art.4. n.27. quo tamen
argumento ductus ignoro.

Si verò in maiori ætate conſtitutus mi-
13 nor, reſtitutionis in integrum bene-
ficio renunciat, ab illo omnimodò
excluſum eſſe patet ex *gloſſ. in l. ſi in-*
tra C. de reſt. in integr. Bart. in l. ius
publ. n. 3. ff. de pact. Alber. in l. ſi quis
in conſcribendo num.10. C. de Epiſc. &
Cler. Celſ. in tract. de clauſ. au reſtit.
benef. renunc. poſſ. per tot. Riminald.
conſ.140. num.32. lib.1. Et quidem
ſi maior factus geſta in minori ætate
approbando, vel infra quadriennium
14 reſtitutionem non impetrando, in
integrum reſtitutionis beneficium
ceſſat, quia tacitè renunciaſſe præſu-
mitur, multò magis fieri poſſe cer-
tum eſt vbi conſtat de renunciatione
expreſſa, plus enim regulariter ope-
ratur expreſſum, quam tacitum,
quando eadem ratio viget, vt aduer-
15 tit *Bald. in l. ſi arrogator de adopt.* vbi
diuerſa allegat iura, facit etiam vul-
gata iuris regula *in Auth. multò magis*
C. de Sacroſ. Eccleſ.

Dubitandum verò remanet, An mino-
ribus beneficium reſtitutionis in in-
tegrum auferatur re amplius non in-
tegra. Circa quod varias opiniones
inuenio. Quidam etenim docent
maiorem in caſu ſubeſſe cauſam mi-
norem reſtituendi, quia quò magis
17 res eſt diſtracta, de maiori præiudi-
cio minoris conſtat. Ita *Corn. conſ.*
229. num. 13. verſ. nec obſtat Crot.
conſ.198. num. 11. lib. 1. hoc ſimpli-
citer aſſerentes per text. *in l. fin. C. de*
rep. hæred. & l. ſi ex cauſa, alias, in
cauſa §. interdum ff. de minor. vbi ita
videtur expreſſum.

Alij dicunt reſtitutionem non penitus
18 impediri, ſed difficilius tantum con-
cedi, vbi res non eſt amplius inte-
gra, ità ſentiunt *Bombin. conſ.18. in*
fin. Rebuff. tit. de reſtit. in integr. §. 1.
gloſſ.2. num.2. vbi ait reſtitutionem
concedendam quò magis poteſt ſine
præiudicio tertij.

Minorem verò quando res non eſt inte-
19 gra non eſſe reſtituendum videtur
ſentire text. *in l. 25. §. Scæuola ff. de*
minor.

Pro concordia denique alteri docent,
20 quòd vbi res non eſt integra, & mi-
nor agit de damno vitando prima
procedit opinio cum iuribus pro ea
allegatis, quòd nempè reſtitui de-
beat; quando verò agit de lucro ca-
ptando procedat opinio negatiua
iuxta dictum *in dicto §. Scæuola. Ita*
Abb. in cap. ex parte num. 21. de reſtit.
ſpoliat. & diffusè Eman. Coſta in §. &
quid ſi tantum part.2. n. 59. & ſeqq.

Ego verò diſcedendum non puto à di-
ſtinctione allegata per text. *in l. in*
cauſa §. interdum ff. de minor. ibi: *Si*
minor 25. annis fundum vendidit, &
tradidit, ſi emptor rurſus eum aliena-
uit: ſi quidem emptor ſequens ſcit rem
ita geſtam, reſtitutionem aduerſus eum
faciendam: ſi ignorauit & prior emptor
ſoluendo eſſet, non eſſe faciendam: ſin
verò non eſſet ſoluendo, æquius eſſe, mi-
nori ſuccurri etiam aduerſus ignoran-
tem quamuis bona fide emptor eſſet.

Quòad ſecundum res ſine difficultate
21 pertranſit. Nam ſi minor reſtitutio-
ni in integrum cum iuramento renun-
ciet,

Digitized by Google

ciet, hoc beneficio caret, ità in ſpe-
cie docet *gloſſ. in §. extraneis vbi My-
ſing. Inſt. de hared. qual. & diff. Felyn.
cum alijs innumeris in cap. ſi diligenti.
nn. 15. de for. compet. Alban. in addit.
ad Bart. in l. ſi quis in conſcribendo
num.4. C. de pactis*. Prout etiam reſti-
tutione in integrum carere deberet,
ſi aduerſus acta per eum geſta, ratio-
ne minoris ætatis, vel alia quacum-
que cauſa non venire iuraſſet. *Iaſon.
in l. ſciendum ff. de verb. oblig.* Vndè
minor litigans per Procuratorem cũ
iuramento conſtitutum, aduerſus ea;
quæ per Procuratorem geſta ſunt am-
plius admitti non poteſt. *Mauri. de
reſt. cap. 112. num. 8. in puncto Becius
conſ. 59. num. 7. & 8. lib. 1. Moratius
conſ. 70. Burſat. conſ. 412. n. 30. lib. 4.
Coſta de remed. ſubſid. remed. 57. n. 11.
de Franch. deciſ. 448.*
Prout ſi cum iuramento renunciaſſet
22 beneficio *l. 2. C. de reſcind. vend.* ne-
que ex capite læſionis enormiſſimæ
aduerſus renunciationem iuratam re-
ſtituendus eſſet, vt notat *Calà de reſt.
in integr. min. deneg. q. 16. per tot.*
Quodque magis eſt, communis eſt DD.
concluſio, quòd per *Auth. Sacramen-
ta C. ſi adu. vend.* minori iuranti ſu-
per contractu ab illo celebrato, om-
nia beneficia minoris ætatis auferan-
tur, non ſolum in contractibus reci-
procis vtpotè eſt venditio, ſed etiam
in non reciprocis qualis eſt donatio,
renunciatio, fideiuſſio &c. prout te-
ſtantur *Alber. ibi num. 14. Iaſ. num. 71.
Corn. n. 24. Curt. num. 41. Bertrand.
conſ. 175. n. 1. lib. 1.* & alij, quos ple-
no calamo refert *Odd. in tract. Iura-
menti*, quæ quidem materia adeò eſt
ampla vt plenum exigeret tractatum,
quare ſi quæſtio de iuramenti impe-
dimento contingat ipſũ conſule, vbi
agit de iuramento confirmatorio,
omnia enim exactè, & eruditè per-
currit ſuper iuramenti vi in mino-
rum contractibus appoſiti.
Quòad tertium denique diſtinguendum
eſt inter ratificationem actus factam à
minore in minori ætate, à ratificatio-
23 ne facta à minore de eo, quod geſ-
ſit cum minor eſſet, poſtquam ad
maiorem ætatem peruenit. Nam ſi
ſermo ſit de ratificatione actus à mi-
nore facta in minori ætate. Dico
non impediti in integrum reſtitutio-
nem, ita *Bald. conſ. 310. num. 2. lib. 1.*
vbi docet, quò pluries minor ſuo be-
neficio renunciat, tantò magis lædi-
tur *Roman. conſ. 12. n. 6. Cephal. conſ.
142. n. 54. & 55. lib. 1.* facit *gloſſ. in l.
ſi iudex ff. de minor.* vbi ait minorem
24 in minori ætate reſtitutionis in inte-
grum beneficio expreſsè renunciare
non poſſe. Et quidem cum contra
ratificationem minoris reſtitutio cõ-
petat, vt aduertit *Paul. de Caſtr. in l.
cum minor nu. 1. ff. rem ratam haberi*,
ne petatur reſtitui ad reſtitutionem
petendam, melius dicendum eſt non
ei eſſe denegandum iuxta notata *per
text. in l. interdum ff. de minor.* Con-
25 trarium ſentit *Cephal. conſ. 3. n. 132.
lib. 1.* conſiderans geminationem
actus, & allegans *Bald. conſ. 140. lib.
1. Aretin. conſ. 103. Socin. conſ. 242.
n. 2. lib. 2.* Sed ipſemet *Cephal.* me-
lius ſentiens; in noſtram ſententiam
venit *conſ. 142. & pace eius Bald. &
alij quos*, ipſe allegat *d. conſ. 3.* neque
26 dicunt, quòd ille præſupponit. Et
ſolum vbi ratificatio eſſet iuramento
firmata *Cephal.* ſententia *in d. conſ. 3.*
poſſet procedere *Auth. Sacramenta* C.
*ſi adu. vend. vt notat Odd. de reſtitut.
part. 1. q. 25. art. 1. num.* 10. quem &
conſule *art. 3. d. q. 25.* vbi docet quæ
nam ſit differentia inter *Tit.* C. *ſi mi-
nor maior factus lib. 2. &* C. *ſi maior
factus lib. 5.* quæ quæſtio cum modi-
cæ ſit vtilitatis ſtudioſum lectorem &
Doctorem, ad ipſum rem plenè, at-
que eruditè exornantem remitto.
Quòd ſi loquamur de ratificatione facta
à minore de eo, quod in minori æta-
te geſſit cum maior factus eſt, cum
diſtinctione itidem eſt procedendum,
vel quærimus an reſtitutionis in inte-
grum beneficium impediatur, eo
27 quòd minor maior factus actum in
minori ætate incæptum approbaſſe
cenſetur, quia ipſum mer in maiori
ætate compleuit. Et pro reſolutione
tres caſus diſtingue, quorum primus
eſt ſi dolo aduerſarij in maiorem æta-
tem protracta ſit perfectio actus, in
integrum reſtitutio impedita non re-
manet, vt apertè colligitur ex *l. De-
nique 3. §. 1. verſ. ſed ſi ff. de minor.*
vbi notant omnes, eſt quoque alter
elegans text. *in l. intra vtile ff. eodem*

vbi

vbi text. multa allegat exempla, alia etiam exempla ponit *gloſſ. ſed DD.* tertium tantum, & quartum approbant.

Secundus caſus eſt, quòd ſi ex acciden-
28 ti abſque aduerſarij dolo in maiorem ætatem actus perfectio protrahatur, puta ſi ſub conditione minor aliquid promittat, quæ in maiori ætate eiuſdem purificatur, in integrum reſtitutio non impeditur, ità docet *gloſſ. in d. l. Denique 3. §. 1. ff. de minor.* & ita plenis votis in Sacro Neapol. Conſilio deciſum fuiſſe teſtatur *Afflict. deciſ.* 210.

Tertius denique caſus eſt, quòd ſi ipſius
29 minoris facto, ſine aduerſarij dolo, vel accidenti in maiori ætate actus perficiatur, puta quia, quod minor vendidit in minori ætate factus maior tradidit, vel quia ſub conditione poteſtatiua aliquid promiſit, quam maior factus adimpleuit, & ſubdiſtinguendum in caſu, vel actus in maiori ætate factus non habet neceſſariam conſequentiam ad actum factum in minori ætate, vt in exemplo conditionis poteſtatiuæ, & reſtitutio locum non habet. Ita *gloſſ. Bart. in d. l. Denique 3. §. 1. ff. de minor.* quod & ſatis explicanr verba text. *in d. §. 1. in fin. & in l. ſi filius ff. ad Macad. & l. 1. C. ſi aduerſ. rem iud.*

Vel actus neceſſariam conſequentiam
30 habet ad actum in minori ætate factum, quia ſcilicet minor ita fecit, quia ita facere cogebatur, vt patet in traditione rei, in minori ætate venditæ, & in integrum reſtitutio impedita non remanet. Ita communiter DD. *Iacob. Butrig. & Bart. cum Bald. in d. l. Denique* §. 1. *Alex. conſ.* 141. *num.* 10. *lib.* 5. *& communem eſſe teſtatur contra dictum gloſſ. in d. l. Denique* §. 1. *Alber. in dicto* §. *ſcio vbi omnes DD.* ex quibus notabilis, & generalis regula colligitur, quòd ſi quòd fit in maiori ætate, eſt quædam executio eius, quòd geſtum fuit in mino-
31 ri in integrum reſtitutio non impeditur. Vt patet in exemplo *d.* §. *ſcio*, reſpectu rei geſtæ hæreditario nomine in maiori ætate, propter aditionem hæreditatis in minori. Quidquid ergo conſiderauerint *Moderni* pro intelligentia *dicti text. vt ex Simoncell. in tract. de decret. lib.* 3. *tit.* 9. *nu.* 7. ab hac opinione, & praxi diſcedendum non eſt, niſi in caſu, quo actus à minore euitari potuiſſet; puta vbi contra petentem obſeruantiam contra-
32 ctus, de iure exceptio ei competeret, ſine Iudicis officio, ita *Alber. d. l. denique* 3. *n.* 3. *ff. de minor.*

Si autem verſemur in caſu ratificationis à minore factæ, de eo quòd geſſit cum minor eſſet, & factus maior approbauit. Tres ratificationis ſpecies conſiderandæ veniunt. Omninò ſcilicet tacita, ſpecialiter expreſſa, & altera quæ reſpectu primæ expreſſa dici poteſt, reſpectu verò ſecundæ poteſt dici tacita.

Omninò tacita ratificatio dicitur, quæ
33 per quadriennij lapſum inducitur, & de qua loquitur text. *in l. fin. C. de temp. in integr. reſtit. & in l. fin. C. ſi maior fact. alien. rat. hab. lib.* 5. & quòad hanc ſpeciem indubitata eſt concluſio, quòd in integrum reſtitutionis beneficium, & etiam nullitatis tollitur *d. l. fin. C. eodem lib.* 5.

Specialiter expreſſa ratificatio eſt, quæ
34 inducitur per ſpecialem ipſius actus approbationem *d. l. denique* §. 1. *vbi & gloſſ. verbo comprobauerit ff. de minor. & in l.* 2. *C. ſi maior fact. alien. rat. habe.* ibi: *Speciali confirmatione.* De qua in præſenti loquor. Et quòad hanc ſpeciem conclude pariter in integrum reſtitutionem impediri, ità *text. in d. l.* 2. *C. ſi maior fact. rat. hab. lib.* 2. *vbi omnes DD. & in l.* 2. *C. ſi mai. fact. alien. rat. hab. lib.* 5. eſt & elegans text. *in l. ſi filius ff. de minor. vbi Bart. & alij. Octau. Simoncell. de decret lib.* 3. *tit.* 6. *cum concordant innumeris*, quos pleno calamo refert *num.* 16. *Odd. de reſt. p.* 1. *q.* 25. *art.* 5. *num.* 45. *& ſeqq.* vbi hanc concluſionem ampliat in communi, eademque
35 cauſa, quæ tamen ſit indiuidua; in hærede minoris, ſcienter ratificante, quod minor eius auctor geſſit. Nec non in caſu, quo minor à Principe obtinuiſſet, vt reſcinderentur per ipſum geſta in minori ætate, quod ſpecialiter aduertit, *Reſtaurus Caſtald. tract. de Imperat. q.* 3. *citatus à Simoncel. d. tit.* 9. *nu.* 23. quem conſule.

Nota tamen per plures exceptiones, & limitationes generalem hanc regulam

infirmari poſſe. Quapropter limitanda eſt primò, vbi contractus eſſet ſimulatus, qui per ratificatio-
36 nem ſpecialem à minore in maiori ætate factam minimè confirmatur *Bald. conſ. 45. lib. 2. Natt. conſ. 162. num. 34. Iacob. Menoch. de recuper. poſ. ſeſſ. remed. 15. num. 182.* cum alijs quos refert *Simoncell. d. tit. 9. num. 40.*
37 vbi hanc rationem allegat, quia contractus ſimulatus non eſt contractus. *l. ſimulata nuptia ff. de rit. nupt.*

Limitanda ſecundò, quando minor
38 actum approbaret, contra quem ex clauſula generali daretur reſtitutio, vt ſingulariter colligitur *ex lo: de Amicis conſ. 33. n. 20. & 21.*

Limitanda tertiò, vbi minor expreſ-
39 sè declararet, ſe nolle ratificare, quod in minori ætate geſſit, vt notat *Bart. in l. fin. C. ſi maior fact. Riminald. conſ. 5. num. 238. lib. 1. Gabriel. de minor. concluſ. 4. Simoncell. de decret. d. tit. 9. n. 49. cum ſeqq.*

Limitanda quartò, vbi actus ab initio
40 ipſo iure nullus fuiſſet, non ſolum ratione omiſſionis decreti, ſed propter quamlibet ſolemnitatem omiſſam, vt communiter docent *Alber. in l. fin. C. ſi maior. fact. alien. rat. habe. lib. 5. Bald. in l. 1. C. eodem Natta conſ. 245. Ceph. conſ. 51. num. 45.* dicens quod omnes, ità intelligunt dictum *Tit. C. ſi maio. fact.* Patens etiam eſt ratio, quòd vbi non eſt læſio ibi reſtitutio locum non habet, ſed in contractu ipſo iure nullo non conſideratur læ-
41 ſio, quæ non datur niſi ex contractu valido, cum contractus nullus ſicut obligationem non patit, ita nullum præiudicium inferat, ergo &c. vt pluribus allegatis affirmat *Odd. de reſtitut. part. 1. q. 25. art. 8.* quem vbi quæſtio accidit conſule; ne verò adhæreas
42 opinioni *Gomez qui in tract. var. reſol. tom. 2. cap. 13. num. 11.* contrarium docet, dicens maioribus in caſu ſolum præſeruari remedium *l. 2. C. de reſcind. vend.*

Limitanda quintò, vbi læſio prouenit
43 ex aduerſarij dolo vero, & non præſumpto, & vbi dolus ipſi minori maiori facto notus non fuit tempore ratificationis, ita communiter docent DD. *gloſſ. in l. 1. C. ſi maior fact. &c. lib. 5. vbi Bart. & omnes paſſim Mauric. cap. 312. Rol. à Valle conſ. 60. n. 41. lib. 4. plene Menoch. de recup. poſſeſſ. remed. 15. num. 132. & ſeqq. Simonc. de decret. tit. 9. num. 32.* Nam ſi aduerſarij dolus ratificanti iam notus fuiſſet, & nihilominus ſciens ſe do-
44 losè circumuentum ratificaſſet, iſta ratificatio ei præiudicaret, vt latiſſimè docet *Pariſ. d. conſ. 49.* & facit *l. ſi quis rationes ff. de lib. legat.* Vide notata per *Curt. iun. conſ. 51. Gabriel. conclu. 4. de minor. num. 11. Hieronym. Gabriel. conſ. 13. num. 17.* à quorum doctrina ne diſcedas quidquid in
45 contrarium tradat *Simoncell. d. tit. 9. n. 37.* quem reprobat *Odd. d. part. 1. q. 25. art. 7. n. 74.*

Limitatur denique à quibuſdam quan-
46 do minor paucis diebus poſt completam minorem ætatem, actum in ipſa minori ętate factum confirmaret, vt tradit *Mauric. cap. 312. in fine*, vbi aſſerit ita ex æquitate deciſum *à Senatu Dolano*, hac ratione moto quòd minor in tali ætate iuuenilem adhuc fragilitatem ſapiat. Sed hæc limita-
47 tio non placet, & contra hanc ſententiam ſtat regula *l. fin. C. ſi maior. fact.* nec non regula quòd permiſſum in tempore cenſetur prohibitum poſt tempus, & è contra *l. pater filium §. fundum ff. de leg. 3. Alex. conſ. 17. lib. 2. cum alijs ab eo relat.* Equidem licèt naturali curſu inſpecto non detur inſtantaneus ſaltus ab imprudentia ad prudentiam, ab imbecili ad ſa-
48 num conſilium, in hoc tamen ſtandum eſt legi, quæ ita credit. Expreſſum verò de hoc exemplum habemus in pupillo, nam ſi faciat teſtamentum in fine vltimæ horæ 14. anni non va-
49 let, ſi fiat primo momento primæ horæ anni 15. valet, nec alteram rationem adducere poſſumus, niſi quia lex vult quòd credamus pupillum ab eo momento, quo pubes factus eſt, ad teſtandum aptum factum fuiſſe *l. qua ætate ff. de teſtam.* quod & patet in finienda tutela *§. 1. Inſt. quibus mod. Tutel. finit.*

Ratificatio demum, quæ reſpectu primę ſpeciei expreſſa dici etiam poteſt, ſed reſpectu ſecundæ ſpeciei dici poteſt
50 tacita, quæ itidem per aliquod factum in maiori ætate ſubſecutum inducitur, reſtitutionis in integrum bene-

nefi-

neficium aufert vt communiter do-
cent DD.*aſſerentes Tit.C.ſi min.maior
factus lib.* 2. non ſolum procedere in
ratihabitione, & approbatione ſpe-
cialiter expreſſa, quæ verbis fieri
ſolet. Sed etiam in ea, quæ factis ip-
ſis inducitur *ita gloſſ. in l.* 1. *C. eodem*
& vbique communiter DD.quos ple-
na manu refert *Pariſ. conſ.*33, *nu.*30.
*& conſ.*49. *à num.*14. *vſque ad* 24. *lib.*
1. *Alba. conſ.*11. *n.*19.

Sed contra hanc concluſionem ſtare vi-
detur diſpoſitio text. *in l. gerit ff. de
acquir. hæred.* ex qua patet, quòd ali-
51 quid facere, hæreditario nomine in
maiori ætate, eſt hæreditatis aditio-
nē approbare; & tamen per huiuſmo-
di actum ſubſecutum in maiori ætate,
non dicitur confirmata aditio facta
in minori ætate, vndè aduerſus adi-
tionem in integrum reſtitutionem
peti poſſe conſtat *ex l.* 3. *§. ſcio ff. de
minor.*

Minor etiam recipiendo fructus rei per-
mutatæ poſtquam factus eſt maior,
ipſius permutationis actum approba-
52 torium vtique facere dicitur, ſicut
ille qui recipit penſionem de domo
locata *Bald. conſ.* 184. *num.* 5. *lib.* 2.
Et tamen per huiuſmodi fructuū per-
ceptionem non dicitur minor appro-
bare permutationem, ita vt aduerſus
illam non poſſit reſtitui; vt notat *Re-
buff. de reſt. in integr. art.* 2. *gloſſ. ult.
num.* 5. vbi ait ita in Francia ſeruatum.

Quapropter ad veritatem reperiendam
conſiderari debet, an factum ſubſe-
cutum ſit executio neceſſaria actus in
minori ætate facti; aut penitus vo-
luntaria. Nam ſi eſt neceſſaria, vt
patet in illo, qui cum in minori æta-
53 te hæreditatem adijſſet factus maior
ſoluit legata, & alia onera hæredita-
ria, & tamen aditio adeò confirmata
non dicitur quin ope reſtitutionis in-
tra quadriennium adhuc poſſit reſti-
tui; *d. l.* 3. *in dicto §. ſcio*, in integrum
reſtitutionis beneficium impeditum
non remanet, quia cum minor maior
factus aliquid neceſſariò facit, ad
quod & ſi nolet per ius cogeretur,
non propterea dicendum eſt, quòd
approbare velit quod in minori ætate
fecit, quia iure cogente facit, & appro-
batio eſt actus deliberatæ voluntatis.

Si verò eſt voluntaria, vt patet in eo,
qui rei in minori ætate venditæ, maior
54 factus prætium recipit, vel prædij
aut domus in minori ætate locatæ
penſionem accipit, in integrum reſti-
tutio impedita remanet, quia qui re-
cipit, id, quod vult facit, & conſe-
quenter maior factus approbat, quod
in minori ætate geſſit. Quæ diſtinctio
contraria conciliat, & difficultates
de medio tollit.

Ex his inferas primò quòd ſi quis in mi-
55 nori ætate tranſactionem fecerit, &
maior factus adimpleuit non amplius
reſtitutioni locus eſt, ita *Alba. conſ.*
12. *nu.*19. In materia tranſactionis,
vide quæ dixi ſupra *cap.* 2. & quæ
docet *Calà de reſt. in integr. min. de-
neg. q.* 9. vbi examinat. An petita
tranſactionis reſciſſione minor, & Ec-
cleſia in ipſo litis exordio accepta re-
ſtituere teneantur: item an mulier, &
q. 18. in qua diſputat. An ſub præ-
textu inſtrumentorum nouiter reper-
torum poſſit minor tranſactionem im-
pugnare.

Secundò, quòd ſi minor domum vel
56 fundum locauit, maior verò factus
vel ipſe, vel eius hæres cenſum aut
penſionem recepit, in integrum re-
ſtitutionis beneficium amittit *Bald.
conſ.*185. *num.*5. *lib.*2. *Aret. conſ.*127.
*num.*1. *Bellon. conſ.* 18. *nu.* 17. *Tiraq.
de iur. conſt. poſſeſſ. limit.* 30. *num.*12.
*Oſaſc. d.*58. *n.*11. *Rolan. conſ.* 64. *nu.*
39. *lib.*4. *Menoch. de recup. poſſ. n.*118.
remed. 15. *Borgn. de Tut. & Curat.
num.*147.

Tertiò, quòd ſi minor bona cum fratri-
57 bus diuiſit, & maior factus in diui-
ſione perſeuerauit ſuæ partis fructus
percipiendo, à beneficio reſtitutionis
in integrum excluditur. Ità *Bald.
conſ.*282. *lib.*2. vbi de communi *Cra-
uet. conſ.*19. *num.*4. *lib.*1. Contrarium
verò docet *Rebuff. de reſtit. in integr.
art.* 2. *gloſſ. vlt. nu.* 5. ita ſeruatum
dicens in Francia. Hanc tamen con-
trarietatem eruditè conciliat *Odd. de
reſt. part.*1. *q.*25. *art.*6. *n.*66. *verſ. ſed
contrarium*, dicens quòd ſi minor non
aliud fecit, quam perſeuerare in con-
cordia diuiſionis, fructus ſuæ partis
58 percipiendo, non propterea reſtitu-
tionis beneficium amittat. Si verò
aliquid facit, fratres nempè ad inſtru-

M 2 menti

Digitized by Google

menti diuiſionis obſeruantiam conueniendo à beneficio reſtitutionis excludatur; & in his terminis *Bald.* & aliorum procedit opinio. Quodquidem clarè vult *gloſſ. in l. 1. C. ſi maior fact. rat. hab. lib. 2.* vbi ait quòd per ſolam taciturnitatem non ratificatur
59 diuiſio ità vt reſtitutio impediatur niſi lapſo quadriennio, vel quinquennio in *l. fin. C. eodem lib. 5. & C. de temp. in integr. reſt.* Sed bene ratificatur, vel expreſsè, vel tacitè faciendo aliquid per quod videatur haberi ratum &c. & inter alia allegat *gloſſ. l. pen. ff. de leg. commiſſ.* vbi ponitur in terminis exemplum ſupra expreſſum, videlicet ſi qui à contractu recedere poterat, ex illo contractu prætium petat; dicitur enim ibi, quòd in caſu fauori ſuo renunciare videtur.

Quartò denique inferas quòd ſi rei in
60 minori ætate alienatæ, maior factus ex certa ſcientia prætium petat reſtitutionis beneficium amittit, vt patet ex *l. 1. C. ſi mai. fact. lib. 5.* in quibus terminis intelligendi ſunt *Calcan. conſ. 21. in fin. Crauet. conſ. 159. Menoch. d. remed. 15. n. 113.*

Idemque dicendum ſi maior factus di-
61 lationem ad ſoluendum debitum in minori ætate contractum petat, vt poſt *Grat. conſ. 47. num. 22. lib. 1. tradit Menoch. d. remed. 15. num. 112. & ſeqq.*

Cæterum regulam generalem conſtituas
62 in omnibus quæſtionibus, vbi ex ſubſequenti geſto, & actu facto in maiori ætate, prætenditur ratificario geſti in minore. Quòd vbi geſtum eſt voluntarium procedit ſine controuerſia opinio affirmatiua, vbi verò eſt neceſſarium, quia ſcilicet minor aliter facere non poterat, procedit opinio negatiua. Nec obſtat dicere, quòd minor ſemper poteſt non facere id, ad quod de iure agitur, petendo reſtitutionem in integrum. Nam reſpondetur quòd minor maior factus infra quadriennium reſtitutionis iudicium anticipare non cogitur, pro quo euidens eſt ratio: Dari ſiquidem poteſt, quòd dum ſoluit vnum legatum in primo anno quadriennij, hæreditatem adhuc lucroſam putet; & quòd ſolum ſoluendo alterum legatum, vel debitum hæreditarium de nouo repertum, inconſultò hæreditatem adijſſe cognoſcat, quia non eſt ſoluendo. Quapropter iniquum eſſet in integrum reſtitutionis beneficium ei denegare, vt prudenter aduertit *Odd. de reſt. d. art. 6. num. 62. in fin.*

ARGVMENTVM

Quibus, & ſi non ſint minores ex Edicto tamen, & Iure minorum in integrum reſtitutio competat.

S V M M A R I V M.

1 *Quòad beneficium reſtitutionis in integrum; quamplures in iure minoribus æquiparantur.*
2 *Eccleſia iure minorum in integrum reſtituitur.*
Iura de reſtitutione minorum loquentia extenduntur ad Eccleſiam. ibidem num. 2.
3 *Non ſolum Eccleſia Romana, ſed & cætera Eccleſiæ gaudent beneficio reſtitutionis.*
4 *Tam in iudicialibus, quàm extraiudicialibus Eccleſia reſtituitur.*
5 *Argumentum de Tutore reſpectu Pupilli, non procedit in Prælato reſpectu Eccleſiæ.*
6 *Loca pia fruuntur priuilegijs Eccleſiarum.*
Loca pia reſtitutionis beneficio gaudent iure minorum. ibid. n. 6.
7 *Cauſa pia reſtitutionis beneficio fruitur.*
8 *Valet argumentum à minoribus ad pias cauſas.*
9 *Iure minoris reſtituitur executor piæ cauſæ, ſi perperam aliquid fecit.*
10 *Reijcitur* Gem. ſententia in cap. 1. n. 10. de reſt. in integr.
11 *Verior eſt Opinio, quæ Hoſpitalibus, & Confraternitatibus etiam auctoritate Ordinarij non erectis, iure minorum in integrum reſtitutionem concedit.*
12 *Auctor dat notitiam Inſignis Operis in cuius*

cuius perfectione iam ſeptem ab hinc annis laborat, cuius inſcriptio eſt Pontifices Legiſlatores.

13 Pauperibus in integrum reſtitutio competit. Vid. n. ſeqq.

14 Pauperum Collegium, & Vniuerſitas iure minorum reſtituuntur.

15 Pauperes non collegiati, ubi paupertas fuit cauſa læſionis reſtituuntur ex clauſula generali.

16 Pauperes non collegiati propria imperitia, aut negligentia, vel ignorantia læſi ex edicto minorum reſtitui debent.

17 Pauperes ſunt Theſaurus Chriſti.

18 Reſtitutio competit pro bonis relictis ad pauperes alendos, vel ad redimendos captiuos, datur Pauperibus, & quomodò hoc caſu reſcribat Signatura.

19 Piarum locorum adminiſtratores quòad propria bona non reſtituuntur.

20 Clericis quòad bona patrimonialia, etiam ad quorum Titulum fuerunt ordinati non competit reſtitutio.

21 Beneficio reſtitutionis ex edicto minorum fruitur Romana Reſp.

22 Ciuitates, gaudent reſtitutione ex edicto minorum.

23 Communitates iure minorum debent reſtitui.

24 Caſtris & Villis iure minorum reſtitutio competit.

25 Reÿcitur ſententia, quæ Ciuitatibus communitatibus locis, & Villis negatur reſtitutio iure minorum.

26 Communitates Caſtra, & Villæ quæ per ſe ipſas reguntur, & non per Adminiſtratores, iure minorum non reſtituuntur.

27 Contraria opinio eſt verior.

28 Reprobatur diſtinctio Odd. de reſtit. part. 1. quæſt. 3. art. 11. num. 72. & indiſtinctè proponitur Concluſio, quòd iure minorum reſtituantur Communitates, Caſtra, & Villæ quamuis à ſe ipſis regantur.

29 Vniuerſitates, & Collegia approbata iure minorum reſtituuntur.

30 Fiſco iure minorum reſtitutionem non competere aliqui affirmant, negant alÿ.

31 Fiſcus, & Eccleſia æquiparantur.

32 Conciliantur pugnantes ſententiæ circa reſtitutionem Fiſci.

Fiſcus in ſententia læſus iure minorum reſtituitur. ibidem n. 32.

33 Fiſcus, qui inuentarium facere omiſit reſtituitur.

34 Fiſco aduerſus malè geſta, vel omiſſa ubi per ſe ipſum læſus eſt, reſtitutio non competit.

35 Fiſcus per ſuos Adminiſtratores læſus, in integrum reſtituitur ſecundum magis, commun. opin. DD.

36 Aduerſus pœnalia, Fiſco reſtitutio non competit.

37 In materia reſtitutionis, Fiſcus eſt minus priuilegiatus, quàm minor.

38 Ob delictum enorme, ex generali clauſula Fiſcus reſtituitur.

39 Principi, iure minorum reſtitutio non competit.

40 Læſio Principis reſultans in damnum Reipublicæ, vel ſui ſtatus eſt reſtitutione digna.

41 Vbi ex Principis læſione, Reſpublica damnum non patitur, reſtitutio non competit.

42 Furioſis, & prodigis, in integrum reſtitutio competit.

Controuerſum eſt, an ex edicto minorum, vel ex generali clauſula. ibidem num. 42.

43 Furor eſt inter cauſas, ex quibus læſis per generalem clauſulam ſubuenitur.

44 Furioſi, & Prodigi, iure minorum debent reſtitui.

45 Furioſi æquiparantur minoribus.

Prodigi æquiparantur furioſis. ibidem num. 45.

46 Furioſus reſtituitur aduerſus damnoſam hæreditatem aditam per ſuum Curatorem.

47 Prodigo reſtitutio competit aduerſus damnoſam hæreditatem, quam eius Curator adÿt.

48 Accidentaliter furioſus, ideſt habens lucida interualla, auxilio clauſulæ generalis reſtituitur.

Perpetuè furioſo, & notoriè prodigo, habenti Curatorem, iure minorum reſtitutio non competit. ibidem numer. 48.

49 Perpetuè furioſo, & notoriè prodigo datur reſtitutio eiuſdem naturæ, & priuilegÿ cum ea, quæ datur minoribus.

50 Exponitur utilitas, quæ oritur ex cognitio-

gnitione, vtrum reſtitutio competat ex generali Clauſula, vel ex Edicto minorum, aut Conſtitutione conſimili.

Reſtitutio quæ datur ex clauſula generali, ſuſpenſa remanet quouſque contra Tutorem, vel Curatorem adeſt recurſus. ibidem n. 50.

51 Reſtitutio quæ competit iure minorum, vel conſtitutione conſimili, datur, quamuis adſit recurſus contra Tutorem, vel Curatorem.

52 Surdi, muti, ſurdaſtri, Appoplexia morbo, vel lingua impedimento laborantes, ſi ex his defectibus decipiantur, vel læſi ſint, edicto, conſimili priuilegio minorum reſtituuntur.

53 Perſonæ miſerabiles, vti minores, & furioſi in integrum reſtituuntur.

54 Decrepitæ ætatis viri ſicut minores reſtituuntur.

55 Senes æqui parantur pueris.

56 Senibus in delictis quoad pænę diminutionem lex commiſeratur.

57 Ab errore vindicatur illorum dictum, qui aſſerunt non extare Congregationem Studiorum.

58 Subditorum integritas tollit Principi exercitium meri, & mixti Imperij, non ipſum Imperium.

59 Falſa eſt aſſertio, quod Collegium Romanum Societatis Ieſu ſit Vniuerſitas.

60 Falſum eſt dicere, quod Studium Sapientiæ Romanæ ſit Vniuerſitas Ceremonialis.

61 Ad Vniuerſitatem conſtituendam ſupremi Principis auctoritas exigitur, nec non ſcientiarum vniuerſalitas.

62 Collegium Romanum non fuit erectum, neque habet facultates, & priuilegia Vniuerſitatis.

63 Romanæ Sapientiæ Vniuerſitas florebat ante Ieſuitarum originem.

64 Ieſuitarum Collegia, & Paleſtræ ex S. Ignatij inſtituto ſunt pia Gymnaſia.

65 Facultas laureandi non facit Vniuerſitatem.

66 Differunt quoad dignitatem, & priuilegia laureati in publica Vniuerſitate, ab ijs, qui lauream recipiunt extra Vniuerſitatem.

67 Refertur decretum Sacræ Congregat. Concilij, quo ſancitur laureatos extra Vniuerſitates non poſſe promoueri ad dignitates Eccleſiaſticas, Doctoratus gradum requirentes; adeo vt ſi promoueantur beneficia eo ipſo vacent, nec faciant fructus ſuos.

68 Refertur decretum Sacræ Conſultæ, quo ſancitur ne laureati extra Vniuerſitatem, ad temporalem iuſdictionem exercendam aſſumi quomodolibet poſſint.

69 Romæ laureati extra Vniuerſitatem Sapientiæ ad Dignitates Eccleſiaſticas, neque ad munera temporalem iuriſdictionem annexam habentia promoueri poſſunt.

70 In Collegio Romano non profitetur Vniuerſalitas ſcientiarum, & Artium liberalium.

71 Supremus Princeps ſimplici Scholæ concedere poteſt priuilegia ad inſtar Vniuerſitatis.

72 Ieſuitarum Collegia habent facultatem legendi literas humanas Philoſophiam, & Theologiam etiam vbi ſunt publicæ Vniuerſitates.

73 Romana Sapientia materialiter conſiderata eſt vera Vniuerſitas.

74 Romana Sapientia formaliter conſiderata eſt vera Vniuerſitas.

75 Item eſt ſtudium floridiſſimum.

76 Refertur Cathalogus Profeſſorum Romanæ Sapientiæ iuxta horas, in quibus legunt.

77 Sapientia Romana habet vniuerſalitatem ſcientiarum, & bonarum artium.

78 Referuntur nomina Profeſſorum Romanæ Sapientiæ, quos Auctor collegas habuit, & habet editis operibus inſignes.

CAPVT VII.

QVamuis minor ætas beneficij reſti-
tutionis in integrum potiſſima
cauſa fuerit, non tamen ad ſolos mi-
nores priuilegium hoc reſtringitur,
ſed quamplures in iure minoribus,
1 æquiparantur, adeo vt non ſecus ac
ſi eſſent minores hoc beneficio gau-
deant, de quibus in præſenti cap. ſu-
perfluis omiſſis videbimus.
Dico igitur Eccleſiam iure minorum in
2 integrum reſtitui *cap. 1. extr. de reſt. in integr. cap. 1. & 2. eadem in 6. Clem.*

Clem. 1. *eodem. tit.* Quòd, & vbique
expreſſum habemus tam in iure Ca-
nonico, quam in Ciuili *l. orphanotro-
phos C. de Epiſc.& cler.*& cõmuniter do-
cent *Doctores in d.cap.*1. *& Clem.*1. *&
in cap. auditis de reſt. in integr.* plenè
Carauita ſuper rit.mag.cur. ritu 23.*nu.*
5. *& ſeq.Dec.conſ.*36.*num.*9. *Alex.conſ.*
81.*num.*8.*lib.*5.*Soc.Iun. conſ.*115.*nu.*7.
lib. 2. Quòdq; iura omnia de minori-
bus loquentia in materia reſtitutionis
in integrũ trahi,&extendi debeant ad
Eccleſiam poſt *Abb.in dicto cap.auditis*
ſingulariter notat *Rodan. tract. de reb.
Eccl. non alien. quaſt. de reſt.in integr.
§. fin. num.* 9. Hoc autem procedere
non ſolum fauore Romæ Eccleſiæ, ſed
& aliarum Eccleſiarum ſiue Cathe-
3 dralium, ſiue non Cathedralium tra-
dit *Io. Fabri. in l. Republica. C. ex qui-
bus cauſ. maio.Card.in dicto cap.auditis
q.*4.*de reſt. in integr.*

Et quidquid dubitando dicant quidam
4 nimium ſubtiles, reſpectu extraiudi-
cialia, præfata concluſio tam in iudi-
cialibus, quàm in extraiudicialibus
locum habet, vt concludit *Bero.in di-
cto cap.*1.*n.*96.*de reſt.in integr.*

Hic autem nota, argumentum non pro-
5 cedere, quod quidquid dicitur de
Tutore reſpectu pupilli, de Cura-
tore reſpectum minoris, locum habeat
in Prælato reſpectu Eccleſiæ, vt patet
ex plenè deductis in *addit. ad Mathe-
ſil.ſing.*44. *aduertit Odd. de reſt.part.*1.
quaſt. 3. *art.*4. *num.* 22. Vide notata
infra in Comment. ad cap. Requi-
ſiuit.

Quoniam verò Eccleſiarum priuilegia
6 omnibus locis pijs reperiuntur etiam
conceſſa *l.omnia priuilegia C.de Epiſ.&
Cler.*eodem met iure minorũ, quo Ec-
cleſia reſtituitur, omnia pia loca in
integrum debent reſtitui. *Io: And.
cap.*2. *de reſt. in integr. Abb. in cap.* 1.
*eodem tit.& in cap.*2.*num.*2.*de Conſuet.
& in cap. relatum il primo num.* 7. *de
Teſtam. & in cap. de his num.* 3. *eodem
& in cap.* 1. *num.*22. *de Iuram.Calum.
Rom. ſingul.*272. *Marant.in* 3. *part.* 6.
part. act. 2. *num.* 85. *Bald. conſ.*465.
*num.*4. *lib.*1. *Dec. conſ.*36. *num.* 9. *Ay-
mo. conſ.* 204. *num.* 22. *Guid. Pap. de-
ciſ.* 333. *Eſt text. expreſſus in dicta l.
omnia priuilegia cum concordantibus in-
numeris in add. ad Abb.dicto cap.*2. *nu.*
2.*dicto cap.*1.*num.*15.*& conſ.*102.*nu.*1.
lib. 1. Quodque de pijs locis dico ge-
7 neraliter procedit in qualibet pia
cauſa, vt poſt *Io: Andr. d. cap.*1. *&* 2.
*notat. Aret. in l.*1.*in duodecimo priuileg.
C. de Sacroſ. Eccleſ. Bald. d. conſ.* 465.
lib. 1. cum alijs, quos pleno calamo
congerit, *Tiraquel. tract. de priuileg.
piæ cauſæ priuil.* 138. & hæc nemine
penitus diſcrepãte eſt communis opi-
nio; valere enim argumentum à mi-
8 noribus ad pias cauſas tradit *Caraui-
ta ſuper ritu magn. Cur.ritu* 23.*num.*5.
& Euerar. in ſua centur. loco 133.
quænam verò dicantur piæ cauſæ
plenè deducit *Tiraquel. dicto tract. in
princ.*

Vnde & puto, quòd ſi aliquid relictum
9 ſit pro pij loci conſtitutione, & exe-
cutor pium hoc legatum adimplen-
do perperam aliquid facit; iure mi-
noris debeat reſtitui, vt notabiliter
dixit, *Rot. in antiquioribus. deciſ.*1.*Tit.
de Teſtam.* Idemque docet *Io:de Silua
tract. de beneſ.*3. *part. quaſt.* 6. *num.*7.
Gabr. de præſumpt. concl. 13. *num.* 3.
quidquid, noſtram concluſionem re-
ſtringendo dicat *Gem.in cap.* 1. *nu.* 10.
10 *de reſt. in integr. in* 6. cuius dicta &
reijcit, *Odd. d. part.* 1. *quaſt.*6. *art.*5.
nu. 30.*in fin.*

Quid tamen dicendum ſit de Hoſpitali-
bus, & Confraternitatibus; Ordina-
rij auctoritate non erectis, ſed pia ſo-
lum laicorum voluntate ditatis, quæ-
que ab ipſis laicis reguntur, ad pro-
prium beneplacitum pauperibus aſſi-
11 ſtendo, non ſatis diſcuſſum rema-
net, & non modica dubitatio viget
vt opinionibus hinc inde relatis notat
*Odd.dicta quaſt.*6. *art.*6. vbi veriorem
dicit, quæ huiuſmodi locis iure mi-
norum, & Eccleſiarum in integrum
reſtitutionem concedit; Concludens
etiam de hoc non eſſe dubitandum,
vbi auctoritate Epiſcopi Hoſpitale,
vel alterum pium locum aut Confra-
ternitas eſſet erecta *per d.l. omnia pri-
uilegia. C. de Epiſ. & Cler.* & ex not.
*in cap. de Xenodochijs cum cap. ſeqq. de
Relig. dom.* ita etiam teſtatur *Gemin.
in dicto cap.* 1. *de reſt. in integr. in* 6.

Ad plenam verò huius materiæ explica-
12 tionem, quatenus ipſarum Eccleſia-
rum, piorum locorum, & operum in
integrum reſtitutionem reſpicit; ad

omnes

omnes Eccleſiaſticas Sanctiones, de in integrum reſtitutione in *Decretalibus*, *Sexto*, *Clement.* & *Bullario* regiſtratas, in fine huius operis diſtincta Commentaria exponam, in illarum dilucidatione, inrerpretatione, & concordantia, eadem ſeruata forma, qua Deo dante, inſigne, & elaboratum Opus, *Pontifices Legiſlatores*, *inſcriptum*, in lucem, quàm primum edere ſpero; Et vt veſtra, *Viri eruditi*, in re quam magnam quidem palliceor, ſed cæleſti munere, facultas, & tempus ad propoſitum perſequendum ſuppeditabitur; ſicut enixè flagito, audiam vota; infra in Epiſtola ad Lectorem dictis Commentarijs præpoſita meæ Editionis ſuper qua iam ſeptem abhinc Annis in ſudo, conſilium proponam.

Vtque ad rem noſtram redeamus omiſ-
13 ſis aetis dubitandi rationibus omninò concludendum puto Pauperibus in integrum reſtitutionem competere. Dubitari ſolum poteſt, an reſtituendi ſint ex edicto minorum, vel iure minorum prout dictum eſt in Eccleſia, vel ex edicto maiorum, ſiuè ex clauſula generali. Et pro reſolutione diſtinguendum eſt inter paupe-
14 res collegiatos vniuerſitatem conſtituentes, & pauperes non collegiatos. Nam ſi ſermo ſit de Pauperum Collegio, ſeù Vniuerſitate, ſine dubio eodem iure reſtitui debent, quo Eccleſia cum cæteris pijs locis in integrum reſtitutionem obtinere poſſunt, vt in terminis dicit, *Bald. conſ.* 377. *num.* 3. *lib.* 3. & *conſ.* 465. *n.* 2. & *ſeq. lib.* 1. *Idem in l. quamuis num.*2.*C. do Fideicomiſ.* & generaliter faciunt ſupra allegatę auctoritates ad fauorem Eccleſiæ, piorum locorum, & cauſarum.

Si verò ſermo ſit de pauperibus non collegiatis, ſed ex hoc ſimpliciter, quod pauperes ſint in integrum reſtitui petant, conſiderandum eſt in caſu vtrum paupertas læſionis cauſa fuerit, quia nimirum rebus ſuis inſiſtere, & ſupereſſe nequierunt, & in caſu ex clauſula generali; de qua dicam infrà *cap. ſeq.* reſtitui debent.

16 Quòd ſi ſimpliciter læſi ſint, vel ex imperitia propria, vel eorũ negligentia, & igorantia, qui ſunt executores de relictis ad eorum ſubſtentationem; & puto in caſu eodem iure eis reſtitutionem competere, quo cæteris pijs locis concedendam dixi, quod & notabile dico, nam & ſi in ſpecie à nullo tactum ſit; ſatis vrgens ratio ipſum ſuadet, facta conſideratione ad relictum, ſeù legatum, quod pium eſt, vt colligitur ex *Bart.* & *cæteris communiter in repet. l.* 1.*C.de Sacroſ. Eccleſ.* Inſpecta quoque ipſorum pauperum perſona, quos Leuita
17 Laurentius Chriſti Theſauros appellat, & pro quorum ſubſtentatione & redemptione ſacra ipſa vaſa vendi poſſunt, *l. ſancimus C.de Sacroſ. Eccleſ.* ibi: *captiuitatis*, & *famis.* Vnde & ſequitur quòd à fortiori circa bona pro pauperibus alendis, vel pro redemptione captiuorum relicta, in integrum reſtitutio dari debeat *auth. multò magis C. de Sacroſ. Eccleſ.* Quæ
18 ſingulariter noranda aduertit, *Odd. de reſt. dicta part.*1.*quæſt.*6. *art.*7. *numer.*51. propter caſus, in quibus tam in iudicialibus, quàm extraiudicialibus Pauperibus læſio contingeret. Et regulariter loquendo Pauperibus, alijſque egenis dandam eſſe in integrum reſtitutionem aſſerit, *Veſtr. in Prax. lib.*8. *cap.*3. *num.* 12. *relat.à Ridolf.in prax. part.* 1. *cap.*13.*num.* 440. vbi notat quòd in caſu reſtitutionis in integrum cauſa Paupertatis Signatura loco clauſulæ *Partto iudicato*, mitius reſcribit cum clauſula *dimiſſa poſſeſſione tantum*, *reſeruatis fructibus*, & *expenſis in fine litis.*

Hoc tamen beneficium reſtitutionis in
19 integrum non eſtenditur ad locorum piorum adminiſtratores, quòad bona propria, vt in ſpecie notat *gloſſ. in Clem.*1.*verb. Eccleſia, de reſt. in integr. vbi Card.num.*14.*Abb.in cap.*1. *num.*4. *de conſuet.* & *in cap. Eccleſia S. Mariæ. num.*7. *de Conſt.Bero.in cap.*1.*nu.*142. *de reſt. in integr. Crot. conſ.* 334.*nu.*4. *lib.* 1. *Rodoan. de reb. Eccleſ. non alien. quæſt. de reſt. in integ.* §. 1. *num.* 9. & de cõmuni cum alijs concordantibus teſtatur, *Couar. var. reſol. lib.*1. *cap.*4. *num.*2. & *num.*3. & 4. vbi non ſolum hoc idem docet quòad bona patrimonialia Clericorum, ſed etiam
20 quòad ea bona ad quorum titulum ſacros ordines receperunt, ita etiam aduer-

aduertit, & tenet *gloſ. in cap. tuit*, quam ibi ſequuntur, *Abb. & Imo. de Preben. Felin. in cap. Eccleſia num.* 10. *de Conſtit.* quidquid contra dicat *Dec. poſt Bald. à Couar. relat.*

Fruitur etiam beneficio reſtitutionis ex hoc edicto minorum nedum Romana Reſpublica, ſed & cæteræ Ciuitates, Communitates, Caſtra, & Villæ, ſiue per adminiſtratores regantur, ſiue non.

De Romana Republica habemus tex-
21 tum expreſſum in *l. Reſpublica C. ex quib. cauſ. mai. Card. in cap. 1. quæſt. 3. de reſt. in integ.* vbi & plene *Bero. num.* 130. quorum auctoritas ſatis ſit in re, quæ ſine contradictione procedit.

De cæteris Ciuitatibus originaliter &
22 ſingulariter teſtatur ex Iuriſtis *Azo. gloſſ. in d. l. Reſpublica. gloſſ. in l. nihil. ff. ad Maced. Bald. Paul. de Caſt. & Fulgoſ. in d. l. reſpublica. Bart. in l. 1. C. qui vic. alt. ger. Alber. in l. ab hoſtibus num.* 16. *ff. ex quibus cauſ. mai. Alex. in l. Ciuitas num.* 4. *cum concord. ff. ſi cert. pet. Luc. de Pen. in l. 3. C. de adm. rerum publ. lib.* 11. *Iaſon. in auth. ſacramenta num.* 64. *C. ſi adu. vend. Angel. de Clauaſ. in ſumma verbo Ciuitas num.* 4. *Marant.* 3. *part.* 6. *partis act.* 2. *num.* 87. Ex Canoniſtis *Specul. in Tit. de reſt. in integr.* §. 1. *num.* 29. *Butr. in cap. auditis num.* 24. *de reſt. in integr. vbi & Ioan. Andr. Anch. num.* 9. *Card. in dicto cap.* 1. *quæſt.* 3. *vbi & Abb. num.* 14. & hanc eſſe communem ſententiam pleno calamo docent, *Card. Alb. Marant. cum alijs, quos refert & ſequitur Odd. de Reſt. part.* 1. *quæſt.* 3. *art.* 9. *numer.* 62. Idemque conſulendo dicunt *Dec. conſ.* 42. *num.* 15. *Natt. conſ.* 548. *num.* 19. *lib.* 3. *Cephal. conſ.* 40. *num.* 54. *lib.* 1. *Rol. conſ.* 37. *num.* 1. *lib.* 3. *Paul. de Caſtr. conſ.* 37. *num.* 1. *lib.* 2. & ab hac opinione vti veriori recedendum non puto quidquid in contrarium indiſtincte teneat *Innoc. in d. cap.* 1. *de reſt. in integr. Alber. in d. l. Reſpublica* cum alijs quos refert, & quorum dictis plene ſatisfacit, *Odd. dicto artic.* 9. *per totum.*

De communitatibus in ſpecie ita con-
23 cludit, *Alex. conſ.* 1. *num.* 13. *lib.* 4. *Corn. conſ.* 142. *num.* 18. *lib.* 2. vbi de communi, & quoniam conſimiles in caſu rationes militant, quæ in Ciuitatibus, ſupra relatæ DD. auctoritates optime applicantur.

De Caſtris verò, & villis ab omnibus
24 quoque ita vbique ferè concluditur licet *gloſſ. in d. l. Reſpublica in fine*, vbi & *Cyn. num.* 4. aliter ſentiant, quorum neglecta ſententia DD. omnes communiter docent, Caſtra & Villas, quę reguntur per Syndicos, ſeù Maſſarios, vel alios adminiſtratores, ſicut Ciuitates, iure minorum in integrum reſtituendas eſſe. Ita poſt *Iacob. de Aren. & Butrig. affirmat Bald. in d. l. Reſpublica num.* 2. *vbi Ang. num.* 1. *Specul. de reſt. in integr.* §. 1. *num.* 20. *Io: Andr. dicto* *r.* 1. *de reſt. in integr. Paul. de Caſtr. in l.* 1. *num.* 3. *C. etiam per procurat. Alb. in l. ſi ab hoſtibus num.* 17. *ff. ex quibus cauſ. mai. Alex. in l. Ciuitas num.* 4. *ff. ſi cert. pet. vbi & Dec. num.* 8. *Bal. in l. legatis ff. ex quib. cauſ. mai. Card. in dicto cap.* 1. *nu.* 4. *extra de reſt. in integr. vbi & Abb. num.* 15. *Marant. vbi ſupra num.* 94. *Mauric. de reſt. in integr. cap.* 417. *Boſſ. in Tit. ſi adu. rem Iud. num.* 20. Ita quoque conſuluerunt, *Corn. conſ.* 284. *num.* 5. *lib.* 4. *Socin. ſen. conſ.* 299. *num.* 1. *lib.* 2. *Alciat. conſ.* 167. *num* 2. *&* 3. plene cum *concord. Socin. iun. conſ.* 51. *num.* 5. *lib.* 2. *Natt conſ.* 158. *num.* 19 *Ncuiza. conſ.* 45. *per tot. Rol. à Vall. conſ.* 90. *num.* 27. *lib.* 1. *& conſ.* 68. *num.* 22. *lib.* 3. *Riminald. Iun. conſ.* 81. *nu.* 31. *lib.* 1. diſtinguendo docet *Plateanus poſt gloſ. in l.* 1. *nu.* 1. *& in l. Rempublicam. C. de Iur. Reip.* & ratio eſt euidens quia Vniuerſitatū Adminiſtratores vt plurimum, aut ſunt Annales aut Menſtrui, vnde earundem negotia negligunt vt obſeruat *Rot. in Bononien. Obligationis Cameralis coram Robuſterio impreſſ. poſt Galeſium de Oblig. Camer. deciſ.* 93. *num.* 16. *Cohel. in Bulla bon. Regim. cap.* 26. *num.* 7. *&* 8. Et quod rationi repugnet quòd reſtitutio huiuſmodi locis, Ciuitatibus nempe, Cōmunitatibus, Caſtris, & Villis non
25 competat iure minorum, ſed ex clauſula generali, ſi qua mihi &c. quidquid dixerit *Angel. in l. Ciuitas num.* 4. *ff. ſi cert. pet. cum alijs quos refert Odd. dicto Art.* 9. *num.* 61. *verſ. Tertio quia, & reprobat num.* 61. *verſ. ad tertium*; pulchris rationibus defendit *Bero. cap.* 1. *num.* 139. *de reſt. in integ. & eruditè Alex. conſ.* 159. *n.* 9. *lib.* 3.

N Non

Non tamen idem dicendum de Com-
26 munitatibus, Caſtris, & Villis quæ propter ipſarum exiguitatem, non per adminiſtratores, ſed per ſe ipſas reguntur; & non habent iura fiſcalia affirmant Doctores tot numero, vt primo aſpectu communem opinionem conſtituere videantur. Ita enim tenuerunt *Azo. Cyn. Bart. Iac. Butrig. Ang. Fulgoſ. in d. l. Reſpublica Alex. Dec. in dicta l. Ciuitas. ff. ſi certum petatur. Afflict. ſuper conſt. Regni in prælu.quæſt.5.num.2.* qui de communi teſtatur cum plur. concord. quos & refert *Odd.de reſt.part.1.qu.3. art.11. num.71. verſ. tertio quia*, qui tamen poſtea concludit magis communem opinionem eſſe in contrarium, & in ſpecie, quod Vniuerſitates non habeant reſtitutionem in integrum, niſi iura fiſcalia retineãt fuit opinio *Bald. in cap.1.de in integrũ reſt.* ex pluribus ſanè reprobata *apud Marſil.ſingul.699 num. 2. & 3.* Vnde & concludendum
27 iure minorum reſtitui Communitates, Caſtra,& Villę quamuis à ſe ipſis regantur, & vnum tantum foculare habeant, *de Marin.obſeru.ad Reuerter. deciſ. num.639. Capyc. Latr.deciſ.195. num.42.tom.2.* vbi ſolum dicit, quòd Vniuerſitatibus priuilegium reſtitutionis in integrum denegabitur, quoties actus geſſerint cum conſilio Aduocatorum,& ita in ſpecie poſt *Odofr. docent Bald.& Paul.de Caſtr.in dicta l. reſpublca. Io: Andr. in addit. ad ſpecul. in Tit. de reſt. in integr.verſ. Reſpublica, vbi & Bald. Iaſon. in l. vt inter diuinum num.16. C. de Sacroſ. Eccleſ.cum concord. Afflict. conſt.Reg.in prælud. dicta quæſt. 5. num.2.* vbi reprobata diſtinctione an Vniuerſitas ſit multitudinis hominum, vel non quam faciebat *Afflict. in cap. imperialem num.72. Tit. de prohibit.alien.Feud.per Feud.& Veſtr. lib.8. cap.3. num.22.* in noſtram ſententiã deſcendit. *Maurit de reſt.in integr. cap.417. Verſ. ſed ego. Marſil. ſing.699.cum multis concord.Foller.addit.ad Marant.dicto num.97.Grauat.in addit. ad Veſtr. lib. 8. ccp. 3. num. 22. Brun.conſ.87.num.35. Crot. conſ.145. num.2. Nat.conſ.548.num.19.cum concord.quam pluribus Odd. d.art.11. num. 71.verſ.in contrarium, qui num.72.&*
28 *ſeq.*ad conciliationem diſcordantium opinionum, diſtinctionem adducit, quæ pace tanti Autoris non placet; ſed indiſtinctè hanc concluſionem intrepidè tenendam puto, prout ſeruatum teſtatur *Crot. dicto conſ.145.num.2. Calà de reſt.in integ.min.de neg.q.1.n.4.* quod, & æquitas ſuadet, cum, vt, & aduertit *Cohel.dicto c.26.n.7.& 8.*licet ipſe contrarium ſentire videatur, in dictis Vniuerſitatibus adeſſe ſoleant perſonæ miſerabiles, pupilli, Viduæ, & minores. Et ſolum in caſu, quo Vniuerſitas tota conſtaret ex perſonis quibus de iure non datur reſtitutio, contrariam ſententiam locum habere poſſe puto. Quinimò nota, quòd & ipſi Agenti Vniuerſitatis, quamuis Doctori, aduerſus factum Vniuerſitatis nomine,reſtitutio cõpetit. *Cohel. in Bull. bon. Regim. cap. 34. art. 4. num.11.*

Quòad autem reliquas Vniuerſitates &
29 Collegia approbata vtrum in integrum reſtituantur hinc inde probabiles opiniones refert *Odd.d.q.3.art.12.* vbi teſtatur magis communem opinionem ſtare pro affirmatiua, quod & affirmat *Corn.* cum pluribus *concord. conſ.142. num.19. lib.2.* Ingenioſa verò diſtinctione diſcordantes DD. ſententias concordare conatur, vnde & ipſum conſule in caſu *dicto art.12. Ridolfin. in prax. part. 1. cap. 13. num.433.*

Quid de Epiſcopo dicendum ſit, An ſci-
30 licet ex hoc iure minorum reſtitutio competat, dubitabilis eſt quæſtio. Fiſcum enim generaliter non eſſe reſtituendum, quia non eſt priuilegiatus niſi in caſibus à iure expreſſis, dicunt *Cyn. in dicta l. Reſpublica num. 1. vbi Alber.num.3.& Paul qui ſe ita Francorum Regi conſuluiſſe aſſerit Luc de Penia in l.3.C.de Præp.ſacri Cubic.idemque firmat Bellam. in cap. auditis num. 10. de reſt. in integr. cum alijs concordant. quos refert Odd. dicta quæſt. 3. art.13. vbi quæſtionem hanc diſertè pertractat.*

Reſtituendum verò eſſe affirmat gloſſ. in *l. 2. C. comm. de vſu cap. Alb. in l. & ſi ſine §. quæſitum num.4.ff. de min. Io. de Deo lib. 3. cap. 5. num.4. Mauric. de reſt. in integ. cap.317. Guid.Pap. deciſ. 302. vbi hoc firmat contra Petrum, & Cyn. Eccl. tit. de Fiſco, & Priuil. Fiſci num 21.*

num. 21. *Afflict.conſt. Regn. lib.2.rubr.*
39.num.1. Idem deciſ. 340. *num.3. vbi*
à Sac. Neapol. Conſil. plenis votis ita
deciſum teſtatur. Facit etiam pro
31 hac ſententia, quod Fiſcus, & Ec-
cleſia æquiparantur, *Caſſan. conſuet.*
Burgond.rubr.6. §.4.*num*14. *& hoc te-*
net Celſus *Hugo conſ.*48. *num.*5. *Alcia.*
conſ. 513. *num.*4. *Ridolf. prax. part.*1.
*cap.*13. *n.*433.

In hoc Iuriſconſultorum conflictu, ad
ipſorum conciliationem, & ad huius
quæſtionis intelligentiam; nec non ad
veritatem ex tot auctoritatum, &
hinc inde argumentorum Pelago er-
uendam cum diſtinctione proceden-
32 dum puto. Vel Fiſcus læſus fuit in
ſententia, & indubitanter concluden-
dum eſt, quod aduerſus ipſam iure
minorum reſtitui debet, habemus
enim texrum ad literam *in l.1. ff. de*
ſent. adu. fiſc. latis & per hunc textum
ita communiter vbique concludunt
DD. aſſerentes, quòd præcipua ratio
huius reſtitutionis eſt fauor ſpecialis
ipſius Fiſci.

Vel Fiſcus inuentarium facere omiſit,
33 & concludendum pariter eodem iure
ei reſtitutionem competere. *Angel. in*
§. *ſi enim Auth. vt cum de appell. cogn.*
*Mauric.cap.*220. *vbi expreſſe impugnat*
*Guid. Papa Deciſ.*332.

Vel verſamur in alijs per Fiſcum male
34 geſtis, vel male omiſſis, extra præ-
dictos duos caſus, de quibus ſpecia-
liter cautum reperitur, pro reſtitutio-
ne nimirum aduerſus ſententiam &
omiſſum Inuentarium; & ad hoc re-
ducitur difficultas. Dic igitur vel
Fiſcus à ſe ipſo læſus eſt, quia ſcili-
cet ipſe Princeps, vel Senatus in ali-
qua conuentione, per ſe ipſum & non
per adminiſtratores fiſcales læſus eſt:
& in caſu ſi Princeps, vel Senatores
non ſint perſonaliter minores reſtitu-
tionem eis competere non puto, vt
in terminis docet, *Faber. in l. Reſpu-*
blica C. *ex quib.cauſ.mai. & iuxta* hanc
intelligentiam benè procedit opinio,
quòd Fiſcus in integrum non debeat
reſtitui. Vel Fiſcus per ſuos admini-
35 ſtratores læſus repetitur, & in caſu
non eſt diſcedendum ab opinione
DD. fiſco in integrum reſtitutionem
concedentium, quæ quidem opinio
eſt magis communis, vſu, & ſtylo re-
cepta, vt in terminis dicit, *Boſſ. Tit.*
*ſi aduer. rem iudic. num.*19. & teſtatur
*Odd. dicta quæſt.*3.*art.*13.*nu.*84. *verſ.*
Ego puto.

At cum læſio ne dum reſpicere poſſit
36 conuentiones à Fiſco factas, ſed &
pęnas, quid in pęnalibus dici debeat
adhuc indeciſum remanet. Vnde
omiſſis DD. auctoritatibus affirmati-
uã ſententiam docentibus, quos plenè
refert *Odd. dicto art.*13.*num.*85. Dico
cum communi aduerſus pænalia in in-
tegrum reſtitutionem Fiſco nequa-
quam competere, vt in ſpecie affirmat
Bald. in addit. ad Specul. Tit. de Accuſat.
verſ. quid ſi Iudex Angel. in l. fin. ff. ſi
quis teſtam. lib. eſſe iuſſ. fuer. Boſſ. in Tit.
ſi aduerſ. rem iudic. nu. 13. *Iſern. Conſt.*
*Reg. car.*86. *col.*4. *Gabriel. concl.*13. *n.*
4. *Thob. conſ.* 105. *num.*3. *pro hac ſen-*
tentia facit celebris text. in l. auxilium
ff. de minor. Mauric. cap. 152. *vbi de*
communi, & poſt illum *Villab. commun.*
opin. verbo reſtitutio num. 5. Euidens
quoque ratio patet, nam ſi in cauſa
criminali minoribus indiſtinctè reſti-
tutio denegata remanet ex ſupra de-
ductis, multò magis hoc dicendum
eſt de Fiſco, qui in materia reſtitutio-
37 nis minus priuilegiatus reperitur,
quàm minor, vt affirmat *Alciat. conſ.*
513.*n.*4.

Hæc autem intelligas quoad reſtitutio-
38 nem in integrum iure minorum, quia
ex clauſula generali, detecta enormi-
tate delicti Fiſcus reſtituendus eſſet,
vt notat *Boſſ. in Tit. ſi aduerſ. rem*
iudic.

Quæ dicta ſunt de Republica, Ciuitati-
bus, Caſtris, Villis, & Fiſco, non
abſolutè applicari poſſunt Principi,
adeò vt à pari dici valeat vti Rempu-
blicam, ità Principem iure minorum
reſtituendum eſſe. Quinimò quòd
Principi iure minorum reſtitutio non
competat indiſtinctè determinant
39 *Doctores Guid. Pap. quæſt.* 340. *Luc.*
de Penna in l. Cubicularios C. *de præp.*
Sac. Cubic. vbi hoc latè cum alijs con-
cordant. defendit, & de communi te-
ſtatur, *Odd. dicta q.*3.*art.*14.*n.*90.*verſ.*
in contrarium.

Cum diſtinctione tamen ad difficultates
40 euitandas procedendum puto; Vel à
Læſione Principis reſultat læſio ipſi
Reipublicæ, & ſuo ſtatui, & dico

Principem reſtituendum eſſe iure mi-
norum, & in hoc ſenſu intelligi debet
Couar. var. reſol. cap. 3. nu. 13. Gramma.
Conſt. Regn. Tit. de reſt. Reip. num. 4.
Dec. conſ. 410. num. 20. lib. 2. Aut ex læ-
41 ſione Principis nulla Reipublicæ læ-
ſio reſultat, & in integrum reſtitutio-
nem ei non competere, vt præter alle-
gatos DD. docet *Afflict. Conſt. Regn.*
incip. eaque ad decorem col. 4. verſ. 2. Rol.
à Valle conſ. 1. n. 168. lib. 2.

Furioſis etiam, & prodigis in integrum
42 reſtitutionem concedendam eſſe vno
ore concludunt DD. inter ſe tamen
diſceptantes; vtrum eis reſtitutio
danda ſit ex edicto, ſeù iure mino-
rum, vel ex generali clauſula de-
beant reſtitui. Furorem enim eſſe
vnam ex cauſis, ex quibus per gene-
ralem clauſulam læſis ſuccurritur di-
xit B*art. in l. ſi infanti* C. *de iur. delib.*
43 *Bald. in l. Marcellus* C. *de curat. furio.*
Idem Bald. in l. 1. ff. de bon. poſſ. inf.
del. & in l. ſi curatorem habens ff. de
reſtitut. in integr. Crem. ſing. 119. Io:
Andr. in addit. ad Specul. Rubr. de præ-
ſcript. verſ. habeatur etiam quæſtio.
Barbat. cap. ex parte num. 8. de con-
ſuetud.

Furioſis verò, & prodigis iure mino-
44 rum in integrum reſtitutionem com-
petere ſatis euidenter deducitur ex
text. *in l. 2. C. de Cur. furio. vbi Bald.*
& alij docent furioſos æquiparari
minoribus annorum 25. Prodigos
autem æquiparari furioſis, patet ex
45 *l. 1. ff. de Cur. fur.* Hoc idem affir-
mant Iac. *de S. Georgio in l. Infantis*
C. *qui adm. num. 3.* vbi poſt *Bald. di-*
cit, quod ſi Curator furioſi damno-
46 ſam hæreditatem adiuerit, aduerſus
aditionem furioſus ſicut minor reſti-
tuitur. *Euerard. in cent. loco à min. ad*
fur. verſ. Item ſecundo. Idem in pro-
digis dicit *Aret. in l. ſi Curatorem* C.
47 *de reſt. in integr.* vbi ait hoc velle
gloſſ. in l. hac autem ff. ex quibus cau.
in poſſ. eatur. Rodolf. in prax. part. 1.
cap. 13. num. 434.

In hoc Doctorum conflictu, & differen-
tia diſtinguendum puto inter furio-
ſum, qui perpetuo morbo laborat,
& inter furioſum accidentaliter. Nam
ſi de accidentaliter furioſo ſit ſermo,
48 quia nempè cum in furorem incidiſ-
ſet, ſuis non potuit ſupereſſe nego-
tijs, vndè læſus fuit, hoc caſu non
aliter credo ei ſuccurri poſſe, quam
auxilio generalis clauſulæ, prout
aliorum infirmitate laborantium in-
demnitati occurritur; & conſequen-
ter ſine ſcrupulo procedit opinio
Bart. Bald. &c.

Si verò loquamur de furioſo perpetuò,
& notoriè prodigo, cuique propre-
rea perpetuus Curator datus fuit, ſi-
ne cuius auctoritate nihil facere po-
teſt; vel quæritur in caſu vtrum ei
detur reſtitutio iure minorum, &
credo quod non, cum hoc neque in
minorum edicto, neque in aliqua le-
ge ſub hoc *Tit. de minor. clauſa ſcri-*
ptum reperiatur. Aut quæritur vtrum
furioſis, & prodigis danda ſit reſti-
49 tutio, eiuſdem naturæ, & priuilegij
cum ea quæ datur minoribus ideſt,
quæ eoſdem producat effectus, quos
minorum reſtitutio producere poteſt;
& credo, quòd ſic, propter æquipa-
rationem factam à lege inter mino-
res, furioſos, & prodigos *gloſſ. in l. 2.*
C. *de Cur. fur. & ità ſingulariter docet*
Iac. *de S. Georg. in l. fin. C. in quibus*
cau. reſt. non eſt neceſſ. n. 5. Rebuff. de
reſt. in integr. art. 1. gloſſ. 10.

Nec dicatur quæſtionem hanc eſſe
50 de lana caprina, quia maxima vtili-
tas oritur ex cognitione, an reſtitutio
ex generali clauſula. *Si qua mihi &c.*
danda ſit, an verò ex edicto, ſeù con-
ſtitutione ſimili edicto minorum;
Nam reſtitutio, quæ datur ex clauſu-
la generali, non conceditur quouſ-
que contra Tutorem, vel Curatorem
adeſt recurſus. *Bart. in l. qui duos*
num. 7. ff. de rebus dub. Paul. de Caſtr.
in l. 2. C. ſi adu. vend. pign. Natta
conſ. 491. num 9. Rol. conſ. 10. nu. 19.
lib. 2. Ruin. conſ. 120. per tot lib. 5. &
diſerte explicat pluribus congeſtis Odd.
q. 23. art. 6. ego verò dicam cap. ſeqq.

Reſtitutio verò quæ datur ex edicto mi-
51 norum, vel altero edicto ſimili, con-
ceditur quamuis contra Tutorem,
vel Curatorem recurſus adſit *l. 1. &*
per tot. Tit. C. ſi Tutor, vel Curat.
plenè Odd. de reſt. d. q. 23. art. 2.

Edicto quoque conſimili edicto mino-
52 rum, eiuſdem ſcilicet naturæ, &
priuilegij. Puto reſtitutionem in in-
integrum competere ſurdis, mutis,
ſurdaſtris, & apoplexiæ morbo ita

lingua

lingua impediti, vt neque aliorum bene audire, neque ſuam intentionem bene exprimere valeant; ſi propterea defectu huius impedimenti decipiantur, & læſi ſint. Ad hoc monet, quod peregrinè determinat *Soc. Sen. in l. 1. num. 5. ff. de verb. oblig.* dicit veriſſimum *Ponta. ad d. l. 1. n. 19. & facit gloſſ. in d. l. 2. C. de Curat. furioſi.* affirmat *Odd. de reſt. p. prima quæſt. 3. art. 2. Ridolf. in prax. part. 1. cap. 13. num. 434.*

Et quæ de furioſis dicta ſunt procedunt,
53 vbi agitur de reſtitutione perſona-
rum miſerabilium, & decrepitæ ętatis. Quòad enim attinet ad miſerabiles perſonas hoc in terminis docet *Rebuff. tract. ſine Comment. ſup. Conſt. Regn. Franciæ. de ſent. prouiſ. art. 3. gloſ. fin. num. 29.* vbi dicit debere reſtitui vt minores, & hoc quia reſtitutionis beneficium eſt miſerabile *l. præſes §. de min. l. 3. ff. rem rat. hab.* refert, & ſequitur *Odd. d. q. 3. art. 3. num. 10.* qui tamen *num. 15.* vbi agitur de miſerabilibus perſonis in particulari, eis non ex edicto minorum, ſed ex generali clauſula ſubueniendum determinat, quod & fusè tradit *in part. 2. q. 12. art. 5.*

Senibus verò, de illis loquor, qui in
54 ætate decrepita conſtituti repuera-
ſcere incipiunt, nullo pacto denegari poteſt reſtitutio ex edicto, ſimili edicto minorum, vel ſaltem eodem pollenti priuilegio, vt notat *gloſſ.* & eſt communis DD. *regula in l. 2. C. de Cur. fur.* & quidem cum nimium ſenes ad ſenſum puerilem reuertantur, vt notat *gloſſ. in l. ſenectus C. de donat. Bald. in repet. §. pœna grauior ff. de Infam.* iuxta illud. *Bis pueri ſenes.* Ait Plaut. in Mercatore.

> *Senex quam ex templo eſt iam, nec ſentit nec ſapit.*
> *Aiunt ſolere eum repueraſcere.*
> *Dixit & Cato in carminibus vulgaribus.*
> *Nam quicumque ſenex, ſenſus puerilis in eo eſt.*

Scripſit etiam *Arch. in cap. tanta 26. diſt.*
55 vbi tradit ſenes dici à ſenſus dimi-
nutione, & æquiparari pueris ſecundum phyſicos, quia ſicut in pueris ſanguis nondum calidus eſt, ita in ſenibus iam eſt frigidus. Aequè ac pueris ſi læſi ſint eis ſubueniendum eſt per remedium reſtitutionis, nam ſi illis in delictis lex commiſeratur
56 quòad pœnę remiſſionem, vel ſaltem
diminutionem, vt patet ex *ſing. text. in l. 2. ff. de term. mot.* aduertit *gloſſ. in l. auxilium ff. de minor. verb. miſeratio, & ibi plenè Alber. nu. 4.* & hoc ope reſtitutionis in integrum, ſicut minoribus; ergò hoc facilius dicendum vbi verſamur extra delictum, per argumentum *d. l. auxilium*; & per tradita ab *Odd. in d. art. 3. à num. 12. vſque ad 14. Ridolf. in prax. part. 1. cap. 13. n. 435.*

Cæterum ne dum loquor de beneficio reſtitutionis in integrum quatenus ex edicto, & iure minorum reſpicit Vniuerſitates, cęteraque Collegia approbata, negligendo ea, quę proprium munus reſpiciunt, Romanamque Vniuerſitatem lędunt, in condignam cenſuram incidam. Quæ de eadem Romanæ Sapientiæ Vniuerſitate de recenti dumtaxat ſcripta inuenio, ad priſtinum ſtatum, Ius, & veritatem reuocata exponere in fine huius cap. opportunum arbitror.

Dico igitur erroneam eſſe, illorum aſ-
57 ſertionem, qui dicunt, non extare
Congregationem Studiorum, vel Sapientiæ. Nè vè altiora Congregationis pro Vniuerſitate Studij Romani exordia exquiram, Romanæ Sapientiæ Vniuerſitas, eadem Congregatione in præſenti regitur, quam Sixtus V. pro ipſa conſeruanda, augenda, rectèque adminiſtranda inſtituit, cui quinque S.R.E. Senatores, & Cardinales pręfecit cum facultatibus, de quibus in eius *Conſtit. regiſtrata tom. 2. Bullar. fol. 614.* Quod, & prius à Leone X. factum patet, ex *Conſt. 4. Bullar. tom. 1. fol. 472.* vbi poſtquam in §. 8. plura Romanę Vniuerſitati priuilegia conceſſiſſet, cunctis Iudicibus Romanę Curię, ne Scholares in priuilegijs, immunitatibus, & exemptionibus perturbent, & moleſtent, ſub excommunicationis pœna inhibuit §. 10. Sacri Cardinalium Collegij Decano Epiſcopo Oſtienſi, ex Presbyterorum, & Diaconorum Ordinibus primis Cardinalibus, vt Doctoribus, & Scholaribus præſidio ſint, ac Tutores aſſi-

ſtant

ſtant demandatur. Qui Cardinales,
pro Congregatione Sapientiæ deputantur à Papa, adeòut ſi vnus ex ipſis
è viuis ſublatus remaneat, alter in
locum defuncti ſubſtituatur, & Studij Protectores vocantur.

In præſenti verò Congregationem hanc
conſtituunt Eminentiſſimi, & Reuerendiſſimi Patres Sapientiæ altores,
quos dignitatis prærogatiua commendatos aptiori loco commendandos remitto S.R.E. Cardinales Franciſcus Barberinus Sac. Collegij Decanus, Flauius Card. Chiſius, Iacobus Card. Roſpiglioſius Leopoldus
Card. Medices, ex Magnis Etruriæ
Ducibus, & Palut. Card. Alterius
S.R.E. Camerarius, quem Virum,
de Catholica Republica benemeritum, ingenio, doctrina, iudicio, integritate, pietate, iuſtitia, & rerum
omnium vſu fulgentem. Princeps noſter, re, & nomine Clemens huius
nominis X. vti Maximus, ità Optimus, ad Vrbis, & Orbis regimen,
ſecum aſſumpſit. Nec exindè quòd
Romanę Sapientię pro tempore Rectorum Vigilantia, atque prudentia,
& Profeſſorum diligentia, res Studij
tam benè ſe habeant, vt rarò PP.
Eminentiſſimos congregare contingat, benè deducitur, Studiorum
Congregationem non extare, ſicut
mala eſſet illatio, ſi quis diceret Principem non habere merum & mixtum
58 Imperium, cuius ſubditorum pietas,
exercere Iura ſanguinis ei nunquam,
vel rarò permitteret.

A veritate quoque declinat illorum
aſſertio, quòd Collegium Societatis
Ieſu exceptis facultatibus Legum,
59 & medicinæ, reuera Romanam Vniuerſitatem Studiorum potius conſtituat, vel repræſentet; quoniam licèt
in Sapientia adſint Profeſſores, ſeu
Lectores Theologiæ, Philoſophiæ, &
aliarum facultatum, vel artium liberalium; attamen videtur potius quodam ſtudium ceremoniale. Nam
60 quod attinet ad Collegium Societ.
Ieſu nouum eſt, quòd Ieſuitarum
Gymnaſia, reſpectu facultatum, quas
docent, vbique ſimiles, Vniuerſitatem faciant; duo enim ad publicam
ſtudiorum Vniuerſitatem conſtituendam neceſſariò, & eſſentialiter re-
61 quiruntur; Papæ nimirum, vel Imperatoris auctoritas, necnon Scientiarum, & Artium liberalium vniuerſalitas, quorum neutrum habetur in
Ieſuitarum Collegio, quod Romanum dicitur. Nam quòad primum
62 requiſitum, nulli ignotum puto,
Collegium prædictum ſuprema Principis auctoritate erectum non fuiſſe;
cum priuilegijs, & facultatibus publicæ Vniuerſitati concedi ſolitis.

Tum quia Romæ, longè ante dicti Collegij fundationem, & Ieſuitarum originem, (ne altiora, & antiquiora
Romanę Vniuerſitatis principia repetam) Sapientię Vniuerſitas florebat,
63 ſingularibus priuilegijs ab omnibus
Romanis Pontificibus decorata, &
ſpecialiter, quaſi domus propria dilecta. Tum quoque, quia ex Pontificijs Conſtitutionibus de Collegio
præfato loquentibus, deduci nullo
modo poteſt, quòd in Vniuerſitatem
erectum fuerit. Quinimò contrarium
apertè colligitur. Certique iuris eſt,
omnia Ieſuitarum Collegia prætioſiorem Titulum non habere, quàm
64 ſimplicium pietatis, & eruditionis
Scholarum. Tale fuit S.Patris Ignatij Inſtitutum, tale eſt piiſſimorum,
& doctiſſimorum, eius filiorum exercitium. Neque à facultate creandi
65 DD. in Sacra Theologia Gregorij
XIII. indulgentia eidem Collegio
conceſſa, inferri poteſt, quòd ſit
Vniuerſitas; aliter etiam dicere
oporteret, omnes habentes priuilegium Laureandi Vniuerſitatem conſtituere, quod dictum eſſet ridiculum. Quinimò quanta ſit differentia
66 inter laureatos in publica Vniuerſitate, & Laureatis ab ijs, qui laureandi priuilegium habent extra
Vniuerſitatem, & independenter ab
Vniuerſitate, vt alias Pontificias
Conſtitutiones, & decreta præteream; ſatis apertè demonſtrat, de
recenti publicatum à Sac. Congregatione Concilij Decretum, quod
de verbo ad verbum refero, vnà cum
altero Decreto Sacræ Conſultæ.

De-

Decretum Sacræ Congregationis Concilij Tridentini à Santiſſimo Domino Noſtro Clemente Papa Decimo approbatum.

Super Gradibus ad nonnullas Dignitates, ac Beneficia requiſitis.

DIe 22. Iulij 1673. Sacra Congregatio Eminentiſſimorum S. R. E. Cardinalium Concilij Tridentini. Interpretum animaduertens, quamplures impetrare, ac obtinere Digni-
67 tates, ac Beneficia ex præſcripto Sacrarum Conſtitutionum, aut Decretorum ipſius Concilij Gradum aliquem requirentia, non obſtante quòd Gradus huiuſmodi aſſequuti non fuerint in publica, & approbata Vniuerſitate, contra formam Conſtitutionis Beati Pij Quinti, incipientis: Quamuis à Sede Apoſtolica volens propterea tam vtilium Sanctionum obſeruationi in poſterum conſtantèr proſpicere; inhærendo Conſtitutioni præfatæ, ac declarationibus aliàs factis, iterum decreuit; quòd Gradus Magiſterij, vel Doctoratus, aut Licentiaturæ à dd. ſacris diſpoſitionibus requiſiti debeant eſſe recepti, ſeu reſpectiuè recipi in publica, & approbata Vniuerſitate; aliàs præter pænas ab ipſis Sanctionibus contra inobſeruantes inflictas, præfatæ Dignitates, vel Beneficia alitèr collata vacent eo ipſo, ac proinde talitèr prouiſi non faciant fructus ſuos, eaque ex hoc capite impetrari poſſint.

Et die 26. eiuſdem facta de præmiſſis relatione Sanctiſſimo Domino Noſtro, Sanctitas ſua præſens Decretum approbauit, obſeruari mandauit, ac publicari.

Fr. Vincentius Maria Vrſinus Card. S. Sixti Præf.

S. Archiepiſcopus Brancacius Epiſcopus Viterbien. Secret.

ANno à Natiuitate Domini Noſtri Ieſu Chriſti milleſimo ſexcenteſimo ſeptuageſimo tertio, die verò 4. Auguſti, Indict. quarta, Pontificatus autem Sanctiſſimi in Chriſto Patris, & D. N. D. Clementis Diuina Prouidentia Papæ Decimi, anno eius quarto, ſupradictum Decretum affixum, & publicatum fuit ad Valuas Baſilicæ Apoſtolorum, Cancellariæ Apoſtolicæ, & in Aci Campi Floræ de Vrbe, ac alijs locis ſolitis, & conſuetis, per me Ioannem Grecum Apoſtolicum Curſorem.

Alexander Albritius Mag. Curſ.

Romæ, Ex Typographia Renerendæ Cameræ Apoſtolicæ M.DC.LXXIII.

DECRETVM.

Die Martij 22. Auguſti 1673.

SAcra Conſulta inhærendo Reſolutionibus aliàs factis, ſtatuit, & iuſſit, quòd Gubernatoribus, Prætori-
68 bus, Locatenentibus, alijſque Officialibus, tam ab ipſa Sacra Conſulta, quàm ab Vniuerſitatibus, Collegijs, Prælatis, alijſque Perſonis quibuſcumque, ad Iuriſdictionem temporalem quomodolibet exercendam aſſumendis cum qualitate Magiſterij Doctoratus, ſeu Licentiaturæ, qualitas prædicta non ſuffragetur, niſi aſſumendi vt ſupra memoratos Gradus in aliqua publica, & approbata Vniuerſitate recepiſſe docuerint, ſub pænis arbitrio eiuſdem ſacræ Conſultæ &c.

P. Cardinalis de Alterijs.

Loco ✠ Sigilli.

Marius Epiſcopus Ciren. Secr.

ANno à Natiuitate D. N. Ieſu Chriſti milleſimo ſexcenteſimo ſeptuageſimo tertio die verò 20. Settembris, Indict. 4. Pontificatus autem SS. in Chriſto Patris, & D.N.D. Clementis Diuina Prouid. Papæ. X. anno eius quarto, ſupradictum Decretum affixum, & publicatum fuit ad Valuas Baſilicæ Apoſtolorum, Cancellariæ Apoſtolicæ, & in Acie Campi Floræ de Vrbe, & alijs locis ſolitis, & conſuetis, per me Carolum Franciſchinum Apoſtolicum Curſorem.

Aegidius Felicius Magiſter Curſorum.

Romæ, Ex Typographia Reu. Cam. Apoſtolicæ 1673.

PAtet ergò, quòd Romæ Laureati
extra Vniuerſitatem Sapientiæ, &
69 alibi extra publicas Vniuerſitates,
promoueri non poſſunt ad Dignitates
Eccleſiaſticas, in promouendis gra-
dum Doctoratus exigentes; Neque
in ſtatu Eccleſiaſtico ad Iuriſdictio-
nem temporalem, quomodolibet
exercendam aſſumi; & conſequenter
diuerſa, atque maiora eſſe priuilegia,
& facultates illorum, qui gradum
Doctoratus in Vniuerſitate obtinent,
à facultatibus illorum, qui extra
Vniuerſitatem Doctoralem Lauream
recipiunt, etiamſi ab habentibus pri-
uilegia ampliſſima, ab ipſamet Sede
Apoſtolica conceſſa lauream conſe-
quantur.

Quòad ſecundum requiſitum in Ieſuita-
70 rũ Collegio vniuerſalitatem Scien-
tiarum, & liberalium artium non
profiteri, ſatis omnibus compertum
credo. Quamplurium enim Scien-
tiarum, & Artium, quædam in Ie-
ſuitarum Collegio non profitentur;
quædam verò nunquam exercentur,
vt potè ſunt facultates *Legum, & Me-
dicinæ, Controuerſiarum Dogmatica-
rum Philoſophiæ Naturalis, Hiſtoriæ
Eccleſiaſticæ, Aſtronomiæ, Herbarum,
& ſimplicium, Linguæ Arabicæ, & Sy-
riacæ*. Quin imò nota, qualiter ip-
71 ſius ſupremi Principis auctoritas ad
hoc extenditur, vt ſimplici Gymna-
ſio priuilegia ad inſtar Vniuerſitatis
concedere poſſit, non autem facere
quòd ſi Vniuerſitas, quia eſſet Vni-
uerſitas, & non eſſet Vniuerſitas,
quod implicat.

Quòd autem Ieſuitarum Collegia Vni-
uerſitatem non conſtituant, neque
Vniuerſitatis priuilegia habeant, ſed
72 ſolum Pontificia Indulta tantæ So-
cietati meritò conceſſa, vt tam extra,
quàm intra Studiorum generalium
Vniuerſitates, *Humaniorum litera-
rum, Philoſophiæ, & Theologiæ* Pro-
feſſores habere, qui publicè legere
poſſint, neque ab ipſis Vniuerſitatibus
in hac parte moleſtari valeant, ne-
dum colligitur ex benignis conceſſio-
nibus *Paul. III. Iul. III. Pij IV. & ex
Breue B. Pij V.* in cuius diſpoſitione
ſequentia habentur verba. *Decerni-
mus, declaramus, quòd Præceptores
huiuſmodi Societatis, tum literarum
humaniorum, quàm liberalium Artium,
Theologiæ, vel cuiuſuis earum faculta-
tum, in ſuis Collegijs etiam in locis vbi
Vniuerſitates extiterint ſuas lectiones
etiam publicas legere &c. licitè, & li-
berè poſſint.* Sed & apertè conſtat ex
Sac. Rotæ Deciſ. *in Cracouien. iuris
legendi coram Coccino deciſ.* 1650. *de-
ciſ.* 1659. *deciſ.* 1672. *& deciſ.* 1703.
*Nec non coram Vbaldo, in recent.
part. 5. tom. 1. deciſ. 265. & coram
Ghislerio deciſ. 325. in d. part. 5. re-
cent.*

Quòd verò ad Romanam Sapientiam
attinet, à veritate diſtat, quod ſit
ſtudium Ceremoniale, nec ei hoc vo-
cabulum ceremoniale benè conue-
73 nit, cum non rem ipſam, ſed ſimpli-
cem alicuius rei repræſentationem
importet. Nam ſiue materialiter,
ſiue formaliter conſideretur, re vera
conſtabit Vniuerſitatem Sapientiæ,
eſſe Studium Floridiſſimum vt eius
priuilegijs relatis plenè demonſtrat,
*Iacob. Cohel. not. Cardinalat. cap. 15.
Congreg. 19. pro Vniuerſitate Studij
Romani.* Et quidem ſi Romanam
Sapientiam materialiter inſpiciamus
attenta qualitate Ciuitatis, in qua
eſt erecta, dicere ſufficiat, quòd Ro-
mæ. Si verò priuilegia, & auctori-
tatem Principis, qua erecta fuit in-
ſpicere velimus, dicere ſufficiat Apo-
ſtolica. Quòd ſi formaliter ipſam
74 conſideremus, tam inſpecta vniuer-
ſalitate ſcientiarum, & Artium, quàm
dignitate, doctrina, & fama Pro-
75 feſſorum, nullibi tàm Florens Stu-
dium reperiri poſſe puto. Cum & nul-
libi tam aſſiduè Profeſſores legant;
Romæ enim *à die 5. Nouembris*, vſque
ad diem 18. *Iunij* diebus feriatis ex-
ceptis tanta vigilantia, tot ſcientiæ,
& Artes quotidiè in Sapientia profi-
tentur & exponuntur, vt pro floridiſ-
ſimo ſtudio conſtituendo nihil magis
deſiderari poſſit, & vt de illis aliqua
cognitio habeatur, iuxta ordinem
horarum, quibus legitur ipſas refero
vna cum Profeſſorũ nominibus, iuxta
hodiernum Romanæ Sapientiæ ſtatũ,
& iuxta ſeriem Catalogi, qui ſingu-
lis Annis, ad inſtructionem ipſorum
Profeſſorum pro diuerſitate curren-
76 tis materiæ, & ad informationem
Studentium, typis datur.

Ad

Ad laudem, & gloriam Omnipotentis Dei.

EX AVCTORITATE CLEMENTIS X. PONT. MAX.

REI LITERARIAE PATRONI OPTIMI

ILLVSTRISSIMVS D. ALEXANDER DE VECCHIIS SENENSIS SACRI CONSISTORII ADVOCATVS ET RECTOR DEPVTATVS.

Nomina, & Cognomina DD. Lectorum Almæ Vrbis Vniuerſitatis, vnà cum Lectionibus, quas interpretabuntur Anno ſequenti, incipiendo die 6. menſis Nouembris 1673.

Prima hora Matutina.

D. Dominicus Galleſius Finarienſis. *In Pandectis.*

D. Philippus Canutus de Trebijs. *In Inſtitutionib. Iur. Ciuil.*

Magiſter Ludouicus Bellinſanius Lucenſis. *In Medicina Theorica extra ordinem. Prognoſtica Hippocratis.*

R. P. M. Fr. Ferdinandus Tartaglia à Medicina Ord. Carmelit. *In Metaphyſica. Lib. Metaphiſ. Ariſt.*

R. P. M. Fr. Thomas Camottus Cherienſis Ord. Prædic. *In Logica lib. 2. Analyticor. poſterior. Ariſt.*

Secunda hora Matutina.

R. P. M. Fr. Petrus Maria Paſſerinus de Sextula Proc. Gen. Ord. Præd. Lector Iubilatus. *In Sac. Theol. ex 3. p. D. Thomæ q. 62. de Sacram. in genere.*

D. Ioſeph. Palamola Policaſtrenſis Lector Iubilatus.
D. Carolus Seluagus Thurius. } *In Iure Canonic. De Probationib. & deinde de except.*

D. Antonius Altilia de Sancta Agatha Apuliæ. *In Inſtitutionib. Iur. Canon.*

Magiſter Carolus Valeſius Dubourgdieu Burdegalenſis.
Magiſter Ioannes Trulus Romanus. } *In Medicina Theorica 1. Fen. Auicennæ.*

R. P. D. Raphael Billecius Panormitanus Cler. Reg. Min. *In Philoſophia Morali. Libros Ethicor. Ariſt.*

Tertia hora Matutina.

D. Franciſcus Ptolemæus Senenſis. *In Iure Ciuil. Tit. ff. de Reb. cred. ſi cert. pet. & de cert. condit.*

D. Auguſtinus Martinellus Ferrarien. *In Iure Ciuil. extra ordinem Repet. Bart. in l. ſi infanti C. de Iur. delib. & deinde in l. cum non ſolum C. de bon. quæ liber.*

Magiſter Lucas Antonius Neapolitanus. *In Medicina extra ordinem, & ſupra numerum. De internis affectionib. iuxta Hippocr.*

D. Petrus Michael Scàliolus Fauentinus. *In Philoſophia. lib. Ariſt. de Anima, & deinde par. Natural.*

R. P. M. D. Io. Dominicus Roccamora Neritonenſis Cong. Sylu. *In Mathematica. Geometriam ſpeculatiuam, & practicam: & etiàm de fortific. ac de optic.*

D. Iacobus Albanus Ghibbeſius Londinas, & pro eo.
D. Franciſcus de Rubeis Neapolitan. ipſius Coadiutor. } *In literis Humanioribus. De Mythologia ex Ariſt. Art. Poet. lib. 1.*

Prima hora Veſpertina.

R. P. M. Michael Heckius Gandauenſis Ord. Eremit. S. Auguſtini. *In Sac. Scriptura. Exponet epiſt. D. Pauli ad Philipp.*

R. P. M. Fr. Io. Baptiſta Beliramius de Riparolio Ord. Min. Conuent. *In Controuerſijs Dogmaticis. Proſequitur de Purgatorio.*

D. Alexander Brugiotus Florentinus. *In Criminalibus. Tit. C. ad l. Cornel. de falſ. cum Inſtitutionibus Criminalibus.*

Magiſter Paulus Manfredus Lucenſis. *In Chirurgia, & Anathomia. De Vulneribus capitis, & aliorum membrorum.*

O D. Simon

D. Simon Porzius Romanus. *In Lingua Græca. Orationes Iſocratis, cum Inſtitutionibus Linguæ Græcæ.*

R. P. D. Ludouicus Marraccius Lucenſis Cler. Reg. Congr. Matris Dei. *In Lingua Arabica. Albacharinm in Alcor. cum Inſtitutionib. Linguæ Arabicæ.*

Secunda hora Veſpertina.

R. P. M. Fr. Laurentius Brancatus de Lauræa Ord. Min. Conuent. *Scotum in 4: lib. Sentent.*

D. Iacobus Cincius Romanus. *In Iure Canonico. De Teſiam & deinde de Præſcript.*

D. Bartholomæus Bitozzius Precenſis. *In Decreto 3. part. Decreti Gratiani.*

D. Floridus Saluatorius Tifernas Medicus ſecretus SS. D. N. Papæ iuxta formam Chirographi.

Magiſter Benedictus Rita Leoniſſanus Lector Iubilatus.) *In Medicina Practica.*
Magiſter Matthæus Naldus Senenſis.) *de Febribus.*
Magiſter Hyacinthus ab Altomare Cuſentinus.

Tertia hora Veſpertina.

D. Ioſeph Carpanus Romanus. *In Iure Ciuili Tit. ff. de Verbor. obligat.*

D. Franciſcus Villarealis Lauellenſis. *In Iure Ciuil. extra ordinem Tit. ff. de conditionib. & demonſtrationib.*

Magiſter Cæſar Macchiatus Firmanus. *In Medicina Practica extra ordinem. De Methodo medendi.*

D. Franciſcus Nazzarius Bergomenſis. *In Philoſophia. Lib. Ariſt. De Cœlo & Mundo.*

D. Laurentius Maurocenus Venetus. *In Lingua Hebraica. Exercitationes in Pentateucum, cum Inſtitutionib. Linguæ Hebraicæ.*

D. Fauſtus Naironus Baneſius Maronita è Libano. *In Lingua Syriaca: Exercitationes in Exodum, cum Inſtitutionib. Linguæ Syriacæ.*

In Diebus Vacantibus, & Feſtiuis.

Prima hora Matutina.

Magiſter Iacobus Sinibaldus Romanus. *In ſimplicibus medicamentis cum oſtenſione. De Alexipharmacis, & venenis.*

Secunda hora Veſpertina.

R. P. M. Fr. Martialis Pellegrinus de Caſtrouillarum Ord. Min. Conu. & pro eo) *In Hiſtoria Eccleſiaſtica.*
R. P. M. Fr. Balthaſar Melatius à Naro Ordin. Minor. Conu. ipſius Coadiutor.

EX his igitur patet Sapientiam Romanam Ceremoniale ſtudium
77 non eſſe, cum reuera prædictarum ſcientiarum inſtitutionem, & exercitium habeat. Si verò & hoc magis intrinſecè perquirere velimus attenta ipſorum Profeſſorum, qualitate, dignitate, & doctrina, editioribus Sedis Apoſtolicæ, gubernijs, & muneribus, nec non Eccleſiæ Præfecturis, Romanam Sapientiam, ex ſuis Profeſſoribus Inſignes ſemper viros ſubminiſtraſſe, adeòut Epiſcoporum, & Purpuratorum Seminariũ, meritò dici poſſit, vberrimè demonſtrat in Syllabon. Aduoc. Conſiſt. Carol. Carthar. Hiſtoricæ veritatis ſcriptor erudititiſſimus: & ne à fumoſis præteritorum heroum imaginibus gloriam mendicare videar, aliquos ex meo æuo viuentibus, Romanæ Sapientiæ Profeſſoribus conſiderare ſaltem liceat; quorum ſtudia typis euulgata, literaria Reſpublica admirabunda vbique excepit.

Non ne inter præclariſſimos Vrbis, &
78 Orbis viros, ſapientiſſimorum præteritorum temporum nemini ſecundi adſcribi poſſunt.

Abram Ecchelenſis, Alexander Salſillus, cognomento Philoſophus, Andreas Argolus, Anibal Coronaceus, Antonius Marinarius, Antonius Ricciullius, Antonius Santinus, Auguſtinus Maſcardus, Auguſtinus de Angelis, Baldus Baldi, Benedictus Caſtellus, Cæleſtinus

Digitized by Google

nus Brunus , *Demetrius Phalareus*, *Dominicus Panarolus* , *Franciſcus Antonius Sgambatus* , *Franciſcus Macedo* , *Felix Via* , *Gabriel Fonſeca* , *Henricus Chiſellius*, *Hieronymus Lampugnanus* , *Iacobus Accariſius* , *Iacobus Lampugnanus* , *Ioannes Lottus* , *Ioannes Manelfus* ,*Ioannes Santinus*, *Ioannes Tullus*, *Ioannes Baptiſta Iona* , *Ioannes Baptiſta Lezana* , *Ioannes Benedictus Sinibaldus* , *Ioannes Maria Caſtellanus* , *Ioannes Stefanus Barbetius* , *Iulius Caſar de Benedictis* , *Petrus Caſtellus* , *Petrus Seruius* , *Philippus Guadagnolus* , *Pompeus Caimus* , *Pompeus Garilianus*, *Tomas de Tomaſijs*, *Victorius Scialach*; *Vincentius Alſarius* , & alij quos calamus non habet in promptu.

Inter veteres quoque , Romanæ Sapientiæ Areopagitas , me vno dempto, ſummo cum laudis fenore ſedent, quot quot in Romana Vniuerſitate Collegas Sapientiſſimos veneror; ne tamen omnibus nimis affectatè encomia contexere videar, quibus vnamecum ſupiema Vigilantiſſimi Principis Prouidentia duntaxat datum eſt ſcientiarum , bonárumque artium vniuerſalitatem , in Orbis Regia publica auctoritate profiteri, & quorum ſcrinia præclariſſimarum lucubrationum,prętioſa ſuppellectile abundant, quorumque literarij labores , chartis conſignati , quibus veritati robur faciunt, Iuſtitiam defendunt , Innocentiam abſoluunt,& dubia quæquè clarè digeſta exponunt, niſi ſub indignis tenebris deliteſcerent, eorum ſapientiæ immaginem palam exponerent, & vbique terrarum nunquam de eorum laudibus conticeſcerent, de illis duntaxat loquar , quorum nomen quaquauerſum præclara prælo commiſſa opera mirabile reddunt . Quarum equidem laudum non debentur præconia .

Petre Mariæ Paſſerino Procuratori generali Ordinis Prædicatorum , & bis eiuſdem Ordinis Generali Vicario , in Romana Sapientia Sac. Theologię Profeſſori , cuius virtutum fama , ad ignotas, etiam nationes delata, ipſum immortalem reddit , in eruditiſſimis præſertim Tractatibus ab ipſo editis .

Laurentio Brancato à Laurea Ordinis Minorum Conuentualium Vaticanæ Bibliothecæ , & Collegio Propagandæ Fidei Præfecto ; Sac. Inquiſitionis Conſultori & Epiſcoporum Examinatori , & in Romana Sapientia Sacr. Theologiæ Profeſſori cuius conſilio , & opera in grauioribus Catholicę veritatis negotijs , Sedes Apoſtolica vtitur,probatiſſimorum operum quaqua verſum laudatiſſimo .

Michaeli Hethio Ordin. Eremitarum S. Auguſtini , è celeberrima Louanij Vniuerſitate , vbi Ianſeniſtarum flagellum vocabatur , à Clemente IX. Romam accerſito , & Sac. Scripturæ expoſitioni , in Romana Vniuerſitate actualiter præpoſito .

Iacobo Cincio Iuris Canonici Profeſſori , cuius ingenij perſpicacia , dicendi amenitas, & affluentia , eſt adeò ſingularis, vt collegam Sapientiſſimum, quaſi alterum Papinianum , in Iure Canonico venerer , quæque in Ius Pontificium aurea Comentaria chartis conſignauit , vt ad ſuæ, & Romanæ Vniuerſitatis gloriam prælo committat deprecer.

Carolo Seluago, Iuris Canonici Profeſſori , de quo,ſuæ in Pandectarum recitationibus Lucubrationes ſatis abundè loquuntur, & ob varios Illuſtres viros Epiſcopalibus infulis partos vbique præclaro; cui non abſimilem agnoſcas, Bartolomeum Bitozium , Iuris itidem Canonici Profeſſorem , & Alexandrum Brugiottum Inſtitutionum Criminalium Profeſſorem,quorũ virtutes edicta opera ſatis ſuperque comendant .

Ioſepho Carpano Iuris Ciuilis Profeſſori , cuius præclaras ingenij dotes vberi elogio refert Carthar.in ſyllab Aduoc.Conſiſt. fol.265.Vir ſanè laudabilis,cuius ſtudium hæroes in vtroque Iure præſtantiſſimos Chriſtianæ Reipublicæ peperit , ex quibus vltra triginta numerantur Epiſcopatibus , Prælaritijs Gubernijs , alijſque primarijs Sedis Apoſtolicæ muneribus actualiter præfecti. Summumque decus Carpano collegæ optimo tribuit Eminentiſs. D. Cardinalis Camillus de maximis . Hæros inter maximos maximus , Auorum gloria nobilis, ſed ſua nobilior, Virtutibus cla-

rus, & Vaticano dignus, nobilitatem quàm naſcendo meruerat viuendo fecit ampliſſimã. Quidq; perpetuò gloriandũ Romanę Vniuerſitati profectò relinquet, ſi quæ eruditiſſima cartis conſignata in Ius Ciuile Cõmentaria typis edere in mente habet, quamprimum prout promittit prælo committat.

Franciſco Ptolomeo, e famoſis Senarum Academijs vbi Iura publicè profitebatur ab Alexandr. VII. Sapientiæ Altore Romam inuitato, & in Romana Vniuerſitate, ad Ius Ciuile interpetrandum aſſumpto. Viro ſanè omnigena erudirione referro, vt teſtantur ingenioſa opera ab ipſo edita, cuius eruditiſſimo contubernio ipſemet Alexander virtutis Oraculum frequentiſſimè fruebatur.

Thomæ Camotto Ordinis Prædicatorum, qui cum Taurini Inquiſitoris munus gereret, vt ſapientiæ ſuæ ſplẽdore, Logicæ ſophiſmata à Romana Vniuerſitate eijceret à Clem. X. Romam accerſitus Sacrę Congregationis Indicis, à Secretis, etiam munere decoratus fuit.

Martiali Pellegrino Ordin. Min. Conuent. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Lectori, cuius celebri virtutum fama permotus Clemens X. motu proprio ipſum. Magiſtrum Generalem ſuæ Religionis creauit, cuius gubernio tanta pietate inuigilat, vt iam reſpirare, & refloreſcere incipiat.

Carolo Valeſio, Matthiæ Naldo, Paulo Manfredo artis medicæ in Romana Vniuerſitate Profeſſoribus, Lucubentiſſimorum tractatuum in re medica Typis euulgatorum illuſtribus.

Ioanni Dominico Roccamoræ Congreg. Syluestr. Mathematicæ, & Aſtronomiæ in Romana Vniuerſitate Profeſſori, & Iacobo Albano Ghibbeſio Literarum humaniorum Lectori, Poæte Laureato Cæſareo, & Romani Athenei Oratori emerito, vtriſque probatiſſimorum operum, Editione Inſignibus.

Franciſco Nazario Philoſophiæ Profeſſori inter literatos literatiſſimo, literatorum Diarij Auctori.

Ludouico Maracio Clerico Reg. Cong. Matris Dei Sacræ Congreg. Indicis Conſultori, linguæ Arabicæ in Romana Sapientia Profeſſori, & Fauſto Neirono Syriacæ itidem linguæ lectori, proprijs editis laboribus teſtimonio, (in Collegio præſertim Propagandæ Fidei,) vbique notis.

De Reſtitutione in Integrum ex Edicto maiorum.

ARGVMENTVM

Agitur de cauſis, ex quibus cuiuſlibet ętatis hominibus in integrum reſtitutio indifferenter, conceditur; & ſingulariter de generali clauſula Edicti Prætorij; De Procuratore ab impedito mittendo. Nec non de impedimentis defectu Animi, & defectu corporis, ſiue proueniant ex perſona Actoris, ſiue Aduerſarij, ſiue à perſona vtriuſque. Aut cauſentur à perſona Iudicis, vel aliorum iudicio interuenientium, nimirum Aduocati, Procuratoris, Notarij, Baiuli &c. Vel caſu fortuito cõtingant. Agitur etiam de reſtitutione Mulierum, Militum, & Ruſticorum.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Prætor maioribus 25. annis læſis iuſtis de cauſis reſtitutionis in integrum auxilium pollicetur.*

2 *Duæ exprimuntur cauſæ de maioribus reſtituendis; quarum vna eſt nominata & ſpecialis, altera innominata & generalis infinitas cauſas includens.*

Prima cauſa edicti maiorum eſt iuſta abſentia. Secunda includitur in generali clauſula eiuſdem edicti, ibid. num. 2.

3 *Abſentia regulariter eſt iuſta cauſa reſtitutionis.*

4 *Diſtinguendum eſt inter abſentiam iuſtam, & iniuſtam.*

5 *Vbi agitur de reſtitutione præſentis contra abſentem, quælibet abſentia ſiue iuſta, ſiuè iniuſta eſt legitima cauſa reſtitutionis.*

6 *Non omnis abſentia opitulatur abſenti vbi agitur de eius reſtitutione contra præſentem.*

7 *Infinitis penè modis homines poſſunt abſentes dici.*

8 *Iudicis attenditur arbitrium vbi de abſentia agitur.*

9 *Qui rebus ſuis ſupereſſe nequit propriè abeſſe dicitur.*

10 *Ponitur arbor ad facilius explicandas omnes abſentiarum ſpecies.*

11 *Ordinaria abſentia cauſatur ratione domicilij.*

12 *Extraordinaria abſentia ratione accidentalis diſceſſus à proprio domicilio prouenit.*

13 *Neceſſaria abſentia Principis, vel legis iuſſu, aut Iudicis mandato ſequitur.*

14 *Voluntaria abſentia, propria ſponte, & delectatione ſuſpicitur.*

15 *Abſentia neceſſaria laudabilis illa dicitur, quæ in vtilitatem patriæ, Principis honorem ſuſpicitur.*

16 *Voluntaria, & laudabilis abſentia, eſt quæ cauſa ſtudij, vel militiæ ſuſcipitur.*

17 *Relegati, Banniti, & deportati dicuntur neceſſariò, & vituperabiliter abſentes.*

18 *Excommunicati, & omnes qui culpa propria abeſſe coguntur, vituperabiliter & neceſſariò abſunt.*

19 *Otij, voluptatis, vel latitationis cauſa abſentes, voluntariè, & vituperabiliter abſunt.*

20 *A latronibus captus abeſt neceſſariò, ſed nec vituperabiliter, nec laudabiliter.*

21 *Abſens cauſa lucri, voluntariè abeſt; abſentia tamen nec laude, nec pœna digna.*

22 *Abſentia ordinaria ex cauſa domicilij perpetui non eſt iuſta cauſa reſtitutionis.*

Reſtituitur maior cum neceſſitate irreparabili impeditus, negotijs ſuis ſupereſſe nequit. ibidem n.22.

23 *Abſentia extraordinaria neceſſaria ſimul, & laudabilis eſt iuſta cauſa reſtitutionis.*

24 *Militia voluntaria pro patria ſuſcepta eſt iuſta cauſa reſtitutionis.*

25 *Militia à principio voluntaria ex poſt facto fit neceſſaria.*

26 *Militia Principi, vel Reipublicæ vtilis, & neceſſaria, eſt iuſta cauſa reſtitutionis, etiam voluntariè ſuſcepta.*

27 *Militia ſiuè neceſſariò, ſiue voluntariè ſuſcepta ſemper eſt laudabilis.*

28 *Militia ad alterius Principis vtilitatem ſuſcepta, non conſideratur vti abſentia neceſſaria.*

29 *Milites qui non ſunt in expeditione beneficio reſtitutionis ex hoc capite non gaudent.*

Sola militia iuſtam reſtitutionis cauſam non præbet. ibidem n.29.

In expeditione eſſe dicitur miles, cum eius exercitium Reipublicæ expedit. ibidem num.29.

30 *Militia ſuſcepta in Patria iuſtam reſtitutionis cauſam præbet.*

31 *Ciues ad propriæ Ciuitatis, vel Principis ſalutem militantes beneficio reſtitutionis gaudent.*

32 *In militibus noſtri temporis ea minimè concurrunt, quæ in veris militibus olim requirebantur.*

Milites noſtri temporis, qui in expeditione ſunt, & vitam pro Patria exponunt in integrum ex hoc capite reſtitui debent. ibidem n.32.

33 *Ductores exercitus, Quæſtores, militum lectores, Medici, Iudices, & cæteri qui exercitui neceſſariò inſeruiunt gaudent beneficio reſtitutionis.*

34 *Me-*

34 *Medici exercitus, priuilegio reſtitutionis fruuntur.*

35 *Haredi Pagani, qui in aciè cecidit per reſtitutionem ſuccurritur.*

36 *Spontè exercitum ſectantes, vt artes ſua proſint reſtitui debent.*

37 *Vxores militum viros ſuos in bello ſectantes ex hoc capite reſtituuntur.*

38 *Vir, & vxor ſunt vna & eadem caro.*

Neceſſitas, qua adeſt in maritis in Vxoribus locum habere cenſetur. ibidem num. 38.

39 *Milites ſecum vxores habentes lubentius militant.*

Parui penduntur Vxorij amplexus cum habentur, expetuutur vxore abſente. ibidem num. 39.

40 *Miles ad breue tempus ab vxore diſcedens, vxori priuilegium non communicat.*

41 *Seruilis militum familia beneficio reſtitutionis non gaudet.*

42 *Famuli ſine quibus milites in exercitu ſtare non poſſunt reſtitui debent.*

43 *Legati, & cæteri publici muneris cauſa abſentes reſtituuntur.*

44 *Qui publico legationis munere fungitur ex hoc capite reſtitui debet.*

45 *Qui ſui negotij cauſa in legatione eſt, Reipublica cauſa abeſſe non dicitur.*

46 *Magiſtratus cauſa abſentibus reſtitutio debetur.*

47 *Poteſtates, Vicarij terrarum, & Caſtrorum vti Magiſtratus cauſa abſentes reſtitui debent.*

48 *Aſſeſſoribus reſtitutio competit.*

49 *Miſſi ad extirpandos facinoroſos debent reſtitui.*

50 *Oratores etiam gratulatorij beneficio reſtitutionis gaudent.*

51 *Miſſi ad teſtificandum reſtituuntur.*

52 *Beneficium reſtitutionis ex capite iuſta abſentia ſolum competit ſubeuntibus publica munera ob Romanam Rempublicam.*

53 *Contrarium eſt verius.*

54 Text. in l. ſed & ſi §. fin. ex quib. cauſ. mai. *ſolum loquitur de Romana Republica, quia tunc erat totius Orbis domina.*

54 *Abſentes ſuæ Reipublicæ, vel Ciuitatis cauſa, eadem omninò abſentia abſunt qua abeſſent Miſſi à Republica Romana.*

55 Ex eodem *edicto reſtituuntur abſentes pro ſua Republica, vel Principe qua reſtitui debent abſentes pro Romana.*

56 *Idem iuris eſt in abſentibus ſua Ciuitatis, Municipij, Caſtri, aut Villa cauſa.*

57 *Qui in ipſamet ciuitate pro ipſa publica munera ſubeſt regulariter ex hoc capite non reſtituitur.*

58 *Reſtitutio competit ei qui ob publica negotia, priuata obliuioni mandaſſet.*

59 *Abſentia extraordinaria ſimul neceſſaria & pœnalis, non eſt iuſta cauſa reſtitutionis.*

60 *Egre ferentes ſui Principis celſitudinem in Patria, voluntarium ideò ſumentes exilium non debent reſtitui.*

61 *Relegatus qui Procuratorem dimittere potuit non reſtituitur.*

Reſtitutio competit ei qui Procuratorem dimittere non potuit, vel dimiſit & mortuus eſt. ibidem n. 61.

62 *Excommunicatus abſentia cauſa reſtituitur.*

63 *Excommunicatus inſordeſcens non reſtituitur.*

64 *Bannitus ex capite abſentia reſtituitur.*

65 *Bannitus quòad reſtitutionem æquiparatur reuerſo ab hoſtibus.*

66 *Carceratus ex capite iuſte abſentia in integrum reſtitui debet.*

67 *Idem iuris eſt in eo, qui detinetur in cuſtodia extra vincula ſub fideiuſſione.*

68 *Item in eo, qui eſt extra cuſtodiam ſub fideiuſſorum ſatiſdatione.*

69 *Item in eo, qui de aliquo loco non recedere iurauit.*

Pater habens filium carceratum, carceratus cenſetur. ibidem n. 69.

70 *Qui ſine pudore in publicum prodire non poſſunt, iuſta abſentia cauſa reſtitui debent.*

71 *Nobiles ad paupertatem redacti in publicum prodire non poſſe cenſentur.*

72 *Captiuus regulariter in integrum reſtituitur.*

73 *Obſeſſus, ſi exindè damnum paſſus ſit ex hoc edicto reſtitui debet.*

74 *Fideiuſſionis cauſa captiuus detentus ex hoc edicto reſtituitur.*

75 *Paria ſunt ſtare ſub fideiuſſoribus, & ſub vinculis detineri.*

76 *Captus iure repreſaliarum ex hoc edicto reſtituitur.*

77 *Carceratus ob crimen falſi ab omni prius-*

priuilegio excluditur.

78 *Carceratus pro debito ſuæ ciuitatis, pro ipſa abeſſe cenſetur.*

79 *Repreſaliæ ſicut quodam ciuile bellum indicuntur.*

80 *Ab hoſtibus captiuus detentus aduerſus damnum quod interim paſſus eſt reſtituitur.*

81 *Explicantur verba* Text. in l. ei quo. que ff. ex quib. cauſ. mai.

82 *Detentus violenter ab inimicis, vel à Latronibus reſtituitur.*

83 *Reijcitur ſententia, quæ detentis violenter ab Inimicis, contra detentores actio in factum pro reſtauratione damni interim paſſi decernitur.*

84 *Reijcitur diſtinctio* Odd. part. 1. q. 7. art. 8. n. 65. verſ. Ego puto.

85 *Verba* text. in l. ſuccurritur ff. ex quib. cauſ. mai. *ſine diſtinctione loquuntur.*

86 *Metus iuſti cauſa abſentibus, ex hoc edicto reſtitutio datur.*

87 *Vt reſtitutio locum habeat iuſtus metus requiritur.*

88 *Vtrum metus fuerit iuſtus ad cauſandam abſentiam* Iudicis *arbitrio relinquitur.*

89 *Arbitrium* Iudicis *quomodò regulari debeat, exprimitur.*

90 *Metus mortis, vel cruciatus corporis, dicitur iuſtus metus.*

91 *Contractus in carcere factus eſt nullus.*

92 *Bonorum, & fortunarum ſuarum iactura, iuſtum metum incutiunt.*

93 *Maioris partis bonorum amiſſio eſt iuſta cauſa metus.*

94 *Iactura honoris, & pudicitiæ iuſtum metum inducunt.*

95 *Amiſſio libertatis cauſat iuſtum metum.*

96 *Timor mortis, iactura bonorum &c. in perſona filij, iuſtum metum cauſat excuſantem patrem.*

97 *Expulſus à ciuitate iuſtè redire timet.*

98 *Qui abeſt ob non executum Principis mandatum iuſtam cauſam timoris habet.*

99 *Iuſtè timetur Princeps comminatas minas exequi ſolitus.*

100 *Iudex aliquid iniuſtum præcipiens, iuſtum metum incutit.*

101 *Iudicis metus à contumacia excuſat.*

102 *Preces Principis violentia præſumitur.*

103 *Inimicitia potentiorum alicuius loci iuſtam metus cauſam præbet.*

104 *Gubernium Tyrannicum iuſtum timorem cauſat.*

105 *Bellum Ciuile, vel extraneum iuſtam cauſam præbet non commorandi, aut non reuertendi ad Patriam.*

106 *Conſanguineorum mala tractatio, iuſti timoris eſt cauſa.*

107 *Graſſatio peſtis eſt iuſta cauſa abſentiæ, & timoris à loco infecto.*

108 *Intemperies aeris eſt iuſta cauſa non commorandi in aliquo loco.*

109 *Ratio ſexus eſt conſideranda in metu.*

110 *In muliere minor metus ſufficit, quàm in viro.*

111 *Paruitas perſonæ non arguit metum.*

112 *Metus diuiditur in minatum, reuerentialem, & cadentem in conſtantem virum.*

113 *Vis, metus pendet à perſona, quæ minatur, & cui minatur.*

114 *Simplices minæ factæ ab illo, qui exequi ſolet ſunt iuſta cauſa timoris.*

115 *Durante metu durat legitima abſentia eius cauſa ſuſcepta.*
Metus durare dicitur donec timoris cauſa viget. ibidem n. 115.

116 *Abſens cauſa litis ex hoc capite reſtituitur.*

117 *Abſens infirmitatis cauſa, vt nempè ad balnea confugiat reſtituitur.*
Idem iuris eſt in eo, qui ne ſuo morbo alijs noceat, abeſt. ibidem n. 117.

118 *Peregrinantes pro adimplendo voto ex hoc edicto reſtitui debent.*
Facere, vel non facere votum eſt actus voluntatis, poſtquam verò eſt factum illud adimplere, eſt effectus neceſſitatis. ibidem n. 118.
Ex mera deuotione peregrinantes, ex cauſa iuſta abſentiæ reſtituuntur. ibidem num. 118.

119 *Abſentes peregrinationis cauſa percipiunt fructus ſolum præſentibus debiti.*

120 *Iuſtè ſemper abeſſe dicitur, qui animæ cauſa abeſt.*

121 *Peregrinatio dolo malo, & intempeſtiuè ſumpta non excuſat.*

122 *Ponitur practica ad cognoſcendum vtrum dolo malo peregrinatio ſumpta ſit.*

123 *Romipetæ priuilegijs donantur.*

ſtu-

124 *Studij cauſa abſentes, ſi quid interim damni paſſi ſint ex hoc edicto reſtituuntur.*

125 *Scholaribus in aliqua Vniuerſitate exiſtentibus ea competunt priuilegia, quæ dantur ſui Principis cauſa abſentibus.*

126 *Similes inter ſe ſunt abſentia cauſa ſtudij, & abſentia cauſa militiæ.*

127 *Scholares vagabundi non cenſentur ſcholares.*

*Scholares, qui non ſtudendo in otio viuunt non dicuntur ſcholares. ibidem n.*127.

*Non ſunt ex hoc edicto reſtituendi, qui in approbata Vniuerſitate non ſtudent. ibidem n.*127.

128 *Qui aliena ſequuntur ſtudia, & patria licet florida deſerunt, vti iuſta abſentia cauſa abſentes reſtitui debent.*

129 *Sollitudinem ſectantes vt ſtudeant, vti iuſtè abſentes reſtituuntur.*

130 *Mercatores ex capite iuſtæ abſentiæ reſtituuntur.*

131 *Ciuitates ſine mercatoribus commodè viuere nequeunt.*

*Reipublicæ cauſa abeſſe dicitur, qui cauſa mercaturæ abeſt. ibidem num.*131.

132 *Hominum comercia ſunt ad Vitam neceſſaria.*

133 *Voluptatis cauſa abſentes à beneficio reſtitutionis excluduntur.*

134 *Iuſta abſentia abſens ſi Procuratorem dimittere potuit non reſtituitur. Vid. num. ſeqq.*

135 *A procuratore in iudicialibus legitimè defenſus, non reſtituitur ad totam cauſam.*

136 *Si procurator appellare omiſit, ad appellandum reſtitutio competit.*

137 *Reſtituitur in iudicialibus ad totam cauſam, qui à procuratore defenſus non fuit.*

138 *In extraiudicialibus conſtitutio procuratoris à beneficio reſtitutionis non excludit.*

*Illegitima procuratoris defenſio, eſt iuſta cauſa reſtitutionis. ibidem num.*138.

139 *Propria diligentia nemini debet eſſe damnoſa.*

140 *Refertur opinio* Oddi de recurſu ordinario contrà ipſum procuratorem part.1. q.29. art.4.

141 *Abſens ex cauſa neceſſaria excuſatur ſi non idoneum procuratorem reliquit.*

142 *Neceſſariò abſens reſtituitur ſiuè procurator ſit ſoluendo, ſiue non.*

143 *Vbi ex æquitate clauſulæ generalis reſtitutio impartitur, vt locum habeat ordinarium remedium ceſſare debet.*

144 *Refertur opinio Rotæ circà reſtitutionem læſi defectu procuratoris.*

145 *Explicatur ſenſus, in quo loquitur* Caſſad. deciſ.5.

146 *Vbi Procurator, nec Dominus ſunt in culpa datur Domino reſtitutio.*

147 *Abſens ex cauſa neceſſaria ſimul, & probabili procuratorem mittere non tenetur.*

148 *Referuntur duæ opiniones inter ſe contrariæ, vbi abſentia ex impedimento probabili, & laudabili tantum prouenit.*

149 *Opinio, qua ponitur probabili, & laudabili tantum impedimento abſentem non teneri procuratorem dimittere, ſectanda proponitur.*

150 *Captiui, infirmi, carcerati, vel altera conſimili cauſa impediti reſtituuntur.*

151 *Infirmitatis impedimentum, eſt conſimile impedimento Reſp. cauſa.*

152 *Explicatur* Text. in l.1. & 2. ff. cum qui appell. in prou. def. &c.

153 *Culpa propria, vel delicto impediti procuratorem tenetur dimittere.*

154 *Non ſuccurritur* Relegato, *vel Bannito, qui ex capite ſuæ abſentiæ procuratorem non dimiſit.*

155 *Succurritur bannito, qui habetur pro mortuo ſi procuratorem non dimiſit.*

156 *Succurritur excommunicato ſi procuratorem non miſit.*

157 *Iniuſtè expulſus, vel bannitus non tenetur procuratorem dimittere.*

158 *Carceratus ex delicto proprio tenetur procuratorem dimittere.*

159 *Carceratis, quibus nemini loqui eſt permiſſum, ſuccurritur, ſi procuratorem non dimiſerint.*

160 *Explicatur qui dicantur carcerati, qui procuratorem non poſſunt dimittere remiſſiuè ad* Bald. in l. ab eo n. 8. C. Quomod. & quand. Iud.

Abſens

Digitized by Google

161 *Abſens mercatura, litis voluntaria, nuptiarum, vel alterius domeſtici negotij cauſa, procuratorem dimittere tenetur, alias non reſtituitur.*

162 *Contumaciter, otioſè, vel voluptuoſè abſens ſi procuratorem non dimittat non reſtituitur.*

163 *Habens priuilegium non comparendi perſonaliter, per Procuratorem comparere tenetur.*

164 *Habens priuilegium generale ad tempus non comparendi procuratorem non tenetur dimittere.*

165 *Impeditus, qui non tenetur mittere procuratorem, debet mittere excuſatorem, vt ei reſtitutio competat. Explicatur ſeqq. n.*

166 *Vt non procedatur contra legitimè abſentem neceſſum eſt excuſatorem mittere.*

167 *Datur in integrum reſtitutio non mittenti excuſatorem.*

168 *Sine mandato, excuſator non admittitur.*

169 *Excuſatur qui procuratorem miſit, ſed legitimo impedimento detentus comparere non potuit.*

170 *Excuſatur qui procuratorem non miſit, quia commodè habere non potuit.*

171 *Reijcitur* Paul. ſententia in l. 1. n. 5. de reſt. mil.

172 *Contumaciter, vel merè voluntariè abſens non excuſatur, ſi non poſſit procuratorem dimittere.*

173 *Vbi eſt copia peritorum, procurator cōmodè dimitti potuiſſe præſumitur, aliàs ſecus.*

174 *Excuſatur, qui paupertatis cauſa, vel altero impedimento conſimili procuratorem non dimiſſit.*

175 *Ex capite iuſta abſentia non reſtituitur, qui procuratorem tenetur dimittere, ſi cum inſtrumento procuratorij non miſit.*

176 *Ex generali clauſula competit reſtitutio, vbi ex iuſta abſentia locum non habet.*

177 *Maioribus reſtitutio competit ex varijs cauſis comprehenſis ſub clauſula generali Edicti prætorij.*

178 *Prætor ex qualibet iuſta cauſa reſtitutionem maioribus pollicetur.*

179 *Iudicis eſt arbitrio permiſſa extenſio, vel reſtrictio, clauſulæ generalis Edicti prætorij.*

180 *Iudex ex arbitrio reſtitutionem in integrum poteſt concedere niſi lex ſpecialiter prohibeat.*

181 *Reſtitutio ex generali clauſula non eſt remedium extraordinarium, ſed ſubſidiarium.*

182 *Reſtitutio ex generali clauſula locum habet, vbi ordinarium remedium ceſſat.*

183 *Ponitur regula ad dignoſcendum, in quo æquitas clauſulæ generalis conſiſtat.*

184 *Error, & ignorantia inter ſe differunt.*

185 *Omnis error, & ignorantia, vel in iure, vel in facto conſiſtit.*

186 *Error in facto proprio ante ſententiam, & rem iudicatam vbi non reuocatur ipſo iure, nec excuſatur per reſtitutionem.*

187 *Rerum neceſſitate impeditis, non negligentibus reſtitutio datur.*

188 *Reuocatur error in facto proprio ante ſententiam, quando factum, licet proprium eſt obſcurum, & implicitum.*

189 *Error in facto proprio poſt ſententiam & rem iudicatam, ſi ante ſententiam ipſo iure tutus erat, poſt ſententiam ope reſtitutionis adiuuatur.*

190 *Ex duabus actionibus vnam non intentans, quia competentem non putat, ſi altera intentata ſuccumbat, non obſtante re iudicata ei ſuccurritur.*

191 *Ad reuocandum errorem in facto alieno ante ſententiam, & rem iudicatam reſtitutio in integrum non eſt neceſſaria.*

192 *In integrum reſtitutio dari debet ad reuocandum errorem in facto alieno poſt ſententiam, & rem iudicatam.*

193 *Error iuris non eſt iuſta cauſa reſtitutionis ex clauſula generali.*

194 *Error iuris eſt lata culpa, quæ idem eſt ac negligentia.*

195 *Error iuſtus iuris eſt iuſta cauſa reſtitutionis.*

196 *Quod minoribus præſtat ætas, maioribus dat iuſtus error.*

197 *Iuſta cauſa errandi in iure, eſt ius implicitum, & obſcurum, in quo & peritiſſimi errare potuiſſent.*
Qui peritiores conſulere non potuit errandi in iure iuſtam cau-

ſam habuiſſe dicitur. ibidem n.197.
Qui peritiores conſuluit, & malum conſilium reportauit, iuſtè in iure erraſſe cenſetur. ibidem n.197.

198 Mulieribus, militibus, & ruſticis in iure errantibus parcitur, & per reſtitutionem ſuccurritur.

199 Aduerſus facti ignorantiam ex generali clauſula reſtitutio competit.

200 Facti ignorantia non prodeſt vbi agitur de lucro captando.

201 Regula iuris eſt, quòd ignorantia non prodeſt in lucris.

202 Ignorantia iuris non prodeſt in lucris, ſecus ignorantia facti.

203 Verior eſt opinio quòd facti ignorantia, proſit in lucris.

204 Ignorantia craſſa, & ſupina non eſt iuſta cauſa reſtitutionis.

205 Vbi ſcientia præſumitur ibi eſt ſupina, & in excuſabilis ignorantia.

206 Ignorantia præſumitur.

207 Stientia probari debet.

208 In facto proprio non eſt veriſimilis ignorantia.

209 In facto vicini palam fieri ſolito præſumitur ſcientia.

210 Quòad facta pupilli in Tutore eſt inexcuſabilis ignorantia.

211 In facto coniuncti præſumitur ſcientia.

212 Ex diuturnitate temporis præſumitur ſcientia, nec ſuffiet iuramentum allegantis ignorantiam ad ipſam iuſtificandum.

213 In facto notorio præſumitur ſtitntia.

214 In facto, cui quis interuenit ſcientia præſumitur.

215 Qui factum aliquod ex officio ſcire debet, non excuſatur ſi ignoraſſe dicat.

216 Scientia quòad totum factum præſumitur in eo, qui facti partem nouit,

217 Habens ſcripturas alicuius facti, præſumitur ſcire in illis contentum.

218 Recenſentur plura ad rem vtilia remiſſiuè ad Socin. reg.175. per tot.

219 Vbi iuris ignorantia prodeſt, vel non nocet, ex generali clauſula non eſt neceſſaria reſtitutio.

220 Vbi iuris ignorantia nocet, vel non prodeſt ſi æquitas ſuadeat reſtitutio competit.

221 Qui benè diſtinguit proximus eſt veritati.

222 Iuris ignorantia non prodeſt ad lucrum captandum.

223 Ad damnum vitandum iuris ignorantia non nocet.

224 Ad damnum vitandum iuris ignorantia nocet, vbi quis peritiores conſulere potuit.

225 In quibus caſibus iuris ignorantia eſt iuſta cauſa reſtitutionis, remiſſiuè ad Odd. de reſt. p. 1. quæſt. 8. art.11.

226 Error iuris naturâlis nocet, etiam vbi agitur de graui damno vitando.

227 Ex generali clauſula, reſtitutio competit forenſi propter ignorantiam iuris municipalis.

228 Limita in forenſi continuò in tali loco negotiante.

229 Qui cum aliquo contrahit illius conditionem ſcire debet.

230 Qui alibi contrahit, loci iura, & conſuetudinem in quo contrahit noſſe debet.

231 Priuilegia mulieribus conceſſa data ſunt ob infirmitatem, non prærogatiuam ſexus.

232 Facilius in fæminis, quam in maſculis ignorantia præſumitur.

233 Aduerſus ignorantiam iuris, vel ope reſtitutionis, vel ipſo iure mulieribus ſuccurritur.
Enumerantur plures caſus, in quibus ſpecialiter mulieribus ſubuenitur, remiſſiuè ad Odd de reſt. part. 1. q.10. art.2. ibidem n.233.

234 Vbi ipſo iure mulieribus ſubuenire reperitur prohibitum, ex generali clauſula illis ſuccurritur, ſi æquitas ſuadeat.

235 Non valet argumentum, eſt mulier ergò ei reſtitutio competit.
Solus ſexus non eſt iuſta cauſa reſtitutoinis. ibidem n.235.

236 Simplititas, & imperitia muliebris non eſt iuſta cauſa reſtitutionis, ſi potuit conſulere peritiores.

237 Reſpondetur argumento in contrarium.

238 Mulierem in dubio peritiores conſulere non potuiſſe præſumitur.

139 Mulierem fori conſuetudines ignorare præſumitur.

240 Non priuilegiatus, ſi peritiores conſulere non potuiſſe dicat, probare tenetur.

241 Vbi

241 *Vbi negatiua eſt fundamentum intentionis negantis ab illo probari debet.*

242 *Ruſtici, milites, & mulieres præſumptionem iuris habent pro ſe, quod peritiores conſulere nequiuerint.*
Onus contrarium probandi in aduerſarios transfundunt. ibidem n.242.

243 *Concluſio de conſilio quod petere non potuerunt, non extenditur ad qualitatem habiti conſilij.*

244 *Qui malum doctorem conſuluiſſe allegat non excuſatur.*

245 *A perito Doctore malum conſilium reportaſſe aſſerenti onus probandi incumbit.*

246 *Reijcitur ſententia, quod à pluribus conſilium petere neceſſum ſit.*

247 *Peritiores conſuluiſſe dicitur qui peritum conſuluit, de cuius reſponſis communis fama optimè ſentit.*

248 *Minus peritum conſulens relicto peritiori; non dicitur conſuluiſſe peritiores.*

249 *Reijcitur limitatio* Oldrad. in l. quæſitum §.1. ff. de fund. Inſtr. *in conſilio à ſuo Præceptore ſumpto.*

250 *Mulieres in re ſua errantes beneficio reſtitutionis gaudent.*

251 *Diſcordantia DD. circa mulierum reſtitutionem, in quo conueniat demonſtratur.*

252 *Ob ſolam fragilitatem ſexus non eſt mulieribus reſtitutionis beneficium conceſſum.*

253 *Mulieribus ob ſolam fragilitatem ſexus in pluribus caſibus ſpecialiter ipſo iure ſubuenitur.*

254 *Mulieres cæteris paribus faciliùs reſtituuntur quam mares.*

255 *Mulieres ſi ſint Pauperes, ſicut cæteri miſerabiles debent reſtitui.*

256 *Mulieres attentis Conſuetudinibus Regni, quamuis ſint maiores ſemper in integrum reſtituuntur.*

257 *Refertur Limitatio Afflict. circa reſtitutionem mulierum ex conſuetudinibus Regni.*

258 *In contractibus etiam in Regno non reſtituuntur mulieres niſi ſint læſæ.*

259 *In dotis conſtitutione alijſque pactis circa dotem mulier læſa etiam ſi maior ſit reſtituitur.*

260 *Mulieribus litigantibus in Curia Eccleſiaſtica in Teſtium examine per reſtitutionem ſuccurritur.*

261 *Iura fauentia mulieribus comprehendunt ruſticos.*

262 *Fauorabilius cum ruſtico, quam cum muliere agitur.*

263 *Vbi non eſt particulare ius ab exemplo ruſtici pro muliere deciſio ſumi poteſt, & è contra.*

264 *In ruſticis facilius præſumitur ignorantia quam in ciuibus.*

265 *Minores, mulieres, milites, & ruſtici æquiparantur.*

266 *Non ſuccurritur ruſticis aduerſus ignorantiam iuris naturalis, nec ipſo iure, nec ope reſtitutionis.*

267 *In his quæ ſunt iuris naturalis ignorontia non præſumitur, & alleganti non credatur.*

268 *Aduerſus ignorantiam in his, quæ ſunt Iuris Gentium non datur reſtitutio.*

269 *Ignorare quod omnes ſciunt eſt lata culpa.*

270 *Vbi conſtat de negligentia ſupina non habet locum auxilium ex generali clauſula.*

271 *Ignorantia iuris poſitiui fundati in manifeſta ratione naturali non prodeſt.*

272 *Idem ſi ius* Ciuile *merè poſitiuum, ſit vniuerſaliter notorium, & indubitatum.*

273 *Non prodeſt ignorantia in his, quæ ſunt de genere prohibitorum.*

274 *Non prodeſt ignorantia in his, quæ habent ſpeciem honeſtatis.*

275 *Ruſticis non prodeſt ignorantia de his, quæ ad ius publicum pertinent.*

276 *Idem dicendum de ignorantia iuris priuati formam iudiciariam reſpicientis.*

277 *Aduerſus caſum quotidianum ruſtici non excuſantur.*

278 *Exponitur opinio Bald. hanc concluſionem communem dicentis etiam in muliere.*

279 *Non auditur ruſticus volens mutare libellum, niſi refectis expenſis.*

280 *Ruſtico poſt didicita teſtificata nouos teſtes producere non permittitur.*

281 *Ruſtici, & mulieres excuſantur à dolo præſumpto de futuro.*
Vbi ruſticus etiam poſt didicita teſtificata ex denegatione productionis nouorum teſtium ſentit manifeſtum damnum de præſenti, nouos teſtes ei producere permittitur. ibid. n.281.

282 *Iudicis arbitrio relinquitur, quodnam dicatur damnum de præſenti.*

283 *Non excuſatur ruſticus, qui per errorem Aduocati intra determinatum tempus concordiam non produxit.*

284 *Ruſticus, qui ſolemnitates teſtamentarias omittit non excuſatur.*

285 *Mulier, & ruſticus intra determinatum tempus inuentarium non conficientes, non excuſantur ipſo iure.*

Contrarium docet Socin. Sen. conſ. 89. lib. 1. relat. ibid. n. 285.

Conciliantur opiniores inter ſe contrariæ, quoàd excuſationem mulieris, vel ruſtici ob non confectum inuentarium in tempore. ibidem num. 285.

286 *Vbi ruſticis ipſo iure ſubuenire eſt prohibitum, iuſta exigente cauſa ex generali clauſula ſuccurritur.*

287 *Probabilis iuris ciuilis ignorantia in ruſtico præſumitur ſi peritiores conſulere non potuit.*

288 *Reijcitur Bald. ſententia denegans ruſticis auxilium ex clauſula generali, vbi ipſo iure eis ſuccurrere eſt ſpecialiter prohibitum.*

289 *Mulieribus, & ruſticis tempus dari debet, vt peritiores conſulant antequam poſitionibus reſpondeant.*

290 *Vbi ruſticis ſpeciali iure cauetur, reſtitutione non indigent.*

Exprimuntur caſus, in quibus ipſo iure ſubuenitur ruſticis, remiſſiuè ad Odd. part. 1. quæſt. 9. art. 6. ibidem n. 290.

291 *Extra iura pænalia non ex ſolo capite ſimplicitatis aduerſus iuris ignorantiam ſuccurritur ruſticis.*

292 *Reijcitur* Afflicti ſententia in §. Item Sacramenta 3. notab. n. 25. Tit. de pact. Iuram. firm.

293 *Ruſticus ad reſtitutionis beneficium non admittitur niſi iuſta exigente cauſa.*

294 *Ruſtici ex tranſgreſſione conſtitutionis pænalis non in contemptum, ſed ex naturali ſocordia, excuſantur ab incurſu pænæ.*

295 *Ruſticus beneficio reſtitutionis ex generali clauſula non iuuatur ſi malè res ſuas agat.*

296 *Exprimitur contraria ſententia, & conciliantur opiniones inter ſe pugnantes.*

297 *Ruſtico erranti in his, quæ ad ruſticanam peritiam pertinent nullo iure ſubueniri debet.*

298 *Ruſticus errans in contractibus ſi peritiores conſulere potuit non excuſatur, aliàs ope reſtitutionis adiuuari debet.*

299 *Iudicis arbitrio ſtandum eſt circa reſtitutionem ruſtici, qui in re ſua malè ſe gerit.*

300 *Reſtitutionis auxilium denegatur ruſtico aduerſus actum ab ipſo clandeſtine factum.*

301 *Adducitur moderatio ad concluſionem præcedentem.*

302 *Ruſtico ſagaci nec ipſo iure, nec ope reſtitutionis auxilium debetur.*

303 *In dubio ruſticus ſagax præſumitur.*

304 *Ruſticus non excuſatur aduerſus ignorantiam proprij iuris municipalis.*

305 *Statuto ſpecialiter prohibente ſubueniri ruſticis, excluduntur etiam à beneficio reſtitutionis.*

306 *Vbi ſtatutum iuuare ruſticis non vetat, ſiue de illis loquatur ſiue non, eis reſtitutio competit.*

307 *Specialis comprehenſio ruſticorum non tollit beneficium reſtitutionis.*

308 *Priuilegia ruſticorum, & mulierum quoàd reſtitutionem; locum in militibus regulariter habent.*

309 *Iuris ignorantia facilius in militibus, quàm in Paganis præſumitur.*

310 *Milites, Paganis ſimpliciores, & imprudentiores cenſentur.*

311 *Enumerantur caſus quibus militibus ſpecialiter ſuccurritur ipſo iure remiſſiuè* ad Odd. de reſt. p. 1. q. 10. art. 7. à n. 45. vſque ad 52.

312 *Sola militia non eſt iuſta reſtitutionis cauſa.*

313 *Militaris ſimplicitas aduerſus malè geſta, & omiſſa, non eſt iuſta cauſa reſtitutionis.*

314 *Miles iuris peritus, vel qui iura in Scholis audiuit beneficium reſtitutionis non habet.*

315 *Non excuſatur miles, qui peritiores conſulere potuit.*

316 *Vbi eſt peritorum copia ibi peritiores conſuli potuiſſe cenſentur.*

317 *Vbi meri, & mixti imperij cauſæ cogno-*

gnoſcuntur ibi peritorum copia adeſſe præſumitur.

318 *Ruſtici degentes in Villa, peritiores adhuc conſulere potuiſſe dicuntur ſi adſint in Ciuitate, periti Aduocati, & cauſi dici.*

319 *Sicut ruſtici ad ſyluas ire ſciunt pro lignis, ita debent ad Ciuitatem accedere pro conſilijs.*

320 *Non excuſatur ruſticus, qui non conſuluit Iuris peritos Vicinos.*

321 *Excuſatur ruſticus, qui non conſuluit iuris peritos ob non tutum acceſſum ad locum Vicinum.*

322 *Impeditus accedere ad conſulendos peritos; excuſatur.*

323 *Ruſticus occupatus in matura meſſe colligenda excuſatur, ſi peritiores non conſuluit.*

324 *Excuſat à non petito peritorum conſilio grauis inimicitia.*

325 *Infirmitas, & Paupertas excuſant aduerſus non petitum peritorum conſilium.*

326 *Nulla excuſatione digni ſunt ruſtici, mulieres, & milites, qui peritiores conſulere potuerunt.*

327 *Non excuſatur, qui famoſum Aduocatum conſulere potuit, & imperitum Leguleium conſuluit.*

328 *Deteſtatur vſus Laureandi ignaros, & qui vix Inſtitutionum rudimenta audierunt.*

329 *Serens optimum ſemen, æqualem meſſem iure expectat.*

330 *Qui ſerit Cucurbitas non colligit pepones.*

331 *Admonentur qui conſilio indigent, ne omnium Curiæ cauſidicorum conſilio aquieſcant.*

332 *Laudatur Curia propter Iuris peritorum copiam.*

333 *Illorum conſilium inter Curiales adhibendum demonſtratur, qui vti Aduocati de iure reſpondent.*

334 *Exprimuntur alia impedimenta præter errorem, & ignorantiam.*

335 *Furor iuſtam reſtitutionis in integrum cauſam præbet.*

336 *Item ebrietas.*

337 *Item ſomnum.*

338 *Mortuo diuinitus reſurgenti aduerſus damnum interim paſſum reſtitutio competit.*

339 *Occupatio ad plura negotia iuſtam reſtitutionis cauſam præbet.*

340 *Item prodigalitas, vnde interdicta eſt adminiſtratio, cum deputatione Curatoris.*

341 *Prodigus non debet reſtitui niſi ei bonis interdictum ſit.*

342 *Iuſtus dolor, & iracuudia ſunt iuſtæ cauſæ reſtitutionis.*

343 *Grauia infortunia infirmitati æquiparantur.*

344 *Iratus à ſe ipſo abeſſe præſumitur.*

345 *Calore iracondiæ facta niſi ſubſequatur perſeuerantia rata non habentur.*

346 *Infirmitas eſt iuſta cauſa reſtitutionis.*

347 *Intellige de infirmitate graui, & non leui.*

348 *Tertiana, & Quartana dicuntur leues infirmitates.*

349 *Modica alteratio non eſt infirmitas.*

350 *Iudicis arbitrio relinquitur an infirmitas fuerit grauis, vel leuis, qui ſe regulare debet cum conſilio medicorum.*

351 *Iudex poteſt arbitrium ſuum dirigere ex aſpectu infirmi.*

352 *Iudex ex ſolo iuramento infirmi poteſt informationem deſumere.*

353 *Paupertas eſt iuſta cauſa reſtitutionis.*

354 *Procedit ne dum ſi caſu paupertas, ſed & propria culpa contigerit.*

355 *Carceratis ob proprium crimen datur reſtitutio,*

356 *Baldi opinio quod ex læſione à propria culpa proueniente non detur reſtitutio, procedit vbi culpa eſſet præordinata ad caſum.*

357 *Qui ex propoſito vellet eſſe Pauper, vt beneficio reſtitutionis frui poſſet, eſſet ſtolidus, & ex hoc capite reſtituendus.*

358 *Impedimentum dolo aduerſarij proueniens ex generali clauſula in integrum reſtitutionis cauſam præbet,*

359 *Ex cauſa doli non ſolum aduerſus maiores, ſed & aduerſus minores, ipſoſque pupillos, ſi eorum adminiſtratores fuerint in dolo datur reſtitutio.*

360 *Reſtitutio ex generali clauſula competit aduerſus, omiſſa, & malè geſta aduerſarij dolo.*

361 *Homo ſimplex aduerſarij ſuaſionibus aliquid ſoluens, ſolutum repetit quod aliàs non repeteret.*

362 *Aliquid veriſimile credenti viro fallaci, vndè in damnum incidit, reſtitutio datur.*

363 *Contractus dolo aduerſarij à maioribus perperam facti reſcindi poſſunt.*

364 *Procedit ſiue dolus fuerit in committendo, ſiue in omittendo.*

365 *Impedimentum proueniens à perſona Aduerſarij, ſine eius dolo cauſam præbet reſtitutionis ex generali clauſula.*

366 *Abſentia aduerſarij ſiue iuſta, ſiue iniuſta ex generali clauſula reſtitutionis cauſam præbet.*

367 *Abſens ſicut incommodum, ſentire non debet, ita neque commodum.*

368 *In Abſentia rei Prætor non diſtinguit perſonas, vel cauſas.*

369 *Secus dicendum, vbi reus abſens, reliquiſſet procuratorem, qui ipſum defenderet.*

370 *Præſens inueſtigare debet vtrum abſens procuratorem reliquerit, aliàs non excuſatur.*

371 *Preſens requirere debet amicos, & conſanguineos abſentis vtrum ipſum defendere velint, aliàs non reſtituitur.*

372 *Quomodò requiſitio amicorum, & parentum fieri debeat exponitur.*

373 *In reo contumaciter abſente, ſufficit edictum ad valuas eius domus affigere.*

374 *Actore, & Reo Romæ præſentibus dici non poteſt, quod Reus ſit abſens.*

375 *Impedimenta prouenientia à perſona Iudicis iuſtam ex generali clauſula reſtitutionis cauſam præbent.*

376 *Procedit ſiue impedimentum proueniat ex odio Iudicis in actorem, ſiue in gratiam aduerſarij, ſiue ex ſordibus.*

377 *Item ſi impedimentum procedat ex negligentia Iudicis vera, vel ficta.*

378 *Iudice per dolum præuaricante in integrum reſtitutio dari debet.*

379 *Iudice ex ſimplici imperitia errante non datur reſtitutio.*

380 *Læſus ex imperitia Iudicis appellare poteſt.*

381 *Qui non appellat vti conſtitutus in lata culpa excuſationem non meretur.*

382 *Læſo per neceſſarium impedimentum non appellanti datur reſtitutio.*

383 *Aduerſus impedimentum caſu proueniens datur reſtitutio.*

384 *De ſtylo Curiæ, præſertim Sacrarum Congregationum, ob temporum, & dilationum anguſtias cauſæ nunquam pereunt.*

385 *Impedimentum à Iudice proueniens culpa partis, reſtitutionis cauſam non præbet.*

386 *Aduerſus inſtantiam iudicialem regulariter non datur reſtitutio.*

387 *Aduerſus inſtantiam iudicialem, ex generali clauſula in ſubſidium reſtituitur Actor, vbi aliter ei ſubueniri non poteſt, aliàs ſecus.*

388 *Iudex ſi intra duos menſes poſtquam eſt concluſum in cauſa, cauſam, inſtante parte pro expeditione, non expediat, per ipſum ſtare dicitur.*

389 *Impedimentum Aduocati, Procuratoris, Notarij, Executoris, vel Baiuli iuſtam ex generali clauſula in integrum reſtitutionis cauſam præbet.*

390 *Reſtituitur, qui ex impedimento Notarij inſtrumentum habere non potuit.*

391 *Reſtitui debet ille, cuius Aduocatus tempeſtiuè non interuenit.*

392 *Reſtituitur ad perfectionem examinis, non perfecti in tempore deſidia deputati ad teſtes examinandos.*

393 *Impedimentum cuiuſcumque miniſtri iudicialis. ſine quo ad cauſæ expeditionem veniri non poteſt iuſtam reſtitutionis cauſam præbet.*

394 *Ex impedimento Aduocati, Notarij &c. non reſtituitur reus ad totam cauſam, ſed ad conſequendum, quod niſi tale impedimentum obſtaſſet factum fuiſſet.*

395 *Impedimentum tertij nihil commune habentis in cauſa iuſtam reſtitutionis cauſam facit.*

396 *Limita ſi non ſit ſoluendo, vel contra illum ſit difficilis regreſſus.*

397 *Contra tertium, qui impedimentum dedit, datur actio in factum, ſi ſit ſoluendo.*

398 *Actio in factum non competit aduerſus procuratorem, qui ex ignorantia actorum dominum læſit.*

399 *Aduerſus damnum proueniens ex caſu fortuito, vel conſimili impedimento*

mento ex generali clauſula datur reſtitutio.

400 *Procedit in impedimento, quod prauideri, & euitari non potuit, alias ſecus.*

401 *Reijcitur ſententia contraria*

402 *Minor non reſtituitur ex edicto minorum aduerſus damnum, in quod fortuitò incidit.*

403 *Minor ex capite minoris ætatis reſtituitur aduerſus damnum caſu fortuitò poſſum, cum caſum fortuitum preuidere, & euitare potuit; ſed non fecit.*

404 *Mors Procuratoris iuſtam reſtitutionis cauſam præbet, etiam aduerſus rem iudicatam.*

405 *Item procedit aduerſus ſpolium, & executionem impedit.*

406 *Amiſſio Inſtrumenti, vel proceſſus, aut eorum incendium, iuſtam reſtitutionis cauſam præbent.*

407 *Impedimentum proueniens neceſſitate iuris, ſtatuti, aut facto Principis, reſtitutionis iuſtam dat cauſam.*

408 *Aduerſus tempus redimendi lapſum, ex generali clauſula reſtituitur, qui pecuniam ad redimendum deſtinatã, in redemptionem Patris, Filij, aut Reſp. erogauit.*

409 *Non datur reſtitutio aduerſus impedimentum feriarum, quæ ſingulis annis ſtatis temporibus indici ſolent.*

410 *Qui non proſpicit, quod proſpicere debet, & poteſt, non excuſatur.*

411 *Aduerſus impedimentum procedens à ferijs extraordinarijs datur reſtitutio.*

412 *Procedit etiam in ferijs inductis ab eo, qui ipſas inducere non poterat.*

413 *Procedit etiam in ferijs incidentibus in vltimam dilationis diem.*

414 *Ex impedimento proueniente a priuilegio aduerſarij datur reſtitutio.*

415 *Impedimentum ex vi cæleſti proueniens eſt iuſta cauſa reſtitutionis ex generali clauſula.*

416 *Aduerſus ſeruitutis vſum, fluminis inondatione interruptum, & impeditum ex generali clauſula datur reſtitutio.*

417 *Læſia enormis eſt iuſta cauſa reſtitutionis ex generali clauſula.*

418 *Maioribus, de iure ciuili, licitum eſt ſe decipere vſque ad dimidiam iuſti pretij, non verò de Iure Canonico.*

419 *Aduerſus læſionem vltra dimidiam datur remedium iuris ordinarium; quod facit ceſſare ſubſidiarium.*

420 *Remedium iuris extraordinarium pinguius ordinario, non ceſſat ob concurſum ordinarij.*

421 *Læſus poteſt pro ſui arbitrio, vel tentare remedium extraordinarium reſtitutionis in integrum ex clauſula generali, vel Ordinarium* l.2.C. de reſcind.vend.

422 *Cauſa dotis ex generali clauſula reſtitutio conceditur.*

423 *Ex generali clauſula ſolo fauore dotis, Iudex reſtitutionem concedere debet.*

424 *Maior aduerſus læſionem in præiudicium rei dotalis, quamuis nõ conſtet de dolo aduerſarij, reſtituitur ex clauſula generali.*

Idem procedit quòad, dotes Eccleſiarum, & Iura patronatus, ibidem. num. 424.

425 *Mulieri maiori, quæ in ſui præiudicium debitorem dotalem nouauit, reſtitutio ex generali clauſula competit.*

426 *Idem procedit in marito nouante in præiudicium vxoris debitorem dotalem.*

427 *Qui imperito ſua negotia credit ſibi imputet ſi res male ſe habeat.*

428 *Aduocati Conſiſtoriales cęteris Curiæ Aduocatis præſunt.*

De Nobilitate, Antiquitate, & Iuriſdictione Collegij Aduocatorum Conſiſtorialium remiſſiuè ad Carthar. in Syllab., & de Rubeis in Defenſ. Rediuiu. *ibid. n.*428.

429 *Carolus Cartharius Aduocatus Conſiſtorialis laudatur.*

430 *Antonius Stephanus Carthàrius laudatur.*

431 *R. P. D. Carolus Montecatinus Aduocatus Conſiſtorialis laudatur.*

432 *R. P. D. Marcus Antonius Burattus Aduocatus Conſiſtorialis laudatur.*

433 *Nicolaus Seuarolus Aduocatus Conſiſtorialis laudatur.*

434 *R. P. D. Marcellus Seuarolus laudatur.*

435 En-

435 *Euſebius de Euſebijs Aduocatus Conſiſtorialis laudatur.*
436 *Iulius Cæſar Fagnanus Aduocatus Conſiſtorialis laudatur.*
· *R. P. D. Proſper Fagnanus laudatur ibid. n. 436.*
437 *Ioannes Franciſcus Fagnanus laudatur.*
438 *R. P. D. Gregorius de Rubeis laudatur.*
439 *R. P. D. Petrus Franciſcus de Rubeis laudatur.*
440 *R. P. D. Proſper Bottinus laudatur.*
441 *Ioannes Baptiſta Bottinus laudatur.*
442 *Alexander Capraria Conſiſtorialis Auocatus laudatur.*
443 *Vrbanus Spretus Aduocatus Conſiſtoriales laudatur.*
444 *Alexander de Vecchis Aduocatus Conſiſtorialis laudatur.*
445 *Federicus Caccia Aduocatus Conſiſtorialis laudatur.*
446 *Romanæ Curiæ Aduocati laudantur. Referuntur nomina Inſignium Romanæ Curiæ Aduocatorum, ibidem. n. 446.*
447 *Ioannes Baptiſta de Luca Aduocatus Inſignis laudatur.*

CAPVT VIII.

Non ſolum minoribus, & alijs, qui iure minorum vtuntur in caſu læ-
1 ſionis, nobili in integrum reſtitutionis remedio Prætor ſuccurrendum dixit. Verum etiam maioribus 25. annis ex iuſtis cauſis in integrum reſtitutionem pollicetur; ſi nempe legitimo aliquo impedimento detenti, ius ſuū amiſerint, vel quid de bonis eorum diminutum fuerit, vt patet tot. *Tit. ff. & C. ex quib. cauſ. mai. in integr. reſt.* Quoniam verò prima, & ſpecialis cauſa, ex qua maiores in ſuo edicto Prætor in integrum reſtituendos eſſe nominatim dixit, eſt abſentia, ab hoc impedimento, de reſtitutione ex edicto maiorum dicere agredior.

Duas ſiquidem principales cauſas de
2 maioribus reſtituendis expreſſas inuenio, quarum vna eſt nominata, & ſpecialis, altera verò generalis & innominata, quæ penè infinitas cauſas includit, adeò vt vix poſſint ſub certa & regulari diuiſione complecti. Prima eſt, quæ ex iuſta abſentia datur. Altera quæ ex quauis iuſta cauſa denegari non debet generaliter præmiſſa in illa generali clauſula edicti prætorij, *& ſi qua alia mihi iuſta cauſa videbitur in integrum reſtituam*, vt expreſſum legitur *in l. 1. & in l. ſed & ſi per Prætorem §. quoties ff. ex quibus cauſis.* Et iuxtà hanc diuiſionem, cauſarum infinita multitudo, ex quibus in vim huius edicti in integrum reſtitutio dari ſolet, magiſtraliter diuidi poteſt; conſideranda tamen iuxta ſequentes ſubdiuiſiones.

Poſita ergò generali regula, quòd ab-
3 ſentia eſt iuſta cauſa reſtitutionis in integrum, de qua patet *in l. 1. ff. ex quib. cauſ. mai. & in l. ſi fine ff. de minor.* quæ quidem altera ratione non indiget, cum expreſſa legis, auctoritas ſufficiat; ne aliquid obſcurum, vel ſubacerbū in hoc noſtro Tractatu illabatur, videndum occurrit. An quælibet abſentia ſit iuſta cauſa in integrum reſtitutionis. Et quamuis videretur dicendum quamlibet abſentiam eſſe iuſtam cauſam, quia Lex non diſtinguit ex qua cauſa quis abſit, ſed ſolum conſiderat impedimen-
4 tum, ex quo abſens rebus ſuis ſuper eſſe non poteſt, vnde hoc reſtitutionis in integrum remedio ei ſuccurritur, ex notatis *l. item ait Prator verſ. erit notandum. ff. ex quib. cau. mai.* Nihilhominus communis DD. Theorica ſtat in contrarium, vt communiter docent in *l. inter minores ff. de in integr. reſt.* vbi diſtinguitur inter iuſtas, & non iuſtas abſentias. Vt tamen difficultates omnes ab hac materia in quantum fieri poteſt, excluſæ remaneant, ante quam in hanc partem deſcendam, & quænam dicatur iuſta abſentia ad impetrandam in integrū reſtitutionem, decernam. Aduerto, quòd reſtitutio, quæ cauſa abſentiæ petitur, vel reſpicit reſtitutionem præſentis contra abſentem, vel reſtitutionem abſentis contra præſentem. Si de reſtitutione præſentis contra abſentem ſit ſermo hoc caſu quælibet
5 abſentia iuſta, vel iniuſta eſt iuſta cauſa reſtitutionis, habemus *text. expreſſum in l. item ait Prætor, verſ. & erit notandum ff. ex quibus cauſ. mai.* Si verò loquamur de reſtitutione abſentis contra præſentem tunc non omnis abſen-

6 abſentia, abſenti opitulatur, ſed ità
demum ei conceditur reſtitutio, ſi ex
iuſta cauſa abfuerit, ideſt ſi abſentia
fuerit iuſta.

Ad cognitionem verò, quænam dicatur
abſentia iuſta, vel iniuſta, quot modis
quis abſens, dicatur; ideſt quot ſint
huius vocabuli acceptiones latè ex-
quirit, *Odd. de reſt. part. 1. art. 6. per tot.*
7 ſed cum penè infinitis modis homi-
nes, abſentes dici poſſint. *Bald. in l.
praſens. ff. de pact. Felyn. in cap quo-
niam numer.* 10. *Vt lite non conteſt.
Dec. in cap. cum omnes num.* 43. *de
Conſtit. Alciat. in l. abſentes ff. de
verb. ſignif. Ang. in d. l. fin. C. de
præſcri.* 10. *vel* 20. *ann.* Ideò cer-
8 tam regulam dari non poſſe arbitror,
ſed Iudicis arbitrio hoc commit-
tendum aſſero cum *Felyn. in dicto.
cap. quoniam nu.* 9. Perpendere autem
debet Iudex, an qui pro iuſta cauſa
reſtitutionis, ſe abſentem dicit, ità
abſens fuerit, vt negocijs, de quibus
agitur ſupereſſe nequierit, poſpoſita
diſtinctione an intra, vel extra prouin-
ciam, vel ciuitatem extiterit, vt pro-
batur, *in l. ab hoſtibus §. ſed quod ſim-
pliciter, in l. abeſſe ff. ex quibus cauſ.
mai. iuncta l. in eadem cauſa ff. eodem*
Etenim vbicunque quis ſit, vel deti-
neatur, ſi taliter ſe habeat vt rebus
9 ſuis ex iuſta cauſa ſupereſſe nequeat,
quòad in integrum reſtitutionis ma-
teriam proprie abeſſe dicetur. Cete-
rum quot modis quis abſens conſide-
rari poſſit euidenter explicat idem
Odd. loc. cit. ad quem in re noſtra ſtu-
dioſos potius Tyrones, quàm perfe-
ctos Aduocatos remitto. Nam & ſi
vtiliſſimum, quinimò neceſſum ſit co-
gnoſcere quot modis, quis abſens di-
catur, in quo Aduocatos verſatiſſimos
eſſe ad iudico ad rem tamen noſtram
nihil facere puto, quia vt dixi Iudi-
cis arbitrio hoc relinquendum eſt,
qui non ſolum inſpicere debet, an
qui abſentiam allegat, ità pro verita-
te abſens fuerit, vt negotio aduerſus
quod reſtitutionem petit ſupereſſe
nequiuerit; ſed An iuſta fuerit abſen-
tiæ cauſa.

Quæro igitur quænam dicatur iuſta &
legitima abſentia & omiſſis, quæ ple-
no calamo in hac parte communiter
referunt ſcribentes, tres notabiliores
DD. opiniones afferentes, quas & ha-
bet *Odd. dicta quæſt.* 5. *art.* 7. vbi ipſas
10 vti imperfectas redarguit, cum ipſo
Arborē conſtituo ex qua conciliatis
Doctorum diſtinctionibus; omnes ab-
ſentiarum ſpecies facilius diuidi, &
complecti poſſunt.

Abſentia
Ordinaria Extraordinaria

Neceſſaria Voluntaria

Laudabilis
Vituperabilis
Neutra.

Ordinaria ergo abſentia eſt, quæ cau-
11 ſatur ratione domicilij, Finarienſis
etenim, qui Finarij ſuum perpetuum
domicilium habet, dicitur abeſſe Ro-
ma &c. vbi domicilium non habet.
Quæ abſentia localis etiam dici po-
teſt, quia principaliter conſideratur,
non verum perſona, ſed an domici-
lium ſit præſens pro vt conſideratur
*Bald. in l. 1. num. 1. C. quib. non obij c.
long. temp. præſcript. & in l. fin. num. 1.
C. de præſcript.* 10. *vel* 20. *ann. vbi &
Angel. num.* 2.

Extraordinaria verò intelligitur, quæ
12 ratione diſceſſus accidentalis abſen-
tiæ à proprio domicilio prouenit. Ex-
traordinaria autem dicitur, quia ex-
tra naturæ ordinem eſſe videtur pro-
prios lares deſerere, & alibi vagare, &
reſpectu præcedentis eſt perſonalis,
quia ſolum in hac attenditur an per-
ſona ſit præſens. Quoniam verò ex
varijs cauſis, quis à patria, & proprio
domicilio abeſſe cogitur, vel propria
voluntate abeſt; ideò extraordinaria
abſentia optimè diuiditur in neceſſa-
riam, & Voluntariam, vtraque dein-
de in Laudabilem, Vituperabilem, &
Neutram.

Neceſſaria eſt, quæ non ſponte ſumitur,
13 ſed ad Principis, Legis, Iudicis, vel
Statuti mandatum, vt pote Legatio-
nis cauſa, Militiæ Banni.

Voluntaria dicitur, quæ nullius con-
14 templatione, ſed ſponte ad ſuam, vel

Q ſuo-

ſuorum delectationem, vtilitatem, & gratiam ſuſcipitur, pro mercatura ſcilicet, ſtudio, alijſque negotijs.

Neceſſaria Laudabilis eſt, quæ iure ho-
15 nore, ac præmio digna eſt, vt pote abſentia ad vtilitatem, & honorem ſui Principis, vel patriæ ad ſuperioris ordinationem ſuſcepta, quam laudabilem, & præmio dignam communiter affirmant DD. & in ſpecie *Bald. in l. cum non voluntatis. C. quomodo, & quando Iudex.*

Voluntaria verò laudabilis dicitur, quæ
16 licet pendeat à voluntate abſentis, in Principis tamen, & Patriæ honorem, & vtilitatem quodãmodò exerceatur. Vtpote eſt abſentia cauſa ſtudij, militiæ etiam pro extraneo Principe voluntariè ſuſceptæ.

Neceſſaria Vituperabilis abſentia eſt,
17 quæ relegationis, banni, vel deportationis cauſa fit, vnde quælibet pænalis abſentia vituperabilis conſideratur in iure, ſiue data ſit in pænam, ſiue pænæ timore à delinquente ſuſcepta. Nam transfuga vituperabiliter abeſſe dicitur *l. item eis verſ. nam transfugis ff. ex quib. cau. mai.* Item excommu-
18 nicatus cæterique omnes, qui propria culpa abſunt.

Voluntaria autem vituperabilis propriè
19 dici poteſt, quæ voluptatis duntaxat, ocij, vel latitationis gratia ſuſcipitur, de qua loquitur *text. in l. 4. & 5. ff. ex quib. cau. mai.*

Neceſſaria denique neutra eſt, quæ nec
20 laude, nec pæna digna dici poteſt, cum quis ſcilicet non ſua culpa, neque in vtilitatem publicam, neceſſitate cogente abeſt. Vt patet in capto à latronibus, & in abſente cauſa litigij, vt rem ſuam defendat.

Voluntaria vero neutra dicetur, quæ
21 nec laude, nec pænâ digna eſt, quam Doctores communiter exemplificant in abſentia cauſa lucri, vel alterius negocij.

His poſitis dico primò abſentiam ordi-
22 nariam ex cauſa domicilij perpetui non eſſe iuſtam cauſam reſtitutionis in integrum. Ità *Bald. in l. fin. num. 1. C. de præſcr. 10. vel 20. ann. & in l. 1. num. 1. C. quibus non obijc. long. temp. præſcr. & ibi Ang. num. 2.* Ratio eſt euidens, eo quod maioribus in integrum reſtitutio tunc conceditur, cum neceſſitate aliqua irreparabili impediti rebus ſuis ſupereſſe nequeunt *l. in eadem ff. ex quib. cauſ. maio. &c.* Hi autem, qui hac abſentiæ ſpecie abſunt non ſolum ſuis non impediuntur ſupereſſe rebus, ſed cum domi ſuæ quieſcant vbi fortunas proprias habent, ſuis operam dare negotijs commodius queunt.

Dico ſecundò abſentiam extraordina-
23 riam neceſſariam ſimul atque laudabilem eſſe iuſtam cauſam reſtitutionis in integrum. Et quidem ſi loquamur de militia pro Patria, vel pro Principe neceſſariò ſuſcepta, eſt text. *ad literam in l. 3. C. de reſt. mili.* ibi: *Quod tempore militiæ de bonis alicuius poſſeſſum ab aliquo eſt, poſtea quam is Reipublicæ cauſa abeſſe deſijt, intra annum vtilem amota præſcriptione temporis medij poſſeſſionem vindicare permiſſum eſt*, facit etiam *text. in l. milites, & in l. ſi qua militi, cum alijs ff. ex quib. cauſ. mai. &c.*

Si verò ſermo ſit de militia voluntariè
24 ſuſcepta perpendendum vtrum hæc ſuſcepta ſit pro patria, vel pro ſuo Principe, Aut pro alijs. Nam ſi quis voluntariè, vt pote ſunt milites qui vulgò dicuntur venturieri, ad defenſionem ſuæ Patriæ, vel Principis militiam ſuſcipiat, concludendum in caſu idem, quod dictum eſt de militia neceſſaria, quod in ſpecie docet *Ant. Verſillus in §. Rurſus Inſt. de Act. relat. ab Odd. de reſt. part. 1. q. 6. art. 2. & 3.* eo quòd, vt idem ait, licet ab
25 initio militia ſit voluntaria ex poſt facto ſit neceſſaria propter periculum deſertionis, ſi qui inter milites numerari voluit, à ſignis recederet. *l. deſertorem ff. de reſt. milit cum ſimil.* Eruditiſſimam quoque rationem ſubdit Idem *Odd. num. 8.* dicens, quòd vtrum militia neceſſaria dicatur non
26 attenditur, an neceſſariò ſuſcipiatur, ſed an Reip. vel Principi neceſſaria ſit, & vtique neceſſariò dici debet, non minus quam illorum, qui neceſſariò arma capiunt, quia vtrique pro ſalute Patriæ, & Principis æqualiter laborant, & ſe ad pericula exponunt. Cæterum militiam ſiuè neceſſariò, ſiuè voluntariè ſuſceptam eſſe lauda-
27 bilem patet ex priuilegijs in iure militibus conceſſis.

Si

Si autem pro aliis militia ſuſcipitur non
28 ad ſui Principis iuſſum, qui ſcilicet, cum illis ſit fœdere coniunctus, nullactenus in caſu neceſſaria abſentia dici poteſt, & conſequenter, ex hac cauſa reſtitutionem competere non puto, prout competit ex cauſa ſimul neceſſaria, & laudabili. Quoniam verò qui ita abeſt, laudabiliter ſaltem abeſſe negari non poteſt, ideò idem ius in hac abſentia conſidero, quod infrà de abſente ſtudiorum cauſa conſtituam, nam & glorioſum ſtudium, Reipublicæ, ac Principi vtile militiam eſſe omnes affirmant.

His tamen generaliter præmiſſis plura
29 dubitanda occurrunt & primò. An milites, qui in expeditione non ſunt ex hoc capite reſtituantur. Ad quod breuiter negatiuè reſpondetur per text. ad literam *in l. ſancimus. C. de reſtit. milit.* ibi: *Sancimus hit ſolis, qui in expeditionibus occupati ſunt ea tantummodò tempora, quæ in eadem expeditione percurrunt, tam in exceptionibus declinandis, quam in petendis in integrum reſtitutionibus, eis opitulari: illis temporibus, per quæ citra expeditionis neceſſitatem in alijs locis, vel in ſuis ædibus degunt, minimè eos ad vindicanda memorata priuilegia adiuuantibus.* Quod & communiter notant *cum Bart. Bald. Angel. Alber. Fulgoſ. & Paul. de Caſtr. DD.* communiter, dicentes, quòd ſola militia, ideſt eſſe militem iuſtam reſtitutionis cauſam non præbet, ſed præſens occupatio circa execitium militare ipſam elargitur. Hoc autem verum eſt, quòad reſtitutionem ex hoc capite neceſſariæ ſimul, atque laudabilis abſentiæ, nam cum ex hoc capite ideò reſtitutio detur, quia pro vtilitate, & neceſſitate Reipublicæ interim milites abeſſe dicuntur; ideoque in expeditione eſſe conſiderantur, cum eorum exercitium Reipublicæ expediat. Dicendum ſequitur; quòd ſi in expeditione non ſint, eorum abſentia, nec Reipublicæ neceſſaria, nec proficua ſit, & conſequenter neque reſtitutione digna ex capite abſentiæ ſimul laudabilis & neceſſariæ.

Secundò. An militia in Patria & conſe-
30 quenter Domi ſuſcepta ſit iuſta cauſa reſtitutionis in integrum. Et affirmatiuè Reſpondeo per text. *in l. milites planè ff. ex quib. cauſ. mai.* & ita tenet *Azo. in l. 2. C. de reſt. mil. & Paul. de Caſt. in l. fin. C. eodem*, vbi hoc procedere aſſerit non ſolum in militibus Romanis, Romæ pro Patria militantibus, de quibus *dicta l. milites* in ſpecie loquitur. Sed in omnibus
31 ciuibus in propria ciuitate pro eius, vel principis ſalute militantibus; quod & eruditè contrarijs ſatisfacens affirmat *Odd. dicta q. 6. art. 4. per tot.*

Tertiò. An militia noſtri temporis, ſit
32 iuſta cauſa in integrum reſtitutionis. Et breuiter dico, quòd quamuis in militibus noſtri temporis illa minimè concurrant, quæ requirebantur antiquitus in veris militibus; vt notat *Bart. in l. milites ff. ex quib. cauſ. mai.* Attamen ſi verè militent, & in expeditione ſint vitam pro Patria exponentes in integrum ex hoc capite reſtitui debeant. *Iac. de Rauen. Cyn. in l. 1. num. 10. C. de Iur. & fact. ign. Bald. in l. pen. ff. ex quib. cauſ. mai. quem ad verbum ſequitur Paul. de Caſtr. in l. fin. C. de reſt. milit. Boſſ. Tit. de indic. ante Tort. num. 108. Rom. conſ. 506. n. 3. Alci. conſ. 311. n. 2.*

Quæ militum priuilegia circa reſtitutio-
33 nem ex hoc capite, alijs etiam competunt, qui cauſa vtilitatis exercitus ad bellum procedunt, vt pote ſunt Ductores, vulgò *Guide*, Quæſtores, Lectores militum, Medici, Iudices, & cæteri, qui exercitui neceſſariò inſeruiunt; ſi tamen miſſi ſint à Principe. In terminis enim Ductorum & Lectorum habemus text. ad literam in *l. qui mittuntur ff. ex quib. cauſ. mai.* ibi: *Qui mittuntur vt milites ducerent, aut reducerent, aut legendi curarent Reipublicæ cauſa abſunt.* Quòad medi-
34 cos in ſpecie tradit *Azo. num. 2. C. de reſt. milit. Tiraquel. de nobil. cap. 31. num. 403.* & facit *text. in l. 1. ff. de decr. ab Ordin. facien.* eſt textus ad literam *in l. inter eos ff. ex quib. cauſ. mai.* ibi: *militum medici, quoniam officium, quod gerunt & publicè prodeſt, & fraudem eis afferre non debet: reſtitutionis auxilium implorare poſſunt.* Quòad Iudices cæteroſque omnes etiam Paganos à Principe ad exercitum miſſos habemus text. expreſſum in dicta *l. Qui mittuntur* & ſpecialiter *in §. item*

Paganum. ibi: *Item Paganum, qui in*
35 *expeditione conſularis iuſſu tranſierat, ibique in acie deciderat: hęredi enim eius ſuccurrendum eſt.*

De his verò qui non publica auctorita-
36 te miſſi ſunt, ſed ſponte ſequuntur exercitum, vt in aliquo arte ſua proſint, quia hoc ne dum vtile, ſed neceſſum eſt exercitui idem iuris cenſeo iuxta notata, *per Odd. dicta q.6.art.7. num.22.*

Quartò. An militum vxoribus ſuos vi-
37 tos in bello ſequentibus ex hoc capite in integrum reſtitutio dari debeat. Ad quod affirmatiuè Reſpondeo per text. ad literam *in l. Temporalibus C. de Vxor. milit.* ibi: *Temporalibus actionibus excluſis mulieribus, quæ cum maritis Reipublice cauſa abſentibus peregrinatæ ſunt, ad exemplum militum ſubueniri ſolere non eſt ignotum.* Quòd & communiter cum *Cyn.Bald.* docent *DD.* quia vna, & ea-
38 dem caro ſunt vir & vxor eadem neceſſitas locũ habere cenſetur in Vxoribus, quæ adeſt in maritis, vt ſentit *Cyn.in dicta l. temporalibus*, aliam rationem reddit *Maurię.in tract. de reſt. in integr.* Vt nempe milites ſecum
39 vxores habentes lubentius militent, nec tedeundi animum habeant ad vxorios amplexus parui factos cum fruuntur, ſummoperè expetitos vxore abſente.

Non deſunt qui hanc concluſionem li-
40 mitant, vbi miles diù ab ſuturus eſſet. Non autem vbi ad breue tempus ab vxore diſcederet; quod ſentit *Cyn.Fulg.Paul.de Caſtr.in dicta l.Temporalibus, ità etiam intelligentes conſilium I.C.in l. obſeruare §. 1.ff.de offic. Proconſ.* à qua diſtinctione diſcedendum non putat *Odd. dicta quæſt.6. art. 8.verſ.ego tamen.*

Quod dictum eſt de militum vxoribus
41 quidam extendere ſtuduerunt ad ſeruilem familiam ipſorum militum. Sed communis DD. ſententia, quæ etiam eſt magis tuta, ſtat in contrarium ita docent *Iac.de Ra.Petr.*& alij, quos refert. *Cyn.in dicta l. Temporalibus.C.de Vxor. milit. vbi Alber.num.2. Paul. de Caſtr. num. 2. quam & veriorem dicit Odd. dicta q. 6. art. 9. verſ. Ego puto.*vbi, & hanc quæſtionem latè exornat modificando communẽ DD. ſententiam quòad famulos, ſine qui-
42 bus milites in exercitu ſtare nequeunt, quia in caſu illorum abſentia neceſſaria dicitur,iuxtà notata per *Bald.in dicta l. Tẽporalibus.C. de vxor. mil* argum.*l. non alias §.1. ff. de Iudic.* qui & hoc ibi *Cyn.* ſentire dicit, ſed penes *Cyn.* dictum hoc non inueni.

Ex hac quoque cauſa neceſſariæ ſimul
43 atque laudabilis abſentiæ in integrum reſtitui debet, qui Magiſtratus, Legationis, aut alterius publici muneris cauſa abeſt. Talis enim abſentia eſt iuſtiſſima cauſa reſtitutionis in Prætoris Edicto expreſſa vt patet *ex l. 1.ff.ex quib.cauſ. mai.* ibi: *Huius edicti cauſam nemo non iuſtiſſimam eſſe confitebitur, læſum enim ius per id tempus, quo quis Reipublicæ operam dabat, vel aduerſo caſu laborabat, corrigitur.* Patet etiam *ex l. 1. C. Quibus ex cauſ. mai. in integr. reſt.* ibi: *Si propter officium legationis, abſens, & indefenſus condemnatus es: inſtaurationem iudicij iure deſideras, vt ex integro defenſionibus tuis vtaris, nam eos quoque, qui legationis officio funguntur, in eo priuilegio eſſe, in quo ſunt, qui Reipublicæ cauſa abſunt, receptum eſt.*

Qui ergo publico Legationis munere
44 funguntur ex hoc capite in integrum reſtitui debent, per text. ad literam *in dicta l.1.C. quib.ex cauſ.mai. in integr. reſt. l. ſed ſi §. fin.ff. ex quib. cauſ. mai.* Nam qui ſui negotij cauſa
45 in legatione eſſet, non vere diceretur Reipublicæ cauſa abeſſe text. eſt expreſſus *in l. non verè ff.ex quib. cau. mai.*

Item ijs qui Magiſtratus cauſa abeſſent
46 ex hoc capite reſtitutio debetur *l. qui mittuntur §. ſimiliter. ff. eodem.* Vnde docet Gaſpar *Vallaſc. in l. Imperium nu.106. ff. de iuriſd. omn. iudic.* quod
47 Poteſtates, Vicarij Terrarum, & Caſtrorum alicuius Ciuitatis, aut Prouinciæ, hac abſentiæ ſpecie abeſſe dicuntur, & conſequenter ex hoc capite reſtituendos eſſe. Quod & de
48 Aſſeſſoribus in ſpecie determinat text. *in l. ſi cui ff. eodem* ibi: *Si qui in Prouincia ſuâ Princeps adſidere ſpeciali beneficio permiſſerit: puto eum Republicæ cauſa abeſſe.*

Item miſſis ad facinoroſos extirpandos, & pro-

Digitized by Google

49 & prouinciam à malis expurgandam. text. eſt expreſſus *in dicta l. qui mittuntur. §. Quæſitum.* ibi: *Quæſitum eſt de eo, qui ad compeſcendos malos homines miſſus eſt, an Reipublicæ cauſa abeſſet & placuit Reipublicæ cauſa abeſſe.*

Item Oratoribus, qui vulgò Ambaſ-
50 ciatori dicuntur, gratulationis, vel alterius publici officij gratia miſſis. text. eſt ad literam in *dicta l. qui mittuntur §. Hi quoque.* ibi: *Hi quoque, qui miſſi ſunt ad gratulandum principi.*

Item denique miſſis teſtimonij ferendi
51 cauſa text. eſt *in l. ſed & ſi per Prætorem §. Item inquit Prætor.* Verſ. Idem puto: ibi: *Idem puto, & ſi teſtimonij cauſa ſit euocatus ex qualibet prouincia, vel in Vrbem, vel ad principem: nam & his ſæpiſſimè eſt reſcriptum ſubueniri.*

Notandum tamen quòd ſi quis prædi-
52 cta publica munera propter aliam Rempublicam, quam Romanam ſubeat, ex hoc capite in integrum reſtitutio minime competit; vt pet text. *in l. ſedet ſi §. fin. ff. ex quib. cauſ. mai.* communiter determinant *DD.* quos pleno calamo refert *Odd. dicta q. 6. art. 11.* Sed verius, & æquius puto, quòd & abſentes ſuæ Reipublicæ,
53 Ciuitatis, vel Principis cauſa, ex hoc capite, non ex clauſula generali, in integrum reſtitui debeant, nam cum Prætor maioribus etiam Reip. cauſa abſentibus reſtitutionem ſimpliciter pollicetur, hos etiã comprehendit, vnde non ex clauſula generali, ſed ex capite edicti prætorij reſtitutio in integrum illis competit, quòd & clare patet conſideratis verbis text. in dicta *l. qui mittuntur §. qui Reipublicæ.* ibi: *Sed & ſi extra patriam ſuam Reipublicæ cauſa profectus ſit, etiam ſi per vrbem ei iter competit, reipublicæ cauſa abeſt.* facit etiam *§. Quæſitum & l. congruit ff. de Offic. Præſid.* Quæ iura ſi bene perpendantur, licet contraria opinio DD. numero præualeat, ratione hæc contra communem, verior apparet. Nam & Aequitatis manifeſta quoque ratio ſuadet, quòd cum aliæ Ciuitates, & Reipublicæ ſuorum ciuium abſentia indigeant ac Romana, ex eo capite quo abſentibus Rom. Reip. cauſa reſtitutio conceditur, & ijs concedenda ſit. Nec mirum quòd *text. in dicta l. ſed & ſi* cui communis ſententia inhæret, videatur loqui dumtaxat de Reipublica Romana, tum quia illo
54 tempore propter excellentiam in dubio de Romana Republica intelligebatur; Tum quoque quia Romana Reſpublica vti totius Orbis domina in conſideratione duntaxat habebatur. Vnde cum hodiè Romanum Imperium in varia Dominia, & Reſpublicas ſciſſum ſit, ridiculum videretur ſi Florentini ab eorum magno Duce miſſi ad gubernãdam aliquam Ciuitatem, vel Oratores ad Catholicum Monarcham, vel ad alium Principem miſſi, Item Veneti ab eorum
55 Republica, ex eodem omninò capite reſtitui non deberent, ſi eadem omninò abſentia abſunt, qua aberant ij, qui vrbe Roma ad idem faciendum in Prouincias mittebantur. Quapropter concludo, quòd priuilegia, quæ competunt abſentibus Romanæ Reipub. cauſa, etiam competant abſentibus cauſa ſuæ Reipub. licet non
56 Romanæ, nec non cauſa propriæ Ciuitatis, Municipij, Caſtri, aut Villæ &c. Ita docet *Iaſ. in §. Rurſus, verbo Reipublicæ Inſt. de Act.* ibi etiam notat *Gomeſ. num. 18.* & prius tenuit *Roffr. de Libell. in rubr. de act. reſciſſ. §. 6.* in hanc quoque partem inclinat *Odd. dicto art. 11. in fine.*

Quid autem dicendum ſit de eo, qui
57 pro ſua Republica, vel Ciuitate, in ipſamet Ciuitate publica munera ſubeſt non ſine graui controuerſia quæſtio procedit. Sed breuiter dico regulariter ex hoc capite in integrum reſtitutionem non competere, vt communiter docent DD. per text. *in l. & qui data ff. ex quib. cauſ. mai. & in l. ſi cui ff. eodem vbi Alber.*

Dixi regulariter quia quando publi-
58 cum munus nimis occupatum detineret, qui eo fungitur, non ſolum excuſaretur, ſed laude dignus eſſet, qui ex frequentia rerum publicarum priuata negotia obliuioni mandaret, quare reſtitutione meritiſſimns eſſet, vt expreſsè loquitur texr. *in l. ſi cui ff. ex quib. cauſ. mai.* ibi: *Si cui in prouincia*

nincia ſua princeps adſidere ſpeciali be-
neficio permiſſerit: puto eum reipublicæ
cauſa abeſſe.

Dico tertiò abſentiam extraordinariam
59 neceſſariam ſimul & pęnalem, ſeù
ignominioſam non eſſe iuſtam cau-
ſam reſtitutionis in integrum. Vt pa-
tet in transfuga quem ex capite ſuæ
abſentiæ non eſſe reſtituendum ad li-
teram docent verba text. *in l. Item ei*
ff. ex quib. cauſ. mai. ibi: *Nam trans-*
fugis nullum credendum eſt beneficium
tribui, quibus negatum eſt poſtlimi-
nium, & ita ſine dubio concludunt
60 communiter DD. hanc concluſio-
nem quoque extendentes ad rebel-
les, illos ſcilicet, qui rabie, & in-
uidia agitati celſitudinem Principis
in patria egre ferentes voluntarium
exilium ſumunt, aliò ſe conferunt, &
vt plurimum apud Gentes ſuo Prin-
cipi infenſas ſe ſe recipiunt.

Quòd & aliqui affirmant de relegatis,
61 ſed omiſſis multis, quæ in hac parte
à DD. poſſunt colligi, diſtinguen-
dum eſt in caſu. Aut relegatus pro-
curatorem dimittere potuit, & non
dimiſit, & reſtitui non debet. Aut
non potuit dimittere, vel dimiſit,
& mortuus eſt, & reſtitutio ei com-
petit. *text. eſt ad literam in l. ſed & ſi*
per Prætorem ff. ex quib. cauſ. mai. ibi:
Aduerſus relegatum reſtitutionem fa-
ciendam ex generali clauſula Pompo-
nius ait: ſed & non ipſi concedendam:
quia potuit procuratorem relinquere, ex
cauſa tamen puto etiam ipſi ſuccurren-
dum. Quòd & hic communiter no-
tant *Bart. Bald. Alber.* & omnes facit
etiam expreſsè, *Text. in l. Papinia-*
nus. ff. de Minor. Idem *Alber. in l.*
inter num. 10. ff. de reſt. in integr.
Odd. dicta part. 1. quæſt. 7. art. 4.
per tot.

Quid de excommunicato dicendum ſit
non leuiter dubitatum fuit, ſed dico
ex cauſa abſentiæ ab excommunica-
62 tione cauſatæ in integrũ reſtitutionẽ
dandum eſſe ità communiter conclu-
dunt DD: *in cap. cum inter de except.*
Abb. in cap. 1. de præſcript. Felyn. in
cap. ſignificauerunt num. 14. de except.
Bald. in l. item ſuccurritur ff. ex quib.
cauſ. mai.

Quod intellige niſi quis fuiſſet negli-
gens in abſolutione petenda, vel in-
63 ſorduiſſet, ità notat *Felyn. dicens*, &
hoc velle *Cardin. Imol. & Abb. in d.*
cap. cum inter.

Quæ dicta ſunt de excommunicato mi-
litant in bannito, ſecundum magis
64 communem opinionem, ita *gloſſ. in*
l. ſi qua militi §. 1. ff. ex quib. cauſ. mai.
Bald. ibi clarè exprimit, quod ban-
nitus ex hoc capite debet reſtitui;
idem Bald. in l. denique ff. eodem, vbi
æquiparat quòad reſtitutionem ban-
nitum, reuerſo ab hoſtibus; ſed reuer-
65 ſus ab hoſtibus omnimodò reſtitui-
tur *l. ab hoſtibus ff. eodem*, ergo &c.
Sign. de Homod. in l. nam & poſtea §.
ſi minor. n. 7. ff de iureiurand. Anton.
Canar. in tract. de excuſ. in 2. part.
num.8. Et eſt textus expreſſus *in l. ſi*
qua militi ff. ex quib. cauſ. mai. ibi:
Quod eo tempore, quo in inſula aliquis
fuit, ex pæna ei irrogata, cuius reſtitu-
tionem impetrauit, ab alio vſurpatum
ex bonis, quæ non erant adempta, pro-
batum fuerit: ſuæ cauſæ reſtituendum
eſt. Quod & affirmant *Bart. & Bald.*
cum alijs, quos pleno calamo refert
Odd. d. q. 7. art. 3. vbi quæſtionem
hanc varijs hinc indè rationibus, &
argumentis exornat, in noſtram ſen-
tentiam inclinat, quam & magis
communem dicit, contrarijs reſpon-
det.

Propter abſentiam quoque à carcera-
66 tione cauſatam, ex capite iuſtæ ab-
ſentiæ Carceratus in integrum reſti-
tui debet, text. eſt ad literam in *l.*
ſuccurritur ff. ex quib. cauſ. mai. &c.
ibi: *Succurritur etiam ei, qui in vin-*
culis fuiſſet, quod non ſolum ad eum
pertinet, qui publica cuſtodia coercetur
&c. ità etiam apertè colligitur *ex l.*
vinculorum, & ex l. verum ff. de verb.
ſignif. ità communiter docent *DD.* &
notant omnes *in l. 2. ff. ex quib. cauſ.*
mai. Bart. Bald. Ang. Fulg. Paul. de
Caſtr. & alij Bart. in tract. de Carcer.
n.7. Gigas de penſ. q.35. n.4.

Quæ concluſio non ſolum procedit, vbi
67 quis detineretur in carcere clauſus,
ſed & in eo, qui ſtat ſub fideiuſſione
text. eſt clarus *in l. nec non §. ſi quis ff.*
ex quib. cauſ. mai. ibi: *Item ſi quis nec*
in cuſtodia, nec in vinculis ſit, ſed ſub
fideiuſſorum ſatiſdatione, & dum pro-
pter hoc recedere non poteſt captus ſit,
reſtituitur, & aduerſus eum dabitur
reſti-

reſtitutio. Nec non in eo, qui iura-
68 mento detinetur, quia ſcilicet de lo-
co non recedere iurauit, quia & iſte
vinculis detentus dicitur, ità ſingu-
lariter *Guid. Pap. ſing.* 437.

Ac etiam in patre habente filium carce-
69 ratum, nam & hoc caſu ipſe pater
quodamodò carceratus conſideratur,
ità *Card. conſ.* 137. notabile tradit
Boſſ. Tit. de Carcer. num. 3 vbi & re-
miſſiuè docet de ſingulari amoris pa-
terni affectu, & exemplo *ad Marſil.
in l. 1. ff. de quaſi.*

Abſentia itidem neceſſaria ſimul, &
opprobrioſa illos abeſſe conſidero,
70 qui licèt, è vinculis ſint ſoluti ſine
pudore tamen in publicum, & in ho-
minum conſpectu prodire non poſ-
ſunt, vndè & hi iuſta abſentiæ cauſa
debent reſtitui. Textus eſt ad lite-
ram in *l. in eadem cauſa ff. ex quib.
cauſ. mai.* ibi: *In vinculis autem etiam
eos accipimus, qui ita alligati ſunt, vt
ſine dedecore in publico comparere non
poſſint.* Tradit *Bart. in Auth. de his,
qui ingred. ad appell. num.* 5. Homi-
nes verò hoc pudore tunc iuſtè impe-
ditos dicit *gloſſ. in d. l. in eadem cauſa.*
Si nudi eſſent, & ob egeſtatem pro-
uidere ſibi non poſſent. Clarius ve-
rò iuſtum hoc impedimentum expri-
mit *gloſſ. in cap. ſi quis teſtium verbo.
Paupertatem extra de Teſtibus*, dicens
71 quod nobiles ad paupertatem reda-
cti, qui ideò domi latent, & propter
ſui ipſius erubeſcentiam in publicum
prodire non poſſe dicuntur, quod &
notat *Iaſ. in §. rurſus Inſt. de act.
num.* 49.

Dico quartò abſentiam prouenientem
72 ex cauſa licet non laudabili, non ta-
men improbabili, vel vituperabili re-
gulariter iuſtam eſſe cauſam reſtitu-
tionis in integrum, vt patet in eo,
qui captiuitatis cauſa, vel alterius
cuiuslibet in vinculis detentionis ab-
ſens reperitur.

Qui igitur obſidatus cauſa alibi deten-
73 tus exindè damnum aliquod paſſus
eſt iuſtiſſimè in integrum ex hoc edi-
cto reſtitui debet, text. eſt licet non
in indiuiduo, idem tamen in ratione
ſui, & quod etiam magis eſt in gene-
ralitate literæ in *l. ſuccurritur ff. ex
quib. cauſ. mai. & in l. in eadem cauſa
in l. nec non §. item ſi quis ff. eodem.*

Qui fideiuſſionis factæ cauſa captiuus
74 detentus fuerit, ſi hac de cauſa læ-
ſus ſit, ex hoc edicto in integrum re-
ſtituitur, text. eſt ad literam *in l. nec
non §. 1. ff. ex quib. cauſ. mai.* ibi: *Item
ſi quis nec in cuſtodia, nec in vinculis
ſit, ſed ſub fideiuſſorum ſatiſdatione, &
dum propter hoc recedere non poteſt ca-
ptus ſit, reſtituetur, & aduerſus eum
dabitur reſtitutio.* Idem affirmat hic
75 *Bald.* dicens paria eſſe ſub fideiuſſo-
ribus, & ſub vinculis detineri.

Qui iure repreſaliarium alicubi captus
76 detinetur ex hoc edicto reſtituendus
erit. Ratio eſt euidens, tum quia vt
patet ex Iuribus ſupra allegatis quæ-
libet detentio in vinculis, & carcera-
tio etiam ex delicto proprio excuſat,
dummodò non procedat ex crimine
77 falſi, quo caſu propter delicti turpi-
tudinem, quæ excludit ab omni pri-
uilegio, non excuſaret ſecundum
Bart. in l. pen. in fin. ff. ad Turpill.

Tum quoque, quia hęc abſentia ſuæ ci-
78 uitatis cauſa quodammodò ſuſcepta
videtur; cum quis illam patiatur cau-
ſa debiti ab ipſa contracti, vt inge-
nioſè aduertit *Odd. de reſt. p. 1. q. 7.
art. 8. n. 52.*

Tum denique, quia vt eleganter docet
79 *Bart. in tract. repreſal. in 1. q.* Re-
preſaliç ſunt conceſſæ, vt ſicut quo-
dam ciuile bellum indicantur, Atqui
cauſa belli ab hoſtibus captus om-
nem reſtitutionem meretur. Ergo &
iure repreſaliarum detentus.

Qui ab hoſtibus captus detinetur, vt
80 pretium ſoluat ſi libertatem conſe-
qui vult, vel donec fiat pax, aut vt
cum alijs captiuis permutetur, vel vt
hoſtium ſeruus remaneat, quod con-
tigit in bello inter Chriſtianos, &
Turcas aduerſus damnum, quod in-
terim paſſus fuit reſtitui debet text.
eſt ad literam *in l. 1. ff. ex quib. cauſ.
mai.* ibi: *inue vinculis, ſeruitute,
hoſtiumque poteſtate eſſet.* Facit etiam
expreſsè Text. *in l. item ei ſuccurritur
ff. eodem.* ibi: *Item ei ſuccurritur, qui
in hoſtium poteſtate fuit ideſt ab hoſti-
bus captus.* Et in ſpecie, quod capto
ab hoſtibus vt ſeruus illorum fiat ex
hoc capite in integrum reſtitutio cō-
petat eſt text. ad literam *in l. ei quo-
que ff. eodem.* ibi: *Ei quoque ſuccurri-
tur, qui in ſeruitute fuerit, ſine bona fi-
de*

de ſeruiat homo liber, ſiue detentus ſit.
Cuius tamen legis verba intelligas de
ſeruitute nec vera nec ficta, eorum
81 ſcilicet, qui bona fide ſeruiunt; &
de ficta tantum, eorum videlicet, qui
captiui ſunt apud hoſtes. Non de
ſeruitute vera, ideſt naturali, illo-
rum nempe, qui ex ancillis noſtris
nati ſunt, vel ſe ipſos vendiderunt.
Text. eſt ad literam in *l. Is autem, &*
in l. Rectè ff. eodem. ibi: *Rectè Labeo*
ait, eum non contineri, qui liber, &
hæres inſtitutus ſit, antequam ſit hæres:
quia nec bona habeat, & Prætor de li-
beris hominibus loquatur. Ratio eſt
euidens, nam ſi quando manumittun-
tur non debent reſtitui, quia interim
nihil amittere potuerunt, cum nihil
haberent. Prout neque abeſſe dici
poterant, qui vti iure ciuili ignoti
vllibi nunquam præſentes fuerant,
neque patriam habebant, ergo &c.
Qui denique captus à latrunculis, vel à
82 ſuis inimicis aliter violenter deten-
tus, abeſt, ex hoc etiam capite debet
reſtitui Text. eſt expreſſus in *l. ſuccur-*
ritur ff. ex quib. cauſ. mai. ibi: *Succur-*
ritur etiam ei, qui in vinculis fuiſſet,
quod non ſolum ad eum pertinet, qui
publica cuſtodia coercetur, ſed ad eum
quoque, qui à latronibus, aut prædoni-
bus, vel potentiore vi oppreſſus, vincu-
lis coercebatur. Vinculorum autem ap-
pellatio latius accipitur: nam etiam in-
cluſos, veluti lautumijs vinctorum nu-
mero haberi placet: quia nihil interſit
parietibus, an compedibus teneatur.
Et quidem non ſatis intelligo quare tam
83 claram deciſionem huius legis, non
perſpexerint, qui hac de cauſa ab-
ſentibus reſtitutionem denegandam
aſſerunt, eo quod habeant actionem
in factum contra eos, qui interim il-
los detinuerunt, pro reſtauratione
damni, & intereſſe interim paſſi iuxtà
text. *in l. 2. in fin. iuncta l. ſeqq. ff. ſi*
quis caut. Quod in terminis voluit
Roff. de Libellis Tit. de reſciſſ. act. §.4.
*Specul. lib.*4. *Tit. de reſt. in integr.* quo-
rum ſententiam, vti verbis legis con-
trariam reijcio, nec admitto diſtin-
84 ctionem allatam per *Odd. d. q. 7. art.*
8. *num.* 65. *verſ. Ego puto*, vbi ait,
quod ſi à priuato, vel à latrunculis
aut alijs huiuſmodi detentus, contra
huiuſmodi detentores damnū [illegible]ſſum
proſequi poteſt, interim ei reſtitutio
denegabitur; ſi verò proſequi non
85 poteſt tunc reſtitutio denegari non
debet; & hoc caſu locum habet di-
ſpoſitio *l. ſuccurritur.* Nam cum ver-
ba huius legis ſupra relata, generali-
ter, & ſine diſtinctione, vel aliqua
perplexitate loquantur, & vbi lex non
diſtinguit, nec nos diſtinguere debea-
mus, quam inutilis ſit præfata diſtin-
ctio occulariter patet.
Ex cauſa quoque iuſti metus abſentes,
86 ex hoc edicto reſtitutionem habere
debent niſi ſuperuacuo timore deter-
riti abſint text. eſt ad literam in *l.*
hoc edictum §. 1. *ff. ex quib. cauſ. mai.*
ibi: *Hoc autem capite adiuuantur in*
primis hi, qui metus cauſa abfuiſſent:
ſcilicet ſi non ſuperuacuo timore deterriti
abfuiſſent.
Quia tamen vt patet ex verbis huius le-
gis ibi: *ſi non ſuperuacuo timore*; iniu-
ſtus metus ſuperuacuus dicitur.
Quare vt reſtitutio locum habeat iuſtus
metus requiritur; videndum eſt, quis
nam iuſtus metus dicatur, quod &
ipſe I. C. *in l. ſeqq.* declarare incipit,
87 exprimens, quis nam metus abſen-
tiam ita neceſſariam reddat, vt eius
cauſa reſtitutio competat. ibi: *Me-*
tus autem cauſa abeſſe videtur, qui in-
ſto mortis timore, vel corporis cruciatus
conterritus abeſt, & hoc ex affectu eius
intelligitur. Sed non ſufficit quolibet
errore abductum timuiſſe, ſed huius rei
diſquiſitio Iudicis eſt. Vndè & patet
an metus allegatus fuerit iuſtus, ſiue
iuſta cauſa ſe abſentandi, Iudicis ar-
88 bitrio remittendum eſſe, quod &
communiter docent DD. *in l. metus*
autem 3. ff. eodem Barto. in l. hac au-
tem ff. ſi cui pluſquam per leg. Falc. In-
noc. in cap. Cum dilectus verbo mortis.
Extra quod metus cauſa. Pariſ. conſ. 5.
num. 162. *lib.* 4. *Dec. in l. in omnibus*
num. 7. *de Reg. Iur.* pleno calamo *Me-*
noch. ad quem pro concord. habeatur re-
latio; de Arbitr. Iud. lib. 2. caſ. 36.
num. 3.
Iudex autem ſuum arbitrium regulare
89 debet conſiderando malum quod ti-
metur, cauſam timoris, & perſonā quę
metum infert, nec non perſonam il-
lius, qui timet.
Quòad malum rationabiliter pertime-
ſcendum perſpicere debet an ſit ali-
quod

quod ex infraſcriptis. Mors nimi-
90 rum, vel corporis cruciatus l. ſi per
vim C. quod metus cauſa cap. cum dile-
ctus vbi Innoc. & alij extr. eodem. Vin-
cula l. nec timorem ff. eodem Carcer.
Abb. in cap. accidens num. 2. de Procu-
rat. Maurie. de reſt. in integr. cap. 40.
91 Hinc eſt quod contractus in carcere
factus eſt nullus, quia ad carceratio-
nem euitandam factus præſumitur,
diſertè Menoch. de Arbitr. d. lib. 2.
caſ. 136. num. 5. Bonorum quoque, &
92 ſuarum fortunarum iactura. cap. 2.
extr. quod met. cauſ. Menoch. plenè d.
tract. de arbitr. Iud. lib. 2. caſ. 135. n 9.
93 Quinimò ſimplex maioris partis bo-
norum amiſſio, eſt iuſta cauſa metus:
§. propter litem Inſt. de excuſ. Tut.
Bart. in l. ſi ob turpem nu. 6. ff. de con-
dit. ob turp. cauſ. Iac. Aemil. conſ. 73.
num. 11. Amiſſio quoque honoris, &
94 pudicitiæ l. metum la 2. ff. quod met.
cauſ. vbi Bart. nec non ſtatus, & li-
95 bertatis gloſſ. in cap. penult. verbo
metum mortis. Extr. quod met. cauſ.
96 Siue prædicta in nobis, ſiue in per-
ſona filiorum noſtrorum timeantur.
Menoch. d. caſ. 135. vbi plena manu
hanc materiam pertractat.

Quòad timoris legitimam cauſam per-
97 pendere debet Iudex, an ſit de ſe-
quentibus. Expulſio nimirum à ci-
uitate, expulſus enim, iuſtè redire
timet. Manr. de reſt. in integr. cap.
342. Præceptum Regis, vel Princi-
98 pis de aliquo faciendo, quod iuſtè
fieri nequit, nam qui abeſt, vt illud
non exequatur, & ne propter inobe-
dientiam in vitæ diſcrimen incidat,
iuſtam cauſam timoris habet,ità latè
Dec. conſ. 219. & in l. in omnibus nu. 4.
ff. de Reg. Iur. vbi hoc limitat in præ-
cepto Regis comminatorio, & Rex
99 ſit ſolitus minas exequi: quod & no-
tant Io: Andr. & Abb. in cap. final. Qui
Cler. vel vou. Alex. conſ. 16. lib. 3. An-
charan. conſ. 290. aliàs 300. Metus
100 Iudicis comminantis, vel aliquid
iniuſtum præcipientis Abb. & paſſim
DD. in cap. fin. de Appell. plenè Bart.
in l. de Pupillo §. ſi quis ff. de nou. oper.
nunc num. 15. & ſeqq. Nam & metus
101 iudicis à contumacia excuſat Me-
noch. d. lib. 2. caſ. 153. num. 6. Prin-
cipum præces Barbat. conſ. 45. num. 9.
102 lib. 4. argum. l. 1. C. ſi rect. prou. In-
noc. in cap. petitio. de Iur. iurand. Man-
dell. conſ. 77. num. 10. Vndè cecinit
Poeta. Sunt Ducum praces, ſpecies vio-
lenta iubendi. Inimicitia potentiorum
103 Ciuitatis, vel loci, à quo, quis
abeſt cap. ad ſupplicationem extr. de re.
nunc. Bart. in l. ſciendum §. accuſatio.
ff. de leg. gloſſ. in cap. fin. de Cler. non
reſid. Franc. Marc. deciſ. 883. num. 4.
eſt pulcher text. in cap. ex parte lib. 1.
104 de appellat. Tyrannicum Guber-
nium Bart. in l. inter minores num. 9.
ff. de reſt. in integr. Felyn. in cap. acce-
dens 2. num. 4. Vt lit. non conteſt. pul-
chrè Afflict. d. 29. per tot. Bellum ſiue
ciuile, ſiue extraneum, ex quo ſecu-
105 rum non ſit commorari, vel redire
ad patriam Felyn. d. cap. accedens Alex.
in l. recuſare nu. 5. ff. ad Trebell. Paul.
de Caſtr. conſ. 135. lib. 2. Afflict. deciſ.
50. pleniſſimè Menoch. d. lib. 2. caſ.
153. num. 12. Conſanguineorum ma-
la tractatio Clem. 1. §. 1. verſ. ſeruito-
106 res quoque de Exceſſ. Prælat. Felyn.
cap. Eccleſia S. Mariæ nu. 19. de Conſt.
Bart. in l. de pupillo §. ſi quis num. 18.
ff. de nou. oper. nunc. Peſtis denique
107 dicitur iuſtiſſima cauſa abſentiæ, &
timoris à loco contagioſo. Roman.
conſ. 263. num. 2. Maur. de reſt. in in-
tegr. cap. 367. Ripa de peſte Tit. de pri-
uil. Iudic. cauſa peſtis num. 36. Vallaſc.
l. Imperium num. 188. ff. de Iuriſd. omn.
Iud. Pariſ. conſ. 28. lib. 4. Rol. à Vall.
conſ. 81. num. 33. lib. 1. Franc. Marc.
deciſ. 883. num. 4. & deciſ. 82. num. 2.
Menoch. d. lib. 2. caſ. 153. n. 10. Facit
etiam text. in cap. ad ſupplicationem, de
renunc. in cap. communis filius 23. diſt.
Bart. in Auct. de his, qui integr. ad ap-
pell. num. 4. vbi inquit, quod aeris
intemperies eſt iuſta cauſa non mo-
108 randi in aliquo loco. Nam quæli-
bet ex prædictis cauſis, quamdiù du-
rat iuſtum metum incutit, cuius cau-
ſa, quis ex iuſta cauſa abeſſe dici-
tur.

Quòad perſonam denique tam incu-
109 tientis metum quàm timentis debet
præſertim iudex eorumdem qualita-
tem conſiderare inſpiciendo. An qui
timorem intulit ſit forſan impoten-
tior illo, qui timuit, & ſic qui potius
timere, quàm timeri debuit, & è con-
tra. Hinc eſt quòd rationem ſexus
poſt Abb. & alios in cap. fin. conſideran

dam aduertit *Pariſ. conſ.26. num. 64.*
lib. 3. & conſ.65. num.21. lib.4. No-
tans cum alijs, quòd minor metus
110 ſufficit in muliere, quam in viro.
Maioritatem quoque, vel minorita-
tem perpendam eleganter demon-
ſtrat *text. in can.Lotharius 31.q.2. vbi*
gloſſ. inquit, quod paruitas perſonæ
111 non arguit metum. Quibus adde,
quæ plena manu docet *Rebuff. de be-*
nef. caſ.376. num.11. Menoch. d.lib.2.
caſ. 135. num.4.5. plenè exponentes
materiam metus, quem communiter
DD. diſtinguunt in metum minatum,
reuerentialem, & cadentem in con-
112 ſtantem virum, aſſerentes etiam,
quod vis, metus ſingulariter depen-
det ab inſpectione perſonæ, quæ mi-
natur, & cui minatur; quam inſpe-
113 ctionem conſideratis verbis legis in
l. metus autem 3. ff. ex quib. cauſ. mai.
ibi: *Et hoc ex affectu eius intelligitur*,
quod verbum *affectu*, multi legunt
affectu latè exornat, & probat *Odd.*
d.q.7.art.9. à num.96. vſque ad finem.
Concludens ad rem noſtram quòd ſi
qui minatur eſt ſolitus minas exequi,
114 & vt dici ſolet verbis reſpondentia
facere facta, ſimplices etiam minæ
erunt iuſta cauſa timoris. Si autem
eſſet glorioſus aliquis Tharſo, & vt
vulgò dicitur canis latrans ſecus, ità
originaliter vult gloſſ. *in l. metum C.*
quod met.cauſ. vbi & Bart. num. 1. qui
& hoc docet *in l. famoſi* §. *1. num. 2.*
ff. ad l. Iul. Mai. in l.3. ff. ex quib.cauſ.
mai. in l.de pupillo §. *ſi quis ipſi nu.14.*
ff. de nou. oper. nunc Bald. in cap. nul-
lus C. de Summ. Trinit. & Fid. Cathol.
Abb. in cap. fin. de appell. num.4. & in
conſ.3 q.6.lib.2. Aymo.conſ.49. num.1.
lib. 1. Mauric. de reſt. in integr. cap.
330. Habemus quoque textum ad
literam in *l.1.in fin. C.ſi quis Imp. ma-*
led. ibi: *Ex perſonis hominum dicta pen-*
ſemus.

Regulam denique ponas, quod hucuſ-
que de metu, & abſentia eius cauſa
ſuſcepta dixi, dumtaxat procedunt
115 durante metu, metus verò durare
dicitur, donec timoris cauſa viget, ità
Bald. in l.2.n.10.C.quod met.cauſ.& in
l.2.C. de his, qui ob met.iud. non appar.
& paſſim DD.

Dico quinto abſentem cauſa litigij,
116 quamuis volũtariè abſens videatur
in integrum ex hoc capite reſtituen-
dũ eſſe, Text. eſt expreſſus *in l.ſed etſi*
per Pratorem ff. ex quib. cauſ. mai. §.
final. ibi. *Sed & his, qui cognitionis*
gratia, vel appellationis peregrinati
ſunt ſimiliter ſubuentum. Facit etiam
text.in cap.1.de Cler.peregrin.

Dico ſextò abſentem cauſa infirmitatis,
vt opportuna medicamina quærat ex
117 hoc edicto eſſe reſtituendum, dubi-
tari ſiquidem non poteſt, quod iuſta
abſentiæ cauſa abſit, vt pluribns, al-
legato exemplo eorum, qui ad famo-
ſa balnea accurrunt, probat *Odd. d.*
q.7. art.1. & 12. vbi & hoc extendit
vbi, quis abeſt ne ſuo morbo alijs
noceat.

Dico ſeptimò abſentem cauſa peregri-
118 nationis pro adimplendo voto, vel
deuotionis gratia ex hoc edicto de-
bere reſtitui. Nam ſi loquamur de
peregrinatione cauſa voti adimplen-
di, iam patet abſentiam eſſe neceſſa-
riam, quia facere, vel non facere
votum eſt actus voluntatis, poſtquam
verò eſt factum illud adimplere eſt
actus neceſſitatis, vndè ait *D. Aug.*
in Epiſt. ad Armentarium. *Quia iam*
vouiſti, iam te obſtrinxiſti, aliud fa-
cere tibi non licet. Si verò ſermo ſit
de peregrinatione ex deuotione,
quamuis abſentia videatur merè vo-
luntaria, nihilominus & ex hac cau-
ſa abſenti ſecundum communem Do-
ctorum opinionem reſtitutio concedi-
tur, ità *Spec. Tit. de reſtit. in integr.*
lib.4. in fin. Fab. Inſt. de Act. §. *Rurſus*
num.20. Bald. in l. ab eo C. quomod. &
quand. Index Alber. in l. qui mittuntur
ff. de reſt. in integr. Io: à Prato in l. fi-
lium §. *qui procuratorem ff.de Procurat.*
Vallaſc. in l. imperium num.188. ff. de
iur. omn. Iud. Roffr. de Libell. in Rubr.
de act. in rem reſciſſ. §.*5. n. 1. Bellam.*
in cap. conſtitutus num.14.extr. de reſt.
in integr. Mauric. de reſtitut. in integr.
cap. 346. vbi excipit caſum doli, &
pro hac ſententia facit *l. ſed & ſi per*
prætorem ff. ex quib. cauſ. mai. & l. iu-
bemus C. de Sacroſ. Eccleſ. Boer. nota-
biliter deciſ.17. num. 6. Bald. in l. ſi ea
C. de cond. inſer. gloſſ. in l. hac lege C.
de prox. Sacr. Scrin. lib. 13. Habemus
119 enim, quod peregrinationis cauſa
abſentes percipiunt fructus, qui ſo-
lum debentur præſentibus, vel abſen-

tibus

tibus pro ſuo Capitulo, Principe, vel
Epiſcopo; vt in *cap. penult. extr. de*
Cler. non reſid. Vndè patet, quòd
hæc abſentia iuſtiſſimæ abſentiæ ſimi-
lis conſideratur. Et quidem ſi iuſtè
120 abeſſe dicuntur, qui ſtudiorum,
vel infirmitatis cauſa abſunt, & con-
ſequenter corporis gratia, eò magis
iuſtiſſima abſentia abeſſe dici debent,
qui animæ cauſa abſunt, vt ſingula-
riter notant *Roffr. loc. praal. & ſpec.*
vbi ſup. n.19.

Ad euitanda tamen abſurda, & contra-
rietates, quæ ex aduerſo contra hanc
ſententiam adduci poſſunt, ità dicen-
dum puto. Vel peregrinatio dolo
121 malo, & intempeſtiuè ſumpta ap-
paret, vt nimirum hac de cauſa ali-
quis fraudetur, & hoc caſu abſentia
vti doloſè, & affectatè ſumpta non
excuſat *l. & qui data opera ff. ex quib.*
cauſ. mai. Mauric. d. cap. 546. Aut
bono, & Religioſo animo ſumpta
fuit, & excuſatur abſens per omnia,
prout DD. docent excuſari, qui ſtu-
diorum cauſa abeſt, vt proximè di-
cam. Practicam verò interrogandi il-
lum, qui redit ab hac abſentia, &
122 reſtitutionem petit, vt verè cogno-
ſcatur an affectatè, & dolo malo, vel
religionis cauſa ab fuerit tradit *Spec.*
in d. lib. 4. ad fin. Et nota, quod lo-
quor de peregrinantibus, de quibus
loquitur *Text. in cap. ſi quis Romipetas*
123 *25. q. 3.* vbi laudantur, & priuile-
gijs donantur; & non de his, qui
vagantium appellatione veniunt, qui
communiter reprobantur.

Dico octauò abſentes ſtudiorum cauſa
124 habere reſtitutionem ex hoc edi-
cto, ſi quid diminutum de bonis,
vel iuribus ſuis huius abſentiæ cauſa
reperiant; Text. eſt ad literam
in l. nec non 28. ff. ex quib. cauſ. maio.
ibi: *puta ſtudiorum cauſa*, & paſſim
docent DD. omnes. Facit etiam,
quod Scholaribus in ſtudio exiſtenti-
bus competunt priuilegia, quæ
125 dantur abſentibus cauſa ſui Princi-
pis, vel Vniuerſitatis *cap. ad audien-*
tiam in fin. extra de Cler. non reſid. l.
ſeia §. Pamphila ff. de fund. inſtr. &
inſtrum. leg. Quibus accedit ſimilitu-
do inter abſentiam cauſa ſtudij, & mi-
125 litarem tum ratione finis, tum vti-
litatis, tum etiam modi, vt patet ex
Sing. text. *in l. fin. C. de palat. Sacr.*
larg.

Nota tamen quod DD. non loquuntur
127 de Scholaribus vagabundis *Alber.*
in l. nec non ff. ex quib. cauſ. mai.
Neque de his, qui non ſtudendo in
otio viuunt *Abb. in cap. fin. n. 6. extr.*
de Magiſt. Alber. in l. fin. C. de reſtit.
milit. & in l. qui data opera ff. eodem
Roffred. de Libell. Rubr. de act. reſciſſ.
§. quando quis abeſt ex cauſa probabili,
vbi notat practicam, pro, & contra
abſentem cauſa ſtudij. Idemque di-
cendum puto, de non ſtudentibus in
publica Vniuerſitate, vel altero ſtu-
dio approbato habente priuilegia
ſtudij, ità *Alber. in d. l. nec non Pa-*
norm. in cap. fin. num. 6. extr. de Ma-
giſt. vbi & Felyn. iuncto cap. ante de
Cler. non reſid.

Quid autem dicendum veniat de ijs, qui
florida habent ſtudia in Patria, & ſe-
128 quuntur ſtudia aliena, non ſine
graui controuerſia diſputant Docto-
res, ſed vti iuſta abſentia abſentes,
& hos quoque reſtituendos puto,
quod pluribus rationibus confirmat
Odd. d. q. 7. art. 14. num. 135. qui &
num. 137. cum ſeqq. hoc extendit ad
129 illos, qui cauſa ſtudij alicuius villæ
ſollitudinem ſequuntur.

Dico nonò abſentes cauſa mercaturæ ex
capite iuſtæ abſentiæ eſſe in integrum
130 reſtitutione dignos iuxtà magis
communem DD. opinionem *Alber.*
in l. ſed & ſi per prætorem ff. ex quib.
cauſ. mai. Paul. de Caſtr. in l. 4. nu. 5.
C. de reſt. mil. Alber. in l. inter num. 7.
ff. de reſtitut. in integr. Ang. in l. 1. C.
quib. non obſt. long. temp. præſcript.
Roffred. de libell. rubr. de reſciſſ. act.
§. actor autem num. 1. ſpec. lib. 4. tit. de
reſt. in integr. num. 19. Iac. à S. Georg.
in l. ſi infanti num. 14. C. de Iur. delib.
Et ratio eſt euidens, eò quod ſine
mercatoribus ciuitates commodè,
131 viuere non poſſunt *Bart. in l. ambi-*
tioſa ff. de decret. ab ordin. faci. nu. 23.
Alber. in rubr. C. de commerc. & merc.
eſt text. expreſſus in *l. ſemper §. nego-*
ciatores ff. de iur. immun. vbi dicuntur
abeſſe reipublicæ cauſa, eſt etiam
text. in cap. ſi quis Romipetas 34. q. 3.
ibi: *Mercatores.* Et quidem homi-
132 num commercia ad vitam huma-
nam neceſſaria eſſe nemo dubitat,

Digitized by Google

nullaque Regio, tam ſuis opulenta
reperitur annonis, quod alienis re-
bus non indigeat. Vndè cecinit Vir-
gil.

India mittit ebur molles ſua Thura Sabæi
Aut calibes nudi ferrum, viroſaque pontus
Caſtorea, eliadum palmas epiros equarum.

Ex his ſequitur, quod otij, ſiue voluptatis
cauſa ſimpliciter abſentes ab hoc pri-
133 uilegio reſtitutionis ex capite iuſtæ
abſentiæ excludi debent, habemus
text. *ad literam in l. non verè ff. ex quib.
cauſ. mai.* ibi: *Non verè dicitur reipu-
blica cauſa abeſſe eum, qui ſui priuati
negotij cauſa in legatione eſt.* Expri-
mitur etiam in *l. ſed & ſi per Prætorem
§. fin. ff. eodem.* ibi: *Et generaliter
quotieſcumque, quis ex neceſſitate, non
ex voluntate abfuit: dici oportet ei ſub-
ueniendum.* Docent communiter Do-
ctores, & in ſpecie *gloſſ. in l. fin. ff.
de reſt. in integ. vbi Bart. & alij Alber.
poſt gloſſ. in l. non verè ff. ex quib. cau.
mai. DD. omnes in l. fin. C. de Teſt.
mil. Paul. de Caſtr. in l. 1. n. 5. C. eo-
dem Socin. Sen. in l. qui duos num. 25.
ff. de reb. dub. Maurie. cap. 340. Go-
mez inſt. de act. §. Rurſus num. 32. &
ibi Iaſ. ac Vſill. num. 11. Pariſ. conſ. 99.
num. 11. lib. 4.*

Nec deſunt, qui & ab hoc reſtitutionis
beneficio excludunt iuſta cauſa ab-
ſentes, qui procuratorem dimittere
poterant, & non dimiſerunt; per
134 gloſſ. magnam in *l. fin. ff. de reſt. in
integr.* Sed controuerſi iuris eſt præ-
ſens quæſtio, in qua DD. tam confu-
sè procedunt, vt plus tenebrarum,
quam claritatis afferant. Quoniam
verò ordinem potius, quam ſubtili-
tatem clara illius reſolutio exigit, &
Procuratoris dimiſſio, vel non dimiſ-
ſio ad impetrandam, in integrum re-
ſtitutionem multum operatur; vt ſo-
lita claritate procedam hanc mate-
riam in duas partes diuido, quærens
in prima. An & quando procuratoris
dimiſſio facta ab ipſo abſente, vel ali-
ter impedito in integrum reſtitutio-
nem impediat. In ſecunda verò, An
& quando non dimiſſio procuratoris
ſit iuſta cauſa in integrum reſtitutio-
nem denegandi.

Quòad primã partem dico, quod ſi legi-
timè impeditus, vel abſens procura-
135 torem dimiſit; aut ab illo fuit de-
fenſus, vel non. Si à Procuratore
legitimè defenſus fuit, & ſumus in
iudicialibus, in actitatione ſcilicet
cauſæ. Non reſtituitur ad totam
cauſam *gloſſ. Bart. & omnes in l. fin ff.
de reſt. in integ.* Sed ſolum ad appel-
landum, ſi tamen procurator appella-
re omiſiſſet eſt *text. expreſſus in d. l.*
136 *fin. ff. de reſt. in integr.* ibi: *Si per
procuratores ſuos defenſi ſunt, hactenus
in integrum reſtitutione ſubueniri ſolet,
vt appellare his permittatur.*

Si verò à Procuratore legitimè defen-
137 ſus non fuit, generalis eſt regula
quod in Iudicialibus reſtituitur ad
totam cauſam *l. 1. & ibi gloſſ. & DD.
communiter C. ex quib. cauſ. mai.* In
his autem, quæ iudicialia non ſunt
138 quamuis procuratorem conſtituerit
reſtitui etiam debet, ità text. ad lite-
ram in *l. ſed & ſi per Pretorem §. fin.
ff. ex quib. cauſ. mai.* ibi: *Et ſapiſſimè
conſtitutum eſt adiuuari eum debere ſiue
habuit procuratorem, ſiue non.* Eſt
etiam *gloſſ. in l. fin. verbo defenſi ff. de
reſt. in integrum, vbi Bart.* & DD.
communiter *Innoc. in cap. querelam
de Procurator.* & ſic intelligi debet
text. *in l. qui abſente C. de Procurator.*
Et quidem diligentia impediti, vel
abſentis in dimittendo procuratore,
ne dum ei non nocet, ſed prodeſt
nam in caſu, quòd ex minus iuſto im-
pedimento reſtitutione dignus non
eſſet, per dimiſſionem procuratoris, à
quo legitimè defenſus non fuit reſti-
tutione dignus ſit, vt probat *Odd. de
reſt. part. 1. q. 26. art. 2. per text. in d.
l. ſed & ſi per pretorem §. 1. ff. ex quib.
cauſ. mai.* Et facit quòd propria dili-
gentia non debet cuilibet eſſe dam-
noſa; atqui ſi non reſtitueretur me-
139 lius ageretur cum negligente, quàm
cum diligenti, quod rationi repu-
gnat, & eſt contra *l. nec non ff. eo-
dem*, vt pluribus rem diſtinctè exami-
nans probat *Odd. d. q. 29. art. 4. per
tot.* vbi Concluſionem hanc, quod re-
ſtitutio competat, cum quis à procu-
ratore legitimè defenſus non reperi-
tur. Limitat ſi procurator non ſit
140 ſoluendo, quia ſi eſſet ſoluendo
non reſtitueretur, qui illum conſti-

tuit,

tuit, ſed contra ipſum procuratorem
ordinarium remediũ ei competeret,
*gloſ. in l. is qui Reipubl. la 2. ff. ex
quib. cauſ. mai. Benintend. deciſ. 26.
numer. 3. & 7. Caſſad. deciſ. 5. de
appell.*

Diſtinguendum verò exiſtimo in caſu
inter eum qui tenebatur procurato-
rem dimittere, quòd ex cauſa neceſ-
ſaria tantum, & non probabili abeſt
*l. Papinianus ff. de Min. dicta l. ſed &
ſi per Prætorem* §. 1. Ab eo qui non
141 tenebatur dimittere vti abſens ex
cauſa ſimul neceſſaria, & probabili.
Nam ſi de primo loquamur, quia ex
neceſſitate abeſt, ei ex æquitate in-
dulgetur, ſi nempe non idoneum
procuratorem dimiſſerit ſuccurratur
cum alias de rigore imputaretur ſi
ſpontaneè penitus per procuratorem
agere, vel defendi voluiſſet, ſi non
idoneum dimiſiſſet *l. cum mandato ff.
de minor.* Si de ſecundo ſermo ſit, pu-
to indiſtinctè ei reſtitutionem com-
142 petere, ſiue procurator ſit ſoluendo,
ſiue non dicta *l. ſed & ſi per prætorem*
§. *fin.* ibi: *ſiue habuit procuratorem, ſi-
ue non.* Et ratio eſt euidens, quia ſi
reſtitueretur etiam ſi procuratorem
non dimiſiſſet, à pari reſtitui de-
bet, ſi minus idoneum dimiſſit arg.
*l. 1. ff. de rei vxor. act. Bald. in l. fin. ff.
de reſt. in integr. in fin.*

In caſu verò, quod ex æquitate clauſu-
læ generalis, de qua proximè dicam,
143 alicui ſubueniendum ſit, in ſubſi-
dium duntaxat ſuccurritur; ceſſante
nempe recurſu ordinario; Quarè ſi
procurator non eſt ſoluendo, dominus
in ſubſidium reſtituitur; quod tamen
non admittit Rota, & ſolum ſi qua
144 iuſta cauſa concurrat ad fauorem
impediti, quæ Iudicem moueat, reſti-
tutionem concedit *l. 1. ff. ex quib. cauſ.
mai.* Ita teſtatur *Caſſad. dicta deciſ. 5.
ad fin.* Hanc autem Rotæ opinionem,
& praxim ſolum procedere puto, vbi
145 quis mere voluntariè procurato-
rem dimiſiſſet, nec allegata deciſ.
Caſſad. loquitur in caſu abſentiæ ne-
ceſſariæ, ſed ſimpliciter, in caſu ſci-
licet quo dominus per procurarorem
litigauit, & ille aliquid negligenter
omiſit, in quibus terminis bene pro-
cedit ratio Rotæ, quòd imputet ſibi
dominus, qui non idoneum procura-
torem elegit. Vbi verò nec Procu-
rator, nec dominus eſſent in culpa, ſi
nempe actor prioris inſtantiæ acta
ignorauit & dominus ex iuſto impe-
146 dimento ei illa facere nota non po-
tuit, etiam ſi procurator ſit ſoluendus,
datur dominio reſtitutio *Benintend.
deciſ. 26. in fin.* vbi ita iudicatum te-
ſtatur.

Quòad ſecundam partem cum di-
ſtinctione procedendum eſt; ſic igi-
tur cum quæritur. An non dimiſſio
procuratoris ab impedito facta ei re-
ſtitutionis beneficium auferat ex hoc
edicto maiorum, Perpendendum eſt
an abſentia, vel impedimentum pro-
ueniat, cauſa neceſſaria & probabili
ſimul, vel à probabili, & laudabili
tantum, vel à neceſſaria tantum, vel
ſolum à voluntaria non tamen im-
probabili; vel cum quis contumaci-
ter abeſt.

Nam ſi abſentia vel impedimentum pro-
147 ueniat ex cauſa neceſſaria & proba-
bili ſimul, non tenetur hoc caſu ab-
ſens procuratorem mittere, ita vna
voce concludunt DD. *gloſſ. in l. 1.
verbo poteſtate ff. de diuerſ. & temp.
preſcr.* & ibi *Bart. num. 2.* Alber. *num. 6.
ff. ſi quis caution. gloſ. in l. 2. §. ſi quis
iudicio & ibi Bart. l. fin. ff. de reſt. in
integr. vbi Bart.* Alber. *num. 5.* DD. *in
l. 1. C. de reſt. mil. vbi Cyn. n. 2.* Alber.
num. 2. Bal. num. 1. *Fulgoſ. num. 7. Paul.
de Caſtr. num. 5. Gloſſ. in cap. cum dilecti
verbo, reſponſalem de dolo. vbi* Abb. *n.
13. Innoc. in cap. querelam. de Procurat.
verſ. ſed melius* & itá ſine ſcrupulo te-
nendum pro regula ponit, *Nouell. in
addit. ad Duenn. Regul.* 174. *num.* 5.
clare etiam probatur in *d. cap. quere-
lam in dicta l. 2. §. ſi quis in iudicio, &
in l. ſed & ſi per prætorem. §. fin. ex quib.
cauſ. mai.*

Si proueniat ab impedimento probabi-
148 li, & laudabili tantum, duas inue-
nio DD. opiniones affirmatiuam vnã,
negatiuam alteram, ambæ & legum
auctoritate, & argumentorum vi, ac
ſequacium numero graues, quas ple-
no calamo refert *Odd. de reſt. part. 1.
quæſt. 30. art. 3.* & pro affirmatiua
quod ſcilicet probabili, & laudabili
tantum impedimento abſens teneatur
procuratorẽ dimittere fortiſſimè ſtrin
git *l. nec non ff. ex quib. cauſ. mai.* facit
etiam

etiam l. ſed & ſi per pretorem §. 1. ff. eodem.

Negatiuam verò magis communiter ſequuntur gloſſ. in dicta l. nec non verbo defuncto & gloſſ. in dicta l. ſed & ſi per pratorem §. 1. vbi Bald. Alber. & Gul. Bart. in l. fin. ff. de reſt. in integr. num. 5. vbi & Alber. qui bis de communi teſtatur num. 7. quod & plenius dicit in dicta l. nec non. gloſſ. in cap. cum dilecti. verbo reſponſalem extra de dolo & gloſſ. in can. ſi ęgrotauſ. 5. quęſt. 3. Ab hac autem ſententia diſcedendum non puto quia abſentia, quæ tantum laudabilis dicitur, eſt etiam Reipublicæ vtilis; quod ſi Reipublicæ vtilis quã-
149 uis non ſit neceſſaria præciſè, eſt tamen quodammodò neceſſaria fine, & effectu illius inſpecto, vt optimè concludit Odd. contrarijs reſpondens dicto art. 3.

Si impedimentum promanet à cauſa ne-
150 ceſſaria tantum ſubdiſtinguendum in caſu, vel verſamur in impedimento neceſſario, quod licet prærogatiua, & priuilegio dignum non ſit, non tamen eſt vituperabile: quia nimirum caſu, & fortuna, non propria culpa, contigit, vt patet in captiuo, infirmo, carcerato, ſiue ob fideiuſſionem, aut ob repreſalias retento, vel altera, conſimili cauſa impedito, & tali cauſa impeditus, vel abſens ſi procuratorem non dimittat regulariter reſtituitur, & in ſpecie de impedimento infirmitatis, ita vult gloſſ. in l. quęſitum verbo iudicata, vbi Bart. ff. de re Iudic. docet. Mauric. cap. 339. & ratio eſt clara quia impedimẽtũ infirmita-
151 tis ſimilis eſt impedimento Reip. cauſa ſuſcepto ita Bart. in dicta l. quęſitum num. 1. & in l. fin. ff. de reſt. in integr. num. 4. Iaſon. in §. rurſus num. 3. Inſt. de action. Vallaſc. in l. imperium num. 188. ff. Iuriſ om. iud. Et quidem, excuſatione magis dignus eſt, ſi procuratorem non dimittat, qui impeditur aliquo ex præfatis impedimentis, quam qui abeſt Reip. cauſa, quia abſentia ſuſcipienda pro Republica, præuideri poteſt, & conſequenter maturo conſilio procurator dimitti. Impedimenta verò, quæ caſu, vel fortuna contingunt, aut vt melius dicam, per incomprehenſibile Dei iudicium, & inueſtigabiles eius vias homines feriunt præuideri non poſſunt, & conſequenter neq; opportunè de procuratore prouidere, Nec vt aliqui opi-
152 nantur contra hanc ſententiam facit Text. in l. 1. & 2. ff. cum qui appell. in prou. deſ. &c. vbi abſentibus dumtaxat Reip. cauſa hoc priuilegium, conceſſum eſt, vt dum abſunt, ſe per procuratorem defendere non cogantur. Quia I. C. ibi non loquitur generaliter, ſed in caſu ſpeciali, impedimento ſcilicet appellationis, & peregrinationis cauſa ſuſcepto, vt eruditè concludit Odd. dicta q. 30. art. 4. num. 15.

Aut verſamur in impedimento neceſſa-
153 rio, ſed improbabili, & pęna digno, quod nimirum contigit propria culpa, vel delicto, vt patet in bannito, relegato, carcerato &c. & in caſu neceſſaria eſt procuratoris dimiſſio, vt communiter docent DD. & probat text. in l. Papinianus ff. de Minor. in l. ſed & ſi per pratorem §. 1. ff. ex quib. cauſ. mai. gloſſ. in l. 1. ff. de diuerſ. & temp. praſcript. vbi & Bart. num. 4. gloſſ in l. fin. ff. de reſt. in integr. & ibi Bart. num. 7. Alber. num. 3. gloſ. in dicta l. ſed & ſi per pratorem §. 1. & ibi Bart. Alber. gloſ. in l. nec non verbo defuncto ff. ex quib. cauſ. mai. Bart. in l. Papinianus ff. de mino. Alber. in l. ſi qua militi §. 1. num. 1. ff. ex quib. cauſ. mai. Cyn. in l. 1. C. de reſt. mil. num. 2. Alber. ibi num. 2. Fulgoſ. num. 7. Paul. de Caſt. num. 5. Zaſ. in l. quaſitum. num. 10. ff. de re Iud. Affl. in cap. ſancimus n. 89. Tit. quo temp. miles Innoc. in cap. querelam de procur. & ibi Abb. num. 7. & in d. cap. cum dilecti num. 13. de dolo Boich. in cap. 1. num. 4. de procur. Bart. Imol. in conſ. 3. num. 3. & ſeq. Ang. conſ. 65. & ne in recenſendis DD. magis tempus teram ab omnibus vbique recepta, eſt iſta concluſio.

Hinc eſt quod non ſuccurritur bannito,
154 aut relegato ex capite ſuæ neceſſariæ abſentiæ ſi procuratorem non dimiſit l. Papinianus de Min. Iaſ. in l. 2. num. 9. ff ſi quis caut. cum concord. ab eo adduct. Abb. in cap. querelam num. 7. de procurat. Quod tamen intelligas de,
155 bannito, qui non habetur pro mortuo, & quodammodo à relegato non differt, ità loquitur l. Papinianus ff. de Min. & ita vult. gloſſ. in cap. imputari de

*de Reg. Iur. in 6. argumentando à con-
traria ſenſu*: Nam bannitus, qui ha-
betur pro mortuo, nec non excom-
municatus, cui hominum conſuetu-
156 do eſt penitus interdicta cum pro-
curatorem habere non poſſint vt eſt
expreſſum *in l. ab hoſtibus ff. ex quib.
cauſ. mai.* Non teneutur procurato-
rem dimittere, & iuxta hunc ſenſum
procedit opinio *Abb. quam ipſe* com-
munem dicit, in *cap. intelleximus n. 5.
de Iud.*

Pròut etiam, qui uon ex proprio delicto
157 bannitus exiſteret, ſed potius pro-
pter partialitates & odia ciuilia, quã
propter iuſtitiam expulſus eſſet pro-
curatorem ex neceſſitate dimittere
non tenetur. *Angel. in l. 2. §. ſed quod
diximus & ibi Iaſ. in §. ſi quis iudi-
cio num. 9. ff. ſi quis caut. Alex. poſt
Imol. in l. recuſare §. fin. ff. ad Trebell.
Afflict. deciſ 19. in fin. Felyn. in cap.
accedens il 2. num. 4. extra vt lit. non
conteſt. vbl rationem reddit*, quod in
caſu circa cauſas, & lites ipſius ex-
pulſi timor eſſe debet, & quidem
quam iuſtitia ſperare poſſunt eius li-
tes in illa ciuitate, à qua per iniuſti-
tiam ipſe expulſus fuit?

Hinc quoque ſequitur; quod carcera-
158 tus ex proprio delicto procurato-
rem mittere tenetur alias hoc impe-
dimentum ad reſtitutionem ei mini-
me prodeſt. *Paul. de Caſtr. in dicta l.
quæſitum num. 2. & ibi* Alex. *num. 5.
poſt* Imol. *de re* Ind. Quod regulariter
intelligas de Carcerato qui procura-
159 torem mittere poteſt; nam ſi vel
procuratorem dimittere non poſſet
vel eſſet de ijs carceratis, cum quibus
nemini alloqui eſt permiſſum, vt po-
tè ſunt, qui in ſecretis tenentur, pro-
curatorem dimittere obligatus non
eſſet *Paul. de Caſt. in dicta l. quæſitum
& ibi Iaſ. num.* 10. *ff. de re iud.* Cæte-
rum qui dicantur carcerati, qui pro-
160 curatorem dimittere non valent,
vide *Bal. in l. ab eo* 8. C. *quom. & quãd.
iudex* Ang. *in l. ſi quis ſeruus num. 4. ff.
de Cuſt. reorum, & in l. miles* §. *qui-
dam ff. ad Leg.* Iul. *de Adult.*

Si verò à cauſa voluntaria tantum, ſed
non improbabili impedimentum pro.
manet, eo quod ſcilicet quis merca-
turæ voluntariæ, litis; aut alterius
161 domeſtici negotij, aut nuptiarum
cauſa abeſt indubitabilis conclusio
eſt quod procuratoris dimiſſio eſt ne-
ceſſaria alias impeditus nulla reſtitu-
tione dignus eſt. *gloſ. Bal. & aly in
l. ſed & ſi per pratorem* §. 1. *ff. ex quib.
cauſ. mai. vbi & Alb. Bart. in l. 1. num. 4.
ff. de diu. & temp. præſer. Ang. in dicta
l. 2. vbi & Paul. de Caſtr. num. 2. ff. ſi
quis caut. Alber. in l. diuus num.* 11. *ff.
de reſt. in integ. Zaſ. in dicta l. quæſitum
ff. de re iud. num. 9.* vbi hoc exempli-
ficat in eo qui nuptiarum cauſa abeſt,
vel peregrinatur. *Bal. in cap. 1. num. 7.
de mil. vaſſallo Pariſ. conſ. 99. num. 4.
Abb. in d. cap. querelam num. 7. & dicto
cap. cum dilecti num.* 13. Habemus
etiam textum clarum in *l. 1. ff. cum
qui appell. in prou.* deſumitur etiam
ratio *ex l. 1. in fin. ff. de proc.* vbi DD.
paſſim.

Si denique quis contumaciter abſit, vel
162 otioſè aut voluptuosè alibi tempus
terat, ſi procuratorem non dimittat
non ſolum reſtitutione indignus eſt,
ſed mulctari debet text. eſt ſingularis
in *dicta l. 2. §. ſi quis iudicio. verſ. quid
enim ſi Romæ eſſet.* Hoc autem limita in
eo, qui priuilegiũ habet non compa-
rendi, ratione dignitatis, vel altera de
163 cauſa, ſed intellige iuxta ſequen-
tem diſtinctionem. Aut priuilegium
eſt expreſſum, faciens ipſos exemptos
ne perſonaliter compareant, & adhuc
per procuratorem comparere tenen-
tur *Paul. de Caſt. in dicta l. 2. §. ſi quis
iudicio num. 2. per l. fin. C. de in iuſ. voc.*
Aut priuilegium eſt generale, & in
caſu ſi eſt perpetuum tenetur procu-
164 ratorem mittere, ſi eſt temporale
ſecus. *ita Bar. in l. 1. num. 4. ff. de diuerſ.
& temp. præſ. & in dicta l. 2. §. ſi quis
iudicio num. 2. ff. ſi quis caut. vbi* Bal.
*num. 3. Iaſ. num. 7. Alber. num. 5. Zaſ. in
l. quæſitum ff. de re iudic. nu.* 8. vbi mul-
ta refert exempla. *Abb. in dicto cap.
querelam num. 7. & in dicto cap. cum di-
lecti num.* 13. *Dec. conſ. 699. num.* 12.
cum concord. vbi ita Bononiæ Iudica-
tum teſtatur *per Card. Portuen. tunc
Sedis Apoſtolicæ legatum per l. fin. C. d.
procur. & l. pars literarum ff. de iudice
Item facit l. nec magiſtratibus ff. eod. &
l. 2. ff. de in ius voc.*

His poſitis quæritur an in caſu, quo le-
165 gitime impeditus procuratorem
mittere non tenetur ſaltem excuſato-
rem

rem mittere ſit obligatus, vt in integrum reſtitutio ei competat, & quòd neceſſum ſit excuſatorem mittere communiter ſentiunt DD. clarè tenet *gloſſ. in dicto cap. cum dilecti verbo reſponſalem de dolo Bart. in dicta l. quæſitum num. 5. Bald. in dicto cap. querelam num. 3. de procur. Odd. pleno calamo alios referens part. 1. quæſt. 30. art. 1.* & eſt bonus textus in dicto *cap. querelam de procur. in cap. tenor. de re iud. & in can. placuit diſt. 18.*

Sed cum diſtinctione procedendum puto in caſu: Aut quæritur an neceſſum ſit excuſatorem mittere, vt contra legitimè abſentem procedi non poſſit, ſi verò procedatur iudicium ipſo
166 iure ſit nullum; & affirmatiuè reſpondeo, & ita communiter loquuntur DD., adeò vt allucinentur, qui *gloſſ.*, & illorum dicta aliter intelligunt. Aut quæritur verum neceſſum ſit excuſatorem mittere, vt in integrum reſtitutio competat, & ſi non mittatur denegari debeat, & reſpon-
167 deo negatiuè, quod & in terminis docet *Alex. in l. recuſare §. fin. num. 5. ff. ad Trebell.* Cæterum nota, quòd vbi excuſator eſt neceſſarius, ſine mandato non admittitur. ita com-
168 muniter DD. vt teſtatur. *Rub. Alex. in tract. de procur. in crimin. numer 315.*

Cæterum ſi legitimè impeditus procu-
169 ratorem miſſit, & mortuus ſit, vel altero neceſſario impedimento detentus fuerit, excuſatus remanet. ita docet *gloſ. Bart. & alij in l. fin. ff. de reſt. in integr. Innoc. in dicto cap. querelam verſ. ſed melius de procur. Felyn. in cap. accedens il 2. num. 5. extra Vt lit. non conteſt.* & in ſpecie quòad procuratorem dimiſſum defunctum, eſt text. *in l. ſed & ſi per prætorem §. 1. ff. ex quib. cauſ. mai. & in l. nec non in princ. ff. eodem* Quoad procuratorem verò infirmatum, aut aliter impeditum tradit *Io. Fabri in l. 1. col. 2. de reſt. mil.* & euidenti ratione fulcitur, quia non ſtetit per Dominum abſentem, vel aliter impeditum quin ſatisfecerit legi procuratorem idoneum dimittendo.

Hoc idem dicendum vbi, qui tenetur
170 procuratorem mittere, ideò non mittit quia illum commodè habere non poteſt. *Innoc. in dicto cap. querelam verſ. ſed melius de procur. gloſſ. in cap. imputari de reg. Iur. in 6.* & in his terminis intelligendus eſt *Fulgo. in l. fin. num. 4. ff. de reſt. in integ.* & ita ſine ſcrupulo dicendum, quidquid dicat
171 *Paul. qui* nihil allegat *in l. 1. num. 5. C. de reſt. mil.* eſt enim *text. clarus in l. Papinianus ff. de Minor. ibi: cum potuerit adire Prætorem per Procuratorem*, facit etiam text. *in dicta l. ſed & ſi per prætorem §. 1. ff. ex quib. cauſ. mai* ibi: *quia potuit procuratorem relinquere* eſt etiam text. *in l. ab hoſtibus ff. ex quib. cauſ. mai.* ibi: *quia nec procuratorem habere poſſunt.* prædicta autē intelligas
172 de abſente ex cauſa aliqua neceſſaria licet improbabili, vel aliter impedito ita vt rebus ſuis supereſſe nequeat, non autem de abſente merè voluntariè contumaciter, vel improbabiliter, quia etiam ſi non poſſit dimittere non excuſatur, vt eruditè diſtinguit *Odd. de reſt. part. 1. quæſt. 30.* & pleno calamo probat *art. 15. n. 72. vbi num. 74. cum Bart. in l. idemque ff. pro ſocio.* Quæſtionem ſoluit, An in dubio præſumatur, quòd procurator inueniri potuerit, dicens quòd ſi ſi-
173 mus in ciuitate vel loco inſigni vbi peritorum copia adſit, commodè dimitti potuiſſe præſumitur, alias ſecus; quod & notat *Ang. in l. 2. §. ſi quis iudicio ff. ſi quis caut. ante finem Paul. de Caſtr. in l. quæſitum num. 2. ff. de re iud.*, Et ſine controuerſia procedit, vbi incommoditas ab exigua copia peritorum hominum proueniret, nam ſi à paupertate, vel altera cauſa con-
174 ſimili, hoc caſu nihil facit conſideratio ſuper qualitate loci; verum ſcilicet ſit inſignis, nec ne.

Ex deductis ergò patet concluſio, quòd
175 vbi quis procuratorem mittere tenetur, mittere debet cum inſtrumento procuratorij, vt aduertit *Ang. in dicto §. ſi quis iudicio*, ſi autem non mittat, ex hoc capite iuſtæ abſentiæ non reſtituitur. Vnde videndum remanet an ſaltem ex æquitate clauſulæ generalis in integrum reſtitui de-
176 beat. Ad quod affirmatiuè reſpondeo *cum Bald. in l. 2. §. ſi quis iudicio. verſ ſed verum. ff. ſi quis caut. idemque ibi ſentit Alex. n. 10. & in l. recuſare §. fin. n. 5. per l. 1. C. ex quib. cau. mai.*

Et

Ecquidem non ſolum maiores reſtituuntur ex cauſa abſentiæ in prætorio Edicto expreſſa, de qua ſatis dictum
177 eſt; ſed ex alijs cauſis, de quibus ipſe Prætor nullam ſpecialem mentionem facit; comprehenſis tamen ſub generali clauſula poſita *in l. 1. in fin. ff. ex quib. cauſ. mai.* ibi: *Et ſi qua alia mihi iuſta cauſa videbitur in integrum reſtituam*. Ex qualibet enim iuſta cauſa per hæc verba Prætor, ſe reſtitutionem daturum pollicetur, vt
178 communiter docent *DD.* conſiderantes neceſſariam fuiſſe huius generalis clauſulæ expreſſionem, quod & euidenter indicant verba textus in *l. ſed & ſi per prætorem §. fin. ff. ex quib. cauſ. mai.* ibi: *Item, inquit Prætor, ſi qua alia mihi iuſta cauſa videbitur, in integrum reſtituam. Hæc clauſula edicto inſerta eſt neceſſariò, multi enim caſus euenire potuerunt, qui deferrent reſtitutionis auxilium: nec ſingulatim enumerari potuerunt, vt quoties æquitas reſtitutionem ſuggerit, ad hanc clauſulam erit deſcendendum*. Ex quibus verbis, *vt quoties æquitas reſtitutionem ſuggerit*, ſatis euidenter deſumitur
179 Iudicis arbitrio permiſſam eſſe extenſionem, vel reſtrictionem clauſulę generalis; prout nimirum ei æquitas ſuggerit, ità poſt *Alber. in d. l. ſed & ſi per prætorem §. fin.* concludit *Odd. de reſt. p. 1. q. 8. art. 6.* Et habemus text. *in l. nec non §. quod eis ff. ex quib. cauſ. mai.* ibi: *Quod eis, inquit Prætor, per Leges, Plebiſcita, Senatus conſulta, Edicta, Decreta Principum licebit, qua clauſula illud pollicetur reſtituturum, ſi leges permittant; ſed ſi leges non prohibeant*. Ex his enim verbis euidenter patet, quod dummodò non adſit expreſſa, & ſpecialis legis pro-
180 hibitio, vi, & poteſtate clauſulæ generalis, Iudex arbitrio ſuo in integrum reſtitutionem concedere poteſt.

Verum tamen eſt, quod reſtitutio proueniens vi clauſulæ generalis conſiderari non poteſt, vti remedium ex-
181 traordinarium ſicut ſunt cæteræ reſtitutiones, ſed ſolum vti ſubſidiarium, vt communiter concludunt DD. ſignanter *Corn. conſ. 87. num. 2. lib. 1. Alc. in l. filius fam. §. in hac ff. de verb. oblig. Ruin. conſ. 120. lib. 5. per tot Burſat. conſ. 87. num. 1. & ſeqq.* Quare concludendum tunc ſolum locum habere poſſe, vbi ceſſat remedium ordinarium, cum ſcilicet læſus non aliter à damno paſſo reſurgere
182 poteſt, quam ſi in integrum reſtituatur; & hoc eſt indubitabile, quoties æquitas reſtitutionem ſuadeat. Vt autem agnoſcamus, in quo huius generalis clauſulæ æquitas conſiſtat, certa ſit regula, quòd impeditus rebus ſuis ſupereſſe, ſi ex hoc impedi-
183 mento læſus ſit, aduerſus damnum paſſum in integrum reſtitutionem conſequi debet; ſi tamen impedimentum neceſſarium fuerit, vt ad literam docet text. *in l. non enim ff. ex quib. cauſ. mai.* ibi: *Non enim negligentibus ſubuenitur, ſed neceſſitate rerum impeditis. Totumque illud arbitrio Prætoris temperabitur: id eſt vt ita demum reſtituat, ſi non negligentia, ſed temporis anguſtia non potuerunt litem conteſtari*.

Hinc etiam dico, quodlibet impedimentum, aut conſiderari poſſe, vti proueniens à perſona actoris læſi, vel à perſona aduerſarij, aut à perſona Iudicis, vel à perſona tertij, aut mero caſu fortuito.

Si ſermo ſit de impedimentis prouenientibus à perſona ipſius læſi, vtique inſpiciendum, quòd procedere poſſunt defectu animi, & defectu corporis. Et quoniam inter animi impedimenta, ex quibus quis in damnum incidit, & propterea auxilium petit, frequentiora ſunt error, & ignorantia, de his antequam ad vlteriora procedam planè agendum eſt, fine inculcatione tamen eorum, quæ de errore DD. docent, cum ijs, quæ de ignorantia tradunt, nam licet vix eſſe poſſit, ne in errore aliqua adſit
184 ignorantia, & in ignorantia aliquis error, vt ſingulariter colligitur ex *l. fin. in fin. ff. pro Socio.* error tamen, & ignorantia differunt inter ſe, vt patebit ex infra dicendis.

Sic igitur cum omnis error, & ignoran-
185 tia, aut circa ius, aut circa factum conſiſtat. Vt cognoſcamus an error facti ſit iuſta cauſa reſtitutionis in integrum, diſtinguendum eſt inter errorem, qui conſiſtit in facto proprio, & errorem, qui contigit in facto alie-

S no.

no. Nam ſi error contingat in facto
proprio, & ſimus ante ſententiam,
186 & rem iudicatam, vbi non reuo-
catur ipſo iure; iuxta notata *in l. er-
ror C. de iur. & fact. ignor.* eò quòd
propter nimiam negligentiam non ſit
excuſabilis, quæ erroris præſumptio-
nem excludit, & malitiæ potius indi-
tium præbet *ad not. per Bart. in l. quod
Nerua ff. depoſ.* Nec per reſtitutio-
nem in integrum reuocatur, vt benè
colligitur ex diſtinctione *Bart. in l. 2.
num. 9. ff. de confeſſis*. Eadem ſiqui-
dem militat ratio in deneganda reſti-
tutione, quæ iure impertitur rerum
neceſſitate impeditis; non verò ne-
187 gligentibus datur *l. non enim ff. ex
quib. cauſ. mai.* Bart. *in dicta l. 2. ferè
per tot vbi nu. 9. &* 10. aduertit tunc
188 errorem in facto proprio reuocari
ipſo iure ante ſententiam quandò fa-
ctum licet proprium, eſt valdè impli-
citum, & obſcurum, puta ſi nimis an-
tiquum, aut intricatum, quæ & in
ſpecie exemplificant Bart. *in l. ſi res
num. 1. ff. de leg. 1. Paul. de Caſtr. poſt
Bart. in d. l. 2. ff. de confeſſis Dyn. &
alij in d. l. ſi res.*

Quòd ſi error contingat in facto pro-
189 prio, & ſimus poſt ſententiam, &
rem iudicatam, ſi ante ſententiam
ipſo iure tutus fuiſſet, & poſt ſenten-
tiam reſtitutionis ope adiuuatur ex
hac clauſula, quod irrefragabiliter
colligo ex *Bart. in d. l. 2. nu. 9. & 10.
& in l. cum fideicommiſſum num. 4. ff.
eodem vbi gloſſ. Paul. & alij.* Habe-
mus etiam textum notabilem *in l. 2.
ff. de except. rei iud. & in l. qui cum
hærede ff. de act. & oblig. nec non in l.
ſi mater* §. 1. *ff. de except. rei iud.* ex
quibus iutis locis æqualiter colligi-
tur, quòd ſi quis duas actiones ha-
bens, vnam ex his non intentet,
190 quod putaſſet ſibi non competere,
& ex illa agere non poſſe: alteram
verò intentauerit, & ſuccubuerit,
non obſtante re iudicata reſtituitur.

Si verò error in alieno facto contingat,
& ſimus ante ſententiam, & rem iu-
191 dicatam, hoc caſu in integrum re-
ſtitutio non eſt neceſſaria, quia error
huiuſmodi vti iuſtiſſimus emendari,
& reuocari poteſt *l. error C. de Iur. &
fact. ignor.*

Si autem eſſemus poſt ſententiam, &
192 rem iudicatam, quia regulariter
ipſi iure error reuocari non poteſt,
ad ipſum reuocandum in integrum
reſtitutio concedi debet, ità *gloſſ. in
l. 2. ff. de Confeſſis*, quam ad hoc ex-
preſsè ponderat, & ſequitur *Bart. &
Ang. in l. fin. Petr. in d. l. error, &
ibi Bart. num. 7. Fulgoſ. num. 3. Paul.
de Caſtr. num. 6. Alber. num. 4.] Card.
Alban. in l. de ætate §. ex cauſa num. 2.
ff. de inter. act. Franc. Marc. deciſ. 516.
num. 6. Odd. de reſt. in integr. part. 1.
q. 8. art. 12. num. 19. & per tot*, vbi
quæſtionem hanc varijs dubitationi-
bus, & limitationibus exornat.

Quid autem dicendum ſit de errore iu-
193 ris an ſit iuſta cauſa reſtitutionis in
integrum ex clauſula generali. Re-
gulam negatiuam pone cum *Bart. in
l. diuus num. 2. ff. de re iud. & in l. cum
fideicommiſſum num. 4. ff. de confeſſ.
Alex. conſ. 165. num 10. lib. 6.* Nam
ignorare, quæ iuris ſunt eſt culpa
lata, culpa verò lata, & negligentia
194 idem ſunt, & conſequenter reſtitu-
tio dari non debet *l. non enim ff. ex
quib cauſ. mai* ibi: *Non enim negli-
gentibus ſubuenitur, ſed neceſſitate re-
rum impeditis.*

Hanc tamen regulam limita, vbi error
195 iuris iuſtus fuiſſet, text. eſt ad lite-
ram in *l. ſicut 2. ff. de reſt. in integr.*
ibi: *aut iuſtum errorem*, affirmat *Ful-
goſ. in l. cum quis num. 23. C. de Iur.
& fact. ignor.* vbi ait, quod id, quod
præſtat minoribus ætas, præſtat maio-
196 ribus iuſtus error. Idem docet
*Alex. in conſ. 165. num. 10. lib. 6. vbi
cum Bart. in l. 1. n. 2. ff. ſeparat.* dicit,
quòd ex iuſtiſſima cauſa, quis etiam
aduerſus errorem iuris debet reſtitui.

Difficultas reducitur in cognoſcendo,
quæ nam ſit iuſta cauſa errandi in iu-
re. Et ad hæc duo reduci exiſtimo.
Vbi nimirum ius eſſet implicitum, &
obſcurum, perplexum, & dubium,
cuius ignorantia æquiparatur igno-
rantiæ facti *Caualer. deciſ. 81. num. 2.*
& ita deciſum à Rota Florentina te-
ſtatur *Ridolf. in prax. part. 1. cap. 9.
num. 193.* adeòut quilibet etiam pe-
ritiſſimus errare poſſet, quod & po-
teſt contingere in facto proprio an-
tiquo, & implicito cuius vera cogni-
tio vix haberi poteſt. Vel vbi quis
ideò errauit, quia peritiores conſule-
re

re non potuit l. iuris C. qui adm. cum
ibi not.per omnes DD. Aut ſi conſuluit
malum, atque erroneum conſilium
reportauit, vt aduertit Bart. in l. bo-
norum 2. ff. de bonor. poſſeſſ. ſequitur
Alex. in conſ. 184. lib. 2. & plenius in
conſ.76. num.11. lib.7.

Limita etiam in illis perſonis, quibus
198 errantibus in iure parcitur, vt ſunt
mulieres, milites, ruſtici, de quibus
infrà.

Vt etiam agnoſcamus, an ignorantia ſit
iuſta cauſa reſtitutionis in integrum,
ex generali clauſula impartienda, di-
ſtinguendum eſt inter ignorantiam
199 facti, & ignorantiam iuris. Quòad
ignorantiam facti nulla prorſus eſt
dubitatio, quòd ex hac generali
clauſula in integrum reſtitutio dari
debeat, ità vno ore affirmant DD.
qui quoniam infiniti ſunt nonnullos
duntaxat refero, ità originaliter do-
cet Bart. in l. 1. §. ſi quis ff. de itin.
act. priu. & ibi omnes. Idem Bart. in
l. filius familias §. in hac ff. de verb.
obl. nec non in l. Aemilius ff. de minor.
num. 5. Gloſſ. in l. ſi partem §. 1. ff.
quemadm. ſeruit. amit. gloſſ. in l. Atti-
licinus ff. de ſeruit. ruſt. prad. Fulgoſ.
in l. ſi ſic ff. quemadm. ſeruit. amit.
Alex. conſ.169. num. 10. lib. 2. conſ. 8.
num.27. lib.3. conſ.3. n.12. lib.5. & in
conſ.77. nu.6. lib.6. Loffred. cum mult.
concord. conſ.16. n.11. Corn. conſ. 229.
num. 12. per tot con concord. innumeris
lib.2. & conſ.198. num.9. lib.3. Cuman
conſ.147. num. 4. Barbat. plenè conſ. 9.
num.3. & 4. lib.1. Bertrand. conſ.201.
num.4. lib.4. conſ.179. num. 5. eod. &
conſ.81. num.5. lib.6. conſ. 28. n.6. lib.
8. Gozad. conſ.56. nu. 10. & 11. Grat.
conſ.91. num. 53. lib.1. Hippol. Marſil.
conſ.99. nu.13. Alex. de Nauo conſ.22.
num. 2. & conſ. 23. in fin. vbi de com-
muni omnium doctorum Ruyn. conſ. 26.
n.19. & 32. lib.3. Guid. Pap. conſ.137.
num.4. conſ.191. n.3. conſ 88. num.10.
plenè Odd. de reſt. p. 1. q. 8. art. 9. per
tot. vbi quæſtionem hanc varijs am-
pliationibus, & limitationibus exor-
nat, inter quas hæc vnica limitatio
200 ſecundum aliquos nullam exceptio-
nem patitur, ſi nempè ignorans age-
ret de lucro captando, quia ignoran-
tia propria cum damno alterius non
prodeſt. Anguiſc: conſ.3. nu. 8. lib. 1.
Villab. commun. opin. verſ. reſtitutio
num.40. Et quidem ignorantia non
prodeſt in lucris l. iuris ignorantia ff.
201 de iur. & fact. ignor. Sed non placet
neque aſſentiendum generali huic li-
mitationi puto, quia generalis regu-
la, quòd ignorantia non prodeſt in
lucris, iuxta dictam l. iuris ignoran-
tia, & doctrinam Bart. in l. ſi duo ff.
202 de acquir. hared. intelligi debet de
ignorantia iuris; nam in ignorantia
facti potius contrarium eſt dicendum,
per dictam l. iuris ignorantia, la prima
& l. error fact. ff. de Iur. & fact. ignor.
203 Et hoc verius puto, tum ex præal-
leg. iuribus tum ex not. in l. ſi quis
Titio, & l. ſi quis ita ſtipulatus ff. ex
quib. cauſ. maio. Vbi ex capite abſen-
tiæ, quis ad lucrum hæreditatis, vel
legati reſtituitur.

Incontrouertibiliter autem limita præ-
fatam concluſionem, quod facti igno-
rantia ſit iuſta cauſa reſtitutionis in
integrum ex generali clauſula, in
204 ignorantia ſupina, & craſſa, quæ
neminem excuſat l. nec ſupina ff. de
Iur. & fact. ignor. l. non enim ff. ex
quib. cauſ. mai. ibi: Non enim negli-
gentibus ſubuenitur.

At quæ dicatur ignorantia ſupina, non
205 ſine quæſtione Doctores exponunt;
breui tamen hac regula quæſtiones
omnes de medio tolluntur; quòd ſci-
licet ibi ignorantia ſit ſupina, & in-
excuſabilis, vbi præſumitur ſcientia,
non enim hæc duo ſimul ſtare poſſunt,
quòd eodem tempore circa eamdem
rem, & præſumatur ſcientia, & ſit
206 veriſimilis ignorantia. Sed quia
ignorantia præſumitur cap. præſumitur
ignorantia de Reg. Iur. in 6. Scientia
verò non, niſi probetur l. ſi Tutor pe-
207 titus, vbi Bal. C. de pe. tut. quoſdam
generales caſus expono, in quibus
ſcientia de iure præſumitur, ignoran-
tia autem non eſt veriſimilis.

Dico igitur quod in facto proprio præ-
208 ſumitur ſcientia, & non eſt veriſi-
milis ignorantia l. plurimum ff. de iur.
& fac. ignor. vbi gloſſ. in verbo de iure
idem ſentit gloſſ. in l. regula ff. de iur.
& fac. ign. Angel. in l. Labeo ſcribit §.
cauſa ff. de ædilit. edict. Bald. in l. qui-
cunque num. 2. C. de ſeru. fug. Aymon.
conſ.225. num.8. plenè Socin. in tract.
fallent. reg.175.

Digitized by Google

In facto vicini, & domeſtici palam fieri
209 ſolito præſumitur ſcientia *Bald. in d. l. quicunque num. 2, l. de tutela C. de reſt. in integr. l. conſenſu §. ſuper ſeruis C. de rep. Bellam, conſ. 46. n. 17.*

In Tutore non redditur excuſabilis
210 ignorantia, quòad facta pupilli *cap. penult. vbi Abb. de Reg. iur. cap. innotuit §. habito & ibi gloſſ. verſ. ignorantiam de elect. Alba. conſ.* 18. *nu.* 1. *ſub n. 3.*

Vbi agitur de facto conſanguinei, aut
211 coniuncti, ſcientia præſumitur *l. de Tutela C. de reſtitut. in integr. Cephal. conſ. 314. num. 19. lib. 3. Rol. à Valle plenè conſ. 3. num. 99. lib. 1. Benintend. deciſ. 69. num. 5.* Vide quomodò limitat *Natta conſ.* 162. *n.* 41.

Ex temporis diuturnitate præſumitur
212 ſcientia, & ad iuſtificandam ignorantiam, non ſufficit iuramentum illius, qui ipſam allegat *Aym. de antiq. temp. part. 4. §. materia num. 62.*

In facto notorio ſcientia quoque præſu-
213 mitur *Bart. poſt gloſſ. in l. ſi Tutor petitus C. de peric. tut.* qui & hoc notari aduertit *in l. 1. C. de recept. & in l. 1. C. qui & adu. quos Socin. Reg. 176.*

Itidem ſcientia præſumitur in facto, cui
214 quis fuit præſens *Bald. poſt gloſſ. in d. l. ſi Tutor petit. C. de peric. tut.* pleniſſimè *Bald. in d. l. quicunque n. 2.*

Neque excuſatur ignorantia in eo, qui
215 factum aliquod ex officio ſcire debet *Bald. in d. l. ſi Tutor Alb. conſ.* 18. *n.* 1. & 3.

In eo pariter, qui alicuius facti partem
216 nouit ſcientia præſumitur, quòad totum factum, text. eſt in *l. non eſt ferendus ff. de tranſact. Bald. in d. l. ſi Tutor petitus Socin. d.* Reg. 176. *fall.* 6. *Alba. d. conſ.* 18. *n.* 3.

Scientia denique præſumitur in eo, qui
217 alicuius facti Scripturas per aliquod tempus in manibus habuit *Bertran. conſ.* 179. *n.* 5. vbi loquitur de habentibus ſuorum defunctorum Scripturas in capſa *Benintend. deciſ. 69. n. 5. & deciſ. 71. n. 6. Aret. conſ. 15. in fin.*

Ex his ſatis colligere potes quando præ-
218 ſumatur ſcientia, vel ſaltem non ſit excuſabilis ignorantia; cæterum plura ad rem vtilia refert *Socin. reg.* 175. *per tot ex Dec. conſ.* 303. *nu.* 5. & 474. *num.* 14. *Aym. de antiq. temp. part. 4. §. materia n. 71. Rol. à Valle conſ. 3. n. 99. Benintend. deciſ. 69.*

Quòad verò ignorantiam iuris, an ſit in-
219 ſta cauſa in integrum reſtitutionis ex hac generali clauſula, perſpiciendum eſt, vtrum verſemur in caſu, quo iuris ignorantia prodeſt, vel ſaltem non nocet, aut è contra. Nam in caſu, quo prodeſt vel ſaltem non nocet reſtitutio non eſt neceſſaria, quia iure communi ſatis cautum eſt eum non lædi, qui ius ignorauit, quapropter reſtitutio locum habere non poteſt, quia non adeſt læſio:

In caſu autem, quo iuris ignorantia non
220 prodeſt, vel nocet, reſtitutio locum habet, ſi modò æquitas ſuadeat. Hinc eſt quòd difficultas quæſtionis ad hoc reſtringitur, quando iuris ignorantia proſit, vel non; noceat, vel non, circa quod varias habemus leges, diuerſas theoricas tradentes, & in ſpecie textus eſt in *l. regula ff. de iur. & fact. ignor. in cap. turbatur 1. q. 4.* Et quoniam qui bene diſtinguit
221 proximus eſt veritati, ex mente prædictorum aliorumque iurium, de quibus *per tot Tit. ff. & C. de fact. & iur. ignor.* ad maiorem claritatem inſpiciendum per neceſſum puto, an agatur de lucro captando, vel de damno vitando.

Sic igitur ſi quæramus vtrum ad lucrum
222 captandum iuris ignorantia proſit, vel non; regula erit negatiua, ita quòd lucrum omiſſum per iuris ignorantiam, ex hac cauſa recuperari non poſſit, text. eſt ad literam in *l. iuris ignorantia la 2. ff. de Iur. & fact. ignor.* ibi: *Iuris ignorantia non prodeſt adquirere volentibus, ſuum verò petentibus non nocet.*

Si verò quæramus, an ad damnum vi-
223 tandum, iuris ignorantia noceat, vel non, Regula eſt negatiua, vt ad literam colligitur ex *d. l. iuris ignorantia*, ibi: *ſuum verò petentibus non nocet*, vbi & *gloſſ.* affert exemplum in ſolutione indebiti per iuris errorem, ſeu ignorantiam: Vndè patet hanc regulam procedere, vbi agitur de verò damno vitando, puta quia aliquid per iuris errorem de noſtro dedimus, aut alienauimus. Nam ſi ageretur de damno, quod conſiſtit in non proſecutis iuribus, & actionibus

intra

intra legitima tempora valdè, dubita-
224 rem, & negatiuè concludendum
crederem, ſi qui errauit peritiores
conſulere potuit, & non conſuluit,
text. eſt expreſſus *in l. Regula ff. de iu-
ris & fact. ignor. §. ſed iuris*. ibi: *Sed
iuris ignorantiam non prodeſſe, Labeo
ita accipiendum exiſtimat, ſi Iuris con-
ſulti copiam haberet, vel ſua prudentia
inſtructus ſit; vt, cui facile ſit ſcire, ei
detrimento ſit iuris ignorantia.*

Si autem peritiores conſulere non po-
225 tuit aliter dicendum eſt, vt eruditè
aduertit *Odd. de reſt. part.* 1. *q.* 8. *art.*
11. *num.* 82. §. *ſi autem*, conſulendus
in hac inuoluta quęſtione, an iuris
ignorantia ſit iuſta cauſa reſtitutionis
in integrum.

Cæterum nota Iura, & Regulas ſupra
226 expreſſas non procedere in errore
Iuris naturalis, quod ignorare nulli
eſt permiſſum, quapropter neque vbi
ageretur de graui damno vitando hu-
ius ignorantiam allegare ſufficeret, vt
euidenter patet ex not. *in cap. turba-
tur* 1. *q.* 4. & in his terminis intelligi
debent verba text. *in d. l. Regula §. ſi
quis ius ignorans.*

Quid verò dicendum ſit de forenſi pro-
227 propter ignorantiam iuris munici-
palis læſo, non leuem dubitationem
inducit. Sed tu dic ex hac generali
clauſula ei reſtitutionem competere.
Ignorantia enim, quæ etiam pruden-
tiſſimos falleret, eſt iuſta cauſa reſti-
tutionis *l.* 1. §. 1. *ff. de Itin. act. priuat.
vbi Bart.* quod & communiter affir-
mant *Innoc. Io: Andr. Compoſt. & alij
in Rubr. extr. de Donat. Hipp. Marſil.
in l. fin. num.* 78. *ff. de iur. omn.* Iud.
Alex. conſ. 38. *nu.* 23. *lib.* 2. Caball. de
Vſur. num. 747. *Zillett. inter conſ. cri-
minal. conſ.* 57. *Rol. à Valle conſ.* 41.
num. 26. *lib.* 3. Cephal. *conſ.* 146. *n.* 39.
lib. 1. *Gabriel. Tit. de conſuet. concl.* 2.
n. 18. *Put. deciſ.* 350.

Hæc tamen limitanda puto, vbi foren-
228 ſis continuò in aliqua ciuitate, vel
loco negotia facerer. Non enim
prætextu ignorantiæ ſtatutorum illius
ciuitatis reſtituendum dicit *Barbat.
conſ.* 56. *num.* 16. *&* 17. *lib.* 2. Excu-
ſabilis ſiquidem talis ignorantia non
eſt in caſu quia, qui cum aliquo con-
trahit illius conditionem ſcire debet
229 alias ſibi imputet *l. qui cum alio ff.
de Reg. Iur.* Et pari ratione, qui alibi
contrahit loci conſuetudinem, &
conditionem in quo contrahit noſſe
230 debet; eo quod illud ſortitur fo-
rum ratione contractus, & ſecundum
illius loci iura iudicandum eſt, quod
notandum aduertit *Odd. de reſt. part.*
1. *q.* 8. *art.* 12. *n.* 105.

His poſitis opportunè de his agendum
exiſtimo, qui vel iure ipſo, vel ope
reſtitutionis in integrum à iuris igno-
rantia excuſantur, vtpotè ſunt Mulie-
res, Milites, & Ruſtici in quibus le-
galis ſimplicitas præſumitur.

Mulierum quanta ſit fragilitas, & im-
prudentia ſatis diffuſè explicant Phi-
loſophi, & omnes hi, qui de rebus
naturalibus ſcripſerunt, quod & no-
ſtris Iuris peritis cognoſcentibus, non
mirum ſi fauore muliebris ſexus plu-
ra in iure priuilegia conſcripta repe-
231 riantur, hæc verò non ob ſexus præ-
rogatiuam, ſed infirmitatem intro-
ducta.

Certi enim iuris eſt quòd eorum, quæ
ſciri debent facilius in mulieribus,
232 quam in maribus ignorantia præ-
ſumitur, vt in ſpecie colligitur ex *l. ſi
adulterium cum inceſtu §. fratres ff. de
adulter. & in l. cum de indebito §.* 1. *ff.
de probat. & ex l.* 2. *in fin. ff. de Iur.
fiſc. communiter docet Bart. in l. fin.* C.
de Iur. & fact. ignor. quem ſequitur
Fulgoſ. Afflict. in cap. 1. §. *item Sacra-
menta in* 3. *notab. nu.* 24. *Tit. de pact.
iuram. firm. Dec. in l. fœmina num.* 32.
ff. de reg. iur. Curt. *in l. ſi quis id quod
num.* 36. *ff. de iuriſd. omn. iud.* Curt.
in l. fin. §. fin. C. *de Iurament. calum.
Hippol. ſing.* 450. *Alex. conſ.* 127. *nu.* 2.
lib. 2. Capyc. *deciſ.* 159. *num.* 22. *&* 23.
Gram. deciſ. 76. *num.* 10.

Vndè factum eſt, quòd in pluribus caſi-
bus aduerſus iuris ignorantiam, vel
233 ipſo iure, vel ope reſtitutionis mu-
lieribus ſpecialiter ſuccurritur; quos
aliquos numerat *Odd. de reſt. part.* 1.
q. 10. *art.* 2. quia tamen determinata
regula de illis afferri non poteſt, &
vix etiam penè ſecurè regula conſti-
tui poteſt, quod in caſibus in quibus
agitur de conſumando rigore iudi-
ciorum propter iuris ignorantiam
mulieres non excuſentur. Ideò re-
gulam pono, quòd & vbi ipſo iure
mulieribus ſuccurri ſpecialiter prohi-
birum

bitum reperiretur ope ſaltem reſtitu-
234 tionis ex generali clauſula ſuccurritur *Ridolfin. in prax. part. 1. cap. 13. num. 459.* ſi tamen hoc faciendi iuſta cauſa adſit; videlicet ſi per imperitiam, & muliebrem ſimplicitatem errauerint, vt aduertit *Fulgoſ. in l. de die §. qui mulierem ff. qui ſatiſd. cog.*

Non enim valet abſolutè argumen-
235 tum, eſt mulier, ergo in integrum reſtitutio ei competit; quia ſolus ſexus non eſt iuſta cauſa reſtitutionis, vt infrà de Ruſticis etiam dicam. Quinimò nec iuſtam cauſam credo ſi mulier per imperitiam, & ſimplicitatem
236 muliebrem in errorem incidat, dum peritiores conſulere poterat, & iuxtà hunc ſenſum communem opinionem DD. procedere intelligit *Odd. de reſt. d. part. 1. quæſt. 10. art. 4. num. 23. poſt Iacob. de Guidon. de Accumulo inter conſ. vlt. volun. conſ. 159. num. 37.* & ad propoſitum faciunt, quæ tradit *Pechius tract. de teſtam. cap. 6. num. 4. & in terminis Aret. in l. 1. C. ſi adu. del.* Nec obſtat quòd & maribus, vbi
237 non poſſunt peritiores conſulere in integrum reſtitutio competat *l. regula §. ſed Labeo ait ff. de Iur. & fact. ign.* Et conſequenter quod nihil ſpeciale mulierum fragilitati ſuccurreret. Quia hoc ad muliebris ſexus fauorem ſpeciale habemus, quòd in dubio ſemper præſumitur mulieres peritiores
238 conſulere non potuiſſe; quòd ſecus dicitur in maribus. Et hoc propter domeſtica mulierum impedimenta, nec non attenta illarum naturali imprudentia, vnita modicæ, vel fortè nullæ fori conſuetudini *l. cum de in-*
239 *debito §. ſin autem is ff. de probat.* ibi: *forenſium rerum expers*, ita tenet *Salyc. in l. iuris C. qui adm.*

Et quidem non leuis eſt quæſtio, cui in-
240 cumbat onus probandi potuiſſe, vel non potuiſſe peritiores conſuli, quæ meo iudicio ſequenti diſtinctione facile tollitur: vel loquitur de perſonis non priuilegiatis, & puto, quòd, qui ſe peritiores conſulere non potuiſſe affirmant, id probare teneantur, quo caſu bene procedit doctrina *Salyc. in l. iuris C. qui admitti*, quòd nempè
241 vbi negatiua eſt fundamentum intentionis ipſius negantis ab illo probari debeat, iuxtà mentem legis *in l. ab ea parte §. idem qui ff. de probat.* affirmat *Bart. in l. cum te C. de probat. & in l. 1. num. 12. C. de except. vbi paſſim DD.*

Aut ſermo eſt de perſonis priuilegiatis,
242 vtpotè ſunt Ruſtici, Milites, & Mulieres; & in caſu quia præſumptio iuris eſt peritiores conſulere non potuiſſe, ruſticanis, militaribus, aut domeſticis impedimentis detentos, onus contrarium probandi in aduerſarios transfundunt, & in his terminis procedit opinio *Tiraquel. in tract. de retract. conuent. §. 4. gloſſ. 7. nu. 20.* Nec non aliorum *quos citat Odd. dicta q. 10. art. 12. verſ. Aut loquimur, & art. 8. num. 61.*

Hæc autem dicta de conſilio, quod
243 petere non potuerunt, ad qualitatatem habiti conſilij non extenditur; nam ſi mulier, ruſticus, vel miles, ſe à perito erroneum conſilium habuiſſe aſſerant, hoc probare debent, vt apertè docet *Salyc. in dicta l. iuris in fin.* Nam vel ſe malum Doctorem
244 conſuluiſſe allegant, & non excuſantur, vt poſt *Angel. in l. qui luminibus in princ. ff. de ſeru. vrb. præd.* & alios concordantes, ampliat *Dec. in dicta l. iuris num: 27.* Aut allegant ſe
245 peritiſſimum doctorem conſuluiſſe, ſed malum conſilium reportaſſe, & & quia inueriſimile eſt, quod bonus doctor erroneum conſilium dederit, hoc propterea aſſerentibus probandi onus incumbit. Et nota, quidquid dixerint aliqui à pluribus peritis cõ-
246 ſilium petere neceſſum eſſe, nec vnum conſuluiſſe ſufficere, quod ſentire videtur *Fulgoſ. in d. l. iuris*, & ibi clarè affirmat *Bald. & Iaſ. in l. cum ex filio num. 2. ff. de vulgar. & pupil. vbi Aret. num. 2. Iaſ. num. 4.* quòd vbi
247 quis aliquem conſuleret de cuius reſponſis communis fama optimè ſentit, & Ciuitas in eius doctrina confidit, legi ſatisfeciſſe dicitur, quamuis illum ſolum conſuluiſſet, vndè & peritiores conſuluiſſe benè dicitur quãuis non ſanum, ſed erroneum conſilium reportaſſet. Secus autem di-
248 cendum de his, qui gratia minus expendendi, ad famoſos viros accedere nolunt, ſed vel doctrinæ perdiſcendæ cauſa, vel conſilij habendi gratia, vt nullam vel paruam merce-

dem

dem retribuant, ad imperitum Doctorem, in Cathedra barbarè loquentem, in Scholaſtica priuata Paleſtra Cachinnos excitantem, in ſtudio imperitè conſulentem, tamquam Capræ accurrunt. Ita communiter affirmant *DD. in d. l. iuris, vbi Alex. n. 3. Dec. num. 26. Iaſ. n. 9. vbi de communi, & Corn. qui poſt Io: Andr. de Monte Sperello ait*, quòd qui famam alicuius ſequitur excuſatur per *l. pignus cum ſua gloſſ. ff. de pign. act.* Hinc reijcias ſententiam *Oldr. in l. quæſitum §. 1. ff.*
249 *de fund. inſtr.* vbi prædicta limitat, vbi quis Præceptorem ſuum conſuluiſſet, quod non eſt verum, niſi quatenus Præceptor eſſet de bonis Doctoribus, prout in terminis docet *Iacob. de S. Greg. in dicta l. iuris nu. 9.* quem ſequitur *Odd. d. q. 10. art. 10. n. 73. verſ. ſed non puto.*

Ex his ſit concluſio, quod mulieribus
250 in ſe obligandis, vel in ſuis negotijs per agendis errantibus, ope reſtitutionis in integrum ſuccurritur; ità pluribus argumentis affirmat *Odd. d. q. 10. art. 6.* & in ſpecie docent *Bart. in l. fin. C. de iur. & fact. ignor. Bald. in rubr. extr. de cohab. mulier. & Cler. Fulgoſ. in l. generaliter nu. 5. C. ad Velleian. Sonc. Iun. conſ. 55. nu. 17. & 116. num. 12. lib. 2. Mantua conſil. 14. num. 29. Rebuff. Tit. de reſt. in integr. art. 1. gloſſ. 10. Afflict. Conſt. Regn. lib. 2. rubr. 49. num. 3.* & ità ſeruari in Regno teſtatur *Anibal Trogſius ſuper ritibus magn. cur. ritu 71. num. 6. & 288.* quorum aliqui licet inter ſe ſint contrarij, an propter ſolam ſexus fragilitatem mulieribus reſtitutio competat; omnes tamen in hoc conueniunt, quod vbi mulier errore du-
251 cta ſe obligando damnum ſentit, vel ex altero negotio imperitè acto detrimentum patitur reſtitutionis ope ei ſuccurritur.

Ad quæſtionem verò, vtrum hoc bene-
252 ficium ob ſolam ſexus fragilitatem eis indultum ſit. Dico communem opinionem DD. adhærere negatiuæ ſententiæ, & hoc regulariter verius puto per text. expreſſum *in l. 1. C. ſi aduerſ. dotem l. 3. C. de reſt. in integr. l. 1. & 3. C. ſi min. ſe mai. dixer. l. mulier la 2. C. ad Velleian.* Argumenta, quæ pro contraria ſententia pleno calamo refert *Odd. dict. art. 6.* & iura in ipſis allegata procedunt in ſpeciali caſu. Vtique negari non poteſt, quod in pluribus caſibus lex ſpecialiter
253 mulieribus ob ſolam ſexus fragilitatem, iuris remedio ſubueniat. Et aduertendum, quod licet ob ſolum ſexum mulieres regulariter non reſti-
254 tuantur, cæteris tamen paribus facilius ſemper reſtituuntur, quam mares *Tiraq. leg. Connub. l. 1. n. 77. poſt Anch. conſ. 231.* Quinimò ſi eſſent mulieres miſerabiles reſtitui deberent ſicut cæteri miſerabiles, & æge-
255 ni. Ità *Mauric. cap. 375.* qui hoc exemplificat in Vidua paupere. Et in Regno Neapol. hoc ſpeciale eſſe quòd mulieres etiam maiores ſemper
256 reſtituantur poſt *Andr. de Iſern.* affirmat *Marant. in ſuo ſpecul. part 6. num. 101.* Quod tamen declarat, &
257 limitat *Afflict. ſuper illa Conſt. Regn. lib. 2. rubr. 40.* ad læſionem mulieri in iudicio contingentem præter quam in ſententia, non in extraiudicialibus,
258 puta in cæteris contractibus, in quibus ſuum conſenſum adhibet; niſi læſa ſit. Et ſingulariter in dotis conſtitutione, vel altero pacto circa dotem mulier etiam maior, ſi lædatur
259 reſtituitur, vt concludit *Afflict. præalleg. rubr. 40. num. 29.* patet ex *l. ſi cum dotem §. ſi mulier ff. ſolut. matrim.* & hoc fauore dotis factum deducit *Bald. nouell. in repet. l. 1. n. 316. ff. ſol. matr.* & plenè dixi ſupra *in cap. 2.* loquendo de conſtit. dotis facta à muliere ſiue maiore, ſiue minore, tam pro ſe, quam pro alijs. In Curia quoque Eccleſiaſtica mulieri-
260 bus litigantibus, quæ non examinarunt teſtes examinandos, etiam poſt didicita teſtificata, per reſtitutionem ad examinandum ſpecialiter ſuccurritur, vt notat *Afflict. Conſt. Regn. lib. 2. rubr. 37. n. 4.*

Quæ huc vſque dicta ſunt de mulieri-
261 bus procedunt in Ruſticis ob præſumptam illorum ſimplicitatem. Quinimò quòd fauorabilius agatur
262 cum ruſtico, quam cum muliere aduertit *Boſſ. fol. 78. num. 44. Zilett. inter conſ. criminal. conſ. 162. num. 12. Tiraquell. in l. ſi vnquam in proam. num. 102. C. de reuoc. donat.* Et generaliter facit *l. quicunque C. qui admitti,*

quam-

quamuis *Iaſ. ibi num.4.* illam intelligat
quòad iuris præſumptionem, an peritiores
conſulere potuerint, nec ne;
in quo facilius affirmat prçſumendum
pro Ruſticis, quam pro mulieribus.
Ad enitandas tamen omnium difficultatum
ambages, vt quod ſpecialiter
fauore ruſticorum, ac militum
deciſum reperitur abſque eo ſciri
poſſit, quod à mulierum exemplo,
vel alterius ab altero deciſio deſumatur,
ſeparatim, atque diſtinctè ea exponete
opportunum duxi, quç ſpecialiter
reſpiciunt Ruſticos, dicturus poſtea
de his, quæ ſpecialiter etiam militum
fauore expreſſa in iure habemus.
In ijs verò, in quibus ſpecialis
determinatio nõ reperitur, ſit Regula
263 quòd tunc ab exemplo alterius deciſio
deſumi poteſt, ſi par ratio vigeat,
alias ſecus. Et in his terminis
loquuntur, & intelligi debent *Iaſ.
Dec. & Curt. in d. l. quicunque C. qui
adm. Tiraquell. in d. l. ſi vnquam.*

Dico igitur quòd eum ignorantia fa-
264 cilius in Ruſticis, quam in ciuibus
præſumatur *l. cum de indebito* §. 1 *ff.
de probat.* vbi in hoc æquiparantur inter
ſe Minorès, Mulieres, Milites, &
265 Ruſtici *l. 2. ff. de iur. fiſc. & l. fin ff.
de dol. except. Bald. in l. 2. C. de fideicom.
Alex. in l. iuſtè ff. de acquir.
hæred. num. 36. Dec. in l. fæmina n. 38.
ff. de reg. iur. & in l. ſi quis id quod ff.
de Iuriſd. omn. Iud. & in cap. paſtoralis
num. 68. de except. Capic. deciſ. 159.
num. 22. Gram. deciſ. 76. nu. 10. & 11.*
Aduerſus iuris ignorantiam illis ſuccurritur.
Quia tamen ius diuiditur
in Naturale, Gentium, & Ciuile, hanc
concluſionem intelligas quòad igno-
266 rantiam illorum, quæ ſunt iuris Ciuilis,
nam in ijs, quæ ſunt iuris naturalis,
nullactenus Ruſtici, & conſequenter
neque Mulieres, aut Milites;
nec ipſo iure, nec ope reſtitutionis in
integrum excuſantur. Ignorantia
enim illorum, quæ ſunt iuris natura-
267 lis non præſumitur, & illam alleganti
non creditur. Teſtatur enim
D. Auguſt. in hominum cordibus diuinç
Omnipotentiæ digito naturç legem
eſſe conſeriptam, ita vt inde
nulla ætas, tempus, vel obliuio ipſam
amouere poſſit. Quod de iure naturali
dico, à pari, & ex identitate ratio-
268 nis procedit in ignorantia iuris
gentium. Ius etenim gentium eſt,
quod omnes gentes ſcire dicuntur §.
*Ius autem gentium Inſtit. de Iur. Nat.
Gent. & Ciuil.* id verò, quòd omnes
269 ſciunt ignorare lata culpa eſt *l. culpa
ff. de Reg. Iur.* Nec agi poteſt de
auxilio reſtitutionis ex generali clau-
270 ſula, vbi adeſt negligentia ſupina
l. non enim ff. ex quib. cauſ. mai. quòd
& in ſpecie ignorantiæ iuris gentium
affirmat *Tiraquell. tract. de pæn. mol.
rem. cauſ. 11. num.* 8. & ita communiter
docent *Bart. in l. 1. num. 6. C. vnde
vi Alber. in l. 1. C. de in ius voc. & in
l. vtili C. de defenſ. Ciuit. Cyn. in l. 1:
C. de interdict. matr. Alber. in l. & ab
antiquis num. 2. C. de Teſtam. Alex. in
l. venia num. 3. C. de in ius voc. vbi &
Iaſ. nu. 3. Idem Iaſ. in l. ſi quis id quod
num. 32. ff. de Iur. omn. Iud vbi Laſ.
num. 21. 29. & 30. Curt. nu. 35. Menoch.
de recup. poſſ. remed. 9. num. 21.
& 22. & eſt Text. expreſſus in can.
Turbatur 1. quaſt. 4. & in l. 2. C. de in
ius voc.*

Quod de iure naturali dixi, procedit in
271 iure Ciuili poſitiuo, manifeſtæ naturali
rationi innixo, vt aduertit *Curt.
in l. venia num. 2. C. de in ius voc. vbi
num. 12.* multa refert exempla, idemque
affirmat *Dec. in cap. ſuper literis
num. 23. & 24. de reſcript.*

Secundò in iure ciuili mere poſitiuo,
272 vniuerſaliter tamen notorio, & indubitato
*Ang. in l. ex conſenſu §. fin.
ff. de appell. vbi & Imol. Alex. conſ. 103.
lib. 1. Tiraquell. de pæn. cauſ. 11. n. 9.*

Tertiò in omnibus his, quæ ſunt de ge-
273 nere prohibitorum *Iaſ. in d. l. ſi quis
id quod num. 32. ff. de iur. omn. iud.*

Quartò denique in cæteris omnibus ho-
274 neſtatis ſpeciem, in ſe habentibus
*Iaſ. in d. l. ſi quis id quod num. 32.
Tiraq. d. cauſ. 11. n. 10.*

Quinimò, & ſpecialiter prohibitum eſt
275 ne ipſo iure, aduerſus iuris ignorantiam
ſuccurratur ruſticis, ſi aliquid
ad ius publicum pertinens ignorauerint,
& hoc vt aduertit *Paul. de
Caſtr. in l. iuris ignorantia C. qui adm.
vbi & Alex. num. 4. Iaſ. num. 7.* Ne
propter priuatam, publica vtilitas
confundatur. Quod & itidem ex-
276 preſſum habemus in ignorantia circa
ius priuatum, quæ tamen rigorem,

ſeu

ſeù formam, & ſolemnitates iudicia-
rias reſpiciat; non enim in caſu,
277 frequenti, & quotidiano, Ru-
ſtici regulariter excuſantur, vt com-
muniter docent *DD. in dicta l. iuris C. qui admit. ſpecialiter Bald. Paul. de Caſtr. Alex. Iac. à S. Georg. quos ſequitur Cart. in l. ſi per errorem ff. de iuriſd. omn. iud. num.* 16. vbi hanc conclu-
278 ſionem communem dicit tam in muliere, quam in ruſtico *Bald. in cap. ex parte num.* 15. *de conſ.* qui loquitur de forma actus *Dec. in cap. paſtoralis num.* 68. *de except. & in cap. ſuper literis de reſcript. Tiraq. de vtr. retract. num.* 2. *part.* §. 4. *gloſſ.* 4. *num.* 15. *&* 16. *Menoch. de recup. remed.* 9. *num.* 27. *Ripa de remed. præſeru. contr. peſt. nu.* 246. *&* 247. *Alex. conſ.* 165. *num.* 6. *lib.* 6. *& conſ.* 7. *num.* 19. *lib.* 7. *Natta conſ.* 575. *num.* 23. *conſ.* 574. *num.* 20. *conſ.* 586. *n.* 8. *Bero. conſ.* 120. *nu.* 37. *lib.* 1. *Pedem. deciſ.* 87. *n.* 4.

Sic igitur Ruſticus libellum mutare vo-
279 lens non auditur, niſi prius refectis expenſis *Alci. in l. edita in fin. C. de Edend.*

Poſt dicicta teſtificata nouos producere
280 teſtes ruſtico non permittitur, vt pluribus cumulatis docent *Soc. ſenior in tract. de Teſt. num.* 177. *Alex. conſ.* 164. *num.* 7. *lib.* 6. *Guid. Pap. deciſ.* 124. *num.* 3. Vbi tamen hoc contingeret ratione doli præſumpti de futuro, ceſſaret illatio, prout quoque à dolo præſumpto de futuro Ruſticos,
281 & Mulieres excuſari, ſi iam de præſenti damnum immineat aduertit *Crot. in* §. *nunciatio num.* 90. *ff. de nou. oper. nunc.* Cagnol. *in l. ſi quis maior num.* 6. *C. de tranſact.* Dico igitur quòd ſi ex denegatione productionis horum teſtium ruſticus manifeſtum damnum ſentiret de præſenti, limitanda eſſet *Bart. concluſio, de qua in dicto* §. *nunciatio*, quòd poſt dicicta teſtificata nouos teſtes non poſſit producere. Quando verò damnum dicatur
282 imminens de præſenti, Iudicis arbitrio relinquendum puto, quòd & in huiuſmodi Ruſticorũ lapſibus faciendum vult *Alciat. in dicta l. venia n.* 12. & notat *Zillet. inter conſ. crim. conſ.* 162. *n.* 16.

Vbi ſtatutum determinat intra certum
283 tempus concordiam eſſe producendam alias non valeat, ſi per errorem Aduocati Ruſticus illam nõ produxit, non excuſatur, ità *Bald. in dicta l. iuris Alex. conſ.* 165. *n.* 6. *lib.* 6.

Si Ruſticus formam, & ſolemnitates te-
284 ſtamentarias *l. fin. C. de Teſt.* omittat, non excuſatur *Paul. de Caſtr. & Alex. in dicta l. iuris Rol. à Vall. conſ.* 30. *n.* 8. *lib.* 3.

Sequitur etiam, quòd ſi Mulier, aut
285 Ruſticus infra ſtatutum tempus inuentarium non conficiant, non excuſentur, ità *Bald. in l. fin. C. de iur. deliber. Alex. in dicta l. iuris num.* 4. *C. qui admit. Idem conſ.* 165. *num.* 6. *lib.* 6. *Natta conſ.* 575. *num.* 23. *Tiraq. vtroq. retrat.* 2. *part.* §. 4. *gloſſ.* 4. *num.* 16. qui & hanc eſſe communem practicam teſtatur, *Borgn. alios cumulans de tut. & cur. num.* 104. Hanc tamen concluſionem expreſsè impugnat *Marian. Senior conſ.* 39. *lib.* 1. *& idem Paul. de Caſtr. & Honufr. de Penns tenuiſſe refert.* Sed hanc contrarietatem benè conciliat *Rip. de peſte Tit. de remed. præſeru. cont. peſt. num.* 240. dicens opinionem *Marian.* procedere in caſu, vbi agitur de damno vitando.

In præfatis tamen caſibus in quibus ipſo iure ſubueniri Ruſticis prohibi-
286 tum dixi; ope reſtitutionis ipſis ſuccurri ex generali clauſula eſt permiſſum, ſi iuſta cauſa adſit, quæ vt notant DD. allegandi in probabili iuris Ciuilis, & formularum, atque ſolemnitatum iudicialium ignorantia conſiſtit *Iaſ. in dicto* §. *nunciatio. de nou. oper. nunc, vbi & Crot. num.* 90. *Iac. de S. Georg. l. iuris num.* 6. *C. qui admitti Anton. de Butr. conſ.* 72. *nu.* 2. *Brun. in tract. de forma Tit. quas perſonas, & cauſas &c. verſ. ruſticis autem Natta conſ.* 586. *num.* 8. Et quod
287 præſumatur in Ruſtico probabilis ignorantia iuris ciuilis, ſi non potuit peritiores conſulere, colligitur ex mente *Bart. in l.* 1. *num.* 10. *C. de iur. & fact. ignor.* idem affirmant *Salyc. Paul. de Caſtr. & Alex. in dicta l. iuris Bald. in l. ſcriptura num.* 8. *C. de fid. inſtr. Iaſ. in l. quicunque num.* 4. *qui adm.* & ibi *Iacob. de S. Georg. num.* 6. *Rip. in tract. de remed. contr. peſt. num.* 247. *Marant. Ord. Iud. part.* 6. *verſ. & quandoque appellatur num.* 91. *Balb. de præſcr. pact.* 6. *prima part. caſ.* 23.

 & 33.

& 33. *Borgn. de Tut. & Cur. nu.* 204. *in fin.* qui contrarium tenet *nu.* 132. & de facto, contrariam ſententiam docent *Cald. in l.* 1. *C. de Iur. & fact. ign. num.* 9. *Dec. in dicta l. iuris n.* 25. con alijs relatis per *Alex. conſ.* 165. *num.* 6. *lib.* 6. *& per Bero. conſ.* 120. *num.*27. *lib.*1. hoc innixi fundamento, quòd ſi in caſibus prædictis Ruſticis ipſo iure ſuccurri eſt ſpecialiter à lege prohibitum, neque eis ſubueniendum erit per reſtitutionem alias
288 nunquam locum haberet communis concluſio,de qua ſupra. Sed fundamentum, ſeù vt melius dicam argumentum leue eſt, quia ſemper concluſio procedit quoties peritiores conſulere potuerunt, & conſulere neglexerunt. Vndè à *Bald.* ſententia diſcedo, & contrariam vti magis etiam communem amplector, pro qua & adduco dictum *Cur. in l. fin. C. de iur. cal.* dandum nimirum ſemper tempus mulieribus, & ruſticis, vt
289 antequam poſitionibus reſpondeant peritiores conſulant, quòd plenè aduertit *Menoch. de arbitr. caſ.*194.*n.*77. *lib.*2.

Cæterum plures ſunt caſus in quibus
290 ſuccurrendum eſſe ruſticis ſpeciali iure cauetur, vnde vt notat *Dec. in dicta l. iuris*, cum ipſo iure illis ſubueniatur, aliqua reſtitutione reſpectu illorum non indigent. Quinam verò ſint iſti caſus curſim attingit *Odd. de reſt. part.* 1. *q.* 9. *art.* 6. ad quem me remitto, eò quòd ipſos referre, & in ipſis explicandis immorari, eſt extra propoſitam reſtitutionis materiam, in qua inſiſtens, conſidero, quòd non ex ſolo capite ſimplicitatis ruſticanæ ad-
291 uerſus ignorantiam iuris, Ruſticis ſuccurritur, vbi verſamur extra iura pœnalia, vt communiter determinant DD. *Alex. & Fulgoſ. in dicta l. iuris C. qui admitti, idem Alex. in l.* 1. *§. nunciatio ff. de nou. oper. nunc, & in dicta l. ſi quis id quod ff. de Iuris. omn. Iud. num.* 10. *vbi & Iaſ. num.* 32. *Soc. Sen. num.*22. *Idem Iaſ. in l. ſi conuenit num.*7. *ff. eodem, & in dicta l. iuris num.*3. *Dec. in l.*2. *num.* 93. *ff. de Reg. Iur. & in cap. ſuper literis num.* 29. *de reſcript. & in l. venia num.* 3. *C. de in ius vocand. & in cap. paſtoralis nu.* 96. *de except. Curt. in l. ſi quis maior C. de tranſact. Bald. in cap. ex parte nu.* 15. *extr. de Conſt.* & hęc prius fuit ſententia *gloſſ. in cap. fin.* 1. *q.*4. quam ſequitur *Tiraq. de vtroq. retract. part.* 2. §.4. *gloſſ.* 4. *num.* 13. *Alex. conſ.* 165. *num.*6. *lib.*6. *& iudicando Pedem. deciſ.* 77. *num.* 2. *& deciſ.* 87. *num.* 4. *Bero. conſ.*120. *num.* 27. *lib.* 1. *plenè Borgn. de vſufr. mulieri relicto num.* 120. *& Barbat. conſ.*56. *num.*17. *lib.*2. Quare reijcienda eſt *Afflicti ſententia in* §.
292 *item Sacramenta in* 3. *notab. nu.* 25. *Tit. de pact. iuram. firm. & Rip. de remed. cont. peſtem nu.* 244: quam prius voluiſſe videtur *gloſſ. in d. cap. ſuper literis, & ibi Abb. de reſcript.*

Pro communi enim ſententia ſtat Regula *l. fin. C. de iur. & fact. ignor.* quæ licet loquatur in muliere,tamen & in-
293 telligitur in Ruſtico; qui non debet admitti ad beneficium reſtitutionis, niſi hoc iuſta cauſa exigat.

Dixi ſi verſemur extra iura pœnalia,nam vbi agitur de ignorantia iuris pœnalis, quæ non verſatur in detrimentum
294 tertij, ſed ſolum reſpicit non doloſum contemptum, ſeù tranſgreſſionem talis conſtitutionis ex ſocordia ruſticali, Ruſtici ab incurſione illius pœnæ regulariter excuſari debent *Bald. in l.* 1. *C. de inter. matrim. Paul. in l. ſi quis id quod nu.* 10. *ff. de iuriſd. omn. iud. Alcia. in d. l. venia num.* 12. *C. de in ius voc. Crauett. conſ.*28. *n.*13. *conſ.*2. *num.* 12. *Menoch. de recup. poſſeſſ. remed.* 9. *n.* 24. vbi teſtatur de communi.

Dixi etiam ad beneficium reſtitutionis
295 ſolum ex iuſta cauſa ruſticos admittendos eſſe, nam regulariter loquendo ſi Ruſticus malè res ſuas agat ope reſtitutionis ex generali clauſula iuuari non debet, vt docet *Alex. conſ.* 165. *num.*11. 12. *lib.*6. vbi dicit quòd ruſtici, & mulieres errantes in rebus ſuis agendis, & obligationibus contrahendis, vel ipſo iure adiuuantur, vbi ſpecialiter ita cautum reperitur, vel eis nullo iure ſuccurritur. Non tamen deſunt, qui contrariam ſententiam ſequuntur innixi verbis legis *in l.* 1. *§. fin. & ibi gloſſ. in verb. iuſta ff. de edendo*, vbi expreſsè inter ſe
296 æquiparantur iſtæ cauſæ, ætas, Ruſticitas, iuſta abſentia, & impedimentum, quare cum cæteræ ſint iuſtæ cauſæ

cauſæ reſtitutionis in integrum, idem dicendum de Ruſticitate, iuxta *deciſ. Senatus Dolani* relatam à *Mauric. cap.* 400.

Sequenti tamen diſtinctione optimè Conciliatam puto contrarietatem prædictā, vel ruſticus errat in negotijs
297 ad ruſticanam peritiam pertinentibus, videlicet perperam ſegetes vendendo, boues male permurando &c. & nullo iure ei ſubueniri debet, vndè ſine controuerſia procedit *Alex. ſententia*. Quia in huiuſmodi negotijs agendis ipſi ruſtici ſunt aliorum Doctores, & Conſultores. Aut errat in alijs conuentionibus, pactis, & obli-
298 gationibus ciuilibus, & in caſu ſi peritiores conſulere potuit nullo iure excuſetur, ſi verò peritiores conſulere nequiuit, & ope reſtitutionis adiuuari debet; in hoc tamen ſtandum eſt Iudicis arbitrio, qui conſiderata
299 qualitate perſonæ, & negotij ipſum in integrum reſtituat, maximè ſi in Ruſtico ſimplicitatem, & aduerſario malitiam, & grauem læſionem reperiat, iuxtà not. *per text. in l. cum de indebito* §. 1. *ff. probat.* Ponderare etiam debet Iudex, an actus à quo Ruſticus reſtitutionem petit ab ipſo
300 clandeſtinè celebratus fuerit. Communis enim eſt DD. ſententia, quod hoc caſu auxilium reſtitutionis ei denegetur, ità *Bald. Salyc. Syllim. & alij poſt gloſſ. in l. 1. C. de interd. matrim. Alex. in dicta l. ſi quis id quod num.* 10. *& ibi Zaſ. num.* 28. *Curt. in d. l. venia C. de in ius vocando, vbi & Iaſ. num.* 3. *Tiraq. de pœnis cauſ.* 11. *num.* 1. *Rom. conſ.* 506. *num.* 5. *Grauet. conſ.* 36. *n.* 12. *Soc. Senior conſ.* 346. *n.* 3. *Menoch. de recup. remed.* 9. *n.* 32. Et habemus pulchrum text. *in cap. fin. verſ. ſi quis verò, extra de Clandeſt. deſponſ.* ibi: *Cum taliter contrahentes affectatores ignorantiæ videantur*. Hoc autem intelligas cum moderatione
301 reſpectu actus in quo omnis malitiæ, & ſagacitatis præſumptio ceſſat, & quando eſt celebratus prout celebrari ſolet, nam ſi verſemur in actu occultè fieri ſolito, quare ruſtico ſubueniendum non ſit, ſi alias ei aliqua de cauſa ſuccurrendum eſt, ſatis cognoſcere numquam potui.

Perpendere denique Iudex debet, an
302 Ruſticus, qui reſtitutionem petit, ſit ſagax, & vt vulgo dicitur fama de eo ſit, quod ſit Doctor vulgaris. Hoc enim caſu nec ipſo iure, nec reſtitutionis ope ei ſubueniendum communiter DD. ſentiunt, & eſt *Text. in l. Athletæ* §. *de Ruſticis ff. de excuſ. Tut. iunct. ibi gloſſ. docet Bald. in l.* 1. *C. de inter. matr. & in l.* 1. *C. de priuil. dot. & in l.* 2. *num.* 6. *ff. ſi quis in ius vocat. non ierit. vbi & Paul. de Caſtr. Alex. in l. ex quacumque num.* 4. *ff. ſi quis ius dicen. non obtemp. Iaſon. in d. l. ſi quis id quod nu.* 32. *& ibi Alex. n.* 10. *Soc. num.* 20. *Zaſ. n.* 27. *Curt. num.* 36. *Dec. num.* 34. *ff. de iuriſd. omn. iud. Idem Curt. in l. venia num.* 3. *C. de in ius voc. exemplum faciens in Ruſticis Papienſibus Afflict. Tit. quæ ſint Regalia, verbo vectigabilia num.* 198. *Ripa remed. contra peſtem num.* 249. *Bouius de Stat. Vrb. præſcript. cart.* 78. *nu.* 44. *Natta conſ.* 497. *n.* 9. *Cephal. conſ.* 138. *num.* 12. *lib.* 1. *Menoch. de recup. remed.* 9. *n.* 32.

In dubio autem hodie Ruſtici nòn ſim-
303 plices, ſed ſagaces præſumuntur, vt aduertit *Alber. in l. venia num.* 1. *C. de in ius voc. & in l. terminato C. de pœn. iud. qui male iud.* idem ſentiunt *Bal. & Paul. in l.* 2. *ff. ſi quis in ius voc. non ierit*.

Quæ dicta ſunt circa reſtitutionem Ru-
304 ſtici per ignorantiam iuris ciuilis, locum non habent quòad ignorantiam iuris ſtatutarij peculiaris illius loci, villæ, vel caſtri vnde oriundus eſt ruſticus, iuxtà ſententiam *Mauric. de reſt. in integr. cap.* 91. *&* 92. quem ſequitur *Add. ad Marant. verſ. & quandoque appellatur num.* 96. Quod ſi ſtatutum peculiare non eſſet villæ, vel caſtri, ſed quid commune toti
305 territorio, & in caſu aut in tali ſtatuto Ruſtici nominantur ſpecialiter, eiſque prohibetur ſubueniri, & reſtitutionis beneficio iuuari non poſſunt, plenè tradit *Alex. conſ.* 165. *num.* 4. *et* 5. *verſ. ſupereſt lib.* 6. Aut ſtatutum
306 iuuari ruſticis ſpecialiter non vetat, & hoc caſu ſiue de illis mentionem faciat, ſiuè non, reſtitutio denegari non debet, quatenus tamen digna de cauſa concedenda veniat. Statutum enim eſt ius ciuile poſitiuum Ruſticis non magis, quam ius ciuile commu-

Digitized by Google

nenotum, nec ſpecialis comprehen-
307 ſio ruſticorum iuxta communem
DD. ſententiam reſtitutionis benefi-
cium tollit, ita in ſpecie docent *Roch. de Curt. in cap. fin. de conſuet. ſect. 9. num. 33. Alex. conſ. vlt. num. 12. lib. 6. Rim. conſ. 87. nu. 18. lib. 1. et conſ. 427. n 46. et 62. lib. 3. Afflict. Conſt. Regn. lib. 2. Rubr. 86. num. 18. Rol. à Valle de lucr. dot. q. 46. num. 4. Simonc. de Decret. lib. 2. tit. 6. num. 78. et 80. Gozad. conſ. 33. num. 24. Borgn. de Tut. et Curat. num. 79.* & latè probat in terminis minorum *Odd. de reſt. p. 1. q. 15. art. 7. per tot.*

Ex his tranſeo ad milites, & dico, quod
308 quamuis, quæ de mulieribus, &
ruſticis dicta ſunt, tam quòad omiſſionem formæ iudiciariæ, quam quòad peritorum conſilium, & alia, regulariter in militibus locũ habeant, vt docet *Tiraq. de vtr. retr. in 2. part. gloſſ. 4. num. 13. et ſeqq.* quædam tamen de ipſis ſpecialiter tradenda per neceſſum puto.

Sit ergo Regula, quòd iuris ignorantia
309 in militibus, facilius præſumitur
quam in Paganis *Bal. l. pan. C. de his, qui ſibi aſcrib. in teſt. Curt. in l. fin. C. de iur. calum. Bald. in cap. ex parte num. 15. de confeſ. Alex. conſ. 127. n. 2. lib. 2. Aymon. conſ. 144. num. 19.* & eſt Text. expreſſus *in l. ſcimus* C. *de iur. delib.* eſt etiam text. *in l. cum de indebito* §. 1. *ff. de probat.* & ibi paſſim omnes.

Sit etiam Regula quod imprudentia, &
310 ſimplicitas in rebus agendis faci-
lius in militibus, quam in Paganis præſumitur, ità mihi probare videntur ſimul iunctæ leges *l. fin. C. locat. et d. l. cum de indebito* §. 1.

Cæterum vt omittam caſus, in quibus
311 militibus ipſo iure ſpecialiter, ſuc-
curritur, qui plures ſunt, ſed ad rem noſtram, & ad reſtitutionis materiam non faciunt; hos verò numerat *Odd. de reſt. p. 1. quaſt. 10. art. 7. à num. 45. vſque ad 52.*

Dico ſolam militiam reſtitutionis cau-
312 ſam non eſſe, ſed occupationem
circa res militares pro iuſta reſtitutionis cauſa haberi. Text. eſt *in l. in fraudem* §. *fin. ff. de mil. teſt. et in l. ſi Ruffinus* C. *eod.* ibi: *nec militibus quidem remiſſa eſt.* Eſt etiam expreſſum *in l. fin.* C. *de reſt. mil. et ibi Bal.* Quidquid in contrarium tradat *Cephal. conſ. 110. n. 2. lib. 1.*

Pront etiam nec militaris ſimplicitas ad-
313 uerſus male geſta, & omiſſa vti iu-
ſta reſtitutionis cauſa minime conſideratur *Bald. in l. ſancimus* C. *de reſt. mil. Albe. in l. ab hoſtibus num. 5. ff. ex quibus cauſ. mai. Bart. & alij in l. fin. C. de reſt. mil.* Quinimò & in caſibus in quibus ad fauorẽ militis reſtitutio
314 locum haberet; ceſſaret in milite
iure perito, vel in eo qui iura in ſcholis audiſſet *Bald. in l. 1. n. 7. C. de iur. & fact. ign. et in conſ. 263. nu. 5. lib. 1.* Nec non in milite, qui peritiores conſulere poterat, per iura ſupra allega-
315 ta de muliere, & ruſtico, & eſt
text. *in l. ſi auiam C. de ing. man.*

Quæſtio eſt quando quis peritiores po-
316 tuiſſe conſulere dicatur, & cum
communi DD. dico degentes in aliqua Ciuitate, Oppido, vel Caſtro, in quo eſt peritorum copia, peritiores conſulere potuiſſe dici, *ità Bald. in l. in bonorum ff. de bon. poſſ. et alij Salyc. Paul. de Caſtr. Dec. & alij in l. iuris C. qui admitti, vbi & Corn.* qui explicans quænam dicatur Ciuitas, Terra, vel Caſtrum, in quibus
317 peritorum copia adeſſe dicitur; illas
eſſe communi DD. voto, dicit, in quibus meri, & mixti imperij cauſæ cognoſcuntur.

Quod intelligas non quòad locum ſpecialiter, ſed quòad Comitatum illius; Ruſtici enim degentes in villa adhuc
318 peritiores conſulere potuiſſe dicun-
tur, ſi in Ciuitate, adſint cauſidici, & Aduocati, ità aduertit *Bald. in d. l. iuris C. qui admitti*, vbi dicit, quod ſicut Ruſtici ad Syluas pro lignis ire ſciunt, ita ad Ciuitatem pro conſilijs debent accedere *Salyc. Paul. de Caſtr.*
319 *& Alex. idem docent cum concord. in*
dicta l. iuris, & de communi teſtatur *Tiraquell. de pæn. cauſ. 11. num. 22.* & facit expreſsè text. *in l. 1.* §. *ſi quando ff. de mag. conuen. & l. diuus ff. de Tut. et Cur. dat. ab ijs, et in l. ſi duo ff. de acquir. hared. & in l. 4.* §. *ſi tam vicinum ff. de damn. infect. et notata per Bald. in l. qui inſulam ff. de verb. oblig.*

320 Neque videtur excuſatione dignus
ruſticus, qui eſt vicinus loco vbi ſunt iuris periti, & ipſos non conſuluit

Alex.

Alex. in dicta l. Iuris num 2. Dec. ibid.
nu. 16. Tiraquel. alios referens in retr.
conuent. §.4. *gloſſ.*4. *num.*20. Si tamen
acceſſus ad Ciuitatem, vel locum vi-
321 cinum tutus erat, alias ſi eo tempo-
re ſecurus non fuiſſet, vel propter
irruptiones fluminum, aut bannito-
rum, vel hoſtium incurſiones, ſecus
dicendum, ità *Rom. in l. ſi duo ff. de*
acqu. hared. Alex. in d. l. iuris num. 2.
*et ibi plenè Dec. n.*16. quod eſt æquiſ-
ſimum, vnde & idem dicendum pu-
to, de quolibet alio impedimento,
322 propter quod quis ad peritos con-
ſulendos acceſſum commodum non
habuiſſet. Et pro ruſticis ſit exem-
plum occupatio in colligenda meſſe
323 iam matura, in facienda vindemia;
à quibus ruſticos diſtrahere nimis
Reip. intereſt. Pro ciuibus ſit grauis
324 inimicitia. Et in omnibus ram
ruri, quam in Ciuitate degentibus,
325 exemplum ſit infirmitas, paupertas
nimia, & ſimilia.
Generalis ergo ſit regula, quòd in ca-
326 ſibus, in quibus beneficio reſtitu-
tionis in integrum, ruſticis, militibus,
& mulieribus ſubueniendùm eſt, per
neceſſum ſemper ſit, quòd peritiores
conſulere non potuerint, ità quòd ſi
non conſuluerint cum potuerint nulla
excuſatione digni ſint *Alex. in l. iuſtè*
ff. de acqu. poſſ. Bald. Salye. Paul. de
Caſtr. et aly in dicta l. iuris C. qui ad-
mitti Ang. in l. ſed et ſi lege §. *ſcire ff.*
de petit. hared. Bald. in cap. ex parte
num. 15. *de Conſ. Menoch. de recup.*
remed. 9. *num.* 28. *Text. eſt in l. ſi*
Auiam allegat. per Bald. in conſ. 263.
*num.*5. *lib.* 1.
Quinimò nec excuſari debent, ſi cum
327 habeant famoſos DD. Aduocatu-
lum conſulerent, de cuius imperitia
dubitaretur; eò quòd vix legalia ru-
dimenta audire cæpit, quòd intra
paucos menſes, doctorali laurea inſi-
gniri non erubuit; Inde ſtatim cau-
ſidici nomen arrogare ſibi audens,
clientulos, & cauſas excorians, ipſos
malè conſulit, prout paſſim accidit.
Vnde non ſine rubore fateri cogor
328 vbique perniciosiſſimè ne dum Ca-
tholicæ, ſed & politicæ Reipublicæ
introductum, quòd ignari, Sapien-
tum Laurea coronentur ex his enim,
qui hodie laureantur, de totius Orbis
abuſu loquor, nullus legalem cur-
ſum abſoluit, pauci aliqualem Inſti-
tutionum Imperalium infarinaturam
habent, quæ ne dum ad Lauream
obtinendam ſufficit, ſed ad perficien-
dum Iuris prudentiæ ſtudium, eſt de-
bile introductionis fundamentum.
Nihilhominus tamen omnes cauſidi-
ci euadunt, ad Prælaturas promo-
uentur, Iudicaturas exercent, Le-
gulei, Legum excoriatores, præuer-
ſores, non Doctores, Chriſtianæ
Reipublicæ non agnita perditio; hoc
etenim modo, ignaris repletur Orbis
Catholicus. Hinc omnia mala pro-
ueniunt, dum ab Ignorantiæ guber-
nio, & Imperio, tandem Reſpublica
pendere debeat; Vt autem multa
vno verbo claudam, ſi ad Præfectu-
ras, Prælaturas, aliaſque dignitates
promouentur ſapientes; hi profectò
ſapienter ſe gerent, & benè alijs
præeſſe ſtudebunt, ſi Ignari, cum ex
his, qui Vrbis, & Orbis Imperium,
atque Regimen miniſtrent deſumere
neceſſum ſit; quid boni expectare
329 poſſumus? Cucurbitas ſerimus, &
Pepones colligere intendimus? pro
certo fallimur; ſerendum eſt ſemen
330 optimum, vt inde iuſtè æqualem
meſſem expectare poſſimus.
Cauſidicorum plenæ ſunt Curiæ Iuris
331 tamen peritorum ſteriles, caueant
ergò, qui conſilio indigent, ne Le-
guleios, quoſdam viles Mercenarios
pro conſilio adeant, qui non vt clien-
tulos conſulant, ſed vt proprijs mar.
ſubrijs proſpiciant lites quæritant,
ipſas tergiuerſationibus, mendacijs,
& calumnijs, in longum pertrahere
ſtudentes: ſed peritos, ſapientes,
claros, & famoſos viros exquirant,
quorum conſilio ſolum ſatisfit legi,
quæ de peritorum conſilio loquens
canes illos circonforaneos exclu-
dit.
Et licet in Vrbe cæleſti quodam mune-
332 re, & gratia ne dum Ciuium, ſed
exterarum Nationum Viri, in vtriuſ-
que Iuris cenſura eleganter floreant,
fæliciſſimum etenim hoc Clima non
minus Iuriſperitos creat, quam pro-
creet; Vnde Cicero Aeloquentiæ
Princeps filio ſuo ſæpius increpaſſe
conſtat. *Vrbem mi Ruſe cole, et in*
hac luce viue. Quia tamen non om-
nes

nes licet in reſponſis reddendis aptiſſimi de iure reſpondere profitentur; nonnulli verò nobiliſſimum Iuris prudentiæ ſtudium ab Aduocationis laborioſo munere alienum oſtentant. Alij denique ſolo procuratoris nomine contenti ad ea duntaxat, quæ facti ſunt, incumbere volunt; quorumdam ideò nomina in fine huius *Cap. poſt num.* 426. recenſebo, qui inter cæteros Iuriſperitos, vti Aduocati, & Cauſarum Patroni eximij, Romæ,
333 de iure reſpondent, quorum conſilio ſupra omne aliud conſilium, quiſque acquieſcere prudenter poteſt.

Inter animi impedimenta prouenientia ex perſona ipſius impediti, Prætor errorem, & ignorantiam furorem, & ebrietatem, ſomnum, & mortem, occupationem ad varia negotia, pro-
334 digalitatem, iuſtum dolorem, & iracundiam, Infirmitatem, & Paupertatem DD. numerant, de quibus ſingulariter agendum eſt, vt cognoſcamus quomodò ſint iuſta cauſa reſtitutionis in integrum.

Quòad furorem igitur clarum eſt iuſtam
335 reſtitutionis cauſam eſſe. *Bart. in l. ergo ff. ex quib. cauſ. mai. & in l. ſi infanti num.*6. *C. de iur. delib. & in l.* 1. *ff. de bonor. poſſ. inf. del. num.* 5. *Bald. in l. Marcellus ff. de fideiuſſ.* & eſt text. expreſſus *in dicta l. ergo.* ibi: *Quod Edictum etiam ad furioſos, & infantes, & ciuitates pertinere. Labeo ait.*

Quòad ebrietatem, cum & iſta mentis
336 alienationem non tamen perpetuam cauſet *cap.* 1. *& cap. ſanè* 15. *quæſt.* 1. idem iuris erit, quod de furioſis habentibus lucida interualla, quo tempore furor, vel præcedens, vel ſubſequens illis non ſuffragatur, vt probat *Odd. de reſt. q.*3. *art.* 1. *part.* 1.

Quòad ſomnum, quamuis iſte caſus raro
337 contingere poſſit; ſi quis tamen tam diù dormiret, propterea diminutionem, & damnum in bonis ſuis ſentiret, ex generali clauſula deberet reſtitui, exemplo furioſi, cui dormiens æquiparatur *cap. maiores de Baptiſm. notat gloſſ. cum alijs in clem.* 1. *de homicid. in* 6. Aliquos enim diutiſſimè dormiſſe docent Hiſtorici, & præſertim ſomnium habemus illorum ſeptem Sanctorum Tempore Decij Imperat. vt teſtatur *Plin. lib.* 7. *cap.* 2.

Quòad mortem, ſi daretur caſus, quod
338 mortuus, diuinitus reſurgeret aduerſus damnum interim paſſum reſtitui deberet, quia mors & abſentia æquiparantur.Ità *Bart. & Bald. in l.* 2. *C. de Temp. in integr. reſt. Caſſan. conſuetud. Burgund. rub.* 3. §. 1. *verſ. quilibet num.*4.

Quòad occupationem circa plura nego-
339 tia, ſi occupatio talis ſit, quòd cæteris rebus ſuis ſupereſſe impediat, iuſtam reſtitutionis cauſam præbet: *arg. l.*3. §. *ſi cum omnes ff. ad Syllan. & gloſſ. in l. ſi vt certo* §. 1. *ff. commod. eſt etiam text. in l. contumacia ff. de re iud.* ibi: *vel maioris cauſæ occupatio defendit &c.* optimè diſtinguendo docet *Odd. d. p.* 1. *q.* 11. *art.*3.

Quòad prodigalitatem, ſi prodigo bo-
340 norum ſuorum adminiſtratio interdicta erat, & per Curatorem regitur eſt iuſta cauſa reſtitutionis, iuxtà regulam *Bald. in l. Marcellus ff. de fideiuſſ. quod quicunque non poteſt aliquid facere, nec ſe ad aliquid obligare ſine auctoritate alterius, à quo regatur, ſi lædatur in integrum reſtitui debet, non quidem per Tit. de minor. ſed ex hac generali clauſula, idem vult Bart: in l. ſi infanti num.* 6. *C. de iur. delib.* ibi: *quia per alium regitur* plenè *Paul. de Caſtr. in d. l. Marcellus,* ab omnibus etiam allegatur *gloſſ. in l.* 2. *C. de Curat. furioſi, de qua Bart.* recordatum non fuiſſe aduertit *Bald. in d. l. Marcellus,* ità etiam determinat *Io: Andr. in add. ad ſpec. ſuper rubr. de Præſcript. verſ. habeatur etiam quæſtio. Bald. in l. ſi curatorem habens C. de reſt. in integ. Barbatias in cap. ex parte n.*8. *de conſuetud.* Alias quamuis, quis eſſet notoriè prodigus, non eſſet in integrum reſtituendus, quem caſum à ſolo *Paul. de Caſtr.* determinatum inueni in *conſ.*248. *verſ. alterius quæro*
241 *lib.* 2. dicente non debere in integrum reſtitui prodigum, niſi ei bonis interdictum ſit.

Quòad iuſtum dolorem, & iracundiam,
342 quamuis, de hoc non loquātur DD. eadem æquitate ijs, qui iuſto dolore vel amiſſionis filiorum, vel alterius notabilis infortunij merore confecti damnum aliquod paſſi ſunt, reſtitutionem concedendam puto, qua alie-

nati

natis mente iacentibus cõceditur *arg. l. interdum ff. de Iud. vbi gloſſ.* grauia
343 infortunnia ægritudini, & infirmitati æquiparat. Et in ſpecie iracundiæ idem iuris erit, quia iratus à ſe ipſo
344 abeſſe dicitut. Vnde Terent. in Adelphis. *Reprime iracundiam, & ad te redi.* Iure etiam noſtro, calore iracundiæ facta niſi ſubſequatur per-
345 ſeuerantia rata non habentur *l. quicquid calore ff. de Reg. iur. l. locatio ff. de publican.*

Quòad infirmitatem, concluſio eſt,
346 iuſtam in integrum reſtitutionis cauſam eſſe *Text. eſt in l. quaſitum ff. de re iud. & in l. 1. ff. ex quib. cauſ. mai.* ibi: *aduerſo caſu laborarent. §. item propter aduerſam Inſt. de excuſ. tuto. & in l. ſi cui §. planè ff. ex quib. cauſ. mai.* pleno calamo probat *Odd. de reſt. p. 1. q. 10. art. 6.* Hanc autem intelligas ſi
347 infirmitas ſit grauis, nam quælibet leuis infirmitas non excuſat, nec iuſtam cauſam reſtitutionis præbet, iuxtà communem DD. ſententiam de qua *gloſſ. in cap. placuit 18. diſt. Bald. in l. ſi quis ità inſtituatur §. fin. ff. de hared. inſt. Abb. in cap. teneor num. 1. de re iudic. & in cap. 2. num. 1. de Procur. Mauric. cap. 339. Mantua ſing. 10. num. 3.* Exempla afferentes
348 de tertiana, & quartana, quas leues febres vocant. Et clariſſimè paret ex *l. quaſitum ff. de re iudic.* Modica ſiquidem altrerario infirmitas
349 dici non poteſt *gloſſ. in cap. querela verb. infirmitas de Procur. Tiraq. de de Iud. in reb. exig. pag. 3. verſ. 10. Grilland. de Tortura quaſt. 4. num. 4.* facit text. *in l. qui clauum §. fin. ff. de edilit. edict. & in l. 1. §. ſciendum ff. eodem verſ. proinde leuis febricula.*

Vtrum verò infirmitas ſit leuis, vel gra-
350 uis, Iudicis arbirrio remittendum puto, & ita vno ore docent DD. Regulare autem debet Iudex arbirrium ſuum ſe informando à Medicis, & hæc eſt communis, atque ſecurior praxis, iuxtà doctrinam *Bart. in dicta l. quaſitum num. 6. in l. in contumaciam §. pana ff. de re Iudic. num. 1. Alber. in l. ſi longius num. 1. ff. de Iudic.* ſtandum eſt enim peritis in arte ad not. communiter in *l. 1. ff. ſi cert. petat.*

Poſſet etiã Iudex ex aſpectu ipſius infirmi
351 arbitrium ſuum dirigere, qui ſi faciẽ extenuatam habeat, & iuramento, hoc vehemens indicium confirmet, ſatis erit Iudici, vt illum non leuiter ægrotaſſe credat. Ità *Bart. in dicta l. quaſitum nu. 6. Abb. in cap. teneor n. 2. de re iudic. facit argum. l. minor ex aſpectu ff. de minor ſecund. add. ad Bart. in dicta l. contumacia §. pana.* Et ex ſolo iuramento infirmi Iudicem
352 poſſe informationem deſumere dicit notab. *gloſſ. in cap. fin. 4. q. 5. per diuerſa iura de quibus ibi.* Non deſunt tamen, qui contrarium tenent *Iac. Butr. & Alber. in l. in exceptionibus ff. de probat. per Regulam l. in exceptionibus §. 1. & per l. 3. §. ſi ad diem ff. de re mil.* Cæterum de probatione infirmitatis vid. *Bertr. conſ. 144. lib. 5.*

Quòad paupertatem denique iuſtam eſſe cauſam reſtitutionis in integrum
353 communiter affirmant DD. quorum Cathalogum recenſet *Odd. d. q. 10. art. 9.* quos & refert *Caſſador. deciſ. 6. tit. de appellat. plenè Bellam. deciſ. 44. in fin. Benincaſ. de paupertate quaſt. 4. num. 18. Text. eſt clarus in l. ſi procuratorem §. ignorantes ff. de mand.* quem omnes allegant. Nec non in *cap. ex ratione, de appell.* ibi: *per impotentiam.*

Nec refert vtrum paupertas caſu, vel
354 propria culpa contigerit. Ità *Io: Andr. & Imol. in cap. qua in Eccleſiarum de Conſt. Felyn. in cap. ſi quis teſtium num. 11. de Teſt. Rodoan. de reb. Eccleſ. non alien. de Cauſa Pia num. 71. gloſſ. in cap. Sacrorum 12. q. 2. Benincaſ. plenè Tract. de paupertat. q. 4. n. 46.* Et eſt optimus text. *in cap. quieſcamus diſt. 42.* Et quidem nec carceratis ob
355 proprium crimen reſtitutio denegatur. Diſcedendum ergò ab opinione contraria, quam tuentur *Bald. in d. cap. qua in Eccleſiarum num. 3. Mantua ſing. 31. nu. 5. Ant. Trig. ſing. 33. num. 4.* quam ſolum credo veram, vbi culpa fuiſſet præordinata ad ca-
356 ſum, vt per *Dec. in d. cap. qua in Eccleſiarum nu. 137. & 138. Benincaſ. d. q. 4. num. 48. cum concordant per eum relat.* Vt tamen verum fatear non ſatis intelligo quomodò caſus dari poſſit, quòd quis ex propoſito, & con-
357 ſultò velit eſſe pauper, vt beneficium reſtitutionis in ſpecie habeat, ſtolidi etenim hominis eſſet tale de-

Digitized by Google

tale deſumere conſilium, quinimò & ex hoc dignus eſſet reſtitutione, quia ita faciens parum à furioſo diſtaret.

Verum ſi de impedimentis à perſona ipſius aduerſarij prouenientibus ſermo ſit. Dico ex impedimento dolo aduerſarij proficiſcente, ex generali
358 clauſula in integrum reſtitutionem competere *cap. ex literis de reſt. in integrum l. diuus ff. eodem*. Et ità ſine ſcrupulo tenendum affirmat *Odd. dicta part.* 1. *q.* 12. *num.* 3. *verſ. ſed contra*. Quam concluſionem ampliat *Fulgoſ. in l. ſi maior num.* 2. *C. de dolo*, non ſolum aduerſus damnum emergens, ſed etiam aduerſus lucrum ceſſans, & facit not. *l. fin. in princ. ff. de eo per quem fact. erit*. Et quidem ex hac cauſa doli non ſolum aduerſus maiores, ſed & aduerſus minores,
359 ipſoſque pupillos, ſi ipſi vel eorum adminiſtratores ſint in dolo ex generali clauſula reſtitutio datur *Text. eſt in l. auxilium ff. de minor & in l.* 3. *C. ſi min. ſe mai. dix. Mauric. cap.* 416. Tam aduerſus omiſſa, quam aduer-
360 ſus male geſta cauſa doli aduerſarij *Text. eſt, & ibi Bart. in l. fin.* C. *de teſt. mil.* Probatur etiam argum. *Bald. in l.* 1. *num.* 1. *C. ne fil. pro patre*,
361 vbi docet quòd homines ſimplices aduerſarij ſuaſionibus ſoluentes, repetunt, quod alias non repeterent.

Clarius etiam patet attenta regula *Bart. in l. non ſolum* §. *morte num.* 36. *ff. de nou. oper. nunc & in l.* 1. §. *dolum ff. de eo per quem fact. erit*, videlicet quando quis alicui viro fallaci aliquod in
362 ſe veriſimile credit, ſi ex facto inde ſecuto, aliquid in damnum credentis reſultat, reſtitutio datur ex *d. l.* 1. §. *dolum*. Quapropter contractus aduerſarij dolo à maioribus perperam
363 facti, reſcindi poſſunt, hac tamen adhibita cautela, quòd ipſe dolus contractui cauſam non dederit, alias locum non haberet reſtitutio, quia contractus ipſo iure eſſet nullus *l.* 2. *vbi DD. communiter C. de fid. min.*

Nec refert vtrum dolus fuerit in com-
364 mittendo, aut in omittendo, quia ſcilicet per ſubterfugia, & latitationem aduerſarij, quis cum eo agere non potuit, vnde tempus perijt, text eſt in *l. Ait prætor* §. *fin. ff. ex quib. cauſ. mai. & in l. ſeq.* vbi omnes communiter pleno calamo, affirmat *Odd. d. q.* 12. *art.* 2. *per tot.*

Quinimò vbi ex perſona ipſius aduerſarij etiam ſine eius dolo impedimen-
365 tum procederet, reſtitutio ex generali clauſula competit, text. eſt *in l.* 1. *verſ. ſecumue agendi poteſtatem non faceret ff eodem, & in l. ait prætor & in l. item ait* §. 1. *ff. ex quib. cauſ. mai.*

Hinc eſt quòd quælibet ſiuè iuſta, ſiuè
366 iniuſta aduerſarij abſentia in integrum reſtitutionis iuſtiſſimam cauſam ex generali clauſula præbet, text. eſt *in l.* 1. *ff. ex quib. cauſ. mai.* ibi: *aut abſens non defenderetur*; patet etiam ex notatis *in l. item ait* §. *quam clauſulam ff. eodem*. Clara eſt etiam ratio, quia ſicut qui abeſt non debet ſenti-
367 re incommodum, ita nec commodum *d. l.* 1. ibi: *nec proſit vel obſit & l. videlicet ff. eodem & l. eum qui ff. de iur. iuran.* Ita etiam nullo conrradicente determinant Iuriſtæ, quos pleno calamo refert *Odd. d. q.* 12. *art.* 4. & 5. *per tot.* Et quidem quòad quamlibet aduerſarij abſentiam, *eſt text. ad literam in l. item ait prætor* §. 1. *ff. eodem vbi I. C.* hoc notandum dicit: quod in abſentia Rei non diſtinxit
368 Prætor perſonas, vel cauſas, ſed indiſtinctè omnes abſentes comprehendit; & ideò gloſſ. ibi: verbo *abſentes* & poſt eam ibi etiam *Bald.* quem ſequitur *Myſing. in* §. *rurſus num.* 13. *Inſt. de act. dicis*, quod in hoc caſu, abſentię non diſtinguuntur. *Vid. Gomeſ. in* §. *rurſus num.* 12. *vbi reſpondet ad textum in l. præfectus C. de ann. except.*

Aliud verò ius eſſet ſi aduerſarius licet
369 abſens, qui ipſum defenderet in ciuitate, vel loco reliquiſſet. Non enim in caſu datur reſtitutio præſenti, qui habuit, quem conueniret, & cum quo ius ſuum proſequeretur, Text. eſt ad literam in *d. l. item ait prætor* §. *hac autem reſtitutio ff. ex quib. cauſ. mai.* ibi: *Et ita ſi nemo eorum erat defenſor. Nam ſi fuit procurator cum habueris quem conuenias non debet inquietari &c.* Eſt etiam text. in *l. is qui reip. ff. de reſt. in integr.* Nota
370 igitur quòd, qui præſens eſt, vtrum abſens procuratorem reliquerit inueſtigare

ſtigare tenetur, alias ſi dicat ſe neſciuiſſe, quod reliquerat, non excuſatur *l. ergo in princ. ff. ex quib. cauſ. mai.* Quinimò inueſtigare debet amicos, & conſanguineos abſentis, an
371 ipſum abſentem defendere velint alias reſtitutionis beneficio priuatur *Text. eſt expreſſus in l. item ait Prætor & in l. ſeq. ff. ex quib. cauſ. mai. & in l. hac autem ff. ex quib. cauſ. in poſſ. eatur.* Sufficit tamen per quiſitionem
372 hanc amicorum, & parentum apud acta generaliter facere per publicum præconium, quòd nempe ſi quis Titium abſentem defendere intendat, ſe iudicialiter offerat intra tot dies, alias habebitur pro eo, qui ſui copiam non facit. Hanc communem praxim docent *Bart. in dicta l. ergo Bald. in d. l. item ait, & ibi Alber. n. 1. Idemque Bart. in l. hac autem num. 4. ff. ex quib. cauſ. in poſſeſſ. eatur ait, quod ita de conſuetudine ſeruatur.* Idem vult *Abb. in cap. cauſam num. 14. de dolo, & contum. & Innoc. in cap. ſi aduerſarius, de eo qui mitt. in poſſ.*

Verum ſi reus contumaciter abeſſet hu-
373 iuſmodi diligentia perquiſitionis per præconium neceſſaria non eſſet, vt not. *Alber. in d. l. ergo num. 2. eſt gloſſ. in cap. perlatum verbo parentibus qui fil. ſint legit. eſt etiam gloſſ. in l. 2. ff. quib. cauſ. in poſſ. eat. & gloſſ. in cap. conſultationibus de Off. deleg. Abb. in cap. cauſa num. 14. de dol. & contum.* Publicum tamen edictum ad valuas domus ipſius abſentis affigendum eſſet, iuxtà doctrinam Decij in *d. cap. conſultationibus num. 21. de off. deleg. et eſt text. clarus in cap. quoniam §. porrò. Vt lit. non conteſt.*

Quæritur ſi tam Actor, quam Reus Ro-
374 mæ adeſſent, dici poſſet quòd reus copiam ſui non faciat, & conſequenter cum actor reum in patria communi conuenire poſſit, vtrum excuſetur, ſi quamcumque diligentiam faciat in Patria. Et negatiuè reſpondeo per text. *in l. ſi cum in prouincia ff. ex quib. cauſ. mai.* qui hoc apertè probat, quod cum is, qui Romæ eſt non dicatur abſens, ſed præſens, non dicetur ſui copiam denegare, quod eſt notabile.

Si de impedimentis prouenientibus à
375 perſona ipſius Iudicis loquamur indubitabile eſt iuſtam præbere cauſam in integrum reſtitutionis ex generali clauſula *Text. eſt expreſſus in l. 1. §. 1. verſ. ſiuè cui per Magiſtratum ff. ex quib. cauſ. mai. & in l. ſed & ſi per prætorem ff. eodem*, refert exempla *Mauric. de reſt. in integr. cap. 354. & 403.*

Et hoc procedit ſiuè Iudex in odium actoris, ſiuè in gratiam aduerſarij,
376 ſiuè per ſordes iudicium differat, vndè actor damnum paſſus ſit. *Text. eſt in d. l. ſed ſi per prætorem §. ait prætor ff. ex quibus cauſ. mai. & ibi Bart.* allegantur etiam *l. ſeruo inuito §. cum prætor ff. ad Trebell.* Prout etiam ſi Iudicis impedimentum ex eius negligentia ſiue vera, ſiue ſimulata pro-
377 ceſſit *Text. eſt in d. l. ſed et ſi per prætorem §. ait prætor.* ibi: *ſi per dilationes Iudicis.* Et ibi: *Alber.* conſulit *Roman. conſ. 58. n. 4.*

Cæterum vbi impedimentum à Iudice
378 ob eius imprudentiam, & imperitiam procederet, quia Iudicis imperitia errorem ſupponit, differendum erit, an aduerſus errorem Iudicis, ex quo quis damnum ſentit, ex generali clauſula ei reſtitutio detur. Dico igitur quòd ſi iudex ſcienter errauit, ideſt per dolum præuaricatus ſit, reſtitutio dari debet, eſt *ſing. gloſſ. in l. ſeruo inuito §. cum prætor ff. ad Trebell.* quam omnes ibi communiter ſequuntur *Bart. Ang. Paul. Alb. et alij Bald. in l. 1. C. quo mod. et quand. Iud. Butr. conſ. 27. ad fin.* Si verò iudex ſine dolo, vero, vel præſumpto, ſed
379 ex ſimplici imperitia in errorem lapſus ſit reſtitutio non datur ſecundum doctrinam *Bart. in d. §. cum Prætor, et in l. diuus num. 2. ff. de re ind. poſt Innoc. in cap. quoniam contra de probat.* læſus enim hoc caſu appella-
380 re poteſt, ſibi ergo imputet ſi non appellauit, *l. non enim ff. ex quib cauſ. mai.* vti enim conſtitutus in lata cul-
481 pa excuſationem non meretur. Contrarium apertè ſentit *gloſſ. in d. §. cum Prætor. verbo maximà, quam ſequitur Bal. in l. 1. C. quom. et quand. Iud. ſed Bart.* ſententia eſt verior, vbi ſaltem præſumptiuè non interuenit dolus Iudicis. Aut pars læſa non per
382 negligentiam, ſed propter neceſſarium impedimentum appellare omiſit, & ei reſtitutio datur, ità di-

Digitized by Google

ſtinguit *Paul. in d. §. cum Prætor n.7.*
Si verò impedimentum non dolo, vel
383 negligentia, aut imperitia Iudicis,
ſed caſu proueniat, puta, quia
ipſe Iudex adeò breuem ad agendum
dilationem conſtituit, vt intra hoc
tempus actor propriam intentionem
deducere nequierit, reſtitutio danda
eſſet *Mauric. de reſt. in integ. cap.355.*
vbi reſpondet ad text. *in d. l. ait prætor.* quòd ibi loquitur in caſu, quo
partes ſint negligentes; & hanc ſententiam vti æquiſſimam ſequor, &
ità in Romana Curia paſſim ſeruatur,
384 vbi quadriennij lapſus non attenditur de ſtylo Rotæ ex ſupra deductis
in cap.1. Et præſertim obſeruatur in
Sacris Congregationibus, à pluribus
etenim S. R. E. Sapientiſſimis Cardinalibus per ſæpè audiui, ſe ob temporum, & dilationum anguſtias nunquam pati perire cauſas.
Si denique Iudex ob culpam ipſius par-
385 tis copiam ſui non fecit, reſtitutio
locum non habet, & pars quæ ità faciendi Iudici cauſam dedit ſibi imputet eſt text. expreſſus *in l. ſed & ſi per prætorem §. ait prætor ff. ex quib. cauſ.* multa refert exempla *Odd. d. q. 13. art.6. per tot.*
Quòad verò inſtantiam iudicialem, re-
386 gulariter reſtitutio non competit *l. properandum in fin. C. de Iud. Bart. in auth. quæ ſupplicatio num. 3. C. de appell. & in l. arbitrio §. ſi dolo ff. de dolo.*
Et communis DD. reſolutio eſt, quòd
ſi actori aliter ſubueniri non poteſt
387 reſtitutio ex hac generali clauſula
ei in ſubſidium detur. Si verò aliter
ſuccurri poteſt, ſecus, ità teſtatur
Alex. Salyc. in auth. ſi tamen in 2. oppoſ. C. de temp. appell. Rom. conſ. 220. num. 9. Et nota quod poſtquam eſt
388 concluſum in cauſa, ſi Iudex intra
duos menſes cauſam non expediat, &
de hoc pars inſtantiam faciat per Iudicem ſtare dicitur, quò minus cauſa
expedita fuerit *Io: de Amic. conſ. 149. num.7.*
Quæſtio remanet circa impedimentum
389 Aduocati, Procuratoris, Notarij,
Executoris, vel baiuli, vtrum nimirum ſit iuſta cauſa in integrum reſtitutionis ex generali clauſula; ad quam
omiſſis ſuperfluis affirmatiuè reſpondeo, & eſt clarus text. *in l. ait prætor. & ibi gloſſ. ff. ex quib. cauſ. mai.* vbi
notat *Fulgoſ.* quod non interuenire
Aduocatum eſt iuſta cauſa reſtitutionis aduerſus temporis lapſum. Sic
igitur ſi ex impedimento Notarij,
390 quis Inſtrumentum habere non potuit, reſtitui debet *Innoc. in cap. præterea de dilat. Bart. & communiter DD. in l. argentarius §. cum autem ff. de edendo Cuman. conſ.156. num.4. Paul. de Caſtr. conſ. 135. lib. 2. Anton. Nicellus tract. de concord. gloſſ. nu.362.* ſi
Aduocatus, non obſtante diligentia
391 partis, tempeſtiuè non interueniat, iuſtam reſtitutionis in integrum
cauſam præbet *Fulgoſ. dicta l. ait prætor §. deinde ff. ex quib. cauſ. mai.* Si
392 deputatus ad teſtes examinandos
ſua deſidia opportunè examen non
perfecit, læſus ad perficiendum examen debet reſtitui *Mauric. de reſtitut. cap. 408. vbi plenè.* Et generalis ſit
regula quod iuſtum impedimentum
393 Aduocati, Procuratoris, vel alterius miniſtri iudicialis, ſine quo cauſa
expediri non poteſt, iuſtam reſtitutionis cauſam præbet; ita determinat
Oldrad. allegat. ab add. ad Alex. in l. quæſitum ff. de re iudic. Fulgoſius verò in l.1. num.2. C. de rep. bon. poſſ. non
aliud vult dicere, quod ex impedimento Aduocati Notarij &c. Non
propterea reſtituatur reus ad totam
cauſam, ſed ad dilationem conſequen-
394 dam intra quam fiat expeditio, quæ
niſi tale impedimentum obſtaſſet, facta fuiſſet.
Quòd ſi impedimentum ab aliquo ter-
395 tio procedat, cuius perſona nihil
commune habeat in cauſa, neque requiritur ad eius expeditionem; nihilhominus iuſtam in integrum reſtitutionis cauſam præbet. Et quidem
iniquum eſſet, quòd non ſuccurratur
ei, qui abſque vlla eius culpa in
damnum incidit *l. ſed & ſi per prætorem §. ſi feria ff. ex quib. cauſ. mai.*
Quod intelligas, ſi non ſit ſoluendo,
396 vel ſi ſit ſoluendo, non tamen contra ipſum læſus facilem regreſſum
habeat, ita *gloſſ. in l. arbitrio §. ſi cuius dolo ff. de dolo,* & ibi omnes *gloſſ. in auth. ſi appellatione C. de temp. appell. Paul. de Caſtr. in l. vnus §. ſi fons n. 5. de ſeru. ruſt. præd. Bart. & alij in dicta auth. ſi appellatione.* Eſt text. *in l. fin. ff.*

de eo

Digitized by Google

de eo per quem factum erit. Et ſingu-
lariter *in cap. ex literis de reſt. in in-
tegr.* Quòd ſi tertius, qui impedi-
397 mentum cauſauit ſit ſoluendo, &
contra eum ſit facilis regreſſus, in in-
tegrum reſtitutio ceſſat, & læſo da-
tur actio in facto aduerſus ipſum *d.
l. arbitrio §. ſi cuius dolo ff. de dolo*.
Præterquam aduerſus Procuratorem,
quod nota, vt idoneum, & diligen-
398 tem eligas, qui ex ignorantia acto-
rum dominum læſit *Benintend. deciſ.
26. num.7.*

Si denique ſermo ſit de impedimentis,
quæ caſu fortuito, Iuris, aut Naturæ
neceſſitate contingunt. Videndum
remanet qualiter in caſu, ex generali
clauſula in integrum reſtitutio detur.
Dico igitur, quòd vbi ex caſu fortui-
399 to, vel ex conſimili impedimento
damnum reſultat iuſtam in integrum
reſtitutionis ex generali clauſula cau-
ſam præbet. *Text. eſt expreſſus in l. ſi
cui*. ibi: *Et cæterorum, quæ caſu con-
tingunt*. Et eſt clara iuris Regula *in
l. non enim ff. ex quib. cauſ. mai.* Ve-
rum requiritur, quod impedimentum
præuideri, & euitari non potuerit,
400 aliter reſtitutio locum non habet.
*Text. eſt in l. ſed & ſi per Prætorem §.
ſi feriæ ff. ex quib. cauſ. mai. et in l. non
enim ff. eodem.*

Nec obſtat opinio contraria, quia debi-
401 li, imò falſo nititur argumento.
Nimirum quòd magis hoc maiorum
edictum, & reſtitutio, quæ indè da-
tur priuilegiata eſſet, quam edictum
& reſtitutio minorum; eò quòd mi-
nor aduerſus damnum in quod caſu,
& fortuitò incidit non reſtituatur, vt
402 eſt expreſſum in *l. verum §. ſcien-
dum ff. de minor.* & dictum eſt ſupra
de reſt. min. Nam reſpondeo quòd,
eò quòd minor aduerſus damnum
fortuitò contingens, ex edicto, &
cauſa minoris ætatis non reſtituatur,
ex hoc non bene inferri, quin reſtitui
nequeat, vt quilibet maior. Et ra-
tio eſt, quia læſio fortuitò proue-
niens non lædit minorem, vt mino-
rē, magis quam quemlibet maiorem,
quia quemlibet etiam maiorem ca-
ſum fortuitum euitare non potuiſſe
ſupponitur. Quinimò nota, quòd ſi
403 præſupponeretur minorem caſum
fortuitum euitare, & præuidere po-
tuiſſe, nec feciſſe, ex capite mino-
ris ætatis ei reſtitutio competeret,
quia inconſultò, & imprudenter ſe
geſſit, vt not. *Bald. in d. l. verum §.
ſi locupleti ff. de min. Natt. conſ. 548.
num. 1. cum alijs relat. per Mauric. cap.
178. in fin.*

Ex his ergo colligas quòd mors Procu-
404 ratoris eſt iuſta cauſa reſtitutionis
in integrum aduerſus rem iudicatam
cauſantem læſionem, vt habetur in
deciſ. diuerſ. deciſ. 271. Et datur etiam
405 in ſpolio, & executionem impedit,
vt dicit *Cotta deciſ.* 289. Quod dictum
eſt de morte procuratoris ex identi-
tate rationis verificatur in caſu ſimi-
406 mili, vel vbi actuarius amiſiſſet li-
bellum, aut inſtrumentum, vel
proceſſus incendio periſſet, vt
concludit *Mauric. cap.* 364. 378.
et 399.

Dico ſecundo quòd ſi Iuris neceſſitate,
407 vel Statuti, aut Principis diſpoſi-
tione impedimentum proueniat, ex
cauſa talis impedimenti reſtitutio-
nem itidem dari *Text. eſt expreſſus in
dicta l. ſed et ſi per prætorem §. ſi feriæ
ff. ex quib. cauſ. mai.* ibi enim con-
ſtat ferias eſſe iuſtam cauſam reſtitu-
tionis in integrum.

Hinc colligas quòd ſi is, qui pecuniam
408 in promptu, & paratam habebat,
vt prædium redimeret, hanc verò
pro neceſſitate Reip. Principis iuſſu
expendit, ac propterea ipſum præ-
dium redimere tempeſtiuè nequiuit,
aduerſus tempus redimendi hac de
cauſa lapſum, ei ope reſtitutionis ex
generali clauſula ſuccurritur *Mauric.
cap. 398. et 332.* Quod à fortiori pro-
cedere puto ſi quis pecuniam ad fun-
di redemptionem paratam, in re-
demptionem filij, vel patris ab ho-
ſtibus expendiſſet, vt plenè docet
Odd. de reſt. part. 2. in quæſt. An ad-
uerſus præſcriptionem conuentiona-
lem detur reſtitutio.

Quòad impedimentum feriarum, an ſit
409 iuſta cauſa reſtitutionis ad euitan-
das difficultates cum diſtinctione eſt
procedendum, vel loquimur de ordi-
narijs ferijs, quæ ſingulis annis ſtatis
temporibus indici ſolent, vtpotè ſunt
feriæ Meſſium, Vindemiarum, Pa-
ſchatis &c. Et in caſu reſtitutio non
datur *dicta l. ſed et ſi per Prætorem §.*

Digitized by Google

feria ff. ex quib. cauſ. mai. vbi DD.
communiter, ait enim expreſſa *litera
text. in dicto* §. *feria*, quod actor ſibi
imputet, qui in eas incidit. Et eſt
generalis iuris regula, quòd non ex-
410 cuſatur, qui non proſpicit id quod
proſpicere potuit, & debuit *l. ſi quis
domum* §. *idem quærat ff. loc.*

Aut loquimur de ferijs extraordinarijs,
411 repentinis nimirum. Et in caſu re-
ſtitutio datur, vt colligitur *ex d.* §. *fe-
ria, vbi paſſim DD. Abb. in cap. fin.
num.8. de fer. Bal. in cap. ex ratione
num.3. de appell. & ibi Francus nu.55.
Prapoſ. Alex. num.25. Boich. in cap.
tranſmiſſa num.2. de praſcript. Ferret.
de Gabell. num.306.* & nemo diſcrepat
etiam in caſu, quo feriæ fuiſſent in-
412 ductæ ab eo, qui ipſas inducere
non poterat, ita *Alb. in d.* §. *feria*.
Vel ſi inciderent in vltimam dilatio-
413 nis diem. *Spec. Tit. de fer.* §. *fin. ad
finem*, quod intelligas, iuxtà diſtin-
ctionem *Odd. de reſt. part.1. quaſt.27.
art.6.*

Quòad impedimentum verò proueniens
414 ex prærogatiua, aut priuilegio ad-
uerſarij, ſi ex cauſa talis priuilegij
damnum immediatè reſultet, datur re-
ſtitutio, alias non, ità docet *Bart. in l.1.*
§. *nunciatio ff. de oper. nou. nunc, &
DD. in cap. auditis, de reſt. in integr.
Soc. tract. de Teſt. n.126.*

Dictum eſt de impedimentis iure ipſo
prouenientibus, videndum de his,
quæ naturæ neceſſitate contingunt.
Et quidem naturale impedimentum,
415 ſeù ex vi cæleſti, quæ maior vis di-
citur, proueniens, eſt iuſta cauſa reſti-
tutionis ex generali clauſula, vt pa-
tet ex text. cum exemplo *in l. At-
tilicinus ait, & ibi gloſſ. ff. de ſeruit.
ruſt. prad. & in l. ſi boues* §. *1. ff. quem
adm. ſeru. amit. & ibi Alber.* Quare
ſi quis ex inundatione fluminis, quæ
fontis hauſtum, vel alteram ſeruitu-
tem occupauit, ipſa vti non potuit,
416 poſt fluminis receſſum ex generali
clauſula ei per reſtitutionem ſuccurri-
tur, ità vt vſus, & quaſi poſſeſſio ſer-
uitutis interrupta non dicatur *gloſſ. in
l. hoc iure* §. *ſi aquam verb. interrupta
ff. de aqua quot. & aſt. Cepol. de ſeruit.
ruſt. prad. cap. 4. nu. 38. Rip. in l. quo
minus num.119. ff. de flum. Menoch. de
retin. poſſ. remed. 6. num. 147. & 149.*

Ampliationibus, & Limitationibus
hanc concluſionem exornat *Odd. de
reſt. p.1. q.14. art.5.*

Dubitatum fuit vtrum læſio enormis eſ-
417 ſet iuſta cauſa in integrum reſtitu-
tionis ex generali clauſula, ſed quid-
quid aliquid in contrarium ſenſe-
rint, minime obſtante, ita deter-
minant communiter DD. *in l. in con-
tractibus C. ex quib. cauſ. mai.* dicen-
tes: maioribus licitum in contractibus
418 vſque ad dimidiam iuſti prætij ſe
decipere, quod intelligas de Iure
Ciuili, nam Iure Canonico, & in fo-
ro Poli ad reſtitutionem etiam vnius
quatrini tenentur. Si autem vltra
419 dimidiam læſio contingat, eſt in-
troductũ remedium iuris ordinarium,
de quo *in l. 2. C. de reſcindenda ven-
dit.* quod facit ceſſare reſtitutionem,
quæ eſt remedium ſubſidiarium, &
extraordinarium ſecundum aliquos.
Sed non ceſſare tenent *Bal. Saly in l. 1.
C. ſi adu. fiſcum Abb. in cap. cum dilecti
num.4. & 5. extr. de empt. & vend.
Iac. de S. Georg. in dicta l.1. num.5.* vbi
hanc ſententiam communem dicit, &
quidem pro hac ſtat argumentum va-
lidiſſimum, quod vbi remedium ex-
420 traordinarium eſt pinguius ordina-
rio, non ceſſat extraordinarium ob
concurſum ordinarij *Bart. Ang. Cum.
Alb. & alij in l. prouinciali ff. de oper.
non. nunc Abb. in d. cap. cum dilecti n.5.*
approbantes hoc remedium reſtitu-
tionis plenius eſſe. Concludo igitur
quod ſit in arbitrio ipſius læſi, tenta-
421 re vel remedium extraordinarium
reſtitutionis ex generali clauſula, vel
ordinarium *l.2. C. de reſcin. vend.* ple-
nè hanc materiam pertractat *Odd. de
reſt. p.1. q.17. art.3. & 14.*

Circa ſpecialem dotis fauorem vtrum
422 ſit iuſta cauſa in integrum reſtitu-
tionis. In contrarium ſtat text. ex-
preſſus *in l.1. C. ſi adu. dotem, & in l.
ſi ex cauſa* §. *1. ff. de min.* Ex quibus
iuris locis certò deducitur, non ità in
reſtitutionis materia fauorabilem
eſſe cauſam dotis, ſicut cauſa minoris
ætatis. Non tamen exindè poteſt in-
ferri, quod cauſa dotis per ſe non ſit
fauorabilis, & ſaltem ex generali
clauſula reſtitutionem mereatur, quod
intrepidè dici poſſe puto, vbi iuris
aliqua manifeſta deciſio nõ repugnat.

Ex

Ex generali enim clauſula ſolo fauo-
423 re dotis Iudex reſtitutionem con-
cedere debet, ne ſcilicet, vel pereat
in totum, vel diminutionem patiatur
cum lucro alterius. Et quidem vbi
quilibet etiam maior in conuentioni-
bus circa res dotales, & in præiudi-
424 cium ipſius dotis factis, grauiter
læderetur, licet de aduerſarij dolo
non conſtet, reſtitui ex generali clau-
ſula debet, vt probatur *in l. iure ff. de
Iur. dot. Bald. nouell. de dot. priuil. 53.
in fin. Ruin. conſ. 26. num. 20. lib. 3:
Paul. de Citad. de Iur. patr. part. 3. cauſ.
2. num. 33.* vbi hoc extendit ad do-
tes, & iura patronatus Eccleſiarum.
Mulieri itidem maiori, quæ cum ſui
425 præiudicio, debitorem dotalem
nouauit ſuccurritur ex hac generali
clauſula. *Text. eſt expreſſus in l. ſi
cum dotem §. ſi mulier ff. ſolut. matrim;
vbi gloſſ. & DD. Bald. nouell. de dot.
priuil. 53. num. 35.* Quod de vxore
426 dicitur militat in marito. Et hæc
quòad cauſas, ex quibus tam ex edi-
cto minorum, quam maiorum in in-
tegrum reſtitutio competit.

Mulieres, Milites, & Ruſticos, vbi pe-
ritiores conſulere non potuerunt in
integrum reſtitutione dignos eſſe;
non tamen excuſationem mereri, ſi
minus expendendi gratia Aduoca-
tunculum conſulant, malumque con-
ſilium reportent ſatis euidenter patet
ex dictis; cum legi peritiorum con-
ſilium expoſcenti ſolum ſatisfactum
dicatur, ſi peritiorum, ideſt illorum,
de quibus fama ſit, quod ſint periti,
Iudicium, & conſiliũ quæſitum fuerit.
Vt equidem dixi Cauſidicorum ple-
næ ſunt Curiæ, ſed Iuris Peritorum
ſteriles, nec omnium conſilio propria
ſunt credenda negotia aliter, ſi res no-
ſtræ malè ſe habent, nobis ipſis vti
427 incautis, & noſtrarum litium, &
malorum cauſam tribuamus. Quod
vt de facili euitare poſſimus, prout
ſupra pollicitus fui, illorum nomina
recenſeo, qui Romæ vti Aduocati de
Iure reſpondent, & quorum conſi-
lium eſt omni exceptione maius. In-
ter igitur Romanæ Curię Aduocatos
ſpeciali prærogatiua pollent, qui di-
428 cuntur Conſiſtoriales, Collegium
à cæteris diſtinctum conſtituentes.
Vndè Alex. VII. decreto priuatiuè
quòad alios Cappæ perforatæ, ſeù
mantelloni vſum habent, condignum-
què fuit ſpeciali prærogatiua fulgen-
tibus à cæteris Curialibus diſtinctum
habitum decernere. Quamuis enim
verum ſit, quòd habitus non facit
Monachum, & conſequenter delatio
Cappæ perforatæ non faciat Aduoca-
tum. Negari tamen non poteſt, quòd
habitus diſtinguat Monachum à Mo-
nacho, & mantellonum Aduocatum
ab Aduocato. Cæterum de Aduo-
catorum Conſiſtorialium Collegij
Origine, Antiquitate, Nobilitate,
Iuriſdictione, & Officio tam diſertè
ſcripſerunt *Carol. Carthar. in Syllab.
Aduoc. Conſiſt.* & de Rubeis in *Defen-
ſore Rediuiuo*, vt alijs nihil dicen-
dum reliquerint. Hoc autem Inſigne
Collegium in pręſenti conſtituunt.

Carolus Cartharius Vrbeuetanus, eiuſ-
429 dem Collegij Decanus, Archiuij
Apoſtolici Arcis S. Angeli Præfe-
ctus, clara nominis fama, non minus
Iuris prudentiæ, quam Hiſtoricæ eru-
ditionis profeſſor; ſummus veritatis,
& rei literariæ cultor, ab omni fuco,
& mendacio alienus, ſupremæ inte-
gritatis vir, Genitoris ſui Iuliui Car-
tharij Atauorumque ſuorum doctiſſi-
morum laborum, & operum teſti-
monio vniuerſo Orbi præclariſſimo-
rum, hæres, doctrina, & ſapientia
Inſignis, qui in *Aduocatorum Sacri
Conſiſtorij Syllabi* præclara editionė
tantam, quaqua verſum laudem pro-
meruit, vt multis ex obſcura vetuſta-
te in lucem prolatis, fidelis antiqui-
tatis obſeruator appellari poſſit: cui
430 ſimilem agnoſcas *Antonium Stepha-
num*, filium Nobiliſſimæ Intrecciato-
rum Accademiæ Principem virtutis
faſtigium in Patris, & Aui veſtigijs
fauſtiſſimè conſcendentem.

Carolus Montecatinus Ferrarienſis, vir
431 accerrimi Iudicij, & præſtantiſſimi
ingenij, quem ab Aduocatione Con-
ſiſtoriali ad res maximas euocatum,
inter vtriuſque Signaturæ Referen-
darios ab Alexandr. VII. cum Aduo-
cationis retentione adſcriptum, ne
Aduocatum quæras: nam æditiori-
bus Eccleſiaſticæ Dictionis muneri-
bus, & gubernijs perfunctus, Excelſi
animi Præſul, incomparabili integri-
tate Peruſij gubernio inuigilans non

iura

iura ſcrutatur, ſed dicit; non lites patrocinatur, ſed dirimit.

Marcus Antonius Burattus Romanus
432 Vaticanæ Baſilicæ Canonicus, Bibliothecæ Romanæ Vniuerſitatis Præfectus eximia rerum ciuilium cognitione præſtantiſſimus, quem Alex. VII. beneficientia ex Aduocato Conſiſtoriali inter Vtriuſque Signaturæ Refendarios, cum Aduocationis retentione adſcriptum, Prælatitia dignitate fulgentem, ne cauſarum patronum quæras; nam à Clem. IX. Prolegatus Apoſtolicus Bononiam miſſus, ibi etiam in difficilimis per obitum eiuſdem Clem. IX. temporibus naturali ſua morum amenitate Bononienſibus ſuaue, Sedi verò Apoſtolicæ integerrimum, atque fidele miniſterium præſtitit; mox à Clem. X. Congregationi Boni Regiminis addictus, audiendis Eccleſiaſtici Status negotijs præeſt.

Nicolaus Seuerolus Fauentinus, qui
433 inter primarios Vrbis Aduocatos ſemper floruit, Iuris peritorum eloquentiſſimus, Iuris eloquentium peritiſſimus, & exactiſſimus, Cauſarum Patronus eximius; conſilio, integritate, humanitate, & Iuſtitia, inter Vrbis, & Orbis Iuriſconſultos, omnium ſententia conſultiſſimus; Collegij Aduocatorum Conſiſtorialium decus, Vir grauis nedum iuris, ſed & omnigenæ eruditionis multiplici lectione verſatus: cuius fama, necnon proprijs virtutibus eminet
434 R.P.D. Marcellus Seuerolus Filius ingenij acumine nemini ſecundus, ab Alex. VII. Aduocatione Conſiſtoriali vti patris Coadiutor decoratus, à Clem. IX. inter V. S. Referendarios relatus, mox à Clem. X. Congregat. Boni Regiminis addictus, vtiliſſimarũ diſertationũ operi actualiter intentus.

Euſebius de Euſebijs Reatinus, Paupe-
435 rum Aduocatus Vir animi probitate, amenitate ingenij, & ſuauitate morum omnibus vbique carus; qui tanta nominis claritate ſemper Aduocationem exercuit, vt Sacri Romanæ Rotæ Areopagi elogio vſque de Anno 1637. dignus factus, prout colligitur ex *Romana Alimentorum inter recent. p. 7. deciſ.* 194. vberiori elogio non indigeat.

Iulius Cæſar Fagnanus, Iuris, ſcientia
436 conſilio, & prudentia laudabilis, in Aduocationis munere nemini ſecundus, & in reſponſis reddendis Anteſignanus meritiſſimus, proprijs virtutibus, & R. P. D. Proſperi Fagnani Patrui meritis Clarus, qui nunquam intermiſſis vigilijs catentatiſque laboribus ſumma integritate, & prudentia maiora Sedis Apoſtolicæ munera geſſit, & nunquam interitura gloria inter cæteros Romanæ Aulę ſapientes eminet ob Aurea in v. Decretal. lib. edita Commentaria, cuius veſtigijs inſiſtens Ioannes Franciſcus
437 Fagnanus Iulio Cæſari Patri à Clement. X. in Aduocatione Conſiſtoriali Coadiutor datus, virtutis & ipſe faſtigium conſcendet.

Iacobus Gregorius de Rubeis Romanus
438 Vir ſingularis ingenij, qui ab Alexandro VII. Sapientum fautore Petro Franciſco Patri in Aduocatione Conſiſtoriali Coadiutor ſtatutus, à Clem. X. V. S. Referend. Prælatura decoratus, & Contradictarum, cum retentione Aduocationis officio præfectus, propria dignitate, & nunquam interitura Patris ſui gloria clareſcit. Petri enim Franciſci de Rubeis è Sabinis oriundi die 12. Settembris labentis Anni 1673. e viuis ſublati quanta fuerit iactura, ne dum Romani, ſed exteræ quæque nationes agnoſcent. Vir etenim fecundus memoria, fa-
439 cundia redimitus, vtriuſque Iuris Scrutator diligentiſſimus maxima nominis celebritate clareſcens recunditas leges, & ignotas iurium materias illuſtrando, verus Iuris prudentiæ Pater, veritatis Doctor, & Romanæ Curiæ Oraculum vocari dignus fuit, ſuæque doctrinæ fama non modò Italiam, ſed remotas quoque Prouincias implens eius opera, atque conſilio, veluti viri integerrimi, & ſuper omnes Sapientiſſimi in maximis, & arduis Sedis Apoſtolicæ negotijs Paulus V. Vrb. VIII. Innoc. X. Alex. VII. Clem. IX. & Clem. X., ſub cuius fæliciſſimo Pontificatu Chriſtiana Reſpublica reſpirat, vſi fuere, quodque mirum fuit in Viro nunquam intermiſſa laborum, & librorum contrectatione elaborato, in extrema Senectute conſtitu-

ſtituto, corporis viribus deſtituto,
octogenario maiore, Sapientiæ amor,
animi acies, memoriæ virtus, & in-
genij acumen nunquam conſenuiſſe
omnibus ſatis compertum eſt.

R. P. D. Proſper Bottinus Lucenſis,
Vaticanæ Baſilicæ Canonicus, Vir
440 oculati Iudicij, ingenij fælicitate,
doctrina, & integritate præſtans, qui
dum magna nominis celebriate Con-
ſiſtorialis Aduocati officio fungeba-
tur, ea ſuæ prudentiæ, & virtutis fe-
cit auſpicia, vt Clemens X. probo-
rum Fautor, ipſum de Republica be-
nemeritum, doctrina, iudicio, & re-
rum vſu præfulgentem Pontificij Au-
ditoratus munere, quod integerrimè
ius dicendo gerit, ac Prælatitia ſimul
dignitate cohoneſtauerit, & R. P. D.
Franciſco de Rubeis Sapientum Ora-
culo, è viuis ſublato in Aduocatione
Fiſcali, & Fidei Promotoratu dignum
Succeſſorem ſtatuerit: cui non abſi-
441 milem agnoſcas *Ioannem Bapt. Bot-
tinum* Nepotem, à Clem. IX. ei in
Aduocatione Conſiſtoriali Coadiuto-
rem ſtatutum, Virum in amænioribus
literis, Philoſophia, & Theologia
præſtantem, vtriuſque Iuris cognitio-
ne Illuſtrem, & cauſarum patronum
oculatiſſimum.

Alexander Capraria Bononienſis, eru-
442 ditionis elegantia, Ingenij fælicita-
te, & in conſulendo prudentia nemi-
ni ſecundus; qui à glorioſæ memorię
Cardinali Sacchetto Viro Sapientiſ-
ſimo, & Conſtantiſſimo Signaturæ
Iuſtitiæ Auditorio præfectus, eiuſ-
dem contubernio vſus, ab ipſo veri-
tatem, animi magnitudinem, & pru-
dentiam ſedulo didicit; adeòque il-
lius virtutes ſemper diligenter immi-
tatus fuit, vt Alexandri VII. benefi-
centia inter Sacri Conſiſtorij Aduo-
catos adſcriptus, Iuris ſcientia, &
prudentia laudabilis inter primarios
Vrbis Aduocatos habeatur.

Vrbanus Spretus Rauenatenſis, cuius
443 egregias animi dotes, vel ſimplex
nomen indicat, qui poſtquam Sum-
ma laude, & prudentia, glorioſæ me-
moriæ Cardinalis Imperialis tunc
Vrbis Gubernatoris, ſpectatæ inte-
gritatis, incomparabilis Iuſtitiæ, &
virtutis Herois à nemine ſatis vn-
quam laudati, Auditoris munus ge-
rens Romæ ius dixiſſet, à Clem. IX.
inter Conſiſtoriales Aduocatos ad-
ſcriptus ſingularis probitatis, ſani
conſilij, præſtantis doctrinę experi-
mentum præbet.

Alexander de Vecchis Senenſis eximia
444 vtriuſque Iuris cognitione Illuſtris,
morum elegantia, ingenij fælicitate,
actionum grauitate, gratia in conſu-
lendo, ſuper omnes noſtri Eui Iuris
conſultos præſtans, qui in Patria non
exigua ſui nominis fama Iura publicè
profeſſus, Romam ſe recipiens, cau-
ſarum patrocinio ſumma integritate,
doctrina, iudicio, ingenio, atque con-
ſilio inſiſtens à Clem. X. Sapientum
Altore, Sacri Conſiſtorij Aduocati
munus ſibi delatum accipiens, Ro-
manæque Vniuerſitatis Rectoratum
vigilantiſſimè gerens, Iuris pruden-
tia, & eruditione præſtantiſſimus, ſi-
cut Iura in celeberrimis Senarum
Academijs publicè interpretatus, ita
de Iure Romæ in foro reſpondendo,
& Aduocationis Conſiſtorialis mu-
nus gerendo, inter excellentiores lo-
cum obtinet.

Federicus Caccia Mediolanenſis, in-
445 comparabili integritate, morum
Suauitate, diligentia, Hiſtoriarum
cognitione, & vtriuſque Iuris Scien-
tia adeò inſignis, vt virtus, & gratia,
in eo certatim primum locum con-
tendant, vtraque Amoris, vtraque
ſingularis æſtimationis illicium, qui
à Clem.X. ingeniorum Fautore cele-
bri eius virtutum fama per moto in-
ter Aduocatos Conſiſtoriales relatus.
Vir ſanè doctiſſimus maiorum ſuo-
rum ſplendore illuſtris, præclaris ta-
men ingenij ſui dotibus ſupra genus
ipſum emicat; & vt verum fatear in
Iuris difficultatibus enucleandis, in
opportunis conſilijs præſtandis, vt
alia eius ornamenta ſileam, ei æqua-
les dari, cautiores verò adinueniri
non poſſe arbitror.

Præter Curiæ Aduocatos, qui Conſiſto-
446 riales vocantur, alios habemus
laudatiſſimos viros, cauſarum patro-
nos oculatiſſimos ſingularis famæ,
æſtimatione præclariſſimos, quorum
nomina

Ordine Alfabetico refero.

Alexandrum Brugiottum.

Aloyſium Iacobellum.

Ange.

Angelum Ridolfinum.
Antonium de Philippo.
Antonium Pintum.
Carolum de Comitibus.
Carolum Ferratium.
Ciriacum Lancetta.
Coſmum Carbonum.
Dominicum Stanghelinum.
Franciſcum Ptolomeum.
Franciſcum Stanchum.
Franciſcum Fatinellium.
Gabrielem Philippuccium.
Gregorium Ridolfinum.
Hieronymum Franceſchinum.
Horatium Bataglia.
Iacobum Bernardinium.
Ioannem Baptiſtam de Luca.
Ioannem Baptiſtam Arighum.
Ioannem Thomam Sabatinum.
Ioannem Tauernarinum.
Ioannem Vrſum.
Ioannem Baptiſtam Quarantam.
Ioannem Ianium.
Ioannem Raſponum.
Ioannem Franciſcum Capellium.
Ioanrem Scipionē de Bl'Santronchetū.
Ioſephum Sabellicum.
Ioſephum Antonium Pilaia.
I. P. Quintilium.
Iulium Caccialupum.
Lanfranchum Zachia.
Marium Finium.
Marcellum Antonium Lunarium.
Nicolaum Compagnum.
Nicolaum Grapellium.
Petrum Ceretanum.
Petrum Paccionum.
P. P. Salamonium.
Serafinum Maſſinium.
Silvium Torellum.
Thomam Prouenzales.

Nec deſunt alij prædictis Scientia, & Ingenio pares, quorum ætas, & occupatio nimium florens, magis facundum præconium à fæliciori calamo expectabit. Inter præfatos verò, vt alias Io: Baptiſtæ de Luca virtutes
447 ſilentio præteream, ipſum de Republica benemeritum agnoſcas ob luculentos Tractatus in lucem editos, in quibus non minus Bartoli, quam Baldi eruditio fulget, at meus ſiſtat calamus, vbi in veritaris Theatro tot eruditiſſimi diſcurſus ab eo prælo dati *de Feudis*, *de Regalibus*, *de Iuriſdittione*, *de Seruit. Emphit. & Locat. de Vſuris*, *de Dote*, *de Donat. de Credit. & Debit. de Teſtam. de Fideicom. de Legat. de Benef. Eccl. de Iur. patr. Regul. & Monial. de Matrim. Sponſ. & Diuort. de Decim. Oblat. & Elemoſ. de Immunit. Eccl. & de Iudic.* quaſi tot aureæ linguæ eximias eius virtutes, vndequaque celebrant.

ARGVMENTVM

Per quos, contra quos, & coram quo in integrum reſtitutio peti poſſit. Vbi exponitur, qui nam ſint Iudices Ordinarij Romanę Curię, eiuſdẽque Praxis deducitur, nec non explicantur verba cap. 50. Stat. Vrb. in quo agitur de cauſis reſtitutionis in integrũ etiam maiorum, & quomodò in illis procedatur.

S V M M A R I V M.

1 *Sine partis inſtantia Iudex in integrum reſtitutionem concedere non poteſt.*
2 *Cauſa cognita ſolum conceditur reſtitutio.*
3 *Reſtitutio non datur inuitis, ſi ſit principaliter concedenda.*
4 *Papa, & Imperator ſine petitione partis, principaliter in integrum reſtitutionem concedere poſſunt.*
5 *Supremi Principes Superiorem non recognoſcentes, etiam non petenti reſtitutionem concedere poſſunt principaliter.*
6 *Iudex etiam non petenti in integrum reſtitutionem concedere poteſt incidenter.*
Tacitè reſtitutionem petit, qui principale negotium agit. ibid. n.6.
7 *Minor per ſe ipſum reſtitutionem petere poteſt, cum authoritate Curatoris.*
8 *Minor ſine Curatore in iudicio ſtare non poteſt.*
9 *Filius familias minor in petenda reſtitutio-*

tutione Patris conſenſum adhibere debet.

10 *Excommunicatus reſtitutionem per ſe ipſum petere nequit.*

11 *Reycitur ambiguitas Rotæ in nouis* deciſ.7. de except.

12 *Excommunicato non eſt reſtitutio deneganda, ſed per ſe non poteſt petere.*
Excommunicatus ſi ſit reus per viam exceptionis etiam per ſe reſtitutionem poteſt petere. ibid. num.12.

13 *Excommunicato reſtitutionem per ſe petere licet ſi non principaliter, ſed incidenter faciat in cauſa, in qua ab initio in iudicio ſtare potuit.*
Communis opinio ſtat in contrarium. ibidem num.13.

14 *Regula eſt quòd excommunicatus ſolum incidenter per viam exceptionis in integrum reſtitutionem petere poteſt.*

15 *Bannitus non poteſt per ſe petere reſtitutionem.*
Reſtitutio eſt remedium iuris poſitiui à quo Banniti ſunt excluſi. ibid. n. 15.

16 *Banniti nec incidenter poſſunt reſtitutionem petere.*

17 *Impeditus à lege, vel per ſe ipſum, reſtitutionem petere nolens, per alium petere poteſt.*
Pupillus per Tutorem, minor per Curatorem reſtitutionem petit, ibidem num.17.

18 *Per quemlibet legitimum adminiſtratorem reſtitutio peti poteſt.*

19 *In Tutore, Curatore, vel legitimo adminiſtratore ad petendam reſtitutionem ſpeciale non requiritur mandatum.*

20 *Simplex Curator bonorum ſine ſpeciali mandato reſtitutionem petere poteſt.*

21 *Minor vt reſtituatur in criminalibus perſonaliter comparere tenetur.*

22 *Maiores per Procuratorem in integrum reſtitutionem petere poſſunt.*

23 *In Criminalibus per ſe reſtitutio peti debet.*

24 *Reus admiſſus in criminalibus ad ſe defendendum per procuratorem per eumdem reſtitutionem petere poteſt.*

25 *Procurator ad petendam reſtitutionem ſpeciale mandatum habere debet.*

26 *Mandatum generale cum clauſula ad agendum, defendendum, ſupplicandum ſufficit in Procuratore, vt reſtitutionem petere poſſit.*

27 *Item generale mandatum cum clauſula quod poſſit facere omnia, quæ facere poſſunt qui habent mandatũ ſpeciale.*

28 *Item generale mandatum cum libera.*

29 *Regula* §. fin. in l. illud ff. de min. *rarò locum habet. Et quomodò.*

30 *Ad petendam reſtitutionem de ſtylo Regni generale mandatum ſufficit.*

31 *In Procuratore de rato promittente non requiritur mandatum ſpeciale:*

32 *Procurator Fiſci ſine ſpeciali mandato, eius nomine reſtitutionem petere poteſt.*

33 *Procurator Vniuerſitatis abſque ſpeciali mandato eius nomine reſtitutionem petere poteſt.*

34 *Deputatus ad vniuerſitatem cauſarum propriè dicitur Syndicus, ſeu Procurator Vniuerſitatis.*

35 *Procurator cum mandato ad cauſam ſopitam reintegrandam, poteſt reſtitutionem petere ad illam ſuſcitandam.*

36 *Mandatum generale cum clauſula ratihabitionis ſufficit pro petenda reſtitutione.*
Sententiam contrariam ſequitur Couar. quæ eſt verior. ibid. n.36.

37 *Speciale mandatum non requiritur in Procuratore, qui excipiendo reſtitutionem petit:*

38 *Idem in Procuratore reſtitutionem petente aduerſus ſententiam latã in cauſa, in qua ipſe fuit procurator.*

39 *Non requiritur mandatum ſpeciale in reſtitutione petenda pro minore prodigo.*

40 *Non requiritur ſpeciale mandatum, ſi agatur contra petentem reſtitutionem.*

41 *Idem ſi reſtitutionem incidenter petat.*

42 *Reycitur illorum ſententia, qui ad petendam in integrum reſtitutionem mandatum in indiuiduo exigi aſſerunt.*

43 *Specialiter mandatum, etiam dicitur nominatim mandatum.*

44 *Mandatum generale ad petendam in integrum reſtitutionem contra quamcumque perſonam non ſufficit, ſecundum Bart.*

45 *Mandatum ſpeciale ad petendam reſtitutionem contra certam perſonam licet ſit generale quòad cauſas ſufficit, ex doctrina Bart.*

Digitized by Google

Communis DD. Opinio indiſtinctè procedit, quòd in Procuratore ad reſtitutionem petendam ſpeciale mandatum ſufficiat, nec aliter iudicandum. ibidem num.45.

46 *Pater reſtitutionem pro filio petere poteſt, vbi de filij voluntate tacita, vel expreſſa conſtat.*

47 *Pater eſt legitimus adminiſtrator bonorum filij, & pluſquam Tutor, & Curator.*

48 *Pater pro filio ipſo inuito reſtitutionem petere non poteſt ſecundum aliquos.*

49 *Communis Opinio ſtat in contrarium.*

50 *Eccleſiarum, & Ciuitatum Adminiſtratores reſtitutionem petere poſſunt ſine ſpeciali mandato.*

51 *In Prælatis, & Oeconomis Eccleſiarum reſtitutionem petentibus non exigitur ſpeciale mandatum.*

52 *Prædicta procedunt tam in reſtitutione ex edicto minorum, quam ex edicto maiorum.*

Speciale Capituli mandatum exigitur aduerſus reſtitutionem actus cum conſenſu totius Capituli. ibidem num.52.

53 *Conſanguinei, & Affines ſine ſpeciali mandato non admittuntur ad petendam reſtitutionem.*

54 *Coniuncti pro adoleſcente ſimplicis vitæ, etiam illo inuito, & ſine ſpeciali mandato ad reſtitutionem petendam admittuntur.*

55 *Conſanguinei, & Affines ſi ex beneficio reſtitutionis intereſſe prætendant, admittuntur ſine ſpeciali mandato.*

56 *Idem dicendum reſpectu cuiuslibet extranei.*

57 *Reſtitutio datur contra eum, à quo procedit læſio.*

Peti poteſt contra hæredem illius aduerſus quem capit competere. ibidem num.57.

58 *Contra ſingulares ſucceſſores reſtitutio datur.*

Procedit concluſio tam in reſtitutione minorum, quam in reſtitutione maiorum. ibid. n.58.

59 *Contra tertios poſſeſſores reſtitutio in ſubſidium competit.*

60 *Reſtitutio in integrum in rem ſcripta dicitur.*

61 *Perpenditur diſtinctio text.* in l. in cauſæ la 1. §. fin. ff. de min.

62 *Contra tertium poſſeſſorem reſtitutionis beneficium indiſtinctè competit ſi minori interſit rem venditam potius habere, quam pretij ſupplementum.*

63 *Contra ſecundum, tertium, vel etiam vlteriorem poſſeſſorem datur reſtitutio ſi rem ab initio à minore venditam ſciuiſſet.*

Non attenditur in caſu, an primus emptor ſit ſoluendo, nec ne. ibid. n.63.

64 *Contra tertium poſſeſſorem minori reſtitutio competit, ſi primus emptor non eſt ſoluendo.*

65 *Quæ dicta ſunt de reſtitutione contra tertium poſſeſſorem fauore minoris, procedunt etiam in reſtitutione maiorum.*

66 *Minor petens reſtitutionem aduerſus primum emptorem tertium quoque poſſeſſorem citare debet, vt ſibi pro ſuo intereſſe proſpiciat.*

67 *In Gallia minor contra primum emptorem, & tertium poſſeſſorem ſolet literas impetrare.*

Ex conſuetudine Galliæ in eodem iudicio, reſcindens,& reſciſſorium cumulatur. ibid. n.57.

68 *Minor aduerſus tertium poſſeſſorem reſtitui petens, non auditur niſi refectis expenſis, in re illa factis.*

69 *Limita in expenſis adeò grauibus, pro quibus reficiendis minor res maiores, vendere cogeretur.*

70 *Contra patrem, vel dominum illius à quo læſio proceſſit reſtitutio competit.*

71 *Limita quatenus in rem Patris, vel domini aliquid verſum ſit, vel de eius peculio aliquid habeat.*

72 *Contra fideiuſſorem tam ſuum, quam aduerſarij, minori datur reſtitutio.*

73 *Contra mandatorem non datur reſtitutio.*

74 *Contra creditorem, & contra fideiuſſorem ſimul, Tutius eſt minori reſtitutionem petere.*

75 *Supremus Princeps reſtitutionem concedit.*

Habentes ordinariam iuriſdictionem in integrum reſtituere poſſunt. ibid. num.75.

76 *Aduerſus ſententiam latam à Procuratore Principis, ſolus Princeps reſtituit.*

77 *Item*

tutione Patris debet conſenſum adhibere.

77 *Item aduerſus ſententiam Vicarij Principis, vel Delegati à Principe.*

78 *Vbi læſio, vel ætas eſt ſemiplenè tantum probata, ſolus Princeps reſtituit.*

79 *Solus Princeps dat reſtitutiones ex mera gratia.*

80 *Iudices non habentes adminiſtrationem Iuriſdictioni coniunctam, reſtituere non poſſunt.*

81 *Limita in caſu, quo ex priuilegio hanc facultatem expreſſam habeant.*

82 *Limita etiam, ſi partes conſentiant.*

83 *Hodie abrogato Iure Digeſt. de Iure Cod. Magiſtratus municipalis reſtituere poteſt.*

84 *Delegatus à Principe reſtituere poteſt.*

85 *Delegatus à Iudice Ordinario, ſolum incidenter reſtitutionem concedit.*

Limita in cauſa reſtitutionis ei ſpecialiter commiſſa. ibidem n.85.

86 *Refertur opinio Vacon. aſſerentis cauſam reſtitutionis quomodòcumque delegari poſſe.*

87 *Iudices Ordinarij tam de Iure veteri, quam nouo poſſunt delegare cauſas reſtitutionis.*

88 *Iure Veteri cauſa reſtitutionis ſub generalitate aliarum cauſarum delegata, à Iudicibus delegatis cognoſci non poterat. Secus hodie de Iure nouo.*

89 *Præfata precedunt tam in reſtitutione minorum, quam in reſtitutione maiorum.*

Delegati non poſſunt reſtituere principaliter, & de Reſcripto Signaturæ Iuſtitiæ. ibidem num.89.

Quilibet Iudex poteſt incidenter reſtituere, & quomodò dicatur incidenter petita reſtitutio. ibid. n.89.

90 *Subdelegatus à Delegato Ordinario in integrum reſtituere non poteſt.*

91 *Subdelegatus à Principis delegato in integrum reſtituere poteſt.*

92 *Cauſa reſtitutionis in integrum non poteſt voluntariè compromitti.*

Arbiter, ſeù Arbitrator non poteſt in integrum reſtituere. ibidem n.92.

93 *Iubente ſtatuto cauſas inter Ciues eſſe compromittendas, cauſa reſtitutionis in integrum etiam compromitti debet.*

94 *Arbiter deputatus à ſtatuto habet iuriſdictionem, & cenſetur delegatus à iure.*

95 *Reſtitutio aduerſus ſententiam, & rem indicatam petenda eſt coram iudice à quo, vel ad quem, prout iure cautum eſt.*

96 *Reſtitutio ad diſſolutionem contractus petenda eſt coram Iudice rei.*

Actor ſequitur forum rei. ibidem num.96.

97 *Reſtitutio ad obſeruantiam contractus peti debet coram Iudice loci contractus.*

98 *Aduerſus reum, qui non eſt in loco contractus, ſed alibi ex propoſito latitantem aut vagabundum in integrum reſtitutio peti poteſt.*

99 *Siue agatur ad reſciſſionem, ſiue ad obſeruantiam contractus, actor ſemper ſequitur forum rei.*

100 *Aduerſus reum ſtantem in loco contractus, coram Iudice loci contractus petenda eſt reſtitutio.*

101 *Eccleſia coram Eccleſiaſtico Iudice reſtitutionem petere poteſt, quamuis non ſit forus rei conuenti.*

102 *Clericus reſtitutionem petens aduerſus laicum, poteſt illam petere coram Iudice Eccleſiaſtico, quamuis agatur de rebus ſui patrimonij.*

Reijcitur Sententia Couar. in contrarium. ibidem num.102.

103 *Ex conſuetudine Franciæ actor habet in electione vtrum velit Regias impetrare literas coram Iudice domicilij defenſoris, vel vbi ſita eſt res aduerſus quam petitur reſtitutio.*

104 *Eccleſia aduerſus alteram reſtitutionem petente, adeundus eſt Iudex Eccleſiæ, quæ rei vices ſuſtinet.*

105 *Reijcitur Sententia* gloſſ. in l. 2. ff. de eò quòd cert. loc. *quæ tradit in decidenda cauſa reſtitutionis in integrum, attendi debere ius loci, vbi iudicium agitur.*

106 *Locus contractus non iudicij inſpicitur, in his quæ ſpectant ad cauſæ deciſionem, non verò iudicij ordinem reſpiciunt.*

107 *Iudex Ordinarius aduerſus propriam ſententiam reſtituere poteſt.*

108 *Delegatus ab Ordinario regulariter contra ſententiam propriam reſtituere non poteſt.*

109 *Limita in caſu quo generaliter, vel ſpe-*

ſpecialiter expreſſum eſſet, quòd reſtituere poſſet.

110 Delegatus à Principe poteſt reſtituere contra propriam ſententiam.

111 Delegatus à Principe, reſpectu illius cauſæ, eſt quolibet Iudice Ordinario maior.

112 Refertur Anch. ſententia, quòd à Sententia ſui Delegati ſolus Princeps reſtituat.

113 Concordantur opiniones inter ſe diuerſæ. An delegatus Principis aduerſus propriam ſententiam poſſit reſtituere.

114 Iudex inferior aduerſus Superioris Iudicis ſententiam reſtituere non poteſt.

115 Iudex minor reſtituere non poteſt aduerſus contractum in cuius celebratione maioris Iudicis auctoritas interceſſit.

116 Siuè appellatio petatur incidenter, ſiuè principaliter.

117 Iudex æqualis legitimè reſtituit contra Sententiam alterius æqualis.

118 Epiſcopus à Sententia Vicarij, Vicarius à Sententia Epiſcopi reſtituere poteſt.

119 Epiſcopus, vel eius Vicarius aduerſus propriam Sententiam reſtituere poteſt.

120 Vicarius Foraneus aduerſus prolatam Sententiam reſtituere non poteſt.

121 Rei reſtitutio, ſeù cauſæ expeditio coram illo iudice peti debet, coram quo petita eſt reſtitutio in integrum.

122 Ex Statuto Vrbis non ſolum minores, ſed & maiores in integrum reſtitui debent.

123 Minoribus abſque legitima cauſa, maioribus non niſi ex iuſta cauſa beneficium reſtitutionis conceditur.

124 Qui vigeſimum ætatis Annum excedunt ex Statuto Vrbis pro maioribus habentur in omnibus, & per omnia.

125 Iura loquentia de maioribus Annorum vigintiquinque locum ſibi vindicant in maioribus annorum viginti.

126 Diſpoſitio Statuti Vrbis in terminis maioris ætatis non comprehendit forenſes, ſed ſolum originarios, vel domicilium habentes in diſtrictu iuriſdictionis Statuti.

127 Cap. 50. Stat. Vrbis vti deciſorium non extenditur ad forenſes.

128 Maior viginti annis ex Stat. Vrb. excluditur à petitione reſtitutionis in integrum, ac ſi eſſet maior annorum 25.

129 Maiori viginti annis non eſt prohibita in integrum reſtitutio ex clauſula generali, etiam attenta diſpoſitione Stat. Vrbis.

130 Statutum Vrbis contra diſpoſitionem Iuris Communis maiores 20. annis, vult maiores per omnia, ac ſi compleuiſſent annum 25.

131 Ficti maiores, in alienatione rerum immobilium regulariter non habentur pro maioribus, niſi hoc ſit in Statuto expreſſum.

132 Miores viginti annis ex Stat. Vrbis etiam quoad alienationem immobilium habentur pro verè maioribus.

133 Sub Romano Cœlo pueri citius adoleſcunt.

134 Romæ facillimum eſt proficere in ſtudijs, & rerum vſu.

135 Ex Statuto Vrbis maiores annorum 20. liberam rerum ſuarum adminiſtrationem habent.

136 In integrum reſtitutio coram Iudice Ordinario, qui reo ſit competens duntaxat peti poteſt.

137 Qui ſit Iudex Ordinarius deſignatur.

138 Iudex Ordinarius ad effectum concedendi reſtitutionem in integrum, iuriſdictionem adminiſtrationis habere debet.

139 Cardinalis Camerarius eſt Iudex Ordinarius Vrbis.

140 Cardinalis Camerarij Iuriſdictio reſtringitur ad ea, quæ reſpiciunt intereſſe Cameræ Apoſtolicæ.

141 Bis in hebdomada fit Camera.

142 Cameræ Clerici iuriſdictionem habens in concernentibus intereſſe Cameræ.

143 Cameræ Apoſtolicæ Clerici iuriſdictionem non habent vti ſinguli, ſed Collegialiter.

144 Sac. Romanæ Rotæ Auditores non habent iuriſdictionem vti ſinguli, ſed Collegialiter.

145 Tribunali Cameræ Signatura Iuſtitiæ non ſolet reſcribere, ſed ipſa Came-

Camera cauſas per Turnum diſtribuit, & quomodò.
146 *Cameræ* Clerici particularia officia habentes, *vti ſinguli in eorum officys iuriſdictionem habent.*
147 *Auditor Cameræ in Vrbe iuriſdictionem habet ordinariam.*
148 *In Romana Curia A. C. iuriſdictio vbicumque extenditur, & inhibet omnibus alijs Iudicibus, exceptis Baſilicorum.*
149 *Auditor Cameræ, & Auditor Contradictarum ſunt Iudices Ordinarÿ à Papa ſubſtituti.*
150 *Cardinalis Vicarius eſt Iudex in Vrbe Ordinarius Clericorum, Religioſorum, Piorum locorum, & eorum bonorum.*
151 *Si agatur vigore obligationis Cameralis contra Cleuicum, vel alterum de iuriſdictione Vicerÿ, Vrbis, eſt locus præuentioni inter ipſum Vicarium, & A.C.*
152 *Cardidalis Vicarius eſt Iudex habreorum in cauſis Ciuilibus inter ipſos, & contra eos.*
153 *Si agatur vigore obligationis Cameralis contra hæbreum A. C. priuatiuè, quòad alios eſt Iudex competens.*
154 *Hæbreorum Banchariorum Iudex eſt Cardinalis Camerarius.*
155 *Gubernator Vrbis eſt Romanæ Curiæ Iudex Ordinarius.*
156 *Gubernatori Vrbis ſpectat cognitio cauſarum mercedis, neque ab eius Sententia datur appellatio.*
157 *Si appellatum ſit in cauſa mercedis à Sententia Gubernatoris Vrbis Signatura reſcribere ſolet cum clauſula,* ſine præiudicio legitimæ executionis, vel non retardata executione.
158 *In cauſis mercedum non auditur pars niſi facto actuali depoſito, vel data idonea cautione in forma depoſiti.*
159 *Senator Vrbis eſt etiam Iudex Ordinarius.*
160 *Ciues Romani ſolum in Curia Capitolina conueniri poſſunt, ſi tamen non agatur ex obligatione Camerali, quo caſu eſſet locus præuentioni inter Curiam A.C. & Capitolinam.*
161 *Quòad priuilegium fori nulla eſt differentia inter Ciues, & incolas.*
162 *Vrbis incola ad inſtar Ciuis Romani conueniri debet in Curia Capitolina.*
163 *Limita in Incola Curiali, vel Campſore.*
164 *Theſaurius Cameræ eſt Romanæ Curiæ Iudex Ordinarius, & Spoliorum in Italia, nec non locorum montium &c.*
165 *Mareſciallus, & Soldanus Vrbis ſunt Iudices Ordinarÿ, & quomodò.*
166 *Iudex Burgi in prima inſtantia iuriſdictionem habet in cauſis habitantium in Burgo, niſi agatur ex obligatione Camerali.*
167 *Iudices Ordinarÿ Romanæ Curiæ poſſunt in integrum reſtitutionem concedere.*
168 *In Rota omnes cauſæ cognoſcuntur, vti commiſſariæ.*
169 *Iudex Fabricæ S. Petri habet iuriſdictionem ordinariam in cauſis Fabricæ, quas ſummariè cognoſcit priuatiuè quòad alios.*
170 *Iudices Orphanorum, Neophitorum, & Fatuorum cognoſcunt cauſas dictorum locorum, quòad alios priuatiuè.*
171 *Iudices Baſilicarum S. Petris S. Ioannis in Laterano, & S. Mariæ Maioris habent facultates ampliſſimos.*
172 *Facultates Iudicum S. Petri, S. Ioannis in Laterano, & S. Mariæ Maioris reſtrictæ ſunt, vbi agitur de intereſſe ipſarum Baſilicorum.*
173 *Pro remiſſione cauſarum in facultatibus Iudicum Baſilicarum comprehenſarum ſit recurſus ad Præfectum* Signaturæ *Santiſſimi.*
174 *Præfectus Signaturæ Iuſtitiæ, vbicumque eſt contentio de iuriſdictione ad Iudices ſuos cauſas remittit.*
175 *Senator Vrbis eſt Supremus, & Ordinarius Iudex inter Capitolinos.*
176 *Collaterales Capitolini in foro ciuili omnia facere poſſunt, quæ ſunt permiſſa Iudicibus Ordinarÿs.*
177 *Reſtitutio in integrum à Procuratore ſine ſpeciali mandato peti principaliter nequit.*
178 *Sufficit mandatum datum ad principalem cauſam ad hoc vt Procurator reſtitutionem in integrum impetrare poſſit.*
179 *Amplia vbi in mandato procuræ adeſſent clauſulæ,* Ad agendum, defendendum &c.

180 *Vbi*

180 *Vbi primum iudicium eſt ordinarium in cognitione cauſæ reſtitutionis in integrum ordinariè proceditur, ex Stat.Vrb.ſi tamen eſſet ſummarium, ſummariè eſſet procedendum.*

181 *Reſtitutio in integrum principale negotium ſubſequitur.*

182 *Cauſa ſemel ſummaria in quacumque inſtantia, & coram quocumque Iudice ſemper talis remanet.*

183 *In integrum reſtitutio non retardat executionem obligationis Cameralis.*

184 *Ex Stat. Vrb. Duę ſententiæ conformes habent vim trium, & faciunt rem iudicatam.*

185 *Reſtitutio in integrum petita aduerſus duas conformes earum executionem retardat, ſi tamen executio non ſit capta, vel petita.*

186 *Statutum loquens de duabus conformibus nõ extenditur ad vnicam ſententiam, quæ tranſijt in iudicatum.*

187 *Statutum Vrbis dirimit quæſtionem quando per petitionem reſtitutionis in integrum retardetur executio.*

In terminis Statuti Vrbis executio capta dicitur vbi decretum, & relaxatum eſſet mandatum. ibidem num.187.

188 *Item vbi decretæ eſſent literæ executoriales.*

189 *Item vbi ad debitoris carcerationem deuentum fuiſſet.*

190 *Statutum Vrbis de duabus conformibus in omnibus Vrbis Tribunalibus locum habet inter Ciues, & Incolas, & Diſtrictuales.*

191 *In terminis Statuti Vrbis petita dicitur reſtitutio, vbi petitum eſt decerni monitorium de parendo ſententię, & rei indicatæ.*

192 *In Foro Capitolino in cauſis ordinarijs per ſententiam executio non dicitur capta.*

193 *In Foro Capitolino in cauſis Summarijs, nec capta, nec petita executio dici poteſt per relaxationem primi mandati contenti in decreto, quòd eſt loco ſententiæ. Et quando petita dici poſſit explicatur:*

194 *In Foro Capitolino, vbi cauſæ eſſent executiuæ idem dicendum, quòd in Summarijs.*

195 *Excipiuntur cauſæ in quibus agitur in vim obligationis Cameralis.*

196 *Vbi executio iure eſſet nulla præuentum dici non poſſet.*

197 *Executionis actus non eſt neceſſarius, ſed petitio ſufficit, & ſola partis citatio, vel decreta à Iudice executio.*

198 *Reſtitutio per viam exceptionis, vel replicationis petita, incidenter petita dicitur.*

199 *Item vbi ante rem iudicatam licet poſt ſententiam.*

200 *Ex diſpoſitione Stat. Vrbis in iudicio reſtitutionis in integrum Libellus non requiritur.*

201 *Aliundè etiam, quam ex eiuſdem cauſæ actis fieri poteſt iuſtificatio, in terminis Stat. Vrb. cap.50.*

202 *Nomen probationis includit omnes modos probandi.*

203 *Sententiæ executionem reus ex nouiter deductis impedire poteſt.*

Actor ex ijſdem Actis ſententiam iuſtificare tenetur. ibid. n.203.

204 *Ex diſpoſit. Stat. Vrb. petita reſtitutione ſuperſedendum eſt in executione.*

205 *Intellige ſi Iudici ſuperſedendum videbitur.*

206 *Iudex ſuum arbitrium dirigere debet ſecundum regulas iuris, & æquitatis.*

207 *Iudex ſine cauſa non poteſt prolongare terminum præfixum per ſtatutum ad docendum de cauſis petitæ reſtitutionis.*

208 *In retardatione executionis graue actori damnum infertur.*

209 *Iudicis arbitrio decernere pertinet, an per calumniam reſtitutio petita ſit.*

210 *Reo non probante in termino præfixo, Iudex procedere debet ad vlteriora.*

211 *A decreto procedendi ad vlteriora non datur appellatio.*

212 *Dictio* omninò *omnem exceptionem excludit.*

213 *Reus probationes facere debet intra terminum præfixum, Iudex tamen intra eumdem cauſam reſtitutionis expedire non eſt obligatus.*

214 *Iudex examinando cauſam reſtitutionis in integrum ſummariè procedere debet.*

215 *Exponitur quando in articulo reſtitutio-*

tutionis in integrum Conſultor dari debeat.

216 *Reus poſt decretum procedendi ad vlteriora in eodem articulo, coram altero Iudice Capitolino reſtitutionem principaliter petens, audiri debet, & ita ſeruatur in praxi.*

217 *In iudicijs poſſeſſorijs remedium in integrum reſtitutionis competit.*

218 *Rota reſtituere non ſolet ſuper poſſeſſorio, quia eſt modici præiudicij ex* deciſ. Put.

219 *Reprobatur conciliatio* Contar. in l. vnic. C. ſi de mom. poſſeſſ.

220 *Quidquid dicat* Put. deciſ. *Non eſt recedendum à communi opinione ſuper reſtitutione concedenda etiam in poſſeſſorio.*

221 *Deciſ. Rot. de non danda reſtitutione in poſſeſſorio, locum habent ſolum in ſummarijſſimo poſſeſſorio.*

222 *Summarijſſimum poſſeſſorium minimi præiudicij eſſe cenſetur, & quomodò.*

223 *Mandatum de manutenendo in ſummarijſſimo poſſeſſorio nunquã tranſit in iudicatum, & ſemper à Iudice retractari poteſt.*

224 *Mandatum de manutenendo non admitit exceptionem requirentem altiorem indaginem.*

225 *Minoribus cæteriſque æquiparatis ſolum in poſſeſſorio reſtitutio conceditur; non verò maioribus.*

226 *Maioribus in poſſeſſorio etiam ob inſtrumenta nouiter reperta reſtitutio non conceditur.*

CAPVT IX.

IVdex in aliquibus ex officio procedit, in aliquibus verò non niſi ad partis inſtantiam, nec leuis fuit DD. Controuerſia, an Iudex ex officio, ſine aliqua partis inſtantia in integrum
1 reſtitutionem concedere poſſet; affirmantibus Io: *And. in cap. cum veniſſent extr. de Inſt.* quem refert, & ibi ſequitur *Abb. nu. 9. Grat. conſ. 91. n. 55. lib. 1. Bero. q. 40. per tot.* Sed negatiua ſententia eſt magis communis, quã docent Imol. *in dicto cap. cum veniſſent Zabarell. Clem. 1. num. 2. de reſt. in integr. Vital. d. clem. 1. num. 31. Roman. ſing. 462. Rebuff. de reſt. in integr. art. 1. gloſſ. 3. num. 27. Gabr. & Sarayn. addit. ad Roman. d. ſing. 462.* Ratio
2 eſt euidens tum quia reſtitutio ſolum cauſa cognita poteſt concedi *l. 3. vbi DD. ff. de reſt. in integr. l. 1. §. cauſa cognita ff. de min. l. verum §. ſciendum ff. eodem.* Tum quia non conceditur
3 inuitis *l. ſi Iudex ff. de min.* Si verò concedi poſſet abſque eò quòd peteretur, quandòque inuitis concederetur. Ab hac vltima Sententia diſcedendum non puto, vbi agitur de reſtitutione in integrum principaliter
4 concedenda, ipſam limitando, quòad Papam, & Imperatorem, qui poſſunt ſine petitione partis in integrum reſtitutionem concedere *Roman. d. ſing.*
5 *462.* Quinimò in quolibet Supremo Principe non recognoſcente Superiorem, vt in ſpecie docet *Bart. cum alijs in l. 1. §. qua de re ff. de poſtul. & in l. fin. C. de ſent. paſſ. Alex. conſ. 114. lib. 4.* Nam ſi ageretur de reſtitutione
6 concedenda, incidenter, puto etiam non petitam à Iudice concedi poſſe, quia tacitè petitur ab eo, qui principale negotium intentat, & agit.

Dico igitur non niſi legitimam perſo-
7 nam gerenti, & petenti in integrum reſtitutionem concedendam eſſe, poteſt autem quis ipſam petere per ſe ipſum etiam ſi minor ſit *l. illud §. fin. ff. de minor.* cum authoritate tamen Tutoris, vel Curatoris, ita *gloſſ. in d. §. fin. C. de auth. præſtand.* Minor enim
8 ſine Curatore in iudicio ſtare non poteſt, alias iudicium eſt nullum *l. de his vbi DD. C. de adim. Tut.* Et vbi minor eſſet filius familias, ſecundum
9 magis communem opinionem patris conſenſus requiritur *Io: Ign. in rep. l. 1. num. 21. C. qui adm.*

Hæc autem concluſio limitatur in ex-
10 communicato, qui per ſe ipſum reſtitutionem petere non poteſt *Imol. in Clem. 1. num. 26. verſ. ſed an excommunicatus de reſt. in integ. & ibi Card. num. 11. Abb. in cap. ſignificauerunt, & in cap. cum inter num. 19. de except.* vbi *Anch. num. 5. & Felyn.* reiecta ambi-
11 guitate *Rota in nouis deciſ. 7. de excep. Duen. Reg. 270. Signorol. in l. nam & poſtea §. ſi minor num. 7. de iure iuran.*
12 Aduerte tamen quòd non dico in integrum reſtitutionem eſſe excommunicato denegandam, ſed quòd per ſe in Iudicio illam petere non poteſt,

ſed

ſed per alium, niſi forſan eſſet reus,
& per viam exceptionis reſtitutionem
peteret Anch. cap. cum inter num. 8. de
except. vbi & illam petere excommu-
nicato licitum affirmat ſi non princi-
13 paliter petat, ſed incidenter in cau-
ſa, in qua ab initio in iudicio interue-
nire potuit; quòd & ſentire videtur
Card. in dicta Clem. 1. num. 11. & ibi
Imol. ac propriè tenuit Rot. d. deciſ. 7.
de except. refert Duen. d. Reg. 270. ſed
vt ipſe Duen. teſtatur poſt Abb. & Fe-
lyn. cum alijs ſupra allegatis commu-
nis opinio ſtat in contrarium, & in ſpe-
cie tenet Signorol. d. §. ſi minor n. 7. ff.
de iur. iur. eò quòd iſta propriè non
ſit exceptio, vt aduertit Cyn. in l. quo-
niam C. de adult. Et Regula ſit, quòd
14 ſolum per ſe ipſum poſſet excommu-
nicatus reſtitutionem in integrum pe-
tere, ſi ipſam incidenter petat per
viam exceptionis. Quæ dicta ſunt de
excommunicato regulariter proce-
dunt in bannito, reſtitutio enim eſt
15 remedium iuris poſitiui, à quo ban-
niti ſunt excluſi Fulgoſ. in l. Papinia-
nus num. 4. ff. de minor. Nell. de ban-
nitis part. 1. nu. 69. Odd. de reſt. part. 1.
q. 7. art. 3. in fin. Quinimò nec banni-
16 tos poſſe incidenter reſtitutionem
petere affirmat Signorol. de Homod. in
l. nam poſtea §. ſi minor num. 7. ff. de
iur. iuran.

Vbi autem quis aliquo legis impedimen-
to, vel per ſe ipſum in integrum re-
ſtitutionem petere non vult per alium
17 petere poteſt. Pupillus enim per Tu-
torem, minor per Curatorem Specul.
de reſt. in integr. §. 2. num. 21. Bald. in
l. 1. C. etiam per procur. reſt. in integr.
agi poſſ. & ibi Paul. de Caſtr. num. 2.
Fulgoſ. l. 2. num. 1. C. ſi ſæpe reſt. poſt.
Innoc. Abb. Bellam. Anch. in cap. ſuſci-
tata num. 6. de reſt. in integrum Iacob.
de Arena in dicta l. 1. C. etiam per proc.
Io: Firmanus de Epiſc. lib. 4. p. 5. n. 38.
18 dicens idem eſſe in quolibet legiti-
mo adminiſtratore Couar. var. reſol.
lib. 1. cap. 6. Capell. Tholoſ. deciſ. 55.
Nec requiritur in illis ſpeciale man-
19 datum, ità Spec. Bald. & alij com-
muniter allegati, Text. eſt in l. 1. C. de
Off. eius qui vic. alter. ger. & in l. mu-
nerum §. defenſores ff. de muner. & ho-
20 nor. Militat etiam in ſimplici cu-
ratore bonorum. Odofr. tract. de Cu-
rat. bon. dand. num. 81. & 95.

Nota tamen quòd ſi minor aduerſus cõ-
21 feſſionem in criminali factam, in qua
perſonaliter comparuit, reſtitui vel-
let, perſonaliter comparere debet,
ità Bald. in l. 1. §. penult. ff. de poſtul.
Aretin. in cap. veniens num. 72. de ac-
cuſat. Marſil. ſing. 221. Menoch. conſ.
100. n. 294. & ſeqq.

Maiores per procuratorem. Text. eſt
22 expreſſus in l. 1. C. etiam per procurat.
reſt. & communiter hic docent DD.
Quinimò, & ipſi minores ad reſtitu-
23 tionem in integrum petendam pro-
curatorem conſtituere poſſunt, præ-
ter quam in criminalibus, vbi per ſe
ipſos petere debent, vt præter alle-
gat. tradit Ruben. Alexandr. de poteſt.
procur. in crimin. num. 110. Et ſingu-
lariter in practica notandum dicit
Rub. in l. penultima §. ad crimen. n. 64.
ff. de publ. Iud. Reſtitutio enim pri-
mæ cauſæ naturam retinet; & in cri-
minalibus quis perſonaliter compare-
re debet. Quòd ſi reus ad ſe defen-
24 dendum in cauſa principali per pro-
curatorem admiſſus eſſet, ſi reſtitu-
tione indigeat per procuratorem
etiam petere poteſt. Vt notat Odd.
de reſtit. part. 1. q. 31. art. 2. limit. 2.

Speciale verò mandatum requiritur, vt
25 procurator in integrum reſtitutio-
nem petens in iudicio audiatur. Text.
eſt in l. illud § fin. ff. de minor. ibi:
cui ad ipſum nominatim mandatum ſit,
& per hunc text. firmant vbique
communiter DD. Petr. Cyn. Bart. Bal.
Ang. Paul. Alb. Fulgoſ. & alij Dec. cap.
cum M. Ferrarienſis num. 45. de conſt.
& in cap. præterea num. 51. de offi de-
leg. Couar. var. reſol. lib. 1. cap. 6. Bero.
conſ. 151. num. 18: lib. 1. Bellam. deciſ.
32. num. 2. Caſſad. deciſ. 1. num. 3. de
procur. Capell. Tholoſ. deciſ. 55. Fen-
zon. ad Stat. Vrbis lib. 1. cap. 50. nu. 8.
Rot. deciſ. 33. num. 3. p. 3. recent. Fe-
rentill. ad Buratt. deciſ. 190. n. 8.

Hanc tamen concluſionem, quòd in
26 Procuratore requiratur mandatum
ſpeciale limita ſi generale mandatum
vallatum eſſet clauſula, ad agendum,
defendendum, ſupplicandum, quæ
verba importare ſpeciale mandatum
tradit Caſſad. deciſ. 1. de procur. Rolan.
conſ. 26. num. 18. lib. 2. Vel clauſula:
27 Poſſit facere omnia, quæ poſſunt facere
illi

illi qui habent ſpeciale mandatum. Abb.
in cap. coram num. 5. de reſt. in integr.
Couar. Var. reſol. lib. 1. cap. 6. num. 3.
Caſſad. dicta deciſ. 1. & videtur text.
notab. faciendo inductionem à ſpeciali
in Clem. 2. de Procur. Fenzon. ad Stat.
Vrb. lib. 1. cap. 50. num. 8. Mantic. de-
ciſ. 11. num. 2. Vel vbi in generali
28 mandato procuratori libera facultas
data eſſet ea gerendi, quæ ipſe Do-
minus agere poſſet, & eſſet manda-
tum generale cum libera Bald. in dicta
l. illud §. fin. ff. de min. vbi ait, quòd
cum ferè omnia inſtrumenta procuræ
habeant de ſtylo clauſulam importan-
29 tem generale mandatum cum libera
Regula §. fin. raro locum habet, quod
& teſtatur Felyn. in cap. nonnulli §. 1.
de Iud. Iaſ. in l. indebitam ff. de condit.
indeb. Couar. var. reſol. lib. 1. cap. 6.
num 3. verſ. quinto, vbi ſubdit, quòd
quamuis iſta clauſula alias parum
operaretur, eò quòd ſtylo potius no-
tariorum, quam mandantis voluntate
apponi ſoleat, in caſu tamen ſemper
operatur, quia principalis vtilitatem
reſpicit.
Limita etiam vt non habeat locum in
30 Regno Neapolitano, vbi ad peten-
dam in integrum reſtitutionem gene-
rale ſufficit mandatum Gram. Conſt.
Regn. de reſt. Re p. num. 1. Gabr. in
add. ad Roman. ſing. 127.
Limita quoque in procuratore, qui de
rato promittit text. eſt expreſſus in
31 l. quod ſi de ſpeciali ff. de min. Azo. in
rubr. C. etiam per procur. Abb. in cap.
coram de reſtitut. in integr. Io: Firm. de
Epiſc. lib. 4. part. 5. num. 40. Couar. d.
32 cap. 6. num. 4. In Procuratore Fiſci,
qui ſine ſpeciali mandato eius nomi-
ne in integrum reſtitutionem petere
poteſt. Afflict. Conſt. Regn. lib. 2. Ru-
br. 39. num. 2. Nec non in Procura-
33 tore Vniuerſitatis, qui dicitur Syn-
dicus Bald. in dicta l. illud § fin. nu. 4.
ff. de minor. & in l. 1. nu. 3. C. etiam per
procurat. vbi Alber. Paul. & Fulgoſ.
Abb. in cap. ſuſcitata num. 6. & ibi Ho-
ſtien. & Anch. num. 3. de reſt in integ.
Angel. in l. Ciuitas num. 36. ff. ſi cert.
pet. Et aduerte quod vt quis verè di-
34 catur alicuius Vniuerſitatis Syndicus
debet eſſe deputatus ad vniuerſita-
tem cauſarum, alias ſi ad aliquam
ſpecialem cauſam, diceretur potius
procurator, & in caſu procederet opi-
nio Corn. negatiua, de qua in conſ.
144. lib. 4. In Procuratore habente
mandatum ad cauſam iam ſopitam
reintegrandam, tunc enim & poſſet
in integrum reſtitutionem petere ad
35 illam ſuſcitandam Rom. ſing. 644. vbi
dicit eſſe proprium caſum l. qui pro-
prio §. item quæritur ff. de procur. Card.
Alb. in lucubr. ad Bart. in l. 2. nu. 11.
ff. de iuriſd. omn. Iud. Et ſecundum
aliquos, vbi in mandato generali ap-
36 poſita eſſet clauſula rati habitationis,
ita Bern. Abb. in cap. per tuas, de arbi-
tr. Bart. in l. procurator cui ff. de pro-
cur. Sed magis arridet opinio contra-
ria, de qua teſtatur Couar. var. reſol.
dicto cap. 6. num. 4. Et communem eſſe
37 oſtendit in Procuratore, qui non
agendo, ſed excipiendo reſtitutio-
nem peteret Ant. & Bouh. in dicto cap.
ſuſcitata num. 4. de reſt. in integr. Et
conſequenter non principaliter, ſed
incidenter reſtitutionem in integrum
petente Gloſſ. in dicto cap. ſuſcitata,
vbi & Abb. num. 5. Marcheſ. de Com-
mis reſt. in integr. part. 2. §. 1. nu. 56.
Luc. Pet. Prax. lib. 7. cap. 1. num. 13.
Fenzon. ad Stat. Vrb. lib. 1. cap. 50.
num. 8. Nec non in Procuratore pe-
tente reſtitutionem aduerſus Senten-
38 tiam latam in cauſa, in qua ipſe fuit
procurator, ita Barbat. in cap. Stu-
duiſti num. 7. de off. deleg. plenè Me-
noch. de Arbitr. lib. 1. q. 80. num. 82.
Bart. in l. inuitum num. 2. C. de procur.
Bald. in l. 1. ff. de poſtul. Mantua
ſing. 644.
Limitanda deniquè eſt prædicta con-
39 cluſio, vbi reſtitutio petenda eſſet
pro minore prodigo, tunc enim ſine
mandato ſpeciali peti poſſet. Text.
eſt clarus in l. patri ff. de minor. Rom.
ſing. 227. Vel vbi procurator non
habens mandatum ſpeciale ageret
40 pro defenſione ſui principalis contra
petentem reſtitutionem in integrum.
Caſſad. deciſ. 2. de Procur. per tot. vbi
ita deciſum, & obtentum teſtatur.
Innoc. Io: Andr. & Card. in d. cap. ſu-
ſcitata, vbi & Abb. Couar. var. reſol.
lib. 1. d. cap. 6. gloſſ. in l. qui proprio §.
item quæritur ff. de procur. Vel ipſe re-
41 ſtitutionem incidenter peteret. Text.
eſt ſecundum omnes DD. in l. qui pro-
prio §. item quæritur ff. de procur. Rot.

in antiq. de reſt. in integr. deciſ. 1. Bellam. deciſ. 32. num. 2. Caſſad. deciſ. 2. num. 2. de Procurat. eſt etiam *text. in l. fin. C. vbi & apud quem.* Communiter docent DD. nemine prorſus diſcrepante, quos pleno calamo refert *Odd. d. q. 31. art. 13.*

Dictum eſt ſpeciale mandatum regulariter requiri in procuratore petente in integrum reſtitutionem, vndè iam quæritur vtrum ſufficiat ſpeciale tantum, an verò requiratur etiam in indiuiduo. Nimirum vtrum ſufficiat, quòd in mandato ſpecificè dictum ſit, ad reſtitutionem in integrum petendam vbicumque opus fuerit, vel in indiuiduo nominari debeat cauſa, in qua petitur reſtitutio. Ad quod re-
42 ſpondeo, quòd licèt quamplures DD. mandatum in indiuiduo exigi doceant per text. *in l. ſi quis mihi bona §. ſed vtrum ff. de acquir. hæred.* quos congerit *Io: Firm. de Epiſc. lib. 4. part. 5. num. 40. verſic. dic autem Rebuff. de reſtitut. art. 1. gloſſ. fin. num. 3. Bero. conſ. 130. num. 42. & 52. lib. 2.* Magis tamen communis opinio ſtat in contrarium *text. eſt in l. 2. ff. de liber. & poſth. l. non ſolum, & l. ſeq. ff. de*
43 *procur.* vbi ſpecialiter mandatum, dicitur etiam nominatim mandatum, & ſic iſtæ voces confunduntur, facit *l. qui duos cum l. ſeq. ff. de procur.* & eſt fortis textus *in l. illud in fin. ff. de minor.* vbi mandatum de vniuerſis negotijs excluditur non verò de aliqua negotiorum ſpecie, docent *Bart. Angel. Rom. Paul. de Caſtr. in l. filius familias ff. de donat. Bal. in dicta l. illud §. fin. num. 3. & in dicta l. 1. C. etiam per Procur. vbi Ang. nu. 1. Alber. n. 1. Paul. num. 2. Fulgoſ. num. 2. Alber. in dicta l. illud n. 7.* vbi in iudicijs, ità ſeruari teſtatur. *Curt. Iun. in l. cum iudices §. ſin autem num. 10. C. de iur. cal. Rubeus in l. ſed & ſi quis §. quæſitum ff. ſi quis caut.* vbi ab hac ſententia recedendum non eſſe affirmat, latè *Abb. in cap. coram de reſtit. in integr. Mauric. de reſt. cap. 24. Couar. var. reſol. lib. 1. cap. 6. num. 2. & 26. Roland. conſ. 26. num. 8. lib. 2. vbi num. 19.* concordantes adducit, & communem dicit.

Pro concordia tamen eſt valdè notabile
44 dictum *Bart. in d. l. ſi quis mihi bona §. vtrum*; quod nempè ſi mandatum ſit generale tã quòad perſonas, quàm quòad cauſas, videlicet ad petendam reſtitutionẽ in integrũ contra quamcumque perſonam hoc mandatũ non non ſufficiat, & in his terminis procedit prima opinio. Sufficiat autem ſi ſit ſpeciale quòad perſonas, nimirum
45 ad in integrum reſtitutionem contra Titium petendam, licet ſit generale quòad cauſas, quia non exprimitur in qua cauſa ſatisfactum ſit legibus ſpeciale mandatum requirentibus. Indiſtinctè tamen communem ſententiam tenendam puto.

Pater etiam pro filio in integrum reſti-
46 tutionem petere poteſt, & hoc eſt indubitabile, vbi conſtat de voluntate filij tacita, vel expreſſa. Pater enim eſt legitimus bonorum filij adminiſtrator, & pluſquam Tutor, & Curator, quarè ſi in Tutore, & Curatore mandatum non requiritur multò minus in Patre. Et eſt *text. ad literam in l. Patri ff. de minor. Abb. in cap. ſuſcitata de reſt. in integr. num. 6. Fenzon. ad Stat. Vrb. lib. 1. cap. 50. num. 8. Ridolfin. in prax. part. 1. cap. 13. num 431.* Difficultas ad hoc reducitur, an Pater filio inuito reſtitutionem pro ipſo poſſit petere. Et
48 quidquid dicant aliqui, eò quòd cũ pater ratione proprij intereſſe ſemper pro filio reſtitutionem in integrum petat, ſi admitteretur ſequeretur, quòd reſtitutio non in commodum filij minoris, ſed patris maioris peteretur, & redundaret, quod non approbatur à lege per text. expreſſum *in l. 3. §. ſed vtrum ff. de min.* Dico Patrem etiam inuito filio pro eo reſtitu-
49 tionem petere poſſe. Text. eſt ad literam *in l. Patri ff. de minor.* ibi: *Patri pro filio omnimodò præſtanda reſtitutio eſt, licèt filius reſtitui nolit: quia patris periculum agitur, qui de peculio tenetur.* Idem & alibi docent DD. *Azo. in rubr. C. de filio fam. num. 2. & 3. Card. Anch. Io: Andr. Bellam. Card. in cap. ſuſcitata de reſt. in integ. Bart. in l. 1. C. etiam per procur. nu. 3. vbi & Bald. num. 1. Marc. deciſ. 53. num. 2. Capel. Tholoſ. deciſ. 55.* Quod
50 & ſimpliciter etiam in Oeconomo, Prælato, alijſque Adminiſtratoribus Eccleſiarum, & Ciuitatum tenet *Angel.*

gel. in l. ciuitas ff. ſi cert. petat. & ſpe-
cialiter in terminis Oeconomi, vel
51 Prælati, quòd abſque ſpeciali man-
dato Eccleſiam in integrum reſtituen-
dam petere poſſint concludunt *Bald.*
in l. 1. num. 3. C. etiam per procur. & in
l. illud §. fin. ff. de min. Alber. in dicta
l. 1. num. 2. C. etiam per procurat. vbi
Paul. num. 3. Fulgoſ. num. 3. Capell.
Tholoſ. deciſ. 55. de procur. Aym. conſ.
238. num. 2. Rodoan. de reb. Eccl. non
alien. de reſt. in integr. §. num. 2. Gloſſ.
Paul. de Leaz. & Card. in Clem. 1. de
reſt. in integr. Quæ quidem proce-
dunt tam in reſtitutione ex edicto
52 maiorum, quam ex edicto mino-
rum. Vbi tamen actus contra quem
petitur reſtitutio cum Capituli con-
ſenſu celebratus fuiſſet, in integrum
reſtitutionem aduerſus illum niſi cum
ſpeciali totius Capituli mandato Præ-
latus petere poſſet, quod nota. Et
docet *Alber. in l. illud num. 4. ff. de*
minor.

Conſanguinei tamen, & cæteri affines,
53 pro conſanguineo ſine ſpeciali man-
dato reſtitutionem petere non poſ-
ſunt. Text. eſt expreſſus *in dicta l. Pa-*
tri ff. de min. ibi: *Ex quo apparet, ca-*
teros adgnatos, vel affines alterius eſſe
conditionis, nec aliter audiri oportere,
quam ſi ex voluntate adoleſcentis poſtu-
lent: aut eius vita ſit iſte adoleſcens, vt
meritò etiam bonis ei debeat interdici.
Docent communiter *DD. Iacob. de*
Aren. in l. 1. C. etiam per procur. Hoſt.
Card. Bellam. in d. cap. ſuſcitata Couar.
qui de communi teſtatur *lib. 1. var.*
reſol. cap. 6. n. 5.

Collige ex verbis text. *in d. l. patri,*
54 quòd vbi adoleſcens eſſet vitæ ſim-
plicis, & talis vt ei bonis interdici
deberet, ſine ſpeciali mandato, & illo
inuito quilibet coniunctus ad reſtitu-
tionem in integrum petendam ad-
mitteretur, quod & communiter do-
cent *Canoniſtæ Hoſt. Io: Andr. Bellam.*
Card. in d. cap. ſuſcitata. Vbi tamen
conſanguineus, affinis ex huiuſmodi
beneficio reſtitutionis intereſſe præ-
55 tenderet aliter dicendum eſt, vt no-
tat *Card. in cap. conſtitutus de reſt. in*
integr. & Card. Alban. in Lucubr. ad
Bart. in l. Patri ff. de minor. quod &
56 ad quemlibet extraneum extendit
Odd. de reſt. part. 2. q. 26. art. 3.

Patet ex dictis, quæ nam ſint perſonæ
per quas in integrum reſtitutio peti
poteſt, nunc videndum ſequitur con-
tra quos detur, & quoniam ſine dif-
ficultate procedit concluſio, quòd
datur contra eum à quo læſio proceſ-
57 ſit. Iam quæro an peti poſſit contra
hæredem illius, aduerſus quem com-
petere cæpit, & Reſp. affirmatiuè per
text. *in l. cum miles ff. ex quib. cauſ.*
mai. ibi: *Cum miles, qui vſucapiebat,*
deceſſerit, & hæres impleuerit vſucapio-
nem: æquum eſt reſcindi, quod poſtea
vſucaptum eſt, vt eadem in heredibus,
qui in vſucapione ſuccedunt ſeruanda
ſint &c. Gloſſ. & Bart. in d. l. cum mi-
les Petr. de Bellapert. in l. ſi intra C.
de reſtitut. in integr. Cephal. conſ. 162.
num. 31. lib. 2. qui procedere docet
etiam contra ſingulares ſucceſſores.
58 Et hòc eſt verum tam in reſtitutione
minorum, quàm in reſtitutione maio-
rum, vt communiter affirmant *DD:*
in d. l. miles.

Contra verò tertios poſſeſſores non niſi
in ſubſidium competere videbatur
59 per ea, quæ tradit *Aymo. conſ. 7. nu.*
14. ſed in contrarium, eſt text. ad li-
teram *in l. minor. ff. de euict.* vbi da-
tur poſſe minorem intentare in inte-
grum reſtitutionis remedium contra
tertios poſſeſſores. Quod & clarè
60 probatur ratione, cum reſtitutio in
integrum in rem ſcripta eſſe dicatur,
ità generaliter *Bart. & Bal. in l. in*
cauſæ §. fin. ff. de min. Idem Bart. in l.
Aemilius num. 4. ff. de minor. Gozad.
conſ. 44. in fin. Bertrand. conſ. 89. n. 10.
lib. 2. Caſſan. conſ. 22. n. 58. Simoncell.
de decret. lib. 3. Tit. 7. n. 21.

Sed ad euitandas omnes difficultates
61 recurrendum eſt ad diſtinctionem
text. *in l. in cauſæ la 1. §. fin. ff. de mi-*
nor. vbi Bal. & Alb. tres caſus notant,
in quibus contra tertium poſſeſſorem
in integrum reſtitutio datur, docet
Alex. conſ. 67. num. 7. lib. 5. Rebuff. de
reſt. in integr. num. 33. Primus igitur
caſus eſt, ſi potius minori intereſſet rem
62 venditam habere, quam prætij reſi-
duum, puta quia illam non vendi-
diſſe intereſt, quamuis iuſto prætio
vendita fuerit, hoc enim caſu benefi-
cium reſtitutionis etiam contra ter-
tium poſſeſſorem indiſtinctè datur.
Gomez var. reſol. tom. 2. cap. 13. n. 17.

Secundus caſus erit, vbi ſecundus, ter-
63 tius, vel vlterior rei emptor, & poſ-
ſeſſor illam ab initio à minore vendi-
tam fuiſſe ſciuiſſet. Nam & hoc caſu
abſque altera diſcuſſione, an primus
emptor ſit ſoluendo nec ne, minori
aduerſus tertium poſſeſſorem indi-
ſtinctè ſuccurritur *Azo. in Rubr. C. de*
reſtitut. in integr. num. 15. Aym. conſ.
7. num. 15. lib. 1.

Tertius denique caſus eſt, quando pri-
mus emptor non eſt ſoluendo; mino-
64 ri enim contra tertium poſſeſſorem
reſtitutio competit. Ita *Azo. d. n. 15.*
Fulg. l. Titia num. 3. ff. de iur. dot. Ce-
phal. conſ. 162. n. 30. & 31. lib. 2. ple-
nè *Borgn. de Tut. & Cur. n. 154.*

Et hæc in reſtitutione etiam maiorum
65 procedere tradunt *gloſſ. Rayn. Alber.*
& Bart. in dicta l. cum miles ff. ex quib.
cauſ. mai. & in terminis *Bero. conſ. 122.*
n. 13. lib. 3.

Duo autem in praxi ſunt aduertenda
circa modum conueniendi tertios
poſſeſſores, vel primum emptorem.
Sic igitur primò ſi minor aduerſus
primum emptorem in integrum ſe re-
66 ſtitui petat, tertium quoque poſſeſ-
ſorem citare debet, vt ſibi pro ſuo
intereſſe proſpiciat. Ità *Paul. de Caſt.*
conſ. 3. Bart. in l. creditores verſ. ſecun-
do caſu C. de pignor. Aemilian. conſ. 51.
num. 2. Et eſt notabilis Praxis, &
conſuetudo Galliæ, vbi minor con-
tra primum emptorem, & contra ter-
tium poſſeſſorem literas impetrare
67 ſolet, & ita in vno eodemque iudicio
reſcindens, & reſciſſorium cumula-
tur, vt refert *Rebuff. de reſt. in integr.*
num. 34.

Secundò vbi minor aduerſus tertium
68 poſſeſſorem in integrum reſtitutio-
nem petit, non auditur, niſi prius ipſi
tertio poſſeſſori refectis expenſis in
re illa factis. *Text. eſt in l. intra §.*
vendentibus ff. de minor. vbi gloſſ. &
DD. excludentes expenſas voluptuoſas.

99 Tu verò etiam limita in expenſis
adeò grauibus, vt pro ipſis reficien-
dis res alias meliores minor vende-
re cogeretur, præcipuè, quæ prætium
affectionis recipiunt, quod & innuit
Alber. in dicta l. intra §. vendentibus,
& probatur per text. *ſing. in l. in fun-*
do ff. de rei vindic.

Contra patrem itidem, vel dominum,
70 illius à quo læſio proceſſit in inte-
grum reſtitutionem intentari poſſe
clarum eſt per *Text. vbi DD. in l. quod*
ſi minor §. ſi ſeruus ff. de minoribus.
Hoc autem intelligas, quatenus in
rem patris, vel Domini aliquid ver-
71 ſum ſit, vel de eius peculio aliquid
habeat, vt patet ad literam ex *d. l. quod*
ſi minor. §. ſi ſeruus. ibi: *Si ſeruus,*
vel filius familias minorem circumſcri-
pſerit: pater dominuſue, quòad eum
peruenerit reſtituere iubendus eſt: quod
peruenerit ex peculio eorum præſtare.

In integrum denique reſtitutio contra
72 fideiuſſorem etiam competit, & dic,
quod minor non ſolum contra fi-
deiuſſorem aduerſarij, ſed & contra
fideiuſſorum ſui ipſius in integrum re-
ſtitutionem petere poteſt. Text. eſt
expreſſus *in l. in cauſa la 1. ff. de mi-*
nor. ibi: *In ſumma perpendendum erit*
pratori, cuius potius ſubueniat, vtrum
creditori, an fideiuſſori. Nam minor
captus neutri tenebitur.

Quæritur an quod de fideiuſſore dicitur
73 procedat in mandatore, & negatiuè
reſpondeo per text. *in d. l. in cauſa.*
ibi: *Facilius in mandatore dicendum*
erit non debere ei ſubuenire: hic enim
velut adfirmator fuit, & ſuaſor vt cum
minore contraheretur.

Cæterum nota non ſolum poſſe mino-
74 rem aduerſus creditorem, vel ad-
uerſus fideiuſſorem reſtitutionem in
integrum petere, ſed & contra vtrum-
que, quin imò hoc facere Tutius pu-
tat Vlpianus *in d. l. in cauſa.* ibi: *Vnde*
tractari poteſt: minor in integrum re-
ſtitutionem vtrum aduerſus creditorem,
an & aduerſus fideiuſſorem implorare
debeat; & puto tutius contra vtrum-
que.

Ex his iam videndum remanet de foro
75 competenti in cauſis reſtitutionis in
integrum, ideſt coram quo Iudice
peti debeat. Et regulam pono quòd
non ſolum ſupremus Princeps, ſed
& inferiores ab ipſo habentes ordi-
nariam Iuriſdictionem in integrum re-
ſtituere poſſunt. Eſt text. expreſſus
in l. in cauſa §. fin. ff. de min. ibi: *Nunc*
videndum, qui in integrum reſtituere
poſſunt. Et tam præfectus Vrbi, quam
alij Magiſtratus pro iuriſdictione ſua
reſtituere in integrum poſſunt, tam in
alijs cauſis, quam contra ſententiam
ſuam.

ſuam. Eſt etiam *text. ad literam in l. cum ſcimus* C. vbi & apud quem &c. ibi: *Sancimus non ſolum apud iudices pro tribunali huiuſmodi cauſæ cognitionem proponi: ſed etiam apud eos iudices, quos Auguſtalis dederit maieſtas, aut noſtræ reipublicæ adminiſtratores, vel in hac regia vrbe, vel in prouincijs &c. Luc. Pet. in prax. lib. 7. cap. 1. num. 3. Sacc. de appell. q. 19. remed. 2. num. 28. 50. & 56. Fenzon. ad Stat. Vrb. lib. 1. cap. 50. n. 5.*

Hanc tamen generalem Regulam limita
76 in ſequentibus caſibus, in quibus ſolus Princeps reſtituere poteſt. Puta ſi ſententiā ab ipſo Procuratore Principis lata ſit. *Azor. in rubr. C. vbi, & apud quem*. Si Delegatus Principis ſententiā tulerit. Si Princeps ipſe
77 vel eius Vicarius ſententiauerit, ſi læſio, vel ætas ſemiplenè tantum
78 probata ſit. *cap. ex literis de reſt. in integr.* Si ex mera gratia reſtitutio
79 concedenda veniat, quæ omnia plene notat *Odd. part. 1. quæſt. 32. art. 3.*

Exclude etiam ab hac Regula quoſdam
80 Iudices, qui vocantur cartularij vtpotè ſunt notarij, & ſimiles non habentes adminiſtrationem iuriſdictioni coniunctam *Gloſſ. in l. fin. C. vbi & apud quem &c. verb. Iuriſdictionem vbi Bart. nu. 7. Fulg. num. 4. Paul. de Caſtr. num. 2. Alber. nu. 3. Abb. in cap. penult. n. 7. de reſt. in integr. Zaſ. in l. nam poſtea §. ſi minor nu. 6. & 7. ff. de iur. iuran.* Quod intelligas dummodò
81 in priuilegio hanc quoque facultatem non habeant, ità *Bart. in d. l. fin. num. 7.* Vel dummodò partes non
82 conſentiant, vt colligitur ex *Paul. de Caſtr. d. l. fin.* ſed vide, quæ dicam infra de Arbitro, & Arbitratore.

Olim quoque iure Digeſtorum Magi-
83 ſtratus municipalis in integrum reſtituere non poterat, vt patet per *text. ad literam in l. ea quæ ff. ad municip.* Sed hodiè de iure *C. poteſt*, ità communiter concludunt *DD. cum gloſſ. in l. Præfecti ff. de minor. dicit Azor. in rubr. C. vbi & apud quem. Alex. in l. nam poſtea §. ſi minor. num. 6. ff. de iur. iuran. Vacon. lib. 6. declarat. Iur. ciuil. declar. 81.*

Quòad Iudices verò delegatos, & ſub-
84 delegatos vtrum in integrum reſtituere poſſint, cum diſtinctione eſt procedendum. Aut ſermo eſt de delegato à Principe, & ſine dubio poteſt in integrum reſtituere, text. eſt expreſſus *in d. l. fin. C. vbi & apud quem*. ibi: *ſed etiam apud eos iudices, quos auguſta dederit Maieſtas*. Et ibi: *Multò magis ſi à noſtra maieſtate delegata ſit eis cauſarum audientia*. Et ità docent *Alber. in l. minor. num. 2. ff. de minor. Abb. conſ. 87. lib. 1.*

Aut de delegato à Iudice Ordinario:
85 Et iſte non principaliter, ſed ſolum incidenter. niſi ſpecialiter cauſa reſtitutionis ei commiſſa ſit, in integrum reſtituere poteſt. Ità pro communi determinat. *Io: Bapt. Ferret. conſ. 43. num. 1. & ſeqq. Card. in cap. cum cauſa de reſt. in integr.* vbi pari-
86 ter de communi teſtatur, contrarium determinat *Vacon. lib. 6. declarat. iur. ciuil. decl. 81. num. 1.* vbi vult, quòd cauſa reſtitutionis in integrum quomodocumque delegari poſſit. In hac tamen opinionum diuerſitate ex communi Doctorum intentione, & inſpecta veritate iuris, ità diſtinguendum puto. Vel quærimus vtrum Iudices Ordinarij poſſint delegare cau-
87 ſas reſtitutionis in integrum, & poſſunt, ſiue inſpiciatur ius vetus, ſiue nouum *dicta l. fin. C. vbi & apud quem &c.* ibi: *quod & veteribus non fuerat incognitum &c.* Et ita poſt longam diſputationem concludit *Alciat. in l. Imperium num. 204. ff. de Iuriſd. omn. Iud.* & affirmat *Ferret. d. conſ. 43. num. 1.*

Vel an poſſit cauſa reſtitutionis in inte-
88 grum delegari in genere, ideſt ſub generalitate aliarum cauſarum delegata, à Iudicibus delegatis cognoſci. Et aduertas quod iure antiquo non poterat *l. ea quæ ff. ad municip.* De iure verò nouo Iuſtiniani poteſt, vt patet ex *d. l. fin.* ibi: *vel ſi generaliter dati ſunt Iudices*: Communiter quoque docent *DD. Cyn. in l. aduerſus C. ſi adu. rem iud. Fulgoſ. in l. in cauſæ §. ſin autem ff. de min. Io. Andr. Boich. & alij in cap. pen. de reſt. in integr. Bertrand. conſ. 28. lib. 1. Grat. conſ. 119. num. 29. lib. 1.* vbi de communi *Villalobos. com. opin. verb. reſtitutio num. 54.* Et hæc procedunt tam in reſtitutione maiorum, quam in

reſti-

ſtitutione minornm, ità *Dec. in l.*
omnia num.6. in fin. & in dicta l. Im-
perium num.56. Text. eſt ad literam in
d. l. fin. C. *vbi & apud quem &c.* ibi:
ſiue minores 25. annis, eam petierunt,
ſiue maiores. Praxis tamen eſt, quòd
delegati non poſſint principaliter in
integrum ſine ſpeciali commiſſione
reſtituere, vndè Signatura Iuſtitiæ
paſſim committit cauſas reſtitutionis
in integrum, prout de iure, & De-
legatus procedit. *Scaec. de appellat.*
q.19. remed. 2. num. 44. & 52. Ridolf.
prax. p.1. cap.13. n.423.

Incidenter verò coram quocumque Iu-
dice, ſiue Ordinario, ſiue Delegato
89 reſtitutio peti poteſt *l. fin.* C. *vbi &*
apud quem. Scacc. qui de communi
teſtatur *d. remed.2. num.45. Ridolfin.*
d. cap. 13. nu. 424. & 425. vbi tradit
regulam, tunc incidenter peti quando
petitur per viam exceptionis, vel re-
plicationis. *Marcheſ. de Commiſ. reſt.*
in integr. part. 2. §. 1. n. 57. Aegid. de-
ciſ. 602. Fenzon. ad Stat. Vrb. lib. 1.
cap.50. num.45.

Reſpectu autem ſubdelegati vtrum in
90 integrum reſtituere poſſit. Cum
diſtinctione itidem eſt procedendum.
Vel loquimur de ſubdelegato, a de-
legato ab Ordinario, qui in multis
caſibus ſubdelegare poteſt, quos no-
tant DD. *in l. fin. ff. de Off. eius, & in*
l. à Iudice C. de Iudic. Et cauſam reſti-
tutionis in integrum cognoſcere, &
conſequenter neque in integrum re-
ſtituere poteſt, ita communiter con-
cludunt DD. & eſt text. expreſſus *in*
d. l. fin. C. *vbi & apud quem.* ibi: *Sed*
ne quid penitus dubitandum relinqua-
tur: & hoc addendum eſſe cenſemus,
vt his tantum, quos ſupra enumeraui-
mus, liceat de in integrum reſtitutione
diſceptare.

Aut loquimur de ſubdelegatis à dele-
91 gatis à Principe. Et affirmatiuè con-
cludit *Fulgoſ. in dicta l. fin.* Sed con-
trarium docet *Paul. de Caſtr. ibi n. 4.*
Alex. in l. 1. nu. 53. ff. de off. eius. Et
hæc ſententia eſt tutior attenta *d. l.*
fin. quæ ſecundum explicationem
gloſſ. ibi: *dicit quod non poſſunt reſti-*
tuere in integrum ij, qui delegati ſunt
à non habentibus iuriſdictionem pro-
priam, qualis eſt etiam delegatus à
Principe.

Quòad Arbitrum, ſeù Arbitratorem;
quoniam cauſa reſtitutionis in inte-
92 grum voluntariè compromitti non
poteſt; conſequenter ſequitur nec
ipſos de cauſa reſtitutionis in inte-
grum principaliter cognoſcere, & in
integrum reſtituere poſſe. *Text. eſt*
ad literam in dicta l. fin. C. *vbi & apud*
quem. ibi: *Sed ne quis ita effusè intel-*
lectum noſtræ conſtitutionis audeat eſſe
trahendum, vt etiam apud compromiſ-
ſarios iudices, vel arbitros ex communi
ſententia electos &c. hos tantum gene-
raliter volumus tales cauſas dirimere,
qui vel certæ adminiſtrationi cui iuriſ-
dictio adhæret præpoſiti ſunt &c. Ità &
docet *Natta conſ. 66. num. 27.* vbi
alios refert, quos allegare ſuperfluum
ad iudico, vbi iura ſunt aperta, vt
latè demonſtrat *Odd. de reſt. part. 1.*
q.32. ab art.7. vſque ad 11. per tot.

Dixi cauſam reſtitutionis in integrum
93 voluntariè compromitti non poſſe,
quia iubente ſtatuto cauſas inter ci-
ues compromitti debere, & cauſa
reſtitutionis in integrum poſſet, quin
imò compromitti deberet, hoc enim
caſu Arbitri dicuntur habere iuriſdi-
94 ctionem vigore legis municipalis, &
cenſentur à iure delegati, vt notat *Pe-*
*trus de Monte Sperello in d.l. fin.*C. *vbi*
& apud quem relat. ad Odd. ad Bart. ibi,
& ſignanter dixit Corn. *conſ. 121. lib.*
1. Contrariam ſententiam ſequitur
Bart. in l. prætor ff. de Tut. & Curat.
dat. ab his Bapt. à S. Blaſ. de Arbitr.
q.20. verſ. ſed quæritur; hac moti ra-
tione quòd ſtatutum loquens de cau-
ſis compromittendis, intelligitur de
compromittibilibus, cuius naturæ
non eſt cauſa reſtitutionis in inte-
grum. Sed facile tollitur argumen-
tum, ideò enim cauſa reſtitutionis in
integrum non eſt compromittibilis,
quia arbitri non habent iuriſdictio-
nem, quod ceſſat in caſu, cum di-
cantur iuriſdictionem habere vigore
legis municipalis, facit etiam diſtin-
ctio data per *Odd. d. quæſt.32. art.11.*
verſ. ego puto.

His præmiſſis iam quæritur, an coram
Iudice actoris, vel rei in integrum re-
ſtitutio peti debeat; Quapropter di-
95 ſtingue inter reſtitutionem; quæ pe-
titur contra ſententiam, & rem iudi-
catam, & reſtitutionem, quæ petitur

contra

contra contractum, præſcriptionem, vel alterum factum. Primò caſu reſtiturio petenda eſt coram Iudice à quo, vel ad quem prout de iure cautum reperitur, iuxtà diſtinctionem DD. *in l. præſes C. de appell.* Nam vel agitur de reſtitutione aduerſus aliquid malè actitatum in primo Iudicio, & conclude, quòd coram Iudice à quo reſtitutio peti debet ex not. per *Bart. Cyn. & Bald. in dicta l: præſes* Ruyn. *conſ.* 120. *num.* 17. *lib.* 5. Vel petitur reſtitutio aduerſus aliquid malè geſtum, aut omiſſum in ſecunda inſtantia, & hoc caſu coram Iudice, ad quem reſtitutio peti debet *Io: Fabr. in dicta l. præſes Card. in cap. ex ratione, de appell. vbi Franc. n.* 57. *Prapoſ. n.*34. *Ruin. d. conſ.* 120. *nu.*17. *lib.* 5. concludit *Odd. d. reſt. part.* 1. *q.*32. *art.*16. *per tot.*

Secundò caſu iterum ſubdiſtinguendum,
96 aut in integrum reſtitutio ad contractus diſſolutionem petitur, & conſequenter ad diſtractum, & peti debet coram Iudice rei, per Regulam iuris ſatis vulgatam, quòd actor ſequitur forum rei; vt communiter docent *DD. Bart. Bald. Ang. Paul. de Caſtr. Fulgoſ. Alber. & alij in l.* 2. *C. vbi & apud quem*, qui text. hoc dicit ad literam ibi: *Conſequens eſt, ſi de his repetendis per in integrum reſtitutionem, vel quamcumque aliam cauſam putaueris agendum: eius adire te Prouinciæ præſidem, in qua domicilium habent, quos conuenis.* Ità etiam tradunt *Couar. var. reſol. lib.* 1. *cap.* 4. *cum concord.* hic per eum adduct. *Card. in Clem.* 1. *num.* 13. *de reſt. in integr. vbi Im. l. num.*27. Et hæc fuit ſententia gl. ff. in l. in cauſa §. nunc videndum ff. de minor. vbi Fulgoſ.* teſtatur de communi *Ferr. de appell. lib.*4. *cap* 7. *n.*304. *Rol. à Vall. conſ.*24. *n.*9. *lib.*4.

Aut pro contractus obſeruantia petitur
97 reſtitutio; & hoc caſu coram Iudice loci, vbi contractus celebratus fuit peti debet, & hanc fuiſſe mentem *Bald. & Paul. de Caſtr. in d. l.*2. *C. vbi & apud quem*; tradit. *Mauric. de reſt. cap.* 36. vbi contrarium tenet. Sed non benè *Bald. & Paul.* mentem ponderat. Non enim ipſi coram Iudice loci, vbi eſt celebratus contractus in integrum reſtitutionem petendam dicunt, & quòd ſi reus in loco ſui domicilij ſe vult defendere, cum ibi exiſtat, ad forum ſuum actorem trahere non poſſit. Sed quòd ſi reus
98 reperiatur in loco contractus, ibi conueniri poſſit, prout etiam ſi alibi ex propoſito latitet, vel ſi ſit vagabundus, *vt per l. hæres abſens* §. 1. *ff. de Iud.* quod & notat *Azor. in rub. C. de iuriſd. omn. iud. n.*23.

Dic igitur, quòd vel ad contractus re-
99 ſciſſionem, vel obſeruantiam ope reſtitutionis in integrum agatur, actor forum rei regulariter ſequi debet; & in hoc concordant DD. nullum ſiquidem quòad hoc in integrum reſtitutio priuilegium habet, ſed ſtandum eſt regulæ *l. actor C. de iuriſd. omn. iud.* Quæ tamen ſequentes limitationes recipit, quarum prima eſt ſi reus
100 reperiatur in loco contractus; nam aduerſus ipſum contractum, tam reſcindendum, quàm obſeruandum, coram Iudice loci, vbi contractus celebratus fuit, reſtitutio in integrum peti poteſt *Couar. var. reſol. lib.* 1. *cap.* 4. *num.* 1. *Rol. à Vall. conſ.*26. *num.*28. *cum ſeqq. lib.*2. quorum vterque multis rationibus plures concordantes etiam refert.

Secunda, quòd Eccleſia coram Eccle-
101 ſiaſtico Iudice reſtitutionem in integrum petere poteſt, quamuis ille non ſit forus rei conuenti. *Innoc. in cap. cum ſit generale, de for. comp. cum concord. Couar. var. reſol. cap.*4. *nu.* 2. *Marant. part.*6. §. *& quandoque appellatur num.*113. *Fed. de Senis conſ.*385. *num.*2. *Rodoan. de reb. Eccleſ. non alien. quæſt. de reſt. in integr.* §. 7. *per tot.* & allegatur commuuiter *cap.* 1. *de reſt. in integr. & cap. penult. de reb. Eccleſ. non alien.* Quod & notandum indubitanter procedere fauore Clerici in
102 integrum reſtitutionem petentis aduerſus laicum, etiam in rebus ſpectantibus ad ſuum patrimonium tradunt *Roman. & add. ad ipſum ſing.*113. *& Felyn. in cap. conſtitutus, de reſt. in integr. & in cap. cum ſit generale de for. compet.* Contraria tamen opinio in praxi eſt verior, vt patet ex deductis in Comment. *ad cap. requiſiuit* 1. *de in integr. reſtit. à num.* 134. *vſque ad* 137. *infr.*

Ex conſuetudine Franciæ eſt in electione actoris

103 actoris Regias impetrare literas,
vel coram Iudice domicilij defenſo-
ris, vel rei petitæ, vbi nimirũ ſita eſt,
vt aduertit *Rebuff. de reſt. in integrum*
n.19. & 20. & art.1. gloſſ.1. num.40.

Vbi autem Eccleſia ageret contra alte-
104 ram Eccleſiam, conclude quod co-
ram Iudice Eccleſiæ, quæ ſuſtinet vi-
ces rei in integrum reſtitutio peti de-
bet, vt determinat *Fed. de Sen. conſ.*
285. num. 2. Couar. var. reſol. lib. 1.
cap. 4. n.2. Bero. cap.1. n. 162. de reſt.
in integr.

Quod autem ius in decidenda cauſa re-
105 ſtitutionis in integrum attendi de-
beat; An ſcilicet municipale actoris,
vel rei, vel loci vbi contractus fuit
celebratus, vel vbi ſita res eſt, con-
tra *gloſſ. in l. 2. ff. de eo quod certo loc.*
quæ dicit attendi ius loci, vbi iudi-
cium reſtitutionis agitur. Commu-
niter determinant *DD. antiqui, quos*
ſequutur Bart. cum Bald. Iaſ. Fulgoſ.
& Saly. in d. l. 2. & in l. 1. C. de Sum.
Trinit. & Fid. Cath. & ab hac ſen-
tentia, vti communi non diſceden-
dum aduertit Iaſ. *in d. l.2. ſub num. 4.*
Et ità regulariter teneas per iuris re-
gulam, quòd in ijs, quæ cauſæ deci-
106 ſionem reſpiciunt, non verò ſpe-
ctant ad ordinem iudicij locus con-
tractus, non iudicij inſpicitur *l. ſem-*
per in ſtipulationibus ff. de reg. iur. l.
ſi fundus ff. de euict. vbi omnes DD.

Et quoniam ſatis expreſſum fuit ſupra
in cap.1. quemlibet Iudicem Ordina-
107 rium contra ſententiam propriam
reſtituere poſſe *per text ad literam in*
l. Præfecti ff. de minor. videndum re-
manet. An idem iuris ſit quòad Iu-
dicem delegatum. Dico igitur quod
108 regulariter delegatus ab Ordinario
contra propriam ſententiam reſtitue-
re non poteſt, quia lata ſententia eius
Iuriſdictio expirauit, ita *Bellam. in*
cap. cauſa num.6. & 7. de reſt. in integ.
Quod intellige niſi delegato ſpecia-
109 liter, vel generaliter commiſſum
eſſet, quòd & reſtituere poſſet, quod
& ipſe *Bellamera* notat.

Delegatus verò à Principe contra pro-
110 priam ſententiam reſtituere poteſt,
iuxta magis communem *DD. ſenten-*
tiam, quam indiſtinctè docent *Bart.*
Bald. & alij in l. minor. ff de minor.
Petr. Cyn. Fulgoſ. in l. 3. C. vbi & apud
quem. Paul. de Caſtr. in l. 1. C. &
Abb. in cap. ex literis num. 11. de reſt.
in integr. Boich. in cap. cauſa n. 6. eo-
dem, & generaliter facit *text. in l. in*
cauſa §. fin. Delegatus enim à Prin-
cipe æquiparatur Iudici Ordinario,
111 quinimò in illa cauſa maior eſt,
quolibet Iudice Ordinario ſecundum
DD. *in rubr. ff. de Off. eius*, & ſecun-
dum *Bart. in d. l. minor. §. penult.* fa-
cit *l. fin. C. vbi & apud quem.*

Verum quia contraria opinio, quod
112 ſcilicet à ſententia ſui delegati ſo-
lus Princeps reſtituat docet *Anch. in*
cap. ex literis de reſt. in integr. quòd
& affirmat *Alber. in l. fin. n. 3. C. vbi*
& apud quem. Aret. in l. aduerſus C.
ſi aduer. rem iud. Barbat. in cap. ſtu-
duiſti num.67. ff. de off. delegat. Socin.
Iun. conſ. 40. num. 23. lib. 2. validis
nititur argumentis.

Pro concordia dic cum communi DD.
113 quòd prima opinio procedat,
quòad ſententiam interlocutoriam.
Secunda verò quòad definitiuam,
quam diſtinctionem poſt *Gul. & And.*
de Piſ. adducunt *Bart. Bald. & Ang.*
in d. l. 3. C. ſi adu. rem iud. & exornat
Odd d. q.32. art.18. à num.139. vſque
ad fin.

Et nota quòd Iudex inferior contra
114 ſuperioris ſententiam reſtitutionem
concedere non poteſt, vt omnes vbi-
que concludunt in ſpecie *Alex. in l.*
nam poſtea §. ſi minor. num.6 ff. de iur.
iuran. Abb in d. cap. ex literis. Et eſt
textus expreſſus *in l. minor. ff. de*
min.

Quod dico de ſententia militat reſpectu
115 contractus, in cuius celebratione
maioris Iudicis auctoritas interuenit,
vt pulchrè colligitur ex *Bart. in d. l.*
nam poſtea §. ſi minor. ff. de iur. iuran.
vbi *Alex. num.4. Fulgoſ. & Socin. Sen.*
ibidem num. 4. Curt. Iun. in l. more
nu.43. ff. de iuriſd. omn. Iud.

Nec reuelat vtrum appellatio principa-
116 liter, vel incidenter petatur, vt ex
Bart. & alijs aduertit Odd. d. quæſt. 32.
art. 19. num. 146. & ſeq. vbi multis
limitatibus hanc concluſionem ex-
plicat.

Verum ſi Iudex, à cuius ſententia reſti-
117 tutio petitur eſſet æqualis Iudici,
cuius officium pro reſtitutione implo-
ratur, ipſe reſtituere poſſet, ita tenet
gloſſ.

gloſſ. in dicta l. minor autem ff. de minor. gloſſ. in l. quamuis C. de reb. eorum. Probatur etiam *per text. in l. quamuis, & in l. iure noſtro ff. de teſtam. tut. quibus addo text. in d. l. præſes ff. de minor.*

A' Vicarij ſententia Epiſcopus reſtituit,
118 prout aduerſus ſententiam Epiſcopi Vicarium reſtituere poſſe, poſt *Innoc. in cap. dilectis de priuileg.* docet
Marant. in 6. part. §. & quandoque appellatur num. 382. Io: Firman. de Epiſc. lib. 4. part. 7. num. 37. Lancell. in templ. Iud. lib. 2. cap. 6. §. 2. num. 10.
Quod à fortiori procedit in ſententia
119 propria, ità *Bero. cap. ex literis nu. 27. de reſt. in integr. Innoc. & Io: And. in cap. Romana de appell. in 6. Abb. in d. cap. ex literis num. 15.* Et hæc ſententia eſt verior, quia Vicarius Epiſcopi habet iuriſdictionem ordinariam, quæ per prolationem ſententiæ non extinguitur, quòad præſentem
120 materiam. Secus tamen in Vicario foraneo. *Abb. in cap. pen. num. 7. de reſt. in integr.* neque aduerſus Epiſcopi ſententiam Metropolitanum in integrum reſtituere poſſe nota, cum ſolum per viam appellationis adiri poſſit. *Abb. cap. vlt. in fin. de reſt. in integr. Scacc. de appell. q. 19. remed. 1. concl. 6. num. 85. & remed. 2. num. 61. verſ. ad quartum Barboſ. Iur. Eccl. lib. 1. cap. 7. num. 68.*

Quæſtio remanet. An coram eo Iudice
121 rei reſtitutio, ſiue principalis cauſæ expeditio peti poſſit, coram quo petita eſt in integrum reſtitutio. Et affirmatiuè reſpondeo cum *Io: de Anan. conſ. 48. num. 4. per l. 1. & auth. ibi C. ſi vt ab hæred. ſe abſti. & per l. 1. C. ſi adu. rem iud. & l. fin. C. vbi & apud quem*.

Cæterum de modo & forma, quibus reſtitutio in integrum in iudicio proponi, & implorari debet, de cauſæ cognitione, & partis citatione, de Libello, & litis conteſtatione, & de probatione eorum, quæ in hoc iudicio probari debent. Vid. *Odd. de reſt. p. 1. q. 33. 34. & 35. per tot.* vbi pleno calamo hanc materiam explicat; Ego verò ſupra breuiter tetigi *in cap. 1.* de euidentialibus ad hunc tractatum. Nouiſſimè etiam de hac materia, vbi & apud quem Iudicem reſtitutionis in integrum cauſa agitari debeat per integram quæſtionem pertractat *Calà de reſt. in integr. minor. deneg. q. 25.* vbi loquitur de remedio reſcindente, & reſciſſorio. Vt autem, quæ veram & exactam Romanæ Curiæ praxim reſpiciunt, diſtinctè exponam, reaſumo quæ in Superioribus dicta ſunt, ea digerens, iuxtà diſpoſitionem *cap. 50. Statuti Vrbis*, vbi agitur: de cauſis reſtitutionis in integrum, etiam maiorum, & quomodò in illis procedatur.

Habemus ergò ex Statuto Vrbis, quòd
122 non ſolum minores, ſed etiam maiores in integrum reſtitui debent, iure enim communi reſpectu minorum habemus *Tit. ff. de min. & C. de in integr. reſtit. min.* Reſpectu verò maiorum, itidem *Tit. ff. & C. ex quibus cauſ. maior.* Hac ſolum inter minores, & maiores quòad præſentem materiam data differentia, quòd minoribus læſis propter ſolam ætatem
123 abſque altera legitima cauſa, beneficium reſtitutionis conceditur *l. 1. ff. de minor. l. verum §. fin. in fin. ff. eod.* Maioribus verò non niſi ex iuſta cauſa, vt tot *Tit. ff. & C. ex quib. cauſ. maior.*

Habemus etiam ex *cap. 47. Statuti Vrbis*,
124 maiores dici, qui vigeſimum ætatis annum excedunt, qui proindè in quolibet contractu, actu, & negotio tam iudiciali, quàm extraiudiciali, in omnibus, & per omnia pro maioribus habentur, adeò vt attento Statuto Vrbis, omnes diſpoſitiones, & iura loquentia de maioribus annorum
125 vigintiquinque, locum ſibi vendicent, & ſeruentur in maioribus annorum viginti. Quæ tamen diſpoſitio non comprehendit forenſes, quia Statuta Ciuitatum diſponentia circa perſonam legitimandam ad aliquem actum, non porriguntur ad perſonas, quæ non ſunt Iuriſdictionis, ſed ad eas tantum, quæ ſunt originariæ, vel quæ domicilium habent in diſtrictu iuriſdictionis talis Statuti, licèt ſecus ſit in Statutis diſponentibus circa ſolemnitatem actus, ex doctrina *Bart in l. 1. n. 8. ff. de tut. & cur. dat. & in l. 1. n. 26. C. de Sum. Trin. & fid. Cath.* paſſim recepta, & canonizata per *Rot. deciſ. 709. n. 5. p. 2. recent.*

Omnis verò difficultas ceſſat in terminis
127 huius Statuti, quod cum ſit deci-
ſorium conſequenter non compre-
hendit forenſes *Caputaq. deciſ. 283.
p. 1. Rot. in Tudertina, ſeù Romana
nullitatis obligationis 4. Iulij 1614. co-
ram Buratt. impreſſ. per Pic. ad Stat:
Vrb. deciſ. 63. n. 17.* habet enim ver-
ba directa in perſonas *Rot. in eadem
Tudertina 1. Iunij 1615. coram Buratt.
impreſſ. apud eumd. Pic. deciſ. 64. n. 6.*
Quare ſequitur, quòd maior viginti an-
128 nis, licet minor vigintiquinque ex
Stat. Vrbis à petitione reſtitutionis in
integrum excluſus remaneat, ac ſi ve-
rè eſſet maior vigintiquinque, ſi ta-
men reſtitutionem in integrum pe-
tendi iuſtam cauſam non habeat,
quod vtique tenendum aduertit *Fen-
zon. ad d. cap. 57. Stat. Vrb. n. 5.* per-
penſis verbis eiuſdem Statuti ibi: *in
quolibet contractu, actu &c. in omnibus,
& per omnia.* Nam attenta communi
concluſione DD. ſecus dicendum eſ-
ſet, vbi Statutum loqueretur ſimpli-
citer, admittendo minores ad certos
actus tanquam maiores, & legitimam
perſonam habentes, vt pluribus re-
latis probant *Boer. deciſ. 350. num. 4.
Barbat. add. ad Bald. in l. vnic. C. ſi de
momen. poſſeſſ. ſub lit. B. Contar. d. l.
vnic. limit. 8. num. 17. Cald. l. ſi cura-
torem C. de reſt. in integr. n. 49.* Quic-
quid dixerit *Odd. de reſt. in integr. p. 1.
q. 15. art. 9. num. 75.* Quapropter no-
129 ta non ex hoc maioribus viginti an-
norum cenſeri prohibitam reſtitutio-
nem in integrum ex clauſula generali;
Si qua mihi iuſta cauſa videbitur, de
qua dictum fuit *in cap. præcedenti.*
Neque extra rem quærendum opinor de
ratione, quare Statutum Vrbis con-
tra diſpoſitionem Iuris Communis
130 maiores viginti annis, per omnia
velit maiores, ac ſi vigeſimum quin-
tum compleuiſſent, adeò vt licet ge-
neraliter, qui à ſtatuto finguntur
maiores, in alienatione immobilium
131 non habeantur pro maioribus, niſi
hoc ſit expreſſum, ſed cum Iudicis
decreto alijſque ſolemnitatibus ſtatu-
tarijs contrahere debeant *Rol. conſ. 7.
nu. 17. vol. 3.* Et pluribus relat. *Scacc.
de appell. q. 17. remed. 1. num. 23.* vbi
132 de veriori, & receptiori opinione
teſtatur. Attamen ex Statuto Vrbis
etiam quòad alienationem immobi-
lium maiores viginti annis, habean-
tur pro verè maioribus, vt dixit *Rot.
coram Seraph. deciſ. 746. & 751. & de-
ciſ. 431. p. 1. diuerſ. in recent.* Et quam-
uis nulla per ſtatuentes ratio afferat-
tur, quod tamen ſæpè ab ijs factum
conſtat, hanc vnicam rationem eſſe
133 opinor, quòd ſub fælici, auguſto-
que Romanorum Cælo pueri citius
adoleſcant, vt experientia docet, cę-
teriſque Romana ſemper ingenia
præſtitiſſe ſcribit *M. Tullius, ex not.
per Cal. Rhodig. lect. antiquar. lib. 18.
cap. 24. lit.* C. Quam quoque ratio-
nem confirmat *Mandoſ. ad Regul.
Cancell.* 18. *q. 14. n.* 3. ibi: *Non abſ-
que magna ratione Stat. Vrb. lib. 1. cap.
65. cautum eſt maiores viginti annis in
quolibet actu, ac negotio pro maioribus
haberi; adeò enim ſapere, & iudicio
pollere Romanum viginti annis maio-
rem, ſicuti quemuis alium vigintiquin-
que.* Climari ſubtilitati, vndè homi-
134 num ingenia præclariora euadunt,
accedit, quòd Romæ facillimum eſt
in literarum ſtudijs, prudentia, & re-
rum vſu proficere, nec non peritiores
conſulere, cum Romæ Sapientum
infinitus ſit numerus, quare ipſam Or-
bis Epitomen dixit *nobilis Auctor Græ-
cus.* Hinc iure merito Statutum fuit
maioribus viginti annis liberam re-
135 rum ſuarum adminiſtrationem re-
linquere, eò quòd in ipſis fragilis,
atque infirmi iudicij ratio ceſſet, com-
muniter conſiderata in Prætorio Edi-
cto, de quo in *l. 1. ff. de minor.* De
Romanis equidem adoleſcentibus di-
ci poteſt, quòd ingenij præſtantia
vel vt melius dicam, quòd malitia
ætatem ſuppleat, ſicuti iure commu-
ni conſideratum reperitur in *l. ſi alte-
rius C. ſi min. ſe mai. dix.*
His autem præmiſſis examinando verba,
quæ conſideratione digna ſe exhibent
in *dict. cap. 50. Stat. Vrbis*, deſcendo
ad primam partem eiuſdem ibi: *Prin-
cipaliter in iudicio petatur.* Et noto,
136 quòd in integrum reſtitutio dun-
taxat coram Iudice Ordinario, qui
reo ſit Iudex competens, vel coram
Delegato à Principe principaliter pe-
titur *l. fin. C. vbi & apud quem cap.
cauſa reſtitutionis de in integr. reſt.* vbi
omnes. Et patet ex latè deductis ſu-

pra

pra hoc eodem cap. Ordinarius autem
Iudex ille dicitur, cui à Lege, Con-
137 ſuetudine, Populo, ſeu Vniuerſita-
te, vel Principe, aut legitima præſcri-
ptione iuris dicendi poteſtas compe-
tit, vt vna voce declarant DD. in l.
more, & in l. quia ff. de iuriſd. omn.
Iud. Vant. tract. de nullit. tit. de nullit.
defect. iuriſd. num. 31. pluribuſque
relatis Scacc. lib. 1. de Iudic. cap. 16.
num. 5. Qui tamen Iudex Ordinarius,
138 vt ſupra dixi, ad effectum conce-
dendæ reſtitutionis adminiſtrationem
iuriſdictionis habere debet. cap. cau-
ſa reſtitutionis, de in integr. reſt. Bart.
in l. fin. num. 8. C. vbi, & apud quem.
Innocen. in d. cap. cauſa num. 4. Scacc. de
appellat. q. 19. remed. 2. nu. 29. Quan-
dò verò reſtitutio principaliter peti
dicatur, & quando incidirer ſatis pa-
tet ex ſupra deductis, & declarat Luc.
Pat. lib. 7. cap. 1. de reſt. in integr. n. 5.
vbi communem DD. ſententiam re-
fert.
In Vrbe autem plures ſunt Iudices Or-
139 dinarij iuriſdictionis adminiſtratio-
nem habentes. Nimirum Eminentiſ-
ſimus Cardinalis S.R.E. Camerarius,
de cuius ordinaria iuriſdictione ſcri-
bit Gloſſ. in Clem. ne Romani §. eo ta-
men prouiſo in verb. expirare de elect.
& electi poteſt. Hoſtien. in Sum. Verb.
Ordin. Vant. tract. de nullit. rubr. co-
ram quo poſſit &c. num. 18. Cuius ta-
men iuriſdictio reſtringitur ad ea, quæ
140 intereſſe Cameræ reſpiciunt, vt ad
literam colligitur ex Conſt. Vrban. VI.
Conſtit. I. Apoſtolica Camera. Pij IV.
Conſt. 55. Romanus Pontifex. ſecund.
nouam impreſſ. Hinc eſt, quod bis in
hebdomada, ipſiſmet diebus, quibus
141 fit Rota, fit etiam Camera. Came-
ræ verò præſunt duodecim Clerici,
March. de Commiſſ. in partic. part. 1.
cap. 3. num. 67. qui in quibuſcumque
intereſſe Cameræ concernentibus iu-
142 riſdictionem habent. Innoc. VIII.
Conſt. 4. Cum ſicut, notat Veſtr. in
Prax. lib. 2. cap. 11. Secus in non con-
cernentibus intereſſe Cameræ. Pius
IV. conſt. 70. Romanus Pontifex. Paul.
V. conſt. 71. Vniuerſi agri. Nec ha-
143 bent Apoſtolicæ Cameræ Clerici
iuriſdictionem vti ſinguli, ſed colle-
gialiter tantum, adeò vt omnes vnum
Tribunal conſtituant. Pius IV. d.
conſt. 70. §. Clerici. Paul. V. d. conſt.
71. §. Clerici. Quod & de Sac. Rom.
144 Rotæ Auditoribus teſtatur Put. de-
ciſ. 339. nu. 2. lib. 3. Seraph. deciſ. 318.
num. 2. Greg. deciſ. 369. num. 2. Caual.
deciſ. 33. num. 5. Cameræ Tribunali
145 Signatura Iuſtitiæ reſcribere nun-
quam ſolet, ſed ipſamet Camera cau-
ſas per Turnum diſtribuit, vndè ſi à
ſententia Eminentiſſimi Camerarij,
aut Theſaurarij, vel alterius Clerici,
appellare contingat, ipſa eadem Ca-
mera alteri Clerico appellationis cau-
ſam demandat Marcheſ. de Commiſſ.
in partic. part. 1. cap. 3. num. 66. & 68.
Propoſitiones verò ſcribuntur à Cle-
rico Menſario, à quo, & leguntur, ac
ſucceſſiuè in plena Camera à Decano
fit diſtributio. Pius IV. conſt. 110.
cum inter cæteras. Et nota quòd cum
inter Cameræ Apoſtolicæ Clericos
146 adſint, qui particularia habent Of-
ficia, prout Annonæ Præfectus, Ar-
chiuij Præfectus, Præſes Graſciæ,
Præſes Carcerum, Præſes Riparum,
Præſes Dohanarum, Præſes Zecca-
rum, Præſes Viarum, eorum ſingu-
li in dictis Officijs iuriſdictionem ha-
bent.
Auditor Cameræ, de cuius ordinaria
147 iuriſdictione ſcribit Gloſſ. in Clem.
ne Romani §. eo tamen prouiſo verbo
expirare de elect. & elect. poteſt Man-
doſ. tract. de Monitor. q. 44. n. 3. tom. 3.
part. 2. Marcheſ. de commiſſ. p. 2. de
commiſ. reſt. in integr. cap. 2. num. 49.
Scacc. de appell. lib. 1. cap. 22. nu. 5. Et
quòad Iudices Ordinarios Romanæ
Curiæ vbicumque A. C. iuriſdictio
148 extenditur, & iuxtà ſuas facultates
cauſas reaſſumit, & inhibet omnibus,
exceptis Baſilicarum Iudicibus, vbi
de ipſarum Baſilicarum intereſſe agi-
tur, ob eorum ampliſſima priuilegia.
Vrb. VIII. conſt. Quamuis edita die 23.
Decembris 1642. tradit Ridolfin. in
prax. part. 1. cap. 7. num. 112. Quòd-
149 que Auditor Cameræ, & Auditor
Contradictarum ſint Iudices Ordina-
rij non à ſeipſis, ſed à Papa ſubſtitu-
ti, ſcribit Veſtr. in prax. lib. 3. n. 4.
Eminentiſſimus Cardinalis Vicarius, eſt
150 etiam in Vrbe Iudex Ordinarius
Clericorum, Religioſorum, & Piorum
locorum, bonorumque eorumdem
priuatiue quòad alios. Clem. VII.

*conſt.*23. *Licet. Paul.* III. *conſt.* 37. *Licet*. Vbi autem ageretur vigore obli-
151 gationis Cameralis, eſt locus præ-
uentioni inter Vicarium, & A. C. vt
expreſsè diſponunt Summorum Pon-
tificum Conſtitutiones *B. Pij V. conſt.*
117. *Paul. V. d. conſt.* 71. *Vniuerſi*
Agri Hæbreorum quoque in cauſis
152 Ciuilibus inter ipſos, & contra eos
Eminentiſſimus Cardinalis Vicarius
eſt Iudex Ordinarius priuatiuè quòad
alios. *Iul.* III. *conſt.*2. *Cum ſicut*. *Paul.*
V. d. conſt. 71. Vbi verò agitur vigo-
153 re obligationis Cameralis A. C. pri-
uatiuè quòad alios eſt Iudex compe-
tens, præterquam in litibus ab alijs
Tribunalibus dependentibus; *Paul. V.*
d. conſt. 71. Hæbreorum autem Ban-
154 cheriorum Iudex eſt Eminentiſſi-
mus Cardinalis Camerarius *B. Pius*
V. conſt. 139. *Cum ſicut*. *Greg.* XIII.
*conſt.*43. *Cum ſicut* Paul. *V. d. conſt.*71.
Item Illuſtriſſimus D. Gubernator Vr-
155 bis, eſt Romanæ Curiæ Iudex Or-
dinarius, & in criminalibus latam iu-
riſdictionem habet, in Ciuilibus verò
eſt Iudex in cauſis mercedum, quos
156 alij Iudices ab eius Tribunali reaſ-
ſumere non poſſunt, neque ab eius
ſententijs datur appellatio. *Leo* X.
*conſt.*7. *Etſi pro cunctarum*. Hinc eſt,
quod ſi à ſententia Gubernatoris Vr-
157 bis in cauſa mercedis appellatum
ſit, Signatura reſcribere ſolet cum
clauſula, *Sine præiudicio legitima exe-*
cutionis, Aut, *Non retardata execu-*
tione. Nec aliquis auditur niſi facto
158 actuali depoſito, vel data idonea
cautione in forma depoſiti. *Marcheſ.*
de Commiſſ. appell. in cauſ. alim. p. 1.
*§.*1. *n.*55. *& ſeqq.*
Senator ſimiliter Vrbis eſt Iudex Ordi-
169 narius, vt diſertè tradit *Vant. tract.*
de nullit. rubr. coram quo poſſit &c.
*num.*18. *Scacc. de Appell. q.* 19. *remed.*
1. *concl.* 5. *ſub num.* 79. Tribunal con-
ſtituit in Curia Capitolina, in qua
Ciues Romani ex *Stat. Vrb. lib.*1. *cap.*
160 41. *de foro compet.* ſolum conueni-
ri poſſunt. Vbi tamen ageretur in
vim obligationis Cameralis eſſet lo-
cus præuentioni inter Curiam A. C.
& Capitolinam. *Pius* IV. *conſt.* 73.
Dilectos B. Pius V. in reform. Trib.
A. C. conſt. 117. *Inter illa*. *Paul. V.*
conſt. 71. *Vniuerſi agri*. *Fenzon. ad*
*Stat. Vrb. lib.*1. *cap.*41. *n.*1. *&* 2.
Et nota qualiter quòad priuilegium Fo-
161 ri nulla eſt differentia inter Ciues,
& Incolas. *Pius* IV. *conſt.*73. *Dilectos*
B. Pius V. d. conſt. 117. *Paul. V. d.*
conſt. 71. *Fenzon. ad Stat. Vrb. lib.* 1.
cap. 41. *num.* 8. *Penia in eius Vot. im-*
*preſſ. apud Fenzon. d. cap.*41. *num.* 21.
162 Vndè Vrbis incola ad inſtar Ciuis
Romana in Curia duntaxat Capitoli-
na conueniri poteſt, ſi tamen non ſit
163 Curialis, vel Campſor. *Iul.* III.
conſt. 13. *Decet*, *latè Fenzon. ad Stat.*
*Vrb. d. cap.*41. *n.*26. *& ſeqq.*
Illuſtriſſimus pariter Theſaurarius eſt
164 Romanæ Curiæ Iudex Ordinarius,
& Spoliorum in Italia, nec non loco-
rum Montium, & aliorum, de qui-
bus in eius facultatibus priuatiuè
quòad alios. *Sixt. V. conſt.* 100. *In*
conferendis. *Veſtr. in* Prax. *lib.* 2.
*cap.*5.
Mareſciallus quoque Vrbis, & Depu-
165 tatus ab eo, dictus Iudex Curiæ
Sabellorum, prout Soldanus Vrbis,
qui dicebatur Iudex Turris Nonæ
olim habebant iuriſdictionem ordi-
nariam, vt ex *Gloſſ in d. §. eo tamen*
prouiſo. *Vantio*, *& Veſtr.* vbi ſupra
notat *Scacc. de appellat. q.*19. *remed.*1.
*concl.*6. *ſub nu.*79. de quibus loquens
*Ridolph. in prax. p.*1. *cap.*7. *num.* 101.
dicit quod Soldanus in Ciuilibus iu-
riſdictionem non habet, niſi in cauſis
à decem ſcutis infra. *Pius* IV. *conſt.*
85. *Cum ab ipſo*. *Paul. V. d. conſt.*71.
Mareſciallus verò eſt ſolum Iudex
Curialium humilioris conditionis, &
inferioris ordinis *Veſtr. in prax. lib.* 2.
*cap.*13. *num.*2. eius facultates haben-
tur in *conſt.*30. *Greg.* XIII. *Dum recte.*
Eiuſque Curiam reformauit *Paul. V.*
*d. conſt.*71.
Iudex itidem Burgi in cauſis habitan-
166 tium in Burgo, priuatiuè quòad
alios iuriſdictionem habet in prima
inſtantia, niſi agatur de obligatione
Camerali, aut altera executiua, quo
caſu cauſa ab A. C. reaſſumi poteſt.
Pius IV. *conſ.* 85. *Cum ab ipſo*. Nota
tamen quod Tribunal Burgi à Clem.
IX. ſupreſſum fuit, & hodie iuriſdi-
ctio, quæ Iudicibus Burgi, tam in
Ciuilibus, quàm in Criminalibus
competebat, exercetur per Guber-
natorem Vrbis, in quem & translatæ
fuerunt

fuerunt facultates Burgi Iudicibus ex Diplomatibus Apoſtolicis olim competentibus.

Hi ſunt Iudices, quos in Vrbe Ordinarios numerat *Scacc. d. remed. 1. n. 79.* Et quos idcircò poſſe proprias ſenten-
167 tias nullas reuocare, & ex integro pronunciare tradit cum *Vant. vbi ſup. num. 18. Scacc. d. quaſt. 19. remed. 1. concl. 6. num. 79.*

Nec aliqua de Sac. Rotæ Auditorio fit
168 mentio, quia in Rota omnes cauſæ ſunt commiſſariæ, & per ſpeciale Signaturæ reſcriptum commiſſæ. *Veſtr. in prax. lib. 2. cap. 17. num. 3. latè Ridolf. prax. part. 1. cap. 7. num. 108. cum ſeqq.*

Præter allegatos ſunt & in Vrbe alij
169 Iudices. Nimirum Iudex Fabricæ S. Petri, qui iuriſdictionem habet Ordinariam, & cauſas ad Fabricam pertinentes ſummariè cognoſcit priuatiuè quoàd alios, habetque ampliſſimas facultates. *Clem. VII. conſt. 8. admonet. Cherub. comp. Bullar. tom. 1. ſuper ead. conſt.*

Iudices Orphanorum, Neophitorum,
170 Fatuorum, & ſimiles, qui dictorum Locorū ſunt Iudices priuatiuè quoàd alios. Si tamen lis ſit inter ipſos, priuilegia conquaſſantur, & actor Rei forum ſequitur, iuxtà formam Iuris communis. *Ridolf. prax. p. 1. cap. 7. num. 104.*

Iudices Baſilicarum S. Ioannis Leterani,
171 S. Petri in Vaticano, & S. Mariæ Maioris, quorum facultates olim ampliſſimæ, hodiè declaratæ ſunt per *Conſt. Vrb. VIII. Quamuis edita die 23. Decemb. 1642.* vt benè procedant
172 quando agitur de intereſſe Baſilicarum, & Piorum locorum Protectorem habentium, in reliquis verò cauſis, in quibus agitur de intereſſe priuatæ perſonæ ſtandum ſit iuri communi.

Cæterum in caſibus in dictis facultati-
173 bus comprehenſis pro remiſſione cauſarum non adeundum Signaturæ Iuſtitiæ Præfectum, ſed Præfectum Signaturæ Sanctiſſimi aduertit *Ridolf. in prax. d. p. 1. cap. 7. nu. 107.* Quamuis regulariter Præfectus Signaturæ
174 Iuſtitiæ, vbicumque eſt contentio de iuriſdictione iudicet inter Tribunalia Vrbis, & ad Iudices ſuos cauſas manu regia remittat, quacumque appellatione, & recurſu remoto, ſic diſponente reformatione Tribunaliū Vrbis, vt colligitur ex *conſt. 71. Pauli V. Vniuerſi agri.*

Ex Capitolinis huius Tribunalis Supre-
175 mus, & Ordinarius Iudex eſt Vrbis Senator. *Scacc. d. q. 19. remed. 1. concluſ. 6. num. 79. & lib. 1. de Iudic. cap. 34. Tant. de nullit. tit. de nullit. ex defect. iuriſd. num. 14. & 43. Fenzon. Annotat. ad Stat. Vrbis cap. 50. n. 6.*

Collaterales quoque Capitolini, omnia
176 facere poſſunt, quæ in foro ciuili Iudicibus Ordinarijs ſunt permiſſa, & præſertim de in integrum reſtitutione principaliter cognoſcere, quod expreſſum habetur *in cap. 9. primi lib. Stat. Vrb.* ſub verbo *petatur* ex ibi notat. per *Fenzon.*

Opportunè quoque hic illius articuli declaratio cadit ad Capitolini Fori praxim frequenter pertinentis; An
177 ſcilicet, & quando requiratur mandatum ſpeciale ad petendam in integrum reſtitutionem. Et quoniam indubitati iuris regula eſt, quod in integrum reſtitutio à procuratore ſine mandato ſpeciali principaliter peti non poteſt, vt patet ex ſupra præmiſſis *in princ. huius cap. & ex l. illud §. fin. ff. de min.* Incidenter verò peti poteſt ex mandato generali, *l. qui proprio §. item quæritur ff. de procur.* Hinc aliqui hoc ità ſtrictè intelligunt, vt nouo, & ſpeciali mandato omninò opus ſit; verum largius, intelligi debet, quòd nimirum ſufficiat
178 mandatum ad principalem cauſam antea datum, ad hoc vt procurator cauſam reſtitutionis in integrum pariter agere poſſit, cum hæc ſit de appendicibus primæ cauſæ, vt inquit *Bart. in l. inuitus C. de procur. Mant. ſing. 644. Couar. var. reſol. lib. 1. cap. 6. num. 3. Cald. ad l. ſi curatorem verb. implorandum num. 3. verſ. contrarium tamen C. de in integr. reſtit.* Quod & multò magis procederet, vbi in man-
179 dato appoſitæ eſſent clauſulæ, quæ communiter in mandatis procuræ à Tabellionibus apponi ſolent; *ad agendum ſcilicet defendendum &c. & ad faciendum ea, quæ mandatum ſpeciale requirunt Mantic. deciſ. 11. num. 2.* & plutibus probat *Odd. de reſtitut. q. 31. art.*

art. 12. num. 51. & 52.

Conſideranda quoque ſe offerunt ex
180 verbis dicti *cap.50. Stat. Vrbis* verba illa. *Procedatur, prout in Ordinarijs procedi debere mandauimus.* Quæ equidem verba ita intelligi debent, ſi primum iudicium ordinarium fuerit, nam ſi ſummarium, vtpote in ſummarijs procedi debet, ex not. per *Odd. de reſt. q.35. art.8. num. 53.* vbi *Bellam.deciſ.266.* notabile dictum refert, quòd ſcilicet ſi ab vno ex collitigantibus in principali negotio obtentum ſit, quòd procedatur ſummariè, poſtea verò ab altero obtineatur mandatum de reſtituendo in integrum prout de iure, in hoc articulo reſtitutionis in integrum procedendum ſit ſummariè, quamuis in commiſſione hoc dictum non fuerit; ea autem eſt ratio, quòd reſtitutio cauſam ſubſe-
181 quitur, ſeu negotium principale, quod ita paſſim *Doct. & deciſ. Rot.* appellant ad differentiam reſtitutionis in integrum. Et in ſpecie quòd cauſa ſemel ſummaria, in quacum-
182 que inſtantia, & coram quocumque Iudice remaneat ſemper talis, probat *Rot. diuerſ. deciſ.785. part.3.* & plenè *Scacc. de appell. q.11. ſub num.17. & num.59.*

Hinc eſt, prout ſupra dixi, & notabile
183 dignum eſt, quod licet reſtitutio executionem retardare ſoleat, per *text. in rubr. & nigr. C. in integr. reſt. poſtul. ne quid non. fiat.* Non tamen executionem obligationis cameralis retardat, vbi in eo iudicio petita, vel etiam conceſſa fuerit *Rot. deciſ. 32. num.1. & 15. & deciſ. 134. num. 4. in Collect. per Zacch. ad Galleſ. de oblig. Camer.* qui & hoc ipſum not. apud eumdem *Galleſ. q. 37. num. 58. Greg. deciſ.120. n.17.*

Conſideratione itidem digna ſe offerunt
184 verba illa eiuſdem *Stat.Vrb. cap 50.* ibi: *Aduerſus duas conformes*, nam cum eodem Stat. *cap. 180.* Duæ ſententiæ conformes habeant vim rrium, & rem indicatam faciant, vndè quæ de tribus conformibus iure communi decreta reperiuntur; Romæ in duobus locum ſibi vendicant, quod præſertim in hac materia reſtitutionis in integrum tradit *Pariſ. conſ.109. n.17. part.4. Luc. Pat. de iudic. form. Capit. for. lib.8. cap.7. de cau. reſt. in integr. num.24. Lancellot. de Attent. perd.reſt. in integr. cap.18. num. 86.* Hic ſtatui-
185 tur, quòd reſtitutio in integrum aduerſus duas conformes perita tamen executionem retarder, vbi tamen executio cæpta non fuerit, vel petita, quod & in reſtitutione perita aduerſus tres conformes iure communi conſtitutum habemus. *Rip. in l.4. §. condemnatum num. 30. in fin. Alex. conſ.123.num.6. lib.6. Put. deciſ. 277. lib. 2. & deciſ. 10. de in integr. reſt. Rot. in Cornetana pecuniaria coram Cad. Pamphilio 4. Iuny 1601. impreſſ. apud Saluſtr. Tib. prax. ind. lib. 2. cap. 11.*

Quòd autem ſtatuitur de duabus con-
186 formibus non habet locum in vna tantum ſententia, quæ tranſiuit in iudicatum, quia ſtatutum loquitur de duabus tantum conformibus, vndè ad vnicam ſententiam eius diſpoſitio extendi non debet *Maſcard. de Probat. concl. 1280. num. 23.* & pluribus docet *Fenzon. loc. cit. num. 17. Idem Maſcard. de gen. Statut. interpr. concluſ.4.*

Perpendi etiam debent verba ibi: *Exe-*
187 *cutione cæpta, ſeu etiam petita.* Nam ex hac Statuti diſpoſitione ceſſat opinionum controuerſia, quæ non leuis eſt inter Iur. Ciuil. Interpretes; An petita, vel etiam cæpta executione, quando per poſtulationem reſtitutionis in integrum retardetur, vt videre eſt apud *Benint. deciſ. 85. n. 15. Scacc. de appell. q.19. remed. 2. num. 109. & ſeqq.* Quapropter difficultas ad hoc reſtringitur, quandò in terminis Statuti Vrbis executio cæpta, ſeù petita dicantur, cæptam autem opinor, vbi decretum, & relaxatum eſſet mandatum, vt paret ex late deductis ſupra *in cap. 1. & ex cit. deciſ. apud Saluſt. Tib. pract. Iud. lib. 2. cap. 11. aliſque deciſ.* in ea relatis. Vel vbi
188 decretæ eſſent literæ executoriales pro ſententia, & re iudicata *Rot. deciſ.138. nu.2. part. 2. diuerſ. in recent.*
189 Vel vbi ad debitoris carcerationem deuentum fuiſſet *Rot. deciſ. 77. nu. 5. part. 2. diuerſ. in recent. Adden. ad Greg. deciſ.458. num.10.* Neque hæc ad notaſſe ſuperfluum adiudicetur, cum dilectè de Curiæ Praxi, quòad ſubie-

ſubiectam materiam dixerim in *cap.*
1. huiuſmet Tract. cum quæ vtilia
ſunt pluries repetita efficacius pro-
ſint, præſertim, quòd in ipſo *Sacr.*
Rot. Trib. & præſens materia con-
tingère poſſit, quia Vrbis Statutum
de duabus conformibus in vim rei
iudicatæ exequendis in omnibus Vr-
190 bis Tribunalibus locum habet,
inter Ciues, & Incolas, & Diſtrictua-
les *Rot. deciſ. 647. num. 1. & deciſ. 662.*
num. 2. p. 2. diu. in recent. Caualer. de-
ciſ. 387. n. 2.

Petita verò dicetur reſtitutio in cauſis
191 Ordinarijs, vbi petitum fuerit, de-
cerni monitorium de parendo ſenten-
tiæ, & rei iudicatæ; tunc enim verè
executio petitur, vt vſus, & praxis
docet.

Circa autem cauſas Fori Capitolini, vi-
192 dendum eſt verum ſint Ordinariæ,
vel Summariæ, aut Executiuæ; ſi Or-
dinariæ non per ſententiam executio
cæpta dici poteſt, quia mandatum
executiuum non relaxatur in ſenten-
tia, neque per monitoriū de parendo
ſententiæ, ſed per relaxationem ip-
ſius mandati executiui, quæ ex *Vrbis*
Stat. cap. 87. fit poſt octo dies elapſos
à monitorio, vt benè declarat *Luc.*
Pet. lib. 9. cap. 2. de execut. rei ind. in
ordin. n. 13. & 14.

Si ſummariæ, vt optimè aduertit *Fen-*
193 *zon. annot. ad cap. 50. Stat. Vrbis*
num. 28. & 29. Nec cæpta, nec peti-
ta executio dici poteſt per relaxatio-
nem primi mandati contenti in decre-
to, quod eſt loco ſententiæ, ſed peti-
ta dicitur, vbi poſt primum decre-
tum relaxationis mandati, ſequitur
petitio actoris ad videndum illud
exequi, ſibi enim imputet reus, quòd
audito primo decreto non petierit re-
ſtitutionem; cæpta verò cenſetur per
primum actum executionis ad effe-
ctum deductum.

Si denique cauſæ ſint executiuæ eadem
194 quippe obſeruanda eſt regula ſupra
expoſita, & conſiderata in cauſis ſum-
marijs, quando ſcilicet cæpta, vel
petita ſit executio, quæ quidem re-
gula, vt teſtatur *Fenzon. loc. cit. n. 30.*
pari ratione benè aptatur cauſis exe-
cutiuis iuxtà formam *Stat. Vrb.* in
quibus non eſt hæſitandum, quòd ad
executionem impediendam, reſtitu-
tio etiam competat ex diffusè notatis
per *Odd. de reſtit. q. 42. art. 6.* probat
Luc. Pet. lib. 3. cap. 2. de execut. in ſtr.
num. 28. & lib. 8. cap. 3. num. 1. de exec.
rei ind. in execut. Et ſolum excipiun-
195 tur cauſæ executiuæ in quibus pro-
ceditur in vim obligationis Camera-
lis, quæ habent ſpecialem diſpoſitio-
nem à *Stat. Vrb. cap. 179.* Quæ pro-
fectò infallanter procedunt, vbi exe-
196 cutio iure eſſet valida, nam ſi nulla
eſſet, præuentum dici non poſſet *Rot.*
deciſ. 111. num. 8. part. 1. rec. Prædi-
ctis ſubnecto executionis actum non
eſſe neceſſarium, ſed petitionem ſuf-
197 ficere, quin neque oportere vide-
tur, quòd per Iudicem decreta ſit
executio, ſed ſolam partis citationem
ſufficere, vt dixit *Rot. in Ferrarien.*
bonorum de Zaualeis 26. Iunij 1615.
coram Pamphilio, refert *Fenzon. loc.*
cit. num. 31. qui & *num. ſeqq.* dubita-
tiones quaſdam ſoluit, quæ ſæpè in
Foro Capitolino, in hoc puncto con-
tingere ſolent.

Ex verbis quoque præfati *cap. 50. Stat.*
198 *Vrbis*, ibi: *Si verò incidenter peta-*
tur. Noto generalem regulam, quòd
vbi per viam exceptionis, vel replica-
tionis in integrum reſtitutio petitur,
incidentèr petita dicitur; Item vbi
199 ante rem iudicatam licet poſt ſen-
tentiam, latè patet ex his quæ ſupra
dixi, tradit *Luc. Pet. de cauſ. reſt. in*
integr. num. 7. Libelli formam expo-
nens in huiuſce reſtitutionis petitio-
200 ne; ſed aduertas in hoc iudicio li-
bellum non requiri, nam in eo ſum-
mariè proceditur, ex diſpoſitione
Statuti in hoc met *cap. 50.* ibi: *quo*
caſu ſummariè procedi volumus.
Nec de facto libellus dari ſolet, vel
datum vnquam vidi; ſi ramen dari
contingat, non ideò proceſſus vitia-
tur, vel irritandus erit, quod & in
cauſis ſummarijs generaliter decerni-
tur per *Clem. ſæpe, de verb. ſignif.* ibi:
libellum neceſſariò non exigat, vbi &
gloſſ. in verbo *non exigat*.

Animaduerſione etiam digna ſunt verba
201 illa eiuſdem Statut. ibi: *Iuſtificare*
teneatur intra dies vtiles decem. Ad
quorum intelligentiam, quæro nun-
quid ex eiuſdem cauſæ actis tantum,
an etiam aliundè iuſtificare poſſit.
Dico igitur, quod etiam aliundè
tum

tum quia nullibi contrarium cautum
inuenio, tum quia generalis eſt iuris
regula, quòd probationum facultas
non coanguſtari, ſed ampliari debet
l. quoniam C. de hæret. l. generaliter ff.
de reb. cred: cum alijs citat. à Pacian. de
probat. lib. 1. *cap.* 5. *num.* 9. qui & pro-
bat *num.* 10. *&* 11. hoc procedere
tam quòad modos probandi, quàm
quòad tempus. Nam probationis
202 nomen modos omnes probandi in-
cludit *Bart. in l. ſi duo patroni* §. *Item*
Iulianus num. 3. *ff. de iur. iuran.* diſer-
tè *Fenzon. vbi ſupra num.* 46. *& ſeqq.*
Euidenti quoque ratione probatur,
quòd ſcilicet Reus ex nouiter dedu-
203 ctis ſententiæ executionem impedi-
re poteſt, quamuis Actor ex ijſdem
actis ſententiam iuſtificare teneatur,
vt ad rem noſtram, quando in inte-
grum reſtitutio executionem retardet
optimè explicat *Mareſc. var. reſol.*
lib. 2. *cap.* 121. *num.* 20. Reus autem
reſtitutionem in integrum petens in-
cidenter, ſententiæ duntaxat execu-
tionem impedire intendit, quia hoc
remedium, quo vtitur, eſt reſcin-
dens, non reſciſſorium, vt notat *Luc.*
Per cap. de cauſ. reſtitut. in integr. ſub
num. 5. Quapropter Statutum Vrbis
poſt petitam eiuſmodi reſtitutionem
in executione ſuperſedendum decer-
204 nit, vnde iuſtificare, & probare
poteſt, quod intendit, etiam aliundè
quàm ex actis eiuſdem iudicij. Et ità
ſeruatur in Praxi.

Nota tamen quod ſtatutum non mandat
205 ſuperſederi in executione ſimplici-
ter, ſed ſi Iudici ſuperſedendum vi-
detur, ibi: *Sed ſi ſibi ſuperſedendum*
videbitur, quæ verba, ſuperſederi, ar-
bitrarium Iudici eſſe demonſtrant,
qui tamen ſuum arbitrium dirigere
206 debet ſecundum regulas iuris, ra-
tionis, & æquitatis *Menoch. de arbitr.*
Iudic. q. 13. *num.* 15. Quare non de-
bet, neque poteſt Iudex ſine cauſa
207 inhibere ad alios quinque dies vti-
les, ſi nimirum reus in termino de-
cem dierum ſibi præfixo ad docen-
dum de cauſis petitæ reſtitutionis
nihil probauerit, contra eum ſiqui-
dem calumniæ præſumptio inſurgit,
& conſequenter executio retardari
non debet *Lancellot. de attent. cap.* 18.
num. 73. Et hoc eſt aduertendum
cum alias facili negotio reis dilatio-
nem eiuſmodi Iudices concedere ſo-
208 leant, in retardatione ſiquidem
executionis alias iure debitæ graue
actori damnum infertur. Cæterum
regulariter ad Iudicis arbitrium de-
cernere pertinet, an per calumniam
209 reſtitutio petatur, vt de communi
DD. teſtatur *Lancell. d. cap.* 18. *n.* 75.
Scacc. de appellat. q. 19. *remed.* 2. *n.* 86.
Iudicis verò arbitrium regulandum
arbitrio boni viri tradit *Menoch. de*
Arbitr. Iud. in clauſ. ſi ſibi videbitur
q. 8. *num.* 1. *&* 2. vbi hanc concluſio-
nem ab omnibus communiter rece-
ptam dicit.

Dico igitur, quod vbi reus in termino
210 ſibi præfixo non probauit, Iudex
debet proferre decretum, quo ad vl-
teriora procedi mandet, & ab hoc
decreto, vti decreto de exequendo
non datur appellatio, vt communi-
211 ter docent DD. *Felyn. in cap. quòad*
conſultationem num. 13. *de re iud. Ca-*
pic. deciſ. 1. *num.* 17. *Veral. deciſ.* 40.
part. 1. *Gabr. concl.* 4. *de appell. num.* 1.
Quod & in praxi ſeruatur, & in ter-
minis dicti *cap.* 50. *Statuti Vrb.* per
verba eiuſdem omnis omninò dubita-
tio ceſſat, ibi: *omninò ad vlteriora*
in negotio principali procedatur. Dictio
212 enim *omninò*, qua ſtatuentes vſi fue-
runt, omnem exceptionem excludit
gloſſ. in cap. fin. de off. deleg. in 6. *Ioan.*
And. in cap. dudum ad gloſſ. 1. *de con-*
uerſ. coniug. Tuſch. concl. tom. 2. *lit. D.*
concl. 322. *n.* 1. *Barboſ. dict.* 206.

Memoriæ autem retineas, quòd reus
216 intra terminum ſibi præfixum pro-
bationes facere tenetur, Iudex verò
intra eundem terminum, cauſam hu-
iuſce reſtitutionis expedire non eſt
obligatus, quinimò ipſam diligenter
examinare debet, procedendo vt in
214 ſummarijs, quare durabit inſtan-
tia ipſi Iudici iuxta diſpoſitionem *cap.*
81. *Stat. Vrb.* quod loquitur de om-
nibus cauſis ciuilibus etiam ſumma-
rijs, & executiuis, vt notat *Scacc. de*
appell. q. 15. *num.* 282. *lib.* 2. *& de Iu-*
dic. cap. 2. *num.* 710. Vndè ſi alter ex
collitigãtibus in articulo reſtitutionis
in integrum incidenter Conſultorem
petat, ſolum dari debet ſi ex cauſa
215 rationabili Iudex, vt ſuſpectus re-
cuſetur, vt ad literam colligitur ex
cap.

cap. 186. *eiuſdem Stat. Vrb.* pluribus docet *Fenzon. annot. ad cap.* 50. *Stat. Vrb. à num.* 59. *vſque ad* 64. vbi ait: quod ſi coram Capitaneo, appellationum aduerſus duas conformes incidenter poſtulata ſit reſtitutio, quod & plerumque fieri ſolet, ille verò iuxtà formam Statuti per decem dies ſuperſederi mandet, hoc termino pendente, coram Senatore, vel altero ex Collateralibus, reſtitutio principaliter etiam poſtulari nequeat. Verum tamen eſt, quod poſtquam emanauit decretum, vt ad vlteriora
216 procedi debeat, ſi Reus in eodem articulo coram alio Iudice Capitolino competenti, reſtitutionem principaliter petere velit, audiri debeat, & ita ſeruari in Foro Capitolino teſtatur idem *Fenzon. à num.* 72. *vſque ad* 75. vbi contrarium concludit, ſi prius petita fuiſſet, & denegata reſtitutio principaliter, ipſaque ſententia denegatoria confirmata, peteretur reſtitutio incidenter.

His poſitis noto in iudicijs poſſeſſorijs
217 competere remedium reſtitutionis in integrum *Menoch. retin. poſſeſſ. remed.* 3. *nu.* 851. *Pacif. de Salu. interd. inſpect.* 4. *cap.* 3. *num.* 40. *Maſtrill. deciſ.* 134. *num.* 1. *Capic. deciſ.* 13. *Scacc. de appellat. lib.* 3. *cap.* 2. *q.* 19. *remed.* 2. Et hæc eſt communis DD. Sententia contra quam ſtat *Rota deciſ. apud Put. deciſ.* 34. *lib.* 1. *num.* 1. vbi expreſsè
218 dicitur, quòd Rota reſtituere non ſolet ſuper poſſeſſorio, quia eſt modici præiudicij, cum grauamen ab eo illatum reparari poſſit in petitorio, & apud *Caſ. de Graſſ. deciſ.* 10. *de prob. num.* 14. vbi regula eſt, quòd in integrum reſtitutio non datur in poſſeſſorio; Quod idem & voluit *Achil. deciſ.* 5. *de in integr. reſt.* quam deciſionem vti contrariam regulæ, & communi DD. opinioni miratur *Can-*
219 *tar. ad l. vnic. C. ſi de mom. poſſeſſ. lim.* 8. *num.* 24. *& ſeq.* vbi ad conciliationem deuenire nititur, ſed eius dictum mera eſt diuinatio, nec ipſe pro certo meminit aliarum deciſionum, quas nec alter quiſquam ex ſcribentibus ad hunc articulum conſideraſſe inuenio præter *Fenzon. loc. cit. num.* 77. A communi tamen regula, & DD. opinione recedendum non puto, ſiquidem ratio adducta in
220 *Put. deciſ.* quòd poſſeſſorium ſit modici præiudicij eſt inſubſiſtens, vt diſertè aduertit idem *Fenzon. d. n.* 177. Et ſolum in ſummariſſimo poſſeſſo-
221 rio citatæ deciſiones locum habere poſſunt *Couar. pract. qq. cap.* 17. *nu.* 4. *verſ. Ad hæc. Menoch. retinen. poſſeſſ. remed.* 3. *num.* 851. *& ſeq. Scacc. de appell. lib.* 3. *cap.* 2. *q.* 19. *remed.* 2. *n.* 24. *Maſtrill. d. deciſ.* 134. *Capic. deciſ.* 13. Summariſſimum etenim poſſeſſorium
222 minimi præiudicij eſſe cenſetur, cum in eo Iudex partium iura tam in ordinario poſſeſſorio, quàm in petitorio reſeruare debeat, vt benè conſiderat *Contar. d. num.* 22. Idem etenim poſſeſſorium ſolum durat quantum ipſa lis.

Quapropter mandatum de manutenen-
223 do in tali iudicio ſecum executionem trahit, & nunquam in iudicatum tranſit, ſed ſemper à Iudice retractari poteſt, ſi Aduerſarius de ſua poſſeſſione melius doceat *Seraph. deciſ.* 1295. *num.* 2. *cum ſeqq.* Vndè mandatum de manutenendo vti Summariſſimi poſſeſſorij, exceptionem
223 requirentem altiorem indaginem non admittit. *Rot. deciſ.* 583. *num.* 2. *part.* 1. *recent.* Et hæc eſt ſingularis limitatio in praxi frequentiſſima ad concluſionem prædictam, quam procedere duntaxat intellige fauore minoris, Eccleſiæ, Vniuerſitatis, & ſi-
225 milium, quibus ſolis in poſſeſſorio huiuſmodi reſtitutio conceditur. Maioribus enim non datur *Caſ. de Graſſ. deciſ.* 2. *num.* 3. *de reſtitut. in integr. Pacif. de Salu. interd. inſpect.* 4. *cap.* 3. *num.* 40. *&* 41. Et in his terminis ſupracitati DD. loquuntur.

Adeò vt neque ob inſtrumenta nouiter
226 reperta maioribus concedi debeat *Caſ. de Graſſ. d. num.* 2. licet ex legitima cauſa maioribus etiam dari voluerit *Odd. d. q.* 68. *num.* 49. Et hæc ad praxim Fori præſertim Capitolini ex ampla, atque difficili reſtitutionum materia delibaſſe ſufficiat, in reliquis conſule, quæ vberrimè ad eius explicationem in hoc tractatu expoſui.

ARGVMENTVM

De effectibus reſtitutionis in integrum ipſa pendente, petita ſcilicet, & non obtenta; nec non poſtquam fuerit obtenta. Et an regulariter in integrũ reſtitutionis beneficium ad alia vltra ſortem extendatur; ad fructus nimirum, vſuras, & intereſſe. Profit verò litis conſortibus, & Fideiuſſoribus. Vendi denique beneficium reſtitutionis, vel cedi poſſit.

SVMMARIVM.

1 *Reſtitutione in integrum pendente nihil eſt innouandum.*
2 *Pendente reſtitutione nihil alienari poteſt.*
3 *Alienatio facta reſtitutione pendente ipſo iure eſt nulla, & reuocari poteſt per Iudicem de facto.*
4 *Lis dicitur introducta per petitionem reſtitutionis.*
5 *Pendente reſtitutione ſubhaſtatio fieri poteſt.*
6 *Cauſa ſubhaſtationis eſt poſſeſſoria.*
7 *Pendente reſtitutione impedita remanet executio inſtrumenti, aduerſus quod reſtitutio petitur.*
8 *Procedit etiam in inſtrumento publico, & guarantigiato.*
Limita in caſu quod inſtrumentum alias executioni demandatum fuiſſet, & creditor eſſet in poſſeſſione exequendi. ibidem num. 8.
9 *Petitio reſtitutionis ad appellandum impedit ſententia executionem.*
10 *Amplia etiam in caſu quo Iudex reſtitutionis, non inhibuiſſet Iudici executori, ne ad executionem procederet.*
11 *Procedit etiam quòad reuocationem attentatorum.*
12 *Petitio reſtitutionis ad appellandum, executionem incaptam, vel factam ante petitionem reſtitutionis reuocabilem reddit.*
13 *Per petitionem reſtitutionis ad appellandum, non impeditur executio ſententiæ excommunicationis interim lata.*
14 *Non reuocatur executio facta pendente petitione reſtitutionis ad appellandum, ſi reſtitutio non obtineatur.*
15 *Item vbi qui ad appellandum reſtitutionem petijt non appellauit.*
16 *Item vbi Sententia de ſui natura non eſt appellabilis.*
17 *Pendentia reſtitutionis in integrum quemlibet actum ſuſpendit.*
Pendentia reſtitutionis aduerſus rem iudicatam illius executionem impedit. ibidem num. 17.
18 *Petitio reſtitutionis aduerſus rem iudicatam Sententia Supremi* Principis *eius executionem non impedit.*
19 *Per viam ſupplicationis à Sententia* Principis *Supremi reſtitutio petitur.*
Supplicatio non impedit executionem ſententiæ. ibidem num. 19.
20 *Rota Romana variauit circa petitionem reſtitutionis aduerſus tres conformes.*
Per petitionem reſtitutionis aduerſus tres conformes non impeditur executio, iuxtà Bald. ſententiam. ibidem num. 20.
Contrarium docet Salyc. & eius Opinio eſt magis communis. ibidem n. 20.
21 *Remedium reſtitutionis negari non poteſt, vbi cætera iuris remedia ceſſant.*
22 *Conciliantur.* Opiniones Bald. & Salyc.
Rota Opinionem Salyc. vti æquiorem ſequitur, Baldi verò ſolum in caſu fraudis, vel probata calumnia. ibidem num. 22.
23 *Bald. Opinio procedit, vbi damnum eſt reuocabile, Salyc. vbi eſt irreuocabile.*
24 *Idem iuris eſt in duabus ſententijs habentibus vim trium.*
25 *Sufficit ſi ſententiæ ſint conformes*

quòad

quoad illud, de quo quæritur.

26 *Executio conſumata impediri non poteſt, neque ſuſpendi, vel petita reſtitionis prætextu retractari.*

27 *Idem iuris eſt in executione ante petitam reſtitutionem tantum incæpta.*

28 *Reſtitutio id totum reponit quod læſio obſtulit.*

29 *Reſtitus in integrum, in priſtino ſtatu repoſitus dicitur.*

30 *Reſtitutio aduerſus temporis lapſum, datur pro tempore quod lapſum eſt.*

31 Proprietas *reſtitutionis eſt ne læſio obſit, non quod proſit.*

32 *Ad totum tempus reſtitutio datur, ſi modici temporis impedimentum totius temporis affectum obſorbuiſſet.*

33 *Reſtitutio in integrum* Iuſtitia *ius alteri plenè, & perfectè quæſitum aufert.*

34 *Reſtitutio gratioſa aufert ius alteri imperfectò quæſitum.*

35 *Reſtitutio in integrum iuſtitia extenditur ad alia vltra rem, & ſortem principalem.*

36 *Sententia reſtitutionis fructus comprehendere debet.*

37 *Sententia reſtitutionis loquens de fructibus comprehendit perceptos.*

38 *Reſtitutio, quæ mera principis gratia datur ad fructus non extenditur.*

39 P*oſſeſſor in foro fori tenetur ad omne lucrum, quod læſionis cauſa percipit ex re minoris.*

40 *Reſtitutio tam ex edicto minorum, quam ex edicto maiorum ad fructus extenditur.*

41 I*n actione reſciſſoria fructus etiam veniunt.*

42 I*mpenſæ vtiles, & neceſſariæ ſunt proportionaliter cum fructibus compenſandæ.*

43 *Reſtitutio comprehendit fructus, vbi ex illis poſſeſſor factus eſt locupletior.*

44 *Reijcitur opinio Alber. limitantis concluſionem, quod reſtitutio fructus comprehendat, ad extantes, ſecus in conſumptis à poſſeſſorem bonæ fidei.*

45 *Quæ procedunt fauore minoris in materiam reſtitutionis militant fauore Eccleſiæ.*

46 *Bonæ fidei poſſeſſor tenetur ad reſtituendum, reſtituto fructus omnes etiam conſumptos, ſi factus ſit locupletior.*

Bonæ fidei poſſeſſor ius quoque ſuum in integrum recuperat, tam reſpectu melioramentum, & expenſarum factarum in re reſtituenda, quam reſpectu pretij, conſiderato lucro ceſſante, & damno emergente. ibidem num.46.

47 *Lucrum ceſſans, & damnum emergens non conſideratur in eo, qui ſuam pecuniam mortuam retinere ſolet.*

P*ecunia non parit pecuniam. ibidem num.47.*

48 *Ex conſuetudine* Galliæ *ſi adſit bona fides; & abſit læſio enormis non reſtituuntur fructus niſi à die mota litis.*

49 *Reijcitur limitatio* Hoſtienſis, *vbi reſcinditur contractus defectu ſolemnitatum.*

50 *Vbi contractus eſt ipſo iure nullus reſtitutio locum non habet.*

51 *Reſtitutio ex priuilegio ſpeciali poſt tranſactum quadriennium non extenditur ad fructus.*

I*ntellige de reſtitutione ex mera gratia, non ex iuſta cauſa, quæ in multis caſibus à reſtitutione non excludit. ibidem num.51.*

52 *Reſtitutio in integrum vſuras licitas comprehendit.*

Aduerſus vſuras illicitas in vtroque foro ius C*anonicum ſeruatur. ibidem num.52.*

53 *Reſtitutio conceſſa reſpectu capitalis non extenditur ad vſuros.*

54 P*er reſtitutionem ſicut ſors, ita vſuræ etiam recuperantur.*

55 *Intellige ſi petatur ratione lucri prouenientis ex intereſſe lucri ceſſantis, vel damni emergentis.*

56 P*er reſtitutionem non recuperantur vſuræ promiſſæ in pœnam non factæ ſolutionis.*

57 *Reſtitutio non datur ad lucrum, quod ex pœna, vel iniuria alterius prouenit.*

58 I*ntereſſe comprehenditur in reſtitutione, prout dictum eſt de licitis vſuris.*

59 *Non ſemper neque vniformiter beneficium reſtitutionis ad litis conſortes extenditur.*

60 I*n integrum reſtitutio prodeſt litis conſortibus minoribus in re indiuidua.*

61 I*dem iuris eſt, ſi eadem reſtituendi vigeat ratio, reſpectu rei diuiduæ:*

62 *Reſtitutio non prodeſt litis conſortibus*

maioribus, vbi res eſt diuidua.

63 Prætor minoribus non maioribus auxilium dare intendit.

64 Vbi cauſa reſtitutionis à minori obtenta eſt maiori litis conſorti communis, ei reſtitutio minori conceſſa prodeſt.

65 Reſtitutio prodeſt litis conſortibus in re indiuiſibili, quando alias non prodeſſet:

66 Oppoſitam ſententiam communiter docent DD.

67 Adducitur diſtinctio Bart. in re tam aperte controuerſa.

68 In ſeruitute iam conſtituta defendenda, vel extinguenda fauore minoris eius beneficium litis conſortibus etiam maioribus prodeſt,

69 Ex rei, vel cauſæ indiuiduitate non priuilegiatus, priuilegiati iure, & beneficio vtitur.

70 In ſeruitute conſtituenda maiori, minoris ætas non prodeſt.

71 Regulariter ætas vnius prodeſt alteri etiam maiori, ratione rei, vel cauſæ indiuiduæ.

72 Reſpectu indiuiſibilitatis rei, vel cauſa vbi reſtitutio non poteſt vni prodeſſe, quin & omnibus litis conſortibus proſit, beneficium reſtitutionis etiam maioribus debet eſſe communis.

73 In cauſa alias indiuiſibili, ſi vtilitas & reſtitutionis effectus diuiſibilis conſiderari poteſt, rei indiuiſibilitas non prodeſt litis conſortibus maioribus.

74 In re diuidua quòad commodum vtendi, ſi ex reſtitutione minor illam vtilitatem non ſentiat, quam ſentiret; ſi reſtitutio omnibus litis conſortibus eſſet communis, omnibus prodeſt.

75 Res indiuidua datur in caſu, vbi in integrum reſtitutus plenum reſtitutionis effectum non ſentit, niſi beneficium reſtitutionis ſit omnibus commune alias dicitur diuidua.

76 Seruitutes regulariter excepto vſufructu ſunt indiuiduæ.

77 Res dicitur indiuidua vbi fratres, quorum aliquis erat minor communi fideicommiſſo renunciarunt.

78 Item vbi ex duobus, qui ſucceſſerunt in feudo alter erat minor.

79 Ius Hypotheca eſt indiuiduum.

80 Bonis obligatis diuiſim poſſeſſis, ipſa quoque hypotheca remanet diuiſa.

81 Reſtitutio quæ conceditur fratri minori aduerſus inconſultò aditam hæreditatem, & non confectum inuentarium, prodeſt maioribus.

82 Reſtitutio conceſſa minori, qui pro alio geſſit, ei non prodeſt pro quo geſſit.

83 Reſtitutio minoris non prodeſt his pro quibus fideiuſſit.

84 Intellige ſi minor pro maiori fideiuſſit, ſecus ſi pro minori.

85 Reſtitutio conceſſa minoribus regulariter illorum fideiuſſoribus non prodeſt.

86 Creditor non debet damnum pati, vbi ſine minoris detrimento fieri poteſt.

87 Fideiuſſor minoris tacitè aduerſarium ipſius minoris in caſu reſtitutionis aſſecurat.

88 Reſtitutio Eccleſiæ eius fideiuſſori non prodeſt.

86 Fideiuſſor tenetur, quamuis eum pro quo fideiuſſit maiorem putaſſet.

90 Mandator tenetur vt fideiuſſor.

91 Fideiuſſor minoris tenetur etiam ſi minor reſtitutus non ſit, ſed conueniri non poſſit.

62 Reſtitutio minoris prodeſt eius fideiuſſori, qui minor ſit.

93 Reſtitutio minori conceſſa ob dolum Aduerſary; prodeſt eius fideiuſſori.

94 Reſtitutio conceſſa minori aduerſus læſionem anormiſſimam prodeſt eius fideiuſſori.

95 Amplia etiam, vbi minor non aduerſary dolo, ſed tertij qui non eſſet ſoluenda, læſus fuiſſet.

96 Reſtitutio minoris prodeſt fideiuſſori eiuſdem hæredi.

97 Intellige ſi minor obtenta reſtitutione deceſſit, ſecus ſi ante petitam, & obtentam.

98 Explicatur duplex negatiua Text. in l. Stichum §. quod vulgò ff. de ſolut.

99 Reſtitutio minoris prodeſt fideiuſſori, contra ipſum habenti regreſſum.

100 Reſtitutio minoris prodeſt fideiuſſori, vbi alias minor hoc beneficium non conſequeretur.

101 Reſtitutio ex perſona minoris fideiuſſori prodeſt, vbi plenè ei ſuccurſum non dicitur, niſi & fideiuſſori ſubueniatur.

102 Reſtitutio minoris prodeſt fideiuſſori

in

in Iudicialibus, & extraiudicialibus.

103 *Reſtitutio minoris prodeſt fideiuſſori, dato de ſtando iuri, & indicatum ſoluendo.*

104 *Exprimitur dictum Bart. quod in iudicialibus reſtitutio minoris eius fideiuſſori prodeſt.*

105 *Minor non frueretur reſtitutionis beneficio, ſi eius reſtitutio fideiuſſori non prodeſſet.*

106 *Obligatio nulla reſpectu minoris prodeſt fideiuſſori.*

107 *Fideiuſſor non tenetur de euictione prædij à minore venditi ſine decreto.*

108 *Idem iuris eſt in quolibet actu minoris per ſtatutum annullato, cui fideiuſſor acceſſit.*

109 *Remedium* l. 2. C. de reſcind. vend. *prodeſt fideiuſſori.*

110 *Reſtitutio facta minori ad ſupplementum pratij non prodeſt fideiuſſori.*

111 *Promittens quod minor aliquo modo, cauſa &c. non veniet contra alias vult teneri de ſuo &c. tenetur vt fideiuſſor.*

Ampliæ in aſſecuratore promittente, quod minor creditori nullam moleſtiam inferet. ibid. n. 111.

112 *Promittens quod minor promiſſum ratum habebit, alias vult teneri de ſuo, non tenetur vt fideiuſſor, ſi minor reſtituatur.*

113 *Qui de iure contrauenit ratum habere dicitur.*

114 *Promiſſor tenetur, vt purus fideiuſſor, ſi ſpecificatum ſit quod minor reſtitutionem non petet.*

115 *Laudans, vel approbans minorem pro fideiuſſore idoneo, & ſecuro ſi minor reſtituatur, non tenetur vt fideiuſſor.*

116 *Verba approbantia minorem pro idoneo fideiuſſore intelliguntur quoad facultates.*

117 *Ex pluribus confideiuſſoribus vno in integrum reſtituto pro eo alij non tenentur.*

118 *Verbum idoneus regulariter refertur ad opes.*

119 *Reſtituitur fideiuſſor ex à perſona minoris etiam inuiti, ſi proſit fideiuſſori reſtitutio, & minori principali non noceat.*

120 *Non reſtituitur fideiuſſor minoris, volentis ſatisfacere ſuæ obligationi.*

121 *Nolente minore ſoluere, aut in integrum reſtitutionem petere fideiuſſor eius nomine reſtitui debet.*

122 *Beneficium reſtitutionis cedi poteſt.*

123 *Quod ad hæredes poteſt tranſmitti; etiam poteſt cedi.*

124 *Beneficium reſtitutionis eſt tranſmiſſibile ad hæredes.*

125 *Procedit ſiue reſtitutio in integrum ſit petita, & obtenta, ſiuè petenda, & obtinenda.*

126 *Beneficium reſtitutionis vendi poteſt.*

127 *Ius retractus municipalis locum habet in beneficio reſtitutionis in integrum.*

CAPVT X.

Generalis eſt regula quòd in inte-
grum reſtitutione pendente nihil
1 innouetur, vt patet ad literam tam
in rubro, quam in nigro *C. reſt. in integr. poſtul. nihil nou. fieri*, quod &
2 vno ore fatentur *DD.* aſſerentes nihil
alienari poſſe *gloſſ. Azo. Bal. & Paul.
de Caſtr. in l. vnica C. de reſt. in integ.
poſt.* Si verò aliquid alienatum re-
3 periatur alienatio iure ipſo ſit nulla,
& de facto per Iudicem reuocari va-
leat, facit *l. chirographis §. 1. ff. de
adm. Tut.* per petitionem enim reſti-
4 tutionis in integrum lis introducta
dicitur *Ferret. conſ. 11. num. 15. & 17.*
Quod dico de alienatione, non militat
5 in ſubhaſtatione, vt concludit *Corn.
conſ. 3. lib. 1. Mauric. de reſt. cap. 423.
per tot.* Cauſa enim eſt poſſeſſoria, &
6 conſequenter modici præiudicij, vn-
de non attenditur reſtitutio.
Procederet tamen in executione inſtru-
7 menti contra quod petita eſſet in in-
tegrum reſtitutio; eius enim execu-
tio interim impedita remanet, ità re-
gulam firmat *Benintend. deciſ. 85. Guid.
de Suzza. in tract. de Guaren. inſtrum.
ſub num. 13.* cum alijs relat. *per Odd.
q. 42. art. 6.* qui & huic ſententiæ ad-
hæret, & melius fundatam dicit,
8 quam ſententiam contrariam, & am-
pliat etiam in inſtrumento publico, &
guarantigiato, dummodò tamen vi-
gore huius inſtrumenti iam alias exe-
cutio facta non fuiſſet, vnde credi-
tor eſſet in poſſeſſione exequendi,
quod pluribus allegatis explicat *dicto
art.*

art. 6. num. 24. & 25. cum ſeqq.

Executio quoque ſententiæ per petitio-
9 nem reſtitutionis in integrum ad appellandum impedita remanet *Rot. in nouis deciſ.*51. *alias* 379. *de appell. Caſſad. deciſ.* 1. *nu.* 5. *Vt lit. pend. Canar. de execut. inſtrum. q.* 21. *ad fin. Veſtr. in prax. Rom. Curiæ lib.*8. *cap.* 3. *n.*15. 17. *&* 18. *Rober. Lancell. de attent. q.*14. *num.*17. Et hoc procedit etiam ſi Iudex reſtitutionis non inhibuiſſet
10 Iudici executori, ne exequeretur. Ita *Lancell. d. cap.*14. *nu.* 20. Et quidem vt ipſe conſiderat ſi inhibitio requireretur, reſtitutionis pendentia nihil operaretur. Procedit etiam
11 quòad reuocationem attentatorum. Lancell. præallegat. vbi allegat *Aegid. deciſ.* 217. Et ampliat etiam quòad
12 executionem iam factam, vel inceptam ante reſtitutionis petitionem ad appellandum, nam licet alias non eſſet reuocabilis, quando tamen petitur reſtitutio ad appellandum reuocari debet, ita *Rot. d. deciſ.* 62. *de appell. in nouis.*

Limitanda tamen ſunt prædicta primo in
13 ſentẽtia ex communicationis interim lata, quæ ſtatim ſecum executionem trahit, ita *Rota d. deciſ.* 62. *Lancellot. d. cap.*14. *num.*22.

Secundò, vbi petens reſtitutionem, ip-
14 ſam non obtinuiſſet, nam executio interim facta non reuocatur *Rot. deciſ.* 15. *de appell. in nouis Lancell. d. cap.*14. *num.*27. *&* 28.

Tertiò, vbi qui reſtitutionem ad appel-
15 landum petijt non appellauit *Felyn. cum concord. in cap. quòad conſultationem n.*38. *de re iud. Lancell. n.*30.

Quartò, vbi ſententia talis eſſet naturæ,
16 quòd ab ea appellare licitum non ſit, vt pluribus rationibus probat *Lancell. d. cap.*14. *num.*33. ad quem me remitto, etenim omnia, tam præclarè explicat, vt nulla additione, vel declaratione indigeant.

Regulà denique generalis ſit in hac ma-
17 teria, quòd pendentia reſtitutionis in integrum quemlibet actum ſuſpendit; adeòut ſi pendeat aduerſus rem iudicatam illius executionem impediat, ita originaliter tenet *Gloſſ. in l. vnica C. in integr. reſt. poſtulat. & ibi Bart. Bald. Petr. de Bellapert. Aug. Alber. Cyn. Paul. de Caſtr. Fulgoſ.* & alij communiter *Spec. Tit. de execut. ſententiæ* §. *poſtremo num.* 2. *Gloſſ. & omnes fere Canoniſtæ in cap. ſuſcitata de reſt. in integr. Marant. part.* 6. *act. vlt. num.* 58. *Couar. pract. quæſt. cap.* 25. *num.*7. Socin. *Senior conſ.*269. *n.*5. *lib.*2. *Riminald. conſ.*404. *lib.*3. *per tot. Dec. conſ.*436. *Caſal. conſ.*116. *num.*5. *Guid. Pap. deciſ.*215. *Franc. Marc. deciſ.* 53. *per tot. Caſſad. deciſ.* 13. *de reſcript. Veſtr. lib.*8. *cap.* 3. *nu.* 17. *Lancellot. de attent. cap.*14. vbi varias DD. opiniones ſeriatim refert, & eleganter reprobat, ipſumque imitatur *Odd. d. part.*1. *q.*42. *art.* 1. *per tot.* vbi concluſionem hanc varijs ampliationibus, & limitationibus exornat.

Verum tamen eſt, quòd ſi Sententia à
18 Supremo Principe lata eſſet per petitionem reſtitutionis in integrum aduerſus rem iudicatam, eius executio non impeditur iuxta magis communem DD. opinionem, quam originaliter tenet *Innoc. in cap. ſuſcitata, & in cap. conſtitutus de reſtitut. in integr. Bart. in l.* 1. *C. de temp. in integr. reſt. Alex. Rip. & alij in l.* 4. §. *condemnatum ff. de re iud. Bal. in l. prætor nu.* 2. *ff. de Iud. Bald. in l ſi cauſa cognita n.*2. *C. de tranſact. Iaſ. in auth. quæ ſupplicatio num.* 4. *C. de precib. Imp. offer. Marant. in ſpec. part.* 6 §. *& quandoque appellatur num.* 109. *Vitall. tract. clauſ. Tit. nil nou. appell. pend. Capyc. deciſ.*53. *Gabr. concl. Tit. de appell. concluſ.*2. *num.*7. *Couar. pract. quæſtionum cap.*25. *num.*7. *Menoch. de adip. remed.* 4. *num.* 831. *conſuluit latè Ruyn. conſ.* 61. *num.* 9. *lib.*5. Et ità practicari in Tribunalibus teſtatur *Capyc. d. deciſ.* 53. *Capel. Tholoſ. deciſ.*54. *Boer. deciſ.* 65. *num.*7. *vbi concord. Beuintend. deciſ.*85. *num.*3. *Marc. deciſ.* 54. *num.* 3. *Ceſal. conſ.*116. *num.* 16. *lib.* 1. Nam per viam ſupplicationis à Supremi
19 Principis ſententia reſtitutio petitur. Supplicatio verò ſententiæ executionem non impedit.

Quid iuris verò ſit, quando aduerſus
20 tres conformes reſtitutio petitur, in tanta DD. & ipſiuſmet Rotæ Romanæ varietate, quæ alias vni opinioni prudenter, & firmiter adhærere ſolet, non ſine difficultate determinare aggredior, quòd vbi reſtitutio aduerſus tres ſententias conformes petitur,

tur, executio non impediatur cum
Bald. in l. vnica num. 10. *C. ne lic. ter-*
tio prouocare Alex. in l. 4. *§ condemna-*
tum ff. de re iud. num. 27. *& ibi Rip. nu.*
23. *cum Zaſ. in fin. Couar. prac. quæſt.*
cap. 25. *num.* 7. *Bard. de temp. vtil. &*
cont. cap. 5. *num.* 2. *cum concord.* quam
ſententiam ſequitur *Delph. deciſ.* 53.
num. 14. *& is Caſſad. deciſ.* 1. *n.* 111.
num. 4. *lib.* 1. *Pariſ. conſ.* 109. *num.* 17.
& 18. *lib.* 4. *Thob. conſ.* 68. *n.* 9. *&* 10.
Tit. de reſt. in integ. Palleot. deciſ. 126.
ſeù 22. *Cotta deciſ.* 161. Teſtatur *Be-*
nintend. Rotam Bald. & Alex. opinio-
nem per ſæpè ſecutam fuiſſe, & patet
ex *Rot. deciſ.* 28. *alias* 517. *in antiquis*
& deciſ. 2. *alias* 173. *de re iud. in nouis*
aduertit *Lancell. de attent. cap.* 18. *nu.*
82. Et pro hac ipſa ſententia allega-
tur *Clem. vt calumnijs de re iud.* ar-
guendo à nullitate ad reſtitutionem
in integrum.

Contrariam ſententiam magis commu-
niter docent DD. *Salyc. in d. l. vnica*
C. ne lic. tert. prouoc. Marant. in Spec.
pars. 6. *§. & quandoque appellatur nu.*
112. *Ruyn. d. l.* 4. *§. condemnatum ff.*
de re iud. num. 41. *Franc. in cap. ex ra-*
tione num. 70. *de appell. vbi* Bald. opi-
nionem fantaſticam dicit, ipſamque
etiam reprehendit *Salyc. & idem vult*
Corn. conſ. 111. *num.* 4. *lib.* 1. *Milius in*
repert. Verb. Executio. Verſ. Executio
trium ſententiarum. *Myſing. obſer.* 84.
qui licet, vt refert Camera Imperialis
quandoque vnam, quandoque alte-
ram opinionem ſit ſecuta, ipſe tamen
Salyc. opinioni ſe ſubſcribit, dicens in
practica eſſe ſeruandam. Grauet. in
add. ad Veſtr. lib. 8. *cap.* 1. *n.* 28. *Veſtr.*
ibi cap. 3. *num.* 15. *Menoch. de arbitr.*
lib. 2. *cent.* 1. *caſ.* 9. *num.* 3. magis com-
munem ſententiam eſſe dicit *Lancel-*
lot. d. cap. 18. *num.* 93. & idem tenen-
tes allegat Capell. *Tholoſ. deciſ.* 54.
Gabriel. lib. 2. *tit. de exec. rei Iud. con-*
cluſ. 1. *num.* 17. Reſtitutionis enim in
integrum remedium, vbi cætera alia
21 iuris remedia ceſſant denegari non
poteſt, iuxta *gloſſ. & DD. in l. poſt-*
quam liti C. de pactis.

Pro concordia igitur dicas, quod Opi-
22 nio *Bald.* & ſequacium procedit, vbi
fraudis præſumptio adeſt *Salyc.* verò,
& ſequacium quando fraudis ſuſpi-
cio non adeſt, ità notat *add. ad Capell.*
Tholoſ. deciſ. 54. *& idem in terminis*
Veſtr. lib. 8. *cap.* 3. *num.* 15. vbi teſta-
tur re vera Rotam *Salyc.* opinionem
vti æquiorem ſecutam fuiſſe, & quan-
do *Baldi* opinionem approbauit ob
ſubſiſtentem calumniæ probationem
fecit.

Dici etiam poſſet *Bald.* opinionem pro-
23 cedere quando damnum eſt reuoca-
bile *Salyc.* verò vbi eſſet irreuocabile,
ita *Zaſ. in d. l. condemnatum ff. de re*
iud.

Quæ de tribus conformibus dicta ſunt,
24 ſine dubio procedunt in duabus, vbi
ex forma ſtatuti, prout cantat Statu-
tum Vrbis inter Ciues, & Incolas
vim trium haberent. *Pariſ. conſ.* 109.
n. 18. *lib.* 4.

Vbi concluſionem extendit etiam ſi non
25 eſſent conformes quòad omnia, ſed
ſolum quòad illud, de quo quæritur
Lancell. d. cap. 18. *num.* 94. cum alijs
per ipſum relat. quem & vide *nu.* 55.
vbi difficilem quæſtionem, an præfa-
ta concluſio locum habeat, quando
contra petentem reſtitutionem ca-
lumniæ præſumptio adeſt, ideſt quod
id ad differendam executionem mali-
tioſè faciat; cæteris facilius abſoluit,
adeò vt vix ſuper hoc dubio ſcriben-
di locum deſerat; ipſumque de ver-
bo, ad verbum ferè tranſcripſit *Odd.*
d. q. 43. *art.* 5. *per tot.*

Cæterum prædicta ceſſarent ſi antequam
26 in integrum reſtitutio peteretur exe-
cutio conſumata fuiſſet. Vti enim
iam facta impediri non poteſt, nec
minus ſuſpendi, vel prætextu petitæ
reſtitutionis retractari, ita *Anton. &*
Abb. in d. cap. ſuſcitata num. 9. *de reſt.*
in integr. Delphin. deciſ. 53. *num.* 18.
Benintend. deciſ. 83. *num.* 12. *Cotta de-*
ciſ. 161. *Crot. conſ.* 344. *num.* 9. *lib.* 3.
& ſecundum Alber. eſt text. in l. ſi ex
cauſa ff. de min. Quinimò idem iuris
eſſe ſcias in executione ante petitam
27 in integrum reſtitutionem tantum
incæpta. *Bald. in l. fin. C. ſi ex fal.*
Mauric. de reſt. cap. 423. *Bero. conſ.*
119. *num.* 1. *Lancell. de attent. d. cap.*
18. *num.* 131. *Cotta deciſ.* 161. *Rota in*
Cornetana pecuniaria 4. *Iunij* 1601. *co-*
ram Pamphil. impreſſ. apud Saluſt.
prax. Beltram. ad Greg. deciſ. 258. *nu.*
10. *Ferentil. ad Buratt. deciſ.* 267. *n.* 6.
lit. C. *Buratt. deciſ.* 597. *num.* 4. vbi

quod

Google

quod ita paſſim eſt in Rota receptum,
& patet ex latè deductis ſupra *cap. 1.*
Dictum eſt huc vſque de effectibus re-
ſtitutionis in integrum ipſa penden-
te, videndum modo de eiſdem ipſa
obtenta eiuſque ſingularis, atque
præcipuus effectus eſt, de quo & obi-
28 ter dixi ſupra in *cap. 1.* id totum re-
ponere quod læſio abſtulit *l. fin. ff. de*
reſt. in integ. l. qui proprio §. item quæ-
ritur ff. de Procur. Bart. in l. 1. num. 9.
C. ſi adu. rem iud. & in l. fin. C. de
ſent. paſſ. & reſt. Bald. in l. 1. n. 1. C. de
reput. Paul. de Caſtr. in l. cum quidam
num. 2. ff. de acquir. hæred. Bertrand.
conſ. 251. num. 9. lib. 2. plenè Tiraq. de
vtroque retract. §. 1. gloſſ. 14. num. 74.
Hinc eſt quòd in integrum reſtitutus
29 in priſtino ſtatu repoſitus dicitur
quòad actum tamen, quod principa-
liter agitur, non quòad alia. Quare
ſi aduerſus temporis lapſum reſtitutio
30 detur, puta vnum fatale, datur pro
tempore, quod durante impedimen-
to lapſum eſt, non de toto fatali.
Text. eſt in l. ſed & ſi per Prætorem §.
ſi feriæ ff. de reſt. in integr. ibi: *ſed*
cum feriæ tempus eximunt, ipſorum enim
dierum reſtitutio facienda eſt, non to-
tius temporis. Reſtitutionis etenim in
31 integrum hæc eſt proprietas efficien-
di, læſio obſit ne nō quod proſit *l. 1. &*
l. videlicet ff. ex quib. cauſ. mai.
Hoc autem intellige dummodò impe-
32 dimentum modici temporis totius
temporis effectum non abſorbuiſſet,
alias totum tempus reſtituendum eſ-
ſet; alias minus daret reſtitutio,
quam læſio abſtulit, vt in terminis
docet *Ang. in l. ſi ita ſtipulatus num. 1.*
ff. de verb. oblig. quod eſſet contra na-
turam reſtitutionis in integrum *l. quod*
ſi minor §. reſtitutio ff. de min. plenè
Barbat. conſ. 9. num. 12. lib. 1. Ang.
conſ. 255. num. 3.
Quinimò tanta vis eſt reſtitutionis in in-
33 tegrum, quæ dicitur Iuſtitiæ, de qua
hic loquor, vt ius alteri etiam plenè,
& perfectè quæſitum auferat; reſti-
tutio verò gratioſa id ſolum operatur
34 in iure imperfectè quæſito *Paul. de*
Caſtr. in l. Gallus §. & quid ſi tantum
num. 14. ff. de liber. & poſth. vbi Alciat.
num. 74. communem dicit, *& Fortun.*
Garzia num. 235. in fin. conclusionem
hanc nullam difficultatem pati, &
omnes in ea concordare teſtatur.
Nec non generaliter, & regulariter ex-
35 tendatur ad alia acceſſoria vltra
rem, & ſortem principalem *l. ait præ-*
tor §. 1. ff. de min. facit l. videamus §.
fauiana ff. de Vſur. Sententia enim
reſtitutionis ne implicet eſſentiæ, &
naturæ reſtitutionis in integrum de-
36 bet omnia comprehendere, conſe-
quenter etiam fructus *l. reſtituere ff.*
de verb. ſignif. vbi gloſſ. in verbo om-
nem, & Alc. ibi: *in ſummariò l. in con-*
demnatione §. cum nulli ff. de reg. iur.
vbi latè Dec. explicat Odd. de reſt. part.
1. q. 45. art. 2. num. 4. & ſeqq.
Vndè comprehendit etiam fructus inte-
37 rim ab aduerſario perceptos; Quod
intellige de reſtitutione in integrum,
quæ dicitur Iuſtitiæ, quales regula-
riter ſunt reſtitutiones datæ minori-
bus, vel maioribus, ex cauſa ætatis,
vel altero iuſto impedimento. Vt
communiter concludunt *DD. Bald. in*
l. poſt aditam num. 1. C. de impub. Soc.
Sen. poſt Bart. in l. 1. num. 52. ff. de
vulg. & pup. Alber. in l. qui res §. ar-
cam num. 2. ff. de ſolut. Iaſ. in d. l. gal-
lus §. quid ſi tantum ff. de liber. & poſth.
& ibi Alciat. num. 74. Garz. num. 235.
Couar. var. reſol. lib. 1. cap. 6. num. 6.
Caſſan. conſuet. Burg. rub. 3. §. 2. verſ.
Adde tamen num. 20. Bald. conſ. 64. n. 1.
lib. 5. Cranet. de antiq. temp. part. 4.
num. 65. cum concord. Grat. conſ. 198.
num. 20. lib. 1. Ruyn. conſ. 26. n. 23. 24.
lib. 3. Bellam. deciſ. 743. num. 9. Gram.
deciſ. 102. num. 129 Pedem. deciſ. 159.
num. 3. Simoncell. de decret. lib. 3. tit. 7.
num. 14. Et hæc eſt communis opi-
nio expreſsè probata *in l. ſi ſine §. quod*
Papinianus ff. de minor. & in l. fin. C.
de repet. hæred. in l. quod ſi minor. §.
reſtitutio ff. de minor. in l. patri §. ſi
pecuniam ff. eodem in l. videmus §. in
Fauiana ff. de minor. & per l. ſi ex cau-
ſa ff. eodem, per l. nec non §. fin. ff. ex
quib. cauſ. mai. per l. ait prætor §. 1. ff.
eodem per l. quod ſi minor §. 1. ff. de
min. & facit regula gloſſ. & DD. in l.
reſtituere ff. de verb. ſignif.
Nam quòad reſtitutionem; quæ ex mera
38 Principis gratia, & miſericordia
conceditur, qualis eſt regulariter in
integrum reſtitutio Bannitorum, exu-
lum, rebellium &c. *communis DD.*
concluſio, ſtat in contrarium, ita om-

nes

nes in *d. l. gallus §. & quid ſi tantum
ff. de Lib. & poſth. Gram. deciſ. 102.
num. 119.* de communi teſtatur *Boſſ.
Tit. de remed.* Ex ſola Clem. Prin. &
plenè de hoc pertractat *Odd. de reſt:
p. 2. q. 99. art. 14.*

Et adeò vera eſt propoſita concluſio de
39 reſtitutione in integrum, quæ dici-
tur Iuſtitiæ; quòd nimirum extenda-
tur ad alia vltra ſortem. Vt etiam
procedat in foro poli; Poſſeſſor enim
tenetur ad omne lucrum, quod læſio-
nis cauſa ex re minoris percipit, vt
ſingulariter docet *Couar. in cap. pec-
catum §. 3. 2. part. num. 8. de Reg. Iur.
in 6.*

Locum etiam ſibi vindicat tam in reſti-
40 tutione ex edicto maiorum, quàm
minorum, vt colligitur ex *l. quod ſi
minor §. reſtitutio ff. de min. l. nec non
§. fin. l. ait prætor §. 1. ff. ex quib. cauſ.
mai.* Nec non procedit in actione
41 reſciſſoria, in qua, quòd fructus etiã
veniant; dicit *text. expreſſus in d. l.
nec non §. fin.*

Ad euitandos verò circuitus, ſi in re ad-
42 uerſus quam reſtitutio petitur, poſ-
ſeſſor, vtiles, & neceſſarias impenſas
feciſſet, cum ipſis fructibus propor-
tionabiliter compenſari deberent.
*Abb. in cap. ad noſtram num. 4. & 8. de
reb. Eccleſ. non alien.* quatenus tamen
ex illis poſſeſſor locupletior factus eſ-
43 ſet, & non vlterius *Conar. var. reſol.
lib. 1. cap. 3. num. 4. & fuit opinio Gu-
lielmi de Cun. quem ſequitur Alber. in
d. l. nec non ff. ex quib. cauſ. mai.* vndè
limitat propoſitam concluſionem ad
44 fructus extantes, ſecus determinans
in conſumptis à bone fidei poſſeſſore.
Sed contrarium eſt verius, vt docet
expreſsè *Abb. in cap. ad noſtram nu. 8.
de reb. Eccleſ. non alien.* patet quòad
reſtitutionem minorum *ex l. patri §.
item ex diuerſo ff. de minor.* idemque
45 dicendum eſſe de Eccleſia, clarus
mihi videtur text. *in l. minor. 41. ff.
minor.* & retinendo verum intelle-
ctum *d. cap. ad noſtram*, probatur ex
eius litera. Dico igitur in integrum
46 ex iuſtitia reſtituto, bone fidei poſſeſ-
ſorem teneri ad fructuum etiam con-
ſumptorũ reſtitutionem; quatenus ta-
men ex illis factus eſt locupletior,
quod intellige, vt etiam ipſe ius ſuum
integrum penitus recuperet, adeò
quòd ſi rei poſſeſſæ fructus conſum-
ptos refundere debeat, omnes quoque
expenſæ, & labores, quòad rem ip-
ſam excolendam, & meliorandam,
ac manutenendam, refundantur, vna
cum intereſſe lucri ceſſantis pretij
pro re comparanda exburſati. Nam
ſi conſtet, quòd talem pecuniam in
aliorum prædiorum emptionem con-
uerſurus erat, ei deberur intereſſe
lucri ceſſantis, prout communiter in
loco, vbi ſita res eſt annui prædio-
rum fructus æſtimari ſolent. Si verò
poſſeſſor vti mercator, vt ipſi minori
ſatisfaceret pecuniam, quam in mer-
cium emptione conuerſurus erat in
prædij emptionem bona fide conuer-
tiſſe conſtiterit, iniquũ dici nõ poſſet,
ſi fructus ab illo percepti, & con-
ſumpti, cum intereſſe lucri ceſſantis
amiſſo, per Iudicem compenſaren-
tur. Et in his terminis benè procede-
ret opinio *Gulielm. de Cun. Alber. &
Conar.*

At ſi probetur, quòd iſte bonæ fidei poſ-
47 ſeſſor ſuam pecuniam in capſa mor-
tuam retinere ſolitus erat, nec ad lu-
crum aliquod ponere ſolebat, vel
volebat, hoc caſu fructus etiam con-
ſumptos refundere debebit, nulla
habita ratione ad intereſſe lucri ceſ-
ſantis, cum nullum ſit, quia pecunia
non parit pecuniam, per text. expreſ-
ſum *in l. minor. ff. de min.*

Et nota quòd ex conſuetudine, in Gallia
48 quando adeſt bona fides, & enormis
non adeſt læſio, fructus vſque ad litis
conteſtationem percepti non reſti-
tuũtur, vt teſtatur *Caſſan. Conſue. Bur-
gon. Rub. 7. §. 12. verſ. conſiderari ad
fin.*

Limitatur præfata concluſio ſecundum
49 *Hoſtien. in d. cap. ad noſtram relat. per
Conar. var. reſol. cap. 3. num. 9.* quan-
do defectu ſolemnitatum à minore,
vel ab Eccleſia contractus reſcindi-
tur. Sed reijcienda eſt præſens limi-
tatio, quia quoties contractus in ſo-
lemnitatibus deficit ipſo iure eſt nul-
lus, & vbi contractus ipſo iure eſt
50 nullus in integrum reſtitutio locum
non habet, vnde contrarium in ter-
minis poſt *Anch. in d. cap. ad noſtram
docet Rodoan. de reb. Eccl. non alien. in
quæſtione de reſtitut. in integr. §. 4.
num. 7.*

Ad notatione verò dignam exiſtimo Li-
51 mitationem *Conar. var. reſol. cap. 3. num. 10. & 14.* quòd nempè non procedat, quando ex ſpeciali priuilegio poſt quadriennium tranſactum reſtitutio petitur. Quam tamen intellige ſi ex ſpeciali gratia in integrum reſtitutio penitus concedatur; nam ſi ex iuſta aliqua cauſa, quæ in multis caſibus etiam poſt quadriennium à reſtitutione in integrum non excludit, vt plenè tradit *Odd. de reſt. part. 1. q. 19. art. 7. 8. 9. 10. & 11.* ſecus dicendum *Vid. not. ſupra cap. 1.* vbi de lapſu quadriennij.

Nec non comprehendit etiam vſuras,
52 quæ tamen non ſint de malæ promiſſis, vel ſolutis, nam in his hodiè non eſt neceſſaria reſtitutio, quia de iure Canonico, in materia vſurarum, in vtroque foro ſeruando, condictio ex canone datur, vt per *gloſſ. & DD. in l. 1. C. de Sum. Trinit. & Fid. Cath.* Sed de permiſſis nomine intereſſe, vel cenſus, vel fructuum, vt hodiè in ſpecie in Societatibus officiorum, cenſuum impoſitione, contractu cambij, & inter mercatores ratione lucri ceſſantis vſitatur.

Quinimò etiam quòad has vſuras, quas
53 communis vſus licitas recepit cum diſtinctione eſt procedendum; aut quæritur vtrum reſtitutio in integrum reſpectu capitalis facta ad vſuras extendatur, & conclude quod non, ità *Abb. conſ. 35. vol. 2. quem refert, & ſequitur Card. Alb. ad l. qui proprio §. item quæritur ff. de procur. & in l. fin. §. fin. ff. de cond. indeb.* quem textum DD. omnes allegant.

Aut quæritur an vſuræ prædictæ per in
54 integrum reſtitutionem recuperari poſſint, ſicut ſors principalis, & quòad hoc duo iura inter ſe pugnare videntur. Nam quòd recuperari poſſint colligi videtur *ex l. ait prætor §. fin. ff. de minor.* quòd non poſſint *ex l. cum quidam §. ſi pupillus ff. de vſur.*

Hoc autem modo conciliari poſſe puto.

Aut ratione honeſti intereſſe lucri ceſ-
55 ſantis, vel damni emergentis petuntur vſuræ, & hoc caſu ſiuè promiſſæ ſint, ſiuè non ope reſtitutionis in in-
56 tegrum etiam recuperari poſſunt. Et ita procedit ſenſus *l. ait prætor §. fin. ff. de minor.* Aut petuntur duntaxat ratione moræ, & ſic in pænam non factæ ſolutionis ſtipulatæ, & promiſſæ, & in caſu per reſtitutionem in integrum non recuperantur, & in his terminis procedit *d. l. cum quidam §. pupillus ff. de vſur.* & ibi colligitur elegantiſſima ratio, huiuſmodi enim vſuræ in pænam, & odiū non ſoluentium peti dicuntur; quod repugnat reſtitutioni in integrum, quæ non
57 datur ad lucrum, quod prouenit ex pæna, & iniuria alterius, vel in debitoris odium conſtitutum reperitur. *l. ſciendum ff. ex quib. cauſ. mai.*

Quæ dicta ſunt de licitis vſuris militant,
58 quòad intereſſe iuxta ſupra dicta de læſione propter lucrum, vel intereſſe amiſſum.

His poſitis reliquum eſt, vt videamus
59 an beneficium reſtitutionis in integrum ad litis conſortes, & fideiuſſores ipſius reſtituti extendatur. Et ſæpè numero eis prodeſſe docent DD. quia tamen hoc non ſemper, neque vniformiter accidit cum diſtinctione ad huius materiæ cognitionem procedendum eſt. De litis ergò conſortibus in primis loquens conſiderandum propono, quòd vel iſti ſunt in ſimul minores, eademque ratio reſtituendi adeſt, & res eſt indiuiſibilis, vel res eſt diuiſibilis; vel ſunt maiores, & agitur de re diuiſibili, vel res eſt indiuiſibilis.

Sic igitur, vbi litis conſortes ipſi quo-
60 que ſunt minores, eademque reſtituendi militat ratio, & res eſt indiuiſibilis, certi iuris eſt in integrum reſtitutionem illis prodeſſe, vt in ſimplicibus terminis indiuiſibilitatis rei magis communiter firmant *DD. Gloſ. in l. vnic. C. ſi in comm. eademque cauſ. verbo patrocinari, & ibi Fulgoſ. Paul. de Caſtr. Bart. ſub illis verbis, & vna eſt ratio defenſionis vtriuſque nu. 7. Iaſ. in l. ſi mater num. 10. C. de inoff. teſt. Caſtr. in l. qui ſeparatim num. 2. ff. de appell. Alber. in l. 2. C. ſi vnus ex plur. Ang. in l. ſi communem in princ. ff. quemadmodum ſeruit. amit. Afflict. Conſt. Regn.* vbi latè firmat hanc diſtinctionem de cauſa diuidua, & indiuidua, & ponit exempla. *But. in cap. auditis num. 20. de reſt. in integr. vbi Abb. nu. 17. Affl. in cap. ſanctimus. Tit.*

que

*quo tempore miles num.*94. vbi notabile exemplum affert. *Mauric. de reſt. in integr. cap.* 185. *& ſeq. vſq. ad cap.* 192. vbi communem dicit *Socyn. Sen. de Teſt. num.* 129. *Syluan. de feud. recogn. q.* 58. *Villab. com. opinion. verb. reſtitutio num.* 52. *Menoch. de recup. poſſeſſ. remed.* 15. *num.* 131. *Borgn. de vſufr. mul. relict. num.* 165. *cum concord. Simonceel. de decret. lib.* 3. *Tit.* 9. *num.* 3. Et conſulendo etiam docent *Paul. de Caſtr. conſ.* 323. *lib.* 2. *Grat. conſ.* 100. *num.* 34. *lib.* 2. *Calcan. conſ.* 3. *Curt. Iun. conſ.* 53. *num.* 3. *&* 4. *lib.* 1. *Pariſ. conſ.* 100. *num.* 73. *lib.* 1. *& conſ.* 13. *num.* 31. 73. *&* 74. *lib.* 2. vbi dat exemplum de indiuiduo, & *conſ.* 65. *num.* 59. *lib.* 3. *& à Sac. Neapol. Concil.* ita pluries iudicatum teſtatur *Afflict. deciſ.* 213. *Beniutend. deciſ.* 4. *Afr. in add. ad. Cap. Tholoſ deciſ.* 55. *num.* 6. *& aduertit Rip. conſ.* 1. *Titulo ſi in communi eademque cauſa*. Sed eſto quod iſta Sententia in ſe aliquam difficultatem inuoluat propter rationes, & DD. auctoritates contrarium ſentientium, quod infra explicabo, inter ſe pugnantia iura, & opiniones concordando, omnis difficultas ceſſat in caſu, vbi & ipſi litis conſortes ſunt minores, & patet *per l.* 1. *C. ſi in com. ead. cauſ.* à contrario ſenſu, & à fortiori. Quinimò per hunc textum docent DD. in integrum reſtitutionem prodeſſe minoribus litis conſor-
61 tibus etiam quando res eſt diuiſibilis; & probatur etiam *ex cap. conſtitutus de reſt. in integr.* vbi fratri minori pro ſe, & fratre minore conceditur reſtitutio in cauſa communi, licet nil ibi dicatur de ſpeciali mandato, in quo conſiſtit præcipuum argumentum opinionis contrariæ, quam tenet *Bal. in cap. pen. num.* 1. *& Bellam. in cap. fin. num.* 15. *de reſt. in integr.* Et quidem collecta opinione DD. audacter dicere poſſum propoſitam ſententiam eſſe magis communem, quia acerrimè DD. diſputantium articulum de litis conſortibus minoribus, & maioribus, hoc argumento, & ratione vtitur ne minorum beneficium, maioribus alias ab illo excluſis proſit; quæ ſiquidem ratio ceſſat in caſu, vbi litis conſortes ſunt minores. Et ità veriorem, & æquiorem puto Sententiam *contra Bald. & Bellam.*

Quòad alteram verò quæſtionem,
62 Vtrum reſtitutio in integrum litis conſortibus maioribus proſit, vbi res eſt diuidua communis DD. calculus negatiuam concluſionem firmat per text: expreſſum *in dicta l. vnic. C. ſi in comm. eademque cauſ.* Et ratio eſt euidens, quia vt colligitur *ex l.* 3. §. *ſed vtrum ff. de min.* Prætoris intentio
63 fuit minoribus, & non maioribus præſtare auxilium. Et ità vno ore confirmant præallegati DD. qui ſicut concordant ad fauorem minorum, diſcordant in caſu maiorum. Et ita in ſpecie ſcribit *Crot. conſ.* 344. *n.* 12. *&* 13. *lib.* 3. *Riminald. conſ.* 87. *lib.* 1. Nec obſtat huic ſententiæ dictum *Mauric. de reſt. cap.* 368. *verſ. erant etiam hi fratres &c.* quia ibi præſupponit, quòd illi fratres litis conſortes eodem impedimento detenti fuiſſent, quare non mirum ſi eadem ratione reſtituendi veniebant. Vnde nota quòd vbi cauſa reſtitutionis à
64 minore obtente, eſſet communis maiori litis conſorti, & pariformis in ipſo maiori ratio militaret, puta, quàm minor ob legitimam abſentiam, infirmatatem &c. reſtitutionem obtinuit, quod impedimentum ipſi maiori fuit etiam commune; limiranda eſſet propoſita concluſio; & licet hoc ſpecialiter, & præcisè nullibi determinatum inueniam præter quam ab *Odd. de reſt. part.* 1. *q.* 46. *art.* 3. *nu.* 8. tamen cum ipſo fateor æquiſſimum eſſe, & hoc bene conſideret prudens Iudex in iudicando, Aduocatus in patrocinando, quia licet nouum ſit, eſt tantò magis rationabile, hocue eſt quod intendunt verè, & realiter DD. affirmantes in integrum reſtitutionem prodeſſe maioribus litis conſortibus etiam in re diuidua *per l.* 1. *C. ſi vnus ex plur. appell. & per cap. pen. de appell.*

Vbi autem res eſt indiuiſibilis, vtrum
65 reſtitutio in integrum litis conſortibus maioribus proſit, quando alias non prodeſſet, acriter inter ſe contendunt DD. affirmatiuè concludunt omnes DD. ſupra relati in terminis minorum litis conſortium, reſpectu rei indiuiduæ. Et pro hac adducitur etiam text. *in l. ſi communem ff. quem-adm.*

dem. ſeruit. amit. vbi videtur caſus,
quamuis DD. text. hunc pluribus
modis euitare nitantur, vt aduertit
Iacob. de S. Georg. in d. l. vnica. Ad-
ducitur etiam *l. loci corpus §. ſi fundum*
ff. ſi ſeruit. vend. vbi pariter ponitur
caſus. Et hanc ſententiam, vti ma-
gis communem à *Neapol. Concil.* ap-
probatam fuiſſe, & in iudicando ſe-
cutam teſtatur *Afflict. deciſ.* 213. vbi
affert exemplum *Rot. deciſ.* 132. *nu.* 4.
part. 2. *recent.*

Negatiuam ſententiam ſequuntur, &
66 docent communiter etiam DD. *Petr.
de Bellopert. in l.* 1. *C. ſi comm. eademq.
cauſ.* & ibi *Paul. Gomeſ. var. reſol. n.* 2.
cap. 13. *num.* 10. vbi teſtatur de com-
muni, & dicit hanc eſſe ſententiam
*Bart. Ang. Paul. Salyc. & Iacob. in d. l.
vnica Bellam. in cap. fin. de reſt. in in-
tegr. Natan. ſtat. exclud. fœm. quæſt.* 3.
num. 74. vbi de communi, & allegat
*Florian. in l. loci corpus §. ſi fundus ff.
comm. præd. & add. ad capell. Tholoſ.
deciſ.* 55. *num.* 9. idemque vult *Ber-
trand. conſ.* 266. *n.* 5. *lib.* 1.

Quid igitur in tanta opinionum varieta-
67 te dicendum ſit pro certo ignorarem
ni *Bart.* lucerna iuris lumen daret in
d. l. vnica C. ſi in commun. eadem cauſ.
ubi diſtinguendo; prædicta iura, &
opiniones ita concordat. Inquit enim,
vel agitur de ſeruitute iam conſtituta
68 defendenda, vel extinguenda fauo-
re vnius qui ſit minor, & eius benefi-
cium in caſu etiam alijs litis conſorti-
bus maioribus prodeſt *d. l. ſi commu-
nem, & d. §. ſi fundum*. Et ratio eſt
euidens, nam cum neceſſum ſit, quod
minori ius ſuum illibatum, & inte-
grum ſeruetur, nec ſeruitus vel deten-
ta, vel extincta quòad vnum remane-
69 nere poſſit, quin propter eius in-
diuiduitatem quòad omnes extincta
remaneat, perneceſſe ſequitur quòd
beneficium reſtitutionis minorum, ad
ipſos maiores extendatur, nec eſt
nouum in iure, non priuilegiatum
multoties vti iure, & beneficio priui-
legiati, ratione indiuiduitatis rei,
cauſæ &c. vt latè per *Iaſ. in l. mater
num.* 10. *C. de Inoff. teſt.*

Vel agitur de ſeruitute inducenda, & de
70 nouo conſtituenda, & in caſu ætas
minoris, maiori non prodeſt *d. l. per
fundum ff. de ſeruit. ruſt. præd.* quæ in
iſtis terminis loquitur ſecundum
Bart. ex cuius diſtinctione, ſi bene
ponderetur, apertè colligitur, quòd
regulariter ætas vnius prodeſt etiam
71 maioribus litis conſortibus, ratione
indiuiſibilitatis rei, vel cauſæ *d. l. ſi
communem d. §. ſi fundum*. Aequitati
ergò, & iuri conſonum puto dicere,
quòd vbicumque res, vel cauſa eſt
72 taliter indiuidua, vt ſi in integrum
reſtitutio ipſis litis conſortibus maio-
ribus non proſit, neque ipſi minori
prodeſſe poſſit, tunc & ipſis maiori-
bus beneficium reſtitutionis debeat
eſſe communis alias ætas minoris,
maiori litis conſorti non proſit. Sic
igitur vbi cauſa alias connexa, & in-
diuiſibilis quòad vtilitatem, & effe-
73 ctum reſtitutionis in integrum poſſet
conſiderari diuiſibilis, & ipſi minori
integraliter prodeſſe, quamuis non
proſit maioribus habebit locum ſen-
tentia negatiua. Aliter affirmatiua
eſt magis communis, & probabilis,
& ipſam amplia etiam in caſu rei in
74 ſe diuiſibilis, quòad commodum
vtendi, quæ tamen ſic diuiſa minori
reſtituto eamdem vtilitatem in parte,
quòad partem non afferret, quam
præberet ſi omnibus in totum pro-
deſſet, iuxtà regulam Doctorum
*in l. ſtipulationes non diuiduntur ff. de
verb. oblig.* hoc enim caſu iuxta ſub-
iectam materiam conſideratur, ac ſi
penitus eſſet indiuidua, vt ſingulari-
ter aduertit *Rip. conſ.* 1. *Tit. ſi in com-
mun. eademque cauſa num.* 2. quod
tene carum, quia & honorem, & vti-
litatem pariet, ſi aduertas eueniente
caſu.

Quando verò res dicatur diuiſibilis, vel
75 indiuiſibilis ad noſtrum propoſitum
melior regula dari non poteſt, quàm
quæ deſumitur ex ſupradictis, videli-
quòd ſi in integrum reſtitutus, reſti-
tutionis effectum plenè ſentire non
poteſt, niſi beneficium reſtitutionis
litis conſortibus ſit etiam communis,
quamuis alias reſtitutio illis minime
competeret, tunc res, & cauſa di-
catur indiuidua; alias dicatur di-
uidua.

Cæterum quædam ſingularia exempla
76 recenſeri poſſunt, quæ ad Iudican-
tium, & Aduocantium commodum
notant etiam DD.

In

Google

In ſeruitutibus primum afferri poteſt,
quæ excepto vſufructu ſunt indiui-
duæ *Azo. in rubr. C. ſi in comm. ead.
cauſ. Bart. in d. l. vnic. C. eodem*. Se-
cundum notat *Pariſ. conſ.* 12. *nu.* 73.
& ſeq. lib. 2. cum ſcilicet fratres,
77 quorum aliquis erat minor communi
fideicommiſſo renunciarunt. Tertium
colligitur ex *Affl. in cap. ſancimus nu.*
78 64. *Tit. quo temp. miles*, quando ſcili-
cet ex duobus filijs, qui ſucceſſerunt
in feudo, & infra annum inueſtitu-
ram non petierunt, alter illorum erat
minor, Auxilium enim minoris con-
tra præſcriptionem; vt ipſe ait com-
79 petit etiam maiori. Quartum patet
in iure Hypothecæ, quòd eſt indiui-
duum, vnde beneficium minoris ad
maiores litis conſortes extenditur,
ita in terminis *Affl. deciſ.* 213. *dicens
ita à Neapol. Conſ.* bis fuiſſe iudica-
tum, in caſu tamen quòd litis conſor-
tes, vti cohæredes bona obligata pro
indiuiſo poſſidebant, nam ſi diuiſiſ-
80 ſent, ipſum quoque ius hypothecæ
effectum fuiſſet diuiduum, & conſe-
quenter beneficium vnius indiuidui-
tatis prætextu ad alios extendi non
potuiſſet. Alterum exemplum notat
81 *Pariſ. conſ.* 65. *num.* 55. *lib.* 3. Cum
ſcilicet plures filij, ex quibus aliquis
minor extat ſe inconſultò hæreditati
immiſcuerunt; reſtitutio enim qua mi-
nori ſuccurritur aduerſus immixtio-
nem, vt nihilhominus inuentarium
conficere poſſit, extenditur ad fratres
etiam minores.

Si autem minor aliquid pro alio geſſit,
82 & in integrum reſtitutus ſit, reſtitu-
tio in integrum non prodeſt ei pro
quo geſſit, per Text. *in l. cum manda-
to, vbi Bart. & alij ff. de min.* vbi re-
fert exempla, quod declarat *Odd. de
reſt. part.* 2. *in quæſtione de reſt. in in-
tegr. aduerſus mandatum, & negotia
geſta*.

Vnde & alteram concluſionem pono,
83 quòd in integrum reſtitutio non pro-
deſt principalibus pro quibus minor
fideiuſſit *l. minor ſe in id ff. de min.* &
nullam dubitationem patitur per ra-
tionem *l.* 3. §. *ſed vtrum ff. de minor.*
ibi: *Prætor enim auxilium minoribus
promiſit non maioribus &c.*

Hæc tamen intelligi debent ſi minor
84 mandato maioris ſe ingeſſit, fideiuſ-
ſit &c. tunc enim ei imputatur, ex
not. *in d. l. cum mandato ff. de min.* Se-
cus verò vbi ſponte ſua interuenit, &
aliquid geſſit *l. quam ſi minor. in princ.
ff. eodem*.

Quòad fideiuſſores minorum regula ſit,
85 quod reſtitutio conceſſa minori, non
prodeſt fideiuſſori. Text. eſt expreſ-
ſus *in l.* 1. *&* 2. *C. de fideiuſſ. min.* con-
cludunt vbique DD. & in ſpecie pro
regula ponit *Duen. reg.* 330. *con conc
cord. Gomeſ. var. reſol. tom.* 2. *cap.* 13.
nu. 9. Creditor enim nunquam dam-
num pati debet, quando hoc ſine ip-
86 ſius minoris detrimento fieri poteſt
l. in cauſæ la 1. *ff. de min.* Et in tan-
tum aduerſarius fideiuſſorem exegit,
vt ſe eximeret à priuilegijs, quibus
ius adſiſtit minoribus, quare qui pro
87 minore fideiubet excuſationem non
meretur, cum tacite aduerſarium mi-
noris in caſu reſtitutionis aſſecurare
voluerit; ſcire ſiquidem debet fi-
deiuſſor pro quo, & in quo caſu pro-
mittat, vnde ipſo caſu eueniente do-
nandi animo feciſſe videtur *l. donari
ff. de reg. iur.*

Quod dictum eſt de minore procedit re-
88 ſpectu Eccleſię, cuius reſtitutio eius
deiuſſori non prodeſt *Euerar. in ſua
Centenaria in loco à min. ad Eccleſiam,
& piam cauſam verſ. quinto iſtud*.

Nec refert ſi fideiuſſor ſuum principa-
89 lem maiorem putauit cum pro eo fi-
deiuſſit, vt poſt *Odofr. in l.* 2. *tradit
Alb. in l.* 1. *num.* 1. *C. de fideiuſſ. min.
per l. iniquiſſimum ff. de iur. & fact.
ignor.* Vel ſi non fideiuſſoris, ſed
mandatoris ſolum perſonam geſſit,
90 *text. eſt clarus in d. l. in cauſa in princ.
ff. de min.* Quinimò & fideiuſſor mi-
noris tenetur etiam in caſu, quo ipſe
91 minor conueniri non poſſet non quia
in integrum reſtitutus, ſed quia non
ciuiliter, ſed naturaliter tantum obli-
gatus *l. ſi pupillus ff. de arbitr. & ibi
Alb. nec non in l.* 2. *C. de fideiuſ. min.*

Quoniam verò text. *in l.* 3. §. *ſed vtrum*
92 *ff. de minor.* dicit, quòd interdum
prodeſt reſtitutio etiã fideiuſſori, nota
ſingularẽ eſſe caſum *d. l.* 3. quando ni-
mirũ ipſe fideiuſſor minor eſſet. *Text.
eſt in l. min. vlt. ff. de minor.* alios caſus
notant DD. ſed plures patiuntur diffi-
cultates, iuxta not. per *Odd. de reſt.
p.* 1. *q.* 48. *art.* 1. *& ſeq.* quem conſule.

Inte-

Interim nota, quòd vbi minor propter
93 dolum aduerſarij reſtitueretur fide-
iuſſori quoque reſtitutio prodeſt; nam
ideò prodeſſe non debere dicitur *in l.*
in cauſæ, ne creditor damnum inde-
bitè ſentiat, quam legis pietatem, &
æquitatem cum eo qui dolum adhi-
buit exercendam non eſſe docent
mox citandi DD. alias ex proprio
dolo præmium reportaret *l. qui res vbi*
Bart. & alij §. huic applicatur ff. de ſo-
lut. eſt text. expreſſus *in l. 2. C. de fi-*
deiuſſ. min. in l. exceptiones la 2. ff. de
except. Azor. in ſum. C. *de ſid. min.*
gloſſ. Bart. Cyn. & omnes communi-
ter *in d. l. 2. & dicta l. in cauſa, & in*
l. minor. ff. de procur. & ibi Bart. nu. 4.
Bald. num. 3: Augel. in l. Marcellus ff.
de fideiuſſ. Cuman. in l. exceptiones nu.
6. de except. Afflict. conſt. Regn. lib. 2.
rubr. 40. num. 26. Rebuff. de reſt. in in-
tegr. art. 2. gloſſ. 3. num. 8. Duen. reg.
330. cum concord. nec eſt qui alicubi
contrarium attentet. *Etiam vbi dolus,*
non eſſet expreſſus, ſed præſumptus
94 tantū dummodò, minor aduerſus læ-
ſionem enormiſſimam reſtituatur. Ita
eleganter colligitur ex *Ioſeph. de Lu-*
douic. in Deciſ. Peruſ. deciſ. 27. num. 4.
lib. 2. Et hoc eſt notabile pro exten-
ſione *l 2. C. de ſid. min.* Et hoc etiam
ſing. tenuit *Bald. in conſ. 227. num 2.*
lib. 2. Quod & ampliant *Petr. & Bald.*
in d. l. 1. etiam quando non dolo ad-
95 uerſarij, ſed alterius tertij minor
læſus fuiſſet, & ille tertius non eſſet
ſoluendo. Quin imò *Fulgoſ.* idem
vult ibi: etiam ſi tertius eſſet ſol-
uendo.

Nota etiam quòd reſtitutio minoris pro-
96 deſt fideiuſſori, ſi ſit hæres eiuſdem.
Ità communiter concludunt DD. per
ſing. Text. in *l. ſtichum §. quod vulgo*
ff. de ſolut. & ibi Bart. de communi
teſtatur *Alber. in l. 1. num. 1. C. de fid.*
min. vbi & Paul. de Caſt. num. 1. Bart.
in l. in cauſa §. Pomponius num. 1. ff. de
minor. Bald. in d. §. quod vulgo Alex.
d. l. 1. num. 2. Bellam. cap. auditis n. 15.
de reſt. in integr. Duen. reg. 330. in
limit. Rebuff. de reſt. in integr. art. 2.
gloſſ. 3. num. 7. & onmes vno ore af-
firmant adeò vt nullus diſcrepet. Hoc
enim caſu non vt fideiuſſor reſtitu-
tionis beneficio iuuari vult, ſed vti
hæres minoris eiuſque perſonam re-
præſentans. Et placet limitatio *Paul.*
de Caſtr. in d. §. quod vulgo in verbo.
ratio eſt, quod nempe iſta conclusio
non procedat ſi minor ante petitam
reſtitutionem deceſſerat, ſecus ſi ipſa
97 petita, & obtenta, & hunc dicit
idem *Paul.* ſubtiliter ratiocinando eſ-
ſe caſum in *d. §. quod vulgo*. Secun-
dum intellectum *gloſſ.* & certè in hoc
ſenſu bene procedunt verba obſcura
illius text. & hic intellectus videtur
neceſſarius ſtante duplici negatiua,
ibi: *non poteſt dici non tolli obligatio-*
98 *nem*, quarum ſecundam tollendam
dicit *Rugerius*, ſed diuinando. Et
quidem quòd *text.* loquatur ſolum in
caſu, quo minor viuens non petijt,
vel non obtinuit reſtitutionem in in-
tegrum, patet ex litera ipſius *text.* ibi:
& deceſſit minor intra tempora reſtitu-
tionis &c. & ibi: *fideiuſſori auxilium*
reſtitutionis intra tempus conſtitutum
ſaluum erit.

Nota quoque fideiuſſori minoris reſti-
99 tutionem prodeſſe, vbi fideiuſſor re-
greſſum contra ipſum habiturus eſſet.
Ità docet *Bart. in dicta l. ſtichum §.*
quod vulgo ff. de ſolut. Imol. in l. ſi cum
procurator ff. de re iud. relat. ibi per Iaſ.
num. 5. Ang. in l. 1. num. 1. C. de fi-
deiuſſ. min. Bart. in l. Marcellus ff. de
fideiuſſ. & in l. fideiuſſor. ff. de re iud.
vbi Alex. Soc. & Cyn. ita tenendum
affirmant, quidquid dicat *Alex. in d. l.*
1. C. de fideiuſ. min. idem tenet *Rebuff.*
ſub generaliori regula, de reſt. in integ.
art. 2. gloſſ 3. num. 9. videlicet, quòd
reſtitutio minoris prodeſt fideiuſſori
100 quoque, quando alias minor non
plenè, & in pace beneficium hoc con-
ſequeretur. Idem *Duen. reg. 330. in*
4. fallent. cum concord. conſuluit *Natta*
conſ. 658. num. 6. lib. 4. Et hæc eſt ma-
gis communis opinio, quæ confirma-
tur ex regula ſupra poſita quod quan-
do minori plenè ſuccurſum non dici-
tur, niſi & ſuccurratur maiori liti
conſorti, beneficium reſtitutionis in
101 integrum ex perſona minoris pro-
deſt etiam ipſi maiori. Neque ab hac
ſententia diſcedendum eſt in caſu,
quo interſit minori non moleſtari à
fideiuſſore per reg. *l. minoribus ff. de*
min. & l. ſi in emptionem ff. eod. quod
prudens Aduocatus perpendere, &
deducere debet, & adde *ſing. text.*

in

in l. fin. in fin. C. de vſur. rei iud.
Quæ omnia procedunr tam in extraiudi-
102 cialibus, quam in iudicialibus, &
in ſpecie quòad iudicialia, ſiue mi-
nor vri defenſor alterius in iudicio in-
teruenias, & ſideiuſſorem dederit,
iuxta caſum *l. minor. ff. de procur.* Siue
interuenerit pro ſemetipſo, & fideiuſ-
103 ſorem dederit de ſtando iuri, & iu-
dicatum ſoluendo quòd reſtitutio mi-
noris proſit fideiuſſori determinant
communiter DD. nam in caſu, quo
minor vti alterius defenſor in iudicio
interuenit, habemus text. expreſſum
in *d. l. minor.* vbi dicitur, *quod ſi ſuc-
curratur minori ope reſtitutionis in in-
tegrum, eius quoque fideiuſſori ſuccur-
ritur,* per quem rext. dicit *Bart.* quòd
103 in iudicialibus reſtitutio minoris
prodeſt ipſi fideiuſſori, ita *in l. 2. C.
de fid. min. vbi & Bald. num. 3. Alber.
& aly Afflict. Conſt. Regn. lib. 2. Rub.
40. num. 25.* vbi elegantem rationem
reddit, videlicet quòd tunc fideiuſſor
obligetur ex proceſſu minoris princi-
palis vnde &c. *l. fin. in fin. C. de vſur.
rei iud.*

In ſecundo etiam caſu dico cum Bartolo
105 reſtitutionem minoris prodeſſe fi-
deiuſſori, alias non diceretur minor
plenè frui beneficio reſtitutionis cum
adhuc fideiuſſori contra ipſum mino-
rem regreſsus competeret, & quòd
hoc caiu ipſi quoque fideſſori ſubue-
niatur voluit ſingulariter *gloſſ. magna
in d. l. minor. verſ. tu ergo dic.*

A' fortiori etiam dicendum, quòd be-
106 neficium reſtitutionis minoris proſit
ipſi fideiuſſori, in caſu quo minor eſt
tutus iure communi, eò quod eius
obligatio ſit ipſo iure nulla. Ita *Bart.
in l. in cauſa la 2. §. Pomponius nu. 1. ff.
de minor. Ang. in l. 1. num. 1. C. de fid.
min. Bald. in l. ea qua C. eodem Ceſal.
conſ. 437. num. 22. & 81. lib. 3.* Hinc
eſt, quod ſi minor ſine decreto præ-
107 dium alienauerit, & ſideiuſſorem
dederit, eò quòd alienatio eſt nulla,
fideiuſsor non tenetur de euictione in
caſu, quo minor prædium ſuum repe-
tat, de manu poſſeſſoris. Quod idem
dicendum in omnibus caſibus, quo
108 ſtatutum actum minoris annullet, &
illi actui accedat ſideiuſsor, vt in ter-
minis Statuti Vicentini concludit
Ceſal. d. conſ. 437.

Quòd ſi obligatio minoris eſset valida,
109 & ei remedium ordinarium compe-
teret, puta *l. 2. C. de reſcind. vend.* di-
ſtinguendum eſſet in caſu. Vel minori
ſuccurritur remedio *d. l. 2.* & hoc re-
medium etiam prodeſt ipſi fideiuſſori,
quia ſolum iure communi tunc res di-
citur euinci, in quem caſum fideiuſſio
facta non dicitur. Vel ope reſtitutio-
110 nis minori ſuccurritur ad ſupple-
mentum prætij, & tunc ſecus, quia
eò quòd ſpeciali iure ſuccurratur, res
euinci dicitur. *l. ſi ſeruus §. 1. ff. de
euict. Bellap. in l. 1. C. de fideiuſſ. min.
vbi & Iacob. de S. Georg. num. 2. & 3.
Duen. reg. 330. in fin.*

Quoniam verò varijs modis, diuerſis
111 verbis, & clauſulis extra, & præter
fideiuſſionis formam creditores aſſe-
curari ſolent, opportunum puto ad
plenam huius materiæ cognitionem
explicare, an minore in integrum re-
ſtituto, Laudator, vel Approbator,
vel Promiſſor, qui minorem pro ido-
neo, & ſecuro approbauit, aut de
rato pro illo promiſit, teneatur vt fi-
deiuſſor.

Dico igitur primò, quòd qui promiſit,
quòd minor non veniet contra aliquo
modo, occaſione, vel ingenio, vel
cauſa &c. alias vult teneri de ſuo &c.
tenetur vt fideiuſſor in caſu, quo mi-
nor reſtitutionem in integrum obti-
neat *Tiraq. de vtroque retract. part. 1.
§. 1. gloſſ. 18. num. 54. qui & in §. 35.
gloſſ. 4. num. 40.* hanc concluſionem
ampliam quando aſſecurator promi-
ſiſſet, quòd minor nullam mole-
ſtiam, & inquietudinem ipſi credito-
ri inferet.

Dico ſecundò, quòd, qui promiſit, quòd
112 minor promiſſum ratum habebit,
alias vult teneri de ſuo &c. Non tene-
tur vt fideiuſſor in caſu, quo minor in
integrum reſtituatur per *Text. in l. 3.
ff. rem rat. hab. vbi omnes DD. Rom.
ſing. 557. Anch. in cap. mandatum n. 5.
de procur. & conſ. 330. num. 9. Iaſon.
in l. ſi pacto, quo pœnam in fin. C. de
pact. Aret. conſ. 100. num. 1. Fulgoſ. in
l. minor. ff. de euict. Alban. in lucubr.
ad Bart. dicta l. 3.* Et ratio eſt euidens,
quia qui de iure contrauenit ratum
113 habere dicitur vt poſt *Aret. conſ. 29.
notat Alban. cit.* Hinc eſt quòd, qui
vult ſe tutiorem reddere etiam in caſu
petiræ

petitæ in integrum reſtitutionis hac
vtatur cautela, vt ſpecificari faciat,
114 quòd minor in integrum reſtitutio-
nem non petet, nam ſi petat, tunc
promiſſor vt purus fideiuſſor tenetur,
ita *Paul. de Caſtr. in dicta l. 3. Fulgoſ.*
conſ. 233. per totum Aretin. conſ 100.
num. 1.

Dico tertiò Laudatorem, & Approbato-
115 rem minoris fideiubentis pro alio,
pro fideiuſſore idoneo, & ſecuro, ſi
ipſe minor in integrum reſtituatur,
non teneri vt fideiuſſor. *Text. eſt in*
l. ſi vero §. 1. *ff. qui ſatiſd. cog.* ex quo
patet, quòd verba laudatoris appro-
bantis minorem pro idoneo fideiuſſo-
re intelligi debent reſpectu faculta-
116 tum, quòd nempe ſit ſoluendo,
non verò reſpectu priuilegij perſona-
lis, ætatis, vel fori. Facit text. *in l.*
ſi Titius, & ſeia ff. de fideiuſſ. ex quo
colligo, quòd ſi vnus ex pluribus con-
116 fideiuſſoribus in integrum reſtitua-
tur, alij pro eo non teneantur, quam-
uis regulariter confideiuſsores te-
neantur in ſolidum *l. ſi plures, & ibi*
Bart. ff. de fideiuſſ. l. fin. ff. de conſt.
pecun.

Et quidem verbum idoneus, regulari-
118 ter refertur ad opes, vt nempe ſit
ſoluendo, text. eſt *in l. ſi vero* §. 1. *ff.*
qui ſatiſd. cog. vbi dicitur, quòd ſatis
idoneum fideiuſſorem dediſſe dicitur,
qui vel euidentiſſimè locupletum de-
dit, vel approbatum, & *gloſſ.* hic ſub-
dit, *approbatum quòad diuitias, & quod*
ſit ſoluendo.

Sed quid dicendum, vbi minor reſtitu-
119 tionis in integrum beneficio, quod
& ipſi fideiuſsori prodeſſet vti recu-
ſat; An ſcilicet ipſo minore inuito
ſibi ſuccurri debeat. Reſpondeo af-
matiuè, quamuis regula ſit quòd mi-
nor cogi non poteſt, vti beneficio re-
ſtitutionis *l. ſi Iudex circumuento ff. de*
minor. Et ita communiter concludunt
DD. *gloſſ. in dicta l. minor. ff. de pro-*
cur. gloſſ. in l. 3. §. ſed vtrum ff. de mi-
nor. gloſſ. in l. 2. C. de fid. min. vbi Cyn.
in fin. Bart. num. 8. Bald. num. 6. Bald.
dicta l. minor. num. 4. Io: Fabr. in l. 1.
in fin. C. de fid. min. Sed quia dicunt
aliqui, quod ſuperfluum videtur hoc
auxilium fideiuſſori, dum minor non
vult reſtitui, & conſequenter, quod
debet vult ſoluere, & creditori ſatiſ-
facere, propoſitam concluſionem
cum hoc temperamento intellige.
Vel minor conuentus vt ſoluat, non
120 vult reſtitui, ſed ſoluere, & in caſu
fideiuſſori omnis reſtitutio ſuperflua
redditur, quia per ſolutionem mino-
ris eius obligatio extinguitur. Vel
minor non conuenitur, & quod debet
ſoluere detrectat, & ab obligatione
121 ſe liberare negligit, & quia pericu-
lum eſt ne efficiatur non ſoluendo,
aut ne tempora eius reſtitutionis
labantur, poſtquam fideiuſſor ipſum
conuenit, vt vel ſoluat, vel ipſum à
fideiuſſione liberet, aut ſi neutrum
facere vult in integrum reſtitutionem
petat; ſi minor horum quidquam
facere recuſet, æquiſſimum eſt prout
affirmatiuè concludendum dixi, vt
ipſi fideiuſſori ſubueniatur, adeòut
nomine minoris reſtitui valeat, in
quibus terminis intelligi debent præ-
allegati *DD.* Et hæc eſt propriè illa
æquitas conſiderata per *Rebuff. de reſt.*
in integr. art. 2. gloſſ. 3. num. 12. & 13.
vbi inquit, *non competere exceptionem*
hanc fideiuſſori antequam minor reſti-
tutus ſit, niſi æquitas ſuggerat, quod
Iudicis officio ei ſubueniatur.

Ad coronidem præſentis materiæ viden-
122 dum remanet; An beneficium reſti-
tutionis in integrum vendi, vel cedi
poſſit; Et vtrumque fieri poſſe dico.
Nam quòd in integrum reſtitutio ce-
di poſſit, & ceſſa ceſſionario proſit,
communis eſt DD. concluſio, varijs
legibus expreſsè probata ſingulariter
in l. quod ſi minor. ff. de min. in l. ſi mi-
noris ff. de admin. tut. in l. ſi alterius §.
1. *ff. de Tut. & rat. diſtr. facit l. cre-*
ditor §. *penult. ff. de act. empt.* Proba-
123 tur etiam ratione, quia quod ad
hæredes tranſmitti poteſt, poteſt etiã
cedi *l. ex pluribus ff. de adm. tut.* Sed
regulariter beneficium reſtitutionis
124 in integrum eſt tranſmiſſibile ad hæ-
redes *l. non ſolum ff. de reſt. in inte-*
grum, ergo &c. Docet *gloſſ. in l. ex*
pluribus ff. de adm. tut. gloſſ. in l. ſi mi-
noris, & ibi Bart. num. 5. ff. eodem gloſ.
& Arch. in can. hinc, eſt 16. q. 1. Alb.
in rubr. ff. de Tut. & rat. diſtr. & in l.
ſi alterius §. *fin. ff. eod. & in l. fin. n. 5.*
C. de hære. vel act. vend. Bald. in Mar-
garita verbo cedere, & dicta l. ſi alte-
rius §. *fin. Mauric. de reſtit. in integr-*

cap.

DOMINICI
GALESII

Sacræ Congregationis Indicis Conſultoris, & in
Inclyta Romanæ Sapientiæ Vniuerſitate,
olim Sacrorum Canonum, nunc
Pandectarum Interpretis.

COMMENTARIA

In ſingulos Textus ſub Rubrica de in integrum Reſtitutione collectos, inter Decretales Gregorij IX. in Lib. VI. Decretalium Bonifacij VIII. nec non inter Clementinas à Clemente V. regiſtratos, vnà cum Notis ab Hiſtoria, & Chorographia deſumptis.

Addita Conſtitutione Sanct. Memoriæ Vrbani VIII. ſuper præſeruatione Iùrium Sedis Apoſtolicæ, & inferiorum Eccleſiarum, Perſonarumque Eccleſiaſticarum à quibuſcumque præiudicialibus, vberrimis itidem Notis illuſtrata.

Quibus accedit Commentarium ad Cap. Quidam cedendi. De Renunc. vbi agitur de renunciatione Epiſcopatuum. Soluitur Quæſtio; An petita, & obtenta Cathedralis Eccleſiæ renunciandæ licentia, ſit amplius locus pænitentiæ, aut Beneficium Reſtitutionis in integrum locum habeat, Vetuſtiſſima etiam, & inconcuſſa, de Epiſcopatibus, præuio ſcrutinio conferendis, licet diuerſa pro temporum varietate, Apoſtolicæ Sedis obſeruantia exponitur; nec non hodierna Romanæ Eccleſiæ in Epiſcopatibus conferendis, & promouendorum examine, praxis traditur.

Singulis Sacrarum Congregationum Decretis, & Sac. Romanæ Rotæ Deciſionibus confirmatis.

Opus in vtroque Foro verſantibus vtiliſſimum.

ROMÆ, Typis Nicolai Angeli Tinaſſij. M.DC.LXXIV.

SVPERIORVM PERMISSV.

*cap. 17. Guid. Papa ſing. 972. & deciſ. 141. num. 2. Barbat. conſ. 9. num. 21. cum concord. lib.4. Aym. conſ.127.n.15. Tiraq. de vtr. retr. part. 1. §. 26. gloſſ. 3. num. 13. & 14. Rebuff. de reſtit. in integ.art.2. gloſ.6.n.5.*ergò &c.Et con-
125 cluſio procedit, ſiue reſtitutio in integrum ſit petita, & obtenta; ſiue petenda, & obtinenda.

Quòd & poſſit vendi, patet eiſdem ra-
126 tionibus, quibus concluſum eſt, quòd cedi valeat, & in ſpecie hoc docent *Tiraq. de vtroq. retract. part. 1. §. 32. nu. 71.* vbi allegat *gloſſ. in l. pluribus ff. de ad min. Tut. Bart. in l. non ſolum ff. de reſt. in integr. per text. in l. quod ſi minor. ff. de min. & in l. ſi minores, vbi gloſſ. & DD. ff. de ad min. Tut.* quibus iuris locis probatur poſſe beneficium reſtitutionis in alios transferri.

His ergò firmatis concluſionibus ſecun-
127 dum magis communem, & legalem DD. ſententiam. Dubitatio exoritur an dato caſu venditionis beneficij reſtitutionis in integrum, Ius retractus municipalis locum habeat; & breuiter dico *cum Tiraq. de vtroq. retract. part. 1. §. 23. num. 71.* habere locum ius retractus adeòut conſanguineus minoris poſſit retrahere hoc ius ad recuperandam rem à minore alienatam, quando aliter iure ſanguinis retrahere non poſſit, quod nota vti ſingulare.

Hæc ſunt, quæ de integrum reſtitutionibus tam ex Edicto minorum, quàm ex Edicto maiorum; hinc & Eccleſiæ, Mulieribus, Militibus, ac Ruſticis competentibus, Cæſarea Iura *in* C. *& ff.* regiſtrata determinant non ſine graui labore expleta, diuturna, licet leui infirmitate interrupto, alijſque tum domeſticis, tum forenſibus occupationibus diſtracto, quòdque magis eſt grauiori ſtudio intento.

Et quoniam indignum videbatur me virum Eccleſiaſticum, in Eccleſiæ Catholicæ Regia, & S. Congr. Indicis Librorum Prohibendorum Conſulto. ris munere fulgentē, & in Sacrorum Canonum interpretatione, in Vrbis Vniuerſitate per plures Annos publicè verſatum de Iuribus per Sanctiones Eccleſiaſticas in hac met, in integrum reſtitutionis materia promulgatis obiter tantum pertractaſſe.

Quæ Ius Pontificium de in Integrū Reſtitutione determinat, tam *in Decretalibus* incluſa, quàm in *Sexto*, *Clementinis*, *Extrauag.* alijſque Pontificijs Conſtitutionibus in *Bullario* regiſtratis expreſſa, ſequentibus Commentarijs ad Canones de hac materia tractantes, expleta atque completa in vtroque foro vtiliſſima, ad maiorem SS. Triadis, & Deiparæ Virginis gloriam, Sanctæ Matris Eccleſiæ, & Eccleſiaſticorum vtilitatem expono; eadem ſeruata forma, qua Romanæ Eccleſiæ Canones, cæteraſque Pontificias Conſtitutiones vim legis habentes, publici officij ſollicitatus ſtudio quamprimum prælo committenda exponam, congeſtis omnibus, quæ ad rem Eccleſiaſticam tam Iuridicam, quam Hiſtoricam pertinent, in Opere, quod præ manibus habeo, & in quo ſeptem ab hinc annis inſudo, *Pontifices Legislatores*, inſcripto, cuius Methodum habes infra in litera ad Lectorem in princ. Comment. quam vt attentè percurras præcor, quidque vtilius ad eius perfectam Editionem arbitraberis, vt admoneas enixè flagito:

Finis Tractatus de Reſtitutionibus in Integrum.

In Deo inueniemus Virtutem.

Digitized by Google

INDEX
CAPITVLORVM.
De quibus in præſentibus Commentarijs agitur.

EX Titulo de in Integrum Reſtitutione inter Decretales Gregorij IX.
Cap. Requiſiuit I.
Cap. Cum veniſſent II.
Cap. Auditis III.
Cap. Ex literis IV.
Cap. Tum ex literis V.
Cap. Suſcitata VI.
Cap. Coram VII.
Cap. Conſtitutus VIII.
Cap. Cauſa IX.
Cap. Beneficio X.
Ex Titulo XXI. Lib. I. Sexti Decretalium. De Reſtitutione in Integrum.
Cap. Eccleſia I.
Cap. Si Aduerſus II. & vltimo.
Ex Titulo XI. Lib. I. Clementinarum. De Reſtitutione in Integrum.
Cap. Ab Eccleſia. Vnico.
Ex Conſtitutionibus Pontificijs.
Conſtitutio. Romanus Pontifex ab Vrbano VIII. edita.
Ex Titulo IX. Lib.I. Decretalium. De Reuunciatione Cap. Quidam cedendi.

De Mandato Reuerendiſsimi Patris Capizucchi S. Palatij Magiſtri. Ego Nicolaus Compagnus Romanus, & in eadem Curia Aduocatus; ac Eminentiſsimi, & Reuerendiſsimi D. Cardinalis Aquauiuæ Aragonia Auditor perlegi alteram partem Commentariorum Reuerendiſsimi D. Dominici Galeſij in textus de reſtitut. in integrum, & vbique ne dum ſolidam doctrinam inueni, & in ſingulis explanandis claritatem ſingularem, nihilque reperi Catholicæ Fidei, vel bonis moribus contrarium, ſed valdè perutile omnibus in foro verſantibus exiſtimo, ac propterea dignum, vt typis tradatur. Romæ hac die 18. Iunij 1674.

Nicolaus Compagnus Aduocatus.

Imprimatur.

Si videbitur Reuerendiſſimo P. Magiſtro Sac. Pal. Apoſtolici.

I. de Angelis Archiep. Vrbini Viceſgerens.

Imprimatur.

Fr. Raimundus Capiſucchus Ord. Præd. Sacri Palatij Apoſtolici Magiſter.

DO-

AVCTOR LECTORI.

NE Superiori Tractatui inſcriptas Rubricas de in integrum Reſtitutione ex Edicto Minorum, ex Edicto Maiorum, & ex Clauſula generali Edicti Prætorij, in quibus de rebus profanis tantùm agitur, cum rebus Eccleſiaſticis confunderem; De beneficio reſtitutionis in integrum, quatenus reſpicit Eccleſias, & Pia loca, ſequentibus Commentarijs, ad omnes Eccleſiaſticas Sanctiones, de hoc beneficio loquentes agere opportunum duxi. In ipſis verò interpretandis, & concordandis eamdem tibi, Amice Lector, formam exhibeo, qua Vniuerſos Romanæ, Eccleſiæ Canones, nec non Pontificias Conſtitutiones nouo ſcribendi, & interpretandi genere expono, in Opere, quod præ manibus habeo, *Pontifices Legislatores* inſcripto, cuius perfectioni non ex Decretalium, & Bullarum explicatione tantum, ſed etiam hiſtorica, & Chorographica narratione opere inſumpto, ſeptem ab hinc Annis inſudo: eiuſque Editioni, rem licet magnam polliceri videar, Deo dante, quamprimum inſiſtere poſſe ſpero. Vt autem,prout enixè peto, antequam ad ipſam deueniam, veſtra Eccleſiaſtici Iuris, & Hiſtoricæ Obſeruationis Amatores, audiam vota, & vtpotè Eruditiſſimi, ea mihi commnicetis, ex quibus mei ingenij tenuitatem augere poſſim, & quicquid ex priuatis ſtudijs colligere fas fuerit; vberius ad exitum perducere, & in commune bonum conferre valeam, eiuſdem conſilium propono.

Romanorum Pontificum Vitam, Geſta, Decreta, Decretales Epiſtolas, Sacros Canones, cæteraſque Eccleſiaſticas Sanctiones in Decreto, Decretalibus, Sexto, Clementinis, Extrauag. & Bullario regiſtratas, nec non omnia Vniuerſalia, & Oecumenica, atque Prouincilia Concilia, à Binnio Sirmondo, Spelmanno, & nouiſſima Editione, atque ingenti eruditione à Philippo Labeo relata; Eccleſiaſticam quoque hiſtoriam, in qua poſt veteres, tam Sacros, quam profanos Scriptores glorioſæ Memoriæ Card. Baronius, & poſt ipſum Pauli V. iuſſu Abrahamus Bzouius, nec non ex S. Philippi Nerij inſtituto eius filij ſucceſſiuè inſudarunt, maximi, quod molior ædificij fundamentum ſubſterno. Et diuerſorum Inſignium, atque Piorum Scriptorum ſudores in vnum coagulans, iuxta Annorum ſeriem Regnantis Pontificis ſingulari ſtudio, & accuratiſſima emendatione, nec infructuoſis obſeruationibus, & notis ipſos diſtribuens; quæ ad rem Eccleſiaſticam tam Legalem, quam hiſtoricam pertinent, eruditorum licet virorum ſtudio deſiderata, hactenus tamen excuſſa, hinc inde non negligenter conquiſita, ſuis locis, & tempore inſero. Singuliſque Romanorum Pontificium Geſtis, & Conſtitutionibus periocundas, & fideles annotationes ſubiungo, non quidem dogmaticas lacinioſis tractatuum Theologicorum diſſertationibus turgeſcentes, ſatis abundè à Sancto Viro Card. Bellarmino exageratas in ſuis Controuerſijs; ſed criticas duntaxat non iniucunda breuitate ſuccintas, ad Sacrorum Canonum, aliarumque Eccleſiaſticarum Conſtitutionum, & Sacrorum Conciliorum notitiam, Hiſtoriam, Chronologiam, Geographiam, Ritus & Ceremonias ſacras, ac ſimilia illuſtranda perneceſſas. Quod quidem arduum, atque immenſum opus fa-

teor,

teoi, omnibus tamen veritatis Eccleſiaſticæ ſtudioſis, pænitus neceſſarium. Præcor igitur vos omnes Eccleſiaſticæ Antiquitatis ſtudioſos, vt calamos aptetis, quæque in aluearibus veſtris deliteſcunt mella expromatis, & vt quidquid in literarijs Theſauris abſconditum aſſeruatis, non in ſingularem mei, ſed totius Catholici Orbis vtilitatem effundatis. Omnium operan., vigilias, Lucubrationes, & manuſcriptos Codices continentes aliquid nondum in publicam lucem editum imploro, & quæ Deo fauente accipiam ſuis illa temporibus, & locis tamquam emblemata illigabo; ab omnium interim quoque humanitate emendatrix Conſilium, & præclara quæque ſubſidia afflagito, ſpero, expecto. Vtque in omnibus opportuna ſubminiſtrare poſſitis promiſſæ editionis Titulum, Operiſque diſtribuendi rationem, & ordinem pando.

PONTIFICES LEGISLATORES.

Elucubrationes Hiſtoricolegales ad omnes Pontificias Conſtitutiones, Sacrorum Conciliorum Cannones in Corpore Iuris Canonici, Decreto nempe, Decretalibus, Sexto, Clementinis, & Extrauag. regiſtratos, nec non ad omnes Eccleſiaſticas Sanctiones vim legis habentes, quæ in Bullario, & extra ſparſim habentur, ab exordio naſcentis Eccleſiæ à S. Petro nempè ad hæc vſque tempora, Sedente nimirum Clemente X. Pontifice re, & nomine vti Maximo, ita Optimo.

Opus Legale, Symbolicum, Chronologicum, Geographicum, & Hiſtoricum.

Quidquid circa Romanorum Pontificum Vitam, & Geſta colligi potuit connectens, Concilia omnia tam Generalia, quam Prouincialia probata, & improbata à Greca, & Latina Eccleſia celebrata, quæque Sixti V. iuſſu, ex Vaticana Typographia prodierunt, & quidquid eruditionis pro his haberi potuit comprehendens. Omnia quoque continens Rom. Pontificum Decreta, Sacrorum Conciliorum Canones, Eccleſiaſticas Sanctiones, & Bullas ſingularibus notis illuſtratas cum Collectanea DD. de ipſis tractantium, iuxta Sac. Trid. Concil. Decreta, quibus multa veteris iuris Canonici innouantur, ſupplentur, corriguntur, pleraque verò deſuetudine antiquata reſtituuntur.

Quibus accedunt SS. Congregationum Concilij, Epiſcoporum, & Regularium, Immunitatis Eccleſiaſticæ, & Sacrorum Rituum declarationes, atque Decreta vna cum exacto Epitome ad Eccleſiaſticam Hiſtoriam ſeruatis temporum ſupputationibus, ad cenſuram, & mentem grauiſſimorum, tum veterum, tum noſtri Seculi Scriptorum. Singulis ſub cuiuſque Romani Pontificis nomine diſtinctè, & ordinatim poſitis, & iuxta Annorum ſeriem eorum Sedis coordinatis, atque digeſtis.

IN-

DOMINICI GALESII COMMENTARIA

IN TITVLVM XLI.

LIB. I. DECRETALIVM DE

IN INTEGRVM RESTITVTIONE

CAP. REQVISIVIT I.

SVMMARIVM.

1 *Eccleſia enormiter læſa in contractu venditionis, vel locationis in integrum reſtituitur.*

2 *Emptori, vel conductori in caſu reſtitutionis ſoluitur prætium, cum expenſis bona fide factis.*

3 *Verba cap. Requiſiuit ſunt Alex.* III.

4 *Alexander* III. *ſedit Annis* 21. *menſibus* 11. *diebus* 21.

5 *Rolandus Bandinellus Senenſis creatus Romanus* Pontifex *vocatur Alexander* III.

6 *Rolandus Bandinellus* S.R.E. Cardina*lis laudatur à Diuo Bernardo, eique Pontificatus prænunciatur.*

7 *Octauianus Cardinalis, Antipapa eligitur, & Victor* III. *nominatur.*

8 *Octauianus in* Pontificem *electus papale indumentum ab Alexandri* III. *collo violenter abſtulit, diro ſchiſmate excitato.*

9 *Alexander* III. *cum Epiſcopis, & Cardinalibus ab Octauiani ſatellitibus obſidetur.*

10 *Nymphis non longè ab Vrbe Alexander in Romanum* Pontificem *conſecratur.*

11 *Oſtienſis Epiſcopus, ad quem Romani Pōtificis conſecratio pertinet Alexandrum* III. *conſecrauit.*

12 *Octauianus, dictus Victor* III. *à quibuſdam Epiſcopis Romanus Pontifex conſecratur in ſchiſmate.*

13 *Alexander* III. *literas mittit Epiſcopo, Clero, & Doctoribus Boroniæ.*

14 *Alexander* III. *Octauiano, octo dierum terminum præfixit ad vnitatem Eccleſiæ redeundi, ipſumque vti contumacem excommunicauit.*

15 *Octauianus, Victor* III. *dictus Antipapa, Alex.* III. *excommunicare audet.*

16 *Cardinales Alex.* III. *Canonici promotores, datis ad* Imperatorem *literis exitatum ſciſma ſignificant.*

17 *Conqueruntur Cardinales datis ad* Im*peratorem literis, quod Alex.* III. *legitimus Pontifex vexetur.*

18 *Fridericus* Imp. *ſe propenſum demonſtrat erga Octauianum, & ei ſedem confirmare conatur.*

19 *Fridericus* Imp. *Cremonam obſidione premit.*

20 *Fridericus* Imp. *Alexandri* III. *Nuntios ſuſpendere machinatur.*

21 *Radeuicus cautè legendus, vti Sacrilegi* Friderici Imp. *ſtudioſus.*

22 Imperatores *non propria authoritate, ſed de conſenſu* Romani Pontificis *ſynodos indicebant.*

23 *Fridericus* Apoſtolicum *zelum affectans legatos ad Alex.*III. *mittit.*

24 *Alexander* III. *precepto* Imp. *de conueniendo Papiæ in* Concilio *ibi conuocato parere recuſat.*

25 *Legati Friderici* Imp. *indignati de* Alexandri *reſponſis* Signiam *ad Octauianum ſe transferunt.*

26 Legati Imperatoris *ad pedes Octauiani* procidentes, *vti* Pontificem *legitimum ipſum adorant.*

27 *Fridericus* Imp. *magis indignatur aduerſus Alex.*III. *& fauet Octauiano.*

28 *Octauianus ſub Victoris nomine Papienſi* Conciliabolo *interfuit.*

29 *Papienſe* Conciliabolum *reprobato, & excommunicato Alex.* III. *Octauianum ſchiſmaticum, vti legitimum* Pontificem *agnoſcit.*

Radeuicus de mendacio conuincitur.

31 *Ligurinus* Poeta *rerum turpitudine ſua muſæ cantum in Friderici honorem cohibet.*

32 Cardinalis *Papienſis, eò quòd Schiſmatico* Conciliabolo *non reſtitit infamiæ notam contraxit.*

33 *Thomas Archiepiſcopus* Cantuarienſis *Martyrij palmam conſequitur, & Alexander* III. *Regis Angliæ Oratores recipit, de obiecta nece Thomæ Regem ſuum purgantibus.*

34 *Alexander* III. *Regem Angliæ ab obiecta nece Thomæ Cantuarienſis certis conditionibus abſoluit.*

35 *Alexander* III. *ad ſciſmaticos inſultus fugiendos in Galliam nauigat.*

36 *Alexander* III. *in Concilio Claromontano Fridericum, & Victorem excommunicat.*

37 *Alexander* III. *ad* Concilium *Papienſe cum Rege Galliæ conuenire recuſat.*

38 *Octauianus Antipapa impænitens Lucæ moritur.*

39 *Octauiani Antipapæ Cadaueri, à Catholicis Sepultura Eccleſiaſtica denegatur, & per vim in Monaſterio extra* Ciuitatem *ſepelitur.*

40 *Octauianus Antipapa quindecim dies ante mortem in phreneſim incidit.*

41 *Reprobatur Otto Morena, qui Octauianum miraculis claruiſſe aſſerit.*

42 *Guido Cardinalis Cremenſis in locum Octauiani ſubrogatur, & vocatur Paſchalis* III.

43 *Fridericus* Imp. *iurat obedientiam Guidoni Antipapæ.*

44 Clerus, *&* Populus Romanus Alex. III. *Romam è Gallijs euocat, & ſumma lætitia ipſum excipit.*

45 *Fridericus* Imp. *ad Alexandrum legitimum* Pontificem *occidendum, aut à* Pontificia Sede *eyciendum in* Italiam *exercitum ducit.*

46 *Alexander* III. *Beneuentum ſe recipit.*

47 *Ciſalpinæ Galliæ populi inſurgunt aduerſus Fridericum* Imp.

48 *Peſtilentia Friderici exercitum perdit.*

49 *Fridericus cum Romanis res, vtcumque componit:*

50 *Fridericus profugus* Papiam *peruenit, indeque pulſus Trans Alpes fugit.*

51 *Guido Cremenſis Antipapa moritur.*

52 Ioannes *Sirmienſis Abbas in locum Schiſmatici* Pontificis *ſubrogatur.*

53 *Alexander* III. *ad euadendas Friderici* Imp. *iniurias Venetias ſe confert ibique Fridericum ipſum à Mediolanenſibus deuictum, atque fugatum ad vnionem Eccleſiæ recipit.*

54 *Reijcitur hæreticorum figmentum de arroganti dicto Alexandri* III. *in abſolutione Friderici* Imp.

55 *Venetijs in S. Marci veſtibulo ab Alex.* III. *Fridericus* Imp. *recipitur.*

56 *Alexander* III. *Venetis multa priuilegia donat.*

57 *Alex.* III. *Romanis certis pactis placatis, Romam venit.*

58 *Lateranenſe* Concilium *Alex.* III. *celebrat.*

59 *Totidem extabant Alex.* III. *epiſtolarum libri, quot habebat* Pontificatus *annos.*

60 *Alexander* III. *ſuas Decretales Epiſtolas in vnum Volumen collegit, quod non inuenitur.*

61 *Verba cap.* Requiſiuit. *Sunt fragmentum*

Digitized by Google

tum Decretalis Epiſtola Alex. III. *Aliphano Epiſcopo directa.*
*Alipha Ciuitas eſt in Regno Neapolitano ſuffraganea Epiſcopi Benenentani. ibidem num.*61.
62 *Eccleſia manifeſtè læſa ſicut minor in integrum reſtituitur.*
63 *Eccleſia læſa in contractu in priſtinum ius reſtituitur.*
64 *Epiſcopus Eccleſiæ conditionem deteriorem facere non poteſt.*
65 *Sumptus in rebus Eccleſiæ meliorandis bona fide facti reſtitui debent.*
66 *Eccleſia læſa in contractu iure minoris reſtituitur.*
67 *Eccleſia læſa reſtituitur, ſi de læſione manifeſtè appareat.*
68 *Vt Eccleſia reſtituatur læſionem concludenter probare debet.*
69 *Eccleſia pro reſtitutione conſequenda ius minoris habet.*
70 *Minorum conſilium eſt fragile.*
71 *Minor ex quocumque contractu læſus ſit reſtituitur etiam Iudicis in contractu accedente decreto.*
72 *Minor reſtituitur aduerſus contractum factum cum conſenſu Curatoris, ſi læſus ſit.*
73 *Minor læſus aduerſus donationem reſtituitur.*
74 *Item aduerſus diuiſionem, ſeù tranſactionem.*
75 *Item aduerſus ſolutionem.*
76 *Item aduerſus repudiationem, vel aditionem hæreditatis.*
77 *Item aduerſus omiſſa, quæ acquirere poterat.*
78 *Eccleſia iure minorum fruitur.*
79 *Eccleſia vti minor reſtituitur.*
80 *Hoſpitalia, & cætera pia loca iure minorum reſtituuntur.*
81 *Capellæ veniunt nomine locorum piorum, idem de Confraternitatibus.*
82 *Vniuerſitates iure minorum reſtituuntur.*
73 *Fiſcus in reſtitutionis materia fruitur iure minoris.*
84 *Item perſonæ miſerabiles.*
85 *Item literarum Studioſi, & Scholares.*
86 *De quo contractu textus loquatur, exponitur.*
*Secundum aliquos textus loquitur de contractu emptionis, & venditionis. ibidem num.*86.
87 *De contractu locationis, & conductionis textum loqui, aliqui tradunt.*
88 *Plenum dominium in laicos translatum ſupponitur per text.*
*Verbum redire ſupponit tranſlationem præcedentem. ibidem num.*88.
89 *Textus, ſecundum aliquos loquitur de locatione ad longum tempus.*
90 *Verba textus peculiarem contractum deſignant.*
91 *Verba textus ſtrictè accepta important locationem ad longum tempus.*
92 *Secundum gloſſ. textus loquitur de alienatione.*
93 *Verba textus, propriè intelligi debent de contractu cenſus reſeruatiui.*
94 *Cenſus reſeruatiuus vtroque iure eſt approbatus.*
95 *Dominium plenum transfertur in conſtitutione cenſus reſeruatiui.*
96 *Diſpoſitio textus verificatur in quolibet contractu Eccleſiam lædente.*
97 *Vt Eccleſia reſtituatur læſio debet eſſe magna.*
98 *Eccleſia reſtituitur aduerſus quemlibet contractum, in quo enormiter eſt læſa.*
99 *Super poſſeſſionibus Eccleſiæ cenſuales contractus iniri poſſunt.*
100 *Verba textus non poſſunt referri ad ad contractum Emphiteuticum.*
101 *Vt Eccleſia reſtituatur de læſione manifeſtè apparere debet.*
102 *Manifeſta læſio dicitur, quæ per teſtes, vel alia legitima documenta probatur.*
103 *Detrimentum debet eſſe magnum, vt reſtitutioni ſit locus.*
104 *Modica læſio, ſecundum receptiorem Sententiam ad reſtitutionem ſufficit.*
105 *Ex qualibet iniuſtitia etiam non notoria conceditur reſtitutio.*
106 *Si Sententia ex nouiter deductis iniuſta detegatur, reſtitutio in integrum conceditur.*
107 *Prælatus poteſt facere Eccleſiæ conditionem meliorem, ſecus deteriorem.*
108 *Limita in rebus acquirendis.*
109 *Limita vbi negligente Prælato Eccleſia præſcriptionem pateretur.*
110 *Eccleſia, quæ ex negligentia Prælati præſcriptionem patitur, eius habet contra ipſum Prælatum, & ius hæredes.*
111 *Eccleſia beneficio reſtitutionis iure mino-*

minoris fruitur.

111 *Eccleſia læſa quandocumque reſtitui debet.*

113 *Eccleſia læſa elapſo quadriennio non reſtituitur.*

114 *Dictio, ſemper, quæ habetur in textu, refertur ad tempus limitatum.*

115 *Eccleſia poſt quadriennium non reſti. tuitur, niſi conſtet de fraude manifeſta, vel altera cauſa exigat.*

116 *Eccleſia enormiſſimè læſa etiam poſt quadriennium reſtituitur.*

117 *Dictio ſemper de ſui natura perpetuitatem importat.*

118 *Eccleſia læſa in contractu legitimo reſtituitur.*

119 *Contrahenti ſupplendi pretij facultas conceditur.*

120 *In læſione vltra dimidiam ad ſupplementum pretij agitur.*

121 *Mulieri circa dotis æſtimationem læſæ, ad ſupplementum reſtitutio conceditur.*

122 *Reſtitutio tantum præſtat, quantum abſtulit læſio.*

123 *Per reſtitutionem integrum contractus omninò reſcinditur.*

124 *Vbi maior læſus eſt vltra dimidiam Emptoris arbitrio relinquitur, vel iuſtum pretium ſupplere, vel rem emptam reſtituere.*

125 *Muliere in dotis æſtimatione læſa, marito electio competit vtrum iuſtam æſtimationem, vel rem ipſam præſtare velit.*

126 *Tempore Digeſtorum ignotum erat remedium* l. 2. C. de reſcind. vendit.

127 *Maioribus læſis vltra dimidiam ante remedium* l. 2. C. de reſcind. vendit. *non dabatur reſtitutio.*

128 *Declaratur in quibus terminis procedat* Text. in l. ſi res ff. de iur. dot.

129 *Cauſa dotalis eſt fauorabilibus priuilegijs dotata.*

130 *Exprimitur ſenſus* Text. in l. iure 6. §. vlt. ff. de iur. dot.

131 *Vbi contractus eſt nullus, reſtitutio locum non habet.*

132 *Aduerſus Sententiam nullam via ordinaria agi debet, nec remedium ſubſidiarium reſtitutionis locum habet.*

133 *Eccleſia læſa vltra dimidiam intentare debet remedium ordinarium* l. 2. C. de reſcind. vendit.

134 *Examinatur quæſtio coram, quo Iudice Eccleſia reſtitutionem petere poteſt.*

135 *Eccleſia iuxta opinionem magis communem in reſtitutione petenda ſequi debet forum rei.*

136 *Explicatur in quibus terminis loquatur textus in præſenti.*

137 *Vbi per reſtitutionem contractus reſcinditur, donec de melioramentis, & expenſis ei ſatisfactum ſit, rem ipſam emptor retinere poteſt.*

138 *In reſtitutione, qua Eccleſia conceditur, venit reſtitutio pretij facienda ei, qui cum ipſa contraxerat.*

139 *Limita vbi aduerſarius in Eccleſia vtilitatem pretium verſum probat.*

140 *Amplia vt etiam reſtituenda ſint expenſæ, & melioramenta bona fide facta.*

141 *Natura reſtitutionis eſt, vt in ipſa fructus veniant.*

142 *Fructus dicuntur ære alieno deducto.*

143 *De natura reſtitutionis eſt, vt reſtituantur ſumptus bona fide facti.*

144 *Qui meliorauit, donec ei melioramenta ſoluantur, rem melioratam retinere poteſt.*

145 *Exprimitur quid probare debeat, qui vult repetere melioramenta in re aliena bona fide facta.*

146 *In deductione expenſarum, aut melioramentorum id ſemper attenditur, quod minus eſt.*

147 *Bonæ fidei poſſeſſor meliorationes, & ſumptus repetit.*

148 *Domum reficiens, quam ex cauſa fideicommiſſi reſtituere tenetur, ſumptus repetit.*

149 *Edificans in ſolo communi repetit ſumptus bona fide factos.*

150 *Frater à minori fratre non repetit ſumptus in re communi voluptatis cauſa factos.*

151 *Vbi bonæ fidei poſſeſſor ſumptus recuperare poteſt, ante Sententiam hoc facit excipiendo, poſt Sententiam Iudicis Officium implorando.*

152 *Qui meliorauit, rei melioratæ retentionem habet, donec ei melioramenta ſoluantur.*

153 *Si melioramenta non ſint liquidata in genere, vel in ſpecie, melioramentorum exceptio immiſſionem non impedit.*

154 *Melioramenta ſunt quid facti, quarè non*

non ſufficit ſi ſint articulata, ſed debent eſſe probata.

155 *Melioramentorum exceptio altiorem requirit indaginem, ideò non impedit executionem ſententiæ, vel mandati de manutenen.*

156 *Vbi melioramenta ſaltem in genere non ſunt probata, non poteſt cogi rem melioratam petens ad cautionem præſtandam.*

157 *Melioramentis in genere probatis, per melioramentorum exceptionem, non retardatur immiſſio, ſed bone fidei poſſeſſori ſuccurritur per cautionem de melioramentis præſtandis facta liquidatione.*

158 *Pro melioramentis in genere probatis, rei melioratæ retentio competit ſecundum aliquot.*

159 *Qui mala fide meliorauit, melioramenta non repetit.*

160 *Emens rem fideicommiſſo ſubiectam non repetit melioramenta mala fide facta.*

161 *Idem de eo, qui emit rem ſubiectam retractui.*

162 *Idem de ſimplici vſufructuario.*

163 *Malæ fidei poſſeſſor repetit melioramenta vtilia, & neceſſaria.*

164 *Explicatur verba* Text.in cap.Conſtitutus 6. de Relig. Domibus.

165 *Translatio pleni dominij repugnat contractu Emphiteutico.*

166 *Per ceſſaſſionem ſolutionis penſionis Emphiteuta in Commiſſum incidit.*

167 *De natura contractus Cenſus reſeruatiui plenum dominium transfertur.*

168 *Cripta ferrata Monaſterium S. Nilus in Territorio Tuſculano à fundamentis erexit.*

169 *Monaſterium Crypta ferrata deſcribitur.*

170 *Monaſterium Crypta ferrata à Pio II. erectum fuit in Commendam Cardinalitiam.*

171 *Menſam Monachorum Crypta ferratæ à Menſa Abbatis Commendatarij Gregorius XIII. diuiſit.*

172 *Refertur Elenchus Abbatum Monaſterij Crypta ferratæ à S. Nilo vſque ad præſentem diem.*

173 *Franciſcus S. R. E. Cardinalis Barberinus Abbas Commendatarius Monaſterij Crypta ferrata laudatur.*

CAP. REQVISIVIT I. De in Integr. Reſtit.

Cuius Summarium ex ipſo textu deſumptum eſt.

SI in contractu venditionis, vel locationis Eccleſia fuit enormiter læſa,
1 poteſt aduerſus talem contractum petere reſtitutionem in integrum: em-
2 ptor tamen ſiue conductor non debet fraudari in prætio ſuo, vel in ſumptibus per eum factis.

Commentaria cum notis Auctoris ad hanc Decrètalem.

VErba præsētis Textus desūpta fuerūt ex Decretalibus Epiſtolis Ale-
3 xandri III. qui Sedit Romanus Pon-
4 tifex Ann. 21. Menſ. 11. & dieb. 21. Ab Anno nimirum 1159. quo die 5. vel vt aliqui tradunt 6. Septembris in locum Hadriani IV. ſubrogatus fuit, vſque ad Annum 1191. die 27. Auguſti, qua Imperantibus Alexio Comneno Iuniore, & Frederico Barbaroſſa diem extremum clauſit. Vt enim tradit eius temporis Auctor anonymus in Codice Vaticano, ſepulto Hadriano Papa, Epiſcopi, & Cardinales de ſubſtituendo ei ſucceſſore acturi, in B. Petri Eccleſia conuenerunt, ibique trium dierum ſpatio de noui Pontificis electione pertractantes, omnes tandem, præter Octauianum Tit. S. Ceciliæ, Ioannem Tit. S. Martini, & Guidonem Cremenſem Tit. S. Caliſti presbyteros Cardinales, in Rolandum Bandinellum patria
5 Senenſem presbyterum Card. Tit. S. Marci, Rainutij filium, Sedis Apoſt. Cancellarium, qui legatione ad Fridericum Imp. ob non vindicatam Londinenſi Epiſcopo illatam iniuriam functus fuerat, vnanimiter conſenſerunt, reliquo pariter Clero, & Romano Populo aſſentiente, eumdemque Alexandrum III. nominarunt, virum vtique prudentiſſimum, omnibuſque virtutibus ornatiſſimum, & in omnes beneficentiſſimum, diui-

narum

narum hnmanarumque literarum le-
ctione præclariſſimum, quem ab Eu-
genio Papa S. R. E. Cancellarium
6 electum D. Bernardus egregiè lauda-
dauit, eique Pontificatum ſubobſcu-
rè prænunciauit. Poſt *Alexandri III.*
creationem viginti trium Cardina-
lium concurrentibus votis ſolemni-
ter factam, quorum nomina recen-
ſentur in *Epiſt. ad Frider. Imp.* quam
recitat *Radeuicus lib. 2. cap.* 53. Tres
quos dixi Cardinales contra eum in
7 ſchiſmate inſurrexerunt, Ioannes ſi-
quidem, & Guido in Octauianum
etiam presbyterum Cardinalem na-
tione Romanum ex ſanguine Comi-
tum Tuſculanorum iam dudum ad
Sedem Apoſtolicam aſpirantem in-
tendentes, ipſum in Romanum Pon-
tificem procaciter nominarunt, *Vi-
ctorem* III. appellantes, cuius electio-
nem cum reliqui negligerent, & Ale-
xandrum fugientem, atque omninò
8 reluctantem Papali manto induerent,
in tantam veſaniam ipſe Octauianus
prorupit, vt veluti arreptitius idem
ab Alexandri collo violenter abſtu-
lerit, & ſecum aſportare tentauerit;
ab alijs verò ei ereptum, vt Alexan-
dro reſtitueretur, alterum ſumpſit,
quod per Capellanum ſuum paratum
haberi iam ante proſpexerat; & Ec-
cleſiæ reſeratis ianuis, quorumdam
Senatorum opera, quos ipſe pecunijs
corruperat; aſſiſtentibus etiam Fri-
derici Imperatoris fautoribus, cui &
ipſe Octauianus contra Romanos Pō-
tifices, & ipſam Romanam Eccle-
ſiam, Sacrumque Cardinalium Col-
legium, ſe addictiſſimum ſemper ex-
hibuit, conductos milites introduxit;
quorum metu Epiſcopi, & Cardina-
les in munitionem Eccleſiæ cum
9 *Alexandro* ſe recipientes, ibi nouem
dierum ſpatio ab Octauiani Satelliti-
bus obſeſſi fuere, donec pro ipſis vni-
uerſo populo inſurgente, & in Octa-
uianum conclamante, eumdemque
inuaſorem, & hæreticum exclaman-
te, inde educti, rurſuſque per eoſdem
Sacrilegos Senatores Octauiani fau-
tores in arctiorem cuſtodiam triduò
incluſi, & ex ea itidem à Nobilibus,
& Populo erepti; cum magna Catho-
10 licorum frequentia Nymphas non
longè ab Vrbe in vigilia S. Matthæi
peruenerunt: vbi Sabinenſi, Oſtien-
ſi, Portuenſi, Albanenſi, alijſque
Epiſcopis nec non Cardinalibus, vna
cum Abbatibus, Iudicibus, Scrinia-
rijs, & Primicerio cum Schola Can-
torum congregatis, Nobilibus quo-
que, & quamplurima parte Romani
Populi interueniente, Oſtienſis Epi-
ſcopus, (ad quem Romani Pontificis
11 conſecratio pertinet;) Alexandrum
in Summum Pontificem conſecrauit,
& vt moris eſt regno coronatus fuit.
Ex altera autem parte ipſe quoque
Octauianus cum Ioanne, & Guidone
12 Cardinalibus S. Petri Eccleſiam oc-
cupans, poſtquam tam per ſe, quam
per ſuos, ad aliquos alijciendos Epi-
ſcopos, à quibus conſecraretur inceſ-
ſanter laboraſſet; Malphitano quo-
dam Epiſcopo in finibus Anconæ fu-
gitiuè latitante, tandem reperto, &
Epiſcopo Ferentinate iam olim *Ale-
xandri* inimico, nec non Ioanne Tu-
ſculano, qui ab electione Alexandri
in quam prius conſenſerat defecit;
Ipſe Octauianus ab his potius execra-
tus, quam conſecratus fuit, vt colli-
gitur *ex Vaticano Codice*, vbi hæc
omnia fusè narrantur; ijſdemque fer-
mè verbis habentur in *Epiſtola ab ipſo*
13 *Alexandro*, Papa tunc ſcripta *ad Epi-
ſcopum, Clerum, & Doctores Bononiæ*,
quam recitat *Radeuicus lib. 2. cap.* 51.
quod literarum genus, mutatis de
more titulis ad diuerſas per Orbem
Catholicum Eccleſias miſſum puto.
Ex eiſdem *Alexandri* literis colligi-
tur, ſe die octauo à ſua conſecratio-
14 ne, quem terminum *Octauiano* ad
Eccleſiæ vnitatem redeundi præfixe-
xerat, eumdem vti inobedientem, &
contumacem vna cum eius fautori-
bus de communi Epiſcoporum, &
Cardinalium conſenſu ſolemni ex-
communicationis vinculo obſtrinxiſ-
ſe. Sicut & idipſum aduerſus *Alexan-
15 drum Octauianum* præſumpſiſſe tradit
Radeuic. d. lib. 2. cap. 54. à quo & *cap.*
52. recitantur eiuſdem Octauiani
quædam literæ Circulares, rurſum-
que aliæ à quinque Cardinalibus ei
inhærentibus ſcriptæ de eius promo-
tione, ſed tot patentibus mendacijs
refertæ, vt à Zinzaniarum Patre di-
ctatas fuiſſe occulariter pateat. Po-
tuit equidem veritas ad tempus tene-
bris

bris obſcurari, non verò penitus ex-
tingui, quin clarioribus lucis ſuæ ra-
dijs vniuerſam Eccleſiam illuſtrarit.
Prout his ipſis ab *Octauiano* excitati
Schiſmatis, primordijs, qui ex parte
16 Catholica erant S. R. E. Cardinales,
Alexandri Canonici promotores, nu-
mero ſuperiores, probitate potio-
res, iuſta cauſa potentiores, haud
proprio defuerunt officio, quin cun-
cta, datis ad Imperatorem literis ſi-
gnificarent, quæ apud eumdem *Ra-
deuic. cap.* 53. licet ex magna parte
mutilatæ recitantur; à viginti duobus
Cardinalibus ibi nominatis conſcri-
ptæ, quinque nempè Epiſcopis, octo
presbyteris, & nouem diaconis, quot
quot tunc erant præter paucos illos
Schiſmaticos ſuperius recenſitos, qui-
bus itidem literis, conquerebantur
17 de eo, quod Otto Comes Palatinus
ab Imp. miſſus Alexandrum Papam,
& ipſos vti ei adhærentes plurimum
exagitaſſet, Campaniam verò totum-
que S. Petri patrimonium Octauiano
Schiſmatico ſubdere ſtuduiſſet. At
18 nihilhominus erga Octauianum Fri-
dericus propenſiſſimus nihil non mo-
liri deſtitit, quod ei Sedem confirma-
re poſſet. Quin cum Alexander Nun-
tios Apoſtolicos ad eum Cremonam
19 obſidione præmentem miſiſſet; ni-
mio ſuperbiæ inflatus faſtu, ne dum
Papæ literas legere contempſit, ve-
rum furore repletus, ipſos Nuntios
20 nequiter ſuſpendere volebat: quod
& factum fuiſſet niſi Duces Bauariæ,
& Saxoniæ eius furori obſtitiſſent,
quorum quoque ſuaſione literas po-
ſtea Pontificis legi, & Nuntios coram
ſe venire permiſit, vt habetur ex ijſ-
dem *Actis Alex. in Codic. Vaticano*.
Vnde agnoſcas à veritate aliena, quæ
21 tradit *Radeuicus lib.* 2. *cap.* 14. Sui
enim Imperatoris ſtudioſus, ait: *eum
ancipiti malo noui ſchiſmatis per mo-
tum, conſilio Principum operam dare
decreuiſſe ne quid exindè, ſeu Status Ec-
cleſiæ, ſeu Reſpublica* Imperij *detrimen-
ti caperet: ac propterea haud exiſtiman-
tem ſine iudicio Eccleſiæ eam controuer-
ſiam terminari poſſe, ſed & putantem
auctoritatem congregandi Concilij,
exemplo antiquorū* Imperatorum *Theo-
doſij, Iuſtiniani, Caroli, ſibi congrue-
re; literis Circularibus Synodum* Papiæ
*celebrandum in Octaua Epiphaniæ in-
dixiſſe, & ad eam omnes* Imperij, *alio-
rumque Regnorum Antiſtites inuitaſſe,
& ipſos Alexandrum, & Octauianum
ad eamdem per Epiſcopos Bragenſem, &
Verdenſem citaſſe; Hæc ille.* Qui,
quod ait de antiquis Imperatoribus
Synodos inducentibus; ita quidem
22 illi, ſed non vt Romanæ Eccleſiæ
hoſtes, qualem ſe multis argumentis
Fridericus oſtendit, Concilia conuo-
caſſe aliquando legitimè dici poſſunt,
nec niſi ſuadente parte Catholica le-
gitimo videlicet Pontifice annuente,
neque in re adeò indubitata, & perſpi-
cua ſicut iſta Concilia congregaſſe
noſcuntur. De auctoritate verò Im-
per. in Concilijs conuocandis. Vide
apprimè differentem *Card. Perron. in
Reſp. ad Reg. Mag. Brit. lib.* 1. *cap.* 42.
Quod autem tradit de zelo Friderici
Imperatoris ad occurrendum immi-
nentibus Eccleſiæ, & Imperij dam-
nis, eſt occulariter falſum, nam vt
aduertit *Vvillelmus Neubrigenſis* illius
temporis Scriptor fideliſſimus; & ac-
curatiſſimus; Poterat ſanè ſciſſura
iſta citò reſarciri, poterat multitudi-
ni paucitas cedere, atque vniri, niſi
Fridericus veteri odio Rolandi *Ale-
xandrum* non ferens, partem Octa-
uiani fouendam tuendamque ſu-
ſcepiſſet. Quomodò autem Epiſcopi
ad Alexandrum miſſi commiſſam ſibi
23 legationem adimpleuerint, & quan-
ta arrogantia Imperatoris mandata ei
retulerint, in Alexandri Actis exa-
ctiſſimè narratur; Anagniam enim ad
Alexandrum directi cum in eius, &
Cardinalium præſentia aliorumque
plurimorum ex Clero, & populo ſe-
diſſent, nulla ei exhibita reuerentia
Imperatoris literas protulerunt, qui-
bus Octauianus, Romanus Pontifex
dicebatur, Alexander verò tantum-
modò Rolandus Cancellarius voca-
batur, & quibus tam ipſi, quam Car-
dinalibus, qui cum eò erant Papiam
conuenire præcipiebat, cui ordina-
24 tioni cum Alexander rotundis literis
parere recuſaſſet, Legatis reſpondens
non eſſe Imperatoris ſine Romani
Pontificis conſenſu Concilium con-
uocare, aut ipſum Papam, qui nullius
25 iudicio ſubiacet, ad ſuam Curiam
euocare, hoc reſponſo indignati, Si-
gniam

gniam ad Octauianum accedentes ,
ad eius pedes prociderunt , & vti
26 Pontificem legitimum adorarunt ;
Fridericus verò Alexandri reſponſis
indignatus in Victoris partes magis
27 propenſus factus eſt, & in Papienſi
Conciliabolo quod conuocauerat , &
cui ipſe Victor tamquam iudicium
ſubiturus interfuit, Alexander au-
28 tem ad euitandum præiudicium ,
quod ei, & Apoſtolicæ Sedi ſub fal-
ſo iudicij nomine parabatur , intereſ-
ſe , cautè atque prudenter recuſauit,
reprobato Alexandro legitimo Pon-
29 tifice , ipſoque cum ſuis excommu-
nicato Octauianum Schiſmaticum ,
Canonicum Pontificem declarauit,&
in clariſſima luce cæcutiens præuul-
gandam in orbem terrarum Senten-
tiam hanc quaſi legitimi Concilij au-
ctoritate prolatam conſcribi manda-
uit; quæ omnia diffuſè narrat poſt
Baron. Spond. Anno Domini 1160. &
diſtinctè refero inter *Pontifices Le-
giſlatores in Notis ad Vitam , & geſta
Alexandri* III. & loquendo de Con-
cilio Papienſi reprobato, *in Epitome
Hiſtorico iuxta ſeriem Annorum Sedis
eiuſdem* Alexandri *digeſto*. Cautè ve-
30 rò *Radeuicum* de Friderico loquen-
tem legas hæc etenim omnia , ſed ſui
Imperatoris nimium ſtudioſus, illius
potius, quam veritatis amicus, colli-
gens , vbi ipſum Fridericum Senten-
tia *Alexandri* anathemate iure multa-
tum audiuit, detectiſque Schiſmati-
corum mendacijs ipſum *Alexandrum*
vti legitimum Pontificem ab Eccleſia
vniuerſaliter recipi, Imperatoris ge-
ſta extra Eccleſiam errantis vlterius
proſequi deſtitit. Qua etiam cauſa
Guntherus Ligurinus illius æui nobilis
Poeta, qui rerum ab eodem Frideri-
co geſtarum hiſtoriam, in ſextum
31 vſque eius Imperij annum, decem li-
bris conſcripſerat, & vlterius proſe-
qui inſtituerat, rerum turpitudine
cohibitus de Papienſi Conciliabolo
ne vnum quidem verbum fecit. Qui
tamen quantum licuit veritati con-
ſulere non deſijt, nam & ſua ſcri-
ptione Alexandri electione approba-
ta, Victoris intruſionem reprobauit.
Nec ſilentio prætereundum , puto
32 qualiter Vuillielmus S. Petri ad Vin-
cula presbyter Cardinalis, à patria
Papienſis dictus, qui dum eiuſmodi
Schiſmaticorum conuenticulum agita-
batur, apud ſuos ibidem Papiæ ade-
33 rat, quòd non vt par fuit ſacrilego
Imperatori reſtiterit, & Epiſcopis il-
luc confluentibus aduerſatus fuerit,
ſed omninò tacuerit ; ingentem ex
hoc infamiæ notam contraxit, adeòut
Thomas Cantuarienſis Archiepiſco-
pus ipſum Iudicem habere penitus
recuſauerit, & *Ioannes Seresberienſis
in lib. 2. epiſt.* 48. *&* 98. *Cod. Vat.* vti
immmenſum crimen hanc eius taci-
turnitatem obiecerit, prout memoria
etiam dignum eſt Martyrium B. Tho-
mæ Archiepiſcopi Cantuarienſis ,
quem & ipſe Alexander miraculis
clarum in Sanctorum album retulit;
auditiſque Henrici Regis Angliæ
Oratoribus Regem ſuum purganti-
bus, quòd falsò diceretur in S. Ar-
chiepiſcopi necem coniuraſſe, poſt
diligentem inquiſitionem ad extre-
34 mum his conditionibus Regem ab-
ſoluit, vt is à Pontifice , & eius ſuc-
ceſſoribus Regni titulum agnoſceret,
ducentos milites, qui ſuis impenſis
per annum contra Saracenos dimica-
rent Hieroſolymam mitteret, & vt
ipſe triennio potenti armato exercitu
contra barbaros bellum gereret, li-
bertatem Eccleſiaſticam in ſuo Re-
gno tueretur, neue appellationibus
in Romanam Curiam introductis ad-
uerſaretur. Quod autem ad ipſum
Alexandrum pertinet Imperatoris ar-
mis cuncta ferè Romanæ Eccleſiæ lo-
ca ſchiſmaticis occupantibus, Iulio
35 Epiſcopo Præneſtino Vrbis Vicario
ordinato, alijſque rebus benè diſpo-
ſitis, Tarracinam perexit, vt inde
ventis ſoluens carbaſa in Galliam na-
uigaret, habet enim *Vuilhelmus Neu-
brigenſis lib.* 2. *cap.* 14. quod licet La-
tinus Orbis, præter terras Imperatori
ſubditas, *Alexandrum* veneraretur
vias tamen obſidentibus hoſtibus, &
vniuerſa Schiſmaticis occupantibus,
in Latio diutiùs immorari ei pericu-
loſum reddebatur, quare in Galliam
ſe recepit, vbi Concilio in Claromon-
36 te habito Fridericum, & Victorem
excommunicauit; qua de re, Frideri-
cum ira magis, ac magis inflamma-
tum in ſe commouit, præcipue, quòd
ad Concilium Papiæ per ipſum Impe-
ratorem

ratorem indictum, ad quod Franciæ
37 Regem venire coegit cum monitu,
vt ſecum Alexandrum adduceret, hoc
facere Alexander iterum recuſaſſet.
Proinde Victorem in Italiam mox
ſubſecuturus præmittit, ſed qui præeſt
Eccleſiæ *Christus* ſeuerum aduerſus
Schiſmaticorum caput iudicium con-
feſtim exercuit. Octauianus enim
Antipapa Lucę miſerrimè decedens
38 impænitens ad inferos præceps ruit:
quamuis quidam aſſerant, eum in
mortis periculo conſtitutum Catholi-
cum Sacerdotem vocaſſe, quem Schiſ-
matici ad eum intrare non permiſſe-
runt. Eius mortem vitæ parem, adeò
36 vt Canonici Maioris Eccleſiæ Ciui-
tatis Lucenſis, & Canonici Regula-
rès S. Fridiani Schiſmatico corpori ſe-
pulturam negaſſent, vnde ab Impera-
toris Satellitibus ad Monaſterium ex-
tra Ciuitatem delatum ibi violenter
ſepultum fuit, amarè defleuit *Alexan-
der*, eò magis quòd ipſe Octauianus
40 quindecim diebus ante mortem in
phreneſim incidit, & in tantam pro-
rupit inſaniam, vt nec Dei, nec ſui
deinceps amplius memor fuerit. Quin
& Cardinales de ea exultantes duriſ-
ſimè increpaſſe teſtatur poſt alios
Spond. Ann. Domin. 1164. *num.* 1. eò
quòd animæ iactura ſit irreparabilis,
vbi culpa per pænitentiam non dele-
tur. Qui tamen Schiſmatico Impe-
41 ratori inhærebat *Otto Morena Lau-
denſis*, in eius gratiam, & ad Schiſ-
maticorum conſortium conſolatio-
nem, eumdem Octauianum miraculis
claruiſſe aſſerere non erubuit; quem
ne dum impium Schiſma, ſed & pu-
blica latrocinia ad inferos demerſiſſe
certum eſt, toto id orbe Catholico
conclamante. Nec per eius mortem
Schiſma extinctum putes. Ab obitu
42 etenim *Victoris*, Ioannes de S. Mar-
tino, & Guido Cremenſis pſeudo
Cardinales eius olim promotores, ob
patrata ſcelera cum ſuis honoribus ab
Eccleſia recipi deſperantes; cæteris
Schiſmaticis Clericis, & Laicis tam
Italis, quàm Germanis in vnum col-
lectis, ſcelera ſceleribus addentes,
in eius locum ipſum Guidonem ſub-
rogarunt, ipſumque *Paſchalem Ter-
tium* nominarunt; & confeſtim per
Nuntios Imperatorem tunc in Ger-
mania exiſtentem rogarunt, vt factam
electionem confirmaret, quod ipſe
libenter præſtitit, iurando etiam per
43 Sancta Dei Euangelia, ſe dictum
Guidonem eiuſque ſucceſſores, vt
Catholicos Pontifices veneraturum
Alexandrum verò, & ſucceſſores ſem-
per, vti Schiſmaticos reiecturum; ac
quod impium Sacramentum, quot
quot & potuit Eccleſiaſticos viros
adegit. In tanto rerum Eccleſiaſti-
carum amphractu cum Clerus, & Po-
pulus Romanus, *Alexandrum* ex
44 Francia Romam per Legatos reuo-
caſſent læto, & hilari animo ab om-
nibus exceptus fuit; Quomodò hæc
autem ſe habuerint pluribus traditur
in *Actis ipſius Alexandri*, narrant
Ioannes Sareſberienſis, *Vuillelmus
Neubrigenſis*, *& Romualdus Archiepi-
ſcopus Salernitanus*, qui Alexandrum
Salerno tranſeuntem debito honore
excepit. Sed cum Imperator, vt
quem promouerat Antipapam, in
Vrbem ipſamque Petri Cathedram
intruderet, *Alexandrum* verò occide-
45 ret, vel eijceret, in Italiam exerci-
tum duxiſſet; hac enim mente illam
expeditionem paraſſe aſſerit *Ioannes
Sareſberienſis epiſt. lib.* 1. *epiſt.* 169.
atque ideò Vrbem deglutiturus cum
ſuo exercitu accurriſſet. Alexander
ſecreta fuga technas Imperatoris elu-
dens Beneuentum ſe recepit; de qua
46 agens *Romualdus in Chronico*, ait eum
habitu peregrini cum paucis Roma
exijſſe, & Caietam vſque perueniſſe
ibique Pontificali habitu aſſumpto,
Beneuentum adijſſe. Poſt hæc tan-
dem Deus in populum ſuum reſpi-
ciens vltionis arma aduerſus Sacrile-
gum Imperatorem arripiens, Ciſal-
47 pinæ Galliæ populos excitauit, qui
à Friderico poſſeſſi contra ipſum arma
ſumentes eius præſidia ex arcibus
deiecerunt, Mediolanum, quod Fri-
dericus tertiò expugnatum diruerat,
& ſolo æquauerat, reſtituerunt, Lau-
denſes Mediolanenſium hoſtes in So-
cietatem recipientes Alexandriam
Ciuitatem apud Rouretum Taro
Amni adiacentem paribus animis, &
armis condentes Friderici machinas
proſtrauerunt: Qui ne dum Vrbem
Romam potentibus armis in Italiam
introductis ſubigere valuit, ſed tanta

ſubitaneæ mortis peſtilentia eius
48 exercitum inuaſit, vt intra ſeptem
dies non ſolum immenſa militum co-
pia verum vniuerſi fermè Eccleſiaſti-
ci, & Laici Principes, & inter ipſos
Dux Bauariæ ipſius Friderici conſo-
brinus, nec non impijſſimus Reginal-
dus Cancellarius electus Colonienſis
Schiſmaticorum Anteſignanus miſerè
perierint; Quapropter rebus vtcum-
49 que cum Romanis compoſitis ingen-
ti confuſione, mortalitate comitante,
ab Vrbe cum ſuis Fridericus rece-
dens, à Longobardis aduerſus eius
tyrannidem inter ſe fœdere iunctis ip-
ſorum Regionem attingere prohibi-
tus tamquam profugus per aſpera
50 montium cum paucis Papiam perue-
nit, ſed & indè tamquam Imperia-
lium Orthodoxarum conſtitutionum
violator, & à Sede Apoſtolica ex-
communicatus turpiſſimè pulſus trans
Alpes fugere coactus fuit: Vt pluri-
bus conſtat ex eiuſdem ſinceriſſimis
Alexandri Actis ab Auctore Catholi-
co tunc viuente conſcriptis; Quæ &
fidem ſibi conciliant à Scriptore
Shiſmatico *Ottone Morena Laudenſi*,
ipſi Friderico inhærente, vt videre eſt
ex relaris per *Baron. Anno Domini*
1167. & poſt ipſum per *Spondan. eo-
dem Anno*. Mortuo interim Guidone
51 Cremẽſi Antipapa, in Baſilica S.Petri,
quam armata manu præſidio Friderici
munitam violenter adhuc detinebat, à
ſeditioſis *Ioannes* quidam Sirmienſis
52 Abbas in eius locum ſubrogatus fuit,
Fridericus verò cum nouis ex Ger-
mania copijs receptis, Alexandri
confæderatos Mediolanenſes aggredi
paraſſet, ipſe *Alexander* in dies gra-
uius ab Imperatore vexatus, & à Ro-
manis inquietatus Venetias ſe contu-
53 lit, vbi Imperatorem Fridericum à
Mediolanenſibus prælio deuictum,
atque fugatum, quem nulla præteri-
ta aduerſitas, aut difficultas ab incæ-
pto Schiſmate retrahere valuerat,
poſt abiuratum Schiſma Octauiani,
Guidonis, & Ioannis, & impertita
ab excommunicationis Sententia ab-
ſolutione, ad oſcula pedum Pontifi-
54 ciorum ſe demittentem, nullo arro-
gantioris dicti, vel facti aſperioris in-
teruentu, circa capitis Imperatorij
pedibus protriti conculcationem,
quam humilimo Pontifici iniurioſe
effingunt hæretici in S.Marci veſtibu-
55 lo ad gratiam, pacem, & vnionem
Eccleſiæ recepit. Vnde pax quæ de-
cem, & octo Annis ab Eccleſia exul
ſteterat; tandem ſublato Schiſmate
poſtliminio reſtituta fuit; poſt quam,
56 Venetijs multis priuilegijs donatis,
Romaniſque certis pactis placatis
Alexander Romam veniens omnium
57 plauſu ſuſceptus; pro Schiſmaticis
extirpandis, Sarracenis impugnan-
dis, Eccleſiæ moribus reformandis
58 Latetanenſe Concilium coegit, quod
cum alijs multis ipſo ſedente celebra-
tum fuit, quæ ex integro notis illu-
ſtrata poſt *Binn. refert Labbeus in nou.
Concil. edit.* & ego refero in *Epitome
Hiſtorico iuxta Annos Sedis Alexandri
digeſto inter Pontifices Legiſlatores*, vbi
& Hiſtoriam de ſchiſmate, quo Ale-
xandri temporibus Eccleſia labora-
uit, nec non de pace inter Alexan-
drum, & Fridericum Venetijs habi-
ta, non aliunde quam ab illorum
temporum auctoribus, & iiſdem pla-
nè ipſis, qui rebus geſtis interfuerunt,
deſumptam notato tempore, quo
quæ narrantur contigerant, vt ex du-
plici, & magno inter ſe diuerſa, quæ
reperitur huius hiſtoriæ narratio,
vtraquo vero in *Codice Chronicorum*
dignæ memoriæ *Cardinalis Beſſario-
nis*, qui ſumma diligentia aſſeruari
dicitur in Bibliotheca Veneta, ve-
riorem exponam. Cæterum poſt ini-
tam cum Friderico pacem, tres annos
Alexandrum vixiſſe, nec quartum
expleuiſſe conſtat, obijt enim *Anno
Domini* 1181. *Sexto Chalendas Septem-
bris*, ſiuè vt alij tradunt, *duodecimo
Chalend. Octobris*, cum ſediſſet annis
21. & diebus 29. eique ſucceſſit Lu-
cius huius nominis III. Quot quot
Alexandri Pontificatus notantur an-
ni, totidem libri eius Epiſtolarum
extabant: ex quibus à Collectoribus
59 Decretorum citatos reperimus li-
bros decimum tertium, & decimum
quartum; ſed omnes periiſſe dole-
mus, quamuis tam in Collectionibus
decretorum, quam in alijs diuerſo-
rum Auctorum voluminibus multa
reperiri poſſint eiuſdem Põtificis mo-
numenta. Teſtaturque *Henricus de
Gandauo libro de Viris Illuſtribus*, da-

tas

tas à ſe Decretales Epiſtolas Alexandrum in vnum Volumen collegiſſe, quod *Conſulta Alexandri* nomina-
60 ri voluit: ſed nec ipſum inuenitur; plures tamen illarum ſeorſim diſperſas, vnde haberi poſſint poſt *Binium* refert *Labbeus in Hiſtor. Synops. & in nou. Concil. Edit.* Quod autem legitur in Collectione Decretalium *Gregorij IX.* ſub *Rubrica de in integrum reſtitut. in cap. Requiſiuit*; cuius *text.* explicationi inſiſto, eſt fragmentum Epiſtolæ eiuſdem *Alexandri* penes omnium
61 Canonum DD. vulgatiſſimum, *Alphanen. Epiſcopo*, vt importat inſcriptio ipſius *Textus*, vel vt optimè notat, & legendum credit *Gonzal. in Comment. ad hunc Text. num. 1. Aliphano Epiſcopo* directæ, ſumpta denominatione ab *Alipha Ciuitate* in Neapolitano Regno poſita Beneuentani Archiepiſcopi ſuffraganea, cuius & quemdam olim Epiſcopum nomine Clarum Concilio Romano primo ſub Symmacho Papa celebrato ſubſcripſiſſe tradit *Carolus à S. Paulo in Geograph. Sacr. pag.* 55. Ab eo etenim, Papa conſultus. Quid agendum Eccleſiæ, quæ ſeruata alienationis forma, pro modica pecunia poſſeſſiones aliquas in quoſdam laicos alienauerat. Reſcripſit *Alex.* Quòd ſi Eccleſia læſa ſit, eiuſque detrimentum manifeſtè appareat, vel etiam probari poſſit: quia Eccleſia fungitur iure minoris, & illæſa ſemper ſeruari debet, quæ taliter alienata ſunt, ad Eccleſiæ proprietatem redire debent, cum Eccleſiæ conditionem deteriorem facere Epiſcopo non licuerit: ita tamen quòd ſi emptores poſſeſſiones illas fecerint ſuis expenſis meliores, ſumptibus bona fide factis fraudari non debeant. Vnde ex hac Alex.III. deciſioue ſequentes aſſertiones communiter deducuntur. Nimirum, quòd Eccleſia læſa in contractu, de
63 cuius læſione manifeſtè apparet eſt reddenda in priſtino iure, & proprietate, quia habet priuilegium mino-
64 ris. Quòd Epiſcopus Eccleſiam deteriorem facere non poteſt. Et quod
65 denique laicis, & colonis ſumptus, & labores in rebus Eccleſiæ meliorandis bona fide factos reſtitui debent. Ità colligunt *Abb. antiq. Innoc. Zabarel. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Imola Anan. Bald. Anch. Panorm. Butr. Bero. Mantu. in Comment.* ad hunc *text.* cum alijs quos pleno calamo poſt *Anton. Auguſt. collect. 1. Decret. lib. 1. tit. 41. cap. 1.* refert hic *Barboſ. in collect. num. 1.* & patet ad literam ex verbis ipſius textus. ibi: *Noueritis &c.* & ibi: *cum Epiſcopo &c.* & ibi: *Prouidendum eſt tamen &c.* Hinc eſt
66 quòd vno ore concludunt cum Canoniſtis etiam Iuriſtæ. Eccleſiam læſam in contractu iure minoris reſtituendam eſſe. Ita etiam probat *textus in cap. auditis 3. hoc tit. in cap. cum cauſa 8. de re iudic. in cap. ad noſtram, de reb. Eccleſ. & in cap. 1. hoc eod. Tit. in 6.* vbi vid. diſtinctè notata infrà. Argumento quoque à minore deducto, cuius priuilegia in materia reſtitutionis, Eccleſiæ eſſe communia, ad literam probat noſter text. ibi: *Et Eccleſia iure minoris debeat ſemper illæſa ſeruari*, probatur in *l. 1. §. minorem, & §. verum l. ait Prætor, §. non ſolum l. pactis 28. §. ſi pecuniam l. ſi minor §. fin. cum l. ſeq. l. ſi tutor 48. l. ſi res 50. ff. de min.* quibus in totum conſonant iura relata *ſub rubr. ff. & C. de reſt. in integr. per tot.* Illuſtrant etiam concluſionem hanc, præter DD. quos plena manu refert *Barboſ. in Collect.* ad hunc *text. num. 4. & in Tract. iur. Eccleſ. lib. 2. cap. 3. nu. 183. Caniſius ad hunc text. Morl. in Empor. tit. 5. quæſt. 1. num. 22. Donell. lib. 21. comment. cap. 19. Hothom. conſ. 125. Matthæus in Collegio Pandect. diſp. 6. fol. 33. Velaſc. de priuileg. paup. tit. 3. q. 8. Gomez. lib. 2. var. cap. 14. num. 7. Fachin. lib. 10. controu. cap. 1. Laym. in ſum. lib. 3. tract. 4. cap. 11. num. 3. & 4. Gibalinus de negot. tom. 1. lib. 3. cap. 4. art. 3. §. 4.* eruditiſſimè more ſolito in ſuis Comment. *Fagnanus*, & de recenti itidem *in Comment. ad hunc text. Gonzal. n. 6.*

Et quidem quòad reſtitutionem Eccle-
67 ſiæ concedendam ſi de læſione manifeſtè appareat, clarè loquitur textus noſter ibi: *quod ſi Eccleſia læſa eſt; & manifeſtè appareat detrimentum ipſius.* Verbum autem *manifeſtè*, non ita intelligas, vt neceſſum ſit, quòd ocularis, & publica ſit læſio, ſed ſatis erit, ſi legitimè per teſtes, vel

aliter ſecundum ius probetur, vt com-
muniter docent. *Ioan. And. Hoſt. Butr.*
Card. & Abb. hic. Et eſt conſimilis
textus *in l. quod ſi minor.* 25. §. *non*
ſemper, ibi; *Manifeſtè ff. de minor.*
Quapropter ſi Eccleſia in integrum
68 reſtitui velit, non ſufficit, ſi ſe læſam
dicat, ſed læſionem quam dicit con-
cludenter probare debet, iuxtà *Me-*
noch. conſil. 114. *num.* 2. *& Rot. deciſ.*
in Lunen. Sarzan. Iuriſpatron. 18. *Maij*
coram Merlino.
Quòd etiam in reſtitutione in integrum
69 conſequenda Eccleſia habeat ius mi-
noris, clarè patet ex verbis *text.* ibi:
Et Eccleſia iure minoris debeat ſemper
illæſa ſeruari. Docent *Euerard. in*
cent. Legali, loco de minore ad Eccleſiam
Ricc. in prax. Eccl. deciſ. 103. *num.* 3.
in 1. *edit. & reſol.* 88. *in* 2. *edit.* cum
alijs, quos *hic num.* 4. refert *Barboſ.*
in Collect. Verum vt facilius huius
textus rationem attingam, quo mi-
nori Eccleſia æquiparatur, breuiter
ea ſub compendio repetere liceat,
quæ ſupra in *cap.* 1. 2. 3. 4. 5. *&* 6. di-
ſtinctè, & diſertè dixi, de priuilegio
reſtitutionis in integrum ex Edicto
Minorum; cuius cauſa eſt ætas; vnde
70 cum minorum conſilium imbecille,
fragile, infirmumque eſſe multiſque
captionibus expoſitum, omnibus ſa-
tis abundè conſtet. Prætor naturalem
æquitatem ſequutus ſuo edicto, de
quo *in l.* 1. *ff. de min.* beneficium re-
ſtitutionis minoribus læſis pollicetur.
Et vt benè notat *Matienzo Amaia lib.*
1. *obſeru. cap.* 9. Vi Edicti Prætorij, ſi
71 ex quocumque contractu minor læ-
ſus ſit, in integrum reſtitui debet,
adeò vt omnia in priſtinum ſtatum
reponantur, ſiue ſub Curatore, ſiue
ſine Curatore extiterit, vel eius au-
ctoritate, etiam Iudicis accedente
decreto contraxerit. *l. quod ſi minor.*
§. reſtitutio ff. de min. l. ſi curatorem
habens 3. *C. de in integr. reſt. l. ſiqui-*
dem 11. *C. de prædijs minor.* Sic ergò
cum reſtitutionis beneficium minori
competat, ſiue læſus ſit in contractu,
l. ait prætor 7. *ff. de minor. ſiue in ſen-*
72 *tentia l.* 1. 4. *& vult. C. ſi aduerſ. vſu-*
cap. & tot. Tit. C. ſi aduerſ. rem iud.
Siue in donatione, *l.* 1. *&* 2. *C. ſi ad-*
73 *uerſ. donat.* ſiue in diuiſione, vel
tranſactione *l.* 1. *&* 2. *C. ſi aduerſ. tran-*
74 *ſact.* Siue in ſolutione *l.* 1. *&* 2. *C. ſi*
aduerſ. ſolut. Siue in aditione, vel repu-
75 diatione hæreditatis. *l. quod ſi minor.*
76 24. *ff. de minor. l. ex contractu* 44. *ff.*
de re iudic. Pichardus de vulgari cap.
10. *Facius cent.* 3. *q.* 3. *Raguellius in*
l. fin. C. de repudian. Duaren. ad Tit.
ff. de adquirend. cap. 10. *Morla in em-*
por. tit. 5. *q.* 9. *Ioſeph. de Retes lib.* 1.
opuſcul. cap. 10. ſiuè cum aliquid ac-
77 quirere potuit omiſit *l. cum quidam*
§. ſi pupillo ff. de vſuris l. ait Prætor §.
hoc iure ff. de minor. Eccleſia verò ſine
78 contradictione iure minorum frua-
tur; tam attenta diſpoſitione huius
text. quàm *cap. auditis* 3. *hoc tit. &*
cap. 1. *hoc eodem tit. in* 6. vbi vide *not.*
Tradunt poſt *text. in l. Orphanotro-*
phos C. de Epiſc. & Cler. Menchaca
lib. 1. *vſufreq. cap.* 19. *Velaſc. de priuil.*
tom. 3. *q.* 8. Eodem modo reſtitutionis
79 remedium competit Eccleſiæ pro-
pter eius æquiparationem cum mino-
ri, vt optimè hic concludit *Gonzal.*
in Comment. num. 11. varijſque am-
pliationibus, & limitationibus illu-
ſtrant *Diaz. reg.* 219. *Euerard. in locis*
legalibus de minoribus ad Eccleſiam.
Hac itidem ratione reſtitutionis in inte-
80 grum beneficium competit Hoſpita-
libus, & omnibus pijs locis Epiſcopi
auctoritate erectis, ex æquiparatio-
ne nimirum eorum ad Eccleſiam, de
qua in *l. omnia C. de Epiſc. & Cler.*
Docent *Marant. ord. iud. part.* 6. *tit.*
de appellat. num. 85. *Tiraquel. de pia*
cauſ. priuil. 138. *Valaſc. conſult.* 105.
num. 44. *Garc. de benef. part.* 5. *cap.* 5.
num. 602. Nomine verò piorum lo-
corum veniunt Capellæ *Cabed. deciſ.*
81 *Luſit.* 52. *num.* 11. *p.* 3. Confratriæ
Gutier. canonic. q. lib. 1. *cap.* 35. *n.* 14.
Maſcard. de prob. concl. 869. *num.* 10.
Cabed. deciſ. Luſit. 51. *num.* 2. *part.* 1.
Reſpublica, Ciuitas, & Vniuerſitas
82 *l. Rempublicam C. ex quibus cauſis*
maiores l. Rempubl. C. de iur. Reip. lib.
11. *Balb. de præſcript.* 3. *p.* 5. *princip.*
q. 2. *num.* 5. *&* 6. diſertè docet *Gon-*
zalez. in Comment. ad hunc text. vbi
83 & contrarijs ſatisfacit *num.* 11. *per*
tot. Fiſcus *Ioan. Garc. de nobilit. gloſſ.*
3. §. 1. *num.* 18. *Peregrin. de iure fiſci*
lib. 6. *tit.* 2. *num.* 10. *Barboſ. in l. ſi mo-*
84 *ra num.* 61. *ff. ſolut. matrim.* Nec non
perſonæ miſerabiles. *Bald. conſ.* 465.
vol. 1.

vol. 1. quem refert, & ſequitur *Re-*
buff. ad leges Galliæ tr. de ſent. proui-
*ſion. art.*3. *gloſſ. vult. verſ.* 10. qui &
tractatu de priuileg. Scholar. hoc bene-
ficium ad literarum ſtudioſos exten-
85 dit, nam ſi res Scholaris in publica
Vniuerſitate cauſa ſtudij commoran-
tis præſcripta ſit, ei in integrum reſti-
tutio competit.

Patet ergò ex dictis qualiter Eccleſia,
in quocumque contractu ſe læſam
probet, in integrum reſtitui debeat.
Vnde ceſſat, quod apud claſſicos Re-
86 petentes, alioſque iuris Interpretes
valde controuerſum reperitur, qui
perpendentes verba huius text. ibi:
ſub modico cenſu, ipſum difficilem di-
cunt, quærentes de quo contractu
textus loquatur, & in qua alienatio-
nis ſpecie læſio interceſſerit. Cir-
ca quod quinque ſententias cum *Be-*
*roi. hic num.*4. *Mantua num.*23. refert
Abb. num. 5. Quarum prima eſt illo-
rum, qui putant textum loqui de
contractu emptionis, & venditionis.
Ita hic gloſſ. in verbo *ſub modico cen-*
ſu Pinel. in l. 2. *C. de reſcind. vendit.*
*part.*3. *cap.*1. *num.*21. accipientes ver-
ba text. ibi: *ſub modico cenſu* pro mo-
dica pecunia, ſed hæc interpetratio
ex ipſis verbis textus, *ſub modico cen-*
ſu, de leuitate conuincitur, ſi enim
quæſtio fuiſſet de re vendita, Papa
potius aſſereret, ſub modico prætio
rem fuiſſe diſtractam, & non vſus eſ-
ſet verbis, *ſub modico cenſu*, cum in
emptione ſoluatur prætium, & non
conſtituatur cenſus *l. pacta ff. de con-*
trah. empt. Quod & clarius patet ex
verbo *text.* ibi: *conceſſu*, quia in
vendirione res traditur, non conce-
ditur *l. traditionibus C. de pact.*

Secunda ſententia eſt illorum, qui tra-
dunt verba textus intelligenda de
87 contractu locationis, & conductio-
nis, hanc deducentes ex verb. text.
ibi: *coloni poſſeſſiones illas*. Sed & hæc
ſententia eſt etiam nullius momenti,
quia in contractu locationis, & ven-
ditionis dominium non transfertur.
l. cum manus 80. *ff. de contrahend. empt.*
l. item quæritur §. impleto ff. locati l.
non ſolet l. quæro §. inter locatorem ff.
eodem cap. fin. ne Prælati vices &c.
Textus verò ſupponit plenum domi-
88 nium ad laicos translatum fuiſſe, vt
euculariter patet ex verbis text. ibi:
ad ipſius conuenit ius, proprietatemque
redire. Verbum enim *redire* dominij
translationem præceſſiſſe ſupponit.

Tertia ſententia illorum eſt, qui docent
89 textum loqui de locatione ad lon-
gum tempus celebrata, qua domi-
nium transfertur *cap. ex literis de in-*
repatr. cap. 2. *de locato cap. dilecti, de*
decim. Vnde locatio ad longum tem-
pus alienatio dicitur *l.*1. *§. quod autem*
ff. de ſuperficiebus l. 1. *§. fin. ff. ſi ager*
vectigal. cap. nulli, cap. ad aures, cap.
ad audientiam, de reb. Eccleſ. Clem. 1.
eodem tit. Couar. lib. 2. *var. cap.* 16.
Valaſc. de iur. emphyt. q. 29. *num.* 12.
*Sarmiento lib.*3. *ſelect. cap.* 2. *num.* 36.
Sed vt rectè conſiderant *Beroi. & Abb.*
neque hæc ſententia placet, & refel-
litur ex verbis text. ibi: *ſub modico*
cenſu, quæ proprium & peculiarem
90 contractum ſignificant. His ergò &
alijs omiſſis, quæ circa diuerſam hu-
ius *text.* intelligentiam poſt *Abb.* hic
proponunt generaliter Canoniſtæ,
præſertim *Fagnan. in Comment.* ad
hunc *text. num.* 2. vbi verba textus
ſtrictè intelligenda dicit de locatione
91 ad longum tempus, & huic lecturæ
ſuffragari literam *textus* affirmat ibi:
ſub modico cenſu conceſſis nec non ibi:
coloni, aſſerens non refragari verba
textus, ius proprietatemque redire, quę
92 impulerunt gloſſ. in verb. *redire* ad
credendum, quod textus loquatur
de contractu alienationis, non verò
de contractu locationis, in qua pro-
prietas non transfertur; quia mo-
tiuum in ſimplici locatione procede-
ret, non in locatione perpetua, ſeu
ad longum tempus, in qua transfer-
tur dominium vtile, & ſeruari debent
ſolemnitates, quæ requiruntur in
alienatione rerum Eccleſiæ, vt in
cap. ad Audientiam de reb. Eccl. non
alien. & in Extrauag. Ambitioſæ eod.
tit. notat *Rot. in recent. part.* 6. *deciſ.*
14. *num.* 16. *&* 30. ſed *Fagn.* non be-
nè verba textus ibi: *ius, & proprie-*
tatem redire. examinauit prout fecit
gloſſ. penult. quam reprobat; Nam vt
ipſe ait, ſi per locationem ad longum
tempus ſolum vtile dominium tranſ-
fertur, Papa verò dicit, quòd poſ-
ſeſſiones alienatæ debent ad ius, &
proprietatem Eccleſiæ redire, iam

patet

patet *textum* loqui de alienatione,quę
per translationem pleni dominij con-
tigerat. Quare vt dixi his, & alijs
circa diuerſam huius *textus* intelli-
gentiam omiſſis, dico verba textus
propriè intelligenda eſſe de contra-
93 ctu cenſuali reſeruatiuo, de quo lo-
quitur in *cap. conſtitutus de relig. do-
mib.* qui cenſus propriè conſtituitur,
cum quis rem vnam, vel plures alteri
plenè concedit, ſuper ijſdem rebus
annua, vel menſtrua penſione dunta-
xat ſibi reſeruata, quæ ſpecies con-
94 tractus vtroque iure probata reperi-
tur in *d. cap. conſtitutus, & in l. vlt. ff.
de contrah. empt. & in l. vlt. C. de re-
rum permut.* quin & vetuſtiſſima eſſe
probatur ex *cap.47.Geneſis*, vbi refer-
tur, Ioſephum cũ Aegypto præeſſet,
ea lege agros incolis conceſſiſſe, vt
quintam fructuum partem Regi ſol-
uerent. De hac etiam ſpecie cenſus
plura tradunt *Couar. lib.3. var. cap.7.
Leotard. de vſur. q. 41. Gencius lib. 1.
de cenſibus Felicianus eodem tract. lib.
1. num. 9. & 17. Noguerol. alleg. 32.*
Quapropter cum per conſtitutionem
cenſus reſeruatiui dominium rerum
95 transferatur, ideò benè reſcripſit
Papa res Eccleſiæ ſub modico cenſu
conceſſas, ad ius & proprietatem
eiuſdem redire debere, vt docent plu-
res congeſti à *Barboſ. in Collect.* ad
hunc *text. ſub num.* 1. tradit *Auendan.
de cenſibus cap. 13. num.* 8. affirmat
*Gonzal. in Comment. ad hunc text.n.2.
Valaſc. de iur. emphyt. q. 32. num. 35.*
Et ita retinentur verba textus in ſua
proprietate, & ſequentibus conſo-
nant. Aliter iſta quæſtio redditur
fruſtanea, quia & ſi lecturæ huius
textus vt patet ex dictis variæ ſint, per
hoc tamen non variatur iuris effectus,
nam & ſi textus loquatur in caſu ſpe-
ciali contractus cenſus reſeruatiui,
attamen eius diſpoſitio verificatur in
quolibet alio contractu per Eccleſiam
celebrato, in quo ſe læſam probet per
96 teſtes, vel alia legitima documenta,
vt benè aduertit hic *Fagnan. num.* 7.
qui & notat *num.8. & ſeq.* quòd non
ſolum Eccleſia læſionem probare de-
bet, ſed & quòd læſio debet eſſe ma-
97 gna, ſeu enormis, & Eccleſia debet
infra tempora reſtitutionis ipſam pe-
tere, nec non Ordinarium iuris re-
dium habere non debet, quo fulciri,
& iuuari poſſit; de quibus dicam in
ſequent. Quare Eccleſia non tantum
98 aduerſus venditionem, & locationem
in integrum reſtitutionem petere po-
teſt, ſed etiam aduerſus quemlibet
alium contractum in quo enormiter
læſa ſit; vt communiter concludunt
Canoniſtæ, poſt *Abb. Io. de Anan.* &
alijs docet *Fagn. hic n.2. in fin.*

His ita præmiſſis multa non vulgari vti-
litate referta colligenda ſe offerunt
ex hoc *text.* Quorum primum notabi-
99 le eſt poſſeſſiones Eccleſiæ pro præ-
ſtatione annui cenſus locari poſſe, &
ſuper ipſis emphiteuticos, & cenſua-
les contractus iniri, debitis tamen
ſeruatis ſolemnitatibus. Ità colligi-
tur ex verbis huius *text.* ibi: *ſub mo-
dico cenſu conceſſis*, tradit poſt *Butr. &
Imol. Fagn. hic num.* 3. Aduerte ta-
men quod licet *Butry, & Imola* di-
ctum ſit in ſe verum; reſpectu emphi-
teuſis rerum Eccleſiaſticarum, quia
Eccleſia res ſuas in emphiteuſim con-
cedere poteſt, ad præſcriptum tamen
dictæ *Extrauag. Ambitioſæ, de reb.
Eccl. non alien.* Non tamen quòd de
100 contractu emphiteutico aliqui di-
cunt probatur hic, cum textus dicat
Eccleſiam læſam ex modicitate cen-
ſus in integrum eſſe reſtituendam:
quod verificari non poteſt de contra-
ctu emphiteutico, in quo ex illius
natura cenſus debet eſſe modicus; ſed
de contractu ſolum locationis, vel
altero conſimili, in quo penſio fru-
ctibus correſpondere debet. Et hæc
eſt differentia, quam inter contra-
ctum locationis, & emphiteuſis con-
ſtituunt. *Bald. in cap. litera num. 5.
de dilation. Barbat. in rubr. de locato
num.*8. & alij quos refert, & ſequitur
Rot. part. 3. recent. deciſ. 14. *num.* 8.
& 24.

Secundum notabile, quòd Eccleſia re-
101 ſtituitur aduerſus contractum, cu-
ius occaſione læſa fuit, ſi de læſione
manifeſtè appareat. Ità colligitur ex
verbis *textus* ad literam ibi: *quod ſi
Eccleſia læſa eſt, & manifeſtè apparet
detrimentum ipſius.* Satis autem ma-
102 nifeſta læſio dicitur ſi de illa per te-
ſtes, vel altera legitima documenta
conſtet, quia intereſſe ex contractu
proueniens per teſtes probari debet,

vt

vt notat *gloſſ. vlt. in cap. Dilecti, de*
for. compet. docet *Fagn. in Comment.*
ad noſtr. text. num. 6. & 7. & paſſim
Canoniſtæ, qui perpendentes ver-
bum illud *detrimentum*. Quæſtionem
103 excitant vtrum ad reſtitutionem
conſequendam neceſſum ſit probare
læſionem enormem. Et attenta de-
ciſione *gloſſ.* hic detrimentum debet
eſſe magnum nam pro modica cauſa
non datur reſtitutio, vnde dicendum
quòd ad reſtitutionem conſequen-
dam neceſſum ſit probare læſionem
enormem; prout ſimilis notat *gloſſ.* in
verbo *enorme in cap. ad noſtram, de*
reb. Eccl. non alien. & verbo læſa in
in cap. vlt. hoc tit. in 6. Et in hanc
opinionem deſcendunt *Xuar. alleg.*
21. num. 3. Couar. lib. 1. var. cap. 3. n.
10. Coſta in §. & quid ſi tantum part.
2. num. 76. Rebuff. tom. 2. ad leg. Gal-
liæ tract. de reſt. art. 1. gloſſ. 3. num. 11.
Sfort. de in integr. reſt. q. 4. num. 105:
Flamin. de reſignat. lib. 3. q. 7. nu. 27.
Fagnan. alios referens in *Comment.*
ad hunc text. nu. 8. Receptior tamen
104 ſententia eſt modicam læſionē ſuffi-
cere, ità *gloſſ. in l. 2. C. ſi aduerſ.*
vendit. Tiraq. in l. ſi vnquam verb.
omnia num. 15. Pinell. in l. 2. C. de re-
ſcind. vendit. p. 1. cap. 1. num. 26. Ma-
ſcard. de probat. concl. 1058. num. 5.
Valaſc. conſ. 112. num. 2. & de partit.
105 *cap. 39. num. 38.* Quin & quamlibet
iniuſtitiam etiam non notoriam ſuffi-
cere pro cauſa legitima reſtitutionis
in integrum dixit *Rota coram Seraph.*
deciſ. 251. num. 2. & deciſ. 351. num. 5.
p. 1. diuerſ. & deciſ. 381. num. 1. deciſ.
635. num. 4. p. 2. recent. in Reatina bo-
norum 10. Ianuar. 1625. coram Vbaldo
Romana reſtitutionis in integrum 20.
Maij 1624. coram Manzanedo Cæſ. de
Graſſ. deciſ. 10. num. 12. de iud. Eurat.
deciſ. 452. num. 6. vbi Ferentil. lit. A.
106 Et quòd ſufficiat ſi ſententia ex no-
uiter deductis iniuſta detegatur dixit
Rot. in Peruſina Societatis coram
Vbaldo.

Tertium notabilè eſt, quòd Prælatus
107 Eccleſiæ conditionem meliorem
facere poteſt non verò deteriorem,
vt ad literam patet ex verbis *text.* ibi:
Cum Epiſcopo eiuſdem Eccleſiæ conditio-
nem facere deteriorem non liceat. Et
conſimilem textum habemus in *cap. 2.*
de donationibus gloſſ. fin. in cap. vlt. 16.
q. 6. gloſſ. etiam final. in cap. 2. de præ-
ſcript. Hanc verò concluſionem, quòd
108 Prælatus non poſſit Eccleſiæ con-
ditionem deteriorem facere, ſed me-
liorem, intellige ſine controuerſia
procedere in rebus acquiſitis non ve-
rò acquirendis, vt tradit diſertè *Bar-*
boſ. de Offic. & pot. Epiſc. part. 3. alleg.
95. Sicut neque locum habet, vbi
negligente Prælato Eccleſia præſcrip-
109 tionem pateretur, latè *Cagnol. in l.*
non fraudantur ff. de regul. iur. Tiraq.
de iure mariti gloſſ. 7. nu. 76. cum ſeq.
Verum tamen eſt, quòd Eccleſia in
caſu contra ipſum Prælatum, vel eius
110 hæredes agere poſſet, iuxta text. in
l. quicquid C. arbitrium Tutelæ gloſſ.
in cap. quicunque 12. q. 4. Abb. Panorm. hic
num. 8. Beroi. num. 10. Couar. lib. 3.
var. cap. 2. num. 1. Rebuff. in compend.
alienat. num. 32.

Quartum notabile eſt, quòd Eccleſia,
111 vt dixi ſupra in principio, quòad
reſtitutionis beneficium iure minoris
fruitur. Ità colligitur ad literam ex
ipſo textu ibi: *Et Eccleſia iure mino-*
ris debeat ſemper illæſa ſeruari. Vndè
gloſſ. hic in verb. *Iure minoris* optimè
concludit. Sic & Eccleſia tantum
vſque ad quadriennium petit reſtitui
vbicumque læditur, à tempore læ-
ſionis computandum.

Nota quòd ſtante dictione *ſemper* puta-
112 runt aliqui reſtitutionem in inte-
grum quandocunque ab Eccleſia
peti poſſe, & ſic etiam elapſo qua-
driennio. Ità docebant *Alanus*, *Gu-*
lielmus Naſo, *& Goffred. hic*, *& in*
Summa huius Tit. §. ſit computatio, qui
verborum cortici inhærentes, expo-
nebant dictionem hanc *ſemper*, qua
Papa vſus eſt in hoc textu, ſcilicet
quocumque tempore. Verum malè
interpetrabantur quod aliàs verba
textus clarè exhibent; Cum enim
text. dicat quòd Eccleſia fruitur iure
minoris. ibi: *& Eccleſia iure minoris*.
Minori autem quadriennio elapſo be-
113 neficium reſtitutionis amplius non
competat *l. fin. C. de tempor. in integ.*
reſt. Dictio *ſemper* non eſt referenda
ad tempus, quaſi ſemper & omni
tempore, in perpetuum Eccleſiæ re-
ſtitutio competat, ſed potius eſt re-
ferenda ad cauſas, ità vt ſenſus ſit,
quòd

Digitized by Google

quod *ſemper* ideſt in omni cauſa, ſeu quotieſcumque Eccleſia læſa fuerit poteſt reſtitui intra quadriennium, quo elapſo nec ipſi minores beneficium reſtitutionis implorantes amplius audiuntur, niſi legitima cauſa ſubſit, vt patet ex latè deductis ſuprà *in cap. 1. & 2.* Et hæc eſt communis Iuriſtarum, & Canoniſtarum Sententia, quam ad literam exponit citata *gloſſ.* in verbo *Iure minoris* docent *Cardinal. & Abb.* hic ingenioſè aſſerentes, quod & ſi dictio *ſemper* referatur ad tempus, non perpetuum, ſed limitatum tempus importabit, quod
114 ad tollendas diſputationes explicatum, & expeditum fuit in *cap. 1. hoc Tit. in 6.* ad quem *text. vid. infr. not.* hoc etenim textu *Alani Guilielmi, & Goffredi ſententia reprobata*, approbata fuit opinio *Vincentij Bernardi, Ioannis Innoc. Hoſt. Abb. antiq.* Et ſancitum fuit Eccleſiam poſt quadrien-
115 nium non admitti ad petendam reſtitutionem contra contractum, vel ſententiam, niſi manifeſtæ fraudis commentum, vel alia rationabilis cauſa aliud ſuadeat. Vndè patet Eccleſiam reſtitui vſque ad quadriennium vtile à principio, quia ſolum incipit currere à die ſcientiæ per ea, quæ notantur infrà in *cap. 1. hoc tit. in 6. & Clem. 1. eod.* Docent *Anton. Gom. var. tom. 2. cap. 14. n. 7. Menoch. remed. 14. recuper. num. 115. & lib. 5. præſumpt. 71. num. 2. Surd. deciſ. 136. num. 3. Acoſta de priuileg. cred. regul. 1. ampl. 2. num. 92. Fagnan. hic num. 12. & 13.* Niſi tamen enormiſſimè læſam
116 fuiſſe conſtet, hoc enim caſu ſtante læſione enormiſſima etiam poſt quadriennium beneficium reſtitutionis Eccleſiæ impartitur, ità *gloſſ. in dicto cap. 1. hoc tit. in 6.* quam vti ſingularem extollit *Abb. num. 2. Gam. deciſ. 233. num. 2. Menoch. quæſt. frequent. cap. 71. num. 7. Flamin. de reſignat. lib. 3. q. 7. nu. 84. Gratian. diſcept. forenſ. cap. 148. num. 19.* & quo pacto conſideretur hæc læſio *Gonzal. ad reg. 8. Cancell. gloſſ. 21. num. 21. Vid. infra not. in Comment. ad d. cap. 1. hoc tit. in 6.* Et hoc modo intelligit *hunc textum, & cap. ad Aures de re reb. Eccleſ. Caſtillo lib. 3. controu. cap. 23.* quem refert, & ſequitur hic *Gonzal. in Comment. num. 4. in fin.*

Cæterum dictio *ſemper* perpetuitatem
117 importat ſecundum *Bald. in l. ab eo C. de fideicom. Pariſ. conſ. 90. nu. 42. conſ. 92. num. 43. lib. 2. Caual. deciſ. 34. num. 8.* Vide *Menoch. conſ. 143. n. 16. & Barboſ. de dict. vſufreq. dict. 361.*

Quintum notabile eſt, quòd alienata
118 per Eccleſiam in contractu alias legitimo, ſi Eccleſia læſa ſit, per in integrum reſtitutionem reuocantur. Ità colligitur ad literam ex ipſo textu ibi: *ad ipſius conuenit ius proprietatemque redire*. Hic excitatur, & examinanda ſe affert celebris illa quæſtio;
119 Verum in alienatione cum læſione celebrata competat contrahenti facultas offerendi, & ſupplendi partem prætij, circa quam læſio intercellit; an verò contractus per reſtitutionem omninò irritandus ſit. Et ad ſupplementum agi dumtaxat poſſe, & contrahenti ſupplendi prætij facultatem concedi, docuerunt *Abb. in cap. conſtitutus in fin. hoc tit. Gomez. lib. 2. var. cap. 14. num. 9. Bart. Bald. & Salic. in l. ſi quidem C. de præd. min.* Et hanc vti communem opinionem tuentur quamplures, quos refert *Pinell. in l. 2. C. de bon. matern. cap. 2. num. 21.* Pro quibus expendi poſſunt, quæ habentur in *l. 2. C. de reſcind. vendit. & in cap. cum dilecti 3. de empt. & vend.* vbi
120 ſancitur etiam in caſu læſionis vltra dimidiam non ad reſciſſionem contractus, ſed ad ſupplementum prætij agi poſſe. Faciunt etiam, quæ habentur in *l. ſi res 12. §. ſi mulier, & l. tare ſuccurſum ff. de iure dotium*, vbi mulieri minori læſę circa dotis æſti-
121 mationem non ad rem ipſam, ſed eius ſupplementum reſtitutio conceditur. Quin & hoc probat euidenter ratio deſumpta ex eſſentialibus ipſius reſtitutionis, quòd nimirum tantum
122 præſter reſtitutio, quantum læſio abſtulit, *l. quod ſi minor. §. vult. l. final. ff. de minor. l. ſed & ſi §. ſi feria ff. ex quib. cauſ. min.* Sed læſio prætij partem tantum abſtulit, ergo ad ſupplementum tantum partis prętij ablari reſtitutio competit. Contrariam Sententiam, quòd nempè per reſtitu-
123 tionem in integrum contractus omninò reſcindatur affirmant *Cinus in a. l. ſiquidem Albor. & Paul. Caſtr. in l.*

nen

non intereſt num. 4. *C. de his, quæ vi*
Pinell. vbi ſupra num. 21. *Fulgoſ. in l.*
ſi res 12. §. *ſi mulieri ff. de iur. dotium.*
Et pro hac ſententia facit noſter *text.*
ibi: *redire* facit etiam *l. quod ſi minor.*
§. *reſtitutio ff. de minor. l. patri* 27. §.
ſi pecuniam l. tutor 47. §. 1. *& l. penult. ff.*
eodem. Vbi indiſtinctè dicitur, quòd ſi
minoris læſio intercedat, aliena-
tio reſcinditur. Et hac opinione re-
tenta, pro qua vide *Couar. lib.* 1. *var.*
cap. 3. *num.* 11. *verſ. tertio, & latè*
Menoch. quæſt. freq. cap. 65. *per tot.* Re-
ſpondeo ad fundamenta contrariæ
ſententiæ. Non obſtare *text. in l.* 2.
C. de reſc. vend. cum loquatur de
124 maiore 25. annorum, agente re-
medio dictæ legis, quo caſu empto-
ris arbitrio relinquitur iuſtum præ-
tium ſupplere, vel rem emptam re-
ſtituere. Nec obſtare deducta ex *l. ſi*
res 12. §. *ſi mulier ff. de iur. dot.* qua
125 ſancitur, mulieri in dotis æſtima-
tione læſę ad ipſam dotis conſtitutio-
nem reſcindendam, reſtitutionem
non concedi; ſed marito electionem
competere, vtrum iuſtam æſtimatio-
nem, vel rem ipſam præſtare velit.
Nam vt benè huic legi ſatisfacit *Pi-*
nell. in dicta l. 2. *C. de reſc. vend. text.*
in d. l. ſi res, non loquitur de minore,
nec de eo, qui iure minoris vtitur,
& cum tempore ff. non eſſet co-
126 gnitum remedium *l.* 2. C. *de reſcin.*
vend. neque ante illud maioribus læ-
ſis in prætio etiam vltra dimidium,
concederetur reſtitutio *l. in cauſa*
127 §. *idem Pomponius ff. de minor. l. item*
ſi pretio §. *vlt. ff. locati,* ideò in ea
ſpecie marito reſtitutio concedi non
debebat, ſed ad prætij ſupplemen-
tum dari actio. Reſpondeo etiam,
quòd text. *in l. ſi res,* ſpecialiter pro-
cedit in cauſa dotis tam fauore vxo-
128 ris, quàm mariti, iuxtà *text. in l. ſi*
circumſcripta 6. C. *ſolut. matrim.* Nam
cum cauſa dotalis maxima æquitate
nitatur, in eo exuberantior bonæ fi-
dei ſinceritas, quàm in cæteris con-
129 tractibus requiritur: vndè eius fa-
uore multa contra iuris regulas, iure
introducta ſunt *l. eas obligationes ff. de*
capite minutis. Hanc rationem illu-
ſtrat *Cuiac. lib.* 22. *obſeru. cap.* 14. in
130 hoc etiam ſenſu accipienda ſunt
verba text. in *l. iure* 6. §. *vlt. ff. de iur.*
dot. ibi: *Quia bono, & æquo non con-*
ueniat. Et pluribus congeſtis docet
Arias de Meſa. lib. 3. *var. cap.* 19. *per*
tot. & acuta ratione confirmat *Gon-*
zal. in Comment. ad hunc text. nu. 13.
propè finem, proſequuntur *Oſuald. ad*
Donel. lib. 13. *cap.* 31. *litera* K. *Gibali-*
nus, de vſuris lib. 4. *cap.* 5. *art.* 14.
pag. 107.
Et nota, quòd ſi contractus eſſet nullus,
131 non eſſet locus reſtitutioni, quæ
vti remedium extraordinarium, ſo-
lum datur in ſubſidium, videlicet vbi
remedium ordinarium, ſeù altera
actio non competit *l. in cauſa la ſecon-*
da ff. de minor. vbi Bart. & alij cap.
vlt. & ibi gloſſ. de Offic. iudic. notant
hic poſt *gloſſ. in verbo redire Innoc.*
Ioan. And. & alij communiter, dixit
Rota in recent. p. 2. *deciſ.* 731. *num.* 2.
vbi propterea aduerſus ſententiam
132 nullã via ordinaria nullitatis agen-
dum eſſe reſcripſit, nec remedium
ſubſidiarium reſtitutionis in integrum
intentari poſſe. Ità etiam affirmat
Fagnan. hic num. 16. *&* 17. *notans*
num. 18. Hinc fieri Eccleſiam vltra
dimidiam iuſti prætij deceptam bene-
ficio reſtitutionis iuuari non poſſe,
cum experiri, & iuuari poſſit reme-
133 dio ordinario *l.* 2. *C. de reſc. vend.*
& cap. Cum dilecti, cap. cùm cauſam,
de empt. & vend. Puto tamen eſſe in
facultate Eccleſiæ, quodnam velit
ex remedijs ordinario, & ſubſidiario
intentare; non verò vtrumque ex-
periri.
Hinc & dubitandum occurrit coram
134 quo Iudice contractus reſciſſio-
nem, & in integrum reſtitutionem
Eccleſia petere poſſit, & quoniam
hanc quæſtionem diffusè exploratam
exhibui ſupra in *cap.* 9. ideò breuiter
dico, quòd *Abb. hic num.* 18. *& in cap.*
conſtitutus hoc tit. Socin. in cap. cum ſit
generale num. 13. *de for. compet. Man-*
tua ad hunc text. num. 42. *& Beroi. nu.*
162. *Morl. in empor. tit.* 5. *num.* 16.
Odd. de reſt. q. 32. *art.* 15. *Cald. in l.*
ſi curatorem, verbo implorando nu. 32.
C. de in integr. reſt. Roman. ſing. 112.
Gutier. canon. quæſt. lib. 1. *cap.* 34.
num. 10. vnâ voce ex hoc textu dedu-
cunt Eccleſiam læſam reſtitutionem
apud Iudicem Eccleſiaſticum petere
debere. Expendentes etiam ad con-

firmationem huius ſententiæ *text. in cap. ad noſtram, de reb. Eccleſ. & in cap. cum cauſa, de re iudic.* Sed meliotibus fulciri fundamentis contrariam
135 ſententiam docent *Marth de iuriſd. 2. p. cap. 30. per tot. Balb. in cap. ſit 8. de for. compet. num. 16. Couar. lib. 1. var. cap. 4. num. 2. Barboſ. in l. hæres abſens §. proinde num. 33. ff. de iudicijs, & in Collect. ad noſt text. num. 9. Parlad.* & alij relati à *Carleual. tom. 1. de iudic. diſp. 2. q. 4. num. 195.* aſſerentes Eccleſiam rei forum ſequi debere *cap. final. de Iud. in 6.* atque ideò coram laico Iudice, In integrum reſtitutionem petendam eſſe *l. 2. C. vbi, & apud quem.* Ad *textus* verò pro contraria ſententia relatos reſpondeo, qualiter primo loco ei non fa-
136 uet *text.* noſter cum loquatur, & procedat in Dictione, & terris Eccleſiæ, vti erat Aliphenſis Ciuitas; & hoc etiam modo intelligendus eſt *text. in cap. conſtitutus hoc tit.* de quo infra. Minus itidem facit *text. in cap. ad aures*; cum loquatur de reo feudatario Eccleſiæ, qui cum ratione feudi coram Eccleſiaſtico Iudice conueniendus eſſet. *cap. verum de for. compet.* in integrum quoque reſtitutio coram eo petenda erat. *Anſald. de iuriſd. p. 3. tit. vnico cap. 9.* In hac tamen quæſtione aliter diſtinguendum putat *Cyriac. contr. 380. num. 3. & 56.* quem refert hic *Gonzal. nu. 1. in fine*, huic vltimæ ſententiæ ſe ſubſcribens.

Sextum denique notabile eſt, quòd &
137 perpetuò ſignandum hic monet *Fagn. num. 19.* Contractu per reſtitutionem in integrum reſciſſo, emptorem de meliorationibus, & expenſis rectè agere, remque ipſam retinere poſſe donec ei de expenſis ſatisfactum ſit. Vndè aduertendum, quòd reſtituta Eccleſia, non ſolum ei, qui
138 cum illa contraxerat, exburſatum prætium reſtitui debet, quamuis de illo non fiat mentio in ſententia *l. vnic. C. de reputat. l. quod ſi §. reſtitutio ff. de minor.* reſoluunt *Gam. deciſ. Luſit. deciſ. 74. num. 2. Molin. de primog. lib. 4. cap. 9. nu. 43. Mench. quaſt. frequent. cap. 66.* Si tamen prætium in ipſius Eccleſiæ vtilitatem verſum ſit, quæ probatio non Eccleſiæ, prout
139 neque minori; ſed aduerſario incumbit *l. ſi ſine 33. §. interpoſito ff. de adminiſt. tut. Bart. in l. 1. C. ſi aduerſ. credit.* Sed etiam illud generale eſt, quòd ei reſtituantur expenſæ, & me-
140 liorationes bona fide factæ, vt ad literam colligitur ex verbis text. ibi: *Prouidendum eſt tamen, ne ſi fortè coloni poſſeſſiones illas, expenſis, ac labore ſuo reddiderint meliores, ſumptibus, quos bona fide fecerunt, debeant defraudari.* Et quidem cum Eccleſiæ poſ-
141 ſeſſiones reſtituendæ ſunt; de natura ipſius reſtitutionis fructus etiam reſtitui debeant *l. quod ſi minor §. reſtitutio ff. de minor Salgad. de protect. 4. p. cap. 9. 177. Mancin. Sac. iur. contr. contr. differ. 6. cap. 16. num. 11.* Fructus verò non cognoſcantur niſi de-
142 ductis expenſis *l. ſi à patre §. fructus ff. de petit. hæred.* In hoc etiam iudicio reſtitutionis in integrum ſumptus ſiuè impenſæ bona fide factæ reſtitui
143 debent *l. intra vtile §. fin. ff. de minor. l. in fundo 38. l. ſumptus 48. ff. de R. V. l. Iulianus 23. §. offerri ff. de act. empt.* notant *Pinell. in rubr. C. de bon. matern. 1. p. cap. 3. Caniſ. hic num. fin. Cald. in l. ſi curatorem, verbo per quod num. 8. C. de in integr. reſt.* Quapropter ille contra quem reſtitutio peti-
144 tur, donec debitor melioramenta, & expenſas ſoluat prædia empta retinere poteſt *d. l. intra vtile §. fin. ff. de minor.* Nec intereſt ſi meliorationes perierint, dummodò ſine facto poſſeſſoris contigerit *l. ſi neceſſaria 8. ff. de pignorat. l. ſed an vltrò §. 1. ff. de negot. geſt. Gloſſ. in cap. cum Apoſtolica §. pro futuram de his, quæ fiunt à Prælat.* dum modicæ non ſint *l. ſi ſeruos ff. de pignorat. l. properandum §. & ſiquidem C. de Iudicijs.*

Ad intelligentiam verò quando quis
145 poſſit repetere expenſas, & meliorationes in re aliena bona fide factas nota, quòd duo copulatiuè probare debet videlicet tantumdem fuiſſe inſumptum, & tantumdem fuiſſe melioratum. Vnde dicas, quòd ſi centum impenſa probentur, res autem in centum quinquaginta melior facta ſit, niſi centum impenſa refici debent; nam in centum impenſis, ſolum concurrunt propoſita requiſita tantum impenſum, & tantumdem melioratum.

tum. E conuersò autem ſi centum quinquaginta impenſa probentur, rem verò ſolum in centum meliorem factam conſtet, ſolum reficiuntur centum illa meliorata, quia quinquaginta in quibus impenſum, melioramenta excedit, licet verificetur requiſitum tantum impenſum, non verificatur alterum requiſitum tantumdem melioratum, quia pro ſumma illa nihil melioratum apparet: & hoc eſt quòd ſingulariter probat iſte *text.* dum propter meliorationes, mandat ſumptus reſtitui, vt benè hic *per Abb. nu.4. verſ. ſed dubium maius*, & eſt ex mente *Innoc. num. 1. verb. ſumptibus*, vbi dicit Colonùm repetere ſumptus, quos fecit vtiliter, ac neceſſariò: innuens per hoc repetitioni locum non eſſe, niſi vtilitati, ſeù meliorationi ſumptus æquiualeant, & vtilitas, ſeù melioratio ſumptibus; facit ad hoc *cap. ad noſtram, de reb. Eccl. non alien.* ibi: *Pro vtilitate ipſius monaſterij expendiſſe noſcitur*. Et apertius *in l. Paulus §. Domus ff. de pignor.* ibi: *ſumptus in executione erogatos, quatenus res prætioſior facta eſt, reciperent*, & in *l. Domos ff. de legat. 1.* vbi expenſæ repetuntur rei valore inſpecto, & ibi notant *Bart. & DD.* communiter. Et concluſionem, quòd ad hoc vt melioramentorum impenſæ debeantur hæc duo cumulatiuè articulari, & probari debeant, videlicet tantum inſumptum, & tantumdem melioratum, docent expreſsè *Bart. in l. in fundo num. 2. ff. de rei vend.* & alijs relat. *Neguſ. de pignor. in 4. memb. 5. part. in 4. concl. num. 11.* & dixit *Rot. in recent. part. 7. deciſ. 38. n. 15.*

Quoniam verò melioramentorum materia eſt quotidiana, & in foro continuis Curialium ſtrepitis agitata notandum propono, quòd cum prædicta altera theorica coincidit, quæ colligitur expreſsè ab ipſo textu in *d. l. in fundo verſ. & ſi plus ff. de rei vendic.* in repetitione videlicet, ſeù deductione expenſarum, aut melio-
146 ramentorum, id ſemper attendendum eſſe, quòd minus eſt, ſiuè ſit minus impenſum, ſiue melioratum. Vndè vt ibi ait *gloſſ. in verb. Plus pretio*, ſi impenſa ſunt decem, & meliorata quindecim, ſola decem repetuntur. Item ſi impenſa ſunt mille, & meliorata quinque centum, ſola quinque centum repetuntur, quòd & ibi communiter affirmant *Bart. n. 1. verſ. ſecundo oppono Alber. nu. 5. Fulgoſ. num. 3. Card. Alban. ad Bart. ibi num. 3. Iacob. de Arena in l. Domos ff. de leg. 1. vbi Bald. & Iaſon. num. 4. Paul. de Caſtr. conſ. 270. col. 3. circa remedium verſ. item quod dixi lib. 2. Abb. in cap. quod quibuſdam num. 9. de fideinſ. & in d. cap. ad noſtram 3. not. de reb. Eccl. non alien. Felin. in cap. cum cauſa num. 29. verbo ſumptus de Sent. & re iud. Burſat. conſ. 71. nu. 22. & 23. lib. 1.* vbi teſtatur de communi *Ioſeph. Ludouic. deciſ. 24. num. 7. Petra de Fideicom. q. 15.* vbi latè *à num. 261. vſque ad 274.* hanc etiam ſententiam ſequitur *Rota apud Seraph. deciſ. 890. num. 1.* vbi de communi, & inter *recent. part. 2. deciſ. 650. num. 2. part. 4. deciſ. 206. num. 2. part. 5. deciſ. 399. num. 47. & part. 6. deciſ. 116. n. 1. & 2.* vbi dicitur ſemper deberi, quòd minus eſt, ratione naturali dictante, vt id ſcilicet ſolum recuperetur, quòd verè impenſum fuit, & non repetatur id, quòd inutiliter fuit erogatum, & ex quo res non eſt facta melior, nec prætioſior.

Attentè tamen in hac materia conſidera, vtrum impendentis, & meliorantis bona fides acceſſerit. Solum etenim meliorationes, & ſumptus à
147 bonę fidei poſſeſſore repeti poſſunt, vt ad literam colligitur ex hoc text. ibi: *quos bona fide fecerunt*. Quapropter ſi quis neſciat fundum eſſe alienum, & ibi tamquam in ſuo bona fide ædificet, ſi Dominus ſoli ædificium petat, impenſum verò non ſoluat doli mali exceptione repelli poteſt *l. Adeò §. ex diuerſo ff. de acquir. rer. domin. §. certè inſt. de rer. diuiſ.*

Quòd & locum habet, vbi quis domum
148 refeciſſet, quam in certum euentum, ex cauſa nempè fideicommiſſi reſtituere tenetur, rei enim valore inſpecto ſumptus repetit *text. eſt in l. Domos ff. de leg. 1. vbi Bart. & DD. communiter*:

Hoc etiam rurſus procedit, vbi quis in
149 ſolo communi ædificaſſe, nam-

quamuis ædificium commune efficiatur, ædificans tamen ſumptus bona fide factos à conſocio repetit *l. ſi in area C. de rei vendic* cum multis concordantibus, de quibus *ibi gloſſ. vlt. conſuluit Corn. conſ. 222. num. 5. & 6. vol. 2.* In re autem communi bona fide ædificare cenſetur, ſi hoc communi nomine fecerit, ſciente, & patiente ſocio, qui ſibi imputari debet, ſi tacuit, & non prohibuit *l. Sabinus ff. communi diuidundo*, tradit *Bald. conſ. 478. lib. 2. Angel. conſ. 1. in princ.* Nota verò, quòd ſi frater maior am-
150 plum ædificium in re communi fecerit, ſumptus nulla re vrgente, ſed ſola voluptatis cauſa factos à fratre minore non repetit, eſt ſingularis *text. in l. ex duobus ff. de neg. geſt.* plenè tradit *Fagn. in Comment. ad cap. Ad noſtram, de reb. Eccl. non alien.*

In præfatis autem caſibus bonæ fidei
151 poſſeſſor ſumptus recuperare poteſt excipiendo ante ſententiam, poſt ſententiam verò Iudicis officium implorando, vt notat *Bald. conſ. 257. lib. 1.* Et donec ei melioramenta ſoluantur, qui meliorauit habet retentionem rei melioratæ *l. ſi in area in fin. ff. de condit. indeb. l. Paulus ff. de*
152 *dol. mal. except.* tradit *Neguſan. de pignor. ſupracit. nec non Capic. deciſ. 17. n. 7. Theſaur. quæſt. 672. n. 10.*

Cæterum quoad hoc punctum aduer-
153 tendum ſe exhibet, quòd aut meliotamenta non ſunt liquidata neque in genere, neque in ſpecie, & melioramentorum exceptio in caſu immiſſionem non impedit, & quamuis fuerint articulata ſuper illis nullum fundamentum fieri poteſt, vt paſſim reſcripſit *Rota* & in ſpecie *deciſ. 312. num. 5. part. 2. diuerſ. & deciſ. 610. nu. 3. part. 1. recent.* Et ratio eſt euidens, quia cum meliotamenta ſint quid fa-
154 cti, non ſufficit, quòd articulentur, ſed probanda ſunt ab eo, qui ſe illa bona fide feciſſe dicit *Pariſ. conſ. 33. num. 53. lib. 1. Rot. d. deciſ. 312. nu. 4.* Quinimò cum huiuſmodi exceptio altiorem requirat indaginem, non mirum ſi immiſſionem, ſeù ſententiæ
155 executionem non impediat, iuxta not. *in l. A Diuo Pio §. ſi ſuper ff. de re iud.* & habetur *in l. 4. §. condemnatum ff. eodem Gozadin. conſ. 100. n. 21. Benintend. deciſ. 77. num. 13. Rot. deciſ. 659. num. 1. & 2. part. 1. diuerſ.* hac eadem ratione multò minus retardare valet executionem mandati de manutenendo, vt cenſuit *Rot. deciſ. 604. in fin. part. 3. recent.* neque petens in caſu rem meliotatam, de
156 melioramentis cauere tenetur, aut de ſumptibus reficiendis quamuis ad omne dubium ſubmouendum cautionem dare poſſit, vt dixit *Rot. deciſ. 276. n. 4. part. 6. recent.*

Quòd ſi melioramenta in genere tantum probata fuiſſent, quia nimirum licet probatum ſit quantum impenſum, non tamen probatum eſt quantum
157 melioratum, vel è conuerſo; hoc caſu melioramentorum exceptio, vti illiquida immiſſionem non retardat, ſed bonæ fidei poſſeſſori cauetur, & ſuccurritur per cautionem de melioramentis reſtituendis facta liquidatione, vt patet ex diligenti huius articuli diſcuſſione penes *Put. deciſ. 471. lib. 2.* vbi de ſtilo teſtatur, quòd & colligitur ex *Rot. deciſ. 52. 54. 86. & 543. coram Caualerio, & in part. 7. recent. deciſ. 48. num. 16.* in quibus terminis intelligi debet *deciſ. 137. num. 3. p. 2. recent.* Idem poſt diſertam diſputationem concludit *Benintend. deciſ. 77.*

Nonnulli tamen claſſici Doctores,
158 etiam pro meliotamentis, de quibus in genere tantum conſtat, retentionem competere ſentiunt, quamuis actor de illis ſoluendis, vbi liquidata fuerint, fideiuſſionem, vel etiam cedulam banchariam offerret, inter quos gentilitius olim meus *Galeſi. ad form. oblig. Cameral. 4. part. q. 2. nu. 13. & ſeq.* vbi ita in Rotæ Auditorio determinatum fuiſſe teſtatur, per ea quæ tradit *Capic. deciſ. 17. nu. 7. Ruin. conſ. 84. col. fin. lib. 1.* quos ſequitur *Menoch. de recuper. poſſeſſ. remed. 15. num. 569.* Quibus tamen *Ruin. & Capic.* authoritatibus optimè reſpondet *Put. d. deciſ. 471.* Quare prima ſententia præſertim in Curia propter ſtilum Rotæ, qui facit ius, & vbi ſi reperiantur deciſiones contrariæ adeò vt conciliari nequeant ſtandum eſt vltimis, vt notat *Io: Franc. Panin. Rot. Auditor in Proœm. Extrauag. verſ. deciſiones Rotæ.* Seruatur in praxi.

Eui-

Euidenter itidem ex hoc textu à con-
159 trario ſenſu colligitur, quòd qui
mala fide meliorauit repetitionem
non habet. ibi: *quos bona fide fece-*
runt. Equidem ſi Legislatoris mens
non fuiſſet excludere conſtitutos in
mala fide, non dixiſſet quos bona fi-
de fecerunt, ſed quos fecerunt. Vn-
de nota quòd verba *textus* omnes
meliorationes non includunt, ſed ſo-
lum bona fide factas, de quibus de-
terminatè loquens, neceſſariò exclu-
dit, quòd mala fide melioratum pro-
batur. Sic igitur qui mala fide ædi-
ficat in alieno ſolo, ſumptus non re-
petit, & ædiſicatum cedit Domino
fundi *l. ſi quis ſciens C. de rei vendic.*
§. ex diuerſo Inſt. de rer. diuiſ. Hoc
etiam fit quòd rem fideicommiſſo
160 ſubiectam ſcienter emens, ſi in ea
faciat melioramenta ipſa non repetit
propter malam fidem *l. fin. §. fin. C.*
Commun. de legat. vbi omnes, & in
ſpecie *Paul. de Caſtr. in §. ſed & quia*
num. 10. Igneus in l. dudum num. 40.
C. de contrah. emptione Ioſeph. Ludo-
uic. deciſ. Peruſ. 24. num. 13. Neguſ.
de pignor. in 4. membr. 5. part. nu. 10.
Idemque iuris erit in eo, qui rem re-
161 tractui ſubiectam emit, ipſamque
meliorauit, vt ibi notat *Igneus*. Nec
non in ſimplici vſufructuario, qui
162 meliorationum, quas in re vſufru-
ctuata ſcienter fecit dominium non
acquirit, neque ſumptus repetit, vt
dixit *Rot. recent. p. 6. deciſ. 116. n. 6.*
Hæc tamen intelligas, vbi melioramen-
ta à malæ fidei poſſeſſore facta, eſſent
tantum vtilia; quòd ſi ſimul vtilia,
163 & neceſſaria etiam malæ fidei poſ-
ſeſſor illa repetere poſſet *l. Domum 6.*
C. de rei vind. Iaſ. in l. fin. §. 2. uot.
C. commun. de legat. Ludouic. d. deciſ.
24. num. 13. Menoch. de recuper. poſ-
ſeſſ. remed. 15. num. 537. vbi limitat
in fure *num. 538.*
Cæterum ad coronidem huius *text.* No-
164 ta quòd ſupra tradita de cenſu re-
ſeruatiuo lucem præbent textui in
cap. Conſtitutus 6. de Relig. dom. vbi
cum Epiſcopus Albanen. Eccleſias
omnes ſitas in diæceſi Albanen. ad
Monaſterium Cryptæ Ferratæ perti-
nentes ipſi Monaſterio, quòad domi-
nium vtile, & directum ſub annuo
cenſu tradidiſſet, & ab eius ſolutione
per aliquod tempus ceſſaſſet *Innoc.*
III. decurſas penſiones ſoluendas
iuſſit ex rationibus in eodem textu
deductis, de quibus diſertè loquar
in Commentarijs ad d. cap. Conſtitutus
Inter Pontifices Legislatores. Quòd
autem ad rem noſtram pertinet eſt,
quòd DD. communiter textum præ-
dictum de emphiteuſi loqui putant,
per verba eiuſdem textus ibi: *in em-*
phyteuſim ſub annua octo dennariorum
vſualium penſione. Quæ tamen com-
munis interpretatio admitti non po-
teſt; Tum quia ipſe textus docet do-
minium tam vtile, quam directum
165 in Monaſterium tranſlatum fuiſſe,
quòd repugnat naturæ contractus
emphyteutici. Tùm quoque, quia
ſi textus procederet, & loqueretur
de vera emphyteuſi propter ceſſatio-
nem ſolutionis penſionis per quadra-
166 ginta annos, vt ex ipſo textu colli-
gitur Monaſterium in commiſſum
incidiſſet *cap. fin. §. fin. de locat. cap.*
hoc iure §. qui rem 10. q. 1. Quapro-
pter communi interpretatione omiſſa
concludendum eſt *text. in d. cap. Con-*
ſtitutus, Non loqui de vera emphy-
teuſi, ſed de cenſu reſeruatiuo, in
quo de natura contractus plenum do-
minium transfertur, quòd ex verbis
167 textus ad literam colligitur. ibi:
vniuerſas Eccleſias ad veſtrum Mona-
ſterium pertinentes, in diœceſi eius ſi-
tas: & quicquid iuris tam in Monaſte-
rio veſtro, quam in eis habebat. Quòd-
que reſeruatio penſionis, de qua lo-
quitur iſte textus ſit cenſualis poſt
Auendanno de Cenſ. cap. 13. nu. 2. Va-
laſc. de iur. emph. q. 32. nu. 7. Couar.
lib. 3. var. cap. 7. num. 1. diſertè docet
Gonzalez. in Comment. ad d. cap. Con-
ſtitutus.
Quoniam verò de Inſigni Monaſterio
Cryptæ Ferratæ Ordinis S. Baſilij, in
Diæceſi Tuſculana ſito, ab Vrbe non
procul poſito ſermo incidit; Quòd
168 Monaſterium *Sanctus Nilus* à fun-
damentis erexit in loco ſibi à Grego-
rio Comite Tuſculano conceſſo; Vi-
tæque Sanctimonia illuſtrauit; vt di-
ſertè colligitur ex eius Vita, quæ
Græcè, Latinè, & Italicè extat. Et
in quo poſt eius obitum, qui conti-
git Anno Domini 1005. Sanctiſſimos
ſucceſſores habuit, vt cæteros Piiſſi-

mos

Digitized by Google

nos Monachos prætercam, eiuſdem Monaſterij Abbates. Non inutile arbitror, quædam recenſere, de eiuſdem Monaſterij Inſigni ſtatu, nec non de eius tranſitu in Commendam Cardinalitiam, vna cum ſerie Abbatum, tam Regularium, quàm S.R.E. Cardinalium, qui eidem Monaſterio præfuere.

In agro igitur Tuſculano, vetuſtiſſimum
169 reperitur Monaſterium Cryptę Ferratæ, de quo in *Py II. Comment. lib. 11. fol.* 310. præciſa hæc verba habentur. *Cripta ferrata vetus eſt Monaſterium in agro Tuſculano ſitum, Marianum, quòd Marinum appellamus Columnenſis familiæ Oppidum, inter & Lucullanum, quo in loco Ciceronis villam fuiſſe putant, & ibi quæſtiones Tuſculanas editas. Cænobium Monachi Græcanico ritu barbati colunt, diuinaſque laudes, & officia græcè canunt. Templum vetuſtum nobili opere conſtructum glorioſæ Virginis Reginæ Cælorum, cui dicatum eſt, effigiem pulcherrimam ſeruat in Tabula pictam Græcanicum Lucæ, vt perhibent, opus Euangeliſtæ, ad quam viſendam ſeptembrio menſe ſingulis annis frequentes concurrunt populi, quo tempore, & Nondinæ fiunt. Aquam Monachi more græco in feſto Pentecoſtes purificant, & in Eccleſiæ veſtibulo vaſe marmoreo clauſam toto conſeruant anno, febricitantibuſque concedunt, tamquam febris expultricem. Habitacula Monachorum, & Abbatis ſeorſum egregia ſunt, & hortiolerum pulcherrimi, & quæ cætera ſuperat fons frigidus, ac largiſſimus ante veſtibulum Eccleſiæ ſcaturiens ad omnes officinas deriuatur, & Piſcinam latè patentem implet. Huic Monaſterio præfuit Abbas calaber homo litigioſus, verum, qui multa per indicium recuperauit amiſſa: Romani hunc infeſtum habuere cum poſſeſſiones eorum vetuſtas perturbaret, & antiquas ſopitaſque dudum lites pergeret excitare: Pius eum in Siciliam tranſtulit, ibique fecit Archimandritam: Criptam Ferratam Beſſarioni Cardinali Nicæno commendauit, qui Monaſterium ipſum nouis, atque pulcherrimis ædificijs inſtaurare cæpit.* Quæ de Statu Monaſterij Griptæ Ferratæ in *Pÿ* II. *Comment.* traduntur hiſce noſtris temporibus ad vnguem verificantur. Cænobium etenim Monachi Græcanico, ſimulatque Latino ritu colunt, Templum Virgini Deiparæ ab initio dicatum, Virginis effigiem claudit, Lucæ opus Euangeliſtæ, in ipſa Deiparæ effigie cæleſtis quædam pulcritudo elucet, & tabula, in qua eſt picta nullā huc vſque edacis temporis iniuriam paſſa, intacta remanet. Septembrio itidem menſe in feſto Natiuitatis Deiparæ ad Criptam Ferratam frequentiſſimi accurrunt Populi, & fiunt Nundinæ. Monachi more græco, non in Feſto Pentecoſtes, prout legitur in *Comment. Py* II. Sed in Feſto Epiphaniæ aquam purificant, hac etenim die, qua Latini Adorationis Magorum memoriam recolunt; Græci Chriſti Baptiſmatis ſolemnia celebrant; purificatam diuinis orationibus, & per Crucis infuſionem aquam, marmoreo vaſe clauſam quot annis ſeruant, ad expellendam febrim antidotum mirabile. Vas autem marmoreum hodiè non in Eccleſiæ veſtibulo, ſed in Farneſiano Sacello, celeberrimis picturis ornato, Pictoris Egregij vulgò dicti il Dominichino, penicillo elaboratis, poſitum eſt; Perennes atque optimi fontes Monachorum habitacula, & horti olera ſuauia reddunt, quæ tamen hodie paupertatem potius redolent, quàm oſtentationem. Pius II. Criptæ Ferratæ Monaſterium, in Commendam Cardinalitiam erexit, & poſtquam ab eiuſdem Monaſterij fundatione triginta quatuor Abbates Monachi eidem præfuerunt *Sanctus videlicet Nilus*, qui diuina reuelatione Monaſterium à fundamentis erexit, *Sanctus Paulus, S. Cyrillus, S. Bartolomeus*, ſub quo Ioannes Papa XIX. anno Domini 1025. Monaſterij Eccleſiam conſecrauit, & Matri Dei ſemper Virgini dicauit, *Leontius, Arſenius, S. Lucas, Theodoſius,* Ionas, *Mannius, Nicolaus Conſtantinopolitanus, S. Nilus Roſſanenſis, Theodoricus, Nicolaus Roſſanenſis*, qui Aulam conſtruxit, & Templum renouauit anno 1141. *Conon*, qui in exilium pulſus fuit, *Meletius, Ignatius, qui abdicauit, Lucas expulſus, Ethichius expulſus, Ioannitius, Iſaac, Blaſius,* Hila-

Hilarion, ſub quo templum anno 1282. exaltatum fuit. *Blaſius Secundus*, *Alexius*, *Ianuarius*, *Pancratius*, *Nephon*, *ſeu Nimphus*, qui Anno 1324. Auenione obijt; *Antonius Angelus Corradi*, *Iacobus*, *Hieronymus*, *Ioſippus*, *ſeù Ioſeph*, *Franciſcus*, *Sabbuccius de Mellinis*, *Petrus Paſellanus Calaber*, quem Pius II. anno 1462. amouit; habere tandem cæpit Abbates Commendatarios S. R. E. Cardinales, quorum primus fuit *Beſſarion S.R.E. Cardinalis Nicænus*, qui Monaſterium ornauit, & auxit, ſacraque ſuppelectile ditauit, eiuſdemque Beſſarionis Argenteum Calicem ſingularis magnitudinis, quem præ manibus habui, in hanc vſque diem Monachi conſeruant. Secundus *Iulianus Cardinalis de Ruuere*, Iulius poſtea Secundus. Tertius *Pompeius Cardinalis Columna*, Quartus *Ioannes Maria Cardinalis de Monte*. Quintus *Alexander Cardinalis Farneſius*. Sextus *Odoardus* itidem *Cardinalis Farneſius*. Septimus denique interituræ nunquam gloriæ Princeps pijſſimus *Franciſcus Cardinalis Barberinus* Sacri Purpuratorum Senatus Decanus, S.R.E. Vicecancellarius, vir omnium ſanè virtutum concentu ornatus, Vitæ Sanctimonia, doctrinæ eminentia, & ſingulari in Pauperes miſericordia quaquauerſum præclariſſimus, qui bellorum motibus, nec non deplorabilis Italiæ exigentibus vexationibus in Galliam, & Hiſpaniam anno Iubilei 1625. Legatus à latere ab Vrbano S. M. VIII. miſſus, ea vbique ſuæ prudentiæ, liberalitatis, religionis pietatis, & humanitatis auſpicia reliquit, vt verus Principis Eccleſiaſtici Prothotypon appellari dignus fuerit, cæterum præſtantioribus ingenij monumentis proſequenda remitto; quot grauiſſimis curis,& ſollicitudinibus pro Romana Eccleſia totaqua tẽporali Eccleſiaſtica Ditione Franciſcus ex germano fratre Vrbani VIII. nepos meritiſſimus, inceſſanter diſtentus fuerit quem Sapientiſſimus Patruus, vti Nepotem integerrimum ad Vrbis, & Orbis Regimen Socium ſecum aſſumpſit. Quæ tamen inter *Pontifices Legiſlatores in Not. ad Vitam Vrbani VIII. & in Epitom. Hiſtorit.* iuxta Annos eiuſdem Sedis digeſto indicare, & quantum fas erit viuum exprimere non prætermittam. In hoc ſolum ex nunc inſiſtens, quòd & Franciſci Cardinalis Barberini varia pietatis argumenta Criptæ Ferratæ Monaſterium, quotidiè experitur: Princeps etenim eruditiſſimus venerandæ antiquitatis amator optimus, varia eiuſdem monumenta reſtituit, quòdque cæteris ſempiterna memoria dignum ſe præbet, eſt æneum, atque marmoreum Ornamentum, quo Aram Magnam Eccleſiæ pretioſis ornatam Statuis ad ſummæ pulcritudinis decorem redegit, vbi Admirabilis effigies Deiparæ Virginis à S. Luca Euangeliſta depicta aſſeruatur, nec non quamplurimorum Sanctorum eiuſdem Monaſterij Abbatum Corpora, & multorum SS. Martyrum Reliquiæ quieſcunt. Nec prætereundum puto qualiter à tempore, quo Monaſterium Criptæ Ferratæ Septem Cardinales Abbates Commendatarios numerat, ab Anno ſcilicet 1462. quo Pius II. *Beſſarioni Cardinali* ipſum commendauit, vſque ad præſentem Annum 1674. Romanæ Eccleſiæ viginti nouem Pontifices præfuere, incluſo Regnante Pontifice Clemente X. quem Deus diù conſeruare dignetur.

Pia denique Fidelium manu Monaſterium Criptæ Ferratæ opulento patrimonio ditatum fuiſſe, omnibus hiſtoricis compertum credo, nam & Caſtrum, quòd dicebatur Pauli, in Territorio Marini poſitum, de quo loquitur *cap. Conſtitutus, de relig. Dom.* cuius veſtigia ſemidi ruta Turris hodiè deſignat; annuum cenſum ipſi Monaſterio pendebat. Quæ verò ad Monachorum Sanctimoniam alendam,& pauperum ad ipſos accurrentium famem ſaturandam fidelium pietas erogauerat; Abbati Commendatario poſtea applicata fuere, adeò vt ipſi Monachi ex manu eiuſdem congrua alimenta reciperent. At cum querulæ, vt plurimum ſuper congrua Monachorum manutentione audirentur voces, hinc Gregorius XIII. ex bonis ad menſam præfati Monaſterij pertinentibus, peculiarem pinguem-

guemque Menſam Abbati Commendatario, & alteram Monachis conſtituit, vnde Abbas Commendatarius ſuper fructibus,& reditibus quibus aluntur Monachi, nullam partem, vel adminiſtrationem habet, prout Monachi nihil commune habent cum prouentibus prouenientibus ex Menſa Abbatis Commendatarij, qui in Territorio Criptæ ferratæ iuriſdictionem ſpiritualem,& temporalem exercet.

CAP. CVM VENISSENT II.

SVMMARIVM.

1 *Eccleſia procuratoris negligentia læſa in integrum reſtituitur.*
2 *Verba huius textus deſumpta fuerunt ex Decretali* Innoc. III.
3 Innoc. III. *Sedit Ann.* 18. *Menſ.* 6. *die* 9.
4 *Ioannes Lotharius ex Comitibus Signia ætatis annorum* 37. *Cæleſtini ſucceſſor eligitur, &* Innoc. III. *vocatur.*
5 Innoc. III. *fuit Canonicus S. Petri.*
6 *Referuntur, Libri ab* Innoc. III. *Typis editi.*
7 *Cæleſtinus* III. *Pontificatu ſe abdicare obtulit, ſi in eius locum* Innoc. III. *tunc Lotharium Card. Patres ſubrogarent.*
8 Innoc. III. *renitens Romanus Pontifex eligitur poſt obitum Cæleſt.*
9 Innoc. III. *electio viſibili ſigno Columbæ confirmatur.*
10 *Philippum Francorum Regem ob repudiatam legitimam Vxorem, & pellicem ſuperinductam Adulterio redarguit, ipſamque repudiare, & repudiatam recipere præcipit.*
Petrum Diaconum Cardinalem hac de cauſa Legatum in Gallias mittit, vt non parente Rege totum Regnum interdicto Eccleſiaſtico ſubigeret. ibidem num. 10.
Legatus Apoſtolicus totam terram Regis Francorum arctiſſimo interdicto concludit. ibidem num. 10.
Cum poſt interdictũ octo menſium Rex pellicem à ſuis amplexibus ſeparaſſet, & Reginam recepiſſet; interdicti Sententia relaxatur. ibid. n. 10.
11 *Ottoni IV. Germaniæ Regi coronam Imperij cum ſolita benedictione contulit.*
12 *Otto Imperator donationem Mathildis impugnat, Apuliam, & Calabriam vi, & armis ſubijcit.*
13 *Otto Imperator excommunicatur, & ab Imperio deponitur.*
14 *Fridericus* II. *Henrici VI. filius, e Sicilia euocatus ab* Innoc. III. *Imperator creatur.*
15 *Otto cum exercitu Friderico occurrens à ſuis derelictus in Saxoniam recedere compellitur.*
16 *Otto contra Francorum Regem in bellum profectus ab illo ſuperatur, & præ mentis dolore moritur.*
17 *Vt liberior conquærentibus pateret aditus* Innoc. III. *maiorem partem Oſtiariorum abiecit.*
18 *Senatori, & Tribunis Vrbis redditus, & conſuetudines à ſuis prædeceſſoribus impendi ſolitas denegauit.*
19 Innoc. III. *Romanos in eius bona irruentes excommunicat.*
20 *Lateranenſem Synodum* Innoc. III. *coegit.*
21 Innoc. III. *ſuas Literas Decretales in Iudicijs obſeruari iuſſit.*
22 Innoc. III. *opera, Liuonia Chriſti fidem amplectitur.*
23 Innoc. III. *diligentia, Albingenſes in Gallia hæretici partim fugantur, partim ad pœnitentiam recipiuntur.*
24 *Almarici hæretici oſſa exhumata Pariſijs comburuntur.*
25 *Vna die octoginta hæretici comburuntur apud Argentinam.*
26 Innoc. III. *Sedente S. Dominicus Ordinem Prædicatorum. Et S. Franciſcus ordinem minorum in Italia propagare cæperunt.*
27 Innoc. III. *Ordinem Hoſpitalariorum S. Spiritus in Gallia confirmauit, & priuilegijs auxit.*
28 Innoc. III. *Romæ proprijs ſumptibus Hoſpitale S. Spiritus erexit, largè dotauit, & priuilegijs ditauit.*
29 Innoc. III. *Eleemoſynarius diligenter inueſtigabat pauperes, præſertim nobiles, illoſque ſub veniebat, & quomodò.*
30 *Pueri Pauperes finita refectione permittebantur venire ante Menſam* Innoc. III. *& quæ remanſerant Victualia recipere.*
Singulis Sabbathis duodecim Pauperum pedes Innoc. III. *lauabat, eiſque refectionem cum duodecim nummis*

nummis donabat . ibidem num. 30.

31 *Portugalliæ Regem ob inceſtuoſas nupſias*, Innoc. III. *excommunicauit, & Regnum interdicto ſupponit.*

Idem Reges Legionenſem, & Caſtellæ ob inceſtuoſas nuptias excommunicatos declarat, & eis diſpenſationem denegat . ibidem num. 31.

32 *Rex Legionenſis inceſtuoſa copula diſſoluta ab excommunicatione abſoluitur.*

33 *Rex Nauarræ ſub pœna excommunicationis à fœdere inito cum Saracenis diſcedere cogitur.*

34 *Reges Caſtellæ, & Portugalliæ ſub comminatione excõmunicationis ictũ inter ſe fœdus conſeruare coguntur.*

35 *Regem Portugalliæ ad perſoluendum cenſum debitum Sedi Apoſtolicæ compellit.*

36 Innoc. III. *cum Romanus Pontifex ordinatus fuit erat ſolum Diaconus.*

37 Innoc. III. *in Feſto Cathedræ D. Petri in Antiochia Epiſcopus conſecratus fuit.*

38 *Vrbis Præfectum* Innoc. III. *primus omnium ad ligiam fidelitatem recepit.*

39 *Item ab alijs Baronibus circumquaque fidelitatis iuramentum exegit.*

40 *Item Eccleſiaſticæ poteſtati ſublatas prouincias reuocauit.*

41 Innoc. III. *cenſuris Eccleſiaſticis cuncta fœliciſſimè peregit.*

42 Innoc. III. *Peruſij, quò ad componendam pacem inter Piſanos, & Genuenſes, ſe contulerat Anno Domini* 1219. *obijt.*

43 *Cuntius Sabellus Romanus in locum* Innoc. III. *ſubrogatus Honorius* III. *vocatus fuit.*

44 *Labbeus iniuſtè cenſurat Binium, quòad omiſſas* Innoc. III. *literas Decretales, quæ alibi excuſſæ habentur, & vbi.*

45 *Sedente, & Præſidente* Innoc. III. *varia Concilia celebrata fuerunt.*

46 *Præſens textus eſt fragmentum Epiſtolæ Decretalis* Innoc. III.

47 *Exprimitur qualiter corrigenda ſit inſcriptio huius text.*

48 *Narratur factum vnde deciſio noſtri textus originem habuit.*

49 *Velabrum locus eſt iuxtà montem Auentinum propè Circum, & vnde dicatur exprimitur.*

50 *Nannatum eſt Ciuitas Galliæ vulgò Nantes dicta.*

51 *Procuratoris negligentia in iuribus Eccleſiæ exhibendis, non nocet Eccleſiæ.*

52 *Electio facta lite pendente, neque eſt confirmanda, neque infirmanda.*

53 *Eccleſia ob procuratoris negligentiam in eius iuribus exhibendis læſa in integrum reſtituitur.*

54 *Non eſt confirmanda electio lite pendente facta, neque infirmari debet ſi facta ſit ab eo, qui erat in pacifica poſſeſſione eligendi.*

55 *Lite pendente ſuper electione noua electio non admittitur.*

56 *Reijcitur Sententia Abb. & ſequac. ſuper electione facienda lite pendente.*

57 *Lite vertente ſuper poſſeſſione iuris eligendi, poſſeſſor eligere, vel præſentare poteſt, & litis exitu non expectato, ſtatim confirmatio fieri debet.*

58 *Pendente lite pacificus poſſeſſor non eſt ſua poſſeſſione priuandus.*

59 *Vertente lite ſuper quaſi poſſeſſione iuris eligendi, neutrum eligere poteſt, ſi vterque in quaſi poſſeſſione eligendi eſſe intendit, & electionis de facto factæ confirmatio protrahitur vſque ad litis exitum.*

60 *Vbi vnus tantum ex collitigantibus eſt in quaſi poſſeſſione iuris eligendi, ſtatim eligere poteſt.*

61 *Qui eſt in quaſi poſſeſſione iuris eligendi, lite pendente eligere poteſt.*

62 *Electio facta pendente quæſtione iuris, ſeu poſſeſſionis confirmari, vel infirmari non debet.*

63 *Sed confirmatio, vel infirmatio in caſu vſque ad litis exitum protrahitur.*

64 *Monachi per procuratorem, ſeù Syndicum in iudicio ſtare debent.*

65 *Capitulum Sede vacante iudicium inſtituere non poteſt, nec valet proceſſus factus contra Eccleſiam Sede Vacante.*

66 *Explicatur difficultas huius textus circa conſtitutionem Procuratoris à Capitulo Sede vacante factam.*

67 *Sede Apoſtolica vacante Cardinales Pontificiam poteſtatem non habent.*

Digitized by Google

68 *Exprimitur quomodò verba huius textus intelligi debeant.*

69 *Monachi Sede vacante procuratorem ad iudicia conſtituere non poſſunt.*

70 *Sita in Diœceſi Epiſcopo ſubiecta præſumuntur.*

71 *Clauſula ſi non omnes in reſcripto appoſita quid importet explicatur.*

72 *Penes Papam Eccleſiaſtica iuriſdictio, vti in ſua Sede reſidet.*

73 *Cauſa coniunctim commiſſa omnes delegati cauſæ cognitioni, vel executioni ſimul intereſſe debent.*

74 *Coniunctim delegati vnicam iuriſdictionem habent, & vnam repreſentant perſonam, & vnus ſine alio procedere non poteſt.*

75 *Cauſa diſiunctim commiſſa, quilibet ex delegatis ipſam cognoſcere poteſt, & inter ipſos eſt locus præuentioni.*

76 *Clauſula, quòd ſi non omnes, vel quòd ſi ambo &c. quid importet exprimitur.*

77 *Explicatur quid importent notæ A. A. V. S. E. V. quibus Veteres vtebantur.*

78 *Reſcripti forma eſt attentè ſeruanda.*

79 *Cauſa commiſſa cum clauſula, quòd ſi non omnes, quando ab vno ex delegatis cognoſci poſſit exprimitur.*

80 *Clauſula quòd ſi non omnes refertur tam ad impotentiam iuris, quàm facti.*

81 *Procurator ad agendum tantum conſtitutus non admittitur ad defendendum.*

82 *Electus ante confirmationem renunciare poteſt abſque auctoritate ſuperioris.*

83 *Negligentia procuratoris Domino nocet.*

CAP. CVM VENISSENT II. De in Integr. Reſtit.

Cuius Summarium ex ipſo textu deſumptum eſt.

REſtituitur Eccleſia læſa propter negligentiam procuratoris, qui
1 iura Eccleſiæ non produxit.

Commentaria cum notis Auctoris ad hanc Decretalem.

VErba huius textus deſumpta fuerunt ex *Innocentij* III. Decretali-
2 bus Epiſtolis, qui Sedi Apoſtolicæ
præfuit *Annis* 18. *Menſibus* 6. *diebus*
9. à die nimirum 8. *vel* 9. *Ianuarij*
3 *Anni* 1198. vſque ad diem 16. *Iulij*
Anni 1216. qua obijt Peruſij, Vacante imperio Orientali per obitum Henrici, & decertantibus de Occidentali inter ſe Ottone IV. exauctorato, & Friderico II. Romanorum, atque Siciliæ Rege. Eadem etenim die, qua *Cæleſtinus* obijt eius exequijs de more honorificè celebratis. Sacri Purpuratorum Senatus ſuffragijs, expulſis ſenioribus Cardinalibus mutuo concertantibus, nouo exemplo, ætate iunior annorum 37.
4 *Ioannes Lotharius* Traſimundi filius ex nobili genere Comitum Signię patria Anagninus Sanctorum Sergij, & Bacchi Diaconus Cardinalis, Romanus Pontifex *die* 8. *aut* 9. *Ianuarij* 1198. *creatus*, *& die* 15. *Februarij* eiuſdem anni prima Dominica Quadrageſima conſecratus. *Innocentius* III. dictus fuit. De cuius primordijs ex eius Vita exactiſſimè, & fideliſſimè deſcripta vſque ad eius Pontificatus *annum* 11. quam acceptam ex Auenionenſi Archiuio teſtatur *Spondan. Ann.* 1198. *num.* 3. in Vrbe primum, Pariſijs deinde, tandem Bononiæ Scholaſtica ſtudia publicè profitendo, Philoſophicis Theologicis, & vtriuſque Iuris interpretationibus inſudaſſe traditur, à Gregorio verò octauo in Subdiaconum ordinatum,
5 in Baſilica S. Petri Canonicum militaſſe, à *Clemente* poſtea III. integritatis acri cenſore Diaconum Cardinalem creatum fuiſſe tanta verò dignitate fulgentem Cardinalitium titulum verbo, exemplis, litteris, rebuſque pro Eccleſia fœliciter geſtis illuſtrauit, euulgatiſque doctiſſimis in lucem libris ſumma eruditione, &
6 pietate refertis. *De miſeria conditionis humanæ*, *de Officio Miſſæ*, *de Sacramento Baptiſmi*, *in Septem Pſalmos pænitentiales*, *& Sermonum*, *quos ad Cle-*

Digitized by Google

Clerum, & Populum in Sacra Lateran. Baſilica dixerat. Eam de ſe apud
7 omnes opinionem, & admirationem excitauit, vt & *Cæleſtinus* III. Romanus Pontifex ſummo Magiſtratu ſe abdicare obtulerit, ſi modò ſe ſuperſtite Patres Lotharium ſubrogarent, quo & vita functo, (vndè Typografi errore irrepſiſſe nota, quod legitur apud *Binnium*, altero die poſt obitum *Cæleſtini V. Innocentium* III. creatum fuiſſe, cum & inſpecto ordine, ac ſerie Romanorum Pontificum ab ipſo *Bin.* ponatur ſucceſſor *Cæleſtini* III.) ipſum præ cæteris morum honeſtate, & literarum ſcientia fulgen-
8 tem, licèt eiulantem, flentem, & renitentem, Romanum Pontificem mirabilis omnium conſenſus creauit, vt ex eiuſdem *Vita Actis* colligitur, quæ & teſtantur de futura *Innocentij* electione prænunciationes præceſſiſſe per quietem oſtenſas; nec non eius electionem viſibili ſigno confirmatam fuiſſe, cum videlicet, (*audiant legant, & confundantur heretici*) e
9 tribus Columbis in locum, vbi Cardinales congregati ſedebant volatum frequentantibus, quæ candidiſſima erat poſt *Innocentij* nominationem iuxta eius dexteram inſedit. Mox verò vt *Innocentius* Pontificatum nactus fuit, innata illa animi magnitudine, qua præſtabat ad maxima, ad magnorum præſertim vitia corrigenda omnem conatum adhibuit.
10 Vndè Philippum Francorum Regem cognomento Auguſtum de adulterio redarguit, vtque ſuperinductam Agnetem, Mariam vti pellicem repudiaret, repudiatam verò Gelbergam legitimam coniugem reciperet, præcepit, qua de cauſa Petrum Diaconum Cardinalem S. Mariæ in Via lata Legatum in Gallias miſit, cui iuſſit ſi Rex commonitus non pareret, totam eius terram interdicto Eccleſiaſtico ſubijceret, prout apud Viennam, vel vt rectius habent aliqui apud Diuionem coacto Concilio factum fuit, adeòut tota terra Regis Francorum arctiſſimo interdicto concluſa, mortuorum corpora vbilibet inſepulta ſeruarentur, vndè plebs vniuerſa clamabat. Rex verò nuntijs ad Papam miſſis cum ipſum nec minis, nec præcibus, nec promiſſis, vt interdictum relaxaret flectere potuiſſet, Reginam recepit, & ſuper inductam à ſuis amplexibus ſeparauit, quamuis vti prægnantem, & partui proximam à Regni finibus non excluſerit. Sententia verò interdicti, quod per octo menſes durauerat relaxata fuit, vt diffusè ex *Actis* narrat *Spondan.* & paſſim *Hiſtorici Ann.* 1198. Et extant de his plures eiuſdem Innocentij literę tum ad ipſum Regem, tum ad alios datæ *lib.* 1. *epiſt.* 4. 171. 346. & 347. *lib.* 2. *epiſt.* 186. Ottoni IV. Germaniæ Regi contra Philip-
11 pum Barbarroſſæ filium reclamanti, Imperij coronam cum ſolita benedictione contulit, & iuſtiſſima de cauſa viciſſim abſtulit. Nam cum donatio-
12 nem, qua Mathildis filia Rogerij Principis Siciliæ, Marchiam Apuliæ, Romanæ Eccleſiæ donauerat, vti inualidam citra conſenſum Imperij Principum factam poſt impetratam Imperij coronam Otto ſibi vindicaſſet, ac præterea etiam contra iuſiurandum paulò ante emiſſum, mandatis Apoſtolicis obedire contemnens, Apuliam, & Calabriam vi, & armis ſibi ſubijceret: Papa Sententiam pri-
13 mum excommunicationis, poſtea verò priuationis, & depoſitionis in eum ferens, Lifrido Moguntino Archiepiſcopo præcepiſſe tradit *B. Anton.* 3. *part. Chron. tit.* 19. & *Trithem in Chron. Hirſaug.* qualiter per totam Alemaniam Imperatorem excommunicatum, & ab Imperio depoſitum denunciaret, qua de re Otto Archiepiſcopum perſequens, cum neque de abſolutione petenda, neque de tranſactione ineunda quicquam curaret: Innocentius Papa Fridericum II. Henrici VI. filium ex Conſtantia, de conſilio Regis Fran-
15 ciæ, quorumdam etiam Germaniæ Principum voluntate, e Sicilia euocatum in Alemaniam miſit Imperij Principibus iubens, vt ipſum in Imperatorem ſuſciperent. Otto cum exercitu ſuo Friderico quidem occurrit; à ſuis verò derelictus loco cedere, & in Saxoniam recedere compulſus fuit, Fridericus autem in Prin-
15 cipum conuentu Aquiſgrani habito ab omnibus vti Rex ſuſceptus fuit.

Quiſſimò cum poſtea Otto vna cum
Rege Angliæ auunculo ſuo, & cum
Barbantiæ Duce, & Flandriç Comi-
te, contra Philippum Francorum
Regem, qui Friderico ſtudebat, in
16 bellum profectus fuiſſet, apud Tor-
nacum ſuperatus, & ab omnibus
deinde deſertus, præ mentis dolore,
animique mærore infirmatus, oppu-
gnatæ Romanæ Sedis, merita mulcta-
tus pœna, in extremis conſtitutus an-
guſtijs ex hac vita diſceſſit. Pontifi-
catus etiam ſui initio; vt tradit *Ro-
gerius*, qui ſub ipſo *Angl. hiſtoriam
ſcripſit*. Curiæ ſtatum *Innocentius* in
melius mutare volens, maiorem par-
17 tem ianitorum, & oſtiariorum Curiæ
abiecit, vt conquęrentes tam clerici,
quàm laici liberiores ad eum acceſſus
haberent. Quin & idem *Auctor* ſub-
dit, quòd eum poſt illius conſecra-
tionem Præfectus, Senatores, & Tri-
buni Vrbis cum cæteris Romanis,
redditus, & conſuetudines à præde-
ceſſoribus ſuis Romanis Pontificibus
impendi ſolitas ab eo exegiſſent, id
ſe nunquam facturum reſpondiſſe:
18 quòd ſi faceret contra Deum, & in
Romanę Eccleſię præiudicium face-
ret. Quare Romani in eius bona
irruentes, ea diripuerunt: Innocen-
19 tius verò ipſos excommunicauit; ſe-
cutuſque prædeceſſorum ſuorum ve-
ſtigia, ad deprauatos populi mores
corrigendos, hęreticos damnandos,
& ad Terram Sanctam recuperandam
20 Lateranenſem Synodum Oecume-
nicam XII. indixit eique inter 412.
Epiſcopos præſedit. Ad omnes Eu-
ropæ Reges, & Epiſcopos ſalubrium
conſiliorum literas ſcripſit, quas, vt
ait *Trithemius in Chron. Hirſ.* legi, &
21 in iudicijs obſeruari præcepit. In-
nocentij etiam opera Liuoniam Chri-
22 ſti fidem amplexam fuiſſe teſtatur
Blondus. Eius quoque mandato per
Simonem Comitem Montis Forten-
ſem, auxilio Germanorum fretum,
23 Albingenſes hæretici iam dudum
in Gallia exorti partim fugati; par-
tim verò per Sedis Apoſtolicæ lega-
tum ad pœnitentiam, & vnionem Ec-
cleſię recepti fuerunt. Et Almaricus
de viginti erroribus conuictus cum
24 ſuis ſectarijs poſt obitum exhumatus
Pariſijs combuſtus fuit. *Gag. lib. 6.*

Illorum verò hæreticorum, *qui Tri-
themio Auctore*, eſum carnium quo-
uis tempore etiam in Quadrageſima
licitum docebant; & fornicationem,
vti naturali inclinationi conuenien-
tem non eſſe prohibitam, vno die
25 octoginta apud Argentinam combu-
ſti fuerunt. Innocentij itidem tem-
pore Sanctus Dominicus Prædicato-
rum Ordinem: & S. Franciſcus Or-
26 dinem Minorum in Italia inſtituere,
& propagare cœperunt, hęreticorum
multos ad Chriſti fidem conuerten-
tes. Regularem etiam Ordinem Ho-
ſpitalariorum S. Spiritus, nuper au-
ctore Guidone mite cœptum erigi
apud Montempeſſulanum in Gallia
27 confirmauit, & priuilegijs auxit, vt
patet ex eius *epiſt. 96. & 98.* Vtque
ex eius *Actis* habetur, ad opus infir-
morum, & pauperum Romæ ſumpti-
bus proprijs Hoſpitale S. Spiritus
28 apud S. Mariam in Saxia erexit:
quod & multis ædificijs, poſſeſſioni-
bus, redditibus theſauris, ornamen-
tis, libris, & priuilegijs ditauit at-
que dotauit. Pauperibuſque abun-
de ſubueniens, faciebat, inquiunt
Acta, famelicos refici, nudos veſti-
ri, paupereulas virgines maritari,
pueros expoſitos enutriri: ſubuenie-
bat frequenter Monachis, & monia-
libus indigentibus, recluſis & eremi-
tis: domoſque religioſas viſitabat
multoties, & à debitis liberabat.
Circuibat, & inueſtigabat diligen-
ter eleemoſynarius eius pauperes,
29 ac debiles maximè nobiles; dabat-
que illis ſigilla, vt per eos, qui ipſa
referrent ſingulis hebdomadibus pe-
cuniam deſtinaret ad victum, exce-
ptis illis, qui quotidie recipiebant
aut cibos, aut nummos, aut veſtes.
Permittebatque etiam pauperculos
30 pueros ante menſam ſuam poſt fi-
nem refectionis venire, & de ijs quæ
coram eo remanſerant victualia ex-
hiberi. Ac denique Sabbatis facie-
bat mandatum, lauans, tergens,
& oſculans pedes duodecim paupe-
rum, & ſingulis duodecim nummos
donans, facienſque refectionem om-
nibus impendi. Hæc ibi: Et quòd
ſpectat ad Innocentij vigilantiam in
ipſis Regibus Apoſtolicis præceptis
non obtemperantibus puniendis, il-
lud

lud accidit memoria dignum, quòd
31 cum audiſſet Regem Legionenſem
ſibi filiam Regis Portugallię conſo-
brinam ſuam matrimonio copulaſſe;
ipſum Portugalliæ Regem, ipſoſque
inceſtuosè coniunctos excommunica-
uit, eorumque Regna interdicto ſup-
poſuit, vnde penitus reuocatum fuit
illegitime factum. Quoniam verò
idemmet Rex Legionenſis manum
ad deteriora extendens Caſtellæ Re-
gis conſobrini ſui filiam ſibi copulare
præſumpſiſſet Fratrem Rainerium vi-
rum ſcientia, & Religione vbique
venerandum in Hiſpaniam miſit, ſed
cum nihil apud eumdem profeciſſet
excommunicationis Sententia per-
culſit. Cumque ijdem Reges huiuſ-
modi matrimonij diſpenſationem per
Legatos Romam miſſos obtinere
non potuiſſent; Legionenſis tandem
32 ad Cor rediens, inceſtuoſam copu-
lam diſſoluit, & abſolutionem obti-
nuit. Hæc pluribus habent *Innoc.*
Acta, quibus conſentientes extant
literæ eiuſdem *Innoc.* ad ipſum Fra-
trem Rainerium. *Epiſt.* 93. *&* 94.
Nec non ad Archiepiſcopum Com-
poſtellanum *lib.* 2. *epiſt.* 72. & Epiſco-
pos ſub Regno Legionenſi conſtitu-
tos. Iiſdemque literis Rainerio prę-
cepit, vt Regem quoque Nauarræ
33 excommunicatione percelleret, ſi
aduerſus Chriſtianos cum Saracenis
fœdus iniret. Aliiſque *lib.* 1. *epiſt.*
249. vt cogeret Caſtellę, & Portu-
galliæ Reges, ſub excommunicatio-
34 nis comminatione ictum inter ſe fæ-
dus conſeruare. Ac denique eum-
dem Portugalliæ Regem ad debitum
35 Sedi Apoſtolicę cenſum perſoluen-
dum *lib.* 1. *epiſt.* 451. *&* 452. Nec ſi-
lentio prætereundum eſt, quòd cum
36 Innocentius tẽpore ſuæ creationis in
Summum Pontificem eſſet tantum-
modo Diaconus vſque ad Sabbatum
eius ordinatio in presbyterum dilata
fuit, qua die erant Quatuor Tempo-
ra IX. Cal. Martij, & ſequenti Do-
minica, qua Catholica Eccleſia cele-
brare conſueuit Feſtum Cathedræ
37 S. Petri in Antiochia cum multa
cordis compunctione, & lacrimarum
effuſione apud S. Petrum in Epiſco-
pum conſecratus fuit, & eadem die
ſolemniter coronatus, à S. Petri Baſi-
lica ingenti Populi lætitia ad Latera-
nenſe Palatium proceſſit. Poſtridie
verò Petrum Vrbis Præfectum ad
ligiam fidelitatem recepit, qui ad il-
38 lud vſque tempus fidelitatis iura-
mento Imperatori obligatus fuerat,
& ab eo honorem Præfecturæ rece-
perat. Ab aliis pariter Baronibus
39 circum quaque iuramentum fideli-
tatis exegit, atque recepit: & per
totum Eccleſię patrimonium miſſis
nuncijs fidelitatem ſibi ab omnibus
exhiberi fecit. Nihilque in ſui Ponti-
ficatus exordio antiquius habuit,
quam vt tyrannos Eccleſiæ domi-
40 nium occupantes procul abigeret,
& ſublatas Eccleſiaſticę poteſtati
prouincias reuocaret. Quod quam-
uis negotium per difficile videretur,
attamen quia manus Domini fuit
cum illo, primo ſui Pontificatus An-
no non armis, ſed cenſuris tantum-
modò Eccleſiaſticis cuncta fœliciſſi-
41 me peregit, vt in iiſdem ipſius Vitæ
Actis fuſæ narratur, & de his eius
extant literæ *lib.* 1. *epiſt.* 15. 23. 27.
38. 88. 403. Obijt verò *Innocentius*
III. Pontifex laudatiſſimus *Anno Do-*
42 *mini* 1216. *die* 16. *Iulij* Peruſij quò
vt pacem inter Piſanos, & Genuen-
ſes componeret ſe contulerat, pera-
ctis in Pontificatu vt dixi Ann. 18.
Menſ. 6. & dieb. 9. Eique biduo poſt
ſubrogatus fuit Cuntius Sabellus
43 Romanus, *Honorius* III. poſtea di-
ctus: Huius Pontificis infinitæ pro-
pemodum extant Decretales Epiſto-
læ, quas in ſuam collectionem non
contulit *Binius*, malè à Labbeo, qua-
ſi eas omiſerit in hac parte cenſura-
tus, quòd extent ſeparatim excuſſæ,
44 & plurimas item alias recitent *Roge-*
rius, *&* *Matthæus Pariſienſis*, *nec non*
Papirus Maſſonus; quin & ipſe *Bi-*
nius ex *Innocentij* Epiſtolis vnam no-
tat ad Archiepiſcopum, & Capitu-
lum Colonienſe datam, qua conceſ-
ſa antiquitus priuilegia confirmat.
Optimè verò admonet idem *Labbeus*
Innoc. III. Epiſtolarum libros, ad *an-*
nos 1198. 1199. *&* 1200. ſpectan-
tium, iam ab *Anno* 1543. libros duos
Romæ editos fuiſſe, & deindè cum
eius operibus Colonię *Anno* 1575.
apud Martinum Cholinum. *Anno*
etiam 1635. Toloſę prodijſſe *Inno-*

centij

centij III. Epiſtolarum libros quatuor hoc eſt regeſti. XIII. XIV. XV. & XVI. ex ms. codice bibliothecę collegij Fuxenſis à ſodalibus eiuſdem collegij deſcriptos, & à Franciſco Boſqueto Narbonenſi notis illuſtratos, qui & eiuſdem Papæ geſta licet pluribus lacunis hiantia adiecit. Quaſdam etiam ex ijs epiſtolis decerptas ſuiſque obſeruationibus ornatas iam ab *Anno* 1625. *Paulum de May.* Burgundici Senatus conſiliarium in 8. Diuione edidiſſe tradit idem *Labbeus*; qui & Tom.V. collectionis Duchesnianæ *Innocentij* III. quamplures ad Regem, & Galliæ Princeps Epiſtolas extare monet, cum eiuſdem Pontificis reſcriptis ſuper Albingenſium negotio, & Terræ Sanctæ liberatione de quibus omnibus Sacræ hiſtoriç curioſi ſcrutatores in Annalibus *Bzonij*, *Spondani*, *Raynaldi atque Vadingi* exactam notitiam adiue-
45 nient. Varia quoque Concilia *Innocentio* III. ſedente, & præſidente celebrata ex integro recitant *Bin. & Labb.* quorum cauſas, locus, & tempus diſtinctè, & accurate noto inter *Pontifices Legiſlatores*, *in Epitome Hiſtorico*, iuxtà ſeriem Annorum Sedis eiuſdem *Innocentij* III. digeſto; cuius Decretalium Epiſtolarum plura etiam fragmenta reperiuntur inter Decretales *Gregorij* IX. iuſſu ex Sacris Eccleſiæ Canonibus in quinque
46 libros digeſtas; inter quas ſub Rubrica de in integrum reſtitutione, clauditur noſter textus. Et quatenus ad eius inſcriptionem pertinet S Gregorij, & Sergij Abbatibus directam
47 fuiſſe deducitur; ſed legendum eſſet *S. Georgij*, prout *in prima collectione ſub hoc tit. cap.* 1. rectè legi, hic aduertit *Gonzal. in Comment.* Monaſterium enim *S. Georgij* eſt Ordinis D. Auguſtini in Gallia, de quo fratres Sarmathani *tom.* 4. *Gallia Chriſt.* 447. Similiter quoque Monaſterium S. Sergij eſt Ordinis D. Benedicti in Diœceſi Andegauenſi, de quo plura adducunt ijdem fratres *dicto tom.* 4. *fol.* 820. Quatenus autem ſpectat ad ipſum textum, in eius exordio exponit Papa recurſum ad Sedem Apoſtolicam habitum per electum, & Monachos Rothon, quòd Monaſterium eſſe Ordinis D. Benedicti in diœceſi Venetenſi ſatis euidenter demonſtrat *Gonzal. in Comment. ad cap. Dilectus, de Off. Ordin.* Vertente etenim lite
48 ſuper ipſius Monaſterij ſubiectione inter Monachos eiuſdem ex vna, & Venetenſem Epiſcopum ex altera; Monaſterium illud ad ſe pertinere, vti in diœceſi poſitum Epiſcopo aſſerente, & conſequenter Abbatis electionem eo inſcio factam irritandam eſſe, controuerſia verò, de partium conſenſu coram Nannatenſi Epiſcopo, vti Iudice delegato agitaretur, quamuis Monachi aſſererent Monaſterium illud ad ius, & proprietatem Romanæ Eccleſiæ pertinere, ex priuilegijs Gregorij, Leonis, & Clementis; quia tamen coram præfato Nannaten Epiſcopo, & deputatis Coniudicibus allegata priuilegia non ediderunt: Epiſcopo Venetenſi, & non Veterenſi, vt legitur *in* 3. *collect.* qui à Venetorum ciuitate ſuam denominationem ſumit, Vennes vulgò dicta poſita in Armorica ſub Metropoli Turonenſi, cuius meminerunt *Plinius lib.* 4. *cap.* 18. *Strabo lib.* 4. *Cæſar lib.* 3. *cap.* 2. & eius Præſulum ſeriem tradit, *Chenu in Chron. Gall.* Monaſterium parere ipſi Iudices pronunciarunt. Quapropter Monachi ad *Innoc.* III. appellarunt, coram ipſo proponentes eorum Monaſterium ad Apoſtolicam Sedem immediatè pertinere, ex priuilegijs allegatis, quorum cognitio ſolo Romano Pontifici reſeruata erat; quæ pars reperitur *in cap. Cum veniſſent de Iudicijs.* Innocentius autem cauſam commiſit Cardinali G. Diacono tituli S. Georgij ad Velum Aureum, prout etiam legitur *in* 3. *collect.* ſed malè; legendum enim eſſet, *ad Velabrum*, in cu-
49 ius nominis etymologia interpretes minimè conſentiunt licèt non diſſentiant, quòad locum. *Velabrum* locus eſt Romæ, iuxtà montem Auentinum propè Circum. *Plutarchus in Romulo*, *Bulengerus de Circo cap.* 2. *pag.* 93. ità dictum putat, quòd cum paludinoſus locus eſſet, volentes in Auentinum tranſire, ferebantur cymba, ſtipemque ductori ſoluebant; & quoniam pecunia, quæ nautis ſoluitur velatura vocatur, hinc velabri

nomen

Google

nomen ſortitus fuit. *F. vero Petrus Martyr in rebus mirab. Roma. Velabrum* locum eſſe exiſtimat, in quo obtendebantur vela, ſub quibus oleum, & ſimilia vendebantur; ideòque à velis extenſis velabrum dictum fuiſſe, iuxtà illud *Plauti*. *Quaſi in Velabro olearij*. Quæ expoſitio magis veritati, & rationi conſonat. Cum igitur S. Georgij Eccleſia iuxta hunc locum poſita reperiretur, Cardinalis Titularis eiuſdem, dicebatur S. Georgij ad Velabrum, cui Cardinali per Papam cauſæ cognitione commiſſa, ipſe partibus auditis eidem cauſam retulit, coram quo prædicta priuilegia edentibus Monachis, quę coram Iudicibus delegatis nimirum Epiſcopo Naten vt referunt verba textus, vbi legendum credo *Nannaten*: Nannetum ſiquidem eſt
50 Galliæ Ciuitas, vulgò *Nantes* dicta, ad Oſtia Ligeris, & eius Collegis, Abbatibus videlicet Mallenſis, & de Granot, quorum Monaſteria ſunt Ordinis D. Benedicti in diæceſi Nannetenſi, vt colligitur ex tom. 4. Galliæ Chriſt. culpa procuratoris omiſſa fuerant. Papa his cognitis Monachos ad audientiam reſtituit, & electioni ſuperſedendum decreuit; Abbatibus verò S. Georgij, & Sergij reſcripſit, vt in huius cauſæ cognitione procederent. Demum Epiſcopus Venetenſis, & Monachi, in Nannatenſem, & Brioeenſem Epiſcopos compromiſſum fecerunt, qui Monaſterium à diæceſana lege exemptum pronunciarunt; Et *Nicolaus V.* in Bulla edita *die* 22. *Iulij Anno* 1450. Rothonenſe Monaſterium Romano Pontifici immediatè parere, prædeceſſorum ſuorum decreta confirmando, declarauit, vt poſt *Renatum Chopinum lib.* 2. *Sacra politia tit.* 7. *nu.* 23. notat *Gonzal. in Comment.* ad hunc text. *num.* 1. *in fin.*

Ex hoc verò textu DD. communiter aſ-
51 ſerunt nullum Eccleſiæ præiudicium inferri ex procuratoris negligentia, in exhibendis iuribus, & inſtrumentis Eccleſiæ. Aſſerunt etiam, quòd
52 ſi lite pendente fiat electio, electionem ità factam neque infirmandam, neque confirmandam eſſe. Colligunt *Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. And. Imol. Anan. Hoſt. Butr. Bald. Anch. Panorm. Henric.* & alij, quos referunt *Anton. Aug. collect.* 3. *Decret. lib.* 1. *tit.* 24. *cap.* 1. *Barboſ. hic in Collect. num.* 1. Vndè patet qualiter iſte textus duas habet partes; Quòad primam partem attinet, ex hac *Innocentij* III. deciſione ſequens communiter aſſertio deducitur. Quòd
53 ſcilicet Eccleſia læſa ob negligentiam procuratoris in exhibendis eius iuribus, & inſtrumentis in integrum reſtitui debet, ità colligitur ad literam ex verbis textus ibi: *Ne ipſius negligentia in damnum tam noſtrum, quam Monaſterij redundaret, ad audientiam reſtituimus*.

Quòad ſecundam verò partem itidem
54 notabilis concluſio deducitur. Quòd nimirum lite pendente ſuper quæſtione principali iuris eligendi, electio confirmari non debet, quæ ipſa lite pendente, facta dignoſcitur, prout neque infirmanda erit, ſi ſit facta ab eo qui erat in quieta poſſeſſione eligendi licèt fiat ei controuèrſia. Ità colligitur ad literam ex verbis textus ibi: *Electionem autem à Monachis concorditer factam, pendente controuerſia, ex qua pendet, nec confirmandam duximus, nec etiam infirmandam.* Notat hic *gloſſ.* vltima in verbo. *Electionem*. Sed lite pendente ſuper ele-
55 ne nouam electionem admittendam non eſſe, expreſſum habemus *in cap. ex literis, de iure patron.* Quapropter dicendum non ſolum electionem, de qua agitur in hoc textu, non fuiſſe confirmandam, ſed ſtatim infirmandam, atque caſſandam. Et hac difficultate oppreſſi *Abb. & Innoc. in d. cap. ex literis. Roch. de Curte. de Iur patr. verbo competens alicui nu.* 42. *& in cap. quoniam num.* 47. *vbi Beroius de Iur. patr. Gloſſ. penult. in cap. hac quippe* 3. *q.* 6. pendente lite electionem fieri poſſe exiſtimarunt, dum-
56 modò eius confirmatio poſt litis euentum conferatur. Quæ quidem ſententia quantum à veritate diſtet patet ex *gloſſ.* citata in verb. *electionem*, docet *Gonzal. in Comment. ad d. cap. ex literis*, vndè pluribus omiſſis, quæ in hac parte habet præcitata *gloſſ.* in verb. *electionem*, vbi obijcit, & ſoluit, ſolutioni opponit, & opi-

nionem

nionem ponit, cui ſignat contrarium,
& ibi remittit, demum perfectius recitat opinionem *Io.* cui coaptat hoc
cap. Dico, quòd aut lis vertitur ſuper proprietate iuris eligendi, aut
ſuper quaſi poſſeſſione eiuſdem iuris.
Si lis ſit ſuper proprietate iuris eli-
57 gendi poſſeſſor eligere aut præſentare poteſt; & iuxta hunc ſenſum accipienda ſunt verba *text. in cap. querelam, de elect. in cap. eum olim de cauſ. poſſeſſ. in cap. 2. Vt lite pend.* Et ſtatim confirmatio fieri debet, litis exitu non expectato *Præpoſ. in dict. cap. hac quippe. Dec. in d. cap. ex literis num.* 54. *Lambertin. de Iur. patr. part.* 2. *q.* 3 *art.* 9. *num.* 3. Quia lite pen-
58 dente pacificus poſſeſſor, poſſeſſionis ſuæ commodo non eſt priuandus. *cap.* 1. *vt lit. pend.* Commodum verò huius quaſi poſſeſſionis eſt electio, quæ igitur lite adhuc pendente fieri, & confirmari poteſt.

Sin verò ſuper quaſi poſſeſſione iuris
59 eligendi lis agitetur, ita diſtinguendum erit; vel vterque ex collitigantibus intendit eſſe in quaſi poſſeſſione eligendi; & hoc cauſu neutri ad electionē deuenire eſt permiſſum, ne lite pendente aliquid innouetur. *cap.* 1. *Vt lit. pend.* & in his terminis procedit *text. in d. cap. ex literis*. Quòd ſi de facto alter illorum ad electio-
60 nem veniat, vſque ad litis exitum confirmatio electionis protrahi debet. Aut vnus tantum quaſi poſſeſſionem eligendi habet, & hoc caſu ſtatim eligere poteſt, cum ſuo iure vtatur *Gloſſ. in d. cap.* 1. *Vt lit. pend.* Et hoc eſt, quòd dicit *Gloſſ. fin. ad hunc text. in verb. electionem*, vbi ex eo quod Monachi erant in quaſi poſſeſſione alium eligendi, dicit, quòd lite pendente priuari non debent, argum. *cap. nonne* 8. *q.* 4. *& cap. volumus* 16. *q.* 4. Et quamuis electio, vti poſt inhibitionem facta caſſanda videretur ex iuribus ibi per ipſam allegatis attamen concludit electionem non infirmandam; ſed neque confirmandam, vt ad literam probat *text.* ibi: *nec confirmandam duximus, nec etiam infirmandam.* Non infir-
61 mandam inqnam, quia cum Monachi eſſent in quaſi poſſeſſione eligendi Prælatum, etiam lite pendente ipſum eligere poterant, in hoc iure ſuo vtentes. Non confirmandam, donec cognoſcatur, ad quos ius eligendi verè pertineat; quare differri
62 confirmatio debet in litis exitum. Et regula ſit, quòd quando pendet quæſtio iuris, ſeù poſſeſſionis, electio confirmari, vel infirmari non debet. Vndè nota claſſicum errorem in his, qui putant, electionem factam lite pendente non eſſe infirmandam, nec confirmandam, at clauſis
63 oculis tollerandam, per verba huius text. ibi: *nec confirmandam duximus, nec etiam infirmandam.* Non enim hoc dicit ſimpliciter *text.* ſed infirmationem, vel confirmationem protrahendam vult; donec cognoſcatur, ad quem ius eligendi pertineat; ideſt vſque ad exitum litis. Vt benè explicat *dicta gloſſ. fin.* in verbo *Electionem*.

Cæterum ex verbis huius *text.* multa notanda ſe offerunt quorum primum eſt, quòd Monachi, non per ſe, ſed per procuratorem, ſeù per ſyndicum
64 in iudicio ſtare debent, quod & communiter probant. *Canoniſtæ in cap. unic. de Syndico*, vbi *Gonzal. in ſuis Comment.* Et ad literam colligitur ex verbis huius *text.* ibi: *vt Synditum, vel procuratorem eligerent, qui in cauſis Monaſterij conſulti ageret, & vtiliter reſponderet.* Cum tamen Capitulum Sede vacante iudicium inſti-
65 tuere non poſſit, nec proceſſus contra Eccleſiam Sede vacante factus valeat, vtporè quæ legitimo defenſore caret, vt patet ex *text. in cap. ult. Ne Sede vacant.* Illud in præſenti difficile eſt, quomodò in hoc textu Monachi Sede vacante per mortem Abbatis, poſſint procuratorem, vel Syndicum ad iudicia conſtituere, contra *text. in d. cap. ult.* & ſine auctoritate Prælati, à qua eius conſtitutio pendet *cap. cauſam quæ* 9. *de Iudic.* ibi: *Fratres Monaſterij cum auctoritate, & aſſenſu Epiſcopi ſui ingrediantur negotium.* Quàm difficultatem agnoſcens *Gloſſ.* hic in verbo *Procuratorem* aſſerit, in præſenti agi de cauſa electionis Prælati, quæ tractari licitè non poteſt niſi Sede vacante: & cum dubitaretur de iure eligendi Prælatum, differri non po-

terat,

terat, & prius diſcutienda erat quàm de Prælato Eccleſiæ prouideretur. *cap. cum dilectus 6. de conſuetud. vbi gloſſ.* 1. Quapropter cum *text.* in præſenti loquatur de ſpeciali negotio, & cauſa electionis; procuratoris conſtitutio, quæ alias ſine Prælati auctoritate nulla eſſet, à Monachis Sede vacante facta ſuſtinetur, *Gloſſ. ſequitur Panorm. hic num.* 11. *Butr. num.*34. aliiſque relatis *Barboſ. nu.*1. *verſ. qui in cauſis Gonzal. num.*5. *verbo Syndicum. Felin. in cap. edoceri n.*7. *de reſcript.*

Ex his tamen non videtur ſublata diffi-
66 cultas, cum ex verbis huius *textus* ſatis expreſsè pateat, procuratorem non ſolum ad cauſam electionis conſtitui, verum & ad alias ipſius Monaſterii, ibi: *qui in cauſis Monaſterij conſultè ageret.*

Hoc autem argumentum ſoluere nituntur Canoniſtæ aſſerentes verba *textus* cauſas dumtaxat comprehendere; quæ circa ipſum electionis negotium contingere poſſunt, & quæ tanquam acceſſoriæ ad negotium principale electionis, per procuratorem à Monachis conſtitutum agitari valent, *argum. cap. de prudentia. De donat. inter vir. & vxor.* Sic itidem quamuis Apoſtolica Sede vacante
67 Pontificalis poteſtas penes S. R. E. Cardinales non maneat, ea tamen omnia facere poſſunt, quæ Romani Pontificis canonicam electionem reſpiciunt. *Clem. Ne Romani, de elect.*

Poſſe etiam verba textus intelligi, de
68 cauſis, quæ mouentur ſuper bonis, ad ſolum Capitulum diſtinctè ſpectantibus, argum. *cap. edoceri de reſcript.* reſoluunt *Abb. & communis in cap. vltim. Ne ſede vacant.* In hac verò materia, quòad cauſas, quæ moueri poſſunt ſuper rebus ſpectantibus ad ipſum Monaſterium, & in quibus per ſe agere, neque procuratorem conſtituere poteſt. Vide *Vant. de nullit. tit. ex defectu habilitatis nu.* 47. *Mencha. vſufrequentium lib.* 1. *cap.*16. Et concludo cum *Gonzal. in Comment. hic num.*5. *in fin.* quòd cum Prælati electio propriè ad Monaſterium pertineat *cap.* 1 *cap. ſacroſancta de electione*; ideò ſuper negotio electionis Syndicum, ſeu procuratorem conſtituere valet, hoc idem confirmat *Barboſ. in Collect. ad hunc text. num.*1. *verſ. Poteſt*, propè medium, vbi etiam examinat, quæſtionem quòad bona communia inter Prælatum, & Capitulum.

Hæc ſunt, quæ ad explicationem huius textus, & ad tollendam contrarietatem cum *cap. vlt. Ne Sede vacant. & cap. cauſam de Iudic. ex Abb.* & cæteris Canoniſtis colligere potui; quæ tamen difficultatem in omnibus non ſuperant, quinimò aliqualem oppoſitionem important, quamuis realiter attenta diſpoſitione huius textus, omnis oppoſitionis vmbra ſublata remaneat.

Dico igitur quod *Textus in dicto cap. vl-*
69 *timo, & cap. cauſam.* Procuratorem ad iudicia Monachis Sede vacante propria auctoritate conſtituere vetat. Hoc autem non repugnat Conſtitutioni, de qua præſens textus loquitur cum Monachi propria auctoritate Syndicum, vel procuratorem non conſtituerint, ſed Apoſtolica auctoritate præcipientibus Iudicibus Delegatis ad procuratoris electionem venerint; vt colligitur ad literam ex ipſo textu ibi: *Sed Iudices auctoritate Apoſtolica Monachis iniunxerunt, vt Syndicum, vel procuratorem eligerent, qui in cauſis Monaſterij conſultè ageret, & vtiliter reſponderet.* Doctrinam hanc quam pro conciliatione huius *textus cum cap. vltim. Ne Sede vacant. & cum cap. cauſam quæ de Iudic.* ex ventre ipſius textus deduco, à Canoniſtis nullibi tactam, vel penetratam inueni; eius verò quanta ſit vis, patet ex ſolutione obiectionum, quibus ſupra deducta non in totum ſatisfacere videbantur. Nam cum Syndicus, vel Procurator in caſu huius textus, deputatus, & conſtitutus appareat, non Monachorum arbitrio ſed Delegatorum Iudicum præcepto, qui hoc eis Apoſtolica auctoritate iniunxerunt; ceſſant quæſtiones. An Monachi Sede vacante procuratorem conſtituere poſſint. Et an procurator in terminis huius *text.* eſſet conſtitutus ad ſolam cauſam electionis, vel ad omnes cauſas Monaſterij, cum quòd Apoſtolica auctoritate factum eſt, maiori non indigeat

E appto-

approbatione, nec melioris conditionis conſiderari poſſit procurator Prælati auctoritate approbatus, ab eo, qui ex iniunctione Iudicum, eius electionem Apoſtolica auctoritate præcipientium, à Capitulo, ſeu à Monachis electus reperitur, vt patet in terminis huius *text.* ibi: *ſed indices &c.*

Secundum notabile eſt, quòd cum Mo-
70 naſterium Rothon ſitum eſſet in diœceſi Veneten, hinc rectè arguebatur Epiſcopo diœceſano ſubiectum eſſe. *cap. omnes 16. q.7.* Hanc autem generalem regulam, quòd ſita in Diœceſi diœceſano Epiſcopo ſubiecta præſumantur varijs Eccleſiæ canonibus congeſtis illuſtrant *Boſquet. in not. ad Innoc. III. lib. 1. epiſt. 7. Sauarus in Not. ad Sidon. lib. 4. epiſt. 15. Creſpetius in Sum. verbo omnes Baſilicæ. Balboa in cap. 1. q. 1. de for. compet.*

Tertium notabile eſt, quomodò cum
71 literæ commiſſionis ad Nannaten Epiſcopum, & eius collegas, Abbates nimirum Mallenſem, & de Granot, directæ fuiſſent; duo tantum illorum ad Monaſterium acceſſerint; quàm difficultatem exponit hic *gloſſ.* in verbo *Duo eorum*, dicens: tertiò eis committente vices ſuas, vel ſe excuſante, alias nihil feciſſent. *cap. prudentiam, cap. cum cauſa, cap. cauſa matrimonij, de Officio deleg.* Quòd & marginalis nota eiuſdem *gloſſ.* intelligendum vult, vbi in reſcripto erat clauſula, *ſi non omnes*, per iura hic allegata à Io: Andr.

At cum hæc materia Commiſſionum, &
72 delegationum ſit frequentiſſima opportunum arbitror, quædam breuiter tangere, quæ hanc ipſam reſpiciunt. Dico igitur, quòd Summus Pontifex penes quem Eccleſiaſtica iuriſdictio, vti in ſua Sede omninò reſidet *cap. decreto 11. cap. qui ſcis 2. q. 6. cap. multis 3. q. 6. Gonzal. ad reg. Cancell. §. 1. proemiali*, cauſam, vel cauſas, vni, vel pluribus Iudicibus delegare ſolet, vt patet *toto Tit. de offic. deleg.* frequenter autem duobus, aut tribus Iudicibus cauſam committit, vt ità veritas melius cognoſci poſſit *cap. prudentiam 2. verſ. illa de off. deleg. cap. de quibus 20. diſt.* facit text. *in l. vlt. C. de Fideiuſſ.*

Hæc verò commiſſio facta pluribus Iudicibus aliquando coniunctim, aliquando ſeparatim ſonat: ſi coniunctim cauſa committatur, quòd dignoſcitur, ſi in litteris commiſſionis
73 adſit coniunctiua, &, vel, etiam, iuriſdictio ſimul competit, & omnes delegati cauſæ cognitioni, vel executioni ſimul intereſſe debent, quia licet quilibet eorum in ſolidum iuriſdictionem habeat, attenta natura ipſius iuriſdictionis, quæ eſt res incorporalis, & indiuidua. *Imol. d. cap. prudentiam num. 14. Gratian. diſcept. cap. 396.* Alter tamen ex eis ſolus ipſam exercere non poteſt, neque vno defuncto, vel abſente, reliqui ad cauſæ cognitionem procedere poſſunt *l. duo 39. ff. de re iudic. l. ſicut 20. ff. de recept. facit cap. ſi duo 6. de procur. in 6.* Docet *Moneta de Commut. cap. 8. num. 135.* Vnicam ſiquidem coniunctim delegati, iuriſdictionem habent, & vnam perſonam,
74 à qua illam obtinent repreſentant. *cap. Paſtoralis, hoc tit.* Quapropter neuter ſine alio in cauſæ cognitione procedere poteſt. *cap. cauſam 16. cap. cum cauſa 21. de offic. deleg.* Si verò disiunctim cauſa commiſſa ap-
75 pareat, veluti vt duo, vel vnus eorum de cauſa cognoſcat, penes quemlibet ex delegatis facultas cauſam cognoſcendi reſidet, & cum eis in ſolidum competat, inter ipſos præuentioni locus erit, nec non alter re integra cauſæ cognitioni ſe immiſcere poteſt, niſi qui cognoſcere cæpit, infirmitate, vel altera conſimili cauſa, cognitionem proſequi impediatur.

Hæc autem procedunt niſi literis com-
76 miſſionis, adiecta ſit clauſula, *Quod ſi non omnes*, vel, *Quod ſi ambo intereſſe non poſſint, duo vel alter eorum procedat.* Quæ clauſula in Apoſtolicis delegationibus frequenter apponitur, vt patet ex *cap. ſciſcitatus 13. de reſcriptis cap. prudentiam cap. licet duo, de officio deleg. cap. ex tenore 35. de Teſtibus cap. Raynald. de teſtament. cap. 3. de empt. & vend.* alijſque iuribus infrà citandis. Cum qua clauſula maximam affinitatem habet, quæ præſentibus notis A. A. V. S. E. V.
77 apud Veteres ſignificabatur, ab eruditis ità expoſitus videlicet. *Ambo*

alterne

alterue ſi eis videbitur. Reperitur ve-
rò hæc clauſula apud *Ciceronem in
Anton. Philipp. 9. alias* 8. ibi: *Vtique
C. Panſa, A. Hircius Coſſ. alter, um-
boue, ſi eis videbitur, Quæſtoribus Vr-
bis imperent*. Apud *Iulium Frontinum
lib. 2. de Aqueductu*. ibi: *E. Hellius
Q. Fabius Coſſ. ambo, alterue, ſi vide-
bitur, adhibitis Prætoribus, qui ærario
præſunt*. Habetur etiam apud *Aulum
Gellium lib. 1. noctium cap.* 12. ibi: *Cu-
ius parentes alter, ambòue ſeruitutem
ſeruierunt*. Et facit text. *in l. 4. §. ſi
quis C. de Aduoc. diuerſ.* notat *Veget.
lib. 3. de re militari cap. 1.* Pluraue ad-
ducunt *Briſſonius, de formul. lib. 3.
Guilielm. Forner. lib. 1. ſelect. cap. 7.
Ridulphus Forner. lib. 3. quotid. cap 3.*
Nam hac commiſſioni clauſula adie-
cta, quamuis vnus ſine alio, ad cau-
ſæ cognitionem procedere, vel ipſam
terminare non poſſit, quia exerci-
tium iuriſdictionis, quàm habent in
ſolidum, ita eſt apud omnes, vt non
ſit penes ſingulos; imò ſi vnus ſine
altero procederet, mandatæ iuriſdi-
ctionis terminos excederet, vndè
ſententia corrueret, cum forma re-
78 ſcripti, ſit attentè ſeruanda *d. cap.
prudentiam, cap. ſuper eo 15. cap. cum
contingat 36. cap. venerabilis 37. de
offic. deleg.* Attamen ſi vnus ex eis ob
iuris, vel facti impotentiam, in cau-
79 ſæ cognitione procedere, & ſenten-
tiam proferre nequeat, hoc caſu ſi de
impedimento liquidò conſtet, vir-
tute huius clauſulæ, alter in cauſa
procedere, & illam terminare po-
teſt *d. cap. prudentiam, cap. licet 30.
cap. plures de off. deleg.* & in his ter-
minis accipienda ſunt verba *text. in
cap. 2. de eo qui mittitur in poſſeſſ.* Per
impotentiam enim vnius, alterius iu-
riſdictio non expirat, imò cum ex di-
cta clauſula conditionalis ſit, purifi-
catur *d. cap. vno 42. Barboſ. de clauſ.
clauſula* 125. Et quòd clauſula prædi-
cata quòd ſi omnes; vel ſi ambo in-
80 tereſſe non poſſint, duo, alterue eo-
rum procedat; tam ad iuris, quàm
facti impotentiam referri debeat.
Probant verba *text. in cap. pruden-
tiam 21. §. adijcimus, cap. cum ſuper
23. cap. inſinuante 25. iuncta Gloſſ.
verbo. Iniquo cap. quoniam 14. vbi
Gloſſ. verbo. Proſpexit cap. ſuper quæ-
ſtionem 27. §. ſi verò duo, cap. licet 30.
cap. coram 34. cap. vno 41. de offic. de-
leg. cap. dilecto 40. de teſtibus cap. cum
dilectis 3. de empt. & vend. cap. Ray-
nald. de Teſtam. cap. ſi duo de Procu-
rat. in 6. cap. ſi contra vnum 4. cap.
cum plures 8. de offic. deleg. in 6. cap.
final. de teſtam. in 6. cap. vt commiſ-
ſum, de hæret. in 6.* Pontificijs iuri-
bus, Ciuilia conſonant præſertim *in
l. duo 39. ff. de re iudic. l. Pedius §. 1.
l. item ſi vnus 17. l. ſi intres cum ſe-
quenti. l. non diſtinguemus 32. §. cum
in pluribus ff. de recept. arbitr. l 2. C.
quando prouocare*. Et vltra repeten-
tes, quos pleno calamo refert *Bar-
boſ. in cap. ſciſcitatus de reſcriptis*. Et
clauſula 125. hanc materiam reſpi-
cientia illuſtrant *Petrus Gregorius,
Caniſius, Vranius, & Gonzalez. ad
dict. cap. ſciſcitatus*. Idem *Petr. Greg.
lib. 1. de reſcript. cap. 2. & lib. 5. partit.
tit. 5. cap. 5. Moneta de commut. cap. 8.
num. 136. Guillielmus Fornerius lib. 1.
ſelect. cap. 7. & Rodulphus Fernerius
lib. 3. rerum quotid. cap. 3. Hermannus
Vulterius de iudicijs lib. 2. cap. 7. n. 404.*
Quartum notabile deſumitur ex verbis
81 textus ibi: *qui in cauſis Monaſterij
conſultè ageret, & vtiliter reſponderet.*
Vndè collige, quòd cum Monachi
ad iudicium vocarentur vti rei, ſi ad
agendum tantum procuratorem con-
ſtituiſſent, non admitteretur ad de-
fendendum, vt opportunè notat
Gonzal. hic ſub num. 5. diffusè probat
*in Comment. ad cap. conſtitutis, de pro-
curat.*

Quintum notabile eſt, quòd electus ad
82 aliquod beneficium, vel alteram di-
gnitatem Eccleſiaſticam, ante con-
firmationem, abſque ſuperioris au-
ctoritate dignitatem ipſam renun-
ciare poteſt. Ità colligitur ex verbis
textus ibi: *renunciauit huiuſmodi ele-
ctioni*, quod & hic notat gloſſ. ver-
bo. *Renunciauit*. Tradit *Flamin. de
reſignat. l. 7. q. 1. num. 78. qui & n. 104.*
innixus verbis huius textus benefi-
cium litigioſum, abſque ſuperioris
auctoritate renunciari poſſe docet,
quòd & *num. 107.* affirmat de intru-
ſo ad aliquod beneficium. Intruſus
verò dicitur, qui poſt electionem,
ante confirmationem adminiſtrat,
ipſo enim iure priuatus remanet, ex

latè deductis per *Rebuff. in prax. Reg. de ſubrogand. collitig. gloſſ. 4. num. 7. Maſcard. de probat. concl. 936. num. 7. Selu. de beneſ. part. 2. q. 7. num. vlt. & p. 3. q. 59. Gom. in Reg. de Triennali q. 43. caſu 3. Ricc. prax. reſolut. 224. num. 1. verſ. quarto.*

Sextum notabile denique eſt, quòd pro-
83 curatoris negligentia Domino nocet; vt ad literam colligitur ex verbis *text.* ibi: *Ne ipſius negligentia in damnum tam noſtrum, quam Monaſterij redundaret.* probatur *in cap. non iniuſtè 14. de procurat.* tradunt *Gaill. lib. 1. obſeru. cap. 45. Mancius de procurat. tit. 3. num. 300.* Quapropter vt Monachi iterum audiri, & allegata priuilegia edere poſſent in integrum reſtitutionem neceſſariam fuiſſe colligitur ex ipſo textu ibi: *ad audientiam reſtituimus*, latè etiam pluribus congeſtis hic probat *gloſſ. penult.* in verbo *reſtituimus*.

CAP. AVDITIS III.

SVMMARVM.

1 *Eccleſia etiam poſt lapſum termini probatorij, reſtituitur aduerſus probationem omiſſam.*
2 *Procedit ne dum contra priuatum, ſed contra alteram Eccleſiam.*
3 *Verba cap. Auditis deſumpta fuerunt ex Decretali* Innoc. III.
4 *Inſula* Elienſis *eſt poſita in Anglia Orientali.*
5 *Ciuitas Rophenſis, vulgò dicta Rocheſſer poſita eſt in Magna Britannia.*
6 *Narratur factum vnde originem ſumpſit deciſio huius text.*
7 *Coenredus Rex, ſceptro relicto fit Monachus.*
8 *Offa Orientalium Saxonum Rex in Britannia, Romam venit ibique attonſus calica Regna ſubit.*
9 *Rex Offa Regnum ſuum, Romana Eccleſiæ Vectigal facit.*
10 *Corrigitur litera textus & pro* Cæleſtinus, *legendum*, Conſtantinus.
11 *Reſtitutio competit Eccleſia læſæ aduerſus probationes omiſſas, etiam ſi agat contra alteram Eccleſiam.*
12 *Reges dare poſſunt priuilegia libertatis.*
13 *Scriptura declaratur per teſtes.*
14 *Tempus vacationis Eccleſiæ deducitur in præſcriptione:*
15 *Reſtitutio ad producendos teſtes ſuper eiſdem articulis, vel disertè contrarijs, Eccleſiæ aut minori competit, etiam ſi ſit concluſum in cauſa, & ſit facta publicatio teſtium.*
16 *Contrarium docet* Innoc. *hic n. 2.*
17 *Concordantur inter ſe opiniones* Innoc. *&* Abb.
18 *Eccleſia, vel minor, qui ad ſuam intentionem probandam ſufficientes teſtes produxit, non reſtituitur niſi meliores prætermiſiſſe probet.*
19 *Eccleſia ad reſtitutionem ſufficit, ſi probationem omiſiſſe aſſerat.*
20 *Reijcitur opinio* Iaſon. & Imol. *reſpectu additionis verbi*, Probat, *quod non reperitur in litera textus.*
21 *Vtrum ſufficiat Eccleſia in probatione omiſſa ſe læſam aſſerere remiſſiuè ad* Afflict. Capic. & alios.
22 Ex *capite reſtitutionis, poſt concluſum in cauſa Eccleſia ad probandum admittitur:*
23 *Quando dicatur concluſum in cauſa, remiſſiuè.*
24 *Eccleſia læſa ad omiſſam probationem reſtituitur.*
25 *Eccleſia vti contumax condemnata reſtituitur.*
26 *Item reſtituitur aduerſus appellationem omiſſam.*
27 *Item reſtituitur aduerſus omiſſam allegationem, vel alteram probationem faciendam ad cauſæ inſtructionem.*
28 *Item reſtituitur non ſolum aduerſus damnum poſſum, ſed etiam aduerſus lucrum omiſſum.*
29 *Item reſtituitur aduerſus confeſſionem.*
30 *Reſtitutio competit Eccleſia ob noniter contingentia.*
31 *Reſtituitur Eccleſia, etiam agens de lucro captando.*
32 *Minor reſtituitur ad lucrum.*
33 *Minor aduerſus factam confeſſionem reſtituitur, & quomodò.*
34 *In materia reſtitutionis Priuilegiatus contra priuilegiatum ſuo vtitur priuilegio.*

CAP.

CAP. AVDITIS III. De in Integr. Reſtit.

Cuius Summarium ex ipſo textu deſumptum eſt.

Eccleſia læſa, in probatione neceſſaria omiſſa, poteſt petere reſti-
1 tutionem in integrum non obſtante termino iuris probationis excluſiuo. Et reſtitutionem petere poteſt non
2 ſolum contra priuatum, ſed etiam contra Eccleſiam.

Commentaria cũ Notis Auctoris ad hanc Decretalem.

Verba huius textus ſunt fragmentum Decretalis Epiſtolæ *Inno-*
3 *centij Papæ* III. de quo vide notata in Comment. ad Cap. præcedens, Helien, & Floren Epiſcopis directæ, vt patet ex inſcriptione ipſius textus, quòd & legitur in *tertia collectione* ſub hoc tit. *cap.* 2. *& in cap. auditis de præſcript.* vbi altera pars huius Epiſtolæ extat. Quòd autem ad textus inſcriptionem attinet le-
4 gendum non eſſet *Helienſi*, ſed *Elienſi* Elienſis enim Inſula in Orientali Anglia poſita tempore Auguſtini primi Anglorum Apoſtoli ad fidem venir, & in ea Ethelbertus Canciæ Rex primam Eccleſiam ædificauit, quam Erheldreda eiuſdem Regis filia *Anno Chriſti Domini* 678. in ampliorem formam reduxit, ibique monialium Monaſterium conſtruxit, quo poſtea à Danis euerſo, Inſulaque deſerta, Etheliboldus Epiſcopus Vuintonienſis illum locum ab Edgaro Rege emit, & ibi Monaſterium Ordinis D. Benedicti conſtituit; opibus verò excreſcentibus, cum illud regeret Richardus Abbas, annuentibus Henrico I. Rege, & Epiſcopo Liconienſi, de Romani Pontificis aſſenſu in Epiſcopatum erectum fuit, vt refert *Polyd. Vergil. lib.* 11. *Hiſt. Angl. fol.* 183. Cæterum Euſtachium Elienſem Epiſcopum *Innocentium* III. ſuper varijs conſuluiſſe apertè colligitur ex his, quæ in vnum faſcem colligit *Gonzal. in Comment. ad cap. Paſtoralis* in quibus omnibus legendum *Elienſi*, teſtatur iam notaſſe *Cuiacium in cap. Paſtoralis, de Iudicijs*. Prout etiam rectius in dicta *tertia collectione* pro *Florenſi* legitur,
5 *Rophenſi*. In magna etenim Britannia, Rophenſis etiam Ciuitas ſita eſt, vulgò Rochefter dicta, Cathedralem Eccleſiam habens, in qua B. Auguſtinus Angliæ Apoſtolus Iuſtum primum Epiſcopum ordinauit, vt *Beda* teſtatur *lib.* 2. *hiſt. Angl. cap.* 3. de hac quoque Eccleſia loquitur *Polyd. Vergil. hiſtor. Angl. lib.* 4. *in princ.*

Conſultus enim *Innocentius* III. ſuper quæſtione, quæ vertebatur inter Epiſcopum Vigorien ex Vna, & Abbatẽ de Eueſca ex altera, quòad quaſ-
6 dam Eccleſias in Valle de Eueſca conſtitutas, quas diæceſana lege ad ſe ſpectare dicebat Epiſcopus Vigorien.

Ab Epiſcopali verò iuriſdictione eſſe exemptas dicebat Abbas de *Eueſcam*, quòd in tertia collectione legitur de *Eneſcham*, ſed legendum eſt *Eueſham*. Eueshamum enim Monaſterium eſt Ordinis D. Benedicti, à S. Equino Epiſcopo conſtructum occaſione apparitionis Deiparæ Virginis in eo loco, ex relatis per *Candenum in ſua Britannia pag.* 514. *Holinſernum in hiſt. Angl. cap.* 2. & ex eis *Richardus Smithens in floribus Angliæ lib.* 2. *cap.* 7. *fol.* 133. Quinimò & ſi ab Epiſcopali iuriſdictione exemptæ non eſſent, ſe in illis ius Epiſcopale præſcripſiſſe idem Abbas dicebat. Super quibus hinc inde deductis probationibus coram Iudicibus delegatis receptis; ad Apoſtolicam Sedem delata fuit. Videns Epiſcopus præfatas Eccleſias ab eius iuriſdictione alicuius priuilegij titulo non eſſe exemptas. Abbatem tamen contra ipſum legitimam præſcriptionẽ probaſſe, Vigorienſem Eccleſiam à tanto tempore vacaſſe allegauit, vt illo de medio ſubducto præſcriptio euaneſceret: & ad hoc probandum per beneficium reſtitutionis in integrum admitti petijt. Hoc verò audiens Abbas allegauit vallem de Eueſcham locum illum eſſe,

eſſe, libertati donatum à duobus Regibus Roë videlicet, & Offa, vt legitur in hac *Sexta collectione*, in tertia habetur *Konrrado*. Sed vbique malè, legendum enim eſt *Coenrredo*, &
7 *Offa*, qui fuerſit Reges magnæ virtutis, Coenrredus Moreiorum, de quo loquens *Beda lib.5. hiſt. Angl. cap.20. ait: Anno Imperij Oſrredi 4. qui fuit Chriſti 709. Coenrredus, qui Regno Moreiorum nobiliſſimè tempore aliquanto præfuerat, nobilius multò ſceptra Regni reliquit; nam venit Romam, vbi attonſus, Pontificatum habente Conſtantino, Monachus factus, ad limina Apoſtolorum ieiunijs, & elemoſynis vſque ad diem permanſit vltimum*. Offa Merciorum, ſiue Orientalium Saxo-
8 num in Britannia, de quo ait *Malmesbunenſis lib. 2. cap. 6. Offa iuuenis iucundi vultus, & animi, ætatis florida, & maximi apud ciues amoris, qui hortatu Kinesuuitha, cuius nuptijs ſuſpirauerat, cæleſtes doctus ſuſpirare amores, Romam venit, ibique attonſus ſuo tempore cælica Regna ſubiuit*. Quem & Regnum ſuum vectigal feciſſe Ro-
9 manæ Eccleſiæ, vt ſingulæ domus nummum argenteum quotannis penderent Eccleſiæ S. Petri, ex Veteribus Eccleſiæ Anglicanæ monumentis teſtatur *Polydorus Virgil. Hiſtor. Angl. lib.* 4. & poſt *Baron. Spondan. Anno* 775. *num.* 7. De his regibus plura *Richardus Smitheus in Floribus Angliæ lib.2. cap.7*. Addebat inſuper Abbas; quòd & eumdem locum *Cæleſtinus* Papa libertati donauit, ſicut in ipſius priuilegijs continetur, ad quod probandum per idem beneficiũ admitti etiam petijt; ſed quod in hac *ſexta collectione* legitur *Cæleſtinus*. In tertia habetur G.P. & vtrobique malè legendum enim eſt *Con-*
10 *ſtantinus*, qui fuit natione Syrus, Ioannis filius Siſinnij Romani Pontificis legitimus ſucceſſor, ſedit verò *annis 6. menſ.* 1. *& diebus* 2. *à die* 7. *Martij anni* 708. ad diem 9. *Aprilis Anni* 714. quo obijt, imperante *Artemio*, ſeù Anaſtaſio II. Philippici Bardanis ſucceſſore, de quo pleno calamo, vide notata inter *Pontifices Legiſlatores*, ex *Baronio*, *Coriolano*, & alijs. His ex vtraque parte deductis per Papam auditis, & huius cauſæ meritis guſtatis, quamuis in cauſa concluſum eſſet: quoniam vtraque pars neceſſariam probationem omiſerat, & vtraque pars iure minoris fungitur, vtramque Eccleſiam ad probationes omiſſas de nouo edendas, per beneficium reſtitutionis in integrum *Innoc. III.* admiſſit, ne ex huiuſmodi negligentia altera earum graui iactura lædatur; Ex hoc autem Innoc. reſcripto, qui æquitate penſata ad huius controuerſiæ ſententiam procedere volebat, quæ ſententia proponitur *in cap. ex ore* 17. *de priuilegijs*. Communis concluſio dedu-
11 citur, quòd Eccleſia læſa ob omiſſas neceſſarias probationes, etiam quod terminus probandi lapſus ſit, & quod agat contra alteram Eccleſiam in integrum reſtitutionem petere poteſt. Ità vna manu colligunt *Abb. antiq. Zabarell. Collect. Bellam. Io. Andr. Imol. Innoc. Anania Anchar. Butr. Panorm. Henric. Bald. Hoſt.* & alij, quos pleno calamo poſt *Anton. Auguſt. collect.* 3. *Decret. lib.*1. *tit.*24. *cap.* 2. refert *Barboſ. in Collect. hic num.*1.

Et præmiſſa hac generali aſſertione plura etiam hinc inde Canoniſtæ ex verbis præſentis *textus* notabilia deducunt, quæ omnia hic in vnum colligo.

Dico igitur primò, quod Reges liber-
12 tatis priuilegia dare poſſunt, vt patet hic ex litera textus ibi: *libertati donatus*. Et habetur *in cap. in ſynodo diſt.63*.

Dico ſecundò, quod in actibus ſcriptu-
13 ram requirentibus, ſi de ipſius ſcripturæ declaratione agatur, probatio per teſtes admittitur, ità clarè deducitur ex litera *textus* ibi: *niſi fortè*. Et hic docent *Abb. notab.*2. *Dec. in rubr. de Conſt. num.* 12. *vbi Felyn. num.6. Aymon. de Antiq. temp. part.*1. *num.* 25. *Flamin. de reſignat. lib.* 8. *q.* 2. *num.* 25. *Tiraq. de retract. tit.* 2. *num.*61.

Dico tertiò, quod in præſcriptione de-
14 ducendum eſt tempus vacationis *cap.*1. *cap. de quarta, cap. auditis, & cap. cum nobis de præſcript.* ità etiam aperte colligitur in præſenti ibi: *vt tempore vacationis ſubducto*, quod & aduertit *gloſſ.* in verbo *ſubducto*.

Dico

Dico quartò, quod etiam ſi ſit conclu-
15 ſum in cauſa, & ſit facta publicatio
teſtium, Eccleſiæ, vel minori reſtitu-
tio competit ad producendos teſtes
ſuper eiſdem articulis, vel directò
contrarijs. Ità communiter notant
DD. in præſenti, inſpecta litera textus
ibi: *Licet autem vtrinque ſit in cauſa
concluſum* præſertim *Abb. hic in princ.
Felin. in cap. intimauit num.* 2. & ibi:
*Abb. de Teſt. & in cap. fraternitatis
eodem Tit. idem Felin. num.6. Bellam.
num.19. Abb. num.4.* Loquendo de
minore probat *text. in l. minor 37. ff.
de minor.* & ibi gloſſ. in verbo *allega-
tione*, tradit *Iaſon. in l. vbi exigitur
num. 5. ff. de edendo*, docent *Gom.
tom.2. var. cap.24. num.5. Maurit. de
reſtit. in integr. cap. 165. Mench. qq.
freq. cap.* 31. latè dixi ſupra *in tract.
de reſt. ex edict. min. cap.2.*

Et ad ſolitam claritatem repeto quali-
16 ter *Innoc. in præſenti num. 2. Dyn. in
l. 1. §. nunciatio ff. de nou. oper. nunc.*
contrariam ſententiam docent. Fæ-
dere tamen diſtinctionis, ita concor-
dandas puto, quod nimirum ſenten-
tia *Abb. Felyn.* incontrouertibiliter
procedat, quando Eccleſia, vel mi-
nor nullos omninò teſtes produxit,
itaut elapſo termino ad faciendas
17 probationes deſignato ſine teſtibus
Eccleſiæ, vel minoris publicatio fa-
cta ſit, eo enim ipſo quòd Eccleſia,
vel minor non probauit, nec teſtes
adduxit, quos habebat, deceptus
iuris præſumptione ita patet, vt de
læſione conſtare dicatur, ac proindè
ei reſtitutio conceditur, quà conceſ-
ſa ad ſuam intentionem fundandam
non obſtante publicatione teſtes pro-
ducere poteſt, & in his terminis ac-
cipienda eſt communis Canoniſtarum
ſententia, quam ſeruari in praxi te-
ſtatur *Aufrer. ad Capell. deciſ.* 53.
Sententia verò *Innoc. & Dyn.* proce-
18 dat quandò Eccleſia, vel minor ad
probandam ſuam intentionem ſuffi-
cientes teſtes adduxit, qui fuerunt
legitimè recepti, hoc enim caſu non
aliter minor reſtituitur, quam ſi me-
liores, & potiores teſtes prætermi-
ſiſſe probet. Et in iſtis terminis lo-
quitur *Bart. in l. nam & poſtea §. ſi mi-
nor. nu.7. ff. de iure iur. vbi Iaſ. n.* 19.
& dicit communem Iuriſtarum *Boer.
deciſ.79. num.6.* & ita ſine controuer-
ſia procedit *text. in cap. cum veniſſet,
& in cap. ex literis hoc tit.* vt aduertit
Barboſ. hic in Collect. num. 4.

Nec prætereundum qualiter *Abb. in
19 præſenti num.7.* per verba textus ibi:
vt aſſerit probationem omiſit, tenet
quod Eccleſia in probatione læſa
probare non cogatur, ſe probatio-
nem omiſiſſe, ſed ſat eſſe, ſi illam
omiſiſſe aſſerat; Ad quam difficul-
tatem euitandam tradunt *Iaſon. &
Imol.* hic adijciendum verbum *pro-
bat*, quaſi dicat textus, *vt aſſerit, &
probat*, cum ſint termini habiles,
quos textus neceſſariò ſupponere de-
bet, prout ipſos ſupponit *text. in cap.
ſuſcitata hoc tit.* Sed in hanc ſenten-
tiam deſcendere nulla ratio ſuadet,
quin imò ipſos cenſura dignos puto,
20 quòd addendum aſſerant textui ver-
bum à Legiſlatore, ne quidem in
caſu cogitatum, quod profectò ſi
Iuris Interpetribus licitum eſſet, ne
dum non explicarentur, ſed magis
confunderentur leges, licet hoc me-
dio omnis in iure difficultas tolli poſ-
ſe videretur. Nam cum inter duas
Eccleſia lis vigeret, & ab ipſis ſimul
reſtitutio peteretur, vt patet ad lite-
ram ibi: *quia tamen vtraque pars ne-
ceſſariam, vt aſſerit, probationem omi-
ſit.* Papa conſiderans in petita reſti-
tutione concedenda nemini præiudi-
cium fieri, vtriuſque partis aſſertio-
ni, vti veræ probationi ſtetit: Cæte-
rum vtrum Eccleſię læſæ in proba-
tione, ſufficiat ſe læſam aſſerere, vel
21 læſionem probare debeat, Vide
*Afflict. dec. 390. num. 5. Capic. deciſ.
106. num. 8. Aufrer. ad Capell. deciſ.
53. Rebuff. ad Leg. Galliæ tom.2. tract.
de reſtit. art. 1. gloſſ. 3. num. 18. Ma-
ſcard. de Probat. concl.1058. num. 14.
& concl. 1274. nu. 26. Grane ad pract.
Camer. Imp. lib. 1. concl. 143. num. 8
& ſeqq.*

Duas autem notabiles regulas collige
22 ex hoc text. Quod ſcilicet poſt con-
cluſionem in cauſa ex capite reſtitu-
tionis Eccleſia ad probandum admit-
titur. Ità ad literam patet hic: ibi:
*Licet autem vtrinque ſit in cauſa conclu-
ſum*. Et in hoc præſentem text. no-
tabilem dicunt *Abb. Butr. & alij*,
quibus accedunt *Socin. reg.262. Xuar.*

alleg.

alleg. 5. *num.* 6. 11. *&* 16. *Felin. in*
*cap. Fraternitatis nu.*4. *de teſt. Mench.*
quaſt. frequ. cap. 31. cum alijs hic re-
lat. à *Barboſ. in Collect. num.*5. Quan-
23 dò verò in cauſa concluſum dicatur
oſtendit *Marc. Anton. var. reſol.lib.*1.
reſol. 101. Et quod Eccleſia læſa ad
omiſſam probationem reſtituitur,
24 prout ad literam deducitur ex hoc
textu ibi: *vtramque reſtituimus*, no-
tat etiam hic *gloſſ.* & omnes *in Clem.*
vnic. hoc tit. Felyn. in cap. Paſtoralis
*num.*8. *de except. Iaſ. in repet. l. admo-*
nendi num. 58. *ff. de iur. iur. Balb. de*
*praſcr.*1. *part.* 6. *princ. num.* 39. *Me-*
*noch. de arbitr. lib.*1. *q.*34. *num.*11. *&*
*conſ.*188. *nu.*17. *Garc. de nobilit. gloſſ.*
6. §. 1. *num.* 53. *Maſcard. de probat.*
concl. 1273. *num.* 11. *& ſeq. Odd. de*
*reſt. part.*2. *q.*65. *art.* 11. *&* 12. *Gra-*
*tian. diſcept. cap.*158. *num.*3. *& nu.*23.
cum ſeqq. Argumento etiam à minori
deſumpto patet ex traditis ſupra *de*
*reſt. ex edict. min. cap.*2. Certique iu-
ris eſt, quod in præſcriptionibus, quę
25 ad ſtatum iudiciorum pertinent, vbi-
cumque læditur Eccleſia reſtituitur,
vt ſi contumax condemnata ſit *l. mi-*
norem ff de minor. cap. cum veniſſent
26 *hoc tit.* Vel ſi non appellauit, vel
etiam ſi dum agit, vel conuenitur, in
aliquo capta ſit, vt minor *l. ait præ-*
tor §. *ſed in iudicijs l. ſi ſine* §. *item ſi*
non prouocauit ff. de minor. patet ex
cap. vlt. hoc tit. Vel ſi omiſit allega-
27 tionem, vel ea, quæ faciunt ad cau-
ſæ inſtructionem, vt *hic* & *in cap. co-*
ram hoc tit. habetur etiam *in l. minor*
25. *annis ff. de minor.* Item quicquid
omiſit non ſolum in damno, ſed etiam
28 in lucro *l. ait prætor* §. *vlt. & l. non*
omnia ff. de minor. Item in confeſſio-
29 ne *l. certum* §. *penult. ff. de confeſſ.*
Nec non propter nouas defenſiones
tunc apparentes, vel noviter contin-
30 gentes, vt patet ex *cap. vlt. infra hoc*
tit. & argum. *l. vlt. C. ſi ſæpius in in-*
tegr. reſt. poſtul.

Et nota ſingulariter ex dictis, quod be-
31 neficium reſtitutionis in integrum
Eccleſię conceditur etiam quando
agit de lucro captando, quod negli-
gentia, vel facilitate Prælati amiſit.
Ità notat hic *Abb. num.* 15. *& poſt*
*Sanch. de matrim. lib.*5. *diſp.* 4. *nu.*15.
alijs relatis tradit *Barboſ. in Collect.*
num. 7. Quin & quod minor ad lu-
32 crum reſtituatur tenent *Couar. var.*
*lib.*1. *cap.*5. *num.*2. *Tiraq. de retr. lig.*
§.35. *gloſſ.* 2. *nu.* 9. *Flam. de reſignat.*
*lib.*3. *q.*7. *n.*41.

Ad propoſitum etiam confeſſionis ad-
33 uerte, quòd ſi minor confiteatur de-
lictum, vel debitum, de quo aliter
non poterat conuinci, abſque altera
erroris, vel læſionis probatione re-
ſtituitur, nam cum confeſſio ſit actus
natura ſua nociuus, confitendo, ſa-
tis læſus cenſetur. Ita *per text. in cap.*
2. *hoc tit. in* 6. *tradunt* Clar. *lib.* 5. §.
fin. q. 55. *num.* 12. *& q.* 60. *num.* 4.
Hippol. *conſ.* 26. *nu.*9 *&* 10. *Menoch.*
*de arbitr. caſ.*268. *num.*2. *& conſ.*110.
*num.*283. *Garc. de nobilit. gloſſ.*6. §.1.
*n.*32. *Maſcard. de probat. concl.* 1058.
num 22. *&* 23. *& concl.* 1273. *nu.* 19.
Sanch. de matrim. lib. 7. *diſput.* 122.
*num.*17.

Colligendum denique remanet ex hoc
34 *textu*, qualiter priuilegiatus ſuo pri-
uilegio, contra pariter priuilegiatum
vti poteſt, vt patet ad literam. ibi:
vtramque reſtituimus, contra reliquam.
Et docent *Abb. Anton. Card. & Imol.*
Quoniam verò articulus iſte indiſtin-
ctè ſumptus difficilis eſt, & pro eius
vera reſolutione, multiplices diſtin-
ctiones DD. noſtri excogitauerunt,
quid ergò iuris ſit vide apud *Bart.* &
reliquos *in auth. quas actiones* C. *de*
Sacroſ. Eccleſ. Couar. in reg. poſſeſſor
part. 2. §. 2. *num.*4 *& practic. cap.* 7.
num. 4. *Tiraq. de priuil. pia cauſ. pri-*
uileg. 26. Alex. *conſ.* 155. *num.* 18.
vol. 5. *Decian. conſ.* 102. *& conſ.* 126.
*num.*2. *vol.*3. *Pech. de iure ſiſtendi cap.*
5. *num.* 4. *Surd. de aliment. tit.* 8. *pri-*
uileg. 61. *num.*13. *Eraſm. à Cochier de*
iuriſd. ord. in exemptos p. 1. *q.*44. *Ce-*
nall. comm. cont. com. q. 636. *num.* 2.
*Henriq. conſ.*20. *num.*6. *latè Ottero Ro-*
*manarum Lucubrat. diſp.*2. *per tot.*

Nec magis immorandum puto in expli-
catione *text.* ibi: *quod vtraque Eccle-*
ſia fungatur iure minoris. Tum quia
ſatis hic explicat *gloſſ.* tum quoque,
quia ſatis de hoc dixi ſupra in *Com-*
ment. ad cap. Requiſiuit 1. *hoc Tit.* vbi
propriè Canoniſtæ agunt, & docent
in materia reſtitutionis in integrum
Eccleſiæ minoris priuilegia compe-
tere.

CAP.

CAP. EX LITERIS IV.

SVMMARIVM.

1 *Reſtitutio ex iuſta cauſa maiori etiam conceditur.*

2 *Verba huius textus deſumpta fuerunt ex Epiſtola Decretali* Innoc. III.

3 *Exponitur cauſa deciſionis huius textus.*

4 *Reſtitutio in integrum conceditur in cauſa fauorabili licet non plenè probata.*

5 *Fauore matrimonij auditur, qui alias vti contumax repelleretur.*

6 *Sententia contra matrimonium non tranſit in rem iudicatam.*

7 *Iudex appellationis ſententiam confirmare, vel infirmare debet.*

8 *Cauſa matrimonialis deciſio ad Epiſcopum pertinet.*

9 *Inferior ab Epiſcopo ex delegatione cauſas matrimoniales cognoſcere poteſt.*

10 *Vbi vnus ex coniudicibus alteri vices ſuas committit, vnus ſine alio in cauſa procedere poteſt.*

Iudex appellationis poteſt in cauſa appellata altera parte abſente, & lite non conteſtata procedere. ibidem num. 10.

11 *Vbi non admittitur appellatio ſupplicatio locum habet.*

12 *Vbi appellatio expreſsè denegatur per viam querelæ ſuperiorem adire eſt permiſſum.*

13 *Supplicare eſt reformationem petere de eo, in quo, quis grauatus reperitur.*

14 *Appellatione interpoſita nihil eſt innouandum.*

15 *Vſque ad biennium ſupplicari poteſt.*

16 *In Regno Franciæ ad ſupplicandum biennium conceditur.*

17 *In Regno Portugalliæ ad ſupplicandum dantur duo menſes.*

18 *In Regno Caſtellæ ad ſupplicandum dantur quadraginta dies.*

19 *Reſtitutio non conceditur niſi læſio plenè probetur.*

20 *Aequitate canonica fauore matrimonij conceditur reſtitutio, vbi alias non concederetur.*

21 *Reſtitutione per viam ſupplicationis ex gratia petita, Princeps ſemiplena tantum probatione præcedente reſtituere poteſt.*

22 *In Integrum reſtitutio neceſſaria fuit in terminis huius textus.*

23 *Sententia in cauſa matrimoniali prolata retractari poteſt.*

24 *Vbi ad acta præterita, & inſtantiam iam finitam regreſſus intenditur, neceſſaria eſt reſtitutio.*

25 *Vbi per nouam inſtantiam ſententiæ retractatio petitur, remedio iuris ordinario quocumque tempore pars grauata admittitur.*

CAP. EX LITERIS IV. De in Integr. Reſtit.

Cuius ſummarium ex ipſo textu deſumptum eſt.

REſtitutio ex iuſta cauſa etiam maiori eſt concedenda, dummo-
1 dò iuſta cauſa petendi probetur. Si autem non probatur plenè, vel ſemiplenè conceditur reſtitutio in cauſa fauorabili.

Commentaria cum Notis Auctoris ad hanc Decretalem.

VErba huius *textus* deſumpta fuerunt ex Decretali Epiſtola *Innocentij*
2 III. de quo vide notata ſupra in *Comment. ad cap. cum veniſſent* II. *hoc Tit.* directa autem legitur Priori S. Mariæ ad Careeres, prout & legitur *in tertia collectione cap. 3. ſub hoc Tit.* quod Monaſterium eſt Ordinis Camaldulenſium in diæceſi Paduana, de quo Ordine agit *Yepes tom. 4. Chron. Ordin. D. Benedicti anno 1009. cap. 4. & 6. num. 60.* Nam cum Papa
3 percepiſſet ex literis Abbatis de *Caluen*, vel vt legitur in *tertia collectione cap. 3. Cauen.* Legi tamen deberet *Cauallen*, quod Monaſterium eſt etiam Camaldulenſium, ex not. *per Yepem vbi ſupra*, quid actũ eſſet in cauſa matrimonij, quæ vertebatur inter I. virum, & L. mulierem, contra quam ſententia lata fuerat, quia intra terminum peremptorium ſtatutum ad ſententiam audiendam decepta non acceſſit: re-

ſcripſit Papa, quòd licet de fraude totaliter perpetrata non conſtet ad plenum, tamen ad fauorem matrimonij de benignitate canonica mulierem ad audientiam eſſe reſtituendam.

Ex hoc *textu* Repetentes vno ore ſe-
4 quentem aſſertionem deducunt. Reſtitutionem ſcilicet in integrum concedi in cauſa fauorabili licet non plenè probata, vtpotè eſt cauſa matrimonij, puta, ſi tranſacto termino mulier appellationem recognoſcere velit, quia ſe deceptam iurat in termino. Ita docent *Abb. antiq.* *Innoc. Collect. Hoſtien. Zabarell. Bellam. Io: Andr.* Imol. *Anania Anchar.* Panorm. *Eutr.* Henric. *Mantua*, & alij plena manu relati ab *Anton. Auguſt. Collect. 3. Decret. lib. 1. tit. 24. Barboſ. in Collect. ad hunc text. nu. 1.* Hoc etiam dicit hic *Gloſſ.* 1. in figurat. caſus,
5 vbi notat quòd matrimonij fauore auditur, qui alias vti contumax repelleretur. Notat etiam quòd ſen-
6 tentia contra matrimonium in rem iudicatam non tranſit. Quidam tamen ex hoc textu contrarium argumentum ſumunt, videlicet quòd in iudicatum tranſeat, ex eo quòd iſta mulier vt audiretur, reſtitutionis beneficio opus habuit: alias ſi non tranſiret, iure communi audienda fuiſſet. Dicit denique citata *gloſſ.* quod Iu-
7 dex appellationis ſententiam confirmare, vel infirmare debet.

Hinc opportunè quærunt ſcribentes,
8 quiſnam ſit Iudex competens in cauſa matrimonij; & quoniam ſine vlla hæſitatione cautum, & certum eſt cauſarum matrimonialium cognitionem, & deciſionem ſpectare ad Epiſcopum *cap. accedentibus de exceſſ. Prælat. cap. auditis, de Præſcript. Trid. de reform. ſeſſ. 24. cap. 20. Sanch. de matrim. lib. 3. diſp. 29. num. 17. Baſil. de matr. lib. 5. cap. 11. Barboſ. de off. & pot. Epiſc. alleg. 84.* Iam quæritur quomodò Abbati, & Archipresbytero Paduano, cauſa matrimonialis committi, & ab ipſis cognoſci potuit; vt ad literam conſtat ex verbis text. ibi: *ipſi Abbati, & Archipresbytero Paduano duximus committendam.* Et dicas quod licet de iure cauſæ matrimonialis cognitio priuatiuè quòad omnes, ad Epiſcopum pertineat ex iuribus præallegatis. Ex
9 delegatione tamen inferior ab Epiſcopo de cauſis matrimonialibus cognoſcere poteſt *cap. propoſuiſti, de probat. cap. 1. Vt lit. non conteſt. cap. Albericus, de Teſt. cap. 1. de conſang. & affinit. cap. literas, de reſt. ſpoliat. cap. iuuenis, cap. veniens, de ſponſal.* Quapropter in caſu noſtri textus Abbas, & Archipresbyter cauſam matrimonialem ſibi commiſſam cognoſcere potuerunt.

His ita præmiſſis ex verbis textus plura
10 ſumma vtilitate referta, notanda ſe offerunt, quorum primum eſt, quòd ſi vnus ex coniudicibus alteri vices ſuas cōmittat, vnus ſine alio in cauſa procedere poteſt *cap. cauſam de officio delegati* latè probat *Gonzal. in Comment. ad cap. ſciſcitatus de reſcript.* notat hic gloſſ. in verbo *Vices ſuas*. ibi: *Alias non tenuiſſet ſententia, cap. cauſa matrimonij, cap. cum cauſa, de offic. deleg.* Quin & ex eadem *gloſſ* in verbo *confirmauit*, ſpeciale nota priuilegium in cauſa appellationis, quòd ſcilicet Iudex lite etiam non conteſtata, altera parte abſente procedere poſſit *cap. ei qui §. appellatore 2. q. 6. cap. per tuas, cap. interpoſita, de appellat. l. fin. §. illud C. de temp. appell.*

Secundum notabile eſt, quòd ſupplica-
11 tio locum habet, vbi appellatio non admittitur, vndè ſi prohibita ſit appellatio locus eſt ſupplicationi, aut reuiſioni. *Guid. Pap. deciſ. 50. Menoch. remed. 4. adipiſcend. num. 895. de Franc. deciſ. 148.* Capic. *deciſ. 144. Decian. reſp. 47. vol. 1. Surd. conſ. 277. Eander. tract. reuiſionum, concl. 27.*
12 *Valaſc. conſult. 51. à num. 40.* Vbi enim appellatio expreſsè denegatur, per viam querelę ſuperiorem adire permiſſum eſt *Roland. à Valle conſ. 94. num. 2. vol. 1. Menoch. de arbitr. lib. 1. q. 70. num. 24. Aldrete de religioſ. diſcipl. lib. 2. cap. 28. num. 25.* Verbum ſiquidem *ſupplicauit*, idem importat,
13 ac petijt, rogauit: quia ſupplicare eſt enixis præcibus reformationem petere, de eo, in quo quis grauatus reperitur *Auth. qua ſupplicatio C. de præcib. Imp. Offer. Vulteı. lib. 4. de Iudicijs cap. 3.* Supplicatur enim ſuperiori, vt grauamen ab inferiore tollat

Salgad.

Salgad. de ſupplicat. ad Sanctiſſ. part. 1. cap. 1. in princ. In hoc autem ab ap-
14 pellatione ſupplicatio differt, quòd vbi appellatio non admittitur, ſupplicato locum habet, quòd appellatione interpoſita nihil eſt innouandum: ſupplicatione verò pendente præſtita cautione de omnibus reſtituendis in caſu retractationis ſententiæ, ſententia executioni mandatur. *Auth. qua ſupplicatio C. de precib. Imp. offer. Vide Afflict. deciſ. 341. Magon. deciſ. Florent. 20. num. 15. Menoch. de arbitr. lib. 1. q. 70. num. 3. & conſ. 992. num. vult. Caualcan. deciſ. 14. num. 42. part. 1. Valaſc. conſ. 51. n. 28.* In hoc item appellatio à ſupplicatio-
15 ne differt, quia appellatur vſque ad decem dies: ſupplicari autem poteſt vſque ad biennium; quod verum eſt vt hic notat gloſſ. in verbo *ſupplicauit in fin.* ſi ſupplicatio porrigitur ſuperiori *l. vnic. C. de ſent. præfect. prætor.* Nam ſi porrigatur Iudici, tunc vſque ad decem dies *d. Auth. qua ſup-*
16 *plicatio*. Ad ſupplicandum in Regno Franciæ dari biennium referunt *Guillelm. in cap. Raynutius, verbo mortuo itaque teſtatore in 1. num. 273. Rebuff tract. de reuiſion. in præfat. n. 75.* In Regno Portugalliæ dantur duo
17 menſes, per Regiam Ordinationem *lib. 3. tit. 95. §. 3.* In Regno Caſtellæ
18 quadraginta dies *Perez. l. 41. tit. 4. lib. 2. Ordin. Soar. à Pace in pract. tom. 1. p. 7. cap. vnic. num. 96.*

Tertium notabile eſt, quomodò reſti-
19 tutio conceditur, niſi plenè probetur læſio, cuius probatio ſaltem ſemiplena deſideratur *cap. cum Bertoldus, de re iudic. Abb. in præſenti Bart. & Iaſ. in l. 2. §. quod diximus ff. ſi quis cautionibus*, patet ex ijs, quæ diffusè trado *ſupra in tract. de reſt. in integr. cap. 3.* Quòd autem in terminis huius textus læſio plenè non probetur, colligitur ad literam ex ipſo textu ibi. *non conſtet ad plenum.* Quòd verò neque ſemiplenè probata remaneat, patet ex hoc, quòd mulieris depoſitio in præſenti ſemiplenam probationem non facit, cum integrum teſtimonium non contineat *l. teſtis 9. ff. de teſtibus l. parentes C. eodem Tit. cap. ſuper eo 23. de Teſtam.*

Omiſſis itaque ſolutionibus, quibus huic difficultati ſatisfaciunt Cardi-
20 *nal. & Abb. hic*. Dico *Innoc.* III. Reſtitutionem, quę inſpectis regulis iuris communis concedenda non erat, æquitate canonica fauore matrimonij, in præſenti conceſſiſſe, vt ad literam colligitur ex ipſo text. ibi: *in fauorem tamen matrimonij, de benignitate canonica*. Vndè nota quod in cauſa fauorabili, vtpotè eſt cauſa matrimonialis, ad hoc vt in integrum reſtitutio concedatur ſemiplena probatio ſufficit. Ita docet hic *Abb num. 8. Maſcard. de probat. concl. 1275. num. 11.* Nota etiam
21 quod vbi ex gratia per viam ſupplicationis à Principe reſtitutio petitur, ſemiplena tantum probatione præcedente Princeps reſtituere poteſt, quod huic textui innixus probat *Odd. de reſt. q. 36. art. 10. n. 68. verſ. Limita tertiò.*

Sed ex his non tollitur, quinimò maior
22 difficultas inſurgit; nimirum, quòd cum mulier iure ordinario fauore matrimonij audiri poſſet, contra ſententiam *cap. lator cap. tenor. cap. conſanguinei de re iudicata. Couar. 2. part. de matrim. §. 17. num. 2. Sanch. lib. 7. de matrim. diſput. 100. per tot.* & alij, quos congerit *Barboſ. in d. cap. lator.* communiter docentes, quòd ſententia in cauſa matrimoniali nunquam tranſit in iudicatum ad quid neceſſaria fuit reſtitutio in præſenti? Immò nec ſubindè neceſſariam fuiſſe, neque competere potuiſſe, patet ex *l. in cauſa 2. ff. de minor.* Quapropter huic textui in præſenti varias interpretationes DD. aſſignant, vt præſertim notat *Beroi. num. 17.* Communis tamen ſententia obtinet reſtitutionem in integrum neceſſariam fuiſſe. Et quidem licet ſententia in cau-
23 ſa matrimoniali prolata retractari poſſit, ad prædictam tamen retractationem inchoandam, ſiue per viam ordinariam, ſiue extraordinariam, aliqua iuſtæ, & rationabilis cauſæ cognitio præcedere debet; quæ Iudicis arbitrio examinata, talis iudicetur, vt ſit retractabilis: & tunc retractatio intendi dupliciter poteſt: vel pars retractationem ſententię intendit, nouum proceſſum, & nouam

 inſtan-

inſtantiam inchoando; vel ad antiqua acta, iam factum proceſſum, & poſt tempus appellationis finitam inſtantiam, regreſſum faciendo; ſi ad acta præterita, & inſtantiam iam finitam regreſſus intenditur, prout in præſenti, quia mulier voluit, & pe-
94 tijt audiri contra ſententiam ex actis antiquis, proceſſu, & priori inſtantia, neceſſarium eſt reſtitutionis remedium, quia quòad priora acta ſententia omninò in iudicatum tranſijt, & finem fecit iuxtà textum *in l. properandum C. de Iudic. cap. 2. de re iudicat. Butr. Abb. & alij in præſenti Couar. de ſponſ. p. 2. cap. vlt. §. vlt. num. 12. verſ. ſecundo*. Pro quibus vltra verba *text.* ibi; *audientiam*, faciunt quæ habentur in *gloſſ. vlt. cap. ad reprimendam de off. ordin. & in d. cap. lator.* affirmat *Sanchez de matrim. lib. 7. diſp.* 100. *num.* 8. Si verò non ex præteritis actis, ſed per nouum proceſſum, & nouam inſtantiam ſen-
95 tentiæ retractatio petatur, cauſæ cognitione præcedente remedio iuris ordinario, quocumque tempore pars condemnata admittitur; cum iure conceſſum ſit, quod ſententia lata in cauſa matrimoniali, comperta veritate retractari poſſit; ac proinde ceſſaret remedium extraordinarium in caſu, hic tamen non eſt caſus huius textus, quo mulier reſtituitur ad proſequendam appellationem, quam contra priorem ſententiam propoſuerat, vt colligitur ex verbis textus ibi; *de cauſa prioris appellationis*. Hinc conciliata remanet diſpoſitio præſentis textus, cum *cap. lator. & cap. tenor. de re iudic.* quòd nempe præſens textus locum habeat in primo caſu, diſpoſita verò in *d. cap. lator. & cap. tenor.* in ſecundo caſu, nimirum vbi retractatio ſententiæ intenditur ex nouo proceſſu, & noua inſtantia.

CAP. TVM EX LITERIS V.

SVMMARIVM.

1 *Eccleſia reſtituitur contra* Papæ *ſententiam.*
2 *Cauſa reſtitutionis in integrum tractatur præſentibus partibus.*
3 *Verba huius textus ſunt* Innoc. III.
4 *Oſcenſis* Ciuitas *eſt Vrbs Hiſpaniæ.*
5 Ciuitas *Oſcenſis de qua eſt ſermo differt ab altera pariter Vrbe Hiſpaniæ vulgò dicta* Gueſcar.
6 *Bernardus Paganellus ex Monacho Pontifex creatus Eugenius* III. *dictus fuit.*
7 *Anaſtaſius IV. fuit ſucceſſor Eugenij* III.
8 Alexander III. *in locum Anaſtaſij IV. ſubrogatus fuit.*
9 *Alexandro* III. *ſucceſſit Lucius* III.
10 *Vrbanus* III. *fuit ſucceſſor Lucij* III.
11 *Vrbanus III. audito nuncio Hieroſolymitanæ Vrbis à Saracenis captæ mærore animi Ferrariæ obijt.*
12 *Gregorius V*III. *in locum Vrbani* III. *ſubrogatus, dies tantum 57. Sedi Pontificiæ præfuit.*
In locum Gregorij VIII. *ſubrogatus fuit Clemens* III. *ibid. num.* 12.
13 *Clementi* III. *ſucceſſit Caleſtinus* III.
14 *Ilerda eſt nobilis Aragoniæ* Ciuitas.
15 *Exponitur cauſa deciſionis huius textus.*
16 *Vrbanus* II. *ſucceſſit Victori* III. *& Eccleſiæ præfuit Ann.* 11. *menſ.* 4. *dieb.* 18.
17 Proponitur deliberatio Innoc. III. *in caſu huius textus.*
18 *Sententia Papæ per ſurreptionem lata in melius reformari poteſt.*
19 *De ardua cauſa, quis breui tempore plenè inſtructus non ſupponitur.*
20 *Vtraque parte præſente cauſa reſtitutionis in integrum eſt examinanda.*
21 *Aſſertione partium manifeſta ſunt merita cauſarum.*
22 *Propter viarum diſtantiam in prima citatione peremptorium edictum proponitur.*
23 *Aduerſus* Papæ *ſententiam* Eccleſia *in integrum reſtituitur.*
24 *Eccleſia in integrum reſtitutionem intra quadriennium petere debet.*
25 *Per hanc decretalem non plene probatur poſt quadriennium* Eccleſiæ *reſtitionem dandam eſſe.*
26 *Stante dolo, & fraude aduerſarij ad reſtitutionem ſemiplena probatio ſufficit.*
27 *In cauſa appellationis* Iudex *procedere poteſt etiam lite non conteſtata, & altera ex partibus abſente.*

28 *Vbi*

28 *Vbi pars collitigans in partibus longinquis reſidet vnica citatio admittitur ad totam cauſam.*

29 *Diſtantia prorogat inducias Appellanti.*

30 *Item electo, & electoribus onus aufert.*

31 *Item aufert Domino impedimentum rapiendi ſeruum ſuum factum Monachum.*

32 *Patre abſente filius ſine eius licentia in iudicio ſtare poteſt.*

33 *Diſtantia in turbata poſſeſſione ius dominorum conſeruat.*

34 *In modico tempore, quis multum diſcere non poteſt.*

35 *Bonitas ingeny tempus ſupplet.*

CAP. TVM EX LITERIS V. De in Integr. Reſtit.

Cuius Summarium ex ipſo textu deſumptum eſt.

Etiam contra ſententiam Papæ reſtituitur Eccleſia, hoc primò. Et
1 cauſa reſtitutionis in integrum debet præſentibus partibus tractari, hoc ſe-
2 cundò. Hæc duo dicit quòad titulum.

Commentaria cum notis Auctoris ad hanc Decretalem.

Verba huius textus ſunt Innoc. III. de quo vide notata ſupra in *cap.*
3 *cum venissent 3. hoc Tit.* deſumpta ex Decretali eiuſdem Papæ Epiſtola, inſcripta Epiſcopo, & Capitulo
4 Oſcenſi; Oſcenſis enim eſt peruetuſta Vrbs in Celtiberia Hiſpaniæ citerioris in Regno Aragoniæ, vulgò *Gueſca*, cuius typographiam tradiderunt ex veteribus *Ptolemeus lib. 2. tab. 2. Europa cap. 6. Plin. lib. 3. hiſtor. cap. 3. Strabo lib. 3. Geographiæ.* Ex recentioribus *Nonius in ſua Hiſpania cap. 83. Didacus de Ainſa lib. 1. Hiſtor. Oſcenſis cap. 1.* Quæ ciuitas à primis Eccleſiæ temporibus Epiſcopali Cathedra decorata fuit, eiuſque Præſul Gabinius Toletano Concilio 3. ſubſcripſit, & diuerſa ab Oſcenſi pariter Hiſpaniæ Vrbe, Oſca Bætica dicta,
5 vulgò *Gueſcar*, cuius meminit *Ptolomeus lib. 2. geograph. tab. 1. cap. 4.* & ibi *Ioſeph. Moletius fol. 4. Hieronym. Vuſcell. fol. 85. Roderic. Caro in Not. ad Chron. Flauy Dextri Ann. 52. lit. L.* Nam cum inter Eccleſiam Oſcenſem ex vna, & Eccleſiam Ilerden ex altera coram *Eugenio* Papa huius no-
6 minis III. natione Piſano Bernardo Paganello antea dicto ex ordine Ciſtercienſi Abbate S. Anaſtaſij trium fontium, qui vniuerſali Eccleſiæ præfuit *annis 8. menſ. 4. dieb. 13. à die 25. Februarij*, quo die ob periculum imminens ab hæretici Arnaldi ſectatoribus electus fuit, vſque ad *diem 8. Iulij ann. 1153.* quo Tibure obijt, vno dumtaxat menſe, & aliquot diebus ante mortem S. Bernardi Clareuallenſis Abbatis eius olim magiſtri, quæ contigit *die 20. Auguſti*, ſuper quibuſdam Eccleſijs agitata eſſet quæſtio; & ipſe meritis cauſæ cognitis pro Eccleſia Oſcen contra Eccleſiam Ilerden ſententiam tuliſſet. Mortuo verò *Eugenio* ei ſucceſſiſſet Anaſtaſius, qui fuit hu-
7 ius nominis Papa IV. natione Romanus è Regione Suburra, Conradus antea vocatus, Benedicti filius, & ſedit Romanus Pontifex à *die 9. vel 10. menſis Iulij Ann. 1153. per ann. 1. menſ. 4. die 24.* vſque ad *diem 2. Decembr. anni 1154.* qua Romæ obijt, Anaſtaſio autem Sedente Cæleſtinus Papa, tunc Diaconus Cardinalis S. Mariæ in Coſmedin in Hiſpania legatus ex ipſius Anaſtaſij delegatione præfatam controuerſiam cognoſcere cæpiſſet, ſed eam non determinaſſet: mortuo poſtmodum Anaſtaſio, in eius locum ſubrogatus fuiſſet Ale-
8 xander huius nominis III. de quo videnotata ſupra in *Comment. ad cap. Requiſiuit 1. de in integr. reſt.* qui & eidem Celeſtino tunc in Hiſpania Legato eamdem cauſam denuò commiſerat, *Alexandro* item defuncto,
9 cum ei ſucceſſiſſet *Lucius huius nominis III.* Lucenſis è Tuſcia, *qui ſedit Ann. 4. menſ. 2. dieb. 18. à die 29. Auguſti Anno 1181.* quo electus fuit, vſque ad diem 25. *Nouembris Anni 1185.* quo Veronæ obijt. *Lucio* verò
10 *Vrbanus* III. Mediolanenſis, è familia

milia Cribella, qui Eccleſiæ præfuit *ann.*1.*menſ.*10.*dieb.*25.*à die* 26.*Nouem. anni* 1185. qua electus fuit, ad diem 20. *Octobris anni* 1187. qua audito nuncio Hieroſolymitanæ Vrbis à Saracenis captę, animi mærore Ferrariæ obijt. *Vrbano*, *Gregorius* VIII. Beneuentanus, qui dies tantum 57. Sedi Pontificiæ præfuit ab vltima nimirum *die Octobris*, *vſque ad diem* 16. *Decembr. anni* 1187. quo Piſis obijt.
12 *Gregorio*, *Clemens* III. Romanus qui ſedit *ann.*3.*menſ.* 2. *& dieb.* 10. *à die nimirum* 6. *Ianuarij anni* 1188. quo Romanus Pontifex creatus fuit, ad *diem* 25. *Martij*, vel vt alij tradunt 10. *Aprilis anni* 1191. quo Romæ
13 obijt. In locum tandem Clementis, ſubrogatus eſſet Cęleſtinus huius nominis Tertius, Romanus, ex nobiliſſima Vrſinorum familia, qui cum diceretur Hiacynthus Bobo Diaconus Cardinalis S. Mariæ in Coſmedin, & Apoſtolici legati munus in Hiſpania gereret, ex delegatione Anaſtaſij, vt dixi, de hac controuerſia cognoſcere cæperat, Chriſti Vices in Romana Sede gerens, vbi ſedit *annis* 6. *menſ.*8. *dieb.*28. *à die* 12. *Aprilis*, quo electus, *vel* 14. quo conſecratus fuit, vſque ad *diem* 8. *Ianuarij Anno* 1198. quo obijt G. Sancti Angeli Diacono Cardinali hanc ipſam controuerſiam ſub eo tenore commiſit, vt inſpectis priuilegijs Eccleſiæ Ilerdenſis, quæ eſt Cathedralis Ilerdæ, vulgò *Lerida*, nobilis
14 Aragonię Ciuitatis, in Prouincia Tarraconenſi, quæque iam ab Anno Dominicę Natiuitatis 268. Epiſcopalem Cathedram habuit, vt teſtatur *Flauius Dexter in Chron.* Africanorum tamen inuaſione ſicut cæteræ Hiſpaniæ Ciuitates Paſtore tamdiù Viduata remanſit, vſquequò *anno* 1149. à Maurorum tirannide recuperata Guilielmum Peruſium in Epiſcopum habuit. Ità referunt *Zurita annal. lib.*2. *cap.* 9. *Carillo lib.* 4. *anno* 1149. *Mariana lib.* 10. *de rebus Hiſp. cap.* 8. Cæterum de Ciuitate Ilerda meminerunt *Ptolomeus lib.* 2. *Geograph. cap.*17. *Plin. hiſt. lib.*3. *cap.*21. *Pompon. Mula lib.* 2. *de ſitu Orbis cap.* 3. Eam deſcribit *Lucan. lib.*4. *de bello ciuili*. Ab Illyricis conditam tradit *Gerundenſis lib.* 2. *Paralip. Hiſp.* Altius verò, ab Enea ſcilicet, eius originem reperunt *Ludouicus Nonius in ſua Hiſpan. cap.* 84. *Ferdinand. de Valdes in notitijs Leridæ notitia* 2. Aliqua etiam de ipſa Eccleſia Illerden. habentur apud *Loayſa in not. ad Concil. Illerdenſ. Tamayo à Salazar tom.* 1. *Martyrol. Hiſpan. die* 23. *Ianuar.* Auditis quoque partium allegationibus, non obſtante Eugenij Papæ ſententia, diffinitiuam ſententiam proferret, illamque obſeruari faceret. Verumtamen, quia per Legatum illum, & per alios, quibus hæc eadem cauſa ſub eodem tenore commiſſa fuerat, licet ex parte Eccleſię Illerdenſis quidam teſtes producti fuiſſent, mandatum tamen Apoſtolicum adimpletum minimè fuit. Magiſter A. Ilerdenſis Eccleſiæ Canonicus, ab
15 *Innocentio Papa* Cæleſtini ſucceſſore poſtulauit, vt dictam ſententiam in melius reformaret, & contra ipſam Ilerden Eccleſiam reſtitueret. Vndè *Innocentius* deliberauit: tum quia nonnulli dicebant, quòd *Caleſtinus* eam reſtituiſſe videbatur, ex eo, quod dicta ſententia non obſtante negotium illud commiſſerat. Quapropter eadem ratione dictæ Eccleſiæ petitionem debebat admittere: cum ſententia Romanę Sedis in melius commutari debeat, quoties aliquid per ſurreptionem factum conſtat. Et iura ciuilia etiam contra res bis iudicatas, in integrum reſtitutionem permittant. Tum quia ex data ſententiæ Eugenij Papę, conſideráuit primo ſui Apoſtolatus menſe latam fuiſſe, quo tempore non plenè de meritis cauſæ inſtructus videbatur. Huic quoque præſertim rationi innitens, quod priuilegium *Vrba-*
16 *ni Papæ Secundi*, natione Galli, qui cum poſt *Victoris* III. mortem Romana Sedes *Menſ.* 5. *& dieb.* 16. paſtore viduata ſtetiſſet, Romanus Pontifex electus ſedit *Annis* 11. *menſ.* 4. *dieb.*18. à die ſcilicet 12. *Martij anno* 1088. quo in locum *Victoris* ſubrogatus fuit, ad diem 29. *Iulij Ann.* 1099. quo obijt, ex parte Eccleſiæ Oſcenſis productum, falſitati ſubiectum fuerat, cuius tenor in ipſius regiſtro inuentus incorruptus habebat.

His

His inquam omnibus maturè conſi-
17 deratis Innoc. deliberauit, vt vtra-
que parte præſente, vtrum contra
ſententiam prædictam reſtitutio da-
ta, vel danda ſit cognoſcatur. Man-
dat propterea Epiſcopo, & Capitolo
Oſcenſi, quatenus intrà certum ter-
minum per ſe, vel per legitimum
procuratorem coram ipſo compa-
reant, ad oſtendendum, quod dicta
ſententia retractari non debeat; ſi
verò reuocanda fuerit veniant ſuffi-
cienter inſtructi, vt in negotio prin-
cipali procedi poſſit. Si autem ad
præmiſſum terminum, quem vti pe-
remptorium aſſignat iniuncta non
adimpleuerint, in ipſo negotio nihil-
hominus quantum de iure fuerit
procedendum procedatur. Hæc di-
cit præſens *textus* ex quo quinque
notabilia colligo cum *gloſſ.* hic in fi-
ne figurationis caſus. Quòd nempè
ſententia ipſius Papę ſi per ſurreptio-
18 nem lata ſit, in melius reformari
valeat. Quòd breui tempore quis de
19 ardua cauſa plenè inſtructus non vi-
detur. Quòd cauſa reſtitutionis in
20 integrum vtraque parte præſente
eſt examinanda. Quòd partium aſ-
21 ſertione, cauſarum merita manifeſta
fiunt. Quòd denique in prima cita-
22 tione peremptorium edictum pro-
poni poteſt, propter viarum diſtan-
tiam, quæ non ſine magnis labori-
bus, & expenſis recurſum ſæpius ha-
bere permittit.

Sequentes verò à Canoniſtis ex hac In-
noc. III. deciſione aſſertiones dedu-
23 cuntur; Quòd nempè etiam aduer-
ſus Papæ ſententiam Eccleſia in in-
tegrum reſtituitur, præſertim ſi de
ſurreptione timetur. Et quòd cauſa
reſtitutionis in integrum præſentibus
partibus eſt tractanda, prout ſi reſti-
tutio locum habet, præſentibus par-
tibus denuò cauſa tractatur de iure:
quarum prima habetur in prima par-
te textus ibi: *Nos igitur*. Secunda
verò ibi: *Tandem deliberatio noſtra*.
Ita etiam communiter colligunt *Abb.
antiq. Innoc. Zabarell. Collect. Bellam.
Hoſt.* Ioan. *Andr.* Imol. *Anan. Bald.
Anchar. Panorm. Butr. Henric.* cum
alijs, quos referunt *Anton. Aug. col-
lect. 3. Decret. lib. 1. tit. 24. cap. 4.*

Vnicam textus iſte difficultatem inuo-
luit, qnam important verba illa tex-
tus ibi: *Et contra eam reſtitui Eccle-
ſiam Ilerden*. Eò quòd in integrum
24 reſtitutio, ſiue à minori, ſiue ab Ec-
cleſia petatur, intrà quadriennium
peti debeat, vt patet ex latè dedu-
ctis ſupra in *tract. reſt. in integr. cap. 1.
& in cap. Requiſiuit 1. hic in Comment.*
Et clarius patebit ex deducendis in-
frà in *Comment. ad cap. 1. & 2. de re-
ſtit. in integr. in 6.* & ad *Clem. vnic.
hoc tit.* Probat ad literam *text. in l.
fin. C. de in integ. reſt. Morl. in empor.
tit. 5. num. 19. Gomez. var. lib. 2. cap.
14. num. 7. Fachin. lib. 10. controuerſ.
cap. 1. Oſuald. lib. 21. comment. cap. 7.
Layman. lib. 3. ſum. tract. 4. cap. 11.
num. 3. & 4. Vulteius tom. 4. conſ. 32.
num. 267. Narbon. de ætat. anno 29.
q. 1. num. 8. Cancer. tom. 2. var. cap. 1.
num. 233. Zypeus tom. 1. conſult. 1.* &
alij, quos congerit *Barboſ. in Collect.
ad Clement. vnic. hoc tit. Moez. in di-
cto cap. 1. hoc tit. in 6. Gonzal. in Com-
ment. ad præſentem textum ſub num. 4.*
vbi refert verba *Caſſiodori lib. 4. var.
epiſt. 35.* In caſu autem huius textus
ſententia pro Eccleſia Oſcen, con-
tra Eccleſiam Ilerden ab *Eugenio*
III. lata fuit, & ob læſionem ab ipſa
promanantem in integrum reſtitutio-
nem coram *Caleſtino* III. petitam
fuiſſe conſtat, inter quem, & *Euge-
nium Papam* ſeptem Romani Pontifi-
ces interfuerunt, nimirum *Anaſta-
ſius IV.* qui ſedit *ann. 1. menſ. 4. &
die 24. Adrianus IV.* qui Eccleſiæ
præfuit *Ann. 4. menſ. 8. & dieb. 29.
Alexander* III. *qui ſedit ann. 21. menſ.
11. & dieb. 21. Lucius* III. qui in Pon-
tificatu vixit *ann. 4. menſ. 2. dieb. 18.
Vrbanus* III. qui Apoſtolicę Sedi prę-
fuit *Ann. 1. menſ. 10. dieb. 25. Gre-
gor. VIII.* ſedit die 57. *& Clem.* III.
qui vixit in Pontificatu *ann. 3. menſ.
2. & dieb. 10.* Vndè dicendum, quòd
poſt lapſum tanti temporis in inte-
grum reſtitutio amplius peti non po-
terat.

Hæc tamen difficultas, cui ſatisfacit hic
gloſſ. in verbo *ſententia*. Non rele-
uat in caſu; omiſſis enim eiuſdem
gloſſæ ſolutionibus, nec non dedu-
ctis per *Imol. hic num. 8. Abb. num. 3.*
25 Dico quod ſi verba textus benè per-
pendantur, reſtitutionem verè intra
qua-

quadriennium petitam fuiſſe, nec non vt ſibi concederetur Ilerdenſem Eccleſiam ſemper perſtitiſſe patebit, quãuis varijs aduenientibus accidentibus cõceſſa non fuerit: Quapropter cum intra legitimum tempus petita fuerit, benè, etiam poſt tot annos concedi potuit, vt & hic concludit *Gonzal.* Vide citatam *gloſſ.* in verbo *ſententia*, vbi ſapienter aduertit non plenè probari per hanc decretalem, quòd poſt quadriennium reſtitutio Eccleſiæ dari debeat, prout argum. huius textus quamplures affirmant.

Colligo ex hoc *text.* quòd vbi ſimul ad-
26 uerſarij dolus, & fraus argueretur, in cauſa fauorabili ad reſtitutionem petendam ſemiplena probatio ſufficit, ità ad literam etiam deducitur *ex cap. ex literis præced.* ibi: *Licet autem de fraude taliter perpetrata per huiuſmodi iuramentum non conſtet ad plenum, in fauorem tamen matrimonij.* Et ità docent *Odd. de in integr. reſt. q.36.art.10. n.67. Maſcard. de probat. concl.1274. n.31,*

Secundò colligo, quòd in cauſa appel-
27 lationis, etiam lite non conteſtata, & altera parte abſente Iudex procedere poteſt. Ità etiam notat *gloſſ. in cap. ex literis præced.* in verbo *confirmauit per text. in cap. per tuas, & cap. interpoſita, de appellat. & in cap. ei qui §. appellatore 2. q. 6. & in l. fin. §. illud C. de temp. appell.*

Tertiò colligo, quòd ſi pars collitigans
28 in partibus longinquis reſideat, adeò vt ipſam citare laborioſum reddatur, præſertim in ſingulis actis iudicialibus, hoc caſu vnica citatio ad totam cauſam admittitur. Ita patet ad literam ibi: *Quod cum propter multam locorum diſtantiam, non poſſit ad nos, ſine magnis laboribus, & expenſis, ſæpius haberi recurſus*, tradit *Barboſ. in l. ad peremptorium num.183. ff. de iudicijs Azenad. conſ. 25. num. 73.* notat etiam & aduertit hic *gloſſ.* vbi dicit, quod propter locorum diſtantiam, & vt parcatur laboribus, atque expenſis peremptorium prima vice poni poteſt *cap. de illicita 24. q.3. l. nonnunquam ff. de ind. cap. 1. de dilat.* Hoc autem ſecundum *Hoſtien.* verum eſt, ſi iuſta cauſa expreſſa ſit, quia nimirum citatio non eſt facilis vt hic, & tunc tres termini in vna citatione exprimi ſolent *cap. 2. de teſt. cog.* Et quidem propter diſtantiam permittuntur multa, quæ alias prohiberentur, vndè illi prodiere verſus.

Non facit ergò parum diſtantia longa viarum;
Prorogat inducias, aufert onus, impedimentum.
Cogit adire forum, conſeruat ius dominorum.

Appellatori enim inducias prorogat
29 *cap. cum ſit Romana de appell. Electo & electoribus onus aufert, cap. cum*
30 *longe 63. diſt.* Domino ſeruum ſuum factum Monachum repetere volenti,
41 impedimentum aufert, *cap. ſi quis incognitus 17. q. 2.* Forum adire co-
32 git, quia filius abſente patre ſine eius licentia cauſam agere poteſt *l. ſi longius ff. de ind.* In turbata poſſeſ-
33 ſione abſente domino ius dominorum conſeruat *l. 1. C. ſi per vim &c.* vbi ſeruus, vel amicus, ad turbatam poſſeſſionem recuperandam admittitur, qui alias non admitteretur.

Colligo denique ex litera præſentis
34 textus ibi: *videbatur inſtructus.* Quòd breui tempore, quis de meritis cauſæ inſtructus non præſumitur: Quòd in modico tempore, quis multum addiſcere non poteſt, quia nemo repente fit ſummus, vnde dicit *Canon. in cap. ſic viue 16. q. 1.* Multo tempore diſce, quæ poſtmodum
35 doceas. Dico tamen, quòd quandòque ingenij bonitas in ſtudentibus tempus ſupplet *cap. Monachus 77. diſt.* tradit *Gennen. in pract. Eccleſ. quæſt. 613. Tiraq. in præfat. primogen. num. 202.* Nec diù in Scholis fuiſſe ſufficit, ſed an quis laudabiliter vixerit inquirendum eſt *cap. gloria Epiſcopi 12. q. 2. arg. l.2. C. de ijs, qui ven. ætat. impetr.*

CAP. SVSCITATA VI.

SVMMARVM.

1 *Petitio reſtitutionis in integrum ſententiam ſuſpendit.*
2 *Fallit regula ſi in petente reſtitutionem eſt præſumptio malitiæ.*

3 *Ver-*

Digitized by Google

3 *Verba huius textus ſunt Innoc.* III.
4 *Exponitur inſcriptio, in qua Textus deficit.*
5 *Exponitur cauſa deciſionis huius textus.*
6 *Deciſio huius textus deſumpta fuit ex Epiſtola decretali Innoc.* III.
7 *Zamora eſt Vrbs per antiqua in Caſtella Veteri.*
8 *Legionenſis Ciuitas Romanorum fuit Colonia.*
9 *Burgenſis Ciuitas eſt caput vtriuſque Caſtellæ.*
10 *Præſtita cautione de reſtituendo, quod vi ſententiæ accipitur, exequitur ſententia, ſi reſtitutio ad executionem differendam malitioſè petita præſumitur.*
11 *Eccleſiæ conceditur reſtitutio contra ſententiam latam a Principe, vel à Papa.*
12 *Sententia quæ in iudicatum tranſit ius facit.*
13 *Res iudicata irritari nullo modo poteſt.*
14 *Reipublicæ expedit rem iudicatam executioni mandari.*
15 *Per reſtitutionem res iudicata retractari poteſt, & cauſa ſemel ſopita diſceptari:*
16 *Elapſo termino ad appellandum præfixo nullum aduerſus ſententiam iuris remedium ordinarium competit.*
17 *Nec ſufficit Principis reſcriptum.*
18 *Reſtitutio in integrum conceditur aduerſus ſententiam ab ipſo Principe prolatam:*
19 *Aduerſus ſententiam à Iudice inferiori prolatam, ob iniquitatem ſententiæ ex ijſdem actis, reſtitutio impetratur.*
20 *Aduerſus ſententiã prolatam à Principe conquerendum eſt de aduerſarij dolo, vel de ætatis lubrico.*
21 *Eccleſia fruitur iure minoris.*
22 *In integrum reſtitutione poſtulata non eſt ſententia exequenda.*
23 *Procedit etiam vbi reſtitutio altiorem indaginem requireret.*
24 *Reſtitutio petita aduerſus tertiam ſententiam, executionem non impedit, niſi læſio probetur incontinenti.*
25 *Reſtitutio aduerſus Principis ſententiam, ipſam non ſuſpendit, ſed data cautione ad executionem proceditur.*
26 *Vbi adeſt ſuſpicio calunniæ non eſt admittendus tertius executioni ſe opponens.*
27 *Aequitas præferenda eſt iuri.*
28 *Appellatione interpoſita nihil eſt innouandum.*
29 *Verba huius textus loquuntur de cautione fideiuſſoria.*
30 *Cautio præſtanda eſt ab eo, qui mittitur in poſſeſſionem rei ſeruandæ cauſa.*

CAP. SVSCITATA VI. De in Integr. Reſtit.

Cuius Summarium ex ipſo textu deſumptum eſt.

PEtitio reſtitutionis in integrum
contra ſententiam ſuſpendit regu-
1 lariter executionem ſententiæ in
euentu iſtius cauſæ reſtitutionis. Fal-
lit ſi contra petentem reſtitutionem
eſt præſumptio malitiæ, quòd cauſa
differendi executionem hoc petat:
quo caſu executio fit præſtita cautio-
2 ne de reſtituendo, ſi petens reſtitu-
tionem obtinebit in cauſa. Hoc di-
cit ſecundum mentem, iuncta gloſſ.
penult. & in hoc vltimo eſt iſte tex-
tus valde ſingularis reſpectu vtriuſ-
que iuris.

Commentaria cũ Notis Auctoris ad hanc Decretalem.

VErba huius textus ſunt *Innoc.* III:
de quo vide, quæ dixi ſupra *in*
3 *cap. cum veniſſent* III. *hoc Tit.* deſum-
pta verò reperiuntur ex eiuſdem
Innoc. Decretali Epiſtola Zamoren,
& Legionen Epiſcopis directa, quæ
inſcriptio omiſſa, tam in hac *ſexta col-
lectione*, quàm in quarta ſub hoc *tit.*
4 *cap.* 1. reperitur in ipſius *Innoc. epiſt.*
59. *lib.* 1. *regeſtr.* 13. & ex ipſa huic
textui eſſet reſtituenda. Nam cum
inter Epiſcopum Burgen, & Mona-
5 ſterium Onien ſuper quatuor articu-
lis, nec non ſuper quibuſdam deci-
mis Monaſterio per quamdam tran-
ſactionem acquiſitis quæſtio vertere-
tur: hæc vero quibuſdam iudicibus

commiſſa coram ipſis proceſſum, & concluſum fuerit in cauſa: Tandem ſuper eiſdem ad *Innoc.* Papam cauſa delata ipſe partibus auditis, ſuper quatuor articulis Monaſterium condemnauit, & dum ſuper differentia decimarum ſuam quoque ſententiam ferre vellet: procurator Monaſterij tam ad probandam præſcriptionem, ſuper quatuor articulis prædictis, quàm etiam ſuper decimis, in integrum reſtitutionis beneficium petijt: quod Innocentius conceſſit. Ne verò per excogitatam malitiam (ſicut ex quibuſdam præſumptionibus videbatur) ſententiæ effectum in Damnum Epiſcopi impediri contingeret: & ne Monaſterium per executionem ſententiæ detrimentum pateretur. Innocentius æquitati innixus præfatam ſententiam ante aliquam probationem, executioni demandandam eſſe decreuit; ab Epiſcopo tamen Burgen idonea præſtita cautione, quòd ſi Monaſterium præualuerit in cauſa, latæ ſententiæ occaſione percepta ipſi Monaſterio ex integro reſtituantur.

Ex decretali inquam *Innoc.* III. Epiſto-
6 la, Dat. Laterani VIII. Kal. Maij. Pontificatus ſui Anno XIII. præſentis textus deciſionem deſumptam fuiſſe patet ad literam ex *lib.* 1. *epiſt. Innoc. regeſtr.* 13. *epiſt.* 59. & legitur in *Comment. Gonzal. in præſenti*, vbi ipſam per extenſum refert; inſcriptam ſeù directam Zamorenſi, & Legionenſi Epiſcopis. Quorum primus ſuam denominationem ſumit à
7 Zamora Vrbe per antiqua in Caſtella veteri, quam nonnulli ſcriptores *Numantiam* dicunt, quòd pluribus recenrioribus Hiſpaniæ ſcriptoribus non placet, neque illius Ciuitatis topographiæ conuenit. Certum tamen eſt à Romanorum temporibus nobiliſſimam ciuitatem fuiſſe, ſæpe ſæpius poſtea à Saracenis deuaſtatam, quam demum Alphonſus III. Legionenſis Rex inſtaurauit. Habuit enim ab initio Ecclesiæ Sedem Epiſcopalem, vt colligitur apud Marcum Maximum anno 520. & habetur in Concilio Lucenſi celebrato ann. 569. vbi fines huius Epiſcopatus deſcribuntur; in pluribus etiam iuris locis de hac Eccleſia, inſignis habetur memoria, præſertim *in cap. ad audientiam* 34. *cap. cum parati* 19. *cap. dilecti* 69. *de appellat. cap. olim* 16. *de reſt. ſpoliat.* De Zamorenſis Ciuitatis antiquitate, & nobilitate plura tradit *Morales. Hiſt. Hiſpan. lib.* 15. *cap.* 27. *& lib.* 16. *cap.* 18. *&* 45. *Medin. lib.* 1. *Magnit. Hiſp. cap.* 82. *& lib.* 2. *cap.* 84. *Aldret. in antiq. Hiſpan. lib.* 1. *cap.* 84. *Toletan. in lib. hiſtor. Hiſp. cap.* 16. vbi eius etymon refert.

Secundus verò à Ciuitate Legionenſi
8 priſcis ſeculis *Sublancea* dicta, quam à Mercurio Trimegiſto primùm conditam probat *Lobera En las grandezas de Leon cap.* 1. Romanorum coloniam fuiſſe tradunt *Florian. lib.* 1. *cap.* 21. poſt Romanos Sueuis paruit à cuius faucibus per Leouigildum ereptam Saraceni poſtmodum æquarunt ſolo; Anno vero 860. Ordonius ipſam reparauit, Anno 907. Alfonſus III. auxit. Anno 1020. Alfonſus V. regali titulo illuſtrauit, ibique ſuam Curiam collocauit; & à tertio Catholicæ Eccleſiæ ſeculo Cathedrali Eccleſia decoratam extitiſſe, probat Epiſtola *D. Cypriani* miſſa Felici presbytero Legionenſi, ſuper depoſitione Martialis Epiſcopi Emeritenſis, in Legionenſi Concilio facta. Patet etiam ex ſubſcriptione Decentij eiuſdem Eccleſiæ Epiſcopi, qui Illiberitano Concilio ſubſcripſit. Zamorenſi autem, Epiſcopo nec non huius Eccleſiæ Præſuli nomine Roderico, de quo, eiuſque ſucceſſoribus agunt *Gonzal. in Theatr. ipſius Eccleſiæ*, *Tamayo à Salazar Tom.* 6. *Martyrol. Hiſp. die* 10. *Nouemb.* deciſio præſentis textus miſſa fuit, vt execurioni demandarent ſententiam latam pro Epiſcopo Burgenſi Paſtore Ciuitatis Burgenſis, quæ eſt caput vtriuſque Caſtellæ
9 ab Hiſtoricis vbique commendata, & vt teſtatur *Gonzal. in Theat. Eccleſ.* in Eccleſia Burgenſi à temporibus *Gregor.* VIII. *& Philippi* II. Hiſpaniarum Regis habet Eccleſiam Cathedralem Metropolitanam. Antea enim Sedem tantum Epiſcopalem habebat tranſlatam ex ciuitate Accitana, vulgò *Occa*, vt latè teſtatur idē *Gonz.* ſentētia verò executioni demā-

dari

dari præcipitur contra Monaſterium
Onieu, & non Ouien vt legitur in
textu, quod Monaſterium in diæceſi
Burgenſi conſtructum à Valle Ona,
in qua ſitum eſt, vulgò dicitur S. Sal-
uatoris de Ona, & eſt Ordinis D. Be-
nedicti, vt latè tradit *Yepes tom. 5.
Chron. D. Benedicti Anno* 1011. *cap.* 1.
ibi à Comite Sancio de Caſtilla fun-
datum, vt in eo tam Monachi, quàm
moniales religioſam vitam profite-
rentur: quod Sancius Aragoniæ Rex
poſtea ad ſolos Monachos reduxit, &
à diæceſana lege exemptum ſub im-
mediata Sedis Apoſtolicæ protectio-
ne receptum fuit; Vndè tempore
electionis Abbatis Monaſterium Ro-
manæ Sedi 170. florenos auri pende-
bat, vt teſtatur *Yepes vbi ſup. cap.* 2.
& 3.

Ex hoc autem textu Canoniſtæ vna ma-
10 nu colligunt, quòd petitio reſtitu-
tionis in integrum aduerſus ſenten-
tiam, eius executionem regulariter
ſuſpendit, niſi reſtitutio ad execu-
tionem differendam malitiosè petita
præſumatur, quo caſu, cautione præ-
ſtita de reſtituendo totum id, quod
vi ſententiæ accipitur, ſententia exe-
quitur. Ità communiter docent *Abb.
antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Bellam.
Io. Andr. Imol. Anan. Hoſtien. Butr.
Bald. Anch. Panorm. Henric.* & alij
quos referunt *Anton. Auguſt. Collect.*
4. *Decret. lib.* 1. *tit.* 24. *cap.* 1. *Barboſ.
in Collect. hic num.* 1.

Ex his etiam talis communiter aſſertio
11 deducitur; Contra ſententiam, Ec-
cleſiæ in integrum reſtitutio conce-
ditur, quamuis lata eſſet ab ipſo
Principe, vel à Papa. Quam aſſer-
tionem ad literam probat text: *in cap.*
1. *&* 2. *hoc Tit. in* 6. *cap. ſententiam*
35. *q.* 9. *cap. veniens* 39. *q.* 9. Confir-
matur *in l. ait Prætor §. ſed in iudicijs,
in l. minor §.* 1. *l. etiam* 29. *§.* 1. *l. tu-
tor* 47. *ff. de minor. l.* 1. 2. *&* 3. *C. ſi
aduerſ. ſent. l.* 2. *C. ſi Tutor. vel curat.
l. vlt. ff. de in integr. reſt. l. final. C. de
tempor. in integr. l.* 1. *C. ſi ſæpius in in-
tegr. reſtit. l. ſi mater* 11. *ff. de except.
rei iud. l. de ætate §. ex cauſa ff. de in-
terrog. in iur. facien.* Illuſtrant *Mau-
ric de in integr. reſtit. cap.* 192. *Odd.
hoc tit. p.* 2. *q.* 72. *Morl. in empor. iuris
part.* 1. *tit.* 5. *q.* 3. *nu.* 11. *Gomez. lib.* 2.
var. cap. 14. *num.* 5. *Garcia de nobilit.
gloſſ.* 6. *§.* 2. *Corraſco ad leg. recopil.
tract.* 1. *de caſibus Curiæ Herald. lib.* 1.
de auct. rei iudic. cap. 4. *Salgad. de pro-
tect. part.* 4. *cap.* 7. *num.* 36. *Pichard.
in manuduct.* 4. *part. §.* 7. *n.* 6. *Lancell.
de attent. part.* 2. *cap* 14. *num.* 21. *No-
guerol. alleg.* 12. *num.* 38. *Leon. deciſ.*
169. *per tot. Gibalin. tom.* 1. *de negot.
lib.* 3. *cap.* 4. *art.* 3. *§.* 2. *num.* 32. cum
alijs, quos congerit *Barboſ. in rubr.
C. ſi aduerſ. ſent.*

Equidem licet ſententia, quæ in iudi-
12 catum tranſijt ius faciat, & pro ve-
ritate habeatur *cap. bona* 23. *§. nos
igitur, de elect. cap. in præſentia* 6. *de
probat.* adeòut ſi factum infectum
iudex pronunciauerit, ſententię nihil-
hominus ſtandum ſit, vt in ſpecie
docet *text. in l. ſi patronus* 12. *§. ſi
quis* 3. *ff. de bon. libert. l. ſed ſi* 3. *§.* 3.
ff. de reb. eorum l. 3. *ff. de liber. agnoſ.
l. qui repudiantis* 17. *§. vlt. ff. de inoff.
teſtam.* cum alijs relat. *ab Herald. lib.*
2. *de auct. rei iud. cap.* 1. *Fab. Gothofr.
& Bronchorſt. in l. reſcindi* 207. *ff. de
reg. iur. Treutlerus vol.* 2. *diſput.* 23.
Theſ. 5. *per tot. Valent. tom.* 2. *illuſtr.
tract.* 2. *cap.* 5. *&* 8. Res enim iudi-
cata labefactari, aut irritari vllo mo-
do poteſt, vt ſic finis litibus impona-
13 tur *l. ſinguli* 6. *ff. de excep. rei iud.*
quod & demonſtrat *Cic. in Orat.* pro
Cluentio, ibi: *Rem iudicatam labe-
factare conari imprudentia eſt. Et in
Orat.* pro Sylla, vt defenderet fra-
trem ſuum, qui rem iudicatam in-
ſtauraſſe arguebatur ait: *Nec ego tan-
tum fraterno amori dandum arbitror,
vt quicquam de ſalute ſuorum conſulat,
communem derelinquat.* Docet Caſ-
ſiodorus lib. 1. epiſt. 5. *In immenſum
trahi non decet finita litigia; quæ enim
dabitur diſcordantibus pax, ſi nec legi-
timis ſententijs acquieſcitur?* Quapro-
pter vt pluribus tradit *Herald. de auct.
14 rei iud. cap.* 1. neque prætextu læſio-
nis per reſtitutionem ſententia infir-
manda videtur, cum Rem iudicatam
executioni mandari Reipublicæ ex-
pediat, vt probant *Iuſtus Lipſius lib.*
2. *Ciuil. diſcipl. cap.* 11. *Marquez. in
Gubernat. cap.* 8. *in fin.* Plures atta-
men dantur caſus, in quibus res iu-
dicata retractari, & controuerſia de-
nuò agitari poteſt, vtque peculiares

omittam modos reſcindendi rem iu-
dicatam, quos iuxta ius Atticum il-
luſtratos refert *Herald. d. lib. 4. de
Iudic. cap. 3.* alioſque caſus, in qui-
bus iuxta generalem, & commu-
nem *DD.* ſententiam, de ſtylo Tri-
bunalium ſententia reſcinditur, quos
hic diſerte refert *Gonzal. nu. 11. per
tot.* in hoc vno immorabor, qui præ-
ſentis textus explicationem reſpicit.
Sciendum igitur, quòd per reſtitu-
15 tionem in integrum ſiuè competat
ex Edicto minorum, ſiue ex Edicto
maiorum, ſiue ex generali clauſula
Edicti Prætorij, res iudicata retra-
ctari, & cauſa ſemel ſopita diſcepta-
ri poteſt. Nam cum Prætor omne
quod in minorum perniciem geſtum
fuerit, ſe reſtituturum polliceatur
l. ait Prætor 7. ff. de min. geſtum verò
dicatur, ne dum negotium extraiu-
diciale, ſed & iudiciale *l. 3. §. idem
l. ſed ſi noua ff. de pecul.* ideò ob læ-
ſionem in iudicio obuenientem re-
ſtitutio etiam competit *l. ait Prætor
§. ſed in iudicijs ff. de minor.* & patet
ex deductis ſupra in *Comment. ad cap.
2. & 3. hoc Tit.* vbi actum eſt de re-
ſtit. aduerſ. lapſum termini, & edi-
tionem inſtrumentorum. Sic ergò
16 eum poſtquam tempus ad appellan-
dum præfixum lapſum eſt nullum
aduerſus ſententiam ordinarium iu-
ris remedium competat: non noua
probatio *l. 4. ff. de re iud.* non ſuppli-
catio *l. vlt. C. vt lit. pend.* Nec Prin-
17 cipis reſcriptum *d. l. vlt.* fauore mi-
noris, aut Eccleſiæ ad obuiandum
damnũ proueniens ex ſententia, quæ
in iudicatum trãſijt, introductum fuit
iuris remedium extraordinarium,
de quo in præſenti agitur; nimirum
vt minoribus, Eccleſiæ, cæteriſque,
18 quibus in integrum reſtitutio com-
petit, etiam concedatur aduerſus
ſententiam, ne dum à Iudice, ſed
ab ipſo Principe prolatam *l. 3. C. ſi
aduerſ. rem indic.* Et cum hac ſolum
diſtinctione procedendum eſt, vt ad-
19 uerſus ſententiam à Iudice inferiori
prolatam ob iniquitatem ſententiæ,
ex ijſdem actis reſtitutio impetretur
*l. 4. l. Præſes l. eum 46. ff. de minor. l. 2.
C. ſi aduerſ. rem indic.* Aduerſus ſen-
20 tentiam verò prolatam à Principe,
de dolo aduerſarij minor conquera-
tur, aut ſe ob ætatis lubricum dece-
ptum dicat *l. minori 18. l. minor. 25.
ff. de minor.* notant *Gutherus lib. 1. de
Offic. domus, cap. 29. Duaren. Vueſem-
bechius ad Tit. C. ſi aduerſ. ſent.* Ratio
autem præſentis deciſionis patet,
quia cum minoribus læſis aduerſus
ſententiam reſtitutio competat, vt
ad literam probant iura præallegata;
Eccleſia verò fruatur iure minoris,
21 vt conſtat ex dictis in *Comment. ad
cap. requiſiuit hoc tit.* Sequitur quòd
ei vti minori etiam contra Papæ ſen-
tentiam beneficium reſtitutionis in
integrum competat, quam conclu-
ſionem reſpondendo contrarijs latè
diſputat *Gonzal. in præſenti à nu. 11.
vſque ad fin.*

His præmiſſis plura notanda ſe offerunt
22 inſpecta litera præſentis textus, quo-
rum primum eſt, quòd in integrum
reſtitutione poſtulata, non eſt exe-
quenda ſententia, quæ tranſiuit in
iudicatum *Veſtr. prax. lib. 8. cap. 3.
num. 16. Gutier. pract. lib. 1. quæſt. 134.
Cenal. com. contr. comm. quæſt. 135. &
q. 808. num. 44. & q. 830. n. 23. Morl.
in empor. p. 1. tit. 5. q. 3. num. 18. Flor.
de mem. var. lib. 1. q. 5. num. 49. cum
ſeqq. Valaſc. de partit. cap. 39. nu. 44.
Benintend. deciſ. 85. Put. deciſ. 456.
lib. 2. Magon. deciſ. Florent. 113. Ric.
Collect. deciſ. part. 1. collect. 188.*

Et hoc procedit quamuis reſtitutio al-
23 tiorem indaginem requireret *Me-
noch. remed. 4. dipiſc. num. 911.* Quæ
tamen intelligas niſi aduerſus tertiam
24 ſententiam reſtitutio imploretur,
quo caſu non impeditur executio,
niſi incontinenti læſio probetur, vel
niſi de malitia petentis reſtitutionem
appareat; vt ad literam patet in præ-
ſenti textu ibi: *Ne verò per exagita-
tam malitiam, effectum ſententiæ in
damnum Epiſcopi contingeret impediri,*
tradit *Flor. de mem. d. q. 5. n. 59.*

Secundum notabile eſt, quod reſtitu-
25 tio petita aduerſus Principis ſenten-
tiam effectum ſuſpenſiuum non ha-
bet, ſed ea non obſtante, data cau-
tione, ſententia exequitur, quia
ſemper eſt præſumptio malitiæ con-
tra petentem. Ità poſt *Lancellot. de
attent. cap. 18. nu. 101. Flor. de Men.
d. q. 5. num. 60.* aduertit *Barboſ. hic
num. 3.* & apertè deducitur ex verbis

nostri

noſtri *text.* ibi: *Nec verò &c.* ex qui-
bus etiam verbis communiter colli-
gitur, quod ſi adſit ſuſpicio calum-
26 niæ non eſt admittendus tertius, ſe
executioni opponens. Ita *Iaſ. in l.4.*
§. condemnatum num. 10. ff. de re Iud.
Mich. Graff. tom. 2. com. opin. lib. 7.
tit. 16. num. 119. Menoch. remed. 15.
recup. num. 325. Couar. pract. cap. 16.
num. 2. Valaſc. de partit. cap. 39. n. 49.
Ricc. d. collect. 188. vbi multos caſus
notat, in quibus petitio reſtitutionis
in integrum ſententiæ executionem
non impedit.

Tertium notabile colligitur ex litera
præſentis textus ibi: *æquitate penſata,*
27 quòd nimirum æquitas iuri præferri
debeat *l. placuit C. de iud.* Aduerte
tamen, qualiter hoc hic cõtingit pro-
pter iuris præſumptionem, alias enim
iure communi in integrum reſtitutio-
ne poſtulata omnia in ſuo ſtatu ma-
nere debent donec reſtitutio finita
ſit *l. vnic. C. de in integr. reſtit. poſtul.*
prout appellatione interpoſita nihil
28 eſt innouandum, *cap. ei qui. §. appel-*
latione interpoſita 2. q. 6. l. vnic. ff. nil.
non. appell. interpoſ.

Quartum denique notabile eſt, quali-
29 ter præſens textus loquitur de cau-
tione fideiuſſoria, vel pignoratitia
non verò de iuratoria, iuxtà *text. in*
l. ſi mandato Tuij 59. §. vlt. ff. mand.
gloſſ. 3. in cap. tranſmiſſa de reſtit. ſpo-
liat. patet ad literam ex verbis huius
text. ibi: *recipiatis idoneam cautionem,*
docent *Duen. reg. 86. Cotta in memo-*
rabil. verbo cautio idonea. Rebuff. ad
leg. Gall. tom. 1. tract. de ſent. execut.
art. 1. gloſſ. 6. num. 31. Sanch. de ma-
trim. lib. 10. diſp. 18. num. 35. Farin.
prax. crimin. part. 1. q. 33. num. 43.
Gratian. diſceps. cap. 147. num. 22. Et
hoc generale eſt vbicumque in du-
bio aliquis admittitur, quòd ſemper
ille, qui admittitur cautionem præ-
ſtabit *l. ſi in fraudem C. de leg. l. vlt.*
C. de pet. hæred. l. is à quo ff. de rei
vend. l. poſtquam §. 1. ff. vt legat. vel
fideicom. ſeruan. cauſ. cauea l. prætor ff.
de damn. infect. cap. Eccleſia S. Mariæ.
Vt lit. pend.

Itemque ex præſenti textu argumentum
30 patet, quod cautio præſtanda ſit ab
eo, qui in poſſeſſionem mittitur rei
ſeruandæ cauſa, ſi de fructibus reſti-
tuendis ſuſpectus ſit. Ità ex *cap. 2. de ſequeſtr.* aduertit hic *gloſſ.* in verbo *cautionem.*

CAP. CORAM FAELICIS VII.

SVMMARIVM.

1 *Poſt peremptorium auditur Eccleſia per beneficium reſtitutionis.*

2 *Verba huius Textus ſunt Honorij* III.

3 *Honorius* III. *Eccleſiæ præfuit* Ann. 10. *menſ.* 8.

4 *Honorius* III. *ex gente Sabella ſucceſſor fuit Innoc.* III.

5 *Honorius* III. *coronauit Robertum Imperatorem Orientis, & Fridericum* II. *Imp. Occidentis.*

6 *Fridericus Imp. profectus Roma in Apuliam, iuriſdictionem Eccleſiaſticam turbauit, & omnem terram cum Sicilia ſuo Imperio ſubiugauit.*

7 *Honorius* III. *Fridericum Imperat. ob vexatam Apoſtolicam ditionem excommunicauit.*

Fridericus Imp. ab Excommunicatione abſoluitur ea conditione, vt Eccleſiæ ſublata reſtitueret, & cum ſuo exercitu ad Terram Sanctam recuperandam, ſe conferret. ibidem num. 7.

8 *Religio Carmelitarum ab Honor.* III. *confirmatur.*

9 *Ordo Prædicatorum, & Minorum S. Franciſci ab Honorio* III. *confirmantur.*

10 *Honorius* III. *exercitu aduerſus Saracenos conſcripto Cardinalis Columnæ Comitatu ipsũ tranſmittit in Aſiam.*

11 *Gregorius* IX. *Honorio* III. *ſucceſſit.*

12 *Sedente Honorio* III. *plura Concilia celebrata fuerunt.*

13 *Honorij* III. *Decretales Epiſtolæ recenſentur.*

14 *Verba huius Textus ſunt fragmentum Epiſtolæ Decretalis Honor.*

15 *Brachara eſt Vrbs celeberrima Luſitaniæ.*

16 *Referuntur DD. decertantes pro Primatu Hiſpaniæ in Eccleſia Toletana, & in Eccleſia Bracharenſi.*

17 *Exponitur cauſa deciſionis præſentis textus.*

18 *Eccleſia poſt peremptorium terminum iure communi amplius non auditur.*

19 *Reſtituitur Eccleſia defectu probationũ, vel procuratoris negligentia læſa.*

19 *Ad*

Google

20 *Ad petendam reſtitutionem ſpeciale mandatum requiritur.*

21 *Procurator ad omnia bona adminiſtranda, & vniuerſa negotia mandantis gerere poteſt.*

22 *Sine ſpeciali mandato Tutor ſuſpectus accuſari non poteſt.*

23 *Ad iuramenti delationem ſpeciale mandatum requiritur.*

24 *Item ad impetrandum reſcriptum iuſtitiæ.*

25 *Item ad Tranſactionem faciendam, & Compromiſſum.*

26 *Item ad remiſſionem pignoris.*

27 *Item ad ſolutionem per acceptilationem.*

28 *Item ad impetrandum interdictum de liberis exhibendis.*

29 *Item ad petendam reſtitutionem.*

30 *Conſanguineus ſine ſpeciali mandato, non admittitur ad reſtitutionem pro conſanguineo petendam.*

31 *Petitio reſtitutionis, uti res magni praiudicij mandatum ſpeciale exigit.*

32 *Explicatur diſpoſitio* cap. Conſtitutis de Procurat.

33 *Petitio reſtitutionis incidenter fit ſine ſpeciali mandato.*

34 *Declaratur Textus in* cap. Suſcitata hoc Tit.

35 *Procurator generalis cum clauſula, vt ſingula facere poſſit, quæ mandatum ſpeciale exigunt, ſufficit ad petendam reſtitutionem.*

36 *Munimentum, inſpecta diſpoſitione Textus, id importat, quo cauſa munitur.*

37 *Reijcitur narratiua Barboſæ de Primatu Eccleſiæ Bracharenſis.*

38 *Martinus V. Hiſpaniæ Primatum Toletano Archiepiſcopo conceſſit.*

39 *Narrantur barbaræ Vaſtationes de Hiſpania.*

40 *Ad deſignandam Auctoritatem Archiepiſcopi Toletani adducitur priuilegium Innoc. III.*

41 *Innocentius IV. curam Regni Portugalliæ commiſſit Alfonſo Comiti Bononienſi fratri Regis.*

Alfonſus ſucceſſit fratri in Regno. ibidem num.41.

Ob Matildam legitimam Alfonſi Portugalliæ Regis uxorem ab ipſo relictam, duodecim Annorum ſpatio Regnum interdicto ſuppoſitum extitit. ibidem num.41.

42 *Hiſpaniæ Primatus hodiè Toletano Archiepiſcopo ſine controuerſia conceſſus reperitur:*

43 *Paſcalis Cardinalis de Aragonia Archiepiſcopus Toletanus laudatur.*

CAP. CORAM FAELICIS VII. De in Integr. Reſtit.

Cuius Summarium ex ipſo textu deſumptum eſt.

POſt peremptorium non auditur Eccleſia de iure communi, auditur
1 tamen per beneficium reſtitutionis in integrum.

Commentaria cum Notis Auctoris ad hanc Decretalem.

VErba huius textus ſunt Honorij Papæ Tertij, qui Sedi Apoſtoli-
2 cæ præfuit annis 10. & menſ. 8. à die 17. Iulij. Anni 1216. ad diem 19.
3 Martij, qua mortalem Vitam compleuit anno 1227. imperantibus Roberto CP. & Frederico II. Altero enim die poſt obitum Innocentij III. *Cuntius*, quem alij ſcribunt Cincius,
4 Romanus ex clariſſima gente Sabella natus, Haymerici filius propter eius ſingularem eruditionem, & pietatem, primum à Cæleſtino III. inter Diaconos, ab Innocentio deinde III. inter presbyteros Cardinales relatus, & S. R. E. Camerarius factus, decem nouem Cardinalium accedentibus votis, Romanus Pontifex creatus *Honorius III.* dictus fuit. Reuelatione S.Petri, vt vulgò credebatur, inſtructus publicè futurum prædicebat Ciuitatem Sanctam Hieruſalem breui recuperatum iri, quo rumore, *ait Vrſp.* plurimi Romanorum, & Germanorum excitati, Crucem contra Saracenos ſumpſerunt.
5 Robertum Petri filium Orientis, Fridericum II. Occidentis Imperatores coronauit; At cum Fridericus accepti beneficij immemor, contra ius, Pontificiam ditionem vexaret;
6 & vt ait *Trithem. Chron.* profectus Roma in Apuliam cum magno ſuorum

rum exercitu multa ibi bella com-
miſiſſet, omnemque terram eum Si-
cilia ſuo Imperio ſubiugaſſet, pluri-
miſque ibidem interfectis reliquos
ſuo dominio ſubditos eſſe coegiſſet,
ab *Honorio* excommunicatus fuit,
deinde poſtea Ioan. Hieroſolymita-
ni Regis interceſſione, ea lege abſo-
lutus, & Eccleſiæ reconciliatus, vt
cuncta reſtitueret, & ad Terram
Sanctam recuperandam cum ſuo
exercitu ſe conferret. Carmelitarum
8 Eremitarum Religionem hactenus
ſparſam, & viuentem ſub Regula
B. Alberti Patriarchæ Hieroſolymi-
tani, Apoſtolica auctoritate confir-
mauit, & quatenus opus eſſet denuò
approbauit. Prædicatorum quoque, &
9 Minorum S. Franciſci Ordines bien-
nio ante mortem eiuſdem S. Franci-
ſci, itidem confirmauit. Aduerſus
Turcas, & Saracenos exercitum con-
10 ſcripſit, Cardinalis verò Columnæ
comitatu; aliorumque Regum, &
Principum militibus ſtipatum ipſum
in Aſiam tranſmiſſit. Poſt reſtaura-
tas tandem Eccleſias S. Laurentij
extra muros, & S. Bibianæ cum vt
dixi, & teſtatur *Vrſp.* decem annis,
& menſibus octo Romanæ Eccleſiæ
præſediſſet obijt die 19. Martij feria
ſexta Anno 1227. & in eius locum
11 ſubrogatus fuit Gregorius IX. de
quo vide, quæ diſertè noto inter
Pontifices Legislatores, & in *Commen-
tarÿs ad cap. ſeq.* Cæterum Sedente
Honorio multa Concilia celebrata
fuerunt, quæ poſt *Bin.* notis illuſtra-
12 ta refert *Labb. in noua edit. Concil.
in Honor.* III. & de his diſtinctè lo-
quor inter *Pontifices Legislatores in
Epitom. Hiſtor. iuxta Annos Sedis eiuſ-
dem Honor.* III. *digeſto*, Decretales
quoque *Honorÿ* III. Epiſtolas recen-
13 ſent *Matth. Pariſ. Baron. tom.* 11.
ann. 1030. *Bin.* & poſt ipſos idem
Labb. tam in *Synopſ. Hiſt.* quàm in
Edit. Conciliorum, & quod reperitur
in *cap. Coram VII. de in integrum re-
ſtit.* inter Decretales *Gregorÿ* IX. eſt
fragmentum Decretalis Epiſtolæ
14 eiuſdem *Honorÿ*, quæ inſcribitur
Bracharenſi Archiepiſcopo. Bra-
chara etenim eſt Luſitaniæ Vrbs ce-
leberrima, re & cognomento Augu-
15 ſta, cuius meminit *Ptolemeus lib.* 2.
cap. 10. *Plin. lib.* 4. *cap.* 6. & de qua
cecinit Auſonius Epigram. 9. de Cla-
ris Vrbibus.

Quaque ſinu pelagi iactaſſe Brachara dives.

Et Henricus Coquèus *in Hiſpania.*

Brachara diues agri, Galecus nobilis olim
Conuentus retinens Auguſto nomen ab ipſo.

Iam à temporibus S. Iacobi Apoſtoli Cathedralem Eccleſiam habet, ad quam ab ipſo D. Iacobo primus Epiſcopus ordinatus fuit, vt teſtatur *Flaui. Dext. in Chron. Ann. Chriſti* 37. ibi: *Nam & Iacobus S. Apoſtolus Zebedei filius, peragratis vrbibus Hiſpaniæ, multiſque erectis Eccleſÿs, & Epiſcopis creatis, Petrum Brachara primum reliquit Epiſcopum.* Nec non colligitur ex *Acuna in hiſt. Brachar.* vbi plura tradit de ipſius Eccleſiæ origine, & dignit. *Tamayo Salazar tom.* 1. *Martyr. Hiſp. die* 1. *Febr. & Tom.* 2. *die* 9. 12. *&* 16. *Aprilis*, vbi de eiuſdem Eccleſiæ Primatu loquitur.

Quod ſiquidem valde apud Hiſtoricos
16 Hiſpanos, & vtriuſque iuris Inter-
petres, circa Hiſpaniæ Primatum
controuerſum reperiebatur, & nun-
quam ſublata controuerſia huc vſ-
que contenditur, an ſcilicet à primis
Eccleſiæ temporibus penes Toletanum, vel Bracharenſem Præſulem Primatus Hiſpaniæ reſideret. Pro Primatu Toletano doctè decertantibus *Loayſa in not. ad decretum Gundemani, in Concil. Hiſpal. pag.* 300. *Germon. lib.* 1. *de Sacror. Immun. cap.* 5. *num.* 8. *Franc. de Piſa hiſtor. Tolet. lib.* 4. *cap.* 17. *Ambroſ. Morales lib.* 9. *cap.* 7. *Illeſcas in hiſtor. Pontif. lib.* 4. *cap.* 75. *Berterius de attrib.* 2. *cap.* 4. *Cuiac. in cap. final. de dol. & Contum. Manriq. de praced. q.* 4. *num.* 8. *Didac. Caſtejon de Primat. Tolet. Marian. de reb. Hiſp. cap.* 19. *Durantius ad ſpecu- lat. Tit. de diſpenſat.* §. *ſunt quoque. Porto Carrero cap.* 1. *de la Vida de San Idelfonſo. Petr. Marcha de Primat. Lugd. num.* 115. *March. de Agropoly diſſert.* 4. *Eccleſ. cap.* 3. *Idem Marcha lib.* 2. *hiſt. Pontif. iuriſd. cap.* 2. *n.* 14. *& lib.* 4. *cap.* 6. *num.* 11. *Salazar, Sandoual*, & alijs, quos laudat, & refert

p. 1.

Google

Quintaduenas en los Santos de Toledo p. 1. cap. 1. Pro Primatu verò Brachatenſi neruosè diſputantibus, de *Acuna in tract. de Primat. Brachar. in cap. Prouincia diſp. 99. Sebaſt. Caſar de Eccleſ. Hierarch. diſp. 4. §. 5. Barboſ. in præſenti, num. 4. & de Offic. & poteſt. Epiſc. part. 1. Tit. 3. cap. 8. per tot.* Azor. *& Bernard. Brito laudati à Caſare dicta diſput. 4. §. 5.* coram *Honorio Papa III.* in iudicium, pro decisione deductum fuit, quòd & iam tempore *Innoc.* III. qui *Anno Domini* 1198. Romanus Pontifex electus fuit, vt videre eſt ex *Not. ſupra in Comment. ad cap. cum veniſſent hoc Tit.* ex *conſtitut. præſentis text.* factum comperimus. Nam ſuper Primatia Hiſpaniarum inter Toletanum, &
17 Brachatenſem Archiepiſcopos lite coram *Innoc.* introducta, & conteſtata. Ità apertè inſinuant verba huius Text. ibi: *Coram felicis memoriæ I. Papa prædeceſſore noſtro.* Et ita explicat *gloſſ.* hic in figurat. caſus, ac vnanimiter fatentur cum Canoniſtis Hiſtorici, quibuſdam Iudicibus ab ipſo Papa cauſa commiſſa fuit: vt ipſam ſufficienter inſtructam ad Sedis Apoſtolicæ examen remitterent, aſſignando partibus peremptorium terminum, in quo cum omnibus monimentis per quæ cauſa inſtrui poſſit, ſententiam audituri Apoſtolicæ Sedi ſe præſentent, quem quoque terminum *Honor.* III. Innoc. ſucceſſor confirmauit. Hoc verò elapſo vtriuſque Archiepiſcopi procuratores cõparuerunt, alteram dilationem, ſeù termini prorogationem poſtulantes: ſed Papa inter locutus fuit, quòd ſuper hoc audiendi non erant, cum iam eis peremptorius terminus aſſignatus fuiſſet. Cum verò ad hoc per beneficium reſtitutionis in integrum admitti expoſtulaſſent, ſpeciale mandatum exhibentes, *Honor.* ex indulgentia reſtitutionem conceſſit, & terminum prorogauit vſque ad Octauam Pentecoſtes, vt ad literam patet ibi: *Nos autem vſque ad Octauam Pentecoſtes per reſtitutionis beneficium id vobis duximus indulgendum.*

Hinc vno Ore fatentur Canoniſtæ,
18 quòd licet Eccleſia poſt peremptorium terminum iure communi inſpecto amplius audiri non debeat, per beneficium tamen reſtitutionis in integrum admittitur. Ità colligunt ex hoc *text. Abb. antiq. Innoc. Zabarell. Collect. Bellam. Hoſtien. Ioan. Andr. Imol. Anan. Bald. Anch. Panorm. Butr.* & alij quos plena manu refert *Barboſ. in Collect. hic num.* 1. Quam aſſertionem probant deducta in præcedentibus, vbi ſancitur Eccleſiam, probationum defectu, aut inſtrumenti edi-
19 tione, vel procuratoris negligentia læſam, iuſtè in integrum reſtitutionem petere etiam contra aliam Eccleſiam. Ità habetur *in cap. tum ex literis ſup. hoc tit. in cap. 1. & 2. infr. hoc tit. in 6. & Clement. vnic. infr. hoc eodem Tit.* Apertè colligitur *argum. textus in l. & ſi ſine §. item, l. minoribus, l. in cauſa 16. §. final. l. minor 37. l. Præſes 42. ff. de minor. l. ſi cauſa cognita C. de Tranſact.* Illuſtrant *Morl. in empor. tit. 5. q. 5. Macerat. lib. 1. var. cap. 54. Caniſius cap. 2. & 3. hoc tit.* cum alijs relat. per *Gonzal. in Comment. à num. 6. vſque ad finem*, vbi ſublatis contrarijs hanc Concluſionem ſequitur.

Hoc autem ſpeciale notandum occurrit
28 ex verbis huius textus, nimirum quòd, qui in integrum reſtitutionem petit, mandatum ſpeciale exhibere debet, ità ad literam colligitur in præſenti ibi: *exhibentes ſuper hoc ex parte veſtra ſpeciale mandatum*, conſimilem habemus textum in *l. illud 26. §. ſi talis ff. de minor. vbi Bart.* & ita etiam intelligi debet *Text. in l. vnic. C. etiam per Procurat.* dixi ſupra *in Tract. de reſt. in integr. cap. 9.* docent *Gutier. pract. lib. 2. q. 87. num. 3. Couar. lib. 1. var. cap. 6. Menoch. conſ. 100. nu. 288. Maurit. de reſt. cap. 23. Odd. de reſtit. part. 1. q. 31. num. 12. Iannin. de reali citat. lib. 3. cap. 21. num. 359. Morl. empor. iur. part. 1. tit. 5. num. 22. Ceuall. comm. cont. com. q. 135. Gran. ad pract. Cam. Imperial. lib. 2. concl. 143. conſid. 1. num. 8. Aufrer. ad Capell. deciſ. 55. Mantic. deciſ. 11. num. 1. de Amat. deciſ. 97. n. 6. Gratian. deciſ. Marchia deciſ. 196. nu. 4. & diſcept. forenſ. cap. 105. n. 25.* vbi quamuis non ſit expreſſa perſona, vel cauſa *Farinac. part. 4. deciſ. 54.*

Quam-

Quamuis etenim certi iuris ſit, quòd ge-
21 neralis procurator ad omnia bona adminiſtranda, vniuerſa mandantis negotia genere poſſit *l. in actione §. renunciare §. pro ſocio l. ſed ſi vnus §. procurator ff. de iniur. l. item veniunt §. petitam ff. de petit. hæred. cap. qui generaliter de Procurat. in 6.* Excipiuntur tamen, quæ mandatum ſpe-
22 ciale exigunt, vtpotè ſuſpecti tutoris accuſatiò *l. non ſolum 39. §. fin. ff.*
23 *de procurat.* Iuramenti dclatio *l. iuſiurandum 15. §. procurator*. Impetra-
24 tio reſcripti iuſtitiæ *cap. nonnulli §. ſunt de reſcript.* Tranſactio *l. manda-*
25 *ta 60. ff. eodem.* Compromiſſum *cap. per tuas de Arbitris*. Pignoris re-
26 miſſio *l. ſi conſenſerit 7. §. videbimus ff. quib. mod. pign. ſoluit.* Solutio per
27 acceptilationem *l. 3. ff. de acceptil.* Impetratio interdicti de liberis exhi-
28 bendis *l. Pomponius ff. de Procurat.* Et petitio reſtitutionis in integrum
29 *d. l. Pomponius l. illud 25. §. ſi talis l. patri ff. de minor.* Adeòut licet con-
30 ſanguineus alias ſine mandato admittatur *l. ſed hæ ff. de Procurat.* Reſtitutionem tamen in integrum petendo ſpeciale mandatum exhibere debeat *l. patri 28. ff. de min. gloſſ. in l. exigendi C. de procurat.* verbo *non*, teſtatur de communi *Ripa in cap. cum M. num. 60. de Conſt. Tiraquel. de retract. lig. §. 1. gloſſ. 10. num. 98. & gloſſ. 13. num. 34. Menoch. quæſt. freq. cap. 22. num 12. Barboſ. alios referens in præſenti num. 6.* Petitio enim reſti-
31 tutionis eſt res magni præiudicij, eum per illam contractus reſcindatur, negotium iam perfectum retractetur, iuſque alteri quæſitum auferatur: quapropter vti ad arduum negotium mandarum ſpeciale deſideratur, vt pluribus concludit *Gonzal. in Comment. ad hunc textum num. 4.* verbo *mandatum ſpeciale*, vbi reſpondet ad *text. in cap. conſtitutis de Procurat.* In caſu enim dicti *cap. conſtitutis*, ex quo deducunt DD. fratrem in cauſa
32 fratris abſque mandato reſtitutionem petere poſſe; Frater erat ſocius litis, & qui conſors eſt eiuſdem litis, pro alio ſine mandato agere poteſt, quia ſimul propriam cauſam proſequitur. *l. 2. C. de conſort. eiuſd. lit.*

Præfata autem intellige, vbi in inte-
33 grum reſtitutio principaliter petitur, ſecus vbi incidenter, hoc enim caſu non requiritur mandatum ſpeciale. *Bart. in l. cum procurator, & ibi Iaſ. num. 4. ff. de nou. oper. nunc Mynſ. cent. 2. obſeru. 26. Ioſeph. Ludou. conſ. 30. num. 10. Magon. deciſ. Florent. 70. num. fin.* Et hoc eſt diſcrimen, quo ſoluitur obiectio deſumpta ex *cap. ſuſcitata hoc Tit.* vt poſt *Couar. & Caniſ. hic notat Gonzal. vbi ſupra nu. 5.* nam *in cap. ſuſcitata*, reſtitutio in integrum incidenter petebatur, ideò non loquitur ibi de mandato ſpecia-
34 li. Quicquid dicat *Hoſtien.* qui hac difficultate preſſus, in caſu *cap. ſuſcitata* mandatum ſpeciale ex facto proceſſiſſe, non autem neceſſarium eſſe affirmat.

Quæſtio eſt, an generale mandatum ſuf-
35 ficiat, ſi procurator conſtitutus ſit ad omnia, & ſingula, quæ ipſemet Dominus facere poſſet, etiam ſi talia forent, quæ ſpeciale mandatum exigerent, & ſufficere puto iuxtà tradita ſupra *in tract. de reſt. in integr. cap. 9.* quibus adde *Caſſad. deciſ. 1. num. 3. de Procurat. Mantic. deciſ. 11. num. 2.* cum alijs quos refert *Barboſ. in Collect. in præſent. num. 6. in fin.*

Explicat *gloſſ.* quid propriè importet
36 verbum illud textus *munimenta*: & dicit munimenta dici, quibus cauſa munitur, & inſtruitur: vt teſtes, inſtrumenta, confeſſiones, & quicquid aliud, quod cauſam adiuuet. Hinc *Barboſ. num. 4.* aſſerit, quòd plura ad excludendum Toletanum Archiepiſcopum Eccleſia Bracharenſis adducere poterat, niſi bello-
37 rum perturbationibus tunc impediretur; multa quoque ad probandum Primatum Bracharenſis Eccleſiæ refert, & concludit Deum præcando, vt illi Eccleſiæ vigilantiſſimum mittat Paſtorem, qui dormientem Primatiæ cauſam fœliciter poſſit ad finẽ perducere. Has attamen præces in caſſum fudit. Nec pro certo ſudiſſet, ſi ſicut agnouit *Honorium III.* morte præuentum, cauſam hanc per ſententiam definitiuam non terminaſſe; etiam agnouiſſet, quòd vſque
38 ad tempora *Martini V.* hac lite protracta, ipſe Martinus Apoſtolica

Auctoritate, Ius Primatis per totam Hiſpaniam Toletano Archiepiſcopo conceſſit. Ita teſtatur *Loayſa in not. ad decretum Gundemani in Concil. Hiſpal. fol. 300. Didac. de Caſtejon de Primat. Toletan. Spondan. anno 1413. num. 4. Marian. lib. 6. Hiſt. Hiſp. cap. 20. Cironius ad cap. 3. de dilation. Gonzal. in Comment. ad hunc text. num. 3. in fin.* Et quamuis mei inſtituti non ſit diſputationem proſequi, cui pro veritate ex Toletana, vel Bracharenſi Eccleſijs Primatum de iure competeret ante *Martini V.* conceſſionem. In tanto tamen Hiſtoricorum diſſidio, quid mei iudicij ſit referre non deſinam.

Non igitur puto ab initio naſcentis Ec-
39 cleſiæ ad hæc vſque tempora penes Toletanum Præſulem Hiſpaniæ Primatum extitiſſe; nec Eccleſiam Bracharenſem Sueuis deuictis Primatiæ ius amplius retinuiſſe. Quot etenim fuerint lacrimabiles vaſtationes, quibus Barbaræ Nationes Hiſpaniam occuparunt fatis euidenter colligitur ab Hiſtoricis de rebus Hiſpaniæ agentibus. Cum ergò Bætica à Vandalis, Gallecia à Sueuis, Carpentania ab Alanis occupatæ fuiſſent, quælibet Prouincia ſuum Primatem habebat. Bætica Hiſpalenſem, Carpentania Toletanum, Gallecia Bracharenſem: poſtea verò à Gothis, Romanis deuictis, & Vandalis cum Sueuis expulſis, Toletatanus tantum Primas in Hiſpania remanſit; & deuaſtatis deinde Africanis ipſa Imperiali Vrbe recuperata, in perſona Bernardi eiuſdem Vrbis Præſulis, ab *Vrbano II.* eiuſque ſucceſſoribus, quorum literas referunt *Loayſas, & Caſtejon loc. cit.* ius Primatis confirmatum fuit. Demum hoc ipſum ius Primatis, in Concilio Lateranen. ſub *Innoc. II.* celebrato, vindicantibus Archiepiſcopis Bracharenſi, Hiſpalenſi, & Compoſtellano, Rodericus Archiepiſcopus Toletanus hoc ius non obtinuit Concilij ſententia ipſi adiudicatum, vt ex *Caſtejon Loayſa Sabbecra tradit Gonzal. in præſenti, num. 2. in fin.* Sed cum ipſe Rodericus Toletanæ Eccleſiæ Præſul vir ſummæ facundiæ, & auctoritatis, ad *Innoc.* Papam ab Alphonſo Legionenſi Rege Romam miſſus fuiſſet, vt ei ſignificaret expeditionem, quàm contra Saracenos Chriſtiano nomini infenſos parabat, vtque peccatorum indulgentiam pro cruce ſignatis impetraret, quòd contigit *Anno* 1212. Bello verò fæliciter confecto, profligatiſque Saracenorum copijs dictus Rodericus *Anno* 1215. ad Lateranenſe Concilium Romam rediſſet, & in ipſo de Hiſpaniarum Primatia inter Toletanum, Bracharenſem, Tarraconenſem, Compoſtellanum, & Narbonenſem Archiepiſcopos excitata fuiſſet, ad ſententiam cauſa deducta non fuit; quapropter Toletanus Archiepiſcopus in eo iure permanſit, quo ex *Vrban.* II. conceſſione ante ipſum Concilium fruebatur, quin & ad deſignandum quantæ auctoritatis habendus eſſet Archiepiſcopus Toletanus, *Innoc.* ei conceſſit, vt per decennium in tota Hiſpania ſuum Le-
40 gatum ageret, & vbi Ciuitas Hiſpalenſis, tunc à Saracenis occupata ad Chriſtianos rediret, Toletanæ Eccleſiæ ſubdita confeſtim remaneret: facultatem quoque eidem Archiepiſcopo conceſſit diſpenſandi cum baſtardis, vſque ad numerum trecentorum, nec non nominandi, & collocandi Epiſcopos, & Sacerdotes in Ciuitatibus, à Barbarorum faucibus ereptis, vt teſtatur *Franc. de Piſa. En la hiſtoria de Toledo lib. 4. cap.* 17. & deducitur ex *Annal. Hiſp.*

Neque ex hoc quòd pluries cum Sarracenis tam in Caſtella, quam in Luſitania poſtea dimicatum fuerit, & ſciamus Sanctium ſecundum è Regno pulſum, nec non pro eius reſtitutione Bracharenſem, & Conimbricenſem Epiſcopos miſſos ad *Innoc. IV.* Lugduni, Concilium ad belli ſacri inſtaurationem commorantem, & Papæ decreto Regni curam fuiſſe commiſſam Alphonſo Comiti Bononienſi, dicti Regis fratri, qui eidem Regno
41 ſucceſſit, & quòd ipſe Alphonſus reliquiſſet Matildam vxorem legitimam, cum qua Bononienſem Comitatum aſſequutus fuerat, aliam duxiſſet, Portugalliæ Regnum duodecim annorum ſpatio interdicto Eccleſiaſtico ſuppoſitum extitiſſet. Non

in[illegible]

inquam ex his, alijſque bellorum perturbationibus inter Portugalliæ, & Caſtellæ Reges excitatis benè deducitur, prout deducere conatur *Barboſ. hic in Collect. num.* 3. quòd Toletanus Archiepiſcopus Primatis ius vſurpaſſet, & quòd Bracharenſis Eccleſia contra ipſum ius ſuum proſequi non potuiſſet. Nam ante hæc ab *Vrbano* II. Toletanum Antiſtitem ius Primatis confirmatum habuiſſe, deinceps verò poſt agitatam licet non finitam coram *Innoc.* III. & *Honorio* III. Primatiæ Hiſpanicæ cauſam, à *Martino V.* Toletanis Archiepiſcopis conceſſum fuiſſe liquet ex
42 ſupra deductis, & ad hominem probant, quotquot ſupra retuli pro Primatu Toletano decertantes; Quarè hodiè non eſt amplius locus huic quæſtioni, tam attentis conceſſionibus Apoſtolicis, quàm dignitate, Toletani Archiepiſcopi, cui Eccleſiæ, ſi Primatus ſuper tota Hiſpania, Patriarchatus nimirum inter cæteros Hiſpaniæ Præſules, conceſſus non reperiretur, nam vt aduertit hic *gloſſ.* in verbo *ſuper Primatia*. Primatia, & Patriarchatus vna tantum eſt dignitas licet nomina ſint diuerſa, *cap.* 1. *&* 2. *diſt.* 99. quicquid ad ſui fauorem Bracharenſis Eccleſia deducere poſſet, ex hoc præcipuè Toletanæ Eccleſiæ concedendum eſſet,
43 quòd Archiepiſcopum habeat, & vti Paſtorem colat Eminentiſſimum, & Reuerendiſſimum Dominum meũ Paſchalem S. R. E. Cardinalem de Aragonia, veri Eccleſiaſtici exemplar, Principem Regij ſanguinis ſplendore illuſtrem, præclaris tamen ingenij ſui dotibus ſupra genus ipſum emicantem, cuius Vitæ ſanctimoniam, ſingularem in Pauperes miſericordiam, Religionis zelum, pietatis, liberalitatis, & inenarrabilis integritatis virtutes, adeòut Iuſtitia, & gràtia in ipſo certatim primum locum contendant, vtraque Amoris, vtraque ſingularis æſtimationis illicium, admirabunda excaeperit Roma, Lætabundi experti ſint Neapolitani, cuius vaſti prætioſique Regni habenas tanta clementia moderatus fuit, vt non Regis Vices, ſed Patris mores gerere, quaqua verſum faterentur; Glorioſa denique fruitur Monarchia, Hiſpana, quæ ipſum non Principem duntaxat inter Magnates, & dignitatis, & ſanguinis prærogatiua Maximum veneratur, ſed Catholici Monarchæ tutelare Numen prædicat. At meus ſiſtat calamus, vbi totius Orbis voces, fauſtiſſimæque omnium gentium acclamationes, & plauſus ipſum inter purpuratos, omnium virtutum eminentia, eminentiſſimum ex animo fatentur, & vti Paſtorē bonum illum, Euangelico celebratum preconio ipsũ Toletana agnoſcit Eccleſia, ſui regiminis fælicitate diù perfrui exoptans, prout à ſummo bonorum omnium Largitore enixè præcor, & ſpero.

CAP. CONSTITVTVS VIII.

SVMMARIVM.

1 *Minor læſus reſtituitur ad id, quod contraxit, vel omiſit.*
2 *Verba huius textus ſunt Greg.* IX.
3 *Gregorius* IX. *Eccleſiæ præfuit Ann.* 14. *menſ.* 5. *die* 3.
4 *Greg.* IX. *ex Comitibus Signiæ ſucceſſor fuit Honor.* III.
5 *Greg.* IX. *Fridericum excommunicauit, & Imperio priuauit.*
6 *Greg.* IX. *à Romanis Vrbe pulſus, in Vrbem redit.*
7 *Greg.* IX. *contra Fridericum Imp. Vrbis manibus imminentem Romani populi arma commouit.*
8 *Sedente Greg.* IX. *multi hæretici extirpati fuerunt.*
9 *Greg.* IX. *Dominicum, Franciſcum, Antonium de Padua, & Eliſabetham Hungariæ Regis filiam in Sanctorum Albo retulit.*
10 *Greg.* IX. *prope centenarius animi mærore obijt.*
11 *Caleſtinus* IV. *Gregorio* IX. *ſucceſſit, & ſedit* 18. *dies, vacauitque Sedes Apoſtolica ab eius Obitu Ann.* 1, *menſ.* 8.
12 *Greg.* IX. *varias Decretales Epiſtolas conſcripſit.*
13 *Greg.* IX. *Sacros Eccleſiæ Canones in quinque libris compilatos publicè proponi, & in Scholis explicari iuſſit.*

14 *Raymundus Generalis Ordinis Prædicatorum fuit compillator Decretalium Greg.IX. quem Clem.VIII. in Sanctorum numerum retulit.*

15 *Non conſtat ex hoc Textu, cui Greg.* IX. *reſcripſerit.*

*Suppleri non poteſt inſcriptio huius textus, quia Gregorij Epiſtolarum regeſtra non habemus. ibidem num.*15.

16 *Narratur cauſa deciſionis huius textus.*

17 *Fauore minoris reſcinditur contractus deſiciens in ſolemnitate iuris, idem de contractu Eccleſia.*

Eccleſiæ, & minori ſuccurritur per reſtitutionem ſi contractus in ſolemnitatibus non labores. ibidem n. 17.

18 *Minor reſtituitur in retractu omiſſo.*

Conſuetudo retractum permittens, & inducens eſt probata à Iure *Canonico. ibidem num.*18.

19 *Minor læſus in contractu venditionis, beneficio reſtitutionis iuuatur.*

20 Ius *retractus à* Iure *ciuili ſublatum fuit.*

21 *Affectio ad rem alienatam non attenditur.*

22 Ius *retractus* Iure Ciuili *hodie eſt permiſſum.*

23 *Conſuetudo retractum permittens eſt approbata à* Iure *Canonico.*

24 *Exponitur quomodò legenda ſit litera Textus ibi:* Patroſinen.

25 *In actione ad æſtimationem rerum noſtrarum, tam in iudicio bonæ fidei, quam ſtricti iuris, ex affectione non augetur rei æſtimatio.*

26 *In actione eius, quod intereſt ius noſtrum illæſum habere affectionis ratio locum habet præſertim in iudicijs bonæ fidei.*

27 *Nullum datur maioris æſtimationis lucrum, quàm vt animi noſtri affectio expleatur.*

28 *Erga poſſeſſiones maiorum datur naturalis affectio.*

29 *Veteres in domibus ſuis imagines collocabant, vt generis nobilitas innoteſceret.*

30 Homines *naturali quadam affectione difficillimè maiorum prædia, & ſepulchra alienant.*

31 *Exponitur quanta ſit affectio ad bona maiorum.*

32 *Fœdiſſimum erat apud Romanos gentilitia maiorum prædia vendere:*

33 *Patrimonij decoctores, Græci infames dicebant.*

34 *Exponitur vnde originem traxit clauſula,* ne prædium de familia exeat, *frequentiſſimè in vltimis voluntatibus appoſita.*

35 *Græci ius retractus, protomiſeos appellant,* Iure *diuino probatum.*

36 Item *iure* Canonico, *&* Ciuili.

37 Ius *retractus Pandectarum iure cognitum non fuit.*

38 Ius *retractus capit à Conſtantino Imperatore.*

39 Iure Ciuili *ius retractus non ſolum in propinquis, & agnatis, verùm & vicinis olim admittebatur.*

40 Ius *retractus à* Iure Ciuili *ſublatum, à* Iuſtiniano Imp. *denuò reſtitutum fuit.*

41 Ius *retractus varijs gentium vſibus ſtatutum eſt.*

42 *Exponitur fundamentalis ratio huius textus.*

43 Clerici *ſeculares admittuntur ad ius retractus.*

44 Clericus *rem auitam, vel patrimonialem in laicum diſtractam ab ipſo retrahere poteſt.*

45 Ius *retractus locum habet, vbi tam emptor, quam venditor eſſent Clerici.*

46 Coniunctus *pro coniuncto in integrum reſtitutionem petere non poteſt.*

47 *Ex eo, quod quis agat pro alio, vbi exigitur ſpeciale mandatum, non ſupponitur.*

48 *Frater conſors eiuſdem litis reſtitutionem pro fratre ſine mandato ſpeciali impetrare poteſt.*

49 *Explicantur verba huius textus ibi:* Exhibita nobis.

50 Ius *retractus retractantem habet pro reo.*

51 *Filius ab inteſtato tam* Patri, *quam Matri ſuccedit.*

52 Pater *habet vſufructum in bonis filij, qui in eius poteſtate exiſtit, etiam ſi proueniant ex hæreditate materna.*

53 *Omnis bonorum aduentitiorum filij alienatio eſt Patri interdicta.*

54 Filius *bona aduentitia conſentiente patre alienare poteſt.*

55 *Filius exiſtens in poteſtate patris alienare, vel alias de rebus ſuis diſpo-*

diſponere non poteſt.
56 *Explicantur verba huius textus ibi:* fecit eos contractui conſentire.
57 *Conſenſus per metum præſtitus contractum nullum reddit.*
58 *Libellus alternatiuè conceptus aliquando admittitur.*
59 *Libellus alternatiuus regulariter non admittitur in iure.*
60 *Alternatiua petitio admittitur, vbi eius certitudo pendet à facto.*
61 *Pater Curator filij eius bona ſine Prætoris decreto alienare non poteſt.*
62 *Iuſtin. Imp. vt minoribus læſis ſuccurreret pro anno vtili quadriennium continuum conceſſit, quod completo anno 25. currere incipit.*
63 *Onus probandi maiorem ætatem aduerſario competit.*
64 *Vbi ad poſſeſſionem recuperandam annus præſcribitur, dies & annus aſſignatur.*
65 *Re patrimonij cum alia non patrimoniali ſimul vendita, ſola patrimonialis retrahi poteſt.*
66 *Retractum petens prætium refundere tenetur.*
67 *Item meliorationes ab emptore factas reſtituere debet.*
68 *Retractum petens emptori, qui iniuſtum prætium ſoluit, iuſtum duntaxat ſoluere cogitur.*
69 *Requiritur læſio, vt reſtitutio aduerſus omiſſum retractum, ſiuè pactum de retrouendendo minori concedatur.*

CAP. CONSTITVTVS VIII.
De in Integr. Reſtit.

Cuius Summarium ex ipſo textu deſumptum eſt.

REStituitur minor in eo, quod contraxit, vel omiſit, ſi probat ex
1 inde ſe læſum, & ſit infra tempora reſtitutionis petendæ.

Commentaria cum notis Auctoris ad hanc Decretalem.

VErba huius *textus* ſunt *Gregorij* IX. qui Romanæ Eccleſiæ præ-
2 fuit *Ann.* 14. *Menſ.* 5. *die.* 3. ab Anno,
ſcilicet 1227. die 20. Martij, quo
3 defuncto *Honorio* III. Romanus Pontifex creatus fuit, vſque ad diem
22. *Auguſti Ann.* 1241. qua Imperat.
Balduino II. C. P. & Frederico II.
Enobardo, vitam cum morte commutauit. Altero ſiquidem ab obitu
Honorij die *Vgolinus* Epiſcopus
4 Oſtien Vir doctiſſimus, patria Anagninus ex Comitibus Signiæ, *Innocentij* III. ex conſobrina Nepos, à
quo inter purpuratos adſcitus fuerat
Romanus Pontifex electus, *Gregorius Nonus* dictus fuit, Qui & quade cauſa Fridericum Imp. excommunicauerit, ipſumque Imperio priuauerit, notatis etiam eiuſdem *Fri-*
5 *derici* in Apoſtolicam Sedem iniurijs, & cum ipſo *Gregorio Papa* iurgijs, atque diſſidijs; reprobatis quoque Scriptoribus, qui falsò in Pontificem declamantes Fridericum extollunt; dicã infrà in Commentarijs
ad *Cap. Eccleſia* 1. *hoc eodem Tit. in VI.* vbi & habes quomodò ipſe Gregorius à Romanis rebellantibus Vr-
6 be pulſus Peruſium ſe recepit, de
dira peſte, quæ Romanos veterem
Reipublicæ libertatem affectantes,
ad nihilum ferè redegit; de regreſſu
eiuſdem Gregorij in Vrbem, & de
Oratione, qua machinantis contra
7 ipſum Romani Populi furorem, contra Fridericum iam Vrbis mænibus
imminentem ad Arma commouit.
Nec non de Hæreticis eius opera
8 extirpatis, Concilijs ipſo Sedente
celebratis, & qualiter Dominicum,
9 Franciſcum, Antonium de Padua, &
Eliſabetham Regis Hungariæ filiam
in Sanctorum Albo retulit. Notatur etiam cauſa, qua ipſe *Gregorius*
prope centenarius animi mærore
10 obierit, vt dixi *Anno* 1241. *die* 22.
Auguſti. Vndè in eius locum ſubrogatus fuit *Gaufridus Caſtellio* Mediolanenſis, *Celeſtinus IV.* appellatus,
quo decimo octauo poſt eius electio-
11 nem die decedente, vacauit Sedes
ann. 1. *menſ.* 8. vt disertè aſſero inter
Pontifices Legislatores, in *Caleſt. IV.* Cæterum quamplures à *Gregor.*
12 IX. Decretales Epiſtolas fuiſſe conſcriptas admonet *Binius*, & poſt illum recenſet *Labbeus in nou. Edit.*
Concil.

Concil. & in Hiſt. Synops. Extant ve-
rò apud *Mattheum Pariſ. & Abbatem
Stadenſem* illorum temporum Scri-
ptores. Huius etiam Pontificis ope-
13 rà ſacri Eccleſiæ Canones per *Ray-
mundum Prædicatorum Sanctiſſimi Or-
dinis Generalem à Clem. VIII.* in San-
ctorum numerum relatum, in quin-
que libris compillati fuerunt, quos
vti iuſtiſſimas Romanorum Pontifi-
cum Decretalium ſanctiones publice
14 proponi, & in Scholis explicari iuſ-
ſit; in his verò ſub *Rubrica de in in-
tegrum reſtitutione* clauditur *præſens
Textus*; cui tamen Gregorius in
præſenti reſcripſerit, non conſtat:
quòd & frequenter in eius deciſioni-
15 bus contigit; nec inſcriptio ſupple-
ri poteſt, eò quòd eius epiſtolarum
regeſtra non habeamus. Deciſio ve-
rò huius decretalis, in hoc conſiſtit,
16 quòd cum Magiſter Guill. pro ſe,
ac fratre ſuo I. Canonico Parroſinen
coram Gregorio Papa conſtitutus,
exhibuiſſet qualiter ipſis in minori
ætate conſtitutis, & eorum matre,
cuius ſucceſſores exiſtunt, rebus hu-
manis excempta: Guil. ipſorum pater
quaſdam poſſeſſiones vtrique com-
munes vendidit, vtque huiuſmodi
venditio firmitatis robur haberet,
ipſos emancipauit, & contractui con-
ſentire fecit. Atque ideò vel vendi-
tionem nullam nunciandam, vel be-
neficium in integrum reſtitutionis ei
indulgendum quòad portionem, quæ
ex ſucceſſione materna ad ipſos per-
tinebat ſupplicaret: in alia verò por-
tione paterna per beneficium itidem
reſtitutionis in inregrum ſibi ſubue-
niri petebat, eò quòd vti proximio-
ribus, attenta conſuetudine muni-
cipij Patroſinen, ius eis competat ad
prætium emptoribus, vel eorum hæ-
redibus offerendum, quod hactenus
omiſerunt, & quia in hoc ſe non mo-
dicè læſos agnoſcunt, facere parati
ſunt. Papa reſcripſit, quatenus præ-
miſſa reperiantur vera, qualiter
quòad partẽ ex ſucceſſione materna
prouenientẽ, venditio prædicta nul-
la denuncietur, ſi in ea iuris ſolem-
nitas omiſſa ſit, ſi verò interuenerit,
& eos læſos eſſe conſtiterit, tam ſu-
per illa, quàm ſuper alia portione
paterna in integrum reſtituantur.

Ex hac Gregorij deciſione, præſentem
17 textum in duas partes diuido. Ex
ptima cum Canoniſtis communiter
colligo, quòd fauore minoris re-
ſcinditur contractus deficiens in ſo-
lemnitate iuris, quòd idem à pari
procedit reſpectu contractus Eccle-
ſiæ. Si verò omnes iuris ſolemnita-
tes acceſſerint minori, aut Eccleſiæ
per in integrum reſtitutionem ſubue-
nitur. Ita docent *Abb. Antiq. Innoc.
Collect. Hoſt. Zabarell. Bellam. Ioan.
Andr. Imol. Anan. Anchar. Panorm.
Butr. Henric.* cum alijs relatis à *Bar-
boſ. in præſenti Collect. num.* 1.

Ex ſecunda colligo, quòd minor læſus
18 in retractu omiſſo reſtituitur aduer-
ſus venditionem prædij maiorum
ſuorum, & quòd conſuetudo retra-
ctum permittens, ſeù inducens apud
varias gentes introducta; probata
eſt à iure Canonico, & conſequen-
ter ea ligantur Eccleſiaſtici. Vt latè
poſt *Matth. de Afflict. deciſ.* 223. tra-
dit *de Marinis lib. 1. reſol. cap. 55.
per tot.*

Quòad primam partem attinet res ſine
19 difficultate procedit, minores enim
in venditionis contractu læſos, reſti-
tutionis beneficio iuuari generaliter
probat *textus in l. Ait Prætor 7. §. 1.
& 8. l. patri §. prædium l. verum 11.
§. 1. l. intra 39. §. 1. l. Tutor 47. §.
item l. ſi res 49. ff. de minor. l. 1. C. ſi
aduerſ. vendit. l. 4. & 7. C. de Præd.
min.* Docent *Tiraquell. de retract.
gloſſ. 2. num. 4. Fab. C. de reſt. min.
deffin. 10. Olea de ceſſion. iur. tit. 3.
q. 2. Corraſius lib. 3. Miſcell. cap. 3.
Hothoman. conſ. 25. Bocer. claſſ. 3. diſp.
22. Theſi. 1. Caniſius in præſenti text.
Zypaus lib. 1. de iuriſd. cap. 31. Giba-
lin. de negot. tom. 2. lib. 4. cap. 6. art. 5.
Altaſſer. lib. 3. rer. Aquit. cap. 8. Fon-
tanell. deciſ. 47. num. 16. Larrea deciſ.
70. num. 3. Giurb. deciſ. 78. nu. 6.* Et
patet ex latè deductis ſupra in *tract.
de reſt. in integr. cap. 2.*

Quòad ſecundam partem res non ſine
20 difficultate procedit, primò quia
ius retractus ab Imperatoribus ſub-
latum teſtatur *Cuiac. ad Tit. C. de
contrah. empt. & conſtat ex l. dudum
14. C. eod. tit. quæ eſt l. 4. C. Theodoſ.
ſub eodem tit.* & varijs rationibus ad-
ductis aduertit *Gonzal. in præſent.
n. 13.*

num. 13. Secundò quia ne dum contra ius prædia à patre alienata filij ſibi reſtitui petebant ex ratione
21 allegata, ſed quia læſi non erant in prætio rei venditæ, quod patet ad literam ex ipſo textu; affectionem enim tantum ad prædia alienata allegabant, quæ non attenditur, neque conſideratur *l. cum de ſeruis* §. 2. *ff. de oper. ſeruo. l. prætia* 73. *ff. ad leg. Falcid.*

His tamen non obſtantibus optimè pro-
22 cedit deciſio huius textus, quia licet ius retractus, ſeu protomiſeos non omni tempore iure ciuili permiſſum reperiatur, ſed aliquando ſublatum fuerit, hodiè tamen permiſſum eſt, prout ab ſpecie probat *text. in l. ſi emptione* 35. *ff. de minor.* & vno ore fatentur Canoniſtę in pręſenti *textu*, notat *gloſſ.* in verbo *conſuetudinem* tradit plenè *Gonzal. hic num.* 1. vbi ait ex hac Greg. Decretali aperte deduci conſuetudinem
23 retractum permittentem, ſeu inducentem apud varias gentes introductam, iure Canonico eſſe probatam, quam quidem conſuetudinem vigere dicitur in *præſenti text.* in Municipio Parroſinen, quod Marginalis Gloſſ. legit *Paronen*, vel *Perenen*. *Dandius verò Alteſſerra lib.* 2. *de Du-*
24 *cibus cap.* 3. legit *Parronenſis*. At Gonzal. hic *ſub num.* 3. legendum credit *Peruſienſis*, cum in præſenti textu referatur Ioannem fratrem Magiſt. Guillel. fuiſſe Canonicum *Parroſin.* in municipio verò *Parroſin.* ſeu *Paronenſi*, vt legit *Alteſſerra*, quod ſitum eſt in pago Veromanduorum, nulla vnquam fuerit Cathedralis Eccleſia, & conſequenter nulla ex prædictis literis retineri poſſe putat, ſed malè, quia non eſt verum dicere, vbi non eſt Cathedralis Eccleſia, ibi non ſunt Canonici; cum hoc nomen propriè competat ne dum vbi ſunt Cathedrales, ſed & vbi ſunt Collegiatæ, quinimò, extrà Cathedrales, & Collegiatas Eccleſias dari Canonicos, qui dicuntur nuncupati Praxis docet.

Nec refragatur alterum argumentum
25 ſecundo loco deductum ex eo, quòd in æſtimandis ſeruorum operibus, & damnis datis ex lege Aquilia nulla affectionis ratio habeatur, vt probat *Suarez lib.* 2. *ad l. Aquil cap.* 4. plurimi etenim intereſt, vtrum actionem dirigamus ad æſtimationem rerum noſtrarum, vel vtrum agamus in iudicio ad ius noſtrum proſequendum, ne quidquam depereat, ſiue vt noſtra recuperemus. Si enim ad rerum noſtrarum æſtimationem agamus, ſiue verſemur in iudicio bonæ fidei, ſiue perſequamur iudicium ſtricti iuris, non ex affectione æſtimatio rei augetur, vt probant allegata iura, ſed ex communi vſu, & fori tritura æſtimatio fieri debet *l. prætia rerum* 63. *ff. ad leg. Falcid.* notant *Cuiac. lib.* 27. *qq. Papin.* & *ad l.* 57. *ff. mandati Alciat. in tract. de eo quod intereſt cap.* 6. *num.* 13. *Ferret. ad Tit. C. de eo quod intereſt*, & *paſſim omnes*.

Si verò de eo tantum agamus, quod
27 intereſt ius noſtrum illæſum habere, vt patet ex litera præſentis textus, & ex *l. libertus* 36. *ff. de bon. libert. l. pater* 71. *ff. de euict.* affectionis ratio locum habet, & in iudicijs præſertim bonę fidei datur actio affectus explorandi gratia *l. cum ſeruus* 54. *ff. mandati l.* 7. *de ſeruis exportandis*. Nullum ſiquidem maioris æſti-
27 mationis lucrum datur, quam vt deſiderium, ſiue animi noſtri affectio expleatur, ſi modò pij animi fuerit, prout eſt affectio erga poſſeſſiones parentum, & gentilitia agnatorum prædia. Iure autem optimo in terminis præſentis textus, ad retractum rei à patre venditæ filios admiſſos fuiſſe docent *Tiraquell. de retract. tit.* 1. §. 1. *gloſſ.* 9. *num.* 51. *Pinell. in l.* 1. C. *de bon. matern.* 3. *p. num.* 99. *Gomez. Montaluo*, *Matienzo*, *Cifruentes*, & alij, quos refert & ſequitur hic *Gonzal. n.* 17. *in fin.* Nam erga paternas, & auitas poſſeſſiones,
28 iuſta quædam datur affectio, quam & maiores noſtri habuerunt, prout admonet Conſtantinus Imp. *in l. lex* 22. *verſ. Ne verò C. de adminiſt. Tut.* in domo in qua pater defecit, vel ipſe creuit, vel maiorum imagines, aut non videre fixas, aut videre reuulſas, ſatis lugubre eſſet. Vt enim deducitur ex ipſa *lege* 22. Veteres in
29 ſuis domibus imagines collocabant,

ad hoc

ad hoc vt generis nobilitas innoteſceret. *Tacit. lib. 2. Annal.* ibi: *Plenam imaginibus domum oſtentat*, notat *Seneca lib. 3. cap. 28. de benef.* Et vt poſteri earum inſpectione ad maiorum gloriam inuitarentur, ait *Valer. max. lib. 5. cap. 8. in fin.* Plura ad rem colligere poſſumus *ex l. quaſitum 12. §. Papinianus ff. de inſtrum. leg. l. ſtatua 245. ff. V. S.* Tradunt *Roſin. lib. 1. antiq. cap. 19. vbi Demſterus Sigon. lib. 2. de antiq. iur. Rom. cap. 20. Lipſius lib. 1. elect. cap. 29. Guther. de iure Manium lib. 1. cap. 22. Turturet. de nobilit. lib. 1. cap. 10.*

Hęc equidem naturalis affectio edocet,
40 ne in prædijs, Laribus, maiorumque ſepulchris alienandis nos facilè inclinatos exhibeamus, quòd & neque facilè permittendum admonet *l. in fundo 38. ff. de R. V. l. libertus 36. ff. de bon. libert. l. 14. C. de contrah. empt. l. qui officij ff. eod. l. milites ff. de re milit.*

Quanta autem ſit erga maiorum noſtro-
31 rum bona naturalis affectio præter ea, quæ haberi poſſunt ex iuribus allegatis probat *Plinius lib. 2. cap. 15.* ibi: *Me prædia materna parum commodè tractant; delectant tamen vt materna.* Et *lib. 7. cap. 11.* ibi: *Ego illi ex prædijs meis, quod vellet, & quantum vellet obtuli, exceptis paternis, maternisque; his enim cedere, nec Corelliæ quidem poſſunt.* Plenè etiam colligitur ex his, quæ habentur penes *Quintil. declam. 298. & 337. Ciceron. lib. 2. de leg. in princ. Sidon. lib. 3. epiſt. 3. & epiſt. 5.* Hunc quoque affectum plenè deſcribit *Caſſiodor. lib. 1. var. cap. 21.* ibi: *Aues ipſæ per aera vagantes proprios nidos amant. Erratiles feræ ad cubilia dumoſa feſtinant. Voluptuoſi piſces campos liquidos tranſeuntes, cauernas ſuas ſtudioſa indagatione perquirunt.* Ex his profluit vt ne dum apud Lacedæmones, teſte *Heraclide*; & apud Locros, teſte *Ariſt. lib. 2. polit. cap. 5.* Sed & apud
32 Romanos hæreditaria, & gentilitia maiorum prædia vendere turpiſſimum, atque fœdiſſimum iudicareur. Quapropter obligantes poſſeſſiones à patribus relictas pœna dignos, ſcribit *Athenæus lib. 4. Dypnoſoph.* cecinit *Horatius lib. 1. Satyr. 2. verſ. 62. Rem patris obligare malum eſt vbicumque. Tibullus etiam lib. 1. eleg. 4.*

Quin etiam Sedes iubeat ſi vendere auitas,
Ite ſub imperium, ſub titulumque lares.

Ouidius quoque conquerens de auaritia amicæ inquit.

Illud eſt, illud habet, nec ea contenta rapina eſt,
Sub titulum ob lares nos omiſit venditionis.

Vnde *Cicero*, ne paternas poſſeſſiones vendat Trebatium hortatur, & *lib. 2. de Orat.* & in *Orat. pro Cluent.* notat Brutum, quòd paterna bona mancipaſſet. Lege itidem Roſcia patrimonij decoctores inter quatuordecim ordines ſedere prohibebantur. Græcorum pariter inſtitutis in-
33 fames adiudicabantur, vt tradit *Diogen. Laert. de Vit. Philoſ. in Vita Solonis, & Quintil. lib. 3. inſt. cap. vlt. Robert. lib. 3. rer. iudic. cap. 17. Corraſ. lib. 3. Miſcell. cap. 3. Leotard. de vſur. quæſt. 77. num. 49. Zypeus lib. 1. conſult. 5.*

Ex hac pariter erga gentilitia prædia
34 naturali affectione, originem habuit clauſula illa, qua frequenter vtuntur homines in legatis, donationibus, & fideicommiſſis, *Ne prædium de familia exeat*, de qua loquitur text. *in l. filius 114. §. Diui ff. de leg. 1. l. peto 69. §. fratre l. cum pater 77. §. 11. 15. 27. & 28. l. Lucius 88. §. Lucius 6. & §. inſtituto 15. ff. de legat. 2. l. pater 38. l. is qui 94. ff. de legat. 3. l. libertatis 108. ff. de condit. & demonſtr. l. vlt. §. 1. C. de V. S. nouell. 119. Iuſtin. cap. final. & nouell. 159. in princ.* Pluribus illuſtrant *Pichard. cap. 15. de Legat. Valent. tom. 3. illuſtr. tract. vlt. de legat. cap. 1. & 2. Molin. de primog. lib. 1. cap. 2.*

Hæc itidem ad maiorum poſſeſſiones
35 naturalis affectio cauſam dedit iuri, quod Græci protomiſeos appellant; nos verò retractum gentilitium dicimus, Diuino, Canonico, & Ciuili iure ſtatutum varijſque gentium vſibus approbatum. Iure enim diuino, ità cautum legitur *cap. 25. Leuit.* ibi: *Si attenuatus frater tuus vendiderit poſſeſſiunculam ſuam, & voluerit*

pro-

propinquus eius poteſt redimere, quod
ille vendiderat. Idem legitur *Iere-*
mia cap. 37. & Ruth. cap. 4. Notat
Mancin. de triplic. iur. collat. cap. 130.
lib. 1. Iure Canonico hoc ius retra-
ctus admiſſum eſſe ex deciſione præ-
36 ſentis textus ſatis expreſsè conſtat.
Quòd & itidem militat reſpectu iuris
Ciuilis, quamuis iure Pandectarum
37 ius retractus, nec inter agnatos, nec
inter ſocios, ſeu conſortes eiuſdem
rei cognitum fuiſſet *l. 3. C. de com-*
mun. rer. alien. Colligitur ex *Plin.*
lib. 7. epiſt. 11. ibi: *Supereſt, vt coha-*
redes aquo animo ferant ſeparatim me
vendidiſſe, quod mihi licuit omninò
vendere. Facit *l. 26. ff. de reg. Iur.*
vbi Gothofred. *& in l. 14. C. de con-*
trah. empt. vbi tradit ius hoc cæpiſſe
à Conſtantino Imp. in *l. dudum C. de*
38 *contrah. empt.* ad quod ius referenda
ſunt, quæ habet *Symmachus lib. 9.*
epiſt. 27. Nam iure nouo ciuili ius
retractus, non ſolum in propinquis,
& agnatis, verum & vicinis admiſ-
39 ſum fuiſſe conſtat *ex l. 1. C. non lice-*
re habitationibus lib. 11. quod etſi po-
ſtea in *l. dudum 14. C. de contrah.*
empt. l. 6. C. Theod. eodem tit. & l. 3.
C. commun. rer. alien. Sublatum fue-
rit; reſtitutum tamen denuò *Nouell.*
40 *5. Iuſtiniani, cap. 3. Conſt. Friderici*
de Iure Protomiſeos, notarunt *Cuiac.*
ad Tit. C. de Contrahend. empt. Petr.
Greg. lib. 26. Syntag. cap. 1. Varijs
41 tandem gentium vſibus ſtatutum
repetitur, ex his quæ latè tradunt
Doctores Hiſpani ad *l. Tauri. Ma-*
tienzo, & Azeuedo ad l. 7. lib. 5. reco-
pil. Vela lib. 1. diſſert. 39. nu. 35. Olea
de Ceſſion. iur. tit. 3. q. 2. Larrea alle-
gat. 45. & 120. & deciſ. 70. & 79. vbi
quotidianas apud varias nationes de
hoc iure retractus controuerſias illu-
ſtrat, notat *Tirquel. in præfat. de re-*
tract. Chriſtineus tom. 1. deciſ. 174.
& 281. & 302. & 374. Marin. alleg.
127. Vander. ſingul. 91.

Ex his colligitur ratio, cui præſens
42 textus innititur; nam cum non ſo-
lum aduerſus amiſſa, verum aduerſus
omiſſa, in quibus ſe læſum fuiſſe pro-
bat, in integrum reſtitutio minori
competat; ideò Papa in *præſenti* re-
ſcripſit, quòd ſi in venditione præ-
dicta, aut in omiſſione petitionis re-
tractus minores ſe læſos probent, per
in integrum reſtitutionem venditio-
nem reſcindere, aut res ipſas aliena-
tas repetere poſſunt; vt patet ex li-
tera huius text. ibi: *Quo circa man-*
damus, & communiter docent Ca-
noniſtę ſupra cit. quibus adde *Viuian.*
in rational. lib. 1. iur. Pontif. fol. 549.
Caniſ. in præſent. Alagon. compend.
iur. Canon. fol. 192. Ximene. in con-
cord. p. 1. & 2. Gonzal. hic n. 16.

Ex pręſenti itidem textu colligitur Cle-
43 ricos ſeculares ad ius retractus ad-
mitti. *Tiraq. de retract. lig. §. 1. gloſſ.*
8. num. 41. nec non vti conſuetu-
dine, quæ facultatem præbet retra-
hendi rem venditam à conſangui-
neo. Ita idem *Tiraq. de iur. primog.*
q. 44. num. 9. Surd. conſ. 2. à num. 3.
latè alijs citat. *Gutier. pract. lib. 2.*
q. 256. vbi num. 1. tradit & probat
qualiter Clericus rem auitam, vel
patrimonialem in laicum diſtractam,
44 ab ipſo retrahere poteſt *nu. 3.* quòd
ius retractus locum habet, vbi Cle-
ricus rem patrimonialem, vel aui-
tam laico vendidiſſet *num. 4.* quòd
ius retractus habet locum in clerico
emptore, qui tamen, vt res ab ipſo
retrahatur conueniendus eſſet co-
ram Iudice Eccleſiaſtico, *& num. 7.*
45 vbi denique aſſerit ius retractus
etiam locum habere, vbi tam em-
ptor, quàm venditor eſſent Cle-
rici.

His poſitis multa notanda ſe exhibent
46 ex litera præſentis text. quorum pri-
mum deducitur ex *text.* ibi: *pro ſe,*
ac fratre ſuo, quæ videntur ponere
quid oppoſitum ab eo, quòd ſanci-
tum legitur in *cap. coram ſup. hoc tit.*
attenta præſertim explicatione *gloſſ.*
hic, vbi dicit & merito, cum ſit
coniuncta perſona. Vndè ſequitur,
quòd coniunctus pro coniuncto re-
ſtitutionem in integrum petere po-
teſt; quòd eſt falſum ex dictis ſupra
in *cap. coram, & cap. ſuſcitata hoc tit.*
tradit *l. vnic. C. eodem, & l. illud 26.*
§. ſi talis ff. de minor. Quapropter hic
Repetentes quærunt, cum reſtitutio
in integrum ſine ſpeciali mandato,
peti non poſſit ex iuribus præallega-
tis, quomodò in caſu *præſentis text.*
in quo non conſtat de mandato ſpe-
ciali frater pro fratre reſtitutionis

beneficium petere poſſet. Et *Panorm.*
hic cum alijs notat qualiter præſup-
ponitur in textu fratrem, fratris
mandatum habuiſſe, cum dicatur,
quòd frater, fratris nomine egit,
47 ità etiam ponderat *Couar. lib. 1. var.*
cap. 6. num. 6. Verum hæc ſolutio
non placet, cum non ex eo, quòd
quis agat pro alio, in ipſo manda-
tum præſupponi poſſit; præſertim
in his quæ ſpeciale mandatum expo-
ſtulant. Dico igitur, quòd frater
vti conſors eiuſdem litis reſtitutio-
48 nem pro fratre impetrare potuit, vt
patet ex *Clem. Religioſus de procurat.*
probant *Felin. Dec. & Rip.* quorum
meminit idem *Couar. loc. cit. licet*
priori intellectui magis adhæreat. Vi-
de *Mench. frequent. cap. 23. num. 11.*
& 12. Cald. Pereira in l. ſi Curatorem
verbo implorandum num. 8. verſ. non
etiam obſtat Gonzal. in Comment. ad
cap. ſuſcitata, & cap. coram num. 4.
& 5. hoc Tit. & ad præſent. text. n. 2.
Secundum notabile deſumitur ex ver-
49 bis illis textus, *exhibita nobis.* Vn-
dè iure quærunt Interpretes, cur
cum reus in caſu præſentis textus
laicus eſſet, coram Romano Pontifice
in integrum reſtitutio petita fuiſſet,
& omiſſis quæ habet *Gonzal. hic n. 4.*
vbi facta ſuppoſitione, quòd caſus
præſentis textus loquatur de Cano-
nico Peruſino, ait: cum Peruſia
Rom. Pontifici tam in ſpiritualibus,
quam in temporalibus pareret, ideò
Canonicus Peruſinus coram Roma-
no Pontifice contra laicum in inte-
grum reſtitutionem petere potuit, &
debuit, quòd & docent *Carlevall.*
lib. de iud. tit. 1. diſp. 2. q. 4. à nu. 196.
Marin. lib. 1. reſol. cap. 44. & ſi non
ita hunc textum exponant. Dico in
Oppido Perroſin. fuiſſe conſuetudi-
nem, quòd Clericus quamuis actor
laicum coram Iudice Eccleſiaſtico
conuenire poſſet. Ita exiſtimat, &
docet *Couar. lib. 1. var. cap. 4. num. 2.*
Barboſ. in l. hæres §. proinde, nu. 31.
de Iudic. Parlador. diff. 9. §. 3. nu. 8.
Dico etiam cum *Giurba deciſ. 55.*
quòd cum ius retractus, retractan-
tem habeat pro reo, in caſu præſen-
50 tis textus Clericum retractantem
laicum coram Eccleſiaſtico Iudice,
iure in ius vocaſſe.

Tertium notabile eſt, quòd filius ne-
51 dum ab inteſtato ſuccedit Patri, ſed
& Matri ex *Senat. Conſult. Orficiano,*
ſicut & matres filijs ab inteſtato de-
cedentibus ipſis ſuccedunt ex *Senat.*
Conſult. Tertylliano l. 1. & tot. tit. ff.
& C. ad Tertyl. & Orfic. ad quæ Se-
natus conſulta ſpectat *textus in l. 3. §.*
ſi is qui 7. ff. de Carbon. edict. l. ſi ma-
ter 11. ff. de except. rei iud. l. ſi eius
ff. ad Trebell. l. furioſæ 4. ff. de curat.
furioſ. l. legitimi 5. ff. unde cognati l.
qui duos l. cum pubere 22. ff. de reb.
dub. l. cum à matribus C. qui pet. tut.
l. 4. §. ſed etſi ff. eodem l. omnes C. ad
Tertyl. l. non eſt §. vbicumque ff. de
bonor. poſſeſſ. l. infanti 18. C. vnde li-
beri l. Titia 14. ff. de inoffic. teſtam. l.
ſciant C. de legitimis hæred. l. genera-
liter ff. vnde legitimi l. final. C. com-
mun. de ſucceſſ. l. quæcumque C. de bo-
nis quæ liber. l. penult. C. de ſuis, &
legitim. l. 4. C. de ſecund. nupt. l. item
§. vlt. ff. de ſuis, & legit. l. cum pater
77. §. donationis ff. de legat. 2. l. Pan-
nonius 86. ff. de acquir. hæred. l. Pu-
blia 26. ff. de his qui not. infam. Ad
literam quoque deducitur ex præ-
ſenti *text.* ibi: *cuius ſucceſſores exi-*
ſtunt, quamuis vt hic benè notat
gloſſ. poſſent ſucceſſores eſſe, vel ex
teſtamento, quia inſtituti, vel ab in-
teſtato, vbi ex *l. 1. & 2. C. de bon.*
matern. optimè notat, quòd pater
habet vſum fructum in bonis filij exi-
52 ſtentis in eius poteſtate, ex hæredi-
tate materna prouenientibus: qui
tamen omnem diligentiam tuendæ
rei habere debet: alienare verò rem
filij, vel donare non poteſt. Omnis
ſiquidem bonorum aduentitiorum
53 alienatio patri eſt interdicta *d. l. 1.*
& l. cum non ſolum §. ipſum C. de bon.
quæ liber. late Pinell. & Luduel. in l. 1.
C. de bon. matern. Galban. de vſufruct.
cap. 4. Gentilis de bon. matern. cap. 5.
& 18. Pancirol. lib. 2. var. cap. 219.
54 Filij verò bona aduentitia conſen-
tiente patre alienare poſſunt *l. vlt. §.*
filijs C. de bon. quæ lib. Gentil. loc. cit.
cap. 28. Quapropter vt facta vendi-
55 tio robur firmitatis haberet pater fi-
lios emancipauit, ità ad literam ha-
betur in textu ibi: *emancipauit eoſ-*
dem. Nam vt benè hic notat *gloſſ.*
in verbo *eoſdem.* Hoc ideò dicit:

quia

Digitized by Google

quia dum filius eſt in poteſtate patris alienare, vel alias de rebus ſuis diſponere, nec pro his agere poteſt; neque ei tunc temporis præſcriptio currit *l. 1. C. de bon. mat. l. 1. §. ult. C. de annal. except.* Ideòque eos emancipauit: vt conſentirent, & quòad partem paternam eamdem
56 venditionem ratam haberent, vt clarè indicant verba *text.* ibi: *emancipauit eoſdem, & fecit eos contractui conſentire*. Ex quibus verbis licèt aliqui deſumant violentiam, per verbum *fecit*; non tamen hoc vult dicere, ſed quod emancipando fecit eos contractui conſentire, quia ſi emancipatio non præceſſiſſet, alienationi per patrem factæ conſentire iure non potuiſſent. Nam ſi per metum, &
57 non voluntarium conſenſum præſtitiſſent, venditio ipſo iure nulla fuiſſet *l. fideiuſſor 26. ff. de pignor.* Et conſequenter ſuper vacaneum fuiſſet aduerſus ipſam in integrum reſtitutionem petere.

Quartum notabile eſt, quòd aliquando
58 libellus alternatiuè conceptus admittitur, & ſpecialem caſum habemus in præſenti *text.* ibi: *vt vel venditionem &c.* Ea autem ratione admittitur in præſenti, quia, quòd remedium ſibi competeret minores hic probabiliter ignorabant. Ità docent *Innoc. Card. Abb. & Commun. hic Iaſ. in l. vbi autem §. qui illud num. 5. ff. de verb. oblig. Aufrer. ad Capell. deciſ. 469. Caſſan. in conſuetud. Burgund. rubr. 9. §. 21. gloſſ. vlt. n. 7. Ximen. in concordant. iur. Canon. ſup. hunc text. p. 1. fol. 147.* Nam licet regulariter libellus alternatiuus in iure non ad-
59 mittatur *cap. 2. de libell. oblat. l. Prætor edixit §. quod autem ff. de iniur. Marc. deciſ. 807. num. 4. vol. 1. Borell. in ſum. deciſ. Tit. 49. de libell. nu. 78.* Alternatiua tamen petitio eſt admittenda, vbi eius certitudo pendet à
60 facto, ſeù voluntate conuenti *Gom. l. 45. Tauri num. 159. & tom. 2. var. cap. 11. num. 40. Pinel. in l. 2. C. de reſcind. vendit. part. 3. cap. 3. num. 8.* Vndè optimè docet *Marſil. conſ. 49. num. 48.* ſi dominus rem emphyteuticam vendicare intendat, quia emphyteuta per triennium à canonis ſolutione ceſſauit, vel irrequiſito domino rem emphyteuticam alienauit, quòd talis libellus alternatiuam petitionem continens iure procedat, quia vtraque pars alternatiua concludit *l. vlt. C. de iur. emphyt.* Sic igitur cum in caſu præſentis textus venditio poſſet eſſe nulla vti facta ſine ſolemnitatibus, quamuis enim
61 pater ſit Curator filij eius tamen Prædia ſine Prætoris decreto alienare non poteſt *l. ſi pupillorum 6. §. ſi pater ff. de reb. eorum l. 3. C. de prædijs eorum*. Et poſſet eſſe valida ſi ſolemnitas iuris acceſſit, quòd filij ignorabant, ideò alternatiuam petitionem efformarunt, quòd vel venditio enunciaretur nulla, vel quatenus eſſet valida aduerſus ipſam in integrum reſtitutionis indultum petunt, allegantes ſe adhuc exiſtere infrà tempora petendæ reſtitutionis, ideſt quadriennium elapſum non fuiſſe, nam Iuſtinianus Imp. vt minoribus læſis ſuccurreret, pro anno
62 vtili quadriennium continuum conceſſit, quòd anno vigeſimo quinto completo minoribus currere incipit *l. fin. C. de temp. in integr. reſtit.* vbi *Barboſ.* plures allegat, & patet ex dictis *ſup. in Tract. de reſt. ex edict. min. cap. 1. & in Comment. ad cap. 1. hoc Tit.* & dicam infrà in *Comment. ad cap. 1. hoc tit. in 6.*

Nota quòd ex præſenti *text.* ibi: *infrà*
63 *tempus ad obtinendum beneficium reſtitutionis*. Nonnulli conſequentiam deducunt. Ergò minor ſe eſſe intra quadriennium probare debet. Ità *Abb. & Butr. hic nu. 7. Salyc. & Alex. num. 2.* vbi hunc textum ideò commendat in *l. ſi minorem C. hoc Tit. Afflict. lib. 2. conſt. rubr. 38. num. 21. Menoch. conſ. 100. num. 289.* Verum contrarium eſt verius, & onus probandi maiorem ætatem aduerſario competit, vt poſt *Imol. Coſt. Curt. Cald. Pereira*, & alios aduertit hic *Barboſ. in Collect. num. 9.*

Quintum notabile deducitur ex verbis
64 *text.* ibi: *infrà annum, & diem*. Vbi enim lege, vel ſtatuto ad aliquid faciendum annus præſcribitur, quia non exprimitur, an dies, in quo vel contractus celebratur, vel actus peragitur, in anno computari debeat, vt prorſus dubia tollantur,

dici ſolet intra annum, & diem; ſic
eum ad poſſeſſionem recuperandam
annus præſcribatur, dies & annus
aſſignatur *cap. 1. & 2. de eo, qui mittitur*
cap. cum veniſſent eod. tit. idem
ſimiliter præfinitur in *cap. puella* 20.
q. 2. & in cap. 2. de regular. obſeruat
Gothofred. in l. vbi lex 101. *ff. de re*
iud. & in terminis *Tiraquel. de retract.*
lign. gloſſ. 11. §. 1. *n.* 63.

Sextum notabile eſt, quòd ſola res pa-
65 trimonij, vel generis retrahi poteſt,
etiam ſi vno, eodemque prætio cum
alia non patrimoniali vendita fuerit,
dolo, etiam vel fraude non probatis.
Ità notat hic *Barboſ. nu.* 3. poſt *Tira-*
quel. de retract. lign. §. 21. *à num.* 6.
Gutier. pract. lib. 2. *quæſt.* 162. *per tot.*
Verùm tamen eſt, quòd retractum
66 petentes, prætium refundere de-
bent, quòd ad literam patet ex ver-
bis text. ibi: *prætium ſint offerre pa-*
rati: docet *Tiraquel. de retract. gloſſ.*
16. §. 1. Quinimò non ſolum præ-
67 tium, ſed & meliorationes ab em-
ptore factas reſtituere tenentur *Seſſ.*
tom. 4. *deciſ.* 410. *Corraſ. lib.* 3. *Mi-*
ſcell. cap. 3. *num.* 6. Memoriæ autem
68 retineas, quòd ſi emptor iniuſtum
prætium præſtitiſſet, qui retrahit iu-
ſtum dumtaxat ſoluere cogi poteſt,
vt latè probat *Marinis Allegat.* 82.

Vltimum denique notabile eſt, quòd
69 vt in integrum reſtitutio, ſiue ad-
uerſus omiſſum retractum, ſiue pa-
ctum de retrouendendo minori con-
cedatur, de læſione conſtare debet,
prout ad literam colligitur ex hoc
textu ibi: *Et eos leſos eſſe conſtiterit*,
latè probat *Larrea deciſ. Granat.* 79.
per tot. Couar. pract. cap. 26. *n.* 4. *poſt*
Guid. & Boer. reſoluit Garc. de nobilit.
gloſſ. 6. §. 1. *num.* 19.

CAP. CAVSA IX.

SVMMARIVM.

1 *Reſtitutio in integrum poſtulanda eſt ab Ordinario adminiſtrationem habente, vel à delegato ab eo, ſiue hæc cauſa ſit ſpecialiter delegata, ſiue incidat in cauſa generaliter ſibi commiſſa.*

2 *Reſtitutio in integrum non eſt poſtulanda ab Ordinario non habente adminiſtrationem, vel à delegato niſi veniant incidenter.*

Arbiter non cognoſcit de cauſa reſtitutionis, nec in maioribus cauſis aſſumi poteſt. ibidem num. 2:

3 *Verba huius textus ſunt* Greg. IX.

4 *Iudices Ordinarij adminiſtrationem habentes cauſam reſtitutionis in integrum examinare, & finire poſſunt.*

5 *Idem dicendum de Delegatis ab ijs.*

6 *Ordinarij Iudices adminiſtrationem non habentes, & Arbitri cauſam reſtitutionis ſolum incidenter cognoſcere poſſunt.*

7 *In cauſa Matrimoniali, Liberali, vel criminali Arbiter aſſumi non poteſt.*

8 *In hoc textu exponuntur verba* l. fin. C. Vbi & apud quem.

9 *Iure Digeſtorum attento omnes Magiſtratus in integrum reſtitutionem concedere poterant.*

10 *Soli Magiſtratus Populi Romani ex Edicto minorum reſtituere poterant.*

11 *Iuſtiniani Conſtitutione, omnes Iudices Ordinarij adminiſtrationem cum iuriſdictione habentes, & eorum delegati reſtitutionem concedere poſſunt.*

12 *Idem dicendum de delegatis ſpecialiter à Principe.*

13 *Delegati ab Ordinarijs, qui adminiſtrationem non habent de cauſa reſtitutionis incidenter cognoſcere poſſunt.*

14 *Iudices pedanei, & dati ab ijs, qui notionem, non iuriſdictionem habent, cauſam reſtitutionis cognoſcere nequeunt.*

15 *Exponitur, quinam ſint Iudices, qui vti Ordinarij adminiſtrationem habent.*

16 *Delegati ab Ordinarijs cauſam reſtitutionis etiam principaliter cognoſcunt.*

17 *Reſtitutio in integrum competit iure Magiſtratus.*

18 *Cognitio cauſæ reſtitutionis in integrum delegari poteſt.*

19 *Reſtitutio poſtulanda eſt ab Ordinario iuriſdictionem habente vel a delegato ab illo.*

20 *Aſſignatur differentia inter delegatum a Iudice Ordinario, qui adminiſtrationem habet, & delegatum ab Ordinario, qui adminiſtrationē non habet.*

21 Cau-

21 *Cauſa reſtitutionis ſolum à maioribus Iudicibus cognoſcitur.*

22 *Arbiter in integrum reſtituere non poteſt.*

23 *Cauſa Matrimonialis non eſt compromittibilis.*

Item liberalis, & Criminalis. ibidem num, 23.

24 *Compromiſſum non debet admitti in cauſa matrimoniali, quæ iudicanda eſt ab habente poteſtatem iuris.*

25 *Tam ſuper matrimonio Spirituali contracto, quam ſuper contrahendo compromiſſum fieri poteſt.*

26 *Electio Papæ poteſt per Compromiſſum fieri.*

Ioannes XXII. electus arbiter, ad eligendum Romanum Pontificem, ſe ipſum elegit. ibidem num. 26.

27 *Clemens IV. & Greg. X. per compromiſſum electi fuerunt.*

28 *In compromiſſo pro Romani Pontificis electione faciendo, ſeruanda eſt Bulla Greg. XV.*

29 *Cauſa ſtatus non eſt compromittibilis.*

30 *Arbiter incidenter de cauſa ſtatus cognoſcere poteſt.*

31 *Cauſæ criminalis cognitio per Arbitrum fieri non debet.*

32 *Cauſa criminalis ciuiliter, ad pœnam ſcilicet pecuniariam intentata per arbitrum cognoſci poteſt.*

33 *Ex arbitri ſententia non irrogatur infamia.*

34 *Compromiſſum fieri poteſt de cauſa criminali, quæ ordine extraordinario proſequitur.*

CAP. CAVSA IX. De in Integr. Reſtit.

Cuius ſummarium ex ipſo textu deſumptum eſt.

REſtitutio in integrum poſtulanda eſt ab Ordinario adminiſtratio-
1 nem habente, vel à delegato ab eo, ſiue hæc cauſa ſit ſpecialiter delegata, ſiue incidat in cauſa generaliter ſibi commiſſa. Ab Ordinario verò ad-
2 miniſtrationem non habente, vel à delegato peti non debet, niſi veniat incidenter in cauſa. Arbiter autem de cauſa reſtitutionis non cognoſcit, nec poteſt aſſumi in maioribus.

Commentaria cum Notis Auctoris ad hanc Decretalem.

VErba præſentis textus ſunt Gregorij IX. de quo vide notata *ſup.*
3 *in cap. proximo*, cui tamen in præſenti reſcripſerit non conſtat, nec huius textus inſcriptionem ſupplere poſſumus, cum eius Epiſtolarum regeſtra non habeamus. His autem ſancitum reperitur, qui Iudices be-
4 neficium reſtitutionis in integrum dare valeant, reſcribente Papa, quòd Iudices Ordinarij adminiſtrationem habentes cauſam reſtitutionis in integrum examinare, & finire poſſunt. Item determinat de delegatis ab ijs,
5 ſiue hoc ipſis delegatis ſpecialiter reperiatur commiſſum, ſiue reſtitutionis quæſtio in negotio incidat. Ordinarij verò Iudices adminiſtrationem non habentes, & Arbitri, cau-
6 ſam reſtitutionis in integrum cognoſcere non poſſunt, niſi coram ipſis incidenter mota ſit. Et quòd in cauſa matrimoniali, liberali, vel criminali Arbiter aſſumi non poſ-
7 ſit, quia iſtæ cauſæ maiores Iudices exigunt. Ita communiter colligunt *Abb. Antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Hoſtien. Imol. Anan. Bald. Panorm. Anch. Butr. Henr.* & alij, quos hic refert *Barboſ. in Collect. num. 1.*

Præſens verò textus proponit, vel vt
8 melius dicam iuxtà communem interpretum ſententiam exponit verba *textus in l. final. C. vbi & apud quem reſtitutio in integr. pet.* Vt autem & Imp. Iuſtiniani, & *Gregorij* deciſionem clarè percipiamus, præmittendum eſt, qualiter Digeſtorum iure
9 attento, licet omnes Magiſtratus in integrum reſtitutionem concedere poſſent *l. omnes 3. ff. de in integ. reſt. l. in cauſa 17. §. fin. ff. de minor. l. Pannonius ff. de adquir. hæred.* prout probat *Ioſeph. de Retes tom. 2. Opuſc. lib. 5. cap. 3.* Ex edicto tamen mino-
10 rum Magiſtratus Populi Romani reſtitue-

ſtituere duntaxat poterant, non verò Municipales; quibus quamuis mixtum Imperium datum eſſet, non tamen, quæ excellentioris erant Imperij obtinebant *l. ea quæ 26. ff. ad municip. l. metum 9. §. ſed quod Prætor. ff. de eo quod metus*. Deindè verò Iuſtiniani Conſtitutione, de qua in dicta *l. fin. C. vbi & apud quem*. Non ſolū Iudices Ordinarij iuriſdi-
11 ctionem cum adminiſtrationem habentes, verum & Delegati ab his in integrum reſtitutionem concedere cæperunt, quod idem permiſſum eſt delegatis à Principe, ſi ad id ſpecia-
12 liter deſignentur, vel cauſa in integrum reſtitutionis incidenter emergat, quod & facere poſſunt delegati
13 ab Ordinarijs, qui adminiſtrationem non habent, nam licet directè, & principaliter reſtituere nequeant, de cauſa reſtitutionis incidenter tamen cognoſcere poſſunt, quamuis ſententiam pronunciare eis non ſit permiſſum, quod & pedanei Iudices, ſeu dati ab ijs, qui iuriſdictionem, ſed tantum notionem habent facere ne-
14 queunt, vt patet ex *d. l. fin.* & ibi plenè docent *Raguell. Langloi. & Strauch.* latè dixi ſupra in *tract. de reſtitut. in integr. cap. 9.* vbi diſertè coram, quo reſtitutio peti poſſit.

Explicat verò hic *gloſſ.* in verbo *haben-
15 tibus*, & in verbo *Delegatis*, qui Iudices propriè adminiſtrationem habeant vti Ordinarij. Et quomodò delegati ab his reſtitutionem in integrum poſſint concedere. Quòad primum exemplificat ibi: ſicut eſt Epiſcopus, Poteſtas, & huiuſmodi, & alij etiam minores contentioſam iuriſdictionem habentes, qui præſunt alicui vniuerſitati, qui adminiſtrationem cum iuriſdictione habent *l. 1. §. vlt. ff. de poſtul. l. vlt. C. vbi & apud quos. l. vlt. ff. quod cuiuſque vniuerſit. cap. de perſona 11. q. 1.* Quòad ſecundum dicit. Delegati ab Ordinarijs hoc edicto poſſunt cognoſcere
16 de cauſa reſtitutionis, ſiue principaliter mandetur eis, ſiue incidenter reſtitutionis quæſtio eis contingat, & multò fortius Delegatus à principe, quod totum traditur in *d. l. vlt. C. vbi & apud quem*. Reſtitutio enim in integrum competit iure Magiſtratus, quapropter ſiue ſpecialiter,
17 ſiue generaliter committatur, reſtitutionis cognitio tranſit, *d. l. vlt.* Et omiſſis ijs, quæ in contrarium allegari poſſent, quæque hic tangit *gloſſ.* prædicta in verbo *delegatis*. Hodiè verius eſt, quòd cognitio cauſæ reſtitutionis in integrum delegari
18 poteſt, vt ad literam patet in *præſenti text.* ibi: *vel delegatis ab eis, tractari poterit, & finiri, ſiue hoc ipſis delegatis ſpecialiter de mandatum fuerit, ſiue in commiſſo eis negotio contingat incidere*.

Inconcuſſam ergò concluſionem colli-
19 ge, quòd reſtitutio in integrum poſtulanda eſt ab Ordinario, adminiſtrationem habente, vel à delegato ab illo *Sbroz. de Offic. Vic. lib. 3. q. 13. num. 2.* plenè *Barboſ. in Collect. hic num. 2.* vbi alios refert. Et nota ex verbis præſentis textus maximam differentiam intercedere inter dele-
20 gatum à Iudice Ordinario, qui adminiſtrationem habet, & delegatum à Iudice Ordinario, qui adminiſtrationem non habet, ſed facultatem tantummodò iudicandi, vtpotè ſunt qui dantur à Principe ad aliqua officia exercenda, puta vt cognoſcant de appellationibus, vel de ſententijs, vel etiam de alijs quæſtionibus, ſi qui eorum iuriſdictioni ſe ſubijcere volunt, poſſunt cognoſcere de in integrum reſtitutione, & de alijs cauſis, ſed neminem coram ſe litigare compellere valent, & de talibus intelligi poteſt *l. 1. ff. de iud. & l. rem non nouam C. de iud.* vel vt Tutores, & Curatores dare, aut emancipare poſſint, hi enim dicuntur Iudices Ordinarij ſine adminiſtratione: & delegati ab eis de reſtitutione cognoſcere non poſſunt principaliter, ſi nimirum directè de reſtitutione agatur: quia nec ipſe Iudex Ordinarius ſine adminiſtratione, quamuis ad hoc à partibus eſſet electus, cauſam reſtitutionis committere poſſet, quia
21 reſtitutionis cauſa maiores requirit Iudices, qui de ea principaliter cognoſcant. Poſſent verò cognoſcere incidenter, idеſt ſi quæſtio reſtitutionis incidat in negotio, quod eis per delegationem commiſſum eſt,

nam

pã hoc caſu de cauſa reſtitutionis co-
gnoſcere eis eſſet permiſsũ *l. quotiens C. de iudic. l. 1. C. de ord. iud.* & patet
ad literam in *præſenti textu* ibi: *niſi co-
ram eis mota fuerit incidenter*, pro-
bat, & ferè iiſdem verbis quibus
vſus fui explicat hic *gloſſ.* in verbo.
Non habent.

Quæ dicta ſunt de delegato ab Ordina-
22 rio non habente adminiſtrationem,
militant in Arbitro, qui cum iuriſdi-
ctionem à iure non habeat in inte-
grum reſtituere non poteſt *d. l. vlt. C.
vbi & apud quem*, expreſsè patet ex
hoc *text.* ibi: *ſeu arbitri de hac cauſa
cognoſcere nequeunt*. Illuſtrant &
probant *Gentilis lib. 1. de iuriſd. cap.
32. Cald. in l. ſi curatorem* verbo *Im-
plorando C. de in integr. reſt. num. 17.
Donell. lib. 2. Comment. cap. vlt. lit. B.
Couar. lib. 1. var. cap. 14.* cum alijs
quos refert, & ſequitur hic *Gonzal.
num. 1. in fine*, docet *Gloſſ.* in præ-
ſenti verbo *incidenter Tiraquel. in
tract. res inter alios verſ. eaque proce-
dunt fol. 10.*

Dictum eſt, quod verba *præſentis textus*
23 coeunt cum *l. final. C. vbi, & apud
quem*, hoc autem intelligas, vſque
ad verba. *In matrimoniali*, quæ pro-
poſitæ iam Imp. Iuſtiniani deciſioni,
de qua in *d. l. fin.* à *Greg. Papa* addi-
ta reperiuntur, eo quòd cum inci-
denter de arbitris egiſſet, aſſerendo
in integrum reſtituere non poſſe,
quæ ad arbitrorum poteſtatem non
pertinent principaliter exponere op-
portunum adiudicaſſet. Sic igitur
cauſam matrimonialem non eſſe cõ-
promittibilem, idemque de Libera-
li, & Criminali affirmat, vt ad li-
teram colligitur ex ipſo *Text.* ibi:
*In matrimoniali quoque, liberali, vel
criminali cauſa, cum maiores iudices
exigant, arbiter nequit aſſumi.*

Quòad matrimoniales cauſas non ad-
24 mittendum eſſe compromiſſum ha-
betur etiam in *cap. final. de tranſact.
& in cap. final. de reſt. ſpoliat.* Tra-
dunt *Couar. de matr. p. 1. cap. fin. n. 6.
Sanch. de matrim. lib. 2. diſp. 14. nu. 1.
Petr. Greg. lib. 5. part. tit. 4. cap. 3.
Lanfrach. de arbitr. p. 4. cap. 5. Molin.
de iuſt. tom. 6. diſput. 40. num. 4. Gu-
tier. lib. 1. canonic. cap. 17. num. 18.*
Matrimoniales enim cauſæ exami-
nandæ, & iudicandæ ſunt ab ijs, qui
à iure poteſtatem habent *cap. acceden-
tibus, de priuileg. Sanch. de matrim.
lib. 3. diſp. 44. Baſil. eod. tract. lib. 5.
cap. 11. Valeron. de tranſact. tit. 3. q. 3.
num. 58.*

Quæſtio eſt vtrum à matrimonio carna-
25 li, ad ſpirituale, inter quæ eadem
paritatis ratio datur, argumentum
valeat. Et non obſtantibus his, quæ
ex identitate rationis aliqui dicere
conantur. Sit Concluſio tam ſuper
matrimonio ſpirituali contracto,
quam ſuper contrahendo, compro-
miſſum fieri poſſe.

Quòad matrimonium ſpirituale contra-
ctum habemus textum *in cap. niſi,
cap. ex parte de Arbitris, cap. niſi de
prabend.*

Quòad contrahendum, ideſt ſuper ele-
ctione ad beneficium, vel ad aliquam
Eccleſiaſticam dignitatem, habemus
textum in *cap. quia propter, cap. ſcri-
ptum, cap. in cauſis, cap. cum Vuinto-
nienſis de elect. cap. ſi compromiſſum,
eod. tit. in 6.* Illuſtrant *Lauor. de elect.
cap. 7. num. 23. & cap. 19. nu. 29.* tra-
dens eiuſdem compromiſſi formam
*Tambur. de iur. Abbat. tom. 1. diſp. 28.
q. 8. Garcia tom. 2. polit. tract. 9. dub. 8.
Gonzal. in Comment. ad cap. cauſam
3. de elect.* Quinimò inter modos ab
*Innoc. VIII. Anno MCCXV. in Concil.
Lateran. VIII.* præſcriptos pro Ro-
mani Pontificis electione, quod de-
cretum habemus in *cap. quia propter
de elect.* per compromiſſum ipſius Pa-
26 pæ electionem fieri poſſe conſtat. Et
ità per compromiſſum electos Hi-
ſtorica documenta tradunt *Anno
MCCCXVI.* Viterbij *Ioannem* XXII.
in quem compromiſſo facto ſe ipſum
elegiſſe fertur, dicendo, *Papa Ego*, de
qua electione vide notata per *Barboſ.
in Collect. ad cap. cum in iure de elect.*
Et ante ipſum *Anno MCCLXV. Cle-
27 ment. IV.* nec non itidem Viterbij
Gregorium X. eiuſdem *Clem.* ſucceſ-
ſorem, qui vocabatur Theobaldus è
Vicecomitibus Placentiæ, Archidia-
conus Leodienſis, tunc abſens, &
Ptolemaide in Palæſtina, vna cum
Ederardo Angliæ Principe moram
faciens. Vndè ſequenti anno reuer-
ſus in Romanum Pontificem corona-
tus fuit die 27. Martij, & cum ſediſ-
ſet

ſet *Ann. 4. menſ. 4. die* 20. Aretij diem
extremum clauſit Anno 1276. die
10. Ianuarij. Cæterum qualiter ho-
28 diè pro Romani Pontificis electione
compromiſſum fieri debeat, expreſ-
ſum habetur in Bulla *Greg. XV.* ad
quam vide notata in ſerie ſuarum
Conſtit. inter Pontifices Legislatores.
Reſpectu etiam cauſarum libertatis cō-
promiſſum fieri non poſſe; ideſt cau-
29 ſas ſtatus, ingenuitatis nimirum, li-
bertatis, natalium, ſeu monachatus
non eſſe compromittibiles, patet ex
*l. non diſtinguemus §. de liberali ff. de
arbitris, illuſtrant* Lanfranc. *de Arbi-
tr. part. 4. num.* 10. *Donel. lib.* 17. *com-
ment. cap.* 22. *Morl. in Empor. tit. de
iuriſd. num.* 159. *Molin. diſp.* 40. *nu.* 3.
Maiores ſiquidem Iudices cauſæ ſta-
tus expoſtulant *l. fin. C. vbi cauſa ſta-
tus*, Iudices nimirum Ordinarios, ſi-
ue Prætores, ſiue Præſides; vt benè
exponit *Oſuald. ad Donel. d. cap.* 22.
vbi quamplures non infimæ notæ In-
terpetres refellit, aſſerentes Præto-
res tantùm de cauſis liberalibus co-
gnoſcere potuiſſe; quos & impugnat
Hothoman. lib. 6. obſeru. cap. 6. Quia
tamen quæſtionem hanc altius pro-
ſequi meum non patitur inſtitutum,
notandos propono ſequentes textus
ad ipſam facientes *in l. liberis* 7. *§. ſi
quis verſ. igitur, l. in obſcuro* 41. *§.* 1.
ff. de liber. cauſ. l. neque 36. *§. fin. ff.
de fideicom. libert. l. ſeruus* 34. *§.* 1. *ff.
de ſtat. liber. l.* 4. *ff. ſi ingenuus liber
eſſet l.* 1. *C. ne ſtatu defunctor. l.* 1. *&
l. cum ſtatus* 15. *C. de ordin. cognit.
l.* 2. *C. de pedan. iud. l.* 2. *C. de libertis
l. cum proponas* 6. *C. de reb. credit. l.
principaliter* 13. *C. de liber. cauſ. l.* 1.
C. de offic. Prætoris. Intellige verò
præfata quod Arbitri primò, & prin-
30 cipaliter de cauſis ſtatus cognoſcere
nequeant; quia incidenter de illis
cognoſcere poſſunt, vt patet ex *l.
cum proponas C. de reb. Cred.* vbi fæ-
mina ex compromiſſo libera facta
ſupponitur; vt ibi notat *Cuiac.* &
eius auctoritate moti, ità docuerunt
Accurſ. ibi verbo. *Conſulat. Alex. in
l. quotiens* 6. *C. de iudic. Oraſ. in l.* 2.
num. 14. *ff. de iuriſd.* Non benè ta-
men hæc probantur ex *d. l. cum pro-
ponas*, cum ibi vt notat *Gothofred.*
arbiter accipiatur pro Iudice peda-
neo, non verò pro arbitrio compro-
miſſario, de quo in præſenti loquor.
Quarè melius adſtruuntur, & pro-
bantur ex *l. fin. C. de tranſact.* quem
expendit *Morla in empor. tit.* 2. *n.* 159.
Valeron. de tranſact. tit. 3. *q.* 3. *n.* 1.
Reſpectu denique cauſarum Crimina-
31 lium facit textus in *l. non diſtingue-
mus* 32. *§. Iulianus ff. de arbitris, l.* 7.
C. de Epheſ. audient. docent *Petr. Greg.
lib.* 5. *partit. cap.* 3. *Mornac. & Fab. in
d. §. Iulianus Donel. lib.* 28. *Comment.
cap.* 10. *Gonzal. in Comment. ad hunc
text. num.* 4. Hæc autem procedere
aduerte in cauſa criminali, crimina-
liter intentata; nam vbi ciuiliter agi-
32 tur de crimine priuato ad pænam pe-
cuniariam tantum, & non ad ſangui-
nis vindictam *l. fin. ff. de priuat. delict.*
hoc caſu compromiſſum admittitur
cap. veniens de iur. iurand. Et nota,
quod tunc quamuis crimen famoſum
eſſet, ex arbitri ſententia aliquam
33 infamiam non irrogari *l. quid ergò*
13. *§. ex compromiſſo ff. de his qui not.
infam.* Et ità generaliter tenendum
de omni crimine, de quo tranſigere
licet, iuxta text. *in l. tranſigere C. de
tranſact.* quem de recenti illuſtrat
Valeron. de tranſact. d. tit. 3. *quæſt.* 5.
Nec non compromiſſum fieri poſſe
ſi criminalis cauſa iudiciario ordine
34 non proſequatur, ſed extraordina-
rio docet *Molin. tom.* 2. *de Iuſt. diſp.*
40. *de arbitris num.* 1. & ità intelligit
verba *text.* in *cap. literas* 14. *de præ-
ſumpt. Cuiac. in Comment. ad ipſum.*

CAP. BENEFICIO X.

SVMMARIVM.

1 *Reſtitutione ſemel denegata, ſolum ex noua cauſa, etiam ipſi Eccleſiæ conceditur.*

2 *Verba huius textus ſunt* Greg. IX.

3 *Eccleſia reſtitutionem ſemel denegatam petens, non reſtituitur, niſi ex nouis defenſionibus.*

Eccleſia reſtituitur ad appellandum à ſententia denegationis. ibidem num. 3.

4 *Deciſio huius textus deſumpta eſt ex* Legibus poſitis ſub Tit. C. ſi ſæp. in integr. reſt.

Minor reſtitutionem petere non poteſt aduerſus Prætoris decretum, quo non

eſſe

eſſe locum reſtitutioni decreuit. ibidem num.4:

5 *Noua cauſa poſt denegatam reſtitutionem emergente in integrum reſtitutio conceditur.*

6 *Aſſignatur differentia, inter hunc Textum, & Textum in* l. & ſi ſine 8.§. reſtitutus ff. de minor.

7 *Minor, &* Eccleſia *reſtituuntur ad appellationem omiſſam.*

8 *An minori currat tempus decem dierum ad appellandum remiſſiuè.*

9 *Læſio contingit coram Iudice ad quem, ſi minor appellauit, & appellationem non ſit proſequutus.*

10 *Minore petente reſtitutionem ad appellandum, læſio contingere dicitur coram Iudice à quo.*

11 *Reſtitutio in integrum peti debet coram Iudice læſionis.*

CAP. BENEFICIO X. De in Integr. Reſtit.

Cuius Summarium ex ipſo textu deſumptum eſt.

REſtitutio denegata Eccleſiæ vlterius ſibi non conceditur, niſi ex
2 noua cauſa: reſtituitur tamen ad appellandum à ſententia denegationis.

Commentaria cum notis Auctoris ad hanc Decretalem.

VErba præſentis textus ſunt Greg. Papæ IX. de quo vide notata
2 ſupra in cap. Conſtitutus VIII. hoc tit. Quibus verò in præſenti reſcripſerit non liquet ex rationibus in dicto cap. Conſtitutus ſupra deductis, nam & textus iſte, prout videre eſt in cæteris ipſius Gregorij, inſcriptio-
3 ne caret, vtiliſſimamque deciſionem ponit, nimirum Eccleſiam, cui reſtitutionis in integrum beneficium ſemel denegatum fuit, ſi in altero iudicio idem petat, ad huiuſmodi beneficium ex nouis dumtaxat defenſionibus eſſe admittendam, reſtituendam tamen ad appellandum à ſententia denegationis. Ita communiter colligunt Canoniſtæ *Abb. Antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Innoc. Anan. Anch. Butr. Panorm. Henric. Hoſt. cum alijs hic relati à Barboſ. num.* 1.

Hæc autem præſentis textus deciſio de-
4 ſumpta fuit ex Conſtitutionibus cõpilatis ſub *Tit. C. ſi ſæp. in integr. reſt.* quibus ſancitur reſtitutionem ſemel denegatam, amplius peti non poſſe, adeòut ſi Prætor decernat non eſſe locum reſtitutioni, minor aduerſus hoc Prętoris decretum reſtitutionem petere non poſſit, quod & ex *Paul. lib. 1. ſent. tit. 7.* ibi: *Integri reſtitutio pluſquam ſemel non eſt decernenda, ideòque cauſa cognita decernitur* docent *Cuiac. Duaren. & Vueſembec. ad Tit. C. ſi ſæpius in integr. reſt. poſtul. Donell. lib.21. Comment. cap.12. Morla in empor. tit. 5. quæſt. vlt. Gamm. deciſ.320. Cabedo deciſ.114. latè Barboſ. in l.1. C. ſi ſæpius in integ. Odd. de reſt. cap.16. art.1. num.15.* plenè dixi ſupra *in tract. de in integr. reſt.* quibus adde *Gom. var. tom.2. cap.14. num.5. Donel. Comment. iur. Ciuil. lib. 21. cap. 12. Ricc. in Collect. deciſ. collect.1525.*

Hæc tamen generalis regula, quòd re-
5 ſtitutio ſemel denegata, ſuper eodem negotio amplius concedi non debeat limitationem recipit; ſi noua cauſa poſt denegatam reſtitutionem emergat, ita docent vltra citatos DD. *Salgad. de ſupplicat. p.1. cap. 12. num.17. & Gonzal. in præſenti num.1.*

Nec prædictis obſtat textus in *l. & ſi ſi-*
6 *ne 8. §. reſtitutus ff. de minor.* magnum ſiquidem eſt diſcrimen inter præſentem textum, & illud Pomponij reſponſum: nam *Textus* in præſenti loquitur de reſtitutione denegata, & iterum petita: Pomponius verò loquitur de reſtitutione conceſſa, & iterum in effectum contrarium impetrata; quo caſu ne dum ſæpius peti, ſed & concedi poteſt. Ratio autem differentiæ eſt euidens, quia per hanc ſecundam reſtitutionem res ad ſuam naturam reuertitur, ad quam de facili res quælibet redit, *l. ſi vnus §. pactus ne peteret ff. de pactis.* Nec vllum damnum tertiò ſequitur, vbi res ad ſtatum reducitur, in quo erat ante petitam reſtitutionem.

nem. Ità notant *Morl. in Empor. tit.*
5. q. vlt. & quamplures relati ab
Oſuald. ad Donel. lib. 21. Comment.
cap. 12. lit. O.
Ex verbis etiam præſentis textus op-
7 portunè colligitur; quòd minor &
Eccleſia ad omiſſam appellationem
reſtitui debent. Ita ad literam patet.
ibi: *præterquam ad appellationem omiſ-*
ſam docent *Menoch. lib. 3. præſumpt.*
82. num. 8. & ſeqq. Maſcard. de Pro-
bat. concl. 960. num. 17. & concl. 1058.
num. 17. & concl. 1273. nu. 6. Gutier.
pract. lib. 3. q. 37. num. 17. Flamin. de
reſignat. tom. 2. lib. 11. q. 4. num. 56.
Garc. de nobilit. gloſſ. 6. §. 1. num. 51.
Flor. de Mena var. lib. 1. q. 5. num. 6.
Grau. ad pract. Camer. Imp. *lib. 1.*
concl. 143 num. 1. Quid verò dicen-
dum ſit, vbi Procurator minoris non
appellaſſet dixi ſupra in *tract. de in*
integr. reſt. ex Edict. minor. & Vide
Cald. Pereira in l. ſi curatorem nu. 35.
Et an maiori currat tempus decem
8 dierum ad appellandum. Vide eun-
dem *Pereira de reſolut. Emphyt. cap.*
14. num. 21. cum ſeq.
Cæterum ad exactam præſentis textus,
9 & materiæ intelligentiam Aduerte,
quod vbi minor appellauit, ſed ap-
pellationem non eſt proſequutus, læ-
ſio contingere dicitur, coram Iudice
ad quem, ideſt coram illo Iudice,
coram quo cauſæ proſequutio fieri
10 debebat: ſi verò minor non appel-
lauit, & ad appellandum reſtitui pe-
tat, tunc læſio contingere dicitur co-
ram Iudice à quo, quia coram illo
appellandum erat. Reſtitutio autem
11 coram Iudice læſionis peti debet, vt
docet, & notat *Bart. in l. Præſes n. 6.*
C. *de appell.* Illuſtrant *Bellacomb. &*
Villalob. tom. 1. commun. opin. lib. 2.
tit. 22. nu. 1. & 2. Rebuff. ad leg. Gall.
tract. de reſt. tom. 2. in præfat. nu. 16.
Odd. p. 2. q. 71. art. 1. num. 30. Garc.
de nobil. d. num. 51. Aufrer. ad Capell.
deciſ. 392. plenè Barboſ. in Collect. ad
hunc text. num. 4.

Finis Commentariorum ad Decretales ſub Titulo de in Integrum Reſtitutione regiſtratas, & inter Decretales Gregorij IX. clauſas.

Digitized by Google

DOMINICI GALESII COMMENTARIA

IN TITVLVM XXI. LIB. I. SEXTI DECRETALIVM DE RESTITVTIONE IN INTEGRVM

CAP. ECCLESIA I.

SVMMARIVM.

1 *Quadriennio elapſo Eccleſia non reſtituitur aduerſus ſententiam, neque aduerſus contractum, niſi rationabilis cauſa contrarium ſuadeat.*

2 *Gregorius Nonus fuit Auctor huius decretalis.*

Gregorius Nonus ſedit Ann. 14. menſ. 5. & die. 3. ibidem num. 2.

3 *Poſt obitum Honorij III. Gregorius Nonus electus fuit in eius locum.*

4 *Gregorius Nonus ad Fridericum Imperatorem pro recuperanda Hieroſolyma Legatos miſſit.*

5 *Fridericum Imperatorem excommunicat:*

6 *Fridericus Imp. ad obtinendam abſolutionem ab excommunicatione reficit damna data Romanæ Eccleſiæ.*

7 *Fridericus Imp. à cenſuris ſolutus ob noua crimina excommunicatur, & Imperio priuatur.*

8 *Inter Gregorium, & Fridericum graue toto orbe diſſidium publicatur.*

Italia, & Germania armis, & diſſenſionibus exardeſcunt. ibidem num. 8.

9 *Scriptorum fides de Friderico benè ſcribentium vacillat.*

Aequiores, & meliores Scriptores Fridericum damnant. ibidem num. 9.

10 *Reÿcitur Vſpergenſis hiſtoria in Gregorium declamantis, & Fridericum laudantis.*

11 *Pariſius Anglus in Romanam Eccleſiam parum æquus eſt.*

12 *Gregorius rebellantibus Romanis, ſe Peruſium recipit.*

13 *Romani veterem Reipublicæ libertatem affectant.*

14 *Romani dira peſte vexati Pontificiæ dictioni ſe iterum ſubdunt.*

Gregorius Romam redit, & Ciuitatem expurgat. ibid. num. 14.

15 *Gregorius eloquenti Oratione Populum Romanum contra Fridericum Vrbi imminentem ad arma commouit.*

16 *Plures hæretici igne comburuntur, & Nicolaitarum ſecta extirpatur.*

17 *Referuntur Concilia à Gregorio celebrata, remiſſiuè ad Binnium, & Labbeum.*

18 Gregorius ægre fert captiuitatem Epiſcoporum ad Romanum Concilium accedentium.

19 Gregorius prope centenarius mœrore animi obijt. Et quando.

20 Gregorius inter Sanctos retulit Dominicum, Franciſcum, Antonium de Padua, & Eliſabetham Regis Hungariæ filiam.

21 B. Raymundus, qui à Clemente VIII. inter Sanctos relatus fuit Sacros Eccleſiæ Canones in quinque libros digeſtos præbuit, quos Gregorius publicè propoſuit.

22 Hæc decretalis olim extrauagabatur.

23 Hæc decretalis eſt Gregorij Noni, non Alex. III,

24 Bonifacius VIII. huic decretali verba quædam addidit, & quæ.

25 Hæc decretalis explicat, quæ habentur in cap. 1. ſup. de reſt. in integ.

26 In hoc textu generalis conſtituitur regula circa reſtitutionem Eccleſiæ concedendam, qualiter nempè, & quando ei competat.

27 Remedium reſtitutionis in integrum Eccleſiæ competit.

28 Eccleſia læſa reſtituitur tam aduerſus ſententiam, quam aduerſus contractum.

Fundamentum reſtitutionis in læſione conſiſtit. ibidem num. 28.

29 Pro modica læſione non competit reſtitutio.

30 Ad dignoſcendum vtrum læſio ſit magna, vel parua non eſt attendenda paruitas comparatiua.

31 Vtrum læſio ſit grauis, vel leuis. Iudicis arbitrio relinquitur, qui circumſtantias perpendere debet.

32 Conſtare debet de bono iure petentis reſtitutionem.

33 Læſio manifeſta eſſe debet.

34 Non requiritur quod læſio ſit notoria, ſed ſufficit quod ſit certa, & manifeſta.

35 Eccleſia vt reſtitutionem obtineat læſionem probare debet.

36 Ad introductionem cauſæ reſtitutionis in integrum ſolus læſionis fumus ſufficit.

37 Læſione ſuppoſita Eccleſiæ reſtitutio competit.

38 Aduerſus ſententiam nullam non datur reſtitutio, ſecus ſi eſſet iniuſta.

39 Aduerſus contractum nullum non datur reſtitutio.

40 Eccleſia ſemper, & quandocumque via iuris ordinaria dicere poteſt, de nullitate ſententiæ, vel contractus.

Eccleſia agens iure communi omni tempore audiri debet. ibidem num. 40.

41 Eccleſia aduerſus ſententiam ſimul nullam, & iniuſtam, poteſt intentare nullitatis iudicium, & ſimul reſtitutionis beneficium implorare.

42 Eccleſia reſtituitur aduerſus iniuſtas ſententias ipſam lædentes.

43 Eccleſia reſtituitur aduerſus ſententiam definitiuam, ſecus aduerſus interlocutoriam ſecundum aliquos.

Eccleſia ſecundum magis communem opinionem reſtituitur aduerſus ſententias interlocutorias. ibidem num. 43.

44 Interlocutoria eſt leuis præiudicij.

45 Interlocutoria graue etiam præiudicium inferre poteſt.

46 Qualiſcumque læſio etiam modica ad reſtitutionem ſufficit.

47 Ad reſtitutionem concedendam nil refert vtrum Eccleſia magnum, vel paruum præiudicium ſentiat.

48 Explicatur text. in l. ſcio ff. de in integr. reſtit.

49 Eccleſia reſtituitur aduerſus ſententiam latam in ſummariſſimo poſſeſſorio.

50 A ſententia in poſſeſſorio non datur appellatio.

51 De Iure Canonico à quocumque grauamine appellare permittitur.

52 Datur reſtitutio à ſententia, à qua non datur appellatio.

53 Aduerſus quamcumque ſententiam Eccleſia reſtituitur ſi læſam ſe probet.

54 In beneficialibus aduerſus poſſeſſionem triennalem pacificam reſtitutio non competit.

55 Idem dicendum de ſententia lata contra Prælatum litigantem nomine Eccleſiæ aduerſus, quam ipſe reſtituitur.

56 Reſtitutio non competit Prælato læſo in iuribus, vel bonis proprijs ex regula huius text.

57 Nomine Eccleſiæ veniunt Prælati, & cæteri Eccleſiaſtici læſi in bonis Eccleſiæ, ſecus in proprijs.

58 Aduerſus ſententiam Eccleſia reſtituitur ob inſtrumenta de nouo reperta.

59 Re-

59 *Reſtitutionis pendente Iudicio ſententia executio ſuſpenditur.*

60 *Si intra præfixum tempus non probetur cauſa reſtitutionis, commiſſio reſtitutionis executionem non retardat.*

61 *Mandatum executiuum de manutenendo, datur etiam in gradu reſtitutionis in integrum.*

62 *Capta executione non ſuſpenditur progreſſus per petitionem reſtitutionis.*

63 *Decretis, & relaxatis executorialibus de ſtylo Rotæ executio capta dicitur.*

64 *Relaxatio mandati facta in ſententia non ſuffuis ad impediendam ſuſpenſionem executionis.*

65 *Dantur caſus, in quibus petita executio per petitionem reſtitutionis in integrum retardatur.*

66 *In cæteris Tribunalibus extra Rotam non niſi pignoribus captis executio capta dicitur. Et ita obſeruat Signatura.*

67 *In criminalibus enormibus petitio reſtitutionis executionem non impedit.*

68 *Aduerſus contractum Eccleſiæ reſtitutio competit.*

69 *Eccleſia læſa reſtituitur aduerſus emptionem, & venditionem.*

70 *Maius eſt priuilegium Eccleſiæ reſtitutionem petentis aduerſus contractum, quàm minoris.*

71 *Minor iurans non contrauenire contractui, non reſtituitur.*

72 *Prælatus reſtituitur aduerſus contractum iuratum Eccleſiam lædentem.*

73 *Eccleſia reſtituitur aduerſus, quaſi contractus.*

74 *Eccleſia eſt perſona ficta, quam Prælatus repræſentat.*

75 *Eccleſia cum ipſo Prælato litigante, vel ſi eius perſona ſit ſuſpecta, vel inhabilis per alterum de Eccleſia reſtitutio petitur.*

76 *Alius à Prælato ad in integrum reſtitutionem petendam ſine ſpeciali mandato non admittitur.*

Intellige ſi principaliter, non incidenter petatur reſtitutio.

78 *Procurator, effectus Dominus litis, Syndicus Ciuitatis, non indigent mandato ſpeciali.*

Procurator cum clauſula, cum facultate ſupplicandi, *altero mandato non indiget. ibidem num.* 78.

79 *Verba text. beneficium reſtitutionis in integrum ſolum intra quadriennium Eccleſiæ concedendum offerunt.*

80 *Elapſo quadriennio Eccleſia reſtitutionem petens, neque per viam exceptionis, vel per viam replicationis auditur.*

81 *Reſtitutio poſt quadriennium conceſſa non tenet.*

82 *Nedum inchoari, ſed & finiri debet cauſa reſtitutionis in integrum intra quadriennium.*

83 *Quadriennij lapſum probare Aduerſario incumbit.*

84 *Eccleſia non obſtante quadriennij lapſum reſtitutionem prætendens, probare cauſam debet.*

85 *Qui dolum allegat probare tenetur.*

86 *A die initi contractus, vel latæ ſententiæ quadriennium currere incipit.*

87 *A' lapſu diei claudentis tempus conceſſum ad appellationem proſequendam quadriennium currere incipit, ex declaratione Rotæ.*

88 *De ſtylo Curiæ lapſus quadriennij non attenditur.*

89 *Non obſtante quadriennio, conſtito de bono iure, de ſtylo Curiæ reſtitutio conceditur.*

90 *Enumerantur caſus, in quibus quadriennio non obſtante Eccleſiæ, vel minori reſtitutio conceditur.*

91 *Negligentibus, non legitimè impeditis quadriennium currit.*

92 *Tempus quadriennij debet eſſe continuum.*

93 *Tempus quadriennij à principio eſt vtile.*

94 *Reprehenditur gloſſ. quæ contrarium incautè dicit.*

95 *Negligentia requiritur, vt Eccleſia quadriennio elapſo non reſtituatur.*

96 *Impedimentum quandò non eſt notorium proteſtari debet. Et quomodò.*

97 *Probabiliter ignoranti quadriennium non currit.*

98 *Durante ignorantia probabili, nullo tempore ius reſtitutionem petendi præſcribitur.*

99 *Quadriennium currere incipit à die vltimæ ſcientiæ.*

100 *Reijcitur ſententia Couarruuias in cap. Alma mater.*

101 *Scientia Procuratoris ſi habeat mandatum*

datum ſpeciale ad petendam reſtitutionem præiudicat Domino.

102 *Vt ignorantia à quadriennij lapſu excuſet, debet eſſe omni ex parte excuſabilis.*

103 *Scientia præſumpta ex coniecturis etiam remotis, probabilem ignorantiam excludit.*

Idem dicendum de ſcientia in genere, vel ſi ignorans ſcire tenebatur. ibidem num. 103.

104 *Vbi agitur de iure quærendo reſtitutio non de facili datur.*

105 *Si Eccleſia fraudata ſit, vel præuaricatio interueniat, quadriennio non obſtante ei datur reſtitutio.*

106 *Regula generalis huius text. eſt quod poſt quadriennium Eccleſia non reſtituitur.*

107 Etiam *in cauſa beneficiali lapſo quadriennio reſtitutio locum non habet.*

108 *Aduerſus ſententiam in cauſa matrimoniali etiam poſt quadrienniũ datur reſtitutio.*

109 *Eccleſia etiam negligens, ſi fraudem aduerſarij probet lapſo quadriennio etiam reſtituitur.*

110 *Dolus dolo compenſatur.*

111 *Explicatur quid importent verba text. ibi:* Præuaricationis.

112 *Explicatur quid importent verba text. ibi:* Commentum.

113 *Si rationabilis cauſa adſit Eccleſia in integrum lapſo etiam quadriennio reſtituitur.*

114 *Poſt quadriennium ex rationabili cauſa* Iudex *reſtitutionem concedere poteſt.*

115 *Quomodò* Iudicis *arbitrium ſit regulandum reſpectu cauſæ rationabilis explicatur.*

116 *Quoties iuſta cauſa adeſt reſtitutio negari non poteſt.*

117 *Quadriennium non currit Eccleſia viuente Prælato, qui ipſam læſit.*

118 Ex *frequenti Prælatorum mutatione, à quadriennij lapſu Eccleſia excuſatur.*

119 *Aduerſus damnum enormiſſimum etiam poſt quadriennium Eccleſia reſtituitur.*

120 In *lucris ommiſſis non cadit læſio enormiſſima.*

121 *Vbi agitur de recuperando ablato per rem iudicatam, quomodò enormiſſima læſio conſideretur, explicatur.*

122 Idem, *vbi agitur de acquirendo, quod per rem iudicatam denegatum fuit.*

123 *Exponitur variatio Doctorum circa tempus infra quod ex læſione enormiſſima quadriennio elapſo reſtitutio concedi debet.*

124 *Aduerſus ſententiam notoriè iniuſtam poſt quadriennium Eccleſia reſtituitur.*

125 *Ex inſtrumentis, ſeù ſcripturis denuò repertis poſt quadriennium Eccleſia reſtituitur.*

126 *Quoties nouæ defenſiones occurrunt toties Eccleſia reſtitutionem petere poteſt.*

127 *Aduerſus matrimonium carnale poſt quadriennium datur reſtitutio, ſecus aduerſus ſpirituale.*

128 *Mulieri aduerſus dotem poſt quadriennium reſtitutio datur.*

129 *Eccleſia, & minor in materia reſtitutionis pari paſſu currunt.*

130 *Vbi agitur de Eccleſiæ læſione non ſolum* Ius *vetus, ſed & Conſt. Vrb.* VIII. *conſiderari debet.*

131 *Aduerſus præiudicia facta Eccleſiæ recenſita in Conſtitutione Vrbani VIII. ſola centenaria, & immemorabilis reſtitutionem impedit.*

132 *Reprobantur dicentes nullum tempus præfixum Eccleſiæ ad reſtitutionem petendam.*

133 *Eccleſiæ nomine, in hoc textu veniunt omnia Pia loca.*

134 *Quòad iuris effectus Eccleſiæ, & loca Pia pari paſſu ambulant.*

CAP. ECCLESIA I.
De Reſtit. in Integr. in VI.

Cuius ſummarium ex ipſo textu deſumptum eſt.

ECcleſia poſt quadriennium non admittitur ad petendum reſtitu-
1 tionem contra ſententiam, vel contractum, niſi rationabilis aliqua cauſa hoc ſuadeat.

Commentaria cum Notis Au-ctoris ad hanc Decretalem.

VErba huius *text.* deſumpta fuerunt
ex decretis *Gregorij* IX. qui Ro-
2 manę Eccleſię pręfuit *Ann.* 14. *menſ.* 5.
& die 3. ab *Anno* nimirum 1227. *die*
20. *Martij*, qua in locum *Honorij* III.
ſubrogatus fuit, vſque ad *diem* 22.
Auguſti Ann. 1241. qua diem extre-
mum clauſit. Imp. Balduino II. C.P.
& Friderico II. Aenobardo. Altero
3 enim ab obitu *Honorij*, huius nomi-
nis *Tertij* die, *Vgolinus* Epiſcopus
Oſtien Vir doctiſſimus ex Comitibus
Signiæ, patria Anagninus *Innocen-*
tij III. ex conſobrina nepos, à quo
inter Purpuratos adſcitus fuerat:
Anno Domini 1227. *die* 20. *Martij*
Romanus Pontifex creatus *Gregorius*
Nonus dictus fuit, qui confeſtim ac
4 Pontificatus Inſignia accepit, ad Fri-
dericum Imperatorem Legatos di-
rexit, vt Hieroſolymæ à Saracenis
recuperandæ cauſa cum exercitu in
Aſiam proficiſceretur, quod facere
recuſantem, Eccleſias ſpoliantem,
Eccleſiaſticos proſequentem, & ob
5 alia crimina excommunicauit; Com-
munioni verò Eccleſiæ Apoſtolica
auctoritate reſtitutus, vt teſtantur
Aemil. Chron. Hirſaug. centum ta-
6 men prius viginti millibus vncijs au-
ri, pro damnis Romanæ Eccleſiæ il-
latis, perſolutis, vt tradit *Nucler.*
Platin. Cum poſtea priſtinis, & abiu-
7 ratis criminibus grauiora adderet,
Ciuitates Eccleſiæ oppugnaret, fa-
ctiones teterrimas, quæ iam tum Gi-
bellini, & Guelphi appellabantur,
non niſi poſt centum, & plures annos
compoſitas excitaret, Saracenis Ma-
giſtratus manderet, Eccleſias, & Mo-
naſteria ſpoliaret, grauiſſima Siculos
Tyrannide opprimeret, Regis Tu-
niſij Fratrem Panormi Baptiſma Sa-
crum petentem ab hoc Sancto pro-
poſito deterreret, neue ad Conci-
lium, quod Gregorius Romæ indixe-
rat Cardinales, & Epiſcopi conueni-
re poſſent vias præcluderet, ipſoſque
in vinculis detineret, arte, armis; &
ſcriptis omnia perturbans denuò ex-
communicatur, & Imperio priuatus
declaratur. Vndè inter Gregorium,
& Fridericum diuerſo vtriuſque di-
8 plomate, & literis diffidium toto
Orbe publicatur, Italia, & Germa-
nia armis, & diſſenſionibus pro alte-
rutra parte exardeſcentibus, adeòut
& ipſorum Scriptorum fides in tanto
animorum motu vacillet, pluribus
9 tamen, & æquioribus Fridericum
ſummæ ingratitudinis, & impietatis,
aliorumque ſcelerum in Eccleſiam
Romanam damnantibus, vt videre
eſt ex *Blond. Platin. Sabell. Anton.* &
alijs. *Vſpergenſis* ſuam hiſtoriam
claudens *Anno Domini* 1229. *Grego-*
10 *rij* IX. *Anno* 3. in Pontificem decla-
mat, laudibus verò Fridericum ex-
tollit: At fama frequentior, & om-
nium propè conſpirantes ſenſus, vt
ait, & demonſtrat *Aemilius* Frideri-
11 cum damnant, quem & *Pariſius An-*
glus in Romanam Eccleſiam parum
æquus contra omnium veri aman-
tium, etiam Germanorum Scripto-
rum ſententiam fruſtra excuſare niti-
12 tur. *Gregorius* etiam à Romanis in
ipſum rebellantibus Vrbe pulſus Pe-
ruſium ſe recepit, ibique per bien-
nium commoratus fuit; cum verò eo
abſente veterem Reipublicæ liberta-
13 tem Romani affectaſſent, dira peſte,
alijſque malis penè tota Ciuium mul-
titudine extincta ſe Pontificię ditio-
14 ni iterum ſubdunt. Vndè ipſe Ro-
mam recurrens, populo culpa remiſ-
ſa Vrbem purgare curauit. At Fri-
derici opera multis Italiæ Ciuitati-
bus à Pontifice deficientibus, cum
ipſa Roma idem denuò meditaret;
15 Gregorius, Sanctorum Apoſtolorum
Petri, & Pauli per Vrbē capitibus de-
latis, eloquenti Oratione nedum ma-
chinantis populi furorem compeſcit,
verum etiam contra Fridericum, qui
iam Vrbis mænibus imminebat ad
arma commouit: Hæreticos etiam
16 quorum multi in Alemania; Italia,
& præſertim inter Longobardos diù
ſteterant in occulto igne comburi
iuſſit. Nicolaitarum Sectam, qui Ec-
cleſiam contemnebant, Carnes in
Quadrageſima ſine ſcrupulo comede-
bant, & quibus matres, ſorores,
vxores, ac filiæ ſemper omnibus
communes erant, extirpauit. Multa
17 quoque Concilia Sedente *Grego-*
rio IX.

rio IX. celebrata fuerunt, quæ notis
illuſtrata, vna cum eiuſdem *Gregorij*
Epiſtolis ex integro poſt *Binnium* re-
fert *Labbeus in Noua Concil. Edit.* Ca-
ptiuitatem verò Epiſcoporum ad in-
dictum Romæ Concilium accedere
28 volentium tam ægrè tulit *Gregorius*,
vt vir propè centenarius, ex hac cau-
19 ſa animi mærore obierit *die* 22. *Au-
guſti Anno Domini* 1241. Realatis
prius in Sanctorum Albo Dominico,
20 Franciſco, Antonio de Padua, &
Eliſabetha Regis Hungariæ filia. Sa-
cros itidem Eccleſiæ Canones, per
21 *Raymundum* Ordinis Prædicatorum
Generalem, quem *Clemens* VIII. in
Sanctorum numerum retulit, in quin-
que Libros Decretalium digeſtos,
publicè proponi, & in Scholis expli-
cari *Gregorius* iuſſit; inter quos præ-
ſens Decretalis, cuius explicationi
inſiſto non clauditur, ſed in VI. De-
cretalium receſetur, & quidem, vt
22 aduertit *Gloſſ.* in verbo *Eccleſia*, olim
extrauagabatur, & quidam eam in-
titulabant *Alexandro*, alij *Gregorio*
23 *Nono*, cuius pro certo fuit excepto
fine. ibi: *Aut alia &c.* quæ verba, vt
notat eadem *gloſſ.* non erant in Ex-
24 *trauagant. Gregor.* qua olim vteba-
mur, & per *Bonifacium Octauum* ad-
dita credit. Emanauit autem noſter
textus ad declarationem eorum, quæ
notat *gloſſ.* & communiter *DD. in*
25 *cap.* 1. *hoc eodem Tit.* vbi cum ex de-
creto *Alex.* III. Eccleſiæ læſæ in ſen-
tentijs, aut contractibus in integrum
reſtitutio concedi debeat in hac de-
cretali, qualiter, & quandò facien-
dum ſit *Gregorius* IX. declarat per
conſtitutionem generalis regulæ,
26 quod ſi Eccleſia reſtitutionem petat
ad retractandam ſententiam, vel con-
tractum, admitti non debet, ſi qua-
driennium labi negligenter omiſſerit.
Niſi præuaricationis, vel manifeſtæ
fraudis ſuper hoc commentum, in-
teruenisse probetur: aut altera ratio-
nabilis cauſa eiuſdem beneficij con-
ceſſionem exigat. Vndè patet ex hoc
textu, prout etiam communiter col-
ligitur ex *cap.* 1. *ſup. hoc Tit.* Reme-
dium reſtitutionis in integrum Eccle-
27 ſiæ competere, quod & vbique vno
ore fatentur Canoniſtæ cum Iuriſtis,
& eſt indubitata Concluſio ex dedu-
ctis per *Molin. de Iuſt. tom.* 2. *diſp.* 574.
num. 1. *&* 2. *Gratian. diſcept. forenſ.
cap.* 601. *num.* 35. *& ſeq.* cum alijs re-
lat. per *Barboſ. in Collect. hic n.* 2.

Specialiter etiam ex hoc textu conſtat
28 aduerſus ſententiam, & aduerſus
contractum Eccleſiam reſtituendam
eſſe, ſi tamen læſa ſit, quia funda-
mentum reſtitutionis in læſione con-
ſiſtit. *Panorm. cap.* 1. *num.* 2. *& cap. in
literis num.* 5. *de reſt. in integr. Seraph.
deciſ.* 1238. *num.* 1. *Caual. dec.* 194.
num. 4. *Coccin. deciſ.* 234. *nu.* 1. *&* 263.
num. 5. *Rot. deciſ.* 307. *num.* 1. *part.* 2.
& deciſ. 291. *num.* 2. *part.* 5. *& deciſ.*
105. *deciſ.* 241. *num.* 1. *& deciſ.* 277.
part. 8. *recent.* patet etiam ex dictis
ſupra *cap.* 1. 2. *&* 3. *& toto tract. de
reſt. in integr.*

Quæſtio eſt an quælibet læſio ſufficiat,
29 vel requiratur ænormis. Et quam-
uis non deſint, qui pro modica etiam
læſione reſtitutionem competere aſ-
ſerant, vt patet ex *Couar. lib.* 1. *var.
cap.* 3. *num.* 11. Contraria tamen ſen-
tentia eſt magis communiter recepta,
vt pluribus allegatis poſt *Panorm.* te-
ſtatur *Fagnan. in cap.* 1. *de reſt. in in-
tegr. num.* 8. quem ſequitur *Paſſerin.
hic num.* 13. vbi optimè aduertit cum
Couar. d. cap. 3. *num.* 11. ad digno-
ſcendum vtrum læſio ſit parua, vel
30 magna, paruitatem comparatiuam
non eſſe attendendam, quia ſæpè,
quod eſt comparatiuè paruum, ſicut
eſt quantitas mille aureorum ad
quantitatem quinque centum mil-
liam, eſt in ſe magnum. Et hoc eſt,
quod realiter attendi debet in con-
ceſſione reſtitutionis in integrum.
Nam ſi læſio ſpectatis circumſtantijs
perſonæ, temporis, & loci in ſe ſit
31 leuis pro ea reſtitutio non competit.
Quæ iudicare, prudentis Iudicis ar-
bitrio relinquitur.

De bono etiam iure petentis in inte-
32 grum reſtitui conſtare debet *Coccin.
deciſ.* 104. *num.* 1. *& dec.* 212. *num.* 9.
& deciſ. 394. *num.* 5. *Gre . deciſ.* 459.
num. 1. Vnde ſequitur, quod læſio
manifeſta eſſe debeat, non enim de
33 bono iure petentis reſtitutionem in
integrum aduerſus contractum con-
ſtare dicitur, niſi conſtet de læſione
ex tali contractu proueniente. *Beninr:
concl.* 85. *num.* 1. *Rot. deciſ.* 1. *de reſt. in
integ.*

integ. in nouiſſ. & inter recent. deciſ.
132. *num.* 1. *part* 1. *deciſ.* 307. *num.* 1.
deciſ. 329. *num.* 1. *deciſ.* 731. *num.* 1.
part. 2. Errant verò, qui neceſſum
34 dicunt, quod huiuſmodi læſio ſit
notoria, nam ſufficit ſi ſit certa, &
manifeſta ex probatione. *Cæſar de
Graſſ. deciſ.* 10. *nu.* 12. *de ſent. Seraph.
deciſ.* 251. *num.* 2. *Rot. deciſ.* 351. *nu.* 1.
part. 1. *diuerſ. & deciſ.* 492. *n.* 1. *part.* 1.
recent. & deciſ. 50. *num.* 2. *part.* 7. *re-
cent.* Illam autem probare ad Eccle-
ſiam pertinet, quæ in integrum reſti-
35 tutionem petit, quod ſine dubiò
procedit, vbi agitur de ipſamet con-
ceſſione reſtitutionis, nam ſi agere-
tur de ſimplici audientia, ſeù intro-
ductione cauſæ reſtitutionis in inte-
36 grum ſemiplena probatio, immò ſo-
lus læſionis fumus ſufficeret, vt con-
ſiderauit *Rota in Piſtorien Beneficy*
11. *Maij* 1618. *coram Buratto.* notat
Card. conſ. 95. *nu.* 15. & 26. *Beltram.
add. ad deciſ.* 459. *Greg. nu.* 11. *Gra-
tian. diſcept.* 437. *num.* 45. & 46. &
dixi ſupra cap. 1. diſtinguendo inter
ſimplicem cauſæ introductionem, &
conceſſionem ipſam reſtitutionis.

Suppoſita igitur læſione Eccleſiæ, iure
37 ei in integrum reſtitutio competit,
vt dictum eſt, ad retractandam ſen-
tentiam; notandum tamen, quòd
vbi ſententia eſſet nulla, reſtitutio
in integrum locum non haberet; nam
38 cum ſit remedium extraordinarium,
& ſubſidiarium, non competit niſi
data re iudicata. *Rot. deciſ.* 412. *n.* 7.
part. 5. *recent.* niſi ſcilicet data ſen-
tentia alias valida, ſed iniuſta *Mar-
cheſ. tom.* 2. *de Commiſ. reſt. in integr.*
§. 1. *num.* 7. Idemque dicendum re-
ſpectu contractus, qui nullus eſſet.
39 *l. in cauſa la* 2. *vbi Bart. ff. de minor.
cap.* 1. *ſupr. hoc met Tit. vbi Fagnan.
alios referens num.* 10. & 16. *Odd. de
reſt. in integr. part.* 1. *q.* 17. *art.* 2. *n.* 1.
& *art.* 5. *num.* 48. *Rot. deciſ.* 731. *n.* 2.
part. 2. *recent.* Quapropter aduerſus
40 ſententiam, vel contractum nullum
viam ordinariam Eccleſia læſa para-
tam habet, qua de nullitate, iudi-
cium ſemper & quandocumque, de
nullitate ſibi conſtiterit, & de ea di-
cere voluerit; facere & inſtruere po-
teſt: Ità docent hic *Io. Monac. nu.* 2.
Anch. num. 2. *Butr. num.* 5. *Dom. n.* 9.
*Vant. de nullit. Tit. quoties, & intra
quod tempus num.* 8. & poſt *Barboſ.
num.* 34. *Paſſerin. ad hanc noſtram de-
cretal. num.* 21. Et nota, quòd vbi
per viam iuris communis Eccleſia
ageret non tantum intra quadrien-
nium, ſed omni tempore audienda
eſſet, iuxtà tradita per *Vant. de nul-
lit. tit. quoties, & intra quod tempus
num.* 8. *Afflict. deciſ.* 178. *n.* 5. *Tiraq.
de retract. lig.* §. 36. *gloſſ.* 2. *num.* 38.
An verò Eccleſia, aut minore agen-
te de nullitate ſententiæ, vel contra-
41 ctus, iudicio nullitatis pendente
currat quadriennium diſputat *Bald.
Pereira in l. ſi curatorem verbo infra
legitimum num.* 13. & 14. Vbi autem
ſententia nullitatis ſimul, & iniu-
ſtitiæ vitio laboraret, hoc caſu &
nullitatis iudicium Eccleſia intentare
poſſet, & reſtitutionis in integrum
remedium implorare. Cauſam enim
appellationis, & nullitatis cum cau-
ſa reſtitutionis in integrum in eadem
commiſſione cumulari poſſe, ex *Rot.
deciſ.* 1. *num.* 2. *de Reſcript.* tradit
Marcheſ. d. §. 1. *num.* 144. vbi plura
docet ad propoſitum huius cumula-
tionis. *Roias deciſ. num.* 114. *num.* 1.
& 6.

Poteſt ergò Eccleſia aduerſus ſententias
42 iniuſtas, contra ſe latas, ex quibus
læſionem ſentit in integrum reſtitui;
& conſonant verba *text. in cap. Tum
ex literis, in cap. ſuſcitata, in cap. co-
ram, ſup. hoc eodem Tit.* docent *Gam.
Luſit. deciſ.* 110. *num.* 6. *Rebuff. tom.* 2.
ad leges Galliæ Tit. de reſtit. art. 1. *à
num.* 20. *Anton. Gom. var. tom.* 2. *cap.*
14. *num.* 5. cum alijs, quos refert
Barboſ. hic num. 6. vbi notat, quòd
hoc pro indubitato admittunt in ſen-
tentia definitiua non autem in inter-
locutoria. Quicquid tamen ab ali-
43 quibus dictum ſit, aduerſus ſenten-
tiam interlocutoriam Eccleſiæ reſti-
tutionem dandam non eſſe, quos
pleno calamo refert idem *Barboſ. d.
num.* 6.

Dico Eccleſiam nedum aduerſus ſen-
tentiam deffinitiuam, ſed & aduer-
ſus interlocutoriam in integrum de-
bere reſtitui, vt expreſsè docet litera
text. in cap. coram, ſupra hoc Tit. ibi:
interlocuti fuimus, probat *gloſſ. in l.
vlt. C. ſi min. ſe mai. dixit*, quàm

communiter ſequuntur *DD. Bart. in l. Diuus num. 6. ff. hoc tit. Alber. in l. minor autem num. 4. ff. de minor. Domin. hic num. 5. Franch. & Anch. n.4. Sfort. Odd. de reſt. q.68. à n.4.*

Nec refert, quòd interlocutoria dica-
44 tur leuis præiudicij, atque ideò locum habeat regula *l. ſcio 4. ff. hoc Tit. l. ſi ex cauſa 10. & l. penult. ff. de min. & l. 1. C. ſi aduerſ. vendit.* quod volunt plures congeſti per *Gabriel. commun. concl. ſub hoc tit. concl. 1. num. 1.* ſpecialiter contendentes pro læſione modica reſtitutionem denegari, quibus & addi poſſunt relati ab *Odd. quaſt. 4. num. 105.* Nam præterquam
45 quod interlocutoria grauis præiudicij eſſe poteſt, ſi nimirum detur ſuper peremptorijs, vel ſuper dilatorijs, vt ex *Io. Andr. in dict. cap. cauſam*, hic aduertit Domin. *num.* 5. ſentiens in his dari reſtitutionem in integrum *Marcheſan. de commiſ. reſt. in integr. §. 1. num.* 188. Qualemcumque læſionem
46 etiam modicam ſufficere ad reſtitutionem ſatis euidenter, patet ex regula *l. minoribus 6.* ibi: *aliquid ff. de minor. & ex l. ſi proprietarius 22. ff. de damn. infect.* conſtat etiam ex ſententia *gloſſ. 3. in l. 2. C. ſi aduerſ. vendit. pign.* à Iuriſtis communiter recepta, vt tradit *Coſt. in §. & quid ſi tantum p. 2. ex num. 79. Couar. lib. 1. var. cap. 3. num. 11. Odd. de reſt. q. 4. num.* 105. vbi multos refert *Donel. Comment. iuris Ciuilis lib. 21. cap. 9. colum. penult. & cap. 12. verſ. 9.* qui omnes conſtanter vna voce defendunt, ad reſtitutionem conceden-
47 dam, nihil referre vtrum magnum, vel paruum Eccleſia, Minor præiudicium ſentiant, optimè interpretantes verba *text.* in *d. l. ſcio ff. de in integr. reſt.* quòd nimirum non in modicis
48 ſimpliciter reſtitutionem neget, ſed ſolum in ſatis minimis, vt re mature diſcuſſa dixi ſupra in *Cap. 3. Qua qualis, & quanta læſio eſſe debeat.* Quinimò nec ſenſus dictæ legis eſt, quòd in ſatis minimis reſtitutio abſolutè denegetur, ſed ità demum quando maiori ſummæ præiudicatur, quod quantũ valeat explicat *Donel. loc. cit. verſ. 9.* Cetera verò iura, quibus contraria ſententia fulcitur in caſibus particularibus loquuntur, vt poſt *Barboſ.* aliquibus ex his enumeratis aduertit *Paſſerin. hic nu. 24.* vbi optimè concludit, quòd ſi præiudicium ex interlocutoria reſultans adeò minimum non ſit, vt re bene perpenſa iudicis arbitrio, nihil æſtimandum veniat, aduerſus etiam ſententiam interlocutoriam Eccleſia in integrum reſtitui debeat.

Hinc etiam dico nedum aduerſus ſen-
49 tentiam latam in petitorio iudicio, ſed & in ſummarijſſimo poſſeſſorio, Eccleſiæ in integrum reſtitutionem competere *text. eſt in cap. vlt. cauſ. 2. q. 6. verſ. de poſſeſſione*, notant *Anch. num. 4. Butr. num. 8. Dom. num. 6. Franc. num. 4. Barboſ. num. 7.* vbi poſt alios eruditè docet, quòd quamuis ſententia in poſſeſſorio propter deciſionem *l. vnic. C. ſi de mom. poſſ.* leuis præiudicij dicatur, hoc tamen procedit habito reſpectu ad cauſam dominij, quia quòad ſe magni momenti cenſetur *§. commodè Inſt. de interdict.* Quapropter & aduerſus ſententiam in poſſeſſorio Eccleſiæ reſtitutionem dari, optimè contrarijs reſpondens concludit *gloſſ. vlt. in d. l. vnic. C. ſi de moment. poſſeſ.* vbi *Bart. Bald. Alber. Salyc.* quos ſequitur hic *Dom. num. 6. Franc. & Anch. num. 4. Molin. de primog. lib. 3. cap. 13. nu. 64. Gutier. pract. lib. 2. q. 88. num. 2.* & in terminis poſſeſſorij retinendæ, quæſtione latiſſimè diſputata amplectitur *Menoch. remed. 3. retin. ex num. 851. vſque ad num. 866.* & in iudicio adpiſcendæ *remed. 4. adpiſc. nu. 906. Odd. de reſt. q. 68. art. 6. per tot.*

Nec obſtat, quòd cum à ſententia in
50 poſſeſſorio non detur appellatio, ità nec conſequenter dari debeat reſtitutio. Nam vt ex *Goffr.* aduertit *Butr.* hæ ſunt Iuriſtarum ſubtilitates, iuris Canonici ſimplicitatem perturbare nitentium. Neque eſt abſolutè verum, quòd à ſententia in poſſeſſorio non detur appellatio, iure enim
51 Canonico à quocunque grauamine appellare permittitur *cap. Vt dilectus, de appell.* Et quòd in iudicio poſſeſſorio detur appellatio *text. eſt ad literam in cap. cum ad Sedem de reſtit. ſpoliat.* Quinimò nec verum eſſe, quòd
52 non detur reſtitutio aduerſus ſententiam, à qua non datur appellatio, occu-

occulariter patet ex *l. Præfecti ff. minor.* & argumento ex hac lege deſumpto probat hic *Butr.*

Concludendum igitur aduerſus quam-
53 cumque ſententiam, ex qua læſio ſequitur reſtituendam eſſe Eccleſiam etiam in iudicio poſſeſſorio; excepta duntaxat poſſeſſione triennali, &
54 pacifica in beneficijs, aduerſus quam de iure in integrum reſtitutio locum non habet, vt dixit *Rot. deciſ. 959. coram Penna, & Caſſad. deciſ. 2. nu. 2. de reſt. in integr.*

Quæ dicta ſunt de ſententia lata contra
55 Eccleſiam, procedunt in ſententia lata aduerſus Prælatum in cauſa, vel nomine ipſius Eccleſiæ, vt expreſsè probat *text. in l. vlt. C. ſi aduerſ. rem iudicat.* iuncta ſimilitudine quæ inter minorem, & Eccleſiam, Tutorem, & Prælatum iure conſtituta reperitur, vt ibi notant *gloſſ. Bart. & Paul. n. 1. Maurit. de in integr. reſtitut. cap. 201.*
56 *Odd. de reſt. quæſt. 72. num. 20.* Non autem verificarentur, ſi læderetur Prælatus in ſe, vel in bonis proprijs, etiam patrimonialibus; hoc enim caſu beneficium reſtitutionis in integrum locum non habet, vt notabiliter docet *gloſſ. 2. in Clem. vnic. hoc Tit. vbi Card. num. 14. Abb. num. 10. cum ſeqq. Bero. in cap. 1. nu. 142. ſup. hoc tit. Couar. lib. 1. var. cap. 4. nu. 3. Odd. de reſt. quæſt. 3. art. 8. ſpeculat. Tit. de reſt. in integr. §. qualiter verſ. numquid Fagn. in cap. Epiſcopus n. 37. de Prabend.* Hinc limita iuris regu-
57 lam, quòd nomine Eccleſiæ veniant Prælati, & aliæ perſonæ Eccleſiaſticæ; ſi in iuribus Eccleſiaſticis lædantur, non autem in bonis proprijs, vel ſi læſio Prælati, non ità in Eccleſiam redundet, vt & ipſa læſa dici poſſit, quòd benè poſt alios aduertit *Paſſerin. hic n. 17.*

Eccleſia quoque prætextu inſtrumento-
58 rum, quæ de nouo reperta ſint, aduerſus ſententiam poteſt reſtitui, ità communiter hic notant *DD. poſt gloſſ. in l. Imperatores* verbo *publico ff. de re iudic. & l. ſub ſpecie, vbi gloſſ.* verbo *graue C. eod. Tit. Odd. de reſt. quæſt. 75. nu. 7. Ceual. commun. cont. com. tom. 3. q. 480. num. 43. Barboſ. hic* alios referens *n. 9.*

Adeòque Eccleſiæ aduerſus ſententiam
59 in integrum reſtitutio conceditur, vt pendente iudicio reſtitutionis ſententia lata executioni demandari non debeat; ſi tamen reſtitutio non ſit gratioſa, ſed à Signatura Iuſtitiæ conceſſa *Rot. in Brixien. Parochialis 2. Decemb. 1592. coram Mellino,* quæ inter eius impreſſ. eſt *deciſ. 23.* habetur etiam apud *Marcheſ. tom. 2. de Commiſſ. fol. 161.* quòdque executio ſententiæ per petitionem reſtitutionis in integrũ ſuſpenſa remaneat ſatis patet ex ijs, quæ dixi ſupra in *cap. 1. & 2.* & conſtat ex *deciſ. l. vnic. C. in integr. reſt. poſtul. ne quid nou. fiat;* cuius argumento, ita originaliter docet *gloſſ.* in verbo *reſtitutione*, & verbo *debere*, probat *text. in l. penult.* iuncto Summario *Bart. ff. de auctor Tut. Couar. pract. cap. 15. n. 17. Lancellot. de attent. part. 2. cap. 18. num. 10. Morl. in emporio iuris part. 1. tit. 5. q. 3. num. 17. Odd. de reſt q. 43. à num. 2. Valaſc. de partit. cap. 39. n. 43. Marc. deciſ. 53. n. 7. & ſeqq.*

Aduertendum tamen, quòd ſi reſtitu-
60 tionem impetranti, præfigatur tempus ad docendum de cauſa, quare reſtitui debeat, nihilque intra præfixum tempus deducat, commiſſio reſtitutionis executionem non retardat *Penna deciſ. 163. num. 4. Put. deciſ. 456. lib. 3. Ant. Aug. tit. de reſt. in integr. §. 10,* Idemque dicendum in caſu, quo malitioſè ad protelandam ſententiæ executionem, reſtitutio implorata eſſet, vt communiter docent *DD. ad cap. ſuſcitata verſ. nos, hoc tit. Lancellot. d. cap. 18. n. 55. Odd. d. q. 43. à num. 69. Valaſc. d. cap. 39. à num. 49. Morl. d. q. 3. n. 18.*

Regulam verò ſupra expreſſam, quòd
61 reſtitutionis in integrum pendente iudicio ſententiæ executio remaneat in ſuſpenſo, Limita in mandato executiuo de manutenendo, quod etiam datur in gradu reſtitutionis in integrum de *Graſſ. deciſ. 4. in fin. de cauſ. poſſeſſ. Gregor. deciſ. 458. num. 8. vbi Beltr. nu. 10. Rot. penes Cenc. de cenſ. dec. 144. & deciſ. 111. part. 1. recent. num. 8. & dec. 132. n. 11. part. 7. recent.* Similiter limita, vbi cæpta eſſet exe-
62 cutio, hoc enim caſu reſtitutionis petitio ab vlteriori executione ſententiæ ſuperſedere non facit, vt pleno

calamo pluribus relat. dixi ſupra in
cap. 2. quibus adde *Seraph. deciſ.* 777.
num. 12. *Rot. deciſ.* 379. *num.* 2. *& de-
ciſ.* 545. *num.* 1. *part.* 1. *& deciſ.* 264.
part. 7. *recent. Coccin. deciſ.* 17. *num.* 4.
Penna deciſ. 1405. *num.* 2. Iuxtà verò
63 Rotæ opinionem decretis, & rela-
xatis executiorialibus tunc cæpta
executio dicitur, quinimò ſecundum
ſtylum Rotæ ſi ſit petita executio ſuf-
ficit, vt patet ex ijs, quæ pleno cala-
mo dixi in *d. cap.* 2. quibus adde *Rot.
deciſ.* 263. *nu.* 4. *p.* 7. *recent.* Penna *de-
ciſ.* 1405. *num.* 2. Et hanc opinionem,
vbi de Rotalibus ſententijs agitur ſe-
quitur Signatura, vt ex *Marcheſ. tom.*
1. *de Commiſſ.* & ex *Rot. in* Pampilo-
nen. Benefic. de Zaffalla 7. *Aprilis*
1617. *coram Dunozetto*, teſtatur *Bel-
tram. addit. ad deciſ.* 458. *n.* 10. *Greg.*
vbi attentè, & optimè aduertit, non
ſufficere relaxationem mandati fa-
64 ctam in ſententia, quia alias eſſet
modus infallibilis impediendi reſti-
tutionem, cum ſemper in ſententijs
mandatum relaxari poſſit, vt conſi-
derauit *Rot. in* Bononien *Cenſus coram*
I*uſto* regiſtrata apud *Marcheſ. de com-
miſ. tom.* 2. In quibuſdã tamen caſibus
65 petitam executionem aliquando per
reſtitutionem in integrum impediri,
notat *Duran. deciſ.* 190. *num. fin.* &
memoriæ retineas, quòd regulariter
ex ſolo ſtylo Rotæ petita executio,
66 per petitionem reſtitutionis non re-
tardatur. Nam quòad cætera Tri-
bunalia, niſi pignoribus captis exe-
cutio cæpta dicitur, & ità abſolutè
tenet Signaturæ, vt teſtatur *Penna
deciſ.* 1405. *num.* 2.
Limita denique cum *Marcheſan. dict.*
67 §. 1. *num.* 156. in criminalibus, vbi
nimirum delicti enormitas executio-
nem peteret, ſeù ſcandalum affer-
ret, vt ponderat *Bald. in cap.* 1. *prope
fin. de Off. deleg.*
Et non ſolum aduerſus ſententiam, ſed
68 & aduerſus contractum ex quo Ec-
cleſia lædatur, in integrum reſtitutio
ei conceditur, vt ad literam colligi-
tur ex verbis huius *text.* ibi: *ad re-
tractandam ſententiam, vel contra-
ctum.* Et communiter hic notant *DD.
Hoſtien. num.* 5. *Franc. & Dom. nu.* 2.
*Rodoan. de reb. Eccl. non alien. Tit. de
reſt. in integr. n.* 11. deducitur etiam
ex generali regula I. C. *in l. ait præ-
tor.* 7. ibi: *Siue contractus ſit. ff. de
minor.* & patet ex *gloſſ.* huius *text.* in
verbo *contractum*.
Aduerſus igitur emptiones, venditio-
69 nes, ſiue læſio ex re empta proue-
niat, ſiue ex vendita, ſiue in prætio
conſiſtat, Eccleſia reſtituitur; etiam
ſi emptio, & venditio facta eſſet ſub
haſta, vt latè patet ex ſupra dictis lo-
quendo de minor. in *cap.* 3. & dedu-
cunt *DD. ex l. ſi in emptionem* 36. *ff.
de minor.* patet ex *l. ait prætor* 7. §.
*hodiè verſ. quæſitum alias, & l. etſi ſi-
ne ff. eodem*, vbi poſt antiquiores
idem notant *Cuiac. & Eguinar.* eſt
etiam doctrina *Bart. in l. ſi tempora
num.* 7. *vbi Rebuff. & alij* C. *de fid. &
iure haſtæ fiſc. lib.* 10. quem refert, &
ſequitur *Odd. de reſt. q.* 57. *num. vlt.*
cum alijs congeſtis per *Valaſc. conſ.*
109. *Morl. in Empor.* Iur. *dict. tit.* 5.
q. 1. *num.* 46. *Auil. ad cap.* 32. *Prato-
rum num.* 11. Quin & nota maius eſſe
priuilegium Eccleſiæ petentis reſtitu-
70 tionem aduerſus contractum, quam
minoris, nam vt aduertit hic *gloſſ. in
verb. contractum*, ſi minor iurat non
71 contrauenire contractui non reſtitui-
tur. *Auth. Sacramenta puberum* C. *ſi
adu. vend.* Si verò Iuramentum ac-
72 cedat contractui damnoſo à Prælato
pro Eccleſia celebrato, ſic iurando
Prælatus deierauit, & Eccleſia eodem
petente, vel alio Iudicis officio re-
ſtituitur *cap. quod quis* 35. *q.* 9. *cap. ſi
quis, de reb. Eccl. non alien. cap. ſicut,
& cap. intellecto, de iur. iurand. Do-
minic. in hoc text. nu.* 9. *Paſſerin. n.* 32.
I*aſon. in d. auth. Sacramenta puberum
num.* 64. *vbi* Paul. *num.* 4. *& Gutier.
num.* 141. cum alijs, quos poſt *Ga-
briel. Tit. de minoribus Concluſ.* 5. *nu.*
11. *Seraph. de priuileg. iuram. priuil.*
88. *num.* 76. *Tuſch. lit.* I. *concl.* 528.
Morl. in empor. iur. tit. 5. *q.* 1. *nu.* 53.
latè refert *Barbòſ. hic num.* 33. vbi ra-
tionem aſſignat cur Eccleſia reſtitua-
tur, non obſtante iuramento Præla-
ti, minor verò reſtitutionis beneſi-
cium perdat.
Aduerſus etiam quaſi contractus, &
73 obligationes ex illis deſcendentes
Eccleſiæ reſtitutio competit; in hoc
enim pari poſſu ambulat cum mino-
ribus, quorum priuilegia ſatis patent
ex

ex his, quæ dixi ſupra in *cap. 2.* &
apertè deducitur ex generali regula
l. ait prætor. ibi: *Siue contractus ſit,*
ſiue quid aliud l. non omnia ff. de reg.
iur. Donel. comment. iur. ciuil. lib. 21.
cap. 8. & latè Odd. de reſtit. quæſt. 61.
per tot.

Poſita igitur læſione Eccleſiæ, iure ipſa
per beneficium reſtitutionis in inte-
grum poſtulat ſe admitti; ad retra-
ctandam ſententiam, contractum,
vel quaſi; vndè ei læſio prouenit. At
cum Eccleſia tamquam perſona ficta
74 hoc per ſe facere non poſſit, verba
text. ibi: *poſtulat ſe admitti*, intelli-
genda ſunt per Prælatum, qui in
propoſito Eccleſiæ nomine venit.
Vndè Prælatus Eccleſiæ nomine re-
ſtitutionem petere debet; ſi verò ex
aliqua cauſa repellatur, puta quia
inhabilis, vel quia lis cum ipſo ver-
75 tur tunc per alium de Eccleſia, vel
Curatorem peti debet, vt poſt figu-
rationem caſus hic optimè declarat
gloſſ. Franch. num. 1. Hoſtien. num. 6.
Anch. not. 3. Domin. num. 1. & 6.
Gloſſ. 2. in Clem. vnic. infr. hoc tit.
Odd. q. 31. num. 19. & ſeqq. Rodoan.
de reb. Eccleſ. non alien. q. de reſtit. in
integr. §. 1. num. 2.

Hoc tamen eſt diſcrimen inter Præla-
76 tum, & alium, qui Eccleſiæ nomi-
ne reſtitutionem petat, quòd alius à
Prælato ſine mandato ſpeciali ad re-
ſtitutionem petendam non auditur;
Prælatus verò mandato non indiget,
ſed vti legitimus adminiſtrator, & in
vim proprij officij admittitur *Specul.*
hoc tit. §. 2. num. 22. Abb. in cap. ſuſci-
tata num. 6. vbi & Card. q. 2. Couar.
var. lib. 1. cap. 6. num. vlt. verſ. 9.
Maurit. de reſtit. cap. 27. num. 3. cum
ſeq.

Quod verò dictum eſt, in alio à Præla-
77 to mandatum ſpeciale exigi, intelli-
ge, ſi reſtitutio petatur principaliter,
ſecus ſi incidenter *Marcheſ. de com-*
miſſ. reſt. in integr. §. 1. num. 57. Paſ-
ſerin. hic num. 19. vbi ex eodem *Mar-*
cheſ. aduertit in Procuratore facto
domino liti non requiri ſpeciale man-
datum. Idemque dicit de Syndico
78 Ciuitatis, aliiſque publicum offi-
cium habentibus, ſi adſit clauſula
cum facultate ſupplicandi, quia
ſupplicatio largo modo petitio-
nem reſtitutionis comprehendit.

Hoc autem principaliter in hoc textu
79 decernitur; quòd beneficium reſti-
tutionis in integrum, ſicut minori-
bus, ita Eccleſiæ intra quadriennium
ſolum competat, vt ſatis diffusè dixi
ſupra in *cap. 1. & cap. 2. per tot.* quibus
adde *Donel. comment. iuris Ciuilis lib.*
21. cap. 5. & 9. Chald. Pereira quæſt.
forenſ. lib. 1. quæſt. 22. n. 20. Maſcard.
de probat. concl. 1276. Morla dict. tit.
5. q. 5. Coſta de facti ſcientia, & igno-
rant. cent. 2. diſt. 59. num. 6. Cardoſ. in
prax. Iudicum, & Aduocat. verbo Re-
ſtitutio nu. 5. Franch. deciſ. 206. n. 20.
Surd. deciſ. 136. Ita quòd quadrien-
nio elapſo Eccleſia inſtare non poſſit
80 pro habenda reſtitutione etiam ſi de
bono iure doceat, nec audiri debeat,
etiam per viam exceptionis, aut re-
plicationis, per regulam huius *text.*
ibi: *Si quadriennij ſpatium poſt ſit*
lapſum, & negligenter omiſerit: non
eſt ad beneficium huiuſmodi admitten-
da. Eſt etiam *text. in Clem. vnic. hoc*
Tit. Anch. hic num. 2. Franc. num. 7.
in terminis loquitur *l. nam poſtea §. ſi*
minor. ff. de iur. iurand. l. necnon 28.
§. exemplo ff. ex quib. cauſ. mai. do-
cent *Rodoan. de rebus Eccleſ. non alien.*
q. 23. de reſt. in integr. §. 1. num. 14.
Couar. pract. cap. 25. num. 4. verſ.
vnde minor. Tuſch. lit. B. concluſ. 298.
num. 88. ex Rot. deciſ. 276. n. 4. & de-
ciſ. 233. part. 3. diuerſ. probat Marcheſ.
de commiſſ. reſt. in integr. §. 1. nu. 23.
87 *& n. 27.* vbi aduertit non tenere re-
ſtitutionem poſt quadriennium ex
Anfred. ad q. 77. Capell. Tholoſ.

Et quadriennium ne dum ſtatutum ad
82 inchoandam, ſed & ad finiendam
cauſam reſtitutionis in integrum, vult
hic *gloſſ.* in verbo *quadriennij ſpatium.*
ibi: *infra quod oportet, quod aſſumat,*
& finiat cauſam. Archid. num. 2. Odd.
q. 19. num. 38. 94. Rodoan. de reb. Eccl.
non alien. quæſt. 23. §. 1. n. 1. Maſcard.
de probat. concl. 1282. nu. 1. Duar. ad
tit. C. de temp. reſt. col. 2.

Verum tamen eſt, quòd in dubio, qua-
83 driennium fuiſſe lapſum aduer-
ſarius probare tenetur, nec Eccleſia,
vel minor ſe intra tempora reſtitutio-
nis adhuc eſſe probare coguntur, vt
patet ex latè congeſtis ſupra *cap. 1.*
& apertè deducitur ex *l. ſi minorem*
verſ.

verſ. & tempora C. hoc tit. per quem
text. ita magis communiter DD. do-
cent, quorum plures refert Odd. de
reſt. q. 39. art. 1. verſ. in contrarium.
Maſcard. de Probat. concl. 1276. n.2.
& concl. 1282. per tot. Morl. dict. tit. 5.
quaeſt. 10. num. 3. Vbi verò è contra
de quadriennij lapſu conſtaret, ſed
84 Eccleſia, aut minor; de iure curre-
re non potuiſſe contenderet ſtante
legitimo impedimento; aut dari ra-
tionabilem cauſam, ex qua qua-
driennij lapſu non obſtante, reſtitu-
tio in integrum concedi debeat, onus
hæc probandi ad Eccleſiam pertinet,
vt optimè aduertunt Odd. d. art. 1.
Maſcard. d. concl. 1282. Et eleganter
docet Card. in cap. Tum ex literis
opp. 2. hoc tit. & ſecundum hæc decla-
randa ſunt verba noſtri text. ibi: niſi
probetur, intelligendo ſcilicet per Ec-
cleſiam, vt expreſsè ſentit Monach.
num. 4. & vult gloſſ. hic in verb. pro-
betur, per regulam l. quotiens §. qui
dolo ff. de probat. ex qua conſtat, quòd
85 qui dolum allegat probare tenetur,
cum non præſumatur l. merito ff. pro
ſocio, cum multis congeſtis per Tira-
quel de retract. tit. 1. §. 26. gloſ. 1. n. 35.
latè Maſcard. de probat. concluſ. 532.
& concl. 814. Tuſch. lit. D. concl. 573.
Nec ſuperfluum, breuiter repetere exi-
ſtimo, quæ pleno calamo dixi ſupra
in cap. 1. circa tempus, à quo qua-
driennium currere incipit, à die ni-
86 rum læſionis, & ſic à die initi con-
tractus, vel latæ ſententiæ, vt præ-
ter ſupra allegatos notat Paſſerin. hic
num. 35. Quinimò non à die latæ
ſententiæ, ſed à die, quo lapſus fuit
annus, aut biennium ad appellatio-
nem proſequendam conceſſum, quod
87 quadriennium currere incipiat vult
Rot. deciſ. 13. num. 2. part. 2. & deciſ.
233. num. 4. part. 7. recent. iuxtà text.
in l. fin. C. de temp. in integr. reſtitut.
Clem. 1. hoc eod. tit. Nec quadriennij
lapſum de ſtylo Romanæ Curiæ at-
88 tendi, ſæpiſſimè dixit Rota ſignan-
ter in Bergomen legati 15. Nouembr.
1610. coram Attrebaten. & in Romana
reſtitutionis in integrum 20. Maij
1624. & 18. Aprilis 1625. coram
Manzanedo, & coram Buratt. deciſ.
452. num. 7. & deciſ. 604. num. 13.
quibus, alijſque deciſ. relat. ſupra
in cap. 1. num. 75. non ſimpliciter de-
cernitur, vt putant Barboſ. hic num. 17.
Paſſerin. num. 38. quod de ſtylo Cu-
riæ lapſus quadriennij non attenda-
89 tur, ſed quod hoc non obſtante con-
ſtito de bono iure detur reſtitutio,
vt poſt Ridolf. dixi ſupra d. cap. 1. nu.
76. ipſiuſmet Rotæ auctoritate allega-
ta in Bergomen Legati, & ex Ferentill.
ad Buratt. deciſ. 404. num. 11. Quin
& aduertendum plures dari caſus, ex
90 quibus Eccleſiæ, & minori etiam
poſt quadriennium in integrum reſti-
tutio competit; quos diſertè refero
ſupra d. cap. 1. à num. 78. vſque ad 88.
& aliquos etiam recenſet Paſſerin. hic
à num. 40.
Solis autem negligentibus quadrien-
91 nium in cauſa reſtitutionis in inte-
grum iure ſtatutum currit; non verò
legitimè impeditis, vt apertè colli-
gitur ex litera text. ibi: Et negligen-
ter omiſerit, docet hic gloſſ. in verbo
quadriennij, vbi aduertit, quòd ſi
per Iudicem, vel aduerſarium ſtete-
rit, quò minus intra quadriennium
cauſa reſtitutionis in integrum termi-
netur, poſt quadriennium etiam ex-
peditur, notat Coccin. deciſ. 368. &
& 482. num. 2. affirmat hic Hoſtien.
num. 6. Dom. num. 6. Franch. n. 8. & 9.
Rodoan. de reb. Eccl. non alien. q. 23.
de reſt. in integr. §. 1. num. 10. Pariſ.
conſ. 65. num. 60. lib. 3. Caſſad. deciſ. 2.
hoc tit. Afflict. deciſ. 210. num. 4. & 5.
Donell. com. iur. ciuil. lib. 21. cap. 10.
§. pen.
Et in hac parte notandum, quòd licet
92 quadriennium, de quo loquitur no-
ſter textus debeat eſſe continuum,
vt infra in Clem. vnic. hoc tit. & tem-
pus continuum illud ſit, quòd omni-
bus, omni tempore currit, etiam le-
gitimè impeditis, iuxtà text. in l. vlt.
C. de præſcript. long. temp. à principio
93 tamen quadriennium reſtitutionis eſt
vtile, adeòut, niſi omni impedimen-
to ceſſante currere incipiat, poſt-
quam verò currere cæpit continuum
eſt, vt probat text. in dicta l. vnic.
C. de temp. in integr. reſt. ibi: conti-
nuum, & ibi: ex die, ex quo annus
vtilis currebat. Nec aliter intelligi
poſſe docet Fab. in ration. l. intra vti-
le ff. de min. Tuſch. lit. R. concl. 398.
num. 9. & 16. in hoc quoque ſenſu
acci-

pienda ſunt verba *text. in d. Clem.*
vnic. ibi : *continuum*, vbi *Card. n.* 28.
& 30. quamuis *gloſſ.* in verbo *conti-*
94 *nuum* in fine contrarium incautè
dixerit. Vndè concludendum per
verba noſtri *text.* requiri negligen-
tiam, vt Eccleſia à reſtitutione in in-
tegrum poſt quadriennium repella-
95 tur, quia vbi legitimum impedi-
mentum adeſt, negligentia excludi-
tur. Probari verò impedimentum de-
bet, vt dixi, ab eo, qui ipſum alle-
gat, quinimò vt benè aduertit *Mar-*
cheſ. de commiſ. reſt. in integr. d. §. 1.
num. 25. non ſufficit probare impedi-
mentum niſi probetur, quòd proſe-
cutus fuiſſet, niſi impeditus extitiſ-
96 ſet, & hoc quando non eſt noto-
rium, proteſtari debet *cap. ex tranſ-*
miſſa de præſcript.

Sic igitur probabiliter ignoranti qua-
97 driennium non currit; Quapropter
licet Eccleſia per centum, vel plures
Annos, reſtitutionem non imploraſ-
ſet, ſi à die ſcientiæ læſionis reſtitu-
tionem petat, vel infra quadrien-
nium à die læſionis notæ; reſtitui de-
bet; nullo etenim etiam longiſſimo
98 tempore, durante tamen probabili
læſionis ignorantia, hoc ius petendi
in integrum reſtitutionem præſcribi
tur, vt aduertunt *Menoch. remed.* 15.
recuper. num. 115. *cum ſeq. Surd. conſ.*
576. *num.* 13. *Mareſcot. var. reſolut.*
lib. 2. *cap.* 98. *num.* 9. *Alex. conſ.* 169.
Caputaq. deciſ. 418. *num.* 6. *part* 2.
Giurb. deciſ. 106. *num.* 10. *Rota dec.* 3.
num. 2. *part.* 3. *recent. & deciſ.* 28. *nu.*
41. *& deciſ.* 157. *num.* 25. *& deciſ.* 166.
num. 15. *part.* 8. *recent. Greg. deciſ.*
425. *num.* 11. *Odd. q.* 29. *n.* 37. *Mar-*
cheſan. d. §. 1. *num.* 32. *&* 33. *vbi ex*
Rot. deciſ. 2. *de reſt. in integrum*, no-
tat, quòd quadriennium à die vltimæ
99 ſcientiæ currere incipit, & *num.* 14.
docet ex ignorantia iuris in integrum
reſtitutionem concedendam eſſe
maiori agenti de damno vitando.
Auctoritate verò, & rationibus per
præfatos *DD.* adductis confunditur
100 ſententia *Couar. in contrarium in*
cap. Alma mater part. 3. §. 3. *num.* 4. &
aliorum quos refert *Odd. d. quæſt.* 29.
num. 38.

Scientia tamen Procuratoris habentis
101 ſpeciale mandatum ad petendam
in integrum reſtitutionem, domino
præiudicaret *Corn. conſ.* 144. *num.* 7.
& 13. *lib.* 4. *Rot. deciſ.* 719. *nu.* 1. *&* 5.
part. 1. *diuerſ.* Nec refert ſi Procura-
tor non ſit ſoluendo *Creſcent. dec.* 254.
Ignorātia enim ad hoc vt à quadrien-
102 nij lapſu excuſet debet eſſe pro-
babilis, & omni ex parte excuſabilis,
& ignorantia improbabilis negligen-
tiam non tollit *Rot. in Romana Sal-*
uiani interdicti 28. *Ianuarij* 1602. *co-*
ram Iuſto, apud Marcheſ. de commiſſ.
reſt. part. 2. §. 2. *fol.* 148. *Felin. in cap.*
Vigilanti num. 4. *Panormit. conſ.* 18.
num. 1. Quin imò ad excludendam
103 probabilis ignorantiæ excuſatio-
nem, ſufficere ſcientiam præſum-
ptam ex coniecturis etiam remotis
notant *Dec. conſ* 436. *num.* 9. *Menoch.*
remed. 15. *recuperand. nu* 116. *Giurb.*
deciſ. 106. *nu.* 10. *Mareſcot. var lib.* 1.
cap. 16. *num.* 2. *Rot. deciſ.* 387. *num.* 3.
part. 1. *diuerſ. & in dicta Romana Sal-*
uiani num. 2. *verſ. nec obſtat, & in Flo-*
rentina bonorum 17. *Nouemb.* 1595.
coram Card. Pamphilio ſeniore. Prout
ſi habita fuit ſcientia in genere, vel
ſi ignorans tenebatur inueſtigare *Ro-*
ta in Florentina Iuriſpatronatus 14.
Maij 1576. *& in d. Florentina bono-*
rum coram Pamphilio ſeniore Penna
deciſ. 515. *num.* 5. *vbi num.* 6. aduer-
tit multò minus concedendum eſſe
104 beneficium reſtitutionis in inte-
grum quandò agitur de præſcriptio-
ne iuris quærendi quàm iuris quæſiti,
quia ius quærendum multo facilius,
quàm quæſitum tollitur *l. fin. C. de*
acquir. poſſeſſ.

Caſus verò generalis noſtri textus, ex
105 quo etiam poſt quadriennium in
integrum Eccleſiæ reſtitutio compe-
tit, eſt, vt ipſius textus verbis vtar,
ſi præuaricationis, vel fraudis manife-
ſta probetur ſuper hoc interueniſſe com-
mentum. Vndè Eccleſia decepta re-
106 ſtitutionem non petijt. Nam licet
generalis regula huius *text.* ſit, poſt
lapſum quadriennij Eccleſiam peten-
tem in integrum reſtitui non eſſe
audiendam. ibi: *Non eſt ad benefi-*
cium huiuſmodi admittenda. Adeòut
107 etiam ſi agatur de cauſa beneficiali
adhuc poſt quadriennium reſtitutio
concedenda non veniat. *Caſſad. de-*
ciſ. 2. *hoc Tit. Put. deciſ.* 63. *lib.* 1. *alias*
deciſ.

Digitized by Google

deciſ. 59. lib. 2. & deciſ. 370. lib. 2. in
correctis Gabr. conſ. 184. num. 1. lib. 2.
Gom. deciſ. 3. de reſt. in integr. Rot. de-
ciſ. 233. nu. 2. lib. 2. & deciſ. 853. lib. 3.
part. 3. diuerſ. Flamin. de reſign. lib. 3.
quaeſt. 7. num. 83. Et ſolum regulari-
ter aduerſus ſententiam latam in
108 cauſa matrimoniali, vel ſimili, quæ
non tranſit in rem iudicatam, quo-
cumque tempore etiam quadriennio
lapſo implorari poſſit, vt docent Fe-
lin. in cap. lator. in fin. de re indic. &
in cap. accepimus de fid. inſtrum. An-
ton. in cap. ex parte, de reſt. ſpoliat.
ſentit Odd. de reſt. d. q. 19. n. 58. cum
alijs, quos hic refert Barboſ. num. 25.
in fin.

Attamen; & in hoc ipſo textu, limita-
109 tionem habemus expreſſam in ca-
ſu, quo Eccleſia partis aduerſæ frau-
de decepta, infra quadriennium re-
ſtitutionem non petijſſet, fraude
enim per Eccleſiam manifeſtè proba-
ta etiam poſt quadrienniũ reſtitutio
ei concedi debet, non obſtante,
quod in aliqua negligentia, ſeù cul-
pa reperiatur; quia in eo, contra quem
petitur eſt dolus, qui præponderat
culpæ, vt ex Io. Monach. hic num. 4.
notat Paſſerin. nu. 48. in fin. vbi ſub-
dit, quòd ſi vtraque pars ſit in dolo,
110 dolus dolo eſt compenſandus l. ſi
ambo ff. de comp. l. ſi duo ff. de dolo, vt
benè tamen aduertit Dominic. num. 8.
dolus ſine læſione non ſufficit.

Cæterum quid importent illa verba
text. præuaricationis commentum,
ſatis explicat hic gloſſ. dicens: præ-
uaricator eſt, qui corruptus in totum
111 ab accuſatione deſiſtit l. 1. ff. ad
Turpil. cap. ſi quem §. notandum 2.
q. 3. Sed hic non propriè ponitur,
quia de tali non loquitur textus, ſed
præuaricator quaſi varicator dicitur
qui ex vtraque parte conſiſtit; vt cum
quis verbo ſe tenet cum vna parte
facto cum altera l. Athletas §. item
prçuaricator ff. de his, qui not. infam.
vtpotè ſunt hi, qui exterius ſe benè
adminiſtrare fingunt, & tamen ſpo-
liant, vel damna inferunt, vt patet
ex l. 1. ff. de præuaric. l. præuaricatores
212. ff. de verb. ſignif. & poſt Ho-
ſtienſ. num. 8. & 10. Monach. num. 3.
hic explicant Duaren. Tit. de præua-
ricator. Cuiac. lib. 9. obſeru. cap. 20.
Donel. Comment. Iur. Ciuil. lib. 18.
cap. 3. & cap. 8. Menoch. de arbitrar.
caſ. 323. Farin. prax. crim. part. 1. tit.
de inquiſ. q. 4. nu. 14. & ſeqq. ex quo-
rum dictis non ſolum colligitur præ-
uaricatoris, ſeù præuaricationis ver-
bum ſumi in duplici ſenſu à gloſſ. ex-
preſſo, ſed & magis generaliter prout
importat illum, qui ab officij ſui præ-
ſcripto deflectit, & aberrat Iodoc. in
prax. crimin. tit. de crim. læſæ maieſt.
cap. 61. num. 37. Vall. lib. 6. elegant.
cap. 50. & in hac generali ſignifica-
tione, quidquid aliter gloſſ. explicet,
in propoſito noſtri textus verbum hoc
præcipuè accipiendum puto.

Commentum verò, vt hic explicat ipſa
112 gloſſ. importat deceptionem, ſeù
malitioſum tractatum, vel occultum
machinamentum, cap. 2. diſt. 87. cap.
peruenit de teſt. cog. verbum enim
commentum deriuatur à verbo commi-
niſcor, quod frequentius ſignificat
fingere in mente, quæ non ſunt, vn-
dè & commentitius idem, quòd fi-
ctitius, vt benè hic explicant Mo-
nach. num. 5. Hoſt. num. 10. in cap. 1.
ſup. hoc Tit.

Quinimò non ſolum generalis regula
noſtri textus, quòd elapſo quadrien-
nio Eccleſia petens in integrum reſti-
113 tui audiri non debat; limitatur in
caſu præuaricationis, vel fraudis ma-
nifeſtæ, ſed etſi alia rationabilis cauſa
ſubſit, quæ ſuperiorem mouere debeat
ad idem beneficium concedendum, quę
quæ verba, vt ſupra dixi non reperiri
in antiqua Extrauag. Greg. IX. ſed à
Bonif. VIII. addita putat gloſſ. hic in
verbo Aut alia. Ex quibus verbis,
quidquid ſit verum ſint Greg. vel Bo-
nif. apertè conſtat, & expreſsè pro-
batum habemus, ex rationabili cau-
ſa poſſe Iudicem etiam poſt qua-
114 driennium in integrum reſtitutio-
nem concedere; quod communiter
hic notant DD. & in l. vlt. C. de temp.
in integ. reſt. & diſertè docent Menoch.
Illuſtr. lib. 1. cap. 31. num. 25. Tuſch.
lit. R. concl. 298. num. 73. & 76. Odd.
de reſt. q. 19. num. 65. & 82.

Iudicis tamen arbitrium, cui relinqui-
tur ex hoc noſtro text. pro rationabi-
li cauſa in iure non expreſſa etiam
115 poſt quadriennium reſtitutionem
concedere, quamuis regula tradi

non

non poſſit, quænam propriè ſit iuſta, & rationabilis cauſa, *quæ*, vt inquit text. *ſuperiorem mouere debeat ad idem beneficium concedendum*; ad illas duntaxat cauſas erit reſtringendum, iuſtum impedimentum importantes, propter quod intra quadriennium reſtitutionis beneficium Eccleſia implorare non potuit, vt latè dixi ſupra in *cap.*8. agendo de generali clauſula Edicti Prætorij. Nam quoties iuſta cauſa adſit, reſtitutionem in in-
116 tegrum negari non poſſe dixit *Rot. in recent. p.*6. *deciſ.*360. *n.*14.

Exemplificat verò hic *gloſſ.* in verbo *cauſa*, vbi quærens quænam iuſta, & rationabilis cauſa dici poſſit; aliquas recenſet, quarum Prima eſt, quòd
117 tempus quadriennij viuente Prælato, qui malè contraxit ipſamque læſit, Eccleſiæ non currat, creditur enim interim legitimè impedita, cum lex veriſimiliter præſumat, illum non retractaturum, quòd temerè fecit. Et ita contra *Archid. hic num.*4. docet eadem *gloſſ. Monach. num. 6. Prob. num.* 20. *Franch. & Domin. num.* 9. *Anch. num.* 3. *Abb. in cap. Tum ex literis num.* 10. *ſup. hoc Tit. Rodoan. de reb. Eccleſ. non alien. quæſt.*23. *nu.*15. *Io. Andr. Imol. Bero.* & alij quos refert *Fagn. in cap.* 1. *num.* 14. *hoc Tit. ſup. num.* latè *Odd. de reſt. q.*19. *art.*9. *per tot. & quæſt.*29. *num.* 72. *Morla in empor. Iuris tit.*5. *prælud. nu.* 15. *Barboſ. alios referens hic num.*44.

Secunda eſt frequens, & repentina Prælatorum mutatio, quia cum in his iu-
118 ſta ignorantia præſumatur eorum, quæ malè à prædeceſſoribus geſta ſunt, non eſt Eccleſiæ quadriennium computandum, vt notat eadem *gloſſ. in d. verbo cauſa. Monach. hic num.* 5. *verſ. vel pone Dec. conſ.* 36. *num.* 9. *Rodoan. d. n.*15. *Rot. deciſ.* 284. *n.*50. *p.*5. *recent.*

Tertia eſt damnum eminentiſſimum,
119 ideſt læſio ænormiſſima, qua ſtante etiam poſt quadriennium reſtitutionem Eccleſiæ eſſe concedendam cum eadem *Gloſſ.* notant *Prob. ad Monac. hic num.* 10. *DD. communiter in cap. ad noſtram, de reb. Eccl. non alien. & in cap. tum ex literis ſup. hoc Tit. vbi Io. Andr. Bellam. Couar. lib.* 1. *var. cap.* 3. *num.* 19. *Caſſador. deciſ. vnic. num.* 5. *de empt. & vendit. Alex. conſ.*150. *nu.* 6. *lib.* 7. *Garc. de expenſ. cap.*18. *num.*36. *Rot. deciſ.*247. *part.*4. *diuerſ. Buratt. deciſ.* 414. *num.* 10. & *deciſ.*452. *Gimba deciſ.*196. *num.* 12. *Coccin. deciſ.*44. *num.*7. *Fagn. vbi ſup. num.* 13. *Marcheſ. de commiſ. reſtit. in inter. num.*29. §.1. Et regulam nota, quod vbi de ſolo lucro amittendo
120 agitur, non datur reſtitutio, cum in hoc non cadat læſio enormiſſima *Rot. in Arianen.* 5. *Iulij* 1574. *coram Blanchetto*, quæ habetur apud *Marcheſ. de commiſ. reſt. in integ. poſt* §.2. *fol.* 149.

Aduertendum etiam cum *Rota dec.* 284. *num.*51. *part.*6. *recent.* quòd vbi agi-
121 tur de recuperando ablato per rem iudicatam, læſio enormiſſima non conſideratur habita ratione ad rem, de qua agitur ſed ad totam patrimonij ſubſtantiam, reſpectu nimirum patrimonij ablati, & remanentis *Socin. conſ.*266 *num.*24. *Achill. deciſ.* 6. *hoc tit. Verall. deciſ.* 151. *part.*2. *Gonzal. ad reg.*8. *Cancell. gloſſ.*21. *nu.*21. & 22. vbi addit, quòd ita tenet *Rota*. Vbi verò ageretur de acquiren-
122 do, quod per rem iudicatam denegatum fuit, non eſſet conſideranda læſio reſpectu patrimonij remanentis, ſed reſpectu rerum, quæ per rem iudicatam denegatæ fuerunt. Quòdque ſufficiat ſi damnum ſit comparatione enormiſſimum dixit *Probuſ. num* 13.

Cæterum circa tempus, infra quod præ-
123 textu læſionis enormiſſimæ quadriennio elapſo reſtitutio concedenda ſit variant *DD.* alijs alium duntaxat quadriennium concedentibus: vt ex *Xuar. allegat.* 21. *num.* 4. alijs quadraginta annos, vt ex *Garc. de expenſ. cap.*18. *num.* 37. alijs denique triginta, eò quòd in integrum reſtitutio officio Iudicis expediatur, vt ſentit *Bero. conſ.* 177. *num.* 40. *lib.* 1. *Couar. var. lib.*1. *cap.*3. *num.*12. *Morl. in empor. iur. tit.*5. *in prælud. num.* 16. *Odd. de reſt. q.* 19. vbi rem diſertè examinat.

Aliæ recenſeri poſſunt cauſæ, ex quibus adhuc poſt quadriennium in integrum reſtitutio Eccleſiæ conceditur
124 aduerſus nimirum ſententiam notoriè iniuſtam, vt teſtatur de *Graſſ.*

deciſ. 15. *num. vlt. de prabend. Rot. in Praneſt. Bonorum* 21. *Febr.* 1614. *coram Sacrato*.

Si inuenta ſint inſtrumenta bonum ius
125 Eccleſiæ demonſtrantia, quia in hoc Eccleſia Reipublicæ aſſimilatur, & propterea niſi à die, quòd ſcripturę ſunt repertę quadriennium currere incipit *March ſ. vbi ſup.n.*35. quin & toties reſtitutionem peti poſſe, quo-
126 ties nouæ defenſiones occurrant dixit *Rot. in Calagurritana reſt. in integr. coram Orano die* 12. *Febr.* 1590. *apud Marcheſ. ibidem fol.* 118.

Quando agitur de animæ periculo, vbi
127 ſententia in iudicatum non tranſit, prout ſupra dixi in cauſa matrimoniali, quod limitat *Marcheſ. de com. reſt. in integr.* §.1.*num.*140. *ex Felin. cap.*1. *de praſcript.* ad matrimonium carnale, ſecus dicens in ſpirituali, in quo ſententia in iudicatum tranſit *Put. deciſ.*63.*n.*5.*part.*1. *Felin. in cap. lator de re iudicata*.

Mulieri etiam aduerſus dotem poſt qua-
128 driennium in integrum reſtitutionem dandam eſſe dixit *Rot coram Penna deciſ.*710. *num.*11. Et regula ſit, quòd quoties legitima cauſa ſubſit, nedum Eccleſiæ, ſed & minoribus poſt lapſum quadriennij reſtitutio dabitur, Eccleſia enim & minor
129 à pari procedunt in hac materia, vt pluribus relatis docet *Barboſ. hic num.*30.

Singulariter quoque notandum, quòd in materia reſtitutionis in integrum Eccleſiæ, vel Eccleſiaſticis conce-
130 denda hodiè attendi debet *Conſtitutio Vrb.* VIII. infra notis illuſtrata, aduerſus enim ibidem recenſita præiudicia, contra quamcumque lon-
131 giſſimi temporis præſcriptionem, excepta centenaria, aut immemorabili nullum ſeruandum eſt quadriennium, adeòut non ſolum Eccleſia reſtitutionem petere poſſit, ſed reſpectu illorum quatenus opus ſit, per Papam in integrum reſtituta remaneat.

Patet ex his, quod & hic notat *gloſſ.* in
132 verbo *admittenda* quomodò in hac noſtra decretali quorumdam opinio reprobatur, qui vt dixi ſupra in *cap.* 1. verborum cortici inhærentes nullum tempus Eccleſiæ ad reſtitutionem præfinitum putabant, quaſi ſemper ſit pupilla per text. in *cap.* 1. *ſupra hoc tit.* ibi: *debeat ſemper illaſa ſeruari*, vt pluribus aduertit *Barboſ. hic num.*38. 39. & 40.

Eccleſiæ verò nomine hic veniunt,
133 nedum Cathedrales, ſed & quæcumque inferiores, & earundem Capitula, comprehenduntur etiã cætera loca pia Epiſcopi auctoritate erecta, in quibus militat eadem Eccleſiæ ratio, & Eccleſiarum priuilegia ſunt communia, vt ad literam colligitur ex *l. omnia priuilegia C. de Epiſc. & Cler.* Quapropter quoad iu-
134 ris effectus Eccleſiæ, & pia loca pari paſſu ambulant, vt benè deducitur ex *cap. requiſiſti, de Teſtam.* ibi. *aut alijs pijs locis*, communiter tradunt *DD.* relati à *Tiraq. de priuileg. pia cauſ. priuil.* 138. *Molin. de iuſt. tom.*2. *diſp.*574. *num.*2. *Odd. de reſtit. q.* 3. *art.* 4. *num.* 26. Idem admittentes in Hoſpitalibus, Confraternitatibus laicorum, & alijs Congregationibus Epiſcopi auctoritate ordinatis, quibus pia opera exercentur, vt multis comprobat *Gutier. canon. lib.* 1. *cap.* 35. *num.* 29. *Valaſc. conſult.* 105. *num.* 5. *Tuſch. lit. H. concluſ.* 159. à *num.*1. & *concl.* 163. *n.*6. *Paſſerin. hic num.*8. 9. & 63.

CAP. SI ADVERSVS II. ET VLT.

De Reſtit. in Integr. in VI.

SVMMARIVM.

1 *Eccleſia infra quadriennium reſtituitur aduerſus propriam confeſſionem, ſi laſa ſit.*
2 *Bonifacius* VIII. *hanc Decretalem edidit.*
3 *Bonifacius* VIII. *ſedit Ann.* 8. *menſ.* 9. *die* 28.
4 *Caleſtinus V. ſpontè Papatui renunciat.*
5 *Referuntur verba, quibus Caleſtinus vſus fuit in renunciando Papatui.*
6 *Caleſtinus V. habitum eremiticum reaſſumit, & in Eremum ſecedit.*
7 *Caleſtinus V. ſucceſſoris mandato in*

Fumonis Arce coniectus mœrore animi moritur.

8 *Bonifacius* VIII. *die* 24. *Decembris Romanus Pontifex creatur.*

9 *Bonifacius licet vulgò dicatur* VIII. *eſt huius nominis* VI.

10 *Bonifacius Gibellinos perſequitur.*

11 *Sciarra Columna Gibellinorum Patronus fugam arripiens in Saracenos incidit.*

12 *Columnenſis familia inter cæteras Antiquiſſima, & Nobiliſſima duos habuit Romanos Pontifices, & decem nouem Cardinales.*

13 *Bonifacius* VIII. *Petrum, & Iacobum Cardinales de Columna Schiſmaticos, & excommunicatos declarat, dignitate, beneficijs, officijs, cæteriſque bonis expoliat.*

14 *Decretalis.* Ad ſuccidendos. De ſchiſmaticis, *hodiè non legitur, nam in parte reuocata fuit per Benedictum* XI.

15 *Decretalis.* Ad ſuccidendos, *in totum reuocata fuit per Clem. V.*

16 *Item penitus abrogata per* Ioannem XXII.

17 *Columnenſis familia, eſt Purpurato ratorum harum arbor fœcundiſſima.*

18 *Petrus, & Iacobus Cardinales de Columna fuerunt Viri exactæ religionis.*

19 *Oddo Cardinalis Columna Martinus V. dictus laudatur.*

20 *Martini V. electio facta in Concilio Conſtantienſi Schiſma trium Pontificum ſedauit.*

21 *Familia Columna poſt Bonifacium* VIII. *quatuordecim Cardinales numerat.*

22 *Vltimus Columnenſium Cardinalis fuit Hieronymus Epiſc. Tuſcul. & Sacroſ. Baſilicæ Lateran. Archipresbiter.*

23 *Auctor ſub patrocinio Hieronymi S. R. E. Card. Columna Romam venit.*

24 *Hieronymus Card. Columna cum Leopoldi Imperat. Sponſa Philippi IV. Hiſpaniarum Regis filia in Germaniam profecturus in Italiam venit.*

25 *Finarium Oppidum olim vetuſtate inter Ligures nobiliſſimum, hodiè eſt Ciuitas Regia.*

26 *Auctor Hieronymum Card. Colum. Finarij inter lares proprios hoſpitem recepit.*

27 *Hieronymus Card. Columna humanæ fragilitatis exemplar.*

28 *Hieronymus Card. Columna ea qua vixit pietate, Finarij inter Lares Auctoris diem extremum claudit.*

29 *Hieronymus Cardinalis Columna non infirmitate, ſed Medicorum imperitia enecatur. Et quomodò.*

30 *Hieronymi Card. Columnæ cadauer ſumptuoſis celebratis exequijs loco depoſiti ab Auctore tumulo traditur.*

31 *Cadauer Hieronymi Card. Colum. in nouo ſepulchro ad hoc extructo deponitur.*

32 *Laurentius verus Columnenſium Princeps laudatur.*

33 *Auctor ad executionem voluntatis Laurentij Comeſtabilis Columnæ, & defuncti Cardinalis Hæredis, Hieronymi Card. Oſſa Romam transferenda ſtudet.*

34 *Auctor ſpretis, & ſuperſtitionis obſeruationibus, & Pelagi iniurijs, cum Cadauere Hieronymi Card. Columnæ Romam verſus, mare ingreditur.*

35 *Vectigalium publicanorum auiditate vbique deluſa, Romam Auctor Oſſa Hieronym. Card. Colum. defert.*

36 *Per decretum Pontificium ſublatus eſt Vectigalium abuſus, graues exigendis Gabellas in introductione Cadauerum Cardinalium.*

37 *Oſſa Hieronymi Card. Colum. collocata fuerunt in Sacroſ. Lateran. Baſilic. in Capella Columnenſis Familiæ.*

38 *Bonifacius* VIII. *Præneſte, Zagarolum, & Columnam dirupit.*

39 *Item Eugubium recuperauit.*

40 *Alberti Ducis Auſtriæ Imperatoris electi confirmationem denegat.*

41 *Annum Sanctum Bonif.* VIII. *inſtituit, centeſimo quoque Anno celebrandum.*

42 *Plenariam indulgentiam conſequitur, qui in Anno Sancto Limina Principum Apoſtolorum viſitat.*

33 *Sacra Lauretana Domus ſedente Bonifacio* VIII. *e Dalmatia ab Angelis in Picanum Italiæ translata fuit.*

44 *Reprobatur Starouelſcius, qui ſub Cæleſtino V. hoc miraculum tradit.*

 45 *Phi-*

45 Philippo Francorum Rege Sedis Apoſtolicæ Legatum in vinculis detinente, inter Bonifacium, & Philippum diſſidia oriuntur.

Confictæ ſunt iniuriofæ literæ, à quibusdam relatæ inter Bonif. & Philip. ibidem num. 45.

46 Bonifacius VIII. Philippum Regem Galliæ excommunicatum declarat, & à Regno deponit.

47 Bonifacius VIII. Alberti Imp. electionem confirmat, & ei Philippi Regnum concedit.

48 Appellatio Philippi à ſententia Pontificis reijcitur.

49 Philippus contra Bonifacium Sarram Columnam Romam mittit.

50 Sarra Columna Anagnium ingreditur, vbi Bonifacius aderat; ipſumque in lecto captiuum facit.

51 Sarra Columna nullam iniuriam Bonifacio fecit, ſed Cuſtodiæ ſolum ipſum commiſſit.

52 Bonifacius VIII. Romam perductus mærore animi poſt 36. dies moritur.

53 Bonifacius VIII. ſepultus eſt in Vaticano, in Capella ab ipſo extructa.

54 Cautè legendi ſunt Franci Scriptores de Bonifacio VIII. loquentes.

55 Aliarum Nationum Scriptores Bonif. VIII. laudant.

56 Philippus Francorum Rex poſt carcerationem Bonifacij nunquam deinceps ſe proſperè habuit.

57 Concilia Sedente Bonif. celebrata eiuſque Epiſtolas referunt Binn. & Labbe.

58 Bonif. VIII. Sextum librum Decretalium compillari iuſſit.

59 Ad quid edita ſit hæc noſtra Decretalis exponitur.

60 Determinat Bonif. qualiter Eccleſia aduerſus confeſſionem propriam in integrum reſtituatur.

61 Eccleſia quadriennium negligenter labi permittens non niſi ex cauſa rationabili reſtituitur.

62 In prima parte huius text. ſancitur reſtitutionem non eſſe Eccleſiæ denegandam aduerſus propriam confeſſionem.

63 Eccleſia vti perſona ficta nihil per ſe confiteri poteſt; nec reſtitutionem petere.

64 Textus loquens de confeſſione Eccleſiæ, intelligendus eſt de confeſſione facta à Prælato in iudicio contra Eccleſiam.

65 Prælatus pro ſua Eccleſia in Iudicio ſtare debet.

66 Prælatus reſtituitur aduerſus propriam confeſſionem ſi læſa ſit Eccleſia.

67 Perſonæ habentes adminiſtrationem bonorum Eccleſiæ iuxtà ſubiectam materiam veniunt nomine Eccleſiæ.

68 Laici curam habentes de bonis Eccleſiæ, hic veniunt nomine Eccleſiæ.

69 Eccleſia reſtituitur aduerſus non petitam renouationem feudi, & aduerſus neglectam inueſtituram.

70 Aduerſus confeſſionem veritatis non datur reſtitutio.

Confeſſio de re falſa non nocet. ibidem num. 70.

71 Falſitas, & error non ſemper probari poſſunt.

72 Aduerſus confeſſionem falſam, ſi falſitas probari non poſſit Eccleſia reſtituitur.

73 Item aduerſus errorem, ſi error probari non poſſit.

74 Item aduerſus confeſſionem non per errorem factam.

75 Item aduerſus confeſſionem indebito tempore factam.

76 Item ſi poſt confeſſionem ſecundum ipſam ſententia lata ſit.

77 Aduerſus falſam confeſſionem per errorem, imprudentiam, ignorantiam vel bona fide factam reſtitutio in integrum locum habet.

In falſa confeſſione per Prælatum ex errore, vel imprudentia facta læſa Eccleſia ſatis dicitur. ibid. n. 77.

78 Aduerſus malitioſam confeſſionem reſtitutio non competit.

79 Eccleſia ſeù Prælatus conſtito de læſione, licet errore non probato reſtituitur aduerſus confeſſionem propriam erroneè factam.

80 Ad conceſſionem reſtitutionis non requiri, quod error, aut læſio probetur aliqui docent.

81 Alij è contra vtcunque probatum volunt.

82 Læſio eſt probanda, vbi agitur de ipſa reſtitutionis conceſſione ſecus ſi de ſimplici cauſæ introductione.

83 Eccleſia petens reſtitutionem aduerſus confeſſionem erroneam errorem non

tenetur

tenetur probare, ſed ſolum læſionem.

84 Reſtituitur Prælatus aduerſus confeſſionem in præiudicium Eccleſiæ factam non probato errore, ſed docto de læſione.

85 Aduerſus confeſſionem non per errorem factam, quia ſcienter facta videtur, reſtitutio non competit.

86 Non omnis confeſſio ſcienter falſa non eſt ex dolo, vel fraude.

Aduerſus confeſſionem ſcienter falſam vi, vel metu factam Eccleſiæ datur reſtitutio. ibid. n. 86.

87 Aduerſus confeſſionem veram, defectu læſionis nec Eccleſia, nec minor reſtituitur.

88 Aduerſus confeſſionem veram, quam Eccleſia facere tenebatur non datur reſtitutio.

89 Aduerſus damnum proueniens ex confeſſione vera, quam tunc Eccleſia facere non tenebatur ei reſtitutio competit.

90 Non ſemper quis veritatem dicere tenetur, ſed ipſam licitè celare poteſt.

91 Aduerſus læſionem prouenientem ex confeſſione vera, ſed intempeſtiuè facta Eccleſia reſtituitur.

92 Aduerſus ſententiam Eccleſiæ reſtitutio competit.

93 Regula huius textus eſt, quod Eccleſia reſtituitur aduerſus propriam confeſſionem.

94 Regula textus poſita eſt in ſenſu negatiuo. Et quomodò.

95 Ad petendam reſtitutionem aduerſus propriam confeſſionem non admittitur Eccleſia, quæ quadriennium labi negligenter omiſit.

96 Limita in caſu, quo rationabilis cauſa aliud ſuadeat.

97 Limita etiam, ſi Eccleſia iuris Ordinarium remedium intentet.

98 Ad reſtitutionem implorandam debet Eccleſia ſe læſam oſtendere.

99 Nec ſufficit læſionem allegare, ſed probare debet in ciuilibus.

100 Idem in Criminalibus.

101 Regula text. procedit tam in Iudicio Ciuili, quam in Criminali.

102 Pro læſione leui non datur reſtitutio.

103 Pro reſtitutione, modica læſio ſufficit. Secundum magis communem.

104 Exponitur interpretatio text. in l. ſcio ff. de min.

105 Reijcitur Paſſerini ſententia, quod ex modica læſione reſtitutio non detur.

106 Aduerſus quam confeſſionem ſit Eccleſia reſtituenda colligitur ex text.

107 Verba textus loquuntur de confeſſione iudiciali, ſecundum Gloſſ.

108 Extraiudicialis confeſſio aliquando lædit.

109 Extraiudicialis confeſſio, qua Eccleſia læditur in iudicio deducta, iudicialis cenſetur.

110 Aduerſus confeſſionem iuratam imprudenter, vel erroneè factam reſtitutio datur.

111 Confeſſionis nomine venit, qualibet reſponſio ſiue affirmatiua, ſiue negatiua data in Iudicio.

112 Confeſſio Rectoris Eccleſiæ, ipſiuſmet Eccleſiæ eſſe cenſetur.

113 Prælatus nomine Eccleſiæ reſtitutionem petens aduerſus confeſſionem etiam iuratam venire poteſt.

114 Confeſſio proueniens ex ſimplici beneplacito Prælati, ſine iuſſu Iudicis etiam ſi in Iudicio facta ſit, Eccleſiæ non præiudicat.

115 Confeſſio facta iudicialiter à Prælato Iudicis mandato præcedente Eccleſiæ præiudicat.

116 Item confeſſio Prælati adminiculata.

117 Item quæ concernit actum factum ab ipſo confitente.

118 Item per modum iuriſdictionis contentioſæ in Iudicio facta.

119 Item ſi iterata ſit, & repetita.

120 Prælati confeſſio maximum argumentum præbet, quod res ita ſit.

121 Donec de contrario non conſtet Prælati confeſſio attenditur.

122 Gloſſ. extendit regulam text. ad confeſſionem factam per Procuratorem.

123 Confeſſio procuratoris, principali non nocet.

124 Limita ſi ad ſic confitendum ſpeciale mandatum habeat.

125 Item ſi principali præſente, & non contradicente confeſſus ſit.

126 Item ſi principalis habita notitia confeſſionem in eius abſentia factam non reuocet.

127 Item ubi eſſet adminiculata, quia plenè probat in caſu confeſſio Procuratoris.

128 In

128 *In quibus diſtinguantur confeſſio Principalis, & Procuratoris remiſſiuè ad Felyn.*

129 *Principalis confeſſionem Procuratoris reuocare poteſt.*

130 *Etiam ſi ſit geminata.*

131 *Limita ſi principalis vigore confeſſionis facta à Procuratore aliquid obtinuiſſet in iudicio.*

132 *Item ſi principalis confeſſione Procuratoris in iudicio vſus ſit.*

133 *Item ſi confeſſio procuratoris à parte acceptata ſit.*

134 *Quomodò Tutoris, vel Curatoris confeſſio praiudicent Pupillo, vel minori.*

135 *Eccleſia leſa reſtituitur aduerſus confeſſionem Procuratoris.*

136 *Quadriennium ſolis negligentibus currit.*

137 *Ex rationabili cauſa poſt quadriennium Eccleſia reſtituitur.*

138 *Per viam iuris communis poteſt Eccleſia confeſſionem quandòcunque reuocare.*

139 *Errore probato Eccleſia iure communi confeſſionem ſuam reuocat.*

140 *Vbi eſt error conſenſus deficit.*

141 *Confeſſio etiam iurata poteſt declarari, & excuſari. Et qualiter fiat.*

142 *Poſt tranſitum ſententia in iudicatum ad ſuperiorem eſt habendus recurſus. Et quomodò.*

143 *Solus error facti confeſſionem excuſat.*

144 *Verba textus loquuntur de errore etiam iuris.*

145 *Confeſſio erronea ſiue error ſit facti, ſiue iuris confitenti non nocet.*

146 *Deficiente confeſſionis veritate, omnes effectus tali confeſſioni innixi corruunt.*

147 *In dubio confeſſio praſumitur vera, vndè error eſt plenè probandus.*

148 *Confeſſio vt noceat debet eſſe certa, non aquiuoca.*

149 *Qui confeſſionem reuocat in continenti, errorem probare non tenetur.*

150 *Explicatur quandò reuocatio dicatur incontinenti facta.*

151 *Iudicis arbitrio multum defertur quandò confeſſio dicatur reuocata incontinenti maximè in Criminalibus.*

152 *Qualis error ſufficiat ad reuocandam confeſſionem explicatur.*

153 *Eccleſia per viam iuris communis poteſt confeſſionem ſuam reuocare vſque quò iudicium ſit finitum.*

154 *Eccleſia vna via ad id admittitur, ad quod altera prohibetur.*

155 *Finito iudicio reſtitutioni amplius non eſt locus.*

156 *Sequuta ſententia, qua tranſijt in iudicatum, vel facta tranſactione iudicium finitum dicitur.*

157 *Cauſa appellationis pendente errore detecto poteſt Eccleſia ſuam confeſſionem reuocare.*

158 *Confeſſione per Tranſactionem effectum ſortita errorem probare non ſufficit.*

159 *Poſt concluſum in cauſa non licet confeſſionem reuocare.*

160 *Poſt concluſum in cauſa, non eſt cognoſcere, ſed cognitum eſſe.*

161 *Poſt concluſum in cauſa ſi ſententia non tranſiuit in iudicatum confeſſio reuocari poteſt. Et quomodò.*

162 *Facilius tollitur conceſſum ex priuilegio, quam quod iure communi conceditur.*

163 *Per reſtitutionem, & per reuocationem aduerſus omiſſam confeſſionem, quis ſe iuuare poteſt.*

164 *Remedium extraordinarium cum Ordinario cumulari non poteſt, ſed vno intentato, alterum ceſſat.*

CAP. SI ADVERSVS II. ET VLT.

Cuius Summarium ex ipſo textu deſumptum eſt.

ECcleſia contra confeſſionem, qua læſa fuit admittitur infra qua-
1 driennium per beneficium reſtitutionis in integrum: poſtea non-niſi per viam iuris communis.

Commentaria cum notis Auctoris ad hanc Decretalem.

VErba huius *text.* ſunt *Bonifacij Papa* VIII. qui ſedit Romanus Pontifex

2 ſex *Ann.*8. *menſ.*9. *die* 28. *à die ſcili-*
cet 24. *Decembris Ann.*1294. qua poſt
3 abdicationem Cæleſtini in eius lo-
cum ſubrogatus fuit, vſque ad *diem*
11. *Octobris Ann.*1303. qua obijt im-
perante Andronico. Nam cum *Cæ-*
leſtinus V. qui rebus agendis parum
4 idoneus habebatur, ſponte Papatui
renunciaſſet, & *die* 13. *Decembris,*
Anno Domini 1294. in publico Pa-
trum conſenſu Neapolis abdicatio-
nem ſuam his verbis expreſſiſſet. *Ego*
5 *Cæleſtinus Papa V. motus ex legitimis*
cauſis, idest, cauſa humilitatis, & me-
lioris vitæ, & conſcientia illæſa debili-
tate corporis, defectu ſcientiæ, & mali-
gnitate populi, & infirmitate perſonæ,
& vt præteritæ conſolationis vita poſſim
reparare quietem, ſponte, ac liberè cedo
Papatui, & expreſsè renuncio loco, &
dignitati, oneri, & honori: dans ple-
nam, & liberam facultatem ex nunc
Sacro cætui Cardinalium eligendi, &
prouidendi duntaxat Canonicè, Vni-
uerſali Eccleſiæ de Paſtore.

Quibus dictis mitra pontificia depoſita,
mox annulo, pallio, ſtola, cæteriſ-
que Pontificijs inſignijs reiectis, ha-
6 bitoque Eremitico, quo primum in-
duebatur reaſſumpto, Vir ſanctus, &
dignior naſcente, quam conſeneſcen-
te Chriſtiana pietate, in Eremum
Moronis ſeceſſit; quamuis in ſolitu-
dine, ad quam excuſſo Pontificatus
onere redijt, non requieuerit, quia
7 ſucceſſoris mandato in Fumonis arce
conſectus ibi mærore animi in Domi-
no obdormiuit, vt pleno calamo patet
ex not. inter *Pontifices Legislatores in*
Cæleſt. V. Die tandem 24. eiuſdem
8 Menſis, & Anni *Benedictus* ex Nobi-
li Caietanorum Familia patria Ana-
gninus Cardinalis Tit. Equitij, ipſa
Dominicę Natiuitatis Vigilia itidem
Neapoli in eius locum ſubrogatus,
Bonifacius appellatus fuit, commu-
niter *Octauus* dictus, ſed verè huius
9 nominis Papa *Sextus*, vt teſtantur
Platin. Sabell. Blond. Onuphr. qui con-
feſtim ac Pontificatum nactus fuit,
10 Gibellinos perſequutus, Sciarra
Columna ipſorum Patronus, ad Pon-
tificis furorem declinandum fugam
11 arripere benè cogitauit, & melius
fuit quòd in Saracenos pyratas inci-
derit, quam in Bonifacij manus da-
ret. Nam contra Columnenſes à
Bonifacio implacabili odio concep-
to, ex hac nobiliſſima, & inter cæ-
12 teras, ne dum Romanas, ſed & Eu-
ropeas quaſi Regia familia, quæ
præter duos Sedis Apoſtolicæ Paſto-
res Sanctiſſimos, comprehenſo B.
Aegidio, decem nouem etiam Car-
dinales numerat, quorum primus
Anno Domini 501. à Symmacho Pa-
pa ad purpuram vocatus legitur, vt
teſtatur *Vghell. in ſuo Opere de Card.*
Famil. Columm. qui & eiuſdem
B. Egidij, Vitæ Sanctimonia, & edi-
tis operibus præclariſſimi, ſumma &
laude laudabilis, quòd D. Thomam
Aquinatem Præceptorem habuerit,
vna cum effigie, ſingulares quoque
laudes recenſet, Petrum, & Iaco-
13 bum S. R. E. Cardinales excommu-
nicatos Schiſmaticos denunciauit;
Cardinalitia dignitate omnibus etiã
officijs, & beneficijs expoliauit,
cunctis quoque eorum bonis publi-
catis, vt legitur *in cap. ad ſuccidendos,*
de Schiſmat. in 6. Quæ decretalis ho-
14 diè non legitur, eò quòd in parte
per *Extrauag. Benedict.* XI. Bonifa-
cij ſucceſſoris, quæ incipit. *Dudum*
bonæ memoriæ, reuocata fuerit quoad
pœnas nimirum in *d. cap. ad ſuccidēn-*
dos expreſſas, & non expreſſas, præ-
terquam à depoſitione Cardinalatus,
inhabilitate ad Papatum, priuatione
beneficiorum, nec non ad bona con-
fiſcata alijs conceſſa. Et in totum
deinceps reuocata remanſerit per
Clem. V. qui præfatos Petrum, &
15 Iacobum ad Cardinalatum quoque
reſtituit; penitus deindè abrogata
per *Ioannem* XXII. qui Ioannem Co-
16 lumnam cum poſthumis vſque ad
quartam generationem in *d. cap. ad*
ſuccidendos à Bonifacio Papa damna-
tum ad Cardinalatum promouit, &
Iacobum dicti Ioannis fratrem Eccle-
ſiæ Lomborien Epiſcopum præfecit,
vt patet ex *prima gloſſ.* ante figuratio-
nem caſus in *d. cap. ad ſuccidendos.*
Nobilis etenim Columnenſium Fa-
17 milia Purpuratorum Heroum arbor
fœcundiſſima, poſt dictos Iacobum,
18 & Petrum Cardinales exactæ Reli-
gionis, grauitatis, & pietatis viros,
qui in turbidis Columnenſium caſi-
bus ſub implacabili *Bonifacio VIII.*
digni-

dignitate Cardinalitia priuatos, bo-
niſque publicatis excommunicatos
vidimus; Sedi Apoſtolicæ Paſtorem
cæteris nulli ſecundum, ingenio, pie-
19 tate, manſuetudine, & liberalitate
ad miraculum vſque excellentem de-
dit *Oddonem* ad Velum Aureum Dia-
conum Cardinalem *Martinum V.* di-
ctum, qui de Catholica Republica
optimè meritus, diro trium Pontifi-
cum Chriſtianam Rempublicam ve-
20 xantium Schiſmate extincto, in Con-
ſtantienſi Generali Concilio Sum-
mus Romanæ, & Vniuerſalis Eccle-
ſiæ Pontifex creatus fuit. Et inter
ſuos Eccleſiaſticæ pietatis, & omni-
genæ eruditionis augnſtiſſimos Pro-
ceres quatuordecim alios Cardinales
21 numerat, quorũ Imagines ad Viuum
expreſſas ponit *Vghell. ſup. citat.* in-
ter quos ordine vltimus, morum ta-
men amænitate, pietate, iuſtitia, &
integritate, vti cæteri quaqua verſum
22 laudatiſſimus fuit *Hieronymus æternæ
memoriæ S. R. E. Epiſcopus Tuſculanus
Card. Columna Sacroſanctæ Lateran.
Baſilicæ Archipresbyter*, Vrbis decor,
Purpuratorum Collegij ſplendor, ſub
24 cuius inſigni patrocinio cum *Anno
1660.* Romam adueniſſem, non me
clientem abſtirpe ſuum, & ipſe, &
Columnenſis Familia omninò inuti-
25 lem adinuenit. Ex Hiſpanijs etenim,
quò Matritum *Philippus IV. Catholi-
cus Monarca* ipſum adſciuerat, Ita-
liam rediens, in Germaniam profe-
cturus Leopoldi Imperatoris ex foro-
re neptis, & ſponſæ eiuſdem Catho-
lici Regis Philippi filiæ ad Auguſtum
26 Sponſum properantis Tutor. Fina-
rium vetuſtiſſimum olim, & Nobiliſ-
ſimum Liguriæ Oppidum, inter Re-
gias, hodiè Ciuitatem floridiſſimam,
quinque in expugnabilibus Caſtris
munitam perueniens, licet ibi in
Cænobio Patrum Ordinis Prædica-
torum ſe recepiſſet, vt Cardinalitia
27 olim Carretonum habitacula illu-
ſtraret, in proprijs attamen Laribus
ſumma animi hilaritate ipſum exce-
pi, & quamuis ingens, ac nobilis
Imperatricis Comitatus, nec non ad
eius obſequium, quaqua verſum ac-
currentium Principum, & Magna-
tum Turba, non leuem optimarum
rerum inopiam excitaſſet, nihilhomi-
nus inter non vulgares, (quod ſine
oſtentatione dicere liceat,) meo-
rum delicias, & commoda Principi
Amantiſſimo inſeruire, ità datum
fuit, vt à die, qua Romam reliquе-
rat nullibi commodius, & per iucun-
dius commoraſſe dicere ſolitus eſſet.
At qui vitæ Puritate, animi Pietate,
28 morum Suauitate, & Integritate vti
peroptimi Eccleſiaſtici Principis
Protothypon vbique ſalutabatur,
humanæ quoque fragilitatis Exem-
plar fururus erat. In ſumma etenim
Columnenſis familiæ lætitia rerum
ſuarum fælicitate eà, qua vixit pieta-
te extremum diem clauſit, Lectum-
que quod Purpurati Principis quie-
29 ti, & commoditati ſtrauerant, inten-
ſiſſimo animi mærore, in lugubre fe-
retrum; non grauis alicuius infirmi-
tatis cauſa, ſed Medicorum imperi-
tia, qua Tempora noſtra ſummopere
30 abundant; intra paucos dies tranſ-
formatum vidi. Hi enim Virum cor-
pulentum, excitatis Pelagi agitatio-
ne humoribus turbatum, vndè leui
capitis diſtillatione accidentalem fe-
brim excitante, & fauces ei leuiter
areſcente correptus iacebat, nulla
alia præcedente corporis purgatione
vel ſanguinis emiſſione, ſecta Linguę
vena curare cæperunt, ad quam par-
tem tumultuantes confeſtim agitati
corporis humores accurrentes non
expleto viginti horarum ſpatio ipſum
ſuffocarunt; tanti Herois iacturam
egrè ferente Auguſta ſponſa, & ama-
rè flentibus ne dum Columnenſi fa-
milia, ſed & cum Romanis, Hiſpa-
nis, primis nobiliſſimo, atque dulciſ-
ſimo Principe orbatis, alteris verò
Protectore Vigilantiſſimo, & Catho-
licæ Monarchiæ partialiſſimo. Qui
ergò Mecenati meo viuente ex corde
inſeruieram, intentiſſimo licet animi
31 merore, ex hoc immani fato, quaſi
confectus, ad eius cadaueris Re-
quiem inuigilare etiam coactus ſui,
quarè ſumptuoſis celebratis funera-
libus eodem ſeruato more, quo Ro-
mæ S. R. E. Cardinalium cadauera
exponuntur, & tumulantur, depoſiti
ſtipulato inſtrumento *die 3. Septem-
bris Anno 1666.* in Sepulchro ad hoc
32 nouiter extructo deponendum cura-
ui. *Anno verò 1670. prima die Octo-
bris*,

Digitized by Google

bris, vt vota adimplerem Excellen-
tiſſimi Domini, Domini mei Magni
33 Regni Neapolis Comeſtabilis, Pa-
liani, & Marſorum Ducis, Colum-
nenſis Familiæ Principis præclariſſi-
mi, & vbique laudatiſſimi, Lauren-
tij Columnæ defuncti Cardinalis ex
fratre Nepotis, & eiuſdem Vniuer-
ſalis hæredis; qui ne Columnenſium
Sepulchris tantus honor deeſſet, & vt
inter maiorum ſuorum reliquias Pa-
trui quoque dilectiſſimi, & meritiſſi-
mi Oſſa venerari poſſet, prout ex vl-
tima ipſius defuncti Cardinalis di-
ſpoſitione, & voluntate collegerat,
eius cadauer in Sacroſancta Latera-
nenſi Baſilica collocare in optatis ha-
34 bebat. Ardentiſſimo inquam tanti
Principis adimplendę voluntatis ſol-
licitatus ſtudio, vanæ ſuperſtitionis
35 obſeruationibus, Pelagique ſpretis
iniurijs, non ſine fatigato, atque lon-
giſſimo itinere, quo bis me naufra-
gatum vidi, exclamantibus nautis,
demortui cadaueris naui impoſiti hos
eſſe effectus; vtque verum fatear in
quo à portu aliquo nunquam ventis
carbaſa data vidi, quin & ad ipſum
denuò redire, ibique per aliquot
dies commorari neceſſum fuerit, Fi-
36 nario, deluſis vectigalium inſidijs,
quamuis tam in diſtrictu Reipublicæ
Ianuenſis, quam Magni Ducis Etru-
riæ, in quorum Portis continuæ Ma-
ris procellæ diù commorari coege-
rant, & quòd magis eſt ad fores ip-
ſius Vrbis, auariſſimi, & rapaciſſimi
Publicani, pro tanti Cadaueris ve-
ctigali grauem pecuniæ ſummam
abuſiuè ſomniantes, quod hodiè per
Decretum Pontificium ſublatum eſt,
vndequaque vigilarent; *die* 10. *No-
uembris* præfati *Anni* 1670. Hierony-
mi Cardinalis Columnæ Oſſa Ro-
mam detuli, quæ recognita, balſa-
mo enim, & atomatibus conditum
Cadauer, viuentis adhuc naturalem
effigiem conſeruabat, in celebri Co-
37 lumnenſium Capella, in Sacroſan-
cta Baſilica Lateranenſi poſita, vt ibi
reſurrectionem mortuorum expe-
ctent, propè capſam glorioſæ memo-
riæ Cardinalis Aſcanij Columnæ,
collocata fuerunt. Cæterum Co-
lumnenſis Familia fælix in omne
æuum ſemper extitit prætioſæ nobi-
litatis Propago, cuius hæreditaria
quaqua verſum celebrata præconia
primum ſibi certatim locum conten-
dunt, maiores ne Chriſtianæ Reipu-
blicę incomparabilis virtutis Heroes
in re politica dederit, an Romanæ
Eccleſiæ fortiſſimos Cardines, Hie-
rarchas, præſtantiſſimos, Antiſtites
Sacratiſſimis Infulis condigna Maie-
ſtate adorabiles, Religione, Pietate,
Sapientia, Iuſtitia, Clementia, & Li-
beralitate vbique præclariſſimos pe-
pererit, quos quidem ſicut ad mira-
culum vſque excreuiſſe ſacra, atque
profana hiſtorica Documenta teſtan-
tur, ita dum ſe ſe mutuis luminibus
inuicem accedunt, eam vbique lu-
cem diffundunt, cui cum prolixa hi-
ſtorica Annalium vaſtitas impar ſuc-
cumbat, non mirum ſi breuis pagina
admuteſcat, hac vnica voce conten-
ta, quòd auita Heroum Columnen-
ſium gloria verum eſt patrimonium
Excellentiſſimi Principis, & Magni
Regni Neapolis Comeſtabilis D.
Laurentij Columnæ, qui perpetua
ſuorum maiorum, Regia vt ita dicam,
indole dotatus, atque ditatus, ſatis
euidenter demonſtrat, nihil in ipſis
eorum virtutem conſtituiſſe, quod
non ſit proprium laudis ſuæ ipſique
commune. Et quoniam anguſto hoc
compendio, tam auguſta complecti
nequeunt, quibus Columnenſis Fa-
milia ſingularibus honoribus onuſta
peculiaribus ditata præeminentijs,
inter cæteras Vrbis, & Orbis nobilita-
te, & dignitate eminet omnia curſim
attingam in meo Opere Pōtifices Le-
giſlatores, in Notis ad Vitam Martini
V. & paſſim in Epitom Hiſtorico iux-
tà Annos Sedis cuiuſque Romani
Pontificis digeſto, vbi innatam Co-
lumnenſium Principum Nobilitatē,
condignos ne dum à Romanis Pon-
tificibus, ſed & ab Imperatoribus,
nec non ab Hiſpanis Monarchis apud
quos fide, armis, atque præſidio
ſemper fuere probatiſſimi, receptos
honores, & priuilegia, quibus ſupra
cæteros Magnates emicant plena
mano refero. Vtque ad rem
38 noſtram redeamus Bonifacius VIII.
vix ſe Pontificem cognouit, quòd &
Præneſte obſidione cinxit, atque di-
rupit, quod quoque ad Zagarolum,
atque Columnam fecit; Eugubinam
39 etiam, quæ Ciuitas Gibellinorum

auſpicijs ab Eccleſia defecerat, re-
cuperauit. Alberti Auſtriæ Ducis
40 confirmationem electionis in Impe-
ratorem bis, terque denegauit. *An-
num Iubileum* vulgò *Sanctam* dictum
41 centeſimo quoque Anno celebran-
dum inſtituit: Romæ Apoſtolorum
Principum Sacra Limina viſitantibus
plenam delictorum Indulgentiam
42 concedens, quod ab ipſo factum cir-
ca *Annum Domini* 1300. *Menſe De-
cembri* tradunt *Platin. Grantz.* & alij.
Bonifacij etiam temporibus *Anno*
ſcilicet *Domini* 1295. eiuſdem Pon-
tificatus *Anno* 1. conſeneſcentem
Chriſtianam pietatem in Italiæ po-
43 pulis renouauit Sacra Deiparæ Na-
zarethana Aedes, in qua *Ieſus Chri-
ſtus Dominus Noſter* conceptus, &
educatus fuit, Angelorum Miniſte-
rio è Dalmatia, in Picænum Italiæ
quarta Idus Decembris translata, in
Sylua cuiuſdam Recinetenſis Matro-
næ, Lauretæ nomine, mille circiter
paſſus à mari collocata, cuius deindè
nomine Lauretana Domus appellata
fuit. *Vid. Turſell. in Hiſt. Lauretan.
Auctar. Chronol. ad Spondan. ſub Ann.*
1295. ex quibus erraſſe collige *Sta-
44 ronolſc. in Epitom. Canon.* qui ſub Cæ-
leſt. V. hoc miraculum factum tradit.
Grauiſſima cum Philippo Pulchro
Francorum Rege diſſidia Bonifacius
habuit, quòd iure Diuino, & Gen-
45 tium violato Epamenſem Epiſco-
pum Sedis Apoſtolicæ Legatum in
vinculis detineret, quia ipſum ad
Hieroſolymitanam expeditionem ad-
ditis minis exhortatus fuerat: qua de
cauſa inter Bonifacium, & Philip-
pum iniurioſas hinc indè literas de
iure Eccleſię, & Regni ſcriptas, Scri-
ptores aliqui teſtantur, quarum ta-
men multas confictas prudenter
Aemilius aſſerit; & præſertim eas
confictas puto, quæ ex integro refer-
re nititur, ne dum in his, ſed & in
cæteris, mendax Auctor quidam
Gallus, qui in tanta ſomniararum
iniuriarum impias turpitudines pro-
prium nomen ponere erubuit.
Cum tamen, teſte *Anton.* Rex
46 monitus ſub depoſitionis pœna,
vt Legatum dimitteret non mo-
dò, non paruerit, ſed vias etiam
inter Pontificem, & Galliam inter-
cluderet, *Bonifacius* ipſum excom-
municatum denunciauit, & à Regno
depoſuit, vtquè haberet, quem ei
opponeret Alberti Imperatoris ele-
47 ctionem confirmauit, & Philippi Re-
gnum ei conceſſit. Vndè Rex ira
exardeſcens Prælatis, & Francorum
nobilibus conuocatis, coram Abbate
48 Ciſtercienſe à ſententia Pontificis
appellauit; Abbate verò interpoſi-
tam appellationem non admittente,
ſceleſtiora machinatus, iniuriam ſibi
illatam ſacrilegè vulturus, Sarram
Columnam, quem è Saracenorum
manibus paulò ante redemerat, cum
49 Gulielmo Nogaretio Gallo Romam
miſit, à quo, *die* 7. *Septembris. Anno
Domini* 1303. nocturno tempore
Anagniam ingreſſo, in Patria ipſo-
50 que lecto *Bonifacius*, nihil ſibi talia
metuens, per proditionẽ captus fuit;
ſed ſuprema Sedis Apoſtolicæ Di-
gnitate perterritus Sarra, in eum ma-
nus mittere non audens prædæ dun-
taxat cum ſuis triduò vacauit, & Pa-
51 pam cuſtodiæ commiſit, à qua poſt
triduum à ciuibus liberatus, Romam
perductus, merore animi 35. *dies*
52 poſt, mortalitatis debitum ex ſoluit
Anno Domini 1303. *quinto Idus Octo-
bris*, & ſepultus fuit in Sacello, quod
53 ipſe in Baſilica Principis Apoſtolo-
rum extruxerat. Eique Benedictus
huius nominis XI. ſubrogatus fuit.
Cautè legendi ſunt Franci Scripto-
res, qui in *Bonifacium Octauum* Li-
54 bertatis Eccleſiaſticæ defenſorem
accerrimum ſtylum alij incautè, alte-
ri impiè, & calumnioſè acuunt.
Quod apertè demonſtrant infiniti
propemodum aliarum Nationum *Hi-
55 ſtorici* de *Bonifacio* loquentes,
ipſumque ſingularibus præconijs
extollentes, vt colligitur ex *Auctar.
Chronol. ad Spond. in Bonif.* Obſer-
uatque *Genebrardus* Philippum Pul-
56 chrum Galliæ Regem, prout ab Epi-
ſcopo Morianenſi viro Sancto prædi-
ctum fuerat, nunquam deinceps ſe
proſperè habuiſſe, tribus etiam eius
filijs, ſine prole maſculina breui ex-
tinctis. Cæterum *Bonifacij VIII.* Epi-
ſtolas, & Concilia ipſo Sedente ce-
57 lebrata ex integro poſt *Binn.* notis
illuſtrata refert *Labb. in nou. Concil.
Edit.* & de Concil. Romano, in quo
Philippus pulcher excommunicatus
fuit. *Vid. Conrad. Vecerium in Vita*
Henri-

Digitized by Google

Henrici VII. I*mp*. Sextum quoque Decretalium Librum, ipſe Bonifa-
58 cius compillari iuſſit, & *Ann. Domi ni* 1298. *quinto Nonas Martij* ipſum promulgauit; in quo hæc noſtra Decretalis clauditur, ad declarationem eorum edita, quæ generali-
59 ter habentur in *cap. Auditis ſup. hoc Tit.* & ibi notant *Hoſt. Innoc. & alij*, vt hic aduertit *gloſſ.* in verb. *ſi aduerſus*. Agens enim *Bonifacius* de reſtitutione in integrum aduerſus propriam confeſſionem, qualiter hoc
60 Eccleſiæ competere poſſit, determinat, data regula, quòd ſi Eccleſia per propriam confeſſionem in iudicio factam læſa ſit, aduerſus confeſſionem ipſam infrà quadriennium, à die ip-
61 ſius confeſſionis computandum, in integrum reſtitui debeat, ſi autem negligenter quadriennium elabi permittat, non niſi ex rationabili cauſa debeat admitti. Vbi verò per viam iuris communis errorem facti reuocare prætendit, hoc quandòcumque facere poſſit. Ità communiter colligunt Canoniſtæ *Lapp. Abb. Arch. Gemin. Ioan. Andr. Anch. Butr. Domin. Monach. Franch.* cum alijs, quos hic refert *Barboſ. n.* 1. Vndè patet hunc textum duas habere partes. In prima dicitur; vt ex litera eiuſdem ex-
62 preſsè conſtat reſtitutionem in integrum aduerſus propriam confeſſionem Eccleſiæ non eſſe denegandam, quod & hic notat *gloſſ. in verbo. Confeſſionem*, *docet Anch. num.* 1. *Dom. num.* 1. *Butr. in cap. auditis, ſup. hoc Tit. num.* 20. *&* 31. *Bellam. n.*6. *Sanch. de matrim. lib.*7. *diſp.* 112. *num.* 17. & pluribus relatis *Odd. de reſt. quæſt.* 65. *num.* 15. At cum Eccleſia, vt dictum eſt ſupra in *cap. prox.* vti perſona ficta, per ſe aliquid confiteri non
63 poſſit, conſequenter neque contra confeſſionem factam reſtitutionem petere; & verba Text. ibi: *Si aduerſus confeſſionem in iudicio à ſe facta læſa Eccleſia beneficium reſtitutionis in integrum &c.* intelligenda ſunt de
64 confeſſione facta à Prælato in Iudicio contra Eccleſiam, vt multis relatis hic aduertit *Barboſ. num.* 1. & in ſpecie aduerſus confeſſionem Prælati Eccleſiam reſtituendam, tradit *Tuſch. lit.* C. *concl.* 669. *num.* 43. Sic ergò cum Prælatus ſuæ Eccleſiæ nomine in iudicio ſtare debeat, ſi ali-
65 quid contra Eccleſiam confeſſus ſit, ex quo læſa dicatur, Eccleſiæ nomine infra quadriennium abſque vlla hæſitatione aduerſus confeſſionem
66 propriam in integrum reſtituitur. Quadriennio verò elapſo ſi rationabilis cauſa exigat. Eccleſiæ ſiquidem nomine hic accipitur Congre-
67 gatio perſonarum Eccleſiaſticarum adminiſtrationem aliquam bonorum Eccleſiæ habentium; vndè quoties Eccleſiaſtici ad defenſionem iurium, vel bonorum Eccleſiæ litem gerunt, & aliquid confitendo ipſam lædunt
68 ad reſtitutionem in integrum ius habent, quòd & dicendum de laicis, qui vel Eccleſiæ nomine, vel ex
69 Eccleſiaſtica conceſſione, rerum, & bonorum Eccleſiæ curam, aut adminiſtrationem habent, prout in Hoſpitalibus, Confraternitatibus aliiſque pijs operibus, quorum bona adminiſtrantur per laicos, exemplificat *Paſſerin. hic num.* 3. Quinimò memoriæ retinendum Eccleſiæ Iuribus, Adminiſtratorum, Procuratorum, Priorum, aut aliorum quorumcumque negligentiam præiudicare non poſſe, quin ſaltem ei in integrum reſtitutio competat, vt in terminis etiam non petitæ feudi renouationis, nimirum aduerſus neglectam nouam inueſtituram, iudicatum teſtatur *Eruditiſſimus de Luca in ſuo Theatr. verit. Tract. de Feud. diſc.* 40. *num.* 15. & patet ex plenè congeſtis per *Peregr. conſ.* 94. *nu.* 53. *& ſeqq. lib.* 2. vbi idem affirmat de omnibus Vniuerſitatibus, quæ ab Adminiſtratoribus reguntur, *Fulgin. de emphit. tit. de renouat. q.* 2. *n.* 20. Nec obſtat dicere, quòd aut Eccleſia;
70 ideſt Prælatus confeſſus eſt veritatem, vel falſitatem. Si veritatem, contra ipſam reſtitutionem nõ competat: ſi falſitatem, non nocet confeſſio, quia falſitate probata ordinario iuris remedio ſtatim reuocatur, & conſequenter opus non ſit remedio extraordinario per *text. in l. in cauſæ ff. de min.* Reſpondeo enim cum *Hoſtien.* quòd expedit reſtitutionem dare aduerſus confeſſionem, quia non ſemper error, vel falſitas

71 probari poſſunt, de læſione autem
facilè conſtat, quòd & notat eitata
gloſſ. in verbo *confeſſionem*. Plures
ſolutiones ad difficultates, ex hac
gloſſa excitatas referunt *Specul. hoc
Tit. §. 1. Sarmient. ſelect. lib. 3. cap.
13. num. 6. cum ſeqq. Odd. de restitut.
q. 65. num. 17.* qui cum ipſamet gloſſ.
notant contra propriam confeſſio-
nem iure communi in quinque caſi-
bus Eccleſiam audiri non poſſe, ſed
ſolum per beneficium reſtitutionis
in integrum. Primò nimirum ſi con-
72 feſſio ſit falſa, falſitas autem proba-
73 ri non poſſit. Secundò ſi error pro-
74 bari non poſſit, ſed ſolum læſio.
75 Tertiò ſi confeſſio non per errorem
76 facta ſit. Quartò vbi confeſſio fa-
cta eſſet tempore indebito. Quintò
denique ſit poſt confeſſionem, ſe-
cundum ipſam confeſſionem ſenten-
tia lata ſit.
Ex primò caſu collige, quòd ſi per er-
77 rorem, ignorantiam, imprudenti-
tiam, vel altera de cauſa, bona fi-
de, abſque dolo, falſa confeſſio
emanaſſet, reſtitutio in integrum
locum habet, quia licet falſum di-
ctum ſit, mendacium tamen formale
ibi non reperitur, iuxtà *reg. cap. his
autem, & cap. Beatus Paulus 22. q. 2.*
& tradita per *D. Thom. 22. q. 110.
art. 1.* cum alijs relat. *à Sayr. in claui
Regia lib. 12. cap. 1. à num. 1.* Læſa
ſiquidem omninò proponitur Ec-
cleſia in eo, quod ſic falſum per er-
rorem, vel imprudentiam Prælatus
confeſſus eſt, vt egregiè agnoſcit
*Sarmient. lib. 3. ſelect. cap. 15. nu. 16.
verſ. tertiò verò caſu. Odd. de restit.
q. 65. num. 17. in princ.* Nam ſi do-
78 losè falſum confeſſum eſſet, in in-
tegrum reſtitutio aduerſus malitio-
ſam confeſſionem non competeret,
ità *Sarmien. d. num. 6. eodem verſ.
Chald. Pereira l. ſi curatorem* verbo
*læſis num. 7. Cuiac. tom. 1. lib. 1. quæſt.
Pauli ſuper l. minor. 32 ff. de minor.
Donel. Comment. Iur. Ciuil. lib. 2.
cap. 10. §. vt minor.*
Ex ſecundò caſu collige, quòd Eccle-
79 ſia, ſeù Prælatus admittitur aduer-
ſus propriam confeſſionem erroneè
factam errore non probato, ſed con-
ſtito de ſola læſione, de qua cogi-
tandum aduertit *Arch. num. 4.* du-
bitat *Butr. num. 3.* Et apud *Farinac.
in prax. part. 3. q. 81. n. 377.* quam-
plures de minori loquentes, non re-
quiri aſſerunt quòd error, aut læſio
debeat eſſe probatũ, vt ei in integrũ
80 reſtitutio competat; Alij, è con-
tra, vtrumque probatum volunt.
Quidquid autem dicant; ſi de læſio-
81 ne ſit ſermo, certi iuris eſt quòd de
ipſa conſtare debet, vt reſtitutio lo-
cum habeat; patet ex dictis *in cap.
præced. & ex lit. huius text.* ibi: *Si ad-
uerſus confeſſionem à ſe factam, læſa
Eccleſia &c.* probat *Dec. conſ. 564. nu.
18. Ruin. conſ. 35. Maſcard. de prob.
concl. 1279. num. 5. Odd. de reſt. q. 36.
art. 2. & ſeqq.* latè *Gom. var. tom. 3.
cap. 1. num. 66. verſ. ſed his non ob-
ſtant*, cum alijs pleno calamo relat.
à Barboſ. hic num. 5. Hoc autem in-
tellige iuxta diſtinctionem; de qua
in *d. cap. præcedenti*. Quòd nempè,
82 læſione probata in integrum reſtitu-
tio ſolum concedi debeat; ſi de ipſa
reſtitutione in actu exercito loqua-
tur, nam ſi de ſimplici commiſſione
reſtitutionis, ſolus læſionis fumus
ſufficit. In eo autem, quòd ad
83 errorem attinet, quidquid ſit in
minore, & cæteris priuilegiatis, vt
latè patet ex ſupra deductis in *cap. 1.
2. 3. 4. 5. & 6.* certum eſt quòd Ec-
cleſia errorem probare non tenetur,
vt in integrum aduerſus ſuam con-
feſſionem reſtituatur, ſed ſufficit,
quòd læſionem probet, aliter nul-
lum priuilegium in hoc Eccleſiæ
conceſſum fuiſſet cum quilibet etiã
maior probato, quòd eius confeſſio
fuit erronea ipſam reuocare poſſit
ex generali clauſula edicti prætorij
etiam poſt ſententiam. Dico igitur
quòd vbi Eccleſia, ideſt Prælatus in
Eccleſiæ præiudicium aliquid ex er-
rore confeſſus fuit, ante ſententiam,
84 etiam errore non probato reſtitui-
tur, probata læſione ſi opus ſit, ità
poſt *Domin. n. 8. Franc. n. 4.* conclu-
dit *Paſſerin. hic num. 12.*
Ex tertio caſu difficultatem collige,
85 quia confeſſio non per errorem fa-
cta ſcienter facta videtur, confeſ-
ſio verò falſa ſcienter habita, dolo,
vel fraude facta cenſetur; & aduer-
ſus confeſſionem ex dolo, vel fraude
prouenientem reſtitutio non compe-
tit,

tis, vt ex *Sarmient. Chald. Donel. &*
alijs dixi ſupra, & probat hic *Bar-*
boſ. num. 13. Huius tamen difficulta-
tis ſolutio colligitur ex ipſamet *gloſſ.*
quæ diſtinguit inter confeſſionem
ſcienter factam, & confeſſionem non
per errorem factam, quia non omnis
confeſſio falſa ſcienter eſt ex dolo,
86 aut fraude, ſed eſſe poteſt ex vi, vel
metu, aduerſus quam confeſſionem
Eccleſiæ in integrum reſtitutio dari
probat *Paſſerin. hic num.* 13.

Ex quartò caſu collige, quòd vbi Ec-
87 cleſiæ, vel minoris confeſſio eſt ve-
ra, defectu læſionis, in integrum re-
ſtitutio non competit, vt docent
Gom. var. lib. 3. cap. 1. num. 66. Sar-
mient. ſelect. lib. 3. cap. 13. nu. 6. Odd.
de reſt. q. 64. num. 17. & alij ab ipſis
relati. Hæc tamen indefinita propo-
ſitio non placet, ſed cum diſtinctione
88 tranſeundum puto; vel confeſſio,
ab Eccleſia facta, & quam tunc Ec-
cleſia facere tenebatur eſt vera, &
abſque vlla hæſitatione dici poteſt,
quod aduerſus confeſſionem veram
ab Eccleſia factam, reſtitutio in in-
tegrum locum non habeat. Aut
confeſſio facta ab Eccleſia eſt vera,
89 ſed tunc eam veritatem fateri non
tenebatur, & hoc caſu quamuis Ec-
cleſiæ aduerſus factam confeſſionem
reſtitutio non debeatur, quia aduer-
ſus veritatem detectam reſtitutio lo-
cum non habet. Aduerſus tamen
damnum, quod reſultauit ex tali con-
feſſione, vti facta tempore indebito,
in integrum reſtitutio competit, vt
eleganter docet *Sanch. de matrim.*
lib. 7. diſp. 112. *num.* 17. Per ſæpè
90 enim contigit, quòd quis veritatem
fateri non teneatur, ſed ipſam cela-
re ei licitum ſit, vt cum *D. Thom. 2.*
2. q. 69. art. 1. & q. 100. art. 3. & q.
111. art. docent communiter Theo-
logi. *Salon. de iuſt. q. 62. art. 2.*
contr. 15. Couar. lib. 1. var. cap. 2. à
num. 2. Cordub. lib. 1. quæſt. q. 43. Beia
reſponſ. Caſ. conſcient. part. 1. caſu 32.
Sayr. Clau. Regia lib. 12. cap. 2. num. 5.
cum ſeq. & cap. 16. num. 4. Cened. ad
Decret. collect. 43. num. 113. Nauar.
Sot. & plures alij, de quibus *Gutier.*
canon. lib. 1. cap. 11. num. 39. & ſeq.
Aduerſus læſionem igitur prouenien-
91 tem ex confeſſione etiam vera, ſed
intempeſtiuè facta Eccleſia in Statum
priſtinum reſtituitur, ac ſi nihil con-
feſſa fuiſſet *Innoc. in cap. ex literis n. 1.*
ſupra hoc tit. Odd. de reſtit. part. 2. q.
65. art. 8. num. 32. Sanchez loc. cit. &
alij ſupra relati.

Ex quintò denique collige etiam ad-
92 uerſus ſententiam Eccleſiæ reſtitu-
tionem competere, vt patet ex dictis
ſupra *cap. prox.* vbi verba *textus* hoc
ad literam probant, & pluribus rela-
tis notat *Paſſerin. hic num.* 5. & dixi
ſupra *in cap. 2. de minor. integr. reſt.*

Regula igitur huius *textus* eſt, quòd
93 Eccleſia aduerſus confeſſionem pro-
priam reſtituitur, ità apertè colligi-
tur ex verbis noſtri *text.* ibi: *Si ad-*
uerſus confeſſionem in iudicio à ſe fa-
ctam, læſa Eccleſia beneficium reſtitu-
tionis in integrum infrà quadriennium
ab ipſius confeſſionis tempore computan-
dum, petere negligenter omittat: non
eſt (niſi aliquid rationabile appareat,
quod aliud ſuaſerit faciendum) ad hoc
petendum vlterius admittenda. Ex
quibus nota, quòd licet omnes Ca-
94 noniſtæ ponant regulam in ſenſu af-
firmatiuo, verba tamen textus, ſo-
nant negatiuè. Supponens enim Bo-
nifacius VIII. prout vtroque iure
firmatum fuerat, & patet ex ijs, quæ
dixi ſupra in *cap. 1. de minor. in integ.*
reſt. quòd aduerſus erroneam con-
feſſionem, ex qua confitenti læſio
ſequitur in integrum reſtitutio locum
habeat, determinat hic qualiter per
viam reſtitutionis in integrum hoc
beneficium Eccleſiæ competere de-
beat; dicens ad beneficium reſtitu-
95 tionis in integrum aduerſus pro-
priam confeſſionem petendum ad-
mittendam non eſſe Eccleſiam, quæ
infra quadriennium, ab ipſius con-
feſſionis tempore computandum, ip-
ſum petere negligenter omiſit. Huius
generalis regulæ decretum in duo-
96 bus caſibus limitans; ſi nimirum ra-
tionabilis cauſa aliter faciendum ſua-
deat. ibi: *niſi aliquod rationabile ap-*
pareat, quod aliud ſuaſerit faciendum.
Vel vbi iuris remedio ordinario con-
97 feſſionem ſuam Eccleſia reuocare
intendat. ibi: *Vbi verò per viam*
communem reuocationis erroris, quem
in facto prætendit, vult aduerſus con-
feſſionem ſuam Eccleſia ſe iuuare: hoc
quan-

quandocunque poterit, donec negotium
ſit finitum.
Nota etiam quòd ad reſtitutionem im-
98 plorandam non ſufficit Eccleſiæ, vel
minori ſe eſſe tales, ſed neceſſariò
requiritur ſe læſos proponi. *Dec.*
conſ. 564. *num.* 18. *Donel. comment. Iur.*
Ciuil. lib. 21. *cap.* 9. *&* 10. *Morl. in*
empor. iur. part. 1. *tit.* 5. *in prælud.*
num. 7. Nec ſufficit læſionem allega-
re, ſed ſimul neceſſum eſt ipſam pro-
99 bare non ſolum in ciuilibus, vt do-
cet *Specul. hoc tit.* §. 1. *num.* 36. *Abb.*
in cap. auditis, ſup. hoc Tit. Card. in
Clem. unic. nu. 19. *infr. eodem Natt.*
conſ. 558. *per tot.* latè *Maſcard. concl.*
1279. *nu.* 19. *Bald. Salic.* & alij, quos
refert *Odd. de reſt. q.* 65. *n.* 30.
Sed & in Criminalibus, ità *Cyn. in l.*
100 *clarum num.* 4. C. *de auctor. præſt.*
vbi & Alber. num. 2. *Foler. in prax.*
verbo. & ſi confitebuntur part. 1. *n.* 19.
defendit latè *Gom. tom.* 3. *var. cap.* 1.
num. 66. *verſ. ſed his non obſtantibus*
Clar. §. *fin. q.* 60. *in fin. Farinac. in*
prax. p. 3. *q.* 81. *n.* 378.
Regula enim noſtri *textus* procedit tam
101 in cauſa ciuili, quàm criminali;
nam & ſi negotium ſit criminale ad-
uerſus confeſſionem delicti per im-
prudentiam, facilitatem, vel tor-
mentorum metum factam reſtitutio-
ni locus eſt, ità originaliter docuit
Angel. in l. tertum §. *vlt. ff. de confeſſ.*
vbi DD. communiter, quorum ſen-
tentiam ſequuntur alij innumeri,
quos referunt *Afflict. deciſ.* 208. *n.* 5.
Menoch. de Arbitr. caſu 268. *num.* 3.
Morl. in empor. iur. tit. q. 7. *num.* 12.
Sanch. de matrim. lib. 7. *diſp.* 112. *nu.*
17. *Farin. d. q.* 81. *n.* 374. *cum ſeq.*
Quoniam verò hic *Barboſ. n.* 15. contra
102 dictum gloſſ. in verbo Læſa. ibi:
pro leni læſione non datur reſtitutio plu-
ribus citatis læſionem modicam ſuf-
ficere contendit. *Paſſerin.* verò *n.* 4.
cum *d. Gloſſa*, dicit requiri læſionem
enormem, ſeù grauem. Dico di-
ctum *gloſſ.* eſſe verum, quòd pro
leui læſione non detur reſtitutio, vt
patet ex ijs, quæ diſertè dixi ſupra
in cap. 3. *Quæ qualis, & quanta læſio*
103 *eſſe debeat*; & Doctrinam Barboſæ
quod modica læſio ad reſtitutionem
ſufficiat, communiter à legiſtis eſſe
receptam, vt teſtatur *Coſta in l. Gal-*
lus §. *& quid ſi tantum part.* 1. *nu.* 76.
cum ſeq. Couar. lib. 1. *var. cap.* 3. *n.* 11.
Donel. lib. 21. *Commentar. iur. ciuil.*
cap. 9. *colum. pen. & cap.* 12. *verſ.* 9.
Sfort. de reſt. q. 4. *num.* 105. cum alijs
ab ipſo pleno calamo relatis, qui
omnes conſtanter defendunt ad re-
ſtitutionem concedendam nihil re-
104 ferre verùm magnum, vel paruum
ſit minoris, vel Eccleſiæ præiudiciũ,
benè interpretantes *text. in l. ſcio ff.*
de min. de quo hic *gloſſ.* vt non in
modicis ſimpliciter in integrum re-
ſtitutionem deneget, ſed in ſatis mi-
nimis; in quibus *Paſſerini* dictum
procedit. ibi: *quia alias, quod omni-*
bus penſatis eſt modicum, & leue parui
ſit, neque ex leui præiudicio lites pro-
rogari debent, quod vergit in damnum
ambarum partium. Paſſerini verò
105 ſententiam, quòd requiratur læſio
enormis, ſeù grauis, & non modica,
eſſe reijciendam, vt patet ex cumu-
latis in *d. cap.* 3. *& in cap. prox. verſ.*
nec refert.
Ex verbis etiam noſtri *text.* ne dum
106 apertè colligitur aduerſus propriã
confeſſionem Eccleſiam læſam eſſe
reſtituendam, ſed & aduerſus quam
confeſſionem reſtitutio competat
ibi: *Si aduerſus confeſſionem in iudi-*
cio à ſe factam &c. Vndè ad literam
patet regulam textus non extendi ad
107 quamcumque confeſſionem, ſed
ad confeſſionem duntaxat in iudicio
factam, vt hic notat *Gloſſ.* in verbo,
in Iudicio. ibi: *quia extra iudicium*
facta non nocet. Sed falſa eſt iſta ra-
tio, quam hic *gloſſ.* aſſignat; Varij
enim confeſſionis extraiudicialis ſunt
effectus, tam in ciuilibus, quàm in
criminalibus, vt per *text. in l. gene-*
raliter ad fin. C. *de non. num. pecun.*
l. quæro §. *vlt. ff. de edilit. edict. l. Pu-*
blia §. *fin. ff. depoſiti*, docent com-
muniter ſcribentes, vtròbique di-
ſputantes quando plenè, vel ſemi-
plenè, parte præſente, vel abſente
extraiudicialis confeſſio probet, vel
ad Torturam indicium faciat, vt plu-
ribus relat. notant *Gutier. de iura-*
ment. confirmat. part. 1. *cap.* 54. *Ma-*
ſcard. de probat. concl. 346. *& concl.*
350. *Marant. de Ord. Iudic. part.* 6.
tit. de confeſſ. à *num.* 2. *vſque ad* 20.
Clar. in pract. §. *fin. q.* 21. *num.* 31. *&*
Baiard.

Baiard. add. à num. 121. *Farinac. in*
prax. crim. q.35.n.43. & part.3.q.82.
Et confeſſionem extraiudicialem ali-
108 quando lædere aduertunt hic *Dom.*
*num.*8. *Franc. n.*5. Quamobrem pa-
tet quod licet ſit verum dictum *gloſſ.*
quod regula *textus* loquitur de con-
feſsione iudiciali, attamen eſt falſa
ratio per eamdem *gloſſ.* aſſignata,
quod ideò non loquatur de extraiu-
diciali; quia non nocet. Vndè me-
moriæ ſingulariter retineas, quòd
109 vbi ex confeſſione extraiudiciali in
iudicio deducta Eccleſia læderetur,
cenſeretur illa confeſſio, ac ſi in iu-
dicio facta eſſet, & ideò aduerſus
ipſam in integrum reſtitutio Eccleſię
competeret, vt benè aduertit hic
*Paſſerin. nu.*6. *in fin.* Nec iuramen-
110 tum impedit quin aduerſus con-
feſſionem iuramento firmatam veni-
ri poſſit reſtitutione integrum aduer-
ſus ipſam, ſi falsò per imprudentiam
facta ſit, implorata, vt ex ſententia
Bald. qui latè hoc confirmat in *cap.*
*vlt. n.*5. *de confeſſ. & in l. vnic. n.* 55.
C. *eod. Tit.* plenè docent *Bero.q.*135.
*per tot. Roland. conſ.*41. *num.*37. *lib.*1.
Gutier. in auth. Sacram. puber. C. *ſi*
*aduerſ. vend. latè Odd. de reſt. q.*65.
*num.*19. *cum ſeqq.*

Quæ autem de confeſſione dixi, mili-
tant etiam reſpectu negationis, con-
111 feſſionis enim nomine hic venit
quælibet reſponſio data in iudicio,
ſiue affirmatiua, ſiue negatiua *l. ſi ex*
cauſa § *nunc videndum ff. de minor.*
aduertit *Farinac. d. q.* 81. *num.* 38.
& 358.

Quoniam verò de confeſſione ab ipſa
Eccleſia facta, *textus* noſter hic lo-
quitur. ibi: *à ſe factam*. Certique
iuris ſit, quòd confeſſio Prælati, ſeù
Rectoris Eccleſiæ, ipſius Eccleſiæ
112 confeſſio cenſetur, atque ideò ſi
Eccleſiam lædat, ad ipſam retractan-
dam in integrum reſtitutio compe-
tat adeò vt ipſe Prælatus nomine
Eccleſiæ reſtitutionem petens, etiam
113 contra confeſſionem propriam
iuratam venire poſſit, ſatis euiden-
ter pateat ex dictis; nihilhominus
cum diſtinctione procedendum eſt,
vt cognoſcamus, quæ nam Prælati
confeſſio Eccleſiæ noceat. Nam ſi
de voluntaria loquamur, id eſt de
114 ea, quæ procedit, ex ſimplici vo-
luntate Prælati nullo iudicis iuſſu,
vel mandato præcedente, hæc etiam
ſi in iudicio facta ſit Eccleſiæ non
pręiudicat. *Gregor. dec.* 460. *nu.* 5.
Alex. conſ. 322. *num.* 16. *lib.* 2. *Pariſ.*
conſ. 115. *num.* 21. *lib.* 1. ſi verò de
115 neceſſaria ſit ſermo, id eſt de con-
feſſione à Pręlato pręcedente Iudicis
iuſſu, & non ex eius voluntate, ſed
ex cauſę neceſſitate iudicialiter fa-
cta; Eccleſiæ pręiudicat. *Fed. de*
ſen. conſ. 143. *num.* 2. *Rot. deciſ.*334.
num. 2. *&* 480. *num.* 4. *p.* 1. *recent.*
*& deciſ.*27. *part.* 9. *Gregor. deciſ.*375.
n. 6. *& deciſ.* 506. *num.* 3. *DD. com-*
muniter in cap. vlt. de Præſcript. vbi
Panorm. num. 44. *Felin. num.* 2. &
nota *cum Beltram. add. ad dictam*
deciſ. 375. *Gregor. XV. num.* 11.
quatuor caſus, in quibus Pręlati con-
116 feſſio regulariter Eccleſię nocet.
Si nimirum ſit adminiculata, & con-
iecturis fulcita. *Gregor. deciſ.* 106.
num. 4. *Mant. deciſ.* 39. *num.* 1. *Rot.*
deciſ. 334. *num.* 2. *& deciſ.*177. *num.*
5. *par.* 2. *diuerſ.* & ſufficit quod iu-
ris pręſumptionem habeat pro ſe.
Felin. cap. fin. de Præſcript. num. 11.
Rot. *dec.* 141 *numer.* 6. *part.* 2. *di-*
uerſ.

Secundò ſi confeſſio concernat actum
117 geſtum ab ipſo Prelato confitente.
Gloſſ. in d. cap. fin. vbi *Panorm. num.*
44.

Tertiò ſi per modum iuriſdictionis cō-
118 tentioſæ in iudicio facta ſit. *Rot.*
*deciſ.*141. *num.*4. *& deciſ.* 666. *num.* 5.
part. 2. *diuerſ. & in Reg. Penſion. coram*
Orano apud Marcheſ. de Commiſ. fol.
616.

Quartò denique ſi non ſit vnica, ſed
119 iterata, & ſæpius repetita *Rot. in*
Conchen. Decimarum de Belmonte. 1.
Iuly 1619. *coram Dunozetto*.

Quinimò ingenioſè idem *Beltramin.*
120 aduertit, quod generaliter lo-
quendo Prælati confeſſio maximum
argumentum præbet, quòd res ita
ſe habeat. *Rot. deciſ.* 293. *num.* 2.
part. 1. *diuerſ.* & ideò donec de con-
121 trario non conſtet, eſſe attenden-
dam dixit *Rota deciſ.* 291. *num.* 8. *poſt*
lib. 3. *Conſ. Farinac.*

Quid autem dici debeat de confeſſione
Procuratoris, quærunt Scribentes,
&

122 & *Gloſſ.* in verbo *A ſe* extendit
Regulam noſtri *text.* etiam ad con-
feſſionem factam à Procuratore. Hoc
tamen generale dictum *Gloſſ.* non
placet. Nam quòd procuratoris con-
123 feſſio non noceat principali dixe-
runt. *Caſtrenſ. in l. non ſolum num. 2. ff. de Proc. Felin. in cap. 1. num. 14. vt lit. non conteſt. Bellam. dec.* 104. *Greg. dec.* 407. *num.* 3. *& deciſ.* 375. *nu.* 5. *& dec.* 460. *num.* 4. *& deciſ.* 467. *nu.* 4. *Cocc. dec.* 84. *num.* 7. *& dec.* 318. *nu.* 4. *& deciſ.* 452. *num.* 10. Quod in-
tellige niſi procurator ad ſic confi-
124 tendum ſpeciale mandatum ha-
beat, quia in caſu eadem eſſet ratio
ac ſi principalis ipſe confeſſus fuiſ-
ſet. *Butr. in cap. fin. de confeſſ. Felin. d. num.* 14. Vel niſi procurator prin-
125 cipali preſente, & non contradi-
cente confeſſus ſit *Rot. dec.* 11. *de confeſſ.* Quod & dicendum de qualibet
confeſſione facta abſente principali,
126 ſi habita notitia illam nõ reuocet.
Felin. d. num. 14. Vel niſi ſit admini-
127 culata, quia procuratoris confeſsio
concurrentibus adminiculis plene
probat *Roias deciſ.* 336. *num.* 2.

Cæterum in quibus diſtinguatur con-
128 feſſio principalis, à confeſſione
Procuratoris latè recenſet *Felin. d. cap. 1. num. 18. vt lit. non conteſt.* &
generalis ſit Regula, quòd Procu-
ratoris confeſſio talis eſt naturæ, vt
129 principalis ipſam reuocare poſsit.
Coccin. deciſ 186. *num.* 1. *Greg. dec. deciſ.* 270. *num.* 9 *& ibi Beltram. nu.* 12. *Roias dec.* 156. *num.* 8. *Rot. deciſ.* 16. *num.* 12. *& deciſ.* 57. *numer.* 46. *part.* 7. *recent.* Nec refert quàmuis
130 eſſet geminata, vt patet ex allegat.
deciſ.

Hæc autem regula fallit primò vbi
principalis vigore confeſſionis à
131 Procuratore factæ aliquid obti-
nuiſſet in iudicio.

Secundò ſi Principalis confeſſione à
132 Procuratore facta in iudicio vſus
ſit, vtendo enim ratificare cenſetur.
Beltram. add. ad d. deciſ. 270. *Greg. num.* 12. *Innoc. in cap. cum olim. de Cenſ. Rot. deciſ.* 16. *num.* 12. *& deciſ.* 57. *num.* 47. *part.* 7. *recent.*

Tertiò denique ſi Procuratoris confeſ-
133 ſio à parte acceptata ſit, reuocari
amplius non poteſt, ita *Rot. d. deciſ.* 57. *num.* 48. *d. part.* 7. *recent.* Quo-
modo verò Tutoris, vel Curatoris
134 confeſſio pupillo, aut minori præ-
iudicet, tradit *Rot. deciſ.* 1089. *num.* 2. *coram Penna, & deciſ.* 152. *num.* 2. *coram Coccin. & coram Greg. deciſ.* 506. *num.* 9. *& in recent. deciſ.* 298. *part.* 7. *& deciſ.* 284. *numer.* 29. *part.* 9.

Iuxta igitur doctrinas, & limitationes
135 præfatas dic confeſſione Procura-
toris, Eccleſiam lędi poſſe, & conſe-
quenter aduerſus etiam huiuſmodi
confeſſionem ei in integrum reſtitu-
tionem competere; quod tamen fie-
ri debet intra quadriennium à die
confeſſionis ibi: *infrà quadriennium ab ipſius confeſſionis tempore imputandum.* At vt ſatis ſuperque dixi in
cap. prox. quadriennium ſolis negli-
136 gentibus currit etiam attenta Re-
gula noſtri *text.* ibi: *petere negligenter omittat.* quapropter non currit impe-
ditis, & ignorantibus iuxta ibi nota-
ta. Quinimo Iudex etiam ex ratio-
nabili cauſa quadriennio elapſo ad-
137 uerſus confeſſionem Eccleſiam in
integrum reſtituere poſſet prout *d. cap. prox.* dictum fuit poſſe ipſam re-
ſtituere aduerſus ſententiã, vel con-
tractum, non obſtante quadriennij
lapſu, ſi rationabilis cauſa ſubſit, &
patet ex litera noſtri *text.* ibi *niſi aliquod rationabile appareat, quod aliud ſuaſerit faciendum.*

In ſecunda verò parte *text.* dicitur,
138 quòd ſi Eccleſia per viam iuris
communis intendit reuocationem
erroris; quem in facto prætendit,
hoc quandocumque facere poterit,
ibi: *Vbi verò per viam communem reuocationis erroris, quem in facto prætendit, vult aduerſus ſuam confeſſionem Eccleſia ſe iuuare: hoc quandocunque poterit, donec negotium ſit finitum.*

Iure etenim communi attento, ne dum
149 Eccleſia, ſed & minor iuſto errore
probato confeſſionem ſuam reuoca-
re poteſt. *Gutier. de iuram. confirm. p. 3. cap. 8. Tuſch. lit. C. concl. 649. Odd. de Reſt. q. 8. num.* 16. *& ſeqq.* tam
ſi confeſſio ſit ciuilis, quàm crimina-
lis, ſiue ſpontanea, ſiue per torturam
emanata vt plenè admittũt relati per
Farinac. prax. crim. p. 3. q. 81. num. 315.

Digitized by Google

315. Nam vbi eſt error conſenſus
140 deficit, & vbi non eſt conſenſus,
ibi non eſt confeſſio, quę oritur ex
conſenſu.

Hinc nota quòd ſi reuocari poteſt eò
141 magis declarari, & excuſari; quam-
uis ſit iurata ſub quacumque iura-
menti forma, etiam acceptata, etiam
ſi deliberata, repetita, geminata, &
ratificata etiam in cauſa appellatio-
nis; nec non etiam ſi ſit indicijs gra-
uata, ſiuè indicia illam præceſſerint,
ſiuè non; & ita vt *ne dum à confitente
ſed & ab alÿs reuocari poſſit, etiam ipſo
confitente inuito, à Patre præſertim
alÿſque conſanguinis*. Ità quod Iudex
reuocationem admittere teneatur
etiam poſt ſententiam, quæ non
tranſiuit in iudicatum. Immò & poſt
tranſitum ſententiæ in iudicatum,
142 ad vitandum præiudicium, quate-
nus eſt vitabile ad ſuperiorem re-
curſus haberi poterit, vt veritate
cognita, via iuris, aut ſaltem ex gra-
ria poſſibile remedium præbeat ita
docent *Franc. num.* 7. & alij innu-
meri, quos cumular *Farinac. in prax.
p. 3. q.* 81. *num.* 315. *dixit Rot. deciſ.*
356. *n.* 2. *&* 3. *deciſ.* 981. *n.* 8. *coram
Penna deciſ.* 314. *n.* 12. *deciſ.* 337.
num. 59. *& deciſ.* 319. *num.* 19. *co-
ram Durano. deciſ.* 305. *n.* 3. *coram
Coccin. & deciſ.* 60. *n.* 5. *&* 6. *coram
Millin. deciſ.* 343. *num.* 4. *coram Roias
& deciſ.* 283. *numer.* 8. *part.* 6. *re-
cent.*

Non verò quemliber errorem probare
143 ſatis eſſe videtur, cum verba tex-
tus loquantur de errore facti, ibi
*reuocationis erroris, quem in facto præ-
tendit*. notat *Dom. hic. num.* 3. qui li-
cet cum *gloſſa* dicat ſolum errorem
facti, & non errorem iuris confeſſio-
nem excuſare, ab eius tamen dicto
diſcedendum puto, nec verba tex-
tus intelligenda aſſero de errore fa-
144 cti, ſed de errore, quod in facto
conſiſtit, id eſt de quo realiter con-
ſtat, & de facto probatur, Vnde di-
xit *Rot. coram Greg. deciſ.* 522. *nu.* 14.
145 confeſſionem erroneam non noce-
re confitenti ſiue error ſit in facto
circa verborum conceptionem, ſiue
in iure circa verborum ſignificatio-
nem. Vbi enim confeſſionis veritas
deficit, quicumque effectus, qui ta-
146 li veritati innituntur de facto cor-
ruunt; quia deficiente cauſa deficit
effectus, & fundamento euerſo tota
machina ruit, quæ ſuper illud inni-
xa erat, & quoniam in dubio con-
feſſio vera pręſumitur, error plenè
147 probari debet, ſi tamen de eo ex
indicijs, & coniecturis appareat ple-
nè probatus cenſetur. *Farin. d. q.*
81. *numer.* 341. *& ſeqq.* Hæc etenim
eſt natura confeſſionis, quòd vt no-
ceat certa eſſe debeat non ambigua,
148 vel ęquiuoca. *Rot. deciſ.* 68.
numer. 2. *part.* 8. *& deciſ.* 54.
numer. 8. *part.* 9. *recent.* Errorem
ergo confeſſionis probare debet,
qui ipſam reuocare intendit, ni for-
149 ſan quòd confeſſus fuit inconti-
nenti reuocaſſet. *Franc. in cap.* 1.
numer. 2. *de Accuſ. in* 6. *Panorm.
in cap. fin. numer.* 21. *ſup. de con-
feſſ.* In continenti autem dicitur re-
150 uocari confeſſum, ne dum ſi re-
uocetur antequam ipſum Notarius
ſcribat, ſed ſi reuocetur antequam
examinatus exeat à Iudicis pręſen-
tia. *Caren. tract. de S. Offic. part.*
3. *tit.* 8. §. 11. *numer.* 51. *Pa-
laus tom.* 1. *tractat.* 4. *diſp.* 8.
part. 16. §. 1. *numer.* 3. Stan-
151 dum tamen in hoc puto Iudicis
arbitrio, qui perpendere debet in-
teruallum temporis inter confeſſio-
nem, & reuocationem, nec non
qualitatem facti intricati. *Farinac.
loc. cit. numer.* 348. quod maximè
locum habebit in iudicio criminali.
Cæterum qualis error facti ſiue alie-
152 ni, ſiue proprij ad confeſſionem
reuocandam ſufficiat poſt *gloſſ.* 1. *in
l.* 2. *ff. de vſur. vbi Bart. à numer.*
6. *& in l. error. vbi DD. ff. de iuſ.
& fact. ignor.* tradunt *Padil. ibi à
numer.* 51. *Iaſ. numer.* 21. *cum latè
deductis* circa ignorantiam facti pro-
prij vel alieni per *Maſcard. de prob.
concl.* 638. *&* 735. *&* 879. *numer.*
40. *cum ſeqq. Gutier. de iuram. con-
firm. p.* 3. *c.* 18.

Poteſt ergò Eccleſia per viam iuris
153 communis confeſſionem ſuam
quamdocumque reuocare, donec
iudicium ſit finitum. Vnde nota
ex verbis *text.* ibi: *hoc quamdocum-
que poterit donec negotium ſit finitum.*
Cum gloſſa in verbo *poterit*. Eccle-

ſiam vna via admitti ad id, à quo
154 alia via prohibetur, per formam
enim iuris communis ad id admitti-
tur, à quo per beneficium reſtitu-
tionis prohibetur. Sic interdum è
conuerſo per formam iuris commu-
nis repellitur, & per beneficium re-
ſtitutionis admittitur. *cap. coram ſup. hoc tit.* Nota etiam cum *gloſſ.* in
verbo, *finitum*. Iudicio finito non
155 amplius locum reuocationi con-
feſſionis. Finitum autem dicitur iu-
dicium ſi ſententia in iudicatum
156 tranſijt, vel poſt confeſſionem
ſequuta ſit tranſactio inter partes.
Qua propter ſi à ſententia appella-
tum ſit Eccleſia ad verſus confeſſio-
157 nem propriam in prima inſtantia
emiſſam ſe iuuare poteſt, & cauſa
appellationis pendente errore dete-
cto illam reuocare ita *Lapp. Anch. Butr. Dom. Fran. & alij quos hic refert Barboſ. numer. 16. Odd. de reſt. q. 8. num. 34.*

E contra autem ſi per tranſactionem
158 confeſſio effectum ſortita fuiſſet
errorem probare non ſufficeret, niſi
ſimul probaretur dolus verus vel
pręſumptus. *Menoch. de Arbitr. caſ. 209. numer. 40. Seraph. deciſ. 275. Roias deciſ. 200. num. 9. & in recent. part. 9. dec. 160. num. 11. & 12.*

Poſſe etiam negotium finitum dici ad
159 vertit citata *gloſſ.* ex *Ioan. Monach.*
ſi ſit concluſum in cauſa, quo caſu
non eſt licitum prætextu erroris con-
feſſionem reuocare. *Padill. in d. l. error num. 39. C. de Iur. & fact. ign.* quod & tradunt relati per *Farinac. in prax. crimin. p. 2. q. 77. à nu. 257.* nam poſt concluſionem non eſt co-
160 gnoſcere, ſed cognitum eſſe, &
ſic non eſt probatio recipienda, quę
neceſſaria eſt circa errorem *Archid. in cap. cum dilectus de fid. inſtrum. l. ſi rem ff. de euict.* Veruntamen etiam
poſt concluſum in cauſa, quamdiù la-
161 ta ſententia non tranſierit in iudi-
catum, confeſſio reuocari poterit,
ſolumque interim pendente conclu-
ſione error probari non poteſt, iux-
ta doctrinã *gloſſ. in d. verb. concluſum & ex d. cap. cum dilectus.* quibus ad-
de regulam. *cap. paſtoralis verſ. ſi verò de cauſ. poſſeſſ.* Atque ideò ve-
rius erit dicere eo tempore non tam
tolli facultatem reuocandi confeſſio-
nem, quàm ſolum ſuſpendi vt ex
Afflict. notat Gutier. de iuram. confirm. par. 3. cap. 8. num. 2. Odd. de reſt. q. 8. num. 38.

Nota deniq; ex vltima parte huius *text.*
162 ibi: *Vbi verò* quòd facilius tolli-
tur conceſſum ex priuilegio, quàm
conceſſum à iure communi. *Anch. n. Butr. numer. 2. Dom. num. 4. Franc. num. 3.* Quare elapſo quadriennio
non eſt amplius locus reuocationi
confeſſionis per viam reſtitutionis in
integrum poteſt tamen reuocari ex
capite erroris per viam ordinariam
iuris communis. Vnde duò hic dan-
tur modi ſe iuuandi aduerſus emiſ-
ſam confeſſionem per reſtitutionem,
& per reuocationem, qui tamen cu-
163 mulari non poſſunt, ſed vno, vel
altero eſt vtendum, quia remedium
164 iuris extraordinarium cum ordi-
nario cumulare non eſt permiſſũ *l. in cauſa la 2. ff. de min. Butr. hic num. 2.*

DOMI-

DOMINICI GALESII COMMENTARIA
IN TITVLVM XI. LIB. I.
CLEMENTINARVM DE RESTITVTIONE IN INTEGRVM
CAP. AB ECCLESIA VNIC.

SVMMARIVM.

1 *Eccleſia per lapſum temporis læſa, infrà quadrieunium è tempore læſionis, ad illud tantum tempus reſtituitur.*
2 *Verba huius textus ſunt Clem. V.*
3 *Clemen. V. ſedit Ann. 8. menſ. 10. die 16.*
4 *Clem. V. ſucceſſit Benedicto XI.*
5 *Verba huius text. deſumpta fuerunt ex decretis Concilij Viennenſis Generalis.*
6 *Poſt Obitum Benedicti XI. vacauit Sedes menſ. 13. & die 2.*
7 *Clemens V. ex Archiepiſcopo creatur Papa.*
8 *Clemens V. ad ſuam coronationem ex Italia Lugdunum Galliæ Cardinales euocat.*
9 *Coronatur Lugduni in Eccleſia S. Iuſti præſentibus Regibus Aragoniæ, Angliæ, & Francorum.*
10 *In Coronationis Pompa Dux Britanniæ oppreſſus, & Carolus frater Regis debilitatus remanſit.*
11 *Clemens V. timore procumbentis muri ſuperſtantis multitudinis onere, in Turbam præceps deturbatus eſt.*
12 *Clemens V. Pontificiam Sedem Auenionem in Gallijs transfert.*
Tres Cardinales Romæ, & in Italia res Eccleſiaſticas gerunt. ibidem num. 12.
13 *Sedes Apoſtolica Auenionis ſeptuaginta, & amplius annis hæſit.*
14 *Clem. V. Siciliæ Regi Sardiniam dono dedit.*
15 *Venetos ad Ferrarienſem Principatum aſpirantes excommunicauit.*
16 *Item Florentinos, & Lucenſes ab armis contra Piſtorienſes ſumptis abſtinere nollentes.*
17 *Ipſos abſoluit Eccleſiam in Ferraria recuperanda adiuuantes.*
18 *Regno Neapolitano Robertum inueſtiuit.*
19 *Imperatoris electionem conditionatè confirmat.*
20 *Columnenſes reſtituit.*
21 *Sciarram Columnam, & Nogaretium abſoluit.*
22 *Lateranũ incendio abſumptũ reſtaurat.*

Cæleſtinum V. inter Sanctos retulit. ibidem num. 22.

23 *Bonifacium Papam damnare recuſauit.*

24 *Melitenſium militum ordinem amplificauit.*

25 *Varias hæreſes exterminauit.*

26 *Rationem creandi Romanum Pontificem confirmauit.*

27 *Leges Eccleſiaſticas, Clementinarum Conſtitutionibus amplificauit.*

28 *Diem extremum clauſit die 11. Aprilis, ſepultus fuit Vſeſte, vbi natalia duxerat.*

29 *Clem. V. Sepulchrum à Caluinianis hæreticis diruitur, & eius cadauer comburitur.*

30 *Poſt obitum Clem. V. vacauit Sedes Ann. 2. menſ. 3. & die 17.*

31 *Ioannes XX. vulgò XXII. Clem. V. ſucceſſit.*

32 *Sedente Clem. V. varia Concilia celebrata fuerunt, & quæ remiſſiuè ad Bin.*

33 *Concilium Viennenſe Oecumenicum Sedente Clem. V. celebratum fuit.*

34 *Cauſa huius Concilij habendi exprimitur.*

35 *Referuntur verba Vecerij de cauſis, quibus Concilium Viennenſe celebratum fuit.*

36 *Concilium Viennenſe Oecumenicum Anno 1311. voluntate Philippi Pulchri celebratum fuit, inſtantis Bonif. VIII. declarari Simoniacum, hæreticum, & periurum.*

37 *Concilium Viennenſe Bonif. VIII. à calumnijs abſoluit, & legitimum Pontificem fuiſſe declarauit.*

38 *Viennenſe Concilium Philippum Regem Galliæ, & eius ſucceſſores propter offenſas Bonifacio, vel Eccleſiæ factas, ab omni pœna liberauit.*

39 *Varia itidem ad Eccleſiaſticam diſciplinam decreuit.*

40 *Conſtitutiones Eccleſiaſticas Viennenſis Concilij Clem. V. in vnum volumen contulit.*

41 *Ioannes XXII. Clem. V. ſucceſſor collectionem Conſtitutionum, quam ipſe Clemens morte præuentus promulgare non potuit in lucem edidit, & Clementinas appellauit.*

42 *Hæc Decretalis eſt inter Titulos Clementinarum.*

43 *Eccleſia reſtituitur ſolum aduerſus tempus in quo ſe læſam affirmat intra quadriennium à tempore læſionis.*

44 *Procuratore Eccleſiæ non producente Teſtes, vel alia acta in Termino, Eccleſia læſa, aduerſus lapſum termini reſtituitur.*

45 *Ad reſtitutionem obtinendam non ſufficit ſi Eccleſia ſe læſam dicat.*

46 *Ad introducendam cauſam reſtitutionis in integrum ſufficit ſi Eccleſia ſe læſam affirmet. Secus ad obtinendam reſtitutionem.*

47 *Aduerſus lapſum quadriennij reſtitutio non conceditur.*

48 *Quadriennium fuit introductum ad inchoandam, & finiendam cauſam reſtitutionis in integrum.*

49 *Quadriennij ſpatium ad implorandam reſtitutionem tam in foro Ciuili, quam Eccleſiaſtico hodiè dumtaxat obſeruatur.*

50 *Quadriennij lapſus nullatenus Eccleſiæ nocet ſi per Iudicem, vel aduerſarium ſteterit, quò minus cauſa intra illud finiatur.*

51 *Vbi Aduerſarius, vel Iudex eſt in culpa tempus ad appellandum non currit.*

52 *Eccleſia reſtituitur aduerſus lapſum quadriennij, ſi in ipſo cauſa non ſit finita.*

53 *De ſtylo Romanæ Curiæ conſtito de bono iure quadriennium non attenditur.*

54 *Poſt quadriennium conceſſa reſtitutio eſt nulla.*

55 *Quadriennium debet eſſe continuum.*

56 *Olim ad petendam reſtitutionem dabatur Annus vtilis, quare à principio quadriennium eſt vtile.*

57 *Quadriennium à tempore læſionis currere incipit.*

Minori quadriennium non currit à tempore læſionis, neque durante minori ætate. ibidem num. 57.

58 *Maiori læſo quadriennium non currit tempore abſentiæ.*

59 *Eccleſiæ quadriennium à tempore læſionis ſtatim currit.*

60 *Eccleſia fungitur iure minoris in materia reſtitutionis.*

61 *Eccleſia licet velit reſtitui aduerſus temporis lapſum, quod minus fuerit quadriennio, adhuc tamen quadriennium integrum ad implorandam reſtitutionem habebit.*

62 Præ-

62 *Prælatus ſine mandato ſpeciali nomine Eccleſiæ in integrum reſtitutionem petit.*

63 *Reſtitutio locum non habet, vbi læſio non reſpicit ipſam Eccleſiam, ſed perſonas.*

64 *Dictio, aduerſus, eſt in iure vſitata.*

CAP. AB ECCLESIA VNIC.

Cuius ſummarium ex ipſo textu deſumptum eſt.

ECcleſia probans ſe læſam per lapſum temporis, ad illud tempus
1 tantum reſtituitur, & infra quadriennium à tempore læſionis.

Commentaria cum Notis Auctoris ad hanc Clementinam.

VErba huius textus ſunt *Clementis Papæ* huius nominis *Quinti* Va-
2 ſconis è diœceſi Vatenſi, qui Sedit *Ann.8. menſ.* 10. *die 16. à die 5. Iunij*
3 *Anni* 1305. qua Romanus Pontifex in locum *Benedicti* XI. ſubrogatus
4 fuit, vſque ad *diem* 11. vel vt alij tradunt 20. *Aprilis ann.* 1314. qua diem extremum clauſit; imperante apud Græcos Andronico ſeniore, vacãte Imperio Occidentali per mor-
5 tem Henrici VII. Et deſumpta reperiuntur ex decretis *Concilij Viennenſis Generalis* in Gallijs ab ipſo celebrati.
Poſt obitum ſiquidem *Benedicti* XI. quem alij ex puncto *decimo*, qui fuit Schiſmaticus, & Antipapa, *decimum* duntaxat vocant cum Romana Se-
6 des vacaſſet *menſ.* 13. *& dies* 2. *Bertrandus* Gothus, in Galliæ Prouincia Vaſconia appellata nobili genere
7 natus, ex Archiepiſcopo Burdegalenſi, Peruſij dicto *Anno* 1305. *die* 5. *Iunij* in Vigilia Pentecoſtes, abſens, & ſuæ Eccleſiæ gubernio intentus, Romanus Pontifex renunciatus fuit, & *Clemens V. vocatus*, qui mox Cardinales ex Italia Lugdunum Galliæ
8 euocãs in S.Iuſti Eccleſia coronatur: tribus Regibus Coronationis pompæ
9 pręſẽtibus Iacobo Aragonię, Eduardo Angliæ, & Philippo Francorum, alijſque Principibus Trãſalpinis, & quotquot præcipuæ nobilitatis Gallia tunc habuit: dum tamen coronationis pompa per Vrbem ducebatur, vetuſtate, & ſuperſtantis multitudinis onere, murus quidã procumbens
10 inter alios multos, Ioannem Britanniæ Ducem oppreſſit, Carolum Regis fratrem debilitauit, & ipſe Papa
11 adeò in Turbam præceps deturbatus eſt, vt mitra ex capite excuſſa lapidem prætioſum amiſerit. A *Clemente V.* ob continuas Italicas ſeditio-
12 nes, Pontificia Sedes Auenionem in Gallijs translata fuit; perculſo reliquo Chriſtiano Orbe, & indignante Italia; tribus miſſis Cardinalibus, qui res Romæ, & in Italia gererent:
13 ibique ſeptuaginta, & amplius annis hæſit, vt teſtantur *Platin. Genebr. & alij. Clemens etiam V.* Friderico
14 Siciliæ Regi Sardiniam dono dedit, hac ſolum conditione, vt ex ea Saracenos abigeret; Venetos, qui in
15 Eccleſiæ præiudicium ad Ferrarienſem Principatum aſpirabant, excommunicauit. Idem bis contra Floren-
16 tinos, & Lucenſes tentauit, quòd ab armis contra Piſtorienſes ſumptis abſtinere nollent: abſolutionem ta-
17 men poſtea, quòd in Ferraria recuperanda Pontificem iuuiſſent con-
18 ſequuti ſunt. Robertum, eius patre è viuis ſublato, Regno Neapolitano inueſtiuit. Henricum Luxem-
19 burg. Ducem, Imperatorem electum, hac conditione confirmauit, vt poſt biennium coronam acceptu-
20 rus Romam veniret. Columnenſes reſtituit, Sciarram, & Nogaretium, qui Bonifacium VIII. ſacrilege captiuum fecerant, inſtante Galliæ Re-
21 ge abſoluit, Lateranum incendio abſumptum reſtaurandum curauit.
22 *Cæleſtinum V.* quem Petrum Confeſſorem nominauit, inter Sanctos retulit. *Bonifacium VIII.* quod Phi-
23 lippus Pulcher Rex Gallię fieri ęquè importunè, ac impiè ſollicitabat, damnare recuſauit. Rhodiorum, hodie Melitenſium militum vires in
24 Oriente, amplificatione Ordinis contra Turcas armauit, Beguardorum,
25 & Beguinum hæreſes condemnauit. Sectam Fraticellorum hæreticorum,
Ordi-

Ordinemque Templariorum multis
erroribus implicitorum, in *Viennenſi*
Concilio exterminauit. Rationem
creandi Romanum Pontificem ex
26 *Greg.* X. formula confirmauit. Le-
gum Eccleſiaſticarum Tabulas Cle-
mentinarum Conſtitutionum libris
27 editis amplificauit; Cum verò vt
dictum eſt ſediſſet *Annis* 8. *menſ.* 10.
& die 56. *Anno Domini* 1314. *die* 11.
vel vt alij ſcribunt 20. *Aprilis* feria
ſeptima morbis exagitatus diem ex-
tremum clauſit apud Rupem Mauri,
28 haud procul Auenione, Nemauſen-
ſis diœceſis ad Rhodanum fluuium:
& Vſeſtæ, in quo Vico natus erat in
Templo Virginis à ſe ædificato, prout
iuſſerat eius cadauer tumulatum
fuit, Sepulchro Marmoreo celebris
operis, in humanæ corruptionis tro-
pheum erecto, quo *Anno* 1577.
29 *Octauo Idus Ianuarij* à Caluinianæ
hæreſis graſſatoribus diruto; Cle-
mentis cadauer igni exuſtum in cine-
res reſolutum fuit. Vacauit Sedes
30 poſt eius obitum *Ann.* 2. *menſ.* 3. *&*
die 17. eique ſucceſſit *Ioan.* XX. vulgi
31 ſententia XXII. de quo *Vid. not. in-*
ter Pontifices Legislatores.

Varia Sedente *Clem. V.* Concilia cele-
32 brata fuiſſe colligitur ex *Binn.* &
poſt ipſum nouiter *à Labbeo*, qui no-
tis illuſtrata illa ex integro referunt.
Inter quæ ab ipſo *Clemente* celebra-
tum legitur *Viennenſe Oecumenicum*,
33 *ſiue Vniuerſale* XV. præſentibus Re-
gibus Francorum, Angliæ, & Ara-
niæ, ac Patriarchis Alexandrino, &
Antiocheno, Epiſcopis 300. præter
Abbates, & Doctores; indicti ve-
rò Concilij cauſas, & occaſionem
inter alios Scriptores nemo verius,
34 & citra omnem affectum nemo me-
lius, vt teſtatur *Bin.* expreſſit, quam
Conradus Vecerius in vita Henrici
VII. Imper. qui dum expoſuiſſet, qua
ratione *Clemens* cura, & ſtudio Phi-
lippi Regis Romanum Imperium af-
fectantis per Cardinales Galliæ Pon-
tifex factus fuiſſet; deque coronan-
do in Imperatorem Romanum fratre
eius Carolo Sponſionem dediſſet,
nec non de abſoluendo ab excom-
municatione Philippo, & Memoria
Bonifacij VIII. delenda, hæc ſub-
35 dit; *Gotho* ità ante creationem *Cle-*

mens vocabatur, vt primum quæ à Rege acta de ſe fuerant, Italis *quoque probari cognouit, Senatum ſtatim Cardineum vniuerſum Regeſque Tranſalpinos aliquot conuenire Lugdunum iubet, ad peragenda inaugurandi ſolemnia. Id Edictum tametſi Pralatis Auſoniæ non perinde arrideret, pontificiam Aulam trans Alpes conceſſuram gementibus: coiere tamen in ciuitatem deſignatam non infrequentes: ibi declaratus ex more maximus* Eccleſiæ *Chriſtianorum* Epiſcopus, *quintique* Clementis *appellationem ſortitus, mox Philippum cenſuris, (namque id primum poſtulatorum caput extiterat) quibus innexum à Bonifacio diximus exoluit, reliqua promiſſorum tempeſtiua ſe effecturum affirmans. Sed nec ea Philippus poſthabendum ratus, Pictauos, in conuentum accerſito* Clemente, *de cæteris deſiderij ſui partibus referri iuſſit in medium. Summa petitio erat de abolenda in perpetuum memoria Bonifacij. Neque prætextu caruit flagitatio impudens articulis quadraginta* Cauſidicorum *ingenio excogitatis, quibus* Octaui *mores præter alia facinora de hæretica impietate ſugillabantur. Hic verò hærere æſtuareque* Clemens *quid nam conſilij in re tam inexplicabili caperet. Namque inde occurrebat* Sacramenti *interuentu firmata promiſſio: huic innocentia Bonifacij, qui vt neque forſan inſons prorſus criminum haberetur, ita non vllum extare de obiecto admiſſo iudicium: quin exemplis, decretis, conſtitutionibuſque declaratum abundè reliquiſſe, quanto ſtudio, quantaque fide gubernacula culminis Apoſtolici procuraſſet. Sollicito inter has curas Clemente V. oportunè* Nicolaus Cardinalis *Pratenſis interuenit: cui, quod arbiter omnium arcanorum haberetur, nudantur ordine omnia. Is vt erat ingenio ad ſubita etiam quoque moderanda dexterrimo, primum confirmato* Pontificis *animo, ſcire ſe quid potiſſimum illi conſilij profuturum ſperaret affirmat; regias in primis ſpes ali diſſimulanter augerique placere, tum docere cupidum principem, quo magis rata fiat: quæ ad Bonifacij cineres attinent videri futurum conſultius, ſi tanta res non niſi publici Concilij Senatus conſulto, firmetur.* Quam ſententiam vbi Gallus ap-

proba-

probauerit, Sedem conuentui Viennam inter Allobroges deligat, aliamne ciuitatem quampiam, & liberam, & ad excedendum regÿs finibus opportunam.

Philippi itaque Francorum Regis, con-
26 tra *Bonifacij VIII.* cineres ira æſtuantis, & prout in promiſſis acceperat, eius memoriam ex Eccleſia delerãm videre cupientis, voluntate concurrente. *Anno milleſimo trecenteſimo vndecimo Kalendis Nouembris Clemens V.* magnum, & generale totius Eccleſiæ Concilium, cui ipſe præſedit *Viennæ in Delphinatu* celebrauit, cui plures quàm trecenti Eccleſiaſtici Patres ex varijs ChriſtianiOrbis partibus interfuere, à quibus audito tractatu Philippi Pulchri, qui omni-
37 bus modis conabatur, vt *Clemens Papa* omnia acta, & decreta *Bonifacij VIII.* ex hominum memoria aboleret, eumque tanquam hæreticum condemnaret, inter calumnias, quas illi obijciebat, quaſque *Nauclerus in Chron.* cæteris prolixius deſcribit. Simoniacum, hæreticum, & periurum probare intendens: vtpotè qui fidem, quam de Romani Imperij titulo in ſe transferendo dediſſet, promiſſionis factæ immemor non adimpleuiſſet. Concilium nullo modò aſſentire voluit: quinimò à Calumnijs Philippi *Bonifacium* abſoluit, ipſumque Legitimum, & Catholicum Pontificem declarauit. Verum quia Bonifacius Papa contra ipſum Philippum Regem proceſſum inſtruxerat, & à Regno depoſuerat, Con-
38 cilium ad ipſum quietandum, non valentem obtinere, quod cupiebat iniuſtum, decreto firmauit, quod quacumque de cauſa Rex offendiſſet *Bonifacium Papam*; ſeu Eccleſiam, nullo vnquam tempore poſſet ipſi Regi, vel eius filijs, & hæredibus aliquid damni, vel pænè inferri, vt pluribus tradunt *Anton. 3. part. Hiſtor. tit. 11. cap. 3. Ioan. Marius Belga de Schiſmat. & Concil. lib. 1. cap. 20. Vecerius, & Nauclerus loc. cit. Seuerin. Bin. in Not. in Concil. Venn.* pleno calamo deſcribentes qualiter decreto huiuſmet Concilij Templario-
39 rum Ordo etiam extinctus fuit, quales Templarij initio fuerint, & quales eſſe cæperint indicant *Gulielmus Tyrius in hiſt. belli Sac. Vrſpergenſ. in Chron. poſt Ann. 1227. Thom. Vualſingham. hiſtor. Anglic. Platin. in Vit. Clem. V.* Hæreſes quoque Petri Ioannis, Fraticellorum, & Dulciniſtarum, Begardorum, & Beguinorum condemnantur, expeditioque pro recuperanda Terra Sancta ſuſcipienda decernitur, nec non pro reformandis Eccleſiæ moribus plures Conſtitutiones Eccleſiaſticæ diſciplinæ per vtiles promulgantur; quas
40 vna cum alijs tum ante, tum poſt Concilium editis, *Clemens Papa* in vnum Volumen contulit: quod cum morte præuentus promulgare non potuiſſet. *Ioannes XXII.* eius in Pontificatu ſucceſſor, in lucem poſtea edidit: eamque Collectionem *Cle-*
41 *mentinas* appellauit. Vndè Conſtitutiones Viennenſis Synodi, de quâ exactiſſimè loquor inter *Pontifices Legiſlatores*, ſeparatim excuſæ reperiuntur in iure Canonico, & *Clemen-*
42 *tinæ* inſcribuntur; inter quas hæc noſtra Decretalis clauditur; quæ
43 ſancitur. Quòd Eccleſia petens reſtitutionem in integrum aduerſus temporis lapſum, ad illud tantum tempus, in quo ſe læſam affirmat infrà quadriennium à tempore læſionis reſtituitur. Ità communiter colligunt *Lap. Abb. Auch. Imol. Zabar. Panorm. Paul. de Eleaz. Bonif. de Vital.* cum alijs quos hic refert *Barboſ. num. 1.*

Vndè Regulam noto, quòd Eccleſia, quæ per lapſum temporis ſe læſam probat, quia nimirum eius procurator, qui ad producendum teſtes,
44 acta, literas, & quæcumque alia munimenta ſub pæna excluſionis, terminum petijt; ſed impeditus non produxit in termino, aduerſus lapſum termini habet releuamentum, per reſtitutionem ad tempus, in quo læſa fuit, puta ſi ad producendum tres habuit menſes, & per duos impedita fuit, non reſtituetur ad tres menſes, ſed ad duos duntaxat, in quo tempore ſe læſam affirmat, vt colligitur ex litera huius text. ibi: *Sed non fiet reſtitutio niſi ad tantum tempus, quantum ſe læſam fore probabit*, quibus etiam verbis patet, quòd ad hoc vt Eccleſia aduerſus temporis

lapſum

lapſum in integrum reſtituatur non
45 ſufficit ſi ſe læſam affirmet, vt ex verbis huius *text.* ibi: *in quo ſe læſam affirmat*, Multi errantes tamen, aſſerunt; ſed læſionem probare debet, quod hic vult præciſè noſter *textus*, cuius verba non ſunt inter ſe contraria, vel obſcura, ſed clarè, & ſine
46 contradictione exponunt, quòd ad petendam reſtitutionem, ideſt ad introducendum iudicium, ſeù examinandam cauſam reſtitutionis ſufficit ſi Eccleſia ſe læſam affirmet. ibi: *in quo ſe læſam affirmat in integrum reſtitui peti poteſt.* Ad obtinendam verò reſtitutionem ipſam, per neceſſum eſſe quod Eccleſia læſionem probet. ibi: *Sed non fiet reſtitutio niſi ad tantum tempus, quantum ſe læſam fore probabit.* Quod & euidenter docet hic *gloſſ.* in verbo *probabit*. *Spec. hoc tit.* §. 2. *ver. illud quoque*. Nec diuerſum dicit *gloſſ. in Figuratione caſus in tertio not.* quia ibi loquens de ſimplici petitione audientiæ pro reſtitutione, ideò dicat ſufficit, quòd affirmet ſe læſam.

Verumtamen obſeruandum, quòd licet
47 inconcuſſa noſtri *text.* Regula ſit; quòd Eccleſiæ aduerſus tempus in quo læſa eſt, in integrum reſtitutio competat, nuſquam tamen aduerſus lapſum quadriennij, niſi rationabilis cauſa aliter expoſtulet, vt dixi ſupra proximè *in cap.* Eccleſia 1. *& in cap. ſeq.* reſtitutio concedenda erit; alias ſequeretur proceſſus in infinitum, quia daretur reſtitutio ad implorandam reſtitutionem, vt ex *gloſſ. vlt. ad fin. in l. interdum ff. de minor. poſt Morl. in Empor. iur. part. 1. tit. 5. in prælud. n. 15. & q. 5. n. vlt. docet Barboſ. hic num. 2.*

Quod & expreſsè colligitur ex verbis
48 noſtri text. ibi: *& cauſa reſtitutionis huiuſmodi finiri debet infra quadriennium continuum à tempore læſionis.* Quadriennium enim ſtatutum conſtat non ſolum ad inchoandam, ſed etiam ad finiendam litem reſtitutionis, vt patet ex latè deductis ſupra in duobus *cap. proximis*, docet *Maſcard. de probat. concl.* 282. *num.* 1. *Duaren. in Tit. C. de temp. reſt. col.* 2. *Redoan. de reb. Eccl. non alien. q.* 23. *de reſt.* §. 1. *nu.* 1. At cum iam hodiè finiendarum litium nullus inueniatur
49 terminus, antiquata deciſione *l. properandum* C. *de Iudic.* quadriennij ſpatium ſolum ad reſtitutionem implorandam obſeruari, tam in foro Eccleſiaſtico, quam laicali, teſtantur *Rebuff. ad leges Galliæ tom. 2. art. 2. gloſſ. 1. num. 4. & ſeqq. Picard. in* §. *extraneus nu. 67. Inſt. de hæred. qualit. & diff. Morl. loc. cit. nu. 16. Chald. in l. ſi curatorem num. 1. C. de in integ reſt. min.* hoc idem ſentire videtur *gloſſ.* hic in verbo *finiri*, explicans verbum *finiri*. ibi: *hoc eſt quod dicimus non perpetuari hoc caſu Iudicis officium per conteſtationem.*

Et nota ex eadem *gloſſ.* quòd vbi ſtaret
50 per Iudicem, vel aduerſarium, quò minus cauſa intra quadriennium finiatur, eius lapſus nullatenus Eccleſię nocebit. *Caſſad. deciſ. 2. hoc tit. Afflict. deciſ.* 220. *num.* 4. *&* 5. *Donel. Comment. iur. ciuil. lib. 21. cap. 10. §. pen. Odd. de reſt. q. 19. nu. 56. & q. 20. num. 53. & 54.* Prout neque terminus ad appellandum currit, ſi
51 aduerſarius, vel Iudex ſit in culpa ne appellaretur *Gonzal. ad Reg. 8. Cancell. §. 3. proœm. nu. 40.* Quinimò quia tempus quadriennij ſtatutum eſt ad terminandam cauſam reſtitutionis, quoties lapſum ſit abſque eò
52 quòd cauſa finiatur, ſemper Eccleſia reſtituitur, quia præſens lapſus non reſpicit petitionem reſtitutionis, circa quam rigoroſè quadriennium
53 attenditur, quamuis conſtito de bono iure de ſtylo Romanæ Curiæ non attendatur, vt allatis Sac. Rotæ deciſ. multis in locis dixi ſupra præſertim ſupra in *Cap. 1. de reſt. in integr.* & in *Comment. ad cap. Eccleſia, de reſt. in integr. in 6.* ſed probationes, quia nimirum infra tempus ſtatutum probationes non produxit &c. vt fatetur ipſamet *gloſſ.* hic in verbo *Lapſum temporis*.

Vt igitur patet ex dictis, & colligitur
54 ex verbis *text.* quadriennium ſi quis negligenter elabi permittat, in integrum amplius non reſtituitur, adeò vt poſt quadriennium conceſſa reſtitutio ſit nulla, vt latè probat *Maſcard. de probat. concl.* 1276. *n.* 1.

Quadriennium verò de quo *text. noſter*
55 loquitur debet eſſe continuum. ibi: *infra*

infra quadriennium continuum. Equi-
dem licet quadriennium ad implo-
randam in integrum reſtitutionem
hodiè præfixum, quia vt hic notat
gloſſ. in verbo *quadriennium*, olim
56 dabatur annus vtilis, quòd eſt ſub-
latum; ſit à principio vtile, adeò vt
niſi omni impedimento ceſſante cur-
rere incipiat; poſtquam tamen incę-
pit continuum ſit, & in hoc ſenſu
accipienda ſunt verba *noſtri text.*
ſecundum *Card. hic num.* 28. *&* 30.
vtrumque etiam probat *text. in l. vlt.
C. de temp. in integr. reſtit.* obſeruat
*Fab. in rational. l. intra vtile in princ.
ff. de min. Tuſch. lit. R. concluſ.* 298.
num. 9. *&* 16. cum alijs hic relat. à
*Barboſ. num.*6. Cæterum in quo diſ-
ferat tempus continuum, ab vtili
dixi ſupra in *cap.* 1. *huius tract. de
reſt. in integr.* notat *Barboſ. hic n.* 10.
poſt Bard. de temp. vtil. & contin. cap.
2. *num.*6. *cum ſeq.* cum alijs ab ipſis
relat. docet *gloſſ. hic in verbo conti-
nuum*.

Quandò autem quadriennium currere
57 incipiat patet ad literam ex verbis
noſtri *text.* ibi: *à tempore læſionis.*
Vndè colligitur differentia, quæ da-
tur inter Eccleſiam, Minorem, &
Maiorem, Minori enim non currit
à tempore contractus, ſeu læſionis,
nec proinde durante minori ætate,
ſed ex eo tantum computatur, quo
maior factus eſt *l. fin. C. de temp. in
integr. reſt. gloſſ. hic in verbo à tem-
pore. Barboſ. hic nu.* 11. vbi alios re-
fert.

Et maiori læſo non currit tempore ab-
58 ſentiæ, ſed poſt reuerſionem *l. ab ho-
ſtibus §. fin. ff. ex quib. cauſ. mai.* Ec-
59 cleſiæ verò ſtatim currit à tempore
læſionis, vt expreſsè colligitur ex
litera *textus*; & dicitur *in cap.* 1. *&* 2.
hoc tit. in 6. benè explicat *Bernard.
Reg.*219. *Bero. cap.*1. *n.*6. *ſup. hoc tit.
in Decretal. Balb. de præſcript.* 1. *part.*
9. *num.*28. *Odd. de reſt. q.* 20. *nu.* 27.
& ſeq. Indè aduertendum eſt vulga-
60 rem traditionem, quæ habet, Eccle-
ſiam quòad reſtitutionem fungi iure
minoris, eſſe intelligendam, de mi-
nore etiam maiore effecto, vt in
ſpecie tradit *gloſſ. in verbo in re mino-
ris in cap.* 1. & verbo *Eccleſia in fin.
ſub hoc tit. & gloſſ.* 1. *in cap.* 1. *eodem
in* 6. *Morl. in Empor. Iur. tit.* 5. *in
prælud. num.* 15.

Explicant etiam verba textus, qualiter
61 quadriennium conceditur Eccleſiæ
ad perendam, & terminandam cau-
ſam reſtitutionis in integrum aduer-
ſus temporis lapſum, in quo, ſe læ-
ſam affirmat, quamuis tempus læ-
ſionis minus quadriennio exiſtat. ibi:
etiam ſi minus quadriennio, quod &
dicit *gloſſ.* hic in verbo. *Si minus*,
vbi tres Legiſtarum opiniones refert
quam *gloſſ.* hic more ſuo latè explicat
Io. Imol. & de intellectu huius *Clem.*
latè pertractat *Matth. de Afflict. deciſ.*
17. tradit *Burſat. conſ.* 291. *num.* 59.
Surd. deciſ. 136. *num.* 2. *Odd. de reſt.
q.* 19. *num* 39. *verſ. quarto.*

Cæterum hanc reſtitutionem nomine
62 Eccleſiæ etiam ſine ſpeciali manda-
to petet Prælatus, prout dixi ſupra
in *cap.* 1. *hoc tit. in* 6. tradit *Innoc. in
cap. ſuſcitata, hoc Tit. in Decretal.* no-
tat hic *gloſſ. in verbo Eccleſia*, cum
quâ aduerte regulam huius *text.* pro-
cedere, quòad temporis lapſum, quo
ipſa Eccleſia læditur, non verò ſi
63 perſonę tantum ipſius Eccleſiæ læ-
derentur; puta quia lapſum ſit tem-
pus, quo Prælatus prouidere debuit,
vel Canonici eligere debuerunt:
nam hoc caſu reſtitutio locum non
habet. Circa verò dictionem *aduer-
ſus*, qua Papa in hoc text. vtitur. ibi:
aduerſus lapſum &c. quòd verbum
64 eſt vſitatum in iure, maximè in hac
materia, vt patet *tot. Tit. C. ſi aduer-
rem iud.* aduertit hic *gloſſ.* in verbo
Aduerſus, vide *Cald. in cap. ſuper ſpo-
liatione, de ordin. cognit. Rain. conſ.*
76. *lib.*2. *& conſ.*3. *lib.*3.

DOMINICI GALESII
COMMENTARIA
AD CONSTITVTIONEM VRBANI SANCT. MEM. PAPAE VIII.

Super pręſeruatione Iurium Sedis Apoſtolicæ, & inferiorum Eccleſiarum, perſonarumque Eccleſiaſticarum à quibuſcunque præiudicialibus.

SVMMARIVM.

Conſtitutionis Vrbana tenor exponitur.

1 *Vrbanus VIII. ſedit Rom. Pont. Ann. 21. minus dieb. 11.*

2 *Vrbanus VIII. fuit ſucceſſor Greg. XV.*

3 *Maffeus Barberinus fuit Clericus Cameræ.*

Item fuit Archiepiſcopus Nazarenus.

Maffeus Barberinus bis Legatus miſſus fuit ad Henricum IV. Regem Gallia ibidem num. 3.

Maffeus Barberinus à Paulo V. Cardinalis creatus fuit. ibid. num. 3.

Maffeus Cardinalis Barberinus fuit Epiſcopus Spoletanus: ibid. num. 3.

4 *Maffeus S.R.E. Card. Barberinus Anno 1623. die 6. Auguſti Romanus Pontifex eligitur, & Vrbanus VIII. vocatus fuit.*

5 *Vrbanus VIII. de ſua electione Principes certiores fecit.*

Vrbanus VIII. ſtatim poſt ſuam electionem, Epiſcopos, & alias curam animarum habentes ad propriam reſidentiam miſſit. ibidem num. 5.

6 *Anno 1625. Magnum Iubileum Vrbanus VIII. celebrauit.*

7 *Reſtaurauit Eccleſiam S. Caÿ in Quirinali.*

8 *Reſtaurauit Eccleſiam S. Vrbani extrà portam Capenam, & SS. Coſmi, & Damiani in foro Boario.*

S. Martina Templum itidem in foro Boario extruere capit. ibid. num. 8.

9 *Palatium Pantificium in Quirinali ampliauit, & ornauit.*

10 *Inſignem Molem aneam in Vaticano Apoſtolorum Principum Tumulo ſuperſtruxit.*

11 *In quatuor Pilis Cupula Vaticana Statuas Alabaſtrites locari iuſſit.*

12 *In Vrbe Ciuitatem Leoninam propugnaculis fecit obſtruere.*

Item Caſtrum S. Angeli magis munitum reddidit. ibidem num. 12.

Idem fecit in Ciuitate Ferraria. ibid. num. 22.

13 *Caſtrum fortiſſimum à ſuo nomine in confinijs ditionis Mutinenſis extruxit.*

14 *Ciuitatem Veterem muniuit, & portum adificauit.*

15 *Armamentarium in Vaticano pro ſecuritate Eccleſia fundauit.*

16 *Bibliotecam Vaticanam auxit.*

17 *Beatorum Titulo decorauit, Andream Auellinum.*

Item Felicem Capuccinum.

Item Caietanum Thieneum.

Item Mariam Magdalenã de Pazzis.

Sanctorum numero adſcripſit B. Eliſabetham

ſabetham Reginam Portugalliæ. ibidem num.17.

Item B. Andream Corſinum.

18 *Corpus S. Martinæ in radicibus Cliui Capitolini inuentum cum corporibus S. Concordij, & Epiphanij decentius repoſuit.*

19 *Reſtaurato templo S. Bibianæ, in Ara maxima eius corpus cum corpore SS. Demetriæ, & Dafroſæ collocauit.*

20 *Vladislaum Filium Regis Poloniæ, tempore magni Iubilei Regio apparatu excepit.*

Item Leopoldum Archiducem Auſtriæ. ibidem num.20.

Item Ferdinandum II. Magnum Ducem Hetruriæ. ibidem num.20.

21 *Tempore ſui Pontificatus ſexaginta Cardinales creauit.*

Titulum Eminentiſſimi Cardinalibus dedit. ibidem num.21.

22 *Vrbani VIII. Pontificatus ad Annum 21. Longæuus, eius virtutes indicat.*

23 *Exponitur quarè nullus ex Romanis Pontificibus Petri Annos huc vſque viderit.*

Exponitur reſponſum B. Petri Damiani datum Honor. III. ab ipſo ſciſcitanti, quid ſentiret de vulgari dicto. Non videbis dies Petri. ibidem num.23.

24 *De Vita Papæ diuinitus aliter diſponitur, ab ordine viuendi cæterorum hominum.*

25 *Vrbanus VIII. Anno 1644. die 26. Iulij diem extremum clauſit.*

26 *Innoc. X. ſucceſſit Vrbano VIII.*

27 *Innoc. X. Carolum Barberinum Cardinalem creauit.*

28 *Barberina Familia tres eodem tempore viuentes Cardinales habuit.*

29 *Franciſcus Cardinalis Barberinus, Antonius Cardinalis Barberinus, & Carolus Card. Barberinus laudantur.*

30 *Antonius Cardinalis Barberinus obijt relictis Franciſco fratre, & Carolo Nepote S.R.E. Cardinalibus.*

31 *Vrbanus VIII. carmine clarus, ſacrorum hymnorum correctionem fecit.*

Vrbanus VIII. plures Conſtitutiones edidit, inter quas præſens vtiliſſima. ibidem num.31.

32 *Vrbanus VIII. huius Conſtitutionis interpretationem, ſub pœna excommunicationis, quibuſcunque vetat, & declarationem eiuſdem Papæ reſeruat.*

Auctor proteſtatur ſe non interpretari, ſed ad literam huius Conſtitutionis notabilia recenſere. ibidem num.32.

33 *Refertur hæc Vrbani VIII. Conſtitutio in octo partes diuiſa.*

34 *Alienatio rerum Eccleſiæ eſt Diuino Canonico, & Ciuili iure prohibita.*

Legati Nuntij, & alij Apoſtolicæ Sedis Officiales non poſſunt facere Eccleſiæ præiudicialia. ibidem n.34.

35 *Inueſtituræ, & gratiæ de bonis ad Eccleſiam pertinentibus ad certas vitas, ſeù lineas factæ, inconſulte Papa longius proponi, vel perpetuari non poſſunt.*

36 *Irritum eſt Beneplacitum Apoſtolicum de quo ex regiſtris Apoſtolicis non conſtat.*

37 *Regula Iuris communis de præſumptione Beneplaciti Apoſtolici ex curſu 30. Annorum cum obſeruantia hodiè amplius locum non habet.*

38 *Doctrina Canoniſtarum, & Sac. Rotæ deciſ. de præſumpto beneplacito Apoſtolico hodiè locum non habent.*

39 *Beneplaciti Apoſtolici præſumptionem ex curſu 30. Annorum cum obſeruantia, vbi agitur de præiudi to Eccleſiæ hæc Vrbani Conſtitutio improbauit.*

40 *Negatiua probata remanet, vbi de beneplacito non conſtat ex regiſtris Apoſtolicis.*

41 *Vbi ex libro collationum non conſtat de collatione poſſeſſor intruſus præſumitur.*

42 *Probatio in contrarium admittitur, etiam vbi ex lapſu temporis ſolemnitas, vel beneplacitum præſumitur.*

43 *Contrarium probatum dicitur, ſi de beneplacito per regiſtrum non conſtet.*

44 *Vbi agitur de præiudicio Eccleſiæ requiritur beneplacitum expreſſum.*

45 *Publicatio in Bulla Cœnæ reddit quæcumque præiudicialia Eccleſiarum ipſo iure nulla.*

46 *Quæcunque pacta præiudicialia Liber-*

tati Eccleſiaſtica ſunt ipſo iure nulla, etiam ſi acceſſerit in concordia, inſtrumento, vel altero decreto reſeruatio Beneplaciti.

47 *Praiudicialia Eccleſiarum etiam intuitu alicuius ſupremi Principis, vel titulo Pacis vniuerſalis emanata, etiam cum reſeruatione beneplaciti, executione, & longiſſima obſeruantia ſunt ipſo iure nulla.*

48 *Conſtitutionibus Apoſtolicis dari non poteſt exceptio non vſus, vel quòd contrario vſu abregata fuerint.*

49 *Lex Eccleſiaſtica non pendet à populi acceptatione, ſed à Dei ordinatione.*

50 *Non ſunt attendendi libri minus legitimas Bullarum Apoſtolicarum interpretationes continentes, ſeù aliquid docentes contra diſciplinam Eccleſiaſticam.*

51 *Prima excommunicatio in Bulla Cænæ, eſt aduerſus retinentes, legentes, imprimentes, & defendentes hæreticorum libros hæreſim continentes, vel de Religione tractantes.*

52 *Quænam requirantur, exprimitur, vt quis dicatur excommunicatus in primo capite Bullæ Cænæ.*

53 *Libri non poſſunt imprimi niſi præuio diligenti examine.*

54 *Sub pæna anathematis aliiſque pecuniariis Tridentinum Concilium vendere, vel retinere prohibet libros non probatos ab Ordinario.*

55 *Excommunicatio retinentium libros, qui non ſunt hæreticorum eſt Ordinario reſeruata.*

56 *Regulares volentes libros imprimere ſuorum Superiorum licentiam habere debent.*

57 *In hiſtoriis reperiuntur bonorum virtutes, vitia improborum, & vitæ mutationes, nec non Orbis inſtabilitatem.*

58 *Libris noxiis Rempublicam expurgare expedit.*

59 *Plato extirpandos cenſuit libros de Diis ſuis parum religioſè loquentes.*

60 *E' Republica elimari debent libri contra bonos mores, vel contra religionem.*

61 *Ariſtoteles Hermoginis, & Nicochæris carmina reprehendit.*

62 *Athenienſes Prothagoram Alderitem, quòd libros religioni noxios ſcripſiſſet expulerunt ab Vrbe, libris ipſis in concione combuſtis.*

63 *Lacedemones Archilochi poetæ libros obſcenos è ciuitate aſportari iuſſerunt.*

64 *Ouidus propter libros de Arte amandi in Pontum deportatus, Naſo poſtea deindè dictus fuit.*

65 *Vlpianus malos libros, malis medicaminibus aſſimilat.*

66 *Mali libri ſunt veluti aſpidum oua.*

67 *Ab exordio Eccleſiæ noxii libri comburi cæperunt.*

68 *Lutheri libri iuſſu Caroli V. Imp. publicè combuſti fuerunt.*

69 *Gelaſius Papa Manichæos exilio damnauit, & ipſorum libros combuſſit.*

70 *Symachus Papa hæreticorum libros flammis conſignauit.*

71 *Leo I. hæreticorum libros perdere diligentiſſimè ſtuduit.*

72 *Hormiſda Papa Manichæorum Codices incendio conſumpſit.*

73 *Greg. IX. & Innoc. IV. Talmudi librum cum aliis flammis conſignarunt.*

74 *Alex. IV. prohibuit libros Gulielmi de Sancto Amore editos contra paupertatem.*

75 *Leo X. Iulius III. & Paul. IV. ſuper impreſſione, & lectione librorum damnatæ lectionis Diplomata Apoſtolica publicarunt.*

76 *Pius IV. Indicem librorum noxiorum à Sac. Trid. Concil. confectum confirmauit.*

77 *Ex Catholicis adſunt viri peruerſa loquentes.*

78 *Sancti Patres ab initio Eccleſiæ malorum librorum expurgationi intenti aderant.*

79 *In Concilio Romano Sedente Gelaſio reprobati fuerunt libri Apocriphi, & ſuſpecti.*

80 *B. Pius V. Congregationem erexit ſuper reformatione, & emendatione librorum improbatæ lectionis.*

Quodnam ſit munus Conſultoris Sac. Congreg. Indicis exprimitur. ibid. num.80.

81 *Ioannes S.R.E. Cardinalis Bona laudatur.*

82 *Sac. Cong. Indicis inſtituta fuit à B. Pio V.*

83 *Sixtus V. fuit vnus ex Cardinali-* bus

bus à B. Pio V. ad Congregationem Indicis deputatis.

84 *Ab hiſtorica veritate diſcordant, qui S. Congreg. Indicis à Sixto V. erectam dicunt.*

85 *Legentes, vel retinentes libros hæreticorum ſunt excommunicati, excommunicatione Papę reſeruata.*

86 *Mortaliter peccant legentes libros in Indice prohibitorum comprehenſos.*

Prohibitos libros habentes illos ſuperiori deferre debent, nec ſatisfaciunt ſi ipſos comburant. ibidem num. 86.

87 *B. Pius V. Congregationi S. Officij facultatem conceſſit, dandi licentiam extra Curiam legendi, & retinendi libros prohibitos.*

88 *Gregorius XV. reuocatis, quibuſcunque licentijs à Romanis Pontificibus conceſſis, ſoli Congregationi S. Officij ipſas concedendi facultatem tribuit.*

89 *Ordinarij dare non poſſunt facultatem legendi libros prohibitos.*

90 *Inquiſitores dare non poſſunt licentias legendi libros prohibitos.*

Ipſi Inquiſitores libros prohibitos legere non poſſunt, ſine expreſſa facultate à Sede Apoſtolica, vel à S. Cong. conceſſa. ibidem num. 90.

91 *Iulius III. & Paulus IV. reuocarunt omnes facultates legendi libros damnatos conceſſas quibuſcunque, quamuis Epiſcopali, Archiepiſcopali, vel maiori dignitate fulgentibus.*

92 *Clem. VIII. quaſcunque facultates expurgandi, & concedendi licentiam legendi, ac retinendi libros prohibitos S. Cong. Indici conceſſit.*

93 *Sixtus V. quaſcunque ampliſſimas facultates S. Cong. Indicis conceſſit.*

94 *Magiſter Palatij Apoſtolici libros prohibitos legendi in Curia licentiam impartitur.*

95 *Libri degentium in Statu Eccleſiaſtico ſine expreſſa licentia non poſſunt mitti vt imprimantur extrà Statum, ſub pœna prohibitionis ipſo facto, & alijs arbitrarijs.*

96 *Sine nomine authoris libri euulgari non poſſunt.*

97 *Libri de rebus Sacris ſine nomine Authoris, ante approbationem imprimi, vendi, vel retineri non poſſunt, ſub pœna Anathematis.*

98 *Libri vendi non poſſunt ſine nomine typographi, vel impreſſionis loci, ſub pœna confiſcationis.*

99 *Librorum prohibitorum Index ab omnibus eſt obſeruandus.*

100 *Sine approbatione Ordinarij, vendi non poſſunt libri reuelationum, miraculorum &c.*

101 *Libri impreſſi continentes aliquid præiudiciale Eccleſiæ, vel Eccleſiaſticis, nihil contra immunitatem probant.*

102 *Moleſtia Legatis, vel alijs Apoſtolicis Miniſtris illata damnantur.*

103 *In electione ad Epiſcopatum iurare debent Epiſcopi de excipiendis Legatis Pontificijs, cum debito honore.*

104 *Principes Laici, Legatos, & Miniſtros Pontificios cum honore debito excipere debent, ſub pœna excommunicationis, non obſtante qualibet conſuetudine.*

105 *Vulnerantes, carcerantes, detinentes, vel occidentes Papæ Legatos ſunt ipſo facto excommunicati, etiam in Bulla Cenę.*

106 *Bulla Cœnæ Domini etiam mortuo Papa ſuum vigorem habet.*

107 *Excommunicatus in Bulla Cœnæ à ſolo Papa abſolui poteſt, excepto mortis articulo, & quomodò ſit abſoluendus.*

108 *Abſoluens excommunicatum in Bulla Cœnæ in excommunicationem incidit.*

109 *Excommunicatio, qua affectus remanet abſoluens excommunicatum in Bulla Cœnæ non eſt Papæ reſeruata.*

110 *Papæ licentia ab excommunicatione in Bulla Cenę abſoluti non remanent, niſi reuocatis actis contra Immunitatem, & in præiudicium Eccleſiæ factis.*

111 *Excommunicatio in Bulla Cœnæ à quocunque, etiam priuilegium habente ne excommunicari poſſit incurritur.*

112 *Collecta aliaque onera laicalia Eccleſiæ, & Eccleſiaſticis imponi non poſſunt, neque à ſponte dantibus exigi.*

113 *Bona Eccleſiaſtica ab omnibus tributis, & oneribus laicalibus ſunt immunia.*

114 *Eccleſiaſticis eorumque bonis pedagia*

tati Eccleſiaſticæ ſunt ipſo iure nulla, etiam ſi acceſſerit in concordiæ, inſtrumento, vel altero decreto reſeruatio Beneplaciti.

47 *Præiudicialia Eccleſiarum etiam intuitu alicuius ſupremi Principis, vel titulo Pacis vniuerſalis emanata, etiam cum reſeruatione beneplaciti, executione, & longiſſima obſeruantia ſunt ipſo iure nulla.*

48 *Conſtitutionibus Apoſtolicis dari non poteſt exceptio non vſus, vel quòd contrario vſu abrogata fuerint.*

49 *Lex Eccleſiaſtica non pendet à populi acceptatione, ſed à Dei ordinatione.*

50 *Non ſunt attendendi libri minus legitimas Bullarum Apoſtolicarum interpretationes continentes, ſeù aliquid docentes contra diſciplinam Eccleſiaſticam.*

51 *Prima excommunicatio in Bulla Cænæ, eſt aduerſus retinentes, legentes, imprimentes, & defendentes hæreticorum libros hæreſim continentes, vel de Religione tractantes.*

52 *Quænam requirantur, exprimitur, vt quis dicatur excommunicatus in primo capite Bullæ Cænæ.*

53 *Libri non poſſunt imprimi niſi præuio diligenti examine.*

54 *Sub pæna anathematis alijſque pecuniarijs Tridentinum Concilium vendere, vel retinere prohibet libros non probatos ab Ordinario.*

55 *Excommunicatio retinentium libros, qui non ſunt hæreticorum eſt Ordinario reſeruata.*

56 *Regulares volentes libros imprimere ſuorum Superiorum licentiam habere debent.*

57 *In hiſtorijs reperiuntur bonorum virtutes, vitia improborum, & vitæ mutationes, nec non Orbis inſtabilitatem.*

58 *Libris noxijs Rempublicam expurgare expedit.*

59 *Plato extirpandos cenſuit libros de Dijs ſuis parum religioſè loquentes.*

60 *E' Republica elimari debent libri contra bonos mores, vel contra religionem.*

61 *Ariſtoteles Hermoginis, & Nicocharis carmina reprehendit.*

62 *Athenienſes Prothagoram Alderitem, quòd libros religioni noxios ſcripſiſſet expulerunt ab Vrbe, libris ipſis in concione combuſtis.*

63 *Lacedemones Archilochi poetæ libros obſcenos è ciuitate aſportari iuſſerunt.*

64 *Ouidus propter libros de Arte amandi in Pontum deportatus, Naſo poſtea deindè dictus fuit.*

65 *Vlpianus malos libros, malis medicaminibus aſſimilat.*

66 *Mali libri ſunt veluti aſpidum oua.*

67 *Ab exordio Eccleſiæ noxij libri comburi cæperunt.*

68 *Lutheri libri iuſſu Caroli V. Imp. publicè combuſti fuerunt.*

69 *Gelaſius Papa Manichæos exilio damnauit, & ipſorum libros combuſſit.*

70 *Symachus Papa hæreticorum libros flammis conſignauit.*

71 *Leo I. hæreticorum libros perdere diligentiſſimè ſtuduit.*

72 *Hormiſda Papa Manichæorum Codices incendio conſumpſit.*

73 *Greg. IX. & Innoc. IV. Talmudi librum cum alijs flammis conſignarunt.*

74 *Alex. IV. prohibuit libros Gulielmi de Sancto Amore editos contra paupertatem.*

75 *Leo X. Iulius III. & Paul. IV. ſuper impreſſione, & lectione librorum damnatæ lectionis Diplomata Apoſtolica publicarunt.*

76 *Pius IV. Indicem librorum noxiorum à Sac. Trid. Concil. confectum confirmauit.*

77 *Ex Catholicis adſunt viri peruerſa loquentes.*

78 *Sancti Patres ab initio Eccleſiæ malorum librorum expurgationi intenti aderant.*

79 *In Concilio Romano Sedente Gelaſio reprobati fuerunt libri Apocryphi, & ſuſpecti.*

80 *B. Pius V. Congregationem erexit ſuper reformatione, & emendatione librorum improbatæ lectionis.*

Quodnam ſit munus Conſultoris Sac. Congreg. Indicis exprimitur. ibid. num. 80.

81 *Ioannes S.R.E. Cardinalis Bona laudatur.*

82 *Sac. Cong. Indicis inſtituta fuit à B. Pio V.*

83 *Sixtus V. fuit vnus ex Cardinalibus*

bus à B. Pio V. ad Congregationem Indicis deputatis.

84 *Ab hiſtorica veritate diſcordant, qui S. Congreg. Indicis à Sixto V. erectam dicunt.*

85 *Legentes, vel retinentes libros hæreticorum ſunt excommunicati, excommunicatione Papę reſeruata.*

86 *Mortaliter peccant legentes libros in Indice prohibitorum comprehenſos.*

Prohibitos libros habentes illos ſuperiori deferre debent, nec ſatisfaciunt ſi ipſos comburant. ibidem num. 86.

87 *B. Pius V. Congregationi S. Officij facultatem conceſſit, dandi licentiam extra Curiam legendi, & retinendi libros prohibitos.*

88 *Gregorius XV. reuocatis, quibuſcunque licentijs à Romanis Pontificibus conceſſis, ſoli Congregationi S. Officij ipſas concedendi facultatem tribuit.*

89 *Ordinarij dare non poſſunt facultatem legendi libros prohibitos.*

90 *Inquiſitores dare non poſſunt licentias legendi libros prohibitos.*

Ipſi Inquiſitores libros prohibitos legere non poſſunt, ſine expreſſa facultate à Sede Apoſtolica, vel à S. Cong. conceſſa. ibidem num. 90.

91 *Iulius III. & Paulus IV. reuocarunt omnes facultates legendi libros damnatos conceſſas quibuſcunque, quamuis Epiſcopali, Archiepiſcopali, vel maiori dignitate fulgentibus.*

92 *Clem. VIII. quaſcunque facultates expurgandi, & concedendi licentiam legendi, ac retinendi libros prohibitos S. Cong. Indici conceſſit.*

93 *Sixtus V. quaſcunque ampliſſimas facultates S. Cong. Indicis conceſſit.*

94 *Magiſter Palatij Apoſtolici libros prohibitos legendi in Curia licentiam impartitur.*

95 *Libri degentium in Statu Eccleſiaſtico ſine expreſſa licentia non poſſunt mitti ut imprimantur extrà Statum, ſub pæna prohibitionis ipſo facto, & alijs arbitrarijs.*

96 *Sine nomine authoris libri euulgari non poſſunt.*

97 *Libri de rebus Sacris ſine nomine Authoris, ante approbationem imprimi, vendi, vel retineri non poſſunt, ſub pæna Anathematis.*

98 *Libri vendi non poſſunt ſine nomine typographi, vel impreſſionis loci, ſub pæna confiſcationis.*

99 *Librorum prohibitorum Index ab omnibus eſt obſeruandus.*

100 *Sine approbatione Ordinarij, vendi non poſſunt libri reuelationum, miraculorum &c.*

101 *Libri impreſſi continentes aliquid præiudiciale Eccleſiæ, vel Eccleſiaſticis, nihil contra immunitatem probant.*

102 *Moleſtia Legatis, vel alijs Apoſtolicis Miniſtris illatæ damnantur.*

103 *In electione ad Epiſcopatum iurare debens Epiſcopi de excipiendis Legatis Pontificijs, cum debito honore.*

104 *Principes Laici, Legatos, & Miniſtros Pontificios cum honore debito excipere debent, ſub pæna excommunicationis, non obſtante qualibet conſuetudine.*

105 *Vulnerantes, carcerantes, detinentes, vel occidentes Papæ Legatos ſunt ipſo facto excommunicati, etiam in Bulla Cęnę.*

106 *Bulla Cœnæ Domini etiam mortuo Papa ſuum vigorem habet.*

107 *Excommunicatus in Bulla Cœnæ à ſolo Papa abſolui poteſt, excepto mortis articulo, & quomodò ſit abſoluendus.*

108 *Abſoluens excommunicatum in Bulla Cœnæ in excommunicationem incidit.*

109 *Excommunicatio, qua affectus remanet abſoluens excommunicatum in Bulla Cœnæ non eſt Papæ reſeruata.*

110 *Papæ licentia ab excommunicatione in Bulla Cęnę abſoluti non remanent, niſi reuocatis actis contra Immunitatem, & in præiudicium Eccleſiæ factis.*

111 *Excommunicatio in Bulla Cœnæ à quocunque, etiam priuilegium habente ne excommunicari poſſit incurritur.*

112 *Collecta aliaque onera laicalia Eccleſiæ, & Eccleſiaſticis imponi non poſſunt, neque à ſponte dantibus exigi.*

113 *Bona Eccleſiaſtica ab omnibus tributis, & oneribus laicalibus ſunt immunia.*

114 *Eccleſiaſticis eorumque bonis pedagia*

gia imponentes ſunt excommunicati.

115 In Bulla Cænæ quot annis excommunicantur, ab Eccleſiaſticis pedagia exigentes ipſaque imponentes.

116 Nullus ex Imperatoribus Orthodoxis de bonis Eccleſiarum tributum exegit.

117 Iuſtinianus, & Federicus Imp. Eccleſiaſticorum Immunitatem ab oneribus laicalibus edicto ſanciuerunt.

118 Immunitas Eccleſiarum, & Eccleſiaſticorum ab oneribus laicalibus eſt de Iure diuino.

119 Bona Eccleſijs tradita ſpeciali iure per omnimodam proprietatem, ſub Chriſti Dominio conſtituuntur.

120 Bona patrimonialia Clericorum, à quibuſcunque oneribus laicalibus ſunt Immunia.

121 Eccleſiaſtici tenentur ad onera laicalia, ſtante graui neceſſitate cui ſubueniri non poteſt, niſi clerici cum laicis contribuant.

122 Item ſi concurrat communis vtilitas, vel ſaltem pietas.

123 Item ſi laici ad onus impoſitum ferendum non ſufficiant.

124 Item ſi ad onus impoſitum totius Cleri conſenſus acceſſerit.

125 Item ſi conſulto Papa onus fuerit impoſitum.

126 Item ad onera ſoluenda præfatis requiſitis concurrentibus, Eccleſiaſtici à ſuo duntaxat ſuperiore compelli poſſunt.

127 Rom. Rota Deciſ. in Brunduſina gabellæ, ſequuta eſt Sac. Cong. controuerſijs Iuriſdictionalibus præpoſita, & Sac. Cong. Immunit.

128 Vrbani VIII. Conſtitutio ſpecialiter damnat, & reprobat onera à laicis Eccleſiæ, & Eccleſiaſticis impoſita.

129 Tempore immemorabili etiam cum fama priuilegij, laici non poſſunt iuriſdictionem prætendere in Eccleſiaſticos, eorum bona, vel iura.

130 Sub pœna excommunicationis ipſo facto incurrenda non poſſunt laici grauamen Eccleſijs, aut Eccleſiaſticis, eorumque bonis, & Iuribus imponere.

131 Conſuetudo immemorabilis habet vim iuſti Tituli, & dat famam priuilegij.

132 Vrban. VIII. in hac Conſt. ſpecialiter reprobat, & damnat conſuetudinem etiam immemorabilem grauamen Eccleſijs inferentem.

133 Conſuetudo Eccleſiæ præiudicialis induci non poteſt.

134 Ex hac Vrban. VIII. Conſt. quæſtiones omnes, & Sacrorum Canonum interpretationes approbantes conſuetudinem præiudicialia Eccleſijs, & Eccleſiaſticis inferentem, de medio ſublatæ remanent.

135 Beneplacitum hodiè non præſumitur, niſi ex curſu 100. annorum.

136 Violationes Libertatis Eccleſiaſticæ, & Tranſgreſſiones Conſtitutionum Apoſtolicarum, vel Generalium Conciliorum etiam effectum ſortitæ ſpecialiter reprobantur in hac Conſt.

137 Inueſtituræ, prorogationes, & perpetuationes gratiarum, ſine beneplacito Apoſtolico fieri non poſſunt.

138 Bona Eccleſiæ in emphiteuſim dari non poſſunt ſine beneplacito Apoſtolico, vbi plenè de hac materia.

139 Res iuriſdictionales Eccleſiæ alienari, donari, infeudari, aut locari non poſſunt per nouem annos, niſi de Papæ licentia.

140 Contractus omnes de bonis etiam feudalibus Eccleſiarum in præiudicium Eccleſiæ facti, quamuis executioni demandati reprobantur, vbi diſertè de hac materia.

141 Terræ, Oppida, & Ciuitates Status Eccleſiaſtici, neque cum euidenti Eccleſiæ vtilitate, alienari, vel infeudari poſſunt.

142 Item vltra triennium locari non poſſunt, ſub pœna nullitatis contractus, & confiſcationis.

143 Clem. VIII. Conſtit. de non alienandis Ciuitatibus, terris, & locis Sedi Apoſtolicæ mediatè, vel immediatè ſubditis, comprehendit etiam bona non deuoluta, & nondum in feudum data. Et eſt reuocatoria Conſt. Greg. XIV. circa non deuoluta.

144 Bona ſtabilia, vel quaſi ſtabilia Status Eccleſiaſtici in Forenſes alienari non poſſunt, ſub pœna confiſcationis.

Neque

Neque poſſunt alienari in ſubditum Sedis Apoſtolicæ non manentem continuè, & perſonaliter in Statu. ibidem num. 144.

145 *Vrban.* VIII. *reuocauit, & annullauit facultates alienandi, vel infeudandi in Statu Eccleſiaſtico ad perſonas exteras, motu etiam proprio Papæ quibuſcunque perſonis conceſſas.*

146 Res Eccleſiaſticæ *neque ab ipſis Prælatis alienari poſſunt.*

Item vltra triennium locari non poſſunt, vel dari in Emphiteuſim, niſi in caſibus à iure expreſſis. ibidem num. 146.

Alienatio de bonis Eccleſiæ ſemper fieri debet cum euidenti vtilitate Eccleſiæ, ſub pæna nullitatis contractus, & excommunicationis. ibidem num. 146.

Alienantes res Eccleſiaſticas ipſo facto ſuſpenſi remanent ab officio, & beneficio, & ſi poſt ſex menſes, ità manſerint eorum beneficia, & officia alijs conferri poſſunt. ibidem num. 146.

147 *Quæcumque præiudicialia Immunitati Eccleſiarum, & Eccleſiaſticis eorumque bonis, iuribus, & fructibus in hac Vrbani Conſt. damnantur.*

148 Præiudicialia *libertati Eccleſiaſticæ non poſſunt dici conualidata per tempus immemorabile cum fama priuilegij iuncta ſcientia, & permiſſione Papæ.*

149 Permiſſio, *ſeù tollerantia Papæ nullum conſenſum inducit, vbi agitur de præiudicio Eccleſiæ.*

150 *Cautè legi debet Tract. de Officijs, Auctore D. Franciſco Roccho.*

151 *Conſuetudo ſupponens Eccleſiaſticos laicali iuriſdictioni eſt improba.*

152 *Eccleſiæ, & Eccleſiaſticorum Iura præſeruat hæc Vrbani Conſtit. quæ declarat pręiudicialia ex tempore immemorabili, cum fama priuilegij iuncta ſcientia, & permiſſione Papę non fuiſſe conualidata.*

153 *Ex patientia Papę vti coacta, vbi agitur de pręiudicialibus Eccleſiarum, conſenſus approbans inferri non poteſt.*

Vbi agitur de pręiudicio Eccleſiæ non ſufficit tacitus Papæ conſenſus, ſed expreſſus requiritur. ibid. n. 153.

154 *Ex lapſu temporis immemorabilis cum ſcientia, & patientia Papæ contra Eccleſiam nulla præſumptio beneplaciti, aliqua bona fides, poſſeſſio, aut pręſcriptio induci poteſt.*

155 *Conſuetudo Eccleſij pręiudicialis ratione caret.*

156 *Statutum Epiſcopi inferens grauamen Eccleſijs eſt nullum.*

157 *Statutum Legati à Latere inferens grauamen* Eccleſijs *eſt nullum.*

158 *Reprobatio conſuetudinis, quæ fit in* cap. conſuetudines, *de conſuetud. de quo grauamine intelligi debeat, exponitur.*

159 Eccleſia *tollerare tenetur incommoda non multum lędentia propter authoritatem conſuetudinis.*

160 *Diſtinctio inter magnum, & modicum præiudicium, quæ procedit inſpecto* Iure *communi, ſublata fuit per hanc Vrban. Conſt.*

161 *Verba vniuerſalia, & geminata impediunt ne conſtitutio reſtrictiuam interpretationem recipiat.*

162 *In modicitate præiudicij non ſufficienti ad annullandam conſuetudinem, poſt hanc Conſtitutionem, Papa eſſet conſulendus, quia Conſtitut. non admittit interpetrationem.*

163 *Ceſſat hodiè quæſtio an diſpoſitio text. in cap. conſuetudines locum ſibi vindicet in Clericis, & eorum bonis patrimonialibus, & reprobata remanet per hanc Vrbani Conſt. opinio negatiua.*

Qualibet conſuetudo libertati Eccleſiaſticæ contraria eſt reprobata, etiam ſi ſit immemorabilis. ibidem num. 163.

Reprobatur Salgad. cum alijs impiè loquentibus de libertate Eccleſiaſtica. ibidem num. 163.

Iudices laici prætextu conſuetudinis non poſſunt extrahere reos à loco immuni etiam in caſu excepto. ibidem num. 163.

164 *Qualibet conſuetudo Eccleſijs oneroſa, quidquid olim de iure cautum reperiatur, in hac Vrban. Conſtit. reprobatur.*

165 *Conſtitutio Vrbani* VIII. *non tollit immemorabilem niſi in caſibus, in quibus*

Digitized by Google

quibus à iure improbatur, & in ipſa ſua Conſt. expreſſis.

166 *Præſcriptio immemorabilis ex qua oritur præiudicium Eccleſiæ poſt hanc* Vrbani *Conſt. ſuſtineri non poteſt, quamuis cum ipſa priuilegij fama concurrat.*

167 *Olim Laicus ex immemorabili cum fama priuilegij dicebatur capax iuris conferendi, ſecus hodiè poſt hanc* Vrban. *Conſt.*

168 *Immemorabilis vbi de per ſe non ſuffragatur, iuncta fama priuilegij de iure prodeſt.*

169 *Laici olim ex immemorabili cum fama priuilegij dicebantur capaces decimarum, ſecus hodiè attenta hac* Vrban. *Conſt.*

170 *Iure communi olim immemorabilis cum fama priuilegij ſuffragabatur laico ad nominandum Capellanos amouibiles in Eccleſijs Parochialibus, ſecus hodiè poſt* Vrban. *Conſt.*

171 *Ceſſat hodiè efficax Iuris argumentum deſumptum ab immemorabili, vbi agitur de præiudicialibus Eccleſiæ, & Eccleſiaſticorum.*

172 Vrban. VIII. *peculiarem Congregationem deputauit ad dignoſcendum vtrum Regulares poſſint propria clauſtra proceſſionaliter egredi ſine* Parochi *conſenſu.*

173 *Regularibus eſt permiſſum in eorum Eccleſia, & Clauſtro tantum proceſſiones facere, & non extra niſi de licentia, conſenſu, & cum Cruce Parochi, non obſtante conſuetudine immemorabili in contrarium.*

174 *Refertur S. Cong. Rituum, decretum circa Proceſſiones Regularium non faciendas extra propriam Eccleſiam, vel Clauſtrum, non obſtantibus quibuſcunque præſcriptionibus etiam immemorabilibus.*

175 *Sac. Cong. Rituum negauit literas remiſſoriales ad probandam immemorabilem petitas à Fratribus Ordinis Prædicatorum Finarij, prætendentibus proceſſiones facere extra Clauſtrum ſine Parochi conſenſu.*

176 *S. Rituum Cong. præcepit obſeruantiam Decreti de ordine Sanctiſſimi facti circa proceſſiones Regularium non faciendas extra eorum Eccleſiam, vel clauſtra, non obſtantibus interpetrationibus, quod decretum intelligi debeat, de conſuetudinibus præteritis, non autem poſtea quæſitis.*

177 *Regulares non poſſunt per Limites Parochiæ proceſſionaliter egredi, tempore quo Clerus Parochialis proceſſionaliter incedit.*

178 *Regulares inuitati ad funera conuenire debent in Parochiali, & non expectare Parochum per vias, vel in Domo defuncti non obſtante conſuetudine immemorabili in contrarium.*

179 *Parochus declarare debet per quas vias exportandus ſit defunctus, & reliqua vſque ad Ianuam Eccleſiæ Regularium diſponere.*

180 *Regulares die Iouis Sancti poſt ſilentium Campanarum Eccleſiæ Matricis Campanas amplius pulſare non poſſunt, neque die Sabbathi ante earumdem pulſationem.*

181 *Aduerſus quæcumque præiudicialia Eccleſiæ, & Eccleſiaſticis in integrum reſtitutio ſemper competit.*

182 *Simplices enunciatiuæ non probant Ius patronatus.*

183 *Enunciatiuæ excedentes hominum memoriam, appoſitæ in literis Apoſtolicis probant Ius patronatus.*

184 *Enunciatiuæ etiam hominum memoriam excedentes nihil probant, vbi conſtat de libera prouiſione, & contrario ſtatu antecedenti.*

185 *In conſtituendo, approbando, vel admittendo iurepatronatus, quicquid de iure ſancitum reperiatur, ſtandum eſt diſpoſitioni* Sac. Trid. Concil. ſeſſ. 24. de reformat. cap. 12.

186 *Ius patronatus acquiritur fundatione, dotatione, & conſtructione.*

187 *Ius patronatus acquiri non poteſt per emptionem.*

188 *Sub generali venditione Caſtri eiuſque Iurium venit Ius patronatus.*

189 *Ius patronatus tranſit cum bonorum poſſeſſione, quibus inſeparabiliter inhæret.*

190 *Ius patronatus inhærens villæ, vel Caſtro dato in dotem in maritum tranſit.*

191 *Reprobatur ſententia Abbatis, & aliorum, quòd Ius patronatus inhærens*

hærentes Caſtro dato in dotem non transſeat in maritum.

192 *Conſtante matrimonio ius præſētandi ad ius patronatus inhærens bonis datis in dotem competit marito.*

193 *Ius patronatus inhærens rei conductæ tranſit in conductorem.*

194 *Ius præſentandi eſt commoditas, ſeù fructus quidam Iuriſpatronatus.*

195 *Ius patronatus tranſit in emptorem hæreditatis, cui inhærebat.*

196 *Item tranſit in emptorem Palatij, in quo conſiſtit.*

197 *Curator hæreditatis iacentis præſentat ad beneficium Iuriſpatronatus eiuſdem hæreditatis.*

198 *Item Tutor validè præſentat ad Ius patronatus.*

199 *Ius patronatus tranſit in vſufructuarium vniuerſitatis bonorum.*

200 *Ius patronatus non tranſit in fideicommiſſarium, ſed remanet penes hæredem.*

201 *Sequeſtrato fundo, in quo conſiſtit ius patronatus, præſentatio ad ipſum, durante ſequeſtro, ad ſequeſtrem pertinet.*

202 *Intellige de ſequeſtratione voluntaria, non neceſſaria.*

203 *Ius patronatus non tranſit in pignoratarium, neque in depoſitarium.*

204 *Ius patronatus inhærens bonis publicatis tranſit in Fiſcum laicum.*

205 *Ius patronatus perſonale non venit in confiſcatione bonorum, ſed remanet penes delinquentem quouſque priuetur per Iudicem Eccleſiaſticum.*

206 *Ius patronatus inhærens fundo dato in emphiteuſim, vel in feudum, tranſit in feudatarium, vel emphiteutam.*

207 *Ius patronatus per donationem in alium transferri poteſt.*

208 *In donatione omnium bonorum, & iurium venit iuſpatronatus.*

209 *Ius patronatus non venit in donatione generali à Rege facta, niſi ſit ſpecialiter expreſſum.*

210 *Ius patronatus per permutationem de vno in alium tranſit.*

211 *Ius patronatus per ceſſionem in alium tranſit.*

212 *In donatione, permutatione, vel ceſſione iuriſpatronatus de laico in laicum requiritur Epiſcopi conſenſus.*

213 *Vicarij generalis conſenſus non ſufficit in donatione &c. Iuriſpatronatus, niſi ad hoc habeat mandatum ſpeciale.*

214 *Donatio, vel ceſſio, ſeu permutatio iuriſpatronatus de Eccleſia in laicum, ſine beneplacito Apoſtolico fieri non poteſt.*

215 *Ordinarij conſenſus non exigitur in translatione iuriſpatronatus de laico in Eccleſiam.*

216 *Ius patronatus amittitur ſi ſpecialiter cum fundo vendatur.*

217 *Ius patronatus vſurpatum præſumitur, ſi de fundatione, dotatione, vel conſtructione non conſtet.*

218 *Titulus iuriſpatronatus probatur ex authentico documento fundationis, aut dotationis, non priuilegij, vel alterius qualitatis.*

219 *Authenticum documentum Tituli iuriſpatronatus eſt Bulla erectionis, ſiuè conſenſus ad fundandum, conſtruendum, vel dotandum.*

220 *Publica Scriptura fundationem, dotationem, vel conſtructionem continens probat ius patronatus.*

Teſtamentum, vel Codicillum in quo conſtat de dotatione probat ius patronatus: ibidem num. 220.

221 *Ius patronatus ex multiplicatis præſentationibus per tempus immemorabile inter priuatos probatur.*

222 *Ex præſentationibus per ſpatium centum annorum effectum ſortitis præſumitur Titulus fundationis, vel dotationis inter priuatos.*

223 *Modici temporis defectus centenaria effectum non tollit.*

224 *Ex mente Trid. Concil. etiam in priuatis perſonis requiritur centenaria ad probandum ius patronatus.*

225 *Continuatæ præſentationes per tempus immemorabile non ſuffragantur inter priuatos, ſi conſtet de præcedenti ſtatu libertatis.*

226 *Ex præſentationibus per quadraginta annos effectum ſortitis inter priuatos probatur ius patronatus, ſi concurrat publica vox, & fama.*

227 *Item inter priuatos probatur per enunciatiuas vltra centum annos.*

228 *Probatur etiam ius patronatus inter priuatos per inſignia familiæ ſculpta in Eccleſia.*

229 Item probatur inter priuatos, aut ex denominatione Capella, aut publicis inſcriptionibus.

230 Sententia Ordinarij, quæ ſit antiqua, & dicat beneficium eſſe iuriſpatronatus, ipſum probat inter priuatos.

231 Sententia antiqua illa dicitur, quæ quinquaginta annis retro lata reperitur.

232 Ius patronatus hodiè non probatur per ſententias latas ab Ordinario etiam ante Concil. Trid.

233 Trid. Concilium nihil innouauit circa probationes de iure communi faciendas à priuatis perſonis Ius patronatus pretendentibus.

234 Magnates, & potentes ius patronatus vſurpaſſe præſumuntur, ideò eis non ſuffragatur immemorabilis, niſi ſimul probent per authenticas ſcripturas continentes præſentationes ſpatio quinquaginta annorum.

235 Decretum Trid. Concil. circa exactam probationem ius patronatus faciendam à Magnatibus, procedit non ſolum in petitorio, ſed etiam in poſſeſſorio.

239 Concil. Trid. reſpicit etiam Iura patronatus ante eius publicationem fundata.

237 Diſpoſitio Concil. Tridens. vti declaratoria iuris antiqui trahitur ad præterita.

238 Reprobatur Ricc. deciſ. 257. p. 4. vbi erroneè allegatur deciſio Sacræ Congreg. Concil. quæ loquitur non in terminis cap. 9. ſed cap. 12. ſeſſ. 14. de reform.

239 Perſonæ potentes poſt Concil. Trid. ius patronatus prætendentes, probare tenentur titulum fundationis, & dotationis, non obſtantibus quibuſcumque priuilegijs, & conſuetudinibus in contrarium.

240 Perſonis potentibus non ſuffragatur immemorabilis, niſi & probent cum ſcripturis authenticis præſentationes continuatas per 50. annos, quæ & effectum ſortita ſint.

Sententia Ordinarij Canonizatoria iuriſpatronatus non ſuffragantur perſonis potentibus. ibid. num. 240.

241 Narratiua in literis Pontificijs appoſita non probant ius patronatus ad fauorem potentis niſi in eis ſit expreſſus titulus fundationis, aut dotationis.

242 Præſentationes debent eſſe continuatæ, ità vt vna ſequatur alteram ad hoc vt probent ius patronatus.

243 Probatis extremis præſumuntur media.

244 Non ſufficit probare præſentationes continuatas, ſed ſimul probandum effectum ſortitas fuiſſe.

245 Vnica præſentatio quamuis ſpatio annorum 50. continuata non ſufficit ad probandum iuſpatronatus.

246 Quòad effectum præſentationum Rota ſæpius canonizauit doctrinam Oldradi conſ. 229.

247 Potentes perſonæ iuſpatronatus probare debent per Scripturas publicas.

248 Ad probandum iuſpatronatus inſtrumentum authenticum eſſe debet.

249 Non ſufficit probare præſentationes per Teſtes, quæ probatio vbi agitur de perſona potenti à Trid. remanet excluſa.

250 Ennunciatiuæ Ordinarij nil magis operantur, quam depoſitiones teſtium.

251 Teſtium depoſitiones in antiqua acta deducta, & penes publicum Archiuium reperta, cenſentur Scripturæ authenticæ ad probandum iuſpatronatus.

252 Reprobatur, Genuenſ. in prax. admittens teſtium probationem, quæ conſtet antiquas ſcripturas fuiſſe deperditas.

253 In materia iuriſpatronatus, quòad perſonas potentes ſtandum eſt forma à Trid. præſcripta.

254 Iuſpatronatus ex vſurpatione præſumitur in perſonis potentibus, & quæ potentes perſonæ dici poſſint exprimitur.

255 Vſurpatio iuriſpatronatus præſumitur, ſi poſſeſſor ſit dominus loci, in quo beneficium ſitum reperitur.

256 Ius patronatus conceſſum ex titulo oneroſo non cadit ſub reuocatione facta per Concil. Trid.

257 Tridentinum Concil. ſubſtulit omnia iura patronatus ex priuilegio, præſeruato ſolum titulo dotationis, & fundationis.

258 Titulus dotationis non datur, vbi one-

Digitized by Google

onera, & expenſę eiuſdem Eccleſia vtilitatem non reſpiciunt, ſuper qua iuriſpatronatus prętenditur.

259 Expenſe facta in ordine ad ipſum beneficium debent excedere medietatem dotis, alias ius patronatus dicitur ex gratia conceſſum.

260 Manutentio non eſt deneganda prouiſo Apoſtolico exiſtenti in poſſeſſione alicuius beneficij, ſuper quod Ius patronatus ab aliquo prætenditur.

261 Probatio iuriſpatronatus ex fundatione, & dotatione magis concludens eſſe debet, dum agitur contra prouiſum Apoſtolicum.

262 Beneficium ſemper præſumitur liberum.

263 Domini locorum debent in iuribus patronatus probare, titulum fundationis, & dotationis.

264 Sententia Ordinarij Canonizatoria iuriſpatronatus, neque ipſę narratiua literarum Apoſtolicarum ſuffragantur perſonis potensibus.

265 Ius patronatus ex titulo oneroſo non cadit ſub reuocatione priuilegiorum facta à Concil. Trid.

266 Teſtes vt probent iuſpatronatus deponere debent iuxta requiſita gloſſ. in cap. 1. de præſcript. in 6.

267 Concil. Trid. vltrà immemorabilem exigit præſentationes effectuatas ſpatio 50. annorum in probando iure patronatus, vbi non conſtat de titulo fundationis, & dotationis.

268 Præſentationes probandæ ſunt per Scripturas authenticas, & non per Teſtes.

269 Vbi conſtat de origine priuilegij, ſeù conceſſionis iuriſpatronatus immemorabilis nunquam prodeſt.

270 Gratia innixa exiſtentię iuriſpatronatus, nil ſuffragatur niſi de eo doceatur.

271 Narratiua Pontificis etiam cum clauſula, Motu proprio, non probat, quandò continet factum alienum.

272 Titulus priuilegij in iuribus patronatibus eſt à Concilio omninò ſublatum.

273 Vnicus modus acquirendi Iuſpatronatus ex iuſtitia, eſt titulus fundationis, dotationis, conſtructionis, qualibet verò altera conceſſio, etiam ex cauſa oneroſa, erit gratioſa.

274 Onus paſſum eſſe debet in ordine ad ipſum beneficium, vt iuſpatronatus dicatur ex cauſa oneroſa.

275 Simplex expenſa in ordine ad ipſum beneficium non ſufficit, ſed debet medietatem excedere aliter iuſpatronatus erit ex gratia, & non ex iuſtitia.

276 Deciſio Rotę in Mediolanen Prioratus loquitur in terminis familiæ priuatæ.

277 Iuſpatronatus, vbi ſpecialiter cum Caſtro venditur ſtatim amittitur.

278 Exponitur diſpoſitio Trid. Concil. circa iura patronatus conceſſa à quadraginta annis citra Concil. & conceſſa 40. annis ante Concil.

279 Non eſt ſtandum vltimo ſtatui beneficij, vbi conſtat de ſtatu contrario antecedenti.

280 Decreta appoſita in prouiſionibus Eccleſiarum diuinum cultum, & ipſarum gubernium reſpicientia, durant quòuſque adimpleta fuerint.

281 Reges, & Magnates Indultum aliquod, vel gratiam à Sede Apoſtolica poſtulantes, ſe obligare debent pro conſeruatione libertatis Eccleſiaſticæ.

282 Expeditiones gratiarum, quæ fiunt vigore conuentionum concordatorum, & tranſactionum cum Sede Apoſtolica, instarum nullum præiudicium afferunt, ſi facta ſint poſtquam compacta expirarunt.

283 Interpretatio Conſtit. Vrban. VIII. de præiudicialibus Eccleſiæ eſt quibuſcunque prohibita, ſub pæna excommunicationis.

284 Interpretatio gratiarum à Papa Regibus, alijſque Magnatibus factarum, eſt quibuſcunque ſub pæna excommunicationis prohibita.

285 Pontificia diplomata, & Conſtitutiones, ante ipſarum declarationem Papæ reſeruatam ad litteram debent intelligi.

286 Vrban. VIII. Eccleſiæ præiudicialia ampliſſimis clauſulis damnat, & reprobat.

287 Clauſula, motu proprio, quid operetur, exponitur.

288 *Item clauſula*, de plenitudine poteſtatis.

289 *Vrbanus* VIII. *vſus fuit clauſula*, ſublata.

290 *Exponitur quid importet clauſula*, ſublata, *appoſita in literis Pontificijs*.

291 *Clauſula* ſublata *comprehendit etiã* S. R. E. *Cardinales*.

292 *Item ligat etiam ignorantes, & omnes futuros* Iudices.

293 *Aduerſus clauſulam*, ſublata, *non valet oppoſitio de Regulis Cancellariæ quamuis fauorabilibus*.

294 *Clauſula*, ſublata *opponi poteſt quandocumque, & in qualibet inſtantia*.

295 Decretum irritans, *annullat omnia, quæ fiunt in contrarium*.

296 *Actus factus contra*, decretum irritans, *etiam parte non opponente eſt ipſo iure nullus, nec refert ſi conſentiat*.

297 *Decretum irritans ignorantes ligat, & præſcriptionem tollit*.

298 *Item abrogat conſuetudines, & præteritas, & futuras*.

299 *Item operatur ante literarum præſentationem*.

300 *In hac Conſt. ſpecialiter derogatur regulæ de iure quæſito non tollendo*.

301 *Obſeruantia huius Conſtitut. præcipitur ſublatis omnibus obſtaculis etiam Auctoritate Apoſtolica prouenientibus*.

302 *Sacra Congregationes Rom. Rotæ, Camera, & Iudices à Papa deputati poſſunt hanc Conſtitutionem declarando, venire ad terminationem cauſarum*.

303 *Conſtitutio Vrbani tollens beneplacitum præſumptum non habet locum in Regno Polonia*.

304 *Beneplacitum Apoſtolicum eſt neceſſarium quandò contrahitur inter duas Eccleſias*.

Conſtitutio Vrban. non habet locum inter Eccleſiam, & Eccleſiam. ibidem num. 304.

305 *Conſt. Vrban.* VIII. *non comprehendit cauſas antea per ſententiam terminatas*.

306 *Item non comprehendit cenſus impoſitos per laicos antequam bona tranſirent ad Eccleſiam*.

*Centenaria locum habet etiam ſi deficiant aliqui Anni. ibidem n.*306.

307 *Centenara cum obſeruantia eſt præſeruata in Conſt. Vrb.*VIII.

308 *Centenaria numeratio fieri debet habito reſpectu ad tempus motæ litis, non editæ Conſtitutionis*.

309 *Centenaria ſuper cultu alicuius Sancti, vt excepta dicatur à Decreto Vrban.* VIII. *ſuper non cultu, ante dictum decretum debet eſſe completa*.

VRBANVS PAPA VIII.

Ad Perpetuam rei Memoriam.

ROmanus Pontifex in ſacra Beati Petri ſede à Domino conſtitutus, non valens curam ſuæ paſtoralis ſollicitudinis in gregem ſibi commiſſum perſonaliter in qualibet mundi parte exercere, Legatos etiam de Latere, ac Nuncios, alioſque miniſtros Apoſtolicos ad diuerſas Prouincias, & Regna, prout cognoſcit in Domino expedire, conſueuit deſtinare, vt vices ſuas ſupplendo, facultateſque ſibi conceſſas non excedendo, errata corrigant, & commiſſis ſibi populis iuſtitiæ, & gratię incrementa miniſtrent, iuraque Sedis Apoſtolicæ, iuriſdictionem, immunitatem,& libertatem Eccleſiaſticam tueantur, ac de grauioribus Summum Pontificem reddant certiorem, remediaque ac mandata opportuna Apoſtolica expectent, & exequantur. Cum autem, vt accepimus, à nonnullis prætendatur, quoſdam ex Legatis ſiue natis, ſiue alijs etiam de Latere, etiam S. R. E. Cardinalibus, Nuncijſque ac alijs Miniſtris Apoſtolicis quouis nomine nuncupatis, ac etiam ex Rectoribus, ſeù Gubernatoribus Prouinciarum, Ciuitatum, & locorum ditionis temporalis S. Rom. Eccleſiæ per Romanos Pontifices prædeceſſores noſtros, ac etiam per Nos miſſis, cæteriſque officialibus Cameræ Apoſtolicæ, & Romanæ Curię, etiam S. R. E. Cardinalibus, etiam Vicecancellarijs, & Camerarijs, ac feudatarijs quantumlibet qualificatis, & indiuidua-

men-

mentione dignis, ac etiam Baronibus, alijſque iuriſdictionem quomodolibet exercentibus aliqua eidem Sedi, aut iuriſdictioni, vel immunitati, ſeu libertati Eccleſiaſticæ, Eccleſijſque & perſonis Eccleſiaſticis præiudicialia præter, aut contra facultates ſibi conceſſas nedum feciſſe, declaraſſe, conceſſiſſe, ac decreuiſſe, ſeu aliàs quomodolibet diſpoſuiſſe, ſed etiam prædicta, & quæcunque alia eis præiudicialia à quibuſcunque alijs ſiue Eccleſiaſticis, ſiue Laicis quomodolibet qualificatis, ſufficientem facultatem Apoſtolicam non habentibus, commiſſa, & facta, oneraque ſuper Eccleſijs, ac earum bonis, & iuribus, earumque fructibus abſque ſufficienti facultate Apoſtolica impoſita, tranſgreſſioneſque, & exceſſus contra ſacrorum Canonum, Conſtitutionum Apoſtolicarum, & Conciliorum vniuerſalium diſpoſitionem contra Sedem Apoſtolicam, iuriſdictionem, immunitatem, aut libertatem Eccleſiaſticam, ſeu Eccleſias, vel perſonas Eccleſiaſticas, earumque bona, & iura quæcunque quomodolibet commiſſos, & perpetratos toleraſſe, & approbaſſe, vel quomodolibet permiſiſſe, ſeu eiſdem præiudicialibus conſenſiſſe, immò ex ipſorum Legatorum, Nunciorum, & Miniſtrorum Apoſtolicorum, ac etiam reſpectiuè Gubernatorum Prouinciarum, Ciuitatum, & locorum ditionis temporalis eiuſdem Sedis Apoſtolicæ, & quorumcunque aliorum ipſius Officialium, ſeu cuiuslibet eorum aſſerta ſcientia, taciturnitate, tolerantia, vel conſenſu, ipſorumque præiudicialium obſeruantia inferri poſſe tàm in prædictis, quàm in cæteris quibuſcunque præiudicialibus nedum ad præſumptam ſcientiam, tolerantiam, conſenſum, ſeu approbationem Romanorum Pontificum prędeceſſorum noſtrorum, & cuiuslibet eorum, ac noſtram, *ſed etiam ad præſumendum ſuper eis, & eorum quolibet fuiſſe conceſſum beneplacitum Apoſtolicum*, etimſi prædeceſſores noſtri prędicti multoties ea via, qua licebat ſe oppoſuerint, & Nos quoque contradixerimus: conceſſiones quoque, & gratias quaſcumque, ac inueſtituras etiam Ciuitatum, Terrarum, Caſtrorum, aliorumque locorum, & bonorum etiam iuriſdictionalium, ad eandem Apoſtolicam Sedem, ſeu ad Eccleſias inferiores reſpectiuè ſpectantium, ab aliquibus ex eiſdem prædeceſſoribus noſtris, vel à Prælatis, ſeu Rectoribus Eccleſiarum inferiorum prædictarum quomodocunque, & quandocunque ad certas vitas, aut generationes, ſeu lineas iam extinctas, vel ad certum tempus iam elapſum, illorumque ac illarum pignorationes, ſeu in pignus dationes, ac alienationes cum pacto redimendi factas ex prædicta aſſerta ſcientia, & tolerantia Sedis Apoſtolicæ nedum longius protrahi, ſed etiam perpetuari, aliaque indebita, & iniuſta prætendantur in prædictæ Sedis Apoſtolicæ, iuriſdictionis, immunitatis, ſeu libertatis Eccleſiaſticæ, aliarumque Eccleſiarum, perſonarumque Eccleſiaſticarum maximum detrimentum, & populorum graue ſcandalum, animarumque ipſorum prætendentium, tranſgredientium, vel occupantium, vſu vſurpantium, ac in cenſuris eo ipſo incurſis inſordeſcentium perniciem; Propterea Nos, ſicut ex onere paſtorali tenemur, indemnitati Sedis Apoſtolicæ, iuriſdictioniſque, & immunitatis, ac libertatis Eccleſiaſticæ, Eccleſiarumque & perſonarum Eccleſiaſticarum, quantum Nobis ex alto conceditur, prout ijdem prędeceſſores noſtri omnibus præiudicijs obuiam ire exoptarunt, conſulere volentes, attendenteſque quòd prædicti Legati, Nuncij, & Cardinales, etiam Vicecancellarij, & Camerarij, alijque omnes, & ſinguli prędicti ſine ſpeciali Papę mandato nulla eidem Sedi, & Eccleſijs, alijſque prædictis præiudicialia vnquam tacitè, vel expreſsè facere potuerunt, vel poſſunt, quòdque ob locorum diſtantiam, ac negotiorum molem, quibus Sedes Apoſtolica premitur, huiuſmodi præiudicia non fuerunt Summo Pontifici, pro tempore exiſtenti, minuſque eius ſucceſſoribus nota ſaltem cum ſuis circumſtantijs, præiudicium inferentibus, & aggrauanti-

uantibus, quòdque confirmationes, approbationes, & beneplacita Papæ, præſertim vbi actum fuit, vel agitur de præiudicio perpetuo, ſemper conſueuerunt in ſcriptis expediri, præcipuè per literas Apoſtolicas ſiue ſub plumbo, ſiue in forma Breuis ſub Annulo Piſcatoris, prout etiam in Pontificatu noſtro expediuntur, ideò ſi in regiſtris Apoſtolicis, quæ fideliter cuſtodiuntur, & aſſeruantur, prædictorum quorumcunque præiudicialium approbationes, confirmationes, vel beneplacita Apoſtolica non reperiuntur deſcripta, ſeu regiſtrata, vel non exhibentur originalia literarum Apoſtolicarum, aut tranſumpta *iuxta formam conſtitutionis noſtræ deſuper* aliàs editæ ſub datum Romæ apud S. Mariam Maiorem ſub die 1. Iunij 1635. Pontific. noſtri Anno 12. indè deducitur, neque Romanos Pontifices prędeceſſores noſtros, nec Nos vnquam præiudicialia approbaſſe, vel confirmaſſe, beneplacitaque Apoſtolica ſuper præiudicialibus nunquam conceſſiſſe: ac denique quòd Romani Pontifices prædeceſſores noſtri pro damnandis, impugnandis, & euitandis omnibus, & ſingulis præiudicialibus, illiſque & prætenſis tolerantijs, conniuentijs, conſenſibus, poſſeſſionibus, intruſionibus, occupationibus, vſurpationibus, obſeruantijs, & præſcriptionibus quibuſcunque impediendis, interrumpendis, penitusque auertendis, & excludendis hactenus conſueuerunt quolibet anno in die Cœnæ Domini facere proceſſus generales, Bullas eiuſdem Cœnæ nuncupatas, & publicare contra quoſcunque, prout etiam Nos fecimus, & publicamus; Idcircò etiamſi prædicta omnia, & ſingula eidem Sedi Apoſtolicæ, iuriſdictioni, vel immunitati, aut libertati Eccleſiaſticæ, ſeu Eccleſijs, vel perſonis Eccleſiaſticis, earumue bonis, iuribuſque ac fructibus quomodolibet præiudicialia, per prædictos, & alios quoſcunque contra, aut præter facultates, eis conceſſas, facta eo ipſo fuerint, & ſint nulla, & inualida, nihilominus abundantiori cautela vti volentes, omniumque & ſingulorum quomodolibet præiudicialium quandocunque, & quibuſuis, ac ex quacunque cauſa, & quouis modo factorum, & geſtorum, ac indè ſecurorum quorumcunque, cæterorumque hic de neceſſitate forſan exprimendorum, ac inſerendorum tenores, etiam maiores, & veriores pro plenè expreſſis, ac de verbo ad verbum inſertis habentes, Motu proprio, certaque ſcientia, ac matura deliberatione noſtris, deque Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, motique ex prædictis cauſis, aut illarum altera, ſeu ex alijs iuſtis, & rationabilibus animum noſtrum mouentibus, ad quarum omnium, & ſingularum verificationem Eccleſiam Romanam præfatam, Sedemque Apoſtolicam, & quemcumque alium nunquàm teneri volumus, vltrà quaſcunque reuocationes hactenus factas, hac noſtra perpetua conſtitutione *declaramus omnia*, & ſingula acta, decreta, ſtatuta, indulta, conceſſiones, ordinationes, declarationes, concordias, & pacta, etiam nomine eiuſdem Sedis Apoſtolicæ inita, venditioneſque, & alienationes officiorum, aliorumque eiuſdem Sedis iurium, & quaſcunque alias diſpoſitiones quocunque nomine nuncupatas, eidem Sedi Apoſtolicæ, Romanæque Eccleſię, ſeu quibuſcumque alijs Eccleſijs, ſeu locis pijs, ac perſonis Eccleſiaſticis, ſeu iuriſdictioni, vel Immunitati, aut libertati Eccleſiaſticæ quomodolibet præiudicialia, præiudiciales à quibuſcunque Legatis etiam de latere, etiam S. R. E. Cardinalibus, Nuncijs, ſeu alijs Miniſtris Apoſtolicis, Cameræque Apoſtolicæ, & Romanæ Curiæ officialibus, & miniſtris etiam Cardinalibus, Vicecancellarijs, & Camerarijs, & reſpectiuè Rectoribus, & Gubernatoribus, Feudatarijs, Baronibus, & cæteris iuriſdictionem quomodolibet exercentibus, alijſque præfatis quantumlibet qualificatis, & indiuidua expreſſione dignis quandocunque, qualitercumque, & quomodocunque præter, vel contra facultates eis conceſſas facta, & geſta, factaſque, & geſtas, aut aliàs quouis

modo

modo ab eis emanata, & emanatas hactenus, etiam per modum edicti, declarationis, conſtitutionis, pragmaticæ, reformationis, ac prohibitionis etiam generalis, ac aliàs quomodolibet, etiam cum clauſula, ſaluo, vel reſeruato Sedis Apoſtolicę beneplacito, vel fortaſſe etiam cum intentione data, vel promiſſione etiam facta illud ab hac Sancta Sede, ſeu à Rom. Pontifice, aut etiã à Nobis impetrandi, etiam cum prętenſa illarum executione, & obſeruantia quantumlibet longiſſima, ac alijs indè quomodolibet ſecutis quibuſcunque, etiam in fauorem, ſeu intuitu, vel contemplatione Imperatoris, Regum, aliorumque Principum, etiam ſupremorum, etiam laicorum, Nationum, Rerumpublicarum, Prouinciarum, Regnorum, aliorumque dominiorum, & Officialium quorumcunque, vel Ciuitatum, Vniuerſitatum, etiam Studiorum generalium, Collegiorum, Religionumue, ſeu Militiarum, Eccleſiarũ, & Monaſteriorum quorumcunque Ordinum, vel aliorum quorumuis, etiam ſpeciali nota dignorum ex quacunque ratione, occaſione, vel cauſa quantumlibet pia, publica, fauorabili, ſeu priuilegiata, etiam tranſactionis, vel concordiæ, ſiue belli, treguæ, vel pacis etiam vniuerſalis, & ad maius malum, vel ſcandalum, vt aſſeritur, euitandum, ſeu ex alijs rationibus, & cauſis, etiam omnibus in ſimul concurrentibus, ac aliàs indiuiduam expreſſionem requirentibus. Nec non quaſcumque tolerantias, taciturnitates, conniuentias, permiſſiones, conſenſus, declarationes executiones, approbationes, vel confirmationes expreſsè, vel tacitè dicto, vel facto, aliàs quomodolibet præter, aut contrà ſuas facultates ab ijſdem Legatis, Nuncijs, ac Miniſtris Apoſtolis, & reſpectiuè Rectoribus, & Gubernatoribus, vt aſſeritur, factas, ſeu habitas, vel reſpectiuè præſtitas in quibuſcunque actibus eidem Sedi Apoſtolicæ, ſiue iuriſdictioni, immunitati, ſeu libertati Eccleſiaſticæ, aut Eccleſijs, vel perſonis Eccleſiaſticis quomodolibet præiudicialibus per quoſcunque alios, etiam laicos quantumlibet, vt præmittitur, qualificatos, quauis authoritate, & poteſtate etiam Imperiali, Regali, aut quacunque alia, indiuiduam expreſſionem requirente, fungentes, etiam ſub prætextu, *quòd Bullæ, ſeu Conſtitutiones Apoſtolicæ non fuerint publicatæ, vel vſu receptæ*, ac etiam in permittendo editionem, ſeu impreſſionem librorum eidem Sedi, alijſque prædictis præiudicialium, ſeu continentium opiniones damnatas factis, & geſtis. Moleſtias quoque vexationes, & impedimenta quæcunque Legatis, Nuncijs, vel alijs Miniſtris, & Officialibus Apoſtolicis, per quoſcunque etiam laicos cuiuſuis ſtatus, gradus, conditionis, qualitatis, dignitatis etiam Eccleſiaſticæ, vt præmittitur, exiſtentes, quomodolibet factas, & illatas, factaque & illata, *tam eorum ingreſſum in Prouincias ſibi commiſſas denegando*, quam ne ſuas facultates liberè in eis exercerent impediendo, ac eos ab illis expellendo; Nec non quaſcunque contributiones, collectas, gabellas, militum hoſpitationes, decimas, vel alias fructuum partes, aliaque onera, & grauamina quæcunque ſuper Eccleſijs, Monaſterijs, & locis pijs, præſertim vacantibus, vel perſonis Eccleſiaſticis, earumque vel eorum bonis, ſeu fructibus etiam prætextu, vel cauſa facultatis bona ſtabilia acquirendi, ſeu retinendi, ac aliàs quomodolibet per laicos præfatos, & quoſcunque alios quomodolibet qualificatos abſque ſufficienti facultate Apoſtolica impoſitas, & impoſita, exactaſque & exacta etiam à ſponte dantibus, vel contribuentibus. Item moleſtationes, perturbationes, acta, carcerationes, executiones, & attentata quæcunque, à quibuſuis laicis, etiam Officialibus quomodolibet qualificatis contrà perſonas Eccleſiaſticas, vel Eccleſias, ſeu cuiuslibet earum bona, ſiue iura, vel fructus tam ciuiliter, quàm criminaliter, & aliàs quomodolibet quandocunque hactenus facta, geſta, & commiſſa, etiam de facto executioni, etiam pluribus vicibus, & quocunque temporis curſu,

etiam

etiam longæuo, & longiſſimo, ac, vt prætenditur, immemorabili, etiã cum fama aſſerti priuilegij quomodolibet demandata. Nec non quaſcunque tranſgreſſiones, & exceſſus contra diſpoſitiones ſacrorum Canonum, Conſtitutionum Apoſtolicarum, & Conciliorum vniuerſalium præſertim Lateranenſis ſub Alexandro III. Generalis nuncupati ſub Innocentio III. Viennenſis ſub Clemente V. Lateranenſis vltimi ſub Leone X. fel. rec. Romanis Pontificibus prædeceſſoribus noſtris, ſeu Tridentini à quibuſcunque, & ex quibuſuis cauſis quomodolibet, & quandocunque factas in præiudiciũ Sedis Apoſtolicæ, ſiue iuriſdictionis, vel immunitatis, aut libertatis Eccleſiaſticæ, ſeu Eccleſiarum, vel perſonarum Eccleſiaſticarum, earumque bonorum, ſeu fructuum, etiam effectum, vt præmittitur, de facto ſortitos, & inde ſecuta quæcunque. Item quaſcunque prorogationes, extenſiones, protractiones, ſeu perpetuationes quarumcunque gratiarum, conceſſionum, & inueſtiturarum à Sede Apoſtolica, vel à Prælatis, ſeu Rectoribus Eccleſiarum inferiorum quandocunq; hactenus factarum ad certas vitas, aut generationes, ſeu lineas iam finitas, vel extinctas, ſiue ad certum tempus iam elapſum, pignorationumque, & venditionum cum pacto redimendi, permutationum, aliorumque contractuum, ac diſpoſitionum quarumcunque de Ciuitatibus, Terris, dominijs, Caſtris, locis, & bonis etiam feudalibus, vel iuriſdictionalibus, ac iuribus eiuſdem Sedis Apoſtolicæ, vel Eccleſiarum inferiorum à quibuſcunque quantumlibet, vt præmittitur, qualificatis quandocunque prætenſas, etiam executioni demandatas, & quocunque temporis curſu continuatas. Nec non reliqua omnia quotcunque & qualiacunque eidem Sedi Apoſtolicæ, vel iuriſdictioni, immunitati, aut libertati Eccleſiaſticę, ſeu Eccleſijs, vel perſonis Eccleſiaſticis, earumue iuribus, bonis, & fructibus quomodolibet præiudicialia, per quoſcunque, ſufficienti facultate Apoſtolica non munitos, facta, geſta, & reſpectiuè perpetrata cum omnibus, & ſingulis quandocunque & quomodocunque inde ſecutis, & quocunque tempore etiam longiſſimo executioni demandatis, ac obſeruatis, fuiſſe, & eſſe ipſo iure nullas, & inualidas, ac nulla, & inualida, nulliuſque roboris, vel momenti, indebitaque, & illicita, ac de facto præſumptas, & præſumpta, nullumque præiudicium eiſdem intuliſſe, nec inferre vnquàm poſſe, illaſque & illa ex quocunque temporis curſu, nec etiam ex quacunque prætenſa obſeruantia quantumlibet diuturna, longæua, longiſſima, ſeu immemorabili, etiam cum fama prætenſi priuilegij Apoſtolici, ac etiam iuncta quauis ſcientia, conniuentia, tolerantia, taciturnitate, & permiſſione Prælatorum Eccleſiarum inferiorum, Legatorum, Nunciorum, & aliorum quorumcunque Miniſtrorum Apoſtolicorum, ac etiam reſpectiuè quorumuis Rectorum, & Gubernatorum, aliorumque prædictorum, etiam Feudatariorum, etiam Sedis Apoſtolicæ, ac Baronum, cæterorumque iuriſdictionem quomodolibet exercentium, ac forſan Romanorum Pontificum prædeceſſorum noſtrorum, & noſtra, nequaquam fuiſſe hactenus, nec in poſterum fore approbata, conualidata, neque reſpectiuè prorogata, extenſa, protracta, vel perpetuata, minuſque inde aliquam approbationem, vel præſumptionem alicuius beneplaciti Apoſtolici, neque aliquam bonam fidem, poſſeſſionem, vel quaſi, aut præſcriptionem in aliquo etiam impediente, imponente, exigente, attentante, vel reſpectiuè occupante, vſurpante, vel tranſgrediente, aut quomodolibet continuante, nec in quocunque alio potuiſſe, nec vnquàm poſſe reſultare, vel induci reſpectiuè in Sedis Apoſtolicę, iuriſdictionis, immunitatis, aut libertatis Eccleſiaſticæ, ſeu Eccleſiarum, vel perſonarum Eccleſiaſticarum, earumue iurium, ac bonorum, & fructuum præiudicium, talemque præſumi fuiſſe ſemper, mentem, & intentionem Romano-

rum

rum Pontificum prædeceſſorum noſtrorum prædictorum, ac reſpectiuè noſtram fuiſſe, & eſſe quouis modo prædicta, & quæcunque alia pręiudicialia nunquam approbandi, ſeu confirmandi, niſi de prætenſa approbatione, vel confirmatione Apoſtolica conſtiterit ex prædictis regiſtris Apoſtolicis, vel aliàs iuxtà formam prędictæ alterius conſtitutionis noſtrę, Quinimo omnia, & ſingula præiudicialia fuiſſe à ſacris Canonibus, Conſtitutionibus Apoſtolicis, & Concilijs, etiam vniuerſalibus, præſertimque à prædicta Bulla in Cœna Domini legi ſolita reſpectiuè reprobata, ac damnata, prout etiam ad abundantiorem cautelam. tenore præſentium reprobamus, & damnamus, beneplacitaque Apoſtolica per prædeceſſores noſtros, & per Nos hactenus denegata fuiſſe declaramus, ſicut etiam harum vigore denegamus, & quatenus foret opus, omnia, & ſingula præiudicialia prædicta, omniaque alia, ſi quæ ſint, irritamus, & annullamus, ac reſpectiuè reuocamus cum inde ſecutis quibuſcunque præſertim intruſionibus, occupationibus, vſurpationibus, & obſeruantijs, ac vſibus, & conſuetudinibus quantumuis longiſſimis, & immemorabilibus, etiam cum aſſerta fama priuilegij Apoſtolici quas, & quæ illicitas, & illicita, irrationabileſque & irrationabilia declaramus, ac pro reprobatis, illicitis, irrationabilibus, irritis, & annullatis perpetuò haberi volumus, decernimuſque & damnamus, ita quòd in poſterum illa, & illæ non poſſint vnquam in iudicio, nec extra iudicium à quoquam quomodolibet allegari, deduci, probari, nec ab aliquo admitti ad quemcumque effectum, & quatenus opus foret, aduerſus illos, & illa, ac alia quæcunque quomodolibet præiudicialia harum ſerie eandem Sedem Apoſtolicam, Romanamque Eccleſiam, & Eccleſias inferiores, ac perſonas Eccleſiaſticas quaſcunque plenariè, & pleniſſimè ex iuſtis cauſis, Nobis beneuiſis, ac ſi talia nunquàm extitiſſent in integrum, & priſtinum in quo anteà erant ſtatum reſtituimus, reponimuſque ac reintegramus. Inſuperque cum etiam Nobis innotuerit, quòd aliquando in prouiſionibus Eccleſiarum Cathedralium, Metropolitanarum, Primarialium, & Patriarchalium, alijſque gratijs, & diſpoſitionibus Apoſtolicis fuit ob in curiam quorundam Sedis Apoſtolicę, ſeu Rom. Curiæ Officialium inaduertenter in præiudicium liberæ prouiſionis earum narrata, vel etiam forſan de facto admiſſa præſentatio, nominatio, vel ſupplicatio alterius quantumlibet, vt præmittitur, qualificati, abſque eo, quòd de eius iure pręſentandi, nominandi, vel ſupplicandi conſtitiſſet, & aliquando prędicta, ſeu alia eidem Sedi Apoſtolicæ narratiua pręiudicialis fortaſſe in prætenſo Eccleſiarum vltimo ſtatu fundata extitit, etiamſi de contrario ſtatu, aut aliàs de libera prouiſione, etiam per literas erectionis, aut alio modo appareret, ſeu conſtare poſſet: Aliquando etiam in prouiſionibus Eccleſiarum pro cultu diuino, & ipſarum Eccleſiarum felici gubernio apponuntur diuerſa decreta, quæ per obitum prouiſorum, vel aliàs aſſeruntur expiraſſe, cum nihilominus perdurare debeant, donec fuerint adimpleta. Quandoque etiã in concedendis facultatibus, indultis, ſeu alijs gratijs, per Sedem Apoſtolicam etiam Regibus, & Principibus, Rebus publicis, ſeu dominijs, ac feudatarijs quomodolibet qualificatis, ac ſpeciali expreſſione dignis concedi ſolitis, in quibus iuxtà antiquum ſtylum erant priùs habendæ literæ declarationis, & promiſſionis, per priuilegiatos ſcribendæ Papę concedenti, quibus ipſi petentes facultates, & priuilegia, ſe è conuerſo obligare debent pro obſeruatione, & conſeruatione quarumcunque immunitatum, libertatum, & iurium Sedis Apoſtolicæ, Eccleſiarum, & perſonarum Eccleſiaſticarum, ac bonorum Eccleſiaſticorum quorumcunque, & tamen illis literis non receptis fuerunt conceſſę facultates, indulta, & gratiæ Apoſtolicę præfatę etiam abſque aliquo onere illas intrà aliquod tempus ſcribendi, & eidem Sedi præſentan-

ſentandi, immò etiam aliquando Officiales Camerę Apoſtolicę, ſiue notitiam iurium, & ſcripturarum Cameræ non habentes, ſeu memoria non retinentes, vel aliàs expediuerunt, ſiue expediri à Romanis Pontificibus, ſen etiam à Nobis fecerunt, vel permiſerunt vigore connentionum, concordatorum, tranſactionum, & compactorum cum Sede Apoſtolica initorum quaſdam gratias, facultates, ſeu conceſſiones, & priuilegia, vti debitas, ac debita, cum tamen conuentiones, concordiæ, & pacta, tunc per obitum perſonarum, vel aliàs quomodolibet, etiam ex lapſu temporum ſaltem in ea parte ceſſaſſent, ſeu extirpaſſent, quæ omnia, eorumque ſingula, etiam pręetenduntur in magnum ipſius Sanctæ Sedis redundare detrimentum. Idcircò motu, ſcientia, deliberatione, ac poteſtatis plenitudine paribus præſentium literarum tenore præfatas narratiuas, enunciatiuas, ſeu aſſertiones quomodolibet eidem Sedi pręiudiciales factas, ſeu admiſſas, ac reſpectinè eaſdem facultatum, indultorum, & gratiarum Apoſtolicarum conceſſiones, ac literarum expeditiones factas non expectatis, nec receptis literis ipſorum priuilegiatorum, ſeu priuilegiandorum, conceſſiones quoque in vim conuentionũ, & pactornm quomodolibet expiratorum fuiſſe, & eſſe erroneas, erroneèque reſpectinè expeditas, nullumque propterea, cum non ſit æquum, vt error veritati præualeat, intuliſſe, nec inferre potuiſſe, neque in futurum poſſe præindicium Sedi Apoſtolicę, ac ſtatui Eccleſiarum, ſtatumque vltimum ipſarum Eccleſiarum, & reſpectiuè Ciuitatnm, Terrarum, Dominiorum, Caſtrorum, & locorum iuriſdictionalium prædictorum, & quarumcunqne facultatum, gratiarum, conceſſionum, aliornmque iurium Sedis Apoſtolicæ, & Eccleſiarnm inferiorum non fuiſſe, nec *vnquam eſſe attendendum, vbi de antecedenti contrario ſtatu*, vel initio conſtat, modo, & forma præmiſſis pariter declaramus, ac decernimus, & reſpectiuè omnia præiudicialia tollimus, & irritamus, ac decreta in prouiſionibus prædictarum Eccleſiarum appoſita non expiraſſe, nec expirare, ſed donec adimpleta fuerint vigere, & in ſequentibus cenſeri repetita etiam declaramns. Et quatenus vnqnam contingeret, tàm ſuper præſentium literarum, quàm ſuper quarumcunque conceſſionum, facultatum, indultorum, gratiarum, ac diſpenſationum Apoſtolicarum in fauorem Imperatoris, Regum, Principum, Rerumpublicarum Dominiorum, Nationum, Prouinciarum, ſeu Regnorum per Romanos Pontifices prædeceſſores noſtros, & per Nos conceſſarum, ſeu aliàs à Sede Apoſtolica emanatarum interpretatione, vel deelaratione hæſitari, vel dubitari, tunc omnibus, & ſingulis cuiuſcunque ſtatus, gradus, conditionis, qualitatis, ac dignitatis etiam Eccleſiaſticę exiſtentibus, etiã quomodolibet, vt præmittitur, qualificatis, etiam regularibus cuiuſcunque ordinis, inſtituti, Congregationis, ac Societatis, de quibus indiuidua expreſſio facienda foret, quamlibet interpretationem, ac declarationem ſub maioris excommunicationis latæ ſententiæ, ac nullitatis omnium gerendorum pœnis, eo ipſo, etiam nulla facta declaratione, incurrendis prohibemus, & inter dicimus, & quamcunque declarationem quomodolibet neceſſariam, ſeu opportunam deſuper quandocunque, faciendam dumtaxat Nobis, ac Romanis Pontificibus ſucceſſoribus noſtris Canonicè intrantibus perpetuò reſeruamus, & ante factas declarationes huiuſmodi volumus præſentes noſtras literas, & quaſcunque literas, conceſſiones, ac diſpoſitiones Apoſtolicas prędictas eſſe intelligendas ad literam prout iacent. Præſentes quoque literas, ac omnia, & ſingula in eis contenta, etiam ex eo, quòd quicunque in præmiſſis, ſeu eorum aliquo intereſſe habentes, ſeu habere quomodolibet prætendentes illis nullatenus conſenſerint, & ad ea vocati, citati, vel auditi non fuerint, minnſque canſæ, propter quas eædem præſentes emanarunt deductę, verificatæ, ſeu alias ſufficienter, aut etiam vllo modo iuſtificatæ non

Digitized by Google

fuerint, nullo vnquam tempore de ſubreptionis, obreptionis, nullitatis, aut inualiditatis vitio, ſeu intentionis noſtræ, aut alio quouis quantumlibet magno, inexcogitato, & ſubſtantiali defectu, aut ex quouis alio capite à iure, vel facto, aut ſtatuto, vel conſuetudine reſultante, ſiue præſcriptionis etiam quadraginta annorum, & immemorabilis, ac enormis, enormiſſimæ, & totalis læſionis, aut quocunque alio colore, vel prætextu, etiam in corpore iuris clauſo, ſeu ex quacunque cauſa, & occaſione etiam quantumuis iuſta, rationabili, & priuilegiata, etiam tali, quæ ad effectum validitatis pręmiſſorum neceſſariò exprimenda foret, aut quòd de voluntate noſtra huiuſmodi, & alijs ſuperius expreſſis, ſeu relatis nihil vllibi appareret, ſeu aliter probari poſſet notari, impugnari, inualidari, retractari, in ius vel controuerſiam reuocari, aut ad terminos iuris reduci, vel aduerſus illas reſtitutionis in integrum, aperitionis oris, reductionis ad viam, & terminos iuris, aut aliud quodcunque iuris, facti, gratiæ, vel iuſtitię remedium impetrari, ſeu etiam motu proprio, & aliàs quomodolibet concedi, aut ſic impetrato, vel conceſſo quempiam vti, ſeu ſe iuuare in iudicio, vel extra illud minimè poſſe, ſed eaſdem præſentes ſemper validas, firmas, & efficaces exiſtere, & fore, ſuoſque plenarios, & integros effectus ſortiri, & obtinere, ac ab omnibus, & ſingulis, ad quos ſpectat, & ſpectabit quomodolibet in futurum inuiolabiliter obſeruari, ſicque & non aliter in pręmiſſis omnibus, & ſingulis per quoſcunque Iudices ordinarios, & delegatos, etiam Palatij Apoſtolici Auditores, Clericoſque Pręſidentes, ac Cameram, & quoſuis Sedis, & Camerę prędictarum miniſtros, & officiales, necnon S.R.E. Cardinales, etiam Vicecancellarios, Camerarios, ac etiam de Latere Legatos, eiuſdemque Sedis Nuncios, ac quaſcunque Congregationes, etiam ſpecialem expreſſionem requirentes, etiam quorumcunque S.R.E. Cardinalium, & Prę-latorum, & quoſuis alios quacunque auctoritate fungentes nunc, & pro tempore exiſtentes, *ſublata eis, & earum cuilibet quauis aliter iudicandi*, declarandi, & interpretandi facultate, & auctoritate ſemper, & vbique iudicari, & definiri debere, ac irritum, & inane quidquid ſecus ſuper his à quoquam quauis auctoritate ſcienter, vel ignoranter contigerit attentari ſimiliter decernimus non obſtantibus præmiſſis, ac quibuſuis conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, tàm generalibus quàm ſpecialibus, etiam in Concilijs vniuerſalibus editis, & quatenus opus ſit, regula noſtra de non tollendo iure quæſito, & fel. rec. Pij Papæ Quarti etiam prædeceſſoris noſtri de gratijs qualecunque intereſſe Cam. Apoſtolicę concernentibus, infra certum tunc expreſſum tempus in eadem Camera præſentandis, & regiſtrandis, itaut præſentes nullo vnquam tempore in eadem Camera præſentari, ſeu regiſtrari neceſſe ſit; *Necnon quibuſuis conniuentijs, tolerantijs, conſenſibus, taciturnitatibus, permiſſionibus, vſibus, conſuetudinibus etiam longiſſimis, & immemorabilibus, etiam cum aſſerta fama priuilegij Apoſtolici, ac ſtatutis etiam iuramento, confirmatione Apoſtolica, vel quauis alia firmitate roboratis, priuilegijs quoque indultis, conceſſionibus, licentijs, & literis Apoſtolicis quibuſcunque perſonis etiam, vt præmittitur, qualificatis, ac Prouincijs, Regnis, Ciuitatibus, Vniuerſitatibus, Eccleſijs, Ordinibus, Congregationibus, Inſtitutis, Societati Ieſu, alijſque locis, & perſonis quibuſlibet, etiam ſpeciali nota, & expreſſione dignis, etiam motu, ſcientia, deliberatione, ac poteſtatis plenitudine ſimilibus, etiam conſiſtorialiter ſub quibuſcunque tenoribus, & formis, ac cum quibuſuis etiam derogatoriarũ derogatorijs, alijſque efficacioribus, & inſolitis clauſulis, & decretis etiam irritandis, & aliàs quomodolibet in contrarium præmiſſorum conceſſis, editis, factis, ac pluries, & iteratis vicibus confirmatis, approbatis, & innouatis*. Quibus omnibus, & ſingulis etiamſi pro ſufficienti illorum dero-

gatione, de illis, eorumque totis teñ ſpecialis, ſpecifica, indiuidua, ac de verbo ad verbum, non aut per clauſulas generales, idem importantes, mentio, ſeu quæuis alia expreſſio facienda, aut alia exquiſita forma ad hoc ſeruanda foret, tenores huiuſmodi, ac ſi de verbo ad verbum inſerti eſſent, præſentibus pro plenè, & ſufficienter expreſſis, & inſertis formamque in illis traditam pro ſeruata habentes, ad præmiſſorum effectum ſpecialiter, & expreſſè derogamus, ac derogatum eſſe volumus, cæteriſque contrarijs quibuſcunque. Non intendimus autem, per præſentes tollere declarationes, & cauſarum terminationes, ac alia, quæ reſpectu iuriſdictionalium tàm allodialium, quàm feudalium in ditione temporali Sedis Apoſtolicæ conſiſtentium, factæ, ſeu facta fuerunt hucuſque, vel in futurum fient iudicialiter, vel etiam extraiudicialiter, cauſa tamen cognita in Romana Curia, per Rotam. vel Cameram, aut etiam per ſpecialiter deputatam, ſeu deputatum à Romanis Pontificibus prædeceſſoribus noſtris, vel à Nobis, ſeu á ſucceſſoribus noſtris Congregationem, aut Iudicem: *Nec etiam tollere centenariam, ſeu antiquiorem poſſeſſionem pacificam cum obſeruantia iunctam quando concurrit titulus verus, & legitimus in dicta poſſeſſione exiſtentis*. Volumus autem, & Apoſtolica authoritate decernimus, vt eædem præſentes ad Valuas Baſilicæ Principis Apoſtolorum, & Cancellariæ Apoſtolicæ, ac in acie Campi Floræ de Vrbe per aliquem ex Curſoribus noſtris publicentur, & affigantur, quæ ſic publicatæ, & affixæ omnes, & ſingulos, quos concernunt arctent, & afficiant, perindè ac ſi illorum vnicuique perſonaliter intimatæ, & notificatæ fuiſſent. Datum Romæ apud Sanctum Petrum ſub Annulo Piſcatoris die v. Iunij M.DC.XLI. Pontificatus Noſtri Anno Decimo octauo.

M. A. Maraldus.

Die 25. Iunij, Anno, & Pontificatu vt ſupra; Supradictæ literæ Apoſtolicæ publicatæ, & affixæ fuerunt ad valuas Baſilicæ Principis Apoſtolorum, Cancellariæ Apoſtolicæ, & in Acie Campi Floræ Vrbis per me Dominicum Vareſium S.D.N. Papæ Curſorem &c.

Pro D. Mag. Curſorem Hieronymus Maſcella Curſ.

Commentaria cum Notis Auctoris ad Vrbani VIII. Conſtitutionem de præiudicialibus Eccleſiæ.

Hæc Conſtitutio, vt ex ipſa inſcriptione patet, & colligitur ex *Bullar. nou. tom. 4. in Append. Conſt.*
1 *47. aliàs 157. eſt Vrbani Papæ* huius
nominis VIII. qui ſedit Anni 21.
minus dieb. 14. Ab Anno ſcilicet
1623. die 7. Auguſti, qua Romanus
Pontififex renunciatus fuit, ad diem
29. Iulij 1644. qua ab humanis ſeceſſit. Ab obitu enim Gregorij XV.
poſt Apoſtolicæ Sedis inter regnum
2 dierum 28. Maffeus S. R. E. Cardinalis Barberinus, patria Florentinus, Antonij filius, inter ſapientes ſapientiſſimus, excellentis ingenij animique præſtantia, & rerum gerendarum ſingulari dexteritate, atque Clementia præclariſſimus, vnanimi purpuratorum Patrum conſenſu, qui ipſum in priuatæ virtutis,
3 doctrinæque eminentia per gradus
officiorum Curiæ procedentem, Abbreuiatorem Parci Maioris, quòd Collegium poſtea varijs priuilegijs ditauit, à Santiſſimo D.N. Clem. X. quem Deus diù conſeruare dignetur, ea animi Clementia, qua omnibus prodeſſe exoptat in ipſo ſui Pontificatus exordio ampliatis, vt patet ex eius Conſt. in Bullar. regiſtrata. Nazareni Archiepiſcopi Titulo fultum, ſedente Sixto V. prægrandi Apoſtolicæ Cameræ Clericatus prælatura ornatum, ad Henricum IV. Galliæ Regem bis Legatum, à Paulo V. ſapientum fautore Cardinalitia dignitate decoratum, & Epiſcopatu Spoletano auctum, publicis commodis deſeruientem, hæroici decoris exemplar admirabantur, eiuſ-

que

que dotium fulgorem, aureoſque mores, in omni ſcientiarum genere literaturam, prudentiam, pietatem, iuſtitiam, liberalitatem; omniumque virtutum ſingularem concentum, & amplitudinem, qua ab omnium ordinum hominibus gratias colligebat, quæque ſupremorum Principum animos ad illum pertrahebant, venerabantur. Anno 1623. die 6. Auguſti, qua Eccleſia Dominicæ
4 Transfigurationis ſolemnia celebrat, noua Romani Pontificis eligendi forma à Greg. XV. prædeceſſore ſancita, iterato ſcrutinio, Romanus Pontifex creatus, quamuis die tantum Michaeli Archangelo ſacra triplici diademate coronatus, Vrbanus VIII. dictus fuit. In ſupremo verò dignitatum faſtigio vices Dei gerens ſapientiæ, atque clementię ſuæ fulgoribus per totam rerum vniuerſitatem diffuſis, omnia veluti infuſo beneficentiæ halitu animare, atque fouere cæpit; Nomenque maximi, & nomen Optimi indiuiſibiliter connectens, ad regimen Chriſtianę Reipu-
5 blicæ ex templo conuerſus, Catholicos Principes de ſua electione certiores fecit, Vrbis Eccleſias ante cætera viſitauit, Epiſcopos, & Curam animarum habentes ad reſidentiam in ſuis beneficijs admonuit. Anno 1625. ſaluti fidelium proſpi-
6 ciendo Magnum Iubileum celebrauit, plura Sanctorum monumenta vetuſtate collapſa reſtaurauit, S. Caij
7 nimirum Pontificis in Quirinali, cuius parietinæ rimoſæ vix apparebant, quibus ſimilis erat Eccleſia S. Vrba-
8 ni extra portam Capenam, SS. Coſmi, & Damiani in Foro Boario, vbi & S. Martinæ templum extruere cæpit. Pontificium Palatium in Quiri-
9 nali ampliauit, muriſque in modum Arcis circumſtructis, pari ſecuritate, & amænitate muniuit in immenſum excurrentibus Viridarijs, pluribus vndique fontibus coronatis, & varijs prætioſis plantis ornatis. In
10 Baſilica Vaticana Apoſtolorũ Principum tumulo ſuperſtructam molem operis, & materiæ nobilitate inſignem perfecit, quæ fuſili ex ære conſtat, auroque ſubinde interlita perennitati ſplendorem miſcet, vndè Sanctorum cinerum veneratio incrementũ, loci verò ſublimitas maieſtatem capit. In quatuor etiam magnis Pilis Vaticani Toli, vulgò, Cupulæ Hemiſphærio ſuppoſitis Alabaſtrites
11 Diuorũ ſtatuas locari iuſſit. Et quoniam animum ad hoſtes repellendos continuò propenſum habebat, in Vrbe Ciuitatem Leoninam propugnaculis obſtruere fecit, Molemque
12 Adriani, vulgò Caſtrum S. Angeli, magis, ac magis munitam reddidit, bellicis Machinis ad centum diſpari magnitudine conflatis, & per muros collocatis, domibus præſidiario militi, horreis frumento, apothecis oleo, cellis vino condendo, receptaculis pyrio pulueri, cæteriſque bellicis inſtrumentis paratis, diſpoſitiſque nouis militum ſtationibus, atque vigilijs, nec non addita præter morem cohorte, quod & fecit in Caſtro à ſuo nomine Vrbano fortiſ-
13 ſimo in confinijs ditionis Mutinenſis extructo, nec non Vrbeuetanam Ciuitatem in Etruria propugnaculis varijſque militaribus munimentis tutiorem reddidit. Ciuitatem itidem Veterem muniuit, & ad Mare
14 Tyrrenum, ſeù centum cellas portu adaucto Romanæ dignitati, & commoditati emporium aperuit, in maris ludibrium, & nauium quiete mole ſuperſtructa, vndè tuta ſtatio ab omnibus ventis nauigijs præbetur. Ar-
15 mamentarium itidem in Vaticano pro Eccleſiæ ſecuritate fundauit, nec non Bibliothecam Vaticanam Græ-
16 corum manuſcriptis, & libris ex Germania aduectis notabiliter auxit. Andream Auellinũ Ordinis Clerico-
17 rum Regularium Sacerdotem, Felicem Capuccinum, Caietanum Thienæum Fundatorem Theatinorum, Mariam Magdalenam de Pazzis, Beatorum titulo decorauit B. Elizabetham Portugalliæ Reginam, & B. Andream Corſinum Carmelitanum Sanctorum numero adſcripſit.
18 S. Martinæ in Capitolini cliui radicibus corpus inuentum, vna cum corporibus S. Concordij, & Epiphanij decentius repoſuit, feſtumque cum officio die 30. Ianuarij inſtituit.
19 Similiter SS. Bibianæ, Demetriæ, & Dafroſæ corpora reperta, reſtau-

rato

ſato templo in Ara maxima colloca-
uit, officiumque quot annis recitari
20 iuſſit. Vladiſlaum Poloniæ Regis
filium, & Leopoldum Archiducem
Auſtriæ tempore Iubilei, paulò verò
poſt Ferdinandum II. Magnum He-
truriæ Ducem ſumptu Regio exce-
21 pit. Cardinales viros omnes, &
doctrinæ prçſtantia, & morum inno-
centia quaqua verſum præclariſſi-
mos, ſexaginta creauit, quibus Emi-
nentiſſimi, & Reuerendiſſimi Titu-
lum, ad differentiam aliorum, motu
proprio indidit, & Apoſtolico diplo-
mate confirmauit; Quamplurima
itidem in Vrbani Pontificatu emi-
caſſe, quæ cum calamus non habeat
in promptu, neque hic meum ſit
adinſtar ſacrorum, & politicorum
euentuum ſcrutatoris, omnia eius
geſta diligentiſſimè perquirere, exa-
cti Hiſtorici partes adimplere cona-
bor in meo opere *Pontifices Legiſla-
tores* inſcripto, ex nunc multa pau-
cis concludens, quòd nimirum cla-
riſſima ſemper vbique corruſcabit in
bellis, quibus Italia inter Chriſtia-
nos Principes concutiebatur, remo-
uendis, Vrbani prudentia. In cala-
mitoſis annonæ temporibus, Vigi-
lantia, nec non liberalitas, qua in
omnium ordinum homines clemen-
tiſſimè reſpexit. At meus ſiſtat cala-
mus, vbi eius Pontificatus ad an-
num vigeſimum primum longeuus,
22 diebus Petri proximus, fatis apertè
indicat, quàm Deo gratus fuerit;
nam cum diuina prouidentia nihil
agat in Orbe, cuius legitima cauſa
non præcedat, piè arbitrandum,
quòd niſi ex iuſtis cauſis in diuina
mente reconditis Romanorum Pon-
tificum Vita decurrat, quod & eui-
denter colligitur ex reſponſo à B. Pe-
tro Damiano dato Honorio Pōtifici
ipſū interroganti, cur Romanorum
Pontificum Petri ſucceſſorum vita
ità breuior ſit, vt eorum mors im-
matura demonſtret, nullum adhuc
licet iuuenem annos Petri 24. in
23 Pontificatu ſediſſe; vndè commu-
ne, & hucuſqe inuariabile Axioma,
Non videbis dies Petri; Reſpondit,
*diuinam prouidentiam ità diſponere;
vt humano generi metum mortis incu-
tiat, & quàm diſpiciendū ſit temporalis
vitæ gloria in ipſo gloriæ principatu
euidenter oſtendat; nimirum, dum
præcipuus, & ſupremus omnium homi-
num tam anguſti temporis compendio
moriatur, tremefactus quiſque ad præ-
uidendum ſui obitus cuſtodiam prouo-
cetur, & arbor humani generis, dum
cacumen, & verticem ſuam, tam fa-
cilè corruiſſe conſiderat, flatu concuſſa
formidinis in ſuis vndique ramuſculis
contremiſcat*. Hinc non ſine efficaci
argumento dici poteſt, de Romano-
rum Pontificum Vita, ità diuinitus
24 diſponi, vt ad Militantis Eccleſiæ
Regimen, ad quod ipſos ſuos Vica-
rios deputauit, eorum Vigilantia
inſpecta ipſis aliquandò longam vi-
tam adimat, aliquandò verò maio-
rem indulgeat, non tamen talem vt
Petri dies excedat, diſponente Deo
hominum vitam, vt nec alter ex bo-
norum receptione ſuperbiat, nec
alius eius fœlicitati inuideat, qua
ineuitabili diuinaque ſententia per-
cuſſus Vrbanus inter prçcipuos my-
ſtas, & Principes clariſſimus, labo-
ribus, & ſollicitudine pro pace Ita-
liæ, & libertate Eccleſiaſtica confe-
ctus, ex mortali ad immortalem vi-
25 tam tranſijt, vt ſupra dictum eſt
Anno Domini 1644. die 29. Iulij,
eique poſt interregnum vnius men-
26 ſis, & diebus 17. Succeſſor datus
fuit Innoc. X. de quo vide notata
inter *Pontifices Legiſlatores*; vbi eius
Vitam, Geſta, & Conſtitutiones re-
fero, hoc vnum ſimpliciter notans,
quod Innoc. X. integritatis acer Cen-
ſor, Carolum Barberinum Vrbani
VIII. pronepotem meritiſſimum,
27 Vitæ innocentia morum amænitate,
virtutis eminentia, religionis zelo,
pietate, prudentia, & liberalitate
præclariſſimum S. R. E. Cardinalem
creauit, & ex eius promotione Bar-
berina familia, quòd in altera hu-
cuſque ab Hiſtoricis obſeruari po-
28 tuiſſe non arbitror, tres Cardinales
eodem tempore viuentes, ſupra ge-
nus ipſum emicando, ſummam in ſe
perfectionem, quia omne Trinum
perfectum, iure merito reſpicie-
bat; Nimirum in Eminentiſſimo, &
Reuerendiſſimo Domino Cardinali
29 Franciſco, quem ipſe Vrbanus, vti
nepotem ſuarum dotium, præclariſ-

ſima-

ſimarumque virtutum imitatorem
optimum, in præfulgeoti ſolio con-
ſtitutum Tit. S. Agathæ Cardinalem
creauit, & in Præfectura Signaturæ
Iuſtitię ſucceſſorem ſuum dixit, nunc
verò Catholicus Orbis, vti veri
Principis Eccleſiaſtici exemplar Sa-
cri Collegij Decanum, & Sedis
Apoſtolicæ Vicecancellarium colit,
30 vt patet ex fusè notatis ſupra in
Comment. ad cap. Requiſiuit 1. in
fine, vbi inter Abbates Commen-
datarios Criptæ ferratæ ipſum recen-
ſco. In Eminentiſſimo recolendæ
memoriæ Antonio Barberino, eioſ-
dem pariter Vrbani Nepote, &
Franciſci Cardinalis germano fratre
ſummę humanitatis, liberalitatis, &
pietatis Viro, quem ipſemet Vrba-
nus dignitate Cardinalitia decora-
uit; mors verò humanarum delicia-
rum inuida, paucis ab hinc annis è
viuis eripuit, & in Eminentiſſimo
Carolo Barberino, Eminentiſſimi
Franciſci ex Thadeo Vrbis Præfecto
Germano fratre, nepote meritiſſimo,
tantiſque virtutibus ornato, adeò vt
nihil in illo virtus eius conſtituere
poſſit, quòd non ſit proprium laudis
ſuæ ipſique commune.

Cæterum Vrbanus VIII. Græcarum
literarum cognitione, nec non proſa,
& carmine clarus, vt ex eius ſcriptis
Sacrorumque hymnorum correctio-
ne patet, plures Conſtitutiones Li-
bertatem, Immuniatemque Eccleſia-
ſticam, nec non alia Sacra reſpicien-
tes edidit, inter quas ſupra per ex-
tenſum relata reperitur, quam vtriuſ-
que Iuris Doctores ab Vrbano VIII.
editam Vrbanam dicunt, ipſamque
31 vepore materias admodum graues,
& quotidianas amplectantem, à qua
cætera iura de Eccleſiarum, & Ec-
cleſiaſticorum præiudicialibus lo-
quentia, præſertim in materia reſti-
tutionis in integrum interpretatio-
nem, & correctionem recipiunt, vt
vſui eſſe poſſit per partes ſingulas
compendiosè itidem referre non
inopportunum arbitror. At cum
ipſe Vrbanus VIII. de Iuriſtarum
cauillationibus ſatis conſcius, qui-
bus nihil tam ſub Sole clarum, quòd
turbidum non reddatur, nec non
32 de ſpeculationibus Theologorum
noſtri temporis haud ignarus, qui-
bus nihil tam perfidum, quòd lici-
tom non efficiatur, in ſeptima parte
propoſitæ Conſtitutionis. ibi: *Et
quatenus*, quibuſcumque ſub pæna
excommunicationis latæ ſententiæ,
& nullitatis gerendorum, eius in-
terpretationem prohibet, eiuſdem
declaratione ſibi, & ſucceſſoribus
ſuis reſeruata, antequam ad literam
intelligendam eſſe præcipit, non
ipſam ideò interpretari profiteor, ſed
eius partes duntaxat ea animi, & li-
teræ ſinceritate recenſere, qua Se-
dem Apoſtolicam, & Romani Pon-
tificis, vti Chriſti Vicarij mandata
veneror; nonnullis notis ipſam illu-
ſtrando, quæ & ipſius concordan-
tiam cum cæteris Romanæ Eccleſiæ
iuribus, nec non ipſorum correctio-
nem quoad Eccleſiæ præiudicialia
demonſtrant.

In prima ergò ſuæ Conſtitutionis par-
33 Vrbanus VIII. cauſam eiuſdem in-
ductiuam exponit; quòd ſcilicet non-
nulli ex Legatis, Nuncijs, alijſque
Sedis Apoſtolicæ Miniſtris, Guber-
natoribus, Officialibus Cameræ,
Baronibus, & Feudatarijs vltrà, &
contrà facultates ſibi conceſſas, Se-
di Apoſtolicæ, Iuriſdictioni, Immu-
nitati, vel Libertati Eccleſiaſticæ,
Eccleſijs, & perſonis Eccleſiaſticis,
eorumque bonis, & iuribus præiu-
dicialia fecerint, vel facta tolerauc-
rint; nec non gratias, & bonorum,
etiam iuriſdictionalium inueſtituras
ad Romanam, vel alias inferiores
Eccleſias ſpectantium ad certas vi-
tas, ſeù lineas factas, longius pro-
poſuerint, vel perpetuauerint, quòd
præfatis Legatis alijſque quauis di-
gnitate fulgentibus ſine ſpeciali Pa-
pæ mandato tacitè, vel expreſsè fa-
cere nullo modo permiſſum erat.
Beneplacita verò Apoſtolica, vbi
præſertim de præiudicio perpetuò
agitur in ſcriptis ſemper expediri
conſueuerint; adeò vt ſi io regiſtris
Apoſtolicis oon reperiantur, vel ipſa
originalia, aut tranſumpta non exhi-
beantur, iuxtà formam alterius eiuſ-
dem Vrbani VIII. *Conſtit. edita die
1. Iunij 1635.* Romanos Pontifices,
ſuper his, beneplacita ounquam
conceſſiſſe indè deducatur. Cum
præ-

prẹſertim quot annis publicetur Bulla in die Cænę Domini, qua huiuſmodi præiudicialia impugnantur, ac propterea ipſo iure nulla ſemper ſint, & fuerint.

In ſecunda parte ibi: *Nihilhominus*, ad abundatiorem cautelam, omnia, & ſingula acta, decreta, indulta, declarationes, concordias, & pacta Sedis etiam Apoſtolicę nomine inita reprobat, & damnat, eoque ipſo nulla eſſe declarat, idemque determinat de alienationibus officiorum, & Sedis Apoſtolicę iurium, nec non aliarum Eccleſiarum inferiorum, & reſpectu quarumcumque aliarum diſpoſitionum Romanę, ſeù cuiuſuis alterius Eccleſię, & perſonæ Eccleſiaſticæ, aut immunitati, vel libertati Eccleſiaſticæ, quomodolibet præiudicialium à Legatis, vel alijs ex præfatis quomodocunque emanatarum, etiam per viam declarationis, Conſtitutionis, ſub reſeruatione, vel promiſſione beneplaciti Apoſtolici, etiam cum executione, & longiſſima obſeruantia ſubſequuta, ſupremorum etiam Principum intuitu, ex quacumque cauſa, etiam tranſactionis, vel pacis vniuerſalis, etiam ſub prætextu, quòd Bullæ Apoſtolicę non ſint publicatę, aut vſu receptæ, vel vſu contrario abrogatæ, etiam librorum præiudicialium, ſeù continentium opiniones damnatas, vel minus legitimas Apoſtolicarum Conſtitionum interpetrationes, aut contra diſciplinam Eccleſiaſticam, editionem permittendo.

In tertia parte, ibi: *Moleſtias quoque*, in ſpecie reprobat, damnat, nullaque eſſe declarat præiudicialia infraſcripta. Moleſtias nimirum, & impedimenta Legatis, alijſque Sedis Apoſtolicæ Miniſtris illata in denegando ingreſſum in prouinciam, vel ipſos expellendo, aut eorum facultates impediendo.

Secundò collectas, militum hoſpitationes aliaque onera per laicos, vel quoſcumque alios ſine authoritate Apoſtolica ſuper Eccleſijs, pijs locis, perſonis Eccleſiaſticis, & illorum bonis, vel fructibus impoſita, & ab ipſis quamuis ſponte contribuentibus exacta.

Tertiò vexationes, carcerationes, & quæcumque attentata à quibuſuis laicis contra perſonas Eccleſiaſticas, vel Eccleſias, aut illarum bona, ſiuè iura per tempus etiam immemorabile, & cum fama priuilegij executioni demandara.

Quartò Sacrorum Canonum, Conſtitutionum Apoſtolicarum, & Occumenicorum Conciliorum tranſgreſſiones in præiudicium Sedis Apoſtolicæ, Iuriſdictionis, Immunitatis, vel Libertatis Eccleſiaſticæ, ſeù Eccleſiarum, vel earum bonorum, ſeù fructuum, quamuis, vt præmittitur effectum ſortitas.

Quintò prorogationes, nec non gratiarum, & inueſtiturarum ad certas vitas, vel tempus iam elapſum perpetuationes. Item pignorationum, venditionum cum pacto redimendi, aliarumque diſpoſitionum de bonis etiam feudalibus, & Sedis Apoſtolicæ, nec non inferiorum Eccleſiarum iuribus quocunque tempore executioni demandatas.

In quarta parte, ibi: *Nec non reliqua*, generaliter damnat, atque irrita declarat omnia Sedi Apoſtolicæ Iuriſdictioni, Immunitati, vel Libertati Eccleſiaſticæ, Eccleſijs, Eccleſiaſticis, eorum bonis, iuribus, & fructibus quomodòcumque præiudicialia cum omnibus indè ſecutis, quæ conualidata non fuiſſe declarat etiam ex immemorabili cum fama priuilegij Apoſtolici, iuncta quoque ſcientia, & permiſſione Romanorum Pontificum. Neque inde beneplaciti Apoſtolici aliquam præſumptionem, vel bonam fidem, poſſeſſionem, aut præſcriptionem induci poſſe, niſi ex Regiſtris Apoſtolicis de approbatione appareat: quinimò quotannis in Bulla Cænę reprobata fuiſſe, & reprobari; prout ad cautelam illa reprobat, atque damnat, declarans Apoſtolica beneplacita ſemper denegata fuiſſe, quatenus etiam opus ſit quæcumque Eccleſiæ præiudicialia reuocat, caſſat, & annullat cum conſuetudinibus etiam immemorabilibus, & fama priuilegij, quas illicitas, & irrationabiles declarat: Sedemque Apoſtolicam, & infe-

& inferiores Eccleſias, & perſonas Eccleſiaſticas in integrum reſtiuit.

In quinta parte, ibi: *Inſuperque*. Cum per miniſtrorum in curiam in Cathedralium prouiſionibus narretur, & admittatur præſentatio, nominatio, vel ſupplicatio, licet non conſtet de iure patronatus: & quandoque nonnulla decreta in Eccleſiarum prouiſionibus apponi ſolita, per obitum expiraſſe narrentur, cum tamen, quouſque adimpleta fuerint perdurare debeant. Quandoque verò in indultis, & priuilegijs literæ omittantur, quibus impetrantes, de ſtylo ſe obligant ad tuendam immunitatem, & libertatem Eccleſiaſticam.

Quandoque etiam in expeditionibus, gratiæ factæ narrentur in vim concordatorum cum Sede Apoſtolica initorum, quæ tamen expirarunt, huiuſmodi narrationes, & admiſſiones erroneas, & non præiudiciales declarat.

In ſexta parte, ibi: *Statumque vltimum*, determinat, & decernit vltimum ſtatum Eccleſiarum, locorum iuriſdictionalium, gratiarum, & conceſſionum iurium Sedis Apoſtolicæ, & inferiorum Eccleſiarum non eſſe attendendum, vbi conſtat de ſtatu antecedenti contrario, modo, vel forma præmiſſis.

In ſeptima parte, ibi: *Et quatenus*, quibuſcumque etiam Regularibus, tam huius Conſtitutionis, quàm gratiarum, & diſpoſitionum Apoſtolicarum in fauorem Supremorum Principum, ſub pæna excommunicationis latæ ſententiæ, & nullitatis gerendorum interpretationem vetat: declarationemque ſibi, & ſucceſſoribus ſuis reſeruat: & ante declarationem Conſtitutionem hanc ad literam eſſe intelligendam determinat.

In octaua denique parte, ibi: *Præſentes quoque*. Clauſulas executiuas ponit, obſtacula remouet, contrarijs derogat, & in ſpecie regulæ de iure quæſito non tollendo, & conſuetudini, ſiuè præſcriptioni etiam quadraginta annorum, & immemorabili, etiam cum fama priuilegij, cum clauſula ſublata, & decreto irritanti. Declarationes tamen in Curia Romana factas per Rotam, vel per Cameram, aut per alios à Papa ſpecialiter deputatos præſeruat. Item centenariam, & præſcriptionem immemorabilem ſi tamen concurrant requiſita iuris. Et ſolum in caſibus, in quibus per Sacros Canones, & Apoſtolicas Conſtitutiones reprobatur, vel alias de iure non ſuffragatur, ipſam reprobat; firma remanente Bulla Cænę Domini.

Præſentis ergò *Conſtitutionis* tenore inſpecto patet nil aliud Romanum Pontificem Vrban. VIII. intendiſſe, quàm præiudicialia omnia Eccleſiæ, & Eccleſiaſticis perſonis, etiam in fructibus facta, Auctoritate Apoſtolica de medio tollere, rerum, & iurium ad Sedem Apoſtolicam pertinentium, nec non ad inferiores Eccleſias ſpectantium, alienationes inconſulto Romano Pontifice, & ſine legitimis ſolemnitatibus factas improbando, & annullando, vtpote quæ iure Diuino, Canonico, & Ciuili prohibitæ reperiuntur. Iure etenim Diuino eſſe prohibitas patet *Leuitic. cap. 25.* ibi: *Terra quoque non vendetur in perpetuum, quia mea eſt*, latè probat *Tambur. de Iur. Abb. tom. 3. diſp. 13. q. 2. num. 1.*

Iure itidem Ciuili bonorum Eccleſiæ alienationes vetitas eſſe colligitur ex *Auth. de non alienat. & permut. reb. Eccl. ex Auth. de Eccl. rer. immob. alien. ex Auth. de alien. & emphyt. & per tot. Tit. C. de reb. Eccl. non alien. & l. iubemus, & in auth. hoc ius porrectum C. de Sacroſ. Ecleſ.*

Iure quoque Canonico huiuſmodi alienationes prohibitas eſſe conſtat ex *cap. non liceat, cap. Diaconi, cap. quiſquis, cap. alienationes, cap. Abbatibus 12. q. 1. cap. non licet, cap. nulli, cap. cum laicis, & tot. tit. de reb. Eccl. non alien. cap. hoc conſultiſſimo eodem in 6. Clem. 1. eodem tit.* Extant etiam præter hanc Vrban. Conſt. variæ Romanorum Pontificum Conſtitutiones in Bullario regiſtratas. *Conſtitutio*, ſcilicet, *prima, S. Leonis I. Conſtitutio Ambitioſæ Pauli II.* quæ, & reperitur inſerta in corpore iuris *inter Extrauag. commun. ſub Tit. de reb. Eccl. non alien.* Nec non *Conſt. Pauli IV.*

li IV. quæ incipit *Iniunctum*, ordine *ſecunda*. Et inſuper Decretum S. Congreg. Concil. Vrban. VIII. iuſſu editum, datum die 7. Septembris 1624. cum varijs eiuſdem decreti declarationibus infra relatis.

Quamplures præterea reperiuntur Pōtificiæ Conſtitutiones particularium bonorum alienationes prohibentes. Alienatio etenim, & infeudatio Ciuitatum, & locorum S. R. Eccleſiæ, quinimò ſimplex tractatus, etiam prætextu euidentis vtilitatis, prohibitus reperitur in *Conſt.* 35. *B. Pij V. in Conſt.* 3. *Greg.* XIII. *in Conſtit.* 1. *Clem.* VIII. *in Conſt.* 4. *Innoc.* IX. Bona item iuriſdictionalia Eccleſiæ intra Italiam exiſtentia alienare prohibuit *Vrban.* VIII. *Conſt.* 51. Nec non alienationes Bonorum in Statu Eccleſiaſtico exiſtentium in extraneos prohibitæ reperiuntur in *Conſt.* 3. *Sixti V. in Conſt.* 78. *Clem.* VIII. *in Conſt.* 108. *Paul.* V. *& in Conſt.* 65. 72. 151. *&* 153. *Vrban.* VIII. nec non per *Conſt.* Sanctæ, & nunquam interituræ memoriæ *Alex.* VII. quæ incipit: *Vt ea dat. die* 17. *Febr. Anno* 1660. in qua omnes præfatas ſuorum prædeceſſorum Conſtitutiones refert confirmat atque declarat. Contra etiam alienantes officia, ſeù iura, & emolumēta maioribus officijs S.R.E. annexa extat *Conſtit.* 106. *Sixti V.* Alienationes verò iurium Cameræ Apoſtolicæ ſine competenti compenſatione, aut neceſſitate, vel Sedis Apoſtolicę vera vtilitate reuocauit *Pius IV. in Conſt.* 104. *& B. Pius V. in Conſt.* 13. Quicquid verò ſeorſim in qualibet ex ſupra expreſſis Eccleſiaſticis Sanctionibus tam in corpore Iuris regiſtratis, quàm in Bullario clauſis pro conſeruatione bonorum, & Iurium Eccleſiarum, ſancitum reperitur, collegit Vrban. VIII. in hac ſua Conſt. ſuper prçſeruatione iurium Sedis Apoſtolicæ, & aliarum Eccleſiarum à quibuſcunque præiudicialibus, qua multa veteris Iuris Canonici innouantur, ſupplentur, corriguntur, pleraque deſuetudine antiquata reſtituuntur, dubia quæque vertiginoſa potius opinandi licentia, alijſue affectibus, & cauſis, quam textus litera, & ratione perpenſa, à Doctoribus excitata, declarantur. Quid verò in rebus, & Iuribus Eccleſiæ, & Eccleſiaſticorum ſeruandum ſit, nouo iure decernitur, vt ad literam patet ex notabilibus ab hac ipſa *Vrban. Conſt.* deſumptis, quorum primum eſt. Non poſſe Sedis Apoſtolicæ Legatos, Nuncios, Gubernatores, vel alios eiuſdem Sedis Miniſtros, ſeù Officiales Cameræ, Barones, aut Feudatarios, aliqua Sedi Apoſtolicæ, Iuriſdictioni, Immunitati, vel Libertati Eccleſiaſticæ, Eccleſijs, perſonis Eccleſiaſticis, earum bonis, & iuribus præiudicialia facere, vel tolerando inferre, cuius notandi veritas nullam controuerſiam patitur, ab omnibus Sacris Concilijs, & Summorum Pontificum Conſtitutionibus inconcuſsè confirmata, nam vt ad literam colligitur ex *hac noſtra Conſtitutione*, ſine ſpeciali Papę mandato nullum præiudicium tacitum, vel expreſſum Sedi Apoſtolicæ, Iuriſdictioni, Immunitati, vel Libertati Eccleſiaſticæ, Eccleſijs, Eccleſiaſticis perſonis, & eorum bonis, atque iuribus fieri poteſt.

Secundum notabile eſt, quòd Gratiæ,
35 Inueſtituræ bonorum tam iuriſdictionalium, quàm non iuriſdictionalium factæ ad certas vitas, ſeù lineas ſiuè ad Romanam Eccleſiam, ſiuè ad alias inferiores pertineant, ſine ſpeciali Papæ mandato longius proponi, vel perpetuari non poſſunt, vt ad literam patet ex hac *Conſt.* & videre eſt infrà *in* 13. *notabili*, §. *hinc ſequitur cum ſeqq.* patet etiam ex notatis in *decimoquarto notabili* §. *Infeudatio*.

Tertium notabile eſſe, quòd Benepla-
cita Apoſtolica præſertim continen-
36 tia præiudicium perpetuum in ſcriptis expediri ſolent; quarè irrita quæque declarantur beneplacita, de quibus non conſtat in regiſtris Apoſtolicis, aut quorum originalia non exhibentur. vel ſaltem non dantur eorum tranſumpta ad formam *alterius Conſtitutis Vrban.* VIII. *edit. die* 1. *Iunij* 1635. Hinc eſt quòd ho-
37 diè locum non habet DD. aſſertio, quòd ex curſu triginta annorum cum obſeruantia ſubſequuta præſu-

mat

matur beneplacitũ Apoſtolicũ etiam interueniſſe contra Eccleſiam, prout affirmant *Anch. conſ.* 136. *nu.* 2. *Alex. conſ.* 17. *num.* 8. *lib.* 4. & ſæpius dixit *Rota* ſingulariter *deciſ.* 179. *num.* 1. *part.* 2. *diuerſ. deciſ.* 202. *nu.* 7. *part.* 7. *recent. coram Greg.* XV. *deciſ.* 52. *n.* 2. vbi loquitur de alienatione bonorum Eccleſiæ à triginta annis effectum ſortita. *Put. deciſ.* 355. *num.* 1. *lib.* 1. vbi loquitur de tranſactione. *Rot. deciſ.* 407. *num.* 7. *part.* 4. *recent.* vbi loquitur de inueſtitura. In terminis etiam permutationis deciſum fuit in cauſa *Mediolanen reſciſſionis permutationis*, *die* 10. *Ianuarij* 1597. *coram Card. Pamphilio impreſſ. apud Garz. de beneſ. part.* 12. *cap.* 2. *n.* 185. approbata in *deciſ.* 694. *nu.* 5. *part.* 1. *Recent.* in vnione beneficij liberi, ad beneficium Iuriſpatronatus, quàm deciſionem Eccleſiæ nimium præiudicialem eſſe oculariter patet. Cenſuit etiam *Rot. in recent. part.* 2. *deciſ.* 506. *num.* 2. *&* 3. *p.* 2. quàm aſſertionem procedere, ſiuè beneplaci-
38 tum Apoſtolicum reſeruatum fuerit, ſeù enunciatum, ſiuè non, de communi teſtatur *Felyn. in cap. Albericus num.* 4. *de teſtibus*, quam communem opinionem multoties per *Rotam* probatam fuiſſe patet *ex d. dec. Put.* 355. *num.* 2. *lib.* 1. *Seraph. deciſ.* 1042. *num.* 3. *Rot. d. deciſ.* 506. *nu.* 3. *part.* 2. *& deciſ.* 202. *nu.* 7. *p.* 7. *recent.* nec non in præallegat. *Mediolanen. Reſciſſionis permutationis*.

Hanc etenim beneplaciti Apoſtolici præſumptionem in præiudicialibus Eccleſiæ Vrbani Conſtitutio improbauit, quamuis beneplacitum reſeruatum ſit, vel promiſſum; vndè ceſſant in hac parte DD. clamores, nullamque hodiè vim habent præal-
39 legatæ *Deciſ.* præſumptionem beneplaciti ex curſu triginta annorum cum obſeruantia ſubſequuta deſumentes, hac præcipuè ratione quòd confirmationes, approbationes, & beneplacita Pontificia ſemper in ſcriptis expediri conſueuerunt præſertim per literas Apoſtolicas, ſiuè ſub plumbo, ſiuè in forma breuis ſub annulo Piſcatoris; ac proindè ſi in Apoſtolicis regiſtris, quæ fideliter cuſtodiuntur, regiſtrata non reperiantur, vel literarum Apoſtolicarum originalia, vel illarum tranſumpta non exhibeantur, prout dictum eſt ſupra ad formam alterius Conſtitutionis Vrbanę, indè deducitur, Romanos Pontifices huiuſmodi præiudicialia nunquam approbaſſe, vel confirmaſſe, aut beneplacita conceſſiſſe, vt hic patet ad literam in §. *Quodque confirmationes*, *&* *in* §. *Minuſque indè*.

Hunc verò vti modum optimum nega-
40 tiuam probandi, conſiderat *Paul. de Caſtr. in Auth. ſi quis in aliquo* C. *de edend. Ripa in cap. cum Eccleſia Sutrina num.* 82. *de cauſ. poſſeſſ. & propr.* Nam & ex denunciationum regiſtro ſufficienter probari denunciationem factam non fuiſſe conſuluit *Bart. conſ.* 81. *num.* 2. *verſ. iſta autem negatiua lib.* 1. Similiter quoque ſi ex libro, vbi collationes re-
41 giſtrantur, de collatione non conſtet ex hoc concludenter probari poſſeſſori nullum titulum competere, ſed intruſum eſſe, vult *Felin. in cap. illud num.* 7. *de præſumpt. Rip. loc. cit.* Quamuis etenim ex lapſu annorum triginta cum obſeruantia, etiam vbi de magno præiudicio agitur ſolemnitas, ſeù Superioris beneplaci-
42 tum præſumatur, vt notat *Io: de Imola in cap.* Peruenit, *& ibi gloſſ.* 1. *de empt. & vendit.* hoc tamen non impedit, quin contrarium probari poſſit; & ſufficienter probatum dicitur eo ipſo, quo beneplacitum in
43 regiſtro deſcriptum non reperitur, vt ſingulariter declarat *Felyn. in d. cap. illud num.* 6. *&* 7. *de præſumpt.* Quòd notatu dignum aduertas ad dignoſcendam iuſtitiam huius Conſtitutionis pro excluſione præſumptionis beneplaciti, ſeù Conceſſionis Apoſtolicæ.

Vndè fit Regula, quòd vbi agitur de
44 præiudicio Eccleſiæ, vel Eccleſiaſticorum requiritur Beneplacitum Apoſtolicum expreſſum, nam præſumptum ſublatum *Vrbana Conſtit.* remanet, præſeruata duntaxat centenaria cum obſeruantia ſubſequuta *Rot. in Romana Vineæ* 1661. 2. *Maij coram Eminentiſſimo, & Reuerendiſſimo Domino Cardinali Cerro, tunc Decano, in Senen Emphiteuſis* 17. *Mar-*

tij 1664. §. *non obſtat coram b. m. Emeriz. in Romana Domus* 28. *Iunij* 1666. §. *idque procedit coram Eminentiſſimo, & Reuerendiſſimo Domino Prodatario.* *Et in Romana Domus* 30. *Maij* 1672. *coram Emeriz. & in Romana Domus* 15. *Iunij* 1672. *coram Caſtrillo, & in Romana Domus in Burgo* 19. *Nou.* 1670. *&* 13. *Iun.* 1672. *coram Vicecomite infra impreſſas.* Confirmant hanc regulam, deciſiones omnes quotquot poſt hanc *Urban. Conſt.* emanarunt, nimirum in *Vicen portionum* 1. *Iunij* 1643. *coram Dunozet. Barchinonen exemptionis* 13. *Iunij* 1646. *coram Corrado. Tiburtina affictus* 16. *Iunij* 1648. *coram eodem Vladiſlanien Manutentionis* 5. *Iunij* 1648. *coram Ghiſlerio, Rauenaten Domus* 14. *Iunij* 1649. *coram Royas. Cracouien diſmembrationis Decimarum* 3. *Iunij* 1650. *coram Veroſpio. Peruſina Congrua* 1659. *coram Beuilaqua. Romana deuolutionis* 5. *Martij* 1660. *coram Veroſpio Aſtoricen cenſus* 1. *Iulij* 1661. *coram Priolo. Bononien Inueſtiturarum* 2. *Maij* 1661. *coram Thaia. Pampilonen Iurium Parochialium* 16. *Ianuar.* 1663. *coram R.P.D. Beuilaqua, Romana Cenſus* 13. *Ianuar.* 1663. *coram Priolo.* Obſeruat *Rot. inter recent. dec.* 268. *nu.* 22. *deciſ.* 328. *num.* 9. *part* 12. *& coram Celſo deciſ.* 328. *num.* 8. *&* 9. Centenariæ verò denumeratio, quomodò facienda ſit vide infrà *in Trigeſimo tertio notabili ad hanc Conſt.* Memoriæ autem retineas, quòd neque ipſa conſuetudo deueniendi ad alienationem bonorum Eccleſiæ, ſine aſſenſu Apoſtolico, in aliquo ſuffragatur; tum inſpecta *Conſt. Paul.* II. *in Extrauag. Ambitioſæ*, tum attenta *hac Vrban. Conſt.* cum clauſula, *ſublata & decreto irritanti*, quæ omnem conſuetudinem abrogant *Rot. deciſ.* 764. *num.* 15. *apud Merlin. in Aretina Vnionis* 8. *Martij* 1652. *coram Veroſpio, & in Ceſenaten, ſeù Sarſinaten Laudemiorum* 19. *Iunij* 1656. *coram R. P. D. Albergato; et in Aſtoricen Cenſus* 1. *Iulij* 1661. *coram Priolo infra impreſſ.* Prædictarum verò *deciſ.* quæ impreſſæ habentur, ne dum loca vbi ipſas reperiri poſſis, ſed & in ipſis firmatas Concluſiones habes infrà in fine *huius Tract.* nullibi verò huc vſque impreſſas, ex integro relatas.

Verumtamen eſt quod *Vrbana Conſt.* ſolummodò locum habet, vbi agitur de præiudicialibus Eccleſię, nam in fauorabilibus, diſpoſitio Iuris Communis attenditur, vt nimirum præſumantur ſolemnitates ad valorem alienationis requiſitæ ex longitudine temporis 30. vel 40. Annorum, iuncta tamen obſeruantia contractus, & poſſeſſione ſine contradictione ſubſequuta *Rot. dec.* 169. *num.* 6. *& deciſ.* 179. *part.* 2. *diuerſ. dec.* 101. *num.* 3. *dec.* 671. *num.* 1. *dec.* 1073. *num.* 2. *dec.* 1080. *num.* 7. *deciſ.* 1125. *num.* 3. *dec.* 1174. *num.* 3. *deciſ.* 1307. *num.* 7. *& dec.* 1319. *num.* 3. *coram Seraph. & dec.* 430. *num.* 3. *p.* 2. *recent. Put. deciſ.* 355. *lib.* 2. *Caſſad. dec.* 3. *num.* 7. *Quarant. verbo alienatio num.* 46. *Ricc. prax. p. p. reſol.* 4. *num.* 1. *& DD. communiter ex cap.* 1. *de empt. & vendit. latè Donat. part.* 2. *tract.* 14. *q.* 28. 29. 30. *&* 31. Hoc autem tempus 30. vel 40. annorum numerandum eſt à morte illus Prælati, qui alienationem fecit. *Rot. dec.* 57. *à num.* 19. *& dec.* 94. *num.* 13. *&* 14. *& dec.* 202. *num.* 7. *part.* 7. *recent. & dec.* 73. *num.* 21. *& dec.* 103. *nu.* 8. *p.* 8. *recent.* Nam licet ad effectum præſcriptionis detrahendum ſit tempus vitæ Prælati alienantis, non eſt tamen detrahendum ad effectum præſumendi beneplacitum Apoſtolicum. *Rot. recent. deciſ.* 463. *num.* 8. *p.* 4. *& in alijs per add. ad Greg. deciſ.* 345. *num.* 18. *& in deciſ.* 268. *nu.* 24. *part.* 12. *recent.* vbi dicitur, quòd circumſcripta alienatione in conſanguineos, vel aliter ſuſpecta, in quibus terminis procedunt, & loquuntur *deciſiones* 94. *num.* 13. *p.* 7. *recent. & in Mutinen bonorum* 13. *Iunij* 1642. *coram Ghiſlerio* §. *nec facit, & ſeq.* firmantes tempus vitæ Prælati malè alienantis indiſtinctè detrahendum eſſe, quamuis agatur de præſumendo beneplacito Apoſtolico; Concluſio duntaxat procedit ad effectũ ſimplicis præſcriptionis, quæ ſolum poſt mortem alienantis incipere poteſt, iuxtà diſtinctionem relatam per *Mareſcott. var. reſol. lib.* 1. *cap.* 13. *num.* 17. *Add. Greg. deciſ.* 354. *nu.* 19. *& dec* 463. *num.* 8. *p.* 4. *recent.*

Vbi

Vbi verò præſumptum beneplacitum locum habet, vtilitas etiam, & iuſta cauſa Eccleſię præſumitur. *Dec. conſ.* 328. *num.* 5. vbi quod tollitur læſio, & omnis defectus. *Mantic. dec.* 101. *num.* 3. *Rot. recent. dec.* 201. *n.* 3. *p.* 1. *dec.* 277. *n.* 5. *& 6. p.* 5. vbi quod beneplacitum præſumptum influit etiam in vtilitatem Eccleſię. *Add. ad Greg. deciſ.* 343. *num.* 4. *&* 5. *Rot. in Romana domorum* 21. *Aprilis* 1617. *coram Dunozett. Sen.* inter eius impreſſ. *deciſ.* 115. *num.* 9. *in Toletana diſmembrationis* 6. *Aprilis* 1620. *coram Pirouano*, *&* 24. *Iunij* 1621. *coram in recent. dec.* 94. *num.* 9. *p.* 7. *deciſ.* 212. *num.* 10. *& dec.* 254. *num.* 26. *ibidem*. Quòd intellige niſi probetur læſio, alias ſecus. Verum tamen eſt, quòd plenè, & concludenter probanda eſſet, alias cum beneplacito præſumitur vtilitas. *Coccin. dec.* 301. *num.* 3. *Mantic. dec.* 101. *num.* 3. *Mediolanen coram Pamphilio impreſſ. per Marcheſ. p.* 1. *fol.* 113. *num.* 6. *Rot. in Feſulana bonorum* 18. *Martij* 1611. *coram Sacrato*, *& dec.* 277. *num.* 5. *& 6. p.* 5. *recent.*

Regulam verò quòd beneplacitum cauſam, & vtilitatem non facit præſumere, probatam per *Rot. coram Durano deciſ.* 250. *num.* 13. intellige de beneplacito in forma commiſſoria, quod habet clauſulam, *ſi in euidentem &c.* in quibus terminis loquitur *deciſ. Duran.* non de præſumpto ex obſeruantia, & ſpatio 30. Annorum, ex quo præſumitur confirmatio contractus. *Rot. coram Coccin. in Toletana diſmembrationis* 24. *Iunij* 1621. Aduerte tamen quòd obſeruantia præſumpta non ſufficit, ſed vera probari debet. *Rot. dec.* 301. *num.* 4. *coram Coccino*, *& dec.* 1042. *coram Seraphino*. Ex eodem etenim curſu temporis duæ præſumptiones ſumi non debent.

Quod præſtat Beneplacitum Apoſtolicum, idem facit Papę pręſentia, ſi coram ipſo fiat alienatio. *Rot. deciſ.* 1027. *num.* 1. *&* 1042. *num.* 2. *coram Seraph.* Hinc eſt quòd ſi cum Papa etiam, vti cum perſona priuata celebretur contractus, altera ſolemnitas non requiritur. *Rot. d. dec.* 1027. *Gapyc. dec.* 203. *n.* 13. *Boſſ. tit.* 18. *n.* 194.

Cæterum ad impetrandum beneplacitum Apoſtolicum requiritur mandatum Procurę, quòd ipſum beneplacitum non ſupplet. *Rot. dec.* 207. *p.* 4. *diuerſ. Ricc. prax. p.* 1. *reſol.* 52. *Boſſ. loc. cit. nu.* 192. Nec probatur mandatum ex eo, quod in literis Apoſtolicis enuncietur, *Rot. in Cortonen bonorum* 16. *Ianuarij* 1590. *coram Plat.* & ita iudicatum à S. Neapol. Conſ. in aſſenſu ſuper feudis, refert *Frecc. de ſubfeud. q.* 24.

Alienationem verò, vel alteram diſpoſitionem de rebus Eccleſię beneplacitum Apoſtolicum ſemper pręcedere debet, & contractus initus, ſub conditione beneplaciti, antequam obtentum ſit nullum transfert Dominium, quin eſt nullus, & imperfectus, & ab eo ſolum tempore valere incipit, quo beneplacitum accedit. *Rot. deciſ.* 805. *num.* 8. *coram Seraph. Quarant. verb. Alienatio n.* 8. *Ricc. prax. p.* 1. *reſol.* 24. *Donat. p.* 2. *tract.* 14. *q.* 25. *Boſſ. Tit.* 18. *num.* 205. Quinimò memoriæ retineas, quòd ſi tempore beneplaciti ceſſaret vtilitas, quæ tempore inchoati contractus aderat, ad validam alienationem non ſufficeret, cum de vtilitate conſtare debeat tempore contractus, qui tunc perficitur, & completur cum accedit beneplacitum Apoſtolicum, ante quod nulla alienatio de rebus Eccleſiæ vim habet per *Extrauag. Ambitioſæ*. Doctores verò aſſerentes ſufficere ſi beneplacitum Apoſtolicum ſubſequatur, quos refert *Ricc. prax. p.* 1. *reſol.* 24. *num.* 1. loquuntur in caſu, in quo conſenſus Prælati alienantis præſtitus ſit, ſub conditione aſſenſus Apoſtolici. Nam ſi contractus factus eſſet ſub conſenſu abſoluto, adeò eſſet nullus, vt neque talis conſenſus valeret ad petendum beneplacitum, vt ex *Ricc. Collect.* 3054. refert *Boſſ. loc. cit. nu.* 206. *Rot. in Eluen.* 16. *Decemb.* 1585. *coram Orano*. *Tholoſ. dec.* 55.

Et ratio eſt euidens, quia aſſenſus Apoſtolicus non extenditur de tempore ad tempus, & ſic præſtitus ſuper alienatione facienda, ad iam factam extendi non poteſt. *Ricc.* pluribus relatis *prax. p.* 1. *reſol.* 28. vbi & notat contrarium ſententiam eſſe ſatis probabilem

babilem ex his, quæ habet *Vrſill.*
ad deciſ. 355. *Afflicti Boſſ. d. tit.* 18.
*num.*207.

Quamobrem etiam poſt initum contra-
ctum inter partes ſub conditione be-
neplaciti Apoſtolici, ante quàm ip-
ſum obtentum ſit datur locus pæni-
tentiæ. *Rot. dec.*755. *num.* 2. *p.*2. *re-*
cent. Put. deciſ 2. *de tranſact. & deciſ.*
344. *num.*4: & 5. *Verall. dec.* 12. *n.*3.
*p.*3. *Achill. dec.*2. *n.* 3. *de pact.* Quòd
tamen ſolum ex patte Eccleſiæ ve-
rum putant *Boſſ. loc. cit. num.* 211.
*Ciarl. cap.*39. *n.*45. *Donat. Tract.*14.
*q.*32. Quia hæc ſoleinnitas fauore
Eccleſiæ introducta reperitur. Non
autem Eccleſia amplius pænitere
poſſet, poſt ſupplicationem à Papa
ſignatam, ante confirmationem con-
tractus factam per Commiſſarium à
Papa deputatum *Rot. coram Mantic.*
*dec.*41. *num.*4. *& coram Burati. deciſ.*
15. *num.*6. *Grat. diſcept.*514. *n.*9.

Cæterum reſcripti Apoſtolici forma
eſt adeò exactè omninò ſeruanda, vt
ſi ſeruata non ſit actus nullus rema-
neat. *Rot. deciſ.*868. *num.*1. & 1195.
coram Seraph. et deciſ. 624. *nu.* 1. *p.*1.
*dec.*676. *num.* 5. *p.*1. *recent. Ricc. p.*1.
reſol. 55. *Pyrrhus Corrad. de diſpenſ.*
*lib.*9. *cap.*5. *num.*31.

Quartum notabile eſt, quòd publicatio
45 Bullæ, quę fit quotannis in die Cæ-
næ Domini, reddit Eccleſiarum
præiudicialia tam præterita, quàm
futura ipſo iure nulla; vt vno ore fa-
tentur DD. Catholicæ pietatis ſcin-
tillam habentes.

Quintum notabile eſt, quòd in hac
46 Conſtitutione ſpecialiter damnan-
tur, & nulla declarantur, quæcum-
que acta, decreta, indulta, decla-
rationes, concordię, & pacta Sedis
etiam Apoſtolicæ nomine inita, Ro-
manę, ſeu alijs Eccleſijs, & perſonis
Eccleſiaſticis, iuriſdictioni, Immu-
nitati, & libertati Eccleſiaſticę præ-
iudicialia, prouenientia à Legatis,
vel alijs in primo notabili ſupra ex-
preſſis, & in hac Conſtitutione tam
in ſpecie, quàm in genere deſcriptis,
quamuis per viam declarationis,
conſtitutionis, reſeruationis, aut
promiſſionis beneplaciti Apoſtolici
emanauerint.

Sextum notabile eſt, quòd præiudicia-
47 lia Eccleſiarum, vel Eccleſiaſtico-
rum, quacumque cauſa emanaue-
rint, intuitu nimirum ſupremorum
Principum, tranſactionis, vel pacis
vniuerſalis, quamuis ſub reſeruatio-
ne Beneplaciti Apoſtolici etiam cum
executione, & longiſſima obſeruan-
tia ſubſequuta, nulla ſunt, & irrita
in hac Conſt. declarantur; quòd &
prius ſancitum legitur in *Extrauag.*
Ambitioſæ de rebus Eccleſ. non alien.
notant *Marta deciſ.* 86. *Nau. in ſum.*
Bullar. tit. de alienat. bonor. Eccleſ.
*num.*3. *pag.*93.

Septimum notabile eſt, quòd Conſti-
48 tutionibus Apoſtolicis, emanatis ad
tollenda de medio Eccleſiarum præ-
iudicialia obijci non poteſt, quòd in
aliquo Regno, vel Prouincia non
ſint publicatæ, aut contrario vſu ab-
rogatæ, vel nunquam receptæ. Et
ſi qua huc vſque in hac parte fuit
DD. diſputatio, hæc omninò ſubla-
ta remaner per hanc noſtram Con-
ſtitutionem, vt legitur in ſecunda
parte eiuſdem. ibi: *Nihilhominus*
&c. Quicquid enim ſit de veritate
quæſtionis an vis legis ciuilis à Po-
puli acceptatione dependeat certi
iuris eſt leges Eccleſiaſticas nullo
modo pendere ab acceptatione po-
puli, nec dari poſſe caſum, in quo
49 quis ſe à lege Eccleſiaſtica legitimè
ſolutum aſſerere valeat, ſub præ-
textu quòd Bullæ, vel Conſtitutio-
nes Eccleſiaſticæ non fuerint acce-
ptatæ, quia Papa ſupremam in Ec-
cleſia poteſtatem habet non à Popu-
lo per electionem, ſed immediatè à
Deo vi primę Inſtitutionis, & pro-
miſſionis à Chriſto Domino Principi
Apoſtolorum factæ, vt legitur *Matth.*
16. & *Ioan.*21. pleno calamo notant
Gregor. de Valent. tom. 2. *diſput.* 2.
*q.*5. *dub.* 4. *Suar. de legibus lib.* 4. *cap.*
16. *num.* 10. aduertit doctiſſimus
Collega meus P. *Laurea in Epit. Ca-*
non. ſub verbo *Eccleſiaſtici Status* in
fine *fol. mihi* 293. ibi: *Eccleſię Roma-*
næ præiudicialia nunquam à Pontificibus
intelliguntur approbata, etiam ſi tolle-
rentur, neque iuuat præſcriptio, non
vſus, non publicatio &c.

Attenta igitur Vrban. Conſt. ceſſat,
hodiè quæſt. non leuis olim inter
DD. An *Extrauag. Ambitioſæ Pau-*
li II.

li II. ſit vbique recepta, & vniuer-
ſaliter totum orbem obliget, quòd
quamplures relati per *Paſſerin. de
hom. ſtat. Tom.* 1. *q.* 185. *art.* 7. *n.* 134.
negabant.

Quare aduertendum, quòd licet in ſe
ſit vera communis Doctorum aſſer-
tio, quòd lex per non vſum legitimè
præſcriptum vim obligandi amittat,
vt vno ore docent Setibentes ad *cap.*
1. *de tregua, & pace*; Et dari poſſit,
quòd lex aliqua non ſit, alicubi in-
tegtaliter vſu recepta, locorum verò
conſuetudini legitimè præſcriptæ in
hoc ſtandum ſit, vt ex *Caiet.* aduer-
tit *Nauar. cap.* 27. *excom.* 52. *nu.* 150.
& alij relat. *à Sayr. de conſ. lib.* 3. *cap.*
22. *num.* 22. *& à Barboſ. de off. Epiſc.
alleg.* 50. *num.* 235.

Hodiè tamen attenta Conſt. Vrb. hæc
regula fallit in Conſtitutionibus
Apoſtolicis emanatis ad tollenda
præiudicialia Eccleſiarum, vt ad li-
teram colligitur. ibi. *Etiam ſub præ-
textu, quòd Bulla, ſeu Conſtitutiones
Apoſtolicæ non fuerint publicatæ, vel
receptæ.*

Octauum notabile eſt, quòd libri con-
50 tinentes damnatas opiniones, vel
minus legitimas Bullarum interpre-
tationes, aut aliquid contra diſcipli-
nam Eccleſiaſticam docentes, quam-
uis Legatorum permiſſu editi, ate-
dinon debent. Quinimò prima at-
que præcipua excommunicatio in
51 Bulla Cænæ Papæ reſeruata, eſt
in hęreticos: hæc autem non tantum
ad hæreticorum fautores, receptato-
res, & defenſores, vt ſic extendi-
tur, ſed etiam in ſcientes retinentes,
legentes, imprimentes, & defen-
dentes hæreticorum libros, de reli-
gione tractantes, vel hæreſim conti-
nentes, ad quam tamen excommu-
nicationem incurrendam quatuor
52 conditiones concurrere debent, qua-
rum prima eſt, vt author libri ſit hę-
reticus. Secunda quòd liber expreſ-
ſam hęreſim contineat, vel agat de
religione. Tertia quòd legatur ma-
teria notabilis, & ſufficiens ad mor-
tale. Quarta quòd ſcienter legatur,
imprimatur, vel retineatur, vt plenè
docet alijs allegatis *Laym. lib.* 2. *tit.* 2.
cap. 15. *num.* 1.

Quarè libros cuiuſcumque generis, niſi
præuio diligenti examine tam in Vr-
53 be, quàm extra imprimi poſſe poſt
Concil. Colon. 2. *cap.* 9. *part.* 12. decre-
uit Leo X. *Conſt.* XII. quæ incipit
Inter ſollicitudines 4. *Non. May* 1515.
Vndè in Vrbe imprimi vetat abſque
examine, & approbatione in ſcriptis
ſui Vicarij, & ſui Palatij Apoſtolici
Magni Magiſtri. In alijs verò diæce-
ſibus Epiſcopi, & Inquiſitoris hæ-
reticę prauitatis, contrarium autem
præſumentes condemnat in pænam
amiſſionis librorum, quos publicè
eſſe comburendos declarat, & in
ducatos centum fabricæ S. Petri de
Vrbe perſoluendos, nec non ipſos
54 per annum ſuſpendit ab exercitio
imprimendi, quod & decretum legi-
tur in *Concil. Lateran. V. ſeſſ.* 10.
conſt. 3. quæ omnia *Sac. Trid. Concil.
ſeſſ.* 4. *in decreto de editione, & vſu
ſacrorum librorum* confirmauit, ſub
anathematis alijſque pænis pecunia-
rijs decernens, ne aliquis in futurum
vendere, vel apud ſe retinere valeat
libros, niſi prius ab Ordinario exa-
minati, & probati fuerint, præſer-
tim ſi agant de rebus ſacris *Caſtr. lib.*
1. *de poteſt. legis pœnalis cap.* 8. *verſ.
eſt etiam quædam lex, Couar. lib.* 4.
var. cap. 17. *num.* 1. *Felician. de cen-
ſur. tit. de excom. cap.* 24. *verſ. qui
librum, Gambar. de Offic. Legat. à La-
ter. lib.* 2. *num.* 430. *Fuſc. de viſitat.
lib.* 2. *cap.* 31. *nu.* 9. *Azor. inſt. moral.
part.* 1. *lib.* 8. *cap.* 17. *q.* 1. *Gened. ad
Decretal. collect.* 8. *num.* 7. *Cherub. in
compend. Bullar. in ſchol. ad d. Conſt.
Leon.* X. *Praxis Epiſcopalis p.* 2. *cap.* 3.
num 41. cum alijs relat. per *Barboſ.
de offic. & pot. Epiſc. Alleg.* 90. *nu.* 12.
& 13. vbi dicit licentiam in ſcriptis
habendam eſſe in vim dictę *Conſtit.*
55 *& Decret. Trid. Concil.* Excommu-
nicationem verò eſſe Epiſcopo reſer-
uatam, niſi libri eſſent hæreticorum,
quo caſu reſeruata eſt Papę in Bulla
Cænę Domini, vt dictum eſt. Quin
56 Regulares libros imprimere volentes
licentiam quoque ſuorum Superio-
rum impetrare tenentur, qui iuxtà
formam ſuarum ordinationum libros
recognoſcere debent, vt patet ex
*præcit. decreto Trid. Concil. Cappuc.
in Compend. priuilegiorum mendican-
tium verbo imprimere. Cherub. loc. cit.*

Inter

Digitized by Google

Inter ſalubres ſiquidem monitiones,
57 quas Imperator *Baſilius* dedit filio ſuo *Leoni*, de librorum lectione, quæ ſequitur, eterna digna eſt memoria. *Per hiſtorias veteres ire ne recuſes, ibi reperies ſine labore, quæ alij cum labore collegerunt; atque illinc haurias, & bonorum virtutes, & improborum vitia: vitæ humanæ varias mutationes, & rerum in ea conuerſiones, mundi huius inſtabilitatem, & multorum precipites caſus; & vt verbo complectar, malorum facinorum pænas, & bonorum premia: quorum illa fugies, ne in diuinæ Iuſtitiæ manus incidas: hæc amplecteris, vt premijs, quæ illa conſequuntur, potiaris.* Ex quibus verbis colligi poteſt, quantum proſit ſana librorum lectio è contra verò quantum praua ipſorum doctrina noceat, quare penitus reſpuendam ait *Sulpit. in dialog.* 1. §. 1. quia plus nocitura inſipientibus, quàm profutura ſapientibus. Si profectò Rempubli-
58 cam malis hominibus expurgari expedit, vt bonorum pace, & tranquillitate lætetur, *l. congruit ff. de off. Præſid.* quantò magis improbis libris religioniſque noxijs ipſam expurgare curandum erit, vti ad excitandos tumultus, & corrumpendos animos aptioribus. Hanc veritatem ipſimet Ethnici agnoſcentes, falſæ ipſorum Religioni, & politicæ tranquillitatis in hac parte diligenter inuigilabant. Hinc *Plato lib. 7. de legibus*, repudiandos, & extirpandos
59 cenſuit Poetarum libros de Dijs ſuis parum religiosè loquentes, ſcribit *Valer. Max. lib. 1. cap. 1.* Romæ Pretorem Vrbanum Senatus auctoritate in Populi conſpectu concremaſſe libros quoſdam, qui non nihil religionem ſoluere videbantur. Libros docentes aliquid contra reli-
60 gionem, vel bonos mores è Republica elimandos eſſe docet *Ariſt. lib. 7. Politic. cap. vlt. & in Poet. lib. 1.*
61 tacitè reprehendit Hermogenem, & Nichocharem propterea, quòd hominum corruptos mores carmine expreſſiſſent. *Tullius de Nat. Deorum lib. 1.* refert Prothagoram Alderitem
62 quòd libros noxios religioni ſcripſiſſet Athenienſium iuſſu Vrbe, atque agro exterminatum, libroſque eius in concione combuſtos, quòd & teſtantur *Diogen. Laert. lib. 9. de de Vit. Philoſoph. in Protagor. Gregor. Tholoſ. de republ lib. 12. cap. 7. num. 19. Balduin. in Commun. Inſt. lib. 4. tit. 18. ad fin. de publ. iud.* Lace-
63 demones quoque Archilochi poetæ libros propter verborum obſcenitatem pudicitiæ nocere iudicantes è ciuitate ſua exportari iuſſiſſe refert idem *Balduin. ad l. 9. Romuli*, illam præſertim illuſtrando, ne quis præſentibus fæminis obſcena verba facito. Ouidium etiam propter libros,
64 quos de Arte amandi conſcripſerat, quorum lectio iuuenes ad laſciuiam incenderet in Pontum deportatum fuiſſe teſtatur *Girald. in hiſt. poet. dialog. 4. fol. mihi 494. Aurel. Vict. in Vit. Auguſti.* ibi: Nam & Poetam Ouidium, qui & Naſo pro eo, quòd tres libros amatoriæ artis conſcripſit exilio damnauit. Quapropter *Vlpia-*
65 *nus de offic. boni, & innocentis viri*, vt patet ex *l. cætera §. tantundem ff. famil. Erciſcundæ*, poſt improbatam malorum medicamentorum venditionem, quæ humano corpori nocent de ijs, qui animos corrumpunt ſic ait: *Tantundem debebit facere in libris improbatæ lectionis, magicis fortè, vel ſimilibus, hæc enim omnia protinus corrumpenda ſunt.*

Sic igitur ſi Ethnici falſæ ſuæ religionis zelo moti quicquid illi obnoxium ſcriptum reperiebant igne concremari radicituſque euelli curabant, quantò magis nos Catholicæ Religionis filij hæreticorum libros, quibus veram noſtramque religionem euertere impiè machinantur alioſque improbatæ lectionis libros prorſus abolere, neue remancant tam facinoroſę peruerſitatis veſtigia, vt flammis combuſta depereant ſtudere debemus *l. damnato §. nec vero C. de hæret. l. quicunque §. omnes verò C. eodem.* Perdendos ſiquidem hære-
66 ticorum, maloſue libros tanquam aſpidum oua ſcribit *S. Greg. Nazian. Orat. 2. de fide*, quia nati ſunt ad aſpides, & baſiliſcos procreandos. Quod & factum ab exordio naſcentis Eccleſiæ, hæreſis, vanæque cu-
67 rioſitatis libris combuſtis, colligitur ex *Apoſtol. Act. cap. 19.* ibi; *Multi*

autem

Digitized by Google

autem ex ijs, qui fuerant curioſa ſe-
ctati, contulerunt libros, & combuſſe-
runt eos coram omnibus, & computatis
pratijs illorum inuenerunt pecuniam
denariorum quinquaginta millium.
Carolo quoque V. Imperatore Lu-
68 theri libros publicæ combuſtos fuiſ-
ſe teſtatur *Iou. in Vit. Leon.* X. *lib.* 4.
fol. mihi 103. Ad rem etiam noſtram
varias Imperatorum ſanctiones refert
Farinac. tract. de hereſ. quaſt. 180.
§. 1.

Et quamuis, quis inter D. Petri Suc-
69 ceſſores, Romanos Pontifices pri-
mam librorum pernicioſæ lectionis
prohibitionem fecerit nondum benè
nouerim, certum atamen eſt quòd
Gelaſius I. *Anno* 496. Manichęos in
Vrbe deprehenſos exilio damnauit,
& ipſorum libros apud Baſilicam S.
Mariæ Maioris publicè combuſſit,
vt teſtatur *Ciacon. Symmaci* itidem
70 *Papa* iuſſu, qui poſt Anaſtaſium An-
no Domini 498. *Gelaſio* ſucceſſit, te-
ſte *Platina* ante fores S. Ioannis in
Laterano hæreticorum libri flammis
conſignati fuere. Quinimò ante *Ge-*
laſium, & *Symmacum* hoc idem Leo-
71 nis I. iuſſu factum ſcribit *Platin. Hor-*
miſdam quoque Papam ante fores
72 Baſilicæ Conſtantinianę Manichæo-
rum Codices incendio conſumpſiſſe
ſcribit *Ciacon. in eius Vit.* Anno
etiam 1243. iubentibus *Greg.* IX. *&*
73 *Innoc.* IV. Talmudi librum, & alios
reprobatos apud Iudæos repertos
combuſtos fuiſſe ait *Farinac. tract. de*
hereſ. q. 180. §. 1. *num.* 10. *Alexan-*
74 *drum* verò IV. qui ſedit Anno Do-
mini 1254. libros cuiuſdam Guliel-
mi de Sancto Amore contra pauper-
tatem editos prohibuiſſe, aliumque
librum damnati nominis Auctoris
flammis publicè aboleri iuſſiſſe latè
proſequitur *F. Ferd. de Caſtiglio in*
hiſt. Ord. Prædic. part. 1. *lib.* 2. *cap.* 53.
& 55. vbi literas Apoſtolicas mate-
75 riam hanc reſpicientes refert. Quo-
rum exemplo moti *Leo* X. *Iulius* III.
& Paulus IV. ſuper impreſſione, &
lectione librorum damnatæ lectio-
nis, Apoſtolicas Conſtitutiones edi-
derunt. Poſt ipſos verò *Pius IV.* ap-
76 tiſſimum tanto malo remedium con-
ſiderauit in compoſitione, & editio-
ne Indicis, ſiuè Cathalogi librorum,
qui vel hæretici ſint, vel de hęretica
prauitate ſuſpecti, vel moribus, &
pietati noceant, & id negotij ad Sac.
Trid. Concil. reiecit, quod ad Indi-
cem conficiendum multos, & doctri-
na, & iudicio inſignes Pręlatos de-
legit, abſolutus verò ex eiuſdem
S. Concilij decreto ad *Pium IV.* pro
ſuprema impoſitione, & confirma-
tione tranſmiſſus fuit, qui in ipſo
contenta, literis Apoſtolicis confir-
mauit, vt patet ex eius *Conſt.* 77.
Bullar. nou. tom. 2. At cum tenebra-
rum filij Catholicæ veritatis Arcem
omni machinationis genere oppu-
gnare non ceſſarent, vel libros hære-
77 reſi infectos promulgando, vel alios
noxia doctrina aſpergendo, & ex
catholicis ipſis, vt prædixit *Apoſtolus*
cap. 20. *act. apoſt.* exurgant viri lo-
quentes peruerſa, vt poſt ſe diſcipu-
los aducant; *Beatus* propterea *Pius V.*
78 librorum expurgationem recogni-
tionemque neceſſariam agnoſcens,
quod & ab ipſis Eccleſiæ incunabu-
lis à SS. Patribus factitatum narrat
79 *Baron. Anno Domini* 44. *Petr. Greg.*
Tholoſ. de Republ. lib. 12. *cap.* 7. *nu.* 4.
& ſeq. Et in Concilio Romano præ-
ſidente *Gelaſio* I. poſt recenſitos Ca-
nonicos libros, tum veteris, tum
noui Teſtamenti, facta fuit diſtinctio
librorum qui Catholici, & Authen-
tici eſſent, reprobatis Apocriphis, &
ſuſpectis, prout plenè colligitur ex
Gratiani Decret. cap. 3. *diſt.* 15. Me-
minit *Clemens* VIII. *Conſtitut.* 36. *in*
princ. Bullar. nou. tom. 3. *fol.* 51. & ad
ſaturitatem *Couar. lib.* 4. *var. cap.* 16.
& 17. Beatus inquam Pius V. tanto
negotio Cardinales aliquot pręfecit,
& vt collegi ex originalibus memo-
rijs Sac. Cong. Indicis, in qua octo
ab hinc annis Conſultoris munus
gero, Anno 1571. Menſe Martij ſu-
per reformatione Indicis librorum
improbatæ lectionis, & emendatio-
ne librorum impreſſorum, ac impri-
mendorum Congregationem erexit,
quæ etiam conſtat ex alijs peritiſſi-
80 mis, pijſſimis, & probatiſſimis Vi-
ris Theologis, & Canoniſtis ab ipſo
Papa ad principale hoc Catholicæ
Reipublicę negotium acerſitis, &
deputatis, qui Conſultores vocan-
tur, quorum quidem munus eſt la-

boriosſum, ſed æquali præmio com-
penſari ſolitum, nam & ſi Sac. Cong.
Indicis Conſultores nullum actuale
habeant emolumentum, maximum
tamen eſt, quòd eorum labores ho-
norificè claudit, ad ſupremas etenim
Eccleſię dignitates Romani Pontifi-
ces, Conſultores eleuare ſolent, &
vt pleraque infinita propemodum
exempla ſilentio præteream, vtque
mitratos Heroes, quos innumerabi-
biles fateor, aptiori loco recenſen-
dos remittam, ſat erit proximum
81 referre, quod præ oculis habemus
de Eminentiſſimo, & Reuerendiſſi-
mo Domino meo Card. Ioanne Bo-
na, qui è ſolitudine Monaſterij à
Clemente IX. Sapientum fautore ad
Purpuram euocatus, maxima nomi-
nis celebritate clareſcere cæpit cum
ab *Alex. VII.* integritatis, quin di-
cam, ipſius perfectionis Cenſore
acerrimo è Montis Regalis patrijs
amænitatibus Romam accerſitus in-
ter Indicis Conſultores adſcriptus
fuit; vndè ad maiora Sedis Apoſtol.
munera promotus, Vir ſuper eruditiſ-
ſimos ſapientiſſimus, Vaticano dignus,
vt Sacri Cardinalium Senatus ſplen-
dorẽ augeret S.R.E. Cardinalis crea-
tus, doctiſſimorũ laborum, & operum
teſtimonio, vti Eccleſiaſticæ virtutis
Oraculum, ſe quaqua verſum vene-
randum exhibet.

Et quamuis Sac. Congregationis Indi-
cis Tribunal ſuper reformatione li-
brorum improbatæ lectionis, ipſo-
rumque emendatione, & prohibi-
tione inuigilet. Vrbanus tamen
VIII. in hac Conſtitutione, de me-
dio tollere voluit omnes ambiguita-
tes, & Quæſtiones, quæ exoriri po-
terant, circa libros Legatorum Apo-
ſtolicorum, vel aliorum Dignitate
Eccleſiaſtica pollentium auctoritate
impreſſos, ipſos ſpecialiter reproban-
do, & damnando, ſi opiniones dam-
natas, vel minus legitimas Conſti-
tutionum Apoſtolicarum interpreta-
tiones, vel quidquam contra diſci-
plinam Eccleſiaſticam contineant.
Quod quàm ſapienter factum ſit om-
nibus compertum puto, ne ſub co-
lore, approbatæ impreſſionis, per-
nicioſa, dogmata, & præiudiciales
doctrinæ, licitæ videantur.

Patet ex prædictis qualiter ab hiſtorica
82 veritate declinat, quod aliqui tra-
dunt de origine *Sac. Congreg. Indicis*,
quam à *Sixto V.* erectam aſſerũt, cum
& longè ante Sixti V. Pontificatum
floruerit, ſuumque auctorem vene-
retur *B. Pium V.* Tantumque abeſt,
quòd *Sixtus V.* huius Congregatio-
nis primus Inſtitutor fuerit, vt inter
83 Cardinales huic Sacro Tribunali
primo loco præfectos connumeretur.
Nam vt ſupra dixi *Sac. Trid. Synodus*
ſuper conficiendo Indice librorum
prohibitorum deputationem inſti-
tuit, quàm deputationem. *Anno*
1571. *B. Pius V.* in Congregationem
erexit, deputando *Card. Clareualen.*
Ordin. Ciſtercien. Card. Theanen.
Ordin. Prædicat. Card. de Monte Alto
Ordin. Min. poſtea Sixtus V. Card.
Iuſtin. Ord. Prædicat. Colligitur etiã
ex *Bulla Greg.* XIII. ſuper recogni-
tione Indicis, & expurgatione libro-
rum prohibitorum Cardinalibus præ-
dictæ Congregationis directa dat.
Romæ apud *S. Marcum Anno* 1572.
Idib. Septembris Pontif. Anno I. quæ
incipit: *Dilectis filijs Gulielmo S. Lau-*
rentij in Paliſperna, Gabrieli S. Mar-
tini in Montibus, Michaeli S. Mariæ
ſuper Mineruam, Nicolao SS. Ioannis, &
Pauli, Arcangelo S. Cæſarei Theanen-
ſi, Fælici S. Hieronymi Illiricorum de
Monte Alto, & Vincentio S. Nicolai
Iuſtiniano nuncupatis presbyteris Car-
dinalibus ſalutem &c.

Cardinalis etenim Fælix de Monte Al-
to fuit eiuſdem *Gregorij* XIII. ſuc-
ceſſor *Sixtus V.* vocatus, à quo Sac.
Cong. Indicis erectam erroneè tra-
dũt *Cherub. in compend. Bullar.* Cohell.
Scriptor alias exactiſſimus in Not. Car-
dinalat. cap. 15. *Congreg.* X. *pro Indi-*
ce Lib. prohib. qui & propè finem di-
ctæ *Congregationis* X. *in* §. *ipſis quo-*
que Cardinalibus, quod à Sixto V.
factum dixerat, eius prædeceſſori
Greg. XIII. poſtea tribuit; quarè non
mirum ſi in Relatione Romanæ Cu-
84 riæ *doctiſſimus de Luca diſcurſ.* 19.
Sac. Cong. Indic. à Sixto V. ere-
ctam dicat, qui profectò, cum re mi-
nimè in totum abſoluta *B. Pius V.*
ad æternam gloriam euolaſſet, &
Gregorius XIII. ab humanis exceſſiſ-
ſet, quod iam ab ipſis vtiliter cæptum

fuerat

fuerat perficiendum duxit, quòd & à *Clem.* VIII. *Sixti V.* ſucceſſore factum patet ex eius *Conſt. in Bullar. nou.* 36, *tom.* 3. *pag.* 51.

Admonere hic etiam oportunum arbi-
85 tror, quòd legentes, vel tenentes hereticorum libros ſunt excommunicati, excommunicatione reſeruata in Bulla Cænę; & quòd mortaliter peccant, & Epiſcoporum arbitrio puniuntur legentes libros in Indice
86 librorum prohibitorum comprehenſos. *Pius* IV. *Conſt.* 77. *quæ incipit Dominici* 24. *Maij* 1564. Hoc autem abſque vlla hæſitatione, quicquid cauſoſè à Theologaſtris quibuſdam noſtri temporis diſputatum reperias, procedere pro certo habeas, ſi libri quorum lectura eſt damnata legantur, vel retineantur abſque licentia, adeòut prohibitos libros habentes non ſatisfaciant ipſos comburendo, ſed illos Superiori neceſſariò deferre debeant, vt reſoluunt *Pena adn. ad Emeric. part.* 2. *com.* 3. *verſ. propterea Martin. del Rio diſquiſ. Magic. l.* 5. *ſect.* 1; . *verſ. ſunt autem tales libri. Sanch. præcept. Decal. lib.* 2. *cap.* 10. *nu.* 56. *Azor. inſt. moral. part.* 1. *lib.* 8. *cap.* 16. *q.* 11. *Farinac. de hæreſ. q.* 180. *num.* 40.

Qui verò pręfatam licentiam concedere poſſint quicquid antiquitus conſtitutum reperiatur negotium hodiè
87 eſt abſolutum *ex Conſt. Pij* IV. quæ incipit, *Cum inter crimina*, & ex *Conſt. B. Pij V.* quæ incipit, *Cum inter.* 6. *Kalend. Septembr.* 1564. Congregationi S. Officij facultatem duntaxat tribuentes concedendi licentias extra Curiam, habendi, & legendi libros prohibitos. Et ex *Conſt.* Greg. XV. quæ incipit *Apoſtolatus* 30. *Decembr.* 1622. qua omnes li-
88 centię à Romanis etiam Pontificibus conceſſæ reuocantur, & ſoli Congregationi S. Officij ipſas concedendi facultas datur. Quare non
89 poſſe hodiè Epiſcopos loci Ordinarios dare licentiam legendi libros prohibitos reſoluunt *Petr. Binsfel. in l. culpa C. de maleſ. et mathemat. verſ. nec etiam Epiſcopi, Nauar. conſ.* 1. *quæſt.* 36. *ſub Tit. de conſtit. Martin. del Rio dict. ſect.* 17. *verſ. ſolis Pontificibus. Azor. dict. cap.* 16. *quæſt.* 7. *Sanch. d. cap.* 10. *num.* 43.

Quod dico de Epiſcopis à fortiori mi-
90 litat in Inquiſitoribus, qui neque libros damnatos legere poſſunt, niſi à Sede Apoſtolica, vel à S. Congregatione ſpecialem facultatem habeant, ſtante *Conſtit. Iulij* III. quæ incipit: *Cum meditatio cordis*. Hac etenim Conſtitutione expreſsè reuocantur omnes, & quæcumque facultates legendi libros damnatos, conceſſas quibuſcumque perſonis, cuiuſuis ſtatus, ordinis, & conditionis, quamuis Epiſcopali, Archiepi-
91 ſcopali, vel alia maiori dignitate Eccleſiaſtica, aut præeminentia ſeculari fulgeant, cum qua concordat *Conſt.* 49. *Paul. IV.* quæ incipit. *Quia in futurorum euentibus*, & alia eiuſdem *Conſtit.* 119. quæ incipit. *Cum pro munere quod ſuſtinemus*.

Libros quoque prohibitos legendi, &
92 retinendi licentia tam in Curia, quàm extrà Curiam à S. Congregatione Indicis Apoſtolica auctoritate conceditur. Quinimò hodiè ad hoc Sac. Tribunal, ad quod correctio, & prohibitio librorum improbatæ lectionis ſpecialiter pertinet, Clem. VIII. *Conſt.* 36. *Sacroſanctum*, pro obtinenda facultate libros vetitos legendi, & retinendi, recurſus fieri ſolet, hanc autem, non niſi probatæ doctrinę viris, & ad tempus, videlicet legendi, & ad triennium retinendi, nec non limitatam ad certos libros concedere ſolet, & librorum quorum ſcelus eſt notorium, & damnum irreparabile, ac proindè in prima claſſe prohibitorum, nunquam vel rarò concedit, quamuis ipſam petentes ſint viri omni exceptione maiores; Vtque facilius ne-
93 gotium tum prohibitionis, tum expurgationis, & impreſſionis librorum peragatur *Clemen. VIII. in cit. Conſt.* omnes facultates, priuilegia, & indulta, quæ *B. Pius V.* Sacri Palatij Magiſtro, deindè *Greg.* XIII. & *Sixtus V.* Cardinalibus Cong. Indicis conceſſerunt, confirmauit, & quatenus opus eſſet innouauit.

In Romana itidem Curia libros prohi-
94 bitos legendi licentiam impartitur Magiſter Palatij Apoſtolici, qui eam non niſi viris doctrinæ, ac morum

neſtate pollentibus dare ſolet, & debet, alias de malo infecto tenetur, nam improbatæ lectionis libri à *Vlpiano in d. l. 4. §. tantundem ff. famil. erciſcund.* malis medicamentis aſſimilantur, pro quibus Iudex officium ſuum interponere non debet, atque ideò protinus corrumpendos, & ab hominum comercio ſegregandos ne alios corrumpant.

95 Cæterum quòad hanc materiam librorum, nota, quòd Libri Auctorum degentium in Statu Sedi Apoſtolicæ mediatè, vel immediatè ſubiecto, de quauis materia tractantes, & vbicunque compoſiti, deferri, vel mitti non poſſunt, vt imprimantur extra ſtatum ſine expreſſa in ſcriptis approbatione, & licentia Eminentiſſimi, & Reuerendiſſimi D. Cardinalis Vicarij, & Magiſtri Palatij Apoſtolici. Libros verò, quos aliter imprimi contigerit, præter alias pænas Romani Pontificis arbitrio infligendas, ipſo facto, abſque altera declaratione eſſe prohibitos, & pro prohibitis habendos decreuit S. Congreg. S. R. & vniuerſalis Inquiſitionis *die 18. Septembris 1625. vt in Bullar. nouo tom. 4.*

96 Nota ſecundò quòd libri neque in ſcriptis euulgari poſſunt, abſque nomine Auctoris, qui verò pęnes ſe habere reperiuntur, & Auctores non produnt anathem. pænam incurrunt. *Trid. Concil. ſeſſ. 4. de edit. & vſu Sac. lib.*

97 Nota tertiò Libros de rebus ſacris ſine nomine Auctoris imprimi non poſſe, neque vendi, vel retineri ſub pæna anath. niſi prius fuerint ab Ordinario approbati *Concil. Senonen. in decret. morum cap. 33. Leo X. Conſtit. 12. Inter ſollicitudines Concil. Trid. ſeſſ. 4. in decret. de edit. & vſu Sac. libr.*

98 Nota quartò Libros ſine Typographi nomine, vel impreſſionis loci vendi non poſſe, alias omnes confiſcantur. *Concil. Colon. 2. Concil. Moguntin. 4. cap. 9.* refert Doctiſſimus *P. Laurea in Epit. Canon. verb. Librorum impreſſio.*

99 Nota quintò Indicem Librorum prohibitorum, & eorum regulas *Sac. Trid. Concil.* annexas ab omnibus eſſe obſeruandos. *Concil. Mediol. 1. part. 2. Tit. de profeſſ. fidei.*

100 Nota ſextò imprimi non poſſe libros de miraculis gratijs, beneficijs, reuelationibus, & alijs, quæ ope ſeù intercellione alicuius, qui ſanctitatis, ſiuè martyrij fama, vt præfertur celebris è vita migrauerit, ſine recognitione, & approbatione Ordinarij, qui in ijs recognoſcendis Theologos, alioſque pios, & doctos viros in Concilium adhibeat, ac deindè negotium inſtructum ad Sanct. Sedem Apoſtolicam tranſmittat eiuſque reſponſum expectet. *Vrb. VIII. Conſt. 37.* quæ incipit. *Sanctiſſimus §. 2. die 13. Martij 1625. tom. 4. Bullar.*

101 Nota denique libros impreſſos, contra Romanam, vel alias Eccleſias, aut Eccleſiaſticas perſonas, præiudicialia continentes, licet non prohibitos, ſed tolleratos, & permiſſos, nullum præiudicium inferre, neque aliquid contra Immunitatem Eccleſiaſticam probare; Et hoc eſt, quod ſpecialiter decreuit *Vrban.* VIII. *in hac noſtra Conſt.* Ad tollendam efficaciam argumenti ad quod impij, ſæpè confugiunt, ad cohonæſtanda conſilia, quibus contra immunitatem Eccleſiaſticam laicali iuriſdictioni patrocinari ſtudent; non leue facientes fundamentum, ſi liber, Eccleſię præiudicialia continens non ſit expreſsè prohibitus, ex hoc ſcilicet antecedenti Liber non eſt prohibitus, quin Superiorum permiſſu editus, hanc conſequentiã deducentes. Ergò in eo contenta ſunt vera, immunitati Eccleſiaſticæ, & bonis moribus non repugnant.

Nonum notabile eſt, quòd ſpecialiter in hac Conſtitutione reprobantur, & damnantur moleſtiæ Legatis, & Miniſtris Apoſtolicis per quoſcunque
102 illatæ, denegando ipſis ingreſſum in prouinciam, eorum facultates impediendo, vel eos expellendo. Papæ equidem Legatos tam in eundo, quàm in redeundo ab omnibus Epiſcopis cum honore recipiendos eſſe patet ex *cap. Ego N. de iur. iurand.* In ſua etenim ad Epiſcopatum ele-
103 ctione quiſque Epiſcoporum iuramentum præſtat de recipiendis Pontificijs

tificijs Legatis cum debito honore, quod & ab omnibus laicis Principibus faciendum non obſtante qua-
104 cumque conſuetudine in contrarium etiam patet ex *cap. ſuper gentes. Extr. de conſuetud.* contrarium verò facientes excommunicandos eſſe dixit *Ioannes* VIII. *epiſt.* 196. *Gregor.* VII. *lib.* 2. *epiſt.* 40. Nec Papę Legatos impediri poſſe ne ſuum iter perficiant, dixit idem *Ioan.* VIII. *epiſt.* 6. & impedientes eſſe excommunicandos patet ex eiuſdem *Gregor.* VII. *epiſt.* 15. *lib.* 5. decretum legitur *in cap. ſi quis diſt.* 94. Ipſos verò Papæ Legatos capientes, vulnerantes, car-
105 cerantes, occidentes, ipſo facto excommunicatos eſſe declarauit *Gregor.* VIII. vt conſtat ex eius *Conſtit.* 81. quę incipit *Conſueuerunt* § 11. patet etiam ex *Bulla Cænæ Domini*, in qua occidentes, mutilantes, vulnerantes, capientes, carcerantes, hoſtiliter proſequentes Cardinales, Patriarchas, Archiepiſcopos, Epiſcopos, Legatos, Nuncios Papæ. Item eijcientes eos de dominijs, & terris ſuis, vel ratum habentes, incidunt in Excommunicationem Bullæ Cænę Domini, quæ etiam mortuo
106 Papa vigorem habet. *Gregor.* XIII. *conſt.* 81. quæ incipit *Conſueuerunt* §. 22. *Paul.* V. *Conſt.* 63. quę incipit *Paſtoralis*. Et à ſolo Papa poteſt abſolui, excepto mortis articulo, quo caſu reus iurare debet de ſtando
107 mandatis Eccleſiæ, & de ſatisfaciendo, circa quod cautionẽ pręſtare debet. *Paul.* V. *d. conſt.* 63. §. 22. Abſoluentes autem extra mortis articulum, ſine ſpeciali Papæ delegatione, præterquam quod abſolutio defectu
108 iuriſdictionis eſt nulla, excommunicationem incurrunt. *ibidem* §. 23. quæ tamen excommunicatio neque à *Paulo V.* neque ab *Vrbano* VIII.
109 neque ab *Alexandro* VII. reſeruata reperitur. Quinimò memoriꝫ retineas, quòd excommunicati in Bulla Cænæ, & Papę licentia ab-
110 ſoluti, abſoluti non remanent, neque vti tales cenſentur, niſi reuocauerint acta, decreta, &c. contra immunitatem Eccleſiaſticam perpetrata, habeantque firmum propoſitum non committendi de cætero, & de reuocatione facta Sedem Apoſtolicam certiorem reddant. *Paul. V. d. Conſt.* 63. § 24. Cæterum à quocumque tranſgreſſore, cuiuſcumque ſit dignitatis, vel gradus, quamuis ne excommunicari poſſit priuilegium habeat, excommunicatio Bullæ Cæ-
111 nę incurritur, vt patet ex præcit. *Conſt. Paul. V.* §. 25. quæ omnia confirmata habentur per *Vrban. S. M.* VIII. *conſt.* 62. *Paſtoralis*, & per *Alex. S. M.* VII. *conſt.* quę incipit *Paſtoralis data* 13. *Aprilis* 1656.

Decimum notabile eſt, quòd collectæ
112 hoſpitationes militum, aut alia onera Eccleſię, Eccleſiaſticis eorumque bonis, vel fructibus per laicos, vel alios quoſcumque ſine authoritate Apoſtolica imponi, vel exigi non poſſunt etiam à ſponte dantibus, nec lapſus temporis immemorabilis quicquam refragatur. Quod & alias à Sacris Canonibus frequenter damnatum ne dum Canonica Iura, ſed Cęſareæ Conſtitutiones ſatis euidenter teſtantur.

Certa ſiquidem eſt omnium Theologo-
113 rum, Canoniſtarum, & Iuris Conſultorum ſententia, adeò vt nullus ex Catholicis ipſam impugnare audeat, quamuis plures ex Principibus laicis contra ipſam facere non erubeſcant, Eccleſias, & bona Eccleſiaſtica ab omnibus oneribus, & tributis per laicos Principes impoſitis immunia eſſe; vt patet ex definitione *Concilij Lateranenſis* ſub *Alex.* III. *part.* 1. *cap.* 19. & ſub *Innoc.* III. *cap.* 46. habetur in *cap. non minus*, vbi
114 anathemate feriuntur Eccleſiaſticis, & eorum bonis pedagia imponentes, & *in cap. aduerſus, de Immunit. Eccleſ. in cap.* 1. *&* 3. *eodem in* 6. *in cap. quamquam de cenſ. in* 6. *& in Clem. vnic. de Imm. Eccl.* quarum Sanctionum ſanctiſſima decreta ne dum per *Sac. Trid. Concil. ſeſſ.* 25. *de reform. cap.* 20. innouata fuerunt;
115 ſed Romanus Pontifex quot annis, imponentes huiuſmodi pedagia ipſaque exigentes, coercet excommunicatione reſeruata in *Bulla Cænæ* §. 18.

Neminemque ex Orthodoxis, & illi-
116 batæ Religionis Imperatoribus de bonis Eccleſiarum tributum exegiſſe obſer-

obſeruat *Baron. tom. 3. annal. Eccleſ.*
Anno Domini 387. num. 13. Iuſtinia-
117 nus etiam hanc Eccleſiaſticorum
Immunitatem edicto ſanciuit, vt pa-
tet ex *l. ſancimus C. de Sacroſ. Eccleſ.*
Federicus verò Imp. in *Auth. Item*
nulla Communitas C. de Sanctiſſimis
Epiſc. Et hanc ipſam Immunitatem
116 non à Iure poſitiuo, ſed à Iure
Diuino ortum habuiſſe, diſertè col-
ligitur ex *d. cap. quamquam, de Cen-*
ſib. ibi: *Eccleſia, Eccleſiaſticæque per-*
ſonæ, & res ipſorum, non ſolum iure
humano, quin imo & Diuino à ſecula-
rium perſonarum exactione ſunt Immu-
nes. Patet etiam ex *Trid. Concil.*
ſeſſ. 25. de reform. cap. 20. ibi: *Immu-*
nitas hæc Dei ordinatione, & Canoni-
cis Sanctionibus inſtituta eſt. Eruditè
docet *Suar. ad Regem Angliæ de Im-*
munit. Eccl. lib. 4. cap. 5. num. 12. &
cap. 8. num. 16. Card. Bellarm. contr.
tom. 2. lib. 1. de Cleric. cap. 28. in 4.
& 5. propoſ. Io: *Montagn. de collat.*
Parlament. p. 2. num. 11. Io: *Lup: in*
tract. de Libert. Eccleſ. q. 4. nu. 2. et 3.
Bellet. diſquiſ. cler. part. 1. tit. de
exempt. cler. et eorumdem bonor. §. 1.
num. 1. cum ſeqq. Dian. moral. reſol. 1.
part. 1. tract. 2. de Immunit. Eccleſ.
Ciarlin. controuerſ. forenſ. cap. 103.
num. 1. latè Sperell. deciſ. 37. per tot.
Cabed. Luſitan. deciſ. 83. num. 19.
part. 2. Bozz. de iur. Stat. Eccl. libert.
lib. 4. cap. 8. Paul. Comitol. Reſponſ.
moral. lib. 1. cap. 97. num. 6. et ſeqq.
Narbon. lib. 35. gloſſ. 4. tit. 3. lib. 1. Re-
copil. Parlad. ſeſquicent. diff. 9. §. 1.
Ambroſin. de Immunit. cap. 16. num. 4.
Graſſ. effect. 3. num. 3. Azor. Inſtitut.
Moral. part. 1. lib. 5. cap. 12. quæſt. 1.
Seſſe de inhibit. cap. 8. §. 3. num. 117.
Bonac. de Cenſur. in Bull. Cæn. diſp.
1. quæſt. 16. ſect. 1. punct. Layman.
Theol. moral. lib. 4. tract. 9. cap. 8.
Tamburin. de Iur. Abbat. tom. 1. di-
ſput. 15. q. 19. et ſeqq. Squillant. de
priuileg. Cler. cap. 8. num. 1. Rot. in
Barchinonen exemptionis 10. Iunij
1636. coram Coccino; qui omnes,
cum alijs quamplurimis ab ipſis rela-
tis Eccleſiarum, & Eccleſiaſticorum,
nec non eorum bonorum Immunita-
119 tem á quibuſcumque oneribus lai-
calibus, diſertè probant. Nam bo-
na dum Eccleſijs traduntur, eo ipſo
eximuntur à dominio, & poteſtate
laicorum, & ſpeciali iure ſub Domi-
nio Chriſti Domini conſtituuntur,
non per metaphoram, ſed per om-
nimodam proprietatem, adeò vt
Chriſti dominium in bonis Eccleſia-
rum ſit proximum, & immediatum,
illiquè vti principali domino acqui-
ſitum dicatur, vt patet ex *cap. cum*
ſuper num. 3 de cauſ. poſſeſſ. et propr.
cap. verum num. 2. de foro compet. Af-
flict. deciſ. 361. nu. 22. et ſeqq. et poſt
Suar. pleno calamo probat *Comitol.*
d. lib. 1. cap. 70. num. 71. Quod dico
120 de bonis Eccleſiarum, procedit in
bonis patrimonialibus Clericorum,
vt latè probant *Abb. Dec. Felin.* &
omnes communiter in *cap. Eccleſia*
Sanctæ Mariæ, et in cap. quæ in Eccle-
ſiarum, de Conſt. Bald. in l. 2. C. de
Epiſc. et Cler. latè Suarez. d. lib. 4.
cap. 25. num. 4. Marth. de iuriſd. part.
4. caſ. 49. num. 9. de Marin. quotidian.
reſol. cap. 37. num. 9. Ciarlin. contro-
uerſ. forenſ. cap. 31. num. 7.

Nota peculiarem caſum, in quo tum
121 Clerici, tum cæteri Eccleſiaſtici,
tenentur ad collectas, gabellas, im-
poſitiones, cæteraque onera à laicis
impoſita, adeòut in nullam cenſuram
vel pœnam incidant ipſa ſoluentes,
vel exigentes. Caſus verò erit, vbi
ſequentia copulatiuè concurrerent,
quæ ijſdem met verbis congerit *Rota*
in Brunduſina gabellæ 13. Februarij
1640. coram Penia. Quorum pri-
mum eſt, ſi magna neceſſitas adſit,
cui alias facilè ſubueniri non poſſit;
niſi clerici cum laicis contribuant,
vt probatur in *d. cap.* non minus, vbi
expreſsè notat *Abb. num. 5. et d. cap.*
aduerſus, de Immunit. Eccleſ. vbi Abb.
num. 4. & clarius apparet per *Extra-*
uag. Bened. XI. de Immunit. Eccl.

Secundum ſi concurrat communis vti-
122 litas, vel ſaltem pietas *d. cap. non*
minus, cap. aduerſus, cap. peruenit,
de Immunit. Eccleſ. & pietatem con-
ſiderauit *Text. in l. ad inſtructiones*
C. de Sacroſ. Eccleſ.

Tertium ſi onus ſit tale, vt ad ipſum
123 ferendum laici non ſufficiant, quia
Clerici, & Eccleſia ſolum tenentur
contribuere cum laicis in ſubſidium,
& vbi laicorum facultates non ſup-
petunt *d. cap. non minus, et cap. ad-*
uerſus,

uerſus; quas conditiones conſideraſſe *Benedictum* XI. patet ex *d. Extrauag. de Immunit. Eccl.* ibi: *Cæterum ſolicitè attendant Eccleſiarum Prælati, & alij Clerici Lateranenſe Concilium, quod in huiuſmodi ſubuentionibus ſolum caſum neceſſitatis, aut communis vtilitatis, vbi laicorum ad id non ſuppetunt facultates, deliberatione prouida noſcitur excepiſſe.*

Quartum requiſitum eſt, quòd ad onus
124 huiuſmodi imponendū totus Clerus vocetur, atque conſentiat, nec ſufficit conſenſus Epiſcopi, & Capituli, quia quod omnes tangit, ab omnibus peculiariter approbari debet *cap. cum omnes, de Iuſt. cap. quod omnes, de Reg. Iur. in 6.*

Quintum in iſtis oneribus imponendis
125 ad effectum quòd Clerus teneatur, potiſſimum requiritur, vt Papa conſulatur, & ipſo conſulto, & non alias clerici contribuant. *d. cap. aduerſus, vbi Abb. num. 5.* & ità expreſsè cautum fuit in *d. extrauag. Bened.* XI. & iure merito, quia ſi Epiſcoporum, & Cleri arbitrio hoc relinqueretur, facilè contingerent huiuſmodi impoſitiones, & onera per ambitum, & preces Principum, & Miniſtrorum laicorum, quibus occurrere ſolent Romani Pontifices, non aliter iſtas facultates, vt Clerici contribuant, quam cauſa cognita concedentes.

Poſtremò denique requiritur, quòd ad onera, & impoſitiones ſoluendas,
126 præfatis concurrentibus requiſitis impoſitas, Eccleſiaſtici, non à Miniſtris laicis, ſed à ſuo Epiſcopo, & Superiore Eccleſiaſtico compellantur, Principes enim, & ſeculares poteſtates in his ſe intromittere non poſſunt; vt benè aduertit *Innoc. in d. cap. non minus, num. 6. Bald. in d. l. ad inſtructiones, num. 5. & 6. C. de Sacroſ. Eccleſ.* quos communiter ſequuntur DD. ſignanter *Abb. in d. cap. non minus, num. 18. Guid. Pap. deciſ. 18. in fin.*

Hanc autem Sacræ Romanæ Rotæ ſanctiſſimam, doctiſſimamque deciſionem ſequuta fuit S. *Congreg. Contro-*
127 *uerſijs Iuriſdictionalibus præpoſita*, vt in ſequenti decreto, *Sacra &c. alias cenſuit bona per Eccleſiaſticos poſſeſſa gaudere exemptionibus, à quibuſcumque impoſitionibus, & oneribus, quæ non ſunt copulatiuè certa, realia, & inuariabilia iuxta deciſ. in Brunduſina gabellæ coram Penia, & concordan. Nec non ab impoſitionibus cameralibus etiam comprehenſiuis Eccleſiaſticorum, quando Eccleſiaſtici libertatem ea non ſoluendi præſcripſerint iuxta decret. Anni 1600. tempor. S. M. Clem. VIII. dat. die 28. Aprilis 1640.* & ità pluries reſcripſit *Sac. Cong. Immunitatis Eccleſiaſticæ* præſertim in vna *Ianuen. Ann. 1630. in vna Fulginaten die 20. Martij 1650. in vna Aſſiſien die 18. Februarij 1651. nec non in Ferrarien contributionis 1631. pro flumine Padi.*

Cæterum de hac materia Immunitatis
128 Eccleſiarum, & Eccleſiaſticorum ab oneribus; ipſis per laicos impoſitis, nec non qui participent eiuſdem Immunitatis licet Clerici non ſint, latè docent Doctores ſupra allegati cum alijs, quos pleno calamo referunt. *Barboſ. Iur. Eccleſ. Vniuerſ. lib. 1. cap. 49.* §. 5. *Craſſ. Tract. de Effect. Cleric. Bellet. diſquiſit. Cleric.* ad quos tamen deciſiones quæſtionum in hac parte contingentium non abſolutè remitto, ſed ipſorum ſententiam corrigendam, & intelligendam aſſero, iuxtà diſpoſitionem huius Conſtitutionis, qua multa veteris Iuris innouantur ſupplentur, & corriguntur, pleraque verò deſuetudine antiquata reſtituuntur, quapropter quacumque conſuetudine etiam immemorabili non obſtante, vel præſumpto beneplacito, aut priuilegio, *in hac Vrbani VIII. Conſtitutione*, quædam ſpecialiter damnantur Eccleſiæ præiudicialia, inter quę damnatum, & reprobatum, & nullum eſſe declaratur hoc de oneribus per laicos Eccleſiæ, aut Eccleſiaſticis impoſitis.

Vndecimum notabile eſt, quòd mole-
129 ſtationes, Carcerationes, cæteraque Laicorum attentata contra Eccleſias, & perſonas Eccleſiaſticas, eorumque bona, vel intra etiam per tempus immemorabile, & cum fama priuilegij ſunt ipſo iure nulla. Et quidem inter Catholicos nulla vnquam hæſitandi cauſa fuit de exemptione Eccleſiarum, & Eccleſiaſtico-

rum

rum à iuriſdictione laicali, adeò vt
130 ſub pœna excommunicationis ipſo facto incurrendæ indictum ſit laicis cuiuſcumque ſint dignitatis abſtinere ab ijs, quæ reſpiciunt grauamen Eccleſiarum, & Eccleſiaſticorum; nec non ipſorum bonorum, & iurium, vt pleno calamo demonſtrant Doctores in ſuperiori notabili allegati, & quotquot Catholicam fidem profitentur. Verum Titulo conſuetudinis immemorabilis, quæ habet vim iuſti tituli, & dat famam priuilegij, non defuerunt, qui ex hoc ca-
131 pite laicis licitum putabant Eccleſias, & Eccleſiaſticos grauare, ideò *Vrban.* VIII. ne in poſterum dubitari amplius poſſet de nullitate conſuetudinis inferentis grauamen Eccleſiæ, inter præiudicialia, quæ in ſpecie damnat, & nulla eſſe declarat,
132 reprobat præiudicia expreſſa in hoc notabili, quod & prius ſancitum fuit *in cap. conſuetudines, de conſuetudine*; ex quo *text.* Canoniſtæ vno ore
133 generalem hanc regulam notant, quod induci non poſſit conſuetudo in præiudicium, & grauamen Eccleſiarum, ità *Abb. Dec. Io: Andr. Card. Hoſt.* ſupponentes non de iure, ſed de facto tollendam, ac extirpandam, vti illicitam, & pernicioſam corruptelam, quamuis enim conſuetudines in præiudicium Eccleſiarum in hac *Vrbani Conſt.* caſſentur, & reuocentur, id tamen fieri dicitur ad abundatiorem cautelam, & qua-
134 tenus foret opus. Ne verò tempus teram in re clara, indagando, & referendo, quæ per integra volumina diſputant Doctores, de vi legitimę conſuetudinis præſertim immemorabilis, & quærentes quando conſuetudo dicatur rationabilis, quia verba memoratæ Conſtitutionis, ſtatim ac conſuetudo infert grauamen Eccleſijs, ipſam damnant, ad vlteriora pertranſeo, quæ verò in hac parte ſcitu neceſſaria ſunt, dicam infrà, vbi loquar de generali abrogatione cuiuſuis conſuetudinis per prę fatam Conſtitutionem, importata. Notare interim non deſeram, qualiter hæc *Vrbani Conſtitutio* de medio tollit omnes quæſtiones, & Sacrorum Canonum interpretationes approbantes conſuetudinem inferentem præiudicialia Eccleſijs, & Eccleſiaſticis, nec non ipſorum bonis, & Iuribus, ſub prætextu quòd Beneplacitum Apoſtolicum ex curſu triginta annorum cum obſeruantia ſubſequuta præſumatur etiam contra Eccleſiam. Quòd conſuetudo, & præſcriptio quadragenaria contra Eccleſiam vim habeat. Et quòd
135 centenaria etiam procedat contra Romanam Eccleſiam. Nam quòd attinet ad Beneplacitum præſumptum quicquid de iure olim ſancitum reperiatur hodiè lapſus centum annorum requiritur, prout dictum eſt ſupra. Quòd verò attinet ad conſuetudinem, ſeù præſcriptionem tam quadragenariam, quàm centenariam, intellige, concurrentibus, de iure requiſitis, vt infrà.

Duodecimum notabile eſt, quòd Apo-
136 ſtolicarum Conſtitutionum, & Generalium Conciliorum tranſgreſſiones, nec non Immunitatis, & Libertatis Eccleſiaſticæ violationes, etiam effectum ſortitæ, ſiue Eccleſias ipſas reſpexerint, ſiuè earum bona, vel fructus hac *Vrbana Conſtitut.* generaliter improbantur. Hoc autem eſt vnum ex præiudicialibus in ipſa ſpecialiter damnatis, omnibus itidem Sacrorum Canonum decretis, & Pontificijs Conſtitutionibus reprobatis.

Decimum tertium notabile eſt, quòd
137 Inueſtituræ, prorogationes, & perpetuationes gratiarum ad certas vitas, vel tempus iam elapſum, ſine conſenſu Papæ poſt hanc Vrban. Conſt. concedi, aut prorogari non poſſunt, ſunt enim ſpecies alienationis de rebus Eccleſiæ generaliter prohibitæ *cap. quicquid* 12. *q.* 2. atque ideò inconſultò Papa factæ reſcindi debent, *Paul. IV. conſt.* 2. quæ incipit: *Iniunctum*.

Hinc ſequitur bona Eccleſiæ in emphiteuſim dari non poſſe, niſi concurrentibus ſolemnitatibus, & benepla-
138 cito Apoſtolico, aut in caſibus in iure expreſſis, *cap. nulli de reb. Eccl. non alien. extrauag. ambitioſæ eodem tit.* patet ad literam ne dum ex hac Vrb. Conſt. ſed & ex alijs ſupra relatis. Idemque dicendum de contractu

tractu Liuellario; qui prout Emphyteuſis, eſt ſpecies alienationis. *Sylu. verb. Liuellarius contractus. Socin. conſ. 167. num. 7. Rot. coram Seraph. deciſ. 288. num. 13. Redoan. de reb. Eccl. non alien. q. 2. cap. 25. Boſſ. tom. 3. tract. 18. num. 292.* Alias contractus ſine beneplacito, & debitis ſolemnitatibus factus eſt nullus, quamuis fauore Eccleſiæ Emphyteuta ad omnia teneatur, ac ſi contractus validus eſſet. *Rot. deciſ. 14. part. 1. diuerſ.* vbi quod res Eccleſiæ nulliter alienata ab illomet, qui ipſam alienauit, vna cum fructibus repeti poteſt. *Rot. coram Creſcentio deciſ. 1 de Locato. Garz. de Beneſic. part. 2. cap. 1. num. 82. Ricc. p. p. prax. reſol. 9. & alijs relat. Boſſ. d. tract. 18. n. 292.*

Hæc autem limita in bonis ſolitis locari, in emphyteuſim, vel ad Liuellum dari, nam etiam meliorata ſi ad Eccleſiam redeant, interum locari, & in emphyteuſim concedi poſſunt, cum euidenti tamen Eccleſiæ vtilitate, & in caſibus à iure permiſſis. *cap. 2. de feud. extrauag. Ambitioſa, de reb. Eccl. non alien. Panorm. cap. vt ſuper nu. 11. de reb. Eccl. non alien. Quaranta verb. Alienatio num. 39. & apud eumdem Afflict. Ruin. Franc. Curt. Clar. Calder. Caſtr. Bero. Menoch. Molin. & alij Redoan. de reb. Eccl. non alien. q. 2. cap. 22. Barboſ. ad extrauag. Ambitioſa num. 15. & alleg. 95. num. 22. de off. Epiſc. & cap. 30. num. 20. lib. 3. de Iur. Eccleſ. Rot. dec. 360. nu. 17. p. 1. diuerſ. dec. 1490. num. 4. coram Seraph. & deciſ. 3. n. 15. deciſ. 4. num. 18. de reb. Eccleſ. non alien. coram Caſare de Graſſ. & deciſ. 282. num. 18. p. 6. & deciſ. 243. num. 12. p. 7. & deciſ. 39. num. 42. p. 8. recent. vbi num. 47.* quòd renouatio Emphyteuſis non eſt nouus titulus: *Genuenſis prax. cap. 66. n. 5.*

Dicas igitur quod in re ſolita locari, vel in Emphyteuſim dari, non requiritur beneplacitum, neque cæteræ iuris ſolemnitates exiguntur, ſi concedatur iuxta ſolitum. Vndè Prælatus etiam ſuppoſito iuramento de rebus Eccleſiæ non alienandis inconſulto Papa, eamdem rem in emphyteuſim reconcedere poteſt, vt ex *Redoan. Guttier. Pereira, & Nauar.* aduertit *Barboſ. de offic. Epiſc. alleg. 95. n. 30. Ricc. p. p. praxis reſol. 76. Clar. §. feudum q. 13. num. 3. Molin. diſp. 468. num. 17. Borell. in ſum. deciſ. tom. 1. tit. 33. num. 232.* Et ne dum extraneis, ſed & proprijs conſanguineis, ſalua euidenti Eccleſiæ vtilitate, rem deuolutam in Emphyteuſim dare poteſt, vt diſertè tradunt præcitati DD. & ex *Archid. in cap. Epiſcopus 12. q. 2. Sylueſt. verb. Alienatio num. 21. Bald. in cap. 1. qui feud. dare poſſ. Fachin. contr. iur. lib. 7. cap. 30. Borell. dict. tit. 33. num. 13.* latè probat *Boſſ d. tit. 18. num. 308.* Quamuis ex *Barbat. conſ. 17. num. 5. lib. 4.* oppoſitum ſenſiſſe videatur *Rot. deciſ. 103. num. 14. p. 8. recent.*

Plura autem notanda ſe offerunt, vt reconceſſio rei ſolitæ dari in emphyteuſim ſit licita. Quorum primum eſt ne durante prima inueſtitura fiat conceſſio, quia hoc eſſet ſupplantare Summum Pontificem, propter præuentionem in inueſtiendo, vel ſucceſſorem in Eccleſia, vt pluribus probat. *Rot. dec. 39. num. 35. & ſeq. p. 8. recent.*

Secundum, ne res deuoluta ſit incorporata Eccleſiæ, alias in emphyteuſim reconcedi non poteſt, niſi præuijs legitimis ſolemnitatibus, & beneplacito Apoſtolico. *Clar. in §. feudum q. 13. Barboſ. d. allegat. 95. n. 29. Donat. p. 2. tract. 14. q. 46. num. 4. Palaus tom. 2. tract. 11. p. 15. §. 4. num. 3. Boſſi, vbi ſupra num. 306. Guido Papa dec. 54. Rot. dec. 243. num. 18. part. 7. recent.*

Tertium, prima conceſſio valida eſſe debet; alias nulliter in emphyteuſim conceſſum, non eſt verè ſolitum ita concedi. Nam cum locatio rei ſolitæ dari in emphyteuſim non ſit propriè alienatio, vt vno ore concludunt DD. in *cap. 2. de feud.* Sed ſit executio antiquæ alienationis, hoc verificari non poteſt, vbi vetus inueſtitura defectu ſolemnitatum fuit nulla. *Redeoan. rubr. de caſib. in quib. ſit alien. §. item alio caſu num. 7. Boſſ. vbi ſup. num. 297. Donat. d. q. 46. Rot. dec. 360. num. 12. p. 1. diuerſ.*

Quartum, antiquæ conceſſionis cauſa durare debet, hac enim ceſſante, puta ſi data ſit res inculta, vt ad

culturam reduceretur, ſi poſtquam ad culturam fuit reducta deuoluatur, iterum locari, vel reconcedi non poteſt, niſi præuijs ſolemnitatibus de iure requiſitis. *Rot. dec.* 1490. *num.* 7. *coram Seraph. dec.* 360. *num.* 7. *p.* 1. *diuerſ. dec.* 243. *num.* 17. *p.* 7. *recent. Barboſ. de Iur. Eccl. lib.* 3. *cap.* 30. *num.* 20. *& allegat.* 95. *nu.* 33. *Genuen. in prax. cap.* 60. *num.* 6. *Boſſ. d. tit.* 18. *num.* 297.

Quintum, iuxta ſolitum reconceſſio fieri debet, adeòut vetus conceſſio non alteretur in ſubſtantialibus, ſed conceſſio fiat eodem modo, forma, & qualitate primæ conceſſionis, alteratis enim pactis non eſt continuatio conceſſionis antiquæ, ſed noua conceſſio, *Alnaroſ. in cap.* 1. *qui feud. dar. poſſ. Rot. deciſ.* 360. *num.* 10. *p.* 1. *diuerſ. deciſ.* 160. *num.* 9. *p.* 2. *diuerſ. deciſ.* 1490. *coram Seraph. deciſ.* 243. *num.* 16. *&* 17. *p.* 7. *recent. deciſ.* 39. *num.* 49. *& dec.* 155. *nu.* 4. *p.* 8. *recent. Redoan. vbi ſup. num.* 19. *Quarant. Verb. Alienatio num.* 40. *Gennen. in prax. cap.* 60. *nu.* 6. *Barboſ. Iur. Eccl. lib.* 3. *cap.* 36. *num.* 20. *& allegat.* 95. *num.* 32. cum alijs ab ipſis relatis. Quod tamen intelligas de alteratione pacti Eccleſiæ non vtilis, nam vbi alteratio conditionis, vel pacti eſſet Eccleſiæ vtilis non requiritur beneplacitum. *Rot. in Romana deuolutionis Domus* 9. *Decembris* 1651. *coram Bichio*, confirmata coram eodem 21. *Iunij* 1652. Nec non de alteratione formæ, vel pacti in ſubſtantialibus, nam alteratio circa accidentalia non eſt habenda in conſideratione. *Calder. conſ.* 11. *ſub tit. de Feud. Alex. conſ.* 9. *num.* 2. *lib.* 3. *Magon. deciſ. Lucen.* 14. *num.* 30. *&* 39. *Rota in d. Romana deuolutionis domus coram Bichio §. quapropter.*

Alteratum autem dicitur ſolitum in ſubſtantialibus, adeò vt conſideretur noua conceſſio, nihil commune habens cum prima conceſſione, atque ideò non continuatio illius, ſi adſit alteratio in prætio, puta ſi res deuoluta permanens in primo ſtatu conceſſionis, nec in aliquo deterior facta, pro minori canone locetur, nam licet ſolitum alteratum dici non poſſit, vbi alteratur ſolum qualitas, ſeù quantitas Canonis, ideſt vbi in vtilitatem Eccleſiæ augetur Canon, *Rim. Iun. conſ.* 32. *num.* 29. *&* 30. *Alex. conſ.* 79. *num.* 10. *Gald. de Iur. Emph. lib.* 1. *q.* 4. *nu.* 8. *Rot. in Bonon. bonor. Emphyteut.* 18. *Aprilis* 1597. *coram Pamphilio Fulgin. de contract. emphit. q.* 9. *num.* 14. alteratum tamen dicitur in Canonis diminutione, quæ in damnum Eccleſiæ reſultat, cum in renouatione Emphyteuſis euidens Eccleſię vtilitas adeſſe debeat, non ſolum antiquæ conceſſionis tempore inſpecto, ſed ipſius reconceſſionis, adeò vt non ſolum cum minori canone res deuoluta in emphyteuſim reconcedi non poſſit, ſed ſi ſit meliorata canon augeri debeat. *de Graſſ. deciſ.* 3. *num.* 16. *& deciſ.* 4. *per tot. de reb. Eccl. non alien. Rot. dec.* 390. *nu.* 9. *&* 10. *p.* 1. *diuerſ. & deciſ.* 243. *num.* 15. *p.* 7. *recent.* vbi plures aliæ deciſiones. Quarè ſi de facto detur qui canonem augere velit, pro ſolito canone reconcedi non poteſt, vt ex *Quarant.* concludit *Paſſerin. de hom. ſtat. lib.* 1. *q.* 185. *art.* 7. *num.* 191. *in fin.*

Item alteratum dicitur ſolitum, ſi reconceſſio fiat, vt res tranſire poſſit adhæredes extraneos, quod pactum in prima conceſſione non reperitur. *Rot. in Molen. bonorum* 21. *Maij* 1593. *coram Pamphilio. Recc. Collect. p.* 6. *collect.* 2342. *Boſſ. d. tit.* 18. *num.* 300. *Donat. d. q.* 46. *num.* 7.

Item ſi addantur nouæ perſonæ, veluti ſi conceſſio facta erat ad tertiam generationem, & fiat pro omnibus deſcendentibus. *Afflict. dec.* 107. *Clar. §. emphyteuſis q.* 6. *Borell. tit.* 33. *nu.* 253. *Boſſ. d. num.* 300. *Redoan. vbi ſup. num.* 21. *Rot. in d. Romana deuolutionis Domus coram Bichio.*

Item ſi facta erat pro Maſculis, & fiat etiam pro fæminis, quam mutationem licet duntaxat accidentalem exiſtimauerint, *Magon. deciſ. Lucen.* 14. *Alex. conſ.* 9. *num.* 2. *lib.* 3. *& Dec. in auth. qui rem num.* 22. *C. de Sacroſ. Eccl.* attamen eſſentialem, adeò vt ſine ſolemnitatibus, & beneplacito Apoſtolico, hæc extenſio fieri non poſſit, eſſe affirmant communiter DD. quos refert *Paſſerin. loc. cit. num.* 190. *Gennen. in prax. cap.* 60. *num.* 6.

nu. 6. ex Iac. de Belui. Card. & Curt. Boſſ. d. tit. 18. num. 300. dixit pluries Rot. præſertim in d. Romana deuolutionis Domus 4. Settembris 1651. coram Bichio. Quinimò reijcias limitationem Gennen. d. cap. 60. aſſerentis ex magna cauſa, & meritis præcedentibus, locationem ſolitam fieri pro maſculis, ad fæminas extendi poſſe. Quia licèt verùm ſit, quòd motiuum meritorum præbet iuſtam cauſam extenſionis conceſſionis, vt dixit Rot. dec. 243. num. 9. p. 7. recent. vt tamen legitimè fieri poſſit non ſufficit Eccleſiæ vtilitas quantumuis euidens, ſed requiritur beneplacitum Apoſtolicum. Rot. dec. 508. num. 1. coram Seraph. deciſ. 430. num. 4. p. 2. & dec. 367. n. 1. p. 5. & deciſ. 243. n. 12. p. 7. recent.

Item ſi reconceſſio ità fiat, vt res Emphyteutica ad manus mortuas deuenire poſſit, quæ qualitas non aderat in prima inueſtitura, vt pluribus relatis dixit Rot. in dicta Romana deuolutionis Domus 4. Decembris 1651. Bichio.

Item vbi emphyteuſis conceſſa reperiretur pro deſcendentibus ad tertiam generationem, in noua verò inueſtitura diceretur, quod defectu eorum, vltimus, extraneum nominare poſſet Rot. in Camen bonorum 23. Martij 1648. coram Ghiſlerio §. non ſubſtinetur. Quòd tamen intellige, vbi nominandi facultas data cenſeri non poſſet in defectum generationum, videlicet, quod nominatio in locum vnius generationis deficientis, alias non diceretur alterata, vel extenſa emphyteuſis. Rot. in Romana Domus 22. Aprilis 1644. coram Cecchino. Et in iſtis terminis loquitur Deciſ. Rot. p. 4. diuerſ. dec. 219. num. 7. vbi dicitur, quod ex facultate nominandi non dicitur alterata Emphyteuſis.

Non inutiliter quærendum arbitror, quomodò generationes intelligi debeant, computandæ nimirum ſint, in conceſſionibus factis ad tertiam, vel quartam generationem; An ſcilicet prima generatio exordiatur ab eo, in cuius perſona fit conceſſio, vel ab eius filio. Ad quod breuiter reſpondeo cum Bart. cuius diſtinctio eſt communiter recepta, vt aduertit Bald. in Auth. ſi quas ruinas num. 4. C. de Sacroſ. Eccl. quòd vbi feudus, vel emphyteuſis vſque ad tertiam generationem conceditur, quælibet perſona vnam generationem conſtituit, adeò vt duntaxat veniant recipiens, filius, & nepos; ſi verò conceſſio alicui facta ſit non ſimpliciter ad tertiam generationem, ſed ad eius, vel ipſius tertiam generationem, venient recipiens, filius, nepos, & pronepos, ità docent Iaſ. lib. 1. C. de Iure emphyt. num. 166. Alex. in l. quod dicitur 130. num. 23. verſ. item puto ff. de verb. oblig. Bellon. Sen. conſ. 80. num. 7. Cephal. conſ. 582. nu. 24. Gabr. conſ. 90. lib. 1. Menoch. conſ. 115. nu. 28. & conſ. 883. num. 2. & conſ. 1066. num. 10. Honded. conſ. 54. n. 12. lib. 1. & conſ. 30. num. 38. lib. 2. Mareſcot. var. reſol. lib. 2. cap. 53. num. 1. Simon de Pratis conſ. 88. per tot. Papon. conſ. 86. & 187. Verall. deciſ. 18. part. 2. Rot. in Farfen. villa Caprolę 20. Maij 1592. Penia, & in Bononien Bonorum 18. Martij 1611. Coccino inter recent. p. 1. d. 305. num. 1. & in Aſſiſien emphyteuſis 27. Iunij 1629. Merlino. Hinc reijcias opinionem. Roſenth. de feud. cap. 7. concl. 19. nu. 16. & in Schol. lit. H. Mantic. de tacit. & ambig. lib. 22. tit. 25. num. 3. cum ſeqq. exiſtimantium etiam in conceſſione alicui vſque in tertiam generationem facta comprehendi pronepotes.

Opportunè quoque quærendum arbitror quænam dicātur bona locari, vel in emphyteuſim concedi ſolita, & ad hoc dignoſcendum duæ communiter dantur regulę quarum prima eſt, quòd res Eccleſiæ ſemel in emphyteuſim conceſſa, vel ſolemniter alienata, locari, vel alienari ſolita dicitur, quod ſufficit, vt cum deuoluitur, abſque altera ſolemnitate iterum in emphyteuſim concedi poſſit, vt communiter docent Præpoſ. in cap. 1. num. 23. qui feud. dar. poſſ. Alex. conſ. 9. num. 5. lib. 3. Quaranta Verbo. Alienatio num. 40. Rot. deciſ. 434. & 1451. coram Seraph. & deciſ. 160. num. 5. p. 2. diuerſ. & deciſ. 36. num. 7. part. 7. & deciſ. 73. num. 10. & & 29. p. 8. recent. Nec requiritur quod conceſſio per 40. annos obſeruata fuerit; vt dicunt Gabriel. Card.

Mantic. & Decian. quos refert, & ſequitur Gratian. diſcept. cap. 379. n. 21. & apud Boſſ. d. tit. 18. num. 310. Gam. deciſ. Luſit. 342. num. 4. & Borell. ſum. deciſ. tit. 33. num. 136. quorum opinio locum habet in conceſſione minus ſolemni, non verò in ſolemni, & valida vt dixit Rota d. deciſ. 434. coram Seraph. & deciſ. 160. nu. 5. p. 2. diuerſ. notat Barboſ. de Iur. Eccl. lib. 3. cap. 30. num. 21.

Secunda regula eſt, quod vbi conſtat de duobus conceſſionibus minus ſolemnibus, quæ tamen per 40. Annos effectum ſortitæ ſiut, res etiam dicitur locari, & concedi ſolita. Rot. deciſ. 36. num. 7. p. 7. & deciſ. 103. n. 15. & dec. 155. num. 5. p. 8. recent. & vno ore concludunt DD. Hæc tamen ſecunda, & communis DD. regula hodiè ceſſar ſtante hac noſtra Vrban. Conſt. vi cuius ſolemnitates in alienatione rerum Eccleſiæ ex curſu etiàm longiſſimi temporis præſumi non poſſunt, cum ſublata remaneat regula iuris de præſumpto beneplacito Apoſtolico. Quarè hodiè vbi non conſtat de valore primę conceſſionis, res non poteſt dici ſolita concedi, niſi à centum annis vel per tempus immemorabile ſemper locata probetur. Sic ergò ad probandum rem fuiſſe ſolemniter conceſſam non ſufficit præſumptio ex temporis longitudine deſumpta. Rot. deciſ. 30. num. 8. p. 7. & deciſ. 155. nu. 6. p. 8. recent. Nec refert ſi conceſſio ſit facta conſanguineis, vel extraneis, quamuis facta in conſanguineos regulariter ſemper ſit ſuſpecta. Rot. deciſ. 352. n. 120. p. 7. & dec. 73. n. 8. p. 8. recent.

Prout nec ſufficienter probata dici poreſt prima conceſſio ex partium aſſertione Barboſ. allegat. 95. num. 32. Rot. coram Seraph. deciſ. 1451. num 4. & deciſ. 160. num. 4. p. 2. diuerſ. Sed ſolitum probari debet per ſcripturas, & inſtrumenta Rot. deciſ. 243. num. 2. p. 7. rec. aut per teſtes, vt ex eadem dec. colligitur.

Memoriæ verò retinendum, qualiter communis DD. aſſertio quod res ſolita concedi in Emphyteuſim, vel locari, Eccleſię deuoluta, iterum abſque beneplacito Apoſtolico, vel altera ſolemnitate, in Emphyteuſim concedi poſſit, limitationem recipit ex Vrban. VIII. Conſt. quæ incipit: Humanæ ſalutis Auctor, dat. 1. Nouemb. 1625. quoad bona iuriſdictionalia, ad Eccleſias, & pia loca, etiam laicalia ſpectantia per vniuerſam Italiam, quæ ſine beneplacito Apoſtolico actu prius impetrato, alienari, in emphyteuſim, aut feudum concedi, vel locari vltra triennium, prohibentur prout etiam conceſſiones innouari, prorogari, etiam ſi nondum incorporata, vel à laicis vſurpata, vel nondum deuoluta, vel ſolita concedi, non obſtante priuilegio, conſuetudine etiam immemorabili, aut iure communi ſcripto, & alijs derogatorijs.

Difficultas autem inſurgit. An verba Conſtitutionis. ibi: per vniuerſam Italiam, comprehendant Inſulas Italiæ adiacentes, modico freto, nimirum ſolum 100. milliaribus ab ea diſtantes, in quo videndi Diana p. 1. tract. 3. Miſcell. reſ. 30. & p. 2. tr. 2. reſ. 13. Theſ. in prax. p. 2. verb. alienatio cap. 4. vbi DD. negantes, & affirmantes referunt.

Res ſiquidem Iuriſdictionales Eccleſia-
139 rum, Ciuitates nimirum Caſtra, & loca alienari donari infeudari, aut per nouem annos locari, vel prorogationem fieri non poſſe, niſi de licentia Papæ cum conſenſu Cardinalium, decretum prius legitur in Concil. Conſtantienſi poſt ſeſſ. vlt. in confirm. Conſt. Imp. Beatus etiam Pius V. vt legitur in ſua Conſt. 35. Ciuitates Caſtra, & loca Romanæ Eccleſiæ, etiam locari, vel infeudari ſolita, ad ipſam deuoluta quocumque modo alienare, omninò etiam prohibuerat. Quin etiam cum foroſeſes ad acquirendum bona intra Statum Eccleſiaſticum exiſtentia ſint inhabiles ex Conſtitut. 3. Sixti V. ex Conſt. 78. Clem. VIII. ex Conſt. 108. Pauli V. & alijs Vrban. VIII. & Alexand. VII. de quibus infra in Notabili XIV. quamuis aliqua ex his bobis emphyteuticari ſolitis in emphyteuſim alias reconcedi poſſint non ſeruatis ſolemnitatibus, non tamen forenſibus dari potuerunt.

Eccleſiæ itidem officia, dignitates, benefi-

neficia, prouentus, & ſimilia ad firmam dari non poſſe, ſed ſolum eorum fructus conduci ex *Londin. Concil. 2. cap. 8.* probat doctiſſimus Collega meus. *P. Laurea in Epitom. Canon verb. Eccleſia bonorum &c. fol. mihi* 284.

Eccleſiaſticas quoque iuriſdictiones, vtpote facultates nominandi, aut deputandi Vicarios in Spiritualibus, admittendi ad aliquos functiones ſpirituales locari non poſſe decreuit *S. Trid. Concil. ſeſſ. 25. de reformat. cap. 11. Sbroz. de offic. Vicary lib. 1. q. 54. Suarez. de relig. tom. 1. lib. 4. de Simonia cap. 20. num. 4.* Vndè redditus Cancellariæ Epiſcopalis locari non poſſe, ſed per Epiſcopi miniſtros exerceri debere cenſuit. *S. Congreg. Epiſc. & Reg. die 26. Auguſt.* 1592. Item quartam funeralem locari non poſſe dixit eadem *Sac. Cong. in Cuſentina 14. Decembris* 1592. quæ decreta refert *Barboſ. iur. Eccleſ. lib. 3. cap. 30. num. 44.*

Decimum quartum notabile eſt, quòd in hac Conſtitut. Vrbana reprobatæ, & damnatæ remaneant, quæcunque pignorationes, venditiones cum pacto redimendi permutationes aliique contractus, & diſpoſitiones de bonis etiam feudalibus, ac Iuribus ad Sedem Apoſtolicam, nec non ad inferiores Eccleſias ſpectantibus, quocunque tempore executioni demandatas, & continuatas.

Patet ex hoc notabili omnes diſpoſitiones, & contractus de bonis, & Iuribus etiam feudalibus Eccleſiæ, ſine debitis ſolemnitatibus, & inconſulto Papa factas quamuis per longum tempus executioni demandatas, & quocunque temporis curſu continuatas nullas eſſe. Quod & prius Eccleſiaſticis legibus ſancitum habemus. In foro etenim Eccleſiaſtico eſt prohibita omnis alienatio de rebus Eccleſiæ, etiam communiſſimè accepta. Nam licet ſpectata duntaxat *Conſtit. S. Leonis Papæ*, quæ habetur *in cap. ſine exceptione 12. q. 2.* ſola alienatio propriiſſimè ſumpta, vtpotè eſt venditio, donatio, & commutatio, prohibita ſit. *Et in cap. nulli de rebus Eccleſ. non alien.* ſub alienationis nomine donatio, venditio, permutatio, emphyteuſis perpetua, & ſpecialis hypotheca ſolum comprehendantur, adeò vt attenta declaratione *textus in d. cap. nulli*, fatendum ſit, quod ex vi illius Decretalis prohibita non remaneat, alienatio communiſſimè ſumpta. Attenta tamen *Extrauag. Ambitioſæ*, prohibitam eſſe ad literam conſtat, eum in ea veltrum exprimatur, quodcunque pactum, per quod alicuius boni Eccleſiaſtici dominium transfertur, ſub nomine verò boni Eccleſiaſtici, ne dum veniunt prædia, domus, poſſeſſiones, & alia iura quæ dicuntur corporalia, ſed & aliud quodcunque ius vtile, & Eccleſiaſticum, quia ibi expreſsè prohibetur conceſſio, hypotheca, locatio vltra triennium, emphyteuſis, & infeudatio. Neue aliqua dari poſſet hæſitandi ratio ſuper generali prohibitione, nec non reprobatione cuiuſcunque pacti, Immunitati, Libertati Eccleſiaſticæ, nec non bonis, ac iuribus, tum Eccleſiæ, tum Eccleſiaſticorum, præiudicialis S. Mem. Vrban. VIII. Eccleſiarum, & Eccleſiaſticorum indemnitati conſulturus hanc *Conſtit.* edidit nullas declarando quaſcunque diſpoſitiones, & contractus factos de rebus Eccleſiæ non ſeruata forma *Extrauag. Ambitioſæ*, & ſine beneplacito Apoſtolico, cuius præſumptionem ſubſtulit ex lapſu 30. vel 40. annorum præſeruata duntaxat præſcriptione immemorabili, & centenaria, vt patet ad literam ex not. in fine huius *Conſt.*

Attentis igitur verbis *Conſtit. Vrbana.* ibi: *pignorationumque, & venditionum cum pacto redimendi, permutationum, aliorumque contractuum, ac diſpoſitionum quarumcunque, de Ciuitatibus, Terris, dominÿs, Caſtris, locis, & bonis, etiam feudalibus, vel iuriſdictionalibus, ac iuribus, eiuſdem Sedis Apoſtolicæ, vel inferiorum Eccleſiarum à quibuſcunque quantumlibet, vt præmittitur qualificatis, quandocunque prætenſas, etiam executioni demandatas, & quocunque temporis curſu continuatas*, nedum fieri prohibitam, ſed factam, pro infecta habendam, & reprobatam atque damnatam aſſero, quamcumque Donationem, Venditionem, Permutationem,

nem, Traditionem poſſeſſionis, Venditionem cum pacto redimendi, Retrouenditionem, Diſmembrationem, Infeudationem, Emphyteuſim, Affrancationem, Precarium, Precarias, Conceſſionem ad beneplacitum, ſuperficiarium Contractum, Colonarium contractum, Locationem, Dationem in ſolutum, Ceſſionem, Dimiſſionem poſſeſſionis, Tranſactionem, Compromiſſum, Renunciationem, Pignorationem, Mutuum, Fideiuſſionem, Impoſitionem Cenſus, Arborum inciſionem, vel alterum contractum, ſeù diſpoſitionem ſine iuris ſolemnitate, vel beneplacito Apoſtolico de bonis Eccleſiæ etiam ſi feudalia ſint, ſiue iuriſdictionalia.

Donationem ſiquidem de rebus, vel iuribus Eccleſiæ inter cæteras alienationes ſpecialiter prohibitam cenſeri docent *Panor. in cap. nulli de reb. Eccl. non alien. num. 1. Sylueſtr. verb. alienatio num. 1. Anchar. conſ. 102. in princ. Maſcard. de prob. concl. 1236. num. 105. Cald. Pereira de extinct. emphyt. cap. 5. num. 43. Fuſar. de ſubſt. q. 695. num. 5. Tambur. de Iur. Abb. tom. 3. diſp. 13. q. 1. num. 1. Redoan. alios referens q. 19. de reb. Eccleſ. non alien.*

Venditionem prohibitam eſſe patet ex *cap. nulli, de reb. Eccl. non alien. Extrauag. Ambitioſæ*, & fatentur vno ore ſcribentes, quos plena manu refert *Barboſ. in Collect. ad d. cap. nulli*.

Permutationem eſſe prohibitam, apertè deducitur, quia propriè ſumpta eſt alienatio, vt patet ex fusè notatis per *Barboſ. iur. Eccl. lib. 3. cap. 30. num. 38.* Et licet generalis regula, quod alienatione prohibita, non remanet prohibita permutatio, quæ fit cum referente maiorem vtilitatem, & commoditatem, in ſe ſit vera, locum tamen habere non poteſt in terminis Conſtitutionis prohibentis alienationem etiam cum vtilitate, ſine ſolemnitate, & beneplacito Apoſtolico. Quapropter dico permutationem rerum Eccleſiæ fieri non poſſe ſine Beneplacito Apoſtolico, & factam, etiam executioni demandatam nullam eſſe, non ſolum argumento deſumpto quod ſit contractus, in quo transfertur dominium expreſsè prohibitus per *Paulinam Ambitioſæ*, ſed quia *in cap. ſine exceptione 12. q. 2. in cap. nulli, de reb. Eccl. non alien. & in hac Vrbana Conſtitut.* inter ſpecies alienationis prohibitæ expreſsè de permutatione loquitur.

Et nota quod neque inter Eccleſiam, & Eccleſiam inconſulto Romano Pontefice permutatio fieri poteſt, & ſtylus Romanæ Curiæ eſt, vt quotidiè expediantur facultates ad hoc vt vna Eccleſia, cum altera propria bona permutare valeat, vt docent *Nouar. de Spol. Clericorum §. 3. notab. 7. num. 1. Barboſ. ad cap. 1. de reb. Eccl. non alien. num. 2. Gratian. diſcept. tom. 3. cap. 517. num. 9. & tom. 4. cap. 674. num. 4. & 5. Bonac. de alien. rer. Eccl. p. 2. nu. 14. Peyr. tom. 1. ad Conſtit. 2. Iulij II. num. 76.* dixit *Rot. part. 4. recent. dec. 277. num. 11. & part. 7. deciſ. 5. num. 5. & part. 8. deciſ. 229. num. 7. & coram Eminentiſſimo Ottobono deciſ. 120. num. 16.* & ita declaraſſe *Sac. Cong. Concil. die 24. Ianuarij 1932.* refert *Paſſerin. de hom. ſtat. tom. 1. q. 185. art. 7. num. 150. in fin.* Quin & aduertit *Peyr. loc. cit. d. n. 76.* Prælatum Regularem ſine Beneplacito Apoſtolico, etiam de conſenſu Capituli non poſſe transferre bona Monaſterij diuitis in pauperem. *Lezana tom. 2. cap. 19. num. 56. & tom. 3. verb. Alienatio num. 11. Borell. Vgolin. Corrad. apud Boſſ. tom. 3. tit. 18. num. 1. Donat. p. 2. tract. 14. quæſt. 85.* Quæ de permutatione dicta ſunt, à fortioribus militant in donatione, aut venditione. Quinimò aduerte, quòd cum non obſtantibus Conſtitutionibus Eccleſiaſticis, rerum Eccleſiæ alienationem ſine ſolemnitate, & beneplacito Apoſtolico, prohibentibus, Regulares ex peculiaribus priuilegijs nihilhominus inconſulto Papa ad ipſorum alienationem deuenirent. *Sac. Cong. Concil. ſub die 7. Septembris 1624.* iuſſu S. M. Vrb. VIII. peculiare Decretum edidit, omnium rerum, & bonorum immobilium, & prætioſorum mobilium alienationem inconſulto Papa Regularibus prohibens, cuius tenor talis eſt.

Sac.

Sac. Cong. Cardinal. Concilij Tridentini Interpretum rerum experimento edocta quantum Religiones accipiant detrimenti, ex bonorum immobilium, & gratioſorum mobilium detractionibus, quas crebrò faciunt Regulares Apoſtolicis priuilegijs innixi, ac proindè opere pretium putans illorum facultatem aliqua ratione compeſcere: ſpeciali Sanctiſſimi D. N. iuſſu, Generalibus, & Prouincialibus Capitulis, vel Congregationibus, Abbatibus, Generalibus, & quibuſcunque alijs Superioribus Regularibus, cuiuſuis Ordinis, Congregationis, Instituti intra fines Europæ exiſtentibus, omnium rerum, & bonorum immobilium, ac pretioſorum mobilium alienationem, omneque pactum, per quod ipſorum dominium transfertur, cenſus perpetuos, ſeù vitalitios, hypothecam, locationem, & conductionem vltrà triennium, conceſſionem in feudum, vel emphyteuſim, præterquam in caſibus à iure permiſſis, fieri perpetuò prohibet, atque interdicit, abſque illius Cong. Concilij expreſſa licentia in ſcriptis, & gratis concedenda ſub pœna priuationis omnium officiorum, quæ tunc obtinebunt, vociſque actiuæ, & paſſiuæ, ac perpetuæ inhabilitatis ad illa inpoſterum obtinenda, quam ipſo facto abſque alia declaratione incurrant, ſublata etiam Generali, & Protectori illam moderandi, ac relaxandi facultate, pœnis nihilhominus Apoſtolicarum Conſtitutionum, & præſertim felicis recordationis Paul II. quæ incipit Ambitioſæ, in ſuo robore permanſuris: Alienationes verò, pacta, cenſus, hypothecas, locationes, conductiones, & conceſſiones quaſcunque contra huiuſmodi prohibitionem facienda; Sanctitatis ſuæ auctoritate ipſo iure nullas, atque irritas decernit. Non obſtantibus Conſtitutionibus, & Ordinationibus Apoſtolicis in fauorem quarumcumque perſonarum, atque Ordinum tam mendicantium, quàm non mendicantium, militiarum etiam S. Ioannis Hieroſolymitani, Congregationum, Societatum, ac cuiuſuis alterius instituti, etiam neceſſario, & in indiuiduo exprimendi, Monaſteriorum, Conuentuum, Collegiorum, domorum, ac locorum Regularium quorumcunque, nec non illorum etiam iuramento, confirmatione Apoſtolica, vel quauis firmitate alias roboratis ſtatutis, vel conſuetudinibus etiam immemorabilibus, exemptionibus quoque, indultis, & priuilegijs ſub quibuſcunque tenoribus, & formis; & cum quibuſuis etiam derogatoriarum derogatorijs, alijſque efficacioribus, & inſolitis clauſulis, nec non irritantibus decretis etiam motu proprio, & ex certa ſcientia, ac de Apoſtolica poteſtatis plenitudine, aut alias quomodolibet etiam per viam communicationis, ſeù extenſionis conceſſis, & iteratis vicibus approbatis, & innouatis, etiamſi pro illorum ſufficienti derogatione de illis, eorumque totis tenoribus, & formis ſpecialis, & indiuidua, & de verbo ad verbum, non autem per clauſulas generalis idem importantes, mentio, ſeu quæuis alia expreſſio habenda; & aliqua alia exquiſita forma ſeruanda eſſet, tenores huiuſmodi præſentibus pro expreſſis habentes, quibus quoad ea, quæ præſenti decreto, ac prohibitioni aduerſantur, illis alias in ſuo robore permanſuris, ſpecialiter, & expreſsè Sanctitatis ſuæ auctoritate derogat, ceteriſque contrarijs quibuſcunque. Dat. Romæ die 7. Septembris 1624. Coſm. Card. de Torres. Proſper Fagnanus Sac. Congreg. Secret.

Ad declarationem autem præfati Decreti alterum poſtea emanauit, cuius tenor eſt. *Cum poſt editum Decretum de rebus Regularium non alienandis compertum ſit Regulares, qui eodem decreto prohibentur cenſus imponere ſuper bonis ad eorum Monaſteria pertinentibus, loco cenſuum huiuſmodi pecunias ad cambium, vel mutuo accipere cum ſolutione lucri ceſſantis, & damni emergentis. Cumque ex huiuſmodi contractu eludatur mens S. Congregat. cui in primis in Votis fuit conſulere Religionum indemnitati, quæ ex impoſitione cenſuum huiuſmodi plurimum læduntur S. D. N. approbante dictauit, & declarauit huiuſmodi contractum eſſe contra mentem Decreti, vt ſupra editi; ideòque non licere Regularibus pecunias, vt proponitur accipere, & ſi acceperint in ipſius Decreti pœnas ipſo facto incidere. Dat. Romæ 21. Martij 1626.* Coſm. Card. de Torres. P. Fagnanus Secret. refert *Nauar.*

Nauar. ſum. Bullar. tit. de alien. rer. Regular. prohibita num. 2. & 13. vbi & num. 19. ait Superiores Regularium Theatinorum non comprehendi ſub his decretis ex ſequenti declaratione. *Sac. Congreg. Card. Concil. Trid. interpretum cenſuit Religionem Clericorum Regularium Theatinorum quamdiu inſtitutum ſuperius propoſitum retineat*, (nimirum non retinendi aliqua bona immobilia) *quoad immobilia non comprehendi in prohibitione nuper edita de rebus Regularium non alienandis.* Coſm. Card. de Torres. Profp. Fagnan. S. Cong. Secret.

Traditio poſſeſſionis rei Eccleſiaſticæ numeratur etiam inter prohibitas alienationes *Boſſ. d. tit. 18. §. 5. num. 219.* cum res alienari dicatur, etiam ſi ſola poſſeſſio transferatur *Innoc. in cap. Epiſcopi, de reb. Eccl. non alien. & ibi Panorm. num. 2.* optimè aſſerentes duplex ius dari in re, proprietatis nimirum, & poſſeſſionis. Vndè per ſimplicem traditionem poſſeſſionis, & ſi res alienata non ſit quoad proprietatem, eius tamen poſſeſſio alienata remanet, & conſequenter tradere poſſeſſionem rei Eccleſiaſticæ ſine ſolemnitate, & beneplacito Apoſtolico, eſt prohibitum ſub pænis *Extrauag. Ambitioſæ*, vt notat *Paſſerin. vbi ſup. num. 160.*

Venditio rei Eccleſiæ cum pacto redimendi, ne dum prohibita remanet, ſine beneplacito Apoſtolico, vti vera ſpecies alienationis, quia per ipſam dominium transfertur *Tiraquel. de retract. conuent. §. 2. gloſſ. 1. n. 34. Theſaur. dec. Pedem. 73. num. 2. Boſſ. vbi ſupra num. 149. Donat. p. 2. tract. 14. q. 62.* Sed quia de ipſa facta eſt expreſſa mentio in hac Vrban. Conſt. ibi: *Et venditionum cum pacto redimendi* ...

Quid verò dicendum ſit de Venditionibus, vel alijs contractibus initis ſub conditione, & reſeruatione Beneplaciti Apoſtolici patet ne dum ex hac met *Vrban. Conſtit.* ſed & ex *Extrauag. Ambitioſæ*, alijſque Eccleſiaſticis Sanctionibus prohibentibus venditiones, permutationes, donationes vel ſimiles alienationes licet factæ ſub conditione beneplaciti Apoſtolici. Difficultas oritur ſi in reſeruatione aſſenſus Apoſtolici appoſita reperiatur clauſula, *nec aliter, nec alio modo*, quæ conditionem inducit, & eſt præſeruatiua iuris proprij in caſu contrario, quare ſtante hac clauſula Venditionem, vel alteram diſpoſitionem de rebus Eccleſiæ ſub conditione, & reſeruatione beneplaciti Apoſtolici non eſſe prohibitam, docent *Panorm. in cap. 2. num. 10. de feud. Caſſador. dec. 2. n. 7. de Simon. Caputaq. dec. 82. n. 3. part. 3. Rot. in Romana Domus 9. Nouembr. 1558. coram Seraphino Verall. dec. 83. num. 4. p. 3.* cum alijs relatis per *Ricc. in prax. p. p. reſ. 53.* E' contra verò alienantem ſub conditione beneplaciti Apoſtolici etiam vallati clauſula, *nec aliter, nec alio modo*, incidere in pænas extrauag. Ambitioſæ, eò quòd proteſtatio ſit contraria facto tenuerunt *Ricc. dict. reſol. 53.* vbi ità deciſum teſtatur in *Curia Neapol. de Anno 1599.* ex declarat. *Clem. VIII.* vt habetur *in prax. Curia Archiepiſcop. Neapol. cap 44. Nauar. conſ. 1. de reb. Eccl. non alien. in nou. Quaranta verbo Alienatio num. 9. Boſſius d. tit. 18. §. 5. num. 216.* cum alijs per ipſos relatis. Additque *Ricc. ex Minador. dec. 24.* locum non eſſe pænæ ſi in ipſo actu traditionis poſſeſſionis fiat proteſtatio reſeruatiua aſſenſus Apoſtolici, ſubdit verò ſe neſcire an in practica id ſuſtineri poſſit. Hanc tamen limitationem amplectitur, & approbat *Boſſ. num. 216. & add. ad Quarant. verbo Alienatio num. 14. lit. B.* quamuis contrarium tenuerit, *Molin. de pign. lib. 1. cap. 20. num. 24. & 25.* cum alijs ab ipſo relatis; in hoc autem opinionum conflictu cum diſtinctione procedendum puto, aut qui vendit, donat, vel permutat rem Eccleſiæ, cum reſeruatione aſſenſus Apoſtolici, & clauſula, *non aliter, nec alio modo*, vi contractus, ſimul etiam rei venditę poſſeſſionem tradit, in caſu in illam ſententiam deſcendo, quòd conditio, & proteſtatio nihil iuuet, quia abſoluta poſſeſſionis traditio, quæ ſimul ſequitur, abſolutam importat Dominij translationem, vndè poſterius factum, priori proteſtationi contra-

rium

rium ipſam tollit, & deſtruit; quarè teſtatur *Paſſerin. loc. cit. num. 163. in fin.* Curiæ praxim eſſe, vt huiuſmodi, ſic poſſeſſionem tradentes ante obtentum Beneplacitum habeantur, vt excommunicati per *Extrauag. Ambitioſa*. Aut rem venditam tradit ex aliquo contractu licito, ex contractu nimirum locationis non vltra triennium, quia ſcilicet expreſsè dicitur, quod emens pro interim locationis titulo rem detineat donec obtineatur beneplacitum Apoſtolicum, & in caſu illorum ſententiam ſequor, qui aſſerunt hunc contractum licitum eſſe, neque ità tradentem, rem venditam in aliquam pænam incidere, à qua etiam excuſatos puto contrahentes, & abſolutam poſſeſſionem tradentes cum reſeruatione Beneplaciti Apoſtolici, vallata clauſula, *nec aliter, nec alio modo*, ſtante bona fide, *Nauar. de reb. Eccl. non alien. num. 27. in man. cap. 27. n. 74. Quarant. Verbo alienatio num. 9. Boſſ. d. num. 216.*

Ab hac tamen diſtinctione excludi debet diſpoſitio de Ciuitatibus, Caſtris, Oppidis, Fortalitijs, & bonis iuriſdictionalibus, & feudalibus intra limites Status Eccleſiaſtici exiſtentibus, quæ ex *Conſt. 18. Paul. V.* alienari non poſſunt ſub conditione beneplaciti Apoſtolici, & ſine expreſſa Sedis Apoſtolicæ licentia in ſcriptis obtenta, & in actu contractus Notario exhibita, quamuis alienatio eſſet neceſſaria. Nec non diſpoſitio de Ciuitatibus, & quibuſcunque bonis iuriſdictionalibus, ad quamlibet Eccleſiam ſpectantibus, quæ ex *Conſtit. 91. Vrban. VIII.* ſub conditione beneplaciti Apoſtolici, & ſine expreſſa Sedis Apoſtolicæ licentia prius in ſcriptis obtenta in feudum, vel emphyteuſim concedi, aut vltra triennium locari non poſſunt.

Retrouenditio etiam, ſecundum aliquos ſine ſolemnitate, & licentia Sedis Apoſtolicę fieri non poteſt, eò quòd ſit ſpecies veræ alienationis; Verius autem puto, retrouenditionem in pactum deductam ſine ſolemnitatibus fieri poſſe, nam quamuis ſit alienatio, non eſt tamen voluntaria; ſed neceſſaria ex vi primi contractus *Rot. coram Seraph. deciſ. 1080. num. 9. Boſſ. d. tit. 18. num. 250. & ex Bordon. reſol. 27. q. 4. num. 8. Donat. p. 2. tract. 14. q. 61. num. 2.* Nota tamen quòd ex *Conſtit. 108. Pauli V.* Ciuitates, Oppida, Caſtra, Fortalitia, loca iuriſdictionalia, vel feudalia intra limites Status Eccleſiaſtici exiſtentia vendi non poſſunt ſub pacto de retrouendendo, abſque expreſſa Sedis Apoſtolicæ licentia, in actu celebrationis cōtractus actualiter exhibenda, & dimittenda, & non alias &c.

Diſcedere item licitum puto ab emptione facta pro Eccleſia ſine ſolemnitate, & licentia Papæ ſi totale prætium nondum ſolutum ſit, quia dominium in Eccleſia ante prætij integram ſolutionem tranſlatum non dicitur *Ricc. Collect. deciſ. p. 6. Collect. 2201. Borell. ſum. deciſ. tit. 15. n. 34. Bordon. p. 1. reſol. 27. n. 8. & 57. Boſſ. d. num. 250.*

Diſmembratio bonorum vnius Eccleſiæ, vt alteri vniantur. ſine ſolemnitatibus, & beneplacito Apoſtolico fieri non poteſt *Lapp. alleg. 66. nu. 1. & 5. Panor. in cap. ad audientiam, de Eccl. ædific. Franc. in cap. 1. num. 1. de Eccl. ædific. Rot. deciſ. 1. de reb. Eccleſ. non alien. in nou. & apud Achil. deciſ. vnic. eod. tit. & deciſ. 239. num. 1. part. 1. & deciſ. 223. num. 1. part. 6. & dec. 6. num. 1. & dec. 68. n. 1. part. 7. recent.*

Infeudatio pariter rerum Eccleſiæ eſt expreſsè prohibita ſine ſolemnitate, & beneplacito Apoſtolico, quod intellige de bonis Eccleſiæ in communi, vt notant *Scribentes ad Extrauag. Ambitioſa*; nam quòad bona Eccleſiæ Romanæ ſpeciales Conſtitutiones habemus. Sic igitur in hac materia Infeudationis, diſtinguendum eſt id, quod iure communi fieri poterat, ab eo, quod modo fieri poſſit.

141 Et quidem in primis Ciuitates, Terræ, Oppida, Caſtra, Arces, & loca ad ius, & proprietatem immediatam Sedis Apoſtolicę pertinentia nullo modo alienari poſſunt, ità quòd nec etiam in feudum concedi, vel alias quomodolibet ſub titulo Ducis, Vicarij, Gubernatoris, aut

cuiuſcumque alterius tituli ad vi-
tam, vel in perpetuum, vel ad lon-
gum tempus, vel ad Beneplacitum
Sedis Apoſtolicæ poſſint dari, etiam
ſi alias infeudari, vel alienari ſolita
fuiſſent, & etiam contemplatione
meritorum erga Sedem Apoſtoli-
cam, vel prætextu neceſſitatis, aut
euidentis vtilitatis; quæ ideò ad
eamdem Sedem quomodòlibet de-
uoluta, & pro tempore deuoluenda,
abſque alia declaratione, & illorum
142 poſſeſſionis apprehenſione eo ipſo
Sedi, & Cameræ Apoſtolicæ incor-
porata, ac ad ius, & proprietatem,
& dominium priſtinum, & ad poſ-
ſeſſionem rediJſſe cenſeri debent,
perindè ac ſi per quadraginta An-
nos, & vltra, Ciuitates, & loca
prædicta à Sede præfata immediatè
poſſeſſa, & nunquam in feudum,
vel alium titulum conceſſa fuiſſent.
Et ne dum horum bonorum quæuis
alienatio eſt omninò prohibita, ſed
& inſuper prohibitum eſt de præfatis
alienationibus tractare, conſulere,
verba facere tam publicè, quàm
priuatim, ac propterea de mittendis
Oratoribus ad Sedem Apoſtolicam
ſuper præmiſſis, Oratoris huiuſmodi
munus recipere, præfatas alienatio-
nes, per ſe, vel per alium Summo
Pontifici inſinuare, vel ſuadere, ſub
pœna excommunicationis Papæ re-
ſeruata, quin & tales vt S. R. E. re-
belles etiam in primo capite læſæ
Maieſtatis, & locorum proditores
conſiderantur, eorum bona ipſo iure
confiſcata decernuntur, & beneficijs
priuantur, & perpetuò infames de-
clarantur. Quoniam verò aliquibus
143 præfata bona de facto poſſidenti-
bus, ea meliorare conceſſum fue-
rat, cum pacto vt ab ipſis, niſi refe-
ctis melioramentis amoueri poſſent,
huiuſmodi facultas reuocata etiam
fuit, & ſolum in caſu neceſſariæ con-
ſeruationis permiſſa; ità decreuit
B. Pius V. vt patet ex eius *Conſt.* 35.
confirmata à *Greg.* XIII. *Conſt.* 3. *à
Sixto V. Conſt.* 26. *à Clement. V* III.
Conſt. 1. in qua comprehendit etiam
bona, quæ nondum in feudum data
fuerunt, quæque deuoluta non
erant, & proindè reuocat *Conſtitut.
Greg.* X*V*. circa non deuoluta, ab
Innoc. IX. *Conſtit.* 1. *ab Vrban. V*III.
Conſtit. 4. *ab Innoc.* X. *Conſtit.* 3. Et
hæc *B. Pij V. Conſt.* eſt vna de illis,
quas Cardinales iurant in ſuſceptio-
ne Pilei Cardinalitij, nec non ab
initio Conclauis. Sub hac tamen
B. Pij V. Bulla, comprehendi etiam
conceſſiones guberniorum, quæ vl-
tra triennium de locis prædictis fieri
contingerent, declaratum fuiſſe in
Conſiſtorio à *Greg.* XIII. *die* 3. *Apri-
lis* 1581. aduertit *Cherub. in annot.
ad Conſt.* 3. *eiuſdem Greg.* XIII. Quod
& factum à Sixto V. refert *in annot.
ad Conſt.* 26. *eiuſdem Sixti V*.

Declaratum itidem fuit à *Gregor.* X*III.
Conſt.* 65. §. 13. ſub hac B. Pij V.
Conſt. non comprehendi bona feu-
dalia confiſcata. Quod & factum à
Sixto V. Conſt. 6. §. 8. aduertit idem
Cherub. add. Conſt. 35. *B. Pij V.* do-
cet *Bonac. de alien. p.* 8. *num.* 6. Cle-
mens etiam VIII. *Conſt.* 41. quæ in-
cipit *Iuſtitiæ ratio* §. 14. declarauit
ſub hac B. Pij V. Conſt. de non in-
feudandis, per triennium non com-
prehendi feuda, ſeu bona iuriſdi-
ctionalia vi eiuſdem ſuæ *Conſtitut.*
empta *Bonac. d. num.* 8.

Iure etiam nouo Ciuitates, Oppida,
144 Caſtra, Feuda, Iuriſdictiones, &
alia quæcunque bona immobilia in
Statu Eccleſiaſtico exiſtentia, alicui
Communitati, Vniuerſitati, Colle-
gio, vel perſonæ exteraneæ, ſeù
forenſi, ſine beneplacito Apoſtoli-
co, in feudum concedi, vel alienari
non poſſunt. Exceptis tamen cenſi-
bus, locis montium, Vrbe, eiuſ-
que diſtrictu ad decem milliaria,
nec non mulierum dotibus, ità de-
creuit *Sixtus V. Conſt.* 3. quæ incipit:
Sollicitudo, & confirmatum fuit à
*Clem. V*III. *Conſt.* 1. quæ incipit: *Ad
Romani*, *à Paulo V. Conſt.* 108. quæ
incipit: *Paſtorale munus*. *Ab Vrba-
no V*III. *Conſt.* 4. quæ incipit: *Sa-
croſancti Conſt.* 6. quæ incipit: *San-
ctiſſimus Conſt.* 41. quæ incipit: *Olim
fælicis*, *& Conſtit.* 65. quæ incipit:
Decus. Cum declaratione ne alie-
nentur Caſtra, aliaque ſtabilia, vel
quaſi ſtabilia in perſonas extraneas
extra Statum Eccleſiaſticum manen-
tes, vel à die initi contractus non
venientes ad habitandum in Statu
Eccle-

Eccleſiaſtico, ſub pæna confiſcationis abſque altera declaratione, quamuis contrahentes Sedis Apoſtolicæ ſubditi eſſent, in Statu tamen continuò, & perſonaliter non manerent,
145 vt patet ex *Conſt. 6. & 41. Vrban.* VIII. in quibus omnes facultates alienandi, vel infeudandi, in Statu Eccleſiæ, extraneos, motu etiam proprio Papæ cuicunque perſonæ conceſſas reuocat, & annullat.

Clemens verò VIII. diſtinguens Communitates, Vniuerſitates, & Collegia, quæ extra Statum Eccleſiaſticum exiſtunt, & Eccleſiaſtica non ſunt. Nec non Principes extraneos quoſcumque, qui intra Statum Eccleſiaſticum veriſimiliter venire non poſſunt ad habitandum, ab alijs qui habitare poſſunt in Statu Eccleſiaſtico, voluit ne ad fauorem priorum aliqua de bonis ſtabilibus diſpoſitio fieri poſſit, hoc etiam extendens ad cenſus, & ad bona etiam in Vrbe, & in quacunque parte Status Eccleſiaſtici exiſtentia; excepta cauſa dotis, nec non Romanæ Curiæ Officijs, & locis montium. Præfatas autem Sixti V. & Clem. VIII. literas, de alienationibus non faciendis in forenſes innouarunt, & extenderunt Paul. V. *Conſt.* 108. Vrb. VIII. *Conſt.* 65. 72. 151. 153. 157. Innocent. X. & Sanct. Mem. Alexander VII. in ſua *Conſt.* quæ incipit: *Vt ea*, in fine huius Comm. ad Bullam Vrb. VIII. relata, in qua prædeceſſorum Cōſtitutiones confirmat. Hinc ſequitur, quòd licèt verſemur in bonis ad Eccleſiam deuolutis, & in feudum concedi, aut quomodolibet alienari ſolitis, perſonis in dictis Conſtitutionibus prohibitis reconcedi non poſſunt, cum declarentur inhabiles ad acquirendum bona prædicta. In hac verò materia alienationum Romæ prohibitarum in forenſes ex Bullis Sixti V. Clement. VIII. Paul. V. Vrban. VIII. & Innoc. X. celebrem habes *Controuerſiam* eruditiſſimi Viri, inter Iuriſconſultos, Conſultiſſimi, & Iuriſprudentia peritiſſimi Iulij Caponi inter eius *impreſſ.* 3. Hinc & ſequitur bona omnia iuriſdictionalia ad quamlibet Eccleſia, vel plum locum pertinentia intrà Italiam exiſtentia, ſi ad Eccleſiam deuoluantur in feudum iterum concedi non poſſe ſine expreſſo beneplacito Apoſtolico, & ſolemnitatibus præſcriptis ab Vrb. VIII. *Conſt.* 51. quæ incipit: *Humanæ ſalutis*.

Cæterum quòad alia Eccleſiarum bona alienari, & inueſtiri ſolita, ſi ad Eccleſiam deuoluantur, reconcedi poſſe communis eſt DD. ſententia, neque in hac parte Iuris Canonici diſpoſitiones, de quibus, *Scribentes ad cap. 2. de feud.* innouarunt pręfatæ Pontificiæ Conſtitutiones, loquentes, de bonis feudalibus, & Iuriſdictionalibus. Et ità expreſsè docent *Innoc. Panorm. in cap. vt ſuper nu.* 11. *de reb. Eccl. non alien. Paul. de Caſtr. conſ.* 156. *Feder. de Senis conſ.* 109. *Cald. conſ.* 1. *Redoan. q.* 2. *cap.* 18. *& ex Curt. Soccin. Leon. in Theſ. Ricc. prax. p.* 1. *reſ.* 76. *Gennen. prax. Neap. cap.* 60. *num.* 5. *&* 6. *Boſſ. d. tit.* 18. *num.* 291. Et patet ex deductis in præcedenti *Notabili*, vbi diſertè dixi de conceſſione, & reconceſſione bonorum Emphyteuticorum.

Ad plenam verò huius materiæ intelligentiam generalem regulam, nota quòd res Eccleſiæ à nullo ſiuè ſeculari Clerico, ſiuè Regulari, aut ab eorum Prælatis ſine ſolemnitatibus alienari poſſunt, vel vltra triennium locari, aut in Emphyteuſim dari, niſi in caſibus à iure permiſſis.

Quòad ſolemnitates attinet, nota per *Extrauag. Ambitioſæ*, renocatas remanere veteres iuris ſolemnitates, quas omnes ſupplet beneplacitum Apoſtolicum abſolutum, ſine conditione, & ex certa ſcientia, vt alijs relatis dixit *Rot. dec.* 65. *nu.* 1. *&* 178. *num.* 2. *p.* 2. *diuerſ. & dec.* 473. *nu.* 3. *p.* 2. *recent.* Nam ſi eſſet conditionatum, cum clauſula, *ſeruata iuris forma*, vel cum clauſula, *quatenus per diligentem inquiſitionem &c.* Vel cum clauſula, *ſi ita eſt*, referendo ſe ad expreſſa in ſupplicatione, ſeruanda eſſet forma reſcripti Apoſtolici, cuius verba quòd nunc ſeruare ſufficiat, notat *Redoan. Rubr. de Auctorit. Prælati* §. *ſed an in alienatione n.* 7.

Sic igitur hodiè in rerum Eccleſiæ alienatione duo ſufficiunt, cauſa iuſta, & beneplacitum Apoſtolicum, Quamobrem,

mobrem, & ſi agatur de alienatione bonorum, quæ ſunt de Menſa Prælati, ſi beneplacitum Apoſtolicum ſit abſolutum, non requiritur citatio illius, vel Capituli, ſed ſufficit quòd alienatio vtilis probetur. *Rot. dec.338. num. 2. & deciſ.443. num.4. coram Seraph. Rebuff. de reb. Eccleſ. non alien. num.15.* Et quamuis conſenſus Vniuerſitatis, de cuius bonorum alienatione agitur, ſit neceſſarius ex natura rei, tamen vbi agitur de alienatione rei ſpectantis ad Eccleſiam, vel opus pium, non eſt neceſſarius niſi disiunctiuè, & niſi suppleatur per Papam Supremum rerum Eccleſiæ Adminiſtratorem. *Rot. dec. 1027. num. 8. coram Seraph. Panorm. conſ.41. num. 3. lib.1. Pariſ. conſ. 24. num.4. lib.4. Ruin. conſ.64. n.1. lib.1. Donat. q.18.*

Verum tamen eſt, quòd quamuis beneplacitum Apoſtolicum ſuppleat ſolemnitates iuris antiqui, non tamen iuſtam alienandi cauſam ſupplet; quare vbi non adeſt neceſſitas, vel euidens Eccleſiæ vtilitas, alienatio eſt nulla, neque beneplacitum Apoſtolicum ſuffragatur, in quo etiam non expreſſa, ſemper ſubintelligitur hæc clauſula. *Si in euidentem &c. Rot. dec.181. num. 4. p.1. dec. 178. num.2. p.2. diuerſ. dec.96. nu.3. p. 2. recent. Quarant. verbo Alienatio num.7. Boſſ. d. tit. 18. nu.94. & 191.* cum alijs ab ipſis relatis. *Rot. coram Greg. deciſ.504. num.5. dec.223. n.1. & 2. p.6. recent. dec.6. num.1. dec.68. n.9. p.7. recent. & dec. 6. nu. 7. coram Emin. Ottobono.*

Quòad res Eccleſiæ notandum hoc vocabulum res, hic largè ſumi, adeò vt comprehendat bona omnia, ſiuè corporalia, ſiuè incorporalia, ſiuè mobilia, ſiuè immobilia, ex quibus breuiter tangam, quæ ſine beneplacito Apoſtolico alienari poſſint. Sic igitur licet inter non alienabilia primum ſibi locum vendicent bona corporalia, quæ ſunt immobilia vtpotè Agri, Domus, Vineę, & ſimilia, caſus tamen aliquos in iure expreſſos habemus in quibus generalis aſſertio de non alienandis bonis Eccleſiæ immobilibus, ſine beneplacito Apoſtolico, ſuas exceptiones recipit, quarum prima patet *ex cap. Terrulas 12. q.2.* ibi: *Terrulas, aut vineolas exiguas, & Eccleſiæ minus vtiles, aut longè poſitis paruas; Epiſcopus ſine conſilio fratrum, ſi neceſſitas fuerit, diſtrahendi poteſtatem habet.* Terræ igitur valoris exigui, ſine beneplacito Apoſtolico etiam hodiè ab Epiſcopo alienari poſſunt; neque diſpoſitioni *cap. Terrulas* fuiſſe per *Extrauag. Ambitioſæ*, aut per Bullam Vrban. VIII. derogatum; tradit *Quarant. verb. Alienatio n. 41.* vbi ità à S. Cong. Concilij declaratum teſtatur *Ricc. prax. reſol.36. Barboſ. ad d. cap. Terrulas num. 1. & de off. Epiſc. alleg. 95. num.50.* cum alijs relatis per *Bonac. de alien. diſp. vnic. part. 4. Tamb. de Iur. Abb. diſput. 13. q.9. num.2. Boſſ. tom.3. tit.18. n.293:* Quarè etiam ſtante iuramento de non alienandis bonis Eccleſię inconſulto Romano Pontifice, res modicas alienari poſſe tradunt, *Panorm. in cap. vt ſuper num.15. Ricc. d. reſol. 36. Borgnin. deciſ.45. num.75. lib. 1. Boſſ. d. num.293. Seraph. dec.401. in fin.* Quæ nam verò terræ dicantur exiguæ notat pluribus relatis *Grat. diſcept.452. num.19. Nald. verb. Prælatus num.7. Boſſ. d. num.295. Palaus tom. 2. tr. 11. p. 14. num. 2. Zerol. in prax. p. 1. verb. Alienatio. Paſſerin. de Hom. ſtat. q. 185. art. 7. inſpect. 2. num. 312. cum ſeqq.* quibus notat conditiones neceſſarias ad hoc vt iſte, terrulæ legitimè alienari poſſint.

Secunda exceptio eſt de rebus Eccleſiæ potius damnoſis, quàm vtilibus, vt multis relatis docet *Barboſ. Iur. Eccl. lib.3. cap.30. num.19. & 20.* vbi poſt *Caualcan. dec.45. num.34. p.1.* dicit procedere, vbi bona eſſent aquoſa, ſyluoſa, ſterilia, inundata, infructuoſa, & ruinam minantia. Hanc tamen exceptionem non admitto, niſi cum priori coincidat, nimirum, niſi huiuſmodi bona ſimul ſint parua. Et in puncto quòd res ſteriles ſine ſolemnitatibus iuris alienari non poſſunt ex *Quarant. & Sopran.* tradit *Tambur. de Iur. Abb. tom. 3. diſp. 13. q.2. num. 21. & ex Redoan. & Capyc. Boſſ. d. tit.18. num.293.* Et DD. ſimpliciter aſſerentes res infructuoſas

ſine

ſine beneplacito Apoſtolico alienari poſſe, intelligi debent, ſi huiuſmodi res ſint modicæ. Inutilitas ſiquidem rei vel ſimpliciter, vel comparatiuè eſt iuſta cauſa alienandi res Eccleſiæ, quæ tamen ad legitimam alienationem non ſufficit, ſed ſimul requiritur beneplacitum Apoſtolicum. *Rot. dec. 243. num. 12. part. 7. recent. Redoan. rubr. de cauſ. incommod. num. 10.*

Tertia exceptio eſt de bonis incertis, & incognitis, aut difficilis recuperationis, quæ inconſulto Papa licitè alienantur ſi in alienatione appoſitum ſit pactum, quòd laicus proprijs expenſis, & periculo illa recuperet. *Rot. deciſ. 631. num. 3. p. 2. recent. Redoan. de alien. eor. quæ ſeru. ſeruand. non poſſunt num. 32. & 33. ex Nald. Sauant. & Nauar. Donatus q. 77. & Boſſ. vbi ſup. num. 375.* Hanc autem exceptionem limita, vt aduertit *Rot. d. deciſ. num. 5.* in bonis locari, vel infeudari ſolitis, quæ ad Eccleſiam delata recuperari non poſſunt. Alias licet difficultas recuperandi bona, vel ipſorum incertitudo ſit iuſta cauſa alienationis, non tamen ſufficit, ſed præter ipſam beneplacitum Apoſtolicum exigitur.

Quarta exceptio eſt, quòad bona, quæ facilem diuiſionem non admittunt. Puta ſi pro indiuiſo relicta ſit domus Eccleſiæ, & laico, quæ diuidi non poteſt, volente enim laico ſuam portionem vendere, poterit Eccleſia, & propriam vendere ſine ſolemnitate, eò quòd venditio eſt neceſſaria, vt pluribus relatis notat *Lezan. tom. 2. cap. 19. num. 58. & ex Bordon. tom. 1. reſol. 27. num. 5. & 45. Boſſ. d. tit. 18. num. 376.*

Quinta exceptio eſt grauis neceſſitas non admittens moram, & ideò non concedens tempus petendi beneplacitum Apoſtolicum. *Card. in Clement. 1. de reb. Eccl. non alien. Redoan. rubr. de rer. mobil. modic. alien. n. 51. Tamb. de Iur. Abb. tom. 3. d. 13. q. 9. num. 4. Quarant. verbo Alienatio num. 42. Panorm. cap. fin. num. 8. de Eccl. ædific. & poſt Piaſec. Vgol. Giouag. Filliuc. & Ciarl. Barboſ. de Offic. Epiſc. alleg. 95. num. 58.*

Sexta exceptio prouenit ex incapacitate, puta ſi bona relicta ſint Religioni, quæ ex proprio Inſtituto ipſa poſſidere non poſſit, hoc enim caſu ſine beneplacito Apoſtolico diſtrahi poſſunt, quia non ſolum bona relicta non remanent Eccleſiæ incorporata, ſed neque ei poſſunt incorporari. Et ità declaratum à S. Congreg. refert *Barboſ. verbo Alienatio nu. 10. Dian. part. 5. tract. reſol. 6. Boſſ. d. tit. 18. num. 379. Donat. q. 63.*

Septima denique exceptio eſt ſi bona relicta ſint Eccleſiæ ſub conditione, vt ſine aliqua ſolemnitate alienari poſſint. Hanc tamen abſolutam exceptionem non admitto, ſed dico talem conditionem, vti contra ius habendam pro non adiecta, *cap. verum, de condit. appoſ.* & ſic relictum, ſine ſolemnitatibus alienari non poſſe tradit *Quarant. verbo alienatio num. 31. Couar. in cap. tua de teſtam. Sopran. tract. 44. cap. 4. nu. 29. Bonac. de alien. p. 4. num. 11.* Quòd ſi aliquid Eccleſiæ relictum eſſet ſub conditione, vt vendatur ad aliquem effectum determinatum puta emendi ex prætio aliquid pertinens ad Dei cultum, vel ad effectum erogandi ipſum prætium in pauperes, arbitror, quòd Eccleſiæ ità relictum abſque altera ſolemnitate vendi poſſet, quia intentio donantis non fuit, vt Eccleſia haberet rem relictam, ſed vt haberet rem ex eius prætio emptam.

Bona item immobilia incorporalia, vtpotè ſunt iura, & actiones, ſine ſolemnitate alienari non poſſe, communiter docent Doctores, idem aſſerentes de mobilibus prætioſis, quæ ſeruando ſeruari poſſunt, vt pleno calamo tradit *Paſſerin. loc. cit. à num. 340. vſque ad num. 446.* Cæterum in alienatione rerum, & fructuum, quæ ſeruando, ſeruari non poſſunt nulla requiritur ſolemnitas, vel Beneplacitum Apoſtolicum, vt patet ex declaratione *Sac. Congreg. Concil. in nullius 18. Septembr. 1627.* quam refert, *Lezan. p. 2. cap. 19. num. 57.* Et ita expreſſum habetur *in Extrauag. Ambitioſæ*, & ibi communiter docent *Canoniſtæ*. Quas verò pænas incurrant contra formam *Paulinæ* bona Eccleſiæ alienantes, in ipſamet

Extra-

Google

Extrauag. Ambitioſa, expreſſum habemus, & communiter docent DD. de materia. *Alien. rer. Eccl.* tractantes.

Affrancatio item rei cenſualis, vel emphyteuticæ cum ſit ſpecies alienationis, ſine ſolemnitatibus, & Beneplacito Apoſtolico fieri non poteſt. *Rot. deciſ.* 13. *&* 14. *part.* 1. *diuerſ. & dec.* 1080. *num.* 9. *coram Seraph. & in Romana pratenſa deuolutionis* 10. *Martij, &* 10. *May* 1595. *coram Millino Ricc. prax. part.* 1. *reſol.* 77. *Boſſ. tit.* 18. *num.* 312. Hoc autem intellige de affrancatione voluntaria, & non de neceſſaria, quæ nimirum fuit in pactum deducta *Rot. dec.* 1080. affirmant *Ricc. & Boſſ. loc. cit.*

Contractus itidem, qui Precarium dicitur, per quem vtile alicuius rei dominium transfertur *l.* 1. *ff. de precario cap.* 3. de precarijs, non poteſt fieri de rebus Eccleſię ſine ſolemnitatibus *Redoan. de reb. Eccleſ. alien. q.* 2. *cap.* 24. *Ricc. prax. p.* 1. *reſol.* 61. *Barboſ. Iur. Eccl. p.* 3. *cap.* 30. *num.* 27. *Boſſ. d. tit.* 18. *num:* 313.

Precariæ etiam, contractus ſcilicet, quo ad præces res aliqua ad certum tempus alicui conceditur, de quinquennio verò ad quinquennium renouatur, *cap.* 1. *& fin. de precar. Sylueſtr. in verb. Precarium. Redoan. quæſt. d.* 2. *cap.* 24. celebrari non poteſt de rebus Eccleſiæ ſine ſolemnitatibus, *Reodan. vbi ſupra Barboſ. d. num.* 27. Sequitur enim naturam locationis ad longum tempus.

Conceſſio quoque alicuius rei per translationem dominij ad beneplacitum, cum ſapiat naturam perpetuę alienationis, quia ſine cauſa reuocari non poteſt. *Capic. dec.* 116. *&* 121. *alleg.* 119. *num.* 116. *Ricc. prax. part.* 1. *reſol.* 61. *Boſſ. d. tit.* 18. *num.* 314. Annuos etenim redditus ad beneplacitum conceſſos, vti perpetuos conſiderari aduertit *Grat. diſcept.* 756. *num.* 21. ad ſui iuſtitiam, & valorem ſolemnitates iuris exigit in alienatione rerum Eccleſiæ requiſitas, *Ricc. & Boſſ. loc. cit.* Gratiam ſiquidem ad beneplacitum factam cenſeri perpetuam ex *Capicc. deciſ.* 123. *num.* 4. *addit. ad dec.* 116. habet *Ricc. d. reſol.* 61. Sic Officialis à Principe ad eius beneplacitum creatus, perpetuò creatus dicitur *l. iuris peritus ff. de excuſ. Tut. l. principalibus ff. ſi cert. pet. vbi Alex. num.* 6. *Iaſ. in l. centeſimis* §. *ita ſtipulans ff. de verb. oblig. Maſcard. de prob. concluſ.* 188. *num.* 8. *lib.* 1. *Ann. conſ.* 56. *num.* 22. *vol.* 1. Quod & procedere in Officiali ab Epiſcopo deputato voluit *Gutier. l.* 2. *can. quæſt. q.* 11. *num.* 4. *Gonzal. ad reg.* 8. *gloſſ.* 12. *num.* 8. vbi docet deputatum ad aliquod officium abſque legitima cauſa remoueri non poſſe, idem affirmat *Menoch.* alijs relatis in *addit. ad l.* 1. *de arbitr. q.* 55. *num.* 21.

In contractu item ſuperficiario dicto, cum res alienetur ſequitur, quòd celebrari debeat, iuxtà leges de rebus Eccleſiæ non alienandis *Redoan. vbi ſupra, & Boſſ. num.* 315.

Colonarius item contractus cum ſit vera emphyteuſis, & alienationem importet, vt ex *Benedict. Canophil. in repet. Extrauag. Ambitioſa*, habet *Redoan. d. q.* 2. *cap.* 23. ſine iuris ſolemnitate de re Eccleſiæ fieri non poteſt, *Redoan. vbi ſupra, Boſſ. numer.* 316.

Locatio item vltra triennium de rebus Eccleſiæ ſine ſolemnitatibus hodiè fieri non poteſt, adeòut vna Eccleſia, bona alterius vltra triennium conducere nequeat: *Extrauag. Ambitioſa. Couar. var. lib.* 2. *cap.* 16. *n.* 4. *Redoan. de reb. Eccl. non alien. q.* 58. *num.* 21. *Caroc. de locato part.* 3. *tit. de reb. Eccleſ. locand. concl.* 5. 6. *&* 9. *Bonac. tract.* 2. *de alien. bonor. Eccleſ. q. vnic. punct.* 2. *num.* 24. *Tambur. de Iur. Abb. tom.* 3. *diſput.* 14. *q.* 1. *cum ſeqq. Barboſ. Iur. Eccl. lib.* 4. *cap.* 30. *num.* 30. *& de offic. Epiſc. alleg.* 95. *num.* 3. *& ſeqq.* vbi aduertit triennium, à tribus fructuum collectionibus eſſe computandum, latè etiam diſputat, an locatio vltra triennium facta vitietur in totum, & an rerum Eccleſiaſticarum fructus vltra triennium locari poſſint, de quibus, & latè *Ciarlin. controuerſ. forenſ. cap.* 105. *à num.* 127. *& ſeqq.* Quamobrem non ſolum hodiè eſt prohibitum res Eccleſiæ ſine ſolemnitatibus locare in perpetuum, *cap. ad audientiam*,

tiam, de reb. Eccl. non alien. cap. nulli eqd. tit. Redoan. de reb. Eccl. non alien. q. 2. vbi num. 7. dicit locationem ad 30. annos cenſeri perpetuam. Vel ad longum tempus, nimirum ad decem annos *Clem. 1. de reb. Eccl. non alien.* & pluribus relatis *Barboſ. ad d. Clem. 1.* Sed neque ad nouennium, quòd olim fieri licitum patet ex gloſſ. in *cap. veſtra de locato, & in Clem. 1. de reb. Eccl. non alien.* Et hoc procedit tam in Prælatis ſecularibus, quàm in Regularibus, quibus vltrà triennium res Eccleſiæ ſine ſolemnitatibus, locare hodiè non eſt permiſſum, vt vno ore concludunt DD. præſertim Canoniſtæ ad *Extrauag. Ambitioſæ*, patet ex Decret. Vrb. VIII. iuſſu edito ſupra relato; & reſpectiuè ex citatis Romanorum Pontificum Conſtitutionibus, diſcretè notat, *Paſſerin. de Hom. ſtat. q. 185. art. 7. à nu. 208. vſque ad 246.* vbi hanc materiam varijs limitationibus, & concluſionibus latè exornat.

Ad rem verò nota, & memoriæ retineas, quòd locationes rerum Eccleſiaſticarum, quæ repreſentata pecunia, vel anticipatis ſolutionibus fiunt in præiudicium ſucceſſorum, ſunt prohibitæ, ità ſtatuit *S. Trid. Concil. ſeſſ. 25. de reform. cap. 11.* notant *Belletti. diſquiſ. Cleric. p. 1. tit. de Cler. debit. §. 4. Piaſec. prax. Epiſc. part. 2. cap. 4. num. 65. verſ. locationes Genuenſ. in practicab. Eccleſ. quæſt. 166.* Quandò verò, & quomodò ſucceſſor in beneficio, locationi à prædeceſſore factæ, ſtare teneatur, vide *Paſſerin. loc. cit. num. 241. & ſeqq.*

Datio in ſolutum, quæ emptioni, & venditioni comparatur ſine iuris ſolemnitate fieri non poteſt *Redoan. de reb. Eccl. non alien. q. 2. cap. 17. Afflict. dec. 335. num. 18. Cephal. conſ. 252. num. 34. & conſ. 255. num. 3. lib. 2. Maſcard. de probat. concl. 1147. num. 14. Gutier. practic. lib. 2. q. 157. Menoch. de arbitr. caſu 171.* cum alijs relatis à *Barboſ. ad cap. nulli 10. de reb. Eccleſ. non alien.* Limita in dotatione in ſolutum neceſſaria, facta nempè Iudicis auctoritate ad æs alienum reſtituendum, *Barboſ. alijs citatis verbo Alienatio num. 14.*

Ceſſio iuris, actionis, litis, & cauſæ reſpicientis rem Eccleſiæ alienari prohibitam ſine ſolemnitatibus non eſt permiſſa *Panorm. ad cap. 1. num. 8. de depoſito, & ad cap. nulli, num. 9. de reb. Eccl. non alien. Sylueſtr. verbo Alienatio num. 8. & 17. Verall. deciſ. 106. num. 3. p. 1. & dec. 318. p. 3. Gratian. diſcept. 674. num. 6.*

Dimiſſio item poſſeſſionis de re Eccleſiæ eſt ſpecies alienationis prohibita; adeò vt neque pro derelicta ipſam habere ſit permiſſum, quicquid dixerit *Nata apud Coff. tit. 18. num. 253.* Ita *Redoan. rubr. de ſignif. verbo Alienatio Grat. diſcept. 674. à num. 7. & cap. 846. num. 22.*

In Tranſactione quoque rerum Eccleſiæ, eædem ſolemnitates, quæ in alienatione requiruntur *Aym. conſ. 323. num. 1. Fed. de Senis conſ. 94. Riminald. conſ. 129. num. 3. lib. 5. Rebuff. de alien. rerum Eccleſ. num. 66. Grat. diſcept. tom. 3. cap. 476. num. 16. & plenius tom. 5. cap. 846. nu. 8. & 13. Coccin. deciſ. 301. num. 1. Add. ad Greg. deciſ. 418. num. 17.* Dubius verò litis euentus eſt cauſa ſufficiens ad tranſigendum ſuper re Eccleſiæ, & Tranſactio cum ſolemnitate iuris facta valet, vt pluribus relatis notat *Barboſ. Iur. Eccl. lib. 3. cap. 30. n. 41. Couar. var. lib. 2. cap. 17. num. 2. Rot. in Bononien tranſactionis 14. Iunij 1628. coram Ghislerio, & deciſ. 178. p. 1. diuerſ.*

Compromiſſum de re Eccleſiæ alteri tradenda ſine iuris ſolemnitate fieri non poteſt, ſe habet enim ad inſtar Tranſactionis, ex notatis per *Redoan. loc. cit. num. 20. Grat. diſcept. 674. num. 15. & diſcept. 379. à nu. 10. Barboſ. verbo Alienatio nu. 17.* Quod intellige ſi non ſit neceſſarium, vt perpenſis verbis textus in *cap. cum tempore, de Arbitr.* reſoluunt *Pinell. Pereira, Seſſe, Fuſar.* quos referunt *Barboſ. d. num. 17. Grat. diſcept. cap. 379. num. 10.* Nota tamen quòd vbi agitur de bonis iuriſdictionalibus in Statu Eccleſiaſtico exiſtentibus contractus neceſſitas locum non habet, quia huiuſmodi bona ſunt prohibita alienari etiam ex cauſa neceſſaria per *Conſtitut. 108. Pauli V.*

Re-

Renunciationem hæreditatis, donationis, aut Legati Eccleſiæ facti, ſine iuris ſolemnitate fieri non poſſe, eò quòd per talem renunciationem res Eccleſiæ alienatur, pluribus relatis aſſerunt *Barboſ. de off. Epiſc. alleg. 95. num. 54.* Redoan. *rubr. de ſignif. verbi Alienatio §. pariter repudiatio. Sanch. de matrim. lib. 6. diſp. 4. nu. 12.* Contraria tamen ſententia eſt verior, quam docent *Panorm. in cap. tua nos, num. 9. vbi Card. & Imol. de his, quæ fiunt à Prælat.* Et re multum diſcuſſa *Syluest. verb. Alienatio num. 18.* R*icc. prax. p. 1. reſol. 92.* R*ot. dec. 30. lib. 2. p. 3. diuerſ. Put. deciſ. 519. ſeù in nouit 507. lib. 2. Bellet. diſquiſ.* Cler. *part. 1. tit. de* Cler. *debit. §. 5. num. 11. cum ſeqq.* Barboſ. *ad cap. nulli, num. 9. de reb. Eccl. non alien. & lib. 3. de iur. Eccl. cap. 40. num. 42.* Sanch. *de matrim. lib. 6. diſp. 14. num. 11. Bonac. de alien. part. 2. num. 33. Palaus tom. 1. tract. 12. part. 15. §. 1. nu. 11. Peyrin. tom. 1. in* Conſt. *9. Iul. 11. num. 16. Lezan. tom. 2. cap. 19. num. 60. Boſſ. d. tit. 18. num. 266.* cum alijs ab iſtis relatis, Prælatus enim in acquirendis Eccleſiæ præiudicare poteſt, quamuis ei actio quæſita ſit *Gloſſ. in cap. fin. verb. meliorem 16. q. 6. Felin. in cap. verum num. 11. de for. compet. Rip. reſponſ. 62. num. 8. Ricc. prax. p. 1. reſol. 92. Rot. diuerſ. p. 3. deciſ. 233. num. 6. & deciſ. 284. num. 9. lib. 3. Bellett. diſquiſ* Cleric. *tit. de* Cler. *debit. §. 5. num. 10. Seraph. dec. 1198. num. 2.*

Certi tamen iuris eſt, quòd hoc ſine iuſta cauſa facere non poteſt *Syluestr. verb. Alienatio num.* 18. Si autem faciat quamuis non incidat in pœnas *Extrauag. Ambitioſæ*, tamen mortaliter peccat in Chriſtum, & Eccleſiam iniuſtè ſacrilegus. Eccleſiæ verò in integrum reſtitutio competit, cum ei hoc beneficium detur reſpectu acquirendorum, & ratione lucri ceſſantis. Iuſtam autem cauſam repudiandi agnoſcas in hæreditate damnoſa, & litigijs, atque vexationibus ſubdita. Dic etiam iuſtam cauſam eſſe ſi id fiat, ex pietate erga illos, ad quos hæreditas, vel legatum repudiatum peruenire debet, vti Teſtatoris conſanguineos, & pauperes, aut ad vitandam cauſam ſcandali, & malè opinionis, quòd Religioſi in acquirendis facultatibus contra proprium inſtitutum, & Apoſtolicum exemplum, intenti videantur, vt ex *Redoãn: Valero, & Belloſo* habet *Boſſ. d. tit. 18. num. 276.* Non poſſet tamen Prælatus ſine iuris ſolemnitate repudiare hæreditatem prouenientem Monaſterio ex perſona religioſi in eo profeſſi, nam ex vi profeſſionis Monaſterium confeſtim bonorum profitentis dominium acquirit etiam quòad poſſeſſionem, quia per profeſſionem fit tranſitus in Monaſterium cum omnibus ſuis bonis, ſi bonorum dominio ſit capax *Bart. in auth. ingreſſi num. 28. C. de Sacroſ. Eccleſijs, Bald. in auth. ſi qua mulier num. 15. C. eodem Alex. conſ. 80. n. 4. lib. 2.* R*ot. in Peruſina bonorum 19. Nouemb. 1584. coram Pamphil. Grat. cap. 118. num. 33. & 34.* R*icc. prax. p. 1. reſol. 97. Sanch. in ſum. lib. 1. cap. 12. num. 23.*

Pignoratio etiam, hypothecatio ſcilicet, de rebus Eccleſiæ fieri non poteſt ſine iuſta cauſa, & iuris ſolemnitate, quod patet, ne dum inſpecta *Extrauag. Ambitioſæ, & Sac. Cong. Concil. Decret. Vrban. VIII. iuſſu edito, & ſupra relato*, ſed ex hoc ipſa *Vrbana* Conſt. ibi; *quacumque pignorationes*. Verum cum hypotheca alia dicatur generalis, alia ſpecialis non leuis dubitatio inſurgit, vtrum prohibitio intelligi debeat de generali, vel ſpeciali. De generali intelligendam eſſe docent *Nauar. de alien. rerum Eccleſ. num. 2. Barboſ. de off.* Epiſc *alleg. 19. num. 85. de Iur. Eccl. lib. 3. cap. 30. num. 29. & ad cap. nulli, de reb. Eccl. non alien. num. 6. Filliuc. tom. 3. tract. 44. cap. 2. num. 2. Peyr. tom. 1.* Conſt. *9. Iulij II. num. 13. Boſſ. tit. 18. num. 4. Donatus p. 2. tract. 14. q. 67.*

E' contra verò quòd non ſit prohibita hypotheca generalis docent *Panormit. in d. cap. nulli, num. 3. & in cap. 2. num. 3. de præcar. ex* Barbat. *Dec. & Antonio de Fano Couar. lib. 2. var. cap. 16. nu. 7.* Redoan. *rubr. 1. §. Item Laym. lib. 3. tract. 4. cap. 10. num. 2. Palaus tom. 2. p. 15. num. 2.* DD. com-

com-

muniter *ad d. cap. nulli*; *Bordon. reſolut.* 27. *num.* 13. *Ciarlin. controuerſ. p.* 2. *cap.* 183. *à num.* 107. Et declaraſſe *Sac. Cong. Concil. ſub die* 14. *Iulij* 1638. quòd in decreto Vrb. VIII. non ſit comprehenſa hypothèca generalis refert idem *Ciarlin.* apud *Boſſ. tit.* 18. *num.* 4. addens idem tenuiſſe *Roſam in Amerina Bonorum coram Veroſpio* 19. *Aprilis* 1641. *&* coram *Roias* 21. *Februarij* 1642. *&* 2. *Iunij* 1645.

In hoc opinionum conflictu, ex vtraque parte probabilium attenta diſpoſitione *text. in dicto cap. nulli*, illorum ſententiam hodiè amplectendam opinor, attenta diſpoſitione, *Extrauag. Ambitioſæ*, & hac *Vrban. Conſt.* quaſcumque pignorationes abſolutè prohibentem, quod & apertè deducitur ex alijs Pontificijs Conſtitutionibus, in quibus ſub clauſulis ampliſſimis omnis alienatio, & hypotheca ſine conſenſu Papæ prohibetur, etiam in caſu, quo cenſetur neceſſaria, quia Sedes Apoſtolica de hac neceſſitate cognoſcere vult, & videre verum talis ſit, quòd ſalua iuſtitia alienandi facultas negari non poſſit; vt aduertit *Paſſerin. loc. cit. à num.* 266. *vſque ad num.* 278. vbi hanc materiam plenè examinat, & contrarijs reſpondet.

Mutuum etiam accipere non poteſt Eccleſia ſine ſolemnitatibus, cum cambio, aut ſolutione lucri ceſſantis, aut damni emergentis, ex Decreto Vrban. VIII. & ſpeciali declaratione S. Congregat. prout haberi in libello dicto, *Decreta recentiora fol.* 158. tradunt Barboſ. *in ſum. verb. Alienatio nu.* 9. *Lucerna Regular. verb. alienatio num.* 1. *Lezana tom.* 3. *verb. alienatio num.* 5. *Donat. p.* 2. *prax. tract.* 14. *q.* 68. Et ad rem nota, quòd in cauſa mutui Eccleſia eſt priuilegiata, adeò vt ad ipſum ſoluendum obligari non poſſit, niſi creditor probet pecuniam mutuatam in Eccleſiæ vtilitatem conuerſam fuiſſe. *Auth. hoc ius porrectum* C. *de Sacroſ. Eccleſ. cap. penult. de fideiuſſ. vbi* Innoc. *& Panorm. num.* 4. *Couar. lib.* 2. *var. cap.* 17. *num.* 3. *Redoan. de alien. q.* 4. *num.* 1. *Gratian. diſcept.* 196. *num.* 8. Et DD. communiter quos refert *Paſſerin. loc. cit. à num.* 279. *vſque ad num.* 299. vbi hanc materiam varijs Concluſionibus eruditiſſimè exornat.

Fideiuſſio itidem per quam obligantur bona Eccleſiæ immobilia, vel prætioſa mobilia etiam per generalem hypothecam, ſine ſolemnitatibus eſt prohibita, nam omnes fideiuſſiones, cautiones, & obligationes habentes vim ius præbendi ſuper bonis Eccleſiæ ſunt ſpecies alienationis. Quamobrem *Clem. VIII. conſt.* 78. §. 10. expreſsè prohibet ſubditis Status Eccleſiaſtici, fideiuſſiones, vel cautiones præſtare, aut alias obligationes facere, pro Communitatibus non Eccleſiaſticis extra Statum Eccleſiaſticum exiſtentibus.

Cenſus etiam impoſitio vti ſpecies alienationis, quia per huiuſmodi contractum venditur libertas bonorum Eccleſiæ, ſine ſolemnitatibus eſt prohibita. Negari ſiquidem non poteſt, quod impoſitio cenſus non ſit alienatio *l. fin.* C. *de reb. Eccl. non alien. Lezan. verb. alienatio num.* 5. *& part.* 2. *cap.* 19. *& cap.* 55. Et huiuſmodi contractus habetur expreſſus in *decreto Vrbano* VIII. Quinimò, & Sac. Congregationem declaraſſe non licere Regularibus, pro ſolutione etiam æris alieni vendere cenſus, notant *Gauan. & Nouar. Lucern. Regular. verb. alienatio num.* 3. *Lezan. d. num.* 5.

Quæ dico de impoſitione cenſus, militant in impoſitione cuiuſuis ſeruitutis ſuper re Eccleſiæ, ſi per ipſam nouum aliquod ius ſuper eadem re in alium transferatur *Quarant. verbo Alienatio num.* 21. *Rebuff.* quem ſequitur, *Barboſ. ad d. cap. nulli nu.* 14. *& verb. alienatio num.* 10. & apud ipſum *Gomez. Cephal. Peregr. & alij.*

Inter alienationes denique de rebus Eccleſiæ prohibitas, fructiferarum, & cæduarum arborum inciſio ponitur, & fructiferas arbores incidentes ſine ſolemnitatibus iuris incurrere pænas alienantium res Eccleſiæ, tradunt *Nauar. conſ.* 7. *de reb. Eccleſ. non alien. Rodriq. tom.* 1. *q.* 27. *art.* 4. *Quarant. verb. alienatio nu.* 33. *Ricc. prax. p.* 1. *reſol.* 50. *num.* 1. *Tambur.*

Google

de Iur. Abb. tom. 3. diſp. 13. q. 3. Barboſ. ad Extrauag. Ambitioſæ num. 30. Sepran. in append. ad Fill. tract. 44. cap. 4. nu. 7. Rot. dec. 553. p. 2. recent. Donat. prax. p. 2. tract. 14. q. 69. cum alijs ab ipſis relat. Et quamuis probabile ſit, quod tradit *Bonac. de alien. p. 2. num. 7.* Arborum ſcilicet inciſionem non comprehendi ſub *Paulina*, quia inciſio eſt damnificatio, & aliud eſt alienare, aliud damnificare. Attamen in hoc ſtandum eſt praxi Romanæ Curiæ, & Sacræ Congreg. Concil. quæ Eccleſiarum Rectoribus arbores non cæduas incidere non permittit ſine Sedis Apoſtolicæ licentia, & aliter facientes ſeuerè puniuntur, vt teſtatur *Paſſerin.* vbi ſupra *num 304. in fin.*

Decimum quintum notabile eſt quòd
147 *Vrbana Conſt.* generaliter reprobat, & damnat, quotcumque, & qualiacumque Sedi Apoſtolicæ, Iuriſdictioni, Immunitati, & Libertati Eccleſiaſticæ, ſeu Eccleſiæ, vel perſonis Eccleſiaſticis, earum iuribus, bonis, & fructibus quomodòcumque præiudicialia, cum omnibus indè ſequutis, vt diſtinctè patet ex notatis in præcedenti *Notabili*.

Decimum ſextum notabile eſt, quòd
148 præiudicialia quæque Libertatem, & Immunitatem Eccleſiaſticam reſpicientia, ſiuè Eccleſiaſticorum, ſiuè ipſarum Eccleſiarum bona, Iura, & fructus reſpiciant, non poſſunt dici conualidata per lapſum temporis immemorabilis cum fama priuilegij Apoſtolici, iuncta etiam ſcientia, & permiſſione Romanorum Pontificum. Hinc de medio ſublatas nota quæſtiones, quin imò multorum aſ-
149 ſertiones, ex ſcientia, permiſſione, vel vt melius dicam Romanorum Pontificum tollerantia tacitum ipſorum elicientes conſenſum, in his, etiam quę Eccleſiarum, & Eccleſiaſticorum Immunitatem offendunt. Atque ideò, hoc præmiſſo argumento docere non verebantur, Laicorum Principum iuriſdictioni ea omnia legitimè competere, quæ licèt iure communi inſpecto ſint iuriſdictionis Eccleſiaſticæ; data tamen ſcientia, & permiſſione Romani Pontificis, conualidata remanent, quaſi per ſpeciale priuilegium in poteſtatem laicalem tranſlata; Et vt cæteros DD. prætercam, qui Laicali Iuriſdictioni patrocinantes, ſcripſiſſe reperiuntur, contra Immunitatem, & libertatem Eccleſiaſticam, hoc innixi fundamento conſuetudinis immemorabilis addita ſcientia, & patientia Romani Pontificis, quorum dicta ante hanc *Vrbani Conſtitutionem*, inter intricatas iuris cauillationes aliquam veriſimilitudinis ſpeciem habebant. Cautè legendum admoneo alias Eruditiſſimum Virum D. Franciſcum Roccum Re-
150 gium Conſiliarium Neapol. in ſuo *Tract. de Offic.* Neapolis Typis dato Anno 1669. cuius reuiſio, atque relatio Sacræ Congregationis decreto mihi vti vni ex eiuſdem Congregationis Conſultoribus, commiſſa in hanc ſententiam deſcendi, meumque fuit conſilium præfatum *Tract. de Offic.* ſingulari indigere expurgatione, correctionemque faciendam, ſignatis locis correctione dignis Reuerendiſſimo eiuſdem Congregationis Secretario conſignaui, præſertim propter ea, quæ Libertati, & Immunitati Eccleſiaſticæ perniciosiſſima exponit in §. 1v. vbi loquitur. An Clerici, & perſonę Eccleſiaſticę comprehendantur ſub laicalibus prohibitionibus contra extrahentes pręſcriptis, nam inter cætera, quæ ibi habentur à Iure aliena, & Sacrorum Canonum decretis, Pontificijſque Conſtitutionibus repugnantia, ſuam intentionem fundat in conſuetudine immemorabili, quam habere dicit vim priuilegij, addita ſcientia, & patientia Romani Pontificis, qui cenſetur diſpenſare, dum ei nota ſunt grauamina, quæ Eccleſijs, & Eccleſiaſticis inferuntur, eaque non prohibet cum prohibere poſſit. Nullam ſiquidem conſuetudinem contra libertatem Eccleſiaſticam introduci poſſe eruditè demonſtrat *Surd. conſ. 301. vbi impugnat conſ. 1000. Menoch.* Quodque conſuetudo, quæ
151 Eccleſiaſticos laicali iuriſdictioni aliqualiter ſupponit, vti improba attendi non debeat, & nulla ſit, infinitis propemodum DD. allegatis docet *Sperell. d. 12. nu. 59. & dec. 37.*

Et

Et omni prorſus dubio apud Pios
DD. caret, ſtante publicatione, quæ
quot annis fit de Bulla in Cæna Do-
mini, in qua ne dum prohibetur lai-
cis violatio libertatis, & immunita-
tis Eccleſiaſticæ ſub pæna excommu-
nicationis Papæ reſeruatæ, ſed in
ſpecie cuicumque conſuetudini, ſeù
præſcriptioni derogatur. Salua
etiam manent Iura Eccleſiæ, & Ec-
152 cleſiaſticorum ſtante prouida hac
Vrban. Conſt. de qua ſi eruditiſſimus
Rocch. notitiam habuiſſet, vel ſi ip-
ſam perpendiſſet, in quarta parte
ibi: *Nec non reliqua*. Vbi Papa,
poſtquam damnauit omnia, & ſin-
gula Eccleſiarum, & Eccleſiaſtico-
rum præiudicialia, ſpecialiter de-
clarat non fuiſſe conualidata, etiam
ex tempore immemorabili cum fa-
ma priuilegij Apoſtolici, iuncta
etiam ſcientia, & permiſſione Ro-
manorum Pontificum, pro certo non
ſe fundaſſet in conſuetudine imme-
morabili, neque in ſcientia, & pa-
tientia Papæ. Quamplurima etenim
Romanos Pontifices tolleraſſe, &
tollerare perſpicimus; at cum ipſo-
153 rum patientia non ſit voluntaria,
ſed coacta hinc approbans conſenſus
inferri non poteſt, vt eruditè poſt
alios ponderat *Sperell. d. deciſ. 37. num. 61.* vbi benè aduertit, quòd
non ſufficit tacitus Papæ conſenſus,
ſed expreſſus requiritur.

Decimum ſeptimum notabile eſt, per
154 quod confirmantur expreſſa in no-
tabili ſuperiori; quòd ex lapſu tem-
poris immemorabilis, iuncta etiam
ſcientia, & patientia Papæ, vbi de
præiudicialibus Eccleſiæ agitur nul-
la beneplaciti Apoſtolici præſum-
ptio, vel aliqua bona fides, poſſeſſio,
aut præſcriptio iuduci poſſit, prout
rotundis literis legitur in quarta
parte *huius Conſt.* ibi: *Nec non reli-
qua*. Vbi Papa quot annis reproba-
ri conſiderat in Bulla Cænę Domini,
ad maiorem quoque cautelam re-
probat, & damnat, neue beneplaci-
ta in præiudicialibus Eccleſiæ præ-
ſumi valeant, ſemper denegata fuiſ-
ſe declarat; ipſa præiudicialia, qua-
tenus opus ſit reuocando, caſſando,
& annullando cum conſuetudinibus
etiam immemorabilibus, & fama
priuilegij, quas illicitas, & irratio-
nabiles dicit; prout etiam ſancitum
reperitur *in cap. Conſuetudines. De
conſuetudine*. Et conſuetudinem Ec-
155 cleſijs oneroſam, ſeù præiudicia-
lem ratione carere, patet ex not. *in
cap. 1. de his, quæ fiunt à maior. part.
Cap. cap. ad audientiam, cap. cum in-
ter nos, de conſuetud. cap. cum cauſa,
de ſent. & re iud. Hoſt. hic num. 6. &
7. cum cæteris Canoniſtis*. Quarè vti
corruptela extirpari debet *cap. mala
diſt. 8. cap. fin. de conſuet.*

Hæc autem regula etiam procedit in
156 Statuto Epiſcopi, quod ſi Eccleſiæ
grauamen inferat eſt nullum, vt
poſt *Goffred.* firmat *Hoſt. in cap. Con-
ſuetudines in fin. vbi & Card. cum
Abb. & Anch.* idemque docet *Hoſt.
in cap. Quæ in Eccleſiarum num. 4. de
Conſt.* Nec non ſibi locum vindicat
157 in Statutis Legati à Latere, vt pa-
tet ex ſupra notatis ad hanc *Vrban.
Conſtit.* & expreſſis *in cap. Dilectus,
de offic. Legat.*

De quo verò grauamine intelligenda
158 eſſet reprobatio conſuetudinis, quę
fit in cit. *cap. conſuetudines*, non leuis
erat quæſtio inter Canoniſtas, adeò
vt *Bellam. hic in 2. quæſt.* ſe de hoc
ſemper hæſitaſſe, & à maioribus ſem-
per dubitatum audiuiſſe fateatur,
neque clarè à quoquam deciſum
vidiſſe; Aſſerit enim *gloſſ. in princ.
& Io: Andr. num. 2.* verba præfatæ
decretalis eſſe intelligenda de con-
ſuetudine, quæ multum lædit Ec-
cleſiam *Hoſtien. etiam hic num. 5.* ex-
plicat verbum, *grauamen*, ſcilicet
enorme, & oneroſum *Collectar. n. 3.
& Abb: num. 5.* magnum grauamen
exigunt; idemque *Abb. conſ. 72.
num. 3. lib. 1.* ait non quamlibet con-
ſuetudinem contra Eccleſiam eſſe
nullam, ſed illam, quæ magnum
præiudicium affert *Decius* quoque
hic reſtringit textum ad conſuetudi-
nem multum grauantem *Bellam. d.
q. 2.* magnum, & notabile graua-
men exigit *Cardin. denique in 2.
oppoſ.* dicit, quòd grauat immo-
dicè.

Quare propter authoritatem conſuetu-
159 dinis teneri Eccleſiam tolerare in-
commoda non multum lædentia non
vulgaris fuit DD. ſententia innixa

Digitized by Google

dictæ decretali in *cap. conſuetudines*, iuncta *gloſſ. ſecund. Card. in 2. oppoſ.* A' conſuetudine etenim ſine magna cauſa non eſſe recedendum patet ex *l. in rebus ff. de Conſt. Princ. cap. cum conſuetudinis, de conſuetud.* Et quamuis in remedijs ordinarijs curetur etiam de modico *cap. vltim. 14. q. vlt. cap. ſi proponente, de reſcript.* hoc tamen fallere propter authoritatem conſuetudinis notat idem *Card. in 2. oppoſ.*

Omnis tamen quæſtio, & præfata di-
160 ſtinctio inter magnum, & modicum præiudicium, quæ procedit de plano in terminis iuris communis ſublata remanet per hanc *Vrban. Conſtitutionem*, in qua reprobando conſuetudines Eccleſię præiudiciales vtitur Papa verbis vniuerſalibus, & geminatis, vt patet ex *Secunda parte dictę Conſt.* ibi: *in §. Nihilhominus*, & ex *quarta parte*, ibi: *Nec non reliqua*, & ibi: *omnia quotcumque, & qualiacumque &c. quomodolibet præiudicialia*. Quæ quidem verba, quodcumque præiudicium, cuiuſcumque ſit qualitatis comprehendere videtur ex *not. per gloſſ. in cap. vt circa in verb. omnia, & ſingula, de elect. in 6. Iaſon. in l. Titia §. fin. num. 3. ff. de verb. oblig.* Quarè etſi Conſtitutio non eſſet intelligenda de quolibet præiudicio, ſed de graui; & magno duntaxat; vt ſic interpretationem reciperet à iure communi, ſecus tamen dicendum attentis verbis vniuerſalibus, & geminatis, quæ impediunt ne Conſtitutio reſtrictiuam interpretatio-
161 nem recipiat, ità *Salicet. in l. 2. C. de noxal. Alex. conſ. 118. num. 5. lib. 5. & conſ. 35. num. 8. & 9. lib. 6.* latè *Crauett. conſ. 194. per tot.* Et quatenus modicitas præiudicij non videretur ſufficiens ad annullandam conſuetudinem, Papam in hac parte
162 conſulendum forè arbitror, cum hæc Conſtitutio interpretationem non admittat, ſed ad literam ſit intelligenda, vbi Apoſtolica declaratio non accedit, vt patet in ſeptima parte eiuſdem, ibi: *Et quatenus &c.*

Sublata item hodiè remanet quæſtio,
163 quæ non leuis erat inter Canoniſtas. An diſpoſitio *cap. conſuetud.* improbantis, conſuetudines Eccleſijs oneroſas locum ſibi vindicet in Clericis, & eorum bonis patrimonialibus, nam hodiè reprobata opinione negatiua in quam deſcendit *Abb. in d. cap. conſuetudines, num. 3.* cum alijs relatis per *Fagn. in Comment. ad d. cap. conſuetudines num. 28.* opinio affirmatiua, pro qua olim pugnabant *Hoſt. Io: And. ad d. cap. conſuetudines*, quos ſequuntur *Butr. Io: de Imol. & Io. de Anan.* & pro qua facit *text. in cap. Clericis, de Iudic. & in cap. ex literis, de Pignor.* hodiè canonizata, & approbata remanet *in hac Vrban. Conſt.* qua irritæ decernuntur conſuetudines, Eccleſiaſticis, eorumque bonis, iuribus, & fructibus præiudiciales, & in qua de Clericis eorumque bonis, iuribus, & fructibus explicitè loquitur, vt pluribus notat *Fagn. loc. cit. à nu. 27. vſque ad 31.*

Et generalis ſit regula, quòd quælibet conſuetudo, ſiuè generalis, ſiuè particularis libertati Eccleſiaſticę contraria, ne dum per Conſtitutiones Pontificias, Sacraque Concilia reprobata remanet, vt patet ex *cap. Clerici, de Iudic. ex cap. Inolita, cap. Placuit, cap. ſi Clericus, cap. ſi quis ex fratribus, & cap. Peruenit 11. q. 5. cap. Imperialis diſt. 21. & cap. nouerint, de ſent. excom.* Sed ex ipſis Imperialibus legibus, vt legitur in *Auth. Caſſa C. de Sacroſ. Eccleſ.* quam poſtea Honor. III. confirmauit, excommunicando in *d. cap. Nouerint*; omnes, qui conſuetudines contra libertatem Eccleſiaſticam introductas ſeruari fecerint, quod & quot annis fit per publicationem Bullę Cænę Domini, vt notant *Colleg. Bonon. in reſponſ. contra Venetos num. 59. Vgolin. in reſponſ. ad Iuriſconſult. Gymnaſ. Patauin. cap. 7. Io: Franc. Fagn. de iuſt. cenſur. Paul. V. p. 4. fol. 116. Bonac. de cenſur. diſp. 2. q. 4. pun. 2. Sonſa contra Venetos. Matth. de Iuriſdict. part. 4. cent. 1. caſ. 7. num. 12. Suar. contra Regem Angl. lib. 4. cap. 22. n. 3.* Idque etiam ſi ſit quantumuis immemorabilis. *Azor. p. 1. lib. 5. cap. 11. q. 1. Peſant. de Immunit. Eccl. diſp. 2. num. 2. Layman. lib. 4. tract. 9. cap. 10. num. 1. Duard. in Bull. Cæn. cap. 14.*

diſput.

diſput. 74. *num.* 2. *& diſput.* 76. *nu.* 5. *Sard. conſ.* 301. *nu.* 53. *tom.* 3. *Marth. cent.* 2. *caſ.* 101. *Comitol. in Apolog. contra Venet. cap.* 3. *num.* 8. & alij innumeri per ipſos relati.

Neque hodiè locum habet limitatio, quòd immemorabilis cum fama conſtanti Priuilegij Papæ iuuet, & excuſet à pænis, præſumique faciat iuſtum titulum in ijs, quorum quis citra priuilegium Papæ non eſſet capax, vt docuerunt *Suar. d. lib.* 4. *cap.* 34. *num.* 17. *Laym. lib.* 4. *tract.* 9. *cap.* 10. *num.* 2. *Rot. in recent. deciſ.* 698. *num.* 4. *part.* 1. *& deciſ.* 545. *num.* 1. *part.* 2. *Mantic. deciſ.* 289. *n.* 2. quia hæc conſuetudo per hanc Vrb. VIII. Conſt. exploſa remanet. Et in hac parte turpiter hallucinatos nota *Salgad. de poteſt reg. tom.* 1. *part.* 1. *cap.* 1. *prælud.* 3. *num.* 138. *& ſeq. Ceuall. de cognit. per viam viol. gloſſ.* 4. *num.* 1. *& ſeq. Gonzal. ad reg.* 8. *Cancell. gloſſ.* 32. *num.* 4. *Pereir. de man. reg. cap.* 5. *num.* 8. *& ſeq.* De quibus dici iure poteſt, quod de *Couarruuia in reſponſ. ad quandam epiſt. pro Venet.* dixit æterna memoria dignus Card. Bellarminus, nimirum. *E ſe il Couarruuia dice il contrario, noi babbiamo à credere più alle Scritture, e à Santi Padri, che al Couarruuia, il quale in materia di giuriſditione ſi è moſtra ſempre partiale.* Quod & notat *Maderiag. de Senat. cap.* 39. §. 2. Quarè cautè legi debent, vt de *Couar.* monet *Suar. de relig. tom.* 1. *lib.* 1. *cap.* 38. *num.* 16. *& Tanner. in defenſ. Eccleſ. libert. lib.* 2. *cap.* 16.

Hinc Sacr. Congregatio Immunitatis cenſuris explodendam decreuit conſuetudinem, qua Iudices laici reos confugientes ad loca immunia poſſe indè extrahere prætendebant ſine licentia Ordinarij, donec diſcutiatur an gaudeant immunitate, ipſoſque in carceribus, & vinculis detinere, ac laicalis militiæ aſſiſtentia cuſtodire, ſub prætextu ne interim fugiant. Eiuſdem etenim Sac. Congreg. decreto *in vna Calaguritana die* 31. *Auguſti* 1649. Sancitum fuit non poſſe Magiſtratus, & Iudices laicos prætextu conſuetudinis reos ad Eccleſias confugientes, propria authoritate extrahere etiam in caſu expreſſo à Conſt. Gregor. & Ordinarium in extrahentes ad cenſuras procedere poſſe. Quicquid dixerint *Gambacurt. Villadieg. Acugn. Correa Clar. Couar. & alij.* Nam forma Conſtit. Gregorianæ exactè ſeruari debet, licèt notoriè conſtet reum commiſiſſe delictum in illa exceptum, cuius probatio pro forma requiritur.

Ceſſant itidem hodiè inſpecta hac *Vrb.*
164 *Conſt.* quæ iuri communi derogat
ipſumque corrigit, Canoniſtarum
clamores, de qua conſuetudine intelligenda eſſent verba præfatæ decretalis in *cap. conſuetudines*; nam in hac conſtitutione generaliter reprobantur conſuetudines præiudiciales Eccleſijs, Eccleſiaſticis, eorum bonis, iuribus, & fructibus; vndè indiſtinctè ſublata remanet quælibet conſuetudo, ſeù præſcriptio Eccleſię, & Eccleſiaſticis præiudicialis, quòd enim attinet ad quadragenariam, & immemorabilem, quæ induci de iure poſſe videbantur, etiam ſi Eccleſię eſſent oneroſæ. *Auth. quas actiones C. de Sacroſ. Eccleſ. cap.* 1. *de præſcript. in* 6. diſertis verbis reprobantur in octaua parte dictę Conſtit. ibi: *Præſentes quoque.*

Aduertendum tamen quod Vrbanus
165 *in hac ſua Conſt.* ibi: §. *Non intendimus*, declarat ſe non intendere
immemorabilem tollere, niſi in caſibus, in quibus per Sacr. Canones, Concilia Vniuerſalia, Apoſtolicas Conſtitutiones expreſsè reprobatur, vel alias de iure non ſuffragatur. Vndè noto, quod hæc *Conſtitutio Vrbani VIII.* quoad partem, qua immemorabilem improbat, parum operatur, cum ſe reſtringat ad terminos iuris communis. Et hoc ſolum operatur, quod in quibuſdam caſibus in ipſa *Conſt.* ſpecialiter expreſſis, nec non in alijs, in quibus à iure reprobata reperitur, qualibet ratione ſubmota, conſuetudo, ſeu præſcri-
166 ptio immemorabilis hodiè ſuſtineri non poteſt, quamuis cum ipſa priuilegij fama concurrat, vt ad literam patet ex verbis *ipſius Conſt.* ibi: *in* §. *Nec non reliqua.* Quamobrem
167 etſi laicus ſit incapax iuris conferendi, *cap. ſi quis deinceps, cap. per laicos,*

per laicos, cap. Laicis 16. q.7. adeò vt
neque illud acquirere poſſit ex con-
ditione adiecta in limine fundationis
Lambert. de iurepatron. part. 1. q. 9.
art. 1. num.70. 96. & 105. neque ex
immemorabili *Lambert. d.tract. part.*
3. lib.2.q.1.art.12. Seraph. dec.1382.
num.3. concurrente tamen fama pri-
168 uilegij, de iure immemorabilis
ſuffragetur *Felin. cap. cauſam, quæ à*
num. 2. de præſcript. & in cap. cum
contingat num. 4. & 5. de for. compet.
Prob. ad Monach. in cap. nullus, n. 3.
de temp. ordin. in 6. Aufrer. de pot.
ſacular. ſuper Eccleſ. regul.2. num. 25.
Balb. de præſcript. 1. part.5. part. prin-
cipalis quæſt. 7. à num. 16. Creſcent.
deciſ.1.num.2. de decim. Put. dec.365.
lib.1. Similiter quamuis laici ſint in-
capaces decimarum, neque illas vllo
169 vnquam tempore præſcribere va-
leant *d. cap. cauſam, quæ de præſcript.*
Rebuff. de decim. q.10. concurrente
tamen fama priuilegij, iure capaces
dicebantur, vt dixit *Rot. deciſ. 215.*
part.2. diuerſ. & in recent. deciſ. 698.
num.2. p.3. & deciſ. 545. num. 1. p.4.
& deciſ.22. num. 14. & deciſ.56. n.1.
p.7. Conſimili itidem modo ſpecta-
170 to iure communi laico ſuffragatur
poſſeſſio immemorabilis ad nomi-
nandum Capellanos amouibiles in
Eccleſijs Parochialibus, ſi fama pri-
uilegii concurrat, vt notat *Bald. d.*
q.7. Anton. Gabr. concl. 1. de præſcrip.
à num.6. Quæ omnia hodiè ceſſant,
quia Vrbani VIII. Conſtitutio in pręiudicialibus Eccleſiarum improbat,
& annullat conſuetudines, & præ-
ſcriptiones quamuis immemorabi-
les, & cum prætenſa fama priuile-
gij Apoſtolici, niſi de ipſis priuile-
gijs conſtet in ſcriptis, & regiſtrata
reperiantur in regiſtris Apoſtolicis,
aut exhibeantur originalia, vel eo-
rum legitima tranſumpta, vt ad li-
teram exprimitur *in hac Conſtit.* ibi:
§. *nec non reliqua*, & clarè patet ex
dictis ſupra *in 3. notabili*.

Sic igitur efficax olim iuris argumen-
171 tum deſumptum à conſuetudine,
vel præſcriptione immemorabili ho-
diè ceſſat attenta *hac Vrbani Conſtit.*
vbi agitur de Eccleſiarum, & Eccle-
ſiaſticorum præiudicialibus; Hinc
eſt quòd cum præiudiciale conſide-
ratum fuiſſet Parochiali iuriſdictioni
quod Regulares ſine Parochi con-
ſenſu Clauſtra proceſſionaliter egre-
di poſſent. Super verò controuer-
ſiam proceſſionum Regularium re-
perirentur diuerſę declarationes Sac.
Congregationum, quæ forſan ambi-
guitatem inducere poterant Vrban.
172 S. M. VIII. peculiarem Congre-
gationem deputauit, in qua ſub die
27. Iulij 1628. decretum fuit, vt
infrà.

Regularibus, & Confraternitatibus in
Regularium Eccleſijs eſſe permiſſum,
in eorum Eccleſia, & Clauſtro tan-
tum proceſſiones facere, & non extrà:
Si verò Eccleſia clauſtro careat eiſdem
Regularibus, & Confraternitatibus
licere proceſſiones facere intra ambi-
tum dumtaxat earumdem Eccleſiarum,
173 *hoc eſt propè muros Eccleſiæ, ſiuè*
exeundo à ianua Eccleſiæ, & intrando
per aliam, ſiuè per eamdem, & ſem-
per propè muros Eccleſiæ, & non extrà
dictum ambitum, niſi de licentia, con-
ſenſu, & cum cruce Parochi, non ob-
ſtantibus quibuſcumque conſuetudini-
bus, vel præſcriptionibus etiam imme-
morabilibus, priuilegijs tantum Apo-
ſtolicis Sac. Trid. Concilio poſteriori-
bus in ſuo robore permanentibus, qui-
bus per hoc decretum minimè cenſeatur
derogatum; Quo decreto alijſque
poſt ipſum emanatis relatis per *Bar-*
boſ. in deciſ. Apoſtol. minimè obſtan-
tibus, cum Fratres Ordinis Prædi-
catorum allegata conſuetudine im-
memorabili, intenderent ipſis licere
ſua clauſtra proceſſionaliter egredi;
Hinc per Illuſtris, & Reuerendiſſi-
mus D. Bernardus Galeſius Patruus
meus dilectiſſimus; Præpoſitus Inſi-
gnis Collegiatæ Eccleſiæ S. Blaſij
Finarij, quæ Dignitas habet anne-
xam Curam animarum, vti Paro-
chus, Ad Sac. Rituum Congrega-
tionum ſupplicem libellum obtulit,
in quo cum præſenti dubio, alia
etiam cumulauit. Verum placuit
Eminentiſſimis Patribus partem
audire, & ad hunc effectum Emi-
nentiſſimum D. meum Cardinalem
de Maximis Ponentem deputauit,
coram quo pluribus factis contradi-
ctorijs; Doctiſſimo Viro P. Paſſeti-
no Procuratori Generali eiuſdem

Ordi-

Ordinis cum ſuis Aduocatis acriter informante; Præpoſiti verò partes me patrocinante, ſequens reſolutio emanauit.

Sac. Rituum Congregatio in controuerſia
174 *Sauonen Dubiorum relata per Eminentiſſimum D. Cardinalem de Maximis inter Præpoſitum Collegiatæ, & Parochialis Eccleſiæ S. Blaſij Finarij ex vna, & Fratres Ordinis Prædicatorum eiuſdem loci partibus ex altera, cenſuit.*

Ad primum ſeruandum eſſe decretum Congregationis Emm. Cardinalium Mellini, Vbaldini, & Ginetti, & RR. PP. Palutij Secretarij Sac. Concil: & Benigni Secret. S Rituum ſpecialiter deputatorum à S. M. Vrban. VIII. edit. die 27. Iuly 1628. & ſeruandum de ordine eiuſdem Sanctiſſimi ab omnibus Sac. Congreg. in caſibus contingentibus tenoris ſequentis. Regularibus, & Confraternitatibus in Regularium Eccleſijs eſſe permiſſum in eorum Eccleſia, & Clauſtro tantum proceſſiones facere, & non extrà. Si verò Eccleſia clauſtro careat eiſdem Regularibus, & Confraternitatibus licere proceſſiones facere intra ambitum duntaxat earumdem Eccleſiarum hoc eſt propè muros Eccleſiæ, ſiuè exeundo ab vna Ianua, & intrando per aliam, ſiuè per eamdem, & ſemper propè muros Eccleſiæ, & non extra dictum ambitum, niſi de licentia, conſenſu, & cum Cruce Parochi, non obſtantibus, quibuſcumque conſuetudinibus, & præſcriptionibus etiam immemorabilibus: priuilegijs tamen Apoſtolicis per hoc decretum minimè derogatum cenſeatur. Et proindè dictis Fratribus Prædicatoribus denegandas
175 *eſſe remiſſoriales ad probandam dictam aſſertam eorum conſuetudinem immemorabilem; illudque ſeruari mandauit, non obſtantibus quibuſcumque interpretationibus per eos factis dictum Decretum intelligi de conſuetudinibus præteritis ante dictum annum 1628.*
176 *non autem poſtea legitimè quæſitis, & quibuſcumque alijs decretis aliarum Congregationum poſtea editis, vt prætendebant.*

Ad ſecundum Regularibus obtenta prædi-
177 *cta licentia ingrediendi limites Parochiæ, non licere facere eorum proceſſiones eadem ferè hora, eadem die, eodem in loco, & per eaſdem vias, in quibus Clerus Parochialis ad proceſſiones procedit, ſed ſemper ipſum Clerum præferendum eſſe. Quò verò ad Confraternitates eſſe præferendam, quæ prius facere conſueuit, & in concurſu cum Parochiali ipſam eſſe præferendam ad formam aliorum Decretorum in ſimilibus editorum.*

Ad Tertium Regulares inuitatos ad fune-
178 *ra debere ſe conuenire in Parochiali non autem expectare Parochum per vias, vel in Domo defuncti, quacumque prætenſa conſuetudine etiam immemorabili in contrarium non obſtante, & ſeruanda eſſe Decreta eiuſdem Sac. Cong. in ſimilibus ſæpè edita.*

Ad Quartum ſpectare ad Parochum de-
179 *clarare per quam viam exportandus ſit defunctus, & reliqua alia omnia diſponere vſque ad ianuam Eccleſiæ, quando Cadauer eſt ſepeliendum in Eccleſia Regularium.*

Ad Quintum non licere Regularibus pul-
180 *ſare eorum Campanas die Iouis Sancti poſt ſilentium illarum Parochialis, & die Sabbati Sancti ante earumdem pulſationem, quas omnes declarationes in poſterum ſeruari mandauit.* Hac die 19. Setembris 1671.

Fr. Epiſcopus Partuen. Card. Brancacius.

Bernard. Caſalius Sac. Rit. Congreg. Secret.

Hoc vltimum Decretum eſt ſingulare, & nullibi reperies, quin ad ipſum ſuperandum non parum inſudaui, allegantibus Regularibus ſtylum ipſum Romæ in contrarium. Placuit tamen PP. Eminentiſſimis auditis rationibus in hac parte euidenter deductis reſcribere prout inſtabam, nec vnquam fuiſſe taliter reſcriptum puto, quia neque Barboſ. in ſuis Deciſ. Apoſtolicis, neque Nicol. in ſuis Floſculis, aliquam de conſimili Decreto mentionem faciunt.

Decimum nonum notabile eſt, quòd
181 aduerſus quæcumque præiudicialia in hac *Vrbani VIII. Conſtit.* ita expreſſa, vt nullum præiudicium excluſum remaneat, Sedi Apoſtolicæ, cæteriſque inferioribus Eccleſijs, & perſonis Eccleſiaſticis ſemper in integrum reſtitutio competit, vndè quadriennij lapſus attendi non debet

bet cum nec ipſa immemorabilis præſcriptio obſtet, vt patet ex ſupra deductis; & ad literam exprimitur in quarta parte huius *Conſt.* ibi: *Nec non reliqua*, diſertè notat *Paſſerin. de Hom. ſtat. q.* 185. *art.* 7. *inſpect.* 12. *per tot. præſertim num.* 692.

Vigeſimum notabile eſt, quòd ſimpli-
182 ces enunciatiuæ non probant ius patronatus, ſed de ipſo conſtare debet; nam vt ad literam legitur in *hac Vrbani Conſt.* in quinta parte, ibi: *Inſuperque*, Cum aliquando in prouiſionibus Eccleſiarum Cathedralium, Metropolitanarum, Primatialium, & Patriarchialium, aliiſque gratijs, & diſpoſitionibus Apoſtolicis fuerit ob incuriam quorundam Sedis Apoſtolicę, ſeù Romanæ Curię Officialium inaduertenter in præiudicium liberę prouiſionis earum, narrata, vel etiam forſan de facto admiſſa præſentatio, nominatio, vel ſupplicatio alterius quantumlibet, vt præmittitur, qualificati, abſque eò quòd de eius iure præſentandi, nominandi, vel ſupplicandi conſtitiſſet. Ideò Papa motu, ſcientia, deliberatione, ac poteſtatis plenitudine præfatas narratiuas, enunciatiuas, ſeù aſſertiones Sedi Apoſtolicæ quomodòlibet præiudiciales, factas, ſeù admiſſas nullum Sedi Apoſtolicæ, & ſtatui Eccleſiarum præiudicium intuliſſe, nec inferri potuiſſe declarat, & omnia reſpectiuè præiudicialia irrita decernit.

Quod autem attinet, & reſpicit materiam Iuriſpatronatus, quæ inter cæteras Eccleſiaſticas Curias nunquam otioſas deſerit, ſed eſt in praxi frequentiſſima, quamuis enunciatiuis
183 præſertim appoſitis in literis Apoſtolicis, hominum memoriam excedentibus probetur iuſpatronatus, vt patet ex pluribus congeſtis per *Rot. deciſ.* 224. *num.* 4. *&* 5. *p.* 1. *rec.* & diſtinctè patebit ex his, quæ tradam infrà in hoc ipſo notabili. Hoc procedit ſi de contrario ſtatu antece-
184 denti; vel alias de libera prouiſione per literas erectionis, vel altero modo non conſtet, aliter tales narratiuæ, enunciatiuę, & aſſertiones, vti Eccleſiæ præiudiciales nihil probant, nulloque temporis tractu firmantur, nec immemorabilis prodeſt, vt ad literam patet ex hac *Vrb. Conſtit.* in qua non tollitur ſimpliciter modus à Iure communi expreſſus probandi Iuſpatronatus per enunciatiuas memoriam hominum excedentes. Sed damnatur, & reprobatur inaduertenter facta narratio, vel etiam de facto admiſſa præſentatio, nominatio, vel ſupplicatio alterius quantumlibet qualificati, abſque eo, quòd de eius iure præſentandi, nominandi, vel ſupplicandi conſtitiſſet, & aliquandò prædicta, ſeù alia Sedi Apoſtolicæ narratiua præiudicialis in prætenſo Eccleſiarum vltimo ſtatu fundata extitit, etiam ſi de contrario ſtatu, aut alias de libera prouiſione, etiam per literas erectionis; aut aliò modo appareret, ſeù conſtare poſſet; ex quibus verbis *ex hac ipſa Conſt.* deſumptis hæc duo ad literam collige, quòd ſcilicet enunciatiua non probat ius patronatus, niſi de iure præſentandi, nominandi, vel ſupplicandi conſtet; nimirum niſi in caſu quo enunciatiua innixa ſit legitimo iuri præſentandi, nominandi, vel ſupplicandi. Et quòd enunciatiua, ſeù narratiua iuriſpatronatus nihil operatur quamuis fundata in vltimo Statu Eccleſię, vel Beneficij, vel conſtaret de ſtatu contrario antecedenti, vel alias de libera prouiſione.

Hinc eſt quòd cum Iuriſpatronatus co-
185 lore, Eccleſiaſtica beneficia à multis in ſeruitutem redigerentur, *Sac. Trid. Concil.* multa veteris Iuris Canonici innouauit, ſuppleuit, correxit pleraque verò deſuetudine antiquata reſtituit, adeò vt conciliaribus eius decretis quicquid ante ipſum Concilium ſcriptum, vel ſancitum reperiatur, in Iuriſpatronatibus conſtituendis, approbandis, vel admittendis ſtandum ſit. Nam quòad Conſtitutionem attinet in *Seſſ.* 24. *de reform. cap.* 12. ità decreuit: *Nemo quacumque ratione, niſi Eccleſiam, Beneficium, aut Capellam de nouo fundauerit, & conſtruxerit, ſeu iam erectam, quæ tamen ſine ſufficienti dote fuerit, de ſuis proprijs, & patrimonialibus bonis competenter dotauerit,*

patro-

patronatum impetrare, aut obtinere *poſſit, & debeat*. Quod & alias iure
communi ſancitum reperiebatur, vt
vno ore concludunt Canoniſtæ, quos
pleno calamo refert *Vini. de Iur. pa-*
tron. & patet ex *cap. filijs, cap. qui-*
cumque, cap. pia mentis 16. q. 7. do-
cet *gloſſ. in d. cap. pia mentis*, ibi:
Patronum faciunt Dos, Edificatio,
Fundus, quæ verba indicant quo-
186 modò Iuſpatronatus acquiratur,
fundatione nimirum, dotatione, &
conſtructione; nec alterum modum
habemus expreſſum in iure. Hinc
eſt quod ſi vnus daret fundum, alter
Eccleſiam conſtrueret, alter verò
dotem conſtitueret, ſuppoſito con-
ſenſu Ordinarij ad formam iuris,
omnes in ſolidum efficerentur Patro-
ni, vt eruditè docet Vir nunquam
interitura fama præclariſſimus, &
eruditiſſimus *Fagn. in cap. quoniam,*
num. 45. & 49. de Iur. patr.

Quinimò cum per emptionem Ius pa-
187 tronatus acquiri non poſſit, *cap.*
quia clerici 6. de Iur. patr. quia vti
res ſpiritualis nec emi, nec vendi
poteſt *cap. de Iure eodem. Concil. La-*
teran. in Append. Tit. de Iur. patron.
cap. 16. & 17. & qui ipſum emerit,
illo ſpoliari debet, vt diſertè notant
Azor. Moral. inſt. p. 2. lib. 6. cap. 20.
q. 8. Suar. de relig. tom. 1. lib. 4. de Si-
mon. cap. 28. num. 17. Redoan. de Si-
mon. p. 3. cap. 22. num. 12. Bonac. de
Simon. q. 4. §. 11. num. 3. Nam & ſi
ſub generali venditione V. G. alicu-
188 ius Caſtri, eiuſque iurium veniat
Iuſpatronatus, quia tranſit cum vni-
uerſitate bonorum, vt in terminis
hæredum patroni etiam ſi ſint extra-
nei notatur *cap. filijs 16. quaſt. 7. & in*
cap. 1. de Iur. patr. Couar. var. lib. 2.
cap. 18. num. 6. Barboſ. de Off. & pot.
Epiſc. alleg. 71. num. 3. licet inter eos
non diuidatur, *cap. ex literis, cap.*
cum ſaculum, de Iur. patr. Lambert.
lib. 1. part. 2. q. 5. art. 11. cum ſeqq. &
q. 8. art. 1. Azor. Inſt. Moral. part. 2.
lib. 6. cap. 20. q. 8. Menoch. de arbitr.
lib. 1. q. 54. à num. 46. Mar. Anton.
var. reſol. lib. 1. reſol. 40. num. 5. re-
ſol. 60. num. 13. reſol. 108. num. 22.
Ricc. in Collect. deciſ. p. 5. collect. 1679.
Tranſit enim ius patronatus cum bo-
189 norum poſſeſſione, quibus inſepa-
rabiliter inhæret. *Surd. de aliment.*
tit. 9. q. 22. num. 27. & 28. Suar. de
relig. tom. 1. tract. 3. de Simon. lib. 4.
cap. 28. num. 12. quod & apertè colli-
gitur *ex d. cap. ex literis*, ibi: *villa,*
in qua Eccleſia ſita eſt.

In terminis villæ, vel caſtri dati in do-
190 tem, quòd tranſeat in maritum,
docent *Tiraquel. poſt leg. connub. gloſ.*
9. num. 7. Molin. de primog. lib. 1. cap.
24. num. 3. Menoch. conſ. 66. num. 27.
Mantic. deciſ. 140. num. 2. & 13. Ricc.
tract. de nouiſſ. probat. iuriſpatr. reſol.
191. num. 2. cum alijs relatis per
Barboſ. dicta alleg. 71. num. 38. Et
hæc eſt verior magiſque communis
DD. ſententia, quicquid dicant *Abb.*
191 *in cap. vlt. num. 8. de conceſſ. præ-*
bend. Felin. in cap. cum olim, de maior.
& obed. & in cap. cauſam quæ num. 8.
de præſcript. Guillielm. de Bened. in
cap. Raynutius verb. cætera bona n. 37.
Et fruſtratorium eſt dubitare, vtrum
192 concurrente viro, & vxore ad præ-
ſentandum, quæ præſentatiò ſit præ-
ferenda, in qua quæſtione torquen-
tur *Abb. d. num. 8. Lambert. de Iur.*
patr. d. lib. 1. part. 2. q. 10. art. 2. & 3.
Tiraq. poſt leg. connub. gloſſ. 9. nu. 6.
Mantic. de tacit. & ambig. conuent.
lib. 13. tit. 30. à num. 20. Nam ſoli
marito, conſtante matrimonio ius
præſentandi competit, adeò vt præ-
ſentatio per vxorem facta admitti
non debeat.

In terminis conductoris caſtri, vel vil-
193 læ, vbi eſt ius patronatus quòd in
ipſum conductorem tranſeat colligi-
tur ex *cap. ex literis*, ſiuè conductio ſit
facta ad longum, ſiuè ad modicum
tempus, vt reprobata diſtinctione
DD. quos pleno calamo refert, tra-
dit cum alijs *Barboſ. Iur. Eccl. lib. 3.*
cap. 12. de Iur. patr. nu. 225. & 226.
Et ratio eſt euidens, nam ſi per loca-
tionem ad tempus modicum, locatæ
rei commoditas, ità in conductorem
tranſit, vt ei re conducta vti, & frui
liceat, *l. ex conducto 16. ff. locat. Bart.*
in l. 1. §. 1. ff. eodem, & in l. 1. nu. 3.
C. de Iur. emphyt. tranſire etiam de-
bet ius præſentandi, quod eſt com-
moditas, & vt ita dicam fructus qui-
194 dam iuriſpatronatus, iuxta recep-
ptam doctrinam *gloſſ. in verb. capi-*
tulo, in cap. cum olim, de maiorit. &

obed. & gloſſ. vlt. in cap. Bertoldus, de re iud.

In terminis hæreditatis venditæ, in qua
195 ius patronatus conſiſtat, quòd in
emptorem tranſeat, tradunt *Lambert.*
d. p. 2. lib. 1. quæſt. 5. art. 15. Gart.
reg. 34?. Mozz. de contract. tit. de
empt. & vendit. §. de naturalibus empt.
& vendit. num. 41. Molin. de primog.
lib 1. cap. 24. num. 25. Ricc. d. collect.
1676. Salaz. de vſu, & conſuet. cap.
12. num. 7; Genuenſ. in pract. Neap.
cap. 61. num. 26.

In terminis palatij venditi, præſertim
196 ſi additus ad Capellam iuriſpatro-
natus non aliundè pateat, quàm per
illud, quòd in emptorem tranſeat
notat *Zaberell. in cap. cum ſecundum,*
verſ. idem dico in palatio vendito, de
Iur. patr. Boer. deciſ. 322. Bertazol.
de clauſ. inſtrum. clauſ. 26. gloſſ. 18.
num. 8. Barboſ. d. cap. 12. num. 2. vbi
reprobat *Innoc. Io. Andr. Hoſt. in d.*
cap. ex literis, contrarium docentes,
nec non *Ioſeph. Ludouic. in concl. 42.*

In terminis Curatoris hereditatis iacen-
167 tis, quod præſentare poſſit ad be-
neficium iuriſpatronatus dictæ hære-
ditatis tradit *Ricc.* alijs relatis *tract.*
de nouiſſ. probat. iuriſpatr. reſol. 192.
num. 5.

In terminis Tutoris, quòd validè præ-
198 ſentare poſſit, traditur per *Feder.*
de Sen. conſ. 212. in 1. dub. Lambert.
d. lib. 2. pag. 1. q. 2. art. 10. Rot. coram
Lancellot. in Forolinien Iuriſpatr. 25.
Octobr. 1559. & 15. Maij 1600. &
in Segobien Capellaniæ 13. Ianuarij
1623. coram Vbaldo, vbi dicitur ſuf-
ficere, quòd communiter reputare-
tur Tutor, quamuis eſſet minus le-
gitimus. *Caputaq. deciſ. 383. in fin.*
p. 3.

In terminis vſufructuarij vniuerſitatis
199 bonorum, quòd in ipſum tranſeat
iuſpatronatus, tradunt *Molin. de*
primogen. lib. 1. cap. 24. num. 3. Me-
noch. conſ. 66. num. 26. Ricc. de nouiſſ.
probat. iuriſpatr. reſolut. 192. num. 6.
& reſol. 194. Nota tamen non tran-
ſire in fideicommiſſarium, ſed rema-
200 nere penes hæredem *Bart. in l. quia*
perinde §. 1. & Alex. ff. ad Trebell.
Couar. var. lib. 2. cap. 18. n. 8. Emanu.
à Coſta in cap. ſi pater verb. Trebellia-
nica num. 4. de teſtam. in 6. commu-
nem fatetur *Molin. d. cap. 24. num. 4.*
quamuis ipſe contrarium teneat, &
dictum fuit in *Vicen beneficij 11. De-*
cembris 1619. coram Vbaldo.

In terminis ſequeſtri, quòd nempè ſe-
201 queſtrata villa, caſtro, vel fundo
in quo conſiſtat iuriſpatronatus, ele-
ctio, ſeù præſentatio ad beneficium
vacans durante ſequeſtro pertineat
ad ſequeſtrem latè tradunt *Io. Andr.*
Imol. Felin. Roch. Gambar. Coſm.
Corraſ. Veſtr. & alij, quos referunt,
& ſequuntur *Garz. de benef. part. 5.*
cap. 6. num. 1. Gutier. de tutel. part. 3.
cap. 7. num. 8. & 26. Gonzal. ad reg. 8.
Cancell. gloſſ. 23. num. 17. Cened.
canon. quæſt. lib. 1. q. 10. per tot. Azor.
inſt. Moral. p. 2. lib. 6. cap. 25. q. 17.
Ricc. de nouiſſ. probat. iuriſpatr. reſol.
192. num. 7. Hoc autem procedit in
202 ſequeſtratione voluntaria, quæ ni-
mirum fit de partium conſenſu, quo
caſu poſſeſſio in ſequeſtrem tranſit,
vt probat *textus*, ità intelligendus
in l. licet §. rei depoſita ff. depoſiti. Non
in neceſſaria, quæ ſcilicet fit iuben-
te Iudice, hoc enim caſu certum eſt
poſſeſſionem non tranſire in ſeque-
ſtrem, niſi id expreſsè actum ſit, vt
probatur *in l. intereſſe 39. ff. de ac-*
quir. poſſeſſ. non aliter interpetran-
da, & ità prædicta iura conciliant
Menoch. remed. 3. retin. à num. 86.
Caroc. de ſequeſtr. part. 1. q. 4. num. 2.
Gom. Luſit. deciſ. 277. num. 3. & de-
ciſ. 131. nu. 3. Seraph. deciſ. 746. n. 3.
Barboſ. Iur. Eccl. d. cap. 12. num. 235.
vbi non obſtare docet *text. in cap.*
examinata 15. de Iudic. et num. 236.
cum ſeqq. docet Iuſpatronatus non
203 tranſire in depoſitarium, neque
in illum, cui pignoratus eſſet fun-
dus, iuſpatronatus annexum ha-
bens.

In terminis publicationis omnium bo-
204 norum, ſeù vniuerſæ hæreditatis
patroni delinquentis factæ per Iudi-
cem etiam laicum, quòd iuſpatrona-
tus tranſeat in Fiſcum, in quem
tranſeunt bona, cui eſt annexum,
pluribus relatis tradit *Barboſ. de Off.*
Epiſc. allegat. 71. num. 45. Quoniam
verò reſolutio huiuſce inſpectionis
aliquas declarationes patitur, de
quibus meum non eſt agere in præ-
ſenti, ideò conſule *Clar. §. fin. q. 78.*
num. 8.

num.8. Molin. d. cap.24. num.26. Decian. tract. crimin. lib.5. cap.44. n.24. Surd. de Aliment. tit.9. q.22. num.28. Azor. inſt. moral. part.1. lib.8. cap.12. quaſt. 9. Farin. prax. crim. part. 1. q.25. num.151. Garc. de Benef. part.5. cap.9. num.25. Viuian. prax. iuriſpat. part.3. lib.15. cap.2. Leo Theſaur. for. Eccl. p.2. cap.6. num. 36. Hoc autem
205 atamen nota, quòd vbi iuriſpatronatus eſſet perſonale, & de per ſe principale, atque diſtinctum non includeretur in confiſcatione bonorum, nec Iudex laicus iuriſdictionis defectu ipſum confiſcare poſſet, ſed penes delinquentem remanet, donec priuetur per Iudicem Eccleſiaſticum, vt plenè docent alijs relatis Farinac. de hæreſi q.190. §.1. num.24. Garc. de benef. part.5. cap.9. num.25. cum ſeqq. Sanch. præcept. Decalog. tom. 1. lib.2. cap. 19. Ricciul. de iure perſonar. extra grem. Eccleſ. exiſtent. lib. 5. cap. 34. Sanctarel. de hæreſi cap. 19. Et hoc caſu Eccleſiam libertatem acquirere tenuit Rot. deciſ. 53. num. 5. part. 2. recent. & in Lucana Iuriſpatronatus coram Coccino impreſſa per Viuian. in prax. Iuriſpatr. deciſ.106.

In terminis feudatarij, vel emphyteu-
206 tæ, quod in ipſos ius patronatus tranſeat, ſi fundus cui ineſt infeudetur, vel detur in emphyteuſim, poſt Azor. inſtit. moral. part. 2. lib.6. cap. 20. q.12. notant alij relati per Barboſ. Iur. Eccl. lib.3. cap. 12. num.240. & ſeqq.

In terminis donationis, quòd nimirum
207 per donationem iuriſpatronatus in alium transferatur, patet ex cap. illud, cap. inſinuatione, cap. nullus, cap. præterea de Iur. patr. cap. vnic. de iurepatr. in 6. tradunt Lambert. lib. 1. part.2. quaſt. 4. art.1. Vgolin. de offic. Epiſc. cap. 51. num. 6. Ricc. de nouiſſ. probat. iuriſpatr. reſol.186. Barboſ. de Off. Epiſc. part.3. alleg.71. num.20. & num.21. vbi tradit quòd in donatio-
208 ne omnium bonorum, iurium, & actionum venit iuſpatronatus. Et num. 22. vbi docet quòd non venit
209 in donatione generali à Rege facta, niſi de eo ſpecificè ſit facta mentio.

In terminis permutationis, quod nem-
210 pè per permutationem iuriſpatronatus tranſeat de vno in alium, tradit alijs relat. Barboſ. d. cap. 12. num.245.

In terminis itidem ceſſionis, dixit Rot.
211 deciſ. 736. num. 6. part. 1. recent. Verum tamen eſt, quòd in donatione, permutatione, vel ceſſione iuriſpatronatus à laico in laicum fa-
212 cienda requiritur conſenſus Epiſcopi, alias eſt nulla Ricc. loc. cit. reſol.187. Mantic. deciſ.86. num. 5. Seraph. deciſ. 884. num. 1. Rot. deciſ. 337. num. 4. & 257. num. 1. part. 1.
213 & deciſ.576. p.2. recent. Nec ſufficit auctoritas Vicarij generalis, niſi conſtet de mandato ſpeciali. Gratian. diſcept. cap.303. num.10. & ſeqq. latè Ricc. loc. cit. reſol. 183. Barboſ. de iur. Eccleſ. cap. 12. lib. 3. à num. 246. vbi plura ad rem notat. Dixi conſenſum ordinarij neceſſarium eſſe in translatione iuriſpatronatus facienda per donationem, permutationem, ceſſionem, de laico in laicum, quia
214 ſi facienda eſſet de Eccleſia in laicum, fieri non poſſet ſine beneplacito Apoſtolico, Rot. deciſ.146. n.6. p. 1. recent. Si verò facienda eſſet de
215 laico in Eccleſiam conſenſum Ordinarij neceſſarium non arbitror, cum res ſpiritualis redeat ad ſuum eſſe.

Vtque ad propoſitum filum redeam, & ſi ſub generali venditione alicuius fundi, & eius iurium veniat ius patronatus, ſi tamen ſpecialiter venda-
216 tur, & diſtrahatur cum ipſo fundo confeſtim amittitur, Sac. Trid. Concil. ſeſſ.25. de reform. cap. 9. vbi decretum legitur nulli licitum eſſe ius patronatus in alios, venditionis, aut quocunque alio titulo transferre, contra canonicas ſanctiones, pœna excommunicationis propoſita, & amiſſionis ipſius iuris, notat Barboſ. in Collect. Concil. ad d. cap. 9. nu.81. dixit Rot. deciſ.536. num.183. & 184. part. 14. recent.

Quinimò vt ſupra dictum fuit, cum ius
217 patronatus per emptionem acquiri non poſſit, vbi de conſtructione fundatione, vel dotatione non conſtat, cum per Sac. Trid. Concil. ſublata fuerint Iura patronatus ex priuilegio, per vſurpationem acquiſitum præſumitur, quapropter idem met

Concil. ſeſſ. 25. *de reformat. cap.* 9. quoſdam præſcripſit modos, quibus iuſpatronatus probari debet, præter cæteros ſecundum iuris diſpoſitionem adducendos, vt ſigillatim oſtendam.

Attenta ſiquidem *Concil. Trid.* diſpoſi-
218 tione in *d. cap.* 9. Titulus iuriſpatronatus probatur, primò ex authentico documento fundationis, vel dotationis, non priuilegij, aut alterius qualitatis, vel accidentis extrinſecè aduenientis. Ità docent *Caſſad. dec.* 7. *de Iurepatr. Monet. de commut. vlt. volunt. cap.* 10. *num:* 210. *Barboſ. de off. Epiſc. alleg.* 72. *num.* 21. *Rot. in Burgi S. Donini iuriſpatronatus* 20. *Iunij* 1622: *coram Merlino impreſſ. poſt prax. Viuian. deciſ.* 17. *num.* 1. *& in Albanen Prioratus* 21. *Maij* 1603. *coram* Penia. Authenticum verò documentum, iuxtà ſubiectam mate-
219 riam erit Bulla erectionis, ſiuè conſenſus Ordinarij, aut Papæ in ſcriptis datus ad fundandum, conſtruendum, vel dotandum. *Alphonſ. de Leon. de offic. Capellan. p.* 1. *q.* 4. *prax.* 2. *num.* 17. *& ſeqq.* vbi probat
220 ſcripturam publicam continentem fundationem, vel dotationem, aut conſtructionem ſufficere, idemque affirmat de teſtamento, vel codicillo, in quo fuit facta dotatio; notat verò *num.* 36. ex mente *S. Congregat. & Sac. Rot.* requiri pro forma, vt probatio fiat per ſcripturas authenticas, adeò vt regula conſtitui debeat, quòd probatio per teſtes non ſufficiat, & quæ dici poſſint Scripturæ authenticæ, latè tradit *Barboſ. de Off. Epiſc. alleg.* 72. *à num.* 21. Quandò autem iuriſpatronatus exiſtentia per authentica documenta probari non poteſt, ipſummet Sac. Trident. Concil. prouidet quomodò probanda ſit inter priuatos, de quibus vſurpationis ſuſpicio eſſe non poteſt.

Quod ſcilicet probetur iuſpatronatus ex multiplicatis præſentationibus per
221 tempus immemorabile, *Trid. d. cap.* 9. colligunt *Menoch. conſ.* 336. *& de præſumpt. lib.* 3. *præſumpt.* 90. *nu.* 3. *cum ſeq. Maſcard. de probat. concluſ.* 103. *nu.* 6. *Franc. Leo Theſ. for. Eccl. part.* 2. *cap.* 21: *num.* 3. cum alijs allegat. *per Rot. dec.* 148. *num.* 1. *& deciſ.* 211. *num.* 1. *p.* 1. *recent. & deciſ.* 674. *num.* 2. *p.* 2. *recent.* Poſſeſſio autem immemorabilis verificatur in lapſu centum annorum *Mar. Ant. var. reſol. lib.* 1. *reſol.* 80. *nu.* 11. *Franc. Leo Theſ. for. Eccl. part.* 2: *cap.* 21. *num.* 5. *Garc. de benef. p.* 12. *cap.* 1. *num.* 263. *Ricc. de nouiſſ. probat. iuriſpatr. reſol.* 205. *num.* 6. Et probari iuſpatronatus ex præſentationibus per ſpatium centum annorum effectum ſortitis,
222 eò quòd ex ipſis præſumitur titulus fundationis, vel dotationis, dixit *Rot. coram Put. deciſ.* 199. *&* 206. *lib.* 1. *in correctis, et deciſ.* 312. *n.* 4. *part.* 1. *recent. in* Iannen. *Abbatia coram Buratt. inter eius impreſſ. dec.* 884. *vbi Feren. lit.* A. *concordantes adducit, & coram eodem Buratt. deciſ.* 542: *num.* 1. *et dec.* 172. *num.* 1. *vbi Ferentil. alias deciſiones refert, et in Florentina* Capella *coram Pirouano impreſſ. per Viuian. poſt prax. Iuriſpatr. deciſ.* 61. *num.* 2. Adeò vt modici temporis de-
223 fectus centenariæ effectum non tollat *Lotter. de re benef. lib.* 2. *q.* 7. *num.* 63. *Ricc. in tract. de nouiſſ. probat. iuriſpatr. reſol.* 206. *num.* 6. *et reſol.* 223. *Rot. in dicta Florentina* Capellaniæ *impreſſ. poſt Viuian. deciſ.* 61. *num.* 3. *et in Burgi S. Donini impreſſa per eumdem dec.* 18. *num.* 6.

Et ex mente Concilij in quibuſuis
224 quantumuis priuatis centenaria requiritur, & non ſufficit quadragenaria in hac *Vrban. Conſtit.* expreſsè abrogata, vbi agitur contra libertatem Eccleſiæ. *Franc. Leo. Theſaur. for. Eccl. part.* 2. *cap.* 6. *num.* 8. *Garc. de benef. p.* 5. *cap.* 9. *num.* 97. *&* 141. Et vbi inſtrumentum fundationis, vel dotationis deficit, ita eſſentialiter requiritur immemorabilis, vt neque per æquipollens adimpleri poſſit. *Coccin. deciſ.* 25. *num.* 2. *&* 3. *Lotter. de re benef. lib.* 2. *quæſt.* 7. *num.* 125.

Nota tamen quod ſi conſtaret de vitio
225 à principio inualido, hoc caſu continuatæ huiuſmodi præſentationes, & immemorabilis, nihil ſuffragarentur, & hoc eſt quod præſertim dicitur in hac *Vrban. Conſt.* docent *Mantic. deciſ.* 318. *num.* 1. *Ricc. de nouiſſ. probat. iuriſpatr. reſol.* 47. *Rot. deciſ.* 548.

ciſ. 548. *num.* 2. *p.* 2. *recent.* & *coram*
Buratt. dec. 172. *num.* 2. vbi ait præ-
dicta procedere quando non conſtat
de vitio contrario, vel de præceden-
ti ſtatu libertatis.

Probatur etiam ex præſentationibus
226 per quadraginta annos effectum
ſortitis, ſi cum quadragenaria poſ-
ſeſſione concurrat publica vox & fa-
ma. *Caſſad. deciſ.* 3. *num.* 4. *de probat.*
Achil. dec. 6. *eod. tit. Alphonſ. de Leon.*
de Offic. Capell. part. 1. *q.* 4. *prax.* 2.
num. 60. *cum ſeqq. Mantic. deciſ.* 318.
num. 5. *Seraph. deciſ.* 1103. & 1141.
num. 6. *Coccin. deciſ.* 174. *num.* 1. *Rot.*
dec. 77. *num.* 2. *deciſ.* 312. *nu.* 3. *part.* 1.
recent. & *dec.* 360. *num.* 8. *deciſ.* 694.
num. 6. *p.* 2. *recent.* cum alijs pleno ca-
lamo relat. à *Barboſ. d. cap.* 12. *n.* 85.
& 86.

Item probatur per enunciatiuas vltra
227 centum annos *Garc. d. cap.* 9. *n.* 21.
Quæ autem in enunciatiuis concur-
rere debeant tradit *Beltram. ad deciſ.*
Greg. dec. 407. *num.* 6. *notat* Rot. *dec.*
518. *num.* 2. & 3. *part.* 1. *recent.* Et
pluribus probat *Ferentill. in annot.*
ad dec. Buratt. 172. *litt. T.*

Item probari poteſt per inſignia familię
228 ſculpta in Eccleſia *Lambertin. de*
Iurepatron. lib. 3. *q.* 5. *art.* 4. *num.* 2.
Menoch. de præſumpt. lib. 3. *præſumpt.*
90. *num.* 10. & *præſumpt.* 130. *nu.* 31.
Seraphin. deciſ. 552. *num.* 2. & *deciſ.*
1141. *num.* 7. *Coccin. deciſ.* 230. *nu.* 1.
Buratt. deciſ. 927. *num.* 4. *vbi Feren-*
til. Rot. in Lucana iuriſpatronatus 26.
Iunij 1619. *coram Dunozetto impreſſa*
poſt tract. Viuian. de iurepatr. deciſ.
26. *num.* 15. & 16. *Canaler. dec.* 159.
num. 8. Hoc autem intellige ſi inſi-
gnia ſint antiqua, & altera cauſa aſſi-
gnari non poſſit, ob quam appoſita
fuerint, vt patet ex citatis *deciſ. co-*
ram Coccino 230. *num.* 1. & *Canaler.*
159. *num.* 8. & *in part.* 1. *recent. deciſ.*
14. *num.* 3.

Probatur itidem iuſpatronatus, aut ex
229 denominatione Capellæ alicuius
familiæ. *Rot. dec.* 694. *num.* 6. *p.* 2.
recent. & *coram Buratt. deciſ.* 927. *n.* 3.
Aut ex inſcriptionibus poſitis in mar-
moribus, lapidibus, aut lignis Ec-
cleſiæ, vel alterius loci publici *Me-*
noch. de præſumpt. 73. *num.* 7. *Ricc.*
prax. rer. for. Eccl. reſol. 125. *num.* 3.
Garc. d. cap. 9. *num.* 91. *Rot. dec.* 374.
num. 7. *p.* 2. *recent.* & *in Mutinen Ple-*
bis 24. *Nouembr.* 1623. *coram Cocci-*
no.

Probatur quoque iuſpatronatus ex ſen-
230 tentia antiqua Ordinarij, quòd ſci-
licet iudicaſſet beneficium pertinere
ad præſentationem alicuius patroni,
Put. deciſ. 237. *lib.* 2. *incorrectis. Ricc.*
prax. reſolut. 125. *Ciarlin. controuerſ.*
cap. 58. *num.* 5. & *cap.* 107. *num.* 88.
Lotter. de re beneſ. lib. 2. *q.* 13. *n.* 152.
Buratt. deciſ. 42. *num. vlt.* Dicetur
verò antiqua, ſi quinquaginta rettò
231 annis completis lata reperiatur,
Gratian. diſcept. cap. 310. *nu.* 90. *Ricc.*
de nouiſſ. probat. iuriſpatron. reſolut.
233. *num.* 2. *Ciarlin. d. cap.* 57. *nu.* 7.
Nota tamen, quòd ſententiæ latæ
232 per Ordinarium etiam ante Con-
cil. Trid. hodiè non probant iuſpa-
tronatus, ſi aliundè non iuſtificare-
tur, *Grilenzon. conſ.* 147. *num.* 28.
Ciarlin. d. cap. 57. *num.* 8. & *cap.* 107.
num. 86.

Præfatis alijſque iuris modis priuatas
233 perſonas ius patronatus probare
poſſe patet ex *d. cap.* 9. *Trid. Concil.*
per quod nihil alteratum reperitur
circa huiuſmodi probationes alias
ſecundum iuris diſpoſitionem facien-
das, vt dixit *Rot. deciſ.* 798. *num.* 4.
part. 1. *diuerſ. deciſ.* 331. *part.* 2. *diuerſ.*
deciſ. 360. *num.* 2. & *deciſ.* 374. *nu.* 1.
part. 2. *recent. Caual. dec.* 560. *num.* 1.
& *in Florentina Capella impreſſa poſt*
prax. Viuian. dec. 61. *num.* 1.

Dixi priuatas perſonas præfatis modis
234 iuſpatronatus probare poſſe, quia
aliter decretum reperitur à *Trident.*
Concil. in d. cap. 9. quoad potentes,
& Magnates, quorum iura quoniam
plerumque præſumuntur ex vſurpa-
tione, ideò ad docendum verum ti-
tulum plenior, & exactior probatio
requiritur, neque ipſis immemora-
bilis temporis probatio ſuffragatur,
niſi authenticis ſcripturis ſimul pro-
bent præſentationes cõtinuatas quin-
quaginta annorum ſpatio, quæ om-
nes effectum ſortitæ ſint. Hæc au-
tem forma à *Trid.* determinata om-
ninò obſeruari debet, quamuis ma-
ior, vel æqualis potentia concurre-
ret in Ordinario. *Beltram. ad deciſ.*
Greg. deciſ. 222. *num.* 11. *Lotter. de*
beneſ.

benef. l. 2. q. 3. num. 119. & reprobata deciſione iuris decimandi coram Blanchetto firmauit *Rot. in Lucana iuriſpatronatus* 14. *Iunij* 1621. *coram Coccino, & in Ferrarien Archipresbyteratus* 16. *Iunij* 1628. *coram eodem, & in Serana iuriſpatronatus* 28. *Aprilis* 1603. *coram Pamphilio, & in Iacen Parochialis* 23. *Iunij eodem anno coram eodem*. Neque attendi debet doctrina *Gabr. Mareſcot. & Ricc.* contrarium ſentientium quos refert, & ſequenter *Viuian. in prax. iuriſpat. lib.* 11. *cap.* 5. *num.* 77.

Hoc autem Trid. Concil. decretum
235 exactiorem, & pleniorem probationem requirens, procedit non ſolum in petitorio, ſed etiam in poſſeſſorio *Gregor. deciſ.* 222. *num.* 1. *Rot. deciſ.* 756. *num.* 31. *p.* 2. *recent.* Suſtulit enim *Concilium Trid. d. cap.* 9. omnem poſſeſſionem *Seraphin. deciſ.* 1395. *num.* 4. & 5.

Et reſpicit etiam omnia iura patronatus
236 ante Concilij Trid. publicationem fundata, nam & ſi de natura legis ſit futura reſpicere, & non præterita, *L. leges C. de legibus*, hæc tamen lex vti declaratoria iuris antiqui trahi debet ad præterita, vt diſertè probat *Barboſ. in Collect. ad cap.* 3. *nu.* 3. *de conſt.* Vndè Doctores loquentes de iure patronatus fundato ante Concilium pleniorem illam, & exactiorem probationem in eo requirunt ad probandum titulum, vbi ex vſurpatione præſumitur, ità *Pariſ. de confident. q.* 28. *num.* 210. *Monet. de commut. vlt. volunt. cap.* 10. *nu.* 204. *nou. quæſt. forenſ. lib.* 1. *Seraph. deciſ.* 1312. 1367. 1395. *Mantic. deciſ.* 89. 208. & 253. Et aduertas qualiter *Ricc. deciſ.* 257. *p.* 4. errauit aliter di-
238 cendo, & allegando deciſionem *Sac. Congreg.* falsò enim exiſtimauit, quòd caderet ſuper *d. cap.* 9. *Concil. Trid.* nam loquitur in terminis *cap.* 12. *ſeſſ.* 14. *de reform.* quòd intelligendum de iuriſpatronatibus in futurum acquirendis poſt Concilium, non verò de acquiſitis, cenſuit *Sac. Congreg. in deciſione à Ricc.* malè allegata, prout eam referunt *Armendar. in addit. ad recop. legum Nauar. lib.* 4. *tit.* 30. *l.* 1. *de iurepatr. n.* 22. *Cagnol. in addit. ad conſ.* 90. *Menochy.*

Sic igitur cum *Sac. Trid. Concil. d. cap.*
239 9. *ſeſſ.* 24. mandet potentes perſonas iuſpatronatus prætendentes teneri ad probandum titulum fundationis, & dotationis, ob præſumptam vſurpationem ſublatis priuilegijs, & conſuetudinibus in contrarium *Rot. deciſ.* 510. *num.* 2. *part.* 3. *recent. et deciſ.* 487. *num.* 3. *part.* 4. *et deciſ.* 90. *num.* 2. *et* 9. *part.* 12. *et deciſ.* 514. *num.* 13. *part.* 13. *recent.* Decretum verò Tridentini omninò obſeruari debeat, & eius requiſita verificanda veniant in probatione iuriſpatronatus potentium perſonarum, vt patet ex ipſo *Concil. cap.* 9. *verſ. in ijs autem perſonis*, caſu quo de titulo fundationis, & dotationis conſtare non poſſit, non aliter temporis immemorabilis probatio eis ſuffragari poteſt, quàm ſi præter reliqua ad ipſum tempus immemorabile probandum neceſſaria, latè deducta per *Barboſ. Iur. Eccl. lib.* 3. *cap.* 12. *à n.* 30.
240 *cum ſeqq.* præſentationes etiam continuatæ non minori ſaltem, quam quinquaginta annorum ſpatio, quæ omnes effectum ſortitæ ſint authenticis ſcripturis probentur, quod eſt adeò verum, vt neque ad hunc effectum ſcutentiæ Ordinarij Canonizatoriæ iuriſpatronatus ſuffragentur *Rot. poſt Viuian. de Iurepatron. deciſ.* 53. *nu.* 8. *et coram Peuting. deciſ.* 383. *num.* 2. Quinimò neque ſufficiant narratiuæ in literis Ponti-
241 ficijs appoſitæ, niſi in eius titulus fundationis, & dotationis exprimitur *Rot. poſt Viuian. de Iurepatr. dec.* 9. *num.* 6.

Dic igitur primò, quòd non ſufficerent
242 præſentationes centum, vel ducentum annorum, ſi non ſint continuatæ, ideſt quòd vna alteram ſequatur, *Pariſ. de confident. q.* 28. *num.* 285. & alijs relatis *Ricc. de nouiſſ. probat. iuriſpatr. reſolut.* 113. *num.* 4.

Dic ſecundò, quòd non eſt neceſſaria
243 probatio temporis continuati in præſentando, ſi probentur extrema, quia tunc media præſumuntur, *Caſſad. deciſ.* 2. *num.* 7. *de probat. Seraph. deciſ.* 337. *& deciſ.* 1141. *Rot. poſt Viuian. de Iurepatr. deciſ.* 61. *num.* 4. *et coram Buratt. deciſ.* 38. *num.* 4.

Dic

Digitized by Google

Dic Tertiò, quòd non ſufficit ſi pro-
244 bentur continuatæ, ſed ſimul pro-
bandum, quòd ſint effectum ſortitę, vt ad literam legitur in *d. cap. 9. Concil. Trid.* effectum autem ſortitas dici poſſunt ſi appareat de earum confirmatione, *Pariſ. d. q. 28. num. 256. Seraphin. dec. 1141. Maſſobr. in prax. habendi concurſum pralud. 13. dub. 4. nu. 3. Ricc. de nouiſſ. probat. iuriſpatr. reſol. 115. & 116.*

Dic quartò vnicam præſentationem
245 non ſufficere, quamuis continuată
ſpatio annorum quinquaginta, & vltra, *Trid.* enim *Concil. d. cap. 9.* plures exigit, eaſque effectuatas *Rot. deciſ. 557. num. 1. part. 4. diuerſ. Ferentil. ad Buratt. deciſ. 139. num. 12.* Et nota qualiter, quòad effectuationem præſentationum Rota ſæpius
246 canonizauit doctrinam *Oldradi conſult. 229.* vt diſertè docet *Barboſ. Iur. Eccl. lib. 3. cap. 12. 115.*

Dic quintò probationes prædictas per
247 publicas ſcripturas neceſſariò eſſe faciendas, vt ad literam legitur in *d. cap. 9. Concil. Trid.* & ex ipſo colligunt *Rot. deciſ. 199. num. 4. p. 2. diuerſ. Mareſcot. var. lib. 2. cap. 52. num. 52. Lotter. de re beneficiaria lib. 2. quæſt. 23. nu. 128. Ricc. de nouiſſ. probat. iuriſpatr. à reſol. 1. vſque ad 65.*
248 vbi oſtendit, quibus caſibus inſtrumentum dicatur authenticum ad probandum iuſpatronatus.

Dic ſextò non ſufficere præſentationes
249 probare per teſtes, vel alterum æquipollens, ità ex *d. cap. Trid.* colligunt *Pariſ. de confident. q. 28. n. 147. Piaſec. prax. Epiſc. p. 2. cap. 5. num. 5. Mareſcot. var. lib. 2. cap. 52. num. 2. Garc. de cap. 9. num. 113. Mantic. deciſ. 89. num. 2.* vbi quòd ita reſpondit *Sac. Cong. Concil. Beltram. ad Greg. deciſ. 222. num. 11. Rot. deciſ. 299. n. 4. p. 2. diuerſ. & poſt Viuian. de Iurepatr. deciſ. 9. num. 9.* Teſtium etenim probatio excluſa remanet per ipſum *Concil. d. cap. 9.* quia de teſtibus omninò non confidit, vbi vſurpationis adeſt præſumptio, ideòque ipſis excluſis exigit ſcripturas authenticas,
250 quare nec ipſæ enunciatiuæ Ordinariorum, quamuis plures, & antiquæ in collationibus emanatæ nihil proſunt ad probandas huiuſmodi præſentationes quòad effectum à Concilio requiſitum, quia nil aliud eſſe videntur, nec magis operari, quam teſtium depoſitiones *Ferentil. ad Buratt. deciſ. 139. num. 14. Seraph. deciſ. 1367. num. 5. Rot. in Terratinen iuriſpatronatus 10. Aprilis 1620. coram Merlino.* Opinor tamen cenſeri
251 poſſe authenticas ſcripturas quòad hunc effectum teſtium depoſitiones in antiqua acta deductas, & redactas, nec non in publico Archiuio repertas, vt benè reſoluunt *Menoch. conſ. 336. num. 23. Manet. de commat. vlt. volunt. cap. 10. num. 210. Barboſ. de Offic. Epiſc. allegat. 72. num. 26. Rot. deciſ. 542. & 580. p. 4. diuerſ.* per doctrinam *Angel. in l. vlt. C. de edict. D. Adrian. tollend.*

Dic ſeptimò quòad hunc effectum, ne-
252 que ſufficere ſi prætendatur probare per teſtes, authenticas ſcripturas fuiſſe deperditas, iuxtà formam *cap. olim de priuileg.* Ità *Pariſ. de confid. q. 8. num. 258. latè in puncto Rot. in Calagurritana Iuriſpatron. de Viana 2. Decembris 1624. coram Remboldo,* vbi nuncupatim refert, & reprobat *Genuenſem in prax. Neap. & Garc. de benef.* contrarium tenentes.

Illudque eſt in hac materia conſidera-
253 tione dignum quod probari debet ex actis fuiſſe cognitum de iurepatronatus, iuxta formam præſcriptam in *d. cap. 9. Trid.* nec ſtatur aſſertioni per Ordinarium factæ, *Rot. dec. 421. num. 3. part. 2. recent.* Quin & conſtare debet fuiſſe citatum procuratorem fiſcalem de cuius intereſſe agitur, *Seraphin. deciſ. 1395. n. 7. verſ. nec fuit citatus.*

His poſitis videndum remanet, quę ſint
254 perſonæ, de quibus loquitur *Concil. d. cap. 9. & Gonzal. gloſſ. 18. n. 66.* teſtatur *Sac. Congreg. Concil.* declaraſſe iuſpatronatus ex vſurpatione præſumi attenta diſpoſitione *Concil. d. cap. 9.* in Communitatibus, Vniuerſitatibus, Ciuitatum Dominis, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, alijſque perpetuam iuriſdictionem habentibus, quod idem affirmat de perſona potenti in aliquo loco *Barboſ. Iur. Eccleſ. lib. 3. cap. 12. à num. 130. cum ſeqq.* vbi refert, quę nam dican-

tur

tur perſonæ, & familiæ potentes.
Præſumitur ergò iuriſpatronatus vſur-
255 patio ſi probetur poſſeſſorem iuris
patronatus fuiſſe, vel eſſe dominum
loci in quo ſitum eſt beneficium *Rot.
deciſ. 219. num. 1. part. 1. recent. &
deciſ. 421. num. 1. & deciſ. 756. nu. 3.
p. 2. recent.* Quapropter prætendente
Marchione Caſtri Ciſternæ Aſten.
Diæc. habere Iuſpatronatus ſuper
Parochiali Eccleſia eiuſdem loci,
prouiſus Apoſtolicus de ea, vti be-
neficio libero cauſam introduxit co-
ram Ordinario, à quo reportata,
contra eundem D. Marchionem ſen-
tentia fauorabili, quæ in gradu po-
ſtea appellationis, à Nuntio Tauri-
nen confirmata fuit, tandem per ip-
ſum D. Marchionem cauſa ad Cu-
riam delata, ipſaque de more Vtriuſ-
que Signaturæ Refendario commiſ-
ſa, quoniam dubitari non poterat,
quod præfatus Marchio loci Ciſter-
næ, eiuſque anctores ſint de ijs, in
quibus iuriſpatronatus vſurpatio
præſumitur, pro certo ad eius fauo-
rem Iuſpatronatus canonizari non
poterat, niſi concurrentibus proba-
tionibus Conciliaribus *d. cap. 9.* quæ
ſi ex parte dicti Marchionis dedu-
ctæ, & probatæ fuiſſent benè pro
256 certo proceſſiſſet ſententia in
eius fauorem lata pro exiſtentia, &
canonizatione prætenſi iuriſpatrona-
tus: Verum cum vnicum eiuſdem
Marchionis fundamentum ad vſur-
pationem excludendam, in hoc con-
ſiſteret, quòd ſcilicet iuſpatronatus
prædictum à Sixto IV. ex titulo one-
roſo Dominis loci Ciſternæ conceſ-
ſum reperiatur, ac propterea quod
non cadat ſub reuocatione facta per
Concil. ex *deciſ. Seraph. 499. num. 4.*
Conceſſio verò Sixti IV. facta ſit
Dominis loci Ciſternæ propter ex-
257 penſas tunc temporis factas in ip-
ſo, & alijs Caſtris, ſuper quibus
cum Camera tranſactio emanauerat;
hinc nulla hæſitandi vmbra aderat,
quòd talis conceſſio iuriſpatronatus
fuerit ex priuilegio; Iura verò pa-
tronatus ex priuilegio per *Trid.* om-
ninò ſublata fuiſſe, patet ex ſupra
deductis, & ex *d. cap. 9. eiuſdem Con-
cil.* vbi ſolum præſeruantur Tituli
dotationis, & fundationis, *Spada
conſ. num. 2. lib. 2:* Titulus verò do-
tationis, & fundationis dici non po-
teſt niſi expenſæ, & onera paſſa, ip-
258 ſius Eccleſiæ vtilitatem concer-
nant, ſuper qua Iuſpatronatus præ-
tenditur, latè *Viuian. de Iurepatron.
lib. 2. cap. 5. num. 17. & ſeqq.* Et hoc
eſt adeò verum, vt non ſufficiat ſim-
plex expenſa in ordine ad ipſum
259 beneficium, ad hoc vt priuilegium
in caſu dicatur ex cauſa oneroſa con-
ceſſum, ſed requiritur quòd dotis
medietatem excedat, alias ſi ſit mi-
nor Iuſpatronatus ſemper dicetur
conceſſum ex gratia, vt optimè no-
tat *Maſſobr. in prax. habend. concur.
prælud. 7. dub. 3. num. 50.* cum alijs
relatis per *Barboſ. Collect. Concil.
Trid. ſeſſ. 24. cap. 9. num. 70.* vbi di-
cit expenſam debere æquiualere con-
ceſſioni, vt Iuſpatronatus ſit ex Ti-
tulo oneroſo; de qua re conſultus
arbitratus ſum præfatam ſententiam
ex hac parte eſſe iniuſtam, ex altera
verò, quòd nempè ipſa lata fuerit
non citatis legitimis contradictori-
bus, Ordinario ſcilicet, & Dataria
principaliter intereſſatis, non ob-
ſtante proteſtatione facta in actis per
prouiſum Apoſtolicum, ſolum in-
ſtantem pro Manutenrione, dixi
eamdem ſententiam eſſe nullam,
Quare cauſa iterum commiſſa in
gradu appellationis R. P. D. Vrſino
inter Romanæ Aulæ Præſules, &
Iudices iuriſprudentia peritiſſimo
cum ſuper hac ipſa difficultate ema-
naſſet Scriptura pro veritate erudi-
tiſſima R. P. D. Mei Io: Dominici
Thomati Epiſcopi Aſten Fratris,
vtrique, virtute, integritate, & iuſtitia
præſtātiſſimi, ipſam quamplurima no-
tatu digna continentem, & ſingulares
concluſiones ad rem noſtram facien-
tes, includentē per extenſum refero.

Pro reuocatione ſententiæ latæ ad fa-
uorem D. Marchionis loci Ciſternæ
hoc vnum ſufficere videtur, quòd
nempè ea lata eſt cum non legitimo
Contradictore, nam ibi Canoniza-
tur Iuſpatronatus non citatis Ordi-
nario, ac Dataria principaliter in-
tereſſatis, & qui reperiuntur in li-
bera poſſeſſione conferendi non at-
tenta proteſtatione antecedenter fa-
cta in Actis Archiuij ſub die 30.
Maij

Digitized by Google

Maij 1673. per D. Thomam prouiſum Apoſtolicum, quòd citarentur intereſſati, vt in terminis dixit *Rot. coram Vbald. deciſ.* 198. *num.* 10. quoniam ipſe ſolummodò inſtabat pro manutentione, quæ non erat denegánda, etiam quandò deducta per nominatum à prætenſo Patrono ali-
260 quem gradum releuantis probationis conſtituerent, dum lis erat cum eodem nominato ex punctualibus *deciſ. Ninot.* 39. *n.* 3. *& in rec. p.* 13. *deciſ.* 514. *num.* 14. *& ſeqq.*

Et nihilhominus Iudex, non denegata, nec conceſſa manutentione petita, eumdem Prouiſum Apoſtolicum inexpenſis condemnauit, quòd legibus, & rationi repugnat, cum victus inexpenſis condemnetur ex communi praxi, & talis dici nequeat D. Thomas principalis noſter à ſua poſſeſſione non amotus per Iudicem à quo.

Verum ad tollenda omnia obiecta deducta ſuper negocio principali per Dominum loci Ciſternæ prætendentem habere Iuſpatronatus Parochialis, de qua diſputatur, & vt ipſius prætenſio totaliter euellatur merita
261 cauſæ aggrediendo, dicimus ab eo non probari Iuſpatronatus ex fundatione, & dotatione, quæ probatio eò magis debet eſſe concludens: Primò quia agitur contra Prouiſum Apoſtolicum *Cochier. ad regulam octauam gloſſ.* 1. *num.* 3. *& ad reg.* 40. *de derogatione Iuriſpatronatus num.* 32. *in fin. Garz. de benef. part.* 5. *cap.* 1. *num.* 573. *& ſeqq. Rota in rec. p.* 8. *dec.* 224. *num.* 5. Vbi quod alias beneficium præſumitur liberum *Innoc. in cap. cum Venerabilis num.* 9. *de except. l. altius cum ibi not. C. de ſeruit. & aqu.*

Secundò quia Eccleſia de præſenti li-
262 bera reperitur, dum Dataria eſt in poſſeſſione conferendi, ideòque nunquam præſumitur fuiſſe ſerua. *Abb. in cap. querelam de Elect. Gamb. de offic. legat. lib.* 3. *tit. de poteſt. einſdem, in benef. confer. num.* 325. *pag. mihi* 83.

Tertiò ex quo habemus Sacram Con-
263 cil. Trid. diſpoſitionem *ſeſſ.* 24. *cap.* 9. mandantis probari titulum fundationis, & dotationis à Dominis locorum ob præſumptam vſurpationem ſublatis priuilegijs, & Conſuetudinibus in contrarium *Rot. in rec. p.* 3. *dec.* 510. *num.* 2. *& p.* 4. *d.* 487. *num.* 3. *et p.* 12. *dec.* 90. *num.* 2. *&* 9. *& p.* 13. *dec.* 511. *num.* 13.

Quæ Concluſio eſt adeò vera, vt nec
264 etiam ad hunc effectum ſententiæ Epiſcoporum Canonizatoriæ Iuriſpatronatus ſuffragentur, *Rot. poſt Vivian. de Iuriſpatron. dec.* 53. *num.* 8. *& coram Peuting. dec.* 383. *num.* 2. Nec minus ſufficiant narratiuæ appoſitæ in literis Pontificijs, niſi in eis exprimatur titulus fundationis, & dotationis; *Rota poſt Viuian. eod. tract. dec.* 9. *num.* 6. Et ratio eſt, quia de iure communi tale ius non competit niſi ex fundatione, vel dotatione, aut conſtructione DD. *in cap.* 3. *de Iurepatron. Gloſſ. in cap. piæ mentis q.* 7. *Innoc. in rubr. de Iurepatr. nu.* 2. *Lambert. eod. tract. lib.* 1. *p.* 1. *art.* 6. *& p.* 2. *art.* 2. *num.* 1.

His itaque firmatis, nõ obſtant duę limi-
265 tationes ex aduerſo allegatę, quòd nempè præſens Iuſpatronatus ſit ex titulo oneroſo conceſſo à Sixto IV. Dominis looi Ciſternæ, qua propter non cadat ſub reuocatione priuilegiorum facta per Concilium ex *deciſ. Seraph.* 449. *num.* 4. quòdque inſuper moderno Domino loci aſſiſtat immemorabilis poſſeſſio præſentandi deſumpta ex Teſtibus examinatis, & ex eadem conceſſione Sixti in actis regiſtrata, ideòque immemorabilem præſcriptam quaſi poſſeſſionem habere naturam fundationis, & dotationis, eamque ſufficere ad effectum probationis prædictæ.

Nam motiuo immemorabilis optimè reſpondet D. cauſæ Patronus in §. in caſu noſtro, & primò quod Teſtes præter exceptiones Perſonales non
266 deponunt iuxtà requiſita *Gloſſ. in cap.* 1. *de præſcript. in* 6. *Rot. poſt Viuian. de Iurepatron. dec.* 10. *per tot.* Secundò, quia inueriſimilia apertiſſimè deponunt, dum duæ vltimę prouiſiones nempè Dominici, & Thomæ de Boda factæ fuerunt à Dataria tanquam de beneficio libero ſciente aſſerto Patrono, & propterea excluditur allegata immemorabilis *Abbas in cap. querelam de Elect. Rot.*

*dec.*81. *num.* 3. *p.* 11. *rec.* Et tertiò, 267 quia ex eadem Conciliari diſpoſitione vltrà immemorabilem, exiguntur præſentationes effectuatę ſpatio quinquaginta annorum, quæ in caſu noſtro omninò deficiunt *Lotter. de re benef. lib.* 2. *q.* 13. *num.* 124. *& ſeqq. Rota dec.*90. *num.*8. *p.*12. *rec.* Et ſimiles præſentationes per anthenticas ſcripturas probari debent, non 268 autem per teſtes, ex quo forma tradita à Concilio non poteſt adimpleri per æquipollens *Mareſcot. var. reſol. lib.* 2. *cap.* 52. *num.* 2. *Garz. de benef. lib.* 5. *cap.* 9. *num.* 113. vbi affert declarationes S. Congregationis Concilij *Viuian. de Iurepatr. part.* 2. *lib.* 11. *cap.* 5. *num.*84.

Immò quandò, vt in propoſito, con-
269 ſtat de origine Priuilegij, ſeù conceſſionis Iuriſpatronatus, immemorabilis nunquam prodeſt *Maſſobr. in prax. habend. concurſ. prælud.*7. *dub.*3. *num.*85. *& ſeqq. Garz. d. cap.*9. *num.* 119. *& ſeqq. Barboſ. in Collectan. ad Concil. ſeſſ.*25. *de Reformation. cap.*9. *num.*68.

Alteri verò motiuo priuilegij oneroſi non comprænenſi in Conciliari derogatione. Reſpondetur ponderando verba eiuſdemmet conceſſionis Sixti IV. ibi enim Sum. Pontifex concedit Antonio inueſtito eiuſque hæredibus, & ſucceſſoribus vna cum Caſtro inſimul Iuſpatronatus ad Parochialem Eccleſiarum SS. Geruaſij, & Protaſij eiuſdem loci Ciſternæ, *quod illius temporales Domini, ſeù feudatary habere conſueuerunt*, ſunt verba propria Conſtitutionis, Quapropter vel Dominus loci Aduerſarius vult vti Iurepatronatus, vt dicitur ei competente ab Antiquo ante Pontificatum Sixti, aut verò vlt vti eodem iure ſibi competente ex eadem Conſtitutione. Primo caſu, quia exiſtentia dicti 270 Iuriſpatronatus eſt fundamentum intentionis Pontificis, niſi de eo doceatur, gratia non ſuffragatur, nec probat exiſtentiam illius, quoniam Pontifex alio modo locutus fuiſſet, quandò illud ſimpliciter concedere voluiſſet, vt in ſimilibus terminis doctiſſimè ponderat *Coccin. omninò videndus dec.* 1784. *num.* 64. *& ſeqq.*

271 Et quidem optima ratione, quoniam narratiua Pontificis etiam cum clauſula *motu proprio* non probat, quandò continet factum alienum, & de eo principaliter dubitatur *Pariſ. conſ.*114. *num.*22. *lib.*4. *Gabr. de probat. concluſ.*2. *nu.* 60. *Lupus allegat.* 7. *propè finem nu.*8. Vbi habetur, quod motus proprius Papæ non probat *Spada conſ.* 20. *num.* 12. *lib.* 2. Præcipuè quandò narratiua non emanauit cauſa cognita, nam tunc impugnari poteſt, & non probat Iuſpatronatus, vt poſt *Dec. in cap. iurauit nu.* 1. *& de probat.* & alias auctoritates firmat *Rota in rec. part.*3. *deciſ.*510. *ſub num.* 1.

Secundò autem caſu nec etiam eidem
272 Domino loci ſuffragatur conceſſio Sixti IV. quoniam iſte dicitur titulus priuilegij omninò ſublatus à Concilio ex iam deductis, non autem titulus dotationis, & fundationis *Spada d. conſ.*20. *nu.*2. *lib.* 2. optimè *Gamb. de offic. legat. lib.*3. *tit. de poteſt. eiuſdem in benef. confer. num.*321.

Et licèt pars aduerſa conetur defendere priuilegium præſcriptum eſſe one-
273 roſum, & ex iuſtitia conceſſum à Summo Pontifice propter expenſas tunc temporis factas in Caſtris, ſuper quibus emanauerat tranſactio cum Camera ibi. Et prò conſeruatione Iurium Cameræ in præfatis Caſtris pluribus annis magnas expenſas fecit &c. Nihilhominus ęquiuocat manifeſtè, tum quia in Iure non reperitur alius modus expreſſus pro acquiſitione Iuriſpatronatus titulo oneroſo, & ex iuſtitia quam ille fundationis, dotationis, & conſtructionis, cum cæteræ aliæ conceſſiones ſint priuilegiatiuæ, & ex mera gratia *Abb. conſ.* 54. *num.* 1. *& conſ.*59. *num.*2. *part.*1. *Spada conſ.*20. *ſub num.* 12. *verſ. non obſtat lib.* 2. *de Luca tract. de Iurepatr. diſc.* 55. *nu* 2. *Adden. ad Buratt. deciſ.* 1. *num.* 13. *Coccin. d.*1613. *num.*4.

Tum etiam, quia Concluſio. quòd
274 Iuſpatronatus ex priuilegio competens, ſi ſit conceſſum titulo oneroſo, non dicatur ſublatum à Conc. Trid. quamuis in ſe ſumpta, ſit veriſſima, illa tamen eſt intelligenda, quatenus expenſæ factæ, & onera

paſſa

paſſa concernant vtilitatem ipſius Eccleſiæ, in qua prætenditur acquiſitum Iuſpatronatus; & in his terminis loquuntur quotquot auctoritates ex aduerſo allegari ſolent, & ità loquitur *Deciſ. Seraph. 499.* vbi ſermo eſt de primitijs Villæ aſſignatis fabricæ Eccleſiæ, & *Adden ad Greg. deciſ. 397. num. 6.* qui etiam loquitur de augumento Dotis beneficij; latiſſimè *Viuian. de Iurepatronatus lib. 2. cap. 5. num. 17. & ſeqq.* Vbi pariter conſiderat cauſam oneroſam reſpicientem tamen vtilitatem ipſiuſmet Eccleſiæ.

275 Immò vt tali caſu priuilegium dicatur ex cauſa oneroſa conceſſum, nec etiam ſufficit ſimplex expenſa in ordine ad ipſum beneficium, ſed requiritur quòd illa excedat medietatem dotis, alioquin ſi ſit minor, ſemper Iuſpatronatus dicetur ex gratia, & non ex iuſtitia, vt benè ponderant *Maſſobr. in praxi habend. concurſ. pralud. 7. dub. 3. num. 50. & ſeqq. Viuian. de Iurepatronatus lib. 2. cap. 5. num. 19. verſ.* & ad acquirendum Iuſpatronatus, *Barboſ. ad Concil. Trident. d. ſeſſ. 25. cap. 9. num. 70. de reformat.* vbi dicit expenſam debere æquiualere conceſſioni, vt Iuſpatronatus ſit ex titulo oneroſo.

In præſenti autem caſu expenſæ non ſunt factæ in ordine ad Eccleſiam SS. Geruaſij, & Protaſij loci Ciſternæ, ſed in ordine ad alia Caſtra prius incamerata, & poſteà reſtituta in tranſactione hæredibus illorum, qui fuerant priuati, vt cantant verba eiuſdem Sixti ſuprà relata. Ideòque neceſſariò dicendum Iuſpatronatus eſſe ex mero priuilegio gratioſo, non autem ex cauſa oneroſa, quæ ex iam deductis deſumitur ſolummodò à fundatione, dotatione, & conſtructione.

276 Deciſio denique *Rotæ in Mediolanen. Prioratus 4. Martij 1646. coram rec. mem. Cardinali Corrado* alias deducta per DD. ex aduerſo ſcribentes prò punctualiſſima, ex quo loquitur in conſimili caſu Bullæ Sixti IV. nullo modo applicatur; quia vt apparet ex lectura, loquitur de familia priuata domus de Montegarijs, ibi aderat expreſſa reſeruatio Iuriſpatronatûs, quod ex alia Bulla Sixti V. emanata poſt Concilium, declarabatur exiſtere non ex priuilegio, ſed ex vera, reali, actuali, & integra fundatione, & lis erat inter Compatronos, cum quibus admittuntur leuiores probationes. Quæ omnia cum deficiant in caſu noſtro meritò non applicantur, Ideòque reuocanda vltima ſententia, quæ ex prædictis ſummoperè claudicat, & pro reuocatione obtinenda exuberat primum noſtrum motiuum:

277 Præfatis accedit, quòd præfatus Marchio inſtrumenta produxit ex quibus conſtat de venditione dicti Caſtri Ciſternæ, nec non Iuriſpatronatus ſuper Parochiali dicti loci ſub vocabulo SS. Geruaſij, & Protaſij, vndè oculariter patet, qualiter etiam in caſu quòd ius aliquod Marchionibus eius auctoribus ſuper dicta Parochiali loci Ciſternæ competijſſet per dictas Venditiones Caſtrorum, & Iuriſpatronatus ex diſpoſitione dicti *cap. 9. Concilij Trid.* ipſum amiſiſſent, & ipſo facto de dicto Iurepatronatu priuati, atque interdicti extitiſſent, quia & ſi ſub Venditione Caſtri, illiuſque iurium veniant etiam Iuſpatronatus, atamen ſi ſpecialiter cum Caſtro diſtrahatur, & vendatur confeſtim Iuſpatronatus amittitur. *Ità Barboſ. in Collect. Concil. d. cap. 9. num. 81. Rot. p. 14. recent. dec. 536. num. 183. & 184.*

Quarè &c.

278 Cæterum ad propoſitum diſpoſitionis *Concilij Trid. in d. cap. 9.* notare non deſinam Iurapatronatus conceſſa à quadraginta annis citra Concil. Trid. debere reuideri ab Ordinario, ad effectum vt reuocari debeant, vel confirmari, ſecus in illis, quæ conceſſa fuerunt quadraginta annis ante Concilium, vt poſt *Garc. tradit Filliuc. quæſt. moral. tom. 3. tract. 41. cap. 2. num. 62.* cenſuit *Rot. deciſ. 4. num. 4. p. 2. recent.* Dum enim *Concil. d. cap. 9.* ſubijcit examini, & reuiſioni Ordinarij iuſpatronatus conceſſum ex augumento à 40. annis citra, eſt etiam ſignum euidens, quòd vult cætera iura patronatus ex augumento conceſſa ante 40. annos valida remanere *Beltram. ad deciſ. Gre-*

gor. deciſ.397. num.6. Interim autem dum reuidentur ſua quaſi poſſeſſione patronos priuandos non eſſe dictum fuit in *Barchionen Prioratus 11. May 1609. coram Coccino, & in Cæſaraugu-ſtana de Mella 6. Nouembr. 1617. coram eodem*, quas deciſiones refert *Maſſobr. in prax. habendi concurſum præsud. 7. dub. 3. num. 66. ſecundum impreſſionem Romanam*.

Vigeſimum primum notabile eſt, quod
279 non eſt ſtandum vltimo Statui Eccleſiarum, vbi de contrario ſtatu, antecedenti, aut alias de libera prouiſione, etiam per literas erectionis, aut alio modo conſtare poteſt, Idcirco narratiuæ Sedi Apoſtolicæ præiudiciales in prætenſo fortaſſe Eccleſiarum vltimo ſtatu fundatæ exiſtentes, in hac Vrbani *Conſtitut.* ibi: *Inſuperque &c.* vti erroneæ, & inaduertenter factæ Pontificia auctoritate irritæ decernuntur. Vbi etenim conſtat de vitio inualido à principio, neque ipſam immemorabilem, & coutinuatam poſſeſſionem aliquid ſuffragari aduertit *Mantic. dec. 318. num. 1. Ricc. de nouiſſ. prob. iuriſpatr. reſol.47. Rot. dec.548. num. 2. part.2. rec. Buratt. deciſ.172. num.18.*

Vigeſimum ſecundum notabile eſt,
280 quòd decreta in prouiſionibus Eccleſiarum pro cultu diuino, & felici ipſarum Eccleſiarum gubernio apponi ſolita perdurant, quòuſque fuerint adimpleta. Neque ſimplicem aſſertiuam quòd per obitum prouiſi, vel alias expirauerint cum nihilhominus perdurare debeant, vti erroneam Eccleſiæ præiudicare declarat *Vrban. in hac Conſtit.* ibi: *inſuperque*, vbi & in ſequentibus talia decreta cenſeri reperita donec adimpleta fuerint etiam declarat.

Vigeſimum tertium notabile eſt, quòd
281 Reges, & Principes, facultates, indulta, ſeù alias gratias à Sede Apoſtolica poſtulantes, iuxta antiquum ſtylum literas declarationis, & promiſſionis Papæ concedenti tranſmittere debent, quibus ſe obligent pro obſeruantia, & conſeruatione quarumcumque immunitatum, libertatum, & Iurium Sedis Apoſtolicæ, Eccleſiarum, & perſonarum Eccleſiaſticarum, earumque bonorum, vt ad literam colligitur in memorata *Conſtit.* ibi: *inſuperque*.

Vigeſimum quartum notabile eſt, quòd
282 expeditiones gratiarum factæ vigore conuentionum, concordatorum, & tranſactionum, & compactorum cum Sede Apoſtolica initorum, quæ tamen expirarunt, declarantur erroneæ erroneèque reſpectiuè expeditæ, nullumque intuliſſe, neque inferri potuiſſe, vel in futurum poſſe præiudicium Sedi Apoſtolicę, ac Statui Eccleſiarum decernitur in *hac Conſtit.* ibi: *inſuperque*, vbi & ſancitur ſtatum vltimum ipſarum Eccleſiarum Ciuitatum Terrarum, Dominiorum, Caſtrorum, & locorum iuriſdictionalium, nec non quarumcumque facultatum, gratiarum, conceſſionum, aliorumque iurium Sedis Apoſtolicæ, & Eccleſiarum inferiorum non fuiſſe, neque vnquam eſſe attendendum, vbi de antecedenti contrario ſtatu, vel initio conſtat.

Vigeſimum quintum notabile eſt, quòd
283 interpretatio huius Conſtitutionis quibuſcumque etiam Regularibus eſt interdicta ſub pæna excommunicationis latæ ſententiæ, & nullitatis gerendorum, vt ad literam legitur *in hac Conſtit.* ibi: *Et quatenus &c.*

Vigeſimum ſextum notabile eſt, quòd
284 Interpretatio gratiarum, & diſpenſationum à Sede Apoſtolica emanatarum in fauorem Imperatoris Regum, & aliorum Supremorum Principum interdicta eſt quibuſcunque Regularibus, alijſque cuiuſcumque ſtatus, ſeù gradus ſub pæna excommunicationis latæ ſententiæ, prout clarè patet ex verbis huius *Conſtit.* ibi: *Et quatenus &c.*

Vigeſimum ſeptimum notabile eſt,
285 quòd hæc *Conſtitutio*, & cætera omnia Apoſtolica diplomata, & diſpoſitiones ante declarationem, ad literam debent intelligi, declaratio verò, Papæ reſeruatur, vt apertè colligitur ex ipſa *Conſtit.* ibi: *duntaxat nobis*.

Vigeſimum octauum notabile eſt, quòd
286 Vrbanus VIII. in hac *Conſtitutione*, expreſſa præiudicialia damnat, & reuocat, motu, ſcientia, deliberatione, & poteſtatis plenitudi-

ne,

Digitized by Google

ne, vt ad literam patet ibi: *Idcircò motu &c.*

Clauſula etenim motu proprio ſingula-
287 rem vim habet, & varios producit effectus notatos per DD. *in cap. ſi motu proprio de præbend. in 6.* quos pleno calamo refert *Barboſ. de clauſ. 79.* Hæc ſiquidem clauſula habet vim clauſulæ, *non obſtantibus &c.* nec non clauſulæ, *ex certa ſcientia*, Nec non ſpecialis expreſſionis. Vndè fit quòd literæ Apoſtolicæ abſque altera iuſtificatione executioni demandari debeant, vti innixæ voluntati, & verbo Papæ *Achil. dec. 10. de Probat. Put. deciſ. 101. lib. 3. Seraph. deciſ. 1484. num. 10. Rot. deciſ. 633. num. 3. & deciſ. 645. num. 2. part. 1. & deciſ. 656. num. 1. part. 2. recent.* & diſertè probat *Barboſ. loc. cit.* vbi decem, & nouem huius cauſæ mirabiles effectus notat, & limitationes aduertit.

Clauſula verò, *de plenitudine poteſtatis,*
288 tantam vim habet, quantam habent ſimul illæ, *motu proprio, ex certa ſcientia*; tantumque operatur, vt cauſæ ratio non ſit exquirenda in Principe, cur ita faciat. *Mart. clauſ. 259. nu. 1.* Deroget omni legi contrariæ, clauſulam etiam derogatoriam habenti *Ridolph. tract. de ſuprema Principis poteſt cap. 5. n. 4.* Abſque altera derogatione, contraria de medio tollat, & omnes nullitatis defectus ſanet, quia tunc Princeps in legibus humanis, quinimò ex iuſta cauſa in diuino, & naturali iure diſpenſat, vt eruditè docet *Barboſ. clauſ. 41.* vbi decem huius clauſulæ effectus numerat. Limitationes aduertit, & Doctores de vi, & effectu huius clauſulæ loquentes plena manu refert.

Vigeſimum nonum notabile eſt, quod
289 poſitis clauſulis executiuis, remotis obſtaculis, & contrarijs in genere, & in ſpecie derogatis; *Vrb. VIII. in hac Conſtit.* contenta inuiolabiliter per quoſcunque Iudices, etiam S. R. E. Cardinales, & quaſcunque Congregationes iudicari poſſe decernit cum clauſula, *ſublata, & decreto irritanti*, vt ad literam conſtat, ibi: *ſublata eis &c.* & ibi: *irritum, & inane &c.*

Summam ſiquidem vim in illa clauſula,
290 *ſublata*, notant DD. quos plena manu refert *Barboſ. clauſ. 175.* Claudit enim os Iudici, & ei aliter iudicandi facultatem tollit, nec audiendi ſunt venientes contra literalem intellectum Conſtitutionis, in qua hęc clauſula appoſita reperitur, niſi prius à Papa in Signatura gratiæ oris apertitione obtenta. *Rot. in Calaguritana pratenſa confidentia impreſſ. per Marcheſ. de Commiſſ. p. 2. pag. 426.* Propterea comprehendit omnes Iudices
291 quauis dignitate fulgentes, etiam S. R. E. Cardinales, adeòut graui pæna dignus eſſet Iudex, qui ante oris aperitionem iudicaret, *Mandoſ. de Monitorijs q. 6. nu. 44.* Ligat etiam
292 ignorantes, & omnes futuros, quoſcunque Iudices. *Marcheſ. de de Commiſſ. p. 1. tit. de commiſſ. appell. cap. 6. num. 2.* Non valet oppoſitio de Regulis Cancellariæ quamuis fauorabilibus. *Mart. clauſ. 176. n. 11.*
293 Et in ſpecie non poſſe opponi regulam, *de iure quæſito non tollendo*, cenſuit *Rot. in Papien Bonorum*, quæ eſt *deciſ. 177. num. 3. part. 2. recent.* Neque Signatura Iuſtitię os aperire poteſt ad impugnandam conceſſionem, cui hæc clauſula adiecta reperitur. *Mart. clauſ. 176. num. 39.* Quandòcunque, & in qualibet in-
294 ſtantia opponi poteſt. *Rot. in Calaguritana Canonicatus impreſſ. per Marcheſ. de commiſſ. part. 2. pag. 426.* Vide plures alios huius clauſulæ effectus, obſeruatis etiam limitationibus pleno calamo notatos per *Barboſ. d. clauſ. 175.*

Singulares quoque effectus producit,
295 *Decretum irritans*. Irritat enim, & annullat omnia, quæ in contrarium fiunt, *cap. ſi eo tempore de elect. in 6.* adeòut actus factus contra decretum irritans ſit ipſo iure nullus parte etiam non opponente. *Rot. deciſ. 142. num. 4. part. 2. recent.* Et etiam ſi partes millies conſentiant
296 *Menoch. conſ. 398. num. 48.* Etiam ignorantes liget, *cap. ſi poſtquam, cap. dudum, cap. ſi beneficia de præ-*
297 *bend. in 6.* Præſcriptionem tollat *Rebuff. ad leges Galliæ tit. de ſir. & irreu. concord. ſtabil. verſ. plus dicit.*
298 Abroget conſuetudini ne dum in

præ-

teritum, ſed etiam in futurum *Mart. clauſ.* 191. *num.* 9. Operetur etiam
299 ante literarum præſentationem *Gonzal. ad reg.* 8. *Cancell. gloſſ. vlt. num.*50. *Barboſ. clauſ.*40. *num.* 37. *& per tot.* vbi latè refert vim huius decreti cuius decem effectus numerat, varijs ampliationibus, & limitationibus ipſos exornat, Doctores verò de hac clauſula tractantes plena manu refert.

Trigeſimum notabile eſt, quòd in hac
300 Conſtitutione ſpecialiter derogatur regulæ de iure quæſito non tollendo, & Conſtitutioni Pij IV. de gratijs intereſſe Cameræ Apoſtolicæ concernentibus infra certum tempus in eadem Camera præſentandis, & regiſtrandis; vt ad literam patet ibi: *Non obſtantibus &c.* Nunquam enim Papa cenſetur velle præiudicare iuri quæſito tertij, niſi expreſsè hoc dicat, adeòut nec ipſa clauſula, *de plenitudine poteſtatis*, deroget regulę *de iure quæſito non tollendo*, *Rota in Cæſaraugustana exemptionis impreſſ. per Marcheſ. de commiſſ. p.*2. *pag.*125.

Trigeſimum primum notabile eſt, quod
301 Vrbanus VIII. inuiolabilem huius Conſtitutionis obſeruantiam intendens non ſolum tollit obſtacula prouenientia ex quibus vis Conſtitutionibus Apoſtolicis etiam ſpecialibus, aut ex Concilijs etiam Vniuerſalibus, ſed & quæcumque alia, vt ad literam colligitur ibi: *Non obſtantibus quibuſuis Constitutionibus &c.* & ibi: *Nec non quibuſuis conniuentijs, tolerantijs, conſenſibus, taciturnitatibus, permiſſionibus, vſibus, conſuetudinibus etiam longiſſimis, & immemorabilibus, etiam cum aſſerta fama priuilegij Apoſtolici, ac ſtatutis etiam iuramento, confirmatione Apoſtolica, vel quauis alia firmitate roboratis, priuilegijs quoque, indultis, conceſſionibus, licentijs, & literis Apoſtolicis, quibuſcunque perſonis etiam, vt præmittitur, qualificatis, ac Prouincijs, Regnis, Ciuitatibus, Vniuerſitatibus, Eccleſijs, Ordinibus, Congregationibus, Institutis, Societati Ieſu, alijſque locis, & perſonis quibuslibet, etiam ſpeciali nota, & expreſſione dignis, etiam motu, ſcientia, deliberatione, ac poteſtatis plenitudine ſimilibus etiam conſiſtorialiter ſub quibuſcunque tenoribus, & formis, ac cum quibuſuis derogatoriarum derogatorijs, alijſque efficacioribus, & inſolitis clauſulis, & decreti etiam irritantis, et alias quomodolibet in contrarium præmiſſorum conceſſis, editis, factis, ac pluries, & iteratis vicibus confirmatis, approbatis, & innouatis.*

Trigeſimum ſecundum notabile eſt,
302 quòd in hac ipſa Constitutione Vrbanus VIII. dat facultatem Sac. Congreg. Romanæ Rotæ, Cameræ, vel alteri Iudici à Papa ſpecialiter deputato cauſa cognita ipſam declarandi, & ad cauſarum terminationem veniendi, vt patet, ibi: *Non intendimus tamen.*

Hinc declaratum fuit hanc *Vrbani Con-*
383 *stit.* quòd non præſumatur beneplacitum niſi ex curſu 100. annorum non habere locum in Regno Poloniæ, vt patet ex reſcripto *S. Congreg. Concil. die* 24. *Settembris* 1646. cui declarationi inhærendo idem dixit, *Rot. deciſ.*200. *part.* 10. *recent. & coram Bich. dec.* 474. Et propterea illic militat diſpoſitio iuris communis, quod ex obſeruantia 30. Annorum præſumatur Beneplacitum.

Item, licet Beneplacitum Apoſtolicum ſit neceſſarium etiam quando
304 contrahitur inter duas Eccleſias, *Rot. p.* 4. *recent. deciſ.* 277. *num.* 9. *et ſeqq. tom.* 2. *et deciſ.* 561. *num.* 7. *p.*5. *et in Leodien Dominiorum* 25. *Iunij* 1649. *coram Eminentiſſimo Corrado.* Nec non etiam ſi fiat alienatio perſonę eiuſdem Eccleſię *Rot. deciſ.* 3. *num.* 32. *p.* 7. *recent. et in Gerunden Canonicatus, et Præpoſituræ* 3. *May* 1647. *coram Dunozetto, inter eius impreſſ. deciſ.*776. *num.*14. Declaratum attamen fuit Vrbani VIII. *Constitutionem*, quòd non præſumatur Beneplacitum Apoſtolicum, niſi ex curſu 100. Annorum, non habere locum, vbi agitur contra aliam Eccleſiam *Rot. in Vicen portionum* 1. *Iunij* 1643. *coram Dunozetto, inter eius impreſſ. deciſ.* 713. *in Romana Cenſus* 13. *Iunij* 1663. *coram Priolo, in Pampilonen Iurium Parochialium* 19. *Ianuarij* 1669. *Beuilaqua, et in Rauenaten decurſus Aquarum* 12. *Iunij* 1665. *coram eodem.*

Decla-

Declaratum etiam fuit Vrbani VIII.
305 *Conſt.* non comprehendere cauſas antea per ſententiam terminatas, ſed eas relinquere in terminis iuris communis, vnde ſufficit curſus 30. Annorum. *Rot. in Romana Domus 16. Martij 1665. coram Bevilaqua.*

Declaratum quoque fuit Vrbani VIII.
306 *Conſt.* non comprehendere cenſus impoſitos per laicos antequam bona ad Eccleſiam tranſirent *Rot. in Romana Cenſus 13. Iunij 1663. coram Priolo.*

Declaratum denique fuit centenariam exceptuatam in *Conſt.* Vrban. VIII. intelligendam etiam ſi deficiant aliqui Anni *Rot. in Bonon. Bonorum Emphiteuticorum die 1. Iunij 1663. coram Albergato, & in Senen Emphiteuſis 17. Martij 1664. coram Emeriz.*

Trigeſimum tertium, & vltimum nota-
307 bile eſt, quòd in hac ipſa *Conſtit.* præſeruatur centenaria poſſeſſio pacifica iuncta obſeruantia, ſi tamen concurrat titulus verus, & legitimus exiſtentis in dicta poſſeſſione, & ſolum reprobatur in caſibus, in quibus per Sacros Canones, ſeu Concilia Vniuerſalia, vel Apoſtolicas Conſtitutiones reprobata reperitur, vel in hac ipſa *Conſtit.* ei derogatur prout colligitur ex ſupra notatis.

Tota difficultas conſiſtit ad dignoſcen-
308 dum quomodò centenariæ dinumeratio fieri debeat. Et faciendam habito reſpectu ad tempus motæ litis, non editæ Conſtitutionis in terminis centenariæ completæ, poſt editam Conſtitutionem Vrbanam, dixit *Rot. in dicta Romana Domus 28. Iunij 1669. coram Eminentiſſimo D. Cardinali pro Datario. In Placentina Emphiteuſis 1. Maij 1660. relat. in dicta Romana Domus 30. Maij 1672. coram Emeriz. impreſſ. in fin. huius Tract.* recedendo ab opinione, quam alias tenuiſſe videtur in *Romana Vineæ 2. Maij 1661. coram Eminentiſſimo Cardinali Cerro impreſſ. inter recent. p. 13. d. 319. num. 19.* Et in terminis immemorabilis, quæ exigitur ad probandum Iuſpatronatus, quoad perſonas, in quibus cadit vſurpationis ſuſpicio, quod ante Trid. non debeat eſſe probata, ſed ſufficiat ſi ſit probata ante motam litem tradit *Corrad. prax. benef. lib. 4. cap. 4. num. 39.* diſertè *Sola* *vidend. ad Conſtitut. Sabaud. tit. de Inſign. part. 1. gloſſ. 2. num. 3.*

Quamuis alias centenaria, ſeu imme-
309 morabilis ſuper cultu alicuius Sancti, vt excepta ſit à Decreto Vrban. VIII. ſuper non cultu, ante annum 1625. quo dictum decretum emanauit completa eſſe debeat. *Bordon. contr. 13. num. 40.* vbi teſtatur ità à *S. Congreg. Rit.* declaratum *die 23. Martij 1652.* In materia etenim Canonizationis, Vrban. VIII. declarauit immemorabilem curſum intelligi tempus centum Annorum meram excedens. Hinc eſt quòd ad probandum cultum immemorabilem requiritur probatio talis exceſſus, vt ex prædicta declaratione ſupponunt *Scacch. de Canonizat. Sanct. ſect. 10. cap. 1. lit. G. Lezan. conſ. 1. num. 36. Bordon. controuerſ. 13. num. 46.* diſertè notat *Pignatell. conſult. 243. per totam*, vbi docet quomodò probetur cultus immemorabilis, & *Conſult. 244.* vbi exponit. An verba illa per modum declarationis exceptiuè expreſſa in Decretis Vrban. VIII. *Aut per communem Eccleſiæ conſenſum &c.* coluntur intelligenda ſint de Eccleſia particulari. *Conſult. 245.* vbi exponit, an verba illa; *Aut Patrum, virorumque Sanctorum ſcripta*, in eiſdem Decretis appoſita reſpiciant ſeruos Dei, qui obdormiuerint in Domino ante tempora Alexandr. III. ad Pontificatum elati nonis Septembris 1159. Et *Conſult. 246.* vbi examinat. Quomodò intelligi debeant verba illa: *Vel longiſſimi temporis ſcientia, ac tolerantia Sedis Apoſtolicæ, vel Ordinarij coluntur.* Et *Conſult. 247.* Vbi exponit, an Prophetia, ſiuè reuelationes ſolidum ſanctitatis argumentum præſtent. Et *Conſult. 248.* vbi docet, quanto temporis ſpatio, proceſſus Canonizationis Apoſtolica authoritate demandatus, vt ſit legitimus abſolui debeat. Et *Conſult. 249.* in qua exponit, quando in cauſis Canonizationum noua remiſſoria concedi, vel denegari debeat. Et *Conſult. 250.* vbi notat: An ſtandum ſit ſimplici enunciatiuæ.

Com-

Commiſſionis, non inſertę in literis Remiſſorialibus. Et *Conſult.* 251. in qua examinat, an Officium Vicarij, cui Canonizationis cauſa delegata reperitur poſt obitum ſui Epiſcopi expiret. Et *Conſult.* 252. in qua tradit an mulieres in cauſis Canonizationis pro teſtibus admitti poſſint: Et *Conſult.* 253. vbi docet: An Indulgentiæ, die anniuerſario alicuius Serui Dei, conceſſæ viſitantibus eius Altare, ſeù Capellam reſpiciant publicam venerationem, ſeù ſolemnem cultum ab Eccleſia concedi ſolitum Sanctis Canonizatis, aut alias à Sede Apoſtolica in Sanctitate comprobatis.

CONSTITVTIO ALEXANDRI S. MEMORIAE VII.

De non alienandis in forenſes bonis ſtabilibus in Statu Eccleſiaſtico exiſtentibus, ſiue iuriſdictionalia ſint, ſiue iuriſdictione careant.

ALEXANDER

EPISCOPVS

Seruus Seruorum Dei.

Ad perpetuam rei memoriam.

VT ea, quæ par eſt ſollicitudine commiſſo Nobis à Diuina Maieſtate ſubditorum S. Sedis Regimini reſpondere, ac vigili prouidentia eorum vtilitati proſpicere valeamus, ea, quæ à Summis Pontific. Prædeceſſoribus noſtris de non alienandis in forenſes bonis ſtabilibus tam iuriſdictionalibus, quam iuriſdictione carentibus in noſtra Ditione Eccleſiaſtica ſitis prouidè ſancita fuere pari Conſtitutione duximus innouanda.

Siquidem recol. mem. Sixtus Papa V. Prædeceſſor noſter, quo crebriùs ſubditorum facultates augerentur, ac ne importuno in exteros tranſitu ſuorum diminutæ ſubſtantiæ, in alienæ meſſis cederent fœcunditatem, prohibuit bona quæcumque ſtabilia, ſeu immobilia ſita in Statu Eccleſiaſtico, etiam Oppida, iuriſdictiones, feuda, & ſimilia à quacumque perſona in quouis ſtatu etiamſi Imperiali, Regali, ac Ducali conſtituta, ac etiam Eccleſiaſtica dignitate, & ſpeciali mentione notanda inſignita in quamlibet perſonam extraneam, Communitatem, Collegium, ac Vniuerſitatem, quæ temporali Sedis Apoſtolicę dominio ſubiecta non eſſet, vllatenus transferri, tàm titulo venditionis, quàm permutationis, donationis, ac locationis ſupra triennium, nec non in emphyteuſim, feudum, liuellum, pignus, ſeu precarium concedi, Apoſtolica prius non impetrata facultate, ſub pæna nullitatis contractuũ, aliorumque geſtorum. Excepit tamen ab huiuſmodi prohibitoria Conſtitutione, Cenſus, Officia, loca Montium, Mulierum dotes, ac ipſam Almam Vrbem, vna cum eius circuitu ad decem milliaria protendendo, ac ſimul filios, vel hæredes prædictarum mulierum ſoluto matrimonio, dummodo exteri fuerint teneri, vel infra triennium ſibi in eodem ſtatu domicilium eligere, vel dicta bona in alios præfato ſtatui ſubiectos transferre, ciuilitatibus, ſi quæ fuerint derogando, ſanciuit.

Sed ne hominum calliditas ad ſubterfugia nimium ſtudioſè, in procliuis prædictæ Sixti Conſtitutionis leges, nec quidem indirectè poſſet eludere fel. record. Clemens Papa VIII. dubia quæ inpoſterum circa ipſam oriri poſſent explanaturus eandem Con-

ſtitu-

Conſtitutionem innouauit, ac decreuit nulli licere, præterquàm Eccleſiaſticis Collegijs extra Eccleſiaſticum ſtatum poſitis, nec quidem Vniuerſitatibus, Communitatibus, ac quibuſuis cæteris Principibus ſtabilia, aliaque bona, & iura quæ pro ſtabilibus habentur (citra tamen loca Montium, & Officia Romanæ Curiæ) nedum in eiuſdem Eccleſiaſtici ſtatus confinio, verùm nec in ipſamet Vrbe exiſtentia poſſidere etiam ſub quouis titulo, & contractu præterquàm ex cauſa dotis, nec non ex qualibet diſpoſitione tàm inter viuos, quàm ex Teſtamentis, Codicillis, Legatis, Donationibus cauſa mortis, & alijs quibuslibet vltimis voluntatibus ſub pœna amiſſionis bonorum, quæ Camera Apoſtolica poſſit ipſo iure, ac propria authoritate vindicare, ac penès ſe, donec vita taliter diſponentium durauerit, retinere; ac inſuper priuationis officiorum contra ipſos Tabelliones, qui de eiuſmodi contractibus ſeſe rogauerint.

Acceſſit itidem Conſtitutio ſanct. mem. Pauli Papæ V. Prædeceſſoris noſtri, qua, vt ea, quæ in ſuper narratis Conſtitutionibus Sixti V. & Clementis VIII. diſpoſita legebantur Pontificiæ authoritatis oraculo fortius communitur, eaſque quo minus ſubuerti poſſent falſis interpretationibus ſubtraheret, ipſas declarauit, ac iuſſit facultatem prædictam alienandi inſcriptis prius obtinendam eſſe, ac inde in ipſo actu contrahendi exhibendam penès Notarium, falſi pœnam, ac amiſſionis officiorum Tabellionibus; Priuationis verò rei alienatæ contrahentibus inijciens.

Quoniam verò nonnullis artificiosè præminentis ad contractuum ſecuritatem cautelis aditus patuerat alienandi, etiam non impetrata à Summo Pontifice congrua facultate fel. record. Vrbanus Papa VIII. pariter Prædeceſſor noſter, expoſitas ſuperiùs litteras confirmauit, eaſque extendi ad bona in confinibus Territorij Baronali exiſtentia, ad Caſtra demolita, Tenuras, & Prædia etiam non iuriſdictionalia, cenſuſque ſuper huiuſmodi bonis impoſitos, nec non ad ius prælationis illorum vigore reſultans declarauit, terminumque trium menſium ſucceſſiuè præfixit, intra quem vnuſquiſque, qui nulliter contra præfatas Conſtitutiones contraxerat à geſtis recederet; mandans inſuper Notarijs omnibus, vt infra terminum ſupradictum in margine inſtrumenti abolitionem contractus adnotare tenerentur, eiſdem pœnis in ſupradictis Conſtitutionibus comminatis, eos, ſi non paruerint, ſubijciens. Vt autem quælibet doloſa conuentio, quæ ſub palliato dotium conſtituendarum prætextu in præiudicium S. Sedis iniri poſſet, euitaretur, idem Vrbanus VIII. receuſitas literas Sixti, Clementis, & Pauli innouans, & confirmans eaſdem ad quoſcumque contractus occaſione quarumlibet dotium etiam ratione educationis infantium, aliarumque miſerabilium perſonarum per quaſcumque perſonas ſubditas, ſeu forenſes, ac de quibuslibet bonis iuriſdictionalibus nempè, ac non iuriſdictionalibus, ſtabilibus tamen, celebrandos extendit, abſque ſua, & Romani Pontificis pro tempore exiſtentis licentia, pœnamque adiecit priuationis eorundem bonorum ad fauorem Cameræ, vel alterius inferioris Eccleſiæ, à qua contrahentes illa recognoſcerent, omneſque facultates alienandi in non ſubditos, acquirendi, ac domicilij non conſtituendi in ſtatu Eccleſiaſtico illuc vſque contra præfatas Conſtitutiones conceſſas reuocauit.

Et cum quò feruentiùs dd. Prædeceſſorum cura nouis, ac iteratis Conſtitutionibus inconcuſſę ſtuderet obſeruantię, eò callidiora nonnullorum verſutia germanum earumdem intellectum inuertendo, ſuſcitaret inuenta, quibus ſeſe tutò reciperent, ac quomodolibet cum forenſibus, ac exteris impunè contraherent, ſpecioſa palliatione, beneplacitum Apoſtolicum reſeruando, ſeu apponendo clauſulas (quatenus non obſtent Apoſtolicę Conſtitutiones, ac ex nunc pro tunc quando ceſſauerint earum obſtacula, & non aliàs, aliter, nec alio modo), & alias formu-

 las,

lis, & clauſulas adhibendo, quibus eorum conſenſus conditionaliter tantùm exhiberetur, rec. me. Innocentius PP. X. Prædeceſſor noſter approbatis, & innouatis dd. Prædeceſſorum Conſtitutionibus, eas pariter ad contractus initos cum reſeruatione beneplaciti Apoſtolici, ac cum clauſulis, quatenus non obſtent &c. alijſque ſimilibus conditionalem conſenſum quomodolibet inducentibus, ac iurium ceſſiones ſuper ſtabilibus extendit, nec non etiam ad contractus celebratos (cum relatione ad minutas, & ſcripturas penès contrahentes exiſtentes) & per Procuratorem, aut negociorum geſtorem vigore mandati generalis etiam cum decreto Iudicis, vel per aliam quantumuis priuilegiatam perſonam cuiuſcumque dignitatis, ac ſpeciali nota recenſendam, vel denique quouis iuridicarum ſolemnitatum apparatu præmunitos, cunctoſque ita contrahentes pœnis in ſupradictis Conſtitutionibus inflictis mulctandos decreuit, licentiamque in ſcriptis ſuper huiuſmodi contractibus implorandam à Romano Pontifice, ac in eadem ſerie contractus explicandam eſſe declarauit, derogans cuicumque ciuilitati, ſeu Priuilegio, Indulto, aut Decreto Ciuilitatis, quolibet titulo etiam oneroſo, ac ſub quauis ampliſſima verborum ſtructura conceſſæ; ſubdens prætereà ſimplicem domicilij electionem apud acta publica nequaquam ſuffragari, ſed opus eſſe, vt priuilegio incolatus quoad præmiſſa quis vti poſſit, verè, & realiter domicilium in Statu, vel Vrbe prædictis in perpetuum, & animo permanendi conſtituere. Et cum præiudicium S. Sedis æquè immineret ſi bona propè Vrbem ſita dictis Conſtitutionibus ſuppoſita nullatenus remaneant, idcircò ſub eiſdem quæcumque Caſalia, Tenutas, & Pedicas, ſiue iuriſdictionalia, ſiue non vltra quatuor ab eadem Vrbe milliaria comprehendi mandauit. Inſuper, vt eò magis dd. Conſtitutionum obſeruantia firmata remaneat, vltra eas per dd. Prædeceſſores comminatas, addidit pœnas confiſcationis bonorum prædictorum, vel eorum pretij, aut eius quod erit loco pretij, ſiue ſolutum fuerit, ſiue promiſſum, & deſtinatum, & interim ad cambium, vel ſub alio interuſurio penès contrahentes, vel alios relictum, ſi abſque prędicta præcedente licentia in fauorem forenſis quoquo modo illorum Dominus abſolutus fuerit. Sin verò huiuſmodi bona fideicommiſſo, vel Primogenituræ alijuè reſtitutioni ſuppoſita fuerint, tunc durante vita tantùm contrahentes ad Cameram, vel Eccleſiam à qua prædicta bona recognoſcerentur ſpectare decreuit, ſiue Contractus à Tutore, vel Curatore, vel alio quolibet adminiſtratore celebratus fuerit, pœnaſque ad arbitrium ſui, vel pro tempore exiſtentis Pontificis, eos, qui taliter nomine alieno contraxerint, vel conſenſum qualitercumque pręſtiterint conſtituendas reſeruauit, reuocans quaſcumque licentias contrahendi in fauorem forenſium abſque Romani Pontificis facultate vſque illuc quomodolibet conceſſas. Succeſſiuè autem cunctis, qui contra tenorem dd. Conſtitutionem de facto contraxiſſe reperiantur terminum trium menſium, citra tamen præiudicium Cameræ quoad pœnas vigore earum incurſas pręfixit, quo temporis ſpatio vnicuique liceret, quod taliter geſſerit retractare, ac in priſtino ſtatu, quo ante conuentionem erant ſingula reponere, eoque elapſo, ac contractibus huiuſmodi non abolitis ad Cameram bona prędicta pertineant, iniungens ſimul Notarijs quibuslibet, vt Inſtrumenta omnia ſuper præmiſſis per eos confecta exhibere, ac reuocationem geſtorum omnium in eorundem margine deſignare teneantur, loca autem Montium, & Officia Romanæ Curię, vti nec ſuorum Prædeceſſorum ſubiecta remanſere Conſtitutionibus, ita pariter ab eiſdem exempta fore, nec comprehenſa cenſeri confirmauit. . . . . .

Verum quia ad noſtram notitiam deuenit complures forenſes præmiſſis nullatenus attentis bona tam feudalia, quàm allodialia cum iuriſdictione, & ſine, in noſtro Statu Eccleſia-

ſtico

ſtico ſita nihilominus poſſidere, eoſque forſan à tenore ſupradictarum Conſtitutionum recedendo contrauiſſe, nos cuncta quæ à præfatis Prędeceſſoris noſtris, vt Subditorum vtilitati, ac noſtri Status vberiori incremento conſulerent ſalubriter ſancita fuere, priſtinæ reſtituere obſeruantiæ, eiſque firmiora fulcimenta parare, eaquè omnia, & ſingula, quæ prædictis vllatenus valeant aduerſari, etiam ſi de neceſſitate exprimenda forent è medio tollere cupientes, prædictarum Conſtitutionum, ac omnium contrariorum quoquomodò directè, vel indirectè aduerſantium, & aliorum quorumcumque de iure exprimendorum tenores, ac ſeries, ac ſi de verbo ad verbum inſerti fuiſſent pro plenè, & ſufficienter expreſſis, ac inſertis habentes. Motu proprio, & ex certa ſcientia, deque Apoſtolicæ poteſtaris plenitudine, hac noſtra perpetuo valitura Conſtitutione, Sixti V. Clementis VIII. Pauli V. Vrbani VIII. ac Innocentij X. Prædeceſſorum Conſtitutiones, ac omnia, & ſingula in eis, & earum qualibet contenta, & expreſſa etiam forſan deſuper non enunciata confirmamus, & approbamus, ac inuiolabiliter in omnibus, & per omnia obſeruari decernimus, & mandamus. Atque, vt ſingula in eiſdem Conſtitutionibus expreſſa plenius executioni demandentur, hac in parte etiam eorundem Prædeceſſorum veſtigijs inhærentes omnes, & ſingulas facultates, licentias, ac Indulta quęcumque ſuper quibuſuis bonis ſtabilibus, Tenutis, Tenimentis, ac locis, tam iuriſdictionalibus quam iuriſdictione carentibus ſiue ſint fœudalia, emphyteotica, & liuellaria, ſiue allodialia in quocumque loco Status Noſtri Eccleſiaſtici conſiſtentia, contrahendi, nec non illa etiam retinendi, & non habitandi in Vrbe, ſeu Noſtro Statu Eccleſiaſtico à Prędeceſſoribus noſtris, vel à nobis in fauorem forenſium cuiuſuis ſtatus, gradus, conditionis, dignitatis, ac præeminentiæ, tam laicalis quam Eccleſiaſticæ etiam motu proprio, & ſub quibuſuis clauſulis, & cauthelis derogatorijs, ac derogatoriarum derogatorijs, & reualidatorijs, nec non reintegratorijs in priſtinum ſtatum validum quomodolibet, qualitercumque, & quomodocumque conceſſas, & impartitas, ac conceſſa, & impartita penitus, & omninò reuocamus, annullamus, & abolemus, ac pro reuocatis, annullatis, & abolitis haberi volumus, & mandamus. Cæterum quoad eos, qui hactenus contraxerunt, & bona prędicta retinuerunt, & poſſident vigore licentiæ à Prædeceſſoribus Noſtris, vel à nobis obtentæ oppottunò curantes occurrere conſilio vnumquemque ad illam re ipſa exhibendum in actis dilecti filij Franciſci Lucatelli Notarij Cameræ Noſtræ infra tres menſes à die publicationis præſentis noſtræ Conſtitutionis in hac Vrbe faciendę adſtringimus, & obligamus, nec non infra eumdem terminum ad Vrbem, ac Noſtrum Statum reſpectiuè venire, ac reſpectiuè redire ibiquè verè, ac cum effectu Domicilium animo, ac propoſito non recedendi ampliùs perpetuòque cum familia manendi realiter conſtituere, prout etiam in eiſdem dictorum noſtrorum Prædeceſſorum Conſtitutionibus præcipitur ſub pænis in illis reſpectiuè contentis, volumus, & mandamus. Decernentes ſic, & non alias &c.

Notæ ad præfatam Alexandri VII. Conſtitutionem, & eius Geſta.

VErba huius Conſtitutiones clara ſunt, & vtpotè declaratoria aliarum Eccleſiaſticarum Sanctionum per Pontificia Diplomata emanatarum, maiori declaratione non indigent, quapropter in Notis Hiſtoricis. Alexandri S. Mem. VII. Vitam, & Geſta recenſendo, duntaxat immorabor. Præter ergò generales Eccleſiaſticas Sanctiones, rerum Eccleſię alienationes prohibentes, alias habemus Romanorum Pontificum Conſtitutiones particularium quorumdam bonorum diſtractiones ſpecialiter denegantes, vt de alienatione vel infeudatione Ciuita-

nitatum, aut locorum S.R. Eccleſiæ etiam prætextu euidentis vtilitatis patet *ex Conſt.* 35. B. Pij V. *ex Conſt.* 3. Greg. XIII. *ex Conſt.* 1. Clement. VIII, *& ex Conſt.* 4. Innoc. IX. Bona item iuriſdictionalia Eccleſiarum intra Italiam exiſtentia alienare prohibuit Vrban. VIII, *Conſt.* 51. Nec non alienationes bonorum immobilium in Statu Eccleſiaſtico exiſtentium in extraneos prohibitæ reperiuntur, in *Conſt.* 3. Sixti V. in *Conſt.* 78. Clem. VIII, *in Conſt.* 108. Paul. V. in *Conſtit.* 65, 72. 151. 153. Vrban. VIII. & in *Conſtit.* quæ incipit, *Vt ea ſub die* 17. *Febr.* 1660. Alex. S. M. VII. in qua cum præfatas Prædeceſſorum ſuorum Conſtitutiones referat, confirmet, atque declaret; ad literam ideò ipſam retuli, ne hiſce noſtris Commentarijs, quicquam deſit, per quod Eccleſiarum Eccleſiaſticorum, nec non Status Eccleſiaſtici indemnitati conſulitur, quod ſemper præ oculis habuit Alex. VII. qui ſedit Romanus Pontifex Ann. 12. menſ. 1. & dieb. 15. à die nimirum 7. Aprilis Anni 1655. qua in locum Innocentij X. renunciatus fuit, vſque ad diem 22. Maij hora 22. Anni 1667. qua diem extremum clauſit. Ab obitu enim Innocent. X. poſt Sedis Apoſtolicæ interregnum menſium 3. Fabius S.R.E. Cardinalis Chiſius patria Senenſis, Flauij filius, doctrina, ingenio, ſapientia, prudentia, vitæ integritate, & ſanguinis nobilitate præclariſſimus, qui claris parentibus, vt par erat ſui generis nobilitati educatus à primo ſuæ vitæ curriculo generoſæ indolis ſpecimen prebens, Pithagoræ biuium offendens, herculeo more molli voluptatis ſemita contempta, per aſperum virtutis callem ad gloriam tendens, admirabili ingenio, ſolertia, atque labore, certam ſupremæ cuiuslibet dignitatis ſpem ſapientibus oſtendebat; Vir ſummæ apud omnes exiſtimationis, ab Vrbano VIII. ſapientium fautore vtriuſque Signaturæ Referendarij Prælatura decoratus, & Prolegatione Ferrarienſi auctus, in quo munere tanta vigilantia, atque prudentia, cunctis præterquam ſibi cautus, inter contagioſas confinantium Ciuitatum calamitates, Ferrarienſium ſaluti conſuluit, vt id ſanè ab eius diligentia prodigiosè promeritum omnes agnouerint, ne peſtifero halitu Ferraria afflaretur. Ad Melitenſes, inde, Inquiſitoris ſibi dignitate delata procedens tanta integritate, & pietate enituit, vt omnium mentes in ſui admirationem, & venerationem raperet. Quapropter Apoſtolici Nuncij delato munere, Coloniam tranſmiſſus parem rebus gerendis animum afferens ſingulari prudentia, rerumque agendarum dexteritate ſibi demandatam legationem perfecit, in Germanicis Commitijs pro pace inter Chriſtianos Principes componenda ſudatiſſimè laborauit. Hæreticorum furoris, hæreſumque peſtis, vniuerſam Germaniam vaſtatis, profligationi pijſſimè inſtitit. Aliaſque res Eccleſiæ grauiſſimas, & difficilimas confecit. Hinc tanta eius virtutum fama, rebus ipſis comprobata excreuit, vt Innocentius X. Integritatis Acer Cenſor, ipſum Romam reuocauerit, & ſtatus à ſecretis electum eius fidei Sapientiæ, & integritati maiora Sedis Apoſtolicæ negotia concrediderit, & inter purpuratos communi omnium plauſu ipſum adſcripſerit. In maiori verò Auguſtorum Patrum ſubſellio locatus, & in publicæ Curæ partem aſcitus, in hac tam illuſtri prouincia, & Cardinalitio munere obeundo tantò maior virtute, ſapientia, & conſilio apparens, quantò ampliori munere, & honore fulgebat, Anno Domini 1655. die 7. Aprilis, magno omnium purpuratorum Patrum conſenſu, & ſtudio, ad numerum 65. aſcendentium, in quorum oculis, eius animi celſitudo Cardinalitiæ dignitatis faſtigio non inæqualis, conſtantia rerum humanarum amphractibus ſuperior, & prudentia, qua in publicis quibuſque muneribus obeundis caſtigatiſſimi iudicij, ſingularis pietatis, integritatis, atque Clementiæ ſpecimen in dies magis oſtenderat, fixa remanebat, inter eius præconia potiſſimum eminentibus Numinis cultu, religionis cura, in ſacris Chriſtiani Orbis Comitijs opera dili-

ligen-

ligentiſſimè nauata, tot tantiſque virtutibus ſine vlla vitiorum mixtura, quod rarum eſt emicantibus, reluctans, & meliorem ſuffragatoribus electionem ſuadens Romanus Pontifex electus, electioni de ſe factæ pro viribus obſtitit, neque prius conſenſum ſuum præſtare voluit, quàm in lacrymas effuſus, Cælo porrectis præcibus, Deum conſuleret, quo facto, ne diuinæ vocationi repugnare velle videretur, priuatam adorationem de more ſuſcepit, à ſuprema Pontificatus dignitate eò magis deſideratus, quò magis ipſam vel oblatam obijciebat, vel colatam prorſus eiurabat. In Principis verò Apoſtolorum Baſilica publicè præſtari ſolitam, Sede non vt moris eſt in medio, ſed in infirma Altaris maioris parte collocata, Crucifixum amplectendo, recepit; die autem 28. Aprilis Pontificio ornatus phrygio, & triplici diademate coronatus. Alexander VII. dictus, nona verò die Maij, toto Orbe, & Vrbe plaudente, quòd Nutantis Reipublicę fata eius Curæ diuinitus commiſſa remanerent, Lateranenſem Baſilicam adiuit, pompaque, plauſuque ſolemni poſſeſſionem de more adeptus fuit. Hinc ad Sedis Apoſtolicæ moderamen conuerſus, Principatum à decore Domus Dei, ſanctiſſimè auſpicatus, nouo, & nunquam forſan antea viſo regnandi genere, tutelam potius, quàm dominatum in ſubditos exercere incipiens, tot, & tanta ſanctitatis, mundique contemptus teſtimonia dedit, vt quàm deſpicienda ſit temporalis vitæ gloria, in ipſa ſuæ inaugurationis pompa, ipſoque gloriæ principatu Sarcophago mortis memor in proprium cubile introducto, demonſtraret. Ad commune verò bonum ſe natum eſſe agnoſcens vt ſupremę Pontificatus dignitati, ſibique ſatisfaceret in id primum omni cura intendit, in, quod & integro ſui Pontificatus decurſu totus incubuit, vt Chriſtiana pietate, bonis artibus, virtutibuſque florentibus aurea ſecula reuiuiſcerent, & Eccleſia ipſa iam iam nouo decore induta, in veterem dignitatem, & religionis zelum aſſurgeret, ad ſui venerationem omnium animos pellicere malens ſanctimoniæ ſublimitate, cæleſtiſque ſuæ benignitatis ſuauitate, quam corpora adigere Maieſtatis faſtigio, Summus animarum Paſtor, ne Chriſto ſupremo omnium Pontifici, ſe abſimilem exhiberet Thyarę gloriam in Maximis humilitatis, & charitatis operibus oſtentare cæpit, inopes perendino quoque die cibo, potuque reficiendo, in Noſocomijs viſu, ore, manu, ægros adiuuando, in Parthenonibus illocabilium Virginum centurias enutriendo, familijs extrema laborantibus inopia ſecretum auri ſubſidium mittendo, vtque terrena omnia pro Cæleſti beneficio commutaret, nullis, aut laboribus, aut vigilijs parcens, ſudoribus fatigatus aſſiduis, diuina penè in alijs, vni ſibi inimica dilectione, Catholicæ Eccleſiæ deſeruiens inter omnium linguarum benedictiones triumphabat Alexandri Nomen, Catholicis ſolatium afferens, hæreticis, apud quos etiam laudatiſſimus habebatur, timorem incutiens ipſorum etiam erga Apoſtolicam Sedem venerationem concilians, adeò ut Danemarci Regis frater, qui Romæ fortuitò aderat, ad oſculum pedum ipſius ſe contulerit. Et quamuis eius Pontificatus initijs ſeſe inuidæ temporum calamitates obiecerint, hæreditariam tamen ſapientiam, atque prudentiam, quibus diuina, & humana reguntur à maioribus poſſidens fortium animos aduerſis probari didicit, ijs potius Alexandri virtutibus, atque præconijs ampliorem viam ſternentibus. Raró enim alium Pontificem inueniemus, cuius Pontificatus initia tot, tamque præclara maximarum rerum euenta æquè nobilitarint, & cuius virtus in bonis, maliſque Reipublicæ magis enituerit. Certè, vel tria hæc aduentus in Vrbem Chriſtinę Suecorum Reginæ, Graſſantis vbique, & Romæ, & in Eccleſiaſtica Dictione peſtis, nec non exundantis Tyberis alluuionis, & ſtragis argumenta, de Alexandri virtutibus fidem faciunt. Illud enim magnificentiæ, & pietatis ſpecimen in his præbuit, vt neſcias in quo fue-

fit

rit mirabilior Reginam ne regio more excipiendo, an malos, Parentis inſtar è Reipublicæ viſceribus euellendo. Chriſtinam etenim Suecorum Reginam Chriſtianis Sacris imbutam percalcato Regno ad Sacra Apoſtolorum limina veneranda, Sedique Apoſtolicæ, & Romano Pontifici Chriſti Vicario veram obedientiam præſtandam Romam aduenientem Pontificio apparatu, ſumptuque Regio excepit, & Sacramento Confirmationis ipſa die Domini Natiuitati Sacra, Alexandræ adito nomine conſignauit, quod præclariſſimum Catholicæ veritatis argumentum Alexandri Pontificatum inter cæteros celeberrimum reddit. Vt equidem pijſſimos Imperatores, & Reges prætercam, qui purpuræ, ſplendoribus, Regniſque abrenunciatis Catholicam Religionem in ſancta humilitate profitentes, Deo potius ſeruire, quàm alijs dominari maluerunt, ſponteque ad Monaſticæ Vitæ quietem conuolarunt, quorum nemini ſecunda fuit Chriſtina, verum inter Regias mulieres, quæ ſanctitatis, & Catholicę pietatis præclara dederunt teſtimonia ipſa maior adinueniri poſſit haud ſcio. Radegundam etenim Francorum Reginam à Clothario Viduam relictam Sedente Ioanne II. Anno Domini 566. Pictauis in Monaſterio ab ipſa conſtructo. Monaſticam vitam excoluiſſe. Engilbergam Auguſtam viro deſtitutam, Ioanne VIII. ſedente Anno 875. Brixię Monaſtico habitu ſumpto Chriſto nupſiſſe. Vvillam Auguſtam poſt Berengarij mortem, Sedente Ioanne XII. Anno 964. Sanctimoniale Velùm aſſumpſiſſe. Thereſiam ab Arabum Rege eius viro deluſam, & vti Chriſtianam repudiatam, regia veſte depoſita ſedente Sergio IV. Anno 1010. Monaſticam Vitam profeſſam fuiſſe. Chunegundem Auguſtam poſt mortem Henrici Imp. eius viri, eum quo mutuo conſenſu Virgo permanſerat Anno 1025. Sedente Ioanne XX. Imperialibus ornamentis dimiſſis in Monaſterio Confugienſi à ſe ipſa erecto, Monaſticum habitum, quem ſibi ipſa ſuis manibus operata fuerat ſuſcepiſſe. Adelaidem, quam & Praxedem alij dicunt Henrici III. Imp. Vxorem poſt inauditas ab eo poſſa turpitudines, & mala, Mathildis Comitiſſæ opera, ad quam confugerat, Vrbano II. deductam, Anno 1093. eodem Vrbano Sedente Monaſterium ingreſſam fuiſſe. Brigittam Suetiæ Reginam Viduam relictam Anno 1363. ad Vrbanum V. veniſſe à quo confirmatione regulæ Ordinis à ſe inſtituti impetrata virtutibus, atque miraculis clara, diuinis reuelationibus ditatam atque dotatã inter ſanctos relatam fuiſſe. Mariam Anglię Reginã, poſtea Philippi II. Hiſpaniarum Regis vxorem Anno 1553. Sedente Iulio III. pulſis miniſtris hæreticis Religionem Catholicam reſtituiſſe. Cypri, & Boſnæ Reginas Turcarum Armis fugatas, Regno, & bonis omnibus expoliatas, ad Sixtum IV. confugiſſe, & Romę liberale hoſpitium adinuenientes pijſſimam Vitam duxiſſe. Alias quoque regij ſanguinis fœminas, neglectis ſeculi vanitatibus, ſpretiſque nuptijs Sanctiſſimę vitæ præclara dediſſe ſpecimina, tum ſacra, tum prophana Hiſtorica documenta plenè teſtantur. Reginam verò, quæ primo ſuæ ętatis flore, inter hęterodoxę religionis licentias enutrita, potentiſſimi Regni viribus ſuffulta, à ſuis ſubditis quaſi Numen adoratam, ſolo Catholicæ fidei intuitu, diuinique amoris zelo motam Sacrilegi Lutheri dogmata ab hæterodoxis tradita eiurarit, vnaque cum Regno conſutarit, & percalcarit præter Chriſtinam huc vſque alteram non adinueni. Hæc enim vnica proles illius Guſtaui Adolfi, qui iure militaris roboris prototypon, & Regum facile Princeps dici poſſet, ni inter tenebras in quibus adoleuerat, extremum quoque diem clauſiſſet, à Patris obitu vti legitima Sueciæ Regina recepta, recognita, & venerata, Regni Curis, & literarum ſtudijs intenta, Iuſtitiæ vindex accerrima, omnia perindeunda reddens, exteras ipſas nationes in ſui admirationem rapiens, ab omnium ordinum hominibus vti integerrimum Regiæ Maieſtatis Numen, & Sapientię Oraculum

culum venerabatur, tantiſque virtutibus eminebat, vt nil aliud ad tet optimi Regis Ideam efformandam, quam Catholicæ veritatis lumen ei profectò deeſſet, quod intermiſſorum nunquam ſtudiorum opera, & in omni ſcientiarum genere, ſacrarum præſertim literatura, quibus ab impijs Nouatoribus controuerſam Catholicam veritatem, & veræ Religionis Lumen exquirebat, diuino aſſtante ſpiritu non diu abfuit, ægrè ferente Cælo tam nobilem Heroinam tantis virtutibus exornatam, doctrinæ præſtantia, & morum innocentia præclariſſimam inter hæreſum tenebras deambulare. Præclarum ſanè diuinæ gratiæ miraculum, quòd conſeneſcentem in Vniuerſo Orbe Chriſtianam pietatem renouauit, dum Lutheranorum impijs dogmatibus eiuratis, ſubditorum amore neglecto, paternis delicijs percalcatis, natiui Climatis erroribus confutatis, ſpretis Regijs nuptijs, ab ipſis Regni Comitijs, ad firmandam Regni ſucceſſionem, exoptatis, Regno ipſo relicto, ad Chriſti Vicarij pedes Chriſtina euolauit, ſacroque inſignita Chriſmate, Catholicæ fidei veritatem profeſſa, inter Catholicas Regina potius ſine Regno viuere maluit, quam à Catholicis dogmatibus aliena tot Gentium Domina, hęreri is dominari. Nequiuerat diuina penè anima, vno Regno claudi, ſed ad commune bonum, ad Regum exemplar prodire debuit, & in Orbia Regiæ, innumerabilium Martyrum ſanguine purpurata, prætioſiorem aſſumere purpuram, Alexandro maiorem ne dum Orbis ſpolijs triumphando, ſed ipſum Angelicis animi ſui dotibus fecundando, & inter Infidelium furores, Catholicam Religionem tuendo, augendo, & propagando. Per ſingulas eius virtutes non ibo, cum meum non ſit deſcribere, quæ ſatis admirari vix poſſum. Teſtis mihi ſit Roma nihil admodum mirari, vel laudare aſſueta, quæ clariſſimo plauſu vti Regij ordinis decus, & ornamentum Chriſtinæ Maieſtatem verbo, & exemplo Catholicæ Eccleſiæ commodis deſeruientem veneratur, eiuſque morum ſuauitatem, in omni ſcientiarum, & linguarum genere experientiam admiraculum vſque excellentem, Religionem, Prudentiam, Iuſtitiam, & pietatem nedum admirabunda excepit, ſed exteras nationes in eius admirationem conuertit. Vtque alia Chriſtinæ Suecorum Reginæ virtutum documenta præteream, in quibus exacti Hiſtorici partes adimplebo *in meo Opere Pontifices Legislatores inſcripto in Epitome Hiſtorico*, iuxtà Annos Sedis Alex. VII. digeſto. Et ad rem meam propriùs accedendo ad Alexandrum redeam, omnium cladiſs, atrociſſima peſtilentiæ lue, fędè graſſante; Romam non ſolum, ſed & circumfuſa ora funeribus viduantem, in feſtis locis alexipharmacorum, Annonæ, & Miniſtrorum profuſa, atque opportuna copia, paterna prouidentia opitulatus Alexander in reſecandis crudeliter graſſantis morbi radicibus, in aditu virulentis progreſſibus intercludendo, in opprimenda Epidemiæ hydra, de proſtratis quotidiè cadaueribus vberius pullulante, tantam vigilantiam præſtitit, quòuſque tabificam vim mali penitus compreſſam, atque extinctam vidit, adeòut vitam ei acceptam referrent ſuperſtites, morientes verò tanta pietate adiuti vix extrema ſentirent. Eximia pietate commiſeratus exundantis Tyberis Maris inſtar ſæuientis alluuionem, & ſtragem, qua nullam poſt illam, quæ Sedente Clem. VIII. maxima extitit, hominum memoria maiorem recolit, in enormem ſiquidem altitudinem Tyberim, adeò excreuiſſe vidimus, vt Aelij Pontis, S. Angeli dicti, Arcus in altum, data opera ad emittendam aquarum multitudinem, eductos vinceret, in plateas, & fora effunderet, domus vbique aquis oppleret, vias inundaret, lacus vbique, & labes faceret, aditus, exituſque ædium obſtrueret, & liquida obſidione cingeret, detrimenta, quæ potuit tanta vigilantia prohibuit, vt Incolarum metus occuparit, Regionibus, quibus Tyberis incubuerat diligentibus Curatoribus præpoſitis, Eminentiſſimo nimirum, & Reuerendiſſimo D. Fla-

uio

uſo Cardinali Chiſio, & Excellentiſſimis DD. Mario, & Auguſtino altero Pontificis fratre, alter ex altero fratre Nepote; qui paratis Cymbis per vias diſcurrentes domos obſeſſas adibant, non de publico conſtiruras pecunias, ſed priuatas ſuas facultates, in miſerorum ſubſidium conferentes cibo, potuque omnes recreabant, & ad diuinæ iræ furores placandos præſens malum elemoſynis auertere futurum publicis præcibus indictis præuenire cupiens, in Baſilica S. Mariæ Maioris, ad quam ſupplex proceſſionaliter acceſſerat in genua prouolutus, tunc dumtaxat præcandi finem fecit, præces in gratias vertendo, cum Tyberim decreſcere audiuit, orabat enim Alexander quaſi imperaret, ceſſitque confeſtim Tyber, quaſi obaudiſſet, ſenſeruntque Superi, non in ſolis Clauibus Pontificis, ſed & in præcibus pondus eſſe. Pauci profectò ex Romanis Pontificis, reperiuntur, qui præclara publicæ pietatis opera non condiderint, & quorum inſignis, ſanctæque liberalitatis monumentum aliquod non extet, Plerique ſunt, quorum multa inueniuntur, & oculis obuia, & ſcriptis edita. At inter ipſos Alexandri VII. nomen prægrandi laude dignum eminet, quòd vix exacto duodecim Annorum curriculo, tot tantaque molitus ſit, vt ne dum nemini ſuperiorum ante ſe Pontificum, vel magnificentiſſimo cedat, ſed & Romanos ipſos Imperatores antecellat; ſub quorum Imperio, ante quam Pax Eccleſiæ foret, aliarum ruinis Roma olim creuit, totiuſque Orbis Victrix, victarum adeò Gentium ſpolijs abundauit, vt eius magnificentia aliarum parta fuerit iniuria, vndè non temerè accidit, ſi à tot Barbaris Nationibus deuaſtata poſtea cecidit cum ſingulæ dum ipſa diriperent, ſua repeterent. Norint omnes, quicumque Romam norunt, quantum Alexander fidelium præſidio atque leuamini, neceſſarias etiam conſeruandæ vitæ horas ſibi, vt plurimum ſubtrahens vigilauerit ardentiſſimoque rerum Eccleſię tuendarum, & amplificandarum ſtudio ductus Eccleſiaſticorum iurium Aſſertor conſtantiſſimus, & libertatis Eccleſiaſticę defenſor acerrimus nullo vnquam metu concuſſus extitit, nec non quantum Vrbis Magnificentię, tum in Sacrorum Templorum ſtructura, tum in ſternendis vijs, foriſque ampliandis, atque ornandis tribuerit. Reges enim & Chriſtianos Principes de ſua ad Romanæ, & Vniuerſalis Eccleſiæ Primatum aſſumptione certiores fecit. Vt fælicius Pontificis partes ſuſtineret Vniuerſali Iubileo indicto, & celebrato diuinam opem implorauit. Annonę affluentia Vrbem recreauit, & ſterilitatis mala exturbauit, aliaque ſingularla largitatis, & pietatis monumenta præſtitit, quibus humanę, & Chriſtianę vitæ neceſſitas continetur, quæque ad inſtituendum Principem, & Paſtorem Optimum deſiderantur; Quatuor Vrbis Baſilicas perſonaliter viſitauit, & ad Populi mores emendandos, Cleri diſciplinam, diuinumque cultum ſanctius ordinandum, quatuor Apoſtolicos Viſitatores delegit, inter quos Marcum Antonium Thomatum Pedemontanum Epiſcopum Bitectenſem, virum integerrimum, & literarijs editis laboribus, vbique præclariſſimum deputauit. Ad Hiſpanum Monarcham, & Gallię Regem, pro pace inter ipſos ineunda, & arma in Barbaros dirigenda Legatos Apoſtolicos tranſmiſſit, nec modicè laborauit, cumque bella magis vigere viderentur formatis ad ſuæ cæleſtis Benignitatis exemplar Catholicorum Principum, & Chriſti Gregis moribus fureotium Armorum diſſidia in Chriſtiano Orbe ſedauit. Imperatori, & Venetis aduerſus Turcas ipſos infeſtantes præſtitis ſubſidijs, ingenti vi auri ſęuientis Martis tela in Otomani Imperij exitium conuertere ſtuduit. Ad compeſcendos Moſcouitarum furores Poloniæ Regnum inuadentium ſuppetias miſſit. Heluetijs Catholicis, ad proteruiam hæreticorum ipſos infeſtantium comprimendam, auxiliares opes ſubminiſtrauit. Ad leuamen Communitatum peculiarem Congregationem inſtituit, Bullam Gregorij XIII. de datis, & pro-

miſſis

miſſis pro gratia à Sede Apoſtolica, impetranda, vel obtinenda, ad ipſos etiam Papę conſanguineos illam extendendo, confirmauit. Quæcunque dona in poculentis etiam, & oſculentis conſiſtentia Datario, ac cæteris Datariæ Officialibus recipere prohibuit. Innocentij X. Bullam de damnatione Ianſeniſmi confirmauit, & ſenſum Cornelij Epiſcopi Iprenſis in propoſitionibus à Sede Apoſtolica, damnatis, reprobum omninò fuiſſe declarauit. Signaturæ Votantes in Collegium erexit, & promouendorum ad Prælaturam Referendariatus vtriuſque Signaturę, Apoſtolico dato Diplomate, requiſita præfixit. Venalia Subdiaconorum, & Acolitorum officia à Pontificio Sacello procul abiecit; Subdiaconorum loco Sac. Rom. Rotę Auditoribus ſubſtitutis; loco verò Acolitorum Votantibus Signaturæ ſubrogatis, quibus deficientibus eorum vices ſupplent Abbreuiatores Parci Maioris Collegium vetuſtiſſimum, & pręclariſſimum, purpuratorum, & ſupremorum Pontificum Seminarium. Officia itidem præsbyteri Aſſiſtentis, Diaconi, & Subdiaconi, à tribus Canonicis ex Vrbis Baſilicis deſumptis; in Pontificio Sacello exerceri decreuit, Presbyteri Aſſiſtentis munus Canonico Baſilicæ Lateranenſis, Diaconi miniſterium, Canonico Baſilicę Vaticanę, Subdiaconi officium Canonico Baſilicæ S. Mariæ Maioris deferens, quos & Prælatos domeſticos creauit. Congregationem doctrinæ Chriſtianę in Gallia à Statu Regulari amouit. Luctus inſignia in conſanguineorum obitu expandi ſolita, Cardinalibus deferre prohibuit. Patres Societatis Ieſus Venetijs in priſtinum ſtatum repoſuit. Sacrę Conſultæ, nec non Sacræ Rotæ Tribunalibus præſenti Maieſtate aſſidens proprij luminis claritate integerrimę illorum Iuſtitię fulgores adauxit. Sacræ Rotæ Romanę Areopagi Auditoribus violaceis togę, galerique inſignibus, alijſque honorificis additis noua decora tribuit. Sac. Conſiſtorij Aduocatis Manteloni, ſeù Cappę perforatę vſum priuatiuè quòad omnes conceſſit. In qualibet Vrbis Regione honeſtis moribus fæminam cum ſalario ſcutorum quinque pro quolibet menſe, ad pauperes puellas inſtruendas magiſtram conſtituit. Marmoreæ Statuæ erectionem ab Vrbis Conſeruatoribus ipſi decretam, vti glorioſum Alexandri monumentum in Capitolio collocandam, ſancta fultus humilitate recuſauit, Senatu, Populoque Romano proprijs Votis ſatisfacientibus, Statuæ loco, de hæroicis Alexandri Virtutibus ad perpetuas æternitates aurea inſcriptione erecta. Apoſtolicæ Cameræ Clericos in Sacellum Pontificium reuocauit. In Hadriani molem vulgò Caſtrum S. Angeli per viam ſecretam accedens Archiuium, ibi Apoſtolicum viſitauit. Bibliotecam Vaticanam libris vndique conquiſitis, & aduecta celebri Ducis Vrbinatenſis, empta prætio ſcutorum decem mille, notabiliter auxit. Vrbis Vniuerſitatem, hòc eſt Romanę Sapientię Lyceum à Leone X. fundatum, à Greg. XIII. Sixto V. Clem. VIII. Paulo V. Vrbano VIII. Innoc. X. continuatum, Auctorum amplitudine Operis magnificentia Profeſſorum peritia, doctrinarum varietate, Cathedrarum multitudine præclariſſimum circumducto operis ambitu perfecit, ſex Cathedras, quæ ad eius perfectionem deſiderabantur inſtituit, Dogmaticam nimirum de Controuerſijs fidei, Decreti Gratiani, Pandectarum, Inſtitutionis Iuris Canonici, Inſtitutionum Criminalium, & Hiſtorię Eccleſiaſticę, ad quas & ad exhedrarum pro tempore vacantium Magiſterium Profeſſores doctrina præſtantes, in ſua, quoſque profeſſione inſignes delegit. Ne mortua ſine libris, in quibus loquuntur mortui literarum ſtudia remanerent in ipſa, Romanæ Vniuerſitatis Sapientia celebrem Bibliothecam inſtituit, quæ operis magnificentia oculos alijcit, librorum varietate, & multitudine, ad triginta millia volumina, aſcendentium citra faſtidium mentes erudit, Adoleſcentibus illicium, ſenibus ſubſidium, otioſis ſpetaculum, occupatis diuerticulum, ſtudioſis

negotium, & Alexandri Memoriæ, cuius Statua Marmorea, animæ inſtar Bibliothecæ Vitam præbere videtur glorioſum per ſecula monumentum; vtque ſacratius eiuſdem Sapientiæ Romanæ Templum redderetur, in Cæmeterio Priſcillæ S. Alexandri Martyris inuentum Corpus eidem donauit in Ara Maxima reconditum: Quinimò ſummus Sapientiæ exeultor Alexander Archygimnaſij Romanæ Vniuerſitatis ab ipſo, vndequaque perfecti ſolemnia celebrauit, & illa quaſi natalitia Sacro Cardinalium comitante Senatu conſecrauit, & Profeſſores cuiuſque facultatis Principes in exhedris magiſterium exercentes audiuit, hoc facto ſignificans ſe eſſe optimum Sapientiæ, & Sapientum Altorem, atque Patronum. Hæreticales Franciſci Burri Mediolanenſis propoſitiones damnauit, eiuſque effigiem in Campo Floræ concremari iuſſit. In quoſdam Regij Galliarum Oratoris domeſticos Cyrneæ gentis attentato, exortum diſſidium, paterno zelo, ſumma dexteritate, atque prudentia occupauit, & vt de eius propenſo erga Catholicos Reges, & Principes animo, Gallia quoque certum argumentum haberet, Flauium S. Romanæ Eccleſiæ Cardinalem Chiſium ſibi ex fratre Nepotem Sacroſanctæ Lateranenſis Baſilicæ Archipresbyterum, Signaturæ Iuſtitiæ Præfectum, in quo cuncta Naturæ, & Virtutis ornamenta in alijs diuiſim emicantia ſplendidius colliguntur, ad Ludouicum XIV. Galliarum Regem à Latere Apoſtolicum Legatum tranſmiſit, qui ipſum ſumptu regio, ingentique animi hilaritate, & humanitate excepit, eiuſque aureos mores, corporis maieſtatem, animi candorem, in difficillimis quibuſque negotijs pertractandis prudentiam, in perficiendis Sapientiam, nec non in omnium ordinum hominibus liberalitatem, in maximis Charitatis operibus præfulgentem admiratus, ad Quiritum iucunditatem, & ad commune Catholici Orbis bonum ipſum natum haud fateri nequiuit, & arctiori beneuolentiæ Vinculo Regiæ gratiæ adiecit. Ad Auguſtam Leopoldi Imperatoris ſponſam Philippi IV. Hiſpaniarum Regis filiam in Germaniam properantem, & Mediolanum tranſeuntem, ipſum met Cardinalem Chiſium à Latere Legatum delegit. Deturpatam à temporis voracitate Vrbis maieſtatem excoluit, ornauit, & ad elegantiorem formam redegit. Cœpta, imperfectaque ſuorum Prædeceſſorum opera perfecit. Vaticanæ Baſilicæ Sacella, picturis celeberrimis ex muſiuo compoſitis, mirificè exornauit. Apoſtolorum Principis Petri Cathedram, fuſili ex ære, auroque interlita conſtructa mole, quatuor Doctorum Eccleſiæ ipſam detinentium æneis ingenti magnitudine ſtatuis conflatis, & inauratis in nobiliori eiuſdem Baſilicæ ſitu collocauit. Columnatum Theatrum cum Lateralibus Porticis Vaticanę Baſilicæ Area complanata ſumptu incredibili perfecit, quorum nobiliſſima ſtructura, & mirabilis machina perennitatis ſplendorem miſcet, & loci ſanctitas venerationis incrementum capit. Nobili Architectura compoſitam Palatij Vaticani ſcalam extruxit, & Salam Regiam exornauit. Cuilibet Congregationi peculiare Archiuium in ipſo Vaticano conſtituit. Vetuſtiſſimum Rotundæ Templum, ſuperſtitioſæ Gentilitatis famoſum olim Pantheon, nunc omnibus Sanctis conſecratum, complanato foro, ſtratiſque domibus, nobilem eius proſpectum impedientibus, nec non reſtituto porticu, inter Vrbis ruinas ferè ſepulto, & ferreis cratibus circumſepto, ad veterem elegantiæ formam redegit. Templum Deiparæ Virgini ſub Titulo Pacis conſecratum præclaris ornamentis inſigniuit. Eccleſiam S. Mariæ de Populo ad tam elegantem formam redegit, vt perennitati ſplendorem miſcuerit, ſancti illius loci venerationi incrementum dederit, & in Feſto Natiuitatis Deiparæ Virginis Pontificiæ Capellæ celebrationem in ipſa deuotionis gratia ordinauerit. Portam, quæ à populo ſuam denominationem ſumit pulcherrimis additis ornamentis reſtaurauit. Populi Aream deſertæ turpitudinis ſpeciem præ-

præſeferentem lateralibus muris extructis ad nouum decorem reduxit, & in ipſa duas Eccleſias à fundamentis erigendas curauit. Pontificium Palatium in Quirinali ad Palatinæ familiæ commoditatem ampliauit. Prætioſum Sacellum in Cathedrali Eccleſia Senarum confecit. Gandulfiani Caſtri Eccleſiam, primo in fundamentis lapide poſito, extruxit. Ariciæ Eccleſiam à primo itidem lapide erexit, & conſtitutis Canonicalibus Præbendis, Collegiatæ Titulo condecorauit. Sacroſanctæ Lateranenſis Baſilicæ Maiorem portam ex ære confecit. Vrbis muros reſtaurauit. Ad Vrbis Ornatum, & in vmbraculum peregrinantium Forum Boatiũ, aliaſque vias ſolis radijs expoſitas, virentium plantarum decurſu muniuit. Alexandro Tertiò patricio Senenſi funebre Mauſuleum operis, & materiæ nobilitate inſigne in Lateranenſi Baſilica erexit. In Area Capitolina prope Cęli Aram Palatium cuius nobilis ædificij ideam iactis fundamentis Clemens VIII. conceperat, Innocentius verò X. ideato opere extruere continuauerat, perfecit. Roma Deiparæ Virginis interceſſione, à lue contagioſa expiata, Senatus Populique Romani Votum de ipſi Deiparæ Templo erigendo, & in ipſum mirabilem S. Marię in Porticu effigiem transferenda, adimplendum curauit, collataque maxima pecunię ſumma, vbi ſita erat anguſta Eccleſia, dicta S. Maria in Campitelli, nobile, & prætioſum Templum extrui iuſſit. Eccleſiam Collegiatam S. Mariæ in Via Lata, & S. Andreæ, vulgò della Valle, nobili proſpectu: Eccleſiam S. Marię in Vallicella, vulgò la Chieſa noua, & Eccleſiam S. Auguſtini, nec non Eccleſiam S. Caroli, vulgò de Catinari, demolitis domorum earum Maieſtantem obtenebrantium Inſulis, ſtratiſque Areis mirificè illuſtrauit. Montis vulgò Magnanapoli arduo lenito cliuo faciliorem ad Quirinalem viam ſtrauit. In Ciuitate Veteri tutam ab omnibus ventis ſtationem nauigijs præſtitit, amplumque Naualę conſtruxit, & Nauigiorum ſtructuræ aptas Arbores incidere prohibuit. Obeliſcum veteris ſuperſtitionis monumentum, Marmorei Elephantis humeris impoſitum, in Area S. Mariæ ſuper Minerua erexit. Caij Ceſtij Sepulchrum, vti Romanæ Antiquitatis inſignem memoriã reſtaurauit. Ab Alexandro VI. in foro S. Marię Tranſtyberis extructum fontem, vetuſtate collabentem, & exſiccatum, in meliorem formam reduxit, & nobiliori loco, in medio nimirum Areæ collocauit, & abundantis aquę riuos ad ipſum deduxit. Varios quoque fontes publicæ commoditati direxit. Vias nouas ampliſſimas ſtrauit, ſtratas dilatauit, anguſtas magis aperuit, Viamque Apiam in parte communicabilem reddidit. Arcum vulgò di Portogallo Viæ Curſus Maieſtatem deturpantem, eiuſque latitudinem in medio perſtringentem, occuliqne proſpectum interrumpentem de medio ſuſtulit. Loca quæ tenebricoſa, aut nimium humida, aut deformem Ciuitatem, vel in ſalubrem reddebant reformauit, tantaque Vrbi præſtitit, vt eam non modò exornaſſe, ſed renouaſſe meritò cenſeri poſſit. Franciſcum de Sales B. Titulo decorauit. B. Thomam de Villanoua, & eumdem B. Franciſcum de Sales Sanctorum numero adſcripſit, & varia SS. Feſta in Kalendario retulit. Cardinales Viros, & doctrinæ pręſtãtia, & Vitę integritate pręclariſſimos triginta & octo creauit, dumque Catholicę Reipublicæ beneficio inſiſtebat, & magna glorioſè peragebat, quorum nonnulla, ſcitu digniora, reliqua reticendo carptim recenſui, contracto prauo corporis habitu innumeris, quibus nunquam ſuccubuit Laboribus, non ſine Sapientum męrore, vrinę morbo oppreſſus occubuit in Quirinali die, & Anno ſupra notatis, Sepultus verò fuit in Vaticano eique ſucceſſit Clemens Sanctæ Memoriæ Nonus, Iulius S. R. E. Card. Roſpiglioſius, quem ipſe Alexander Statuſ à ſecretis elegerat, & Purpura Cardinalitia ornauerat; cuius virtutes, Clementiam, integritatem, & Liberalitatem ad portentum vſque eminentes pleno calamo referam in meo Opere *Pontifices Legislatores* inſcripto, in

Cc 2 *Notis*

Notis ad eius Vitam, *&* *Geſta*. Hoc vnum tamen de eius inenarrabili beneficentia, & animi gratitudine argumentum referre liceat, quòd vix ad Apoſtolicæ Nauis moderamen conuerſus Sigiſmundum Chiſium, Alexandri VII. ex fratre Nepotem, meritiſſimum, optimæ indolis adoleſcentem, qui inter domeſticæ Sanctimoniæ ſingularia exempla non minus Religione, quam nobilitate faſcibus, & ditionibus clara enutritus, hæreditariam ſapientiam, atque prudentiam, à maioribus poſſidens literarum ſtudijs intentus, ſumma integritatis laude, & Sapientiæ opinione, inter Romanæ Aulę Heroes præfulgebat, in primo ſuę Adoleſcentiæ flore S. R. E. Cardinalem creauit, cuius dotium fulgor, aurei mores, præclariſſimæſque virtutes, omnium animos in ſui amorem, & admirationem rapientes Alexandri patrui laudes ei communes, & proprias faciunt. Legati enim Apoſtolici munus in Ditione Ferrarienſi tanta vigilantia, & integritate exercet, vt Ferrarienſes alterum in ipſo Alexandrum venerentur, cuius prudentia, regnandi maieſtas, & virtus ætatem præuenientes, certam ſpem exhibent Sigiſmondum S.R.E. Cardinalem Chiſium, & dignitate, & ſapientia alterum aliquando Alexandrū futurum. Vel pauca de Alex.VII. Clemente IX. Chriſtina Suecorum Regina. Flauio, & Sigiſmondo S.R.E. Cardinalibus Chiſijs, hic ſubnectere temporis, & laboris non exigui opus foret, quorum virtutes, ac geſta magis facunda æncomia à fæliciori calamo exigunt, quæ tamen luculentiſſimè non ſine debitis præconijs confutatis Franciſci Carriere in Chronologia Pontificum calumnijs, atque mendacijs exacti Hiſtorici more recenſere conabor, in meo Opere *Pontifices Legislatores* inſcripto, Tum in *Notis ad Vitam Alex.* VII. *& Clem.* IX. Tum in *Epitom. Hiſtorico* iuxta Annos Sedis cuiuſque ipſorum digeſto, de cuius Operis ordine, vide notata in Epiſtola ad Lectorem in principio *Comment:* Opus profectò maximum, ſed ad mediam ferè perfectionem perductum, breuique fauente Deo explendum, ſi Roma velit. Nunquam etenim intermiſſa laborum, & librorum contrectatione, à ſtudijs aſſurgerem, ni alienis, & domeſticis curis diſtractus calamo parcere coactus eſſem.

DOMINICI GALESII COMMENTARIVM

AD CAP. QVIDAM CEDENDI XII.

DE RENVNCIATIONE

PRO

EXPLICATIONE QVAESTIONIS

An Beneficium Reſtitutionis in Integrum locum habeat in caſu huius Textus.

SVMMARIVM.

1 *Petita, & obtenta cedendi licentia facienda eſt ceſſio.*
2 *Verba huius textus deſumpta fuerunt ex cap. 28. Lateran. Concil.*
3 *Exponitur, quo tempore Concilium Lateranenſe celebratum fuerit.*
4 *Lateranenſe Concilium ſuam à Laterano denominationem ſumit.*
5 *Cardinalis Raſponus laudatur.*
6 *Redarguitur Cellotius expendentem hunc canonem ex corpore Gratiani.*
7 *Qui cedendi licentiam obtinuit, cedere compellitur.*
8 *Iſte textus duas habet partes, in prima ponitur factum, in ſecunda ius.*
9 *Nemo inuitus proprium beneficium renunciare cogitur.*
10 *Nemo de vna ad alteram Eccleſiam inuitus transfertur.*
11 *Nemo cogitur permutare proprium beneficium.*
12 *Nemo inuitus beneficium Eccleſiaſticum recipere cogitur.*
Quid in Epiſcopatu, velCardinalatu. ibidem num. 12.
13 *F. Vincentius Cardinalis Vrſinus laudatur:*
14 *Limitatur generalis regula, quod nemo inuitus proprium beneficium renunciare cogitur, vbi legitima cauſa aliter exigit.*
15 *Ex cauſa, quis cogitur reſignare beneficium Eccleſiaſticum.*
16 *Ex cauſa, quis de vna ad aliam Eccleſiam inuitus transferri poteſt.*
17 *Item ex cauſa quis proprium beneficium permutare compellitur.*
18 *Qui petijt, & obtinuit licentiam reſignandi, vel cedendi proprium beneficium, ad cedendum compellitur.*
19 *Procedit tam quoad ſimplicem beneficiatum, quàm quoad habentem dignitatem Eccleſiaſticam etiam Epiſcopalem.*
20 *Diſpoſitio cap. quidam cedendi, hodiè reſtringitur ad Epiſcopatus, & ad alia beneficia Conſiſtorialia.*
21 *In beneficijs ſimplicibus, vel alijs inferioribus etiam Dignitatibus, quæ extra Conſiſtorium expediuntur non attenditur diſpoſitio cap. quidam cedendi.*
22 *De ſtylo Curiæ etiam poſt obtentam renun.*

renunciandi licentiam in beneficijs inferioribus locus eſt pænitentiæ, quouſque beneficiati conſenſus in Camera, vel Cancellaria ſit extenſus.

23 Regula 44. *Cancellariæ de conſenſibus emanauit ad correctionem Iuris communis, quo cauetur per ſolam ſupplicationem à Papa admiſſam gratiam omninò eſſe perfectam.*

24 *Regula de conſenſibus, ſtylo Curiæ introducta fuit ad euitandas fraudes in renunciationibus beneficiorum inferiorum fieri ſolitas.*

25 *Regula de conſenſibus, & ſtylus Curiæ non obſeruatur in beneficijs Conſiſtorialibus.*

26 *Item non obſeruatur in renunciatione Epiſcopatuum.*

27 *Quæ ſunt de ſtylo ſtrictè interpretari debent, nec facienda extenſio de caſu ad caſum.*

28 *Stylus contra ius commune tantum habet de potentia quantum de actu.*

29 *In renunciatione Epiſcopatuum fraus conſiderari nequit.*

30 *Epiſcopatuum renunciatio fit, & pertractatur à S. R. E. Cardinalibus coram Papa in Conſiſtorio.*

31 *Decretis generalis Concilij Lateranenſis ſpecialiter eſt derogandum, vt dici poſſit, quod Papa intentionem habuerit aliter decernendi.*

32 *Epiſcopus, qui renunciandi licentiam petijt, nullaque conditione ſuſpenſam obtinuit, renunciare cogitur, neque eſt locus pænitentiæ.*

33 *Epiſcopatuum renunciatio in manu Papæ duntaxat fieri poteſt.*

34 *Dignitatis Epiſcopalis prærogatiua humanam intelligentiam tranſcendit.*

35 *Romanus Pontifex Dei vices in Terris gerit.*

36 *Papæ Iudicium cæleſte appellatur arbitrium.*

37 *Variatio eſt Eccleſiaſticis prohibita.*

38 *Variatio eſt nota leuitatis.*

39 *Variatio ex qua ſequitur ſuperioris illuſio eſt deteſtabilis.*

40 *In pænam ſimulationis Eccleſia priuandus eſt Epiſcopus, qui cauſam falſam in precibus expoſuit.*

41 *Eccleſiæ amplius idoneus non creditur, qui ex iuſta cauſa cedendi licentiam obtinuit.*

42 *Variatio eſt permiſſa in actibus pendentibus à voluntate priuatæ perſonæ, & in ipſis re integra locus eſt pænitentiæ.*

43 *Variatio non eſt permiſſa in actibus in quibus deſideratur ſuperioris auctoritas.*

44 *Supplicatio ſignata à Papa tacitam habet conditionem quatenus poſtulans petitis, vti velit.*

45 *A' Papa conceſſa in gratiam duntaxat petentis, ante acceptationem non obligant, ne beneficium in iniuriam redundet.*

46 *A' Papa conceſſa in vtilitatem, vel exigente neceſſitate Eccleſiæ etiam petente reluctante ſuum effectum ſortiri debent.*

47 *Epiſcopatus renunciatio non admittitur ſine cauſa Canonica.*

48 *Epiſcopus, qui ex iuſta cauſa cedendi licentiam petijt, renunciationem in foro etiam conſcientiæ perficere tenetur.*

49 *In Coadiutorijs requiritur Coadiuti conſenſus.*

50 *Vbi agitur de vtilitate, & neceſſitate Eccleſiæ etiam inuito datur Coadiutor.*

51 *Explicantur verba text. in cap. Niſi cum pridem, de renunc.*

52 *Explicantur verba text. in cap. Lectæ 14. de renunc.*

53 *Narratur factum de Euſtachio Metropolitano Pamphiliæ in confirmationem huius text.*

54 *Per aſſenſum Papæ abſque altera acceptatione petentis, libello renunciationis oblato gratia perfecta dicitur.*

55 *Poſtulatio ſupponit conſenſum, quo qui cedendi licentiam petijt, ſe Papæ voluntati ſubmiſit.*

56 *Beneficium reſtitutionis in integrum locum non habet aduerſus obtentam licentiam renunciandi Epiſcopatui.*

57 *Læſio conſiderari non poteſt in eo, qui ex cauſa licentiam renunciandi petijt, eamque obtinuit.*

58 *Læſionem ſentit Eccleſia ex infirmitatibus Epiſcopi.*

59 *Ex cauſa Epiſcopo inuito eius Eccleſia alteri confertur.*

60 *Papa exigente cauſa Epiſcopum inuitum priuare ſolet, quamuis ipſe non ſit in culpa.*

61 Be-

61 Beneficium reſtitutionis in integrum non datur aduerſus legem moralem obligantem in foro conſcientiæ.

62 Ceſſante cauſa renunciationis reſtitutio in integrum locum habet, vbi ius alteri non eſt quæſitum.

63 Diuino, & Ciuili iuri repugnat inepto Paſtori Dominici Gregis curam tradere.

64 Vbi ius tertio quæſitum reperitur non eſt amplius locus pænitentiæ.

65 In electione, poſtulatione, & præſentatione, ſi alteri ius quæſitum ſit, pænitentiæ amplius locus non datur.

66 Aduerſus renunciationem beneficij non Conſiſtorialis etiam poſt conſenſum, re integrâ; in integrum reſtitutio locum habet.

67 Sub mortali Eccleſias dimittere tenentur, qui ex cauſa ſe in Populos ſibi commiſſos amplius proficere deſperant.

68 Redituum compenſatio danda eſt illi qui renunciare compelluntur.

69 Coactus reſignare beneficium ſine cauſa, reſignationem factam annullare poteſt.

70 Actus coactus eſt nullus, & non notet.

71 Qui reſeruata penſione renunciare intendit, non cogitur renunciare ſimpliciter.

72 Reſtitutio competit Epiſcopo, qui Papa inſcio Epiſcopatui renunciaſſet.

73 Parochus pro congrua habet intentionem fundatam in iure.

74 Parochialis non excedens fructus Ducat. 100. non eſt grauanda penſione.

75 Parochus debet eſſe contentus congrua à principio aſſignata.

76 Vbi congrua eſt tenuis, ſed rector habet vnde ex ipſa viuat, ſibi imputet ſi tenue beneficium acceptauit.

77 Vbi congrua non ſufficit ad præſtanda alimenta, aduerſus congruæ aſſignationem in integrum reſtitutio competit.

78 Reſtitutio in integrum competit Penſionario pro obtinenda congrua aduerſus penſionem ipſam abſorbentem.

79 Confeſſio iurata præuia informatione emiſſa, quemlibet errorem excludit.

80 Narratiua valoris per aſcenſum facta à prouiſo de tempore reſeruationis penſionis, intelligitur de valore deductis omnibus, iuxta ſtylum Cancellariæ.

81 Aduerſus quamcumque confeſſionem, & aſſignationem reſtitutio in integrum competit Beneficiatis, vbi congrua eſſet tenuis, adeò vt viuere non poſſent.

82 Probationes facienda ſuper aſſignatione congruæ iudicium petitorium reſpiciunt.

83 Admiſſio articulorum pro probanda tenuitate beneficij fieri debet non retardata ſolutione penſionis; & ità reſcribere ſolet Signatura.

84 Non admittuntur articuli propriæ confeſſioni ex directo contrarij.

85 Ad effectum probandi non remanere congruam iuſtificandi ſunt fructus per integrum decennium.

86 Conſenſus Titularis intelligitur, ſub eadem conditione, ſub qua penſio reſeruata fuit.

87 Clauſula, dummodò remaneant 100. pro Rectore, appoſita in reſeruatione penſionis, transfundit onus probandi in penſionarium, in iudicio petitorio.

88 Stante clauſula, dummodò &c. admittuntur articuli ad effectum reſeruandi congruam Titulari.

89 Clauſula, dummodò &c. data confeſſione Titularis aſſerentis ſe plenè informatum de valore beneficij, non reſpicit tempus reſeruationis, ſed tempus futurum.

90 Nulla deciſione probatum reperitur, quòd admittantur articuli, valori ab ipſo met prouiſo medio iuramento narrato directè contrarij, tempus ipſum confeſſionis perentientes.

91 Ad priſtinam veritatem reuocatur, quòd ab aliquibus incautè dictum de introductione examinis Epiſcoporum.

92 Examen Epiſcoporum fuit introductum à Greg. XIII.

93 Clemens VIII. pro examine Epiſcoporum ſpecialem Congregationem deputauit.

94 Falſum eſt quod non obtineatur finis in Epiſcoporum examine, vt idonei ad tantum munus aſſumantur.

95 Igno-

95 *Ignorantia radix omnium malorum.*
96 *Ignari Eccleſias, & animas euidenti perditioni exponunt.*
97 *Viri doctiſſimi ad examen Epiſcoporum graui terrore accedere ſolent.*
98 *Ad Epiſcopatus aſſumi debent viri, & doctrina, & vita Innocentia probatiſſimi.*
99 *In Epiſcoporum examine agitur de rebus grauiſſimis.*
100 *Ordinatio Epiſcoporum eſt de rebus Eccleſiæ grauiſſima.*
101 *Ordinandorum Epiſcoporum Inquiſio eſt antiquiſſima.*
102 *Alexander Seuer. Imp. in electione Præſidum Chriſtianos imitabatur.*
103 *Referuntur verba D. Cypriani de Epiſcoporum ordinatione.*
104 *Expedit Eccleſiæ habere Paſtores idoneos.*
105 *Qualis debeat eſſe Epiſcopus deſignatur.*
106 *Verbum*, Oportet, *neceſſitatem impertat.*
107 *Sedes Apoſtolica ſemper inuigilauit in Ordinationibus Epiſcoporum.*
108 *Paſtores ad Eccleſiam regendam idonei à Sac. Canon. exiguntur.*
109 *Nihil magis Dei Eccleſia officit, quàm quod indigni ad animarum Regimen aſſumantur.*
110 *Pro temporum varietate in Epiſcoporum electione varij modi obſeruati fuerunt.*
111 *Collatio Cathedralium eſt hodiè Sedi Apoſtolica reſeruata.*
112 *Papa aliquas Cathedrales Eccleſias confert ad nominationem Regum Hiſpaniæ, & Galliæ.*
113 *Concilium Tridentinum nihil innouauit circa conceſſiones, quas habent Principes laici Epiſcopos nominandi.*
114 *Concil. Trid. hortatur habentes priuilegium nominandi Epiſcopos, vt idoneos promouere ſtudeant.*
115 *In Germania ſolum viget ius Electionis Canonica facienda per Capitula.*
116 *Dignus ex ambitione fit indignus.*
117 *Promouendi ad Epiſcopatum, quas qualitates habere debeant exprimitur inſpecta Conſtitut. Alex. III. relat. in cap. in cunctis, de elect.*
118 *Quæ requirantur in promouendis ad Epiſcopatum ex S. Trid. Concil. cap. 2. ſeſſ. 22. de reform.*
119 *Qualitates promouendi ad Epiſcopatum referuntur, & diſcutiuntur in Conſiſtorio Secreto coram Papa; ad formam decreti Concilij Lateran. ſub Iul. 2. & Conſt. Leon. X.*
120 *Refertur Decretum Pauli IV. circa propoſitiones Conſiſtorialium.*
121 *Concil. Trid. formam præſcripſit circa inquiſitionem faciendam pro habendis qualitatibus illorum, qui promouentur ad Epiſcopatus, quæ forma eſt in viridi obſeruantia.*
122 *Ineptum, vel indignum approbare eſt damnum irreparabile facere.*
123 *De promotis ad Eccleſias in extremo iudicio Deo ratio reddi debet.*
124 *Primatus fugientem deſiderat, deſiderantem ſe horret.*
125 *Præeſſe machinantes, & non prodeſſe, repelli debent à regimine Eccleſiæ.*
126 *Homines hodiè non poſſunt retrahi, ad quod olim cogi conſueuerant.*
127 *Epiſcopatum ex Charitate deſiderans, bonum Opus deſiderat.*
128 *Vocabulum, Opus, deſignat laborem non otium.*
129 *Ex ambitu Epiſcopatum deſiderans, expelli debet.*
130 *Humilitatis gratia ad regimen venire recuſantes, cogi debent.*
131 *Idoneus ex inertia Chriſti Vineam gubernare recuſans non eſt cogendus, ſed à culpa excuſari non poteſt.*
132 *Auide aſpirantes ad Epiſcopatum neſciunt, quod volunt.*
133 *Honoris apetitu cecutiunt, qui proſtituta fronte promoueri petunt.*
134 *Nemo ſapiens læto animo creatur Epiſcopus.*
135 *Epiſcopi cum gaudio viuere non poſſunt.*
136 *Epiſcopus peccata populi comedit.*
137 *Salus gregis ex Paſtoris doctrina maximè pendet.*
138 *Epiſcopus aliorum forma, & exemplar virtutis eſſe debet.*
139 *Gregorius XIV. pro obſeruantia S. Trid. Concil. edidit Conſt. de promouend. ad Epiſcopatus.*

140 *Trid.*

140 *Trid. Concil. decreuit ad Cathedrales Eccleſias inſignes Viros eſſe eligendos.*

141 *Greg. XIV. voluit obſeruantiam Concil. Trid.*

142 *In quacumque Synodo Prouinciali præſcribenda eſt forma examinis à Metropolitano habendi, approbanda à Papa.*

143 *Greg. XIV. conquaritur de inobſeruantia Trid. Concil.*

144 *Epiſcoporum examen extra Curiam Legatis Apoſtolicis, & Nuncijs, & Ordinarijs demandatur.*

145 *In Curia Cardinalibus ad hoc deputandis.*

146 *Præſcribitur forma, ſeù inſtrùctio Examinis faciendi.*

147 *Deſignatur, qui teſtes pro habendis qualitatibus promouendi examinari debeant; & in quibus.*

148 *Quid obſeruandum in promotione Regularium exprimitur.*

149 *Candidatus profeſſionem fidei facere debet.*

150 *Promouendus, qui præſens eſt in Curia omnes Cardinales adire debet antequam Eccleſia proponatur.*

151 *Exponitur, quænam inquiſio fieri debeat de promouendis ad Eccleſias, quæ prouideri ſolent Conſultationibus Sac. Conſiſtorij.*

152 *Non precibus, vel humano affectu ſe mouere debet, qui Epiſcopos ordinat.*

153 *Proceſſus, & Examinis faciendi praxim pro promouendis ad Epiſcopatus, tradit Pariſ.*

154 *In Gallia pro promouendis ad Cathedrales ſufficit ætas annorum 27.*

155 *Epiſcopale munus eſt formidabile.*

156 *Priuilegium Doctoratus non ſuffragatur promouendis, ſed de eorum idoneitate per Examen conſtare debet.*

157 *Doctrina eſt virtus, & Character Epiſcopi.*

158 *Aſſumendi ad Epiſcopatus Italiæ ad Vrbem pro examine ſubeundo accedere debent.*

159 *In Hiſpania, & in Gallia examen fit coram Legatis, Nuntijs &c.*

160 *Examen Epiſcoporum cum rigore dirigitur, & fit coram Papa, & Congregatione ad hoc deputata.*

161 *Deputati ad Congregationem Examinis Epiſcoporum, vocantur Examinatores.*

162 *Examinatores coram Papa, & Cardinales doctrina idoneitatem in promouendo exquirunt.*

163 *Promouendus ſi reperitur idoneus, ad Regimen Eccleſiæ præficitur.*

164 *Qualitates promouendorum habentur ſeruata forma Conſt. Gregor. XIV. & Inſtructionis Vrb. VIII.*

165 *Si Papa referat fit expeditio Eccleſia ſine proceſſu.*

166 *Refertur Decretum Alexandr. VII. circa examen teſtium ad habendas alias qualitates promouendi præter expreſſas à Greg. XIV. & Vrb. VIII.*

167 *In quibus teſtes interrogari debeant exponitur.*

168 *Viri etiam doctiſſimi, & Prælaturæ dignitate Inſignes ab Examine non eximuntur.*

169 *Franciſcus S. R. E. Cardinalis Nerlius ante Cardinalatum creatus fuit Archiepiſcopus Florentinus, & diſpenſatus ab Examine.*

170 *Aberrant qui introductionem Examinis Epiſcoporum vtilem non putant.*

171 *Referuntur, & laudantur Cardinales qui Congregationem Examinis Epiſcoporum actualiter conſtituunt.*

172 *Patriarcha Vgolinus laudatur:*

173 *R. P. D. Iacobus de Angelis Archiepiſcopus Vrbinaten laudatur:*

174 *R. P. D. Antonius Albergatus S. Rotæ Decanus laudatur.*

175 *R. P. Raymundus Capiſuccus S. Palat. Mag. laudatur.*

176 *R. P. Oddo de Comitibus laudatur.*

177 *Familia de Comitibus eſt nobiliſſima inter Romanas.*

178 *Card. de Comitibus laudatur.*

179 *R. P. Laurentius Brancatus laudatur.*

CAP. QVIDAM CEDENDI. XII.

Cuius Summarium ex ipſo textu deſumptum eſt.

QVi petijt cedendi licentiam, ex quo illam obtinuit, cedere com-
1 pellitur.

Verba huius decretalis deſumpta fue-
2 runt ex *cap.* 28. *Concilij Generalis*, celebrati ſub Innocentio Papa III. de quo egi ſupra in *cap. cum veniſſent. De in integr. reſt.* Anno enim Domi-
3 nicæ Natiuitatis, & humanæ Redemptionis MCCXV. celebratum fuit Romę Oecumenicum Conciliũ, omnium vtique in Europa celebratorum celeberrimum, cui ipſe Innocentius Papa, huius nominis III. præfuit, in quo etiam duo Patriarchæ Orientales, Conſtantinopolitanus, ſcilicet & Epheſinus, nec non 400. Epiſcopi, cum alijs Eccleſiæ Prælatis vſque ad numerum 2212. interfuerunt. Vt poſt *Abbatem Vſpergenſem*, qui illo tempore floruit teſtantur *Matth. Pariſ. Spondan. Raynald.* & omnes vbique Sacri Hiſtorici *anno* 1215. Illuſtrant *Bin. Coriolan. & Labbeus in Notis ad ipſum* Concilium, quod ideò *Lateranenſe* inſcriptum fuit, quia in Sacroſancta Late-
4 ranenſi Baſilica celebratum, de qua plura refert *Gabriel. Pennotus lib. 3. Canonic. regul. cap. 1. & 2.* Omnia verò exacta eruditione deſcribit Eminentiſſimus, & Reuerendiſſimus D. Meus Cæſar S. R. E. Cardinalis
5 Raſponus, Vaticano dignus, pietate, prudentia, ſapientia, iuſtitia, liberalitate, nec non præſtantiſſimis omnigenæ eruditionis, & virtutis dotibus quaquauerſum præclariſſimus, in *Tract.* inſcripto. *De Baſilica, & Patriarchio Lateranenſi.*

Inter huius Sacroſancti Concilij Canones, ad deprauatos mores Eccleſiaſticorum corrigendos, & hæreticos damnandos præſertim editos, verba huius textus deſcripta habentur, & ex *Canone* 28. fuiſſe deſumpta ſatis euidenter colligitur, ex ipſa textus inſcriptione, ibi: *Innoc. III. in Concilio Generali.* Reperiri quoque hunc textum in *cap. 1. hoc tit. in 4. collect.* aduertit hic *Gonzal. in Comment.* vbi *num. 1.* meritò laudat *Hallierium de hierarch. Eccleſ. art. 2. in fin. fol.* 220. quòd iuſtè *Cellotium* redarguat,
6 hunc ipſum Canonem ex corpore *Gratiani* expendentem, qui tamen in integro *Decreti* volumine non reperitur, neque facta temporum computatione inter *Innoc.* & *Gratian.* aliquod probabilitatis argumentum ſuper hoc deduci poſſe euidenter conſtat.

Ex hoc autem Textu generalem aſſer-
7 tionem vno ore deducunt Canoniſtę: *Quod ſcilicet, qui cedendi licentiam petijt, ex quo illam obtinuit cedere compellitur.* Ità communiter docent *Abb. Antiq. Zabar. Collect. Anch. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Hoſt. Innoc. Panorm. Bald. Butr.* Illuſtrant *Viuian. ration. prim. lib. iuris Pontif. fol. 163. Alagon. in compend. Iur. Canon. pag.* 90. cum alijs, quos refert *Ant. Aug. collect. 4. Decret. lib. 1. tit. 5. cap. 1.* Eamdemque Concluſionem ex hoc textu deſumunt *Maiol. de irregularit. lib. 3. cap. 6. Fuſc. de viſit. lib. 2. cap. 28. num. 1. Reginald. prax. fori pænit. lib. 30. tract. 3. num. 328. verſ. aduerte Caſſad. deciſ. 1. num. 3. & deciſ. 2. num. 7. de renunc. Mandoſ.* in Regul. *Cancell. de infirm. reſignant. quæſt. 9. num. 4. Suarez. de Religion. lib. 1. cap. 16. Petr. Greg. lib. 17. Syntag. cap. 17. Ceuallos commun. opin. quæſt. 283. Paſquetus ad Innoc. lib. 3. epiſt. 140. Lother. tom. 2. de re benef. lib. 3. cap. 17. num. 34. Pariſ. de reſignat. lib. 3. quæſt. 18. num. 48. & ſeqq.* eruditè *Gonzal. in Comment. ad hunc Text. num. 3.*

Quæ quidem aſſertio, ſeù generalis
8 Concluſio à *Canoniſtis* communiter ex hoc textu deſumpta, & à *Theologis* vno ore approbata, apertè colligitur ex litera eiuſdem Textus, in cuius prima parte factum ponitur, ibi: *Quidam cedendi licentiam cum inſtantia poſtulantes, ea obtenta, cedere prætermittunt.* In ſecunda verò quid iuris ſit exprimitur, ibi: *Sed cum in poſtulatione huiuſmodi, aut Eccleſiarum commoda, quibus præſunt, aut ſalutem videantur propriam attendiſſe, (quorum neutrum ſuaſionibus aliquorum quærentium, quæ ſua ſunt, ſeu etiam leuitate qualibet nolumus impe-*

impediri) eos ad cedendum decernimus compellendos .

Nam licet generalis Regula ſit, quòd
9 nemo inuitus proprium beneficium
reſignare cogitur, quam ab omnibus
DD. receptam teſtatur *Innoc. in cap.
licet, num.2. de electi*, & paſſim om-
10 nes. Prout nemo inuitus de vna ad
aliam Eccleſiam transferri poteſt ex
decreto *Concil. Conſtant*, de quo te-
ſtatur *Abb. in cap. conſtitutus, nu. 14.
de relig. dom. & in cap. vlt. de poſtul.
prælat.* vbi idem in *Piſan. Concil.* ſta-
11 tutum aſſerit. Et nemo ad permu-
tandum beneficium, quod obtinet
eſt cogendus, vt eruditè docet *Fed.
de Sen. tract. de permut. benef. n. 39.
Petr. de Vbald. eod. tract. num. 62.
Pariſ. de reſignat. lib. 3. q. 19. num. 2.*
vbi de communi teſtatur. Quia vt
12 optimè ratiocinantur *Feder. de Sen.
& Petr. Vbald. loc. cit* Sicut nemo
beneficium, vel dignitatem Eccle-
ſiaſticam recipere cogitur, quod &
probat *Innoc. in cap. 1. de his, quæ
fiunt à mai. part. capit. & in cap. quam
ſit de elect.* ita neque acceptum re-
nunciare, quamuis habeat dignita-
tem Epiſcopalem annexam, *Abb. in
cap. ad ſupplicationem nu. 8. de renunt.
Roman. conſ. 345. num. 1. Pariſ. loc.
cit. num. 10. vbi ex Cald. Abb.* &
alijs hoc etiam extendit ad Cardi-
nalatum, exemplum ponens Epiſcopi
Florent. qui nolebat acceptare Car-
dinalatum, & cuiuſdam Hiſpani, qui
tempore Gregorij XIII. dignitatem
Cardinalitiam expreſſè recuſauit,
neque ab eius propoſito amoueri po-
tuit, in quo & nouiſſimum exem-
plum, ſimulque rarum præbuit hu-
13 militatis argumentum Eminentiſſi-
mus, & Reuerendiſſimus D. Meus
Vincentius S.R.E. Tit. S. Sixti Card.
Vrſinus, S. Cong. Concil. Præfectus
virtutis eminentia, & vitæ Innocen-
tia vbique præclariſſimus, qui ſeculi
curis neglectis, Vrſinę Domus deli-
cijs percalcatis, Grauinæ Ducatu
renunciato, cum inter Religioſos Or-
dinis Prædicatorum, Regularem Vi-
tam ſelegiſſet, eademque animi pie-
tate, & morum humilitate, qua Re-
ligionis habitum ſumpſerat, ab om-
ni vanitate alienus inter Prædicato-
rum Candidata Lilia angelicè viue-
ret Sanctiſſimi D. N. Clementis X.
proborum amatoris motu proprio,
ſe ad Cardinalitiam Dignitatem vo-
catum audiſſet, non ſemel Purpuram
recipere recuſauit, diùque Roma-
nam Curiam in dubio reliquit, An
ſibi vltrò oblatam Cardinalitiam di-
gnitatem recepturus eſſet; neq; pro-
fectò recepiſſet, Regularem humili-
tatem, & Monaſticam quietem,
quibuſcumque dignitatibus præfe-
rens, ni Papæ præcepto ad ipſam
acceptandam quaſi inuitus pertra-
ctus fuiſſet. In vtroque commenda-
bilis, & quod Purpuræ fulgoribus
ſpretis humilem, ac venerabilem S.
Patriarchæ Dominici habitum præ
dilexerit; & quod propriam volunta-
tem abnegando, Chriſti Vicarij man-
dantis obtemperans, ſe verum obe-
dientiæ filium demonſtrauerit, à di-
gnitate Cardinalitia tantò magis de-
ſideratus, quantò magis ipſam fu-
giebat. Et ne à propoſito themate
diuertar exquirendo veritatem quæ-
ſtionis, vtrum inuitus ad Dignita-
tem Eccleſiaſticam Epiſcopalem ſci-
licet, vel Cardinalitiam recipien-
dam, cogi poſſit neuè propoſitæ ma-
teriæ argumentum egrediar, ad rem
noſtram rediens aptiori loco ipſam
examinandam remittens, in hoc
duntaxat inſiſto, quòd vniuerſalis
Regula ab omnibus vbique DD. re-
cepta, quòd nemo inuitus benefi-
cium, in quo vel ius habet, vel ha-
bere credit renunciare cogatur, ſuas
14 limitationes patitur, quas elabora-
to ſtylo, decem allegatis exemplis,
alijſque quæſtionibus in hac parte
propoſitis, & ſolutis, refert *Pariſius
de reſignat. d. quæſt. 19. per tot.* Vndè
mihi generalem hanc limitationem
allegare ſufficiat, quòd nimirum to-
ties ceſſat quoties legitima cauſa ali-
ter exigit. Cauſa enim à iuris regulis
facit recedere *l. ſi hominem ff. mand.
Dec. in cap. cum ſit, num. 13. de appell.
Menoch. de arbitr. iud. lib. 2. cent. 1.
caſ. 58. num. 5.* Et in terminis, quòd
15 quis ex cauſa cogi poſſit ad reſi-
gnandum beneficium, quod obti-
net, docent: *Abb. in cap. quidam in 2.
not. & in cap. ad ſupplicationem, de re-
nunc. Vbald. de perm. benef. num. 63.
Fed. de Sen. in eod. tract. num. 39.*

Iacob. de Concil. lib. 9. art. 3. num. 25.
vbi declarat *Innoc.* dictum *in cap. licet*, non procedere accedente cauſa
Paulnus de auct. Cap. Sed. vacant. p. 2.
q. 2. num. 13. vbi exemplum aſſignat
quando fit in pœnam *Roman. conſ.*
345. *num. 3. & 5.* vbi tradit, quòd ex
16 cauſa, quis inuitus de vna ad aliam
Eccleſiam transferri poteſt, quod &
dicit *Fel. in cap. quæ in Eccleſiarum*,
num. 43. de conſt. & de communi teſtatur *Add. ad dict. conſ. Romani*; Et
17 procedere reſpectu permutationis
beneficiorum, ad quam ex cauſa,
quis cogi poteſt, eſt communis *DD.*
opinio, de qua teſtantur *Fed. de Sen.*
& Petr. de Vbald. loc. cit.

Inter præcipuas verò cauſas, ex qui-
18 bus, quis inuitus proprium beneficium reſignare, illique cedere compellitur ea eſt, quam exprimit litera præſentis textus, quòd ſcilicet, qui cedendi licentiam petijt, ex quo illam obtinuit cedere compellitur. Communis etenim DD. ſententia, ex ventre præſentis textus deducta in hoc conuenit, quòd, qui à ſuperiore licentiam petit reſignandi, vel cedendi proprium beneficium, illamque obtinet, ad ipſum cedendum, vel reſignandum compelli poſſit, & hanc ſententiam tenent præter ſupra allegatos *Bernard. Anton. de Butr. num. 5. Card. Zab.* & omnes paſſim *Canoniſtæ hic. Gloſſ. in cap. niſi, verſ. licentia, & ibi etiam Cardin. hoc tit. Hoſt. in ſum. Tit. de renunc. §. quis renunciare, num. 6. verſ. non poteſt. Goffred. in ſum. de renunc. num. 15. Petr. Rauen. in compend. iur. Canon. p. 3. tit. renunc. verſ. & nota pulchrum Bonif. de Vital. in clem. vnic. num. 19. de renunc. Dec. in cap. ex parte, num. 4. de reſcript. Gamb. deciſ. 19. Caſſad. deciſ. 1. nu. 3. & deciſ. 2. num. 7. de renunc. Petr. Greg. Syntagm. iur. lib. 17. cap. 17. & lib. 41. cap. 14. num. 1. Rebuff. conſ. 90. num. 12. Ex Theologis D. Thom. 2. 2. q. 185. art. 4. verſ. ſed contra D. Anton. in ſum. part. 3. tit. 19. 5. §. 1. in fin. Silueſtr. & Tabien. in verbo. Renunciatio.*

Quæ quidem Concluſio ad literam probata in hoc textu deſumpto ex Concilio generali Lateranenſi in quo Innoc. III. qui illos cedendi licentiam poſtularunt, eaque obtenta cedere prætermittunt, ad cedendum compellendos eſſe declarauit, ibi: *eos ad cedendum decernimus compellendos*, cum maiori non indigeat probatione ad vlteriora pertranſeo, &
cum communi DD. ne dum ipſam
19 procedere aſſero in ſimplici beneficiato, ſed & in habente Eccleſiaſticam dignitatem etiam Epiſcopalem, vt exemplificant *Hoſt. Ioan. Andr. Card. Butr. Anan.* Reſpectu enim ſimplicis beneficiati habemus caſum expreſſum in hoc *text.* vndè nulla hæſitandi cauſa remanet, prout affirmant *Carn. conſ. 106. num. 4. lib. 4. Dec. conſ. 484. num. 1. Cephal. conſ. 138. num. 70. lib. 1. Socin. Iun. conſ. 12. num. 2. Roland. à Vall. conſ. 77. num 5. lib. 1.* Et procedit, ſiuè à Papa, ſiue ab alijs inferioribus Ordinarijs licentia petita, & obtenta fuerit. Nec refert vtrum per ſe, vel per alium, dummodò conſtet de mandato beneficiati, vt ex mente *Hoſt. Ioan. Andr. Card. Anton. de Butr. & Abb.* in hoc text. & communi, atque recepta DD. ſententia concludit *Pariſ. de Reſign. d. quaſt. 19. num. 62. & 63.*

Reſpectu verò Dignitatis Epiſcopalis, eadem militat ratio, cui noſtri textus diſpoſitio innititur, quarè, & ſub eadem comprehendi, diſertè teſtantur *Dec. in cap. at ſi clerici §. de adulterijs, num. 18. de iud. & in cap. ſecundo requiris num. 2. de appell. Idem conſ. 284. col. 2. & conſ. 301. col. 2. Pariſ. conſ. 83. num. 21. vol. 3. conſ. 66. n. 3. vol. 4. Crauett. conſ. 118. num. 15. Old. conſ. 185.* Nam vbi eadem iuris eſt ratio, eadem legis diſpoſitio militat, vulgata *l. illud ff. ad l. Aquil. l. à Titio ff. de verb. oblig.*

Quinimò aduertendum, quòd diſpoſi-
20 tio præſentis textus hodiè reſtringitur ad Epiſcopatus, & cætera beneficia Conſiſtorialia, nam quòad beneficia ſimplicia, ſeù alia inferiora,
21 etiam Dignitates, quæ expediuntur extra Conſiſtorium, receſſit ab Aula, & modernis Cancellariæ regulis attentis, ſtylus Curiæ ſtat in contrarium, in his enim etiam poſt petitam, & obtentam renunciandi licen-

licentiam, quòuſque beneficiati conſenſus in Camera, vel Cancellaria ſit extenſus, locus eſt pœnitentiæ,
22 per *Reg.* 44. *Cancellariæ de Conſenſibus*, vi cuius vltra conſenſum cauſalem per ſupplicationem importatum, formalis etiam requiritur, præſtandus in Cancellaria, ad hoc vt ad literarum expeditionem deueniri poſſit. Vndè recepta Romanæ Curiæ praxis eſt, quòd in præfatis beneficijs, inferioribus tunc ſolum perfecta dicatur renunciatio, poſtquam conſtat de conſenſu in Camera, vel Cancellaria præſtito *Mohed. deciſ.* 5. *num.* 1. *de renunc. Put. deciſ.* 111. *n.* 3. *Flamin. lib.* 8. *q.* 8. *Barboſ. hic num.* 3. Adeòut ſi quis alibi conſentiat, nulliter conſenſiſſe dicatur. *Put. deciſ.* 360. *num.* 6. *lib.* 2. *Cocchier. Reg.* 44. *Cancell. num.* 41. & de illis beneficijs, quorum renunciatio fit per ſupplicationem porrectam Datario Papæ loquuntur *Sacra Rota Deciſiones*, & *DD. ſuffragia*, quibus aſſeritur etiam poſt ſignatam ſupplicationem, ante formalem conſenſum in Camera, vel Cancellaria præſtitum reſignantem pœnitere poſſe, vt benè ponderat *Pariſ. d. q.* 19. *num.* 75. *Regula enim* 44. *Cancellariæ de conſenſibus*, ema-
23 nauit ad correctionem Iuris Communis, quo cauetur per ſolam ſupplicationem à Papa admiſſam, gratiam omninò perfectam cenſeri, iuxta literam huius *text.* & deductis in *Clem. vnica de renunc.* Strictè proindè, vtpotè exorbitans à Regulis iuris communis de beneficijs inferioribus, & Dignitatibus non Conſiſtorialibus, atque ideò in caſibus præciſis, de quibus loquitur, intelligi debet, *Gratian. diſcept.* 191. *nu.* 22. Ad euitandas ſiquidem fraudes, quæ
24 in renunciatione beneficiorum inferiorum fieri poterant, vt notant *Gomez. in reg. de public. reſignat. q.* 7. *num.* 3. & 4. *Mandoſ. in reg.* 19. *q.* 9. *num.* 3. *Cocchier.* Reg. 44. *de Conſenſ. in princ. Boer. deciſ.* 348. *num.* 4. & 5. *Put. deciſ.* 199. *lib.* 2. emanauit Reg. 44. *Cancell. de Conſenſibus*, iuxtà quam Curiæ ſtylus contra diſpoſitionem huius textus introductus fuit. Nam cum conſenſus tacitus, qui reſultabat ex porrectione ſupplicationis in manu Datarij Papæ ad impetrandam reſignandi licentiam, videretur formalis ad validatem ipſius renunciationis *Caſſador. deciſ.* 1. *de renunc. Mohedan. deciſ.* 60. *Creſcent. deciſ.* 210. *lib.* 1. dummodò conſtaret de porrectione facta per ipſos reſignantes, vel per eorum legitimos procuratores *Guidobon. deciſ.* 92. In quo præcipuè fundantur Conſtitutiones Alex. VI. & Leon. X. de quibus *Boer. deciſ.* 348. Experientia verò doceat varias fraudes fieri, & caſum dari poſſe, quòd falſis alterius nomine ſupplicationibus porrectis, quis inuitus proprijs beneficijs expoliaretur. *Sarnen. de publ. reſignat. q.* 7. *num.* 3. & 4. *Put. deciſ.* 3. *lib.* 3. *cum alijs ſupra allegat.* Ideò emanauit præfata Regula Cancellariæ de conſenſibus, latè *Sarnen. de infirm. reſignat. q.* 31. & in hac regula fundatur ſtylus Curiæ de præſtando conſenſu in Camera, vel in Cancellaria, adeòut non prius in renunciatione formalis conſenſus conſiderari
25 poſſit. Quæ Regula, & ſtylus cum ſolum reſpiciat beneficia, quæ non ſunt Conſiſtorialia, nec obſeruatus reperiatur quòad Conſiſtorialia præſertim in renunciationibus Epiſcopa-
26 tuum, hinc ſequitur ad huiuſmodi renunciationem extenſionem fieri nullo modo poſſe, in ſtylo enim ſtri-
27 ctiſſima interpretatio fieri debet, adeòut non extendatur de caſu ad caſum, de loco ad locum *cap. vlt. de conſuetud. cap. audítis, de reſcript. l. de quibus ff. de legibus Felin. cap. in noſtra, de reſcript. Bellam. deciſ.* 65. & 461. vbi aduertit, quòd ſtylum allegantes, ſpecialem caſum, in quo ità actum ſit deducere debent, vt dignoſci poſſit vtrum argumentum procedat ex illo, ad eum, de quo eſt controuerſia. Hinc optimè tradit *Dec. conſ.* 72. *col.* 2. *verſ. & iſta concluſio*, ſtylum contra ius commu-
18 ne tantum hebere de potentia, quantum de actu, & non plus, quare limitatè intelligitur, vt locum habeat duntaxat in caſibus, in quibus ità obſeruatum fuiſſe conſtaret, latè *Crauett. de antiq. temp. part.* 4. *in princ. num.* 42. quo fit vt indubitata, & communis ſit Concluſio,

quòd

Digitized by Google

quòd ſtylus introductus contra ius
commune, illos non excedat termi-
nos, quinimò ad ipſos ſimpliciter
reſtringatur, in quibus introductus
reperitur *Bald. conſ. 275. lib. 2. & in
l. 2. num. 9. C. com. vtriuſq. iud.* Qua-
propter cum ſtylus, quòd reſignan-
tes pænitere poſſint, etiam poſt ob-
tentam facultatem reſignandi, quòuſ-
que conſenſum formalem in Came-
ra, vel in Cancellaria præſtiterint,
repugnet Iuri communi, de quo in
præſenti textu; introductus verò re-
periatur, quòad renunciationem
beneficiorum inferiorum, non ex-
tenditur ad renunciationem Epiſco-
patuum, in quibus præſertim ceſſat
ratio introductionis eiuſdem ſtyli,
quia in renunciatione Epiſcopatuum
29 fraus conſiderari nequit, cum fiat,
& pertractetur à S. R. E. Cardinali-
30 bus coram Papa in Conſiſtorio, vt
diſputata quæſtione concludit *Pariſ.
de reſignat. lib. 3. q. 18. num. 68. &
ſeqq. & lib. 8. q. 5. à num. 46. & q. 8.
num. 10.* docent *Pac. Iordan. Elucubr.
Canon. tom. 1. Prælud. 8. nu. 86. & 87.
Cocchier. dicta Reg. 44. de Conſenſ.
verb. tale beneficium. Nald. in ſum.
verb. renunciatio num. 8. Lezan. in
ſum. p. 4. verb. renunciatio num. 12.*
cum alijs allegatis per *Barboſ. hic in
fin. & Tract. Iur. Eccl. lib. 3. cap. 15.
§. 2. num. 119.* Quod & libentius eſt
firmandum, quia cum ſtylus, de quo
agitur ſit contra legem certam, non
ſolum non eſt coadiuuandus, ſed imò
intereſt, quòd annulletur, iuxtà tra-
dita per *Menoch. conſ. 52. num. 51. &
conſ. 101. num. 74. lib. 1. Alciat. conſ.
220. in fin. Burſat. conſ. 393. num. 20.
lib. 4.* Eò magis cum verſemur in de-
creto Concilij generalis Lateranen-
31 ſis, quod ſpeciali indiget deroga-
tione, vt dici poſſit, quòd Papa in-
tentionem habuerit diſpenſandi, vel
aliter decernendi.

Dicò igitur Epiſcopum, qui petijt, &
32 obtinuit à Papa licentiam renun-
ciandi nulla conditione ſuſpenſam,
cogendum eſſe, vt ad finem inchoa-
tam renunciationem perducat, nec
pænitentiæ amplius locum eſſe, per
rationes ſatis luculenter deductas in
litera huius textus, ibi: *Sed cum in
poſtulatione huiuſmodi, aut Eccleſia-
rum commoda, quibus præſunt, aut ſal-
tem videantur propriam attendiſſe,
quorum neutrum ſuaſionibus aliquo-
rum, quærentium, quæ ſua ſunt, ſeù
etiam leuitate qualibet nolumus impe-
diri.* Probant *text. in cap. quam peri-
culoſum 7. q. 1. cap. ex tranſmiſſa, cap.
in præſentia de renunc.* Confirmat
Innoc. III. *lib. 3. epiſt. 240.* ibi: *Nec
liberum ſit ſuæ voluntatis arbitrium, in
ſuperioris iudicium iam translatum;
quia frequenter nobis illuderetur à ſub-
ditis, ſi deambulatoria eſſet ſubiecto-
rum voluntas, ad examen conditionis
noſtræ delata.* Affirmat Iuo Carnoten-
ſis epiſt. 131. ibi: *De presbytero, qui
Eccleſiam, quam regebat, nulla cogen-
te neceſſitate in manu tua refutauit &c.
Iuſtum eſt, vt in iudicio, quod de ſe
iudicauit, permaneat.* Et hanc Con-
cluſionem illuſtrant, quos pleno ca-
lamo referunt *Barboſ. in Collect. ad
hunc text. & eruditiſſimus Gonzal. in
ſuis Comment. ad eumdem.*

Quæ quidem aſſertio eò magis ſine con-
trouerſia procederet, vbi Sac. Con-
gregatio rebus Conſiſtorialibus præ-
poſita, prout eſt inconcuſſus ſtylus
Curiæ, & inalterabiliter obſeruatur
in Epiſcoporum renunciationibus;
cognita cauſa, vel cauſis ab Epiſco-
po renunciare volente, pro legitima
renunciatione admittenda deductis;
liberam Eccleſiæ dimiſſionem, ap-
probante Sanctiſſimo, admittendam
cenſuiſſet; & eiuſdem decreti vigo-
re, prout ſtylus eſt Epiſcopus per ro-
gitum Notarij Eccleſiam dimiſiſſet,
& Sanctiſſimus reſignationem admiſ-
ſiſſet, Epiſcopo ab illo vinculo in
Conſiſtorio, vt moris eſt abſoluto
iuxta formam, de qua *Hoſt. in ſum.
Tit. de tranſ. Prælat.* & ſecundum
Decretum S. Cong Epiſc. relat. per
*Maſſobr. in Praxi habendi Concurſum
fol. 304. num. 12.* Nam cum Epiſco-
patuum renunciatio in manu Papæ
duntaxat fieri poſſit, & ab ipſo de
33 poteſtate ordinaria ſolum probata
legitima cauſa renunciandi admitti:
Licet de poteſtate abſoluta hoc etiã
facere poſſit ſine cauſa: ſi poſtquam
renunciatio fuit admiſſa, licita eſſet
pænitentia Romanus Pontifex illu-
deretur non ſecus, ac ſi iſtius ſupre-
mum iudicium à poſtulantium arbi-

Digitized by Google

trio penderet, quod graue eſſet ab-
ſurdum, vt patet ex deductis *in cap.*
bona 4. verſ. ſi enim, de poſtul. Prælat.
Explicat *gloſſ. ad noſtrum text. in*
verbo compellendos, ibi: *ſed hoc ideo*
eſt, ne illudatur Papa.

Nec aliter dici poſſe patet, tam attenta
34 perſona, quæ licentiam petit, quam
perſona, per quam huiuſmodi licen-
tia petitur, & perſona Papæ conce-
dentis. Perſona enim, quæ licen-
tiam petit eſt Epiſcopus, cuius di-
gnitatis prẹrogatiua humanam tran-
ſcendit intelligentiam *Burſat. conſ.*
351. *num.*4. *vol.*4. Perſona verò per
quam licentia petitur, vt quotidiè
experimur, eſt aliquis ex S.R.E. Car-
dinalibus, quorum dignitas quanta
ſit diſertè tradunt *Barbat. Manfred.*
Card. Alban. & alij in tract. de Auct.
Card. Perſona denique ad quam
35 pertinet cedendi licentiam concede-
re eſt Romanus Pontifex, qui Dei
vices in Terris gerit, & cuius iudi-
36 cium, cæleſte appellatur arbitrium,
vt pluribus notatis docet *Barboſ.*
*tract. de Iur. Eccl. lib.*1. vbi & ea tra-
dit, quæ reſpiciunt præeminentiam
Dignitatis Epiſcopalis, & Cardina-
litiæ. Maximum autem ſcandalum
oriretur, ne dum ſi huiuſmodi per-
ſonæ illuderentur, ſed ſi Eccleſiaſti-
cis variare eſſet permiſſum, in qui-
37 bus præſertim variationem prohibi-
tam eſſe conſtat *cap. cum autem* 24.
de Iurepatron. cap. publicatæ 58. *de*
elect. cap. mutare de reg. iur. in 6. Et
in viro variationem leuitatis notam
38 eſſe tradit *Seneca epiſt.*35. ibi: *Mu-*
tatio voluntatis indicat animum muta-
re. Variationemque præcipuè dete-
ſtabilem eſſe, ſi ex ea ſuperioris ſe-
39 quatur illuſio, colligitur ex *cap.* 1.
de appellat. in 6. l. 1. *C. de appell. l. vlt.*
C. ne quid in loc. publ. Quapropter
concludendum, quòd Epiſcopus,
qui ſuæ Eccleſię renunciandi licen-
tiam petijt, ipſamque obtinuit, Epi-
ſcopatui cedere non ſolum cogi po-
teſt, ſed ad ceſſionem faciendam cogi
40 debet. Nam vel cauſa ceſſionis
petendæ vera fuit, vel falſa: ſi falſa
in pænam ſimulationis, & quòd fal-
ſas præces propoſuit, priuandus eſt
Eccleſia, & ad perficiendam renun-
ciationem compellendus, vt tradit
hic *Gonzal. num.* 5. *in fin.* Si vera
quia Eccleſiæ, non priuatæ perſonæ
vtilitas, vel neceſſitas reſpicitur,
renunciare cogendus eſt cum Eccle-
41 ſiæ idoneus amplius non credatur,
quemadmodum decreuit *Innoc.* III.
in Concilio Lateran. & patet ex hoc
text. ibi: *eos ad cedendum decernimus*
compellendos, & hic communiter no-
tant Canoniſtæ, *Abb. num.* 1. *&* 2.
Hoſtien. num. 5. *verſ. etiamſi Epiſco-*
pus. Butr. num. 10. *Anan. Bald.* &
alij, quos pleno calamo hic refert
Barboſ. in Collect. quibus adde *Lay-*
man. ad fin. Syluester in ſum. verb. re-
nunciatio q. 2. *Sanchez. conſ. moral.*
*lib.*2. *cap.* 3. *dub.* 36. *num.* 30. *Rot. in*
*recent. part.*9. *deciſ.*133. *num.*2.

Nec obſtat dicere, quòd in actibus hu-
manis locus eſt pænitentiæ, ſiuè ſint
ciuiles, vt patet ex *l.* 1. *& vlt.* C *ſi*
manicipium, *& l. mancipia* 8. C. *qui*
ſine manumiſſione l. 3. *ff. de ceſſione*
bonorum l. 2. *qui bonis cedere*. Siuè
Eccleſiaſtici *cap. perpetuò* 7. *cap. nul-*
li 8. *de elect. in 6.* Vndè videtur di-
cendum, quod qui cedendi licen-
tiam petijt, re integra pænitere poſ-
ſit, cuius obiectionis difficultas au-
getur, quia renuntiandi facultas in
eius fauorem, qui renuntiare cupit,
ſemper conceſſa intelligitur, *cap.* 2.
cap. niſi 10. *de renunc.* ac proinde ei,
qui cedendi licentiam petijt, pæni-
tere licebit, eò magis, quod ex lite-
ra textus in *cap. niſi cum pridem*, *de*
renunc. aperte conſtet, quòd in re-
nunciatione petita perſeuerantia de-
ſideratur.

Nam breuiter reſpondeo, quòd cum
42 maximum ſit diſcrimen inter actus,
qui pendent à voluntate, & pote-
ſtate priuatæ perſonæ, & illos actus,
qui ſuperioris auctoritate, & licen-
tia indigent, vt celebrentur. In pri-
mis variationem eſſe permiſſam, &
re integra locum eſſe pænitentiæ;
dict. l. 1. *C. ſi mancipium d. l.* 3. *ff. de*
ceſſion. bon. In illis verò, in quibus
43 ſuperioris auctoritas deſideratur,
vtpotè eſt renunciatio Epiſcopatus,
variationem non permitti, nec pæni-
tentiam admitti, ne ſuperior, Pon-
tifex videlicet, illudatur.

Nec releuat, quod ſignata ſupplicatio
44 à Papa, tacitam conditionem an-
nexam

nexam habere cenſeatur, quatenus
poſtulans petitis vti velit, prout di-
ſtinguendo gratias, quæ fiunt motu
proprio Papæ, à gratijs, quæ fiunt
ad petitionem alterius, iuxta doctri-
nam *Abb. in cap. fin. num.* 13. *de po-
ſtulat.* *Calderin. conſ.* 1. *de tranſlat.
Epiſc.* dixit *Rot. in recent. part.* 3. *de-
ciſ.* 706. *num.* 4. *& in Auenionen de-
nominationis* 27. *Nouembris* 1671. §.
*& quamuis coram R. P. D. Rondini-
no*.

Maximum etenim diſcrimen itidem eſt
inter ea, quæ fiunt à Papa fauore
petentis, in ſolam illius gratiam, ab
ijs, quæ fiunt ob vtilitatem, vel exi-
gente neceſſitate Eccleſiæ. Ea enim,
45 quæ fauore petentis in eius gratiam
à Papa conceduntur, ante accepta-
tionem non obligant, ne beneſi-
cium, in iniuriam redundet; Ea ve-
rò, quæ à Papa admiſſa reperiuntur
46 ob neceſſitatem, & vtilitatem Ec-
cleſię, prout eſt Epiſcopatus renun-
ciatio, quæ ſine canonica cauſa non
47 admittitur, & prius examinatur per
per Iuridicum proceſſum in S. Con-
gregatione rebus Conſiſtorialibus
præpoſita, etiam petente reluctante
ſuum ſortiuntur effectum, cum tunc
Papa Epiſcopum etiam inuitum pri-
uare ſoleat, *cap. omnis in fin.* 7. *q.* 1.
cap. niſi cum pridem, vbi Innoc. nu. 5.
de renunc. Gonzal. ad reg. 8. *Cancell.
gloſſ.* 4. *num.* 167. *Riccinell. de iur.
perſon. lib.* 9. *cap.* 5. *num.* 8. *Barboſ.
Iur. Eccl. lib.* 3. *cap.* 15. §. 1. *num.* 95.
48 Quinimò & ipſe Epiſcopus in con-
ſcientia, tenetur petitam renuncia-
tionem perficere, ſi agnoſcat, quod
in Eccleſia eius curæ commiſſa quic-
quam amplius proficere non poteſt,
& Epiſcopi partes adimplere iuxta
celebrem text. in *d. cap. niſi cum pri-
dem, de renunc.* Et ità docent vno
ore Theologi *D. Thom.* 2. 2. *q.* 185.
art. 4. *Sot. de Iuſt. & Iur. lib.* 10. *q.* 2.
art. 4. *Tolet. Inſt. Sacerdot. lib.* 5. *cap.* 4.
*Gregor. de Valentia Oper. Theolog.
tom.* 3. *diſput.* 10. *q.* 3. *punct.* 4. §. *de
ſecundo*. Et ità reſcripſit S. Congre-
gatio Concilij *in Lucana* 23. *Decem-
bris* 1623. *&* 27. *Iulij* 1647. quæ hac
de cauſa Parochum Populo exoſum
reſignare coegit.

Corroborantur prædicta in fortioribus
49 terminis Coauditoriæ, in qua licet
ad euitandam Votum captandæ mor-
tis Coadiuti conſenſus requiri ſoleat
iuxtà tradita per *Mandoſ. de ſignat.
grat. tit. de Coadiutor. verſ. Coadiu-
toriæ aliquæ. Garz. ad reg.* 8. *Cancell.
gloſſ.* 5. §. 9. *num.* 52. *Rot. coram Pen-
tinger. dec.* 483. *num.* 9. Si tamen do-
ceatur de neceſſitate, vel vtilitate
50 Eccleſiæ etiam inuito datur Coa-
diutor, quia vtilitas, & neceſſitas
Eccleſiæ magis attenditur, quam
votum captandæ mortis, quod in
Coadiutoribus decernendis indire-
ctè conſideratur, *cap. penult. de Cler.
ægrot. cap. vnic. eodem Tit. in* 6. &
vbique ſcribentes; *Melchior. Pheb.
deciſ. Luſitan.* 2. *num.* 4. *Gratian. di-
ſcept.* 818. *num.* 37. Et in terminis
præciſis poſtquam Epiſcopus Coa-
diutorem petierat, & poſt aſſen-
ſum pænituerat, quod adhuc co-
gi debeat ponderata doctrina Pa-
riſij reſcripſit *Sac. Cong. Conſiſtorialis
in Papinien Coadiutorię prima Apri-
lis* 1637. Seruauitque Sanctiſſimus
in *Argentina Coadiutoriæ fauore* Car-
dinalis de Lottaringia, de quo *Rota
in* 6. *part. recent. deciſ.* 133. *n.* 7.

Minus obſtant deducta ex *d. cap. niſi
cum pridem*. Nam in illo non dici-
51 tur perſeuerantiam eſſe neceſſariam,
aut deſiderari in renunciante, ſed
ſolum refertur Calaritanum Præſu-
lem in diuturna impetratione licen-
tiæ ad cedendum permanſiſſe.

Neque tandem aduerſatur textus in
cap. lectæ 14. *de renunc.* in caſu enim
52 huius *cap.* Abbas S. Petri licentiam
duntaxat cedendi petierat, & licet,
qui cedendi licentiam petijt ea im-
petrata pænitere non poſſit, qui ta-
men adhuc non impetrauit, ſed ſo-
lum ad illam impetrandam nun-
tium miſſit; vt in caſu *d. cap. lectæ*,
pænitere poteſt, prout aduertit *Gon-
zal. in Comment. ad hunc text. num.* 7.
vbi & ſecundum hanc doctrinam ac-
cipiendum tradit *text. in Clem. vnic.
de renunciat.* vbi aſſeritur, quòd,
qui ad beneficium renunciandum
procuratorem conſtituit, mandatum
reuocare poteſt, quia cum licen-
tia cedendi per procuratorem impe-
trata non eſſet, rectè pænitentię lo-
cus aderat.

Factum

Factum verò, quod habetur in Epiſto-
53 la Synodi Epheſinæ ad Synodum Pamphilæ, de Euſtathio Metropolitano Pamphiliæ, qui renunciationis libellum coram Patribus dederat; Theodoro verò in eius locum ſuffecto, cum pænituiſſet, libellum per negligentiam oblatum aſſerens, & ad ſuam Eccleſiam petens reſtitui; per reſcriptum Synodi Epheſinæ à Patribus Synodi Pamphiliæ honorem priſtinum, & Communionem recepit; præterquam quòd pro lege vniuerſali accipi non poteſt, cum à Patribus ex œconomiæ, & diſpenſationis ratione Euſthatio indultum fuerit; confirmat potius, quam obſtet diſpoſitioni noſtri Textus, nam vt benè notat, *Theodorus Balſamon in Scholijs ad præfatam Epiſtolam*, quam refert in fine Synodi. Patres Synodi Pamphilię pietate, & miſericordia ducti, Euſtathio quidem Epiſcopi honorem, & communionem conſenſerant, non tamen ipſum loco, & adminiſtratioi reſtituerunt. Concludendum igitur, poſtquam libellus renunciationis oblatus eſt, & cedendi licentia, canonica cauſa expreſſa, petita, non eſſe locum pænitentię. Nam & abſque altera acceptatione petentis per Papę aſſen-
54 ſum gratia perfecta dicitur, vt benè diſtinguunt *Abb. in d. cap. fin. nu. 13. ibique Adden. verbo inuitus Calderin. conſ. 2. de Tranſact. Epiſc. Lotter. de re beneſ. lib.2. q.28. num.79. Rot. recent. p.3. d. deciſ.306. num.4. & part. 9. deciſ. 350. num. 13. repetita coram Bichio deciſ.221*;

Neque de conſenſu petentis dubitari
55 poſſet, vbi geminata eius poſtulatio præceſſiſſet, nec alterum conſenſum expectandum eſſe, quia per primum, ſe Papę voluntati ſubmiſit, docent *Io. Andr. in cap. quod ob gratiam num. 5. de elect. Abb. conſ. 101. nu.3. & 4. Rot. coram Coccino deciſ. 736: num. 8. & 47.* Aduertit hic *gloſſa in verbo cedendi*, & ad literam patet ex hoc textu ibi: *Quidam cedendi licentiam cum inſtantia poſtulantes*. Et nota ex ipſa litera textus rationem, quare cedere compellantur; quam & aduertit hic *gloſſ. in verbo compellendos* dicens; quòd in huiuſmodi compulſione Papa Eccleſię commodum, vel propriam petentis ſalutem conſiderat, quorum neutrum vult impediri, & ideò compellitur.

His poſitis, quæro an Epiſcopo, qui
56 renunciandi licentiam petijt, eamque obtinuit, per beneficium reſtitutionis in integrum ſubueniri poſſit. Et Reſpondeo negatiuè ex rationibus ſupra allegatis, ea præſertim inſpecta, quòd non ſine Canonica cauſa Epiſcopatus renunciatio admittitur, & in eius admiſſione non fauor petentis, ſed neceſſitas, & vtilitas Eccleſię conſideratur. Sic igitur cum reſtitutionis fundamentum
57 ſit læſio; hæc autem conſiderari non poſſit in eo, qui renunciandi ex cauſa licentiam obtinuit; ſequitur non eſſe locum beneficio reſtitutionis in integrum, aliter ſubueniretur non
58 læſo, & læderetur læſus, nimirum Eccleſia, quæ ex infirmitatibus Epiſcopi læſionem ſentit, vnde ſequitur, quod & Epiſcopo canonica
59 cauſa laborante, inuito, ac reluctante, alteri eius Eccleſia conferatur, vt dixi ſupra, & notant communiter ſcribentes ad *cap. niſi cum pridem, de renunciat.* & multis allegatis tradit *Barboſ. de Iur. Eccleſ. lib. 3. cap. 15. §. 2. num. 25.* Quòdque Papa exigente cauſa Epiſcopum inuitum
60 priuare ſoleat, etiam ſi ipſe non ſit in culpa, in terminis odij, & perſecutionis poſt *Abb. in cap. quæſitum num. 8. de rerum permutat.* aduertit *Barboſ. alijs alleg. de off. & pot. Epiſc. p.3. alleg.113. num.9.*

Præfatis accedit, quòd cum Epiſcopus,
62 qui ex legitima cauſa, munus Epiſcopale in commiſſi ſibi gregis cura conſiſtens, implere amplius nequit, quod facere impediunt omnes cauſæ in Canone expreſſę, in conſcientia teneatur ad renunciandum Eccleſiæ, vt patet ex ſupra allegatis firmando hanc Concluſionem, & docet *D. Thom. 2.2. q.185. art.4.* quem Theologi communiter ſequuntur. Si poſtquam renunciandi licentiam petijt, & probata legitima cauſa ipſum obtinuit, in integrum aduerſus petitionem factam reſtitui poſſet, ſequeretur quòd beneficium reſtitutionis integrum daretur contra legem mora-

lem obligantem in conſcientia, hoc
autem dicere eſſet abſurdum, cum
nulla ſit legis ratio, quæ intendat
reſtitutionem dare aduerſus id, quod
iure factum eſt, vt inde, quod illicitum
eſt locum habeat.

Vbi autem ceſſaret cauſa ab Epiſcopo
pro obtinenda renunciatione allega-
62 ta, puta quia per mortem perſonæ
potentis, Inimicitiæ cauſa ſublata
remaneret. Beneficium reſtitutionis
in integrum locum habere poſſe ar-
bitror, ſi tamen poſt licentiam ob-
tentam, non ſit quæſitum Ius tertio.
Cæterum ſi cauſa non ceſſet, ſiuè ius
non ſit quæſitum tertio, ſiuè ſit quæ-
ſitum, vt colligitur ex DD. ſupra
allegatis, neque ipſius Papę arbi-
trium extenditur, loquor de pote-
ſtate ordinaria, vt renuncianti poſſit
per in integrum reſtitutionem ſuc-
63 currere, quia omnibus Canonicis,
& Apoſtolicis Conſtitutionibus re-
pugnat, quòd Catholici Gregis cu-
ra ijs committatur, qui Paſtorale
munus adimplere nequeunt.

Diſtinctio verò, quòd ab aliquibus da-
tur poſt obtentam facultatem renun-
ciandi pænitentiæ, tunc locum non
eſſe, ſi ſit alteri ius quæſitum, ſecus
ſi non fuerit quæſitum non procedit
in terminis, prout colligitur ex præ-
citaris DD. quorum fundamentum
non eſt ius alteri quęſitum, ſed illu-
ſionis, & variationis prohibitio. Ve-
rum tamen eſt, quod ſi ius tertio
64 quęſitum fuiſſet, eò fortius pęniten-
tiæ locus non eſſet, vt hic notant
*Hoſt. Io. And. Egid. 3. oppo. Car. Butr.
num. 7. Pariſ. de reſign. lib. 3. q. 19.
num. 64. & ſeqq.* Patet in electione,
65 poſtulatione, & in præſentatione,
in quibus pænitentia, poſtquam ius
alteri quæſitum eſt, amplius non ad-
mittitur. *Din. in reg. mutare num. 5.
de reg. iur. in 6. Abb. in cap. bone 2.
num. 11. de poſtul. prælat. Pariſ. loc.
cit. num. 66. vbi teſtatur de communi.*

Quæ dixi de petita, & obtenta renun-
ciatione Epiſcopatus militant in cæ-
teris beneficijs Conſiſtorialibus.
Nam quòad non Conſiſtorialia, vt
dictum eſt ſupra attento ſtylo Curię
eſt pænitentię locus quòuſque præ-
ſtitus ſit conſenſus in Camera, vel
Cancellaria; Quinimò ad fauorem
beneficiati, qui proprio beneficio
66 ceſſit, etiam poſt conſenſum pręſti-
tum, dummodò tertio ius quęſitum
non ſit beneficium reſtitutionis in in-
tegrum locum habere poſſe puto.
Hac motus ratione, quod in renun-
ciatione, quæ fit de beneficijs ſim-
plicibus, & inferioribus, Papa inten-
dit principaliter gratiam petentis,
vbi autem vtilitas, vel Eccleſię ne-
ceſſitas aliter exigeret, etiam ante
præſtitum conſenſum, qui licentiam
renunciandi petijt, ipſamque obti-
nuit renunciare ſemper cogendus
eſſet. Et regula ſit, quòd vbi neceſ-
ſitas, & vtilitas Eccleſię ad renun-
ciationem faciendam impellit, hæc
verò probata legitima cauſa, à Papa
fuit admiſſa, pænitentię amplius lo-
cum non eſſe, nec petentes in inte-
grum reſtitutionem eſſe audiendos,
ſed renunciationem perficere negli-
gentes, vt ſtatim ſequatur compel-
lendos. Quinimò ſciant Beneficia-
ti, quibus Animarum cura eſt com-
miſſa, quod vbi ex infirmitate per-
petua, vel graui Inimicitia Populi, &
odio ineuitabili in ipſos, ceſſaret
67 ſpes quòd Paſtorale munus adim-
plere amplius nequirent, proficien-
do in Populum eorum curę commiſ-
ſum; tenentur ſub mortali ipſas Ec-
cleſias dimittere, prout ſine contro-
uerſia affirmant poſt D. Thom. quos
ſanctitate, atque virtute Inſignes
Theologos, Catholica veneratur
Eccleſia; à quorum doctrina diſce-
dere in multiplicitate etiam benefi-
ciorum Eccleſiaſticorum, & quòad
ſumptus redditus, atque prouentus
ipſorum beneficiorum, moderato,
& honeſto victu deducto, in paupe-
res diſtribuendos, eſt æternę fælici-
tatis, vna cum Theologaſtris aliter
diſputantibus, & conſulentibus,
apertam iacturam facere.

Cæterum nota, qualiter ei, qui renun-
68 ciare cogitur recompenſa, & con-
tracambium reddituum dari debet,
vt viuere poſſit, quod pluribus cita-
tis tradit *Pariſ. de reſignat. lib. 3. q. 19.
num. 35.* vbi de communi teſtatur, &
in facti contingentia, ità ſeruatum
vidiſſe aſſerit, quod & affirmat *Abb.
in cap. vlt. de confir. vtil. vel inutil.
num. 13.* vbi vult, quòd Epiſcopo,

etiam

Digitized by Google

etiam propter delictum renunciare coacto contracambium detur.

Nota etiam, quòd abſque legitima, & 69 approbata cauſa beneficium reſignare coactus, reſignatum repetere poteſt, & factam reſignationem annullare; ità colligitur ex *Butr. Card. Zabarel. Abb. & Imol. in cap. 2. & 3. & cap. ad audientiam*. De his, quæ vi metuſue cauſ. dixit *Rot. deciſ. 5. nu. 2. de renunc. in nou.* Et ità communiter practicari affirmat *Pariſ. loc. cit. num.* 141. vbi pleno calamo refert DD: 70 hanc concluſionem firmantes; & vti regulare adducit, quòd actus coactus ſit nullus, & non noceat; Exemplum afferens de quibuſdam Epiſcopis, & Vicarijs, à Sacrorum Canonum decretis deuiantibus, & beneficiatos renunciare cogentibus, vt ſuis familiaribus, & amicis beneficia conferant: Affirmat etiam, quòd ſi quis vult renunciare in Curia beneficium ad fauorem vnius, cogi non poſſit ad renunciandum in fauo- 71 rem alterius. Prout, qui reſeruata penſione renunciare intendit, non poteſt cogi renunciare ſimpliciter; iuxta tritam, & receptam Curiæ praxim.

Reſtitutio attamen in priſtinum ei competeret, qui ignorante Prælato ſuo, 72 Papa videlicet in Epiſcopatu, renunciationem feciſſet. Talis enim renunciatio non tenet, quamuis in præiudicium renunciantis tenere videatur, vt patet ex litera text. in *cap. denique ſuffredus 3. cauſ. 6. q. 3.* ibi: *Quòd ſi qualibet ambiguitas, vel aliqua fortaſſe ſuper eius examinatione, vel Epiſcopatus abrenuntiatione oborta fuiſſet contentio, ex more ad Apoſtolicam Sedem referri conuenerat, & noſtra in his omnibus debuerant cuncti decreta penitus expectare. Quod quia omiſſum hactenus dolemus, dilectiſſimam mihi gloriam veſtram vehementer efflagito, vt iam dictus Suffredus Epiſcopus proprio reſtituatur Epiſcopio &c.*

Hic etiam quæro, an beneficium reſtitutionis in integrum locum habeat ad obtinendam congruę aſſignationem, eò quòd Beneficiatus attenta tenuitate beneficij, non habeat vndè ex fructibus eiuſdem viuere, & Eccleſię oneribus ſupplere valeat. At cum Beneficium tenue dici poſſit, vel vti tale in ſe, quia ſcilicet incompetenter dotatum, vel quia temporum iniuria congrua dote eſpoliatum reperitur; vel vti tenue per accidens, quia nimirum tanta penſione grauiatum; quæ partem congruæ abſorbeat, præſentem ideò difficultatem diſtinctis quæſtionibus ad maiorem facilitatem expono.

Quæro igitur primò. An Beneficium reſtitutionis in integrum competat Beneficiato ad impetrandam aſſignationem congruę, aduerſus tenuitatem Beneficij.

Secundò, quæro an reſtitutio in integrum locum habeat aduerſus congruæ aſſignationem, vbi beneficij congruam penſiones abſorbent.

Quòad primam quæſtionem. Quoniam 73 certi iuris eſt Parochum pro congrua habere intentionem fundatam in *Concil. Trident. ſeſſ. 24. cap. 13. de reform.* vbi ſancitur Parochiales non 74 excedentes ſummam ducatorũ 100: penſionibus non eſſe grauandas, quod & firmat *Coccin. in annot. deciſ.* 240. *num.* 4. Quamuis generalis 75 Concluſio ſit, quòd Parochus contentus eſſe debet congrua à principio aſſignata, vt reſolutum fuit in *Tullen congruę 26. Iunij 1596. coram Seraph. & coram Coccin. deciſ.* 734: Cum diſtinctione tamen eſt proce- 76 dendum. Vel congrua eſt tenuis, Rector tamen viuere poteſt, & Eccleſiæ oneribus ſupplere; in caſu intrat Concluſio, quòd contentus eſſe debet congrua à principio aſſignata, ſibi enim imputet, ſi tenue beneficium acceptauit; vt notat *gloſſ. in cap. 1. verbo neceſſitatem 20. quæſt. 2. Rebuff. de congr. q. 12. num. 92. Rot. in Aſtoricen congruæ 23. Martij 1588. coram Montica*. Aut congrua eſt ita 77 tenuis, vt Rector non habeat, vndè ex ipſa viuat, & Eccleſiæ onera ſupportet, & hoc caſu ſaltem per viam reſtitutionis in integrum ei ſuccurritur aduerſus congruæ aſſignationem, nec per congruæ acceptationem ſibi præiudicaſſe dicitur, cum non agatur de præiudicio ſuæ perſonę tantum, ſed ordinis Clericalis. *Rebuff. d. q. 12. num. 91.* conſidera-

tum fuit in cauſa *Pacen congrua* 8. *Iunij* 1612. *coram Sacrato*, & diſtinguit *Rot. coram Coccin. d. deciſ.* 734. *n.*8. *& deciſ.*2046. *n.*6.

Quòad ſecundam quæſtionem, nimi-
78 rum an beneficium reſtitutionis in integrum competat Penſionario, pro obtinenda aſſignatione congruæ ad excluſionem penſionis; congruam abſorbentis. Reſpondeo affirmatiuè præſertim, vbi beneficium fuiſſet grauatum præuia narratiua valoris facta à penſionario per aſcenſum, qui de redditibus eiuſdem ſe informatum cum iuramento aſſeruiſſet. Nam cum in caſu ceſſet iuris remedium ordinarium, quia confeſſio iurata, & emiſſa præuia informatione,
79 quemcumque errorem excludit, & periurium inexcuſabile reddit, vt in puncto *Lotther. de re benef. lib.* 1. *q.*38. *nu.*51. facit *deciſ. Coccin.* 1450. *num.* 15. Et narratiua valoris per aſcenſum, quæ fit à promiſo de tempore prouiſionis, & reſeruationis penſionis intelligitur de valore deductis oneribus, etiamſi clauſula illa non exprimatur, iuxtà ſtylum Cancellariæ, vt in puncto dixit *Rot. in Romana penſionis* 15. *Ianuarij* 1627. *coram Virili*, *& in deciſ.* 808. *coram Merlino*, recurrendum eſt ad iuris remedium extraordinarium, ad beneficium nimirum reſtitutionis in in-
81 tegrum, quod beneficiatis competere, vbi congrua eſſet tenuis, adeò ut viuere non poſſent, etiam aduerſus quamcumque confeſſionem, & aſſignationem dixit *Rot. coram Coccin. d.* 734. *num.*8.

Verum tamen eſt, quòd cum probatio-
82 nes faciendę ſuper aſſignatione congruæ reſpiciant iudicium petitorium, vt diſtinguendo firmat *Rota coram Buratt. deciſ.* 409. *num.* 1. *& coram Eminentiſſimo Celſ. deciſ.* 346. *num.* 2.
83 Inſtante penſionario pro admiſſione articulorum ad probandam tenuitatem beneficij; & conſequenter nullitatem penſionis ex defectu valoris, articulorum admiſſio non eſt facienda ſimpliciter, ſed fieri debet non retardata ſolutione penſionis; Hinc eſt quod ad Signaturam in gradu appellationis à decreto admiſſionis articulorum commiſſione porrecta, reſcribere ſolet vt Iudex à quo, non retardata ſolutione penſionis admittat articulos, prout reſcripſit ſub *die* 5. *Aprilis* 1674. *in cauſa Bononien penſionis*, proponente R. P. D. Meo Ioanne Dominico Thomato:

Nota ad propoſitum præſentis materię,
74 quòd nunquam admittuntur articuli confeſſioni propriæ de directo contrarij *Rot. deciſ.* 211. *num.* 20. *part* 8. *recent. Duran. deciſ.* 214. *num.*3. *Dunozet. deciſ.* 903. *num.* 3. *deciſ.* 952. *num.*5. *Bich. deciſ.* 232. *num.* 15. *deciſ.* 265. *num.* 12. *deciſ.* 447. *n.*3.

Secundò nota, quòd ad effectum pro-
85 bandi non remanere congruam iuſtificari debent fructus per integrum decennium. *Rot. deciſ.* 187. *num.* 24. *part.* 11. *recent.*

Tertiò nota, quòd vbi in reſeruatione
86 penſionis appoſita eſſet clauſula, dummodò centum pro Rectore remaneant, conſenſus Titularis, & narratiua eiuſdem intelliguntur, ſub eademmet conditione, ſub qua penſio reſeruata exiſtit *Bich. deciſ.* 222. *num.* 2. *& ſeqq.* Et quod per dictam
87 clauſulam in Iudicio petitorio onus probandi ſpectet ad Penſionarium teſtatur *Garz. de benef. part.* 1. *cap.*5. *num.*424. vbi plures caſus affert. Et quod Titulari ſufficiat, dicere penſionem eſſe nullam in iudicio petitorio, per dictam clauſulam *dummodò* pluries reſolutum fuit à *Signatura*, *& à Rota*, ſignanter coram *Buratt. deciſ.* 261. *num.* 17. *in addit. &* 483. *nu.* 1. *& ſeqq. Bich. deciſ.* 255. *per tot.* Memoriæ autem retineas, quòd ſtan-
88 te dicta clauſula *dummodò &c.* paſſim admittuntur articuli ſuper valore Eccleſiæ ad effectum reſeruandi congruam Titulari. Quæ tamen data confeſſione ipſius Titularis aſſerentis ſe plenè informatum de valore beneficij, non reſpicit tempus re-
89 ſeruationis, ſed tempus futurum. Neque vt verum fatear vllam huc vſque doctrinam, vel deciſionem inueni, quæ dicat admittendos eſſe articulos valori ab ipſomet prouiſo
90 medio iuramento narrato, directè contrarios eiuſdem confeſſionis tempus percutientes, & ſolum decennio elapſo à die reſeruationis, ſi ex cauſa poſtmodum ſuperuenta, articuletur

culetur fructuum diminutio, probatio eſt admittenda. Quod itidem verum eſt in Prouiſo abſque confeſſione certi valoris facta per aſcenſum cum iuramento, vel in ſucceſſore beneficij, ad quorum inſtantiam ſuper valore eiuſdem ſemper admittuntur articuli.

Ne quid etiam inſincerum, vel crudum in ſapientum animos illabatur, cum diſpoſitio noſtri textus, ad Epiſcopalium Sedium renunciationes, hodiè reſtricta ſit, vt patet ex ſupra deductis; & vno ore concludunt Canoniſtæ. Quoniam de Epiſcopalibus Sedibus ſermo incidit, & de
91 Epiſcopis promouendis loqui contigit; ad priſtinum ſtatum, & veritatem reuocare agredior, quæ de Introductione Examinis Epiſcoporum, à nonnullis perperam dicta inuenio, qui in dubium reuocantes.

Verum introductio Examinis Epiſcoporum ſit commendatione digna; Aſſerunt non ex inde obtineri finem, vel intentum, vt ſaltem idonei, & habiles ad tantum munus aſſumantur, ideòque adeſſe videri malum abſque compenſatione boni, dum iſtud Examen practicari ſolum videtur more Scholarium ſuper aliquibus paucis interrogatorijs ad breue tempus. Quæ quidem aſſertio quantum à veritate diſtet, euidenter colligitur ex ipſamet ſapientiſſima, & piiſſima Epiſcoporum Examinis intro-
92 ductione: Epiſcoporum ſiquidem vtiliſſimum, & neceſſarium Examen, à Gregorio XIII. qui vti Epiſcopus Cremonen Sacro Tridentino Concilio interfuerat eiuſdem Sacri Concilij ſenſuum conſcio, introductum fuit. Clemens poſtea VIII. Congre-
93 gatione ad hoc ſpecialiter deputata, ad quam ne dum S. R. E. Cardinales, ſed & alios ex ſapientiſſimis ſapientiſſimos viros aſſumpſit, & aſſumi ſolent, qui Examinatores vocantur, ad rei grauitatem deſignandam, coram ipſo Romano Pontifice habendum in dixit, prout inuiolabiliter obſeruatur.

Hinc patet non ſubſiſtere in facto, quin
94 immò apertè falſam eſſe illorum aſſertionem. Quod per Epiſcoporum Examen non obtineatur finis, vel intentum, vt ſcilicet idonei, & habiles ad tantum munus aſſumantur: Certior etenim de promouendorum idoneitate, & habilitate cognitio haberi non poteſt, quam, quæ deſumitur ab experimento ſcientiæ, qua promouendi pollent; nullumque euidentius experimentum præſtari poteſt, quam ſe exponere Examini, in quo primarius Sedis Apoſtolicæ finis eſt promouendorum doctrinam exquirere, cum ſatis omnibus notum ſit, malorum omnium peſtiferam radicem eſſe ignorantiam, igna-
95 roſque, & ſe ipſos, & animas illorum gubernio commiſſas ipſaſque
96 Eccleſias euidenti perditioni exponere. Neque huc vſque percipere potui, qua veritate affirmare potuerint, quod Epiſcoporum Examen practicetur ſolum more Scholarium ſuper aliquibus paucis interrogatorijs ad breue tempus, eo modo, quo in paruis Ciuitatibus, & locis adoleſcentes ad ordines promouendi interrogari ſolent. Probatiſſimos enim
97 notoriæ idoneitatis, & Sapientiæ Viros, qui de rebus Eccleſiaſticis Luculētiſſimos Tractatus typis euulgauerant ad Examen coram Papa accedentes grauiſſimo timore concuſſos, & audiui, & vidi. In terminis equidem implicat ipſorum dictum. Nam ad Epiſcopatus aſſumi
98 duntaxat debent, & ſolent viri eminentes, de quorum doctrina, & fama probatiſſimum habeatur teſtimonium, pro ipſis verò examinandis ex Eminentioribus in Sacrorum Canonum, & Theologiæ ſpeculatiuæ, vel moralis facultatibus doctiſſimi ſeliguntur Viri, vndè patet tam inſpecta qualitate materiæ ad quam Examen reſtringitur, quàm ipſorum Examinatorum, & Examinandorum, in Epiſcoporum Examine de rebus tantum grauiſſimis, & Epiſco-
99 pali Statui proportionatis agi poſſe. Nec Papæ Maieſtas, Tot Sapientiſſimorum Cardinalium præſentia, tot præclariſſimorum Virorum præuiſum ſtudium, ſine graui iniuria præfatam, licet falſam aſſertionem admittere poteſt. Inter grauiores Se-
100 dis Apoſtolicæ curas Ordinatio Epiſcoporum eſt grauiſſima, quapro-
pter

pter ab ipſis Eccleſiæ Catholicæ incunabilis, de promouendis ad gubernia Eccleſiarum, diligens ſcrutinium fieri cæptum fuit, diligentiſſimamque ordinandorum Epiſcoporum perſcrutationem præuia morum,
101 & idoneitatis inquiſitione à Chriſtianis tractari ſolitam, antiquiſſimam eſſe teſtatur *Origenes contra Celſum lib. 8. in fin.* dicens tantam adhiberi ſolitam diligentiam, vt qui primi inter Chriſtianos eſſent, ad regimen animarum aſciſcerentur Diacono item proclamante in Eccleſia, patuiſſe omnibus aditum obijciendi ordinando, ſi quod patraſſet aliquandò crimen. Quod & quoque ex vetuſtiſſimis *Eccleſiæ Ritualibus* colligi diſertè demonſtrat *Baron. Annal. Tom. 2. Ann. 224. fol. 321. lit. E.* Idemque tradit *Lamprid. in Alexan-*
102 *drum Seuerum Imp.* aſſerens, Alexandrum in Præſidum electione Chriſtianos imitatum eſſe. Quid autem Chriſtiani in re tam graui agerent, ita vt Ethnicis Imperatoribus exemplum darent diligenter expli-
103 cat *S. Cyprianus Epiſt. 68. ad Hiſpanos conſcripta*, ibi: *Videmus de diuina auctoritate deſcendere, vt Sacerdos plebe præſente ſub omnium oculis deligatur, & dignus atque idoneus publico iudicio, ac teſtimonio comprobetur &c. Nec hoc in Epiſcoporum tantum, ſed & Sacerdotum, ſed in diaconorum ordinationibus obſeruaſſe Apoſtolos animaduertimus &c. Propter quod diligenter de traditione diuina, & Apoſtolica obſeruatione obſeruandum eſt, & tenendum, quod apud nos quoque, & ferè per Prouincias vniuerſas tenetur. Vt ad ordinationes ritè celebrandas, ad eam plebem, cui præpoſitus ordinatur Epiſcopi eiuſdem Prouinciæ proximi, quique conueniant, & Epiſcopus deligatur plebe præſente, qui ſingulorum vitam pleniſſimè nouit, & vniuſcuiuſque actum de eius conuerſatione perſpexit.* Quamobrem cum in Epiſcoporum ordinatione de ſumma rerum Catholicarum agatur, cumque
104 ad Vniuerſalis Eccleſiæ Gubernium maximè pertineat, vt de Epiſcopis, & Paſtoribus idoneis ſalubriter in Domino fidelibus prouideatur, quod declarat. *Apoſtol. 1. ad Thimoth. 3.* ibi: *Oportet Epiſcopum*
105 *irreprehenſibilem eſſe vnius vxoris virum*, ideſt non bigamum, *ſobrium, prudentem, ornatum, pudicum, hoſpitalem, doctorem, non vinolentum, non percuſſorem, ſed modeſtum, non litigioſum, non cupidum*, Verbum enim *oportet*, quo Apoſtolus vtitur Epiſcopi qualitates deſignando, præ-
106 ciſam neceſſitatem importat, adeò vt Apoſtolus apertè moneat, ne quis Epiſcopatum affectet, niſi virtutibus ſupradictis ornetur. Et in hoc potiſſimum Romanos Pontifices, qui B. Petri locum tenent, & Chriſti vices in Terris gerunt, ex ipſiuſmet
107 Chriſti Domini præcepto, *Paſce Oues meas.* Semper inuigilaſſe, atque elaboraſſe, innumerabiles propemodum Apoſtolicę Sanctiones, & Sacrorum Conciliorum Canones apertè demonſtrant, Iuribus omnibus in hoc conſpirantibus vt Paſtores boni, atque Eccleſię regendæ
108 idonei aſſumantur. Nam vt exclamat *Innoc. III. in Concilio Generali, relat. in cap. Nihil eſt, de elect. Nihil eſt quod Eccleſiæ Dei magis offi-*
109 *ciat, quàm quod indigni aſſumantur Prælati ad regimen animarum.*

Quapropter ne Catholico Gregi occu-
110 lati Paſtores deeſſent, ſecundum varia tempora, varij modi in electionibus Epiſcopotum ab ipſis Romanis Pontificibus ſucceſſiuè præſcripti fuere, & iuxta varias pro temporum occurrentes circumſtantias, varijs perſonis ius Epiſcopos eligendi ab ijſdem Pontificibus conceſſum ſiue permiſſum in iure reperitur.

Hoc autem cum hodiè, quoàd Epiſco-
111 palium Sedium collationem, & inſtitutionem ſit Sedi Apoſtolicæ reſeruatum, vt patet *in Extrauag. Etſi in temporalium. De præbend. inter Commun. in Clement.* *In Pleriſque, de elect.* quæ ſunt Clem. V. *In Extrauag. Sancta Romana, de elect. inter Commun.* quæ eſt Benedict. XI. *In Extrauag. Ex debito, de Elect. inter Commun.* quæ eſt Ioann. XXII. *In Extrauag. ad regimen de Præbend. inter Commun.* quæ eſt Benedict. XII. Nec non liquet *ex regul. 3. Cancell.* Vndè Papa omnes Epiſcopatus con-

fert

fert reſeruata duntaxat Regibus Hi-
112 ſpaniæ, Galliæ, & alijs ex Apoſto-
licæ Sedis conceſſione poteſtate no-
minandi Epiſcopos in ſuis Regnis, vt
de Rege Hiſpaniæ notant *Boet. Epi-
ſcopo de Regal. lib. 1. nu. 131. Anaſtaſ.
Germon. de Sacror. Immunit. lib. 3.
cap. 12. num. 40. Borell. de Prꝑſtantia
Reg. Cathol. cap. 50. Bobadilla in poli-
tic. lib. 2. cap. 18. num. 215. Salgad. de
Protect. Reg. part. 3. cap. 10. nu. 223.
Solorzan. de Iur. Indiarum Tom. 2.
lib. 3. cap. 2. num. 7. & 8. & cap. 4. nu.
28. & 29. Garc. de Benefic. part. 5.
cap. 1. num. 214. cum ſeqq. Marian.
lib. 24. cap. 16. ad fin.* De Rege Gal-
lię *Rebuff. in concordat. Tit. de nomi-
nat. Reg. ad Pralat. Carol. Graſſal.
lib. 2. de Regal. Franc. Iur. 3. Petr.
Gregor. de elect. cap. 5. num. 23. Boet.
Epo heroic. quaſt. de Iur. Sac. lib. 1.
Tit. de Regal. & vni. iur. Princ. in
benef. Eccleſ. num. 26. & 262. Renat.
Choppin. de domanio Franc. lib. 2. tit.
10. & de Sacr. politia lib. 1. tit. 7. n. 22.*
De alijs verò laicis poteſtatibus
*Azor. Inſt. moral. p. 2. lib. 6. cap. 14.
q. 3. Germon. d. cap. 12. num. 31. Boet.
Epo vbi ſupra num. 267. Accuna Hiſt.
Eccleſ. Epiſcop. Portugal. p. 2. cap. 15.
fol. 127.* Circa quas conceſſiones à
113 Sede Apoſtolica Laicis Principibus
Epiſcopos nominandi iure priuilegij
factas Sac. Trid. Concil. nihil inno-
uaſſe reperitur, vt colligitur ex *cap.
1. ſeſſ. 24. de reform.* vbi ſolum ipſos
114 hortatur, & monet vt bonos Pa-
ſtores, & Eccleſiæ gubernandæ ido-
neos promoueri ſtudeant, quoſque
digniores, & Eccleſiæ magis vtiles
iudicauerint, non quidem præcibus,
vel humano affectu, aut ambientium
ſuggeſtionibus, ſed eorum exigenti-
bus meritis pręfigi diligenter curent.
Sic inquam cum omnium Epiſcopa-
lium Sedium collatio, & inſtitutio
ſit hodiè ſimpliciter, & generaliter,
quòad omnes Eccleſias tam in Curia,
quam extra vacantes, Papæ reſerua-
115 ta, & ſolum in Germania ius ſeù
conſuetudo canonicæ electionis per
Capitula facienda obſeruetur, & vi-
geat vt alijs relatis teſtatur *Lauor.
var. Lucubr. tom. 1. Tit. 4. cap. 15.
num. 24. Laym. de Pralat. Eccleſ. elect.
cap. 15. q. 161.* Romanos pro tempore
Pontifices in re tam graui non ſine
ſummo labore occulatè, & cautè
procedere ſtuduiſſe Apoſtolica de-
creta teſtantur. Neue altiora prin-
cipia repetam exactiſſimæ inquiſitio-
nis, qua Pontificiæ Conſtitutiones
in promotionibus ad Cathedrales
Eccleſias procedendum præſcribunt,
præmiſſa inconcuſſa Sedis Apoſtoli-
cæ vigilantia, vt ne dum inepti, ſed
cupidi licet apti ad Epiſcopatus non
116 aſſumantur, quia dignus ex ambi-
tione fit indignus, *cap. principatus 1.
q. 1.* Ab Alexandri III. decretis exor-
dium facere ſufficiat, quæ ex Sac.
Lateran. Concil. translata fuerunt in
117 *cap. in Cunctis de elect.* quo ſanci-
tur vt hi qui ad Epiſcopalem digni-
tatem aſſumuntur præter ætatem,
morum grauitatem, legitimos nata-
les, Sacrum ordinem, literarum
quoque ſcientiam, & doctrinam ha-
beant. Quod & ex *S. Trid. Concilij*
decreto habemus in *cap. 2. ſeſſ. 22. de
reformat.* ibi: *Quicumque poſt hac
ad Eccleſias Cathedrales erit aſſumen-
118 dus, is non ſolum natalibus, ætate,
moribus, vita, atque alijs, quæ à Sac.
Canonibus requiruntur plenè ſit pradi-
tus &c. Scientia verò propter hac einſ-
modi polleat, vt muneris ſibi iniun-
gendi neceſſitati poſſit ſatisfacere, Ideò
qui antea in Vniuerſitate Studiorum
Magiſter, ſiuè Doctor, aut Licentiatus
in Sac. Theologia, vel iure Canonico
meritò ſit promotus, aut publico alicu-
ius Accademię teſtimonio idoneus ad
alios docendos oſtendatur &c.*
Receptum ideò fuit, vt qualitates pro-
119 mouendi ad Epiſcopatum referan-
tur, & diſcutiantur in Conſiſtorio
ſecreto coram Papa, & S. R. E. Car-
dinal. relatio verò fiat ab vno Cardi-
nali, cum alijs circumſtantijs, prout
in *Lateran. Concil. ſub* Iul. II. *& Leon.*
X. decretum reperitur, & habetur
in *Conſtit. II. Leon. X. ſuperna, de ge-
ner. cler. & laico. ac Rom. Cur. refor-
matione,* ibi: *Vt ab his ſumamus exor-
dium, qua pro nunc magis expedire vi-
dentur, & qua ſapè per ſingulas ætates
neglecta magnam Chriſtiana Religioni
perniciem attulere, & in Eccleſia Dei
maxima ſcandala pepererunt, à pro-
motionibus ſcilicet ad Eccleſiaſticas di-
gnitates conſtituimus exordiri. Cum*

pia

piæ mem. Alex. III. *prædeceſſor noſter etiam in Lateran. Concil. decreuerit, vt ætas, morum grauitas, ac literarum ſcientia in perſonis promouendis in Epiſcopos, & Abbates diligenter inquirantur, nihilque magis Dei Eccleſiæ officiat, quam cum immeriti aſſumuntur Prælati ad regimen Eccleſiarum, propterea in promotionibus Prælatorum, quorum à Romano Pontifice magna ratio haberi debet, eo præſertim, quod de promotis per eos ad Eccleſias, ſeu Monaſteria in extremo iudicio Deo rationem reddituri ſunt. Statuimus, & ordinamus, vt deinceps perpetuis futuris temporibus parochialibus, Metropolitanis, ac Cathedralibus Ecclesijs, & Monaſterijs pro tempore vacantibus de perſonis iuxta præfatis* Alex. *conſtitutionem, ætate matura, grauitate morum, literarum ſcientia præditis non ad alicuius inſtantiam per commendam, & adminiſtrationem, ſeu conſeruationem, aut alio quouis modo prouideatur, niſi ratione vtilitatis Eccleſiarum prudentiæ, nobilitatis, probitatis, experientiæ, atque curialitatis antiquæ cum competenti literatura: & in Sede Apoſtolica meritorum, aliter viſum fuerit faciendum &c. Quinimò, vt accuratius diligentiuſque idoneæ perſonæ promoueantur, ſtatuimus, vt Cardinalis, cuius electionis, poſtulationis, aut prouiſionis Eccleſiæ, ſeù Monaſterij relatio committetar, antequam in Sacro Conſiſtoria, vt moris eſt, referat commiſſionem examinis, ac relationis ſibi datam vni cuiuslibet ordinis antiquiori Cardinali in ipſo Conſiſtorio per ſe ipſum, vel ſi ea die, qua ſibi commiſſionis onus iniunctum fuerit, Conſiſtorium non fuerit, per Secretarium ſuum, aut alium quemlibet ex ſuis domeſticis familiaribus notam facere debeat, qui tres priores alijs quam primum ſui Ordinis Cardinales eam ſignificare teneantur, negotiumque electionis, adminiſtrationis, poſtulationiſue, aut promotionis ſummariè, & de plano per ſe ipſum dictus relator examinet, & ſi qui contradixerunt his vocatis idoneos, graues, & fide dignos teſtes, & ſi expediens opuſque fuerit alios ex officio aſſumere, proceſſuſque, & iura homini, vna cum dictis teſtium die faciendæ relationis ſecum ad Conſiſtorium referre debeat, neque vllo modo referat, ſi præſens in Curia promouendus maiorem Cardinalium partem antea non adiuerit, vt quæ à referente collega ſint Cardinal. audituri occulta fide quantum promouendi attinet cognoſcere poſſint.*

Et ita paucis mutatis, vel additis vſque
120 ad tempora *Pauli IV.* obſeruatum
fuiſſe liquet, qui omnium primus voluit, & introduxit, vt propoſitiones Conſiſtorialium, non eo Conſiſtorio, vt hactenus fiebat, ſed ſequenti abſoluerentur, vt interim S. R. E. Card. de qualitatibus promouendi certiores reddi poſſint, ita teſtatur *Mandoſ. Reg. 24. Cancell. de mala promot. quæſt. 3. num. 12.*

Hoc idem ſub eodem *Pio IV.* anno
1563. decreuit Trid. Concil. bre-
121 uiori, tamen faciliori, atque vtiliori forma data, quæ hodiè eſt in viridi obſeruantia, & habetur in *ſeſſ. 24. cap. 1: de reformat.* ibi: *Omnes verò inquiſitiones, informationes, teſtimonia, ac probationes quæcumque de promouendi qualitatibus, & Eccleſiæ ſtatu à quibuſcunque etiam in Romana Curia habita per Cardinales, qui relationem facturus erit Conſiſtorio, & alios tres Cardinales diligenter examinentur, ac relatio ipſa Cardinalis relatoris, & trium Cardinalium ſubſcriptione roboretur, in qua ipſi ſinguli quatuor Cardinales affirment ſe adhibita accurata diligentia inueniſſe promouendos, qualitatibus à iure, & ab hac ſancta Synodo requiſitis præditos, ac certo exiſtimare ſub periculo ſalutis æternæ idoneos eſſe, qui Ecclesijs præficiantur, ita vt relatione in vno Conſiſterio facta, quò maturius interea de ipſa inquiſitione cognoſci poſſit in aliud Conſiſtorium iudicium differetur, niſi aliud Beatiſſimo Pontifici videtur expedire.* Ingentem animi terrorem incutiunt verba à Spiritu Sancto in Sac. Tridentino Concilio prolata circa accuratam diligentiam, quæ adhibenda eſt in examinandis qualitatibus promouendi, dum Cardinales, quibus datum eſt de promouendi qualitatibus teſtimonium ſumere, *affirmare debent ſe adhibita legitima diligentia inueniſſe promouendum qualitatibus à iure, & à S. Synodo Triden-*

tina

sina requiſitis præditum, ac certo exi-
ſtimare ſub periculo ſalutis æterna ido-
neum eſſe, qui Eccleſia præficiatur. Ex
quo patet, quam diligens ſcrutinium,
& inquiſitio fiat antequam Paſtorale
munus alicui deferatur, cum hi qui-
bus incumbit promouendi qualita-
tes, & virtutem inquirere, affirma-
re prius debeant ſe certò exiſtimare
ſub periculo ſalutis æternæ idoneum
122 eſſe. Quapropter quiſquis ſibi me-
ritò timere debet, ne dicam exhor-
reſcere cum tam periculoſum munus
aſſumit, ne indignum, vel ineptum,
omiſſa debita diligentia, aut ad ali-
cuius inſtantiam, aut importunis ſol-
licitatus præcibus, vti idoneum ap-
probet, vel digniori præterito, mi-
nus dignum præferat; alias incuita-
bile ſalutis æternæ diſpendium ſe
paſſurum pro certo teneat, cum dam-
num, quod ab indignis, vel ineptis
Paſtoribus Dominici Gregis Ouile
patitur irreparabile reddatur. Si qui
lucernæ munere perfungitur igno-
rantiæ tenebris inuolutus, atque
demerſus exiſtat, quid inde ſe-
qui poteſt niſi quod *Saluator* ait
Matth. 6. Si lumen quod in te eſt, te-
nebræ ſint, ipſæ tenebræ quantæ erunt.
Quanta igitur cautione, & diligentia
123 procedendum ſit: in promotioni-
bus eorum, qui ad regimen Eccleſia-
rum aſſumuntur, non ſolum colligi-
tur ex prædictis, ſed & admonet
Leo X. in præcitata ſua Conſt. ibi:
eo præſertim quod de promotis per eos
Eccleſias in extremo iudicio Deo ratio-
nem reddituri ſunt. Eleganter etiam
docet *D. Chryſoſtom. hom. 35.* vbi de
hac re loquens, ita ait: *Opus quidem*
124 *deſiderare bonum, bonum eſt: pri-*
matum autem honoris concupiſcere va-
nitas eſt. Primatus enim fugientem
ſe deſiderat, deſiderantem ſe horret.
Vndè euidens deducitur argumen-
tum, quod qui importunè, & auidè
tota commota Curia, multiplicatis
Principum præcibus, ambitionis ſug-
125 geſtione ad animarum Regimen,
ad Epiſcopales honores promoueri
ſtudent; vti habentes inordinatum
appetitum terreni honoris, & digni-
tatis, ac proindè præeſſe tantum ma-
chinantes, & non prodeſſe, à tanto
munere repelli debent, *cap. miramur*
diſt. 6. Nam exclamat *Gregor. lib. 1.*
Paſtoral. cap. 9. Virtutibus pollens
coactus ad regimen veniat, virtuti-
bus vacuus, nec coactus accedat.
Et quoniam ex his, qui ad Epiſcopatus
126 concurrunt, (noſtris etenim tem-
poribus benè adoptatur exclamatio
Petrarchæ de remed. vtriuſque fortunæ
lib. 1. dialog. 107. O vertigo morum peſ-
ſima, ad quod olim conſueuerant, &
deberent cogi homines indè nunc per-
trahi non poſſunt.)
Quidam ſciunt, poſſunt, & volunt præ-
eſſe. Quidam ſciunt, poſſunt, &
nolunt. Quidam verò nec ſciunt,
nec poſſunt, ſed volunt. Scire, poſ-
ſe, & velle, aut charitatis eſt, aut
ſuperbiæ. Si Charitatis eſt, quia vt
127 inquit *S. Bernard. ſerm. 58. ſup.*
Cantic. *peocedit ex quadam intima ſti-*
mulatione ſollicitante nos æmulari fra-
ternam ſalutem, æmulari decorem do-
mus Domini, incrementa lucrorum
eius, incrementa frugum iuſtitiæ eius,
& laudem, & gloriam eius, vt euellat,
& deſtruat, ædificet, & plantet. Qui
Epiſcopatum deſiderat bonum Opus
deſiderat, vt ait *Apoſtolus*, quod
nomen *Opus* rem difficilem deſignat,
128 negotium, non otium, animi ſol-
licitudinem non delectationem, dixit
enim *Apoſtolus* Opus, non Imperium,
non dominationem, non dignitatem,
vt ſcirent Epiſcopi ſe deſtinatos eſſe
labori, ac miniſterio, & ſeruituti
inſeruire debere, vt admonet *D. Ber-*
nard. in epiſt. ad Rom. homil. 11.
Si ſuperbiæ, à tanto munere repelli de-
129 bet, quia Epiſcopi ſunt Paſtores
non ſui, ſed gregis curam habentes,
naturæ opus attendentes, non di-
gnitatem, laborem non delicias,
non creſcere faſtigio, ſed humilitate
decreſcere, vt fiant ſerui, & miniſtri
hominum propter Chriſtum, vt in-
termiſſa Rachelis decora facie in-
trent ad Liam oculis lippam, de
Monte cum Moyſe deſcendant ad
campos, & de otio contemplatio-
nis, ad laborem actionis. Vndè eſt
quod dignus, ex ambitione fit indi-
gnus, *cap. Principatus 1. q. 1.*
Scire, poſſe, & nolle, vel humilitatis
130 eſt, vel inertiæ. Si humilitatis
hi profectò ad regimen venire cogi
debent, hi ad Prælaturas vocari; hi

Ff ſunt,

ſunt, quos fugientes Primatus deſi-
derat; ſicut ſe deſiderantes horret,
vt aduertit *D. Chryſoſt.* Si verò
inertiæ, quia omninò deſiſtunt;
131 grauis eſt eorum culpa, nec ſunt
cogendi cum Epiſcopatus officium
ſit operis, & ſi onus amplectatur po-
tens eſt Dominus augere gratiam
ſuam, vt lucra ex lucris, & ex pro-
fectibus profectus accedant. Si verò
Epiſcopus onus abhorreat, & inſuf-
ficientem ſe reputet, ſera querela
eſt, prius ſediſſe debuerat, & æſti-
maſſe opus, ſarcinulam ponderaſſe,
computaſſe virtutum ſumptus, & di-
gnitati meritum ac vigilantiam com-
paraſſe.

Nec ſcire, nec poſſe, ſed velle, cupidi-
132 tatis, temeritatis eſt, & ſtultitiæ:
& vt plurimum accidit, quod qui
auidè ad Epiſcopatus dignitatem
aſpirant, ex ijs ſint qui licet velint,
neſciunt tamen, nec poſſunt; nam
ſi ſcirent quod volunt, pro certo fu-
gerent, quod ſcirent, cum Epiſco-
pale munus tale ſit, vt multis ſanè
magnis, & ſanctis in Dei Eccleſia
viris, eius refugiendi cauſa fuerit,
ſumma etenim ignorantia eſt velle
quod non poſſumus, & amplecti
quod neſcimus. Qui Epiſcopatus
affectant S. Chriſoſtomum, Grego-
rium, Nazianzenum, Auguſtinum,
atque Bernardum conſulant, & ni
inſano honoris apetitu correpti om-
ninò cæcutiant, non ſolum ad Epi-
133 ſcopatus promoueri proſtituta
fronte non petent, ſed ſponte obla-
tos, vel recuſabunt, vel inuiti ſuſci-
pient; Vtque Sanctorum Patrum ex-
clamationes prætercam aduerſus il-
los, qui ſine merito laboris, & vir-
tutis promoueri ambitiosè ſtudent,
quas omnes referre alterius volumi-
nis ſeriem exigeret, hoc Nazianz.
dictum ſufficiat. *Nemo ſapiens læto
animo creatur Epiſcopus; quis pericula,*
134 *& ſupplicia ei propoſita conſiderat,
atque adeò ſtultus videri poteſt, ac re-
prehenſione dignus, eum viam ingredi
poſſe complanatam, & expeditam,
ſponte ſe in locum anguſtum, periculo-
ſumque redegerit.* Nam vt admonet
*S. Auguſt. relat. in cap. ante omnia
diſt. 40. Nihil eſt miſerius; triſtius,
& damnabilius apud Deum Epiſcopa-
tus officio, ſi perfunctoriè agatur, & ſi
vt decet, nihil periculoſius.* Quarè
non mirum, ſi *S. Vincentius in ſerm.
7. Dominica 2. poſt oct. Paſchæ,* mi-
ratur quomodò Epiſcopi cum gau-
135 dio viuere poſſint. Qui denique
ad dignitatem Epiſcopalem anhe-
lant, & vt Epiſcopi euadant, inten-
tatum medium non deſerunt audiant
D. Bernard. epiſt. 24. ad Epiſc. Lau-
136 *don. Væ tibi Epiſcopo, quia peccata
Populi comedis, ac ſi propria tibi minus
ſufficere viderentur. Dic mihi quan-
tum deſudas, vt gemitibus, orationi-
bus, pænitentia, prædicatione diluas
peccata illorum, quorum bona comedis?
Venies miſer ante Tribunal Chriſti,
& audietur grauis querela Populorum,
accuſatio dura eorum, quorum vixere
ſtipendijs, neque diluere peccata, qui-
bus facti ſunt duces cæci, & fraudulen-
ti mediatores. Quid tibi inſipiens deli-
tiæ ſapiunt? Quid diuitiæ illæ oblectant
occulos? Quibus mercaris tam graue
iudicium, tam duræ temetipſum obli-
gans rationi? Vniuerſa quidem vſque
ad quadrantem nouiſſimum exegeris?*
Patum tuta eſſe culmina, & illis ti-
mendum validè probant, quæ narrat
Corn. in cap. 11. numer. ibi: *Adria-
nus* II. Papa, *teſte Petrarcha, nullum
ſupplicium maius de hoſte paſcebat,
quam vt Papa fieret.* B. Pius V. di-
cere ſolebat. *Cum eſſem religioſus
ſperabam benè de ſalute animæ meæ;
Cardinalis factus extimui; nunc Pon-
tifex creatus pene deſpero.* Contra
honores ſe munit, qui de honoribus
ità ſentit, & culminibus incipit eſſe
maior, qui infrà culmina ſe veræ hu-
militatis ſenſu locat. Memoria di-
gnum eſt dictum *S. Hilarij Can. 3. in
Matthæum. Memeniſſemus, quia om-
nis ſæculi honor Diaboli eſt negotium,
in quo ita ſe exercet, vt animas am-
bientium lucretur.*

Vtque ad rem noſtram redeamus, quia
137 non obſtante Decreto Sac. Trid.
Concilij, quòd viri Inſignes ad Epi-
ſcopatus eligi debeant, præſcripta
forma proceſſus conficiendi in Cu-
ria, vel extra circa qualitates pro-
mouendi, experientia docuit multos
nihilhominus promoueri non ha-
bentes qualitates à *Iure Pontificio, &
Oecumenicis Concilijs* requiſitas defi-
ciente

ciente nimirum vita, moribus, vel
doctrina, aut prudentia, quod peſſi.
mi exempli eſſe nemini latet, eò
quòd ſalus gregis ex Paſtoris vita,
atque doctrina magnoperè pendeat.
Nam ſi in quibuſuis Eccleſiæ gradi-
bus, & miniſtris curandum eſt tales
eligi, qui religione, & ſanctitate fi-
deles ædificent, multò magis elabo-
randum erit, ne in eius electione
erretur, qui ſupra omnes gradus
conſtituitur *can. cum 33. q. 5. cap. vni.
co §. ad exhibendum, de Sacr. Vnct.*
Et cui tanquam ſeruo fideli, & pru-
138 denti totius familiæ cura traditur,
qui ad omnem virtutem, & manda-
torum Dei obſeruantiam aliorum
forma eſſe debet *D. Thom. 2. 2. q. 185.
art. 5. & ibi Caietan. Turrecrem. in
cap. peruenit 7. q. 1. Prap. in cap. accu-
ſatio 2. q. 7. Gig. de reſid. Epiſc. cap. 14.*
Hinc eſt, quod Gregor. XIV. qui in
minoribus conſtitutus, vti Epiſcopus
Cremonen Sac. Trid. Concil. inter-
139 fuerat, vt quæ in eo ſancita fue-
rant debitæ executioni demandaren.
tur ſummopere exoptans, eiuſdem-
que Sac. Concilj ſenſuum conſcius,
in promouendis ad Cathedralium
Eccleſiarum Regimen formæ per
Concilium præſcriptæ, inuiolabilem
obſeruantiam intendens, ſex S.R.E.
Cardinalibus pietate, prudentia, &
doctrina inſignibus negotium exami.
nandum commiſit, qui omnibus ma-
turè perpenſis; nec non conſideratis
circumſtantijs, illiſque eidem *Gre-
gorio XIV.* relatis. Ipſe die 15. Maij
Ann. 1591. peculiarem Conſtitutio-
nem edidit, quam in Secreto Conſi-
ſtorio publicauit, cuius tenore inſpe-
cto patet quanti momenti ſit Epiſco-
pi electio, & quam grauis, ac dili-
gens antequam Epiſcopus eligatur,
ex Eccleſiæ inſtituto, inquiſitio præ-
cedere debeat.
In §. etenim 1. eiuſdem Conſtit. Greg.
140 quæ eſt *6. Bullar. nou. tom. 2. fol.
691.* habetur Sac. Trid. Concilium
decreuiſſe ad Cathedrales Eccleſias
viros inſignes eligendos eſſe.
In §. 2. deſiderium eiuſdem *Greg. XIV.*
141 de obſeruantia decret. Concil. ex-
primitur.
In §. 3. dicitur Concilium Tridentinum
mandaſſe, vt in quacumque Synodo
142 prouinciali præſcriberetur forma
examinis à Metropolitano habendi,
Romani poſtea Pontificis arbitrio ap.
probanda.
In §. 4. Hoc paucis in locis adhuc fa-
143 ctum fuiſſe Pontifex conquæri-
tur.
In §. 5. Huius examinis munus extra
144 Curiam Sedis Apoſtolicæ Legatis,
Nuncijs, & Ordinarijs, vbi Epiſco-
porum fit prouiſio demandatur.
In §. 6. In Curia verò Cardinalibus ad
145 hoc deputandis, vel Protectoribus
Regnorum, ſi ad eorum protectio-
nem Eccleſia prouidenda pertineat
examen committitur.
In §. 7. Forma, ſiue inſtructio exami-
146 nis faciendi præſcribitur; per Au-
ditores, ſeu Vicarios fieri prohibe-
tur; articuli, ac teſtes non à promo-
uendo, ſed ab ipſo inquiſitore for-
mandi, inducendi, & interrogandi
erunt; Schedulam tamen continen-
tem nomen, cognomen, patriam,
parentes, ætatem, ordinem, gra-
dum, profeſſionem, functionem, ſi
quam candidatus exercuit, loca, in
quibus aut Theologiæ, aut Iuri Ca-
nonico operam dederit, aut longo
tempore verſatus fuerit, denique
amicos, ac familiares, qui tam ip-
ſum, quam Parentes eius intimè no.
uerint, Prælatus inquiſitionem factu.
rus, à promouendo, vel alio faciens-
dam curet.
In §. 8. Teſtes examinandi præſcribun-
147 tur, qui abſque ſuſpicione, amo-
ris, odij, timoris, inimicitiæ, ſan-
guinis, veritatem ſponte fateantur.
Vtrum nempè promouendus ſit ex
legitimo matrimonio procreatus, pa.
rentibus Catholicis natus, Trigeſi-
mum annum expleuerit, Sacris Or.
dinibus ad minus ante ſex menſes
initiatus, ſit Doctor in S. Theolo-
gia, vel Iure Canonico, vel licen-
tiatus in publica Vniuerſitate. Ho.
neſtam, & laudabilem vitam duxe-
rit, & ducat, & ſit honeſtæ conuer-
ſationis. Scientia tali polleat, vt
cuiuſque muneris ſpiritualis, & tem.
poralis ſibi iniungendi neceſſitati ſa-
tisfacere poſſit, & ad populum Chri.
ſtianum erudiendum ſufficiat. Re-
gulariter enim tres, vel quatuor te-
ſtes noti, & fide digni examinari ſo-

lent ſuper exiſtentia Eccleſiæ, & totidem ſuper idoneitate circa qualitates per Sac. Trid. Concil. requiſitas, quas expreſſas habes in dicta Conſtitutione *Greg.XIV.*

In §. 9. dicitur quod in Regularibus
148 promouendis ſuorum Superiorum ſufficientis doctrinæ teſtimonium exigitur: Non omnes tamen Superiores, ſed ij duntaxat, qui nullum ſui Ordinis Superiorem agnoſcunt, hoc teſtimonium facere poſſunt, quibus abſentibus, vel impeditis ipſorum Vicarij, ſeu Commiſſarij Generales, vel in Romana Curia Procuratores generales Ordinum, aut Congregationum in hac parte ſuccedant.

In §. 10. Sancitur Profeſſionem Fidei
149 à Candidato faciendam eſſe in manibus Prælati, cui inquiſitio commiſſa fuerat, niſi loci diſtantia prohibeatur; tunc enim viciniori Eccleſię prouidendæ committenda erit, quæ coram Notario, & teſtibus recipiatur, & in publicis tabulis redigatur vna cum toto proceſſu ad Apoſtolicam Sedem clauſo, & obſignato tranſmitten.

In §. 11. habetur, quod Proceſſus ad
150 Curiam tranſmiſſos Cardinalis Promotor, & tres priores Ordinum Cardinales examinent, atque expediant: Promotor vero Cardinalis, ſiue Relator promouendum moneat, ſi in Curia præſens fuerit, vt omnes Cardinales adeat, antequam Eccleſiam proponat, vt quæ à referente Collega audituri ſunt, oculata fide, quantum ad perſonam ipſius promouendi attinet, cognoſcere valeant.

In §. 12. Hæc eadem inquiſitio præſcri-
151 bitur de promouendis ad Eccleſias, quæ Sacri Conſiſtorij Conſultationibus prouideri ſolent.

Hortatur denique, & monet omnes à Sede Apoſtolica ius, & priuilegium habentes nominandi, præſentandi,
152 vel eligendi Epiſcopos, vt ſeriò apud ſe cogitent quanti momenti ſit hoc negotium,& ideò non præcibus, aut humano affectu, vel ambientium cupiditatibus ſe moueant. Admonet etiam omnes, qui vel examinando, vel inquirendo, vel teſtimonium ferendo operam ſuam præſtabunt, vt in hoc negotio verſentur ea fide, & diligentia, vt à Deo, & à Rom. Pontifice laudem expectare valeant alioquin ſciant non euaſuros Apoſtolicæ Sedis cenſuram.

Hæc ſunt, quæ in *Greg.XIV.* Conſtitutione qnoad qualitates promouendorum ad Eccleſiarum Cathedralium Regimen, continentur, cuius forma eſt exactè ſeruanda tam in proceſſibus conficiendis in Curia, quàm extra; huiuſmodi verò pro-
153 ceſſus, & examinis faciendi diſtinctam, atque eruditam praxim exponit *Flamin. Pariſ. de reſign. Tom.2, lib.8.q.5.*

Notandum verò, quòd qualitas in
154 *Greg.* XIV. Conſtitutione circa ætatem promouendi exacta; quòd nimirum trigeſimum annum expleuerit; limitationem recipit in Gallia, vbi in præficiendis ad Cathedrales, & Metropolitanas Eccleſias vigeſimum ſeptimum eorumdem ętatis annum ſufficere notat hic *Pariſ. & lib. 7. q. 2. num. 16.* & ex *Rebuff.* & alijs aduertit *Barboſ. de Offic. & poteſt. Epiſc. Allegat.1. num.27.*

Ex hac itidem *Gregorij* XIV. Conſtitu-
155 tione aduertendum, quòd cum hi qui ad formidandum Epiſcopale munus promoueri debent ſingulari tùm diuinarum, tum etiam humanarum rerum ſcientia commendandi ſint, *cap. cum in cunctis, de elect.* Ex Concilij verò Tridentini diſpoſitione à nonnullis ſufficiens adiudicaretur, ſi is qui Epiſcopali dignitate fulgere cupiebat alicuius Academiæ, & Publici Gymnaſij ſuffragio, vel auctoritate Magiſter, aut Doctor, vel Licentiatus in Sacra Theologia, aut in Iure Canonico creatus eſſet. Idem Greg. optimè conſcius, quòd priuilegium non facit Doctorem, & quod Apoſtolus, non Lauream in Epiſco-
156 po, ſed doctrinam exigit, quòdque mens Concilij non fuit ſimplex Doctoris nomen approbandi, ſed Doctoralem lauream, quaſi doctrinæ teſtem exigendi in præfata ſua Conſt. declarauit Priuilegium Doctoratus, aut licentiaturæ, vel publicæ Academiæ teſtimonium, nemini ſuffragari, ſed de eorum etiam doctri-

doctrina, in qua Epiſcopi ſumma perfectio conſiſtit eſſe diligenter inquirendum, niſi ex aliqua publica functione de ipſa notoriè conſtaret. Et ne de promouendi idoneitate,
157 quòad doctrinam, quæ eſt virtus, & character Epiſcopi, dubitari contingat, Nam vt ait *Chryſolog. in literis prudens inuenit, vndè ſapientior fiat; ibi bellator reperit, vndè animi virtute roboretur, indè Princeps accipit, quo Populos ſub æqualitate componat, nec aliqua in mundo fortuna dari poteſt, quam literarum non augeat glorioſa notitia*. Clemens VIII. peculia-
158 ri edito Decreto conſtituit, quod aſſumendi ad Epiſcopatus Italiæ in Vrbe coram ipſo, & Sac. Congregatione S.R.E. Cardinalium, aliorumque grauium, & doctiſſimorum Virorum ad hoc ſpecialiter deputata. In Hiſpania verò, & in Gallia coram
159 S. R. E. Cardinalibus Legatis ibi exiſtentibus, Legatis deficientibus coram Sedis Apoſtolicæ Nuntijs, Patriarchis, Primatibus, Archiepiſcopis, & Epiſcopis, de ſpeciali Papæ mandato aſſiſtentibus alijs Prælatis, ac peritis Viris, vt huiuſmodi negotij grauitas exigit, ſe examini ſubijciant, in quo approbati, & non alias ad Eccleſiæ regimen admittantur. Ita referunt *Franc. Leo in Theſaur. For. Eccleſ. part. 1. cap. 3. nu. 10. & 11. Campanil. diuerſor. Iur. Canon. rub. 3. cap. 4. num. 4. Barboſ. Iur. Eccleſ. Vniuerſ. lib. 1. cap. 8. num. 111. & de Offic. Epiſc. allegat. 1. num. 25. Lauor. Var. Lucubr. tom. 1. Tit. 4. n. 19. Cobell. not. Cardin. cap. 15. Congreg. 7. lit. C.*

Hoc autem ita inuiolabiliter ſeruatur,
160 vt aſſumendus ad Epiſcopatum Italiæ, quamuis in literis cenſenuerit, nihilhominus ad Vrbem accedere, & rigido potius, quam leui examini coram Summo Pontifice, & Congregatione Cardinalium, aliorumque ſapientiſſimorum virorum ad hoc ſpecialiter deputata ſe ſubijcere cogatur; qui Cardinales, & probatæ ex eminentioribus Romanæ Curię virtutis viri, Examinatores vocantur, ſinguli deſtinatam habentes
161 facultatem, Theologiæ nimirum ſpeculatiuæ, vel moralis, aut Sacrorum Canonum pro examine faciendo, quarum alteram ex Papæ benignitate promouendorum optioni pro examine ſubeundo relinquitur. Hinc eſt, quòd facultate delecta, in qua quis de ſua idoneitate experimentum dare malit, Examinatores ad ipſam præfixos adire debet, quibus, & ſi ſuam voluntatem pandat, hi tamen arctiſſimo ſecreti vinculo obſtricti, difficultates in examine perquirendas, neque directè, neque indirectè aperire poſſunt, ſed ſtato die, & hora, quæ preuia intimatione notificatur, coram Papa accedere debent, vt ibi præſentibus cæteris Car-
162 dinalibus, alijſque ad Congregationem Examinis Epiſcoporum aſſumptis, doctrinę idoneitatem in promouendo exquirant, ipſum examinando per tempus notabile, quod præfinitum dimidiæ ſaltem horæ eſſe ſolet. In tam autem graui, & erudito congreſſu ſi promouendus examini ſatisfaciat, vti idoneus approba-
163 tur, cæteris verò qualitatibus à Sac. Canonibus requiſitis in ipſo concurrantibus Eccleſię, & animarum regimini præficitur; pro his verò habendis poſt Conſtitutionem Greg. XIV. circa conficiendos proceſſus inquiſitionis ſuper qualitatibus eorum, qui promouendi ſunt
164 ad regimina Cathedralium S. M. Vrbani VIII. peculiaris inſtructio emanauit, quæ inconcuſsè, & adamuſſim ſeruatur, niſi tamen ipſe Papa referat, prout referre ſolet pro
165 perſonis ſibi notis, gratis, atque dilectis, etiam quod non ſint S.R.E. Cardinales. Nam hoc caſu fit expeditio Eccleſię ſine proceſſu, & tunc referendo concedit, approbantibus DD. Cardinalibus, vt relato *Pariſ. vbi ſupra* notat *Corad. prax. beneſ. lib. 2. cap. 16. num. 59.* vbi præfatam inſtructionem refert, quam & habet *Barboſ. Iur. Eccleſ. Vniuerſ. lib. 1. cap. 8. num. 141.* quarè ipſam prætereo, non tamen referre deſinam in hac materia Decretum S.M. Alex. VII. à
166 Scriptoribus nullibi hùc vſque poſitum, mihi traditum à R.P.D. Ioanne Ciampino Literarum Apoſtolicarum in forma Breuis Sanctiſſimi D. N. Papæ Clem. X. à Secretis,

Maio-

Maioris Parci Præſidentiæ Abbreuiatori Viro Eccleſiaſticæ veritatis literatiſſimo, & Hiſtoricæ eruditionis excultiſſimo, ab Eminentiſſimo,& Reuerendiſſimo Domino Meo Cardinali Franciſco Barberino S. R. E. Vicecancellario deputato ad perquirendum vtrum in promouendis conſtet de legitimatione, integritate, & validitate proceſſus ad formam Bullæ Greg. XIV. inſtructionem Vrban. VIII. Decretum Alex. VII. nec non quòad cætera, quæ arcana Conſiſtorialia in hac parte reſpiciunt. Inſtructioni autem informando proceſſu ab Vrbano VIII: præſcriptę Alex. VII. hæc addenda decreuit.

An teſtis ſciat quòd transferendus eo tempore, quo Eccleſiæ, à qua eſt
167 transferendus præfuit, & toties quoties debuit viſitauerit Limina SS. Apoſtolorum Petri, & Pauli de Vrbe ad formam Conſtitutionis recol. mem. Sixti PP. V. anno 1585. decimo tertio Kal. Ianuar. ſui Ann. 1. editæ, & prout ipſe Transferendus ſe viſitaturum iurauit in ſua Conſecratione.

Deinde Pręlatus, qui recipit fidei profeſſionem ab ipſo Trausferendo ipſum vt ſupra interroget, ac propterea an Transferendus adimpleuerit omnia decreta, quæ in Bullis ſuæ prouiſionis fuerunt iniuncta. Puta quod Sacrarium Sacra ſuppellectili ſufficienter inſtrueret, vel Eccleſia Cathedralis; ſeu domus Epiſcopalis reparationibus pro viribus incumberet, aut præbendas Theologalem, ſeu Pænitentiariam, vel Seminarium inſtitueret, Montemue Pietatis erigi curaret ſub onere conſcientiæ ſuę. Reſponſa ad hæc duo interrogatoria ſub ipſa fidei emiſſæ profeſſione per extenſum deſcribenda, & in forma authentica ad Vrbem transmittenda Alex. VII. pręcepit prout exactiſſimè ſeruatur.

Et notandum qualiter in his, quæ do-
168 ctrinę idoneitatem reſpiciunt, tanto rigore proceditur, vt neque hi de quorum [illegible]rina, editis Operibus conſtat [illegible] qui in ſupremis Sedis Apoſt[illegible] muneribus, atque Gubernijs piè conſenuerunt, ab Examine exempti fiant; nec nunquam ab acceſſu ad examen omninò eximuntur, quod & in ipſis Signaturę Votantibus non ſemel obſeruatum vidi, & dum hæc ſcribo in perſona moderni Archiepiſcopi Beneuentani promoti, licet publicum per plures annos ius dicendo Romæ, ſuæ integritatis, & doctrinę experimentum dederit. Singularis verò fuit
169 gratia Eminentiſſimo, & Reuerendiſſimo Domino Meo Franciſco S. R. E. Presb. Cardinali Nerlio, à SS. D. N. Clem. X. facta, dum ipſum de Catholica Republica alias benemeritum, probatæ integritatis, doctrinæ, & omnigenæ eruditionis hęroem, Legati Apoſtolici munus apud Cęſaream Maieſtatem tunc fungentem, abſque altera Examinis approbatione, quinimò cum poſitiua ab Examine diſpenſatione Archiepiſcopum Florentinum creauit.

Toto ergo Cælo aberrant, qui vtiliſſi-
170 mam Epiſcoporum Examinis Congregationis introductionem commendatione dignam non eſſe putant, vel ipſum Epiſcoporum Examen *practicari ſolum ſuper aliquibus paucis interrogatorijs ad breue tempus aſſerunt.* Perpendant S. Trident. Concil. requiſita, Gregor. XIV. Conſtitutionem, & Clement. VIII. Decretum, qui vt quantum humana diligentia, & lubrica hominum fragilitas patitur, idonei & ſapientes ad Epiſcopale munus aſſumerentur, nonnullos ex fratribus ſuis S. R. E. Cardinales in huius ſollicitudinis partem deputauit, examinis coram ipſo, & ſucceſſoribus ſuis faciendi formam præſcripſit, peculiarem ſuper hoc Congregationem inſtituit, quam in præſenti conſtituunt Eminentiſſimi, & Reuerendiſſimi PP. S. R. E. Princi-
171 pes, & Cardines latiſſima meritorum amplitudine quaquauerſum celeberrimi, pietate in Deum, charitate in proximum, prudentia, conſilio, iuſtitia, eruditione, doctrina, omniumque virtutum concentu proptiæ dignitatis Eminentiam longè latèque ſuperantes.

Franciſcus S. R. E. Card. Brancacius Epiſcopus Portuen.

Vide-

Vldericus S. R. E. Cardin. Carpineus Epiſcopus Tuſculanus.

Carolus Tit. S. Laurentij in Lucina S.R.E. Card. Roſettus.

Petrus Tit. S. Marci S.R.E. Card. Ottobonus.

Flauius Tit. S.Mariæ de Populo S.R.E. Cardin. Chiſius Sacroſanctæ Lateranen. Baſilicæ Archypresbiter.

Carolus Tit. S. Anaſtaſiæ S.R.E. Card. Bonellus.

Carolus Tit. S. Suſannæ S. R. E. Card. Carrafa.

Palutius Tit. Baſilicæ S. Duodecim Apoſtolorum Card. Alterius S. R. E. Camerarius.

Iacobus Tit. S. Mariæ de Pace Cardin. Ninus.

Ioannes Tit. SS. Viti, & Modeſti S.R.E. Cardin. Delphinus.

Iacobus Tit. SS. Ioannis, & Pauli S.R.E. Cardin. Roſpiglioſius.

Ioannes Tit. S. Bernardi S.R.E. Cardinalis Bona.

Gaſpar Tit. S. Silueſtri in Capite S.R.E. Card. Carpineus Vrbis Vicarius, & Sanctiſſimi Pro Datarius.

Vti quoque inter Romanæ Curiæ Sapientes ſapientiſſimi in hac Congregatione locum habent.

Reuerendiſſimi PP. Stephanus Vgoli-
172 nus Patriarcha Conſtantinopolitanus, & Vaticanæ Baſilicæ Canonicus ſummæ integritatis Præſul, qui vltra decennium Sedente Alex. VII. ſapientum fautore Pontificij Auditoris munus geſſit.

Iacobus de Angelis Vrbinatenſis Ar-
173 chiepiſcopus, ſpectatæ itidem integritatis, & Virtutis Præſul, quibus Viceſgerentis Vrbis officium ius dicendo gerit:

Antonius Albergatus Sac: Romanæ
174 Rotæ Areopagi Decanus, qui muneris, & dignitatis prærogatiua ſatis commendatus, quodcumque aliud laudis encomium tranſcendit.

Pater Raymundus Capiſuccus Ordinis
175 Prædicatorum decus, & optimi Regularis Prototypon, qui vtriuſque Theologiæ tenens faſtigia, poſt grauia ſuæ Religionis egregiè obita munera, meritis tandem onuſtus ab Innoc. X. & Clem. X. Sacri Palatij Magiſterio Præfectus, ſingulari nobilitate, virtute, & apud omnes authoritate nunquam interitura gloria, & perenni vbique apud mortales fama ſemper viuet, in ſuo eruditiſſimo præſertim Opere, inſcripto *Controuerſiæ Theologicæ Selectæ, Scholaſticæ, Morales, Dogmaticæ, Scripturales, ad mentem D. Thomæ Aquinatis Doctoris Angelici reſoluta.*

P. Oddo de Comitibus Soc. Ieſus præ-
176 clariſſimorum ſuæ Societatis Mecenatum nemini ſecundus, & inter glorioſos ſuæ familiæ hæroes Vir omnium Virtutum ſplendore ornatiſſimus, non infimum locum tenens.

Clariſſima etenim de Comitibus Fa-
177 milia, inter Quiritum nobiliſſimas ſemper floruit, Romanis Pontificibus, Imperatoribus, & Regibus apprimè cara, adeòut ab ipſis mirificè decorata Purpuratorum, digniſſimorumq; Præſulum, & Rom. Pont. Seminarium appellari poſſit, cuius ſplendorem adauget, nobilitatem, quam naſcendo meruerat, viuendo faciendo ampliſſimam Eminentiſs. & Reuer. D. Meus Ioannes Nicolus S.R.E. Card. de Comiti-
178 bus Epiſcopus Anconitanus, qui ingenita ſuorum morum ſuauitate, in omni ſcientiarum genere literatura, prudentia, iuſtitia, liberalitate, non ſecus ac olim gentilitius ſuus Lotharius S. R. E. Diaconus Cardinalis, poſtea Innoc. III. ab omnium ordinum hominibus gratias colligit, Supremorumque Principum animos ad ſe pertrahit.

P. Laurentius Brancatus Minorum Conuentualium, Vir omni gloria,
179 & dignitate dignus Romanis Pontificibus Alexand. VII. Clem. IX. & Clement. X. intimè carus, ſuæ Religionis decus, probatiſſimarum Virtutum quaquauerſum laudatiſſimus, nunquam ſatis laudatus, præſertim ex ſupranotatis, ipſum recenſens inter cæteros meos collegas Romanæ Vniuerſitatis Profeſſores probatiſſimorum Operum editione vbique laudatiſſimos.

Cæterum hoc ipſo tempore, quo huic Commentario Summam manum imponebam, & ex omni parte pro mei ingenij tenuitate abſolutum, iam typis proximum erat, in lucem prodijt diſquiſitio ex eodem textu deſumpta, digna vox, & opus Abb. An-

Antonij de Molinarijs Viri Sapientiſſimi, inter Eccleſiaſticos religionis zelo nemini ſecundi, ob varia, Apoſtolica munera dignè expleta præclariſſimi, intimaque mihi amicitia ex corde gratiſſimi, ex qua multa ad eiuſdem Textus explicationem ſumma eruditione referta colligere potes.

FINIS COMMENTARIORVM.

Ad Maiorem Sanctiſſimæ Triadis, & Deiparæ Virginis gloriam. Sanctæque Romanæ, & Vniuerſalis Eccleſiæ vtilitatem.

DECISIONVM
SACRAE ROTAE ROMANAE

De in Integrum Reſtitutione loquentium, quæ inter Recentiores, nec non ſingulariter impreſſæ huc vſque emanarunt, quæque peculiares materias, & Concluſiones, in hoc Tractatu, & Commentarijs diſputatas ad literam reſpiciunt.

CATHALOGVS EXACTISSIMVS

Ab ipſa Romana Rota ad vniuerſam materiam Reſtitutionis in Integrum, quæ Iuſtitiæ dicitur, firmatas Concluſiones, & receptas Opiniones complectens, indicata Deciſione, & loco, vbi de controuerſa materia agitur.

Recentiſſimis aliјs eiuſdem Sac. Romanæ Rotæ Deciſionibus nuſquam impreſſis, ex integro additis, quarum quædam ad materiam Reſtitutionis in Integrum pertinent, quædam verò emanarunt in terminis Conſtitutiones Vrbanæ ſuper præſeruatione Iurium Sedis Apoſtolicæ, & inferiorum Eccleſiarum, Perſonarumque Eccleſiaſticarum à quibuſcumque præiudicialibus ſupra impreſſæ, & Notis Illuſtratæ.

ROMAE, Typis Nicolai Angeli Tinaſſij. M.DC.LXXIV.

SVPERIORVM PERMISSV.

CATHALOGVS OMNIVM DECISIONVM SACRAE ROTAE ROMANAE

De in Integrum Reſtitutione loquentium.

VArias Romanæ Rotæ Deciſiones, in materia Reſtitutionis in integrũ, inter Recentiores, & ſingularia ipſarũ Deciſionum Volumina ſparſim regiſtratas habemus, quas ad faciliorem Iuſdicentium, & in Foro Verſantium commeditatem enucleatas expono, Concluſionibus duntaxat, hanc ipſam materiam concernentibus, deſumptis, atque relatis.

EX PRIMA PARTE RECENTIORVM.

Pampilonen Illegitimatis, coram Iuſto.

5. Decembris 1608. qua eſt deciſ. 166. part. 1. recent.

1 REſtitutio in integrum à Principe conceſſa, ſuffragatur reſtituto etiam antea quàm de ipſa notitiam habeat.

Salernitana Contributionis, coram Dunozetto.

12. Maij 1614. qua eſt deciſ. 595. part. 1. recent.

2 In integrum reſtitutio non impedit executionem rei iudicatæ, de qua notoriè conſtat in Actis.

Romana Legitimæ, coram Damaſceno.

9. Iunij 1614. qua eſt deciſ. 621. part. 1. recent.

3 In præiudicialibus ſcientia debet eſſe explicita, & indubitata; quando verò, & ex quibus ignorantia potius, quàm ſcientia præſumatur, vbi ex capite ignorantię in integrum reſtitutio petitur, diſertè in hac deciſ. exprimitur.

Lucana Bonorum, coram Damaſceno.

29. Nouembris 1604. qua eſt deciſ. 87. part. 1. recent.

4 Vt ex capite ignorantiæ aduerſus præſcriptionem 40. Annorum reſtitutio competat, Ignorantia debet eſſe ex omni parte excuſabilis ſine aliqua negligentię vmbra.

Læſio conſideranda eſt inſpecto tempore contractus, non poſtea; & ceſſante læſione, ceſſat reſtitutio.

Lucana Bonorum, coram Pamphilio.

27. Februarij 1606. qua eſt deciſ. 101. part. 1. recent.

5 Quamuis reſtitutio in integrum poſt factam executionem conceſſa reperiatur, poſſeſſori nihilhominus manutentio conceditur.

Romana Pecuniaria, coram Pirouano.

13. Ianuarij 1612. qua eſt deciſ. 370. part. 1. recent.

6 Petitio reſtitutionis in integrum aduerſus rem iudicatam non retardat executionem.

Roma-

Romana Pecuniaria, coram Manzanedo.

11. *Decembris* 1613. *quæ eſt deciſ.* 545. *part.* 1. *recent.*

In integrum reſtitutio non retardat
7 executionem iam cæptam per relaxationem mandati.

Oſcen Archidiaconatus, coram Pamphilio.

4. *Maij* 1607. *quæ eſt deciſ.* 132. *part.* 1. *recent.*

In integrum reſtitutio locum non ha-
8 bet, quando conſtat de iuſtitia ſententię, idem firmatur in *deciſ.* 24. *part.* 1. *recent.* & *in deciſ.* 22. *part.* 12.

Pariſien Pecuniaria; coram Coccino.

20. *Nouembris* 1613. *quæ eſt deciſ.* 532. *part.* 1. *recent.*

Non datur reſtitutio in integrum ad-
9 uerſus ſententiam, & rem iudicatam, niſi conſtet de aliquo grauamine.

Anconitana Cenſuum, coram Vbaldo.

24. *Maij* 1613. *quæ eſt deciſ.* 392. *part.* 1. *recent.*

Ex qualicumque iniuſtitia etiam non
10 notoria, reſtitutio in integrum conceditur aduerſus ſententiam, quæ tranſiuit in iudicatum.

Romana Locorum Montium, coram Vbaldo.

13. *Nouembris* 1613. *quæ eſt deciſ.* 525. *part.* 1. *recent.*

Minor læſus ſemper, & quandocum-
11 que reſtituitur.

Bononien Iuriſpatronatus, coram Pirouano.

20. *Iunij* 1612. *quæ eſt deciſ.* 427. *part.* 1. *recent.*

Ceſſante bono iure ceſſat etiam læſio,
12 quæ eſt pręcipuum fundamentum reſtitutionis in integrum.

Firmana Altaris, coram Andrea.

11. *Ianuarij* 1616. *quæ eſt deciſ.* 701. *part.* 1. *recent.*

Lapſus quadriennij poſt commiſſam
13 cauſam reſtitutionis in integrum calumniæ præſumptionem inducit.

Vrbeuetana Alimentorum, coram Pamphilio.

17. *Februarij* 1616. *quæ eſt deciſ.* 107. *part.* 1. *recent.*

Reſtitutus ex gratia, recuperat iura
14 alteri per condemnationem acquiſita.

EX SECVNDA PARTE RECENT.

Palentina, coram Buratto.

26. *Ianuarij* 1615. *quæ eſt deciſ.* 635. *part.* 2. *recent.*

Semper conſtat de cauſis reſtitutionis in integrum quando apparet de
15 de notoria iniuſtitia.

Romana Cenſus, coram Card. Bononien.

23. *Februarij* 1609. *quæ eſt deciſ.* 245. *part.* 2. *recent.*

In integrum reſtitutio non competit
16 minori aduerſus contractum iuratum, præſertim elapſo quadriennio; neque ad impediendam executionem obligationis Cameralis.

Legionen Profeſſionis, coram Pirouano.

25. *Februarij* 1611. *quæ eſt deciſ.* 329. *part.* 2. *recent.*

In integrum reſtitutio non datur ad-
17 uerſus ſententiam, niſi conſtito de bono iure petentis.

Virdunen Abbatiæ, coram Buratto.

5. *Maij* 1614. *quæ eſt deciſ.* 542. *part.* 2. *recent.*

In integrum reſtitutio ei non compe-

 cit,

18 tit, qui facto proprio à poſſeſſione cecidit.

Pacen Canonicatus,
coram Vbaldo.

17. *Iunij* 1615. *quæ eſt deciſ.*781.
part. 2. recent.

Aduerſus rem iudicatam non datur re-
19 ſtitutio, niſi de eius iniuſtitia conſtet.
Non eſt locus in integrum reſtitutioni, vbi alterum iuris remedium ordinarium competit.

Leodien Fideicommiſſi,
coram Caualerio.

2. *Maij* 1611. *quæ eſt deciſ.*342.
part.2.recent.

Ignorantia eſt iuſta cauſa reſtitutionis
20 in integrum, ſi tamen ſit fundamentum intentionis agentis non præſumitur, ſed eſt euidenter probanda.

Argentina Comendæ,
coram Coccino,

30. *Maij* 1615. *quæ eſt deciſ.*672.
part.2. recent.

Aduerſus rem iudicatam reſtitutio cō-
21 petit, ſi de illius iniuſtitia conſtet. Idem firmatur in *deciſ.* 189. *part.* 2. *recent.*

Palentina Capellaniæ,
coram Buratto.

14. *Nouembris* 1614. *quæ eſt deciſ.* ....
part.2. recent.

Quadriennio elapſo aduerſus rem iudi-
22 catam in integrum reſtitutio non datur.

Rauenaten Prædij, coram
Pamphilio.

14. *Aprilis* 1624. *quæ eſt deciſ.*534.
part.2. recent.

Ex noua cauſa in integrum reſtitutio,
23 licet pluries conceſſa, vel denegata, concedi debet.

Ciuitaten Infirmationis Concordiæ, coram Manzanedo.

15. *Aprilis* 1611. *quæ eſt deciſ.*338.
part.2. recent.

In integrum reſtitutio Eccleſiæ, vel mi-
24 nori pro qualibet modica læſione non competit.

Burgen Præheminentiarum,
coram Manzanedo.

3. *Iunij* 1605. *quæ eſt deciſ.* 139.
part.2. recent.

Executio iam cœpta non retardatur per
25 commiſſionem cauſæ reſtitutionis in integrum, ipſaque pendente.

Regien Prætenſi Spolij,
coram Manzanedo.

24. *Ianuarij* 1611. *quæ eſt deciſ.*325.
part.2. recent.

Reſtitutio in integrum locum non ha-
26 bet in beneficio manuali, & amouibili, aduerſus illos qui habent ius præſentandi.

Romana Iocorum Montium,
coram Vbaldo.

13. *Nouembris* 1613. *quæ eſt deciſ.*483.
part.2. recent.

Reſtitutio in integrum competit ad-
27 uerſus donationem ſine cauſa factam.

Leodien Fideicommiſſi,
coram Caualerio.

9. *Decembris* 1611. *quæ eſt deciſ.*364.
part.2. recent.

Non admittitur excuſatio à caducitate,
28 vbicumque non eſt locus reſtitutioni in integrum. *Agitur in hac deciſ.* Ex quibus probetur ſcientia Teſtamenti, ad hoc vt alienans contra voluntatem Teſtatoris, excuſari, neque reſtitui poſſit.

Leo-

Leodien Fideicommiſſi, coram Caualerio.

22. May 1610. quæ eſt deciſ. 281. *part.* 2. *recent.*

In integrum reſtitutio aduerſus eum,
29 qui rem alienari prohibitam ignoranter alienauit, tertiò non conceditur.

Conchen Archipresbyteratus, coram Litta.

1. *May* 1609. *quæ eſt deciſ.* 13. *part.* 2. *recent.*

De ſtylo Rotæ non pronunciatur ſuper
30 cauſis reſtitutionis in integrum, ſed vbi reſtitutioni locus eſt, proceditur in negotio principali; Vbi verò reſtitutioni non eſt locus moderatur inhibitio vigore reſtitutionis in integrum emanata.

Semel denegata reſtitutio, in beneficialibus amplius non conceditur.

Cauſa reſtitutionis in integrum quadriennio terminari debet.

Mediolanen de Brioſchis. coram Lugdunen.

3. *Maij* 1606. *quæ eſt deciſ.* 164. *part.* 2. *recent.*

Ex capite ignorantiæ in Integrum re-
31 ſtitutio conceditur.

Viterbien Fideicommiſſi, coram Coccino.

19. *Iannarij* 1605. *quæ eſt deciſ.* 132. *part.* 2. *recent.*

Reſtitutio in integrum minori conceſſa
32 aduerſus aditionem hæreditatis, prodeſt etiam maiori quando cauſa eſt indiuidua, ſecus ſi ſit diuidua.

Romana Tutelæ, coram Pirouano.

5. *Iulij* 1610. *quæ eſt deciſ.* 307. *part.* 2. *recent.*

Iniuſtitia ſententiæ, iuſtam reſtitutioni
33 in integrum cauſam præbet.

Romana Hæreditatis, coram Buratto.

12. *Iunij* 1615. *quæ eſt deciſ.* 723. *part.* 2. *recent.*

Aduerſus amiſſum emolumentum, re-
34 ſtitutio in integrum minori conceditur.

EX TERTIA PARTE RECENT.

Cathanien Illegitimatis, coram Sacrato.

11. *Nouembris* 1612. *quæ eſt deciſ.* 148. *part.* 3. *recent.*

In integrum reſtitutio ab vno ex colli-
35 tigantibus obtenta, alteri litis conſorti prodeſt.

Parmen Status, coram Sacrato.

17. *Decembris* 1612. *quæ eſt deciſ.* 456. *part* 3. *recent.*

Reſtitutio in integrum vni conceſſa, li-
36 tis conſortibus ſuffragatur.

Lucana Abbatiæ, coram Pirouano.

10. *Nouembris* 1614. *quæ eſt deciſ.* 618. *part.* 3. *recent.*

Reſtitutio in integrum non conceditur
37 niſi conſtet de bono iure ipſam petentis.

Tiburtina Affrancationis, coram Vice Comite.

11. *Iannarij* 1585. *quæ eſt deciſ.* 3. *part.* 3. *recent.*

In integrum reſtitutio datur ex capite
38 ignotantiæ aduerſus præſcriptionem 30. vel 40. Annorum. *In hac deciſ.* Examinatur plura ad hanc materiam pertinentia, & teſtatur Opinionem hanc; à diuerſis Supremis Orbis Tribunalibus, receptam eſſe, præſertim à S. Neapolitano Conſ. à Rota Bononien, à Rota Ianuen, à Rota Lucen, à Foro Fiuizanen, à Rota Auenionen, à Regio Senatu Cathaloniæ, à Senatu Pedemontano, à Se-

natu

natu Grationapolitano, à Parlamento Delphinali, à Senatu Burdegalen, ab Audientia Baren, à Camera Imperiali, & ab ipſa Rota Romana, vbi veritas glorioſè triumphat.

Amerina Legati, coram Litta.

5. Iunij 1599. quæ eſt deciſ. 33. part. 3. recent.

Aduerſus non aditam hæreditatem in
39 integrum reſtitutio competit.

Ferrarien Decimarum, coram Pirouano.

15. Ianuarij 1614. quæ eſt deciſ. 552. part. 3. recent.

Non datur reſtitutio aduerſus rem iu-
40 dicatam, quandò conſtat de validitate, & iuſtitia ſententiæ.

Firmana Beneficij, coram Remboldo.

15. Ianuarij 1616. quæ eſt deciſ. 734. part. 3. recent.

Iam cæptam executionem non impedit
41 reſtitutio in integrum.

Montis Politiani Pecuniaria, coram Manzanedo.

15. Martij 1613. quæ eſt deciſ. 471. part. 3. recent.

Vbi de aliquo grauamine, vel læſione
42 non conſtat reſtitutio in integrum locum non habet. Idem firmatur in *deciſ. 337. part. 11. rec. & deciſ. 276. ead. part. 11. & deciſ. 194. ibidem.*

Bononien Spolij, coram Pirouano.

16. Decembris 1613. quæ eſt deciſ. 546. part. 3. recent.

Reſtitutio in integrum aduerſus rem
43 iudicatam maiori non conceditur niſi de eius bono iure conſtet.

Romana Deuolutionis Domorum, coram Pamphilio.

26. Martij 1590. quę eſt dec. 12. p. 3. rec.

Aduerſus incurſam caducitatem mino-
44 ri in integrum reſtitutio competit, potiſſimè, ſi contra Tutorem, vel Curatorem ſe reualere non poteſt.

Toletana Capellaniæ, coram Sacrato.

18. Decembris 1609. quæ eſt deciſ. 248. part. 3. recent.

Reſtitutio in integrum poſt cæptam
45 executionem, & poſt decretas, & relaxatas executoriales, implotata, executionem non impedit.

Colimbrien Matrimonij, coram Buratto.

22. Iunij 1616. quę eſt deciſ. 776. part. 3. recent.

Iure Ciuili attento, reſtitutio verbalis
46 eſt neceſſaria in fideicommiſſis, quidquid ſit de æquitate canonica.

Piſtorien Beneficij, coram Manzanedo.

23. Ianuarij 1616. quæ eſt deciſ. 736. part. 3. recent.

Aduerſus ſententiam iuſtè prolatam
47 reſtitutio in integrum minori non conceditur. Idem firmatur in *deciſ. 87. part. 11. recent. & deciſ. 295. part. 12.*

Carpentoracen Fideicommiſſi, coram Sacrato.

10. Februarij 1612. quę eſt deciſ. 409. part. 3. recent.

Reſtitutionis in integrum cauſa com-
48 miſſa ſuperſedendum eſt in executione rei Iudicatæ.

Bononien Plebaniæ, coram Pirouano.

20. Iunij 1612. quæ eſt deciſ. 443. part. 3. recent.

Bonum ius, & læſio ſunt præcipua fun-
49 damenta reſtitutionis in integrum. Idem firmatur *deciſ. 359. part. 11. recent.*

EX PARTE QVARTA RECENT.

Romana Spolij, coram Dunozetto.

13. Februarij 1615. quæ eſt deciſ.167. part.4. recent.

Reſtitutio non datur in ſpolio contra
50 poſſeſſorem etiam nulliter immiſ-
ſum à Iudice, quando conſtat de
bono iure.

Pariſien Prætenſorum Scutorum 5300.

quæ eſt deciſ.375. part.4. recent.

Aduerſus ea, quæ ſe habent ad lu-
51 crum, & damnum, in integrum
reſtitutio non competit. Neque
conceditur maiori alleganti læſio-
nem in actu liberatorio mediante
confeſſione licet erronea.

Narnien Bonorum, coram Sacrato.

4. Maij 1617. quæ eſt deciſ.653. part.4. recent.

Reſtitutio in integrum indiſtinctè con-
52 ceditur, quando de bono iure con-
ſtat.

Vallifoletana Iuriſdictionis, coram Buratto.

14. Aprilis 1617. quæ eſt deciſ.447. part.4. recent.

Quando de læſione conſtat nunquam
53 denegatur in integrum reſtitutio.

Turritana Bonorum, coram Buratto.

6. Iunij 1606. quæ eſt deciſ.301. part.4. recent.

Reſtitutio in integrum conceditur Ec-
54 cleſiæ, Minori, & Pijs locis ad ef-
fectum probandi ſuper directo con-
trarijs, & poſt didicita teſtificata.
Quod procedere, nota, niſi lis mo-
ta, & proſequuta ſit viuente Teſta-
tore, cui Minor, Eccleſia, vel locus
Pius ſucceſſit.
Reſtitutio in integrum, quæ ob proba-
tiones non factas denegatur maiori,
Minori, aut Eccleſiæ hæredi maioris
non competit, quamuis aliàs per ſe
competeret.

Romana locationis, coram Manzanedo.

9. Maij 1611. quæ eſt deciſ.99. part.4. recent.

Aduerſus ſententiam nullam, & iniu-
55 ſtam datur reſtitutio in integrum.
Sententia autem lata ſuper eo, quod
in Monitorio non fuit deductum nul-
la dicitur, prout iniuſta cenſetur
quando in remedio reintegrandæ
non fuit probatum primum extre-
mum:

EX PARTE QVINTA RECENT.

Vrgelien, coram Durano.

20. Feburarij 1630. quæ eſt deciſ.302. part. 5. recent.

Non reſtituitur minor, qui ex aditione
56 hæreditatis ſe læſum dicit, niſi pro-
bet hæreditatem non eſſe ſoluendo.

Toletana Decimarum, coram Veroſpio.

2. Decembris 1630. quæ eſt deciſ.415. part.5. recent.

Reſtitutio in integrum, vti remedium
57 omninò ſubſidiarium non concedi-
tur aduerſus ſententiam, niſi conſtet
de re iudicata.

Romana Domus ad S. Honuphrium, coram Durano.

15. Martij 1627. quæ eſt deciſ.49. part.5. recent.

Reſtitutioni in integrum non eſt lo-
58 cus, quando de læſione non do-
cetur. Quando verò de læſione con-
ſtare dicatur in hac deciſ. latè diſe-
ritur,

Ro-

Romana Reſtitutionis in Integrum, coram Vbaldo.

17. Maij 1627. quæ eſt deciſ. 69. part. 5. recent.

In concedenda reſtitutione in integrum
59 in materia Emphiteutica, attendendus eſt tenor inueſtituræ, à quo pendet ſubſtantia huius contractus.

Nicien Parochialis, coram Durano.

13. Martij 1628. quæ eſt deciſ. 154. part. 5. recent.

Læſio eſt præcipuum fundamentum
60 reſtitutionis in integrum. Idem dicitur in *deciſ. 328. part. 12. recent.*

Sabinen Caſtri Montis Rotundi, coram Coccino.

8. Februarij 1627. quæ eſt deciſ. 36. part. 5. recent.

Aduerſus ſententiam, quæ tranſiuit in
61 iudicatum non datur reſtitutio in integrum.

Romana Vineæ, coram Merlino.

4. Maij 1626. quæ eſt deciſ. 11. part. 5. recent.

Minor in minori ætate læſus, poſtquam
62 maior factus eſt, integrum reſtitutionem petere poteſt.

Nucerina Iuriſdictionis, coram Pirouano.

1. Martij 1627. quæ eſt deciſ. 41. part. 5. recent.

Ad obtinendam reſtitutionem in inte-
63 grum, ſufficit quòd conſtet de iniuſtitia rei iudicatæ.

Viterbien Caſtrorum, coram Coccino.

11. Martij 1626. quæ eſt deciſ. 4. part. 5. recent.

Quando de læſione conſtat, ſemper in
64 integrum reſtitutio conceditur. Idem firmatur in *deciſ. 244. part. 13. recent.*

EX PARTE SEXTA RECENT.

Romana Fideicommiſſi de Caetanis, coram Coccino.

7. Iunij 1634. quæ eſt deciſ. 284. part. 6. recent.

Ex ſolo prætextu læſionis in integrum
65 reſtitutio non datur.

Parmen Nullitatis Ordinis, coram Ghiſlerio.

2. Decembris 1630. quæ eſt deciſ. 343. part 6. recent.

Reſtitutio in integrum datur aduerſus
66 ſententiam, de cuius nullitate, vel iniuſtitia docetur, quamuis non ſit notoria. Idem firmatur in *deciſ. 24. part. 10. recent.*

Ariminen Domus, coram Dunozetto.

23. Iunij 1631. quæ eſt deciſ. 59. part. 9. recent.

Quando de nullitate, vel iniuſtitia con-
67 ſtat, non denegatur in integrum reſtitutio.

Romana Pecuniaria, coram Pirouano.

27. Iunij 1633. quæ eſt deciſ. 360. part. 6. recent.

Si is cui in integrum reſtitutio compe-
68 tit per quadriennium taceat amplius non auditur.

Bononien Pecuniaria, de Blanchettis, coram Coccino.

15. Ianuarij 1613. quæ eſt deciſ. 1. part. 6. recent.

Qui petit reſtitutionem in integrum
69 aduerſus rem iudicatam, vti Actor intentionem ſuam fundare tenetur, & in re iudicata læſionem probare.

Roma-

Romana Fideicommiſſi, de Caetanis, coram Coccino.
7. Iunij 1634. qua eſt deciſ. 284. part. 6. recent.

Poſt lapſum quadriennij non datur re-
70 ſtitutio in integrum, niſi conſtet de læſione enormiſſima. Læſio verò non conſideratur reſpectu rei, quæ non fuit in lite.

Romana Reſtitutionis in Integrum, coram Montmanno.
4. Iulij 1631. qua eſt deciſ. part. 6. recent.

De læſione docere debet, qui in inte-
71 grum reſtitutionem obtinere intendit. Idem firmatur in *deciſ. 185. & deciſ. 170. eiuſdem part. 6. recent.*

Vrbeuetana Cenſus, coram Motmanno.
23. Iunij 1634. quę eſt deciſ. 344. part. 6. recent.

Minori, qui in contractibus ſe maio-
72 rem eſſe iurauit, in pœnam mendacij in integrum reſtitutio denegatur.

Romana Caſalis, de Caualerijs coram Coccino.
14. Ianuary 1633. qua eſt deciſ. 178. part. 6. recent.

Stante iuſtitia, & validitate ſententiæ
73 in integrum reſtitutio non conceditur.

Romana Pecuniaria, coram Merlino.
10. Decembris 1631. qua eſt deciſ. 77. part. 6. recent.

Ad reſtitutionem in integrum non
74 admittitur, qui pecunium ſibi debitam in ſui crediti extinctionem recipit, quando illam bona fide conſumpſit, & conſequutus fuit, quod ſuum eſt.

Taruiſina Feudi, coram Queipo.
5. Martij 1632. qua eſt deciſ. 105. part. 6. recent.

Ad obtinendam reſtitutionem in inte-
75 grum aduerſus rem iudicatam ad effectum audientiæ, de bono iure etiam ſemiplenè docere ſufficit.

EX PARTE SEPTIMA RECENT.

Salernitana Portionis fructuum, coram Veroſpio.
9. Iunij 1635. qua eſt deciſ. 50. part. 7. recent.

Quælibet iniuſtitia etiam non notoria
76 eſt cauſa reſtitutionis in integrum.

Peruſina Spolij, coram Royas.
4. Aprilis 1636. qua eſt deciſ. part. 7. recent.

Reſtitui debet tam ſpoliatus à Iudice,
77 quàm ſpoliatus à quocumque priuato.

Cauen Limitum Parochialium, coram Buccabella.
25. Iunij 1635. qua eſt deciſ. 63. part. 7. recent.

Non habet locum reſtitutio in inte-
78 grum, vbi de læſione non conſtat. Idem firmatur *deciſ. 181. part. 10. recent.*

Leodien Caſtri de Monbech, coram Buccabella.
9. Maij 1636. qua eſt deciſ. 132. part. 7. recent.

Manutentio conceditur etiam in gradu
79 reſtitutionis in integrum.

Barbaſtren Decimarum, coram Vbaldo,
10. Nouembris 1613. qua eſt deciſ. 264. part. 7. recent.

In integrum reſtitutio non datur, poſt
80 cæptam executionem vigore rei iudicatæ,

dicatæ, quinimò de ſtylo Rotæ ſufficit, ſi ſolum executio ſit petita.

Pictauen Commendæ; coram Ghislerio.

4. Iuly 1637. quæ eſt deciſ. 240. part. 7. recent.

Pendente iudicio reſtitutionis in inte-
81 grum, anteriori poſſeſſori manutentio denegari non poteſt.

Tiburtina Hæreditatis, coram Carillo.

12. Iuny 1637. quæ eſt deciſ. 240. part. 7. recent.

Cauſa reſtitutionis in integrum, intra
82 quadriennium peti, & terminari debet; à tempore, quo lapſus fuit annus, vel biennium datum ad proſequendam appellationem.

EX OCTAVA PARTE RECENT.

Romana Multiplici, coram Panzirolo.

29. Ianuary 1638. quæ eſt deciſ. 1. part. 8. recent.

Stante magna negligentia, in integrum
83 reſtitutio non datur.

Meleuitana Hæreditatis, coram Panzirolo.

26. Ianuary 1637. quæ eſt deciſ. 293. part. 8. recent.

Aduerſus rem iudicatam tunc ſolum
84 reſtitutio in integrum datur ſi de læſione conſtet. Idem firmatur in *deciſ. 236. part. 10. recent.*

Romana Diuiſionis, coram Bichio.

15. Iuny 1640. quæ eſt deciſ. 238. part. 8. recent.

Aduerſus præſcriptionem tricenariam
86 non conceditur reſtitutio in integrū ex capite ignorantiæ, niſi ignorantia ſit probata.

Romana Domorum, coram Terracinen.

22. Iuny 1640. quæ eſt deciſ. 241. part. 8. recent.

Reſtitutio in integrum competit atten-
87 ta læſione, ex nullitate, & iniuſtitia ſententiæ proueniente. Idem firmatur in *deciſ. 334. part. 10. rec.*

Arriminen Fideicommiſſi, coram Eminentiſſimo Cerro.

14. Martij 1640. quæ eſt deciſ. 205. part. 8. recent.

In integrum reſtitutio competit, pro-
88 bata iniuſtitia. Idem firmatur in *deciſ. 54. part. 10. recent.*

Meliten Hæreditatis, coram Veroſpio.

6. February 1630. quæ eſt deciſ. 193. part. 8. recent.

In integrum reſtitutio aduerſus præci-
89 ſam ſententiam nominatim petita, nouum & ſpeciale mandatum procuræ non exigit, ſi incidenter petita ſit, ſecus ſi principaliter.

Legionen Beneficij, coram Ghislerio.

4 Iulij 1640. quæ eſt deciſ. 252. part. 8. recent.

Reſtitutio in integrum aduerſus non
90 factam publicationem, reſignatarium in primeuum ſtatum reponit.

Auximana Fideicommiſſi, coram Dunozetto.

22. Martij 1638. quæ eſt deciſ. part. 8. recent.

In integrum reſtitutio ex capite igno-
91 rantiæ, datur fideicommiſſario, fideicommiſſi bona vindicare volenti. Fideicommiſſi ignorantia præſumitur etiam in vocatis, niſi ſcientia probetur.

Bo-

Bononien Fideicommiſſi, coram Bichio.

22. *Iunij 1639. qua eſt deciſ.* 157. *part.*8. *recent.*

Reſtitutio in integrum aduerſus renun-
92 ciationem, datur ex ignorantia iu-
ris renuncianti.

Gallien Hæreditatis, coram Ghiſlerio.

1. *Iulij 1639. qua eſt deciſ.* 166. *part.* 8. *recent.*

Reſtitutio in integrum competit Eccle-
93 ſiæ ex capite probabilis ignorantiæ
præſertim ſtante dubietate articuli
Iuris.

Ariminen Molendini, coram Ghiſlerio.

22. *Maij 1637. qua eſt deciſ.* 277. *part.*8. *recent.*

In integrum reſtitutio competit adver-
94 ſus ſententiam, concedentem im-
miſſionem pro toto, vbi pro ſola
parte concedi debuiſſet.

Mutinen Bonorum, coram Royas.

14. *Ianuarij 1639. qua eſt deciſ.* 103. *part.*8. *recent.*

Si conſtat de nullitate ſententiæ ſem-
95 per conceditur reſtitutio in inte-
grum, quia nunquam in iudicatum
tranſit. Idem firmatur in *deciſ.* 53.
*part.*9. *recent. & in deciſ.* 46. *part.*10.
recent.

Romana Diuiſionis, coram Bichio.

20. *Iunij 1639. quæ eſt deciſ.* 153. *part.*8. *recent.*

Ex capite ignorantiæ, quæ ſit craſſa,
96 & ſupina, non datur in integrum
reſtitutio.

Rauenaten Cenſus, coram Dunozetto.

27. *Iunij 1639. qua eſt deciſ. part.*8. *recent.*

Reſtitutio in integrum ex capite igno-
97 rantiæ probabilis datur contra præ-
ſcriptionem 30. Annorum. Idem
firmatur in *deciſ.* 238. *part.* 8. *recent.*
*& in deciſ.*429. *part.* 12. *recent. & in*
*deciſ.*47. *part.*13.

Romana Pecuniaria de Ghezzijs, coram Bichio.

14. *Iunij 1638. qua eſt deciſ.* 64. *part.*8. *recent.*

Aduerſus omiſſionem inuentarij, mino-
98 ri reſtitutio competit.

EX PARTE NONA RECENT.

Romana ſeù Florentina Reſtitutionis in integrum, coram Panzirolo.

10. *Maij 1641. qua eſt deciſ.*82. *part.*9. *recent.*

Maioribus 25. ann. & ſi ex capite iuſtæ
99 ignorantiæ in integrum reſtitutio
non concedatur aduerſus aditionem
hæreditatis factam ſine inuentario,
omni tamen dolo ſe moto ei reſti-
tutio competit, præſertim ſi con-
tra communem expectationem ma-
gnum æs alienum in hæreditate
emerſit.

Bononien Prædij, coram Eminentiſſimo Cerro.

27. *Ianuarij 1642. qua eſt deciſ.* 63. *part.*8. *recent.*

Reſtitutio in integrum non datur mi-
100 nori aduerſus lapſum temporis ad
redimendum, quandò agitur de
tempore conuentionali. *In hac deciſ.*
diſertè agitur de pertinentibus ad
hanc materiam.

Romana Saluiani, ſeù Attentatorum, coram Carillo.

29. May 1643. quæ eſt deciſ. 192. part. 9. recent.

Maiori læſo ex facto, & culpa ſua non
101 datur reſtitutio in integrum.
In integrum reſtitutio, quæ aduerſus non confectum Inuentarium difficulter maiori conceditur minoribus faciliter impartitur. Idem firmatur in *deciſ. 381. part. 13. recent.*

Romana Fideicommiſſi de Iuuenalibus, coram Eminentiſſimo Cerro.

20: Aprilis 1643. quæ eſt deciſ. 169. part. 9. recent.

Ex Inſtrumentis de nouo repertis mi-
102 nori in integrum reſtitutio conceditur. Idem firmatur in *deciſ. 272. eiuſdem part. 9. recent.*

Bononien Fideicommiſſi, coram Bichio.

16. Martij 1640. quę eſt deciſ. 451. part. 9. recent.

Reſtitutio in integrum aduerſus præ-
103 ſcriptionem fideicommiſſi non conceditur minori, niſi in caſu quod ignorantia fideicommiſſi eſſet inuincibilis.

Montis Alti Beneficij, coram Bichio.

28. Iunij 1645. quæ eſt deciſ. 366. part. 9. recent.

Aduerſus ſententiam iniuſtam minori
104 datur in integrum reſtitutio, non obſtante clauſula, appellatione remota. Idem habetur in *deciſ. 217. part. 13. recent.*

Bononien Dotis, coram Bichio.

19. Decembris 1644. quæ eſt deciſ. 319. part. 9. recent.

Reſtitutio in integrum conceſſa cum
105 clauſula, non retardata executione, ipſam non impedit, ſiue de reſtitutione in integrum principaliter diſceptetur, ſiuè incidenter allegetur.

EX PARTE DECIMA RECENT.

Romana de Mareſcottis, coram Ghiſlerio.

20. Maij 1647. quæ eſt deciſ. 54. part. 10. recent.

Bonum Ius eſt fundamentum reſtitutio-
106 nis in integrum.

Sipontina Penſionis, coram Peutingero.

8. Aprilis 1647. quæ eſt deciſ. 45. part. 10. recent.

In integrum reſtitutio datur aduerſus
107 ſententiam manutentionem ei denegantem, qui quaſi poſſeſſionem habebat.

Auenionen Alimentorum, coram Corrado,

25. Ianuarij 1647. quæ eſt deciſ. 8. part. 10. recent.

In integrum reſtitutio conceditur ad-
108 uerſus lapſum biennij præfixi ad appellandum, ſi appellans varias rationes adducat circa merita cauſæ.

Calaguritana Beneficij, coram Veroſpio.

15. Decembris 1644. quæ eſt deciſ. 356. part. 10. recent.

Vbi competit actio Ordinaria, ceſſat
109 in integrum reſtitutio.

Peruſina Bonorum, coram Corrado.

29. Maij 1648. quæ eſt deciſ. 193. part. 10. recent.

Cauſa reſtitutionis in integrum intra
110 quadriennium terminari debet.

Bononien Fideicommiſſi, coram Corrado.

30. Maij 1646. quę eſt deciſ. 363. part. 10. recent.

Aduerſus hæreditatem inconſultò aditam

111 tam minori in integrum reſtitutio competit, mediante confeſſione inuentarij à Tutore omiſſa.

Anconitana Dotis, coram Arguelles.

31. Ianuarij 1648. *quæ eſt deciſ.* 148. *part.* 10. *recent.*

Stante notoria iniuſtitia, non obſtante 112 re iudicata parti læſę per in integrum reſtitutionem ſuccurritur.

Sipontina Penſionis, coram Peutingero.

8. *Aprilis* 1647. *quæ eſt deciſ.* 45. *part.* 10. *recent.*

Reſtitutione in integrum admiſſa, cum 113 facultate manutenendi quem de iure, aduerſus ſententiam tranſactam in iudicatum manutentio concedi poteſt. *In hac deciſ.* multa habes ad hanc materiam pertinentia.

Peruſina Bonorum, coram Corrado.

18. *Iunij* 1649. *quę eſt deciſ.* 328. *part.* 10. *recent.*

Aduerſus lapſum triginta annorum non 114 datur reſtitutio in integrum.

EX PARTE VNDECIMA. RECENT.

Marſicen Iuriſdictionis; coram Corrado.

11. *Martij* 1650. *quæ eſt deciſ.* 371 *part.* 11. *recent.*

Aduerſus rem iudicatam non datur re- 115 ſtitutio in integrum, niſi concludens iniuſtitiæ, & læſionis probatio concurrat.

Tiburtina Caſtri S. Angeli, coram Meltio.

11. *Martij* 1650. *quæ eſt deciſ.* 371. *part.* 11. *recent.*

Non datur reſtitutio in integrum hæ- 116 redi contrauenienti promiſſioni defuncti, cui alteri ius quæſitum fuit. Quod intelligas ſi contrauenjat agendo, nam ſi defendendo ignoranter fecerit, reſtitutio denegari non poteſt.

Piſauren Iocalium, coram Meltio.

11. *Maij* 1650. *quæ eſt deciſ.* 34. *part.* 11. *recent.*

Mulieri aduerſus omiſſas probationes, 117 ſine cauſæ cognitione in integrum reſtitutio non conceditur.

EX PARTE DVODECIMA RECENT.

Romana Domus, ſeù Fideicommiſſi de Incoronatis, coram Peutingero.

24. *Ianuarij* 1646. *quæ eſt deciſ.* 421. *part.* 12. *recent.*

Aduerſus omiſſam Apoſtolorum peti- 118 tionem, in integrum reſtitutio læſo conceditur.

Romana Hæreditatis; coram Beuilaqua.

10. *Decembris* 1655. *quæ eſt deciſ.* 107. *part.* 12. *recent.*

Aduerſus lapſum temporis ad obtinen- 119 dam aliquam derogationem in integrum reſtitutio conceditur.

Romana Retrouenditionis Domus, coram Priolo.

7. *Iunij* 1658. *quę eſt deciſ.* 358. *part.* 12. *recent.*

In integrum reſtitutio non eſt faciliter 120 concedenda, quando agitur de Iure quærendo cum damno tertij.

Bononien Primogenituræ, coram Bichio.

26. *Iunij* 1656. *quę eſt deciſ.* 82. *part.* 12. *recent.*

Reſtitutio in integrum conceditur mi- 121 nori pro reddituu ad concordiam.

Ro-

Romana, ſeù Ianuen Locorum Montium, coram Priolo.

13. Ianuarÿ 1656. quæ eſt deciſ. 118. part. 12. recent.

121 Reſtitutio in integrum aduerſus aditionem hæreditatis eſt ab ipſo hærede petenda.

Bononien Primogenituræ, corã Reuerendiſſimo Beuilaqua.

8. Iunÿ 1657. quæ eſt deciſ. 251. part. 12. recent.

122 Ceſſat in integrum reſtitutio, quando non intrat purgatio moræ.

Romana Pecuniaria, coram Eminentiſſimo Cerro.

18. Iunÿ 1655. quæ eſt deciſ. 52. part. 12. recent.

123 Aduerſus cauſæ deſertionem, ex probabili ignorantia in integrum reſtitutio conceditur.

EX PARTE DECIMATERTIA RECENT.

Præneſtina Bonorum, coram Reuerendiſſimo P. D. Taia.

17. Martÿ 1659. quæ eſt deciſ. 43. part. 13. recent.

124 Beneficium reſtitutionis in integrum transmittitur ad hæredem hæredis.

Romana Retrouenditionis Domus, coram Priolo.

30. Maÿ 1659. quæ eſt deciſ. 77. part. 13. recent.

125 Aduerſus repudiationem à ſe factam, quadriennio elapſo, in integrum reſtitutio etiam minori denegatur.

Romana ſucceſſionis, coram Priolo.

28. Iunÿ 1660. quæ eſt deciſ. 244. part. 13. recent.

126 Læſione ceſſante non eſt locus reſtitutioni in integrum. Idem firmatur in *deciſ.* 130. *part.* 14. *recent.* & *in deciſ.* 81. *dicta part.* 14. & *in deciſ.* 428.

Papien Cenſus, coram Ninot.

3. Iulÿ 1662. quæ eſt deciſ. 505. part. 13. recent.

127 Reſtitutio in integrum conceditur aduerſus iniuſtitiam etiam non notoriam.

EX PARTE DECIMAQVARTA RECENT.

Ciuitatis Caſtellanæ Tutelæ, coram Emeriz.

10. Martÿ 1664. quæ eſt deciſ. part. 14. recent.

128 Reſtitutio in integrum ſemper à Rota conceditur, quando conſtat de aliqua iniuſtitia. Idem firmatur in *deciſ.* 155. *eiuſdem part.* 14.

Bononien Aquarum, coram Ottalora.

9. Aprilis 1666. quæ eſt deciſ. 461. part. 14. recent.

129 Nunquam conceditur reſtitutio, quando ſententia in iudicatum transacta eſt valida, & iuſta.

Varmien Diſtributionum, coram Ottalora.

23. Ianuarÿ 1666. quæ eſt deciſ. 390 part. 14. recent.

130 Sententia iniuſta nunquam in iudicatum tranſit, ſed vt læſiua reſtitutionem in integrum meretur.

Romana Fideicommiſſi, coram Eminentiſſimo Carpineo.

1. Iunÿ 1665. quæ eſt deciſ. 308. part. 14. recent.

131 Aduerſus ſententiam iuſtam non datur reſtitutio in integrum.

EX

EX DECISIONIBVS ARGVELES.

Anconitana Dotis.

31. *Ianuarij* 1648. *inter eius impreſſ. deciſ.* 55.

Per reſtitutionem in integrum parti læ-
132 ſæ ſuccurritur; non obſtante re iudicata, quando conſtat de notoria iniuſtitia.

Firmana Iuriſpatronatus.

14. *Ianuarij* 1656. *inter eius impreſſ. deciſ.* 111.

Reſtitutio in integrum non conceditur
133 niſi ex iuſtitia læſio proueniāt.

Vladiſlauien Adminiſtrationis.

20. *Nouembris* 1648. *inter eius impreſſ. deciſ.* 73.

Rei iudicatæ executio non impeditur
134 per petitionem reſtitutionis in integrum, quando adeſt ſuſpicio, quòd calumnioſè petatur; quod tamen relinquitur Iudicis arbitrio.

Sulmonen Beneficij.

10. *Martij* 1649. *inter eius impreſſ. deciſ.* 87.

Reſtitutio in integrum eſt petenda à
135 partibus, & non ab alijs.

Vlixbonen Nullitatis Profeſſionis.

10. *Decembris* 1646. *inter eius impreſſ. deciſ.* 31.

Reſtitutio in integrum religioſo conce-
136 ditur, aduerſus lapſum quinquennij ex iuſta cauſa reclamanti.

EX DECISIONIBVS BICHII.

Romana Diuiſionibus.

20. *Iunij* 1639. *inter eius impreſſ. deciſ.* 6.

Ignorantia craſſa, & ſuppina non eſt iu-
137 ſta cauſa reſtitutionis in integrum, ſed ex omni parte excuſabilis eſſe debet.

Bononien Fideicommiſſi.

19. *Martij* 1640. *inter eius impreſſ. deciſ.* 18.

Reſtitutio in integrum aduerſus præ-
138 ſcriptionem non conceditur Fideicommiſſario ſcienti. Quod & procedit, vbi ignorantia fideicommiſſi non eſt vndequaque excuſabilis.

Bononien Fideicommiſſi.

22. *Iunij* 1640. *inter eius impreſſ. deciſ.* 31.

Reſtitutio in integrum non competit
139 ſcienti ius ſibi fuiſſe delatum. Et quadriennium ad petendam reſtitutionem poſt præſcriptionem decurſum, extinguit à die ſcientiæ beneficium reſtitutionis: quicquid ſit vbi modicum tempus inter diem ſcientiæ, & complementum præſcriptionis interueniſſet.

Montis Faliſci Supplmentis Legitimæ.

18. *Iunij* 1642. *inter eius impreſſ. deciſ.* 94.

Sola probabilis ignorantia ſufficit ad re-
140 ſtitutionem in integrum obtinendam aduerſus præſcriptionem etiam tricenariam. Quod & firmatur in, *deciſ.* 122. *& deciſ.* 156. *coram eodem Bich.*

Vrbinaten ſucceſſionis.

28. *Iunij* 1645. *inter eius impreſſ. deciſ.* 320.

Reſtitutio in integrum etiam ad hære-
141 des hæredis tranſmittitur.

Monopolitana Penſionis.

30. *Martij* 1648. *inter eius impreſſ. deciſ.* 346.

Reſtitutio in integrum aduerſus omiſſas
142 probationes Eccleſiæ non conceditur, niſi æqualiter conſtet de eius bono iure, ac etiam de releuantia probationis, cum ex ſola probationum omiſſione læſio non reſultet.

Roma-

Romana Cenſus.

15. *Iunij* 1640. *inter eius impreſſ. deciſ.* 33.

In integrum reſtitutio pijs locis conce-
143 ditur aduerſus præſcriptionem ob negligentiam adminiſtratorum.

Bononien Pecuniaria.

26. *Martij* 1645. *inter eius impreſſ. deciſ.* 202.

Reſtitutio in integrum non datur ſine
144 læſione, & iniuſtitia, quæ ſemper ad hunc effectum requiritur.

Calaguritana Beneficij de Cornago.

17. *Maij* 1645. *inter eius impreſſ. deciſ.* 219.

Reſtitutio in integrum datur etiam ex
145 actis nouiter deductis.

Bononien Primogenituræ.

26. *Maij* 1656. *inter eius impreſſ. deciſ.* 670.

In integrum reſtitutio datur minori pro
146 reddituad concordiam, à qua receſſit, etiam poſt proſecutam litem, in qua ſuccubuit. Quod nota, non procedere, vbi concordia continet pactum reſolutiuum, in caſu non obtenti beneplaciti infrà terminum præfixum. Tunc enim ſicuti non admittitur purgatio moræ, ita neque reſtitutio in integrum fauore minoris.

Romana Diuiſionis.

15. *Iunij* 1640. *inter eius impreſſ. deciſ.* 39.

Ex capite ignorantiæ non conceditur
147 reſtitutio in integrum, niſi aliundè, quàm ex generali præſumptione probetur. Contra præſcriptionem ſiquidem ignorantia allegari nequit, neque ex hoc capite datur reſtitutio, niſi ignorantia ſit ex omni parte probabilis. *In hac deciſ.* plura habentur de præſumptione ratificationis ex lapſu 30. annorum, cum acquieſcentia.

Bononien Primogenituræ.

26. *Maij* 1656. *inter eius impr.ſſ. deciſ.* 670.

Re non amplius integra non datur re-
148 ſtitutio in integrum.

Bononien Dotis.

19. *Decembris* 1644. *inter eius impreſſ. deciſ.* 201.

In integrum reſtitutione commiſſa cum
149 clauſula, non retardata executione ſententiarum, illarum executio neque principaliter, neque incidenter retardari poteſt.

Calaguritana Beneficij de Cornago.

17. *Maij* 1645. *inter eius impreſſ. deciſ.* 219.

Clauſula, ſine præiudicio vlterioris executionis adiecta in commiſſione reſtitutionis in integrum, ſolum operatur, quòd Iudex abſque vitio attentatorum ad vlteriorem executionem procedere poſſit, ſed non efficit, quod cauſa terminata dici poſſit per rem iudicatam.

Romana Domorum.

15. *Iunij* 1646. *inter eius impreſſ. deciſ.* 263.

Commiſſio cauſæ reſtitutionis in inte-
151 tegrum nouam inſtantiam inducit.

Calaguritana Beneficij de Cornago,

17. *Maij* 1647. *inter eius impreſſ. deciſ.* 269.

Manutentio etiam in gradu reſtitutio-
152 nis in integrum anteriori poſſeſſori conceditur.

Vrbinaten Succeſſionis.

18. *Iunij* 1647. *inter eius impreſſ. deciſ.* 320.

Reſtitutio in integrum ex beneficio le-
153 gis quemadmodum competit ex capite ignorantiæ tranſmittenti ſi viueret ad ius ac tempus ad deliberandum, & mediante reſtitutione poſſet adire,

adire, ita competere poteſt tranſmiſſario, & ea mediante adire.

Volaterrana Prioratus.

5. Maij 1645. inter eius impreſſ. deciſ. 217.

Reſtitutio in integrum non inficit exe-
154 cutionem factam, nec minus retardat antea petitam.

Montis Alti Beneficij.

28. Iunij 1645. inter eius impreſſ. deciſ. 234.

Per clauſulam, appellatione remota,
155 reſtitutio in integrum non tollitur.

Romana Domorum.

25. Iunij 1646. inter eius impreſſ. deciſ. 263.

Inſtantia ſemel per in integrum reſtitu-
156 tionem petita non reſurgit, ſed noua producitur, & prima lis per in integrum reſtitutionem reuiuiſcit, omniaque in ſtatum priſtinum reponuntur, quod etiam procedit quamuis reſtitutio in integrum ſit commiſſa prout de iure.

Montis Fuliſci Supplementi Legitimæ.

22. Iunij 1643. inter eius impreſſ. deciſ. 139.

Sufficit probabilis ignorantia ad obti-
157 nendam in integrum reſtitutionem.

Firmana Beneficij.

23. May 1653. inter eius impreſſ. deciſ. 558.

Ad reſtitutionem in integrum obtinen-
158 dam aduerſus lapſum temporis ad adeundam hæreditatem non competit actio, ſed ſolum Iudicis officium imploratur.

Romana Domorum.

25. Iunij 1646. inter eius impreſſ. deciſ. 263.

Cauſa in gradu reſtitutionis in inte-
159 grum eſt eadem, & non diuerſa.

Calaguritana Beneficij de Cornago.

13. Maij 1647. inter eius impreſſ. deciſ. 296.

Manutentio etiam in gradu reſtitutio-
160 nis in integrum conceditur anteriori poſſeſſori, & conceditur facilius quando poteſt ſuſpicari de re iudicata.

Montis Alti Beneficij.

18. Maij 1646. inter eius impreſſ. deciſ. 254.

Manutentio in gradu reſtitutionis in in-
161 tegrum conceditur, etiam in beneficialibus quando cauſa reſtitutionis, fuit commiſſa tam in petitorio qnam in poſſeſſorio, & datur etiam poſt factam executionem quando iſta eſt attentata.

EX DECISIONIBVS BVRATTI.

Anconitana Florum.

8. Nouembris 1624. inter eius impreſſ. deciſ.

Manutentio datur etiam aduerſus rem
162 iudicatam reſtitutione in integrum pendente.

Sigina Pœnarum.

21. Februarij 1623. inter eius impreſſ. deciſ. 597.

Examen nouum ad impediendam exe-
163 cutionem non admittitur in cauſa reſtitutionis in integrum commiſſa, cum clauſula, prout de iure, nec admittitur quando dicta teſtium ptius receptorum fuerunt diſcuſſa; neque ad probandum id, cuius contrarium per ſcripturas probatum fuit.

Meliten Conſeruæ.

3. Iunij 1613. inter eius impreſſ. deciſ. 5.

Impedimentum eſt iuſta cauſa reſtitu-
164 tionis in integrum aduerſus ad implementum non præſtitum etiam quod non agatur de excluſione damni, ſed de non amiſſione lucri.

Romana Vineæ.
3. Iunij 1619. inter eius impreſſ. deciſ. 399.

Reſtitutio in integrum aduerſus non
165 proſecurionem appellationis interpoſitæ conceditur à Rota conſtito de iniuſtitia ſententiæ, etiam ſi non ſit notoria, maximè quando ſententia non eſt Rotalis.

Romana Saluiani Interdicti,
11. Martij 1624. inter eius impreſſ. deciſ. 774.

Eccleſiæ, ac Hoſpitali ſuccurritur per
166 in integrum reſtitutionem aduerſus præſcriptionem 30. vel 40. Annorum.

Romana Sponſionum.
16. Nouembris 1613. inter eius impreſſ. deciſ. 26.

Reſtitutio in integrum conceditur ad
167 reuocandum errorem denegatur autem quando erroris reuocatio impugnat directè ſententiam.

Palentina Cenſurarum.
3. Iulij 1617. inter eius impreſſ. deciſ. 268.

In integrum reſtitutio non retardat
168 executionem iam cæptam, vel petitam remiſſiuè. Idem firmatur in *deciſ. 597. num. 4. & deciſ. 868. eodem num.*

Palentina Capellaniæ.
14. Nouembris 1614. inter eius impreſſ. deciſ. 77.

Reſtitutio in integrum non datur ad-
169 uerſus rem iudicatam poſt lapſum quadriennij, & executio facta ante obtentam reſtitutionem, non reuocatur tanquam attentata.

Amerina Cenſus.
1. Iulij 1626. inter eius impreſſ. deciſ. 945.

In integrum reſtitutio non retardat exe-
170 cutionem obligationis cameralis; maximè quando fuit præuentum in petitione executionis.

Tudertina Nullitatis Obligationum.
12. Februarij 1018. inter eius impreſſ. deciſ. 308.

Minor reſtituitur aduerſus obligatio-
171 nes vna cum patre ad extraneorum fauorem factas, ſtante enormiſſima læſione.

Romana de Trincijs.
16. Februarij 1615. inter eius impreſſ. deciſ. 97.

In integrum reſtitutio conceditur fo-
172 renſi ex capite ignorantiæ aduerſus ſtatutariam Vrbis præſcriptionem.

Carpentoraten Donationis.
17. Maij 1617. inter eius impreſſ. deciſ. 246.

Reſtituitur reus, qui culpa, & facto
173 actoris impeditur facere ſuas probationes, vel dilatio ei non currit.

Romana Sponſionum.
19. Settembris 1613. inter eius impreſſ. deciſ. 36.

Reſtitutio in integrum ad effectum re-
174 petendi indebitè ſolutum auctoritate rei iudicatæ non datur, conceditur tamen ad reuocandum errorem, & denegatur quando erroris reuocatio impugnat directè ſententiam.

Piſtorien. Beneficij.
11. Maij 1618. inter eius impreſſ. deciſ. 323.

Reſtitutio in integrum non conceditur
175 non docto de læſione, quæ eſt concludenter probanda, vbi agitur ad effectum reuocandi ſententiam executioni demandatam. Quod etiam confirmat in *deciſ. 826.*

Vrbinaten Emphiteuſis.
17. Iunij 1616. inter eius impreſſ. deciſ. 190.

Ad petendam in integrum reſtitutio-
176 nem, mandatum ſpeciale dicitur, licet non exprimatur actus, & cauſa ſuper quibus reſtitutio peti debeat.

Brun-

Brunduſina Pecuniaria.
15. Nouembris 1613. inter eius impreſſ. deciſ. 20.

In integrum non reſtituitur minor
177 Doctor.

Tudertina, ſeù Romana Nullitatis Obligationis.
4. Iuly 1614. inter eius impreſſ. deciſ. 705.

Conceditur quadriennium poſt maio-
178 rem ætatem ad petendam reſtitutionem in integrum.

Tullen Nullitatis Profeſſionis.
7. Nouembris 1616. inter eius impreſſ. deciſ. 205.

Reſtitutio in integrum aduerſus lapſum
179 quinquennij competit ne dum minori, ſed etiam maiori quando adeſt impedimentum ad reclamandum.

Maceraten Saluiani.
11. Februarij 1620. inter eius impreſſ. deciſ. 457.

Reſtitutio in integrum datur aduerſus
180 præſcriptionem quadragenariam.

Anconitana Florum.
4. Martij 1622. inter eius impreſſ. deciſ. 604.

Reſtitutio in integrum impedit virtu-
181 tem rei iudicatæ, & conceditur manutentio, prout pendente appellatione.

Leodien Canonicatus.
9. Settembris 1626. inter eius impreſſ. deciſ. 948.

Papa quandoque concedit reſtitutio-
182 nem in integrum publicatione reſignationis omiſſa.

Romana Sponſionum.
16. Settembris 1613. inter eius impreſſ. deciſ. 26.

Sententia lata propter falſa inſtrumen-
183 ta, abſque dolo non ſuperueniente noua cauſa æquitatis reſtitutionem in integrum ceſſare non facit.

Romana Laudi.
21. Aprilis 1625. inter eius impreſſ. deciſ. 854.

Reſtitutionis in integrum remedium
184 nunquam cenſetur ſublatum.

Romana Penſionis.
21. Iunij 1613. inter eius impreſſ. deciſ. 12.

Reſtitutio in integrum tranſmittitur
185 etiam ad hæredes hæredis.

Tudertina, ſeù Romana nullitatis obligationum.
1. Iunij 1615. inter eius impreſſ. deciſ. 106.

Minor fideiubens, ſi eſt enormiſſimæ læ-
186 ſus non obſtantibus renunciationibus, & iuramento, reſtituitur, & enormiſſimè læſus dicitur quando pro ingenti ſumma ſe obliganit, & releuationem ſperare non poteſt.

Salernitana Prætenſæ Contributionis.
28. Iunij 1621. inter eius impreſſ. deciſ. 555.

Non conceditur remiſſoria, ſtante reiu-
187 dicata, niſi cauſa reſtitutionis in integrum fuerit commiſſa.

Alerien Beneficij.
19. Settembris 1614. inter eius impreſſ. deciſ. 88.

Commiſſa cauſa nullitatis, & reſtitu-
188 tionis in integrum aduerſus ſententiam latam in vna cauſa non poteſt pronunciari ſuper alia cauſa.

Spoletana Hæreditatis.
17. Settembris 1621. inter eius impreſſ. deciſ. 583.

Reſtitutionis in integrum cauſa pen-
189 dente nihil innouari poteſt.

Romana Expenſarum.
4. Settembris 1623. inter eius impreſſ. deciſ. 74.

Reſtitutionis in integrum cauſa eſt
190 infra quadriennium terminanda, alias dicitur deſerta.

EX DECISIONIBVS CAVALLERII.

Leodien Fideicommiſſi,

9. Settembris 1611. inter eius impreſſ. deciſ. 176.

Reſtitutio in integrum, & excuſatio à
191 pari procedunt, & ſunt verba promiſcua, & reſtitutio in integrum tanquam remedium non intrat, vbi competunt alia remedia.

Leodien Fideicommiſſi,

25. Februarij 1611. inter eius impreſſ. deciſ. 141.

Ignorantia eſt iuſta cauſa reſtitutionis
192 in integrum concedendæ.

Barchinonen Penſionis,

26. Ianuarij 1612. inter eius impreſſ. deciſ. 180.

Reſtitutio in integrum omnia in ſtatum
193 priſtinum reponit.

Romana Deuolutionis Domuncularum.

5. Martij 1610. inter eius impreſſ. deciſ. 94.

Reſtitutio in integrum ex generali clau-
194 ſula, (ſi qua mihi,) datur propter ignorantiam.

Firmana Fideiuſſionis.

29. Aprilis 1611. inter eius impreſſ. deciſ. 149.

Læſio eſt cauſa ſufficiens reſtitutionis
195 in integrum obtinendæ dummodò probetur.

Pamphilonen Tributi de Segarda.

4. Maij 1611. inter eius impreſſ. deciſ. 153.

Reſtitutio in integrum regulariter poſt
196 cæptam executionem non conceditur.

Auelinen Beneficij.

22. Iunij 1611. inter eius impreſſ. deciſ. 164.

Reſtitutio in integrum datur etiam ex
197 capite iniuſtitiæ, quamuis non notoriæ.

Romana Quartarum.

16. Martij 1612. inter eius impreſſ. deciſ. 189.

Reſtitutio aduerſus præſcriptionem ſta-
198 tutariam ex capite ignorantiæ, & clauſula generali, ſi qua mihi, datur hæredibus.

Lucana Iuriſpatronatus.

30. Martij 1612. inter eius impreſſ. deciſ. 194.

Reſtitutio in integrum ſine læſione, aut
199 iniuſtitia ſententiarum non datur Fiſco, Eccleſiæ, aut Minori.

Pamphilonen Tributi de Lagarda.

15. Ianuarij 1614. inter eius impreſſ. deciſ. 281.

Commiſſio Reſtitutionis in integrum
200 non retardat executionem iam cæptam.

Romana Reſtitutionis in integrum de Bouicellis.

10. Nouembris 1614. inter eius impreſſ. deciſ. 323.

Reſtitutio in integrum non datur, vbi
201 non concurrit minoritas, & læſio.

Romana Deuolutionis Domus.

17. Iunij 1615. inter eius impreſſ. deciſ. 360.

Reſtitutio ex capite ignorantiæ, con-
202 ceditur aduerſus deuolutionem ob non ſolutum Canonem.

Roma-

Romana Reſtitutionis in integrum de Alexijs.

4. *Iuly 1618. inter eius impreſſ. deciſ. 471.*

Reſtitutio in integrum aduerſus non
203 confectionem inuentarij, non datur hæredi, quem teſtator iuſſit adire hæreditatem ſine inuentario, & ipſe adiuit.

Romana Expenſarum.

20. *Februarij 1619. inter eius impreſſ. deciſ. 495.*

Reſtitutio in integrum retardat execu-
204 tionem rei iudicatæ, niſi prius fuerit petita executio.

Romana Hæreditatis del Conte.

22. *Maij 1619. inter eius impreſſ. deciſ. 504.*

Reſtitutio in integrum ad adeundam
205 hæreditatem poſt lapſum temporis hæredi, hæredis non conceditur.

EX DECISIONIBVS CARILLI.

Romana Domus, & Fideicommiſſi.

25. *Iunij 1635. inter eius impreſſ. deciſ. 17.*

Cauſa reſtitutionis in integrum Iudici
206 commiſſa impedit executionem ſententiarum, non impedit tamen executionem, quando in petenda ſententiarum executione, pro parte aduerſarij fuit præuentum.

Florentina, ſeu Bononien de Barbadoris.

28. *Iunij 1641. inter eius impreſſ. deciſ. 190.*

Non conceditur in integrum reſtitu-
207 tio, quando non docetur, vnde læſio oritur.

Abulen Iuriſpatronatus.

8. *Iunij 1637. inter eius impreſſ. deciſ. 62.*

Reſtitutio in integrum conceditur,
208 quando ſententia eſt iniuſta, ex qua oritur læſio.

Mutinen Bonorum, ſeu Prædij.

15. *Iunij 1643. inter eius impreſſ. deciſ. 271.*

In integrum reſtitutio competit minori
209 aduerſus pœnam Statuti, cuius diſpoſitionis ignorantiam veriſimiliter habuiſſe præſumitur.

Tiburtina Hæreditatis.

22. *Iunij 1637. inter eius impreſſ. deciſ. 64.*

Reſtitutio in integrum peti, & termi-
210 nari debet intra quadriennium à tempore, quo lapſus fuit annus, vel biennium.

Bononien de Berois.

28. *Iunij 1641. inter eius impreſſ. deciſ. 191.*

Reſtitutio ſubſequens, à forma peti-
211 tionis in libello factæ declaratur.

Aquilana Penſionis.

5. *Decembris 1642. inter eius impreſſ. deciſ. 245.*

Reſtitutio, niſi docto de læſione ex
212 iniuſtitia reſultante, non datur.

Florentina Fideicommiſſi.

28. *Iunij 1638. inter eius impreſſ. deciſ. 105.*

Reſtitutio in integrum intra quadrien-
213 nium continuum de iure peti debet.

Valentina Iuris Sedendi.

26. *Februarij 1644. inter eius impreſſ. deciſ. 298.*

Reſtitutio in integrum ſine læſione non
214 datur etiamſi ab Eccleſia, vel minore petatur.

EX DECISIONIBVS CELSI POSTEA S. R. E. CARDINALIS.

Romana Pecuniaria.
7. Maij 1649. inter eius impreſſ. deciſ. 63.

Reſtitutio in integrum competit hære-
215 dibus ex capite probabilis ignorantiæ, & competit minori aduerſus præſcriptionem legalem.

Meluitana Commendæ.
22. Iunij 1651. inter eius impreſſ. deciſ. 123.

Iniuſtitia ſententiæ etiamſi non notoria
216 impedit effectum rei iudicatæ, & ſufficit ad in integrum reſtitutionem obtinendam, quòd itidem firmat in *d. 146. num. 6. & 7.*

Bononien Tenutæ.
15. Iunij 1646. inter eius impreſſ. deciſ. 8.

In integrum reſtitutio elapſo tempore
217 ad illam petendam non datur aduerſas non proſecutionem appellationis.

Bononien Tranſactionis.
10. Martij 1648. inter eius impreſſ. deciſ. 34.

In integrum reſtitutio ſine læſione non
218 datur.

Meleuitana Retrouenditionis.
9. Septembris 1654. inter eius impreſſ. deciſ. 194.

Minori aduerſus contractum per ipſum
219 innitum in integrum reſtitutio conceditur, niſi à die quo factus eſt maior effluxerint anni 30.

Illerden Decimarum.
22. Martij 1656. inter eius impreſſ. deciſ. 217.

In integrum reſtitutio non datur ad-
220 uerſus rem iudicatam ſi ſententia eſt valida, & iniuſta.

Calaguritana Decimarum.
28. Ianuarij 1656. inter eius impreſſ. deciſ. 24.

Reſtitutio in integrum non retardat
221 effectum rei iudicatæ ſuper ſolutione Decimarum, quando executio eſt cæpta, & dicitur cæpta per relaxationem Executorialium, nec ſuffragetur prætextus immemorabilis ſi conſtet de titulo.

Romana Domus.
23. Iunij 1662. inter eius impreſſ. deciſ. 385.

Reſtitutio in integrum omnia in ſtatum
222 priſtinum reponit.

EX DECISIONIBVS COCCINI.

Fanen Emphiteuſis.
3. Aprilis 1633. inter eius impreſſ. deciſ. 1435.

Reſtitutio in integrum ad hoc vt con-
223 cedatur non eſt neceſſe deffinire negotium principale, ſed ſufficit quod rot deducantur, vt ſatis ſint ad excludendum calumniam, & talia ſint, quæ diſcuſſione ægeant.

Peruſina Pecuniaria,
6. Iunij 1625. inter eius impreſſ. deciſ. 1579.

Pro obtinenda reſtitutione in integrum
224 aduerſus re iudicatam debet conſtare de læſione, vel ſaltem de fumo boni Iuris. Sententia lata contra minorem non poteſt dici nulla ex quo non fuit indefenſus, dum à principio Iudicium fuit legitimè intentatum, & conſtat quod nullum ius deffenſionis ei competebat.

Viterbien Caſtrorum.
11. Martij 1626. inter eius impreſſ. deciſ. 1623.

In integrum reſtitutio aduerſus aditio-
225 nem hæreditatis ſimpliciter neceſſaria eſt, vbi conuenit ænormis læſio, & alia requiſita.

Romana Hæreditatis.

8. *Iunij 1637. inter eius impreſſ. deciſ.2233.*

Reſtitutio in integrum datur aduerſus
226 caducitatem ob non adimpletas conditiones appoſitas in teſtamento non obſtante interpellatione, quando in ea non fuit inſertus tenor teſtamenti.

Venuſina Legati.

28. *Iunij 1623. inter eius impreſſ. deciſ.1472.*

Reſtitutio in integrum minori, & cuilibet competit aduerſus præceptum
227 Teſtatoris etiam ſi agatur de commiſſione, dum ignorauit diſpoſitionem eiuſdem teſtatoris.

Narnien Confinium.

31. *Martij 1623. inter eius impreſſ. deciſ.1434.*

Ad hoc vt concedatur reſtitutio in inte-
228 grum aduerſus tranſactionem debet conſiderari iuſtitia negotij principalis, & dubius litis euentus.

Tullen Expenſarum.

17. *Februarij 1623. inter eius impreſſ. deciſ. 1426.*

Reſtitutio in integrum de facili conce-
229 di ſolet.

Bononien Bonorum de Manzumatico.

6. *Februarij 1609. inter eius impreſſ. deciſ. 445.*

Reſtitutio in integrum datur Eccleſiæ
230 alienanti contra contractum validè factum, ſi fuit læſa.

Pariſien Pecuniaria.

13. *Iunij 1616. inter eius impreſſ. deciſ. 979.*

Reſtitutio in integrum eſt remedium
231 ſubſidiarium.

Cæſenaten de Cacciaguerris.

26. *Ianuarij 1601. inter eius impreſſ. deciſ. 17.*

Reſtitutio in integrum impedit exequu-
232 tionem nondum cæptam hoc tamen dicit procedere ſi ceſſet præſumptio calumniæ. Idem firmatur in d. 1839.

Miraden Vnionis.

27. *Iunij 1635. inter eius impreſſ. deciſ. 2143.*

Reſtitutio in integrum non impedit
233 executionem iam cæptam.

Tuſculana Bonorum.

27. *Iunij 1629. inter eius impreſſ. deciſ. 1839.*

In integrum reſtitutio poſt tres confor-
234 mes executionem non impedit.

Viterbien Fideicommiſſi.

18. *Aprilis 1603. inter eius impreſſ. deciſ. 104.*

Reſtitutio ad retardandam executio-
235 nem non conceditur, quando de bono iure non conſtat.

Romana Vineæ.

28. *Iunij 1606. inter eius impreſſ. deciſ. 311.*

Cauſa reſtitutionis in integrum de iure
236 Ciuili impedit exequutionem, de iure verò Canonico permittitur exequutio mediante cautione.

Romana de Querris.

9. *Settembris 1624. inter eius impreſſ. deciſ. 1544.*

Debet conſtare de læſione enormiſſima
237 ad hoc vt filio familias reſtitutio concedatur aduerſus factam fideiuſſionem.

Viterbien Caſtrorum.

11. *Maij 1622. inter eius impreſſ. deciſ.1358.*

Reſtitutio in integrum abſque læſione
238 non datur minori, qui factus maior intra quadriennium non reclamauit.

Bo-

Bononien Pecuniaria de Blanchettis.
15. Ianuarij 1631. inter eius impreſſ. deciſ. 1921.

Datur reſtitutio in integrum quando 239 conſtat de iniuſtitia ſententiæ.

Romana Pecuniaria.
28. Ottobris 1618. inter eius impreſſ. deciſ. 1124.

Reſtitutio in integrum datur aduerſus 240 ſententiam iniuſtam licet non notoriam.

Romana Officij Notariatus.
3. Settembris 1632. inter eius impreſſ. deciſ. 2014.

Reſtitutio in integrum datur quando 241 conſtat de iniuſtitia rei iudicatæ.

Miranden Vnionis.
27. Iunij 1635. inter eius impreſſ. deciſ. 2143.

Reſtitutio in ſpolio non datur in bene- 242 ficialibus, niſi conſtet de titulo colorato ad euitandum vitioſum ingreſſum.

Tiburtina Dotis.
2. Iunij 1628. inter eius impreſſ. deciſ. 1776.

Reſtitutio in integrum non poteſt in- 243 tentari, ſed debet proſequi cauſa appellationis quando non conſtat de re iudicata.

Romana Fructuum Dotis.
13. Martij 1628. inter eius impreſſ. deciſ. 1756.

Reſtitutio in integrum non datur quan- 244 do conſtat de iuſtitia ſententiarum.

Romana Palatij.
28. Octobris 1618. inter eius impreſſ. deciſ. 1124.

Vt competat reſtitutio in integrum de- 245 bet conſtare de læſione, quæ ab allegante probanda eſt.

Vlixbonen Beneficij de Azambuza.
23. Maij 1622. inter eius impreſſ. deciſ. 1382.

Reſtitutio non datur minori ſine læſio- 246 ne, & bono iure.

Interamnen Legitimarum.
22. Aprilis 1613. inter eius impreſſ. deciſ. 732.

Minori reſtitutio aduerſus quadrienna- 247 lem præſcriptionem conceditur.

Venuſina Legati.
28. Iunij 1623. inter eius impreſſ. deciſ. 1462.

Reſtitutio in integrum minori, & ciuili- 248 bet competit aduerſus præceptum teſtatoris etiamſi agatur de commiſſione, non de omiſſione dum ignorauit diſpoſitionem eiuſdem teſtatoris.

Viterbien Fideicommiſſi.
19. Ianuarij 1605. inter eius impreſſ. deciſ. 219.

Reſtitutio, quæ conceditur minoribus 249 prodeſt maioribus in materia indiuidua, ſecus in materia diuidua, & probata minori ætate datur minoribus aduerſus aditionem hæreditatis, elapſo tamen quadriennio denegatur.

Viterbien Fideicommiſſi.
16. Februarij 1607. inter eius impreſſ. deciſ. 334.

In integrum reſtitutio datur minoribus 250 ex cauſa Iuuenilis imprudentiæ, etiamſi ſemel fuerit petita, & denegata, & non appellatum.

Fanen Emphiteuſis.
3. Aprilis 1623. inter eius impreſſ. deciſ. 1434.

Minoribus conceditur de facili in inte- 251 grum reſtitutio etiam non probata læſione.

Roma-

Romana de Querris.

9. Decembris 1624. inter eius impreſſ. deciſ. 1544.

Ad commodum, & damnum quando
252 aliquis contractus poteſt ſe habere, licet cauſaliter contingat damnum non ex hoc quis dicitur lædi, vndè nec minor læſus reſtituitur.

Romana Dotis.

10. Iunij 1626. inter eius impreſſ. deciſ. 1647.

Reſtitutione non egit minor, qui ipſo
253 iure remanet illæſus à contractu nulliter geſto.

Viterbien Caſtrorum.

11. Martij 1622. inter eius impreſſ. deciſ. 1358.

Reſtitutio in integrum non competit
254 quando minor factus maior intra quadriennium non reclamauit.

Venuſina Legati.

28. Iunij 1623. inter eius impreſſ. deciſ. 1462.

Reſtitutio in integrum, quæ datur mi-
255 nori eſt fauorabilior ea, quæ datur abſenti.

Pariſien Pecuniaria.

20. Nouembris 1613. inter eius impreſſ. deciſ. 770.

Non conceditur reſtitutio in integrum
256 quando de aliquo grauamine non conſtat.

Peruſina Bonorum.

8. Martij 1627. inter eius impreſſ. deciſ. 1687.

Reſtitutioni in integrum ceſſante nul-
257 litate, & iniuſtitia locus non fit.

Colimbrien Præſtimoniarum.

28. Aprilis 1634. inter eius impreſſ. deciſ. 2066.

Quando Eccleſia eſt læſa competit re-
258 ſtitutio in integrum eius Prælato, vel nomine proprio, vel nomine Eccleſiæ.

Viterbien Fideicommiſſi.

23. Iulij 1607. inter eius impreſſ. deciſ. 368.

Tempus ad petendam, & proſequen-
259 dam reſtitutionem in integrum durat vltra quadriennium, quando ſtat per Iudicem, & partem quò minus cauſa expediatur.

Bononien Bonorum de Manſumatico.

6. Februarij 1609. inter eius impreſſ. deciſ. 445.

Eccleſiæ contra contractum alienatio-
260 nis obſeruatum per 40. annos, tranſacto quadriennio non datur reſtitutio in integrum, quæ tamen, elapſo quadriennio conceditur enormiſſima læſione probata, vt bene quoque firmatur in *deciſ.* 517. *nu.* 6. *& 9.*

Romana Fideicommiſſi de Caetanis.

7. Iunij 1634. inter eius impreſſ. deciſ. 2083.

Reſtitutio in integrum etiam ſub præ-
261 textu læſionis non debet dari poſt lapſum quadriennij, niſi læſio ſit enormiſſima. Et quadriennium quod conceditur ad petendam reſtitutionem eſt vtile, & non incipit currere niſi à die ſcientiæ, & eius lapſum Suprema Tribunalia non attendunt.

Pamphilonen de Ianſi.

5. Iulij 1604. inter eius impreſſ. deciſ. 202.

Reſtitutio in integrum rem iudicatam
262 retardat.

Bononien Pecuniaria de Blanchettis.

15. Ianuarij 1631. inter eius impreſſ. deciſ. 1921.

Aduerſus rem iudicatam reus debet
263 audiri dato fumo iniuſtitiæ.

Pamphilonen de Ianſi.
9. Settembris 1605. inter eius impreſſ. deciſ. 263.

Reſtitutio in integrum aduerſus rem
264 Iudicatam non competit abſque læſione.

Romana Officij Notariatus.
20. Settembris 1630. inter eius impreſſ. deciſ. 1916.

Reſtitutio in integrum aduerſus ſen-
265 tentiam, quæ tranſiuit in iudicatum non datur non conſtito de iniuſtitia.

Romana Pecuniaria.
26. Ianuarij 1606. inter eius impreſſ. deciſ. 303.

Viduæ habenti procuratorem aduerſus
266 rem Iudicatam, ob non interpoſitam appellationem non datur reſtitutio in integrum.

Narnien Confinium.
31. Martij 1623. inter eius impreſſ. deciſ. 1434.

Pro reſtitutione in integrum obtinenda
267 aduerſus rem iudicatam iuſtitia ſolum negocij principalis eſt ponderanda.

Bononien Cumuli Miſericordiæ.
20. Octobris 1621. inter eius impreſſ. deciſ. 1330.

Reſtitutio in integrum competit ſucceſ-
268 ſori aduerſus deuolutionem incurſam ab anteceſſore.

Firmana Beneficij.
11. Aprilis 1625. inter eius impreſſ. deciſ. 4561.

In integrum reſtitutio ſuſcitat primam
269 litem, & ab ea die primæ litis debentur fructus, quod intelligas, ſi agatur de reſtitutione iuſtitiæ, ſecus ſi agatur de ea, quæ dicitur gratiæ nam tunc fructus percepti non debentur.

Romana Aditionis Hæreditatis.
20. Martij 1628. inter eius impreſſ. deciſ. 1758.

Reſtitutio in integrum tendens ad re-
270 ponendum omnia in priſtino ſtatu in hoc aſſimilatur appellationi, vt nihil ſit innouandum, & intelligas ne dum ad effectum attentatorum, ſed etiam vt omnia debeant ſeruari, quæ in alijs inſtantijs.

Peruſina Exequutionis.
27. Iunij 1611. inter eius impreſſ. deciſ. 620.

Quando adſunt tres conformes, & par-
271 ti fuit præfixus terminus ad docendum de cauſis reſtitutionis in integrum proceditur ad vlteriorem executionem.

Romana Pecuniaria.
8. Nouembris 1627. inter eius impreſſ. deciſ. 1724.

Si Dominus ex facto procuratoris ſen-
272 tit damnum pulſo procuratore, ſi ipſe non eſt ſoluendo, poteſt petere reſtitutionem in integrum.

Bononien Reſidui Prætij.
29. Februarij 1608. inter eius impreſſ. deciſ. 394.

Bonum Ius requiritur ad obtinendam
273 reſtitutionem in integrum.

Romana Redditionis Rationis.
6. Nouembris 1626. inter eius impreſſ. deciſ. 166.

Pupillus aduerſus contractum ab ipſo
274 nulliter geſtum poteſt petere reſtitutionem in integrum, & implorare officium Iudicis.

Romana Pecuniaria de Querris.
26. Iunij 1624. inter eius impreſſ. deciſ. 1527.

Filio familias minori fideiubenti pro
275 alio ſuccurritur per viam reſtitutionis in integrum, hoc tamen non pro-

procedit, quando fideiubet pro excarcerando patre, vel ne pater carceretur.

Ianuen Parochialis.

16. Nouembris 1629. inter eius impreſſ. deciſ. 1850.

In gradu reſtitutionis in integrum ſi
276 petitur reſtitui ad inſtantiam ſufficit fumus læſionis, ſi verò petitur ſententia retractari debet probari læſio.

Conchen Decimarum.

19. Nouembris 1610. inter eius impreſſ. deciſ. 560.

Natura reſtitutionis in integrum eſt re-
277 ponere omnia in priſtinum ſtatum.

Sulmonen Beneficij.

19. Iuny 1632. inter eius impreſſ. deciſ. 1973.

Præfixo termino ad docendum de cau-
278 ſis reſtitutionis in integrum, quo elapſo ſi nihil fuit doctum, & ex reuolutione actorum conſtat de validitate, & iuſtitia ſententiæ, moderatur inhibitio.

Romana Adminiſtrationis Fundaci.

19. Nouembris 1612. inter eius impreſſ. deciſ. 1046.

In cauſis reſtitutionis in integrum quis
279 debet audiri, ſuper exceptionibus.

EX ANNOTATIONIBVS DECISIVS EIVSDEM COCCINI.

Annot. 38.

Reſtitutio in integrum aduerſus ſtatu-
280 tum loci non datur forenſibus, ſi tale ſtatutum ignorauerint, quod tamen ſcire tenebantur, ſecus ſi legitimè ignoraſſe conſtet.

Annot. 28.

Reſtitutio in integrum iam cæptam executionem non impedit.

Annot. 174.

Reſtitutio in integrum conceſſa, prout
281 de iure, retardat executionem iam cæptam.

Annot. 186.

Cauſa reſtitutionis in integrum com-
283 miſſa antequam præfigatur terminus ad docendum de cauſis reſtitutionis in integrum, diſputari debet dubium ſuper reuocatione attentatorum, quæ prætenduntur commiſſa.

Annot. 261.

In integrum reſtitutio datur aduerſus
284 Conſtitutiones, & ſtatuta, ex capite probabilis ignorantiæ.

EX DECISIONIBVS DVNOZETI.

Pamphilonen Beneficiorum de Taffala.

23. Martij 1617. inter eius impreſſ. deciſ. 118.

Rei Iudicatæ executio iam cæpta non
285 poteſt impediri, ſub prætextu reſtitutionis in integrum.

Toletana Iuris Celebrandi.

10. Februarij 1620. inter eius impreſſ. deciſ. 249.

Reſtitutio in integrum ſuſpendit effe-
286 ctum rei iudicatæ.

Salernitana Contributionis.

12. Maij 1614. inter eius impreſſ. deciſ. 41.

In integrum reſtitutio non impedit exe-
287 cutionem rei iudicatæ acceptatæ à parte, & de qua notoriè conſtat in actis.

Sulmonen Pecuniaria.

10. Iunij 1624. inter eius impreſſ. deciſ. 321.

Forenſi vt detur in integrum reſtitutio
288 aduerſus ſtatutorum diſpoſitiones debet eſſe ex omni parte probabilis, quæ penitus labefactatur, quando adeſt culpa, vel negligentia.

Romana, ſeu Viterbien Fideiuſſionis.

15. Martij 1619. inter eius impreſſ. deciſ. 199.

Reſtitutio in integrum non denegatur
289 læſo ſtante iniuſtitia ſententiæ.

Romana Donationis.

11. Ianuary 1619. inter eius impreſſ. deciſ. 191.

Aduerſus læſiuam donationem datur in
290 integrum reſtitutio ſeni decrepito ad inſtar minoris:

Leodien Canonicatus.

18. Iunij 1613. inter eius impreſſ. deciſ. 5.

Reſtitutio in integrum in beneficiali-
291 bus non datur abſque Titulo colorato.

Cuſentina Præcedentiæ.

6. Iuny 1618. inter eius impreſſ. deciſ. 168.

Reſtitutio in integrum aduerſus rem
292 iudicatam non conceditur, vbi non conſtat de læſione, quæ concludenter, & manifeſtè probari debet ab eo, qui petijt reſtitui.

Romana Pecuniaria.

13. Martij 1615. inter eius impreſſ. deciſ. 86.

In integrum reſtitutio aduerſus ſenten-
293 tiam, & rem iudicatam, vt detur debet clare conſtare de illius iniuſtitia, & intra quadriennium peti debet alias non conceditur.

Placentina Capellaniæ.

6. Nouembris 1615. inter eius impreſſ. deciſ. 105.

Non datur in integrum reſtitutio ad-
294 uerſus ſententiam data validitate, & iuſtitia illius, quæ etiam denegatur poſt petitam exceptionem vigore rei iudicatæ.

Vrbeuetana Bonorum.

26. Iunij 1613. inter eius impreſſ. deciſ. 7.

Reſtitutio denegatur illi, qui facto pro-
295 prio à poſſeſſione cecidit.

Romana Spolij.

21. Februarij 1615. inter eius impreſſ. deciſ. 72.

Reſtitutio non datur in ſpolio contra
296 poſſeſſorem immiſſum à Iudice etiam nulliter quando conſtat de immiſſi bono iure, qui potuit ſibi mutare cauſam poſſeſſionis ſine iuris miniſterio tanquam nouo titulo ſuperueniente.

Peruſina Pecuniaria.

13. Nouembris 1624. inter eius impreſſ. deciſ. 335.

Reſtitutio in integrum aduerſus rem
297 iudicatam neque minoribus competit, quando non datur læſio non modica.

Burgen Quindenniorum. Sancti Egidij.

23. Nouembris 1613. inter eius impreſſ. deciſ. 13.

Ob Temporis lapſum non datur locus
298 reſtitutioni in integrum.

EX DECISIONIBVS AMATI DVNOZETI.

Præneſtina Cenſus.

18. Aprilis 1633. inter eius impreſſ. deciſ. 291.

Reſtitutio in integrum datur aduerſus
299 rem iudicatam, quando conſtat de bono iure illam petentis.

Romana Domus.

24. Nouembris 1642. inter eius impreſſ. deciſ. 686.

Conceditur reſtitutio in integrum quo-
300 ties concurrit nullitas, ſeu iniuſtitia ſententiæ. Et ſufficit qualibet iniuſtitia etiam non notoria præſertim in ſupremis Tribunalibus.

Ati-

Ariminen Domus.

23. *Iunij* 1631. *inter eius impreſſ. deciſ.* 221.

Conceditur reſtitutio ex capite iuſtæ,
301 ac probabilis ignorantiæ.

Auximana Fideicommiſſi.

22. *Martij* 1638. *inter eius impreſſ. deciſ.* 487.

Reſtitutio in integrum ex capite igno-
302 rantiæ datur fideicommiſſario bona fideicommiſſi vindicare volenti, & ignorantia fideicommiſſi etiam in vocatis præſumitur, niſi ſcientia probetur.

Colimbrien Præſtimoniorum.

10. *Decembris* 1631. *inter eius impreſſ. deciſ.* 231.

Prælato Eccleſiæ nomine competit in
303 integrum reſtitutio.

Romana Officij Notariatus.

3. *Iulij* 1628. *inter eius impreſſ. deciſ.* 84.

Reſtitutio in integrum aduerſus rem
304 iudicatam non conceditur ſine læſione, & eius remedio locus non eſt, vbi ordinariè poteſt procedi.

Romana Alimentorum.

4. *Iuly* 1636. *inter eius impreſſ. deciſ.* 439.

Sententia iuſta, & valida, ſi ſit defecta,
305 & tranſacta in iudicatum exequenda eſt, nec habet locum reſtitutio in integrum poſt petitam executionem.

Tulien Coadiutoriæ.

8. *Aprilis* 1633. *inter eius impreſſ. deciſ.* 289.

Reſtitutio in integrum non datur ſine
306 læſione.

Alia Romana Officij Notariatus.

26. *Maij* 1631. *inter eius impreſſ. deciſ.* 215.

Reſtitutio in integrum non competit ſi-
307 ne nullitate, vel iniuſtitia.

Romana Legatorum Hæbreorum.

20. *Decembris* 1630. *inter eius impreſſ. deciſ.* 188.

In integrum reſtitutio operatur ante,
308 & non poſt cæptam executionem.

Auximana Fideicommiſſi.

31. *Ianuary* 1642. *inter eius impreſſ. deciſ.* 645.

Reſtitutio in integrum aduerſus omiſſionem Inuentarij, quæ conceditur
309 pupillis, & minoribus non incipit currere, niſi intra quadriennium à die ſcientiæ talis omiſſionis. Et huiuſmodi reſtitutio competit ne dum pupillis, & minoribus, ſed etiam illorum hæredibus.

Romana Domus.

4. *May* 1647. *inter eius impreſſ. deciſ.* 799.

In integrum reſtitutio intra quadrien-
310 nium obtineri debet. Et hoc procedit quando pupillus, ſeu minor petit reſtitutionem aduerſus inſtrumentum, ſecus ſi ignorarent illud quod continebat ſuum præiudicium.

Ferrarien Bonorum.

15. *Settembris* 1631. *inter eius impreſſ. deciſ.* 232.

Reſtitutioni in integrum læſio cauſam
311 præbet.

Colimbrien Præſtimoniorum.

18. *Iunij* 1632. *inter eius impreſſ. deciſ.* 252.

Ex ſententiæ iniuſtitia, reſultat læſio,
312 quæ eſt cauſa reſtitutionis in integrum, & multo magis hoc procedit quando conſtat de notoria iniuſtitia, licet ſufficiat valdè concludens, & ſi non ſit notoria, quod à fortiori in ſupremis Tribunalibus locum habet.

Roma-

Romana Alimentorum.

4. Iunij 1636. inter eius impreſſ. deciſ. 439.

Reſtitutionis in integrum commiſſio
313 obtenta poſt petitam executionem rei iudicatæ, ipſam executionem retardare non poteſt.

Meleuitana Antianitatis.

9. Settembris 1639. inter eius impreſſ. deciſ. 556.

Datur remiſſoria in cauſis reſtitutionis
314 in integrum.

Fauentina Bonorum.

24. Nouembris 1638. inter eius impreſſ. deciſ. 516.

Eccleſia inſtituta ſub conditione, vt
315 infra certum tempus capellam ædificet, poſt illud tempus in integrum reſtitui valet, & abſque dolo contraueniens reſtitutionis in integrum remedio iuuari poteſt.

EX DECISIONIBVS DVRANI.

Leodien Beneficij.

4. Februarij 1630. inter eius impreſſ. deciſ. 237.

Reſtitutioni in integrum fit locus quo-
316 ties conſtat de bono iure.

Nicen Parochialis.

13. Marty 1628. inter eius impreſſ. deciſ. 137.

Conceditur in integrum reſtitutio,
317 quando conſtat de iniuſtitia ſententiarum, & conceditur etiam ex actis de nouo productis, ipſam tamen petens debet de iure ſuo ſaltem ſummariè docere.

Romana Nullitatis Obligationis.

16. Ianuarij 1626. inter eius impreſſ. deciſ. 18.

Reſtitutio in integrum non conceditur
318 non probata læſione, & executio ſententiæ per ipſam non impeditur.

Romana Domus ad Sanctum Onufrium.

15. Martij 1627. inter eius impreſſ. deciſ. 70.

Non datur reſtitutio ſine læſione, &
319 læſio non dicitur adeſſe, vbi de nullitate ſententiæ, vel iniuſtitia non apparet.

Romana Succeſſionis.

28. Ianuarij 1630. inter eius impreſſ. deciſ. 236.

Eccleſia admitti poteſt per reſtitutio-
320 nem in integrum ad producendum Teſtes, ſuper iiſdem articulis, ſuper quibus fuit iam examinatum, & non ſolum in cauſa appellationis, ſed etiam in prima inſtantia; etiam poſt Teſtium didicita Teſtificata.

Toletana Decimarum de Capilla.

23. Martij 1629. inter eius impreſſ. deciſ. 190.

Reſtitutio in integrum impedit execu-
321 tionem rei iudicatæ, quando executio expreſsè petita non fuit ante commiſſam cauſam reſtitutionis. Nec petita cenſetur ex ſeruatione terminorum ad docendum de appellatione, eiuſque legitima proſecutione, cum expreſſa petitio requiratur.

Anconitana Cenſuum.

20. Februarij 1630. inter eius impreſſ. deciſ. 241.

Minor petens reſtitui, quia dicit ſe læ-
322 ſum, ex aditione hæreditatis, tenetur probare hæreditatem non eſſe ſoluendo.

Romana Reſtitutionis in integrum.

16. Iunij 1628. inter eius impreſſ. deciſ. 153.

Iudex pronunciare poteſt ſuper nulli-
323 tate in cauſa reſtitutionis in integrum, prout in cauſa appellationis. Et hoc præſertim quando exceptio nullitatis habet ſecum ad mixtam iniuſtitiam.

Nicen

Digitized by Google

Nicen Parochialis.

13. Martij 1628. inter eius impreſſ. deciſ. 136.

Læſio eſt fundamentum reſtitutionis
324 in integrum, & de tempore ſententiarum attendi debet.

Ariminen Fideicommiſſi.

23. Iunij 1634. inter eius impreſſ. deciſ. 458.

Conceditur in integrum reſtitutio,
325 quando conſtat de læſione.

Meleuitana Pecuniaria.

29. Maij 1630. inter eius impreſſ. deciſ. 159.

Reſtitutioni in integrum non eſt locus,
326 ſtante iuſtitia ſententiæ, quia tunc ceſſat læſio, quæ eſt fundamentum reſtitutionis.

Brittinorien Ceſſionis.

23. Iunij 1631. inter eius impreſſ. deciſ. 310.

Non conceditur reſtitutio ſine læſione,
327 etiam ſi verſemur in perſonis, & locis priuilegiatis.

Aſculana Emphiteuſis.

27. Iunij 1633. inter eius impreſſ. deciſ. 402.

Reſtitutio in integrum competit Eccle-
328 ſiæ enormiter læſæ æquiparentur ex lapſu temporis item, & Vniuerſitati cum Eccleſia, & Vniuerſitas.

Romana Domus, & Fideicommiſſi.

28. Iunij 1632. inter eius impreſſ. deciſ. 351.

In integrum reſtitutio impedit execu-
329 tionem ſententiarum.

Florentina Affrancationis.

1. Februarij 1634. inter eius impreſſ. deciſ. 426.

Præſcriptio non incipit currere contra
330 ignorantem, aut quatenus currat ei competit reſtitutio in integrum.

EX DECISIONIBVS LVDOVISII POSTEA GREG. XV.

Romana Vineæ.

26. Iunij 1609. inter eius impreſſ. deciſ. 425.

Reſtitutio in integrum aduerſus præ-
331 ſcriptionem ſtatutariam datur ex capite probabilis ignorantiæ.

Bononien Pecuniaria.

9. Iunij 1603. inter eius impreſſ. deciſ. 120.

Ceſſat reſtitutio ſtante Iuramento, &
332 ſtante renunciatione beneficij reſtitutionis in integrum, & minoris ætatis. Filio minori qui pro parris excarceratione fideiubet, non competit reſtitutio, quæ non impedit executionem quando fuit præuentum in petitione executionis ſtatutum poteſt tollere beneficium reſtitutionis in integrum.

Romana Cenſus.

8. Martij 1610. inter eius impreſſ. deciſ. 459.

Reſtitutioni in integrum eſt locus quo-
333 ties conſtat de bono iure, vel iniuſtitia ſententiæ, quæ ſufficit, & ſi non ſit notoria.

Romana Domus.

5. Martij 1610. inter eius impreſſ. deciſ. 458.

Reſtitutio in integrum non ſuſpendit
334 executionem rei iudicatæ, quando executio iam eſt cæpta, quæ tunc cæpta dicitur quando relaxatæ ſunt decretæ, & executoriales, ſeu mandatum. Manutentio datur etiam in gradu reſtitutionis in integrum, non obſtante re iudicata maximè quando illa redditur turbida.

Romana Nullitatis Obligationis de Vrſinus.

21. Aprilis 1604. inter eius impreſſ. deciſ. 181.

Minor reſtituitur aduerſus aditionem
335 hæreditatis, quando eſt hæredi-

tas

tas damnoſa, & ſatis dicitur damnoſa quando eſt pluribus litibus implicita, nec inuentarium impedit de reſtitutionem, nec minus exceptio quod minor poſſit agere contra tutorem, cuius auctoritate adiuit.

Auguſtana Sepulturæ.

20. *Nouembris* 1606. *inter eius impreſſ. deciſ.* 276.

Datur remiſſoria etiam in cauſa reſti-
336 tutionis in integrum.

EX DECISIONIBVS MANZANEDI.

Tudertina Fideicommiſſi.

30. *Martij* 1607. *inter eius impreſſ. deciſ.* 62.

Reſtitutio in integrum competit aduer-
337 ſus præſcriptionem, ex capite ignorantiæ fideicommiſſi.

Cæſarauguſtana Dedicationis.

14. *Decembris* 1624. *inter eius impreſſ. deciſ.* 801.

In integrum reſtitutio conceditur, vel
338 ex inualiditate, vel ex iniuſtitia ſententiæ.

Toletana Indulti.

5. *Iulij* 1627. *inter eius impreſſ. deciſ.* 918.

Cauſæ reſtitutionis in integrum ſunt
339 nullitas, & iniuſtitia ſine quibus non datur reſtitutio aduerſus rem iudicatam.

Bononien Fideicommiſſi de Lambertinis.

29. *Maij*, & 15. *Nouembris* 1624. *inter eius impreſſ. deciſ.* 772.

Reſtitutio in integrum conceditur mi-
340 nori aduerſus ſententiam, & rem iudicatam.

Fauentina Computorum.

21. *Maij* 1610. *inter eius impreſſ. deciſ.* 171.

In integrum reſtitutio conceditur ob
341 læſionem maximè ſi fuerit lata in contumaciam, & non denegatur ex nouis Iuribus.

Tudertina Fideicommiſſi.

3. *Iulij* 1606. *inter eius impreſſ. deciſ.* 46.

Reſtitutio in integrum datur intra
342 quadriennium, quod non incipit currere, niſi à die ſcientiæ, & eſt vtile ab initio, & continuum in progreſſu.

Auximana Fideicommiſſi.

8. *Nouembris* 1615. *inter eius impreſſ. deciſ.* 452.

Reſtitutio in integrum datur aduerſus
343 ſententiam iniuſtam etiam non notoriam. Et quadriennium currit à die ſententiæ læſionis tantum.

Lamacen Canonicatus.

27. *Martij* 1624. *inter eius impreſſ. deciſ.* 762.

Reſtitutio in integrum datur cauſa in-
344 ualiditatis, vel iniuſtitiæ ſententiæ.

Anconitana Bonorum.

24. *Maij* 1606. *inter eius impreſſ. deciſ.* 30.

Reſtitutio in integrum etiam aduerſus
345 lapſum fatalium datur conſtito de grauamine, ſed intra quadriennium petenda eſt.

Romana Reſtitutionis in integrum.

8. *Februarij* 1627. *inter eius impreſſ. deciſ.* 887.

Reſtitutio in integrum datur ex ſola
346 colorita probatione.

Monopolitana Bonorum.

27. *Nouembris* 1613. *inter eius impreſſ. deciſ.* 140.

Iudex Ordinarius procedens per viam
347 reſtitutionis in integrum poteſt contra propriam ſententiam reſtituere.

Placen-

Placentina Fructuum.

23. *Ianuarij* 1627. *inter eius impreſſ. deciſ.* 883.

348 Reſtitutio in integrum non datur ſine læſione, quæ ceſſat, ceſſante iniuſtitia.

Cremonen Bonorum.

16. *Decembris* 1624. *inter eius impreſſ. deciſ.* 84.

349 In integrum reſtitutio non conceditur, vbi non conſtat de inualiditate, vel iniuſtitia ſententiarum.

Alerien Beneficij.

4. *Iunij* 1612. *inter eius impreſſ. deciſ.* 264.

350 Reſtitutio in integrum non impedit executionem cæptam.

Legionen Decimarum.

16. *Februarij* 1615. *inter eius impreſſ. deciſ.* 412.

351 Reſtitutione in integrum pendente, ſuſpenditur executio ſententiæ nondum cæpta.

EX DECISIONIBVS MELLINI.

Brixien Parochialis.

8. *Iunij* 1692. *inter eius impreſſ. deciſ.* 15.

352 In integrum reſtitutio omnia in ſtatum priſtinum reponit.

Brixien Parochialis.

2. *Decembris* 1592. *inter eius impreſſ. deciſ.* 23.

353 Reſtitutio gratioſa non tollit effectum executionis rei iudicatæ: ſed tantum efficit vt reſtitutus audiatur aduerſus rem iudicatam, nec priuat quem commodo ſuæ poſſeſſionis antequam reſtitutus doceat de ſuo bono iure.

Regien Prioratus.

22. *Iunij* 1592. *inter eius impreſſ. deciſ.* 17.

354 Reſtitutio in integrum non competit, quando non conſtat de bono iure.

Colonien Status.

12. *Nouembris* 1599. *inter eius impreſſ. deciſ.* 192.

355 Quadriennium reſtitutionis in integrum currit à die ſcientiæ.

Bononien Simulationis Contractus.

4. *Februarij* 1602. *inter eius impreſſ. deciſ.* 302.

356 Commiſſio generalis reſtitutionis in integrum aduerſus quamcumque rem iudicatam compræhendit etiam negotium principale. Et maior regulariter, non reſtituitur aduerſus rem iudicatam ob ſolam negligentiam procuratoris, ſed reſtitutio debet fundari in bono iure.

EX DECISIONIBVS MERLINI.

Vlixbonen Profeſſionis.

10. *Decembris* 1621. *inter eius impreſſ. deciſ.* 1.

357 Reſtitutio in integrum aduerſus ſententiam in iudicatum tranſactam, non datur ſine læſione.

Romana Confiſcationis.

14. *Iunij* 1624. *inter eius impreſſ. deciſ.* 126.

358 Condemnatus ſi plenariè reſtituatur à ſupremo Principe recuperat bona per Fiſcum, & per Baronem confiſcata, quod intelligas nedum de ijs bonis, quæ adhuc remanent penes Fiſcum, ſed etiam de ijs, quæ per Fiſcum in alium fuerunt tranſlata, & alienata, & hoc procedit quando reſtitutio eſt ampliſſima.

Aſculana Alimentorum.
9. *Iunij 1628. inter eius impreſſ. deciſ.* 362.

359 Reſtitutio in integrum aduerſus rem iudicatam ex negligentia procuratoris non conceditur, quod etiam militat aduerſus ſententiam, vbi non conſtat de eius Iniuſtitia.

Romana Dotis, ſeu Reſtitutionis in Integrum.
17. *Iunij 1619. inter eius impreſſ. deciſ.* 419.

360 Reſtitutio in integrum non conceditur læſione ceſſante.

Parmen Beneficij.
18. *Martij 1630. inter eius impreſſ. deciſ.* 452.

361 In integrum reſtitutio non denegatur conſtito de iniuſtitia etiam non notoria.

Ferrarien Spolij.
4. *Iulij 1631. inter eius impreſſ. deciſ.* 530.

362 Reſtitutio in integrum aduerſus rem iudicatam non datur, niſi conſtet de læſione.

EX DECISIONIBVS NINOT.

Papien Cenſus.
3. *Iulij 1662. inter eius impreſſ. deciſ.* 17.

363 Qualiſcumque etiam non notoria iniuſtitia ſententiæ eſt ſufficiens, vt detur in integrum reſtitutio.

Nultius, ſeu Iuuenacen Iuriſdictionis.
20. *Iunij 1664. inter eius impreſſ. deciſ.* 75.

364 Per ſuſpenſionem ſententiæ factam à Rota quando de Iuſtitia dubitatur tollitur curſus rei iudicatæ, & data cenſetur reſtitutio in integrum.

EX DECISIONIBVS CARD. OTTHOBONI.

Montis Faliſci Supplementi Legitimæ.
3. *Iulij 1645. inter eius impreſſ. deciſ.* 51.

365 Reſtitutio in integrum aduerſus præſcriptionem conceditur ex capite probabilis ignorantiæ.

Calaguritana Beneficij de Cornago.
28. *Iunij 1647. inter eius impreſſ. deciſ.* 123.

366 Reſtitutio in integrum ſemper datur, quoties conſtat de iniuſtitia ſententiæ.

Beneuentana Domus.
16. *Nouembris 1648. inter eius impreſſ. deciſ.* 156.

367 Hæredibus datur reſtitutio in integrum ex capite ignorantiæ aduerſus præſcriptionem.

Romana Prætenſæ Societatis.
12. *Iunij 1645. inter eius impreſſ. deciſ* 40.

368 Non conceditur reſtitutio quando de læſione non conſtat.

Licien Hæreditatis.
3. *Iulij 1645. inter eius impreſſ. deciſ.* 50.

369 Reſtitutionem in integrum petens, debet docere de cauſa ob quam ſit reſtituendus, reſtitutio enim ſine læſione non datur.

Calaguritana Beneficij de Oeon.
4. *Februarij 1647. inter eius impreſſ. deciſ.* 98.

370 Remiſſoria etiam poſt rem iudicatam conceditur, quando materia eſt releuans, & obtenta fuit commiſſio reſtitutionis in integrum.

Bene-

Beneuentana Domus.

10. *May* 1649. *inter eius impreſſ. deciſ.* 173.

Minor non gaudet beneficio reſtitutio-
371 nis aduerſus præſcriptionem, quando poteſt habere recurſum contra Tutorem ſcientem, & negligentem.

EX DECISIONIBVS PENIA.

Malacitana Capellaniæ.

14. *Iunij* 1561. *inter eius impreſſ. deciſ.* 163.

Reſtitutio in integrum non retardat
372 executionem ſententiæ, ſi pars infrà triennium ſibi præfixum nihil releuans deduxerit, ad docendum ſe debuiſſe reſtitui. Reſtitutio non datur contra tres ſententias conformes niſi conſtito de bono iure.

Iacen Vicariæ.

28. *Iunij* 1593. *inter eius impreſſ. deciſ.* 317.

In integrum reſtitutio ei eſt conceden-
373 da, qui pro ſe habet rem Iudicatam, maximè ſi non ſit lapſum quadriennium.

Peruſina Reintegrationis.

29. *Aprilis* 1596. *inter eius impreſſ. deciſ.* 515.

Reſtitutio in integrum ex capite iuſtæ
374 ignorantiæ non habet locum quando pars poteſt conſulere peritos circa rem ignoratam, quod quoque procedit quando agitur de præſcriptione iuris quærendi, & non quæſiti habet tamen locum in ignorantia probabili, & veriſimili, ſecus in craſſa, & ſupina.

Veneta Illegitimitatis.

26. *Februarij* 1597. *inter eius impreſſ. deciſ.* 589.

Elapſo quadriennio non datur reſti-
375 tutio.

Peruſina Dotis.

1. *Iulij* 1598. *inter eius impreſſ. deciſ.* 710.

Etiam elapſo quadriennio in integrum
376 reſtitutio conceditur, quando agitur de reſtitutione dotis mulieris læſæ.

Reatina Depoſiti.

25. *May* 1601. *inter eius impreſſ. deciſ.* 914.

Reſtitutio competit hæredi ex capite
377 Ignorantiæ illarum rerum, quæ Teſtatori debebantur.

Paduana Iuriſpatronatus.

5. *Martij* 1603. *inter eius impreſſ. deciſ.* 1034.

Reſtitutio in integrum datur aduerſus
378 omiſſam appellationem, ſed habita commiſſione, appellandum eſt intra decem dies, à die præſentationis; commiſſionis, reſtitutionis. Non datur tamen aduerſus ſententiam ob non appellatum, quando non conſtat de notoria iniuſtitia.

Romana Cenſus.

15. *Ianuarij* 1607. *inter eius impreſſ. deciſ.* 1268.

Reſtitutio in integrum non competit
379 parti ad effectum manutentionis, dum inquiritur an competat, vel non reſtitutio.

Farſen Bonorum.

1. *Iunij* 1607. *inter eius impreſſ. deciſ.* 1032.

In integrum reſtitutio inſtantiæ opera-
380 tur effectum appellationis.

Romana Pecuniaria de Spinolis.

14. *Nouembris* 1608. *inter eius impreſſ. deciſ.* 1045.

Reſtitutio in integrum impedit execu-
381 tionem hoc tamen non procedit, quando executio fuit antea cæpta.

Aurien Parochialis de Pao.
1. Iunij 1609. inter eius impreſſ. deciſ. 1438.

Reſtitutio in integrum à ſententia lata
382 ſupponit validitatem.

Montis Politiana Pecuniaria.
4. Iulij 1608. inter eius impreſſ. deciſ. 1382.

Reſtitutio datur pro re pia, quando
383 adeſt læſio, vel concurrit iuſta cauſa.

Meleuitana Viridarij.
2. Maij 1653. inter eius impreſſ. deciſ. 472.

Reſtitutio in integrum aduerſus com-
384 pletam præſcriptionem denegan-
da non eſt concurrente probabili ignorantia.

Sipontina Penſionis.
8. Aprilis 1647. inter eius impreſſ. deciſ. 277.

Manutentio in gradu reſtitutionis in in-
385 tegrum concedi non debet antequam prius de cauſis reſtitutionis cognoſcatur, quando adeſt in commiſſione reſtitutionis clauſula cum facultate manutenendi. Rota de ſtylo cauſas reſtitutionis in integrum non leuiter attingere, ſed plenè cognoſcere, & ſub vnica illarum diſcuſſione negotium principale in petitorio ſolet.

EX DECISIONIBVS PVTEI.

Salamantina Præheminentiarum.
Inter eius impreſſ. deciſ. 431.

Reſtitutionem in integrum intentans
386 ius ſuum, & læſionem probare debet.

Alia Salamantina Præeminentiarum.
Inter eius impreſſ. deciſ. 262.

Reſtitutio in integrum datur aduerſus
387 omiſſam allegationem.

Meſſanen Baroniæ.
18. Martij 1647. inter eius impreſſ. lib. 111. *deciſ.* 136.

Minor ſine læſione non reſtitui-
388 tur.

Fulginaten Prioratus.
9. Aprilis 1543. inter eius impreſſ. deciſ. 443.

Quando agitur de lucro, & non de
389 damno, & res non eſt integra minori reſtitutio datur.

Toletana Matrimonij.
15. Decembris 1544. inter eius impreſſ. deciſ. 189.

Minor reſtituitur aduerſus omiſſam
390 probationem, quando nullam fecit defenſionem.

Cæſaraugustana Parochialis.
1. Februarij 1546. inter eius impreſſ. deciſ. 370.

Maiori non datur reſtitutio propter in-
391 ſtrumenta de nouo reperta.

Romana Diſcuſſionis Dotis.
22. Martij 1546. inter eius impreſſ. deciſ. 407.

In reſtitutione in integrum terminus
392 quadriennij eſt præfixus inſtantiæ, & cauſæ ſiue Iuri.

EX DECISIONIBVS PEVTINGERII.

Romana Domus, ſeu Fideicommiſſi de Incoronatis.
24. Ianuarij 1646. inter eius impreſſ. deciſ. 225.

Reſtitutio in integrum, quæ minori-
393 bus datur non denegatur aduerſus omiſſam Apoſtolorum petitionem, vt in cauſa appellationis appellans audiatur, quæ etiam ſemper & quandocumque conceditur quando data eſt aliqualis læſionis iuſtificatio.

Roma-

Romana Deuolutionis Domus.

26. *Nouembris* 1646. *inter eius impreſſ. deciſ.* 259.

In integrum reſtitutio denegatur quo-
394 ties conſtat de validitate, & iuſtitia ſententiarum.

Galaguritana Anniuerſariorum.

31. *Maij* 1647. *inter eius impreſſ. deciſ.* 284.

Reſtitutio in integrum, quæ aduerſus
395 rem Iudicatam litem reuiuiſcere facit, prius petitam executionem non retardat, & quando petita non eſt executionem faciendam retardat.

Romana Deuolutionis Domus.

28. *Iunij* 1647. *inter eius impreſſ. deciſ.* 294.

Denegatur reſtitutio ſtante validitate,
396 & Iuſtitia ſententiarum in cauſa latarum, & non datur quando de læſione non conſtat.

Peruſina Fideicommiſſi de Cincijs.

15. *Maij* 1651. *inter eius impreſſ. deciſ.* 430.

Ius adeundi hæreditatem non aditam
397 beneficio reſtitutionis in integrum competit nedum mutis, ac ſurdis à natiuitate, & ſic miſerabilibus perſonis, ſed etiam omnibus ius ſuum probabiliter ignorantibus.

Sipontina Penſionis.

18. *Aprilis* 1647. *inter eius impreſſ. deciſ.* 277.

Reſtitutio in integrum omnia in ſtatu
398 priſtinum reponit, & hoc etiam procedit, quando reſtitutio eſt conceſſa cum clauſula, prout de iure.

Calaguritana Penſionum.

15. *Iunij* 1654. *inter eius impreſſ. deciſ.* 504.

In integrum reſtitutio ponit appellan-
399 tem, in eo ſtatu in quo erat ante ſententiam.

Romana Societatis Lignorum.

12. *Decembris* 1653. *inter eius impreſſ. deciſ.* 482.

Reſtitutio in integrum ſuccedit loco
400 appellationis, eiuſque inſtantiam reſtaurat.

Peruſina Reintegrationis.

7. *Februarij* 1653. *inter eius impreſſ. deciſ.* 458.

Reſtitutio in integrum aduerſus præ-
401 ſcriptionem conceditur ſecundo hæredi, mortuo primo ante aditionem hæreditatis.

Lucenſis Archidiaconatus.

17. *Maij* 1646. *inter eius impreſſ. deciſ.* 446.

Pendente cauſa reſtitutionis in inte-
402 grum ſuperſedetur in executione ſententiæ.

Oxomenſis Reſtitutionis in integrum.

1. *Iunij* 1545. *inter eius impreſſ. deciſ.* 277.

Quod reſtitutio in integrum impediat
403 executionem ſententiæ verificatur, quando non eſt petita executio.

Lucana Pecuniaria.

17. *Octobris* 1547. *inter eius* 31. *libri impreſſ. deciſ.* 50.

Reſtitutio in integrum aduerſus præ-
404 ſcriptionem ſtatutariam ſex decim annorum Lucanæ communitati fuit conceſſa.

Lucen-

Lucenſis Abbatiæ.
5. *May* 1546. *inter eius* 21. *libri impreſſ. deciſ.* 436.

405 Paupertas non eſt legitimum impedimentum, vt quis aduerſus lapſum quadriennij ſit reſtituendus.

Aſtorien Portion.
29. *Nouembris* 1540. *inter ejus* 1. *libri impreſſ. deciſ.* 59.

406 Poſt quadriennium in beneficialibus datur in integrum reſtitutio.

Aſtoricen Portionis.
Inter deciſ. in 1. *libro impreſſ. deciſ.* 31.

407 Lapſus quadriennij in reſtitutione in integrum petenda propter periculum animæ non attenditur.

Cæſaraugustana Parochialis.
6. *Februarij* 1546. *inter eius* 2. *libri impreſſ. deciſ.* 370.

408 Datur in beneficialibus in integrum reſtitutio, vbi conſtat de bono iure petentis etiam elapſo quadriennio.

Ciuitaten Capellaniæ.
5. *Martij* 1543. *inter eius* 1. *libri impreſſ. deciſ.* 427.

409 Minori ad beneficium reſignatum ſi ex hoc læditur datur in integrum reſtitutio.

Salamantina Parochialis.
28. *Nouembris* 1550. *inter eius lib.* 3. *impreſſ. deciſ.* 344.

410 Non conceditur reſtitutio in integrum aduerſus regulam de triennali, quando ceſſionarius veniens ad cauſam, commiſit illum infra triennium, quo tempore poterat contra aduerſarium exequi citationem.

Fulginaten Prioratus.
9. *Aprilis* 1543. *inter eius* 1. *libri impreſſ. deciſ.* 443.

411 In integrum reſtitutio datur minori aduerſus omiſſam probationem.

Hiſpalen Capellaniæ.
16. *Octobris* 1540. *inter eius* 3. *libri impreſſ. deciſ.* 269.

412 Conceditur in integrum reſtitutio aduerſus poſſeſſionem omiſſam.

EX DECISIONIBVS ROXAS.

Peruſina Reintegrationis.
7. *Iulij* 1647. *inter eius impreſſ. deciſ.* 331.

413 Ex capite minoris ætatis, & ignorantiæ in integrum reſtitutio conceditur.

Ariminen Carcerationis.
15. *Martij* 1647. *inter eius impreſſ. deciſ.* 325.

414 Pendente cauſa reſtitutionis in integrum aduerſus inconſultò aditam hæreditatem, ſine beneficio legis, & inuentarij, & intimata inhibitione Iudex inhibitus attentat ſi procedit ad vlteriora.

Romana Domorum.
22. *Iunij* 1640. *inter eius impreſſ. deciſ.* 114.

415 Reſtitutio in integrum conceditur aduerſus ſententiam, quando eſt nulla, & iniuſta.

Ferrarien de Pendaſis.
7. *Iunij* 1647. *inter eius impreſſ. deciſ.* 332.

416 Minoribus ætate reſtitutio in integrum conceditur aduerſus omiſſam allibrationem.

EX DECISIONIBVS SERAPHINI.

Aquilana Canonicatus.
26. *Aprilis* 1591. *inter eius impreſſ. deciſ.* 945.

417 Per reſtitutionem in integrum lis reponitur in eodem ſtatu, in quo erat ante rem iudicatam, quod maximè procedit in beneficialibus in quibus paſſim concedi ſolet reſtitutio. Inſtantia

ſtantia cauſæ reſtitutionis in integrum durat quadriennio, niſi finiatur per ſententiam, vel per totalem proceſſum ad executionem.

Romana Vineæ.
17. *Aprilis* 1587. *inter eius impreſſ. deciſ.* 777.

Non omnis reſtitutio in integrum pe-
418 tita impedit executionem ſententiæ, nam ſi exequutio petita fuerit ante petitam reſtitutionem, ea non retardatur.

Ortonen Penſionis.
5. *Iuly* 1599. *inter eius impreſſ. deciſ.* 1326.

Pendente cauſa reſtitutionis in inte-
419 grum non datur exequutio ſententiæ, niſi pro expenſis.

Corduben Redecimarum.
2. *Maij* 1603. *inter eius impreſſ. deciſ.* 1463.

Pendente cauſa reſtitutionis in inte-
420 grum poteſt agi de manutentione.

Fauentina Bonorum.
27. *Iuny* 1583. *inter eius impreſſ. deciſ.* 634.

Qui commiſit cauſam reſtitutionis in
421 integrum debet docere de læſione, & in hoc articulo ſuſtinet partes actoris.

Anconitana Spolij.
1. *Iulij* 1575. *inter eius impreſſ. deciſ.* 263.

Conceſſa reſtitutione aduerſus lapſum
422 fatalium non eſt opus alia reſtitutione aduerſus rem iudicatam.

Auximana Dotis.
14. *Martij* 1575. *inter eius impreſſ. deciſ.* 251.

Iniuſtitia licet non notoria, eſt ſuffi-
423 ciens cauſa reſtitutionis in integrum aduerſus enim ſententiam, quæ continet expreſſum errorem reſtitutio in integrum datur.

EX DECISIONIBVS VBALDI.

Anconitana Cenſuum.
24. *Maij* 1613. *inter eius impreſſ. deciſ.* 136.

Reſtitutio in integrum aduerſus rem
424 iudicatam conceditur ex capite iniuſtitiæ etiam non notoriæ.

Tiburtina Cenſus.
17. *Iunij* 1615. *inter eius impreſſ. deciſ.* 285.

Ab iniuſtitia ſententiæ reſultat læſio,
425 quæ dat cauſam reſtitutioni, ad quod iniuſtitia etiam non notoria ſufficit.

Turritana Bonorum.
6. *Iunij* 1616. *inter eius impreſſ. deciſ.* 344.

Minores Eccleſia, & loca pia æquipa-
426 rata habent reſtitutionem ad effectum probandi ſuper directo contrarijs, etiam poſt publicatas atteſtationes. Hoc tamen non habet locum quando bis mota, & proſequuta fuit cum auctore, quia hæredibus, quamuis locis pijs non datur reſtitutio.

Romana Saluiani.
22. *Iuny* 1616. *inter eius impreſſ. deciſ.* 350.

Reſtitutio in integrum datur aduerſus
427 præſcriptionem ex capitæ, & probabilis ignorantiæ. Et iuſta cauſa dicitur ignorantia in hærede, multòque magis in ſubſtituto.

Mutinen Canonicatus.
23. *Martij* 1612. *inter eius impreſſ. deciſ.* 54.

In integrum reſtitutio non datur ad-
428 uerſus executionem cæptam, præſertim quando Signatura commiſit cauſam prout de iure, & quando quis auditus, & reiectus fuit, quandòque imminet præſumptio calumniæ.

Tarui-

Taruiſina Parochialis.

31. Maij 1613. inter eius impreſſ. deciſ. 138.

Non datur in inregrum reſtitutio, ex
429 nouis ſcripturis poſt quadriennium, quando vel antea fuerunt producta, vel non probant.

Romana Domorum.

23. Ianuarij 1616. inter eius impreſſ. deciſ. 312.

Petens ſe reſtitui ad ſtatutum, & poſ-
430 ſeſſionem; dicitur amiſiſſe poſſeſſionem naturalem tantum non ciuilem, hoc tamen non procedit, vbi ex circumſtantijs facti aliud apparet.

EX DECISIONIBVS ZARATE.

Sancti Seuerini Pecuniaria.

4. Iunij 1655. inter eius impreſſ. deciſ. 80.

Reſtitutio in integrum aduerſus rem
431 iudicatam non datur niſi clare, & concludenter de iniuſtitia appareat, vndè læſio deſumatur.

Anconitana Pecuniaria.

15. Maij 1654. inter eius impreſſ. deciſ. 58.

Minoribus obligatis pro liberando Pa-
432 tre à periculo Carceris beneficium reſtitutionis in integrum non competit, potiſſimè ſi obligatio ſit iuramento firmata; nec læſionis exiſtentia ſuffragatur, ſed de ænormiſſima conſtare debet.

Anconitana Pecuniaria.

31. Martij 1653. inter eius impreſſ. deciſ. 29.

Aduerſus geſta per Curatorem, qui non
433 ſatis dedit, cum ſint ipſo iure nulla in integrum reſtitutio locum non habet.

DECI-

DECISIONES SACRAE ROTAE ROMANAE

Nullibi huc vſque impreſſæ, propoſitas materias de in integrum reſtitutione, & ſublati Apoſtolici Beneplaciti præſumpti illuſtrantes.

REVERENDISSIMO P. D. PRIOLO.

Aſtoricen Cenſus.

Veneris 1. Iulij 1661.

ARGVMENTVM.

Sententiarum conformitas deducitur ex eo, quòd vna alteram confirmet. In impoſitione cenſus, & alienatione rerum Eccleſiaſticarum ſolemnitates, & Beneplacitum Apoſtolicum requiritur, neque conſuetudo in contrarium ſuffragatur, vel beneplacitum præſumptum ſufficit.

SVMMARIVM.

1 *Sententiæ dicuntur conformes, vbi vna alteram confirmat.*

2 *Recuſatio Iudicis facta à non habente mandatum ſpeciale, non attenditur.*

3 *De nullitate dare non poteſt, qui cauſam nullitati præbuit.*

4 *Nullitatis defectus non ſuffragatur, ſi poſt tres ſententias conformes opponatur.*

5 *Cenſus ſuper re Eccleſiaſtica ſine cauſa, & ſolemnitatibus impoſitus eſt nullus.*

6 *Cenſus impoſitio eſt ſpecies alienationis.*

7 *In alienatione rerum Eccleſiæ beneplacitum Apoſtolicum interuenire debet.*

8 *Beneplacitum Apoſtolicum præſumptum ex curſu 30. vel 40. Annorum hodiè eſt ſublatum.*

9 *Beneplacitum Apoſtolicum, ſine iuſta cauſa alienandi rem Eccleſiæ, non releuat.*

10 *Conſuetudo alienandi bona Eccleſiæ ſine beneplacito Apoſtolico hodiè eſt ſublata.*

11 *Prælatus non poteſt auctorizare contractum de rebus Eccleſiæ ad proprium commodum.*

12 *Cauſa vtilitatis, vel neceſſitas Eccleſiæ deducitur ſi in Eccleſiæ vtilitatem pecunia verſa ſit, vel ad eius neceſſitatem ſubleuandam erogata fuerit.*

Pecuniæ verſæ in vtilitatem ſingulorum de Capitulo non dicuntur in Eccleſiæ vtilitatem erogata. ibidem num. 12.

13 *Validitas alienationis bonorum Eccleſiæ pendet ab vtilitate Eccleſiæ.*

Vtilitas Eccleſiæ debet eſſe certa, & indubitata. ibidem num. 13.

DECISIO I.

SVper Cenſu ſcutorum 1000. monetæ impoſito anno 1610. per Capitulum Eccleſiæ Oppidi de Villaquania plures, ac diuerſæ latæ fuerunt ſententiæ inter ipſum, & PP. Societatis Ieſu eiuſdem Oppidi ex perſona Gabriellis Bobles, & vltima fuit rotalis conformis duabus ſuper nullitate à qua interpoſita appellatione à PP. qui cum prætenderent habere etiam ipſas tres ſententias conformes ſuper validitate Signatura reſcripſit, conſtito hinc inde de tribus, quo dubio per me

propoſito DD. reſponderunt conſtare de tribus ad fauorem Capituli.

Prima enim lata fuit à Reuerendiſſimo Nuntio Hiſpaniarum, altera ab Or-
1 dinario Lucen, quæ prima confirmat alterā à bo: me: Dunozetto tunc noſtri Ordinis Decano, qui pronunciauit Cenſum non ſubſtineri ſicut in ſecunda ſententia fuerat pronunciatum, vndè illarum conformitas non poteſt controuerti dum vna eſt confirmatoria alterius *gloſſ. in Clem.* 1. *de reiudic. Rot. d.*647. *num.* 1. *part.* 1. *d.*491. *num.* 1. *part.* 5. *d.* 292. *eodem num. part.* 15. *& in Romana de Phegardis* 15. *Ianuarij* 1649. *coram bo: me: Dunozetto*, atque ideò ſunt exequendæ, vt in *d. Clem.* 1. *de reiudic. & d. Rot. d.* 915. *nu.* 3. *in fine part.* 1. *recent.*

Nec validitas impugnari poteſt ex eo, quod ſententia Ordinarij Lucen lata
2 fuerit non obſtante recuſatione illius, nam cum talis recuſatio allegata, & oppoſita fuerit à Procuratore non habente ſpeciale mandatum non venit attendenda *Pariſ. conſ.*31. *num.*113. *lib.*1. *Gratian. cap.* 109. *num.*44. *Verall. d.* 615. *num.* 1. *&* 2. *part.* 1. *coram Ceual. d.* 3405. *num.* 2. *& coram Duran. d.* 1715. *num* 1.

Minus ex eo, quod non potuerit Nuncius cauſam remittere ad Ordina-
3 rium Lucen.poſtquam à Sanctiſſimo per Breue Apoſtolicum certi executores fuerint deputati, quoniam cum Iudices delegati à Sanctiſſimo fuerint iurati ſuſpecti adeundo propterea RR. Nuncium, vt alium ſubrogaret nequeunt ipſi dare de nullitate, cui cauſam præbuerunt *Bart. in l.*2. *ff. de accept. rei iudic. Alex. conſ.* 38. *ſub num.* 6. *lib.* 2. *Ruin. conſ.* 40. *num.* 6. *verſ. non obſtat lib.*5. *Cephal.conſ.*133. *num.* 125. *Rot. coram S. M. Gregor. dec.* 140. *n:*10. cumque talis defectus
4 non fuerit oppoſitus, niſi poſt latam tertiam ſententiam aliarum confirmatoriam amplius non ſuffragatur ex notatis per *adden. ad Greg. d.*176. *num.* 15. *in fin. Oſaſch. d.*17. *de re iudic. Rot. in Oſcen Parochialis de Morano* 10. *Septembris* 1604. *coram Lancellotto penes Marcheſ. de Commiſſ. num.*1. *part.*2. *fol.* 595. *& in Romana domus* 10. *Maij* 1638. *coram Reuerendiſſimo Caſillo.*

Iuſtitia verò manifeſtè apparet ex *d. adita coram bo: me: Dunozetto, ſub die*
5 22. *Iunij* 1653. in qua probatur nullitas d. cenſus tanquam impoſita à nonnullis capitularibus non ſeruatis ſolemnitatibus, & ſine iuſta cauſa, de quibus *in cap. ſine exceptione* 11. *quæſt.*2. *cap. præſenti cum ibi notatur de rebus Eccleſiæ non alien. num.* 6. *Redoan. q.*51. *cap.*7. *num.* 17. *eodem met tit. Rot. d.*250. *num.*1. *coram Durano, & in Leodien Dominiorum* 25. *Iunij* 1659. *coram Eminentiſſimo Corrado,*
6 quibus proinde deficientibus Impoſitio Cenſus, quæ eſt ſpecies alienationis ſubſtineri non valet *Bald. in l. iubemus, vbi Caſtren. & alij C. de Sacroſ. Eccleſ. Tiraq. de retract. lignag.* §. 1. *Gloſſ.* 6. *num.* 6. *& alios adducit Corbul. de cauſ. priuat. ſub alienat. fact. requiſ. Domino ampliat.* 49. *num.*41. *Burg. de laudem. part.* 2. *inſpect.*20. *num.* 5. *Rot. d.* 300. *num.* 2. *&* 3. *part.*4. *diuerſ.*

Solemnitas deficit, quia non probatur interueniſſe beneplacitum Apoſtoli-
7 cum in alienationibus rerum Eccleſiaſticarum omnino requiſitum ab *Extrauag. Ambitioſæ de reb. Eccleſ.non alien. Duran. d.* 238. *num.* 26. *& tradit Quaranta in ſumm. Bullar. verb: alienatio rerum Eccleſ. num.*24. quod
8 nequaquam præſumi poteſt ex curſu temporis, nam hodiè talis præſumptio non ſufficit ad inducendum Beneplacitum, ſed lapſus temporis centenarij, vna cum obſeruantia requiritur, iuxta conſtitutionem *S. M. Vrbani VIII. de præiudicialibus Eccleſiæ edit. anno* 1641. *& firmauit Rot. in Barchinonen exemptionis* 13. *Iunij* 1646. *coram Eminentiſſimo Corrado,*
9 & vbi etiam præſumi poſſet, adhuc non ſuffragaretur, quia cum nulla detur probatio cauſæ imponendi Cenſum ſcilicet neceſſitatis, vel euidentis vtilitatis Eccleſiæ Beneplacitum non releuat, vt probat *Sarmeret. de reddit. bonorum Eccleſiæ cap.* 2. *num.*2. *part.* 1. *Caſtropal. oper. moral. part.* 2. *tract.* 12. *gloſſ.* 6. *punct.* 15. *nu.*5. *& d. Rot. coram Merlin. d.* 764. *num.*9. comprobata in foro *Sempronien bonorum* 4. *Martij* 1641. *coram*

Reue-

Reuerendiſſimo Tarraconen impreſſ. inter rec. d. 10. *num.* 15. *part.* 9.

Non obſtat conſuetudo illarum par-
tium deueniendi ad alienationem
10 nem bonorum Eccleſiæ, ſine aſſen-
ſu Apoſtolico, nam vltra quod à Te-
ſtibus *in ſum. num.* 8. datis conſtat
de contrario, nimirum, quod factis
aliquibus diſtractionibus inconſultò
Romano Pontifice illæ fuerint de-
claratæ irritæ, & caſſæ, talis conſue-
tudo nequit adimere ſolemnitatem
huiuſmodi, ne aperiatur via fraudi-
bus ad quas euitandas emanarunt
Conſtitutiones *Pauli II. in Extrauag. Ambitioſæ*, *& Vrbani*, cum clauſula ſublata, & decreto irritanti, quæ rollunt omnem contrariam conſuetudinem *Rot. d.* 764. *num.* 15: *apud Merlin. & reſponſum fuit in Aretina Vnionis* 8. *Martij* 1652. *coram* R.P.D. *Veroſpio*, *& in Ceſenaten*, *ſeu Sarſinaten Landemiorum* 19. *Iunij* 1656. *coram* R.P.D. *Albergato*.

Vlterius eſto, quod non deberet interuenire beneplacitum Apoſtolicum requirebatur ſaltem licentia Ordinarij, & tamen fuit adhibita ſola licentia Vicarij, qui vti Canonicus non poterat auctorizare contractum ad proprium commodum, vt in ſimili *Soccin. Sen. in l.* 1. *§. fuit quaſitum nu.* 6. *ff. ad Trebell. & conſ.* 112. *num.* 4. *lib.* 1. *Clar. in §. donatio q.* 6. *num.* 7. *Buratt. d.* 44. *num.* 3. *& eſt Text. in l. qui* Iuriſdictioni, *vbi Iaſ. num.* 2. *de* Iuriſd. *omn. Iud.*

Cauſa verò neceſſitatis, vel euidentis
vtilitatis prorſus excluditur, quia
tam ex tractatibus ſuper hac re capi-
tulariter habitis tum ex licentia Vi-
carij, & ex ipſo Inſtrumento Cenſus,
ac Teſtibus deſuper examinatis nul-
la deducitur cauſa, niſi quod Cenſus
ſit impoſitus pro indigentijs Canoni-
corum, quodque pecuniæ debebant
inter ipſos diuidi prout diuiſæ fue-
runt, & in proprios vſus conſumptæ,
vt *in ſum. num.* 3. *vſque ad* 7. vnde
12 à nullitate ſaluari non poteſt, cum
non ſufficiat, quod pecuniæ verſæ
fuerint in vtilitatem ſingulorum de
capitulo, ſed in vtilitatem Eccleſiæ,
& pro eius neceſſitate ſubleuanda
erogari debuiſſent *ad Text. in d. cap. ſine exceptione* 12. *q.* 2. *& in cap.* 1. *de reb. Eccleſ. non alien. Redoan. de reb. Eccleſ. non alienan. q.* 20. *num.* 101. *& in ſpecie reſpondit Rota d.* 705. *n.* 2. *p.* 1. *& in Pamphilonen alienationis* 15. *Ianuarij* 1649. *coram bo: me: Bichio.*

Nec pro ſufficienti cauſa releuat An-
nonæ pecunia, quæ tunc in illis par-
tibus vrgere dicebatur etenim illa,
vt fuit reſponſum in prima dictione
non erat talis, vt cogerentur Cano-
nici deſerere ſeruitium Eccleſiæ,
quin immò plerique eorum poterant
ex proprijs redditibus ſe honorificè
ſuſtentare, vt teſtes referunt *ſum.*
num. 9. Vtilitas autem Eccleſiæ, in
13 qua potiſſimè conſiſtit validitas
alienationis bonorum illius debet
eſſe certa, & indubitata, non autem
dubia quemadmodum inquit *Text. in d. cap. ſine exceptione*. ibi: *Id eligat quod non ſit dubium pro futurum Eccleſia*, *& dixit Rot. coram Merlino d.* 702. *num.* 52. *& in Comen Pecuniaria* 19. *Martij prateriti coram* R.P.D. *Meo Burlemont. §. defficit etiam*.

Et ità Capitulo tantũ informante partibus verò pluries citatis reſolutum fuit.

REVERENDISSIMO P. D. VICECOMITE.

Romana Domus in Burgo.

Merc. 19. *Nouembris* 1670.

ARGVMENTVM.

In renouationibus inueſtituræ Eccleſiaſticæ ab antiqua forma nunquam receſſum cenſetur, niſi de expreſſa conuentione conſtet. Emphiteuſis Eccleſiaſtica de iure ſolos hæredes ſanguinis admittit. Beneplacitum Apoſtolicum ex curſu centenariæ præſumptum non ſufficit, niſi ſimul concurrat obſeruantia.

SVMMARIVM.

1 *Renouatio inueſtituræ Eccleſiaſticæ cenſetur*

ſetur facta ad formam antiqua conceſſionis, niſi aliter expreſsè conuentum ſit.

2 *Appellatione haredum ſuorum in conceſſione bonorum Eccleſia non veniunt extranei, ſed ſoli haredes ſanguinis.*

3 *Clauſula caterata,* Præſenti &c. *regulariter extenditur pro ſe, haredibus, & ſucceſſoribus quibuſcumque.*

4 *In Emphiteuſi Eccleſiaſtica non habet locum extenſio clauſula caterata,* Præſenti &c. *quia extraneos de iure, excludit.*

5 *Relatum cum omnibus ſuis qualitatibus continetur in referente, adeòut inter ſe non differant.*

6 *Conceſſio Emphiteuſis Eccleſiaſtica conſiderari debet habito reſpectu ad primam tanquam radicem.*

7 *Scientia indiuidualis omnium qualitatũ prima inueſtitura, in approbante, & conſenſus eorum requiritur, de quorum praiudicio agitur, vt ſolitum alteratum dici poſſit, vbi alteratio in Eccleſia praiudicium redundat.*

8 *Spatio 40. Annorum praſumitur obliuio.*

9 *Standum eſt prima inueſtitura, vbi ex falſo praſuppoſito, & per errorem, in vltima approbata reperiuntur clauſulę inſolita, & Eccleſia praiudiciales.*

10 *In conceſſione bonorum Eccleſia ſolitum alterari non poteſt ſine vtilitate, & aſſenſu Apoſtolico.*

11 *Lapſus centanaria cum obſeruantia Apoſtolici beneplaciti praſumptionem inducit.*

12 *Obſeruantia reſultare non poteſt ex vnica venditione ab alijs diuerſa, & erroneè approbata.*

13 *Obſeruantia debet eſſe indiuidualis, & non aquiuoca.*

14 *Deuolutioni locus eſt ſi conſtet de directo Dominio, identitate rei Emphiteutica, & terminatione linea primi inueſtiti.*

DECISIO II.

SEntentiam Rotalem, ad normam *deciſionis edita ſub die* 28. *Iunij* 1669. in hac cauſa latam, hodiè facti circumſtantijs melius recenſitis, & ponderatis infirmandam eſſe Domini cenſuerunt.

Pręſupoſito enim Dominio Eccleſiæ reſpectu Domus, de qua agitur eamque in principio, ideſt vſque de anno 1542. cum Beneplacito fuiſſe conceſſam in Emphiteuſim Carolo Saraceno, & Annæ Lugonæ coniugibus ad tertiam generationem maſculinam, & fæmininam, & vnam nominationem tantùm, & quando demum terminata fuerit linea quondam Anibalis Petraſanctæ vltimi inueſtiti, quæ omnia non controuertebantur inter Partes, naturam huius emphiteuſis in ſucceſſiuis inueſtituris inferius enumerandis immutatam in præiudicium Eccleſiæ, cenſeri non debet, adeòut ex pacto, & prouidentia, effici potuerit ad quoſcumque hęredes extraneos tranſitoria ob defectum non minus voluntatis, quam poteſtatis in contrahentibus.

Ob defectum voluntatis, quia in renouationibus Inueſtituræ Eccleſię nun-
1 quam cenſetur à forma antiqua receſſum, niſi hoc fuerit expreſsè inter partes conuentum *Text. in cap.* 1. *per quos fiat Inueſtitura Bald. in cap.* 1. *de eo qui ſibi, & hæred. Dec. conſ.* 390. *num.* 3. *Curt. Iun. conſ.* 108. *num.* 18. *Mantic. de tacit. lib.* 23. *tit.* 21. *num.* 3. *Fulgin. de ſucceſſ. in bon. Emph. q.* 9. *nu.* 22. R*ot. coram Merl. d.* 583. *n.* 14. *in rec. d.* 211. *num.* 14. *part.* 6. de tali autẽ expreſſa conuentione nullatenus doctum fuit, & tamen quatenus etiam tacita poſſet ſuffragari ex ſucceſſiuis Inueſtituris, ſeù Conceſſionibus deduci minimè poterat.

In prima enim venditio facta fuit de anno 1550. conſenſu Conuentus Domini directi per dd. Coniuges Thomæ de Dioniſijs talis conſenſus reſtrictus legitur ad hæredes ſuos. ibi: Pro ſe & hæredibus ſuis, appellatio-
2 ne autem hæredum ſuorum in conceſſionibus Bonorum Eccleſiæ non veniunt extranei, ſed tantum hæredes ſanguinis. *Mantic. de tacit. lib.* 22. *tit.* 19. *num.* 12. *vſque ad* 19. *Rot. d.* 312. *num.* 10. *part.* 11. *recent. & in Bonon.* Inueſtiturarum 11. *Aprilis* 1660. *coram* R. P. D. *Meo Beuilaqua*, & ſi dictum fuiſſet pro ſe hæredibus, & ſucceſſoribus *Mantic. pracitat. lib.* 22.

lib.22: tit. 19. num. 2. Fulgin. de Iur. Emphit. in prælud. quæſt. 15. num. 18. Rot. d. 291: nu.5. & 6. part.4. tom.2. d. 211. num. 3. & 4. part. 6. d. 427. nu. 10. part.9. & d.209. n.2. part. 10. rec. poſt Salgad. Laber. cred. d. 78. num.7. & d.79. num. 1. coram Dunoz. Iun. *d:732. num.44. & in Mediolanen deuolutionis Domus 25. Febr. 1669. §. quod autem coram me.*

Alia verò retrouenditio ſucceſſiuè facta
de anno 1551. à D. Thoma ad fauo-
rem Andreæ Gauagnæ, cui pari-
ter acceſſit PP. aſſenſus, com-
3 prehendere non poterat extraneos
in vim clauſulæ cæteratæ præſenti
&c. quæ regulariter ſolet extendi
pro ſe hæredibus, & ſucceſſoribus
quibuſcumque, vt fuit in *d. præce-
denti §. quamuis*, firmatum, pri-
mo quia talis extenſio procede-
re; quidem poteſt in materia
indifferenti, in qua natura Emphi-
teuſis non reſiſtit admiſſioni extra-
neorum, & in his terminis loquun-
tur deciſiones in præfata allegatæ
nempè *d.393. num. 1. part. 1. diuerſ.
d.290. num.5. part. 9. rec. coram Emi-
nentiſſimo Otthobon. d.255. num.5. &
Bonon. ſucceſſionis 5. Maij 1653. co-
ram Reuerendiſſimo Papien*. At ſecus
in materia differenti prout eſt Em-
4 phit. Eccleſiaſtica, quæ de Iure ex-
traneos excludit, & ſolos hære-
des ſanguinis admittit ex *§. emphi-
teuſim Auth. de non alien. aut permu-
tan. gloſſ. in l. & §. licet ff. ſolut. ma-
trim.* In qua propterea talis extenſio
in iure non admittitur *Salic. in l. 2.
num. 30. verſ. ſi autem intelligit C. de
iur. emphit.* quam Concluſionem
egregiè defendit *Dec. conſ. 171. n. 1.
Fuſar. de ſubſtit. q.339. num. 33. Ro-
ta in Auenionen fideicommiſſi coram
bo: me: Veroſpio penes Tondut. quæſt.
Ciuil. part. 1. cap. 55. in fin. in rec.
d. 229. num. 34. cum ſeqq. q. 12. &
prius d.240. num.45. & 12. part. 11.
vbi num. 5. verſ. neque reſiſtit d.763.
num. 2. coram Seraph.* quando nem-
pè in ea non agebatur de intereſſe,
& præiudicio Eccleſiæ, prout facilis
eſt reſponſio, ad *deciſ. 321. num. 2.
part. 11. rec.* & in præcitata *dec. §. nec
reſiſtit allegata*, quæ ſuper eodem
ferè articulo, licet in alia cauſa ema-
nauit, in illa enim inſpectio erat di-
uerſa, & difficultas conſiſtebat in
examinanda, & declaranda natura
primæ emphiteuſis, non autem de
illam immutando prout in caſu no-
ſtro, quod eſſe diuerſum patet ex
prædictis, & ex infra dicendis.

Secundò, quia in hoc Inſtrumento fuit
expreſsè conuentum, quòd hæc ven-
5 ditio facta intelligeretur, cum
ijſdem pactis, & conditionibus in
prædicto Inſtrumento conceſſionis
anni 1550. contentis, cui omnibus
& per omnia relatione partes habere
voluerunt, excludit enim omnis
præſumptio voluntatis alterandi ſo-
litum ex hac relationem cuiuſuis eſt,
vt relatum contineatur in referente
cum omnibus ſuis qualitatibus, itaut
interſe nullatenus differant *Rot. d.
261. num.6. d 305. num. 30. d. 457.
num.2. part.9. d.555. num.7. in Vrbi-
naten Pecuniaria 24. Ianuar. 1661.
§. nec refert coram b. m. Veroſpio, &
in* Imolen *ſucceſſionis 28. Martij 1661.
§. non valet coram* R. P. *D. meo Beni-
laqua*. Præſertim verò in his con-
ceſſionibus, quæ ex ſui natura ſem-
6 per conſiderandæ ſunt habito reſpe-
ctu ad primã tanquam radicem *Bald.
in cap. 1. duo qui ſibi, & heredibus in
2. verſ. ſed reſpondeo Dec. conſ. 285.
num. 3. in fin. cum alijs per Mantic. de
tacit. lib. 23. tit. 21. in princ. Rota d.
d.211. num.6. p.6. rec.*

Tertia demum, & vltima venditio fa-
cta de anno 1580. per Io: Baptiſtam
Gauagnam filium, & hæredem ſu-
pradicti Andreæ ad fauorẽ Anibalis
Petraſanctæ ſtipulantis explicitè pro
ſe hæredibus, & ſucceſſoribus qui-
buſcumque cum ſubſequuta appro-
batione, & ratificatione Patrum
prædictorum, neque ex ea deſu-
mi poteſt voluntas alterandi ſoli-
tum, quia ad hunc effectum nempè
præiudicandi Eccleſiæ debuiſſet pro-
7 bari in Patribus ſcientia indiuidualis
omnium qualitatum primæ Inueſti-
turæ eorumque conſenſus, de quo-
rum præiudicio tunc agebatur. *Man-
tic. de tacit. prætitat. lib. 23. tit. 20.
num. 22. & tit. 21. num. 18. cum ibi
allegat.* & tamen ſpatio 47. annorum,
8 & vltra, à die nempè primæ conceſ-
ſionis factę de anno 1541. vſque
ad 1588.

ad 1588. præſumenda eſt obliuio *Menoch. de arbitr. Iudic. caſ. 26. & caſ. 308. in fin. lib. 2. idem de præſumpt. lib. 6. præſumpt. 82. in princ. Rota coram Seraph. d. 1439. Bald. in cap. 1. de feud. §. ſi verò in fine*; Quod eò clarius conuincitur, cum in hoc vltimo Inſtrumento narratum fuerit Inueſtituram hanc de ſui natura, & vſque à principio fuiſſe perpetuam, cum tamen eſſet ex facto, & prouidentia, & ſic ex falſo præſuppoſito, & ſic per errorem fuiſſe per Patres approbaras clauſulas Eccleſiæ præiudiciales inſolitas in hoc vltimo
9 Inſtrumento appoſitas, & propterea non huic vltimę, ſed primę Inueſtiturę ſtandum eſt tradit. *Bald. in præeitat. cap. 1. de feud. Guard. §. ſi verò num. 2. verſ. modo quaro. Purpurat. conſ. 66. num. 4. cum alijs per Mantic. de tacit. d. lib. 23. tit. 21. n. 18. verſ. ſed ſi errore Rot. poſt Paitell. d. 49. n. 25.*
Ob defectum poteſtatis, quia vt admittitur in ipſa *deciſione §. non obſtat.*
10 ſolitum in conceſſione bonorum Eccleſiæ immutari non poteſt abſque vtilitate ipſius Eccleſiæ per Sedem Apoſtolicam approbata *Alex. conſ. 9. nu. 2. lib. 3. Fulgin. de contrac. emphit. q. 1. ſub num. 8. verſ. limitat. & q. 7. per Tot. Rot. d. 36. num. 5. & ſeqq. & d. 243. num. 3. part. 7. d. 39. num. 49. part. 8. d. 321. num. 9. & 11. part. 11. rec. & in Romana Vineę 2. May 1661. §. non obſtat coram Eminentiſſimo Cerro*. Et quamuis deciſio reſpondeat,
11 Beneplacitum Apoſtolicum cum omnibus requiſitis præſumi ſtante curſu Centenariæ ſola tamen centenaria non ſufficit, ſi non concurrit obſeruantia ex deductis in *Taurinen ſeù Foſſanen Præbenda 27. Martij anni proximi coram me §. quia prèterquam quod verſ. talis inobſeruantia*. At in caſu noſtro vtraque defficit, centenaria nempè, quam ab vltimo Inſtrumẽto celebrato de anno 1588. compleri non potuit ob defectum temporis, vt deducitur ex contractu inito de anno 1551. Et ex ſupra firmatis, patet nullam fuiſſe in eo fa-
12 ctam alterationem, cum habita fuerit expreſſa relatio ad inueſtituram, & pacta antiqua. Obſeruantia verò reſultare non poteſt ex dicta vnica venditione ab alijs diuerſa per Patres de anno 1588. erroneè approbata *Rota d. 27. num. 22. & ſeq. part. 2. diuerſ. coram* Merlin. *d. 454. num. 6. in rec. d. 339. num. 3.* imò cum non ſufficiat æquiuoca, ſed in-
13 diuidualis requiratur *Merlin. dicta d. 454. num. 6. Rot. d. 176. num. 46. part. 5. d. 29. num. 23. & ſeqq. part. 8. & d. 165. num. 16. part. 10. recent.* debuiſſet iuſtificari, quod poſt finitam tertiam generationem aliquorum ex inueſtitis, denuò hæc emphiteuſis tranſiuerit ad extraneos, cum tamen ſemper extiterit penes comprehenſos, & ſtatim ac per deficientiam ſine liberis Anibalis Petraſan. ctę vltimi recogniti factus fuit locus deuolutioni hęc ſtatim fuit per Patres Dominos directos intentata, quę propterea illi denegari non debet. Cum omnia concurrant nempe Di-
14 rectum Dominium, identitas rei emphit. & terminatio lineæ vltimi inueſtiti. *Rot. coram Buratt. d. 602. num. 1. penes Poſth. de manut. d. 87. num. 3. & d. 168. num. 8. d. 271. nu. 1. in rec. d. 359. num. 1. part. 5. & d. 249. num. 1. part. 12.*
Et ita vtraque parte informante fuit reſolutum.

REVERENDISSIMO P. D. RONDININO.

Romana Manutentionis, ſeù attentatorum.

Lunæ 8. Iunij 1671.

ARGVMENTVM.

Subhaſtatio etiam publicè facta læſionem enormiſſimam cauſans eſt ipſo iure nulla, neque per ipſam Dominium auocatum remanet. Reſcriptum Signaturæ cauſam cõmittentis, cum facultate manutenendi quem de iure, ſuſpendit executionem.

SVMMARIVM.

1 *Ipſo iure reſcinditur ſubhaſtatio, ex qua*

qua læſio enormiſſima prouenit.

Plus exactor ex gratia, quam debitor ex prætio conſequi non debet. ibidem num. 1.

2 *Læſio probata remanet ſi pro parua ſumma ſubhaſtetur fundus longè ipſam excedens.*

3 *Prædia Vrbana, ſecundum Opinionem* Surdi *non aſcendunt ad redditus quinque pro centanario.*

4 *Prædÿ Vrbani fructus determinantur ad rationem quinque pro centenario.*

5 *Emptor rei per ſubhaſtationem cum enormiſſima læſione venditæ in mala fide præſumitur, & fructus ſuos non facit.*

6 *Diminutio pretÿ vltra dimidiam læſionem enormiſſimam inducit.*

7 *Fructus à malæ fidei poſſeſſore percepti ſunt computandi in ſortem, & compenſandi cum ſuo credito.*

8 *Per ſubhaſtationem ex capite læſionis enormiſſimæ nullam non auocatur Dominium.*

9 *Signaturæ reſcriptum per quod committitur cauſa cum facultate manutenendi quem de iure, executionem ſuſpendit, & retrotrahitur ad omnia prius geſta.*

DECISIO III.

BOnum Ius etiam ad effectum attentatorum aſſiſtere Angelo Felicio reſponderunt Domini coram me in locum Illuſtriſſimi D. Vrbis Gubernatoris ſubrogato.

Siquidem enormiſſima læſio controuerti non poteſt in ſubhaſtatione facta ad inſtantiam Petri Eſchinardi, qui cum eſſet creditor Bartolomei Dorati in ſcutis 95. fecit deliberare controuerſam Domum pro ſcutis centum quadraginta quinque, quam deindè poſſedit ſpatio quatuor annorum locans eam ſcutis 45. annuis, quo ſpatio fuiſſe conductam, ante & poſt ipſius Petri poſſeſſionem vſque in præſentem diem, inter partes non reuocatur in dubium, ideòque tanquam nulla ipſo iure, ſubhaſtatio reſcindi debet, ne ſub nomine ſubhaſtationis publicæ, locus fraudibus relinquatur, vt poſſeſſionibus
1 viliori prætio diſtractis plus exactor
ex gratia, quam debitor ex prætio conſequatur inquit. *Text. in l. ſi quos, & in l. ſi voluntate C. de reſcind. vendit. Mangil. de ſubhaſt. quæſt. 39. num. 7. & ſeqq.* Poſth. *inſpect. 59. num.3.* Gratian. *diſcept. 823. nu. 39: Rot. coram Caual. d. 358. num. 3. & in Romana, ſeu Albanen Bonorum 19. Ianuarÿ 1667. §. nullitas coram* Emi*nentiſſimo Cerro, & in Ariminen manutentionis 15. Settembris 1670. coram Reuerendiſſimo D. Meo Decano.*

Læſio præcipuè probatur ex eo, quod pro parua ſumma ſcut. 95. fuit ſub-
2 haſtata domus valoris longè illam excedentis, vt ponderat *Afflict. d.* 244. *ſub num. 1. verſic. 5.* Mangil. *de ſubhaſt. q:17. num. 1. Rota in rec. p.6. d.257. num. 12. coram Eminentiſſimo Ottob. d. 70. num. 10. & in dicta* Ro*mana, ſeu Albanen bonorum coram Eminentiſſimo Cerro d. §. nullitas.*

Quod autem valor Domus longè excedat ſummam debitam Petro Eſchi-
3 nardo viſum eſt Dominis euidenter probari, ſiue adhærere placeat opinioni *Surd. in conſ.* 151. *num.* 70. aſſerentis prædia Vrbana ſolere reddere minus quinque pro centanario, ſiue ad ſtipulentur *Gloſa finali* communiter receptæ *in authentica prætere-*
4 *rea, & in auth. perpetua verb. Iuſta C. de Sacroſ. Eccleſ.* determinanti fructus ſtabilium ad rationem quinque pro centenario, quam communiter ſequuntur *Hond. conſ.30. n.20. vol.1. Afflict. d.184. num. 4. in fin. Rota Ianuen. d. 194. num. 3. verſ. cum talis taxatio Thomat. d. 271. num. 14. Rot. coram Caual. d.358. nu.2. coram Durano d. 182. nu. 1. & in rec. part. 11. d. 317. n. 13.* Cum enim domus ſolita fuerit locari ſcutis 45. annuis arguitur eius verus valor, vel in ſumma ſcutorum 1100. & vltra iuxta priorem ſententiam Surdi, vel in ſumma ſcutorum 900. iuxta ſecundam magiſque receptam Gloſæ opinionem, & proinde longè ſemper vltra dimidiam immò quadruplum, & amplius excedit creditum Eſchinardi ſcutorum 95. & deliberationem factam pro ſcutis 145. quæ non fuerunt ſoluta, ſed tantum pro ſumma ſcutis 95. compenſata.

Hac autem enormiſſima læſione proba-

ta

ta cum prædicta Domus non ſolum
in dimidia, ſed & in quadruplo, &
vltra excedat creditum Eſchinardi,
& deliberationem factam, obſerua-
tum fuit illum non excuſari à mala
fide, cum tunc præſumatur in gra-
tiam emptoris viliori prætio rem
venditam fuiſſe, & per conſequens
5 fructus ſuos non feciſſe ex reſcripto
*Alexand. in l. 1. in fin. vbi Gloſſ. com-
muniter recepta verb. mala fide*, *Cod.
ſi vendit. pign. agatur, & ſunt Textus
in l. & qui ſub imagine 10. verſ. ſi igi-
tur C. de diſtract. pignor. in l. 3. vbi
gloſſ. verb. inferenti in fin. & in l. qui
in contractibus 8. C. de Iur. fiſc. lib. 10.
& per textum in l. 1. C. de fid. Inſtrum.
& Iur. haſt. eodem lib. 10.* diſtinguen-
6 do inter magnum, vel paruum ex-
ceſſum vltra dimidiam concludit
*Caſtrenſ. conſ. 156. ſub num. 1. verſic.
primus quia lib. 2.* quem vnanimiter
ſequuntur *Surd. conſ. 256. num. 3.
Cranet. conſ. 29. num. 4. & 5.* Et fuit
reſolutum in Conſiſtorio Siciliæ,
apud *Mangil. d. 33. num. 13.* qui li-
cet ſubdat contrarium tenuiſſe, in
hanc tamen ſententiam re melius
conſiderata venit *in d. 247. num. 3.
& 4.* aſſerens ita paſſim iudicatum
extitiſſe *Giurb. d. 105. num. 9. Fonta-
nell. d. 66. nu. 15. Mangil. de Subhaſt.
q. 43. à num. 9. vſque in fin. & q. 162.
num. 10. & admiſſu Rota in Ariminen
manutentionis* 13. *Ianuarij* 1668. §.
*ſecundum verò coram Reuerendiſſimo
D. meo Coccino, & latè diſtinctum
fuit in* Imolen *bonorum 6. Martij*
1665. §. *læſionis coram bo: me: Vero-
ſpio*. Sed dictos fructus compenſan-
dos fuiſſe cum ſuo credito, & ideò
cum quatuor annis controuerſam
7 domum poſſederit fuiſſe de illo ſu-
prabundanter ſatisfactum, vt in ſi-
milibus terminis dictum fuit coram
*Merlino d. 312. num. 4. & 5: & rec.
part. 12. d. 262. num. 3.* & in his ter-
minis *in d. Ariminen manutentionis
coram Reuerendiſſimo D. meo Decano
§. ſecundum*.

Neque admitti poteſt quod Angelus
Felicius tanquam habens cauſam
à Felice Baſſo, qui fuit immiſſus in
hanc domum præſumatur ſatisfactus
de illius credito, & conſequenter
controuerſa Domus, libera rema-
nere debet Magdalenę cum non poſ-
ſit habere plus Iuris quam haberet
Baſſus, cuius eſt Ceſſionarius, quia
cum Felicius prædictam Domum
poſſideat non ſolum, vti Ceſſiona-
rius Baſſi, ſed & tanquam hæres Ca-
tarinæ filiæ, & hæredis Bartolomæi
Dorati huiuſce Domus veri Domi-
ni, & vti ceſſionarius filiorum, &
hæredum Victoriæ alterius filiæ præ-
dicti Bartolomei illam retinere po-
teſt vti verus Dominus cum per di-
ctam ſubhaſtationem euidenter ex
capite enormiſſimæ læſionis, & ipſo
8 iure nullam, dominium ab illis, à
quibus Angelus Felicius cauſam ha-
bet nunquam auocari potuerit,
*Textus eſt in l. 4. §. condemnatum ff.
de re iudicata Cranett. conſ. 29. nu. 5.
Rot. poſt Canc. de cenſib. d. 153. n. 7.
& in rec. p. 5. d. 411. n. 26.*

Firmato itaque bono Iure Angeli Feli-
licij, illi dandam eſſe manutentio-
nem Domini decreuere, & vice ver-
ſa Magdalenam omni iure deſtitu-
tam teneri ad purgationem attenta-
torum, quæ controuerti non poſſunt
cum præter firmata *in d. Illuſtriſſimi
D. Vrbis Gubernatoris in principio*,
in eius confirmatione obſeruatum
fuerit, quod Iudex primæ inſtantiæ
mandauit expediri mandatum die-
bus 18. Iunij, & 12. Auguſti vndè
cum fuerit capta poſſeſſio die 17.
eiuſdem menſis, & ſic intra decen-
nium ad appellandum Signaturam
9 commiſſet cauſam cum facultate
manutenendi, quem de Iure geſta,
omnia per Magdalenam ab attenta-
torum vitio excuſari non poſſunt,
cum reſcriptum hoc vti ſuſpendens
executionem cauſet attentata, ita
& taliter, vt retrotrahatur ad omnia
prius geſta, vt per textum *in cap. non
ſolum 7. de appell. in 6. in præciſis ter-
minis dixit Rota coram Caualer. d.
613. num. 1. coram Royas d. 242. n. 3.
in fin. & coram Eminentiſſimo Ottobo-
no d. 155. num. 12. & 13.*

Et ita vtraque parte.

REVE-

REVERENDISSIMO P.D. RONDININO.

Romana Pecuniaria.

Lunæ 11. Ianuarij 1672.

ARGVMEMTVM.

Aduerſus ſententiam, quæ tranſiuit in iudicatum non datur in integrum reſtitutio, niſi docto de nullitate, vel iniuſtitia eiuſdem. Extrahens pecuniam ad inueſtimentum deſtinatam, tenetur ad fructus, ſiuè ad damna, & intereſſe, prout retinens penes ſe partem prætij, tenetur ad vſuras prætij non ſoluti.

SVMMARIVM.

1 *Intrà appellationis tempora ipſam non proſequens, cauſa remanet deſerta.*

2 *Tempora peſtis graſſantis non computantur in tempore præfixo ad appellationem proſequendam.*

3 *Fatalibus effluxis, ſententia in iudicatum tranſit.*

4 *Simplex commiſſio appellationis non arctat appellantem ad cauſæ proſequutionem, neque Iudicis iuriſdictionem firmat.*

Commiſſio, poſt citationem dumtaxat dicitur effecta communis. ibidem num.4.

5 *Cauſa non à decreto citandi, ſed à citatione exorditur.*

6 *Reſtitutio in integrum non datur aduerſus ſententiam, quæ tranſiuit in iudicatum, niſi docto de nullitate, vel iniuſtitia.*

7 *Extrahens pecuniam ad inueſtimentum deſtinatam tenetur ad fructus, ſiuè ad damna, & intereſſe.*

8 *Emptor tenetur ad vſuras prætij non ſoluti.*

9 *Qui inueſtiendi onus in ſe ſuſcepit, tenetur ad fructus, qui ex inueſtimento percipi potuiſſent.*

10 *Fructus recompenſatiui non debentur niſi poſt moram inſurgentem à die interpellationis.*

11 *Extrahens pecuniam ad futurum inueſtimentum deſtinatam tenetur ad damna, & intereſſe.*

12 *Simplex debitor pecuniarius ad nullos fructus tenetur.*

13 *Pecunia depoſita pro certo inueſtimento habetur tanquam ſpecies, & dans cauſam non inueſtimento tenetur ad intereſſe calculandum ad rationem fructuum ſpeciei, in qua faciendum erat inueſtimentum.*

14 *Secundus contractus non facit nouationem quòad expreſsè præſernata in primo contractu.*

15 *Cauſa non cogitata, vel non incluſa à renunciantibus, non liberat depoſitarium vbi eius culpa inueſtimentum factum non fuit, à ſolutione fructuum.*

16 *Dolo futuro alterius ex contrahentibus renunciari non poteſt.*

17 *Obligatio Cameralis in venditione appoſita damnorum, & intereſſe ſtipulationem includit.*

18 *Sententiam vti exceſſiuam impugnans, exceſſum probare tenetur, alias pro liquidatione fructuum ſuccedit taxa legalis.*

19 *Regni Proceres iuriſdictionem habent in primis, & ſecundis inſtantijs.*

20 *Illiquidæ moleſtiæ ſuper non libera iuriſdictione rei venditæ ab vſuris prætij non ſoluti emptorem non liberant.*

21 *Creditum in iudicatum tranſactum retardari non poteſt.*

DECISIO IV.

COnſtare de re iudicata non autem de cauſis reſtitutionis in integrum, alterius deciſionis 12. Iunij præteriti coram me emanatę fundamentis innixi iterum Domini reſponderunt.

Res iudicata inſurgit ex lapſu fermè trium annorum à die appellationis 12. Auguſti 1655. interpoſitæ abſque quòd aliquid in cauſa geſtum
1 fuerit prout ad euitandam deſertionem ex vtriuſque iuris diſpoſitione

requirebantur. *Text. eſt in l. ſi con-*
tra maiorem 8. ibique gloſſ. verb. præ-
finitis C. de appell. in Auth. ei qui C.
de temp. appell. in cap. cum ſit Roma-
na 5. & cap. conſtitutus 45. de appell.
& in Clem. ſi appellationem; & Clem.
ſicut eodem tit. Adeòut ſubductis
etiam octo menſibus, quibus ob pe-
ſtem graſſantem Iudicia in Vrbem
ſiluerunt, vt dictum fuit in *Romana*
mercedis 23. Ianuarij 1664. §. &
quamuis coram Reuerendiſſimo Deca-
no, prout dettahenda eſſe probant
2 *Aſin. in prax. §. 2. cap. 11. num. 34.*
Tondut. part. 1. quæſt. benef. 86. n. 16.
Marchia debell. diuiſ. part. 9. cap. 4.
§. 2. num. 14. Cappucc. *in prax. p. 3.*
cap. 5. num. 56. alijque adducti in præ-
terita deciſione §. neque appellanti; ne-
gari non poſſit, quin Dux in reli-
quo tempore negligens extiterit in
3 proſequendo appellationem, ideò-
que fatalia appellationis tempora
effluxerunt ſenrentiaque in iudica-
tum tranſierit, vt benè probant
Grat. diſcept. 449. num. 18. & 20.
verſ. nam detracto Spad. conſ. 241.
num. 20. vol. 2. maturè examinato
articulo dixit *Rot. in recent. part. 2.*
d. 156. num. 2. & 4. verſ. tamen ſub-
ducto coram Bichio d. 665. in fin. &
coram Comitulo d. 44. num. 4. & 5.
cum alijs in Deciſione, quæ reuide-
tur §. *quò verò*, cum non ſolum ali-
quid in cauſa non geſſerit, ſed ne-
que cauſam ipſam, vel per ſimpli-
cem citationem ad dicendum con-
tra commiſſionem inchoauerit, ſine
qua ſicut commiſſio appellationis
Eminentiſſimo Cerro præſentata
nondum erat effecta communis,
neque ipſum appellantem arctabat
4 ad cauſam proſequendam, qui inte-
rim poterat pænitere, & à cauſa re-
cedere ad *Text. in l. ſempronia 74. ff.*
de furt. neque ipſius Iudicis iuriſdi-
ctionem firmabat, ita & conſequen-
ter cauſa inchoata dici non poterat,
quæ neque à decreto citandi, ſed
5 ab ipſa citatione, exorditur. *Text.*
in l. libertus 13. ff. de in ius vocan. in
cap. relatum 19. vbi gloſſ. verb. con-
teſtata, & in cap ſequenti verb. quaſi
captum ff. de off. delegati gloſſ. in rubr.
C. de in ius vocan. ibique Bald. Ca-
ſtren. Iaſon. & reliqui ſcribentes, &
notant *Cannoniſtæ omnes in cap. ex*
Conquaſtione de reſtit. Spol. Feder. de
Sen. conſ. 248. verſ. & niſi. Marant.
in ſpecul. part. 6. art. 2. num. 231. &
ſeqq. Veſtr. in praxi lib. 7. cap. final.
nu. 9. & 10. Lancell. de attent. appell.
pendent. cap. 12. in præfat. 50. Ridolph.
in prax. part. 1. cap. 13. num. 447. &
conſtanter dixit *Rot. apud faſol. cauſ.*
17. dub. 37. coram Caſſad. deciſ. 6.
num. 8. de appell. coram Acchil. de
Graſſ. d. 11. eod. tit. in recent. part. 2.
d. d. 156. num. 1. coram Dunoz. Iun.
deciſ. 745. num. 1. ac latè *coram Bu-*
ratt. d. 138. à num. 2. & poſt *Tondut.*
de penſ. d. 11. num. 6. cum alijs *in de-*
ciſ. præterita §. quo enim, & in Ari-
minen prædij 5. Iunij præteriti §. licet
coram R.P.D. meo Burlemont.

Reſtitutio autem in integrum denega
tur eo ipſo, quod huc vſque doctum
6 non fuit de nullitate, vel iniuſtitia
ſententiæ A. C. in iudicatum tranſa-
ctæ, quibus deficientibus ceſſat læ-
ſio, quæ eſt cauſa reſtitutionis in in-
tegrum *l. quod ſi minor 25. §. 1. l. non*
omnia 45. ff. de minor. l. non poſtea
§. ſi minor. ff. de iur. iuran. Abb. conſ.
77. in 2. col. verſ. aduertendum lib. 2.
Dec. conſ. 476. num. 4. & 5. qui addu-
cit Rotam in *non. d. 87. quæ hodiè eſt*
deciſ. 5. de reſtit. ſpol. cum alijs *in de-*
ciſ. quæ reuidetur §. final.

Euidens enim eſt iuſtitia ſententiæ con-
demnantis D. Ducem ad fructus de-
curſos à die, qua extraxit à monte
Pietatis Vrbis ſcut. 2000. ex reſiduo
prærij Caſtrorum à Marchione Ioan-
ne Petro Caffarello eius Patre em-
prorum, quæ ram ex inſtrumento à
Cincijs Venditoribus cum D. Mar-
chione Petro confecto, quàm ex
tranſactione cum ipſo Duce Empto-
ris filio inita in dicto Monte relin-
quere tenebatur, vt inueſtirentur in
tot cenſibus, locis Montium non
vacabilibus, vel ſtabilibus, & indè
pro dd. Caſtrorum euictione multi-
plicarentur Summario Cincij alte-
rius poſitionis *num. 1. & 2.* ideòque
cum retinuerit penes ſe partem præ-
tij, quod inueſtiendum relinquere
7 debebat, equum eſt vt teneatur ad
fructus, ſiuè ad damna, & intereſſe
ob extractionem pecuniæ ad inueſti-
mentum deſtinatæ contra pacta con-
uenta

Digitized by Google

uenta DD. in l.4. §. Cato, & in l. ſti-
pulationes non diuiduntur ff. de verb.
obligat. Ruin. conſ. 141. num. 19. in
fin. vol. 3. Rot. coram Bich. d. 369.
nu.5. in recent. part. 4. tom. 2. d. 668.
num.2. part.5. d.103. nu.27. & p.10.
d. 26. num. 31. ſiuè ad vſuras prætij
non ſoluti ex æquitate Iuſtitiæ com-
8 mutatiuæ, ne emptor, re & prætio
fruatur contra iuſtiſſimas iuris ſan-
ctiones in l. Iulianus §. ex vendito ff.
de act. empt. in l. curabit 5. C. eodem
& in l.2. C. de vſuris, quas Cano-
nes approbaſſe teſtatur ibidem gloſſ.
addition. & in cap. conqueſtus verb.
de feud. extra eodem tit. Mantic. de
tacit. lib.4. tit.24. num. 7. latè Couar.
lib.3. var. reſol. cap.4. num 1. & ſeqq.
Coſt. ſicul. conſ.31. num.4. Surd. conſ.
101. num. 23. Honded. conſ.44. nu.1.
Rot. in recent. part. 3. d. 370. num. 3.
coram Carill. d. 278 num. 1. & poſt
Cenc. de Cenſib. d.124. num. 25. cum
alijs in Baren Cenſus 15. Iunij 1661.
coram Veroſpio, & in d. præterita §.
neque Dominis. Et quamuis contra
vtramque partem concluſionis re-
ſponderetur præſentes fructus neque
deberi tanquam damna, & intereſſe
ob non factum inueſtimentum cum
nulla mora conſiderari poſſet in Du-
ce, qui non tenebatur ad illud, cui
ideò ſufficiebat ad ſimplicem Ven-
ditorum requiſitionem, qui onus in-
ueſtiendi in ſe aſſumpſerant paratam
pecuniam offerre, quidquid ſecus
eſſet ſi Dux ipſe onus hoc inueſtien-
9 di in ſe ſuſcepiſſet, quo caſu tenere-
tur ad fructus, qui ex inueſtimento
percipi potuiſſent ad Text. in l. Tutor
8. §. ſi poſt ff. de admin. Tutor. l. ſi pro-
curatorem §. mandati actio ff. manda-
ti cum alijs per Honded. conſ. 39. n.3.
& ſeqq. vol. 2. & per Gratian. diſcept.
920. num.26. & 27. & 932. num. 34.
prout vtramque caſum diſtinguendo
concludit Rot. poſt Merl. de pignor.
d. 44. num. 11. coram Dunozet. Iun.
d. 699. nu. 15. & 16. vbi quod nihil
refert conſenſus ab emptore inueſti-
mento præſtandus, in Romana fru-
ctuum dotis 2 11 Aprilis 1651. §. quo-
niam coram Eminentiſſimo Cerro,
confirmata coram Bichio d.487. nu. 7.
cum ſeqq. & deciſ.492.

Neque etiam fructus prætendi poſſe
tanquam vſuras prætij non ſoluti
cum per illius integrum depoſitum
Dux liberatus fuit, qui licet poſtea
illud reaſumpſerit cum conſenſu
Venditorum, vt in cauſas in tranſa-
ctione poſtmodum inita conuentas
erogaretur, in hoc tamen ſecundo
contractu in quo primum nouatum
fuiſſe dixit Rota in Romana pecunia-
ria 24. Nouembris 1659. & 12. Mar-
tij 1652. coram Illuſtriſſimo Beuilaqua
Vrbis Gubernatore, non conſideretur
amplius tanquam emptor, ſed tan-
quam ſimplex mandatarius, vel de-
poſitarius pecuniam retinens ex no-
uo contractu, ac ex diuerſa cauſa,
in quam non influit antecedens obli-
10 gatio ad fructus compenſatiuos vi-
gore d. l. curabit C. de actio. emp. Sed
doceri debet de mora à die interpel-
lationis inſurgente text. in l. emptor
28. ff. de nouat. Soccin. Sen. conſ. 130.
nu. 15. & ſeqq. vol.4. Surd. conſ. 269.
num.15. & 18. cum quo tranſit Ciriac.
controu. 252. num. 52. Leotard. de
vſur. q. 27. in fin. Giurb. deciſ. 87.
num. 35.

Adhuc tamen placuit replicatio quòd
fructus hoc caſu non petuntur ob
non factum inueſtimentum, quod
verè ſpectabat ad Cincios Vendito-
res, ſed ob extractam, & conſum-
ptam à Duce pecuniam, quam re-
11 linquere tenebatur pro futuro inue-
ſtimento, ex qua contrauentione eo
ipſo dicitur commiſſa ſtipulatio dam-
norum, & intereſſe, ex notatis per
DD. in l. 4. §. Cato, & in d. l. ſtipula-
tiones diuiduntur ff. de verb. obligat.
ideòque non verſari in ſimplici de-
12 bitore pecuniario, quem certum
eſt ad nullos fructus teneri, quos
pecunia non parit iuxta Text. in l.
vſura 121. ff. de verb. ſignif. vt magi-
ſtraliter tradit Archid. in cap. Eiciens
88. diſt. cum alijs in celebr. deciſ.
Merlini 409. & coram clu. me Cardi-
nali Celſo d. 291. num. 1. & 2. & in
Ariminen Lundi 1. Iunij præteriti §.
ſiquidem coram me, ſed verſari in
debitore pecuniæ iam depoſitæ pro
inueſtimento in ſtabilibus, cenſibus,
vel locis montium, quæ cum habea-
13 tur tanquam ſpecies non tanquam
quantitas iuxta Text. in l. talis ſcri-
ptura 30. in fin. ibique gloſſ. verb.

ſpecies, *& in l. ſi ſeruus* 111. §. *Qui-*
cumque ff. de legat. 1. id circo non ſe-
cus, ac ſi ſimpliciter Dux abſtuliſſet
ſtabilia, vel loca montium ad iſto-
rum fructuum rationem intereſſe de-
beiur. *Alex. conſ.* 30. *num.* 3. *verſ. ſed*
ita eſt, *& conſ.* 200. *num.* 3. *in fin. vol.*
6. *Dec. conſ.* 33. *num.* 6. *& dixit Rot.*
poſt Pacif. de ſaluia interd. d. 159. *n.*
2. *& ſeqq. coram Bichio deciſ.* 403.
num. 33. *&* 34. *in recent. part.* 5. 4. *to.*
2. *d.* 85. *num.* 18. *& in Romana in-*
ueſtimenti 22. *Iunij* 1629. *&* 22. *Maij*
1630. *coram Reuerendiſs. Ghislerio*
Epiſcopo Imolen.

Quò verò ad alteram reſponſionem,
DD. tranſierunt cum præterita de-
ciſione, in qua ad hominem oſten-
ſum fuit Cincios quidem conſenſiſ-
ſe, vt Dux recuperaret cedulam
integri pretij depoſiti in Regio
Conſilio Neapolitano exhibitam,
non tamen ad hoc vt pecunijs depo-
ſitis liberè vteretur, ſed vt eadem
cauſa prioris venditionis manente,
ex integro prętio 12000. ſcutorum,
quæ omnia in monte remanere de-
bebant pro Caſtrorum euictione in-
ueſtienda 10. m. ſolumodò liberè
Cincijs in cauſas in tranſactione ex-
preſſas ſoluerentur, reliqua verò
2000. remanerent vt prius in eodem
monte pro caſtrorum euictione in-
ueſtienda vt in inſtrumento tranſa-
ctionis ſummario præterito de Cin-
cijs num. 2. Ideoque res ſit in claris,
vt quò ad dictam ſolutionem ſcuto-
10000. nouatio quidem facta intel-
ligatur, pro vt intellexit *Rot. in d.*
Romana pecuniaria coram Illuſtriſs.
Vrbis Gubernatore non autem quòad
reſidua hæc 2000. expreſsè preſer-
14 uata, cum notiſſimi juris ſit ſecun-
dum contractum, priorem nouare in
ijs quæ expreſsè dicuntur, vel ex
actuum incompatibilitate eliciuntur
non autem in his, quæ expreſsè præ-
ſeruantur quia tunc manet priſtina
obligatio, & ſecunda ſolum ei ac-
cedere dicitur, vt reſecatis veteris
iuris ambiguitatibus ſtatuit Iuſtinia-
nus *in l. fin. C. de nouat. & in §. præ-*
terea inſtit. quib. mod. tollat. oblig.
DD. in l. lecta ff. ſi certum petatur alijſ-
que congeſtis Maſtrill. d. 40. *num.* 4.
& 5. *Gozzad. conſ.* 38. *num.* 1. 2.
Borgnin. Caualc. d. 108. *num.* 10. *par.*
4. & in his terminis immurati inue-
ſtimenti *Rot. in recent. part.* 4. *to.* 2.
dec. 85. *& to.* 5. *dec.* 668. *num.* 4. *&* 5.
part. 12. *d.* 56. *num.* 6. *&* 7. *ac in Fanen.*
pecuniaria 2. *Iunij* 1668. *in fine coram*
Eminentiſs. Carpineo Prodatario, vbi
quod præſeruatio prioris contractus
operatur in caſibus in ſecundo non
nouaris.

Cæterum quò ad remiſsionem quo-
rumcumque fructuum decurſorum,
vel in futurum quommodo libet de-
currendorum in tranſactione appo-
poſitam placuir DD. reſponſio *Deci-*
ſionis in §. Horum autem, vt condo-
net quidem omnes fructus infutu-
15 rum decurrendos, non tamen debi-
tos ex hac ſuperueniente cauſa ob
culpam ipſius renunciatarij, depo-
ſitum auferentis, quam renuncian-
tes, vel non cogitarunt, vel non in-
cluſerunt *ad text. in l. qui officij* 62.
§. *final. ff. de contrahen. empt. & in*
l. cum proponas 3. *C. de naut. fen. &*
preter adduct., *in d.* probant *Marſil.*
ſingul. 96. *Alex conſ.* 47. *num.* 4. *&* 5.
vol. 1. *alijque apud Galerat. de renun-*
ciat. lib. c. 2. *num.* 50. *& per Rot. coram*
16 *Card. Celſo d.* 78. *num.* 6. quaſi dolo
futuro alterius ex conrrahentibus
renunciari non poſſir, inquit *text. in*
l. contractus 24. *verſ. excepto eo ff. de*
regul. iur. quidquid ſecus ſit in dolo
præterito vt diſtinguit *Celeſ. in l. ſi*
vnus 28. §. *pacta ff. de pact.* vbi com-
muniter ſcribentes, alijsque relatis:
Couar. lib. 2. *var. reſol. c.* 14. *num.* 3.
monet. dicta part. 3. *q.* 5. *num.* 9. *verſ.*
Quoniam licet latè *Donade. de re-*
nunc. c. 17. *num.* 15. *& ſeqq. & num.*
35. *& ſeqq. Rot. diuerſ. part.* 2. *d.* 102.
nu. 13. *coram Coccin. d.* 108. *num.* 6.
vbi quod alias inuitaretur quis ad
delinquendum, & in alijs relatis in
annot. ad deciſ. 16. *num.* 17. *& ſeqq.*
part. 8. *recent.*

Ex qnibus vindicata iuſtitia ſententiæ
DD non probarunt obiectam nulli-
tatem ob illius exceſſum, tam in-
iſpecta perſona Ducis, qui veluti
hæres Patris emptoris pro medieta-
te, ſummario eiuſdem num. 9. ad hos
fructus in totum conueniri non po-
terat ad lit. *tex. in l.* 2. *C. de hæred.*
act. & in l. 3. §. *hæres ff. commod.*; quàm

etiam

etiam inſpecta ſumma ad rationem
quatuor pro centanario, ad quam
probatum non fuit fructus perceptos
aſcendere, vt opus eſſet, cum ad
illorum rationem debiti ſint, non
autem ſecundum DD. opinionem,
vel taxam legalem *Alex conſ.69. n.4.
vol. 1. Fontanell. d.92.num.15. Mantic. de tacit. d. lib. 4. tit. 24. num. 8.
& ſeqq. Rota coram Seraph. d. 480.
num. 4. coram Bichio d.511. num.4. & in recent. part.12.d. 196. num.34.*

Ad primum enim dicebant Domini
debitum hoc non eſſe comune cum
cohærede, ſed proprium ipſius Ducis,
qui veluti Primogenitus ſolus in
caſtris ſuccedit, in quibus iure francorum
ad huc viuitur *Ioſeph de Roſ.
conſil. 29. num. 46. & 47.* ideòque
ſolus ipſe tranſegit, & quod magis
eſt dictas pecunias in proprios vſus
ſolus conuertit ſummario præterito
de Cencijs num: 2. & 5. ità vt ad il-
17 lius fructus meritò executiuè condemnatus
ſit, ſtante obligatione
Camerali in venditione, hac tranſactione
appoſita, quæ damnorum,
& intereſse ſtipulationem includit,
vt alias reſpondit *Rot. apud* Cenc. *de
Cenſibus d. 167. num.5.poſt Zacch. de
oblig. Camer. d. 244. num. 4. coram
Bich. d. 369. num.eodem, & in recent.
part.10.d.206. num.7.&* 8.

Ad ſecundum verò licet aliena videretur
hæc diſceptatio cum fructus
non ſolum petantur, vt vſuræ prætij
non ſoluti, ſed ratione damnorum,
& intereſſe ob extractam pæcuniam,
in locis montium, cenſibus, vel ſtabilibus
inueſtiendam, quæ certum
eſt reddere quatuor pro centanario,
& vltra, ad quorum fructuum rationem
vſurę debentur ex ſupra dictis
§. *ad hec tamen*.

Nihilominus reſpondebatur D. Duci
impugnanti ſententiam incumbere
18 onus probandi exceſſum, alias ſuccedit
taxa legalis de qua *in auth. præterea, & in auth. perpetua C. de ſacroſ.
eccleſ.* vt explicat *Rot.coram Carill. d.
268. num. 3.* quę in hiſce Caſtris Regni
Neapolitani ad ſc. 4. pro centenario
ſaltem aſcendit vt præter adduct.
in prætorita d. probant *Cutell.de
donat. Tract. 1. diſcur. 20. part. 6.
num. 152. Roſ. conſult. 22. num.8.*

Moleſtiæ autem quas Dux ſe paſſum
fuiſſe oſtendit in Iuriſdictione Caſtrorum,
eius ſummario num. 7. &
8. non ſunt aptæ executionem huiuſce
rei iudicatę immorari, vel quia
non percutiunt Iuriſdictionem in primis,
& ſecundis Inſtantijs, quas om-
19 nes Regni Proceres habere teſtatur
alijs adductis *Carlenal. de iudic. lib. 1.
tit. 1. diſp. 2. q. 7. ſect. 1. num. 793.*
ſed potius non ſolutionem taxarum,
& ad hoc vt inferunt verba reſcripti
Pro Regis ſummario Ducis num. 8.
vel quia ſunt illiquidæ cum à 18.
20 annis, ſuper ijs inſtitutum fuerit iudicium
coram A. C. quo pendente
fructus *exd. l. curabit* Cincijs debiti
ſupendi non poſſunt, vt de communi
notat ibi *Cagnol. num. 31. & ſeqq.
Coſt ſicul. d. conſ. 31. num. 8. & 9.
& Honded. d.conſ. 44. num.3.& ſeqq.
vol. 1. Surd. conſ. 101. num. 23.* neque
ex inde illius creditum in iudi-
20 dicatum tranſactum retardari contra
*tex. in l. 1. & in l. fin. vbi omnes
C. de execut. rei iudic.; ac in l.fin. C.
de compenſat.* Bald. *conſ. 152. in fin.
vol. 1. Surd. decif 46. in fine Rota coram*
Mantic.*decif. 349. in fin.* & alijs
congeſtis *in recent.part.10.decif.256.
num. 21.*

Et ità vtraque.

REVERENDISSIMO P. D. CALATAIV.

Firmana Fideicomiſsi.

Veneris 15. Ianuarij 1672.

ARGVMENTVM.

Tranſactio inutilis, & damnoſa non ſuſtinetur. Vocati ad fideicommiſſum non tenentur reſtituere pecunias, quas in fideicomiſsi vtilitatem ceſſiſſe non conſtat. Reſtitutio in integrum aduerſus preſcriptionem intra quadriennium peti debet.

SVMMARIVM.

1 *Tranſactio facta ſuper re, quam quis præ-*

praetendere non poteſt vti damnoſa, & inutilis eſt nulla.

2 *Haereditas per fideicomiſſum, & verbis obliquis in Codicillo adimi poteſt.*

3 *Trebellianica in Codicillo prohiberi poteſt.*

4 *Tranſactio ſuper re diſputabili eſt valida.*

5 *Tranſactio bona fide facta dicitur, & ſucceſſores afficit ſi ſuper re, qua tranſigitur habeatur opinio in contrarium vnius Doctoris claſſici.*

6 *Vocati ad fideicomiſſum non tenentur reſtituere pecunias quae in fideicomiſſi vtilitatem non ceſſerunt.*

7 *Fideicomiſſum paenale non aperitur ſine dolo, & malitia.*

8 *Quelibet cauſa etiam iniuſta paenam priuationis euitare facit.*

9 *Aliud pro alio volente creditore ſolui poteſt.*

10 *Debitor totalem liberationem conſequitur, ſuorum debitorum nominibus datis in ſolutum.*

11 *Dependentia accidentalis nullam correſpectiuitatem inducit.*

12 *Aduerſus ignorantiam non datur reſtitutio in integrum niſi ſit probabilis. Sāguinis coniunctio, & cohabitatio excludunt ignorantiam probabilem. Ibidem num 12.*

13 *Reſtitutio in integrum aduerſus praeſcriptionem peti debet intra quadriennium à die qua praeſcriptio completa fuit.*

14 *Creditum non clarum, vel liquidum, retentionem excludit.*

DECISIO V.

RESolutum fuit coram R.p.d. Beuilaqua die nona Ianuarij 1671 ſententiam immiſſionis, quam Stephanus, & alij de Natinguerra vocati ad fideicomiſſum q. Petri Dominici reportarunt coram R.p.d. m. Taya quoad predium nuncupatum Campo d'Arca, tamquam validam, & iuſtam tranſijſſe in iudicatum ob non proſequutam in tempore appellationem, & retentionem oppoſitam pro florenis 600. à Caeſare Orlando mutuatis, primis Haeredibus grauatis pro recuperandis per viam concordiae bonis fideicommiſſariis Petri Simonis à Geraldino ſub diuerſis praetenſionibus occupatis, ex pluribus Horatio non competere, quam reſolutionem hodiè Domini coram me in cauſa ſuffecto ex eiſdem fundamentis confirmandam eſſe dixerunt.

Subſiſtit enim primum deciſionis fundamentum quòd ex ſupoſito mutuò vocati ad fidecomiſſum Petri Dominici, de cuius bonis hodie agitur nullum commodum ſine vtilitate reportarunt, quia licet in tranſactione Geraldinus renunciauerit
1 praelegatis, & inſtitutioni ad ſui fauorem factae pro certa parte in Teſtamento Petri Dominici, talis tamen renunciatio fuit penitus inutilis, & fruſtatoria alijs vocatis, dum idem Petrus Dominicus in ſecundis Codicillis inſtituto Geraldino in ſolis florenis 10. in reliquis antecedentem inſtitutionem vna cum praelegatis reuocauit, qua ſtante reuocatione, ſicuti nihil pretendere poterat à fideicomiſſarijs, ità tranſactio deſuper emanata praeuia ſolutione floren. 600. incontinenti deregitur inutilis, & damnoſa immò verius nulla, & inualida vt praeter adductos *in deciſ. §. ſed huiuſmodi* tenuerunt *Rom. conſ. 517. num. 18. Grauett. conſ. 152. num. 10. & 11. Rot. in Rom. ſeu Floren. tranſactionis 4. Aprilis 1660. coram Eminentiſſimo*
2 *Cerro §. duo praeterea* quòdque haereditas per fidecomiſſum, & verbis obliquis adimi poſſit in Codicillis, quin immò ex aequitate verba directa obliquentur ſtante valida inſtitutione in Teſtamento *l. Sceuola ff. ad Treb. ell. Graſſ. in §. Codicillis num. 17. verſ. tamen hodie in rec. d. 57. n. 9. & 10. part. 7.* & in his poſſit in-
3 ſimul etiam prohiberi Trebellianica, plenè firmat eadem decio in *§. ademptio, & §. ſequenti.*

Non obſtat quod pro ſubſtinenda tranſactione ſufficiat quod in iure ſit diſputabile an. d. Trebellianica po-
4 tuerit prohiberi prout negatiuam tenet *Bald. conſ. 474. in fin. lib. 2. Iuſ. conſ. 99. num. 23. lib. 4. Alciat. conſ. 113. num. 13. lib. 9 Graſſ. de teſtam. q. 62. num. 4. in fine Simon. de Pretde interpret. vlt. vol. part. 1. num. 14. & ſeqq.* immò ſatis ſit quod adſit in con-

contrarium vnus Doctor Claſſicus
ad hoc vt dicatur facta bona fide, &
afficiat ſucceſſores *Rot.d.263. num.3.
part.3. rec. Adden ad Greg. d.149.nu.
6.* quoniam in præſenti non agitur
de reſcindenda tranſactione, & de
aufetendo id quod à grauatis Geral-
dino tranſigenti datum fuit, in qui-
bus terminis loquunrur ſupracitatæ
deciſiones, ſed firma remanente
tranſactione ſolum dicirur, quòd
vocati ad fideicomiſſum non tenen-
6 tur reſtituere pecunias ab Orlando
mutuatas cum non ceſserint in vtili-
ratem fideicomiſsi vt præter allega-
ros in deciſione firmar *Molin. de pri-
mog.lib 4.cap.9.num.25 verſ. & verſ,
quibus caſibus*,

Prætextus verò quod dum Geraldinus
renunciauit in tranſactione etiam fi-
deicomiſſo Petri Simonis, ad quod
erat vocatus in caſu, quo hæredes
inſtituti, & ſubſtituti non implerent
onera demandata in Teſtamento ſub
pœna caducitatis, exinde ſaltem re-
ſultet vtilitas Stephano,& alijs fidei-
comiſsarijs retinentibus bona tam
Petri Dominici, quàm Petri Simo-
nis rollitur tum ex reſponſione data
in *d. §. neque vtilitas* tum eo quòd
non conſtat fuiſse per grauatos poſi-
tiuè contrauentum diſpoſitis à d. Pe-
tro Simone, & quidem cum dolo,
7 & malitia, ſine quibus tale fideico-
miſsum pœnale Geraldino non ape-
riebatur *Dec.conſ.273.nu. 2. Honded.
conſ.59. nu. 37. lib. 1. Menoch. conſ.
214. nu. 44. & conſ. 278. nu.15. Rot.
d. 429. nu. 3. part. 4. diuerſ. d.293.
nu. 4. part. 6. rec. d. 492. num. 1. co-
ram Merlin. d. 110. nu 13. 21. & 22,
coram Eminentiſsimo Otthobono & d.
416. num. 2, coram Reuerendiſsimo
8 Abulen* imò excluſa prorſus qualiber
excuſatione, nam alias quælibet cau-
ſa etiam iniuſta ſat eſt ad euitandam
pœnam priuationis *Eugen. conſ. 53.
num. 36. lib.2. Gabr. conſ. 90. nu.20.
lib.1. Honded. d. conſ. 37. cum ſeqq.
Marcabr. conſ. 36. num. 45. Me-
noch. conſ. 903. nu. 11. Gregor. dec.
388. num. 4. Buratt. d. 182. num. 5.
& dec. 293. num. 5. eart. 6 rec.*.

At quando prætenſiones Geraldini ali-
quam habuiſſent ſubſiſtentiam pote-
rat dimitti cum frumento, mobili-
bus, & credito florenorum 235. in
hæreditate exiſtentibus abſque ne-
ceſsitate recipiendi mutuo pecunias
ab Orlando, vt pro ſecundo funda-
mento ponderat *eadem deciſio in §.
addito exiſtentia frumenti* vltra illud
conſignatum Dianæ Legatariæ, pro-
batur ex pluribus datis in ſummario
Stephani, & præcipuè ex inſtrumen-
to tranſactionis in quo condonatur
Geraldino frumentum ſalmarum
octo per ipſum habitum, & depoſi-
tatum penes Cæſarem Orlandum
prætérito ſummario Stephani nu.11.
exiſtentia pariter ſupradicti crediti
de tempore obitus Petri Dominici
non reuelat quòd non peruenerit ad
notitiam hæredum niſi de Anno
1601. quia ſaltem poſt habitā ſcien-
tiam tenebantur pro rata mutuum
cum Cæſare contractum extinguere,
& fideicomiſſum liberare, mobilia
verò non erant modici valoris, at-
tenta eorum quantitate, vt in Inuen-
tario dato in d. ſummario num 9. vbi
in fine etiam deſcribuntur dolia, &
contenta in duabus capſis clauſis
quarum Claues famula Petri Do-
minici in actu confectionis Inuenta-
rij depoſuit, & hæredes receperunt
d. ſum. num. 10.

Firmū quoque remanet alterum deci-
ſionis fundamentū extinctionis præ-
dicti mutui dum granati in ſe accol-
larunt duos cenſus eiuſdem Orlandi
quos poſtmodum extinguere pro-
miſsit Horatius Centoflorenus acce-
ptatus in debitorem ab eodem Or-
lando dum eius nomen ceſsit Here-
dibus Thomæ Pellicani, ſeu eorum
Tutrici quæ pro rata florenorum
400. extinxit cenſum ſalentiæ, & re-
ſiduum florenorum bis centum Or-
lando in contanti perſoluit, vt ple-
nè conſtat ex dicto præterito *ſum. n.*
4. 5. & 6. ex qua facti ſerie manife-
ſtè reſultat Hæredes grauatos inte-
graliter ſatisfeciſse, quia licet pro-
miſſerint cenſus extinguere nihilo-
minus quia aſsignarunt pro extin-
9 ctione nomen Debitoris acceptatum
ab Orlādo Creditore talis aſsignatio
habet vim veræ, & realis ſolutionis
cum non repugnet ſolui aliud pro
alio volente Creditore *l. §. an poteſt
ff. de conſtit. pecun. Bart. in l. 2. §.*

mutui

mutui ff. ſi cert. peta Surd. d. 197. n. 6. & debitor penitus liberatur *l. fin. §. cum mihi, aut Titio ff. de verb. oblig. l. item liberato §. qui paratus ff. quibus mod. pign. vel hypot. ſolu. Surd. d. dec. 187. num.* 10. quin immò concurrente predicta acceptatione inducta fuit quædam delegatio, ſeù verius inſolutum datis nominibus
10 debitoris per quam debitor totalem pariter liberationem conſequitur, vt coram *Buratt. d. 476. num. 7.* & in fortioribus terminis deliberatarij, qui non ſoluerat in numerata pecunia ſed tamen in ſe debitum Creditoris accollauerat pluribus probat. *Rota d. 284. num. 2. part. 3.* & latè proſequitur, *Poſt. de ſubhaſt. inſpect. 37. num. 68. & ſeqq.*

Nec obſtat quòd extinctio cenſus falentiæ fuerit declarata nulla, quia non inde prætendi poteſt nullam etiam fuiſſe acceptationem nominis debitoris Horarij Centoſloreni factã ab Orlando ſub pretextu aſſertę correſpectiuitatis. Reſpectu enim actus acceptationis præfatæ factæ per Orlandum non poteſt prætendi aliqua correſpectiuitas cum d. extinctione quamuis cõtemporanea, dum quilibet actus habebat ſuam cauſam ſeparatam, & independentem, acceptatio nempe facta fuit ex quo Orlandus erat creditor grauatorum; extinctio verò cenſus Falentiæ facta fuit, quia erat proprium ipſius Orlandi debitum, & ſic actus acceptationis, quamuis contemporaneus, nullam habeat correſpectiuitatem,
11 dum non aderat aliqua dependentia ſubſtantialis, ſed ad ſummum occaſionalis; ſeù accidentalis, quæ correſpectiuitatem non inducit. *Ancheran. in cap. acceſſorium num. 16. verſ præterea iſti duo actus de reg iur in 6.* Ioannes *Baptiſta de S. Blaſio de correlat. q. 66. num. 54. Pacian. de probat. lib. 1. cap. 28. in addit. lit. F. apud Merlin. de pign. d. 142. num. 24. & 25. in rec. d. 439. num. 31. part. 9 & d. 6. num. 30. part.* 11. Cumque nullitas extinctionis proueniret ex facto, & culpa ipſius Orlandi, qui agendo cum Tutrice, & Pupillis debebat cautius agere ipſe tanquam Author nullitatis illam ſubire teneatur non autem grauati de Natinguerra, qui ſtatim ſequuta acceptatione remanſerunt liberati vt pluribus firmat *eadem decis. qua videtur §. nec refert.*

Suffragatur etiam eiſdem fideicomiſſarijs fundamentum longiſſiſſimę præſcriptionis 60. annorum, & vltra pariter in *deciſione deductum in §. demum.* Nec ſubſiſtit quod Orlandus non potuiſſet agere niſi à die, quo fuit declarata nulla d. extinctio, quia verius eſt quod ſtatim ab ipſa die factæ acceptationis, & extinctionis agere poterat contra Centoſlorenum, cuius nomen ſibi ceſſum fuerat, vt ſolueret falentiæ, ſeù Pellicanis Ceſſionarijs, & aduerſus d. pręſcriptionem non poteſt prætendi re-
12 ſtitutio in integrum ex capite ignorantię, quia debet eſſe probabilis, qualis in hoc caſu non adeſt attenta coniunctione ſanguinis Horatij, & continua habitatione cum Cæſare Patre *Rot. dec. 238. num. 20. & 21. part. 8. rec. & d. 153. & ſeqq. coram Carillo*, & petenda erat intra quadriennium poſt completam pręſcriptionem triginta, vel quadraginta annorum *l. fin. Cod. de temp reſt. in integr. Rot. dec. 94. num. 4. part. 5. rec. & d. 105. num. 4. coram Carillo* & tamen in iſto caſu lapſi erant ſexaginta anni, & vltra vt dictum eſt.

Quæ omnia exuberant ad denegendam retentionem cum pro illius excluſione, ſatis ſit Creditum non eſſe omnino clarum, & liquidum *Rot. dec. 43. num. 5. part. 9. rec.*

Et ità vna tantum &c.

RE-

REVERENDISSIMO P. D. EMERIX.

Romana Domus.

Lunæ 30. Maij 1672.

ARGVMENTVM.

Beneplacitum Apoſtolicum in inſtrumento contractus expreſsè reſeruatum, & omnis alia ſolemnitas,in conceſſione rei Eccleſiaſticæ interueniſſe præſumitur ex lapſu centum Annorum, cum vtilitate Eccleſiæ, & obſeruantia ſubſequuta.

SVMMARIVM.

1 *Domus ad tertiam generationem locari ſolita abſque beneplacito Apoſtolico in perpetuum concedi non poteſt.*

2 *Ex lapſu centum Annorum cum obſeruantia præſumitur beneplacitum Apoſtolicum.*

3 *Ex lapſu centenaria vtilitas præſumitur.*

4 *Argumentum Canonis redendat in vtilitatẽ Eccleſiæ ſolutio facta pro reparatione Eccleſię concedentis emphitheuſim, in vtilitatem Eccleſiæ redundare dicitur, ibid. num. 4.*

5 *Obſeruantia ex longena, & continuata canonis ſolutione deducitur Obſeruantia deducitur ex continuata pacifica poſſeſſione fundi emphitentici ibidem num. 5.*

6 *Centenaria præſeruatur in Conſtitut. Vrb. VIII. de præiudicialibus Eccleſiæ.*

7 *Centenaria dinumeratio fit habito reſpectu ad tempus motæ litis.*

8 *Ab Anno inueſtituræ, temporis numeratio incipere debet tranſactio non interrumpit preſcriptionem centenariam ibid. n. 8.*

9 *Tranſactio nouum titulum nõ præſtat, ſi præcedens eſt validus, & de expreſſa nouatione non conſtat.*

10 *Approbatio præcedentis inueſtituræ nouationem excludit.*

11 *Pacta de nouo appoſita fauore Eccleſiæ nouam conceſſionem non important.*

12 *Locatio in perpetuum cum clauſula* quatenus opus ſit, *data validitate præcedentis conceſſionis facta ad tempus non facit nouam conceſſionem.*

13 *Ante* Conſt. *Vrb.* VIII. *de preiudicialibus* Eccleſiæ *ex lapſu* 30. *Annorum præſumebatur beneplacitum in inſtrumento reſeruatum, cum omnibus ſolemnitatibus.*

14 *Preſcriptio tricenaria non fuit ſublata per* Conſt. Iulij III. *quæ ſolum mandat reuocari alienationes damnoſas, & præiudiciales.*

15 *Dictio,* Diù, *verificari poteſt in Anno, vel in biennio.*

16 *Præſcriptio non interrumpitur per ſententiam latam fauore poſſeſſionis.*

17 *Præſcriptio non interrumpitur per Tranſactionem litem extinguentem & confirmantem poſſeſſori veterem poſſeſſionem.*

DECISIO VI.

DOmini iterum cenſuerunt non conſtare de nullitate Inueſtituræ & ſic Standũ eſſe in deciſis 25. Iunij 1669. coram R. P. D. meo Beuilaqua nunc Almæ Vrbis Gubernatore quia vnicum repetitum obiectum, quod domus antea locari ſolita ad
1 terriam generationem Maſculinam non potuerit anno 1524. concedi in perpetuum abſque beneplacito Apoſtolico tollitur ex reſponſione alias data, quod attento lapſu centum & vltra annorum vna cum vtilitate Eccleſiæ,& obſeruantia ſubſequuta, beneplacitũ in inſtrumento expreſsè reſeruatum, & omnis alia neceſſaria ſolemnitas pręſumitur interueniſſe vt preter adductos in dicta
2 deciſione R. P. D. mei Beuilaquæ, §. non obſtat firmant *Gratian. diſcept.* 867. *num.* 18. *cumteq. p.* 12. *& in Senen. Emphiteuſis* 17. *Martij* 1664. §. *& licet coram b. m. Auunculo meo cum alijs in* Romana *domus* 28. *Iun.* 1669. §. *non obſtat coram Eminentiſs. D. Card. Prodatario.*
3. Vtilitas reſultat non ſolum ex ipſo lapſu temporis *Ciarlin. controu.* 39. *n.* 4. *Caren. reſol.* 102. *num.* 1. *cum ſeq. Rot. coram Lydouiſ. deciſ.* 393. *n.* 1. *ibique Add. num.* 4. *& in* Bononien. *bonorum*

Emphyt. 1. Iun. 1665. §. nec reſiſtit coram Reuerendiſs. D. meo Durano. Verùm etiam ex ſolutione ſc. 300. pro
4 reparatione Eccleſię concedentis, quę minabatur ruinam vt legitur in eodem Inſtrumento inueſtituræ anni 1524. & ex augumento canonis in medietate prout etiam ex lectura eiuſdem apparet *Sperell. deciſ. 67. n. 13. & bene obſeruat deciſio huius cauſę d. §. non obſtat circa med.*

5 Obſeruantia verò ſubſequuta patet ex continuata, & longeua Canonis ſolutione vſque ad tempus motę litis & ex pacifica domus poſſeſſione ex aduerſo non impugnata quibus omnibus concurrentibus fruſtra nunc opponitur defectus beneplaciti Apoſtolici vt præter ſupracitatos *alys* adductis *probat deciſ. R. P. D. mei Beuilaqua §. conuenit etiam.*

6 Idque non obſtante Conſtitutione S. M. Vrbani VIII. de præiudicialibus Eccleſiæ quia in ea ante fin. verſ. nec etiam, expreſsè præſcruatur centenaria vt *obſeruat Rot. in rec. deciſ. 268. num. 22. & deciſ. 328. num. 9. p. 12. & coram b. m. Celſo deciſ. 328. nu: 8. & 9. & in dicta Senen. Emphiteuſis 17. Marty 1664. §. non obſtat coram b. m. Auunculo meo, cum alys in Romana domus 28. Iun. 1669. §. idque procedit coram Eminentiſſimo Prodatario.*

7 Nec obſtat quod dinumerando tempus ab anno 1262. quo fuit transactum ſuper lite vertente circa inueſtituram anni 1524. non adſit centenaria completa ante Conſtitutionem editam anno 1641. quia præter quod videbatur dinumerationem centenariæ eſſe faciend. habito reſpectu ad tempus motę litis non autem editæ Conſtitutionis, cum alias cõtramentẽ Cõſtituentis poſt eamdẽ conſtitutionem non daretur amplius centenaria in ea explicitè præſeruata *ante fin. verſ. nec etiam* & in *terminis centenaria completa poſt editã Conſtitutionem Vrbanam loquitur Rot. in d. Romana domus 28. Iun. 1669. coram Eminentiſſimo Prodatario, & in Placentina Emph. 1. Marty 1660. §. hanc autem iuncto §. qua ſane.*

8 Remouetur obiectum quia tempus hic non eſt computandum ab anno tranſactionis 1562. ſed ab anno Inueſtituræ 1524. quæ per tranſactionem extincta non interumpit centenariam preſcriptionem *Caſtill. contr. lib. 6. cap. 35. num. 13. Valeron. de tranſact. tit. 5. quaſt. 1. num. 20. & Rot. coram Seraf. deciſ. 104. num. 14.*

9 Nec minus per dictam tranſactionẽ dicitur nouata præcedens inueſtitura quia regulare eſt quod tranſactio nunquam præſtat nouum titulum quoties antecedens eſt validus, & non fuit expreſsè nouatus *Olea de contr. Iur. tit. 6. quaſt. 7. num. 4. Valeron. de tranſact. tit. 5. q. 4. num.* 8. in pręſenti autem tantum abeſt quod per tranſactionem fuerit nouata præcedens inueſtitura; vt potius ex mandato procuræ capitulariter facto, à Monacis ad tranſigendum appareat illam fuiſſe pręuia extinctione litis approbatam, & confirmatam quòd omnem nouationem excludit *Roſental. de feud. cap. 2. concluſ. 24. num. 5. poſt med. verſ. neque Caren. reſol. 71. num. 4. & ſeq. Rot. coram Donoz. iun. deciſ. 748. num. 5. & in Romana dotis 10. Decembris 1663. §. quia coram R. P. D. meo Taya.*

Nec quicquam faciunt noua pacta ap-
11 poſita in tranſactione quia cum omnia reſpiciant fauorem Eccleſiæ non important nouam conceſſionem nec requirunt nouum beneplacitum vt vltra relatos, *in deciſ.* R. P. *D. mei Beuilaqua §. nec pratẽdi tradunt Cald. de renouat. Emphyt. quaſt. 4. nu. 8. verſ. hoc tamen Alex. conſ. 79. num. 8. & 10. lib. 1. Peregr. conſ. 44. num. 19. verſ. ad tertiam lib. 4. Fragoſ. de regim. Reip. Chriſt. p. 3. lib. 7. diſput. 14. §. 9. num. 3.*

Sicuti etiam non repugnat, quod procuratores conſtituti ad tranſigendum cum facultate extinguendi litem, &
12 approbandi, & confirmandi præcedentem inueſtituram controuerſæ domus, illam quatenus opus ſit denuo locauerint in perpetuum quia huiuſmodi perpetua locatio tamquã facta pro maiori cautela cum clauſula quatenus opus ſit non facit nouã conceſſionem data validitate præcedentis *Rot. coram Dunoz. iun. d. deciſ.* 748. *ſub num.* 51.

Præcedentem autem inueſtituram fuiſ-
ſe

Digitized by Google

ſe validam liquet ex eo quod ab
Anno 1524. quo fuit facta vſque ad
Annum 1562. effluxerunt 38. anni
ex quibus iuncta obſeruantia vna
cum vtilitate, ac neceſsitate Eccle-
ſiæ benè comprobata tam ex præmiſ-
ſis quàm ex decisione huius cauſæ
13 *§. non obſtat cum ſeq.* præſumebatur
facta cum omnibus ſolemnitatibus
*Rot. d. 31. num. 2. part. 4. rec. & co-
ram Mantic. d.* 101. *num.* 2. attento
quod ante Conſtitutionem Vrbanam
ſufficiebant 30. anni ad præſumen-
dum beneplacitum in inſtrumento
reſeruatum *vt prater* Felyn. *Barb. &
alios adductos in d. deciſ. huius cauſa
§. inane quoque, dixit. Rot. coram Lu-
douiſ. dec. 52. num. 2; & in rec. dec.
375. num. 7. part. 2.*

Neque iſta tricenaria præſcriptio ſub-
lata fuit à Conſtitutione *Iul.* 111.
edita anno 1152. *ſum.* E*minentiſsimi
Abbatis num.* 30. quia illa eſt in for-
ma commiſsaria, & per ſe non an-
nullat conceſsiones antea factas ſed
tantummodo mandat reuocari om-
nes alienationes damnoſas & præiu-
diciales Eccleſię vnde non ſequuta
declaratione nullitatis præſumptio
beneplaciti reſultans ex lapſu 30.
annorum remanſit in ſuo robore
prout non obſtante Paulina alijſque
Apoſtolicis Conſtitutionibus talem
præſumptionem indiſtinctè admiſ-
ſam fuiſse obſeruat *Ciarlin. contr. 39.
ſub num. 31. verſ. non obſtat,* & quod
attendatur diſpoſit. 10. iuris commu-
nis tradit *Quarant. in ſum. Bullar.
verb. alien. in princ.*

Nec minus interrupta per litem enun-
ciatam in tranſactione anni 1562.
in qua non probatur quod lis fue-
15 rit mota ante completam trice-
nariam quamuis enuncietur fuiſse
diù agitatum quia dictio diù poteſt
verificari in anno vel biennio *Bar-
boſ. dict. 90. num. 34. 35. & ſic in illis*
16 *octo annis* poſt completam tricena-
riam *Buratt. dec.* 948. *num.* 3.

Tum etiam quia vt ſupradictum eſt in
inſtrumento tranſactionis fuit con-
firmata prima cõceſsio, & domus per
tranſactionem remanſit penes poſ-
ſeſsorem, vnde ſicuti pręſcriptio non
interrumpitur per ſententiam latam
fauore poſseſsoris *Seraf. dec.* 1027.
*num. 14; Rota dec. num. 214. part. 3.
part. 4. tom. 2. rec.* & in Auenionen
Iuriſdictionis 28. *Nouembris* 1661.
*§. quia cum coram Eminentiſsimo Cer-
ro.* Ita nec etiam interrupta dicitur
per litem extinctam per tranſactio-
nem quæ poſseſsori confirmat, &
præſeruat antiquam ſuam poſseſsio-
nem.

Et ita reiectis ijs quę deducebantur
circa falſitatem cauſæ eiuſdem tran-
ſactions vtpotè in facto minime ſub-
ſiſten. deciſum fuit vtraq;

REVERENDISSIMO P. D. VICECOMITE.

Romana Domus in Burgo.

Luna 13. Iunij 1672.

ARGVMENTVM.

Relatio, in noua conceſsione facta ad præcedentem, & antiquam inueſtituram, excludit voluntatem concedentium ipſam immutandi, quamuis additæ reperiantur nouæ clauſulæ nouationem importantes. Antiqua conceſsio emphiteuſis eccleſiaſticæ ſine beneplacito apoſtolico immutari non poteſt.

SVMMARIVM.

1 *Relatio operatur, quod relatum contineatur in referente per inde ac ſi vnum in alio inſertum eſset.*

2 V*bi in referente plus expreſsum reperitur, quàm in relato expreſsio erronea præſumitur.*

3 C*onceſsiones eccleſiaſtica regulariter fiunt ad formam antiquarum.*

4 *Antiqua inueſtitura non dicitur per quaſcumque clauſulas appoſitas in noua conceſsione relaxata, niſi noua conceſſio contineat pacta de directo contraria, & repugnantia.*

5 *Stare ſimul poſſunt, conceſsio reſtricta ad certum tempus, & certas generationes, & quod ipſis durantibus in emphiteuſim ità liminatam, ſuc-*

cedere poſsint non ſolum deſcendentes ſed extranei.

6 *Clauſula* Ad habendum *appoſita in conceſsione limitat non alterat eius naturam.*

7 *Clauſulæ* pro ſe ſuiſque hæredibus,& ſucceſſoribus quibuſcumque &c. Ad habendũ &c. *regulariter transfundunt perpetuitatem in emphiteuſim.*

Non præſumitur in concedentibus voluntas antiquam conceſsionem alterandi, niſi probetur in ipſis indiuidualis ſcientia contentorum in prima conceſsione ibid. nu. 7.

Ex lapſu temporis, & mutatione perſonarum concedentium obliuio, & error præſumitur ibid. nu.7.

8 *Emphiteuſis eccleſiaſticæ conceſsio immutari non poteſt ſine beneplacito Apoſtolico.*

9 *Beneplacitum Apoſtolicum præſumptum ſublatum fuit per Vrb. VIII. Conſt. de Preiudicialibus, præſeruata duntaxat centenaria cum obſeruantia.*

10 *Inſtitutio facta ab vltimo emphiteuta, pro nominatione inſeruit.*

11 *Caſus nominationis euaneſcit ceſſante conditione, ad quam nominatio fuit conceſſa.*

12 *Venditor plus iuris in emptorem transferre non poteſt quam ipſe habeat.*

DECISIO VII.

DEuolutionem Domus ob tertiam generationem finitam propter quam Rota reuocando ſententiam Eminentiſsimi Carpinei dixit ſub die 19. Nouembris 1670. *coram me*, bonum Ius aſsiſtere Patribus Carmelitis Sanctæ Mariæ Transpontinæ, iterum prætenſe renunciationi antiquam conceſsionem alteranti innixus impugnabat Mainerius modernus poſſeſſor ſed poſt replicatam dubij propoſitionem, ea non ſubſiſtente Domini ſteterunt in deciſis. Inſtrumentum enim anni 1551. ex quo potiſsimum dicta renuncia, & noua forma conceſsionis deducebatur nihil aliud continet, niſi quòd Ioannes Thomas de Dioniſijs, qui anno præcedenti 1550. à Carolo Sceraceno, & Anna Lugona Coniugibus cum dicta reſtrictiua ad tertiam generationem vſque de Anno 1541. primò inueſtitis emerat controuerſam domum, illam retroceſsit Io: Andreæ Gauagnæ del Boſco ratione Iuris prælatiui Inquilinatus, & ſpecialis hipotecæ illi competentium, eundem in proprium locum ponendo cum pactis, & conditionibus in dicto Inſtrumento 1550. comprehenſis, ad quod in omnibus, & per omnia partes relationem habere voluerunt; Cum autem in iſto Inſtrumento relato Patres ſimpliciter conſenſum preſtiterint pro hæredibus ſuis, nec fuerit in eo egreſſa forma alterius præcedentis, & antiquæ inueſtituræ anni 1541. hinc fit, vt quamuis in præcitato inſtrumento 1551. fuerint additæ nouæ clauſulæ videlicet pro ſe ſuiſque hæredibus, & in poſterum ſucceſſoribus quibuſcumque &c. ad habendum &c. & acceſſerit etiam dictorum Patrum conſenſus, non poſsit exinde deduci voluntas concedentium immutandi antiquam inueſtituram pro-
1 pter vim relationis, quæ operatur vt relatum contineatur in referente cum omnibus ſuis qualitatibus, perinde ac ſi vnum in alio eſset inſertum, ad *Text in L. aſſe toto ff. de hæredibus inſtit. Paris conſ. 122. num. 2. in fin. lib. 1. Rot. diuerſ. deciſ. 1152. nu. 2. lib. 3. part. 3. coram Caual. d. 94. num. 7. in recentdeciſ. 261. num. 3. & in terminis deciſ. 303. num. 3. deciſ. 457. num. part. 1. deciſ. 432. num. 6. part. 4. tom. 3. & deciſ. 215. num. 11. part. 12. cum alijs in dec. qua videtur §. alia verò.* Et ſi plus reperiatur expreſsum im referente quam in relato, expreſsio præſumatur ex errore proceſsiſſe *Pariſ. conſ. 7. num 5. & 6. lib. 3. Rota coram Mantic. deciſ. 352. num 2. diuerſ. deciſ. 321. num. 6. part. 1. & omiſsis generalibus in terminis Spad. conſ. 49. num 10. lib. 1.* Quæ quidem relatio in præſenti caſu habet
3 vim expreſsionis antiquæ inueſtituræ quia huiuſmodi conceſsiones Eccleſiaſticæ regulariter fiunt ad formam antiquarum, *Mantic. de Tacit. lib. 23. tit. 21. in princ. Sard. conſ. 5. num. 62. & ſeq. conſ. 105. num. 26. & 31. Rot. deciſ. 211. num. 5. & 6. & 15. part. 6. rec.*

Nec aduerſatur quod huiuſmodi rela-
tio ad antiquas inueſtituras intelli-
genda veniat, non quoad expreſsè
correcta ſed quòad reliqua compati-
bilia tantum prout attentis dictis
clauſulis, *pro ſucceſſoribus inpoſterum
quibuſcumque, ad habendum &c.* cor-
recta immo relaxata dicebatur anti-
qua reſtrictio ad tertiam generatio-
nem quoad Perſonas nouiter com-
prehenſas ad quas propterea exten-
di relatio non poteſt ex *Rota coram
Merlin. deciſ.* 420. *num.* 16. *& deciſ.*
454. *num,* 28. *&* 29. Obiectum enim
poſſet procedere, ſi noua conceſſio
contineret clauſulas ſiue pacta de di-
recto contraria contentis in antiqua
conceſſione, in quibus terminis lo-
quuntur præcitatæ *deciſ. Merlin.* ſe-
cus autem in præſenti caſu in quo
nulla repugnantia aut diuerſitas ob-
ſtatiua viſa eſt contrariare, poſſunt
enim benè ſtare ſimul, quod conceſ-
ſio ſit reſtricta ad certum tempus, &
5 certas generationes, & quod duran-
te tempore, & durantibus genera-
tionibus poſſint in emphiteuſim ſic
limitatã ſuccedere non ſolum Filij,
& deſcendentes, ſed etiam extra-
nei vt tradit *Clar. in* §. *emphiteuſis
quaſt.* 38. *verſ. tertio modo Fulgin. de
iur: emphit. tit. de contract. emphit.
quæſt.* 1. *num.* 12. *& tit. de ſucceſſ. in
emphit. quaſt.* 15. *ſub num.* 2. *verſ.
contrarium tamen.* Et de clauſula ad
habendum appoſita in huiuſmodi
6 reſtricta conceſſione quod non alte-
ret eius naturam, ſed intelligatur
compatibiliter, & durante tempore
conſuluit *Alex; conſ.* 106. *ſub num.*
3. *lib.* 4. *Laderth. conſ.* 5. *num.* 19. *Spad.
conſ.* 107. *num.* 4. *lib.* 3. & tradit,
Adden. ad Buratt. deciſ. 87. *num.* 19.
Rota *deciſ.* 11. *verſ. non obſtant illa
verba par.* 1. *diuerſ. in rec. deciſ.* 209.
num. 3. *par.* 10. *coram Cerrin. deciſ.*
1712. *num.* 13. 15. *&* 30. *verſ. nam
quamuis vſque ad fin.* Et de clauſula
pro hæredibus, & ſucceſſoribus qui-
buſcumque Rota *coram Pan. deciſ.*
606. *iuxta Venetam impreſſionem.*

Secluſo igitur præallegato Inſtrumento
del 1551. in quo totum fundamen-
tum ponebat Maynerius, minus &
aſſiſtit del 1588. quia quamuis iſtud
contineat clauſulas, *pro ſe ſuiſque
hæredibus, & ſucceſſoribus quibuſcum-
7 que, ad habendum,* aliaſque trans-
fundentes perpetuitatem in emphi-
teuſim, nec vllam habeat relationẽ
ad antiquam conceſſionem atque
ideò nec applicentur ea quæ dicta
ſunt in Inſtrumento 1551. adhuc ad
excludendam voluntatem conce-
dentium immutandi primam inue-
ſtituram placuit DD. alias reſponſio
inpræterita data quod ſcilicet cum
non probetur in concedentibus ſciẽ-
tia indiuidualis omnium contento-
rum in prima cõceſſione ſtante lapſu
temporis, & mutatione perſonarum
concedentium præſumatur potius
obliuio, & error quam voluntas
dictam antiquam conceſſionem
alterandi *Alex. conſ.* 9. *ſub. num.* 12.
lib. 5. *Menoch. de arbitr. caſ.* 26: *&* 308:
in fin. lib. 2. *Spad. conſ.* 49. *num.* 10.
lib. 1. Rot. *deciſ.* 121. *num.* 6. *par.* 1.
diuerſ, cum alijs *inpræterita deciſione
qua reuidetur* §. *demum.*

Et quatenus admittatur in hoc vltimo
Inſtrumento del 1588. voluntatem
contrahentium fuiſſe antiquam con-
ceſſionem ampliandi, adhuc reſiſte-
ret defectus poteſtatis, eum in em-
phiteuſi Eccleſiaſtica non ſit in arbi-
trio Domini directi conceſſionem
8 antiquam ſine Beneplacito Apoſto-
lico, & Eccleſiæ vtilitate immutare
ad *Text. in extrauag. ambitioſa de
reb. Eccleſię non alien. Curt.* Iun. *de
feud. par.* 2. *quaſt.* 6. *Clar. d.* §. *emphi-
teuſis quaſt.* 6. *verſ. ſecus tamen, & q.*
28. *verſ. aut verò* Rot. *deciſ.* 441. *nu.*
12. *par.* 4. *tom.* 2. *& deciſ.* 243. *num.*
14. *& ſeq. par.* 7. *recent.* Huiuſmodi
autem Beneplacitum eum non ha-
9 beamus expreſſum, minus ex curſu
centenarię deduci poteſt præſumptũ
quia metiendo etiam illam à dicta
vltima conceſſione ad diem motæ
litis non fuit completa vt latius in
deciſione qua reuidetur §. *ob defectum,*
& propterea viſa fuit ſuperflua exa-
minatio quæſtionis, an per ſuperue-
nientiam *Conſtitutionis Vrbana de
praiudicialibus,* interruptus reman-
ſerit curſus eiuſdem centenariæ, ita
vt continuari potuerit, nec ne.

Neque demum viſum eſt obſtare quod
10 cum Maynerius fuerit ab vltimo
emphiteuta hæres inſtitutus, hæc
in-

inſeruire debeat pro nominatione,
in vim cuius domum valeat retinere
ad *Rot. dec.350.num.10. part. 4. tom.
2. recent. coram Dunez.Iun.deciſ.607.
num. 20. & ſeqq.* quia vel dictam no-
minationem exordiri pretendit ab
Inueſtitura Anni 1541, & cum in
iſta nominatio non fuerit ſimpliciter
conceſſa poſt Tertiam generatio-
nem, ſed conditionaliter, & in caſu,
quo prima, vel ſecunda generatio
deficeret, prout loquitur dicta anti-
qua conceſsio, ibi- Ad tertiam gene-
rationem, & vnam nominationem
tantum, ita quod prima generatio
incipiat ab ijſdem coniugibus. Cum
hoc quod quatenus iſti, aut eorum
filij, & hæredes in quibus ſecunda
generatio incipiat deceſserint, ab-
ſque filijs, & hæredibus legitimis,
& naturalibus ex eorum proprijs
Nepotibus procreatis, tunc ſuper-
ueniens poſsit nominare, & eius lo-
cum ponere quem voluerit; Cumq;
Io: Andreas Gauagna in quo ſecun-
da generatio incipit habuerit filium
11 ſcilicet Io: Baptiſtam, qui vendidit
Petraſanctæ, caſus nominationis eua-
nuit vt poſt *Surd. conſ. 554. num.27.
& ſeqq.* & alios antiquiores in proxi-
mis terminis conſuluit *Spad.conſ.* 187
*num. 4. & duobus ſeqq. lib. 3. Rot. co-
ram Dunez. ſen. deciſ. 125. num.2.&
3. & in Romana Domus 22. Aprilis
1644. coram Coccino.*

Vel dictam nominationem reaſumere
prætendit à conſenſu Patrum conce-
dentium, præſtito in vltima vendi-
tione facta Annibali per dictum D.
Io: Baptiſtam Gauagnam, & cum
12 venditor plus iuris non haberet,
quam vnius generationis, plus in
emptorem transferre non potuit, *l.
nemo ff.de aquir.rer.domin.* Nec con-
ſenſus in confirmatione dictæ vendi-
tionis interueniens plus valuit ope-
rari, quam confirmatus in terminis
actus *Trec. de ſubfeud lib. lib.2. q.12.
num. 14. Rot. deciſ. 106. num. 13. &
14. part. 12. recen.*

Et ita vtraq; parte informante reſolu-
tum &c.

REVERENDISSIMO P. D. CASTRILLO.

Romana Domus.

Mercurij 15. Iunij 1672.

ARGVMENTVM.

Domo in emphiteuſim ad tertiam generationem conceſſa, ipſa finita, Domino directo competit reintegratio. Beneplacitum Apoſtolicum requiritur in omnibus alienationibus rerum Eccleſiæ, nec præſumptũ ſufficit ſtante conſt. Vrb. VIII.

SVMMARIVM.

1 *Duæ ſententiæ ex ſtat. Vrbis habent vim trium, & rei iudicatę etiam ſi lis eſſet ſuper bonis Eccleſiaſticis, & cum clericis.*

2 *Domo vel fundo in emphiteuſim ad tertiam generationem conceſſo ipſa finita Domino directo reintegratio competit.*

3 *Atteſtatio Parochi deprompta ex libris defunctorum fidem facit.*

4 *Pocreatio non præſumitur, ſed probari debet.*

5 *Præſumitur deficientia lineæ vbi nullus comparet allegans ſe eſſe de comprehenſis.*

6 *Simul ſtare poteſt quod quis habeat directum dominium ſuper aliqua re, & alter canonem percipiat.*

7 *Ius præſentandi poteſt concedi reſeruato ſibi patronatu quò ad alios effectus.*

8 *Ex quantitate pretij partium voluntas colligitur, & quod deductum ſit in contractu.*

9 *In omnibus alienationibus rerum Eccleſiæ requiritur beneplacitum Apoſtolicum.*

10 *Cum Beneplacito copulatiuè etiam requiritur vtilitas Eccleſiæ.*

11 *Beneplacitum præſumptum ſublatum fuit per conſt. Vrb. VIII.*

12 *Melioramenta cum fructibus perceptis compenſari debent.*

DECISIO VIII.

COnceſsit in emphiteuſim Anno 1557. Rector Eccleſiæ Sanctæ Bonoſæ Domum, Io. Cocono eiuſque Vxori ad tertiam generationem, at prætendendo modernus Rector Santiſsimi Saluatoris de Curte cui d. alia Eccleſia vnita erat dictas generationes finitas, ac completas inſtituit Iudicium reintegrationis ad prædictam Domum, & binas ſententias fauorabiles obtinuit à quibus interpoſita appellatione per Thomaſſonam fuit à Signatura commiſsa cauſa in Rota cum clauſula. *Conſtito quod ſit locus ſtatuto de duabus* ad cuius formam dubio per me propoſito affirmatiuè Domini reſponderunt.

Etenim ſtante iuſtitia ſententiarum illis
1 concedenda venit executio *ex ſtatuto Vrbis lib. 1. cap.* 180. mandante eas vim trium ac reiudicaræ habere *Fenzon. ad d. ſtat. num. 1. & ſeqq. Grat. diſcept.* 898. *num. 1. & 5. Bon. mem. Card. Celſ. deciſ.* 233. *num: 2. & 3.* quod procedit quamuis lis eſſet ſuper bonis Eccleſiaſticis ac cum Clericis *Fenzon. vbi ſup. num. 29. & 30. Add. ad Buratt. deciſ. 197. num. 4. Rot. deciſ. num. 1. part. 1. diuerſ. & deciſ. 380. num. 1. & ſeqq. part. 1. recen. & coram Dunoz. Iun. dec. 380. num. 1. cum ſeqq.*

Præcipuum Iuſtitiæ fundamentum deſumebant Domini, ex quo iſta Domus in emphiteuſim conceſſa fuerat
2 ad tertiam generationem vndè illa finita, competit Domino directo reintegratio *Caſtren. conſ. 68. num. 4. & 5 vol. 2. Com. conſ. 76 num. 2. & 14. vol. 2. Bero. conſ. 102. num. 24. lib. 1. Cephal. conſ. 345. ſub num. 12. verſ. poſtremo tum emphiteuſis, & num. 13. Corbul. de iur. emphit. de cauſ. priuat. ob lineam finitam num. 1. & 2. Fulg. eodem tract. de renouat. q. 1. num. 99. & diuerſ. quæſt. 8. per tot. Rot. dec. 215. num. 1. & deciſ. 290. num. 10. part. 1. & deciſ. 321. num. 1. part. 11. recen.*

Finis autem trium generationum vocatarum nempè obitum Io: Ciconi, ac Leonettę Cõiugum à quibus vigore expreſſæ conuentionis prima generatio incipere debebat, Iacobæ eorum filiæ, & demum Catharinæ Baleſtroriæ, & Lauræ ſororis, apparet ex atteſtationibus Parochorum ſummario Rectoris num. 7. quæ cum
3 ſint depromptæ ex libris mortuorum notum eſt, quod fidem faciunt *Imol. conſ. 110. num. 8. in fin. Granett. de antiq. temp. part. 1. §. Vidimus* & abundè *Greg. deciſ. 78. num. 2. & ibi Add. lit. A. & in recent. deciſ. 408. num. 2. part. 5.*

Eòque magis quia Aduerſus hanc generationum Seriem Thomaſsona non docet alios procreatos Vndè neque
4 talis procreatio præſumitur, & cum ſit quid facti eſset per eam probanda *Aldobran. latè in conſ. 80. num. 4. & ſeqq. Fulgin. de emphit. de renouat. q. 1. num. 66. in fin. Rota dec. 359. n. 16. part. 5. recen Seraph. deciſ. 1487. num. 1. Duran. deciſ. 301. num. 5. Bich. deciſ. 402. num. 5.* Maxime dum neque alter comparet prætendens, ſe eſse de comprehenſis in dictis generationibus, ac exinde preſumenda eſt omnimoda eorum deficientia adnotata per *Bart. in l. & ſi certus 6. §. ſi vnus num, 1. ff. ad Syllanian. Comitul. deciſ. 71. num. 13. & 14. Bich. deciſ. 251. num. 7. & deciſ. 278. nu. 6. & in recen. deciſ. 79. num. 12. p. 5.*

Ad euertendum hoc fundamentum opponebat Thomaſsona Cocconum eius authorem an. 1561. affrancaſſe Domum à canone mediante ſolutione ſc. 40. facta Rectori Eccleſiæ Ideòq; illam effectam fuiſſe liberam à deuolutione ob lineam finitam.

Sed animaduerſum per Dominos fuit Rectorem recepiſſę d. ſc. 740. duntaxat pro prætio liberationis, ſeu venditionis vnius annui cenſus ſoluen. &c. in perpetuum ſuper vna Domo ſunt verba Inſtrumenti quiętationis factæ de dicto prætio per Rectorem de quo in eius ſummario num. 3. proinde conſtare emptum non fuiſse dominium diretum ſed tantumodo liberatam Domum à præſtatione canonis, Dominium enim directum eſt quid diuerſum, & ſeparatum à canone, & ſe habent inter ſe vti principale, & acceſſorium, ac benè ſtat ſimul, quod quis habeat directum

domi-

dominium ſuper aliqua re, & alter
6 percipiat canonem, vel cenſum debitum pro eadem re, quapropter vendito legato, aut donato canone, vel cenſu ſub tali diſpoſitione, vel contractu nunquam comprehenditur dominium directum, ſed illud remanet apud concedentem quòad omnes alios effectus, & hic quòad deuolutionem ob lineam finitam vt egregiè firmat *Guido pap. deciſ.* 264. *per tot.* quem ſequuntur *Maſtrill. dec.* 58. *num.* 11. *&* 12. *Cancer. var. lib.* 1. *cap.* 12. *num.* 14. cum pluribus ſeqq. *Fontanell. de pact. nupt. clauſ.* 4. *gloſ.* 18. *part.* 1. *num.* 138. Quemadmodum poteſt concedi Ius preſentandi
7 alteri, & apud patronum remanere Patronatum quòad alios effectus *Rot. coram Seraph. deciſ.* 456. *num.* 4. quem ad huius caſus reſolutionem allegat, & ſequitur *Cancer. vbi ſup. num.* 14.

Et confirmatur quia prætium dd. ſc. 40. correſpondet affrancationi ſolius canonis qui iuxta receptam praxim
8 eſtimatur ad rationem trium circiter pro centanario ex prætij namque quantitate colligitur voluntas partium, & quid in d. contractu deductum ſit *gloſ. in l.* 1. *verb. agendo*, *& ibi doctor ff. de ſuperfic. Alex. conſ.* 26. *num.* 5. *volum.* 4. *Mantic. de tacit. lib.* 4. *tit.* 9. *num.* 8. *Menoch. præſ.* 73. *num.* 1. *cum ſeqq. lib.* 3. *Buratt. deciſ.* 471. *num.* 1. Alias ſi contrahentes intellexiſsent in d. contractu comprehendi dominium directum expreſsiſsent ſeſe emere, ac reſpectiuè vendere Domum, non vero canonem, qui ſuper illa ſoluebatur.

Nihil refragante clauſula *in perpetuum* quia illa non reſpicit ipſum actum affrancationis ſed ſolutionē Annui cannonis, & ſic ſenſus fuit quod emebatur ille annuus Cenſus, qui in perpetuum ſoluendus erat Rectori *vt colligitur ex lectura inſtrumenti in d. ſum. num.* 3.

Vlterius conſideratum fuit in hac af-
9 francatione deficere beneplacitum Apoſtolicum omnimodò requiſitum in omnibus alienationibus rei Eccleſiaſticæ iuxta *extrauag. ambit. de reb. Eccleſiaſticis non alienan. Rot. deciſ.* 157. *num.* 4. *part.* 3. *& deciſ.* 3. *num.* 30. *&* 31. *part.* 7. *recen.* Immò vna cum
10 beneplacito requiri copulatiuè etiā vtilitatem Eccleſiæ quæ hic deeſſet ſi dominium directum contineretur in venditione ex ſupra deductis *Rot. deciſ.* 277. *num.* 26. *part.* 11. *recen. & coram Reuerendiſs. Royas deciſ.* 132. *num.* 11. *& coram Bichio dec.* 411. *num.* 9.

Præſumptum verò beneplacitum ceſſat cum à tempore affrancationis ad diem oppoſitæ nullitatis non ſint decurſi 30. anni cum obſeruantia vt requiritur omniſque poſtea præſumptiua allegatio ſublata fuit per *Conſtitutionem S. mem. Vrbani VIII.* preſeruatiuam Iurium Eccleſiarum *Rot. dec.* 202. *num.* 7. *part.* 7. *& dec.* 340. *num* 26. *&* 27. *part.* 11. *& dec.* 268. *nu.* 21. *& deciſ.* 398. *part.* 12. *n.* 3. *recen.*

Neque pro retentione Domus ſuffragari poterant Thomaſonæ prætenſa melioramenta, quia cum ipſa in di-
11 ctis ſententijs fuerit condemnata ad fructuum reſtitutionem à die moræ litis illa veniunt cum iſtis compenſanda, & ſic redduntur omninò illiquida *l. ſumptus* 59. *l. emptor* 65. *& ibi gloſ. verbo ſuperfluum ff. de rei vendic. Neguſ. de pignor. in* 4. *membr.* 5. *part.* 1. *num.* 12. *Valax. de Iur. emphit. q.* 25. *num.* 29. *Garz. de expens cap.* 23. *num.* 38. *Rot. deciſ.* 547. *num.* 22. *part.* 5. *recen. & coram b. m. Card. Calſ. deciſ.* 233. *num.* 14. *coram Bichio deciſ.* 670. *num.* 19.

Et ita vtraq;

REVERENDISSIMO P. D. RONDININO.

Romana Pecuniaria.

Mercurij 22. *Iunij* 1672.

ARGVMEMTVM.

Appellans cauſam proſequi, & intra biennium terminare debet, alias cauſa remanet deſerta, & ſententia in iudicatum tranſit, neque reſtitutio in integrum locum habet.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Quocumque Anni tempore geſtum, factum dicitur intra primi anni fatale tempus:*

2 *Tempus fatale ſecundi Anni de ſtylo RomanaCuriæ ſine aliqua cauſa conceditur.*

Cauſarum grauitas,& multitudo ſuccedit in Curia loco cauſa ad hoc vt ſecundi Anni fatale tempus concedatur ibidem num.2.

3 *Impedito intra primi anni fatalia cauſam proſequi, Ius ſecundum annum indulget.*

4 *Adhuc in Romana Curia indeciſa remanet quaſtio vtrum de Iure impeditus in primo anno appellationem proſequi, ſecundus annus concedatur.*

5 *Appellans tenetur cauſam proſequi, & terminare intra biennium vel obtinere à Principe fatalium prorogationem.*

Appellatione intra fatalia à lege præfixa nō proſequuta,cauſa remanet deſerta, & ſententia tranſit in iudicatum ibidem num.5.

6 *Appellans intra biennium cauſam non ſolum proſequi ſed ipsā per ſententiā terminare debet, nec ſola actionum tranſportatio ſufficit.*

Per ſententiam non per concluſionem in cauſa liti finis imponitur ibidem num. 6.

DECISIO IX.

NON acquieſcens D. Dux Caffarellius duabus deciſionibus 12. Iunij præteriti, & 10. Ianuarij mox elapſi, emanatis coram me, in quibus dictum fuit mandatum A. C. contra ipſum fauore Chriſtophori Cincij relaxatum ob non proſequutam appellationem in iudicatū tranſiuiſſe ac aduerſus illud veluti validum, & iuſtum reſtitutionem in integrum non deberi die 27. Aprilis elapſi ex conſueta Dominorum benignitate iterum audiri obtinuit ſuper lapſu fatalium tantum, ſuper quo propoſito hodie dubio in decisis Domini permanſerunt.

Licet enim videretur ex Iuribus nouiſſimè exhibitis corruere ſuppoſitum deciſionum vt nempe à die interpoſitæ appellationis 12. *Auguſti* 1655. vſque ad integrum ferè triennium nihil in cauſa geſtum fuerit, neque doctum de citatione ad dicendum contra commiſſionem, cum citatio hæc ad dicendum contra commiſſionem executorialem ab ipſo Cincio *die 9. Aprilis* 1657. facta fuerit Summario dato in memoriali Ducis pro noua audientia dicta die 27. Aprilis numer. 1. adeoque ſubductis octo menſibus, quibus peſtis viguit, vt admittitur in prima *deciſione §. neque appellanti,& in ſecunda §. res iudicata* neque integer annus elapſus fuerit, eum adhuc deficerent tres dies, qui dicebantur ſufficere ad hoc vt dicatur aliquid geſtum intra primi anni
1 fatale tempus quaſi in quocumque tempore anni ſufficiat diligentiam adhibere vt notant vtriuſque Iuris ſcribentes *in Auth. item ſi appellatione, & in l.fin. §.illud C. de tempor. & repar. appellat. & in cap. ex ratione* 8. *extra de appellat.vbi præ ceteris Franch. num.*63. *Rot. coram Caſſad. dec*, 6. *ſub num.* 8. *illo eodem tit.* & conſequenter ad dicen. contra commiſſionem intra annum factam ſufficiat ad hoc vt intra illum aliquid geſtum dicatur, & ſecundi anni fatale tempus conceden. ſit tam ex ſtylo Romanę Curiæ, quæ biennium indulget ſine aliqua cauſa, cum in Curia cauſarum multitudo, ac grauitas
2 illius loco ſuccedat ad *Text. in Auth. ei qui C. de temp.& repar. appellat. & in cap. cum ſit Romana* 5. *de appellat. vbi ſcribentes congeſti per Barboſ. num.*2. *&* 3. *Scacc. de appellat. quaſt.* 15. *num.* 151. *Rota coram Cardinali Celſo deciſ.* 328. *in fine, & in rec.par.* 10. *dec.* 345. *num.* 10. *&* 11. cum alijs in deciſionibus huius cauſæ quā
3 etiā ex Iuris præſcripto *in d.l.final.§. Illud C. de temp. appell.* quòd ſtante impedimento in primo anno, ſecundum annum indulget vt ibi notant *DD. & in Auth. item ſi appellatione alias incipiens ſi appellatione ſub nu.*2. *C. de temp. appell. Oldrad. conſ.* 60. *num.* 3. *Caſtren. conſ.* 334. *num.* 8. *verſ. præterea vol.* 1. *Neutz. conſ.*41. *num.* 5. *Antonell. de temp. legal. lib.*4.

Digitized by Google

9 *Obſeruantia ex pacifica, & continuata poſſeſſione deſumitur, nec non probatur ex ſolutione, & receptione canonum perlongum tempus.*

10 *Beneplacitum Apoſtolicum præſumptũ ex centenaria pręſeruatur in* Conſt. *Vrban.* VIII. *de præiudicialibus.*

11 *Centenaria dinumeratio facienda eſt vſque ad tempus motæ litis.*

12 *Propter ſubſtantialem incompatibilitatem poſterioris conceſſionis ad primam inueſtituram, relatio ad ipſam fieri non poteſt.*

13 *Talis cenſetur contractus qualem contrahentium verba illũ præſeferunt.*

14 *Receptio laudemij, & canonum obtinet vim nouæ inueſtituræ, etiam ſine ſpeciali* Inſtrumento, *quod non requiritur ex neceſſitate, ſed fit ſolum ad maiorem cautelam.*

15 *Vbi res emphiteutica à primo inueſtito vſque ad vltimum tranſiuit per contractum emptionis, & venditionis, à proprietarijs approbatum, numeratio generationis fieri debet à perſona cuiuslibet emptoris poſthabitis generationibus venditorum.*

16 *Vniuerſalis Inſtitutio obtinet vim nominationis, quoties non agitur de pręiudicio alterius vocati in caſum non factę nominationis.*

DECISIO X.

REuocatio per ſententiam Rotalem Eminentiſſimi Carpinei præuia illius *deciſione edita* 28. *Iunij* 1669. mandato de aſſociando obtento in Tribunali A. C. à Patribus Sanctæ Mariæ Traſpontinæ Proprietarijs ad controuerſam Domum ex capite tertiæ Generationis inueſtitorum extinctæ, ac ſucceſſiuè probata in gradu appellationis à R. P. D. meo Vicecomite contraria ſententia præuijs binis deciſionibus emanatis 19. Nouembris 1670. & 13. Iunij 1672. fuit hodiè coram me dubitatum an hæc ſententia Rotalis ſit cõfirmanda, vel infirmanda, & præualentibus apud Dominos fundamentis deciſ. Eminentiſſimi Carpinei, ac alijs deductis ab informationibus pro Poſſeſſore exiſtimarunt dictam ſententiam prioris reuocatoriam eſſe infirmandam:

Illius namque fundamenta conſtituuntur in inueſtitura anni 1541. quę vti concepta pro Carolo Saraceno, & Anna Coniugibus ad tertiã generationẽ, & vnicã nominationẽ, earũ aliqua non exiſtente, dicebatur non eſſe tranſitoriã ad Maynerium Poſſeſſorem extraneum, ac etiam in ſecunda, quàm Thomas Dioniſius, qui à dictis coniugibus Domum emit reportauerat de anno 1556. à Patribus proprietarijs pro ſe, & hæredibus ſuis, & ſic tantum pro illis de ſanguine iuxtà naturam emphiteuſis Eccleſiaſticæ, & prout latius habetur in deciſionibus R. P. D. mei Vicecomitis.

Verum animaduerterunt Domini huiuſmodi inueſtituras fuiſſe poſtea ritè, & rectè innouatas per binas alias poſteriores quia Io: Andreas Gauagna controuerſam Domum emit à dicto Thoma Dioniſio de Anno 1551. pro ſe ſuiſque Filijs maſculis filiabus fęminis, ac ſuis hæredibus, & inpoſterum ſucceſſoribus quibuſcumque Patreſque proprietarij præuia matura deliberatione omnium contentorum in Inſtrumento huiuſmodi venditionis ac receptione laudemij, & canonum illi conſenſerunt Summario Maynerij dato 5. Decembris 1672. num. 1. & 3. vnde verba præfata abſque vllo inconuenienti operantur. hæc vt eadem emphi-
1 teuſis ſit ex pacto, & prouidentia existentibus Filijs, & filiabus, illis
verò defectis ſit tranſitoria ad quoſcumque etiam extraneos *Peregr. conſ.* 51 *num.* 46. *lib.* 1. *Vrſin. de feud. part.* 2. *quęſt.* 1. *num.* 11. *Danoz. Iun. dec.* 748. *ſub num.* 22. *& dec.* 760. *num.* 1. *in fine in Romana Caſalis mediæ Viæ* 15. *Maij* 1662. §. *pręterea verſ. cum non ſit inconueniens coram Illuſtriſſimo Beuilaqua.*

Pro vt Io: Baptiſta Gauagna Filius, & hæres præfati Io. Andreæ vendidit anno 1588. eamdem Domum Anibali Petraſanctæ, pro ſe hæredibus, & ſucceſſoribus quibuſcumque, ſimiliter Patres Proprietarij informati de omnibus contentis in hoc ſecundo Inſtrumento receptis ab emptore laudemio, & canonibus huic venditioni conſenſerunt dicto

Summatio numer. 2. vndè hæ po-
ſteriores Conceſſionea propter diuer-
ſam formam, quam continent in
2 ſubſtantialibus cum dicantur nouæ,
& à prioribus diuerſę ex *Ruin. conſ.*
20. num. 7. lib. 1. Grat. conſ. 4. num. 10.
lib. 1. Mantic. de Tacit. lib. 23. tit. 21.
num. 13. Fulgin. de emphit. tit. de con-
tract. queſt. 9. num. 12. Oſaſch. deciſ.
23. num. 22. & ſeqq. Rot. deciſ. 165. nu.
10. & ſeq. part. 10. rec. Greg. deciſ.
522. num. 19. Bich. deciſ. 517. nu. 8.
licet emanauerint ſub commemora-
tione antiquatum veniunt attenden-
3 dæ non autem priores à quibus per
habentes poteſtatem de conſenſu
corum quorum intereſt ſine errore
vel metu fuit ritè, & rectè receſſum
Alciat. conſ. 13. num. 14. lib. 3. Mantic.
de tacit. lib. 23. tit. 21. num. 18. in
princ. & in fine verſ. vndè ſi communi
Rot. deciſ. 603. num. 6. part. 4. tom. 3.
recent. Dunoz. Iun. deciſ. 748. num. 44.
in fin. Caril. deciſ. 36. num. 9. in Fo-
roliuien. ſeu nullius Caſtrorum 4. Iul.
1668. §. ſed ad primam in fin. coram
Reuerendiſſimo Albergato Decano.

Ritè autem, & rectè fuit receſſum à
4 prioribus inueſtituris cum alteratio-
ne formę ſubſtantialis interuenienti-
bus beneplacito Apoſtolico, & cau-
ſa vtili Eccleſiæ iuxtà *extrauag. Am-*
bitioſæ de reb. Eccleſ. non alien. Royas
deciſ. 132. num. 11. & Romana *Vinea*
2. Maij 1661. §. non obſtat coram Emi-
nentiſſimo Cerro ſiquidem cauſa vtilis
& beneplacitum Apoſtolicum viſa
ſunt DD. iuſtificati quòad inueſti-
turam anni 1551. in qua primario
5 inſiſtebat Maynerius ex curſu 515
annorum vſque motæ litis conti-
nuato vt de beneplacito, tradit *Rot.*
deciſ. 268. num. 18. part. 12. & deciſ.
510. num. 9. & part. 13. rec. in Senen.
emphiteuſis 17. Martij 1664. §. & licet
coram bo. me. Emerix *in* Romana *Do-*
mus 30. Maij 1672. §. primo coram
R. P. *D. meo Emerix* & de cauſa
6 vtili non conſtito de contrario vt hic
quod ſuppleatur ex eodem benepla-
cito præſumpto *Rot. deciſ. 277. nu.*
5. & 6. part. 5. deciſ. 94. num. 9. dec.
212. num. 10. deciſ. 254. num. 26. part.
7. rec. Mantic. deciſ. 201. numer. 3.
qui reſpondet obiecto quod probe
7 hic vna preſumptio ex alia oritur
vbi vna venit in conſequentiam al-
terius, *& in dicta deciſione 510. n. 11.*
part. 13. rec. & d. Senen. Emphit. 17.
Martij 1664. §. quia preterquod. verſ.
in hoc caſu coram bo. me. Emerix.

Et centenariam ad hunc effectum rectè
admiſſerunt Domini concurrente ob-
ſeruantia copulatiuè neceſſaria cum
8 qua qualitate tranſeunt præcitatæ
auctoritates, & adductæ *in prima de-*
ciſione R. P. *D. mei Vicecomitis §.*
ob defectum poteſtatis verſ. & quamuis
deciſio, poſt ſiquidem duos menſes
hanc eamdem inueſtiturã anni 1551.
confirmauit Pater Generalis Reli-
gionis dicto Summario num. 3. in fin.
& poſtea anno 1588. explicitam ven-
ditionem eiuſdem Domus pro ſe
hæredibus, & ſucceſſoribus quibuſ-
cumque idem Patres admiſerunt,
qui ab vtriſque emphiteutis Domũ
pacificè poſſidentibus vſque ad diẽ
motæ litis canones perceperunt vnde
ex his, & longi temporis lapſu pro-
bata obſeruantia fruſtra obijcitur de
9 defectu beneplaciti Apoſtolici *ad*
Rotam in Romana Domus 25. Iun.
1668. §. concurrit etiam coram Illu-
ſtriſſimo Beuilaqua, & 30. Maij 1672.
§. obſeruantia coram R. P. *D. meo*
Emerix.

Nec præſumptum hoc beneplacitum
10 ex centenaria reſultans ſubſtulit
Conſtitutio Vrbana ædita de anno
1641. nouo Bulla. 47. tom. 4, quia
in eadem explicitè centenariam pre-
ſeruat *add. ad deciſ. 12. num. 33. p.*
3. rec: Rot. *deciſ. 268. num. 22. &*
deciſ. 398. num. 4. part. 12. rec. &
in d. Romana *Vinea 2. Maij 1661. §.*
non obſtat etiam bo. me. Emerix in d.
Romana *Domus 30. Maij 1672. §. id-*
que non obſtante coram R. P. *D. meo*
Emerix. Non obſtante quod de
11 dicto anno 1641. editæ Conſtitutio-
nis non eſſet completa, quia vltra
reſponſiones *in deciſione Eminentiſſi-*
mi Carpinei §. non obſtat quod ſolutum.
Domini in eam deuenere ſententiã
quod centenariæ dinumeratio fieri
debeat vſque ad tempus motæ litis,
de quo vt diximus fuit pluſquam
completa, nè aliter illi quàmuis ex-
preſsè preſeruatæ locus precludatur
innixi auctoritate Rotæ comprobatę
in *d. Romana Domus 30. Maij 1672.*

coram

Digitized by Google

coram R: P. *D. meo Emerix*.
Minus præfata deſtruſit, relatio ha-
bita in hac inueſtitura anni 1551. ad
precedentem anni 1550. approbata
pro ſe, & hæredibus ſuis, quaſi
quod noluerint contrahentes ab
illius forma recedere, vt ſupponunt
deciſiones R. P. D. mei Viceco-
mitis.
Quia reſponderunt Domini ex eo quod
hæc poſterior expreſa concepta, &
pro ſe hæredibus, & ſucceſſoribus
12 quibuſcumque prioris verò ad ter-
tium genus ſeù pro hæredibus ſan-
guinis propter hanc explicitam in-
compatibilitatem poſterioris cum
prioribus non poſſe ad illas omni-
modam fieri relationem ſed tantum
quòad innouata exceptis alijs ex-
preſsè, & incompatibiliter diſpoſitis
ſequendo *Becc. Conſ.* 101. *num.* 78. *&*
80. *Surd: conſ.* 440. *num.* 49, *verſ.
vbi vult quod conceſſio* *Ruin. conſ.* 20.
num. 7. *verſ. non obſtat*, *& num.* 8.
lib. 1. *Merl. deciſ.* 420. *num.* 16. *&*
450. *num.* 28. *&* 29. & in ſpecie de
relatione cum pactis, modis, & for-
mis, canone, promiſſione, obliganti-
bus latius in præcedenti conceſſione
expreſſis, & prout, & ſicut tunc
Domus conceſſa fuit quod intelliga-
tur præterquam quòad expreſsè im-
mutata, *Rota coram Dunoz. Iun. dec.*
125. *num.* 5. *&* 7. vnde interpreta-
tionem à prioribus nequit recipere
ſed tanquam facta diuerſis perſonis
illius tenor inſpici debet *Carill. dec.*
36. *num.* 10.
Inſtrumentum autem anni 1551. eſſe
veram emptionem, & venditionem,
quæ dederit cauſam nouę inueſtitu-
ræ non autem nudam litis ceſſionem
transferentem in ceſſionarium nudũ
ius cedentis ad tertium genus inue-
ſtiti, deprehenderunt Domini ex le-
ctura Inſtrumenti, in quo non ſtete-
runt partes in puris terminis nudæ
ceſſionis, & poſitionis vnius in locũ
alterius, ſed vlterius progreſſæ fue-
runt ad veram, & formalem emptio-
nem, & venditionem tam attenta
narratiua ibi vendere decreuit quam
diſpoſitiua ibi vendidit titulo ven-
ditionis &c. adeò vt contractum
13 iſtum meritò cenſuerint emptionis,
& venditionis qualem illum præſe-
ferunt verba contrahentium *Rot.
deciſ.* 175. *num.* 4. *part.* 13. *recentior.
Zarat. deciſ.* 102. *in Romana Caſalis
media via* 15. *Maij* 1662. *§. verba
quidem coram* R. *P. D. meo Beuila-
qua in Romana Domus* 25. *Iunij* 1668.
§. ſiquidem verſamur coram eodem,
cumque ſuper eo Patres Proprietarij
recognouerint emptorem in nouum
14 emphiteutam per medium formalis
conſenſus in eodem contractu reſer-
uati, ac receptionis laudemij, & ca-
nonum, huiuſmodi recognitio obti-
net vim nouæ inueſtituræ etiam ſine
Inſtrumento quòd ſolum fit ad ma-
iorem cautelam *Rot. deciſ.* 182. *num.*
12. *part.* 6. *rec. deciſ.* 388. *num.* 9.
part. 12. *deciſ.* 113. *num.* 3. *part.* 13.
in Romana Cenſus 4. *Iulij* 1659. §.
*ſecundo in fin. coram Illuſtriſſimo Be-
uilaqua*, *& in Romana Domus* 27.
Maij 16672. *§. collegium enim coram
me in deciſione cauſa coram Eminentiſ-
ſimo Carpineo §. quare*.
Rurſus eſto etiam quoad aſſensũ Pa-
trum proprietariorum eſset atten-
denda Inueſtitura anni 1541. facta
ad tertiam generationem, & vnicam
nominationem ad illius normam re-
ducendæ poſteriores ac ſi ad tertium
genus, & vnicam nominationẽ fa-
ctæ fuiſsent adhuc perſtiterunt Do-
mini pro excluſione deuolutionis.
Maynerius etenim tutus eſt beneficio
nominationis in defectum vnius ex
generationibus eis dinumeratis vt
infra, non autem vt dinumerant Pa-
tres, quòd ſcilicet prima generatio
defecerit in Io: Andrea Gauagna vti
poſito in locum Caroli Saraceni, &
Annæ Coniugis vigore prælationis
eidemmet iure inquilinatus compe-
tentis, quod inſuſibſtens apparet ex
firmatis in §. *Inſtrumentum autem*.
Secunda verò in Anibale Petraſan-
cta, vt ſubrogato Io: Baptiſtæ Ga-
uaguæ in ſecunda generatione exi-
ſtentiam quam filio dicti Ioannis
Andreę, & denique tertia in perſo-
na Alexandri Petraſancta vti filij
pręfati Anibalis, qui proinde nomi-
nare non potuerit ex quo omnes ge-
nerationes exciterunt.
Domini etenim exiſtimarunt Genera-
tiones aliter dinumerandas eſſe in
15 hoc caſu quo Domus à primo Inue-
ſtito

Digitized by Google

ſtitò vſque ad vltimum tranſiuit per contractum veræ emptionis; & venditionis ſemper à Patribus proprietarijs approbatum cum recognitione noui emphiteutæ quod ſcilicet dinumerari debeant de nouo à perſona cuiuslibet emptoris ac ſi noua concesſio fieret poſt habitis Generationibus venditorum, vt tradit *Giouagn. conſ. 44. ſub. num. 52. lib. 2. Ancar. conſ. 63. num. 2. & 3. Caſtr. conſ. 329. ſub num. 2. Col. 3. in princ. verſ. reſpondetur quod hoc lib. 2. Ciriac. contr. 14. nu. 20. & ſeqq. Rota dec. 182. num. 1. & 4. part. 6. dec. 388. num. 10. part. 12. & dec. 113. num. 2. part. 13. rec.*

Vnde cum vltima venditio de Patrum conſenſu facta fuerit Annibali Petraſanctæ de anno 1588. ex præfatis in Anibale defecit prima generatio cum que reliquerit Aleſsandrum filium in ſecunda Generatione poſitum eo defuncto ſine filijs defecit ſecunda generatio nec tertia valuit exiſtere in cuius proinde defectum rectè Alexander in ſecunda generatione poſitus nominauit ad hanc em-
16 phiteuſim Maijnerium poſſeſſorem mediante vniuerſali inſtitutione de eo facta in vltimo teſtamento dicto ſummario num. 5. quam obtinere vim nominationis quoties vt hic non agitur de preiudicio alterius vocati in caſum nominationis non factę firmant *Calder. de emphit. lib. 2. queſt. 7. num. 43. Burſat. conſ. 378. ſub nu. 14. lib. 4.* Caſtill. *contr. lib. 4. cap. 13. num. 12. Rot. deciſ. 350. num. 10. part. 4. tom. 2. rec.* Dunoz. *ſem. deciſ. 155. Iun. deciſ. 607. vtrobique num. 1. & 2.* Vltra quod etiam in vita donauit eidem in ſpecie domum hanc cum ſuis honoribus & oneribus *d. ſum. num. 6.*

Hinc non ſubſiſtit reſponſio deciſionis R. p. d. mei Vicecomitis, quod Io: Baptiſta Gauagna qui vendidit Anibali Petraſancta, non potuerit ius, quod non habebat in Anibalem trāsferre dum ex firmatis illud transferunt Patres mediante eorum conſenſu, & eo ſtante non attenduntur generationes primi inueſtiti, in qua ſententia ſe fundat dicta deciſio, ſed de nouo, & ex integro generationes cuiuslibet emptoris, non obſtantibus in contrarium adductis, quibus ſatis reſponſum exiſtimarunt Domini ab informationibus pro Maynerio in binis propoſitionibus; & potiſſimum *Deciſiones Peutingerij 259. num. 15. & ſeqq. & dec. 336. num. 5. & ſeqq.* non applicantur quia vt in hac poſteriori declaratur loquuntur in caſu quo Eccleſia Domina directa ſimpliciter conſenſit nec liberauit primum emphiteutam immo expreſse præſeruando vt ſeruentur, & adimpleantur contenta in Inſtrumento inueſtitutæ factæ Venditrici; quæ non concurrunt in præſenti vbi præſtitus fuit conſenſus cum libera recognitione acquirentis in nouum emphiteutam per receptionem Laudemij canonum huiuſmodi conſenſus vt firmauimus ſupra obtinet vim nouæ inueſtituræ etiam ſine nouo inſtrumento ex adductis in §. *inſtrumentum autem in fine.*

Et ita poſt binas propoſitiones reſolutum vtraque &c.

REVERENDISSIMO P. D. RONDININO.

Auximana Cenſuum.

Lunæ 13. Martij 1673.

ARGVMENTVM.

In contractibus minorum quāuis iuriſperitorum requiruntus ſolemnitates ſtatutariæ. Et minori etiam Doctori in integrum reſtitutio competit aduerſus negotia, & contractus circa quos iuriſprudentia non verſatur. Non ſuſtinetur obligatio filij facta ad Patrem excarcerandum, ſi in totum ex hoc ſpoliatus remaneat.

SVMMARIVM.

1 *Solemnitates Conſtit. Aegidianæ lib. 5. cap. 25. ſeruandæ ſunt in contractibus minoris etiam Doctoris.*

2 Mi-

2 *Minori Doctori denegatur in integrum reſtitutio in ijs, quæ ad iuriſprudentiam pertinent.*

3 *Minori Doctori in integrum reſtitutio competit aduerſus contractus, & negotia.*

4 *Aſtutia vnius mercatoris ſalamantinam iuriſprudentiam vincit.*

5 *Dignitas doctoratus ſi minori tolleret priuilegium reſtitutionis in integrum in eius damnum retorqueretur.*

6 *Captionibus forenſibus non minus iuriſperitus, quàm ignarus ſubijcitur.*

Curator in contractibus, & iudicijs minorum etiam iuriſperitorum eſt adhibendus ibid. num. 6.

7 *Priuilegium doctoratus in minoris præiudicium retorqueri non debet.*

8 *Aduerſus errorem minoris vel maioris ſubſtantia minor doctor reſtituitur.*

9 *Aduerſus obligationem factam à filio pro liberando patre à Carceribus in integrum reſtitutio non competit:*

Filio fideiubenti pro patre in integrum reſtitutio competit, niſi fideiuſſio reſpiciat actum pietatis ibid. n. 9.

10 *Inuitis filys pro redimendo patre captiuo bona vendi poſſunt.*

11 *Acta in vno iudicio cum legitimo contradictore, probant contra ipſum in altero iudicio.*

12 *Filio ex obligatione facta pro liberando Patre à carceribus enormiſsimè læſo in integrum reſtitutio datur:*

13 *Filius tenetur occurrere neceſsitatibus Patris, dummodò ipſe in vltimam neceſsitatem non incidat.*

14 *Actus in ſe pius, & neceſſarius, ex qualitate impius reddi poteſt.*

DECISIO XI.

IN duobus cenſibus ſc. 400. pro quolibet a Cinthio Campello fauore Bonfilij, & Sebaſtiani de Creſconis impoſitis Antoninus Campellus d. Cinthij filius acceſſerat ſum. Taddei num. 1. & 3. contra quem cum Taddeus Creſconus Bonfilij, & Sebaſtiani heres mãdatum pro ſorte, & fructibus ab A. C. obtinuiſſet commiſſa mihi ad Prouocationem Antonini à Signatura appellationis cauſa cum clau. *ſine preiudicio deducto ne egeas* dedi dubiũ an obligationes ſint validæ, vel potius ei competat reſtitutio in integrum & DD. ſecundam obligationem eſſe inualidam, & contra primam competere reſtitutionem in integrum reſponderunt.

Ratio reſolutionis deſumebatur ex eo, quod ſicut in ſecunda obligatione pro ſecundo cenſu fauore Sebaſtiani impoſito ſum. Taddei num. 3. defecerunt ſolemnitates à Conſtitutione *Aegid. lib. 5. cap. 25.* requiſitæ
1 in contractibus minorum, qualis
erat Antoninus ſum. eiuſdem num. 1. quæ ſeruari debuerunt in contractu ipſius quamuis Iuriſperiti, quia licet in hac inuoluta quæſtione an ſtatutariæ ſolemnitates in minorum Iuriſperitorum contractibus ſeruandæ ſint ſub dubij hæſerint in vtramque partem auctoritatibus adducti *Thomas de Tut. & Curat. tract. 7. tit. 19. num. 3178. & ſeq. Baron. de effect. min. ætatis effect. 1. num. 641. 649. & ſeq.* & negatiuam ſententiam apertè tutati ſint *Borgnin. de tutor. num. 163. Menoch. conſ. 242. num. 22. 23. Raudenſ. reſponſ. 10. num. 118. vol. 1. Ab. in §. nunc admonendi d. num. 60. inſtit. quibus aliena liceat vel non.*

Illorum tamen ratio, ac auctoritas Scribentium quibus innititur hæc ſententia, videbantur DD. non ſolum non probare quinimmo de-
2 ſtruere illorum dictum, quia licet
doctori minori denegetur reſtitutio in integrũ in ijs quæ ſpectant ad iuriſperitiam ne ſi in ijs deceptus diceretur, videretur pro priam turpitudinem adducere, quaſi indignum ſit iuriſperito ignorare ius, in quo verſatur quemadmodum à Q. Mutio Seruius Sulpitius obiurgatus fuit in *l. 2. §. Seruius autem ff. de orig. Iuris, & in l. Domitius 27. ff. de Teſtam.* cum quo ſenſu denegandæ in integrum reſtitutionis Doctori minori quò ad ea quæ iuriſperitiam concernunt loquuntur *gloſ. & DD. in l. 1. ibiq; Bart. num. 4.* Iacobus *à S. Georgio num. 3.* cum alijs per *Barboſ. ſub num. eod. C. qui & aduerſus quos, & in l. profeſſio C. de muner. patr. lib. 10. Alex. in l. Ciuitas num. 13. ff. ſi certum petatur Curt. ſen. in l. ſi ex falſis num. 27. C. de tranſact. Petrus*

Rau-

Digitized by Google

Rauden. ſing. 182. *Mantic. ſing.* 520. *Soccin. iun. in l. Centurio num.* 54. *ff. de vulg. & pupill. & conſ.* 69. *num.* 49. *vol.* 1. *Guido Pap. dec.* 88. *num.* 4. *ibiq; Ferrer. in addit. Leon. de ſubſtit. tit. de compendioſa num.* 135. *Viu. comm. opin.* 199. *Pic. ad ſtat. Vrb. lib.* 1. *cap.* 151. *gloſ.* 7. *num.* 293. *Bocacc. ad conſtit. march. gloſ.* 7. *num.* 32. *Anton. Carta cum* 32. *num.* 39. *vol.* 2. *Saffred. dec.* 369. *Ioſeph Ludou. deciſ. Peruſin.* 55. *in fin. Ric. deciſ. Archiep. Neapol.* 222. *num.* 8. *part.* 1. *Pereira in Republ. num.* 1507. *Rota coram Buratt. dec.* 20. *num.* 5. 6. *& dec.* 44. *num.* 9. *repetit. in rec. part.* 1. *dec.* 580. *& deciſ.* 292. *num.* 11. *coram eodem.*

Non tamen ei denegatur reſtitutio in contractibus, ac reliquis negotijs,
3 quæ ſunt facti circa quæ iuris prudentia non verſatur niſi indirectè agendo de contractibus, ac negocijs forenſibus quatenus ad ius attinent, & ab eo diriguntur, vt bene probat. *Text. in l.* 1. *C. qui & aduerſus quos vbi Butrigar.* aduertit induſtriam non dignitatem tollere reſtitutionem in integrum, & in *l.* 1. *ff. de minor.* quia in his non ſecus ac quilibet alius iuriſperitus minor decipi poteſt quin immo maiori facilitate decipiatur cum ſtudijs addicti, vt plurimum nullam, aut exiguam familiarium, ac forenſium rerum curam habeant, vt ad rem bene perpendit *Mainard. lib.* 3. *deciſ. Tholoſ.* 38. *&* 39. & vnius mercatoris aſtutia ſalamantinam, &
4 Bituricẽſem iuriſprudentiam vincat, quemadmodum aduertit *Garz. de expenſ. cap.* 23. *num.* 34. & diſtinguendo comprobant *Ang. conſ.* 93. *num.* 4. *Bolognet. in auth. habita num.* 137. *C. ne fil. pro Patre Boer. dec.* 350. *nu.* 6. *Mandoſ. de min. ætate queſt.* 6. *ad fin. verſ. poſſet etiam Sarmient. ſelect. inter petr. lib.* 3. *cap.* 12. *Facchin. lib.* 3. *contr. Iur. cap.* 5. *Maurit. de reſtit. in integr. cap.* 223. *num.* 5. *Odd. illo eod. tract. part.* 1. *q.* 23. *num.* 31. *Mayner. in l. nihil cenſui ſub num.* 5. *ff. de reg. iur. Lamberteng. de contractibus ſine certa ſolemnitate, non valitu. verb. in alienationibus num.* 143. *Rota in Bononien. bonor. de Graſſis* 26. *Aprilis* 1660. §. *quia præterquam coram coram Eminentiſſimo Cerro* cum alijs pluribus mox adducendis.

Dignitas enim doctoratus quidquid ſit an ætatis defectum, ac præſumptam induſtriam ſupplere poſſit ad huc tamen ſi minor ad hunc effectum pro maiori haberetur, non inde intraret conſequentia quod ei deneganda eſ-
5 ſet reſtitutio in integrum quæ minoribus competit cum ſtatutum lex, vel Princeps tollant quidem defectum ætatis permittendo minorem reputari maiorem, & ætatis veniam indulgendo ſed non tollant priuilegium reſtitutionis in integrum alias minori competens, niſi vlterius progrediantur, ne ſic maiorem ætatem minori indulgendo, in eius damnum retorqueretur vt præter ſupra adductos probant *gloſ. in l. vnica verbo reformationem C. ſi de moment. poſſeſſ. ibiq. Bald. num.* 12. *Salyc. ſub num.* 4. *Contard. limit.* 8. *num.* 14. *idem Bald. in auth. ſi captiui num.* 4. *C. de Epiſ. & Cler. in quibus* pariter terminis *Auth. ſi captiui Odd. de reſtit. in integr. queſt.* 82. *num.* 5. 7. *Cephal. conſ.* 215. *num.* 28. *bene Oliban. de act. queſt.* 1. *lib.* 3. *verſ. rurſus num.* 8. *Rota coram Buratt. dec.* 230. *num.* 3. *ibiq; adden.*

Ideòq; cum ſolemnitates ſtatutariæ inductæ fuerint ad euitandas captio-
6 nes forenſes, quibus non minus Iuriſperitus, quam ignarus ſubijcitur, ac pro inde Curatoris, & Conſaguineorum iudicium expoſcatur illas id circò ſeruandas eſſe in minorum Iuriſperitorum contractibus, ac Curatorem in contractibus, & in iudicijs exhibendum rectè tradiderunt *Angelus in d. l.* 1. §. *Pueritiam num.* 7. *ff. de poſtulan. Bald. in l. ſed & ſi milites* 10. §. *qui autem num.* 2. *ff. de excuſat. Tutor. Bolognett. in d. Auth. habita num.* 136. *C. ne filius pro Patre Simoncell. de decret. lib.* 3. *tit.* 8. *num.* 44. *& ſeqq.* vbi quod priuilegium
7 Doctoratus non debet in minoris damnum retorqueri, & contra *Menoch. d. conſ.* 242. conſuluit *Gabr. conſ.* 20. *num.* 63. *& ſeqq. vol.* 2. qui
8 loquitur circa errorem maioris, vel minoris ſubſtantiæ, vt in caſu *Mantic. de tacit. conuent. lib.* 4. *tit.* 6. *nu.* 35. *Cancer. var. reſol. part.* 2. *cap.* 1. *num.* 295. *&* 308. *Ciriac. diſcept.* 71. *num* 44. latè *Graſſ. de min. queſt.* 53.

à num.

*à num. 5. ad ſin. Pigan. ad Stat. Fer-
raria rubr. 91. de contractibus min.
num. 5. verſic. & idem*, quidquid ſit
in caſibus, in quibus erratum fuiſſet
in aliqua Iuris obligatione, vel per-
ceptione clauſularum, ac renuncia-
tione legum circa quæ iuris pruden-
tia verſatur, vt eſt de mente om-
nium, & bene diſtinguunt *Ang. in
l. 1. §. Pueritiam num. 4 iuncto nu. 7.
ff. de poſtulan. Simoncell. d. tit. 8. nu.
44. 46.* in quibus caſibus loquuntur
deciſ. Buratt ſupra adductæ, cum
quibus accipienda eſt *Rota in Firma-
na Cenſus 21. Maij 1659. §. non ob-
ſtat coram Reuerendiſſimo Albergato*,
quemadmodum illas explicant *Leon-
cill. deciſ. Ferrar. 194. num. 6. Rota
in Nonantulana Emphiteuſis 27. Iunij
1672. §. minus obſtat coram eodem
Reuerendiſſimo Decano*.
Ita pariter licet ſolĕnitates ſeruatæ fue-
rint in primo Cenſu fauore Bonfili
9 impoſito d. ſum. Taddæi num. 5. non
ideò tamen denegari poterat re-
ſtitutio in integrum contra obliga-
tionem iſtam quamuis adhibitis re-
quiſitis ſolemnitatibus, & ex iuſta
cauſa ob eximen Patrem ab immi-
nenti Carcere facta fuerit, quia licet
vera ſit Concluſio, quod filius fam.
minor pro liberando Patre à Carce-
ribus obligatur ſine vlla ſpe re-
ſtitutionis in integrum, quæ datur
filio fideiubenti pro Patre in *l. 1. C.
de fil. fam. min.* niſi vt in caſu exerceat
actum pium, & laudabilem ad quem
mediante comminatione exhære-
dationis filiorum Religionem in Pa-
rentes iura excitarunt in *Auth. ſi ca-
ptiui C. de Epiſc. & Cler. & §. ſi vnum
in fine Auth. vt cum de appellatione co-
gnoſci*. Ità vt inuitis filijs bona ven-
10 di poſſint pro redimendo Patre
captiuo in §. *ſi quis Aauth. vt
cum de appell. cognoſc.* & in ter-
minis tradunt *Cin. in d. l. 1. in princ.
ibique Caſtren. num. 2. & Aretin. in 2.
notab. C. de fil. fam. min. idem Caſtr.
conſ. 52. ad ſin. vol. 2. Rim. Sen. conſ.
77. num. 16. Gratian. diſcept. 108.
num. 41. & ſeqq. & diſcept. 952. n. 12.
29. Adden. ad Buratt. d. 75. lit. A.
Gomez. var. reſol. tom. 2. cap. 13. ſub
num. 19. Gallerat. de renunc. lib. 3. cap.
3. num. 13. Capic. latr. Conſultat. 45.
num. 45. lib. 1. Merlin. de pign. lib. 2.
q. 21. num. 4. Paſchal. de patr. pot.
part. 3. cap. 5. num. 20. 21. Narbon. de
ætate ann. 18. q. 7. per tot. Merlin. Pi-
gnatell. contr. 39. a num. 14. Andreol.
contr. 201. num. 19. & ſeq. Rota in ce-
lebri Romana, exhæreditationis de Vi-
tellis in diuerſ. part. 2. d. 61. 63. 94.
& coram Greg. d. 120. per tot.* Repent.
*poſt Zacch. de obligatione Cam. d. 121.
poſt Fenzon. ad Stat. Vrbis d. 140. §.
non obſtat quod filius, & in rec. p. 12.
d. 109. num. 17.*
Illa tamen non procedit quotieſcum-
que conſtat de enormiſſima læſione,
ita vt ſi fideiuſſiones Antonini mino-
11 ris ſubſtinerentur non ſolum ex bo-
nis paternis releuationem vllam ſpe-
rare non poſſet, cum debita patri-
monium excedant ſumm. eiuſdem
num. 2. 3. Sed proprijs bonis expo-
liatus pœnitus remaneret, vt depo-
nunt quinque Teſtes cum negatiua
coarctata ſum. eod. num. 4. quibus
Antoninus vtitur non autem alijs ad
ipſius inſtantiam examinatis quo-
rum dicta referuntur ſum. Taddæi
num. 4. & 5. qui quinque Teſtes velu-
ti examinati in partibus cum Inter-
rogatorijs Taddæi ipſomet citato,
dum ipſe conuenit Caballinum pro
ſolutione fructuum cenſuum, de
quibus agitur, vt ex fide depoſitio-
nis in actis producta, mihique exhi-
bita optimè probant contra ipſum
Taddæum in hoc iudicio, quod &
agnouit A. C. qui licet in initio cau-
ſæ rationem de hoc proceſſu non ha-
buerit, ac mandauerit poni ad partes
viſa tamen eius releuantia poſtea
admiſit, vt ex decreto originaliter
exhibito, ac relato in ſum. replica-
tionis Antonini num. vnico, cum acta
in alio iudicio non ſolum cum legi-
timo contradictore, ſed cum ipſomet
Taddæo probent contra ipſum in
hoc iudicio iuxtà *Text. in cap. 2. vbi
Canoniſtæ omnes, de Teſt. in l. 2. C. eo-
dem Abb. in cap. cauſam quæ 19. n. 2.
de reſtitut. Butr. conſ. 36. ſub num. 2.
Soffred. conſ. 44. ſub num. 16. Rota co-
ram Greg. d. 252. num. 5. & coram
Dunoz. Iun. d. 473. n. eod. & in rec.
part. 5. d. 360. num. 9.*
Hoc enim caſu non agitur amplius de
12 quæſtione an obligatio filij mino-

ris pro Patre à Carceribus liberando ſit adeò neceſſariâ, ac pia, vt à requiſitis ſolemnitatibus in ſecundò cenſu omiſſis actum eximat, omnemque excludat læſionem, ſine qua reſtitutio in integrum denegari debeat quoad alterum cenſum primo loco impoſitum ad terminos *Text. in Auth. ſi captini C. de Epiſc. & Cleric.* quia hæc quæſtio eadere poteſt quotieſcumque filiò obligato adhuc remanent bona ſecus autem, quando vt in caſu omnibus bonis priuatus remanet, quia tunc dicitur in totum enormiſſimè læſus, iuxtà notata per *DD. in Auth. Sacramenta Puberum C. de reſcind. vendit. Odd. de reſtitut. in integr. q. 58. art. 2. nu. 19. Surd. conſ. 46. nu. 17. Rota in rec. part. 1. d. 177. num. 10. & coram Buratt. d. 75. n. 11. cum duobus ſeqq.* & ſit locus alteri
13 Concluſioni, à natura inditæ, ac à legibus poſtea iniunctæ, vt quiſque teneatur alere priùs ſe ipſum quam Patrem, quibus neceſſitatibus occurri debeat dummodò in vltimam neceſſitatem filius non incidat, iuxtà *Text. in l. 2. ff. & C. quod cum eo; Surd. de alim. tit. 7. q. 8. num. 1. & 2. Gratian. diſcept. 519. num. 14. Rota in rec. part. 1. d. 177. num. 9. & 10. & poſt Zacch. de oblig. Cam. d. 190. coram Buratt. d. 281. per tot.* in his terminis exceſſiuæ obligationis benè declarat *Odd. de reſtitut. in integr. q. 23. ſub num. 57.* qui rectè aduertit actum li-
14 cet in ſua eſſentia pium, & neceſſarium, ex qualitate tamen ac modo impium reddi poſſe *Gratian. d. diſcept. 952. num. 33. & aduertit Rota in d. d. 129. num. 14. coram Greg.* in qua cauſa poſtea *Rota* voluit filium ſuper enormiſſima læſione audire, & in *rec. pare. 1. d. 153. num. 12. in fin. & coram Buratt. d. d. 75. num. 9. & coram Coccin. d. 1527. num. 11. & ſeqq. & 1544. num. 10. ad fin. repetita in rec. part. 4. tom. 3. d. 564. & 582.* & dictum pariter fuit *coram Zarate d. 29. num. 13. d. 58. num. 16. 18. & admittitur in deciſ. Buratt. 784. à n. 3. in contrarium adducta.*

Et ita vtraque parte informante.

REVERENDISSIMO P. D. RONDININO.

Auximana Cenſuum.

Lunæ 19. Iunij 1673.

ARGVMEMTVM.

Aduerſus obligationem filij pro excarcetando Patre, licet ſit actus neceſſarius, in integrum reſtitutio competit, ſi exinde enormiſſimè læſus ſit, & in totum proprijs bonis expoliatus remaneat.

SVMMARIVM.

1 *Minor in contractibus ſeruatis ſolemnitatibus celebratis, maior à lege reputatur.*

2 *Reſtitutio in integrum conceſſa filio fideiubenti pro Patre ceſſat in actu neceſſario.*

3 *Vbi lex minorem pro maiori haberi diſponit, reſtitutio locum non habet.*

4 *Vbi de enormiſſima læſione conſtat reſtitutio in integrum competit.*

5 *Fideiuſſio facta à filio pro Patre corruit, ſi filius in vltimam neceſſitatem incidat.*

6 *Reſtitutio competit filia iacturam facienti proprij patrimonij ex imprudentia.*

7 *Corruit obligatio mulieris in neceſſitatem incidentis etiam ſi facta ſit pro viro excarcerando.*

8 *Mulier læſa enormiſſimè reſpectu patrimonij, quod in dotem conſiſtit, quia ei non remanet dos ſufficiens ad victum in integrum reſtituitur.*

Mulieris obligatio etiam in cauſam propriam, & neceſſariam corruit, ſi ipſa indotata remaneat. ibidem num. 8.

9 *Proceſſu non admiſſo, licet Iudicis decreto apertum fuerit, teſtes in eo contenti non probant.*

10 *Clauſula*, ſine præiudicio iurium partium, *intelligi non poteſt de iure*

iure inſurgente ex ipſo actu cui opponitur.

DECISIO XII.

OBligationes ab Antonino Campello fauore Patris factas approbando fundamenta *deciſionis* 13. *Martij proximi* coram me emanatæ iterum nullas eſſe DD. reſponderunt.

Non enim negabatur in ſecunda obligatione defeciſſe ſolemnitates à *Conſtitutione Aegid. lib. 5. cap. 25.* in minorum contractibus requiſitas, quæ licet in prima obligatione ſeruatæ fuerint non ideo tamen actum à nullitatis vitio excuſabant; quia licet vtraque obligatio Antonini emanauerit pro eximendo Patre ab imminenti carcere, ideòque ſcribentes contra deciſionem prætenderent, neque ſolemnitates ſeruandas fuiſſe in ſecunda obligatione, neque deceptionem, metum, vel læſionem ab Antonino adduci poſſe ad hoc, vt reſtituatur in integrum, quoad primam obligationem, in qua ſeruatæ
1 fuerunt cum lex reputet hoc caſu
maiorem filium in 18. anno conſtitutũ atque ad hunc actum pium,& laudabilem mediante Comminatione ex hæreditationis filiorum ad pietatem in Parentes Iura excitent in *Auth. ſi captiui C. de Epiſc. & Cler. & in §. ſi vnum in fine auth. vt cum de appell. cognoſc.* ita vt inuitis filijs bona vendi poſſint pro redimendo Patre captiuo in §. *ſi quis auth. vt cum de appell. cognoſc.* & conſe-
2 quenter reſtitutio alias filio fideiubenti pro Patre conceſſa *in l.* 1. *C. de fil. fam. min.* denegetur quoad hunc actum, in quo patri, neceſſaria eſt obligatio ex diſtinctione à Scribentibus recepta, quod ſi lex procedit ſimpliciter permittendo minorem contrahere tunc detur reſtitutio, ſi
3 vero diſponit minorem iuncta ætate,
vel in certis caſibus reputari in omnibus maiorem aliqua reſtitutio non detur, quia iſta ætas eſt legitima, vt in his terminis dixerunt *Bald. in d. auth. ſi captiui num.* 4. *C. de Epiſc. & Cler. Aretin. in l. more ſub num.* 4. *à verſ. aliquando Statutum vſque ad fin. ff. de acquir. poſſeſſum* Io. *Andreas ad Specul. tit. de reſtit. in integr. §.2. n.4. verſ. Saluo quod Bald. nouell. de dote part.6. priuil.63. ad fin. Odd. de reſtit. in integr. q. 15. num. 73. 78. & ſeqq. & q.82. num.5. & ſeqq.* ad quem ſe refert *Scacc. de appell. q. 19. remed. 2. num. 23. verſic. id in Statuto Calder. de reſtit. in integr. verbo læſit num. 11. 12. Paſchal. de patr. poteſt. part. 12. cap. 1. ſub num.* 105: cum alijs per *Anſald. conſ.* 100. *num.* 101. & admiſit *Rota coram Burats. d.* 3. 4. cum ſimilibus in præterita deciſione coram me adductis §. *Dignitas*, & §. *ita pariter*, quam Concluſionem in ipſamet enormiſſima læſione extendere viſi ſunt. *Gratian. diſcept.* 952. *à nu.* 29. *Andreol. contr.* 301. *à num.* 18. *ad fin. Merlin. Pignatell. contr.* 39. *tom.* 1. *& contr.* 100. *nu.* 61. 62. *&* 69. *tom.* 2. cum quo tranſire videtur *Rota coram Zarate d.*82. *num.* 12. 13. & 33.

Adhuc tamen præmiſſo, quod Rota nunquam voluit abſolutè hanc ſen-
4 tentiam admittere, ſed vel de enor-
miſſima læſione guſtauit; vel illius cognitionem ſibi in petitorio reſeruauit in cauſæ proſecutione examinando non ſolum in *d.d.*82. *coram Zarate*, verum etiam in omnibus alijs præcedentibus ſuper hoc articulo emanatis, vt *coram Greg. d.* 120. *num.* 14. *coram Burats. d.* 75. *num.* 9. & 783. *à num.* 3. *& in illa Romana Pecuniaria, de Guerris coram Coccin. d.*527. *nu.* 11. *& ſeqq. et* 544. *num.* 10. *ad fin. repetita in part.* 4. *tom.* 3. *d.*564. iuxta quas intelligendæ ſunt auctoritates DD. in illis fundatæ, vt apud *Gratian. d. diſcept* 952. *num.* 29. & 33. qui admittere videtur ſequendo *d. deciſionem Coccini*, læſionem enormiſſimam operari in integrum reſtitutionem *Merlin. Pignatell. d. contr.* 39. *et d. contr.* 100. *num.*62. *Andreol. d. contr.* 201. *ad fin. Capic. Latr. conſ.* 45. *num.* 45. *et ſeqq. Rota coram Zarate d. d.* 82. cum alijs in contrarium adductis.

Dicebant DD. facile quæſtionem hanc ad concordiam redigi poſse conſi-
5 derando, quod aut læſio enormis,
vel enormiſsima à filio in 18. annis conſtitutio fideiubente pro Patre à Carceribus liberando adducitur ha-

Digitized by Google

bito reſpectu ad diminutionem pa-
trimonij remanentibus ad huc filio
bonis in quibus terminis queſtio hæ-
redis putari poſſet, aut læſio enor-
miſsima vt in caſu adducitur à filio
bonis omnibus priuato ſi predictæ
fideiuſsiones ſubſtinerentur, & hoc
caſu nemo negat fideiuſsiones cor-
ruere, quia licet actus ſit laudabilis
quo ad rationem finis, reſpectu cu-
ius neq. enormis, neq; enormiſsima
læſio adduci poteſt reſpectu tamen
modi non ſolum actus laudabilis
non dicitur neq; piua, quin immo à
pietate prorſus abhorrere videtur,
vt quis in vltimam neceſsitatem in-
cidat ſiuè ſubueniendo Patri ſiuè
Eccleſiæ, cum prima charitas incipiat
à ſe ipſo iuxta diſpoſitionem *Text. in
l. Præſeſ. C. de ſeruit. & aqu.* quemad-
modum oſtendit Iuſtinianus, qui *in
§. cauſas autem Auth. vt cum de appell.
cognoſc.* recenſendo cauſam hanc ex
hæreditationis filium ad id obliga-
nit in quantum probaretur eſſe ido-
neus, vt ad rem noſtram conſiderant.
*Molin. de iuſt. in tract. 2. diſp. 176.
§ octau. verſ. cum tamen poſſint* Capu.
Gallott. contr. 14. *num.* 49. *lib.* 2. &
conſequenter habito reſpectu non
ad negotium geſtum ſed ad iacturam
totius patrimonij filij, dicitur conſta-
re ſi non de dolo contrahentis cum
illo, ſaltem de ſua propria impruden-
tia ob quam reſtitutio illi conceden-
6 da eſt quemadmodum multis pro-
bant. *Odd. de reſtit. in integr. part. 1.
quæſt.* 25. *num.* 55. *cum duobus ſeqq.
& prius q. 4. num.* 47. quem ſequitur
ipſe met *Merlin.* Pignatell. *d. contr.* 100.
num. 67. 68. *Afflict. deciſ.* 322. *ſub
num.* 11. *Surd. conſ.* 46. *num.* 18. &
melius ac latè *Capic.* Galeott. *d. contr.*
14. *num.* 49. & declarando diſpoſi-
tionem *d. Auth. ſi captiui C. de Epiſ. &
Cler.* firmauit *Rota in Rom. locorũ mon-
tium 2. Maij* 1667. *§. quę vero dedu-
cebantur ex auth. ſi captiui coram Be-
uilaqua.*

Et hoc pariter videmus in obligationi-
bus mulierum pro Viris excarceran.
7 in quibus idem iura cum filijs diſpo-
ſuerunt *in l. quamuis 21. ff. ſolut. ma-
tri.* quemadmodum pręmiſiuè in
vtriſq; probant *Bald. conſ.* 213. *num.*
2. *vol.* 2. *Rom. conſ.* 313. *num.* 7. *iun-
cto principio Tiraquell. de legibus Con-
nub. gloſ.* 8. *num.* 235. *Surd. conſ.*
367. *num.* 39. *Gratian. d. diſcep.* 952.
num. 12. *Pic. ad ſtat. Vrb. lib.* 1. *cap.*
151. *gloſ.* 7. *num.* 284. *Rota in d. Rom.
locor. montium* 2. *Maij* 1667. *§. quæ
verò deducebantur coram* R. P. *D. meo
Bourlemont.* quæ ſi pariter enormiſsi-
mè ledantur non inſpecto actu, quem
gerunt, ſed reſpectu proprij patri-
monij, quod in dote conſiſtit ita vt
illis non remaneat dos ſufficiens ad
victum, vel remaneant pœnitus in-
dotatæ, ex prædictis contractibus
etiam ſi in cauſam propriam, & ne-
ceſſariam geſtis, in quam viri ipſi
8 bona Vxorum erogare poterant mu-
lieres non obligantur iuxta cele-
brem deciſionem *Theſ.* 223. *ſub num.*
12. *verſ. Senatus* de qua præter DD.
ſupra allegatos *Rom. conſ.* 96. *n.*
8. *cum pluribus ſeqq.* Mareſcott. *var.
reſol. lib.* 2. *cap.* 5. *in fin.* Gratian. *di-
ſcept.* 108. *num.* 12. *& ſeqq.* Salgad.
in laberint. Cred. *part.* 2. *cap.* 4. *num.*
68. *& ſeqq. Fontanell. de pact. nupt.
clauſ.* 7. *gloſ.* 2. *part.* 6. *num.* 25. *&
ſeqq. Pic. ad ſtat Vrb. d. gloſ. d. num.*
286. & perpetuò ſeruauit *Rot. in di-
uer. part.* 4. *dec.* 851. *& dec.* 79. *co-
ram* Martin. *Andrea dec.* 620. *in fine
coram Penia, & in rec. dec.* 31. *num.*
7. *part.* 14. & paſsim in alijs cum de
vno ad alterum caſum differentia
aſsignari non poſsit quemadmodum
dicebat *Fontanell. de pact. nupt. clauſ.*
4. *gloſ.* 10. *part.* 3. *num.* 53. 54.

Quod autem Teſtes non probent, quod
Antonino nihil remanet in bonis
non ſubſiſtit quia licet A. C. manda-
uerit illorum examen poni ad par-
tes, & proceſſum compilatum licet
apetiri mandauerit illum tamen non
9 admiſerit ſum. Taddei numero 2. &
3. quo caſu Teſtes non probare tra-
dunt *Gratian. diſcept.* 637. *num.* 39.
40. *Rota coram V bald. dec.* 152. *num.*
12. illos tamen poſtea admiſit vt in
decreto ſum: Taddei numero 4. &
reſpondet pręterita deciſio §. illa
tamen in quo decreto licet appoſita
fuerit ſolita clauſula ſine præiudi-
cio iurium partium illa tamen non
ſuſpendit probationem interim ex
eia deſumen. ſed itelligitur de alio
præiudicio iuris partis non autem de

eo inſurgente ex ipſo actu admiſsionis ex doctrina *Bart. in l.fin. §. idem quæſiui ff de condit. incert. Oldrad. conſ. 273. in fin. Rota coram Buratt. dec. 375. num. 8. ibi Adden. littera B. & in rec. part. 7. dec. 155. num. 2.* cum alijs in *Tranen iuris ſepelliendi 13. Ian. prox. §. et licet reſeruato coram me.*

Et quatenus Teſtium admiſsio haberetur pro non facta quatenus doceretur teſtes admittendos non fuiſſe iuxta *conſ. Pariſ. 123. num. 142. vol. 1. Reso in rec. part. 5. dec. 340. num. 12.* tamen nihil operatur, quia de hoc nullus huc vſque docetur cum timori ſubornationis, alijſque exceptionibus bene reſpondeant, ſcribentes pro Antonino cum quibus DD. tranſierunt.

Et ita vtraq; parte &c.

REVERENDISSIMO P. D. RONDININO.

Verulana Bonorum.

Veneris 12. Ianuarij 1674.

A R G V M E N T V M:

In quacumque parte Iudicij etiam in gradu reſtitutionis in integrum manutentio peti poteſt. Iudex nulliter, aut iniuſtè procedens poſſidentem non priuat poſſeſſione.

S V M M A R I V M.

1 *Priuatio ſupponit habitum.*

2 *Caducitas declarata à Domino directo Emphiteutæ poſſeſſionem probat.*

3 *Manutentio in qualibet inſtantia, & parte iudicij etiam in gradu reſtitutionis in integrum conceditur.*

4 *Iudex nulliter, & iniuſtè procedens, vti priuatus proceſſiſſe cenſetur, & conſequenter poſſidentem ſua poſſeſſione non priuat.*

Manutentio debetur poſſeſſori à Iudice nulliter, & iniuſtè procedente ſua poſſeſſione priuato, ibidem nu. 4.

5 *Lex non tuetur illum, qui ex falſo credito, vel ob falſam petitionem in poſſeſſionem miſſus fuit.*

Fortius poſſidet prædo, quam, qui ex falſa cauſa in poſſeſſionem miſſus eſt ibidem nu. 5.

6 *Ciuilis poſſeſſio ſufficit ad obtinendam manutentionem ſuper poſſeſſione, à Iudice nulliter, & iniuſtè procedente ablata.*

7 *Decretum Iudicis probatum ex cauſa partim vera, & partim falſa in totum corruit.*

Decretum Iudicis eſt indiuiduum ibidem num. 7.

8 *Proſecutio appellationis in aliqua parte omitti poteſt.*

Non eſt neceſſum ſententiam impugnare in totum, ſed in parte ei conſentire licet ibidem num. 8.

D E C I S I O XIII.

Sententiam Verulani Gubernatoris declarantem debitam dotem Hortenſiæ de Gaſparis in ſc. 200. cum ſubſequuta ſubhaſtatione bonorum Paternorũ Rota infirmauit præteritis deciſ. 23. Iunij 1666. & 21. Aprilis præteriti coram R. P. D. meo Priolo, in quibus Dos Hortentiæ reducta fuit ad ſc. 450. pro rata legitimę illi debitæ, quam totalem ſententiam poſt quam hodiè Domini confirmarunt, ex rationibus in altera deciſione ſuper bono Iure à me extenſa, manutentionem quoq; Laurentio de Gaſparis Hyeronimi Communis Patris filio, & hæredi iuxta modum infraſcriptum conceſſerunt.

Poſita enim poſſeſsione Laurentij tempore motæ litis & mandato, exequ-
1 tione, & ſubhaſtatione eorumdem bonorum, cum priuatio præſupponat habitum ex regula *Text. in l. decem 116. ff. de verb. oblig. Bald. in l. licet. num. 2. in fin. C. locati,* & prius *Bart. in l. ſi duo ſub num. 4. ff. vti poſſidetis,* quam in his terminis deduxit Rota coram *Greg. XV. dec. 458. & apud Poſth. de manut. dec. 21. vbiq; num. 2.* quemadmodum dicimus quod caducitas, à Dominio directo declarata probat poſſeſsionem emphiteutæ vt per Rotam in *Aquen. emphiteuſis 27. Februarij 1665. §. Hæc autem coram bo. mem. Verospio.*

Con-

Conſequens deinde eſt, vt illi manutentio debeatur, quæ non ſolum in hac ſecunda Inſtantia, ſed in qua-
3 cumque parte iudicij peti poteſt paſsimque conceditur etiam in gradu reſtitutionis in integrum ex ratione *Text. in l. 2. §. merito ff. pro ſocio Bald. in l. aduerſarij 3. num. 9. C. de rei vindic.* Plot. *in l. ſi quando nu.* 107. *C. vnde vi Roland. conſ.* 8. *num.* 24. *vol.* 4. *Necuſan. conſ.* 81. *num.* 17. *Ridolphin. in pax. part. 2. cap.* 12. *nu.* 177. *& ſeqq. Lother. de re benef. lib.* 1. *q.* 38. *num.* 225. *&* 226. *Fontanell. de pact. nuptial. clauſ.* 7. *gloſ.* 3. *part.* 10. *num.* 77. *Rota coram Seraph. deciſ.* 299. *num.* 1. *& per tot. Ludouiſ. dicta deciſ.* 458. *num.* 8. *Caualer. dec.* 228. *num.* 5. cum alijs late deductis in *Romana annuæ præſtationis* 12. *Decembris* 1672. §. *Concluſio enim coram me.*

Regula autem, quæ pro Hortenſia adduci poſſet *ex l. iuſtè poſsidet ff. de acquir. poſſeſſ.* quòd ipſa nempe ob ſententiam Verulani Gubernatoris, & ſubhaſtationem bonorum ſubſequutam iuſtè poſsideat, non procedit in huius caſus hippoteſi, in qua per rotalem ſententiam hodie quoque in altera deciſione ſuper bono iure coram me confirmatam oſtenſum fuit Iudicem nulliter, & iniuſtè proceſsiſse, quia tunc proceſsiſſe
4 non dicitur tanquam Iudex, ſed tanquam priuatus, ita vt nec priuauerit Laurentium poſsidentem ſua poſſeſsione, ſed ei ad huc manutentio debeatur ex vulg. *Theor. Ang. Imol. & aliorum ſcribentium in l. clam poſſidere §. qui ad nundinas ff. de acquir. poſſeſſ.* Cum interdictum Prætoris ne
5 vis fiat ei qui in poſſeſsione miſſus eſt non tueatur illum, qui ob falſum creditum, vel ob falſam petitionem miſſus eſt in poſſeſsionem, quia vt iniquit *Vlpian. in l.* 1. §. *hæc verba ff. ne vis fiat ei* propter nullam cauſam in poſſeſsionem miſsus eſt, & fortius poſsidere prædonem quam iſtum dicit *Bald. conſ.* 136. *num.* 2. *vol.* 2. & ſaltem animo retenta Ciui-
6 lis poſſeſsio ſufficit hoc caſu ad obtinen. manutentionem *Iaſon. in d. l. clam poſſidere §. qui ad nundinas num.* 62. *ff. de acquir. poſſeſſ. Menoch. de retinend. poſſeſſ. remed.* 3. *num.* 22. *Rota rec. part.* 1. *dec.* 135. *num.* 3. *& dec.* 270. *num.* 2. *Duran. dec.* 114. *nu.* 3. & in his terminis exceſsiuæ ſubhaſtationis, atque adiudicationis bonorum *in rec. part.* 2. *dec.* 690. *num.* 1. *& apud Poſth. de manut. dec.* 323. *illo eodem num. & in Bononien. cenſuum* 13. *Iunij* 1672. *coram R. P. D. meo Emerix cum alijs in Rom. manutentionis ſeu attentatorum* 8. *Iunij* 1672. *coram me.*

Hoc enim caſu cum ſententia fuerit executioni demandata per ſubſequutam ſubhaſtationem, & adiudicationem bonorum, atque defectus non ſit circa extrinſecam quantitatem bonorum, ſed circa intrinſecam qualitatem debiti, & ſi pro rata dd. ſc. 450. Hortenſiæ pro dote debitorum, ſententia iuſta dici poſſet, reſpectu tamen totius ſummæ 1200. ſcutorum iniuſta ſententia, & nulla exequutio eſt, quia cum non verſemur in capitulis vel petitionibus ſeparatis iuxta *Theor. Baldi in l. ordo numer.* 10. *verſ. quæro de duobus C. de execution. rei iudic.* re-
7 manet firma regula, quod Iudicis decretum ſit indiuiduum, ideòque cum eſt probatum ex cauſa partim vera, & partim falſa corruit in totum iuxta *Text. in l. hoc iudicio* 28. *ff. Famil. erciſc.*, & eſt celebris *Theor. Bartoli in l. ſi non ſortem §. ſi centum num.* 6. *ff. de condit. indebit.* quem ita pariter conſuluiſſe, & refert, & ſequitur *Bald. in l. certi* 9. §. *quoniam ſub num.* 8. *verſ. ſecundus ſi Iudex ff. illo eodem tit.* alijſque relatis *Roland. conſ.* 99. *num.* 31. *&* 32. *vol.* 1. *& conſ.* 7. *numer.* 86. *& ſeqq. vol.* 3. *Gratian. diſcept.* 162. *num.* 18. *& ſeqq. vol.* 3. *Rota diuerſ. part.* 2. *dec.* 33. *num.* 6. *&* 7. *Ludouiſ. deciſ.* 198. *nu.* 1. *Buratt. deciſ.* 91. *num.* 2. *&* 3. *ibique Adden. num.* 6. *Coccin. dec.* 681. *num.* 1. *Reuerendiſsimus Royas dec.* 251 *illo eodem num. cum alijs in Ferrarien. attentatorum* 27. *Iunij* 1668. §. *ceſsatq; coram Eminentiſsimo Carpineo Prodatario.*

Verum concedendam Domini manutentionem habita ratione dd. ſc. 450 in toto bonis Hortenſiæ præſeruan-
8 dorum, circa quæ Laurentius Verulani Gubernatoris ſententiam non impu-

impugnauit quin immo expreſsè conſenſit, acceptando fauorabilem ſententiam à R. P. D. meo Priolo latam in cuius præcedentibus deciſionibus ſumma hæc dd. ſc. 459. ſemper Hortenſiæ præſeruata fuit, quo caſu ex conſenſu partium licuit ex poſt facto pro hac parte primam ſententiam, & executionem præſeruare, quemadmodum dicimus in eo, qui omiſit in aliqua parte appellare vel appellationem proſequi, prout ex ratione *Text. in l. 1. §. fin ff. ad Turpilian.* dixerunt *Bart. in l. 1. num. 7. ibique Caſtren. num. 2. Bald. num. 1. & 2. C. ſi aduerſus rem iudicatam Rota coram Pania dec. 490. num. 6. & 7.*

Et ita Laurentio informante atque Hortenſia ſæpius monita Domini reſponderunt.

REVERENDISSIMO P. D. RONDININO.

Romana Cambij.

Lunæ 15. Ianuarij 1674.

ARGVMENTVM.

Iuſsu Patris teſtantis ſocietas continuatur cum filio etiam infante, quamuis ſocius Tutor remaneat, bonaque hæreditaria Patris pro ſucceſsiuis obligationibus à filio minore ſine ſolemnitatibus factis, ad præſcriptam negotij continuationem neceſsarijs, obligata remanent, abſque ſpe reſtitutionis in integrũ, quia obligatio minoris in caſu, dependet à conſenſu Paterno.

SVMMARIVM.

1 *Societas inita cum Patre non continuatur inter tutorem & pupillum.*
2 *Minor obligatur tanquam hæres ad continuationem negotij à Teſtatore præſcriptam.*
3 *Non valet conuentio quòd hæres ſocietati ſuccedat.*
4 *Ex precibus Patris fratrem rogantis, vt cum filio negotium continuet, expreſſus iuſſus adducitur reſpectu filij, & hæredis.*
5 *Verba prolata per modum conſilij neceſſitatem non inducunt.*
6 *In conſtitutione negotij expreſſa Teſtatoris voluntate facta, bona hæreditaria eiuſdem obligata remanent non ſecus ac ſi cum ipſo contractum fuiſſet.*
7 *Solemnitates non requiruntur in contractu à minore iuſſu* Patris *teſtantis facto.*
8 *Res minoris ſine decreto obligari poteſt ſi in ipſum iure hæreditario cum hoc mandato tranſiuerit.*
9 *Sunt impropriãnda verba ſententiæ vt ad iuris intelligentiam trahantur.*

DECISIO XIV.

PRO lanis, quas à Laurentio, & Iuliano fratribus de Butijs prætio ſc. 1859. & obulorum 20. Georgius, & Antonius de Papijs emerant die 10. Iulij 1659. cum obligatione illud ſoluendi anno ſequenti menſe Martio in nundinis Farfenſibus ſum. de Butijs num. 4. ob retardatam dicto tempore ſolutionem fratres de Butijs mandatum ſuſpicionis fugæ contra Papios obtinuerunt, in cuius executionem 859. ſcutis, & obulis 20. ſolutis pro reliquis ſc. 1000. Cambium infra decennium reſtituendorum die 27. Aprilis 1663. conſtituerunt dicto ſum. num. 5.

Cum autem ſolutionibus Papij defeciſſent die 24. Aprilis 1668. A. C. Areoſtus per ſuam ſententiam declarauit obligationes reſpectu negotij q. Georgij, & Vbaldi, in cuius vtilitatem lanæ verſæ fuerunt eſſe exequendas reſpectu verò Antonij eſſe nullas, & inualidas tanquam factas à minore non ſeruatis ſolemnitatibus ſum. de Papijs prætéritę poſitionis num. 5. poſt quam tamen mandatum executiuum contra bona hæreditaria d. q. Vbaldi relaxauerat, à quibus interpoſita hinc inde appellatio-

lationc cauſaque mihi commiſsa du-
bitum fuit an mandatum A. C. exe-
cutioni demandan.eſſet, & an obli-
gatio Antonij foret valida Domini
die 1. Aprilis 1672. ſine reſolutione
cauſa propoſita hodiè, quòad vtram-
que dubij partem affirmatiuè re-
ſponſerunt.

Prima pars reſolutionis reſpiciens exe-
cutionem mandati A.C. relaxati con-
tra bona hæreditaria dicti q. Vbaldi
Patris dicti Antonij de Papijs fun-
dabatur in ipſius met vltima volun-
tate relaxata in ſum. vtriuſque partis
num. 1. in qua Vbaldus commen-
1 dauit Georgio fratri illumque enixè
rogauit vt eorum negotium artis la-
næ, & appalatus pannorum cum
Antonio pupillo filio, & hærede con-
tinuare, & proſequi vellet quemad-
modum cum ſe ipſo faciebat, quo
caſu dubium non eſt ex voluntate
expreſſa teſtantis bona hæreditaria
ipſius pro ſucceſſiuis obligationibus
ad præſcriptam negotij continuatio-
nem neceſſarijs obligata fuiſſe, tunc
que rectè cum Antonio Nepote,
quamuis infante Georgeum Tuto-
rem, & patruum negotium conti-
nuaſſe, quia non procedit hoc caſu
ratio, ob quam inter iſtos regulari-
ter ſocietas non inducitur, quia nem-
pe pupillus conſentire non poſsit In-
fans verò conſenſum non habeat ad
Text. cum ibi notat in *l. Titium, & Meuium* 45. §. *Altero ff. de admini-*
2 *ſtr. Tutor.* cum hoc caſu non ex con-
ſenſu Pupilli, vel Infantis ſocietas
non contrahatur, ſed ad ſeruandam
volūtatem defuncti negotium conti-
nuari volentis obligetur tanquam
hæres eiuſque vtilitati, ac damno.
Quidquid in negotij continuatione
expenditur, vel acquiritur cedere
debeat iuxta *Text. in l. qui negot.* 59.
in princ. ff. de adminiſtr. Tutor. quem
vnicum, & ſingularem ad hunc effe-
ctum *Bald. in l. cum opportet* 6. *num.* 9.
in fine C. *de bonis, qua liberis, & prius in l.* 4. *ff. de condit. & demonſtr.* Dec.
conſ. 441. *num.* 1. 2. *&* 5. vbi reſpon-
det *Textus in l. nemo poteſt* 35. *& in l. adeo* 60. *ff. pro ſocio* prohiben. ne à
princ. conueniatur, vt hæres ſucce-
dat ſocietati quia illud reſpicit vo-
luntarium contractum ſocietatis ab
hærede ineundæ tanquam ex per-
ſona propria, hoc autem de quo
agimus reſpicit ſocietatem neceſſa-
riam continuandam ex voluntate
3 Teſtatoris ab hærede defuncti perſo-
nam repreſentan. quam diſtinctio-
nem innuere videtur *Text. in l. verum eſt* 64. §. *in hæred. ff. pro ſocio*, & di-
ſtinguen. pariter inter vnum, & al-
terum caſum *Ruin. conſ.* 91. *num.* 7.
vol. 1. *Decian. conſ.* 22. *num.* 11. *& ſeqq. vol.* 3. *Mantic. de tacit. econuen. lib.* 6. *tit.* 24. *num.* 29. *Roman.* qui
aliter reſpondet *conſ.* 171. *num.* 5. &
generaliter comprobant alijs addu-
ctis *Oſaſch. dec.* 150. *num.* 3. *&* 4. *Menoch. lib.* 3. *præſumpt.* 56. *num.* 15. *Michal. de fratr. part.* 2. *cap.* 15. *num.* 39
& ſeqq. Rot. Rec. part. 9. *deciſ.* 284.
ſub num. 25. *&* 26. *& part.* 13. *dec.* 320
num. 4. *& ſeqq. Dunoz. Iun. deciſ.* 721.
ſub num. 6. *& ſeqq. & in Bonon. Pecuniaria* 27. *Iunij* 1663. §. *quod enim per tot. coram Eminentiſsimo Cerro.*

Nulla habita ratione quod Teſtator
fratrem rogauerit, vt continuaret
negotium cum filio, quia & ſi præ-
4 ces iſtæ fuerint reſpectu fratris in
quem Vbaldus Teſtator poteſtatem
non habebat reſpectu Antonij fi-
lij vim Iuſſus obtinent ob poteſta-
tem, quam in ipſum vti filium, &
hæredem habebat ità vt rectè hoc
caſu pro iuſſu expreſſo tacitum quo-
que teſtantium deſiderium iura in-
terpretentur *in l. & hoc modo* 118. *& in l. & eo modo* 121. *ff. de legat.* 1. cum
id ſuadeat natura negotij ac diſpo-
ſitionis contextus; quo caſu limi-
tatur regula *Text. in l. cum pater ff. de legat.* 2. ne ſcilicet verba per
modum conſilij prolata neceſsitatem
5 inducant, ſed procedit diſpoſitio
Text. in l. fideicomiſſa 11. §. *hec verba, & in l. Pamphil.* 37. *ff. de legat.* 3.
vt verba hæc diſponant etiam, & co-
gant *Rimin. Iun. conſ.* 700. *num.* 15.
Peregr. de fideicomiſſis art. 1. *num.* 47.
& ſeqq. Mantic. de coniect. lib. 8. *tit.* 1.
ſub. num. 12. & ad hunc præciſum
effectum *Rot. in rec. part.* 13. *d. dec.*
320. *num.* 4. *&* 5. confirmata in al-
tera inſtantia *in deciſ.* 27. *Iunij* 1663.
§. *etenim verba coram Eminentiſſimo Cerro.*

Alias enim decepti eſſent ſub fide pu-
bli-

Digitized by Google

blica fratres de Butijs alijque, qui
cum negotio D. Vbaldi contraxe-
6 runt, quod ſub eius nomine, & cum
illius ſigno à Georgio Fratre, & An-
tonio filio continuatum fuit, vt de-
ponunt Teſtes ſum. de Butijs num. 2.
cum quibus tres Teſtes pro Papijs
adducti concordant d. ſum. præteri-
to illorum num. 1. Pars ſcilicet iux.
15. *Il Sig. Georg.o Papio doppo la mor-
te di Baldo eſſercitò il negotio di eſſo,
& l'hà eſſercitato ſecondo me per detto
Baldo, perche correua il medemo merco
in tempo, che eſſercitò Georgio, che cor-
reua in tempo di Baldo*, & 5. Teſtis
iux. par. 15. mil. *ma il merco delle mer-
cantie ſempre fù eſercitato quello di
Baldo Papio* & 35. demum *mà perciò
in tutte l'opere che ſi faceuano s'ado-
praua il ſegno del Sig. Baldo*, & ſic ſe-
quendo fidem Teſtatoris cum eui-
denti damno propria bona expone-
rent, ad quòd abſurdum vitandum
bona hæreditaria defuncti obligata
ſunt non ſecus, ac ſi cum ipſo con-
tractum fuiſſet, quia & ſi non ſit ead.
perſona eſt tamen indiuiſum nego-
tium, vt dicebant I. C. *in l. 1. §. ſi
plures ff. de exercit. act. Bartol. in eam-
dem ſub num. 9. verſ. ſi vero talis
negotiatio ff. de duobus reis Rot. rec. par.
13. d. dec. 320. num. 6. & dec. 426. nu.
1.* confirmata in altera inſtantia *dec.
27. Iunij 1663. §. etenim verba coram
Eminentiſsimo Cerro.*

His conſequens erat reſolutio alterius
partis dubij circa obligationem An-
tonij licet minoris tempore Cambij
7 contracti, qua ſuppoſita neceſsitate
obligationis ex iuſſu Patris teſtantis
ſolemnitates amplius non require-
bantur iuxta *Text. expreſs. in l. pre-
dium 3. C. quando decreto opus non eſt,
& in l. 1. & l. fin. ff. de rebus eorum*,
quia promiſsio minoris non recipit
principale robur ab ipſius conſenſu
ſed à Paterno, à quo minoris obli-
gatio dependet iuxta diſtinctionem
*Baldi post Dinum in l. 1. §. ſi minor ff.
8 de rebus eorum*, vt ſcilicet res minoris
licet obligari non poſsint ſine de-
creto, quando dominium præcedit
conuentionem, vel quando conuen-
tio præcedit dominium, poſsint
tamen quando vnum non reperitur
ſine alio vt in caſu, in quo bona Pa-
tris tranſierunt in Antoniam iure
hereditario, & ſic cum iſto manda-
to, vt per eumdem *Bald. in d. l. 1.
in princ. ff. de reb. eorum Alex. conſ.
215. num. 1. & ſeqq. vol. 6. rec. par.
4. dec. 322. num. 15. verſ. quod magis
& part. 9. d. dec. 284. num. 26.* Coc-
*cin. dec. 2207. num. 37. cum pluribus
ſeqq.*

Neque pæritus refert quod A. C. Areo.
ſtus contra Creditores Georgij pro-
nunciauerit Bona negotij ad illos
non ſpectare dicto ſummario de Pa-
pijs num. 3. quia vel ideò dixit bona
negotij non eſſe obligata pro debitis
Georgei; quia tunc forſan agebatur
de debitis proprijs ipſius Georgei
quemadmodum verba ſententiæ im-
9 propriari decet, vt ad Iuris intelle-
ctum illa trahamus ad *Text. in cap.
cauſam, qua vbi gloſ. verbo procedat
de reſcriptis in cap. Dilectus de offic.
ordin. & in l. Herennius ff. de euictiom.
Bart. in l. ſi fundus §. in vendicatione
ſub. num. 4. ff. de pignor. Capic. Latr.
dec. 25. num. 15.* Rota *rec. part. 2.
dec. 66. ſub num. 3.* vel tanquam
euidenter Iniuſta attendenda non
eſt *ad Text. cum ibi notat in l. 4. §.
Condemnatum ff. de re indic.* cum ſi-
milibus.

Et ita vtraq;

REVERENDISSIMO P. D. ALBERGATO DECANO.

Firmana Fideicommiſſi.

Lunæ 19. Februarij 1674.

A R G V M E N T V M.

Æquitas *l. Pantonius ff. de ac-
quir. hæred.* locum non ha-
bet ad excluſionem perſonæ
magis dilectæ. Ignorantia
in conſanguineis ſimulque
habitantibus non præſumi-
tur. Ius petendi reſtitutio-
nem in integrum ad hære-
des tranſmittitur.

SVMMARIVM.

1 *Qui hæreditatem non adijt ius adeundi ad hæredes tranſmittere non poteſt.*

2 *Aequitas* l. Pantonius *non habet locum ad excluſionem perſonæ magis dilectæ.*

3 *Conſanguinitas, & habitatio ſimultanea ſcientiæ præſumptionem inducunt. Coniunctus facta coniuncti ſcire præſumitur. ibidem num.3.*

4 *Vbi veriſimilitudo, ex contraria inueriſimilitudine conquaſſatur, nulla ratio de teſtibus habetur.*

5 *Solutio Legati refertur ad Titulum preambulum teſtamenti.*

6 *Cauſa teſtati neceſſaria dicitur, vbi quis ad adeundam hæreditatem ex teſtamento cogi poteſt.*

7 *Actus aditionis in dubio eſt referendus ad neceſſariam cauſam teſtati, vbi hæreditates ex teſtamento, vel ab inteſtato adiri poteſt.*

8 *Ius adeundi non dicitur in bonis noſtris niſi aditione ſequuta.*

9 *Ius adeundi ad effectum tranſmittendi cenſetur eſſe in bonis defuncti, & hæreditarium reputatur.*

10 *Ius petendi reſtitutionem in integrum eſt tranſmiſſibile ad hæredes.*

11 *Qualibet præſumpta prædilectio non eſt ſufficiens pro denegatione reſtitutionis in integrum.*

12 *Actus ad vnum finem ordinatus contrarium effectum operare non debet.*

13 *Contrariorum eadem eſt diſciplina.*

DECISIO XV.

REformando deciſionem tertio loco æditam coram me in hac cauſa cenſuerunt DD. 28. Aprilis anni præteriti ſub fideicomiſſo Iulij nō cōcedere bona libera Ioſephi Fratris prę defuncti. Quia Iulius licet illius hæres ex teſtamento cum tamen hæreditatem non adiuerit dicebatur
1 non potuiſſe Ius adeundi tranſmittere ad hæredes, vel ex capite Iuris deliberandi, de quo in *l. cum in antiquioribus C. de Iur. delib.* vel ope reſtitutionis in integrum, iuxtà text. in *l. Pantonius ff. de acquir. hæred.* quia reſpectu primi defficiebant duo ex tribus neceſſarijs requiſitis, nempè ſcientia delatæ hæreditatis in tranſmittente, & aditio eiuſdem facienda intra annum delationis à tranſmiſſario. Reſpectu verò ſecundi dictum
2 fuit Nicolaum hæredem inſtitutū à Iulio potuiſſe, & voluiſſe non vti reſtitutione in integrum ſibi competenti ex *d. l. Pantonius*, & in omnem caſum æquitatem huius legis non habere locum ad excluſionem perſonæ magis dilectæ, qualis fuit habitus Nicolaus in concurſu Mariæ eius Amitæ, ſed his non obſtantibus & facti circumſtantijs hodiè melius dilucidatis, DD. redierunt ad tertio loco deciſa.

Ignorantia enim, quam Iulius habuiſſe dicebatur hæreditatis ſibi delatæ fundata in ſuppoſita ignorantia mortis Ioſephi defuncti tollitur ex conſanguinitate, & ſimultanea habita-
3 tione præſumptionem ſcientiæ inducentibus, vt per *Text. in l. octaui ff. vnd. agnat. & l. de Tutela C. de in integrum reſtitut.* ad hunc præciſum effectum determinat *Bart. in l. qui duos num. 12. ff. de reb. dub.* & ſequitur *Purpurat. in l. 1. num. 98. ff. ſi cert. pet. Maſcard. de probat. concl. 407. ſub num. 2.* & generaliter, quòd coniuncti maximè ſimul habitantes præſumantur ſcire facta coniunctorum, tradunt *Alex. conſ. 1213. num. 12. lib. 2. & Rot. coram Bich. d. 6. nu. 19. & 342. num. 3.*

Et quamuis illam excludi dictum fuerit in deciſione, quæ reuidetur ex fide trium teſtium deponentium mortem Ioſephi fuiſſe data opera celatam Iulio, ne ob mærorem ex hoc triſti nuncio contrahendum adaugeretur morbus, quibus licet extraiudicialiter, & lite pendente procuratis deferendum eſſe Domini exiſtimarunt vti deponentibus veriſimilia nihilominus ex eorum dictis in hodierna diſputatione accuratius diſcuſſis fuit animaduerſum maximam oriri inueriſimilitudinem aſſertæ occultationis, quia dum primus, & ſecundus Teſtis deponunt Iulium voluiſſe inſtituere Ioſephum prę defunctum, eò, quia ignorabat illius mortem, & poſtea ab hac voluntate receſſit inſtituendo Nicolaum Nepotem, & ſub-

ſubſtituendo Mariam Sororem nemo dixerit cauſam huiuſmodi receſſus extitiſſe inſulſam rationem à ſecūdo Teſte allatam, quod nempè fuerit eidem Iulio inſinuatum Ioſephum fratrem non curare de illius hæreditate, ſed potiùs dicendum, & præſumendum eſt fuiſſe motum ad aliter diſponendum ex propalatione mortis vſque tunc occultatæ ne alias contra omnem veriſimilitudinem dicamus voluiſſe abſque vlla cauſa prætetire omnimodò fratrem, quem ſummo amore proſequebatur, vt patet ex voluntate illum inſtituendi hæredem, eique perferre, non ſolum nepotem, ſed & ſororem, &
4 proindè cum veriſimilitudo occultationis conquaſſetur ex hac contraria inueriſimilitudine *Rimin. Iun. conſ. 217. num. 34. & ſeqq. lib. 2. & conſ. 362. num. 19. vol. 4. Rot. coram Coccin. d. 2342. num. 4.* nulla eſt habenda ratio de teſtibus, qui vti ſingulares in dicto, & procurati lite pendente, & ſine citatione partis nullum faciunt gradum probationis ex allegatis Iuribus.

Minuſque ſubſiſtit defectus alterius requiſiti videlicet aditionis hæreditatis tranſmiſſæ faciendæ intra annum, ſub prætextu, quòd aditio intra hunc terminum facta à Nicolao, qui eam ex teſtamento, & ab inteſtato facere poterat ad cauſam inteſtati tanquam ſibi magis proficuam ſit referenda.

Quia contrarium deducebatur tam ex coniectura deſumpta ex ſubſequuta
5 ſolutione legati à Ioſepho relicti, quæ non niſi ad titulum præambulum teſtati referre poteſt ex *Gloſſ. in l. quędam mulier verb. ſufficiebat ff. de re Iudic. l. 2. C. de acquir. poſſeſſ. Oſaſch. d. 58. num. 18. & Rota d. 397. n. 1. in fin. part. 1. recent. & coram Dunoz. d. 96. num. 72.* Tum etiam quia dum ex infrà dicendis Nicolaus compelli poterat ad adeundam hæreditatem,
6 de qua agitur ex teſtamento, indèque cauſa teſtati dicebatur neceſſaria ad notata per *Bald. in l. nouiſſimè ff. quod falſ. Tutor. Auth. quem ſequitur Gig. conſ. 36. num. 21. & Rota coram Peutingero d. 69. num. 12.* In dubio ad illam non autem ad voluntariam cauſam inteſtati actus aditionis eſt
7 referendus ad *Text. in l. fin. vbi Bart. C. de alimen. Pupill. præſtan. Cyriac. contr. 537. nu. 47. & ſeqq. Rota coram Greg. d. 92. num. 7. coram Dunoz. Sen. d. 244. num. 7. & coram Iun. d. 576. num. 38.*

Quod autem Nicolaus compelli poſſet probatur ex eo, quia licet regulari-
8 ter Ius adeundi, ſeù deliberandi non dicatur eſſe in bonis noſtris, niſi poſt ſequutam aditionem ad *Text. in l. gratia rerum ff. ad l. falcid.* cum plenè deductis in *Firmana fideicommiſſi de Formanis 9. Iunij 1634. coram Panzirolo*; attamen ad effectum tranſ-
9 mittendi cenſetur eſſe in bonis defuncti, & reputatur hæreditarium, vt in ſpecie tenet *Bart. in l. qui duos ſub num. 11. ff. de reb. dub. Ruin. conſ. 22. num. 16. lib. 3. & conſ. 23. nu. 27. lib. 5. Surd. d. 140. num. 17. & latè Salgad. Laber credit. p. 2. cap. 25. à num. 94. cum pluribus ſeqq.* Et proindè Nicolaus præſcriptus poſt aditam hæreditatem Iulij, ſub qua Ius tranſmiſſum comprehendebatur cogi poterat à Maria fideicomiſſaria hærede adire controuerſam hæreditatem ex eodem Iure, & ſic ex teſtamento, vt in terminis firmat *Bart. in l. ille à quo §. ſi de teſtamento ſub num. 2. & 6. ff. ad Trebell. & poſt Gloſſ. in verb. coguntur*, notat in *l. eam quæ num. 4. C. de fideicom.* & poſt eum *Peregr. de Fideic. art. 2. num. 75. verſ. hæres hæredis Bart. de ſucceſſ. lib. 11. tit. 12. num. 2. & Fuſar. de ſubſtit. q. 600. num. 11. & 12.*

Cęterum quatenus tranſmiſſio Iuris deliberandi non habuiſſet locum adhuc dicebant DD. fuiſſe à Iulio tranſ-
11 miſſum Ius petendi reſtitutionem in integrum ex æquitate *l. Pantonius ff. de acquir. hæred.* qua vſum fuiſſe Nicolaum deducebatur ex eiſdem rationibus modò ſupra allegatis dum ad illam petendam pariter compelli poterat à Maria, vt in ſpecie notat *Bart. in d. l. eam quæ num. 4. C. de fideic.*

Nequaquam releuante, quòd æquitas huius legis non admittatur ad excluſionem Nicolai magis dilecti reſpectu Iulij tranſmittentis ex adductis in deciſione, quæ reuidetur *§. minus refragatur*, nam quicquid ſit

de aſſerta dilectione, & an illa ſit deſumenda à tranſmittente, vel à Ioſepho de cuius hæreditate agitur, vt obſeruat *Alex. conſ.* 188. *num.* 20. *lib.* 7. *& Buratt. conſ.* 61. *ſub num.* 5. *verſ. etenim reſpicitur lib.* 1. ceſſare viſum eſt obiectum ex eo, quia non agitur de excludendo Nicolao, in quibus terminis loquuntur DD. ſed de admittenda poſt illius incluſionem, & obitum ſine filijs Maria in hoc caſu expreſsè vocata à Iulio.

Et quamuis ex admiſſione dictæ æquitatis adimatur Nicolao libertas ad libitum diſponendi de dicta hæreditate nihilominus non omne leue præiudicium eſt attendendũ quemadmodùm non quælibet præſumpta
11 prædilectio videtur ſufficiens pro denegatione reſtitutionis in integrum ex eadem æquitate conceſſa, vt aduertit *Odd. de reſtit. in integr. q.* 50. *num.* 82. imo cum prædilectio Nicolai fuerit deſumpta, ex quo Iulius illum inſtituerit, & Mariam ſubſtituerit, ſi ex huiuſmodi prædilectione perpetuò excluderetur Maria, ſequeretur quòd actus ad vnum finem ordinatus, contrarium opera-
12 retur effectum contra regulam *text. in l. legata inutiliter ff. de leg.* 1. *&* Rot. *d.* 79. *nu.* 5. *coram Peutingero, & d.* 178. *num.* 8. *part.* 5. *recent.* Et egrederetur voluntatem, & intentionem agentis contra aliam Iuris regulam, de qua poſt *Innoc. & Abb. in cap. olim de reſtit. ſpoliat. Maſcard. de probat. concl.* 1122. *num.* 16. *&* Ro*ta coram eodem Peutingero d.* 1. *n.* 17.

Vndè ad euitanda huiuſmodi abſurda cenſuerunt DD. vt ſicuti iuxta DD. opinionem hæc reſtitutio in integrum ſolet denegari, quando ea me-
13 diante bona transferuntur in perſonam extraneam, vel quid ſimile exorbitans contingit contra veriſimilem mentem teſtatoris, ita illa ſit admittenda in præſenti hypoteſi ad fauorem ſororis nedum ex veriſimili, ſed ex teſtatoris expreſſa mente vocatæ ad ſucceſſionem, vt inde ex paribus rationibus pariformis vtriuſque caſus ſequatur determinatio, & contrariorum eadem ſit diſciplina iuxta *text. in l. ſi contra tabul.* 35. *in fin. ff. de vulgar. & Rot. coram Gregor. d.* 517. *num.* 34.

Ex quibus cum Ioſephi hæreditas tanquam adita ex iure tranſmiſſo, fuerit cum illa Iulij conſolidata, & ex ipſius fideicomiſſo vtraque debeatur Mariæ fruſtra repetebant informantes pro Bonacurſijs Nicolaum præſcriptum eorum Authorem, licet in conditione poſitum fuiſſe ad illas vocatum ex antiquiori fideicomiſſo Nicolai ſenioris, quia vt dictũ fuit in alijs deciſionibus, & præcipuè in illa ædita *die* 13. *Iunij* 1672. deficiunt coniecturæ neceſſariæ ad inducendã prætenſam vocationem præſertim illæ, quæ deſumi prætendebantur ex digreſſu ad plures gradus ſubſtitutionum, & ex voto conſeruandæ agnationis, quibus defficientibus ex deductis in præfatis deciſionibus reliquæ tanquam leuiſſimæ, & inefficaces non viſæ ſunt indigere vlteriori diſcuſſione.

Et ita vtraque parte informante.

REVERENDISSIMO P. D. CALATAIV.

Neapolitana hæreditatis.

Veneris 13. *Aprilis* 1674.

ARGVMENTVM.

Reſtitutio in integrum non datur aduerſus tres ſententias conformes, niſi docto de læſione proueniente ex iniuſtitia ſententiarum.

SVMMARIVM.

1 *Aduerſus læſionem prouenientem ex iniuſtitia ſententiæ, etiam vbi conſtat de tribus conformibus, in integrum reſtitutio competit.*

DECISIO XVI.

PAtres S. Mariæ in Porticu Neapolis Donatarij, & hæredes Felicis Mariæ Vrſinæ Duciſſæ Grauinæ, ſub diuerſis oneribus conuenti fuerunt

coram

coram A. C. de voto Rotæ à PP. Miniſtrantibus infirmis ſubſtitutis in caſu controuentionis, tàm ob non effectuatam ſtatim ſequuto Teſtatricis obitu erectionem Nouitiatus quã ob tranſactionem factam cum Duce Ferdinando Vrſino, & cum Octauio Blanco, ſed præuijs pluribus deciſionibus abſoluti fuerunt per tres ſententias Rotales, quibus ſubſtituti non acquieſcentes adiuerunt Signaturam Iuſtitiæ, & mihi reſeribi obtinuerunt de reſtitutione in integrum pro vt de iure ſine pręiudicio trium conformium; Vnde dato dubio: an conſtet de cauſis reſtitutionis in integrum negatiuè reſpõſum fuit.

Siquidem aduerſus tres ſententias conformes, non datur reſtitutio in integrum, niſi docto de læſione reſultan-
1 te ex iniuſtitia ſententiarum *Rot.dec. 1. de reſtit. in integr. in nou.* & coram *Seraphin. dec. 1238. num. 1. coram Buratt. dec. 323. num. 1. & ſeqq.* Quæ tamen iniuſtitia penitus ceſſat ex ſolidis fundamentis relatis in tot deciſionibus factis in hac cauſa contra quæ nihil hodie deductum fuit ab iiſdem PP. miniſtrantibus infirmis inſtantibus ſolum pro conceſsione remiſsoriæ.

Vna tantum &c.

REVERENDISSIMO P. D. MATTHEIO.

Anconitana Immiſsionis.

Mercurij 4. Iunij 1674.

A R G V M E N T V M:

Non ſuſtinetur renunciatio hęreditatis facta à fratre minore fratri maiori, etiam per viam donationis vallatæ iuramento, ſed competit in integrum reſtitutio aduerſus lęſionem ex ipſa renunciatione prouenientem. Contractus minorum ſine ſolemnitatibus ſtatutarijs celebrati ſunt nulli. Nec attenditur ratificatio facta ab ijs, qui contractus nullitatem ignorabant.

S V M M A R I V M.

1 *Clauſula conſtituti regulariter inter contrahentes poſſeſsionem probat.*

2 *Forma ſtatuti, in contractibus minorum exigentis interuentum duorum proximiorum affinium, eſt exactè ſeruanda.*

3 *Curator deputari non poteſt ad approbandam donationem factam à minore, vel alium actum ipſi minori leſiuum.*

4 *Minor neque cum Iudicis decreto, & Tutoris auctoritate donare poteſt.*

5 *Donare eſt perdere.*

6 *Non eſt attendendum Iudicis decretum, quod minoris indemnitati non conſulit.*

7 *Iuramentum nullam vim habet in contractibus minorum ſolemnitatum defectu nullis.*

8 *In integrum reſtitutio datur aduerſus donationem metu, vel dolo factam, aut ex ignorantia valoris rei donatæ.*

9 *Ignorantia valoris rei donatæ præſumitur, ubi nulla æſtimatio de re donata præceſsit; vel donans ipſam nunquam adminiſtrauit.*

10 *Naturali propenſioni repugnat quod quis propriam ſobolem priuare velit, & alteri donare; vnde donatio ex metu, & dolo facta pręſumitur.*

11 *Metu, & dolo ad donandum inductus præſumitur, qui tam immodicè donat, ut omnibus ſuis facultatibus denudatus exiſtat.*

12 *Actus inſoliti, affectantes cautelas in contractibus non practicari ſolitas doli præſumptionem augent.*

13 *Clauſulæ inſolitæ apponi in Inſtrumento contractus, dolum, vel fraudem inducunt.*

14 *Ratificatio occultè facta extrà locum habitationis contrahentium fraudis ſuſpicionem auget.*

15 *In repudiatione hæreditatis à minore facta ſi ſit nimis lęſiua requiruntur ſolemnitates neceſſariæ in contra-*

tractibus minorum.

16 *Reſtitutio in integrum competit aduerſus renunciationem, vel repudiationem bonorum hæreditariorum, vbi de læſione conſtat.*

17 *Solemnitates etiam requiruntur in contractu minoris vtili.*

18 *Læſio in totum dicitur enormiſsima.*

19 *Ex contractu defectu ſolemnitatum nullo, minor nec ciuiliter nec naturaliter obligatus remanet.*

20 *Inſtrumentum ratificationis factum in fraudem ſtatuti contractum conualidare non poteſt.*

21 *Non ſuſtinetur ratificatio contractus, cuius nullitas ratificanti erat ignota.*

22 *Vt ratificatio effectum producat requiritur in ratificante plena ſcientia nullitatis Iuris, & facti.*

23 *Capitula ſine ſolemnitatibus ſubſcripta non probant contra minorem.*

24 *Minor non cogitur ad reſtituendum receptum niſi in quantum factus eſt locupletior.*

25 *Confeſsio de recept. facta à minore ſine ſolemnitatibus eſt inefficax, nullamque probationem fecit.*

DECISIO XVII.

Deceſsit Ioannes Ruffinus, & in tabulis teſtamentarijs conſtituta prius primogenitura in nonnullis bonis ad fauorem March. Antonij natu maioris in reliquo aſſe hæreditario hæredes Vniuerſales ſcripſit eumdem Antonium, Bartholomeum, & Franciſcum filios, inter quos, & eorum deſcendentes reciprocum, & ſtrictiſsimum fidecommiſſum ordinauit vt in ſum. num. 1. quod poſtea ob mortem Bartolomei alterius fratris deuenit in Antonium Franciſcum, qui dum eſſet in ætate 20: annorum ſuam portionem renunciauit de anno 1668. ad fauorem dicti Antonij Fratris, vt in ſum. num. 6. ad effectum ſe eximen. à vexationibus illatis ſum. num. 5. & demum eumdem Franciſcum minorem die 21. Nouembris eiuſdem anni in Burgo Ruffino induxit ad ſubſcribenda nonnulla capitula concernentia dictæ renunciationis ratificationem, & confeſſionem ſe recepiſſe ſc. 3. mil. in pecunijs, & gemmis pro conſecutione legitimæ ſibi debitæ vt in ſum. num. 7. & vlterius iſta capitula per aliud inſtrumentum approbauit in Territorio Auzimano in quo idem Marchio Antonius ſe obligauit tradere eidem Franciſco, & Vxori congrua alimenta, & ſc. 60. annua vt in ſummario num. 8. contra renunciationes cum Franciſcus factus maior in partibus egerit obtenta prius abſolutione à Iuramento, vt in ſummario num. 9. ab Eminentiſsimo Epiſcopo Anconæ fauorabilem ſententiam reportauit declarante illas eſſe nullas vt in ſum. num. 10. & ab illa deuoluta cauſa in Rota, & mihi commiſsa dedi dubium an Co: Franciſco ſit concedenda reintegratio, & quatenus opus ſit Immiſsio, & DD. placuit affirmatiuè reſpondere.

Actum fuit pro immiſsione, vel reintegratione in bonis renunciatis, quod remedium competere Co: Franciſco nulliter doloſè, & læſiuè renuncianti bona paterna, & fraterna ad fauorem Marci Antonij fratris DD. non dubitarunt, & cum actus quam plures geſſerit alienando huiuſmodi bona vti hæres Patris, cum conſenſu eiuſdem Marchionis fratris vt in ſum. num. 30. dubitari minus poteſt quod illa non poſsiderit, & attenta clau-
1 clauſula Conſtituti appoſita in Inſtrumento alienationis, quæ regulariter inter contrahentes poſſeſſionem probat *Ang. in l. quadam mulier cir. med. verſ. item attendi ff. de rei vindic. Poſth. de manut. obſeru. 20. nu. 4. Rot. coram Greg. XV. dec. 362. num. 2.*

Contractus autem fuiſſe nullos, doloſos, & læſiuos, & quoad nullitatem præcipuè conſiderabant renunciationem factam fuiſſe à Franciſco in minori ætate conſtituto, vt in ſum. num. 11. non ſeruata forma Statuti Anconæ, quod cum mandet in locum Curatoris generalis in contractibus minorum interuenire debeant duos affines proximiores, vt in ſum. nu. 12. erant adhibendi illi, qui de eo tempore, & poterant commodè interuenire non autem alij in gradu remotiores, qui ſolum indefectu Proximiorum erant vocandi, & ideò cum de eo tempore conſtaret, quod adeſ-

ſet

ſet Angelus de Ferrettis, & alij, qui
erantproximiores vt in ſum. num. 13
2 & non fuerint vocati non poterat
deuenire ad deputationem Curato-
ris, nam Statuti forma erat primò di-
ligenter ſeruanda *Pic. ad Stat. Vrb.
c. 151. fol. 17. num. 1. Rota coràm Ver-
ral. dec. 205. in princ. part. 3. coram
Caual. dec. 257. num. 5. coram Pen.
deciſ. 239. num. 6. & in rec. deciſ. 232.
num. 1. & 2. part. 2.*

Vltra quod deputatio ipſa Curatoris
fuit ipſo iure nulla dum datus fuit
ad approbandam donationem nul-
lam, & immoderatam, & ipſi mino-
3 ri læſiuam, ad quem actum deputa-
ri minimè poterat Curator, qui te-
nebatur vtilia facere, & inutilia præ-
termittere vt ponderat *Gratian. di-
ſcept. 740. num. 16. & 17.* quam nec
4 ipſe facere poteſt, nec eum Iudicis
decreto, & Curatoris auctoritate
*Butrig. in l. 1. C. ſi aduerſ. donat. ibi-
que Bald. Natt. conſ. 166. num. 17. &
conſ. 130. num. 7. Surd. conſ. 114. nu.
13. & 14. idem de alim. tit. 15. pri-
uil. 56. num. 109. Rota coram Canal.
dec. 269. §. Tandem DD: coram Bu-
ratt. dec. 924. num. 15.* & ratio eſt
quia nulla vtilitas Pupillo ex illa re-
ſultat, dum certum eſt quod qui do-
5 nat bona donata perdit *Alex. conſ.
125. num. 2. verſ. quaro, & vlt. lib. 1.*
& ideo Iudicis decretum in hoc caſu
nec attendendum venit cum illud in-
terponere debeat iuſta accedente
6 cauſa quam ipſe antequam decretum
interponat examinare debet, vt mi-
noris imbecillitati conſulere valeat
Gratia. diſce. 233. num. 5. & 6.

Neque etiam habent locum in dona-
tione iuramẽti vinculo corroborata,
quia quando in contractibus mino-
7 rum nullitas prouenit ex defectu ſo-
lemnitatum iuramẽtum remanet pe-
nitus ſua virtute deſtitutum dum ſta-
tutum præſumit illud fuiſse vi, &
metu extortum ſummario num. 12.
*Ruin. conſ. 95. num. 8. verſ. nec obſtat
lib. 5. Andreol. controu. 239. num.
75. Rota coram Buratt. dec. 422. num.
18. coram Eminentiſsimo Ottob. deciſ.
16. num. 5. cum ſeqq. coram Vrgellen.
dec. 117. num. 1. & 2. coram Duran.
dec. 49. num. 1. & in rec. dec. 279.
num. 4. part. 8. & dec. 232. num. 3.
part. 12.* Præterea cum adſit in eo
ignorantia valoris rei donatæ, & vi-
8 geat ſuſpicio illum fuiſſe metu, &
dolo ſeductum ad donandum in in-
tegrum reſtituendus erit, *Rota in
Firmana donationis 9. Aprilis 1674.
§. quicquid coram Reuerendiſſimo Al-
berg. Dec.*

De quibus nullo modo fuit dubitatum
& ignorantia deduci ex eo, quod
nullo vnquam tempore bona Pater-
9 na adminiſtrauit, ſed illorum cura
ſemper fuit penes Marcum Anto-
nium vt natu maiorem, qui ſolus in-
uentarium confecit, & renunciatio
facta fuit à minore nulla præcedente
eſtimatione de omnibus, & ſingulis
bonis, quod ſufficit ad hoc vt igno-
rantia argui poſſit *Surd. conſ. 46. nu.
9. & ſeq. lib. 1. Honded. conſ. 42. nu.
16. & ſeq. lib. 1. Gratian. diſcept. 233.
num. 29. Rot. in dicta Firm. donationis
§. non primum.*

Dolus autem, & metus manifeſtè re-
ſultat ponderatis facti circumſtan-
tijs, in quibus conuincitur renun-
ciantem fuiſſe minorem, & habuiſſe
vxorem, & ventrem prægnantem
temporæ factæ renunciationis, & in
Arce fuiſſe retentum à qua liber non
10 euaſit, niſi poſtquam in ſtipulatione
renunciatio deducta fuit, ex quibus
indubitanter deſumitur metus, &
dolus, ex quo veriſimile non eſt, &
repugnat naturali propenſioni, quod
quis propriam ſobolem priuare velit
ſuis ſubſtantijs, & alijs donare per
Text. in l. dolus 44. ff. mandat & iſtud
eò magis conſiderari debet facere
11 contra March. qui à Franciſco fra-
tre minore recepit in donatione to-
tam Patris, & fratris hæreditatem
ad eumdem ſpectan. aſcenden. ad ſc.
35. mil. quod erat illud totum, quod
ipſe habebat, ob quam exceſſiuam,
& immoderatam donationem re-
manſit omnibus ſuis facultatibus de-
nudatus *Caſtren. conſ. 174. col. 1. lib.
1. Corn. conſ. 124. num. 5. lib. 3. Soc-
cin. conſ. 263. col. 2. lib. 2. Cephal. conſ.
137. num. 78. lib. 1. Larea dec. 66.
num. 2.*

Addita præſertim vlterius conſidera-
tione tunc. dolum proximè compro-
ban. nempè quod ipſe Antonius Fra-
ter, & renunciatarius poſt quam ob-

tinerat

tinuerat primam renunciationem eumdem Co. Franciſcum renunciantem induxit ad ſubſcriben. nonnulla capitu!a concernentia ratificationem ſc. renunciationis, & confeſsionem ſe fuiſſe ſatisfactum de legitima ſibi debita, & vlterius cum iſtæ cautelæ minimè ſibi ſufficientes eſſe viderentur eumdem Franciſcum Fratrem extra Territorium Anconæ ſubtraxit, & cum eo ſe contulit in Territorium Auximi, vbi ab eodem ex-
12 torſit dd. capitulorum ratificationem, & ideò cum iſti ſint actus inſoliti affectantes cautelas alias non practicatas in ſimilibus contractibus ac magis augent doli præſumptionẽ *l. ſi quis ſub cond ff. de condit. inſtit.* Bald. *in l rogaſti* §. *ſi Tibi ff. ſi cert. pet.* Iaſ. *in l. Teſtam. num.* 4. *C. de teſtam.* *Corn. conſ.* 205. *num.* 7. *lib.* 2: *Curt.* Iun. *conſ.* 178. *num.* 13. *Gratian. conſ.* 53. *num.* 10. *lib.* 1. *Natt. conſ.* 438. *num.* 4. *Bero. conſ.* 59. *num.* 14. *lib.* 1. *Menoch. de præſumpt. lib.* 5. *præſumpt.* 3. *num.* 102. vbi dicit argui dolum, quando quis facit quod fieri non conſueuit,
13 & idem in num. 103. firmat ex clauſulis inſolitis in Inſtrumento contractus appoſitis argui fraudem, & dolum, & allegat *Aret. conſ.* 56. *num.* 6. *Socc.* Iun. *conſ.* 77. *num.* 47. *lib.* 1. & alios, & quò magis diligentiæ ſunt in numero, & geminatè, eò plus vehemens fraudis ſuſpicio inſurgit, vt dixit Capic. *Latr. conſult.* 35. *num.* 55.

Immò ad hunc effectum, & ſi non adeſſent tot, tantæ quæ multiplicatę diligentiæ ſufficeret, quod renuncia-
14 tio ratificata fuerit in Territorio Auximi, quod eſt extra locum habitationis contrahentium, & ita vti occultè facta magis fraudis ſuſpicionem auget *DD. in l. quo Tutela* §. *clam factam ff. de reg. Iur. Iaſon. conſ.* 141. *vol.* 1. *Cravett. conſ.* 862. *& conſ.* 864. *num.* 3. *Rimin. conſ.* 58. *num.* 43. *Surd. conſ.* 473. *num.* 30. *Ciriac. contron.* 474. *num.* 27. *Rot. in Canalicen. hæreditatis* 28. *May* 1672. §. *penult. verſ. quod facit coram Reuerendiſsimo Albergato* Dec. *& in d. Firmana donationis* §. *in præſenti*.

Non obſtat quod hic agatur de repudiatione hæreditatis in qua ſolemnitates non requiruntur, non autem de
15 renunciatione quoniam etiam ſi eſſet repudiatio hæreditatis, de futuro erant neceſſariæ ſolemnitates dum illa erat nimis læſiua, vt tradunt *Cur.* *Iun. num.* 23. *Alciat. num.* 33. *&* 34. *Cagn. nu.* 32. *ver. tertia Concl. in rub. C. de pactis Bald. in l. pactum quod dotale in fin. C. de collat. Tiraquell. de leg. connub. gloſ.* 5. *num.* 52. *Gabr. conſ.* 6. *num.* 2. *& ſeqq. vol.* 2. *Gratian. diſc. foren. cap.* 132. *num.* 22. *verſ. quod magis Rot. coram Buratt. deciſ.* 120. *num.* 24. *coram Greg. XV. dec.* 15. *num* 4. *&* 6. *& dec.* 38. *num.* 3. *part.* 2. *rec. & in Peruſina hæreditatis* 7. *Decembris* 1638. *coram bo: me. Virili* In propoſito autem videtur ceſſare difficultas in hac particulari inſpectione, quia verè, & indubitanter agitur de Iure quæſito, ex quo conſtat ipſum Com. Franciſcum renunciaſſe hæreditatem poſtquam relictus fuit hæres à Patre, quæ ad ſui fauorem delata fuerat, vt manifeſtè demonſtrant reiterati actus facti ante renunciationem denotantes verum illorum dominium, quos citra nomen hæredis facere non poterat vt in ſum. num. 3. & propterea
16 aut dicatur renunciatio, aut repudiatio ſemper verum erit dicere quod ipſe fuit læſus, & per conſequens illi competit reſtitutio in integrum aduerſus bona renunciata *l. non omnia & ibi gloſ. ff. de minor Odd. de reſtit. in integr. part.* 1. *q.* 4. *art.* 15. *in fin. & part.* 2. *queſt.* 85. *art.* 4. *in fin. Rot. d. deciſ.* 120. *nu.* 26. *coram Buratt.*

Neque obſtat quod dicitur de vtilitate Pupilli reſultan. ex huiuſmodi contractus renunciatione, quia vltra quod in Teſtamento nullum onus fuit impoſitum, & minus prohibita detractio legitimæ nullum potuit in eo conſiderari grauamen, quod minus reſultabat ex onere non nullorum legatorum in hæreditate valdè
17 opulenta, & iſte ſolemnitates erant etiam neceſſariæ in contractu minoris vtili *Rot. coram Card. Seraph. dec.* 1242. *num.* 3. & hoc eſt indubitatum, quando prout hic de vtilitate euidenter non conſtat *Rot. in Rom. Tutela de Ruſpolis* 2. *May* 1602. *coram Card. Lancellotto*.

Tan-

Tandem ex ijs apparet ipſum Comitem minorem fuiſse enormiſsimè læſum de quo dubitari nequit dum omnia bona ad ipſum ſpectantia aſcenden. ad ſummam ſc. 35. mil. renunciauit ad fauorem Marci Antonij nulla præcedente cauſa,& abſque eo,quod aliquid ipſe in recompenſationē dictæ renunciationis reciperet, ſed totum id tradidit, quod in illius patrimonio continebatur,& demum proteſtatus fuit accipere in computum hæreditatis paternæ non autem legitimæ, & illam Antonius tradidit in computum multorum ſtabilium alienatorum vt in ſum. num. 7. & multò minus euitari poteſt lęſio, ex quo ipſe ad hanc vniuerſalem omnium bonorum donationem deuenit ad effectum conſeruationis agnationis, & vt ipſe Marchio Antonius eo decentius vxorem ducere poſſet quia hoc non ſubſiſtit in facto dum de tempore factę renunciationis ipſe Comes Franciſcus habebat propriam vxorem pręgnantem, & paulò poſt ex illa ſuſcepit primum maſculum, & alij poſt ea ſucceſsiuè nati fuerunt ex eadem Vxore, & hac
18 de cauſa videtur læſio, & iſta indubitanter argui debet quod fuerit enormiſſima dum in totum apparet ipſum læſum fuiſſe *Soccin. conſ.* 266. *num.* 25. *part.* 2. *Rot. coram Buratt. deciſ.* 75. *num.* 13. *& diuerſ. dec.* 428. *num.* 3. *part.* 1.

Propterea cum excuſari non poſsit renunciationis inſtrumentum à nullitatis vitio, vt ſupra iam ſatis apparet, Capitula quæ poſtea in illius ſequela fuerũt ſubſcripta illam ratifi-
19 cando multò minus habenda ſunt in conſideratione dum carent ſolemnitatibus à Statuto inductis, quo caſu Co: Franciſcus minor ex illis nec ciuiliter, nec naturaliter obligatus remanſit *Text. in l. ſed & ſi ſerui ff. de fideiuſs. & in l. antiqua §. fin. C. ad Vell. Bald. in l. 3. num. 5. C. de repudian. hæred. Couar. in cap. quamuis in 2. part. §. 4. num. 6. Gratian. diſcep. 133. num. 1. Adden. ad Stat. Vrb. apud Fenzon. cap. 152. num. 39. lib. 1. Rot. dec. 80. num. 10. part. 10. rec.*

Denique multò minus conualidare poteſt donationem, & capitula, vt inualide inita tertium ratificationis
20 inſtrumentum celebratum in Territorio Auximi, & ſic extra territorium contrahentium dum illud patitur eamdem exceptionem, cui ſubiacent alij duo contractus, ex quo factum fuit in fraudem Statuti Anconitani *Aret. conſ.* 73. *num.* 8. *verſ. fatendum eſt. Menoch. conſ.* 639. *num.* 23. *verſ. vt demum lib.* 7. *Cyriac. controu.* 10. *num.* 87. *Gratian. deciſ. March.* 102. *num.* 6. *Rot. in rec. dec.* 17. *num.* 20. *part.* 13. At & quando iſta nullitas ceſſaret tamen huiuſmo-
21 di ratificatio non meretur attendi, ex quo contractus, qui fuerunt ratificati nullo modo innotuerunt nec minori, nec Iudici, nec demum illis, qui loco proximiorum interfuerunt,
22 quod eſsent nulli, & tamen ad effectum, vt ratificatio contractus nulli inducatur opportet adeſse prius in approbante, vel ratificante ſcientiam plenam nullitatis, & facti, & Iuris, & de primo habetur *Tex. in l. fin. ff. ad Sen. conſ. Maced. gloſſ. in l. Zenodorus verb. nouatione C. eod. tit. Alex. in l. ſi alius ff. ſi cert. pet. Bonell. com. iur. lib.* 12. *cap.* 28. *verſ. niſi in facto,* & dę ſecundo tenet *Rot. dec.* 260. *nu.* 15. *coram Greg. XV. & ibidem Adden. num.* 22. *& coram Buratt. dec.* 410. *num.* 15. *& in rec. dec.* 535. *num.* 12. *part.* 1. *& de vtraq; Menoch. conſ.* 203. *num.* 37. *Gabr. conſ.* 62 *nu.* 27. *& ſeqq. lib.* 2. *Rot. coram* Merlin. *dec.* 540. *num.* 18. *coram Eminentiſsimo Otthob. dec.* 204. *num.* 4. *& in rec. par.* 13. *dec.* 139. *n.* 14.

Nihil refragante quod ipſe Comes qui contra renunciationē venit debeat ante omnia reſtituere ſc. 3. mil. quæ recepit occaſione legitimæ ſibi debi-
23 tæ nam hoc eſſet proban. aliunde, quam ex capitulis, quæ cum ſint ſubſcripta ſine ſolemnitatibus, contra minorem adduci non poſſunt, & vl-
24 terius neceſsarium eſſet probare, quod ipſe eſſet factus locupletior *l. ſi fundus §. fin. ff. de reb. eorum l. ſi prædium & l. prędiorum C. de prædijs minorum. Rot. coram. Buratt. dec.* 814. *per tot.* & eo magis ipſe compelli non poteſt ad eorum reſtitutionem, quia proceſſum fuit per viam confeſsio
25 nis de recepto, quæ ſine ſolemnita

tibus remanet inualida, & inefficax nullumque probationis gradum conſtituere valet *Rot. coram Put. d. 7. n. 1. cum ſeqq. lib. 3. coram Caual. d. 647. num 5. & coram Penting. d. 485. n. 15.* Quod placuit DD. firmare vtraque parte informante.

REVERENDISSIMO P. D. RONDININO.

Romana Collectæ.

Luna 30. Aprilis 1674.

ARGVMENTVM.

Nouiter ad Vniuerſitatem admiſſi non tenentur ad debita ante eorum admiſſionem ab Vniuerſitate contracta, niſi in quantum ab origine concernũt cauſam neceſſariam. Per commiſſionem reſtitutionis in integrum lis reſtauratur, ac ſi neque res iudicata, vel alter actns præiudicialis adfuerit.

SVMMARIVM.

1 *Vniuerſitas legitimè congregata habet vim obligandi etiam abſentes.*
2 *Nouiter ad Vniuerſitatem admiſſi obligantur ex cauſa neceſſaria etiam præcedente ipſorum admiſſione.*
3 *Vniuerſitas in actibus voluntarijs repræſentat priuatas perſonas.*
4 *Nouiter ad vniuerſitatem admiſſi non tenentur ad debita præterita eiuſdem prouenientia ex cauſa voluntaria.*
5 *Futuri homines Vniuerſitatis cum ipſa Vniuerſitate obligantur ex vtilitate actus.*
6 *Vniuerſitas quoad futuros homines non obligatur, niſi ex actu euidenter vtili, & ſine quo Vniuerſitas fuiſſet in damno.*
7 *Non tenentur ad debita Vniuerſitatis futuri homines, qui Anteceſſorum bona communicata non poſſident.*
8 *Ementes bona Vniuerſitatis tenentur ad debita eiſdem bonis infixa.*
9 *Non communicatis bonis iniquum eſt communicare onera.*
10 *Principe imperante collecta non fit diſtinctio cauſæ neceſſariæ, vel voluntariæ.*
11 *Arbitrio non regulato à Iure, ius ipſum reſiſtit.*
12 *Condemnatio Officialium Vniuerſitatis pro tempore, reſpicit Officiales ſucceſſiuè futuros.*
13 *Verba in ſententia appoſita,* Quòuſque creditoribus ſatisfactum fuerit, *finalem ſatisfactionem important per quaſcumque perſonas præſtandam.*
14 *Contra Officiales Vniuerſitatis exequi poſſunt mandata contra Vniuerſitatem relaxata, quamuis tempore contractus non eſſent tales.*
15 *Verba ſententiæ ſunt improprianda, vt trahantur ad intelligentiam iuris.*
16 *Iudex, qui vi commiſſionis procedere debet de Voto Rotæ debet ferre ſententiam illi conformem, alias eſt nulla.*
Forma commiſſionis eſt exactè ſeruanda alias ſententia eſt nulla. ibidem num. 16.
17 *Homines Vniuerſitatis non poſſunt in Tranſactione obligare ſucceſſores pro debito voluntario.*
18 *Cauſa conſtituta pecuniæ, præualet poteſtati Iudici.*
19 *Debitum inſpiciendum eſt ad dignoſcendam vim tranſactionis.*
20 *Commiſſio cum clauſula* reſtitutionis in integrum, *reſtaurat litem, ac ſi nulla tranſactio, vel res iudicata, aut alter præiudicialis actus interueniſſet.*
11 *Euidens Iniuſtitia impedit proceſſum ad executionem.*

DECISIO XVIII.

PRo emendis quibuſdam domibus, ac pro aqua in eas ducenda vſque ab Anno 1614. Summario Calceariorum num. 1. Condemnata fuit Vniuerſitas per ſententiam R. P. D. Raymundi; ex ſpeciali Commiſſione Sanctiſſimi deputati; vt Collectam indi-

indiceret pro ſolutione æris alieni occaſione dict. emptionum contracti de voto Rotæ Summario Creditorũ Vniuerſitatis n. 1. & 2. quæ votum tradiderat præuijs deciſionibus Coccini 1525. & 1541. pro dictæ Collectæ indictione, reſeruatis etiam Iuribus Vniuerſitati agendi contra eos, qui pecuniam dederant eius miniſtris Summario Calceariorum in reſponſione ad memoriale pro noua Audientia 8. *Ianuarij præteriti num.* 2.

Hanc autem Collectam cum Officiales Vniuerſitatis imponere negligerent, fuit per Rotam ex ſpeciali commiſſione Sanctiſſimi Summario hodierno Creditorum num. 3. ex officio impoſita præuijs *Deciſionibus* 5. *Iulij* 1632. 21. *Febr.* 1633. *&* 22. *Ianuarij* 134. *coram Veroſpio*, quarum prima habetur impreſſa apud *Poſth. de ſubhaſt. d.* 117. *& apud Scanarol. de viſitat. Carcerat. d.* 19. atque etiam ex parte ex acta præuia alia Commiſſione Sanctiſſimi, vt *bo: me: Veroſpius* ad exactionem Collectæ deueniret non obſtantibus quibuſcumque Inhibitionibus Summario eodem num. 4. quouſque ad tranſactionem cum creditoribus deuentum eſt cum promiſſione ſoluendi ſcuta 10. aliqua ſumma pecuniaria depoſita, quæ inter Creditores diſtributa fuit, Summario eorumdem Creditorum 10. Martij 1673. num. 3. & 4. quam etiam tranſactionem, cum Vniuerſitas ſeruare non poſſet clar. me Card. Coſtagutus in locum R. P. D. Raymundi ſubrogatus, mandatum relaxauit contra bona Vniuerſitatis, ijſque non repertis Collectam in dixit Summario eorundem Creditorum num. 6. & 7. à quibus cum Calcearij anno 1660. in Vniuerſitate, exiſtentes obtinuerint à Signatura reſcribi Eminentiſſimo Cerro tunc huius Tribunalis Decano, vt ad vlteriorem executionem procederet arbitrio Rotæ, vt ex commiſſione originaliter exhibita relata in Summario eorundem num. 2. dictum fuit arbitrium non intrare pro vlteriori executione contra nouiter admiſſos poſt tranſactionem, vt in *d.* 23. *Ianuarij* 1668. *coram eodem* Eminentiſſimo *Cerro*, in qua ſublatis æquiuocis deductis in *deciſione* 8. *Martij* 1671. *coram Me*, Domini poſtea permanſerunt 10. *Martij* 11. *Settembris* 1673. atque hodiè pariter articulo ab omnibus DD. pro illius grauitate examinato in eadem ſententia perſiſterunt.

Quidquid enim ſit de illa quæſtione concernente obligationem abſentium, vel aliorum non vocatorum, in qua procedebant auctoritates deductæ pro creditoribus iſtorum calceariorum, vt quotieſcumque actus vtilis eſt, vel non irrationabilis obliget omnes de Vniuerſitate etiam abſentes, vel non vocatos quia nempe apud Vniuerſitatem legitimè congregatam reſidet poteſtas decernendi, quidquid magis placuerit, itaut ſi non vocati, contemptum proſecuti non fuerint, vel abſentes, aut contradicentes de irrationabilitate actus non docuerint ex ſubſecuta ipſorum approbatione obligantur, illiſque imputatur ſi non reclamauerint, cum quo ſenſu loquuntur Canoniſtæ, & præ cæteris *Felin. in cap. Cum omnes, ſub num.* 18. *de conſtitut. Capicc. d.* 4. *num.* 6. *& ſeqq. Gratian. diſcept.* 721. *num.* 17. *& ſeqq. & in addit. ad deciſ. Marchia* 183. *num.* 21. *& ſeqq. cum alijs quos ſequitur* Rota *coram Bich. d.* 261. *num.* 14. *& in Leodien Electionis* 6. *Aprilis labentis* §. *Potuerunt coram me.*

Diuerſa ſanè ratio eſt hominum futurorum, quales ſunt iſti Calcearij nouiter admiſſi, quibus imputari non poteſt ſi tempore emptionum Anno 1614. non reclamarunt, atque de illatum irrationabilitate non docuerunt, quemadmodum hodiè docent,
2 itaut meritò lex ipſa non niſi in cauſa neceſſaria illorum conſenſum ſuppleat, quia tunc ſucceſſores nihil conquæri poſſunt de actibus, qui prouenerunt ex neceſſitate, quam ipſi, ſi tunc ad fuiſſent repatare non poterant, cum quo ſenſu accipiebant DD. ſententiam illorum, qui dixerunt ſucceſſores teneri ad debita præterita Vniuerſitatis, atque ad Collectam ad illa diſſoluenda impoſitam, quia quòad iſtos actus Vniuerſitas ſemper eſt eadem, neque ex perſonarum variatione immutatur,

iuxta *Text. in l. ſicut 7. §. final. ff. quod cuiuſq. Vniuerſ. nom. & in l. proponebatur 76. in med. ff. de Iudic.* ſecus tamen in actibus voluntarijs, in
3 quibus Vniuerſitas præterita, cenſetur priuatas perſonas repræſentare, potiuſquàm ipſam Vniuerſitatem, ita vt damnum contingens ſequi debeat illos, qui commodum tunc reportant, atque ità intelligebant DD.
4 ſententiam illorum, qui indiſtinctè dixerunt nouiter admiſſos non teneri ad debita præterita Vniuerſitatis, ad terminos Textus in *l. prouidendum 23. C. de decurionibus lib. 10.* quales actus voluntarios dicebant DD. fuiſſe contractus illos Anni 1614. ab antiquis Calceareis factos pro emptione domorum, atque pro ducenda aqua, cum nulla cauſa neceſſaria ſubeſſet, ad quam, natura, lege, vel Principe imperantibus adſtringerentur, quemadmodum in præciſis terminis *Natt. conſ. 215. n. 4. & ſeqq.* quem ſequuntur *Burſatt. conſ. 159. ſub num. 9. Gratian. diſcept. 84. num. 21. Kloz. de contribut. cap. 6. num. 109. & cap. 10. ſect. 1. num. 65. & 66. Borell. de præſtant. Reg. Cathol. cap. 20. ſub nu. 25.* quam ſententiam Tribunalium conſtans Iudicium recepit *Theſaur. d. 257. ſub num. 4. Grinell. deciſ. Dolan. 11. num. 26. & Rota noſtra in Deciſionibus huius cauſæ 23. Ianuarij 1668. coram Eminentiſſimo Cerro 6. Martij 1671. §. non enim, & 10. Martij 1673. §. in hac ardua,* cum duobus §§ *ſeqq. & 11. Martij eiuſdem anni §. ſuppoſita coram Me.*

Eatenus autem ex vtilitate actus Vniuerſitas ipſa obligatur, ac etiam fu-
5 turi homines ad terminos *Text. in l. Ciuitas 27. ff. ſi cert. petatur,* non ſecus ac ſi caſum vtilitatis, atque neceſſitatis æquiparemus ad *Textum in Can. ſine exceptione, cum ibi notat. 12. quæſt. Corn. conſ. 181. num. 31. vol. 2. Crauett. conſ. 27. per tot.* cum ſimilibus *per Rotam in recent. part. 11. d. 160. num. 17.* quatenus ſcilicet verſemur in euidenti vtilitate, ſine qua Vniuerſitas fuiſſet in damno,
6 qui caſus bene æquiparari poteſt neceſſitati, quam in ſe includere videtur, cum quo ſenſu aquæ ducendæ pro neceſſitate animalium, & pro lauacro loquitur *Cancer. var. reſol. part. 3. cap. 4. ſub num. 221. & ſeqq.* qualis profectò non eſt emptio domorum, de quibus agimus ſine vlla prorſus vrgenti cauſa, atque aqua conducta ad illarum ſimplicem commoditatem, ita vt potius conſtet de euidenti damno, cum ſubhaſtatis omnibus bonis, Domibus vna cum Eccleſia eiuſque ſuppellectibilibus, & tota Vniuerſitatis ſubſtantia, debita, vt in principio dictum eſt, remanſerint non ſatisfacta in ſumma
7 ſcutorum 10. ac ideò iſti pauperes Artifices nulla ratione teneantur, cum nec Communicata Anteceſſorum bona poſſideant iuxta *conſ. 4. Syluan. à num. 108.* cum & omnibus bonis Vniuerſitas deſtituta ſit, neque illius bona emerint, quo caſu teneri poſſent ad hæc debita bonis Vniuerſitatis infixa iuxtà diſtinctionem, quam ex mente *Baldi, & Ca-*
8 *ſtrenſ.* tradit *Alex. conſ. 145. in fine vol. 2. Onde. conſ. 34. num. 32. Pech. de iure ſiſten. part. 2. cap. 4. ſub nu. 17. verſ. e contra;* & conſequenter nulla lex dictat, vt oneribus neque neceſſarijs, neque vtilibus, ſed vt mox dictum eſt damnoſiſſimis iſti Pauperes nouiter ad Vniuerſitatem admiſſi obſtringantur ex ratione, quam in fortioribus terminis reddunt *Bald. in l. etiam 5. num. 17. verſ.* Pauperes *enim C. de execut. rei iudic. Alex. in l. ſeſe non obtulit num. 17. & ſeqq. & ibi: Iaſ. num. 21. ff. de re iudic. Ruin. conſ. 116. nu. 5. vol. 4. Petr. de Vbald. de Collect. num. 9. Gratian. d. d. 217. num. 10. num. 58. & ſeqq.* atque bonis non communicatis iniquum eſt
9 onera, & debita communicare iuxta *conſ. Signorol. 44. verſ. 2. caſu Rota in Bonon. Cenſuum 20. Aprilis 1666. §. parum refert in fin. coram Illuſtriſſimo Octalora Preſide Granaten,* & probat *deciſ. huius cauſæ 10. Martij 1673. §. finali coram me.*

His autem non aduerſantur tria, quæ pro creditoribus Vniuerſitatis dicebantur.

Non primum quod verſaremur in caſu, in quo Princeps imperauit in dictionem Collectæ, quo caſu non fit di-
10 ſtinctio cauſæ voluntariæ, & neceſſariæ quia vt reſponſum eſt *in deciſioni-*

bus

Google

bus huius cauſa 10. *Martij* 1673. §. *di-
citurque in fine, & 11. Settembris eiuſ-
dem anni* §. *finali*, id procederet, ſi
Pontifex abſolutè Collectæ indictio-
nem imperaſſet, ſecus autem cum
illa demandauerit quatenus ita Iu-
dici videretur, vt in *d. d.* 117. *ſub
num. 9. apud Poſth. de ſubhaſt.* quia
hoc caſu dicitur deſeruire actioni
iam natæ intra iuris tramites, ad
quos reſcriptum ſuum Princeps
coarctauit ex ratione *Text.* cum ibi
notaris in *cap. cauſam quæ* 18. *de re-
ſcript. vbi* Abbas, *& communiter DD.
Ferret. conſ.* 19. *num.* 7. *Decius conſ.*
436. *ſub num.* 4. *Gonzal. ad regul.* 8.
Cancell. §. 7. *proemial. num.* 111. *&
ſeqq.* neque arbitratum, vt iſtos no-
uiter admiſſos Collecta afficiat ſubſi-
11 ſtit, cum prout hucuſque probatum
eſt Iuris diſpoſitio reſiſtat *Rot. coram
Pen. d.*1442. *num.* 6. *& in rec. part.*4.
*tom.*1. *d.*312. *num.*1.

Non ſecundum, quod res iudicata com-
prehenderit hos futuros homines,
12 quia R. P. D. Raimundus condem-
nauerit Officiales pro tempore, quæ
verba ad futurum, & ſucceſſiuum
tempus referuntur iuxta Doctrinam
Baldi in cap. cum Terra, num. 6. *de
electione in cap. cum inter* 13. *de ſent.
& re iudic. Rebuff. ad concord. Gall.
tit. de Regia ad Prælaturas nominatio-
ne* §. 1. *in verb. pro tempore. Malnaſia
conſ.*22. *num.* 58. *& per tot. Lotter. de
re benef. lib.* 1. *q.* 36. *num.* 85. *Spad.
conſ.*80. *num.* 14. *vol.* 3. *Pen. d.* 883.
*num.*5. *& in rec. part.*2. *d.* 733. *nu.*4.
*Buratt. d.*12. *num.* 50. quouſque ſci-
licet creditoribus ſatisfactum fuit,
vt in ſententia dicitur, quæ verba
13 prætereuntur finales ſatisfactiones
per quaſcumque perſonas præſtan-
das iuxta *deciſ. Peutinger.* 315. *n.* 5.
cum ſimilibus.

Etenim verba hæc cenſebant Domini
referenda eſſe ad condemnationem
Officialium, qui in futurum eſſent
ex ijs hominibus obligatis ſequendo
doctrinam *Bartoli*, qui voluit contra
futuros Officiales, qui tempore con.
14 tractus tales non erant exequi poſſe
mandata con. Vniuerſitatem relaxa-
ta, vt ipſi poſtea ab Vniuerſitatem
ſolutum repetant, de qua quæſtione
Iaſon. in d. l. ſi ſe non obtulit num. 22.
*ff. de re indic. Saluſt. Tiber. in praxi
Iudiciar. lib.* 1. *cap.* 36. *Fontanell. de
pact. nuptial. clauſ.* 6. *gloſ.* 1. *part.* 3. *à
num.* 33. non autem intellexiſſe de
futuris officialibus iſtorum nouiter
admiſſorum con. Iuſtitiam, & æqui-
tatem, prohibebatur illos condem-
15 nari poſſe quemadmodum verba
ſententiæ etiam impropriari decet,
vt ad iuris intellectum illa trahamus
ad *Text. in cap. cauſam, quæ vbi Gloſſ.
verb. procedat de reſcript. in cap. Dile-
ctus de offic. ordin. & in l. Herennius
ff. de euict. Bartol. in l. ſi fundus* §. *in-
uindicationem ſub num.*4. *ff. de pignor.
Capice. Latr. d.* 25. *num.* 15. *Rot. rec.
part.*2. *d.*66. *ſub num.* 3. *& in Romana
Cambij* 15. *Ianuarij præteriti* §. *final.
coram Me*, ne alias dicamus ſenten-
tiam R. P. D. Raimundi quatenus
voluerit condemnare etiam futuros
homines, nullam fuiſſet cum votum
Rotæ id non contineret, neque in
deciſ. coram Coccin. 1525. *&* 1541.
vnquam de hac quæſtione actum
fuerit ad quarum limites votum ip-
ſum reſtringitur ex *Conſtitutione Pij
IV.* 43. & reformatione Tribuna-
lium Vrbis Pauli V. *Tit. de Auditori-
rio Rotæ* §. *Auditor. &* §. *ſeq.* Ideò-
16 que veluti non conformis voto Ro-
tæ euidenter nulla fuerit deficiente
iuriſdictione ex commiſſione tributa
Iudici, vt de voto Rotæ procederet,
cum excedendo votum, non fuiſſet
ſeruata forma commiſſionis, quam
ſeruare præcisè oportet ex ratione
Text. in cap. cum dilecta de reſcript.
quam in his terminis adducunt *Gon-
zal. regul.*8. *Cancellariæ gloſſ.*46. *n.*87.
Aſin. in praxi Iudic. §. 25. *cap.* 10. *li-
mit.* 13. *& cap.* 11. *Rota coram Penia
d.*721. *num.* 3. *iuxta impreſſ. Lugdun.
& in Rauenaten Dotis* 10. *Iunij* 1661.
coram R. P. D. *meo Decano*.

Non denique tertium obſtare viſum
fuit, quòd nempe etſi hæc omnia ve-
ra ſint, ambigua tamen fuerint, at-
que digna, vt transfigeretur, quia
quatenus digna eſſent tranſactione
illam DD. in dubium nonquam re-
uocarunt quoad Tranſigentes, ſed
tamen dixerunt intrare arbitrium pro
retardatione ſolutionis Collectæ re-
ſpectu Calceariorũ poſt dictam tran-
ſactionem receptorum, quia non

repe-

reperitur in iure cautum, quod ho-
mines Vniuerſitatis tranſigendo poſ-
17 ſint obligare ſucceſſores pro debito
voluntario in ſua origine, quod iſtos
nunquam obligauit, ita vt res iudi-
cata, atque Tranſactio ſubſecuta
habeantur pro veritate, & perimant
priores titulos, adeòut ex illis agen-
dum ſit quoad ipſos tranſigentes,
non autem quoad iſtos nouiter ad-
miſſos, reſpectu quorum dicitur res
inter alios acta, & quibus eactenus
nocet tranſactio, & res iudicata qua-
tenus actio, ſuper qua ſententia pro-
dijt apta erat illos comprehendere,
alias quemadmodum ab initio actio
con. ipſos dirigi non poterat, ita nec
per ſententiam Iudicis, neque per
tranſactionem effici potuit, vt con-
18 tra ipſos dirigeretur, quia præuale-
re debet cauſa, & origo conſtitutæ
pecuniæ non Iudicis poteſtas inquit
Text. in l. qui id 34. ff. de donat. Ibi-
que *Odofred. num. 2.* & ad hunc ca-
ſum præciſum probat *Textus in d.
l.4. §. Actor ff. de re Iudic.* vbi quòd
actor municipium, in quem actio di-
rigi non poterat rem iudicatam re-
cuſare poteſt, & in *l. ſicut* 8. §. *ſed ſi
quæritur ibi: quia ſententia non debet
ſeruitus Conſtitui, ſed quæ eſt declara-
ri ff. ſi ſeruit. vindicetur.* Neque
19 nouus contractus Tranſactionis cau-
ſatus ex antecedenti debito atten-
dendus eſt, ſed debitum cauſans in-
ſpecta origine actus primæui iuxta
*Text. expreſſ. in l. ſi Procuratorem 8.
ff. mandati in l. 1. §. idem Pomponius
ff. depoſiti in l. Tutor 70. ff. de fideiuſ-
ſor. & ad terminos Textus*, de his in-
dictionibus imponendis in *l. vnica §.
res verò C. de imponend. lucrat. de-
ſcript. lib. 10. Bald. conſ. 47. num. 10.
verſ. nam à primordio vol. 3. Natta
conſ. 71. num. 1. & d. conſ. 215. nu. 4.
& ſeqq. Theſaur. d. d. 257. num. 4.* &
intelligitur de neceſſitate in fine
*verſ. inſpici enim debet Buratt. conſ.
159. num. 9.* cum ſimilibus deductis
per *Alex. conſ. 215. ſub num. 5. vol. 6.
Cacher. d. 167. num. 25. Cantiunc.
conſ. 35. num. 19. Crauett. conſ. 1000.
num. 44. & ſeqq.* alijſque latè conge-
ſtis comprobatum fuit in *deciſionibus*
huius cauſæ 10. *Martij 1673.* §. *Et
licet in prædicta cũ duobus* §§. *ſeqq. &
11. Settembris eiuſdem Anni* §. *neque
euitatur, &* §. *ſeqq. coram Me.*

Ad quorum omnium comprobationem
animaduertebantur DD. tam à dicta
ſententia R.P.D. Raymundi in Iudi-
carum tranſacta, quam à ſubſecuta
tranſactione, atque ab omnibus man-
datis pendere Commiſſionem etiam
cum clauſula reſtitutionis in inte-
grum, in qua arbitrio Rotæ commit-
titur proceſſus ad legitimam execu-
tionem, quamuis in prima parte ip-
ſius, Calcearij petijſſent Card. Ca-
merario, ſeu Conſeruatoribus Vrbis
committi, vt ex originali commiſſio-
nis hodiè exhibito ad tollendum
æquiuocum, à ſcribentibus pro Cre-
20 ditoribus adductum circa illius in-
terpretationem, cum Papa reſcripſit
de ſecunda parte, atque inſubſtan-
tialibus relata in Summario Calcea-
riorum num. 2. Itaur reſtaurata per
Commiſſionem reſtitutionis in inte-
grum, lite ac ſi neque res iudicata
neque tranſactio, neque aliquis actus
præiudicialis adfuerit ad terminos
*Text. in l. quid ſi minor §. reſtitutio,
ff. de minoribus in l. 1. C. de reſtit. in
integr. & in cap. veniens de Iur. iur.
Capic. Latr. d. 68. ſub num. 28. Seſſ.
d. 97. num. 10. Valenz. deciſ. 44. n. 34.
& ſeqq. cum alijs per Tiraquell. de re-
tract. Lignager. §. 32. gloſſ. 1. ſub nu.
69. Rota coram Caſſador. deciſ. 13. ſub
num. 1. de reſcript. & in recent. part. 4.
tom. 2. deciſ. 135. num. 7. Seraphin.
d. 945. num. 3. Millin. deciſ. 15. ſub
num. 1.* licuerit Rotæ reſoluere, quòd
non intret arbitrium pro executione
mandatorum reſpectu iſtorum noui-
ter admiſſorum Iniuſtitia detecta,
21 quæ impedit proceſſum ad execu-
tionem ad *Text. in cap. inter cæte-
ras, cum ibi notat., de ſentent. & re
iudic. Grat. conſ. 80. num. 11. vol. 2.
Mareſcott. var. reſolut. lib. 1. cap. 86.
num. 10. Surd. conſ. 324. in princ. Ro-
ta coram Eminentiſſimo Ottobon. deciſ.
162. num. 1.*

Et ita vtraque.

REVERENDISSIMO P. D. RONDININO.

Senogallien Prædij.

Merc. 27. Iunij 1674.

ARGVMENTVM:

Vbi arliculi ſunt releuantes, neque eſt ſuſpicio calumniæ, vel quòd remiſſoria petatur ad lites protrahendas Rota remiſſoriam concedere ſolet in qualibet inſtantia, neque probationes perire permittit, maximè vbi agitur de intereſſe Minorum, quibus ex capite reſtitutionis in integrũ noua probatio ſemper permittitur.

SVMMARIVM.

1 *Vbi articuli ſunt releuantes Rota remiſſoriam ſemper concedere ſolet.*

Ceſſante ſuſpicione calumniæ, quod remiſſoria petita ſit ad lites protrahendas, Rota probationes perire non permittit. ibidem num. 1.

2 *Denegata remiſſoria in tertia inſtantia, non alius probandi modus ſupereſt.*

3 *Maior non datur probatio, quam oris proprij confeſſio.*

4 *Confeſſio extraiudicialis de æquitate Canonica contra confitentem probat.*

5 *Simulatio de perſona ad perſonam eſt à lege permiſſa.*

6 *Non exprimens de cuius pecunijs ſoluat, de proprijs ſoluere voluiſſe intelligitur.*

7 *Poſita ſimulatione emptionis cæteræ coniecturæ corruunt veluti eiuſdem continuationem reſpicientes.*

8 *Non eſt imputandum victori ſi meliores probationes non parauit, quarè ſi ex eiſdem poſtea ſuccumbat nouas parare poteſt.*

9 *Inſpecta qualitate teſtium, præſertim ſi ſint Sacerdotes, non præſumitur ſubornatio.*

10 *Ex capite reſtitutionis in integrum pupillis noua probatio ſemper permittitur.*

DECISIO XIX.

VT probarent Albertini Prædium Montis Albini emptum à Hieronymo Salarolo ad ipſos ſpectare appoſito ex iuſtis cauſis nomine dicti Salaroli articulos exhibuerunt pro teſtibus examinandis, atque Domini illis remiſſoriam concedendam eſſe dixerunt.

Etenim verſamur in prophanis atque articuli ſunt releuantes abſque vlla
1 prorſus ſuſpicione calumniæ ex parte petentium, qui cum non poſſideant cenſendum non eſt remiſſoriam petere ad lites protrahendas, quibus rationibus mota ſolet ſemper Rota remiſſoriam concedere ne pereant probationes, atque ne Albertini pu-
2 pilli inauditi condemnentur in hac tertia inſtantia, in qua ſi denegaretur non alius ſuper eſſet modus probandi ex vulgatis concluſionibus deſumptis ex textu in *l. 3. §. ideòque ff. de Teſtibus in l. Iudices* 17. *& in Auth. ſeq. C. de fid.* Inſtrum. *in Clem.* 1. *de offic. deleg.* ac in propoſito deductis per *Rotam coram Caualer. deciſ.* 289. *Gregor. dec.* 33. *Buratt. dec.* 369. *Peutinger. dec.* 25. *&* 33. *& in Spoletana Pecuniaria* 4. *Iulij* 1668. *coram* R. P. D. *meo Taia*, & paſſim in alijs.

Releuantia Articulorum comprobatur, quia denegata fuit actio Albertinis ad prædium controuerſum, veluti non probata ſimulatione prætenſa ob nomen appoſitum Salaroli, cum illa deducerentur ex quadam Epiſtola Franciſci Mariæ de Albertinis, pupillorum hodiè agentium authoris, in qua aſſerebat nomine Salaroli emiſſe ne Bonhomij eius Inimici emptionem hanc impedirent, quemadmodum alias impediuerant, quam licet Rota non probare ſemper cenſuit ob ſuſpicionem antidatæ, atque ob inueriſimilitudinem inſurgentem ex actu publicè geſto atque ex alijs recenſitis in deciſione huius cauſę 27. Februarij 1673. & 24. Ianuarij proximè præteriti coram R. P. D. Meo Vicecomite, ideòque ſi probabitur optima qualitas ſcribentis tam circa nobilitatem, diuitias, & bonos mores,

tes, & è contra doceri poterit de ini-
micitia cum Bonbomijs ceſſabit ſu-
ſpicio antidatæ atque veriſimilis erit
epiſtola Albertini Patris pupillornm
hodiè agentium de appoſito nom ine
Sallaroli cuius confeſſio expreſſa de
Dominio prædij ſpectante ad Alber-
tinum eorum authorem probari præ-
3 teuditur ex articulis, quaſi non detur
maior probatio, quàm oris proprij
coufeſſio iu proprium damnum ſimu-
lantis iuxta dictum Bald. in l. multum
nu. 2. ibique Salic. col. 2. verſ. ſed tunc
quæro Caſtren. ſub n. 3. C. ſi quis alteri,
vel ſibi Crauet. conſ. 145. ſub num. 7.
Rot. in rec. p. 5. dec. 188. & p. 9. dec. 388.
vtrobique n. 9. Buratt. deciſ. 733. n. 20.
Etiamſi agatur de confeſſione extraiu-
diciali, quæ & ſi de rigore Iuris Ci-
4 uilis non atteudatur, de æquitate ta-
men Canonica probat contra confi-
tentem, quemadmodum præter mox
adductos in his terminis confeſſionis
extraiudicialis ad probandam ſimu-
lationem excludunt Bald. conſ. 299.
n. 1. vol. 4. Menoch. de præſumpt. lib. 3.
præſumpt. 122. num. 47. Mantic. de
Tacit. conuent. lib. 13. Tit. 25. nu. 21.
Rot. diuerſ. part. 1. dec. 806. num. 3. &
ſeqq. & coram Bich. dec. 49. num. 4. &
ſeqq. quaſi hoc caſu non verſemur in
5 illicitis, in quibus reſiſtente lege,
coufeſſionis partium, non attendan-
tur, ſed in ſimulatione de perſona ad
perſonam à lege permiſſa in l. 1. &
tot. Tit. C. ſi quis alteri, vel ſibi, & per
Rot. in Imolen bonorum 20. May 1669.
coram R. P. D. meo Emerix.
Non attentis coniecturis recenſitis in
Deciſione 24. Ianuarij proximè præ-
teriti coram R. P. D. meo Vicecomite
ſuper remiſſoria, quæ illis denegata
fuit, quia præcipua ex eo deducta,
quod Albertinus in vltima ſolutione
prætij huius prædij faſſus fuit ſolue-
6 re de pecunijs Salaroli non ſubſiſtit
in facto, quinimò potius retorque-
tur, quia vim non expreſſerit de cu-
ius pecunijs ſoluerit, Summario pu-
pillorum de Albertinis n. 5. intelligi-
tur de proprijs pecunijs ſoluiſſe ex
regula text. in l. 2. C. pro Soc. gloſſ. in
l. cum oportet 6. verb. ex cuius ſubſtan-
tia C. de bon. quæ liber. Mantic. de tacit.
conuent. lib. 4. tit. 22. n. 17. Cephal. conſ.
740. n. 31. Ciriac. contr. 40. n. 1. & 12.
Poſth. reſol. 64. n. 9. Rot. coram Reue-
rendiſſimo Royas deciſ. 368. n. 6. & co-
ram Arguelles dec. 98. num. 3.
Aliæ autem coniecturæ percutientes
deſcriptionem bonorum fauore Sala-
7 roli, atque ſimilia ſuadentia domi-
nium translatum iu Salarolum poſita
ſimulatione emptionis corruerent
veluti reſpicientes continuationem
eiuſdem ſimulationis ad text. in l. 1.
tot. tit. C. plus valere quod agitur Are-
tin. in l. 1. §. ſi vxori col. 3. ff. de acqu.
poſſeſſ. Farinac. de falſ. & ſimul. quæſt.
102. n. 32. Rot. rec. p. 8. dec. 63. n. 40.
& ſeq. & part. 9. dec. 588. n. 17. p. 11.
d. 262. n. 12. Pentinger. dec. 3. num. 9.
atque in his præciſis terminis in
rec. part. 7. deciſ. 157. num. 13.
Neque obſtat quod fuerint teſtes ália
examinati, quia ſententia fauorabilis
8 in prima inſtantia pro Actoribus pro-
lata fuit, ideòque ijs non eſt impu-
tandum ſi meliorem probationem
tunc non parauerint, ſed cùm poſtea
ſuccubuerint, rationi, æquè æquitati
cougruit, vt nouas parent probatio-
nes ex deductis per Adden. ad Burat.
dec. 23. num. 14. & per Add. ad Greg.
XV. dec. 276. n. 8. Rot. rec. p. 4. tom. 2.
dec. 99. n. 13. Reuerendiſſimus Ninot.
Epiſcopus Ilerden dec. 41. in fin. repet.
poſt Zuff. de legitim. proceſſ. dec. 94. &
in Auen Separationis Thori 27. No-
uembris 1669. §. abſque, & coram Re-
uerendiſſimo D. meo Albergato Decano.
Quæ antem dicebantur de ſubornatio-
ne vltra alias reſponſiones deductas
per informantes pro Albertinis, vi-
9 debantur Dominis tolli, tàm inſpe-
cta qualitate duorum Sacerdotum,
quorum alter etiam eſt Regularis,
ex quorum atteſtationibus futuræ
probationis fumus deſumitur Sum-
mario de Albertinis nu. 3. vt ad rem
ponderat Alex. in l. iubemus n. 13. C.
de iudic. Farinac. de teſt. q. 65. n. 195.
quàm etiam inſpecta perſona pupil-
10 lorum agentium, quibus etiam ex
capite reſtitutionis in integrum om-
nibus ceſſantibus eſſet ſemper per-
mittenda noua probatio, vt ex Theo-
rica Innoc. in cap. auditis n. 2. & 3. de
reſt. in integr. tradunt Afflict. d. 216.
n. 2. Gabr. de teſt. concl. 21. n. 37. Cra-
uett. conſ. 65. n. 3. verſ. quartò reſpon-
deo Rot. coram Dunozett. Iun. dec. 511.
n. 5. & 6.
Et ità vtraque parte &c.

INDEX.

Rerum, Concluſionum, & Materiarum Notabilium, quæ in Tractatu, Commentarijs, & Deciſionibus clauduntur.

Verbum *Tract.* indicat Concluſionem contineri in Tractatu, Capitulo, Numero, & Pagina ſignatis. Verbum *Com.* indicat Concluſionem contineri in Commentarijs, Capitulo, Numero, & Pagina ſignatis. Verbum *Cath. Dec.* indicat Concluſionem contineri in Cathalogo Deciſionum, Numero, & Pagina ſignatis. Verbum *Dec.* indicat Concluſionem contineri inter Deciſiones, Deciſione, Numero, & Pagina ſignatis.

A

ABSENS ABSENTIA.

ABSENTIA, iuſtam reſtitutionis cauſam præbet. cap. 1. Tract. n.36. pag.8.
Diſtinguendum eſt inter abſentiam iuſtam, & iniuſtam. cap. 8. Tract. n.4. pag.120.
Iuſta abſentia abſens ſi procuratorem dimittere potuit non reſtituitur. cap. 8. Tract. n.134. pag.132.
Iuſtè ſemper abeſſe dicitur, qui animæ cauſa abeſt. cap.8. Tract. n.120. pag.131.
Ex capite iuſtæ abſentiæ non reſtituitur, qui procuratorem tenetur dimittere, ſi cum inſtrumento procuratorij non miſit. cap. 8. tract n.175. pag.136.
Beneficium reſtitutionis ex capite iuſtè abſentiæ ſolum competit ſubeuntibus publica munera ob Romana Rempublicam. cap.8. tract. n.52. pag.125.
Contrarium eſt verius. cap.8. tract. num.53. pag 125.
Vbi agitur de reſtitutione præſentis contra abſentem, quælibet abſentia, ſiue iuſta, ſiue iniuſta eſt legitima cauſa reſtitutionis. cap.8. tract. n.5. pag.120.
Vt non procedatur contra legitimè abſentem neceſſum eſt excuſatorem mittere. cap.8. tract. n.166. pag.136.
Abſens mercaturæ litis voluntariæ, nuptiarum, vel alterius domeſtici negotij cauſa procuratorem dimittere tenetur, alias non reſtituitur. cap.8. tract. n.161. pag.135.
Ponitur arbor ad facilius explicandas omnes abſentiarum ſpecies. cap. 8. tract. n. 10. pag.121.
Qui rebus ſuis ſupereſſe nequit propriè abeſſe dicitur. cap.8. tract. n.9. pag. 121.
Magiſtratus cauſa abſentibus reſtitutio debetur. cap.8. tract. n.46. pag.124.
Voluptuosè abſens, qui procuratorem non dimiſit, non reſtituitur. cap.8. tract. num. 162. pag.135.
Ordinaria abſentia cauſatur ratione Domicilij. cap.8. Tract. n.11. pag.121.
Abſens infirmitatis cauſa, vt nempe ad balnea confugiat reſtituitur. cap. 8. tract. n.117. pag.130.
Abſens ex cauſa neceſſaria ſimul & probabili procuratorem mittere non tenetur. cap. 8. tract. n.147. pag.133.
Neceſſariò abſens reſtituitur, ſiue procurator ſit ſoluendo, ſiue non. cap. 8. tract. num.142. pag.133.
Similes inter ſe ſunt abſentia cauſa ſtudij, & abſentia cauſa militiæ. cap.8. tract. n.126. pag.131.
Abſentia aduerſarij, ſiue iuſta, ſiuè iniuſta, reſtitutionis cauſam præbet ex clauſula generali. cap.8. n.36. tract. pag.152.
Abſentis fauore pactum appoſitum, ſed ab illo non ratificatum, nullum ei ius præbet, quamuis pro ipſo Notarius ſtipulatus ſit. cap.2. tract. n.82. pag.31.
Abſens ſicut non debet ſentire incommodum, ita neque ſentire commodum. cap.8. n.367. tract. pag.152.
Infinitis penè modis homines poſſunt abſentes dici. cap.8. tract. n.7. pag.121.
Iudicis attenditur arbitrium, vbi de abſentia agitur. cap.8. tract. n.8. pag.121.
Abſentia ordinaria ex cauſa domicilij perpetui non eſt iuſta cauſa reſtitutionis.

cap. 8. tract. num. 21. pag. 122.
Neceſſaria abſentia Principis, vel legis iuſſu, aut Iudicis mandato ſequitur.cap.8. tract. num. 13. pag. 121.
Abſentia regulariter eſt iuſta cauſa reſtitutionis. cap. 8. tract. n. 3. pag. 120.
Prima cauſa edicti maiorum eſt iuſta abſentia. Secunda includitur in generali clauſula eiuſdem edicti. cap. 8. tract. num. 2. pag. 120.
Non omnis abſentia opitulatur abſenti, vbi agitur de eius reſtitutione contra præſentem. cap. 8. tract. n. 6. pag. 121.
Extraordinaria abſentia ratione accidentalis diſceſſus à proprio domicilio prouenit. cap. 8. tract. n. 12. pag. 121.
Abſentia extraordinaria neceſſaria ſimul, & laudabilis eſt iuſta cauſa reſtitutionis. cap. 8. n. 23. pag. 122.
Otij, voluptatis vel latitationis cauſa abſentes, voluntariè & vituperabiliter abſunt. cap. 8. tract. n. 19. pag. 122.
Abſentia neceſſaria laudabilis illa dicitur, quæ in vtilitatem Patriæ, Principis honorem ſuſcipitur. cap. 8. tract. num. 15. pag. 122.
Ex eodem edicto reſtituuntur abſentes pro ſua Republica, vel Principe qua teſtitui debent abſentes pro Romana. cap. 8. tract. n. 55. pag. 125.
Idem iuris eſt in abſentibus ſuæ Ciuitatis, Municipij, Caſtri, aut Villæ cauſa, cap. 8. tract. n. 56. pag. 125.
Abſentes ſuæ Reipublicæ, vel Ciuitatis cauſa, eadem omninò abſentia abſunt qua abeſſent miſſi à Republica Romana. cap. 8. tract. n. 54. pag. 125.
Abſentes cauſa lucri voluntariè abſunt abſentia tamen, nec ludæ, nec pœna digna, cap. 8. tract. n. 21. pag. 122.
Voluntaria, & laudabilis abſentia, eſt quæ cauſa ſtudij, vel militiæ ſuſcipitur. cap. 8. tract. n. 16. pag. 122.
Voluntaria abſentia propria ſponte, & delectatione ſuſcipitur. cap. 8. tract. num. 14. pag. 121.
Abſentia extraordinaria ſimul neceſſaria, & pænalis non eſt iuſta cauſa reſtitutionis, cap. 8. tract. n. 59. pag. 126.

ACCEPTILATIO.

Aduerſus acceptilationem minor reſtituitur. cap. 2. n. 200. pag. 43.

ACTIO ACTOR.

Ex duabus actionibus vnam non intentans, quia competentem non putat, ſi altera intentata ſuccumbat, non obſtante re iudicata ei ſuccurritur. cap. 8. tract. num. 190. pag. 138.
Vbi competit actio Ordinaria, ceſſat in integrum reſtitutio Cath. deciſ. num. 109. pag. 244.
Actio in factum non datur aduerſus procuratorem, qui ex Actorum ignorantia dominum læſit. cap. 8. n. 398. tract. pag. 155.
In Actione reali recedere licet a regula, quod actor ſequitur forum rei. cap. 1. n. 106. p. 12.
In foro Eccleſiaſtico locum habet regula, quod actor ſequitur forum rei. cap. 1. num. 104. pag. 12.
Actor ſequitur forum rei, etiam in materia reſtitutionis. cap. 1. n. 102. pag. 12.
Minori, ſiue actori, ſiue Reo in Iudicijs ſubueniendum eſt. cap. 2. n. 257. pag. 51.
Actor ſemper ſequitur forum rei, ſiue agatur ad obſeruantiam, ſiue ad reſciſſionem contractus. cap. 9. tract. n. 99. pag. 175.
Actor ſequitur forum rei. cap. 9. tract. n. 96. pag. 175.
Actor ex conſuetudine Franciæ habet electionem vtrum regias literas impetrare velit coram Iudice domicilij defenſoris, vel vbi ſita reperitur res aduerſus quam reſtitutio petitur. cap. 9. tract. num. 103. pag. 176.

ACTA ACTVS.

Acta in vno iudicio cum legitimo contradictore, probant contra ipſum in altero iudicio. Dec. 11. n. 11. pag. 305.
Reſtitutio in integrum datur etiam ex actis nouiter deductis Cath. deciſ. num. 145. pag. 248.
Actus inſoliti, affectantes cautelas in contractibus non practicari ſolitas doli præſumptionem augent. Dec. 17. num. 12. pag. 317.
Actus coactus eſt nullus, & non nocet com. ad cap. quidam 10. n. 70. pag. 219.
Vbi actus à minore facto maiori euitari poteſt, ſi exequatur, reſtitutio excluditur. cap. 6. tract. n. 32. pag. 89.
Actus maioris habens neceſſariam conſequentiam ad actum factum in minori ætate non impedit reſtitutionem. cap. 6. tract. n. 30. pag. 89.
Actus ad vnum finem ordinatus contrarium effectum operare non debet. Dec. 15. n. 12. pag. 315.
Ex actu minoris, in maiori ætate perfecto, ſine aliqua conſequentia neceſſaria ad ipſum actum, vt patet in conditione poteſtatiua excluditur reſtitutio. cap. 6. tract. n. 29. pag. 89.
Actus in ſe pius, & neceſſarius, ex qualitate impius reddi poteſt. Dec. 11. n. 14. p. 306.

ADIRE ADITIO.

Actus aditionis in dubio eſt referendus ad neceſſariam cauſam teſtati, vbi hæreditas ex teſtamento, vel ab inteſtato adiri poteſt. Dec. 15. n. 7. pag. 315.
Ius adeundi non dicitur in bonis noſtris niſi aditione ſequuta. Dec. 15. n. 8. pag. 315.
Ius adeundi ad effectum tranſmittendi cenſetur

ſetur eſſe in bonis defuncti, & hæreditarium reputatur. Dec. 15. n 9. pag. 315.

ADMINISTRATOR.

Priorum locorum adminiſtratores quoad propria bona non reſtituuntur. cap. 7. tract. n. 19. pag. 96.

Perſonæ habentes adminiſtrationem bonorum, Eccleſiæ iuxtà ſubiectam materiam veniunt nomine Eccleſiæ. cap. 2. com. n. 67. pag. 99.

Per quemlibet legitimum adminiſtratorem reſtitutio peti poteſt. cap. 9. tract. nu. 18. pag. 168.

Eccleſiarum, & Ciuitatum adminiſtratores reſtitutionem petere poſſunt, ſine ſpeciali mandato. cap. 9. tract. n. 50. pag. 170.

ADOLESCENTIA.

Adoleſcentia incipit 14. ætatis anno, & protrahitur vſque ad 25. cap. 2. n. 10. pag. 26.

ADVOCATVS.

Aduocati Conſiſtoriales cæteris Curiæ Aduocatis præſunt. cap. 8. num. 428. tract. pag. 157.

Aduocatorum Curiæ Nomina referuntur. cap. 8. n. 446. tract. pag. 159.

Aduocati impedimentum. vid. in verbo. Impedimentum.

Qui aduocatum celebrem potuit conſulere, non excuſatur ſi ignarum conſuluit. cap. 8. num. 227. tract. pag. 149.

Reſtituitur ille, cuius Aduocatus tempeſtiuè non interuenit. cap. 8. num. 391. tract. pag. 154.

ÆDIFICIVM.

Ædificans in ſolo communi repetit ſumptus bona fide factos. cap. 1. com. num. 149. pag. 19.

ÆQVITAS.

Æquitas præferenda eſt Iuri. cap. 6. com. num. 27. pag. 53.

Æquitas *l. Pantonius* non habet locum ad excluſionem perſonæ magis dilectæ. Dec. 15. num 2. pag. 314.

AER.

Intemperies aeris eſt iuſta cauſa non commorandi in aliquo loco. cap. 8. tract. nu. 108. pag. 129.

Reſtituitur minor aduerſus rem in mala loci intemperie emptam. cap. 3. n. 38. pag. 66.

ÆSTIMATIO.

In actione ad æſtimationem rerum noſtrarum, tam in iudicio bonæ fidei, quam ſtricti Iuris, ex affectione non augetur rei æſtimatio. cap. 8. com. n. 25. pag. 63.

ÆTAS.

Ætas hominis ſex habet terminos. cap. 2. num. 6. pa. 26.

Ætas annorum 25. eſt ætas perfecta. cap. 2. num. 15. pag. 26.

Ante ætatem annorum 25. lege Poppeia vetitũ erat vxorem ducere. cap. 2. n. 18. p. 26.

Completa ætate annorum 25. lex declarat homines aptos ad gerenda propria negotia. cap. 2. n. 19. & 20. pag. 26.

Ætas annorum 25. ſtatuto, vel conſuetudine abbreuiari, & prolongari poteſt. cap. 2. num. 33. & ſeqq. pag. 28.

Audiri debet minor reſtitutionem petens ad probandum ſuper eius ætate ſententiam perperam latam fuiſſe. cap. 4. n. 26 pag. 74.

Decrepitæ ætatis viri fiunt minores in integrum reſtituuntur. cap. 8. tract. nu. 54. pag. 101.

Si quid fiat in minori ætate, vt exequatur geſtum in maiori reſtitutio impedita non remanet. cap. 6. tract. n. 31. pag. 89.

Idem operatur abbreuiatio ætatis facta per ſtatutum, ac impetratio veniæ ætatis. cap. 5. tract. n. 31. pag. 80.

Statutum abbreuiare vel prolongere poteſt ætatem ann. 25. vt quis dicatur maior. cap. 2. n. 33. & ſeq. pag. 28.

Ætate lapſis in integrum reſtitutio competit. cap. 1. n. 2. pag. 5.

Ætatis lapſu circumſcripti in integrum reſtituuntur. d. cap. 1. num. 107. pag 12.

Regulariter ætas vnius prodeſt alteri etiam maiori ratione rei, vel cauſæ indiuiduæ. cap. 10. tract. num. 71. pag. 196.

Diſpoſitio Statuti Vrbis in terminis maioris ætatis non comprehendit foreſes, ſed ſolum originales, vel domicilium habentes in diſtrictu iuriſdictionis ſtatuti. cap. 9. tract. n. 126. pag. 177.

Onus probandi maiorem ætatem aduerſario competit. cap. 8. com. n. 63. pag. 67.

Ætas non tranſit in heredẽ. cap. 2. n. 224. p. 45.

AFFECTIO.

Affectio ad rem alienatam non attenditur. cap. 8. com. n. 21. pag 63.

In actione eius, quod intereſt ius noſtrum illæſum habere affectionis ratio locum habet præſertim in Iudicijs bonæ fidei. cap. 8. com. n. 26. pag. 63.

Reſtituitur minor ad intereſſe affectionis, ſi res erat maiorũ ſuorum. cap. 3. n. 36. p. 66.

Exponitur quanta ſit affectio ad bona Maiorum. cap. 8. com. n. 31. pag. 64.

AFFRANCATIO.

Affrancatio rei cenſualis, vel emphiteuticæ

fieri non poteſt, ſine Beneplacito Apoſtolico; quód intellige de affrancatione voluntaria, non de neceſſaria. pag. 166. com. §. Affrancatio.

ALEXANDER.

Alexander III. in locum Anaſtaſij IV. ſubrogatus fuit. cap. 5. com. n. 8. pag. 45.
Nymphis non longè ab Vrbe Alexander in Romanum Pontificem conſecratur. cap. 1. com. n. 10. pag. 6.
Alexander III. Octauiano, octo dierum terminum præfixit ad Vnitatem Eccleſiæ redeundi, ipſumque vti contumacem excommunicauit. cap. 1. com. num. 14. pag. 6.
Alexander III. cum Epiſcopis, & Cardinalibus ab Octauiani Satellitibus obſidetur. cap. 1. com. n. 9. pag. 6.
Cardinales Alex. III. Canonici promotores, datis ad Imperatorem literis excitatum ſciſma ſignificant. cap. 1. com. num. 16. pag. 7.
Conquæruntur Cardinales datis ad Imperatorem literis, quod Alex. III. legitimus Pontifex vexetur. cap. 1. com. num. 17. pag. 7.
Alexander III. præcepto Imp. de conueniendo Papiæ in Concilio ibi conuocato parere recuſat. cap. 1. com. n. 24. pag. 7.
Clerus, & Populus Romanus Alex. III. Romam è Gallijs euocat, & ſumma lætitia ipſum excipit. cap. 1. com. n. 44. pag. 9.
Alexander III. ad ſciſmaticos inſultus fugiendos in Galliam nauigat. cap. 1. com. n. 35. pag. 8.
Alexander III. ad euadandas Friderici Imp. iniurias Venetias ſe confert, ibique Fridericum ipſum à Mediolanenſibus deuictum, atque fugatum ad vnionem Eccleſiæ recipit. cap. 1. com. n. 53. pag. 10.
Alexander III. Romanis certis pactis placatis Romam venit. cap. 1. com. num. 57. pag. 10.
Alexander III. Beneuentum ſe recepit. cap. 1. com. num. 46. pag. 9.
Alexander III. ad Concilium Papienſe cum Rege Galliæ conuenire recuſat. cap. 1. com. n. 37. pag. 9.
Alexander III. in Concilio Claramontano Fridericum, & Victorem excommunicat. cap. 1. com. num. 86. pag. 8.
Reijcitur hæreticorum figmentum de arroganti dicto Alexandri III. in abſolutione Friderici Imp. cap. 1. com. n. 54. pag. 10.
Alexander III. literas mittit Epiſcopo, Clero, & Doctoribus Bononiæ. cap. 1. com. num. 13. pag. 6.
Alexander III. Regem Angliæ ab obiecta nece Thomæ Cantuarienſis certis conditionibus abſoluit. cap. 1. com. n. 34. pag. 8.
Alexander III. ſuas decretales Epiſtolas in vnum volumen collegit, quod non inuenitur. cap. 1. com. n. 60. pag. 11.
Totidem extabant Alex. III. epiſtolarum libri, quot habebat Pontificatus Annos. cap. 1. com. n. 59. pag. 10.
Alexander III. Sedit Annis 21. Menſibus 11. diebus 21. cap. 1. com. n. 4. pag. 5.
Alexandro III. ſucceſſit Lucius III. cap. 5. com. n. 9. pag. 45.
Alexander S. M. VII. Conſtitutionem edidit de non alienandis bonis ſtabilibus ſitis in Statu Eccleſiaſtico in forenſes. pag. 192. com.
Alexandri S. M. VII. Vita, & Geſta referuntur. com. pag. 195.
Alexander Seuer. Imp. In electione præſidum Chriſtianos immitabatur. com. ad cap. quidam 10. num. 102. pag. 222.
Alexander Capraria Bononienſis Aduocatus Conſiſtorialis laudatur. cap. 8. n. 442. tract. pag. 159.
Alexander de Vecchis Aduocatus Conſiſtorialis laudatur. cap. 8. num. 444. tract. pag. 159.

ALIENARE ALIENATIO.

Alienatio de bonis Eccleſiæ ſemper fieri debet cum euidenti vtilitate Eccleſiæ, ſub pœna nullitatis contractus, & excommunicationis. com. ad Conſt. Vrb. num. 146. pag. 168.
Res Eccleſiaſticæ, neque ab ipſis Prælatis alienari poſſunt. com. ad Conſt. Vrb. num. 146. pag. 166.
Alienatio rerum Eccleſiæ eſt Diuino, Canonico, & ciuili Iure prohibita. com. ad Conſt. Vrb. num. 24. pag. 137.
Alienatio, & alienare Vid. in verbo Bona Eccleſiaſtica.
In integrum reſtitutio aduerſus eum, qui rem alienari prohibitam ignoranter alienauit, tertiò non conceditur. Cath. dec. num. 29. pag. 237.
Ciuitates, Caſtra, & loca Romanæ Eccleſiæ etiam locari, vel infeudari ſolita ad ipſam deuoluta, quocunque modo amplius alienari non poſſunt. pag. 156. com. §. res ſiquidem.
Regularibus eſt prohibita alienatio omnium rerum, & bonorum immobilium, & pretioſorum mobilium inconſulto Papa. pag. 158. com. §. & nota in fin.
Alienatio facta reſtitutione pendente ipſo iure eſt nulla, & reuocari poteſt per Iudicem de facto. cap. 10. tract. num. 3. pag. 189.
Alipha Ciuitas eſt in Regno Neapolitano ſuffraganea Epiſcopi Beneuentani. cap. 1. com. n. 61. pag. 11.

ALLEGATIO.

Reſtitutio in integrum datur aduerſus omiſſam allegationem. Cath. dec. num. 387. pag. 263.

ALLI-

ALLIBRATIO.

Minoribus ætate reſtitutio in integrum conceditur aduerſus omiſſam allibrationem, Cath. dec. num.416. pag.270.
Almarici hæretici oſſa exhumata Pariſijs comburuntur. cap.2. com. n.24. pag. 28.

ALTERATIO.

Alteratio in prætio, vel in pacto. Vid. in verb. ſolitum.

ALTERNATIVA.

Alternatiua petitio admittitur, vbi eius certitudo pendet à facto. cap. 8. com. n. 60. pag.67.

AMICVS.

Amicorum præſentia in actu à minore celebrato non impedit reſtitutionem. cap. 4. n.12. pag.72.

AMISSIO.

Amiſſio inſtrumenti, vel proceſſus. Vid. in verb. Inſtrumentum, & in verb. Proceſſus.
Amiſſio, vel incendium inſtrumenti reſtitutionis cauſam præbet cap.8. n.406. tract. pag.155.
Amiſſio proceſſus, vel incendium iuſtã reſtitutionis cauſam præbet. cap.8. n.406. p.155.
Anaſtaſius IV. fuit ſucceſſor Eugenij III. cap.5. com. n.7. pag.45.

ANIMA.

Anima pueri, quoad eſſentiam non differt ab anima ſagaciſſimi ſenis, differt tamen quoad operationes. cap.2. n.20. p.26.

ANNVS.

Annum ſanctum Bonif. VIII. inſtituit centeſimo quoque anno celebrandum cap. 2. com. num.41. pag.98.
Plenariam indulgentiam conſequitur, qui in Anno ſancto limina Principum Apoſtolorum viſitat. cap.2. com. num.42. pag.98.
Aduerſus lapſum triginta annorum non datur reſtitutio in integrum. Cath. deciſ. num.114. pag.245.
In Anno vtili non computantur dies feriati nec currit tempore abſentiæ, vel non habita copia Iudicis. cap.1. num.56. pag.9.
Annus conſtatur diebus 365. & 6. horis d. cap.1. num.55. pag.9.
Annus vtilis olim datus ad petendam in integrum reſtitutionem mutatus fuit in quadriennium continuum d. cap. 1. n. 60. & ſeqq. pag.9.
Anni ſancti Iubileum quolibet 25. Anno celebratur. cap. 2. num. 19. pag.26.
Regula quod annus cæptus habeatur pro completo ceſſat, vbi agitur de reſtitutione minoris cap.1. num.46. pag.29.
Non ſufficit vltimum anni diem, vel horam attigiſſe, vt quis dicatur maior. cap. 2. num.47. pag.29.
Annus cæptus in fauorabilibus habetur pro completo alias ſecus. cap.2. n.55. pag.29.

ANTONIVS.

Antonius Cardinalis Barberinus obijt relictis Franciſco fratre, & Carolo nepote S. R. E. Card. com. ad Conſt. Vrb. nu.30. pag.135.
R. P. D. Antonius Albergatus S. Rotæ Decanus laudatur. com. ad cap. quidam 10. num.174. pag.231.
Antonius Stephanus Cartharius laudatur. cap.8. num.430. tract. pag 157.

APOSTOLI.

Reſtitutio in integrum, quæ minoribus datur non denegatur aduerſus omiſſam Apoſtolorum petitionem, vt in cauſa appellationis appellans audiatur, quæ etiam ſemper, & quandocumque conceditur quãdo data eſt aliqualis læſionis iuſtificatio. Cath. dec. n.393. pag.268.
Aduerſus omiſſam Apoſtolorum petitionem, in integrum reſtitutio læſo conceditur. Cath. dec. num.118. pag.245.

APPELLATIO, APPELLARE.

Reſtitutio in integrum datur aduerſus omiſſam appellationem, ſed habita commiſſione, appellandum eſt intra decem dies, à die præſentationis; commiſſionis, reſtitutionis. Non datur tamen aduerſus ſententiam ob non appellatum, quando non conſtat de notoria iniuſtitia. Cath. dec. num.378. pag.267.
Vbi appellatio expreſsè denegatur per viam querelæ ſuperiorem adire eſt permiſſum. cap.4. com. n. 12. pag.42.
Appellatione interpoſita nihil eſt innouandum. cap.6. com. n.28. pag.53.
A ſententia in poſſeſſorio non datur appellatio. cap.1. com. n.50. pag.82.
In integrum reſtitutio conceditur aduerſus lapſum biennij præfixi ad appellandum, ſi appellans varias rationes adducat circa merita cauſæ. Cath. dec. n.108. pag. 244.
In integrum reſtitutio ponit appellantem, in eo ſtatu in quo erat ante ſententiam. Cath. dec. n.399. pag.269.
Vbi aduerſarius, vel Index eſt in culpa tempus ad appellandum non currit. cap.vnic. com. num.51. pag.112.
Reſtitutio in integrum non poteſt intentari, ſed debet proſequi cauſa appellationis quando non conſtat de re iudicata.

Cath. dec. num. 243. pag. 256.
In integrum reſtitutio elapſo tempore ad illam petendam non datur aduerſus non proſecutionem appellationis. Cath. dec. num.217. pag.254.
Proſecutio appellationis in aliqua parte omitti poteſt. Dec.13. n.8. pag.310.
Appellans tenetur cauſam proſequi, & terminare intra biennium, vel à Principe fatalium prorogationem obtinere. Dec. 9. n. 5. pag.298.
Appellans intra biennium cauſam non ſolum proſequi, ſed ipſam per ſententiam terminare debet, nec ſola actorum tranſportatio ſufficit. dec. 9. n.6. pag.298.)
Appellatione intra fatalia à lege præfixa non proſequuta cauſa remanet deſerta, & ſententia in iudicatum tranſit. dec. 9. nu. 5. pag.298.
Simplex commiſſio appellationis non arctat appellantem ad cauſæ proſequutionem, neque Iudicis iuriſdictionem firmat. dec. 4. num.4. pag.282.
Tempora peſtis graſſantis non computantur in tempore præfixo ad appellationem proſequendam, dec. 4. n.2. pag.282.
Intra appellationis tempora ipſam non proſequens, cauſa remanet deſerta. dec. 4. num. 1. pag. 281.
Reſtitutio in integrum aduerſus non proſecutionem appellationis interpoſitæ conceditur à Rota conſtito de iniuſtitia ſententiæ, etiam ſi non ſit notoria, maximè quando ſententia non eſt Rotalis. Cath. dec. num.165. pag. 250.
Appellatio Philippi Francorum Regis à ſententia Pontificis reijcitur. cap. 2. com. num.45. pag.98.
Aduerſus appellationem intra legitima tempora non interpoſitam minor reſtituitur. tract. cap. 2. nu. 324. pag.57. quid autem probare debeat, vide n.ſeq.
Ad appellandum reſtitutione petita ſi appellatum non ſit quadriennium currere incipit a lapſu decem dierum.tract.cap.1.n.69. pag.9.
Appellatio non datur aduerſus reſtitutionem in integrum gratioſam. tract.cap.1.n.134. pag. 14. ſed à conceſſione reſtitutionis in integrum Iuſtitiæ. ibidem num.135.
Remedium appellationis non tollit beneficium reſtitutionis. tract.cap.4.n.32 p.75.
Non appellanti ex impedimento neceſſario, ſi læſus ſit, reſtitutio datur. cap.8. n.382. tract. pag.153.
Aduerſus omiſſam appellationem reſtituitur minor ſe læſum docens in ſententia etiam ſi Tutor, vel Procurator ſint ſoluendo. tract. cap.2. num.349.pag.58.
In cauſa appellationis Iudex procedere poteſt etiam lite non conteſtata, & altera ex partibus abſente.cap.5.com. n.27.pag.48.
Eccleſia reſtituitur ad appellandum à ſententia denegationis. cap.10. com. num. 3. pag 73.
Appellatione interpoſita nihil eſt innouandum. cap.4. com. n.14. pag.43.
Iudex appellationis ſententiam confirmare, vel infirmare debet. cap. 4. com. num. 7. pag.42.
Minor, & Eccleſia reſtituuntur ad appellationem omiſſam. cap. 10. com. num. 7. pag.74.
An minori currat tempus decem dierum ad appellandum remiſſiuè. cap.10. com. n.8. pag.74.
Elapſo termino ad appellandum præfixo, nullum aduerſus ſententiam Iuris remedium ordinarium competit. cap. 6. com. num.16. pag.52.
Item qui ad appellandum reſtitutionem petijt non appellauit. cap. 10. tract. nu. 15. pag.190.

APPROBATIO.

Approbatio actus per minorem facta non excludit reſtitutionem ex generali clauſula, ſi ex tali clauſula aduerſus ipſum actum reſtitutio competat. cap.6. tract. num.38. pag.90.

ARBITER ARBITRIUM.

Arbiter deputatus à ſtatuto iuriſdictionem habet, & cenſetur Ordinarius. cap. 9. num.94. tract. pag.174.
Arbiter, ſeu arbitrator in integrum reſtituere non poteſt. cap.9. tract. n.92. pag.174.
Arbiter non cognoſcit de cauſa reſtitutionis, nec in maioribus cauſis aſſumi poteſt. cap.9. com. num. 2. pag.69.
Arbiter in integrum reſtituere non poteſt. cap 9. com. num.22. pag.71.
In cauſa matrimoniali, liberali, vel Criminali Arbiter aſſumi non poteſt. cap. 9. com. num.7. pag.69.
Arbiter incidenter de cauſa ſtatus cognoſcere poteſt. cap 9. n.30. pag.72.
Ex arbitri ſententiam non irrogatur infamia. cap.9. com. n.33. pag.72.
Arbitrium. vid. in verb. Iudex.
Arbitrium Iudicis, quomodo regulari debeat exprimitur. cap. 5. tract. num. 89. pag.128.
Quomodo Iudicis arbitrium ſit regulandum reſpectu cauſæ rationabilis explicatur. cap.1. com. num.115. pag.88.
Index ſuum arbitrium dirigere debet ſecundum regulas Iuris, & æquitatis. cap. 9. tract. num.206. pag.184.
Arbitrio non regulato à Iure, ius ipſum reſiſtit. dec. 18. n.11. pag.322.

ARROGATIO.

Aduerſus arrogationē minor reſtituitur. cap. cap.2. num.352. pag.59.

ARBOR.

ARBOR.

Fructiferæ arbores, ſine ſolemnitatibus incidere eſt prohibitum in bonis Eccleſiæ. pag. 169. com. §. Inter alienationes.

ARS.

Reſtitutio competit minori decepto in altera arte, ab ea quam profitetur. cap. 5. tract. num. 10. pag. 78.
Lapſus minoris in ſpectantibus ad artem propriam, vel alteram faciliorem reſtitutionem excludit. cap. 5. tract. num. 11. pag. 78.
Eſt præſumptio iuris, & de iure quod in aliqua arte matriculatus in pertinentibus ad illam artem ætatis defectu non decipiatur. cap. 5. tract. n. 5. pag. 77.
Lapſus circa peritiam alicuius artis, ſeu exercitij ab eo quod quis profitetur reſtitutionem non excludit. cap. 5. tract. n. 12. pag. 78.
Minor peritus in arte aduerſus negotia eiuſdem artis non reſtituitur: miles deceptus in emptione equi, agricola in emptione fundi non reſtituitur. cap. 5. tract. num. 9. pag. 78.
Reprobatur ſententia qua minori in aliqua arte matriculato reſtitutionem ex edicto minorum competere aſſeritur. cap. 5. tract. num. 6. pag. 78.
Minor lapſus circa peritiam artis facilioris ab ea quam profitetur reſtitui debet. cap. 5. tract. num. 13. pag. 78.

ARTICVLI.

Non admittuntur articuli propriæ confeſſioni ex directo contrarij. com. ad cap. quidam 10. num. 84. pag. 220.
Vbi articuli ſunt releuantes Rota remiſſoriam ſemper concedere ſolet. dec. 19. n. 1. pag. 227.
Admiſſio articulorum pro probanda tenuitate beneficij fieri debet non retardata ſolutione penſionis, & ita reſcribere ſolet Signatura. com. ad cap. quidam 10. num. 83. pag. 220.
Nulla deciſione probatum reperitur, quod admittantur articuli valori ab ipſomet prouiſo medio iuramento narrato directè contrarij, tempus ipſum confeſſionis percutientes. com. ad cap. quidam 10. n. 90. pag. 220.

ASSESSOR.

Aſſeſſoribus reſtitutio competit. cap. 8. tract. num. 48. pag. 124.

ASTVTIA.

Aſtutia vnius mercatoris ſalamantinam iuriſprudentiam vincit. dec. 11. num. 4. pag. 304.

AVDITOR CAMERÆ.

Auditor Cameræ in Vrbe iuriſdictionem habet ordinariam. cap. 9. tract. num. 147. pag. 179.
In Romana Curia A. C. iuriſdictio vbicumque extenditur, & inhibet omnibus alijs iudicibus exceptis Baſilicarum. cap. 9. tract. num. 148. pag. 179.
Auditor Cameræ, & Auditor contradictarum ſunt Iudices Ordinarij à Papa ſubſtituti. cap. 9. tract. n. 149. pag. 179.

B

BAIVLVS.

Baiuli impedimentum. vid. in verb. Impedimentum.

BANNITVS.

Banniti nec incidenter poſſunt reſtitutionem petere. cap. 9. tract. num. 16. pag. 168.
Reſtitutio eſt remedium iuris poſitiui à quo banniti ſunt excluſi. cap. 9. tract. n. 15. pag. 168.
Bannitus non poteſt per ſe petere reſtitutionem. cap. 9. tract. n. 15. pag. 168.
Bannitus quoad reſtitutionem æquiparatur reuerſo ab hoſtibus. cap. 8. tract. num. 64. pag. 126.
Succurritur bannito, qui habetur pro mortuo ſi procuratorem non dimiſit. cap. 8. tract. n. 155. pag. 134.
Non ſuccurritur Relegato, vel Bannito, qui ex capite ſuæ abſentiæ procuratorem non dimiſit. cap. 8. tract. n. 154. pag. 134.
Iniuſtè expulſus, vel bannitus non tenetur procuratorem dimittere. cap. 8. tract. num. 157. pag. 135.
Barberina familia tres eodem tempore viuentes Cardinales habuit. com. ad Conſt. Vrb. num. 28. pag. 134.
Baroniſſa. Vide in Verbo Mulier.

BELLVM

Bellum Ciuile, vel extraneum iuſtam cauſam præbet non commorandi, aut non reuertendi ad Patriam. cap. 8. tract. num. 105. pag. 129.

BENEFICIVM.

Beneficium ſemper præſumitur liberum. com. ad Conſt. Vrb. num. 262. pag. 185.
Nemo inuitus beneficium Eccleſiaſticum recipere cogitur. com. ad cap. quidam num. 12. pag. 211.
Aduerſus renunciationem beneficij non Conſiſtorialis etiam poſt conſenſum re integra

gra in integrum reſtitutio locum habet. com. ad cap. quidam n.66. pag.218.
In beneficijs ſimplicibus, vel alijs inferioribus etiam dignitatibus, quæ extra Conſiſtorium expediuntur non attenditur diſpoſitio cap. quidam cedendi com. ad quidam n.21. pag.212.
Coactus reſignare beneficium ſine cauſa, reſignationem factam annullare poteſt. com. ad cap. quidam n.69. pag.219.
Nemo Inuitus proprium beneficium renunciare cogitur. com. ad cap. quidam num.9. pag.211.
Limitatur generalis regula, quod nemo inuitus proprium beneficium renunciare cogitur, vbi legitima cauſa aliter exigit. com. ad cap. quidam 10, n.14. pag.211.
Ex cauſa quis cogitur reſignare beneficium Eccleſiaſticum. com. ad cap. quidam 10. num.15. pag.211.
Item ex cauſa quis proprium beneficium permutare compellitur. com. ad cap. quidam 10. num.17. pag.212.
Non eſt ſtandum vltimo ſtatui beneficij, vbi conſtat de ſtatu contrario antecedenti. com. ad Conſt. Vrb. n.279. pag.188.
Beneficia Eccleſiaſtica ad firmam dari non poſſunt. pag.157. com. §. Eccleſiæ.
Reſtitutio in integrum in beneficialibus non datur abſque Titulo colorato. Cath. dec. num.291. pag.260.
Minori ad beneficium reſignatum ſi ex hoc læditur datur in integrum reſtitutio. Cath. dec. num.409. pag.270.
Semel denegata reſtitutio, in beneficialibus amplius non conceditur. Cath. dec. n.30. pag.237.
Poſt quadriennium in beneficialibus datur in integrum reſtitutio. Cath. dec. num. 406. pag.270.
Reſtitutio in integrum locum non habet in beneficio manuali, & amouibili, aduerſus illos qui habent ius præſentandi. Cath. dec. num.26. pag.236.
Beneficialis, vide in verbo Cauſa.

BENEPLACITVM.

Beneplacitum Apoſtolicum præſtitum ſuper alienatione facienda, ad iam factam non extenditur. pag. 141. in comment. §. Et ratio.
Ex beneplacito præſumpto ſtante obſeruantia, & ſpatio 30. annorum præſumitur confirmatio contractus. pag.141. in comment. §. Regulam.
Quæcunque alienationes de rebus Eccleſiæ, ſine ſolemnitatibus ſunt prohibitæ. pag. 157. com. §. Decimumquartum.
Beneplacitum in forma commiſſoria cum clauſula, ſi in euidenti non facit præſumere cauſam, & vtilitatem. pag. 141. in comment. §. Regulam.
Beneplacitum Apoſtolicum abſolutum ſupplet conſenſum Capituli, vel illius Vniuerſitatis de cuius bonorum alienatione agitur, & ſufficit, ſi alienatio vtilis probetur. pag.164. com. §. ſic igitur.
Beneplacitum Apoſtolicum non ſupplet iuſtam cauſam alienandi, & vbi non adeſt neceſſitas, vel vtilitas euidens Eccleſiæ Beneplacitum non ſuffragatur. pag. 164. com. § Verum tamen.
In beneplacito Apoſtolico quamuis non expreſſa ſemper ſubintelligitur hæc clauſula, *Si in euidentem, &c.* pag. 164. com. §. verum tamen.
Terræ valoris exigui ſine beneplacito Apoſtolico ab Epiſcopo alienari poſſunt. pag. 164. com. §. Quoad res.
Beneplacitum Apoſtolicum vid. in verb. Vtilitas.
Prælatus Regularis ſine beneplacito Apoſtolico transferre non poteſt bona Monaſterij diuitis in pauperem. pag. 158. com. §. Et nota.
Mandatum procuræ requiritur ad impetrandum beneplacitum. pag. 141. in comm. §. Cæterum.
Beneplacitum Apoſtolicum non ſupplet mandatum procuræ. pag.141. in com. §. Cæterum.
Mandatum procuræ non probatur ex eo, quod in literis Apoſtolicis enuncietur. pag.141. in comment. §. Cæterum.
In alienatione rerum Eccleſiæ hodie ſeruare ſufficit formam expreſſam in reſcripto Apoſtolico. pag. 163. com. §. quoad ſolemnitates.
Res ſteriles Eccleſiæ ſine ſolemnitatibus iuris alienari non poſſunt. pag.164. com. §. ſecunda exceptio.
Beneplacitum Apoſtolicum abſolutum, ſine conditione, & ex certa ſcientia ſupplet ſolemnitates omnes, quæ iure veteri in alienatione rerum Eccleſiæ requirebantur. pag.163. com. §. quoad ſolemnitates.
Beneplacitum, Apoſtolicum. Vid. in verb. Contractus.
Beneplacitum Apoſtolicum præſumptum ſublatum fuit per Conſt. Vrb. pag. 139. in comment. num.44.
Caſtra, Oppida, Fortalitia, bona iuriſdictionalia, & feudalia intra limites Status Eccleſiaſtici exiſtentia alienari non poſſunt ſub conditione beneplaciti Apoſtolici, vel acto de retrouendendo, ſed requiritur expreſſa Papæ licentia in ſcriptis obtenta, & in actu contractus Notario exhibita. pag. 161. com. §. Ab hac tamen.
Regula Iuris communis de præſumptione beneplaciti Apoſtolici ex curſu 30. annorum cum obſeruantia hodiè amplius locum non habet. com. ad Conſt. Vrb. n.37. pag.138.
Doctrina Cannoniſtarum, & Sac. Rot. deciſ. de præſumpto beneplacito Apoſtolico hodiè locum non habet. com. ad Conſt. Vrb. num.38. pag.139.

Cum Beneplacito copulatiuè etiam requiritur vtilitas Eccleſiæ. Dec. 8. num. 10. pag. 296.
Beneplaciti Apoſtolici præſumptionem ex curſu 30. annorum cum obſeruantia, vbi agitur de præiudicio Eccleſiæ hæc Vrbani Conſtitutio improbauit. com. ad Conſt. Vrb. num.39. pag.139.
Beneplacitum Apoſtolicum eſt neceſſarium quando contrahitur inter duas Eccleſias com. ad Conſt. Vrb. num.304. pag.190.
Beneplacitum hodiè non præſumitur, niſi ex curſu 100. annorum com. ad Conſt. Vrb. num.135.pag.152.
Contrarium probatum dicitur ſi de Beneplacito per regiſtrum non conſtet. com. ad Conſt. Vrb. num.43. pag.139.
Conſtitutio Vrbani tollens beneplacitum præſumptum non habet locum in Regno Poloniæ. com. ad Conſt. Vrb. num. 303. pag.190.
Irritum eſt Beneplacitum Apoſtolicum, de quo ex regiſtris Apoſtolicis non conſtat com. ad Conſt. Vrb. num.36. pag.138.
Beneplacitum Apoſtolicum præſumptum ex curſu 30. vel 40. Annorum hodiè eſt ſublatum. Dec. 1. num.8. pag. 274.
Conſuetudo alienandi bona Eccleſiæ, ſine beneplacito Apoſtolico hodiè eſt ſublata. Dec. 1. num.10. pag.275.
In alienatione rerum Eccleſiæ beneplacitum Apoſtolicum interuenire debet. Dec. 1. num.7. pag.274.
Beneplacitum Apoſtolicum, ſine iuſta cauſa alienandi rem Eccleſiæ, non releuat. Dec. 1. num.9. pag.274.
In conceſſione bonorum Eccleſiæ ſolitum alterari non poteſt ſine vtilitate, & aſſenſu Apoſtolico. Dec.2. num.10. pag.278.
Beneplacitum Apoſtolicum præſumptum ex centenaria præſeruatur in Conſt. Vrb. de præiudicialibus. Dec. 10. num. 10. pag.30.
Beneplacitum Apoſtolicum præſumptum, & ſublatum fuit per Conſt. Vrb. VIII. præſeruata ſolum centenaria cum obſeruantia. Dec.7. num.9. pag.293.
Beneplacitum Apoſtolicum præſumitur ex lapſu centum annorum cum obſeruantia. Dec.6. num.2. pag.289.
Ante Conſt. Vrb. VIII. ex lapſu 30. Annorum præſumebatur beneplacitum reſeruatum in inſtrumento cum omnibus ſolemnitatibus. Dec.6. num.13. pag.291.
Beneplacitum præſumptum ſublatum fuit per Conſt. Vrb. VIII. Dec. 8. num. 10. pag.296.
In omnibus alienationibus rerum Eccleſiæ requiritur beneplacitum Apoſtolicum. Dec.8. num.9. pag.296.
Bernardus Paganellus ex Monacho Pontifex creatus Eugenius III. dictus fuit. cap. 5. com. num.6. pag.45.
Apud Bituricenſes adeſt conſuetudo, quod maiores 21. anni habentur pro maioribus 25. cap. 2. tract. num. 35.

BONIFACIVS.

Bonifacius VIII. die 24. Decembris Romanus Pontifex creatur. cap.2. com. num.8. pag.95.
Bonifacius licet vulgò dicatur VIII. eſt huius nominis VI. cap. 2. com. num. 9. pag 95.
Bonifacius VIII. Philippum Regem Galliæ excommunicatum declarat, & à Regno deponit. cap.2. com. n.46. pag.98.
Bonifacius Gibellinos perſequitur. cap. 2. com. num.10. pag.95.
Bonifacius VIII. Alberti Imp. electionem confirmat, & ei Philippi Regnum concedit. cap.2. com. num.47. pag.98.
Bonifacius VIII. Petrum, & Iacobum Cardinales de Columna Schiſmaticos, & excommunicatos declarat dignitate beneficijs, officijs, cæteriſque bonis expoliat. cap.2. com. num.13. pag.95.
Bonif. VIII. Engubium recuperauit. cap. 2. com. num.39. pag 97.
Bonifacius VIII. Alberti Ducis Auſtriæ Imperatoris Electi confirmationem denegat. cap.2. com. num.40. pag.98.
Bonif. VIII. Sextum Librum Decretalium compillari iuſſit. cap. 2. com. num. 58. pag. 99.
Concilia Sedente Bonif. celebrata eiuſque Epiſtolas referunt Binn. & Labbe. cap. 2. com. num.57. pag.98.
Aliarum Nationum Scriptores Bonifacium VIII. laudant. cap. 2. com. num. 57. pag.98.
Confictæ ſunt iniurioſæ litteræ, á quibuſdam relatæ inter Bonif. & Philip. cap. 2. com. num.45. pag.98.
Cautè legendi ſunt Franci Scriptores de Bonifacio VIII. loquentes. cap.2. com. n.54. pag.98.
Bonifacius VIII. Præneſte, Zagarolum, & Columnam dirupit. cap.2. com. num. 78. pag.97.
Bonifacius VIII. Romam perductus mærore animi poſt 36. dies moritur. cap. 2. com. num.52. pag.98.
Bonifacius VIII. ſedit Ann. 8. menſ. 8. die 28. cap.2. com. num.3. pag.95.
Bonifacius VIII. ſepultus eſt in Vaticano, in Capella, ab ipſo extructa. cap. 2. com. num.53. pag.98.

BONA ECCLESIÆ.

Bona iuriſdictionalia ad Eccleſias, vel pia loca, etiam laicalia ſpectantia per vniuerſam Italiam, ſolita concedi in emphiteuſim, vel locari Eccleſiæ deuoluta, ſine beneplacito Apoſtolico actu prius impetrato reconcedi non poſſunt. pag. 156. com. §. Memoriæ.
Tractare de alienatione, vel infeudatione

bonorum ad Sedem Apoſtolicam pertinentium, Item ipſas Papæ inſinuare, vel ſuadere, eſt prohibitum ſub pæna excommunicationis Papæ reſeruata, crimine læſæ maieſtatis, confiſcationis, priuationis beneficiorum, & infamiæ. pag. 162. num. 142. comm.

Quænam dicantur bona locari, vel in Emphiteuſim concedi ſolita, peculiari data regula, exprimitur. pag. 155. comm. §. opportunè.

Bona exiſtentia intra ſtatum Eccleſiaſticum alienari non poſſunt in forenſes. pag. 156. num. 139. comm.

Bona feudalia confiſcata non comprehenduntur ſub Conſtitutione B. Pij V. pag. 162. com. §. Declaratum.

Vrgente neceſſitate, quæ moram non admittit, ſine beneplacito Apoſtolico Eccleſiæ bona alienari poſſunt. pag. 165. com. §. Quinta exceptio.

Bona incerta, incognita, vel difficilis recuperationis ſine beneplacito Apoſtolico alienari poſſunt, ſi in alienatione adſit pactum, quòd laicus proprijs expenſis, & periculo illa recuperet. pag. 165. com. §. Tertia exceptio.

Res Eccleſiæ ruinam minantes ſine ſolemnitatibus iuris alienari nequeunt. pag. 164. com. §. Secunda exceptio.

Bona pro indiuiſo Eccleſiæ, & laico relicta, & facilem diuiſionem non admittentia, ſine ſolemnitatibus vendi poſſunt. pag. 165. com. §. Quarta exceptio.

Bona relicta Religioni, quæ ex proprio inſtituto ipſa poſſidere non poteſt ſine beneplacito Apoſtolico diſtrahi poſſunt. pag. 165. com. §. Sexta exceptio.

Bona relicta Eccleſiæ, vt vendantur, ad aliquem effectum determinatum, ſine aliqua ſolemnitate vendi poſſunt. pag. 165. com. §. Septima.

Bona locari ſolita, & in emphiteuſim concedi, quamuis meliorata ad Eccleſiam redeant, ſine beneplacito in emphiteuſim reconcedi poſſunt. pag. 153. comment. §. Hæc autem.

Res Eccleſiæ nulliter alienata vna cum fructibus ab illo, qui ipſam alienauit repeti poteſt. pag. 153. num. 138. comment.

Diſmembratio bonorum vnius Eccleſiæ, vt alteri vniatur, ſine beneplacito Apoſtolicò fieri non poteſt. pag. 161. com. §. Diſmembratio.

Extranei ſunt inhabiles ad acquirendum bona, ſeu feuda exiſtentia in Statu Eccleſiaſtido, exceptis cenſibus, locis montium, & bonis in Vrbe eiuſque diſtrictu ad decem milliaria, nec non mulierum dotibus. pag. 162. com. num. 144. 145. & ſeq.

Ciuitates, & alia loca ad ius, & proprietatem Sedis Apoſtolicæ pertinentia alienari, vel in feudum, aut alio titulo concedi non poſſunt, quamuis ſolita alienari, vel infeudari. pag. 162. com. n. 141.

In alienatione rerum, & fructuum Eccleſiæ, quæ ſeruando ſeruari non poſſunt nulla ſolemnitas, vel beneplacitum exigitur. pag. 165. com. §. Bona item.

Conſuetudo deueniendi ad alienationem bonorum Eccleſiæ ſine beneplacito Apoſtolico non ſuffragatur. pag. 140. comment. num. 44.

Conditio quòd bona relicta Eccleſiæ, ſine ſolemnitatibus vendi poſſint habetur pro non adiecta. pag. 165. com. §. Septima.

Bona ſtabilia, vel quaſi ſtabilia Status Eccleſiaſtici, in Forenſes alienari non poſſunt, ſub pæna confiſcationis. com. ad Conſt. Vrb. num. 144. pag. 163.

Bona Eccleſiæ vltra triennium locari non poſſunt, ſub pæna nullitatis contractus, & confiſcationis. com. ad Conſt. Vrb. num. 142. pag. 162.

Ceſſat hodiè quæſtio an diſpoſitio Text. in cap. conſuetudines locum ſibi vindicet in clericis, & eorum bonis patrimonialibus, & reprobata remanet per hanc Vrbani Conſt. opinio negatiua. com. ad Conſt. Vrb. num. 163. pag. 172.

Res iuriſdictionales Eccleſiæ, alienari, donari, infendari, aut locari non poſſunt per nouem annos, niſi de Papæ licentia. com. ad Conſt. Vrb. n. 139. pag. 153.

Appellatione hæredum ſuorum in conceſſione bonorum Eccleſiæ non veniunt extranei, ſed ſoli hæredes ſanguinis. Dec. 2. num. 2. pag. 276.

Validitas alienationis bonorum Eccleſiæ pendet ab vtilitate Eccleſiæ. Dec. 1. n. 13. pag. 275.

Contractus omnes de bonis etiam feudalibus Eccleſiarum in præiudicium Eccleſiæ facti, quamuis executioni demandati reprobantur, vbi diſertè de hac materia. com. ad Conſt. Vrb. num. 140. pag. 153.

Terræ, Oppida, & Ciuitates, Status Eccleſiaſtici, neque cum euidenti Eccleſiæ vtilitate alienari, vel infeudari poſſunt. com. ad Conſt. Vrb. n. 141. pag. 161.

Bona ſtabilia, vel quaſi ſtabilia ſtatus Eccleſiaſtici non poſſunt alienari in ſubditum Sedis Apoſtolicę non manentem continue, & perſonaliter in ſtatu. com. ad Conſt. Vrb. num. 144. pag. 163.

Nullus ex Imperatoribus orthodoxis de bonis Eccleſiarum tributum exegit. com. ad Conſt. Vrb. n. 116. pag. 149.

Bona Eccleſiaſtica ab omnibus tributis, & oneribus laicalibus ſunt immunia. com. ad Conſt. Vrb. num 113. pag. 149.

Bona Eccleſiis tradita ſpeciali iure per omnimodam proprietatem ſub Chriſti Dominio conſtituuntur. com. ad Conſt. Vrb. num. 119. pag. 150.

Bona patrimonialia Clericorum á quibuſcumque oneribus laicalibus ſunt immunia. com. ad Conſt. Vrb. num. 120. pag. 150.

Digitized by Google

integrum reſtitutio competit. Cath. dec. num.44. pag.238.
Non admittitur excuſatio à caducitate, vbicumque non eſt locus reſtitutioni in integrum. Cath. dec. num.28. pag.236
Reſtitutio in integrum datur aduerſus caducitatem ob non adimpletas conditiones appoſitas in teſtamento non obſtante interpellatione, quando in ea non fuit inſertus tenor teſtamenti. Cath. dec. n.226. pag.255.

BONA.

Maioris partis bonorum amiſſio eſt iuſta cauſa metus. cap. 8. tract. num. 93. pag.129.
Bonis obligatis diuiſim poſſeſſis ipſa quoque hypotheca remanet diuiſa. cap. 10. tract. num.80. pag.197.
Omnis bonorum aduentitiorum filij alienatio eſt Patri interdicta. cap. 8. com. n.53. pag.66.
Bona in emphiteuſim dari ſolita. Vid. in verb. Bona Eccl.
Aduerſus omiſſionem poſſeſſionis bonorum minor reſtituitur. cap.2. n. 227. pag.46.
Bona locati ſolita. Vid. in verb. Bona Eccl.

BRACHARA.

Brachara eſt Vrbs Celeberrima Luſitaniæ. cap.7. com. num.15. pag.55.
Reijcitur narratiua Barboſæ de Primatu Eccleſiæ Bracharenſis. cap.7. com. num.37. pag.57.
F. Brancatus à Laurea Ordinis Minorum Conuentualium laudatur. cap. 7. tract. num.78. pag.107.

BVLLA CÆNÆ.

Abſoluens excommunicatum in Bulla Cœnæ in excommunicationem incidit. com. ad Conſt. Vrb. num.108. pag.149.
Bulla Cœnæ Domini etiam mortuo Papa ſuum vigorem habet. com. ad Conſt. Vrb. num.106. pag.149.
Prima excommunicatio in Bulla Cœnæ eſt aduerſus retinentes legentes, imprimentes, & defendentes hæreticorum libros hæreſim continentes, vel de religione tractantes. com. ad Conſt. Vrb. num. 51. pag.143.
Quæ nam requirantur exprimitur, vt quis dicatur excommunicatus in primo capite Bullæ Cœnæ. com. ad Conſt. Vrb. n. 52. pag.143.
Publicatio in Bulla Cœnæ reddit quæcumque præiudicialia Eccleſiarum ipſo iure nulla. com. ad Conſt. Vrb. num. 45. pag.142.
Bulla de non infeudandis. Vid. in verb. Feudum.
Burgenſis Ciuitas eſt caput vtriuſque Caſtellæ. cap.6. com. num.9. pag.50.

C

CADVCITAS.

CAducitas declarata à Domino directo emphiteutæ poſſeſſionem probat. Dec. 13. num.2. pag.309.
Aduerſus incurſam caducitatem minori in

CÆLESTINVS.

Cœleſtinus III. Pontificatu ſe abdicare obtulit, ſi in eius locum Innoc. III. tunc Latharius Card. Patres ſubrogarent. cap. 2. com. num.7. pag.27.
Cœleſtinus IV. Gregorio IX. ſucceſſit, & ſedit 18. dies, vacauitque Sedes Apoſtolica ab eius Obitu Ann. 1. menſ. 8. cap. 8. com. num.11. pag.67.
Cœleſtinus V. ſponte Papatui renunciat. cap.2. com. num.4. pag.95.
Referuntur verba, quibus Cœleſtinus vſus fuit in renunciando Papatui. cap.2. com. num.5. pag.95.
Cœleſtinus V. habitum eremiticum reaſſumit, & in Eremum ſeceſſit. cap. 2. com. num.6. pag.95.
Cœleſtinus V. Bonifacij VIII. ſucceſſoris mandato in Fumonis Arce coniectus mærore animi. cap.2. com. num.7. pag.95.
Cæſar S.R.E. Cardinalis Raſponus laudatur. com. ad cap. quidam n.5. pag.210.

CAMERA.

Cardinalis camerarij iuriſdictio reſtringitur ad ea, quæ reſpiciunt intereſſe Cameræ Apoſtolicæ. cap. 9. tract. num. 140. pag.179.
Bis in hebdomada fit camera. cap. 9. tract. num.141. pag.179.
Cameræ Clerici particularia officia habentes, vti ſinguli in eorum officijs iuriſdictionem habent. cap. 9. tract. num. 146. pag.179.
Cameræ Apoſtolicæ Clerici Iuriſdictionem non habent, vti ſinguli, ſed collegialiter. cap.9. tract. num.143. pag.179.
Tribunali Cameræ Signatura Iuſtitiæ non ſolet reſcribere, ſed ipſa Camera cauſas per turnum diſtribuit, & quomodo. cap.9. tract. num.145. pag.179.
Cameræ Clerici iuriſdictionem habent in concernentibus intereſſe Cameræ. cap. 9. tract. num.142. pag.179.
Camillus Cardinalis de Maximis laudatur. cap.7. tract. ſub num.78. pag.107.

CANCELLARIA.

Redditus Cancellariæ Epiſcopalis locari non poſſunt. pag.157. com. §. Eccleſiaſticas.

CAPITVLVM.

Capitulum Sede Vacante iudicium inſtituere non poteſt, nec valet proceſſus factus contra Eccleſiam Sede Vacante. cap. 2. com. num.65. pag.32.
Capitula ſine ſolemnitatibus ſubſcripta non probant contra minorem. Dec. 17. n. 23. pag.921.

CANON.

Augumentum canonis in Eccleſiæ vtilitatem redundat. Dec.6. n.4. pag.290.
Ex longæua, & continuata ſolutione canonis deducitur obſeruantia. Dec. 6. num.5. pag.290.
Detectio ob canonem non ſolutum non eſt pœna, ſed prouenit ex natura contractus. tract.cap.2. num.193. pag.42.
Ob non ſolutum Canonem cum Patre conuentum minor in commiſſum incidit, quod per reſtitutionem remitti non poteſt. cap. 2. num. 192. pag.42.

CAPELLA.

Capellæ veniunt nomine locorum piorum idem de Confraternitatibus. cap. 1. com. num.81. pag.12.

CAPTIO CAPTIVVS CAPTVS.

Captiui, infirmi, carcerati, vel altera conſimili cauſa impediti reſtituuntur. cap. 8. tract. num.150. pag.134.
Captus iure repræſaliarum in integrum reſtituitur. cap.8. tract. n.76. pag.127.
Captiuus regulariter in integrum reſtituitur. cap.8. tract. num.72. pag.127.
A latronibus captus abeſt neceſſario, ſed nec vituperabiliter, nec laudabiliter. cap. 8. tract. num.20. pag.122.
Captionibus forenſibus non minus iuriſperitus, quàm ignarus ſubijcitur. Dec. 11. num.6. pag.304.

CARCERATVS.

Carceratis etiam ex proprio delicto competit reſtitutio. cap.8.n.335. tract. pag.151.
Carceratus pro debito ſuæ Ciuitatis pro ipſa abeſſe cenſetur cap.8.tract.n.78.p.127.
Carceratis, quibus nemini loqui eſt permiſſum ſuccurritur, ſi procuratorem non dimiſerint. cap.8. tract. n.159. pag.135.
Explicatur qui dicantur carcerati, qui procuratorem non poſſunt dimittere remiſſiuè ad Bald, in l. ab eo num.8. C. quomodo, & quando Iud. cap.8.tract. num.160. pag.135.
Carceratus ex delicto proprio tenetur procuratorem dimittere. cap. 8. tract. n.158. pag.135.
Carceratus ob crimen falſi ab omni priuilegio excluditur. cap.8.tract.n.77.pag.127.
Carceratus ex capite iuſtæ abſentiæ in integrum reſtitui debet. cap.8. tract. num.66. pag.126.
Idem iuris eſt in eo qui detinetur in cuſtodia extra vincula, ſub fideiuſſione. cap.8. tract. num.67. pag.126.

CARDINALIS.

Cardinalis Papienſis, eò quod Schiſmatico Conciliabolo, non reſtitit infamię notam contraxit. cap.1. com. n.32. pag.8.
Sede Apoſtolica vacante Cardinales Pontificiam poteſtatem non habent. cap.2.com. num.67. pag.33.
Cardinalis Camerarius eſt Iudex Ordinarius Vrbis. cap 9. tract. n.139. pag.179.
Per decretum Pontificium ſublatus eſt vectigalium abuſus graues exigendi Gabellas in introductione Cadauerum Cardinalium. cap.2. com. n.36. pag.97.

CAROLVS.

R. P. D. Carolus Montecatinus laudatur. cap.8. num.431. tract. pag.157.
Carolus Cartharius Aduocatus Conſiſtorialis laudatur. cap. 8. num. 429. tract. pag.157.
Caolus Seluagus laudatur. cap. 7. tract. ſub num.78. pag.107.
Carolus Valeſius laudatur. cap. 7. tract. ſub num.78. pag.108.

CASTRVM.

Caſtris, & Villis iure minorum reſtitutio competit. cap 8. tract. n. 24. pag.97.

CASVS.

Aduerſus caſum quotidianum non excuſantur ruſtici, neque mulieres. cap.8. n.277. & 278. tract. pag.145.
Aduerſus damnum prouentiens eſt caſu fortuito, vel conſimili impedimento, ex generali clauſula reſtitutio competit. cap.8. num.399. tract. pag.155.
Læſio ex caſu fortuito illa dicitur, quæ nec tempore contractus aderat, nec veriſimiliter imminebat. cap. 3. tract. num. 14. pag.63.
Etiam aduerſus caſum fortuitum dari poteſt reſtitutio, quæ dicitur, venia ætatis. cap.3. tract. n.13. pag.63.
Vbi damnum fuiſſet magis veriſimile, quam lucrum minor ex caſu etiam fortuito deberet in integrum reſtitui. cap. 3. tract. num.10. pag.63.
Vbi damnum præuideri poterat, ſi adhibita fuiſſet diligentia minor etiam ex caſu fortuito debet reſtitui. cap.3. tract. num.11. pag.64.

Mino-

Minori læſo ex caſu fortuito non datur in integrum reſtitutio. cap.3. tract. num. 9. pag.62.

CATHEDRALIS.

Collatio Cathedralium eſt hodiè Sedi Apoſtolicæ reſeruata. com. ad cap. quidam num.111. pag.222.

CAVSA.

Cauſa reſtitutionis in integrum ſub generalitate aliarum cauſarum delegari poteſt. cap.9. tract. num.88. pag 173.

Cauſa reſtitutionis in integrum voluntariæ compromitti non poteſt. cap. 9. tract. num.92. pag.174.

Cauſa reſtitutionis in integrum delegari quomodocumque poteſt. cap. 9. tract. num.85. pag.173.

Iudex examinando cauſam reſtitutionis in integrum ſummariè procedere debet. cap.9. tract. num.214. pag.184.

Cauſa ſemel ſummaria in quacumque inſtantia, & coram quocumque Iudice ſemper talis remanet. cap.9. tract. n.182. pag.182.

In cauſa alias indiuiſibili, ſi vtilitas, & reſtitutionis effectus diuiſibilis conſiderari poteſt, tei indiuiſibilitas non prodeſt litis conſortibus maioribus. cap. 10. tract. num.73. pag.196.

Ex vi vel cauſæ indiuiduitate non priuilegiatus, priuilegiati iure, & beneficio vtitur. cap.10. tract. num 69. pag.196.

Cauſa non à decreto citandi, ſed à citatione exorditur. Dec.4. n.5. pag.282.

Deputatus ad Vniuerſitatem cauſarum propriè dicitur Syndicus, ſeu procurator Vniuerſitatis. cap. 9. tract. num. 34. pag.169.

Si appellatum ſit in cauſa mercedis à ſententia Gubernatoris Vrbis Signatura reſcribere ſolet cum clauſula, ſine præiudicio legitimæ executionis, vel non retardata executione. cap. 9. tract. num. 157. pag.180.

Expeditio cauſæ coram illo Iudice peti debet, coram quo petita eſt reſtitutio in integrum. cap.9. tract. n.121. pag.177.

In cauſis mercedum non auditur pars niſi facto actuali depoſito, vel data idonea cautione in forma depoſiti. cap. 9. tract. num.158. pag.180.

In Rota omnes cauſæ cognoſcuntur, vt commiſſariæ. cap. 9. tract. num. 168. pag.181.

Pro remiſſione cauſarum in facultatibus Iudicum Baſilicarum comprehenſarum fit recurſus ad Præfectum Signaturæ Sanctiſſimi. cap.9. tract. n.173 pag.181.

Ad introducendam cauſam reſtitutionis in integrũ læſionis fumus ſufficit. cap.1. tract. n.118. p.13. & de ſtylo Curiæ abſque altera probatione, ſufficit offerre commiſſionem reſtitutionis. d. cap.1. num.119.

Cauſa pia reſtitutionis beneficio fruitur. cap.7. tract. num.7. pag.95.

Cauſa conſtitutæ pecuniæ præualet poteſtati iudici. Dec.18. n.18. pag.322

In cauſis profanis Signatura Iuſtitiæ committit cauſam reſtitutionis in integrum cum clauſula prout de Iure. d. cap. 1. num.26. pag.326.

Cauſa reſtati neceſſaria dicitur, vbi quis ad adeundam hæreditatem ex teſtamento cogi poteſt. Dec.15. num.6 pag.315.

Cauſa vtilis ſuppletur ex beneplacito præſumpto ſi non conſtet de contrario. Dec. 10. num.6. pag.300.

Aduerſus cauſæ deſertionem, ex probabili ignorantia in integrum reſtitutio conceditur. Cath. dec. num.123. pag.246.

Cauſa iuſta requiritur ad obtinendam reſtitutionem. cap.1. tract. n.3. pag.5.

Signatura Iuſtitiæ in cauſis prophanis reſtitutionis in integrum cauſam committit cum clauſula prout de Iure, in cauſis beneficialibus gratioſè reſtituit cum clauſula parito iudicato. cap.1. tract. n.26. & 27. pag 6.

In cauſis Beneficialibus Signatura Iuſtitiæ gratioſè in integrum reſtituit. d. cap. 1. num.2. pag.7.

Vtraque parte præſente cauſa reſtitutionis in integrum eſt examinanda. cap. 5. com. num.20. pag.47.

Cauſæ comprehenſæ ſub generali clauſula edicti prætorij iuſtam reſtitutionis cauſam præbent. cap.1. tract. num.34. pag.8.

Cauſa dotalis eſt fauorabilibus priuilegijs dotata. cap.1. com. n.129. pag.17.

Cauſa reſtitutionis in integrum tractatur præſentibus partibus. cap.5. com. num.2. pag.45.

De ardua cauſa, quis breui tempore plenè inſtructus non ſupponitur. cap. 5. com. num.19. pag.47.

Cauſa reſtitutionis ſolum à maioribus Iudicibus cognoſcitur. cap. 9. com. num. 21. pag.70.

Cauſæ matrimonialis deciſio ad Epiſcopum pertinet. cap.4. com. n.8. pag.42.

Aſſertione partium manifeſta fiunt merita cauſarum. cap.5. com n.21. pag.47.

Quando dicatur concluſum in cauſa remiſſiuè. cap.3. com. n.23. pag.40.

Inferior ab Epiſcopo ex delegatione cauſas matrimoniales cognoſcere poteſt. cap. 4. com. n 9 pag.42.

Cauſa Liberalis, & Criminalis non eſt compromittibilis. cap. 9. com. num. 23. pag.71.

Cauſa criminalis ciuiliter, ad pœnam ſcilicet pecuniariam intentata per Arbitrum cognoſci poteſt. cap.9. com. n.32. pag.72.

Cauſæ criminalis cognitio per Arbitrum fieri non debet. cap. 9. com. num. 31. pag.72.

Cauſa

Cauſa reſtitutionis in integrum, intra quadrieunium peti, & terminari debet; à tempore, quo lapſus fuit annus, vel biennium datum ad proſequendam appellationem. cath. dec. n.82. pag.242.

Cognitio cauſæ reſtitutionis in integrum delegari poteſt. cap. 9. com. num. 18. pag.70.

In cauſis reſtitutionis in integrum quis debet audiri, ſuper exceptionibus. cath. dec. num.279. pag.259.

Poſt concluſum in cauſa non eſt cognoſcere, ſed cognitum eſſe. cap. 2. com. nu. 160. pag.106.

Cauſa reſtitutionis in integrum quadriennio terminari debet. cath. dec. num. 30. pag.237.

Cauſa in gradu reſtitutionis in integrum eſt eadem, & non diuerſa. cath. deciſ. num 159. pag.249.

Cauſa reſtitutionis in integrum de iure Ciuili impedit exequutionem, de iure verò Canonico permittitur exequutio mediante cautione. cath. dec. n.236. pag.255.

CAVTIO.

Aduerſus cautionem minor læſus in integrum reſtituitur. cap. 2. tract. num. 142. pag.37.

Cautio præſtanda eſt ab eo, qui mittitur in poſſeſſionem rei ſeruandæ cauſa. cap. 6. com. n.30. pag.53.

CENSVS.

Cenſus impoſiti antequam bona tranſirent ad Eccleſiam non comprehenduntur in Conſt. Vrbani. com. ad Conſt. Vrb. num. 306. pag.191.

Cenſus reſeruatiuus vtroque iure eſt approbatus. cap.1. com. n.94. pag.14.

Dominium plenum transfertur in conſtitutione cenſus reſeruatiui. cap.1. com. n.95. pag.14.

Aduerſus cenſum emptum ſuper fundo alterius minor non reſtituitur. cap. 2. tract. num.65. pag.30.

Cenſus impoſitio ſuper bonis Eccleſię fieri non poteſt ſine ſolemnitatibus. pag. 169. com. §. Cenſus.

De natura contractus Cenſus reſeruatiui plenum dominium transfertur. cap. 1. com. n.167. pag.21.

Cenſus impoſitio eſt ſpecies alienationis. dec.1. n.6. pag.274.

Cenſus ſuper re Eccleſiaſtica ſine cauſa, & ſolemnitatibus impoſitus eſt nullus. dec.7. num.5. pag.274.

Super poſſeſſionibus Eccleſiæ cenſuales contractus iniri poſſunt. cap.1. com. n.99. p.14.

CENTENARIA.

Centenariæ numeratio fieri debet habito reſpectu ad tempus motæ litis non æditæ Conſtitutionis. com. ad Conſt. Vrb. num. 308. pag.191. & inter Deciſiones. dec.10. num.11. pag. 300. dec. 6. n. 7. pag.296.

Lapſus centenariæ cum obſeruantia Apoſtolici beneplaciti præſumptionem inducit. dec.2. n.11. pag.278.

Centenaria facit beneplacitum Apoſtolicum præſumere concurrente copulatiue obſeruantia. dec.10. n.8. pag.300.

Cauſa vtilis, & beneplacitum Apoſtolicum iuſtificatur ex lapſu centum Annorum. dec. 10. n. 5. pag.300.

Ex lapſu centenariæ vtilitas præſumitur. dec.6. n.3. pag.289.

Centenaria præſeruatur in Conſt. Vrb. VIII. de præiudicialibus Eccleſiæ. dec. 6. n. 6. pag. 290.

Centenaria cum obſeruantia ſubſequuta præſeruatur in Conſt. Vrban. pag. 139. in Comment. n.44. & in com. ad Conſt. Vrb. n.307. pag.191.

Centenaria locum habet etiam ſi defficiant aliqui anni. com. ad Conſt. Vrb. n. 306. pag.191.

Centenaria ſuper cultu alicuius Sancti, vt excepta dicatur à Decreto Vrb. VIII. ſuper non cultu, ante dictum decretum debet eſſe completa. com. ad Conſt. Vrb. n.309. pag.191.

Modici temporis defectus centenarię effectus non tollit. com. ad Conſt. Vrb. n. 223. pag.180.

CESSIO.

Ceſſio iuris, actionis, litis, de re Eccleſiæ fieri non poteſt ſine ſolemnitatibus. pag. 167. com. §. Ceſſio.

Beneficium reſtitutionis cedi poteſt. cap.10. tract. n.122. pag.200.

Ceſſionarij Eccleſiæ, & Piarum cauſarum non tenentur vltra vires hereditarias ob non confectum Inuentarium. cap. 2. tract. num.231. pag.46.

Poſtulatio ſuppoſnit conſenſum, quo qui cedendi licentiam petijt, ſe Papæ voluntati ſubmiſſit. com. ad cap. quidam num. 55. pag.217.

Qui petijt, & obtinuit licentiam reſignandi, vel cedendi proprium beneficium cedere cōpellitur. com. ad cap. quidam n.18. p.212.

Petita, & obtenta cedendi licentia facienda eſt ceſſio. com. ad cap. quidam num. 1. pag.210.

Qui cedendi licentiam obtinuit cedere compellitur. com. ad cap. quidam num. 7. pag.210.

Eccleſiæ amplius idoneus non creditur, qui ex iuſta cauſa cedendi licentiam obtinuit. com. ad cap. quidam n.41. p.215.

CIRCONSCRIPTVS.

Circumſcriptis reſtitutio in integrum competit.

petit. cap. 1. tract. num. 2. pag. 5.

CITATIO.

Vbi pars collitigans in partibus longinquis reſidet vnica citatio admittitur ad totam cauſam. cap. 5. com. n. 28. pag. 48.

CIVIS CIVITAS.

Ciues Romani ſolum in curia capitolina conueniri poſſunt ſi tamen non agatur ex obligatione Camerali, quo caſu eſſet locus præuentioni inter curiam A. C. & capitolinam. cap. 9. tract. n. 160. pag. 180.

Ciuitates ſine mercatoribus commodè viuere nequeunt. cap. 8. tract. num. 131. pag. 131.

Ciuitates gaudent reſtitutione ex edicto minorum. cap. 7. tract. n. 22. pag. 97.

Pro debito Ciuitatis, vel communitatis carceratus iuſtè abeſt. cap. 8. tract. num. 78. pag. 127.

CLAVSVLA.

Ex generali clauſula competit reſtitutio, vbi ex iuſta abſentia locum non habet. cap. 8. tract. n. 176. pag. 136.

Clauſulæ, *pro ſe ſuiſque hæredibus, & ſucceſſoribus quibuſcumque &c. Ad habendum &c.* regulariter transfundunt perpetuitatem in emphiteuſim. Dec. 7. num. 7. pag. 293.

Clauſula, *ſine præiudicio iurium partium*, intelligi non poteſt de iure inſurgente ex ipſo actu, cui opponitur. Dec. 12. n. 10. pag. 308.

Clauſula *Ad habendum* appoſita in conceſſione limitat non alterat eius naturam. dec. 7. num. 6. pag. 293.

Clauſulæ inſolitæ apponi in Inſtrumento contractus, dolum, vel fraudem inducunt. Dec. 17. n. 13. pag. 318.

Clauſula conſtituti regulariter inter contrahentes poſſeſſionem probatj. Dec. 17. n. 1. pag. 318.

Clauſula cæterara, *Præſenti &c.* regulariter extenditur pro ſe, hæredibus, & ſucceſſoribus quibuſcumque. Dec. 2. num. 3. pag. 277.

Ponitur regula ad dignoſcendum, in quo æquitas clauſulæ generalis conſiſtat. cap. 8. tract. n. 113. pag. 137.

Clauſula, *Nec aliter, nec alio modo*, appoſita in reſeruatione beneplaciti Apoſtolici quid operatur. pag. 160. com. §. Quid verò.

Reſtitutio ex generali clauſula, locum habet vbi ordinarium remedium ceſſat: cap. 8. tract. n. 182. pag. 137.

Clanſula, *Si in euidentem*, etiam non expreſſa ſemper ſubintelligitur in beneplacito Apoſtolico. pag. 164. com. §. Verumtamen.

Reſtitutio ex generali clauſula non eſt remedium extraordinarium, ſed ſubſidiarium. cap. 8. tract. n. 181. pag. 137.

Vbi ex æquitate clauſulę generalis reſtitutio impartitur, vel locum habet ordinarium remedium ceſſare debet. cap. 8. tract. n. 143. pag. 133.

Clauſula, *ſublata*, omnem conſuetudinem abrogat. pag. 140. in commene. num. 44. in fin.

Clauſula, quòd ſi non omnes, vel quòd ſi ambo &c. quid importet exprimitur. cap. 2. com. n. 76. pag. 34.

Clauſula ſi non omnes in reſcripto appoſita quid importet explicatur. cap. 2. com. num. 76. pag. 34.

Exponitur vnde originem traxit clauſula, ne prædium de familia exeat frequentiſſimè in vltimis voluntatibus appoſita. cap. 8. com. n. 34. pag. 64.

Clauſula quòd ſi non omnes refertur tàm ad impotentiam Iuris, quàm facti. cap. 2. com. num. 80. pag. 35.

Exponitur quid importet clauſula ſublata, appoſita in literis Pontificijs. com. ad Conſt. Vrb. num. 290. pag. 189.

Clauſula motu proprio quid operetur exponitur. com. ad Conſt. Vrb. n. 287. p. 189.

Vbi ex generali clauſula reſtitutio, datur ceſſat concluſio, quod poſt lapſum quadriennij dari amplius non debeat. cap. 1. tract. n. 86. pag. 11.

Stante clauſula dummodo &c. admittuntur articuli ad effectum reſeruandi congruam titulari. com. ad cap. quidam num. 88. pag. 220.

Clauſula dummodo &c. data confeſſione titularis aſſerentis ſe plenè informatum de valore beneficij, non reſpicit tempus reſeruationis, ſed tempus futurum. com. ad cap. quidam num. 89. pag. 220.

Clauſula dummodo remaneant centum pro Rectore appoſita in reſeruatione penſionis transfundit onus probandi in penſionario in Iudicio petitorio. com. ad cap. quidam num. 87. pag. 220.

Clauſula, ſine præiudicio vlterioris executionis adiecta in commiſſione reſtitutionis in integrum, ſolum operatur, quòd Iudex abſque vitio attentatorum ad vlteriorem executionem procedere poſſit, ſed non efficit, quod cauſa terminata dici poſſit per rem iudicatam. cath. dec. n. 150. pag. 248.

Aduerſus clauſulam ſublata non valet oppoſitio de regulis Cancellarię quamuis fauorabilibus. com. ad Conſt. Vrb. num. 293 pag. 189.

Clauſula de plenitudine poteſtatis operatur vt cauſæ ratio non ſit exquirenda. com. ad Conſt. Vrb. num. 288. pag. 189.

Per clauſulam, appellatione remota, reſtitutio in integrum non tollitur. Cath dec. num. 155. pag. 249.

Clauſula ſublata comprehendit etiam S. R. E.

Digitized by Google

Cardinales. com. ad Conſt. Vrb. n. 291. pag.189.

Clauſula ſublata opponi poteſt quandocumque, & in qualibet inſtantia. com. ad Conſt. Vrb. num.294. pag.189.

CLEMENS.

Clemens V. ex Archiepiſcopo creatur Papa. cap. vnic. com. num.7. pag.109.

Clemens V. Pontificiam Sedem Auenionem in Gallijs transfert. cap. vnic. com. n. 12. pag.109.

Clem. V. Venetos ad Ferrarienſem Principatum aſpirantes excommunicauit.cap.vnic. com. num.15. pag.109.

Coronatur Lugduni in Eccleſia S. Iuſti præſentibus Regibus Aragoniæ, Angliæ, & Francorum. cap. vnic. com. num. 9. pag.109.

In coronationis pompa Dux Brittanniç oppreſſus, & Carolus frater Regis debilitatus remanſit. cap.vnic.com.n.10.pag 109.

Sedente Clem. V. varia Concilia celebrata fuerunt, & quæ remiſſiuè ad Bin. cap. vnic. com. num.32. pag.110.

Clemens V. ad ſuam coronationem ex Italia Lugdunum Galliæ Cardinales euocat. cap. vnic. com. n.8. pag.109.

Clem.V. Florentinos, & Lucenſes ab armis contrà Piſtorienſes ſumptis abſtiuere nollentes excommunicauit. cap. vnic. com. n.16.pag.109.

Ipſos abſoluit Eccleſiam in Ferraria recuperanda adiuuantes. cap. vuic. com. n. 17. pag. 109.

Clemens V. timore procumbentis muri ſuperſtantis multitudinis onere, in turbam præceps deturbatus eſt. cap. vnic. com. num.11. pag.109.

Clem. V. Regno Neapolitano Robertum inueſtiuit. cap. vnic. com. num. 18. pag.109.

Imperatoris electionem conditionatè confirmat. cap. vnic. com. n.19. pag.109.

Columnenſes reſtituit. cap. vnic. com. n. 20. pag 109.

Sciarram Columnam, & Magaretium abſoluit. cap. vnic. com. n.21. pag.109.

Lateranum incendio abſumptum reſtaurat. cap. vnic. com. n.22. pag.109.

Cæleſtinum V. inter Sanctos retulit.cap.vnic. com. n.22. pag. 109.

Bonifacium Papam damnare recuſauit. cap. vnic. com. n.23. pag.109.

Melitenſium militum ordinem amplificauit. cap. vnic. com. n.24. pag.109.

Varias hæreſes exterminauit. cap. vnic. com. num.25. pag.109.

Rationem creandi Romanum Pontificem confirmauit. cap. vnic. com. num. 26. pag.110.

Leges Eccleſiaſticas Clementinarum conſtitutionibus amplificauit. cap. vnic. com. num.27. pag.110.

Diem Extremum clauſit die 11. Aprilis; ſepultus fuit Vſeſte, vbi natalia duxerat. cap. vnic. com n.28. pag.110.

Clem. V. Siciliæ Regi Sardiniam dono dedit. cap. vnic. com. n.14. pag.109.

Clem. V. Sedit Ann.8. menſ. 10. die 16. cap. vnic. com. n.3. pag.109.

Clem. V. ſucceſſit Benedicto XI. cap. vnic. com. n.4. pag.109.

Clem. V. ſepulchrum à Caluinianis Hæreticis diruitur, & eius cadauer comburitur. cap. vnic. com. num.29. pag.110.

Poſt obitum Clem. V. vacauit Sedes Ann. 2. Menſ.3. & die. 17. cap. vnic. com. n. 30. pag.110.

In locum Gregorij VIII. ſubrogatus fuit Clemens III. cap.5. com. n.12. pag.46.

Clementi III. ſucceſſit Cæleſtinus III. cap. 5. com. n.13. pag.46.

Clemens IV. & Greg. X. per compromiſſum electi fuerunt. cap. 9. com. num. 27. pag.71.

Clem. VIII. Conſtit. de non alienandis ciuitatibus terris, & locis, ſedi Apoſtolicæ mediatè, vel immediatè ſubditis, comprehendit etiam bona non deuoluta, & nondum infeudum data. Et eſt reuocatoria Conſt. Greg. XIV. circa non deuoluta. com. ad Conſt. Vrb. num. 143. pag.163.

CLERICVS.

Clericis quòad bona patrimonialia etiam ad quorum titulum fuerunt ordinati non competit reſtitutio. cap.8. tract. num. 20. pag.96.

Clericus vide in verbo Gabella.

Clericus rem auitam, vel Patrimonialem in Laicum diſtractam ab ipſo retrahere poteſt. cap.8. com. n.44. pag.65.

Clericus reſtitutionem petens aduerſus laicum, ipſam petere poteſt coram iudice Eccleſiaſtico. cap. 9. tract. num. 102. pag.175.

COENREDVS.

Coenredus Rex ſceptro relicto fit Monachus. cap. 3. com. num.3. pag.38.

COADIVTOR.

Vbi agitur de vtilitate, & neceſſitate Eccleſiæ etiam inuito datur Coadiutor. com. ad cap. quidam num.50. pag.216.

In Coadiutorijs requiritur Coadiuti conſenſus. com. ad cap. quidam num. 48. pag.216.

COLLATERALIS.

Collaterales capitolini in foro ciuili omnia facere poſſunt, quæ ſunt permiſſa Iudicibus ordinarijs. cap.9.tract.n.176.pag.184.

COL-

COLLATIO.

Vbi ex libro collationum non conſtat de collatione poſſeſſor intruſus præſumitur. com. ad Conſt. Vrb. n.41. pag.139.

COLLECTA.

Collectæ aliaque onera laicalia Eccleſiæ, & Eccleſiaſticis imponi non poſſunt, neque à ſponte dantibus exigi. com. ad Conſt. Vrb. n.112. pag.149.

Principe imperante collecta non fit diſtinctio cauſæ neceſſariæ, vel voluntariæ. Dec.18. num.10. pag.321.

COLLEGIVM.

In Collegio Romano non profitetur Vniuerſalitas Scientiarum, & Artium liberalium. cap.8.tract. n.70. pag.104.

Falſa eſt aſſertio, quod Collegium Romanum Societatis Ieſu ſit Vniuerſitas. cap.8. tract. n.59. pag.102.

Ieſuitarum Collegia, & paleſtræ ex S. Ignatij Inſtituto ſunt pia Gymnaſia cap.8.tract. n.64. pag.102.

Collegium Romanum non fuit erectum, neque habet facultates, & priuilegia Vniuerſitatis. cap.8.tract.n.62.pag.102.

Ieſuitarum Collegia habent facultatem legendi literas humanas Philoſophiam, & Theologiam etiam vbi ſunt publicæ vniuerſitates. cap.8. tract. num.72. pag.104.

COLVMNENSIS FAMILIA.

Columnenſis familia, inter cæteras antiquiſſima, & Nobiliſſima, duos habuit Romanos Pontifices, & decem nouem Cardinales. cap. 2. com. num. 12. pag.95.

Familia Columna poſt Bonifacium VIII. quatuordecim Cardinales numerat.cap.2. com. n.21. pag.96.

Columnenſis familia, eſt Purpuratorum Heroum arbor fæcundiſſima. cap.2.com. n.17. pag.95.

Decretalis. Ad ſuccidendos. De Schiſmaticis, hodie non legitur nam in parte reuocata fuit per Benedictum XI. cap. 2. com. n.14. pag.95.

Decretalis. Ad Succidendos, in totum reuocata fuit per Clem.V. cap.2. com.n.15 pag.95.

Item penitus abrogata per Ioannem XXII. cap.2. com. num.16. pag.95.

Vltimus Columnenſium Cardinalis fuit Hieronymus Epiſc. Tuſcul. & Sacroſ. Baſilicæ Lateranen. Archipresbyter. cap. 2. com. num. 22. pag.96.

Laurentius Columna Magnus Regni Neapolis Comeſtabilis laudatur. cap. 2. com. num. 23. pag.96.

COMERCIVM.

Hominum comercia ſunt ad vitam neceſſaria. cap. 8. tract. num.123. pag.131.

COMES.

Familia de Comitibus eſt nobiliſſima inter Romanas. com. ad cap. quidam cedendi n.177. pag.231.

COMMISSIO.

Commiſſio cum clauſula *reſtitutionis in integrum*, reſtaurat litem, ac ſi nulla tranſactio, vel res iudicata, aut alter præiudicialis actus interueniſſet. Dec.18. num.20. pag.322.

Commiſſio, poſt citationem duntaxat dicitur effecta communis. deciſ. 4. num. 4. pag.282.

Signatura quomodo reſcribere ſoleat aduerſus inhibitionem emanatam vigore extorte commiſſionis, in qua nulla ſit mentio de executione iam cæpta. cap.1.tract.n.21. pag.7.

Forma commiſſionis eſt exactè ſeruanda alias ſententia eſt nulla. Dec. 18. nu. 16. pag.322.

Cauſa diſiunctim commiſſa, quilibet ex delegatis ipſam cognoſcere poteſt, & inter ipſos eſt locus præuentioni. cap. 2. com. num. 75. pag.34.

Vbi vnus ex Coniudicibus alteri vices ſuas committit, vnus ſine alio in cauſa procedere poteſt. cap. 4. com. num.10. pag.42.

Cauſa commiſſa cum clauſula, quòd ſi non omnes, quando ab vno ex delegatis cognoſci poſſit exprimitur. cap. 2. com. n.79. pag.35.

Cauſa coniunctim commiſſa omnes delegati cauſæ cognitioni, vel executioni ſimul intereſſe debent. cap. 2. com. num. 27. pag.34.

Qui committit cauſam reſtitutionis in integrum debet docere de læſione, & in hoc articulo ſubſtinet partes actoris. Cath.dec. num.421. pag.271.

Cauſa reſtitutionis in integrum commiſſa, antequam præfigatur terminus ad docendum de cauſis reſtitutionis in integrum, diſputari debet dubium ſuper reuocatione attentatorum, quæ prætenduntur commiſſa. cath. dec. num.283. pag.259.

Si intra præfixum tempus non probetur cauſa reſtitutionis, commiſſio reſtitutionis executionem non retardat. cap. 1. com. n.60. pag.83.

Aduerſus extortam commiſſionem reſtitutionis nulla facta mentione de executione iam cæpta, ſi eius vigore emanauit inhibitio, non eſt procedendum ad vlteriora, ſed pro reformatione Signatura adiri debet. cap. 1. tract. num. 21. pag. 7.

Commiſſio cauſæ reſtitutionis in integrum nouam inſtantiam inducit. cath. decis. num.151. pag.248.

COMMISSVM.

Aduerſus commiſſum in quod minor incidit ob non ſolutum Canonem cum Patre conuentum minor non reſtituitur. cap. 2. tract. num.192. pag.42.

COMMODATVM.

Aduerſus commodatum minori reſtitutio competit, dummodò abſit dolus, & locupletior factus non ſit, ſiuè ſi rem commodatam malè perdidit, ſiue deteriorem fecit. cap.2. tract. num.116. pag.35.

Ad repetitionem rei alteri commodatæ, quam apud ſe habere minori intereſt, reſtituitur. cap. 2. tract. num.116. pag.35.

COMMVNITAS.

Communitates caſtra, & villæ, quæ per ſe ipſas teguntur, & non per adminiſtratores iure minorum non reſtituuntur. cap.7. tract. n.26. pag.98.

Contraria opinio eſt verior. cap. 7. tract. num.27. pag.98.

Communitates iure minorum debent reſtitui. cap.7. tract. n.23. pag.97.

Reprobatur diſtinctio Oud. de reſtit. part. 1. quæſt.3. art. 11. nu. 72. & indiſtinctè proponitur Concluſio, quod iure minorum reſtituantur Communitates, Caſtra, & Villæ quamuis à ſe ipſis tegantur. cap. 7. tract. n.28. pag.98.

Reijcitur ſententia, qua Ciuitatibus communitatibus locis, & villis negatur reſtitutio iure minorum. cap. 7. tract. num. 25. pag.97.

COMPENSATIO.

Redituum compenſatio danda eſt illis, qui renunciare compelluntur. com. ad cap. quidam num.68. pag.218.

COMPROMISSVM.

Aduerſus compromiſſum in Iudicem factum minor reſtituitur. cap. 2. tract. num.301. pag.55.

Minor non læditur ex ſimplici compromiſſo. cap.2. tract. n.304. pag.55.

Aduerſus compromiſſum iuramento firmatum minori non datur reſtitutio. cap. 2. tract. num.305. pag.55.

Compromiſſum fieri poteſt de cauſa criminali, quæ ordine extraordinario proſequitur. cap.9. com. n.34. pag.72.

Compromiſſum non debet admitti in cauſa matrimoniali, quæ iudicanda eſt ab habente poteſtatem Iuris. cap.9. com. n.24. p.72.

In compromiſſo pro Romani Pontificis electione faciendo ſeruanda eſt Bulla Gregor.XV. cap.9. com. num.28. pag.72.

Compromiſſum de re Eccleſiæ alteri tradenda ſine ſolemnitatibus, fieri non poteſt. pag.167. com. 5. Compromiſſum.

Aduerſus ſolutionem pœnæ in compromiſſo appoſitæ minor reſtituitur. cap. 2. tract. num.318. pag.55.

Minor ligatur compromiſſo neceſſario ex diſpoſitione Teſtatoris iubentis controuerſias inter coniunctos eſſe compromittendas. cap. 2. tract. num.312. pag.55.

In compromiſſo neceſſario ab Arbitrorum ſententia appellare licet. cap. 2. tract. num.308. pag. 55.

CONCESSIO.

Conceſſio rei Eccleſiæ ad beneplacitum non poteſt fieri ſine ſolemnitatibus. pag. 166. com. 5. Conceſſio.

Conceſſio vide in verbo Emphiteuſis.

Conceſſio pro ſe, & ſucceſſoribus quibuſcumque, eſt tranſitoria ad quoſcumque extraneos. Dec. 10. n. 1. pag.299.

Conceſſiones poſteriores continentes diuerſam formam à prioribus ab ipſis diuerſæ cenſentur. Dec. 10. n.2. pag.300.

Conceſſiones poſteriores, licet emanatæ ſub commemoratione antiquarum, attendi debent, ſi ab ipſis ritè, & rectè receſſum ſit. Dec 10. num.3. pag.300.

Ritè receſſum dicitur à Conceſſionibus antiquis per alterationem ſubſtantialem in noua conceſſione, cum beneplacito Apoſtolico, & vtilitate Eccleſiæ. Dec. 10. n.4. pag.300.

Conceſſiones eccleſiaſticæ regulariter fiunt ad formam antiquarum. Dec. 7. num. 1. pag.292.

Poſterior conceſſio ſubſtantialiter incompatibilis primæ inueſtituræ ad ipſam referri non poteſt. Dec.10. num.12. pag.301.

Non præſumitur in concedentibus voluntas antiquam conceſſionem alterandi, niſi probetur in ipſis indiuidualis ſcientia contentorum in prima conceſſione. Dec. 7. num.7. cap.293.

Stare ſimul poſſunt conceſſio reſtricta ad certum tempus, & certas generationes, & quod ipſis durantibus in emphiteuſim ſuccedere poſſint non ſolum deſcendentes, ſed etiam extranei. Dec. 7. num. 5. pag.293.

CONCORDIA.

In integrum reſtitutio datur minori pro reditu ad concordiam, à qua receſſit, etiam poſt profecutam litem, in qua ſuccubuit. Quod nota, non procedere, vbi concordia continet pactum reſolutiuum, in caſu non obtenti beneplaciti infrà terminum præfixum. Tunc enim ſicuti non admit-

admittitur purgatio moræ, ita neque reſtitutio in integrum fauore minotis. cath. dec. num.140. pag.248.
Reſtitutio in integrum conceditur minori pro redditu ad concordiam. cath. deciſ. num.121. pag.245.

CONDEMNATVS.

Condemnatus ſi plenariè reſtituatur à ſupremo Principe recuperat bona per Fiſcum, & per Baronem confiſcata, quod intelligas nedum de ijs bonis, quæ adhuc remanent penes Fiſcum, ſed etiam de ijs, quæ per Fiſcum in alium fuerunt tranſlata, & alienata, & hoc procedit quando reſtitutio eſt ampliſſima. cath. deciſ. num. 358. pag.265.

CONFESSIO.

Confeſſio extraiudicialis de æquitate Canonica contra confitentem probat. Dec. 19. num.4. pag.328.
Confeſſio de recept. facta à minore ſine ſolemnitatibus eſt inefficax, nullamque probationem fecit. Dec. 17. n.25. pag.321.
Principalis, confeſſionem Procuratoris reuocare poteſt. cap.2.com.n.129.pag.104.
Etiam ſi ſit geminata. cap.2. com. num.130. pag.104.
Limita ſi Principalis vigore cónfeſſionis factæ à Procuratore, aliquid obtinuerit in iudicio. cap.2. com. num.131. pag.104.
Item ſi Principalis confeſſione Procuratoris in iudicio vſus ſit. cap.2. com. num. 132. pag.104.
Item ſi confeſſio procuratoris à parte acceptata ſit. cap. 2. com. num. 133. pag.104.
Qui confeſſionem reuocat incontinenti, errorem probare non tenetur. cap. 2. com. num.149. pag.105.
Iudicis arbitrio multum defertur, quando confeſſio dicatur reuocata incontinenti, maximè in Criminalibus. cap. 2. com. num.151. pag.105.
In dubio confeſſio præſumitur vera, vnde error, eſt plenè probandus. cap. 2. com. num.147. pag.105.
Extraiudicialis confeſſio aliquando lædit. cap.2. com. num.108. pag.103.
Vbi principalis habita notitia confeſſionis à Procuratore in eius abſentia factę ipſam non reuocat ei nocet confeſſio. cap. 2. com. num.126. pag.104.
Confeſſio Procuratoris principali præſente, & non contradicente facta ei præiudicat. cap.2. com. n.125. pag.104.
Procuratoris confeſſio adminiculata plenè probat. cap.2 com. num.127. pag.104.
In quibus diſtinguantur confeſſio Principalis, & Procuratoris remiſſiuè ad Felyn. cap.2. com. num.128. pag.104.
Eccleſia per viam iuris communis poteſt confeſſionem ſuam reuocare vſquequò iudicium ſit finitum. cap.2. com. num.153. pag.105.
Explicatur quando reuocatio dicatur incontinenti facta. cap.2. com. n.150. pag.105.
Confeſſio procuratoris principali non nocet. cap.2. com. n.123. pag.104.
Limita ſi ad ſic confitendum ſpeciale mandatum habeat. cap. 2. com. num. 124. pag 104.
Gloſ. extendit regulam text. ad confeſſionem factam per Procuratorem. cap. 2. com. num.122. pag.104.
Confeſſio erronea ſiue error ſit facti, ſiue iuris confitenti non nocet. cap. 2. com. num.145. pag.105.
Per viam Iuris Communis poteſt Eccleſia confeſſionem quandocumque reuocare. cap. 2. com. num.138. pag.104.
Cauſa appellationis pendente errore detecto poteſt Eccleſia ſuam confeſſionem reuocare. cap.2. com. n.157. pag.106.
Prælati confeſſio maximum argumentum præbet, quod res ita ſit. cap. 2. com. num.120. pag.103.
Donec de contrario non conſtet Prælati confeſſio attenditur. cap.2. com. nu. 121. pag.103.
Confeſſio Rectoris Eccleſiæ, ipſiuſmet Eccleſiæ eſſe cenſetur. cap. 2. com. num.112. pag.103.
Confeſſione per Tranſactionem effectum ſortita errorem probare non ſufficit. cap.2. com. num.158. pag.106.
Confeſſio etiam iurata, poteſt declarari, & excuſari. Et qualiter fiat. cap. 2. com. num.161. pag.105.
Poſt concluſum in cauſa ſi ſententia non tranſiuit in iudicatum confeſſio reuocari poteſt. Et quomodo. cap.2. com. n.162. pag.106.
Extraiudicialis confeſſio, qua Eccleſia læditur in iudicio deducta, iudicialis cenſetur. cap.2. com. num.109. pag.103.
Poſt concluſum in cauſa non licet confeſſionem reuocare. cap. 2. com. num.159. pag.106.
Deficiente confeſſionis veritate omnes effectus tali confeſſioni innixi corruunt. cap.2. com. num.146. pag.105.
Confeſſionis nomine venit, quælibet reſponſio, ſiue affirmatiua, ſiue negatiua data in iudicio. cap. 2. com. com. num. 111. pag.103.
Aduerſus quam confeſſionem ſit Eccleſia reſtituenda colligitur ex Text. cap.2.com. num.106. pag.102.
Prælatus nomine Eccleſiæ reſtitutionem petens, aduerſus confeſſionem etiam iuratam venire poteſt. cap. 2. com. nu. 113. pag.103.
Confeſſio proueniens ex ſimplici beneplacito Prælati, ſine iuſſu Iudicis etiam ſi in iudicio facta ſit Eccleſię non præiudicat. cap.2. com. num.114. pag.103.
Confeſſio vt noceat debet eſſe certa non æqui-

æquiuoca. cap.2. com. n. 148. pag. 105.
Confeſſio iurata præuia informatione emiſſa quemlibet errorem excludit. com. ad cap. quidam num.79. pag.220.
Aduerſus propriã confeſſionem minori reſtitutio competit. cap.2. com.n.276.pag.53.
Ex confeſſione delicti per minorem facta non oritur iudicium ad torturam. cap.2. tract. num. 277. pag.53.
Minor non reſtituitur aduerſus confeſſionem propriam, ſi agat ad euitandam pœnam á lege, vel ſtatuto confitenti impoſitam. cap.2. tract. num. 279. pag.53.
Aduerſus confeſſionem geminatam minori non datur reſtitutio. cap. 2. tract. n. 280. pag.53.
Minor aduerſus factam confeſſionem reſtituitur, & quomodò. cap. 3. com. n. 33. pag.40.
Eccleſia reſtituitur aduerſus confeſſionem. cap.3. com. num. 29. pag 40.
Aduerſus confeſſionem veritatis non datur reſtitutio. cap.2. com. n.70. pag.99.
Quomodò Tutoris, vel Curatoris confeſſio præiudicent Pupillo, vel minori. cap. 2. com. num.134. pag.104.
Aduerſus confeſſionem non per errorem factam, quia ſcienter facta videtur, reſtitutio non competit. cap.2. com. nu.85. pag. 100.
Eccleſia, ſeù Prælatus conſtito de læſione licet errore non probato reſtituitur aduerſus confeſſionem propriam erroneè factam. cap.2. com. n.79. pag.100.
Aduerſus confeſſionem iuratam imprudenter, vel erroneè factam reſtitutio datur. cap.2. com. num.110. pag.103.
Aduerſus læſionem prouenientem ex confeſſione vera, ſed intempeſtiuè facta Eccleſia reſtituitur. cap. 2. com. num. 91. pag.101.
Aduerſus confeſſionem falſam, ſi falſitas probari non poſſit Eccleſia reſtituitur. cap.2. com. num.72. pag 100.
Aduerſus damnum proueniens ex confeſſione vera, quam tunc Eccleſia facere non tenebatur ei reſtitutio competit. cap. 2. com. num.89. pag.101.
Confeſſio concomitata Scripturis, vel per factum notorium confirmata improbari non poteſt. cap. 2. tract. n.285. pag.54.
Triduum beneficiale non currit ad reuocandam confeſſionem Scripturis, vel facto notorio confirmatam. cap.2. tract. n.287. pag.54.
Eccleſia non reſtituitur aduerſus confeſſionem iudicialem factam à Prælato. cap. 2. tract. num.288. pag.54.
Vniuerſitas non reſtituitur aduerſus confeſſionem à Sindico, vel Adminiſtratore iudicialiter factam. cap. 2. tract. num. 289. pag.54.
Aduerſus quamcumque confeſſionem, & aſſignationem reſtitutio in integrum competit beneficiatis, vbi congrua eſſet tenuis adeòut viuere non poſſent. com. ad cap. quidam num.81. pag.229.
Aduerſus confeſſionem á procuratore factam minor non reſtituitur. cap. 2. tract. num.283. pag.54.
Determinat Bonif. qualiter Eccleſia aduerſus confeſſionem propriam in integrum reſtituatur. cap.3. com. num. 60. pag. 99.
Aduerſus confeſſionem, quæ diſpoſitione ſtatuti ex cõtumacia oritur minor non reſtituitur. cap.2. tract. n.292. pag.54.
In falſa confeſſione per Prælatum, ex errore, vel imprudentia facta læſa Eccleſia ſatis dicitur. cap. 2. com. num. 77. pag.100.
In prima parte huius Text. ſancitur reſtitutionem non eſſe Eccleſiæ denegandam aduerſus propriam confeſſionem. cap. 2. com. num.62. pag.99.
Aduerſus confeſſionem ſcienter falſam vi, vel metu factam Eccleſiæ datur reſtitutio. cap.2. com. num.86. pag.101.
Textus loquens de confeſſione Eccleſiæ intelligendus eſt de confeſſione facta à Prælato in iudicio contra Eccleſiam. cap. 2. com. num.64. pag.99.
Confeſſio facta iudicialiter à Prælato Iudicis mandato præcedente Eccleſiæ præiudicat. cap.2. com. num.115. pag.103.
Item confeſſio Prælati adminiculata. cap.2. com. num.116. pag.103.
Item quæ concernit actum factum ab ipſo confitente. cap.2. com. n.117. pag.103.
Item per modum iuriſdictionis contentioſæ in iudicio facta. cap. 2. com. num. 118. pag.103.
Item ſi iterata ſit, & repetita. cap. 2. com. num.119. pag.103.
Item ſi poſt confeſſionem ſecundum ipſam ſententia lata ſit. cap. 2. com. num. 76. pag.100.
Ad petendam reſtitutionem aduerſus propriam confeſſionem non admittitur Eccleſia, quæ quadriennium labi negligenter omiſit. cap.2. com. num.95. pag.101.
Limita in caſu, quo rationabilis cauſa aliud ſuadeat. cap.2. com. num.96. pag.101.
Limita etiam, ſi Eccleſia iuris Ordinarium remedium intentet. cap. 2. com. nu. 97. pag.101.
Omnis confeſſio ſcienter falſa non eſt ex dolo vel fraude. cap.2. com. n.86. pag.101.
Per reſtitutionem, & per reuocationem aduerſus omiſſam confeſſionem, quis ſe iuuare poteſt. cap. 2. com. num. 163. pag.106.
Reſtitutio in integrum non conceditur maiori allegantí læſionem in actu liberatorio mediante confeſſione licet erronea. cath. dec. num.51. pag.239.
Confeſſio de re falſa non nocet. cap. 2. com. num.70. pag.99.
Qualis error ſufficiat ad reuocandam confeſſionem explicatur. cap. 2. com. num.152. pag.105.
Aduer-

Aduerſus malitioſam confeſſionem reſtitutio non competit. cap. 2. com. num. 78. pag.100.
Eccleſia petens reſtitutionem aduerſus confeſſionem erroneam errorem non tenetur probare, ſed læſionem. cap.2. com. n.83. pag.100.
Aduerſus confeſſionem veram, quam Eccleſia facere tenebatur non datur reſtitutio. cap.2. com. num.85. pag.101.
Reſtituitur Prælatus aduerſus confeſſionem in præiudicium Eccleſiæ factam, non probato errore, ſed docto de læſione. cap. 2. com. num.84. pag.100.
Aduerſus confeſſionem veram defectus læſionis, nec Eccleſia, nec minor reſtituitur. cap.2. com. num.87. pag.101.
Aduerſus falſam confeſſionem, per errorem, imprudentiam, ignorantiam, vel bona fide factam reſtitutio in integrum locum habet. cap.2. com. num.77. pag.100.
Prælatus reſtituitur aduerſus propriam confeſſionem, ſi læſa ſit Eccleſia. cap.2.com. num.66. pag.99.
Eccleſia reſtituitur aduerſus confeſſionem non per errorem factam. cap. 2. com. num.74. pag.100.
Eccleſia reſtituitur aduerſus confeſſionem indebito tempore factam. cap. 2. com. num.75. pag.100.
Eccleſia læſa reſtituitur aduerſus confeſſionem Procuratoris. cap.2. com. num. 135. pag.104.

CONFIRMATIO.

Confirmatio facta à Principe de geſto à minore non ei tollit beneficium reſtitutionis. cap.5. tract. num.38. pag.81.

CONGREGATIO.

Ab errore vindicatur illorum dictum, qui aſſerunt non extare congregationem ſindiorum. cap.7. tract. num.57. pag.101.
B. Pius V. Congregationi S. Officij facultatem conceſſit, dandi licentiam extra curiam legendi, & retinendi libros prohibitos. com. ad Conſt. Vrb. num. 87. pag.147.

CONGRVA.

Vbi congrua eſt tennis, ſed rector habet vnde ex ipſa viueat, ſibi imputet ſi tenne beneficium acceptauit. com. ad cap. quidam num.76. pag.219.
Probationes faciendę ſuper aſſignatione congruę iudicium petitorium reſpiciunt. com. ad cap. quidam num.82. pag.220.
Vbi congrua non ſufficit ad præſtanda alimenta, aduerſus congruæ aſſignationem in integrum reſtitutio competit. com. ad cap. quidam num.77. pag.219.
Parochus pro congrua habet intentionem fundatam in iure. com. ad cap. quidam num.73. pag.219.
Ad effectum probandi non remanere congruam iuſtificandi ſunt fructus per integrum decennium. com. ad cap. quidam num.85. pag.220.

CONIVNCTVS.

Coniuncti pro adoleſcente ſimplicis vitæ, etiam illo inuito, & ſine ſpeciali mandato ad reſtitutionem petendam admittuntur. cap.9. tract. num.54. pag.172.
Coniunctus pro coniuncto in integrum reſtitutionem petere non poteſt. cap.8.com. num.46. pag.65.
Coniunctus facta coniuncti ſcite præſumitur. dec.15. num.3. pag.314.

CONSAGVINEVS.

Conſanguinitas, & habitatio ſimultanea ſcientiæ præſumptionem inducunt. dec. 15. num.3. pag.314.
Conſanguinei, & affines ſine ſpeciali mandato non admittuntur ad petendam reſtitutionem. cap 8. tract. n.53. pag.172.
Conſaguineus ſine ſpeciali mandato non admittitur ad reſtitutionem pro conſagnineo petendam. cap. 7. com. num. 30. pag.57.
Conſanguinei, & affines ſi ex beneficio reſtitutionis intereſſe prætendant admittuntur ſine ſpeciali mandato. cap. 9. tract. num.55. pag.172.
Conſanguinei minoris præſumuntur de ſtatu ætatis illius informati, & ſecus dicentes ignorantiam probare debent, ſecus ſi ſint extranei. cap.4. tract. num.28. pag.74.
Conſanguineorum præſentia adhibita in contractu minoris non impedit reſtitutionem. cap.4. tract. num.8. pag.72.

CONSENSVS.

Conſenſus per metum præſtitus contractum nullum reddit. cap. 8. com. num. 57. pag.67.

CONSILIVM.

Minorum Conſilium eſt fragile. cap.1. com. num.70. pag.12.
Verba prolata per modum conſilij neceſſitatem non inducunt. dec. 14. n.5. pag.312.
Conſilium vid. verb. Peritus.
Conſilium erroneum à perito reportaſſe aſſerens, probare tenetur. cap.8.tract.n.243. pag.142.
Conſilium à pluribus Iuris peritis petere non eſt neceſſum.cap.8.tract.n.246.p.142.

CONSTITVTIO.

Conſtitutionibus Apoſtolicis dari non poteſt exce-

exceptio non vſus, vel quod contrario vſu abrogatæ fuerint. com. ad Conſt. Vrb. num.48. pag.142.

In fauorabilibus Eccleſiarum non attenditur Conſt. Vrb. pag.140. in Commeot. §. Verumtamen.

Conſtitutio Vrbani VIII. non tollit immemorabilem, niſi in caſibus in quibus à iure improbatur, & in ipſa ſua Conſt. expreſſis. com. ad Conſt. Vrb. num. 165. pag.173.

Conſtit. Vrbani non habet locum inter Eccleſiam, & Eccleſiam. com. ad Conſt. Vrb. num.304. pag.190.

In integrum reſtitutio datur aduerſus Conſtitutiones, & ſtatuta, ex capite probabilis ignorantiæ. cath. deciſ. num. 284. pag.259.

CONSVETVDO.

Quælibet conſuetudo Eccleſijs oneroſa, quidquid olim de iure cautum repertatur, in hac Vrban. Conſtit. reprobatur. com. ad Conſt. Vrb. num.164. pag.173.

Eccleſia tollerare tenetur incommoda non multum lædentia propter authoritatem conſuetudinis. com. ad Conſtitut. Vrb. num.159. pag.172.

Conſuetudo Eccleſijs præiudicialis ratione caret. com. ad Cooſt. Vrb. num. 155. pag.171.

Vrban. VIII. in hac Conſt. ſpecialiter reprobat, & damnat conſuetudinem etiam immemorabilem grauamen Eccleſiis inferentem. com. ad Conſt. Vrb. num. 132. pag.152.

Item abrogat conſuetudines, & præteritas, & futuras. com. ad Conſt. Vrb. num.298. pag.189.

Quælibet conſuetudo libertati Eccleſiaſticæ contraria eſt reprobata etiam ſi ſit immemorabilis. com. ad Conſt. Vrb. num.164. pag.172.

Conſuetudo Eccleſiæ præiudicialis induci non poteſt. com. ad Conſt. Vrb. nu. 133. pag.152.

Conſuetudo immemorabilis habet vim iuſti tituli, & dat famam priuilegij. com. ad Conſt. Vrb. num.131. pag.152.

Ex hac Vrbani VIII. Conſt. quæſtiones omnes, & Sacrorum Canonum interpretationes approbantes conſuetudinem præiudicialia Eccleſijs, & Eccleſiaſticis inferentem de medio ſublata remanet. com. ad Conſt. Vrb. num. 134. pag.152.

Ceſſat hodiè efficax Iuris argumentum deſumptum ab immemorabili, vbi agitur de præiudicialibus Eccleſiæ, & Eccleſiaſticorum. com. ad Conſt. Vrb. nu.171. pag.174.

Conſuetudo ſupponens Eccleſiaſticos laicali iuriſdictioni eſt improbata. com. ad Conſt. num.151. pag.170.

Reprobatio conſuetudinis, quæ fit in cap. Conſuetudines, de conſuetud. de quo grauamine intelligi debeat exponitur. com. ad Conſt. Vrb. num.158. pag.171.

Conſuetudine variari poteſt, abbreuiari nempè, vel prolongari ætas annorum 25. ad effectum, vt quis dicatur maior. cap.2. tract. num.33. & ſeq. pag.28.

Conſuetudo retractum permittens, & inducens eſt probata à Iure Canonico. cap. 8. com. num.18. pag.62.

CONSVLTOR.

Quodnam ſit munus Conſultoris Sac. Congreg. Indicis exprimitur. com. ad Conſt. Vrb. num.80. pag.146.

Exponitur quando in articulo reſtitutionis Conſultor dari debet. cap.9. tract. n.215. pag.184.

CONTRACTVS.

Minor in contractibus ſeruatis ſolemnitatibus celebratis, maior à lege reputatur. dec.12. num.1. pag.307.

Ex contractu defectu ſolemnitatum nullo, minor nec ciuiliter nec naturaliter obligatus remanet. dec.17. num.19. pag.321.

Talis cenſetur contractus, qualem contrahentium verba illum præſeferunt. Dec.10. num.13. pag.301.

Solemnitates Conſt. Ægidianæ ſeruandæ ſunt in contractibus minoris etiam Doctoris. dec.11. num.1. pag.303.

Qui cum aliquo contrahit illius conditionem ſcire debet. cap.8. tract. n. 229. pag. 141.

Qui a ibi contrahit, loci iura, & conſuetudinem in quo contrahit noſſe debet. cap.8. tract. n.230. pag.141.

Secundus contractus non facit nouationem quoad expreſsè præſeruata in primo contractu. dec.4. num.14. pag.284.

Contractus factus ſub reſeruatione beneplaciti Apoſtolici eſt nullus. Quid iuris verò ſit, vbi in reſeruatione adeſſet clauſula; *Nec aliter, nec alio modo*. pag. 160. com. §. Quid verò.

Maius eſt priuilegium Eccleſiæ reſtitutionem petentis aduerſus contractum, quam minoris. cap. 1. com. n.70. pag.84.

Contractus aduerſarij dolo perpuram à maioribus facti reſcinduntur. cap.8. tract. num.363. pag.152.

Contractu inter partes inito ſub conditione beneplaciti Apoſtolici, antequam obtentum ſit datur locus pænitentiæ. pag.141. in Comment. §. Quamobrem.

Contractus initus ſub conditione beneplaciti Apoſtolici, antequam obtentum ſit, nullum Dominium transfert. pag. 141. in comm. §. Alienationem.

Contractus initus ſub conditione beneplaciti à tempore ſolum, quo beneplacitum accedit valere incipit. pag. 141. in comm. §. Alienationem.

Con-

Digitized by Google

Contractus de rebus Eccleſiæ factus ſub conſenſu abſoluto, non conualidatur per beneplacitum Apoſtolicum obtentum ſub tali conſenſu. pag. 141. in Comment. §. Alienationem.
Colonarius contractus ſine iuris ſolemnitate de re Eccleſiæ fieri non poteſt. pag. 166. com. §. Colonarius.
Contractus cum Papa vti cum priuata perſona celebratus altera ſolemnitate non indiget. pag. 141. in com. §. Quod præſtat.
Minor qui ex præſenti contractu futurum damnum expectat dicitur læſus, & debet reſtitui. cap. 3. tract. num. 42. pag. 66.
In contractu neceſſario per minorem facto non exiguntur ſolemnitates iure requiſitæ in voluntario. cap. 2. tract. n. 314. pag. 56.
Non eſt reſtituendus minor aduerſus contractum vbi ita poſſibile erat, quod damnum contingeret, ſicut quod non contingeret, quod intellige iuxta ſeq. diſtinct. cap. 3. tract. num. 15. pag. 62.
Contractus in carcere factus eſt nullus. cap. 8. tract. num. 91. pag. 129.
Aduerſus omnes quaſi contractus minor læſus reſtituitur. cap. 2. tract. num. 201. pag 43.
In contractu læſio, vide in verbo Læſio.
Signata ſupplicatione conceſſionis beneplaciti Apoſtolici non eſt locus pænitentiæ, licet Commiſſarius non confirmauerit contractum. p. 141. in com. §. Quamobrem.
Contractus ſimulatus propriè non eſt contractus. cap. 8. tract. n. 37. pag. 90.
Creditor pacti exequutionem exercere non poteſt ſi præuentus ſit in oppoſitione nullitatis contractus antequam iudicium nullitatis diſcutiatur. cap. 2. tract. n. 81. pag 31.
Vbi contractus per ſe eſt nullus diſpoſitio ſtatuti abbreuians minorem ætatem locum non habet. cap. 5. tract. num. 32. pag. 31.
Aduerſus contractum iuratum minori reſtitutio datur ſi conentrant fraus, dolus, metus, & læſio enormis. cap. 2. tract. num. 66. pag. 30.
Contractus ſimulatus non confirmatur per ratificationem à minore in maiori ætate facta. cap. 6. tract. n. 36. pag. 90.
Mens contrahentium ſemper legi præſumitur conformis. cap. 6. tract. num. 3. pag. 86.
In contractu nullo non datur læſio, ſed ſolum in valido. cap. 6. tract. num. 41. pag. 90.
Ex contractu nullo nulla oritur obligatio. cap. 6. tract. n. 41. pag. 90.
Si conſtet de fraude etiam aduerſus contractum iuratum minor reſtituitur. cap. 2. tract. num 66. pag. 30.
Ratificatio contractus in quo læſio ex aduerſarij dolo vero prouenit, niſi dolus de tempore ratificationis minori facto maiori notus ſit non impedit reſtitutionem. cap. 6. tract. num. 43. pag. 90.
Aduerſus contractum Eccleſię reſtitutio competit. cap. 1. com. num. 63. pag. 84.
Minor iurans non contrauenire contractui non reſtituitur. cap. 1. com. num. 71. pag. 84.
Aduerſus contractum nullum non datur reſtitutio. cap. 1. com. n. 39. pag. 81.
Ad commodum, & damnum quando aliquis contractus poteſt ſe habere, licet caſualiter contingat damnum non ex hoc quis dicitur lædi, vndè nec minor læſus reſtituitur. Cath. dec. num. 252. pag. 257.
Per reſtitutionem integrum contractus omninò reſcinditur. cap. 1. com. num. 123. pag. 16.
Reſtitutio in integrum datur Eccleſiæ alienanti contra contractum validè factum, ſi fuit læſa. Cath. dec. num. 230. pag. 255.
Minori aduerſus contractum per ipſum initum in integrum reſtitutio conceditur, niſi à die quo factus eſt maior effluxerint anni 30. Cath. dec. n. 219. pag. 254.
In integrum reſtitutio non competit minori aduerſus contractum iuratum, præſertim elapſo quadriennio; neque ad impediendam executionem obligationis Cameralis. Cath. dec. n. 16. pag. 235.
Prælatus reſtituitur aduerſus contractum iuratum Eccleſiam lædentem. cap. 1. com. num. 72. pag. 84.
Reſtitutione non eget minor, qui ipſo iure remanet illæſus à contractu nulliter geſto. Cath. dec, num. 253. pag. 257.
Minor reſtituitur aduerſus contractum factum cum conſenſu Curatoris, ſi læſus ſit. cap. 1. com. num. 72. pag. 12.
Eccleſia reſtituitur aduerſus quemlibet contractum, in quo enormiter eſt læſa. cap. 1. com. num. 98. pag. 14.
Fauore minoris reſcinditur contractus deficiens in ſolemnitate Iuris idem de contractu Eccleſiæ. cap. 8. com. num. 17. pag. 62.
Eccleſiæ, & minori ſuccurritur per reſtitutionem ſi contractus in ſolemnitatibus non laboret. cap. 8. com. num. 17. pag. 62.
Oppoſita nullitate contractus ante pacti executionem, creditor pactum exercere non poteſt antequam nullitatis iudicium diſcutiatur. cap. 2. tract. num. 81. pag. 31.
Minori læſo datur reſtitutio aduerſus contractum inualidum ex gratia à Principe confirmatum. cap. 4. tract. num. 18. pag. 73.
Vbi contractus eſt nullus, reſtitutio locum non habet. cap. 1. com. n. 131. pag. 17.
Reſtitutio ad diſſolutionem contractus petenda eſt coram Iudice Rei. cap. 9. tract. num. 96. pag. 175.
Reſtitutio ad obſeruantiam contractus peti debet coram Iudice loci contractus. cap. 9. tract. num. 97. pag. 175.

Vbi

Vbi contractus eſt ipſo iure nullus reſtitutio locum non habet. cap.10. tract. num.50. pag.193.
Reijcitur limitatio Hoſtienſis, vbi reſcinditur contractus defectu ſolemnitatum. cap.10. tract. num.49. pag.193.

CONTRARIVM.

Contrariorum eadem eſt diſciplina. Dec. 15. num.13. pag.315.

CONTVMAX.

Contumaciter, vel merè voluntariè abſens non excuſatur ſi non poſſit procuratorem dimittere. cap.8. tract. nu. 172. pag.136.
Contumaciter otiosè, vel voluptuosè abſens ſi procuratorem non dimittat non reſtituitur. cap.8. tract. num.162. pag.135.

CONVENTIO.

In conuentionibus in quibus læſionis quantitas conſiderari non poteſt reſpectu rei ad rem, conſiderare debet Iudex qualitatem læſionis rei reſpectu perſonæ. cap.3. tract. num.67. pag.70.
Minor reſtituitur aduerſus conuentionem, in qua ſe tantum periculo expoſuit, licet periculum eſſet incertum. cap.3. tract. num.17. pag.64.
Minor læſus non reſtituitur aduerſus conuentionem in qua ſe lucro, & damno expoſuit, & vtrumque erat veriſimile. cap.3. tract. num.16. pag.63.

CREDITOR CREDITVM.

Creditor non debet damnum pati, vbi ſine minoris detrimento fieri poteſt. cap. 10. tract. n.86. pag.197.
Aduerſus creditorem reuocantē poſſeſſionem ex clauſula Conſtituti, vel ipſam reintegrantem per pactum de capiendo, minor non reſtituitur. cap. 2. tract. num. 77. pag.31.
Creditum in iudicatum tranſactum retardari non poteſt. dec.4. num.21. pag.285.
Creditum non clarum, vel liquidum, retentionem excludit. Dec. 5.num.14.pag.288.

CRIPTA.

Criptæ Ferratæ Monaſterium S. Nilus in territorio Tuſculano á fundamentis erexit. cap 1. com. num.168. pag.21.
Menſam Monachorum Cryptæ Ferratæ, á Menſa Abbatis Commendatarij Gregorius XIII. diuiſit. cap. 1. com. num. 169. pag.22.
Refertur Elenchus Abbatum Monaſterij Cryptæ Ferratæ à S. Nilo vſque ad præſentem diem, cap. 1. com. num. 169. pag.23.
Monaſterium Criptæ Ferratæ à Pio II. erectam fuit in Commendam Cardinalitiam. cap.1. com. num.169. pag.22.
Monaſterium Criptæ Ferratæ deſcribitur. cap.1. com. num.169. pag.22.

CHRISTINA.

Chriſtina Suecorum Regina regij Ordinis decus. com. pag.198.
Chriſtina Suecorum Regina percalcato Regno Catholicam veritatem profitetur. com. pag.198.

CVLPA.

Ex propria culpa, vbi prouenit læſio an detur reſtitutio. cap. 8. tract. num. 356. pag.151.
Culpa Vid. verb. Delictum.

CVRATOR.

Aduerſus geſta per Curatorem, qui non ſatis dedit, cum ſint ipſo iure nulla in integrum reſtitutio locum non habet. cath. dec. num.433.pag.272.
Curator deputari non poteſt ad approbandam donationem factam á minore, vel alium actum ipſi minori læſiuum. dec.17. num.3. pag.319.
Curator in contractibus, & iudicijs minorum etiam iuriſperitorum eſt adhibendus. dec.11. num.0. pag.304.
Simplex curator bonorum ſine ſpeciali mandato reſtitutionem petere poteſt. cap. 9. tract. num.20. pag.168.

D

DAMNVM.

Aduerſus damnum enormiſſimum etiam post quadriennium Eccleſia reſtituitur. cap.1. com. num.119. pag.88.
Si Dominus ex facto procuratoris ſentit damnum pulſo procuratore, ſi ipſe non eſt ſoluendo, poteſt petere reſtitutionem in integrum. cath. dec.n.272. pag.258.
Si damnum ex poſt facto ſuperueniat minor debet reſtitui. cap. 3. tract. num. 12. pag.63.
Minor non reſtituitur aduerſus damnum futurum, quod prouenit abſque eius culpa. cap.3. tract. num.41. pag.66.
Minori etiam aduerſus damnum de futuro competit reſtitutio. cap.3. tract. num.40. pag.66.
Non reſtituitur minor contra minorem agentem de damno vitando. cap. 3. tract. num.31. pag.65.
Fauorabilius reſtituitur minor vbi agit de damno vitando, quam ſi agat de lucro. cap.3. tract. num.32. pag.65.
Vbi agitur de damno vitando minori contra

mino-

minorem reſtitutio competit. cap.2. tract. num.245. pag.49.
Aduerſus damnum fortuitum ex edicto minorum non reſtituitur minor. cap.8.tract. n.402. pag.155.
Aduerſus damnum fortuitum, quod minor præuidere, & euitare potuit, ex capite minoris ætatis reſtituitur. cap. 8. tract. num.403. pag.155.
Quod nam dicatur damnum de præſenti Iudicis arbitrio relinquitur. cap. 8. tract. num.282. pag.145.

DEBITOR DEBITVM.

Aduerſus debitorem minor reſtituitur ob pecuniam eius Curatori ſolutam, quæ ipſi minori ſalua non ſit. cap. 2: tract. n. 185. pag.41.
Minor maior factus petens dilationem ad ſoluendum debitum in minori ætate contractum non reſtituitur. cap. 6. tract. n. 61. pag.92.
Debitum inſpiciendum eſt ad dignoſcendam vim tranſactionis. Dec. 18. num. 19. pag.322.
Debitor totalem liberationem conſequitur, ſuorum debitorum nominibus datis in ſolutum. dec.5. n.10. pag.288.

DECIMA.

Laici olim ex immemorabili cum fama priuilegij dicebantur capaces decimarum, ſecus hodiè attenta hac Vrb. Conſt. com. ad Conſt. Vrb. num.169. pag.174.

DECOCTVS.

Patrimonij decoctores Græci infames dicebant. cap.8. com. num.33. pag.64.

DECREPITAS.

Decrepitas incipit ab anno 70. & durat vſque ad vitæ finem. cap. 2. tract. num. 13. pag.26.

DECRETVM.

Decretum irritans annullat omnia, quæ fiunt in contrarium. com. ad Conſt. Vrb. n.295. pag.189.
Actus factus contra Decretum irritans etiam parte non opponente eſt ipſo iure nullus, nec refert ſi conſentiat. com. ad Conſt. Vrb. num.296. pag.189.
Decretum irritans ignorantes ligat, & præſcriptionem tollit. com. ad Conſt. Vrb. num.297. pag.189.
Decreta appoſita in prouiſionibus Eccleſiarum Diuinum cultum, & ipſarum gubernium reſpicientia durant quouſque adimpleta fuerint. com. ad Conſt. Vrb. n.280. pag.188.
Reus poſt Decretum procedendi ad vlteriora in eodem articulo, coram altero Iudice capitolino reſtitutionem principaliter petens, audiri debet, & ita ſeruatur in praxi. cap.9. tract. num. 219. pag.185.
A Decreto procedendi ad vlteriora non datur appellatio. cap. 9. tract. num. 211. pag.184.
Decretum irritans omnem conſuetudinem abrogat. pag.140. in Comment. num.44. in fin.
Interpoſitio decreti in contractu minoris, ſi læſus ſit reſtitutionem non excludit. cap.4. tract. num.20. pag.73.
Vbi conſtat de Iudicis decreto non præſumitur deceptio, & læſio. cap. 4. tract. n.20. pag.73.
Vbi de læſione conſtat decretum Iudicis nihil operatur. cap.4. tract. n.21 pag.74.
Præſumptio excluſiua fraudis proueniens ex Iudicis decreto non eſt præſumptio iuris, & de iure vndè admittit probationes in contrarium. cap.4. tract. n.21. pag.74.
Decretum interpoſitum à Iudice non perfunctoriè vt paſſim Iudices facere ſolent, ſed præcedente plena cauſæ cognitione impedit reſtitutionem. cap. 4. tract. num.22. pag.74.
Iudicis decretum ſuper ſolutione facta, minori reſtitutionem excludit. cap. 4. tract. num.29. pag.74.
Emere à minore cum decreto Iudicis eſt actus facultatiuus, ſoluere verò, eſt actus neceſſarius. cap.4. tract. num.29. pag.74.
Iudicis decretum interpoſitum ſuper ætate minoris impedit reſtitutionem. cap. 4. tract. num.24. pag.74.
Aduerſus primum decretum, & contumaciam contractam minori reſtitutio datur. cap.2. tract. num.329. & ſeq. pag 47.
Decreti executio facti in Iudicio executiuo non retardatur per reſtitutionem in integrum. cap.1. tract. num.23. pag.7.
Decretum Iudicis eſt indiuiduum. dec. 13. num.7. pag.310.
Decretum Iudicis probatum ex cauſa partim vera, & partim falſa in totum corruit. dec.13. num.7. pag.310.
Minor neque cum Iudicis decreto, & Tutoris auctoritate donare poteſt. dec.17. n.4. pag.319.
Non eſt attendendum Iudicis decretum, quod minoris indemnitati non conſulit. dec.17. num.6. pag.319.
Decretum irritans operatur ante literarum præſentationem. com. ad Conſt. Vrb. num.299. pag.190.

DEFENSVS DEFENSIO.

Defenſus, vel non defenſus à Procuratore verum reſtituatur. Vid. in verb. Procurator.
Reſtituitur minor ad faciendas defenſiones rincipalis actor in termino ordinario

non feceràt, ſi ei etiam maiori in iudicio litiganti vti Auctor laudatus aſſiſtere compellitur. cap. 2. tract. num. 272. pag.52.

DEFVNCTVS,

Parochus declarare debet per quas vias exportandus ſit defunctus, & reliqua vſque ad Ianuam Eccleſiæ regularium diſponere, com. ad Conſt. Vrb. num.179. pag.175.

DELEGATVS.

Delegatus à Principe contra propriam ſententiam reſtituere poteſt. cap. 9. tract. num.110. pag.176.
Delegatus à Iudice Ordinario Incidenter ſolum in integrum reſtitutionem concedit, cap. 9. tract. num. 85. pag. 173. Quid in cauſa reſtitutionis ei ſpecialiter commiſſa, Vide eod. num.
Delegatus ab Ordinario contra ſententiam propriam regulariter reſtituere non poteſt. cap.9. tract. num.176. pag. 108. vbi vid. limit.
Delegati principaliter reſtituere non poſſunt. Et quale ſit Reſcriptum Signaturæ Iuſtitiæ. cap.9. tract. num.89. pag.174.
Delegatus à Principe reſtituere poteſt.cap.9. tract. num.84. pag. 173.
Delegatus Principis reſtitutionem concedere poteſt. cap.1. tract. num.91. pag.11.
Delegati ſpecialiter à Principe poſſunt reſtitutionem concedere. cap.9. com. n.12. pag.70.
Delegati à Iudicibus Ordinarijs de cauſa reſtitutionis in integrum cognoſcere poſſunt. cap.9. com. num.5. pag.69.
Coniunctim delegati vnicam Iuriſdictionem habent, & vnam repreſentant perſonam, & vnus ſine alio procedere non poteſt, cap.2. com. num.74. pag.34.
Delegati ab ordinarijs cauſam reſtitutionis etiam principaliter cognoſcunt. cap. 9. com. num.16. pag 70.
Aſſignatur differentia inter delegatum à Iudice Ordinario, qui adminiſtrationem habet, & delegatum ab Ordinario, qui adminiſtrationem non habet. cap.9. com. num.20. pag.70.
Delegati ab ordinarijs, qui adminiſtrationem non habent de cauſa reſtitutionis incidenter cognoſcere poſſunt, cap. 9. com. num.13. pag.70.

DELICTVM.

Detecta enormitate delicti ex generali clauſula Fiſcus reſtituitur. cap. 7. tract. n. 38. pag.99.
Culpa propria, vel delicto impeditus procuratorem tenetur dimittere. cap. 8. tract. num.153. pag.134.

DEPOSITVM.

Aduerſus depoſitum Eccleſia reſtituitur non obſtante lata culpa, dummodò non adſit dolus, vel locupletior facta ſit. cap. 2. tract. num.115. pag.34.
Minori depoſitum confitenti non prodeſt exceptio non numeratæ pecuniæ. cap. 2. tract. num.281. pag.54.
Aduerſus depoſitum factum apud minorem etiam ob læſionem de futuro imminentem ei in integrum reſtitutio competit. cap.2. tract. num.115. pag.34.
Aduerſus depoſitum à ſe factum minori competit actio ordinaria depoſiti. cap.2.tract. num.113. pag.34.
Aduerſus depoſitum à ſe factum minor reſtituitur, ſi aliqua obligatione ligatus reperiatur, ex qua depoſitum repetere nequeat. cap.2. tract. num.114. pag.34.
Cauſa non cogitata, vel non incluſa à renunciantibus, non liberat depoſitarium vbi eius culpa inueſtimentum factum non fuit, à ſolutione fructuum. dec. 4. num.15. pag.284.
Pecunia depoſita pro certo inueſtimento habetur tanquam ſpecies, & dans cauſam non inueſtimento tenetur ad intereſſe calculandum ad rationem fructuum ſpeciei in qua faciendam erat inueſtimentum, dec.4. num.13. pag.283.

DEPENDENTIA.

Dependentia accidentalis nullam correſpectiuitatem inducit. dec.5. n.11. pag. 286.

DESCRIPTIO.

Bina deſcriptio quamcumque, vel minimam omiſſionem excludit. cap. 2. tract. n.256. pag.51.

DETENTOR DETENTVS.

Reijcitur ſententia, qua detentis violenter ab inimicis, contra detentores actio in factum pro reſtauratione damni interim paſſi decernitur. cap. 8. tract. num. 83. pag.128.
Ab hoſtibus captiuus detentus, aduerſus damnum quod interim paſſus eſt reſtituitur. cap.8. tract. num.80. pag.127.
Detentus violenter ab inimicis, vel à latronibus reſtituitur. cap. 8. tract. num. 82. pag. 128.

DEVOLVTIO.

Reſtitutio ex capite ignorantiæ, conceditur aduerſus deuolutionem ob non ſolutum Canonem. Cath. dec. num. 202. pag.252.
Reſtitutio in integrum competit ſucceſſori aduer-

aduerſus deuolutionem incurſam ab anteceſſore. Cath. dec. num.268. pag.258.
Deuolutioni locus eſt ſi conſtet de directo Dominio, identitate rei Emphiteuticæ, & terminatione lineæ primi inueſtiti. dec. 2. num.14. pag.278.
Deuolutio vide in verbo Emphiteuſis, & in Verbo Inueſtitura.

DICTIO.

Dictio Diù, verificari non poteſt in Anno, vel biennio. dec.6. n.15. pag.291.
Dictio ſemper de ſui natura perpetuitatem importat. cap.1. com. n.117. pag.16.
Dictio, aduerſus, eſt in iure vſitata. cap. vnic. com. num.64. pag.113.

DIGNITAS DIGNVS.

Dignitates Eccleſię ad firmam dari non poſſunt. pag.157. com. §. Eccleſiæ.
Dignus ex ambitione fit indignus. com. ad cap. quidam num.116. pag.223.

DILIGENTIA.

Propria diligentia nemini debet eſſe damnoſa. cap.8. tract. n.139. pag.132.
Diligens in actibus difficilibus talis à fortiori præſumitur in facilibus. cap. 5. tract. num.11. pag.78.

DIPLOMA.

Pontificia diplomata, & Conſtitutiones ante ipſarum declarationem Papę reſeruatam ad literam debent intelligi. com. ad Conſt. Vrb. num.285. pag.188.

DISMEMBRATIO.

Diſmembratio. Vide in verbo. Bona Eccleſiaſtica.

DISTANTIA.

Diſtantia prorogat inducias appellanti. cap.5. com. num. 29. pag.48.
Diſtantia in turbata poſſeſſione ius dominorum conſeruat. cap.5. com. n.33. pag.48.
Diſtantia electo, & electoribus onus aufert. cap.5. com. num.30. pag.48.
Diſtantia aufert Domino impedimentum rapiendi ſeruum ſuum factum Monachum. cap.5. com. num.31. pag.48.

DISTINCTIO.

Qui benè diſtinguit proximus eſt veritati. cap.8. tract. num.221. pag.140.

DISTRACTVS.

Aduerſus diſtractum minor reſtituitur. cap.2. tract. num. 181. pag. 41.
Minor reſtituitur aduerſus diſtractionem bonorum factam à Tutore bona fide, & vrgentibus creditoribus. cap. 4. tract. num.3. pag.73.
Procedit etiam ſi Pater filij emancipati eſſet Tutor, vel Curator. cap. 4. tract. n. 4. pag.73.
In diſtractione rei à Teſtatore alienari prohibitæ minor non excuſatur. cap. 2. tract. num.186. pag.41.

DIVISIO.

Aduerſus diuiſionem, ſeu tranſactionem minor læſus reſtituitur. cap.1. com. num.74. pag.12.

DOCTOR.

Dignitas doctoratus ſi minori tolleret priuilegium reſtitutionis in integrum in eius damnum retorqueretur. Dec. 11. num. 5. pag.304.
Minori Doctori denegatur in integrum reſtitutio in ijs, quæ ad iuriſprudentiam pertinent. dec.11. n.2. pag.303.
Minor Doctor deceptus in his, quæ iuris peritiam non reſpiciunt debet reſtitui. cap.5. tract. num.19 pag.79.
Minor Doctor factus ex cauſa neceſſaria deceptus in iuris peritia reſtituitur. cap. 5. tract. num.21. pag.79.
Doctores in Iure excellentes in reliquis negotijs inepti ſunt. cap. 5. tract. num. 20. pag.79.
Minor Doctor in ſpectantibus ad Doctoratum deceptus non reſtituitur. cap.5. tract. num.17. pag.79.
Imperitum Doctorem conſulens non excuſatur. cap.8. tract. num.244. pag.142.
Priuilegium doctoratus in minoris præiudicium retorqueri non debet. dec. 11. n. 7. pag.304.
Doctoralis Laurea. Vid. verb. Laureatus.
Minori Doctori in integrum reſtitutio competit aduerſus contractus, & negotia. Dec.11. num.3. pag.304.

DOLOR.

Iuſtus dolor eſt cauſa reſtitutionis in integrum. cap.8. tract. num.342. pag.150.

DOLVS.

Dolo futuro alterius ex contrahentibus renunciari non poteſt. dec.4. n.16. pag.284.
Dolo inducti vndè damnum ſentiunt in integrum reſtituuntur. cap.1. tract. num.107. pag.12.
Vbi conſtat de dolo ex propoſito minor reſtituitur etiam aduerſus contractum iuratum. cap. 2. tract. num. 66. pag.30.

Dolus cum dolo compenſatur. cap. 5. tract. num.57. pag.83.

Vbi dubium eſt quis nam fuerit in dolo, minor, vel aduerſarius reſtituitur minor. cap.5. tract. num.59. pag.83.

Vbi minor, & eius Aduerſarius ſunt in dolo, non excluditur reſtitutio. cap. 5. tract. num.55. pag.83.

Minor, qui cum dolo ſe maiorem dixit non reſtituitur. cap.5. tract. num. 53. pag.83.

A dolo præſumpto de futuro excuſantur mulieres, & ruſtici. cap. 8. tract. num. 281. pag.145.

Cauſa doli in integrum reſtitutio competit, etiam aduerſus pupillos, quorum adminiſtratores fuerunt in dolo. cap. 8. tract. num.359. pag.152.

Dolus dolo compenſatur. cap.1. com. n.110. pag.83.

Stante dolo, & fraude Aduerſarij ad reſtitutionem ſemiplena probatio ſufficit. cap.5. com. num.26. pag.48.

Dolus non præſumitur. cap. 2. tract. n. 252. pag.50.

Dolus præſumptus ſufficit ne minor reſtituatur aduerſus pœnam ſtatuti. cap. 2. tract. num.359. pag.59.

Qui dolum allegat probare tenetur. cap. 1. com. num.85. pag 36.

Minor reſtituitur ſi dolo aduerſarij læſus ſit. cap.3. tract. num.6. pag.62.

DOMINIVM DOMINVS.

Contra Dominum illius, à quo læſio proceſſit, quatenus in rem domini aliquid verſum eſt, reſtitutio competit. cap. 9. tract. num.71. pag.172.

Aduerſus lapſum temporis præfixum ad petendum Dominium minor reſtituitur. cap.2. tract. num.67. pag.30.

Domo, vel fundo in emphiteuſim ad tertiam generationem conceſſo ipſa finita Domino directo reintegratio competit. dec.8. num.2. pag.295.

Simul ſtare poteſt quod quis habeat directum dominium ſuper aliqua re, & alter communem percipiat, dec. 8. num. 6. pag.296.

Dominij reſolutiui pacta: vid. in verbo Pactum.

Plenum dominium in laicos tranſlatum ſupponitur per text. cap. 1. com. num. 88. pag.13.

DONATIO.

Reſtitutio in integrum competit aduerſus donationem ſine cauſa factam. Cath. dec. num. 27. pag. 236.

Donare eſt perdere. decif. 17. num. 15. pag.319.

Ignorantia valoris rei donatæ præſumitur, vbi nulla æſtimatio de re donata præceſſit; vel donans ipſam nunquam adminiſtrauit. Dec. 17. num. 9. pag.319.

In integrum reſtitutio datur aduerſus donationem metu, vel dolo factam, aut ex ignorantia valoris rei donatæ. dec. 17. num.8. pag.319.

Naturali propenſioni repugnat, quod quis propriam ſobolem priuare velit, & alteri donare: vnde donatio ex metu, & dolo facta præſumitur. deciſ. 17. num. 10. pag.319.

Aduerſus læſiuam donationem datur in integrum reſtitutio ſeni decrepito ad inſtar minoris. cath. dec. num.290. pag.260.

Donatio rei, vel Iuris Eccleſiaſtici eſt prohibita. pag.158. com. 5. Donationem.

Aduerſus rem donatam minor non reſtituitur, ſi modicum ei damnum afferat.cap.3. tract. num.68. pag.70.

Aduerſus donationem à ſe factam minor reſtituitur. cap.2. tract. num.184. pag.42.

Minor læſus aduerſus donationem reſtituitur. cap.1. com. num.73. pag.12.

DOS.

Mulieri maiori in integrum reſtitutio conceditur aduerſus nouationem debitoris. dotalis in ſui præiudicium factam. cap.8. tract. num.425. pag.157.

Aduerſus nouationem debitoris dotalis à marito factam in præiudicium vxoris in integrum reſtitutio competit. cap. 8. tract. num.426. pag.157.

Aduerſus immodicam dotem ſorori conſtitutam reſtituitur minor ſoluto matrimonio, vt exceſſum ab ipſa condicere poſſit, ſecus aduerſus virum, vel aduerſus ſororem conſtante matrimonio. cap. 2. tract. num. 139. & 140. pag.37.

Aduerſus dotem immodicè datam minor reſtituitur. cap.2. tract. num.117. pag.35.

Mulieri circa dotis æſtimationem læſæ, ad ſupplementum reſtitutio conceditur.cap.1. com. num.121. pag.16.

Aduerſus dotis conſtitutionem factam perſonæ coniunctæ mulier non iuuatur exceptione S.C.V. niſi in caſu, quo indotata remaneat. cap.2. tract. num.129. pag.36.

Exponitur caſus practicabilis l. vnic. C. ſi aduerſus dotem. cap. 2. tract. num. 127. pag.36.

Aduerſus dotis exceſſum in ſolidum cum fratre maiore conſtitutæ minor excipere poteſt, & in integrum reſtitutionem petere pro indemnitate fratris maioris. cap.2. tract. num.141. pag.37.

Dotem conſtituere tam pro ſe, quam pro aliis, & pro ipſa ſe obligare poteſt mulier ætate minor. cap.2. tract. n.119. pag.35.

Non auditur mulier, quæ ſe læſam dicit eo quod omnia bona ſua viro in dotem dedit. cap 2.tract.n.123.& ſeq.vbi exponitur veritas huius concluſionis pag 36.

Aduerſus dotis conſtitutionem reſtituitur

Digitized by Google

vir, qui in minori ætate conſtitutus immodica dote contentus fuit, vnde & vxor remanet incompetenter dotata. cap. 2. tract. num. 128. pag. 36.
Aduerſus conſtitutionem dotis exceſſiuam vnde dotans in paupertatem incideret, ei per in integrum reſtitutionem ſubuenitur. cap. 2. tract. num. 120. pag. 35.
Fauore dotis ex generali clauſula reſtitutio concedi poteſt. cap. 8. tract. num. 423. pag. 157.
Cauſa dotis ex generali clauſula reſtitutio conceditur. cap 8. tract. n. 422. pag. 156.
Aduerſus læſionem in præiudicium rei dotalis, ex clauſula generali maiori reſtitutio conceditur. cap. 8. tract. n. 424. pag. 157.
Dotis conſtitutio. Vid. in verb. Mulier.
Dos, vide in verbo cauſa.

E

EBRIETAS.

Ebrietas eſt iuſta cauſa reſtitutionis in integrum. cap 8. tract. n. 336. pag. 150.

ECCLESIA.

Eccleſia cum ipſo Prælato litigante, vel ſi eius perſonâ ſit ſuſpecta, vel inhabilis per alterum de Eccleſia reſtitutio petitur. cap. 1. com. num. 75. pag. 85.
Eccleſia fruitur iure minoris. cap. 6. com. num. 21. pag. 52.
Eccleſia læſa in contractu iure minoris reſtituitur. cap. 1. com. num. 66. pag. 81.
Item reſtituitur aduerſus appellationem omiſſam. cap. 3. com. num. 26. pag. 40.
Ad reſtitutionem obtinendam non ſufficit ſi Eccleſia ſe læſam dicat. cap. vnic. com. num. 45. pag. 112.
Nomine Eccleſiæ veniunt Prælati, & cæteri Eccleſiaſtici læſi in bonis Eccleſiæ ſecus in proprijs. cap. 1. com. num. 57. pag. 83.
Eccleſiaſticis eorumque bonis pedagia imponentes ſunt excommunicati. com. ad Conſt. Vrb. num. 114. pag. 149.
Eccleſia vna via ad id admittitur ad quod altera prohibetur. cap. 2. com. num. 154. pag. 106.
Eccleſia ſemper, & quandocumque via iuris ordinaria dicere poteſt, de nullitate ſententiæ, vel contractus. cap. 1. com. n. 40. pag. 81.
Eccleſia inſtituta ſub conditione, vt infra certum tempus capellam ædificet, poſt illud tempus in integrum reſtitui valet, & abſque dolo contraueniens reſtitutionis in integrum remedio iuuari poteſt. Cath. dec. num. 315 pag. 262.
Eccleſia leſa reſtituitur aduerſus emptionem, & venditionem. cap. 1. com. num. 69. pag. 84.
Reſtitutio in integrum competit Eccleſiæ enormiter læſa æquiparentur ex lapſu temporis item, & Vniuerſitati cum Eccleſia, & Vniuerſitas. Cath. dec. num. 328. pag. 263.
Eccleſia reſtituitur ſolum aduerſus tempus in quo ſe læſam affirmat intra quadriennium à tempore læſionis. cap. vnic. com. num. 43. pag. 111.
Eccleſia per lapſum temporis læſa, infra quadriennium à tempore læſionis, ad illud tantum tempus reſtituitur. cap. vnic. com. num. 5. pag. 109.
Quoad Iuris effectus Eccleſiæ, & loca Pia, pari paſſu ambulant. cap. 1. com. n. 134. pag. 17.
Reprobatur Salgad. cum alijs impiè loquentibus de libertate Eccleſiaſtica. com. ad Conſt. Vrb. num 163. pag. 172.
Eccleſia vti perſona ficta nihil per ſe confiteri poteſt, nec reſtitutionem petere. cap. 5. com. num. 61. pag. 99.
Laici curam habentes de bonis Eccleſiæ veniunt nomine Eccleſiæ. cap. 2. com. num. 68. pag. 99.
Papa aliquas Cathedrales Eccleſias confert ad nominationem Regum Hiſpaniæ, & Galliæ. com. ad cap. quidam num. 112. pag. 223.
Eccleſia reſtituitur aduerſus, quaſi contractus. cap. 1. com. num. 33. pag. 84.
Eccleſia agens iure communi omni tempore audiri debet. cap. 1. com. n. 40. pag. 81.
Regula huius Textus eſt, quod Eccleſia reſtituitur aduerſus propriam confeſſionem. cap. 2. com. num. 93. pag. 101.
Si Eccleſia fraudata ſit, vel præuaricatio interueniat, quadriennio non obſtante, ei datur reſtitutio. cap. 1. com. num. 105. pag. 87.
Nemo de vna ad alteram Eccleſiam inuitus transfertur. com. ad cap. quidam nu. 10. pag. 211.
Ex inſtrumentis, ſeu ſcripturis denuò repertis, poſt quadriennium Eccleſia reſtituitur. cap. 1. com. num. 125.
Eccleſia, & minor, in materia reſtitutionis pari paſſu curruat. cap. 1. com. num. 129. pag. 17.
Vbi agitur de Eccleſiæ læſione non ſolum Ius vetus, ſed & Conſt Vrb. VIII. conſiderari debet. cap. 1. com. num. 130. pag. 17.
Eccleſia etiam negligens, ſi fraudem aduerſarij probet lapſo quadriennio etiam reſtituitur. cap. 1. com. num. 109. pag. 88.
Reprobantur dicentes nullum tempus præfixum Eccleſiæ ad reſtitutionem petendam. cap. 1. com. num. 132. pag. 17.
Quando Eccleſia eſt læſa competit reſtitutio in integrum eius Prælato, vel nomine proprio, vel nomine Eccleſiæ. Cath. dec. num. 258. pag. 257.
Eccleſiæ contra contractum alienationis obſeruatum per 40. annos, tranſacto quadriennio non datur reſtitutio in integrum, quæ tamen elapſo quadriennio conceditur

tur enormiſſima læſione probata, vt bene quoque firmatur in deciſ.517. nu. 6. & 9. Cath. deciſ. num.260. pag.257.

Eccleſia læſa reſtituitur tam aduerſus ſententiam, quam aduerſus contractum. cap. 1. com. num.28. pag.80.

Eccleſia fungitur Iure minoris in materia reſtitutionis. cap. vnic. com. num. 60. pag.113.

Eccleſiæ nomine, in hoc Textu veniunt omnia Pia loca. cap. 1. com. num. 133. pag.17.

Quoties nouæ defenſiones occurrunt, toties Eccleſia reſtitutionem petere poteſt. cap. 1. com. num.126. pag.17.

Eccleſia eſt perſona ficta, quam Prælatus repreſentat. cap. 1. com. num.74. pag. 85.

Eccleſia iure minorum fruitur. cap. 1. com. num.78. pag.12.

Vtrum ſufficiat Eccleſiæ in probatione omiſſa ſe læſam aſſerere remiſſiuè ad Afflict. Capic. & alios. cap. 3. com. num. 21. pag. 39.

Eccleſia ad reſtitutionem ſufficit, ſi probationem omiſiſſe aſſerat. cap.3. com. n. 19. pag.35.

Eccleſia læſa vltrà dimidiam intentare debet remedium ordinarium l. 2. C. de reſcind. vendit. cap.1. com. num.133. pag.17.

Eccleſia enormiter læſa in contractu venditionis, vel locationis in integrum reſtituitur. cap.1. com. num.1. pag.5.

In reſtitutione, quæ Eccleſiæ conceditur venit reſtitutio pretij facienda ei, qui cum ipſa contraxerat. cap. 1. com. num. 138. pag.18.

Eccleſia vti contumax condemnata reſtituitur. cap.3. com. num.25. pag.40.

Vt Eccleſia reſtituatur de læſione manifeſtè apparere debet. cap. 1. com. num. 101. pag.14.

Eccleſia læſa reſtituitur, ſi de læſione manifeſtè appareat. cap. 1. com. num. 67. pag.11.

Eccleſia pro reſtitutione conſequenda Ius minoris habet. cap.1. com. n 69. pag. 12.

Reſtitutio competit Eccleſiæ ob nouiter contingentia. cap.3. com. num.30. pag.40.

Eccleſia reſtitutionem ſemel denegatam petens, non reſtituitur, niſi ex nouis defenſionibus. cap.10. com. n.3. pag.73.

Eccleſia læſa in contractu legitimo reſtituitur. cap.1. com. n.118. pag.16.

Eccleſia reſtitutionem petere poteſt coram Iudice Eccleſiaſtico, quamuis non ſit forus rei conuenti. cap. 9. tract. num. 101. pag.175.

Eccleſia aduerſus alteram reſtitutione petente adeundus eſt Iudex Eccleſiæ, quæ rei vices ſuſtinet. cap. 9. tract. num. 104. pag.176.

Eccleſia reſtituitur non ſolum aduerſus damnum poſſum, ſed etiam aduerſus lucrum omiſſum. cap.3. com. num.28. pag.40.

Eccleſia beneficio reſtitutionis iure minoris fruitur. cap.1. com. num.111. pag.15.

Eccleſia læſa quandocumque reſtitui debet cap.1. com. num.112. pag.15.

Reſtituitur Eccleſia defectu probationum, vel Procuratoris negligentia læſa. cap. 7. com. num.19. pag.56.

Quæ procedunt fauore minoris in materia reſtitutionis militant fauore Eccleſiæ. cap.10. tract. num.45. pag.193.

Eccleſia non reſtituitur aduerſus pœnam impoſitam cedentibus in potentiorem. cap.2. tract. num.362. pag.52.

Eccleſia agens de damno vitando reſtituitur aduerſus alteram Eccleſiam. cap. 2. tract. num.342. pag.59.

Eccleſia non reſtituitur aduerſus ſententiam contra defunctum cuius ſuccedit latam, etiam ex ſcripturis nouiter repertis. cap. 2. tract. num.344. pag.58.

Eccleſia agere debet contra hæredes Prælati qui labi paſſus fuit præſcriptionis tempora aduerſus ipſam. cap. 2. tract. num.92. pag.32.

Poſt peremptorium auditur Eccleſia per beneficium reſtitutionis. cap.7. com. num.1. pag.54.

Eccleſię priuilegium eſt iuſta cauſa reſtitutionis in integrum. cap. 1. tract. num. 34. pag.8.

Eccleſia iure minorum in integrum reſtituitur. cap.7. tract. n.2. pag.94.

Eccleſia, & minor in materia reſtitutionis pari paſſu ambulant. cap. 1. tract. nu. 46. pag.8.

Eccleſia læſa ex negligentia, vel malitia Prælati in integrum reſtituitur. cap. 1. tract. num.45. pag.8.

Eccleſia priuilegium habet recedendi à regula, quod actor ſequitur forum rei. cap. 1. tract. num.105. pag.17.

Eccleſia petens reſtitutionem non auditur elapſo quadriennio. cap. 1. tract. nu. 63. & ſeq. pag.19.

Non ſolum Eccleſia Romana, ſed & cæteræ Eccleſię gaudent beneficio reſtitutionis. cap.7. tract. num.3. pag.95.

Iura de reſtitutione minorum loquentia extenduntur ad Eccleſiam. cap.7. tract. n.2. pag.94.

Eccleſia læſa in contractu in priſtinum Ius reſtituitur. cap.1. com. n.63. pag.11.

Eccleſia manifeſtè læſa ſicut minor in integrum reſtituitur. cap. 1. com. num. 62. pag.11.

Eccleſia reintegratur aduerſus alienationem rei Eccleſiaſticæ factam ſine neceſſitate, & vtilitate, nec locus eſt ſuppletioni eius, quod deeſt ad læſionis excluſionem. cap. 2. tract. num.61. pag.30.

Eccleſia, quæ ex negligentia Prælati præſcriptionem patitur, ius habet contra ipſum Prælatum, & eius hæredes. cap. 1. com. num.110. pag.15.

Eccleſia reſtituitur aduerſus lapſum temporis præfixum ad petendum retractum, vel

vel dominium. cap. 2. tract. num. 67. pag. 30.
Eccleſia vti minor reſtituitur. cap. 1. com. num. 79. pag. 12.
Eccleſiæ non datur reſtitutio propter dolum commiſſum in contraueniendo præceptis teſtatoris etiam in omittendo. cap. 2. tract. num. 187. pag. 41.
Eccleſia læſa reſtituitur aduerſus contractum, ex qua læſa ſit non obſtante Principis auctorizatione, & præſentia. cap. 4. tract. num. 19. pag. 73.
Eccleſia læſa reſtituitur non obſtantibus ſolemnitatibus in actu per ipſam geſto adhibitis. cap. 4. tract. num. 23. pag. 74.
Eccleſia aliquid reddere non tenetur de pecunia ei ſoluta, & malè perdita. cap. 2. tract. num. 196. pag. 42.
Eccleſia modicè læſa iure minorum non reſtituitur. cap. 3. tract. num. 52. pag. 68.
Reſtituitur Eccleſia læſa non obſtante interuentu Prælati, vel Syndici in actu per ipſam celebrato. cap. 4. tract. n. 7. pag. 72.
Idem ſi per geſtum à ſuo Procuratore Eccleſia læſa ſit. cap. 4. tract. n. 7 pag. 72.
Sine ſolemnitatibus Eccleſia fideiubere nõ poteſt. p. 169. com. ad Conſt. Vrb. §. Fideiuſſio.
Eccleſiæ officia, dignitates, beneficia, prouentus ad firmam dari non poſſunt. pag. 157. Comm. ad Conſt. Vrb. §. Eccleſiæ.
In fauorabilibus Eccleſiarum ex longitudine temporis 30. vel 40. annorum iuncta obſeruantia, & poſſeſſione ſolemnitates præſumuntur. pag. 140. in Comment. ad Conſt. Vrb. §. Verumtamen.
Res Eccleſiæ pro de relicto haberi non poteſt. p. 167. com. ad Conſt. Vrb. §. Dimiſſo.
Ex capite reſtitutionis poſt concluſum in cauſa Eccleſia ad probandum admittitur. cap. 3. com. n. 22. pag. 39.
Examinatur quæſtio coram, quo Iudice Eccleſia reſtitutionem petere poteſt. cap. 1. com. num. 134. pag. 17.
Eccleſiæ competit reſtitutio aduerſus depoſitum etiam in caſu, quod rem depoſitam lata culpa perdiderit. cap. 2. tract. n. 115. pag. 34.
Eccleſia non tenetur vltra vires hæreditarias ob non confectum Inuentarium. cap. 2. tract. num. 231. pag. 46.
Idem dicendum de Ceſſionarijs Eccleſiæ, & cauſarum piarum. cap. 2. tract. num. 231. pag. 46.
Tam in iudicialibus, quam extraiudicialibus Eccleſia reſtituitur. cap. 7. tract. n. 4. p. 95.
Vrban. VIII. reuocauit, & annullauit facultates alienandi, vel infeudandi in Statu Eccleſiaſtico ad perſonas exteras, motu etiam proprio Papæ quibuſcumque perſonis conceſſas. com. ad Conſt. Vrb. n. 145. pag. 165.

ELECTIO ELIGERE.

Electio facta pendente quæſtione Iuris, ſeù poſſeſſionis confirmari, vel infirmari non debet. cap. 2. com. n. 62. pag. 32.
Electus ante confirmationem renuntiare poteſt abſque auctoritate ſuperioris. cap. 2. com. num. 82. pag. 35.
Lite pendente ſuper electione noua electio non admittitur. cap. 2. com. num. 55. pag. 31.
Vertente lite ſuper quaſi poſſeſſione Iuris eligendi neutrum eligere poteſt ſi vterque in quaſi poſſeſſione eligendi eſſe intendit, & electionis de facto factæ confirmatio protrahitur vſque ad litis exitum. cap. 2. com. num. 59. pag. 32.
Reijcitur ſententia Abb. & Sequac. ſuper electione facienda lite pendente. cap. 2. com. num. 56. pag. 31.
Vbi vnus tantum ex collitigantibus eſt in quaſi poſſeſſione iuris eligendi ſtatim eligere poteſt. cap. 2. com. num. 60. pag. 32.
Lite vertente ſuper poſſeſſione Iuris eligendi, poſſeſſor eligere, vel præſentare poteſt, & litis exitu non expectato, ſtatim confirmatio fieri debet. cap. 2. com. num. 57. pag. 32.
Electio facta lite pendente, neque eſt confirmanda, neque infirmanda. cap. 2. com. num. 52. pag. 31.
Qui eſt in quaſi poſſeſſione Iuris eligendi, lite pendente eligere poteſt. cap. 2. com. num. 61. pag. 32.
In electione, poſtulatione, & præſentatione, ſi alteri ius quæſitum ſit pænitentiæ amplius locus non datur. com. ad cap. quidam num. 65. pag. 215.
In Germania ſolum viget Ius electionis Canonicæ faciendę per Capitula. com. ad cap. quidam num. 115. pag. 223.
Non eſt confirmanda electio lite pendente facta, neque infirmari debet ſi facta ſit ab eo, qui erat in pacifica poſſeſſione eligendi. cap. 2. com. num. 54. pag. 31.
Electio Papæ poteſt per compromiſſum fieri. cap. 9. com. num. 26. pag. 71.
Inſula Elienſis eſt poſita in Anglia Orientali. cap. 3. com. n. 4. pag. 37.

EMPHITEVTA EMPHITEVSIS.

Emphiteuta fauore Eccleſiæ ad omnia tenetur, ac ſi contractus eſſet validus. pag. 153. num. 138. in Comment.
Pro ſolito canone res Eccleſiæ deuoluta reconcedi non poteſt, ſi de facto detur qui canonem augere velit. pag. 154. Comment. §. Alteratum in fin.
Nulliter in emphiteuſim conceſſum dici non poteſt verè ſolitum ita concedi. pag. 153. Comment. §. Tertium.
Ex conceſſione facultatis nominandi, emphiteuſis alterata non dicitur. pag. 155. Comment. §. Item vbi.
In concedenda reſtitutione in integrum in materia Emphiteutica, attendendus eſt tenor inueſtituræ, à quo pendet ſubſtantia

huius

huiuſs contractus. cath.dec.n.59. pag.240.

Bona Eccleſiæ in emphiteuſim dari non poſſunt ſine beneplacito Apoſtolico, vbi plenè de hac materia, Com.ad Conſt.Vrb.nu. 138.pag.152.

Per ceſſationem ſolutionis penſionis emphiphiteuta in cõmiſſum incidit, cap.t. Com. nu.166.pag.21.

Rei emphıeuticæ Affrancatio'. Vide in Verbo Affrancatio.

In contractibus præſertim emphiteuticis maxima eſt differentia inter minorem, & Eccleſiam, cap.2.tract.nu.62 pag.9.

Aduerſus rei emphiteuticæ venditionem non reſtituitur minor, qui requiſitus intra ſtatutum terminum legalem ipſam emere neglexit, cap.2.tract. nu.191.pag.43.

Aduerſus rem emphiteuticam, vide in Verbo Venditio.

Res deuoluta', & Eccleſiæ incorpotata ſine beneplacito Apoſtolico in emphiteuſim reconcedi non poteſt, pag.153. Comm. §. ſecundum.

Renouatio emphiteuſis non eſt nouus titulus,pag.153.Com. §.Hæc autem,in fin.

Motiuum meritorum iuſtam, extenſionis conceſſionis etiam ad fæminas, causã præbet,ſed requiritur beneplanitum Apoſtolicum,pag.155.com.§.item ſi facta,in fin.

In conceſſione ſimpliciter facta ad tertiam generationem, quælibet perſona vnam generationem conſtituit, ſecus ſi ad eius tertiam generationem, pag 155.com. §.non inutiliter.

Translatio pleni dominij repugnat contractui emphiteutico, cap.1.comm. num.165. pag.21.

Ceſſante antiqua conceſſione, ſi res deuoluatur, iterum locari, vel reconcedi non poteſt, niſi præuijs ſolemnitatibus. pag. 154.Com. §.Quartum.

Rem deuolutam etiam proprijs conſanguineis, Prælatus in emphyteuſim dare poteſt, ſalua euidenti Eccleſiæ vtilitate,pag: 157. commenr.§.Dicas igitur,in fin.

Durante prima inueſtitura,conceſſio facta nõ valet. pag.153.Comment. §.Plura.

In re conceſſione ſi alterentur pacta antiquæ conceſſionis in ſubſtantialibus, noua conceſſio facta cenſetur. pag. 154. Comm. §. Quintum.

In emphyteuſi Eccleſiaſtica non habet locum extenſio clauſulæ cæteratæ, Præſenti &c. quia extraneos de iure excludit. Dec.2.nu. 4. pag.277.

Vbi res emphitentica à primo inueſtito vſque ad vltimum tranſiuit per contractum actum emptionis, & venditionis à proprietariis approbatum, numeratio generationis fieri debet à perſona cuiuslibet emptoris poſthabitis generationibus venditorum. Dec.10 n.15.pag.301.

Inſtitutio facta ab vltimo emphiteuta pro nominatione inſeruit. Deciſ.7. num.10. pag. 293.

Conceſſio emphiteuſis Eccleſiaſticæ conſiderari debet habito reſpectu ad primam tanquam radicem. Dec.2.num.6.pag.277.

Emphiteuſis Eccleſiaſtici conceſsio immutari non poteſt ſine beneplacito Apoſtolico. Dec.7.nu.8.pag.293.

EMPTIO EMPTOR.

Minor reſtituitur aduerſus emptionem domi, vel molendini ruinam minantis.cap.3.

Emptor tenetur ad vſuras pretii non ſoluti. Dec.4.nu.8.pag.

In contractibus laicalibus, ſi ob læſionem in pretio in integrum reſtitutio intentetur,eſt arbitrarium emptori, vel rem reddere, vel iuſtum pretium ſupplere. cap.2.tract.n.63. pag.30.

Emens rem fideicommiſſo ſubiectam non repetit melioramenta mala fide facta. cap. 1.Com. nu.160.pag.12.

Emens rem ſubiectam retractui non repetit melioramenta mala fide facta.cap.1.Com. nu.161. pag.21.

Tempore digeſtorum ignotum erat remedium l.2.C.de reſcind.vendit. cap.1.Com. nu.126. pag.17.

Vbi per reſtitutionem contractus, donec per melioramentis, & expenſis ei ſatisfactum ſit, rem ipſam emptor retinere poteſt, cap. 1.Com.nu.137. pag.18.

Emptori, vel conductori in caſu reſtitutionis ſoluitur pretium, cum expenſis bona fide factis, cap.1.Com.n.2.pag.5.

Petens reſtitutionem aduerſus primum emptorem, tertium quoque poſſeſſorem citare debet.cap.96.Tract.nu.69. pag.172.

Contra primum emptorem, & tertium poſſeſſorem, minor in Gallia literas impetrare ſolet, cap.9.nu.67. pag.272.

Aduerſus emptionem vnde læſus ſit minor in integrum reſtituitur, d.cap.2.nu.58.

ENORMIS.

Enormis,enormiſſima,vid.in Verbo Læſio.

EMOLVMENTVM.

Aduerſus amiſſum emolumentum, reſtitutio in integrum minori conceditur. Cath.dec. nu.34. pag.237.

ENVNCIATIVA

Simplices ennnciatiuæ non probant Ius patronatus. Com. ad conſt. Vrb. num. 182, pag.176.

Enunciatiuæ etiam hominum memoriam excedentes nihil probant vbi conſtat debitam promiſſionem, & contrario ſtatu antecedenti, Com. ad Conſt. Vrb. num. 189. pag. 176.

Ennnciatiue excedentes hominum memoriam appoſitæ in literis Apoſtolicis probant

bant ius patronatus, Com.ad conſt. Vrb. nu.183. pag.176.
Enumeratiuę Ordinarii nil magis operantur, quam depoſitiones teſtium, Com.ad conſt. Vrb.nu.250. pag.183.

EPISCOPVS EPISCOPATVS.

Epiſcopus aliorum forma, & exemplar virtutis eſſe debet, Com.ad cap.Quidam 10.nu. 138. pag.227.
Honoris apetitu cecutiunt, qui proſtituta fronte promoueri petunt, Com. ad cap. Quidam 10.nu.133.pag.226.
Epiſcopus peccata populi comedit, Com. ad cap.Quidam 10.nu.136.pag.226.
Epiſcopi cum gaudio viuere non poſſunt, Com.ad cap.Quidam nu.135.pag.226.
Nemo ſapiens læto animo creatur Epiſcopus, Com. ad cap. Quidam 10. num.134. pag.226.
Doctrina eſt virtus, & character Epiſcopi, Com.ad cap.Quidam 10.nu.157.pag.229.
Epiſcopale munus eſt formidabile, Com. ad cap.Quidam 10.n.155.pag.228.
Auide aſpirantes ad Epiſcopatum neſciunt, quod volunt, Com.ad cap.quidam 10.nu. 132.pag.226.
Epiſcoporum examen extra Curiam, Legatis Apoſtolicis, & Nunciis, & Ordinariis demandatur, com.ad cap.Quidam 10.n.144. pag. 227.
In Curia Cardinalibus ad hoc deputandus, Com.ad cap.Quidam nu. 145.pag.227.
Greg.XIV.voluit obſeruantiam Concil.Trid. Com.ad cap Quidam 10.nu.141.pag.227.
Gregorius XIV. pro obſeruantia Sacr. Trid. Concil. edidit Conſtit de promouend.,ad Epiſcopatus, Com.ad cap.Quidam 10.nu. 139. pag.227.
In quacumq; Synodo Prouinciali præſcribenda eſt forma examinis à Metropolitano habendi approbanda à Papa, Com. ad cap.Quidam 10.n.142. pag.227.
Gregor. XIV. conqueritur de inobſeruantia Concil.Trid.Com.ad cap.Quidam 10.nu. 143.pag.227.
In Gallia pro promouendis ad Cathedrales ſufficit ætas annorum 27. Comm. ad cap. Quidam 154.pag.228.
Salus gregis à Paſtoris doctrina maximè pendet, Com. ad cap. Quidam, num.137. pag.226.
Aſſumendi ad Epiſcopatus Italiæ ad Vrbem pro examine ſubeundo accedere debent, Comm. ad cap.Quidam nu.158. pag.229.
Proceſſus, & examinis faciendi praxim pro promouendis ad Epiſcopatus tradit Pariſius,Com.ad cap.Quidam, n.153.pag.228.
Exponitur quænam inquiſitio fieri debeat de promouendis ad Eccleſias, quæ prouideri ſolent conſultationibus Sac.Conſiſtorii, Com.ad cap. Quidam num.151. pag. 228.
Examen Epiſcoporum cum rigore dirigitur, & fit coram Papa, & Congregatione ad hoc deputata, Com.ad cap.Quidam num. 160. pag.227.
In Hiſpania, & in Gallia examen fit coram Legatis Nuntijs &c.Com.ad cap. Quidam nu.159. pag.229.
Deſignantur qui teſtes pro habendis qualitatibus promouendi examinari debeant, & in quibus, Com. ad cap. Quidam nu.147. pag.227.
In quibus teſtes interrogari debeant exponitur, Commem. ad cap. Quidam num.167. pag. 230.
Præſcribitur forma, ſeu inſtructio examinis faciendi, com. ad cap.Quidam, num.146. pag.227.
Viri etiam doctiſſimi, & Prælaturæ dignitate inſignes ab examine non eximuntur, Com.ad cap.Quidam, n.168.pag.230.
Referuntur,& laudantur Cardinales,qui Cōgregationem examinis Epiſcoporum actualiter conſtituunt, Com.ad cap.Quidam nu.171. pag.230.
Examinatores coram Papa, & Cardinales doctrinæ idoneitatem in promouendo exquirunt, Com. ad cap. Quidam num.162. pag. 229.
Promouendus ſi reperitur idoneus ad regimen Eccleſiæ præficitur, Com.ad cap.quidam n.163. pag.229.
Priuilegium Doctoratus non ſuffragatur promouendis,ſed de eorum idoneitate per examen conſtare debet, Com.ad cap.Quidam, nu.156.pag.228.
Aberrant,qui introductionem examinis Epiſcoporum vtilem non putant,Com.ad cap. quidam nu.170.pag.230.
Trid. Concil. decreuit ad Cathedrales Eccleſias inſignes viros eſſe eligendos, comm.ad cap.quidam nu.140.pag.227.
Promouendus, qui præſens eſt in Curia omnes Cardinales adire debet antequam Eccleſia proponatur, Comm. ad cap.quidam nu.150. pag.228
Refertur decretum Alexandri VII. circa examen teſtium ad habendas alias qualitates promouendi præter expreſſas à Greg. XIV.& Vrb.VIII. com.ad cap.quidam, nu. 166.pag.229.
Quid obſeruandum in promotione Regularium exprimitur, com.ad cap.quidam, nu. 148. pag.228.
Qualitates promouendorum habentur ſernata forma conſtit. Gregor.XIV. & inſtruct. Vrb.VIII. com. ad cap. quidam num.149. pag.229.
Deputati ad Congregationem examinis Epiſcoporum,vocantur examinatores,com.ad cap.quidam,nu.161,pag.229.
Diſpoſitio cap. Quidam cedendi hodiè reſtringitur ad Epiſcopatus, & ad alia beneficia Conſiſtorialia, comm.ad cap.quidam, nu.20.pag.212.
Sedes Apoſtolica ſemper inuigilauit in ordinationibus Epiſcoporum, comment. ad

Digitized by Google

cap. quidam, num. 107. pag.222.
Non præcibus, vel humano affectu ſe moueꝛe debent, qui Epiſcopos ordinat. com. ad cap. quidam num.152. pag.128.
In Epiſcoporum examine agitur de rebus grauiſſimis. com. ad cap. quidam nu. 99. pag.221.
Læſionem ſentit Eccleſia ex infirmitatibus Epiſcopi. com. ad cap. quidam num. 58. pag.217.
Præeſſe machinantes, & non prodeſſe repelli debent à regimine Eccleſiæ. com. ad cap. quidam num.125. pag.225.
Quæ requirantur in promouendis ad Epiſcopatum ex S. Trid. Concil. cap.2.ſeſſ.22. de reform. com. ad cap. quidam nu. 118. pag.223.
Examen Epiſcoporum fuit introductum à Greg.XIII. com. ad cap. quidam num. 92. pag.221.
De promotis ad Eccleſias in extremo Iudicio Deo ratio reddi debet. com. ad cap. quidam num.123. pag.225.
Ex ambitu Epiſcopatum deſiderans expelli debet. com. ad cap. quidam num. 129. pag.225.
Concil. Trid. formam præſcripſit circa inquiſitionem faciendam pro habendis qualitatibus illorum, qui promouentur ad Epiſcopatus, quæ forma eſt in viridi obſeruantia. com. ad cap. quidam n.121. pag.224.
Clemens VIII. pro examine Epiſcoporum ſpecialem Congregationem deputauit. com. ad cap. quidam n.93. pag.221.
Ad priſtinam veritatem reuocatur, quod ab aliquibus incaute dicitur de introductione examinis Epiſcoporum. com. ad cap. quidam num.91. pag.221.
Referuntur verba D. Cypriani de Epiſcoporum Ordinatione. com. ad cap. quidam num.103. pag.222.
Qualitates promouendi ad Epiſcopatum referuntur, & diſcutiuntur in Conſiſtorio Secreto coram Papa; ad formam Decreti Concil. Lateranen. ſub Iul. II. & Conſt. Leon. X. com. ad cap. quidam num. 119. pag.223.
Si Papa referat fit expeditio Eccleſię ſine proceſſu. com. ad cap. quidam num. 164. pag.229.
Refertur Decretum Pauli IV. circa propoſitiones Conſiſtorialium. com. ad cap. quidam num.120. pag.224.
Epiſcopatum ex charitate deſiderans bonum opus deſiderat. com. ad cap. quidam num.127. pag.225.
Concil. Trid. hortatur habentes priuilegium nominandi Epiſcopos, vt idoneos promouere ſtudeant. com. ad cap. quidam num.114. pag.223.
Pro Temporum varietate in Epiſcoporum electione varij modi obſeruati fuerunt. com. ad cap. quidam num. 110. pag.222.
Promouendi ad Epiſcopatum, quas qualitates habere debeant exprimitur inſpecta Conſtitut. Alex. III. relat. in cap. in cunctis, de electione. com. ad cap. quidam num. 117. pag.223.
Falſum eſt quod non obtineatur finis in Epiſcoporum Examine, vti idonei ad tantum munus aſſumantur. com. ad cap. quidam num.94. pag 221.
Viri doctiſſimi ad examen Epiſcoporum graui terrore accedere ſolent. com. ad cap. quidam num.97. pag.221.
Ordinandorum Epiſcoporum inquiſitio eſt antiquiſſima. com. ad cap. quidam num.101. pag.222.
Ordinatio Epiſcoporum eſt de rebus Eccleſię grauiſſima. com. ad cap. quidam n.110. pag.221.
Candidatus profeſſionem fidei facere debet. com. ad cap. quidam num.149. pag.128.
Concilium Tridentinum nihil innouauit circa conceſſiones, quas habent Principes laici Epiſcopos nominandi. com. ad cap. quidam num.113. pag.223.
Expedit Eccleſię habere Paſtores idoneos. com. ad cap. quidam num.104. pag 222.
Qualis debeat eſſe Epiſcopus deſignatur. com. ad cap. quidam num. 105. pag. 222.
Ad Epiſcopatus aſſumi debent viri, & doctrina, & vitæ innocentia probatiſſimi. com. ad cap. quidam num.98. pag.221.
Epiſcopatus renunciatio non admittitur ſine cauſa Canonica. com. ad cap. quidam num.47. pag.216.
Beneficium reſtitutionis in integrum locum non habet aduerſus obtentam licentiam renunciandi Epiſcopatui. com. ad cap. quidam num.56. pag.217.
Epiſcopus, qui renunciandi licentiam petijt, nullaque conditione ſuſpenſam obtinuit renunciare cogitur, neque eſt locus pænitentiæ. com. ad cap. quidam num. 32. pag.214.
Epiſcopatuum renunciatio fit, & pertractatur à S. R. E. Cardinalibus coram Papa in Conſiſtorio. com. ad cap. quidam nu. 30. pag.214.
Ex cauſa quis de vna ad aliam Eccleſiam inuitus transferri poteſt. com. ad cap. quidam num.16. pag.212.
Sub mortali Eccleſias dimittere tenentur, qui ex cauſa ſe in populos ſibi commiſſos amplius proficere deſperant. com. ad cap. quidam num.67. pag.218.
Ex cauſa Epiſcopo inuito eius Eccleſia alteri confertur. com. ad cap. quidam num. 59. pag.277.
Papa exigente cauſa Epiſcopum inuitum priuare ſolet quamuis ipſæ non ſit in culpa. com. ad cap. quidam n.60. pag. 217.
In pænam ſimulationis Eccleſia priuandus eſt Epiſcopus, qui cauſā falsā in præcibus expoſuit. com. ad cap. quidam num. 40. pag.215.
In electione ad Epiſcopatum iurare debent Epiſcopi de excipiendis Legatis Pontificijs

eijs

cijs cum debito honore. com. ad Conſt. Vrb. num.103. pag.148.
Reſtitutio competit Epiſcopo, qui Papa inſcio Epiſcopatui renunciaſſet. com. ad cap. quidam num.72. pag.219.
Dignitatis Epiſcopalis prerogatiua humanam intelligentiam tranſcendit. com. ad cap. quidam num.34. pag.215.
Epiſcopus aduerſus propriam ſententiam reſtituere poteſt. cap. 9. tract. num. 119. pag 177.
Epiſcopus à ſententia Vicarij, Vicarius à ſententia Epiſcopi reſtituere poteſt. cap.9. tract. num.118. pag.177.
Epiſcopus Eccleſiæ conditionem deteriorem facere non poteſt. cap. 1. com. num. 64. pag.11.
Oſtienſis Epiſcopus, ad quem Romani Pontificis conſecratio pertinet Alexandrum III. conſecrauit. cap. 1. com. num. 11. pag.6.
Sita in Diocæſi Epiſcopo ſubiecta præſumuntur. cap.2. com. num.70. pag.34.

ERROR.

Error iuris naturalis nocet, etiam vbi agitur de graui damno vitando. cap. 8. tract. num.226. pag.141.
Aduerſus errorem minoris, vel maioris ſubſtantiæ minor doctor reſtituitur. Dec. 11. num.8.pag.304.
Error iuſtus iuris eſt iuſta cauſa reſtitutionis. cap.7. tract. num.195. pag.138.
Error iuris eſt lata culpa, quæ idem eſt ac negligentia. cap.8. tract. n.194. pag 138.
Error in facto proprio ante ſententiam, & rem iudicatam vbi non reuocatur ipſo iure non excuſatur per reſtitutionem. cap.8. tract. num.186. pag.138.
Error iuris non eſt iuſta cauſa reſtitutionis ex clauſula generali. cap. 8. tract. nu.193. pag.138.
Error, & ignorantia inter ſe differunt. cap.8. tract. num.184. pag.137.
Omnis error, & ignorantia, vel in iure, vel in facto conſiſtit. cap. 8. tract. num. 185. pag.137.
In integrum reſtitutio dari debet ad reuocandum errorem in facto alieno poſt ſententiam, & rem iudicatam. cap. 8. tract. num.192. pag.138.
Ex iuſto errore præiudicium ſentientes beneficium reſtitutionis in integrum implorare poſſunt. cap.1. tract. num.2. pag.5.
Error in facto proprio poſt ſententiam, & rem iudicatam ſi ante ſententiam ipſo iure tutus erat poſt ſententiam ope reſtitutionis adiuuatur. cap.8. tract. num.189. pag.138.
Reuocatur error in facto proprio ante ſententiam, quando factum licet proprium eſt obſcurum, & implicitum. cap.8. tract. num.188. pag.138.
Ad reuocandum errorem in facto alieno ante ſententiam, & rem iudicatam reſtitutio in integrum non eſt neceſſaria. cap. 8. tract. num.191. pag.138.
Iuſta cauſa errandi iure, eſt ius implicitum, & obſcurum, in quo & peritiſſimi errare potuiſſent. cap.8. tract. nu. 197. pag.138.
Iuſto errore decepti in integrum reſtituuntur. cap.1. tract. num.107 pag.12.
Solus error facti confeſſionem excuſat. cap.2. com. num.143. pag.105.
Reſtitutio in integrum conceditur ad reuocandum errorem denegatur autem quando erroris reuocatio impugnat directè ſententiam. Cath. dec. n.167. pag.250.
Eccleſia reſtituitur aduerſus errorem ſi error probari non poteſt. cap.2. com. num. 73. pag.100.
Errore probato Eccleſia iure communi confeſſionem ſuam reuocat. cap. 2. com. num.139. pag.104.
Vbi eſt error conſenſus deficit. cap. 2. com. num.140. pag.105.
Quod minoribus præſtat ætas, maioribus dat iuſtus error. cap. 8. tract. num. 196. pag.138.
Euſebius de Euſebijs Aduocatus Conſiſtorialis laudatur. cap. 8. tract. num. 435. pag.158.

EXACTOR.

Pius exactor ex gratia, quam debitor ex prætio conſequi non debet. dec.3. num.1. pag.279.

EXAMEN.

Examen. Vid. in verb. Teſtis. vid. in verb. Epiſcopus.

EXCEPTIO.

Minor in exceptionibus peremptorijs abſque probatione læſionis ex ſolo temporis lapſu, & negligentia reſtituitur. cap.1. tract. num.43. pag 8.
Exceptio reſtitutionis in integrum turbida, vel altiorem indaginem expoſcens non admittitur ad impediendam executionem. cap.1. tract. num.24. pag.7.
Exceptio reſtitutionis in integrum clara, & probata admittitur ad impediendam executionem in quolibet iudicio. cap. 1. tract. num.24. pag.7.

EXCOMMVNICATVS.

Succurritur excommunicato ſi procuratorem non miſit. cap. 8. tract. num. 156. pag.136.
Excommunicati, & omnes, qui culpa propria abeſſe coguntur vituperabiliter, & neceſſario abſunt. cap.8. tract. num.18. pag.122.
Excommunicatus abſentiæ cauſa reſtituitur. cap.8. tract. num.62. pag.126.

Excommunicatus reſtitutionem per ſe ipſum petere nequit. cap. 9. tract. num. 19. pag. 167.

Excommunicatus inſordeſcens non reſtituitur. cap. 8. tract. num. 63. pag. 126.

Regula eſt quod excommunicatus ſolum incidenter per viam exceptionis in integrum reſtitutionem petere poteſt. cap. 9. tract. num. 14. pag. 166.

Excommunicato reſtitutio non eſt deneganda, ſed per ſe non poteſt petere. cap. 9. tract. num. 12. pag. 167.

Excommunicatus ſit ſit reus per viam exceptionis etiam per ſe reſtitutionem poteſt petere. cap. 9. tract. num. 12. pag. 167.

Excommunicato reſtitutionem per ſe petere licet ſi non principaliter, ſed incidenter faciat in cauſa, in qua ab initio in iudicio ſtare potuit. cap. 9. tract. nu. 13. pag. 168.

Excommunicatio, qua affectus remanet abſoluens excommunicatum in bulla Cœnæ, non eſt Papæ reſeruata. com. ad Conſt. Vrb. num. 109. pag. 149.

Excommunicatus in bulla Cœnæ à ſolo Papa abſolui poteſt excepto mortis articulo, & quomodo ſit abſoluendus. com. ad Conſt. Vrb. num. 107. pag. 149.

Papæ licentia ab excommunicatione in bulla Cœnę abſoluti non remanent, niſi reuocatis actis contra Immunitatem, & in præiudicium Eccleſiæ factis. com. ad Conſt. Vrb. num. 110. pag. 149.

Excommunicatio in bulla Cœnæ à quocumque etiam priuilegium habente, ne excommunicari poſſit incurritur. com. ad Conſt. Vrb. num. 111. pag. 149.

EXCVSATOR.

Datur in integrum reſtitutio non mittenti excuſatorem. cap. 8. tract. num. 167. pag. 136.

Sine mandato, excuſator non admittitur. cap. 8. tract. n. 168. pag. 136.

EXECVTORIALIS EXECVTIO EXECVTOR.

Executio pacti licitè exercetur contra pupillum Minorem, Tutorem, Eccleſiam, & perſonas Eccleſiaſticas tam per ipſum creditorem, quam per eius hæredes, & Ceſſionarium. cap. 2. tract. num. 80. pag. 3.

Executio merè voluntaria alicuius actus facti in minori ætate impedit reſtitutionem. cap. 6. tract. num. 54. pag. 91.

Iure minoris reſtituitur executor piæ cauſæ ſi perperam aliquid fecit. cap. 7. tract. num. 9. pag. 95.

Reſtitutio in integrum impedit executionem hoc tamen non procedit, quando executio fuit antea cæpta. cath. dec. num. 381. pag. 267.

Executio decreti facti in Iudicio executiuo non retardatur per reſtit. in integr. cap. 1. tract. num. 23. pag. 7.

In executione reali præuentum dicitur captis pignoribus. cap. 1. tract. num. 19. pag. 7.

Executio neceſſaria alicuius actus facti in minori ætate, non tollit reſtitutionem. cap. 6. tract. num. 53. pag. 91.

Executio cæpta dicitur de ſtylo Rotæ per relaxationẽ mãdati. cap. 1. trac. n. 12. pag. 6.

Item per decretas, & relaxatas executoriales. cap. 1. tract. num. 13. pag. 6.

Executio ſententiæ ſuſpenſa remanet per reſtitutionem in Integrum. cap. 1. tract. n. 8. pag. 6.

Executio facta, vel cæpta non impeditur per reſtitutionem in integrum. cap. 1. tract. num. 9. pag. 6.

Præuenta petitio executionis de ſtylo Rotæ, non retardatur per ſuperuenientem commiſſionem, ſeu petitionem reſtitutionis in integrum. cap. 1. tract. num. 11. pag. 6.

Executio non retardatur in contractibus obligatione camerali vallatis per in integrum reſtitutionem. cap. 1. tract. num. 22. pag. 7.

Si executione iam cæpta extorta ſit reſtitutionis commiſſio nulla de executione mentione facta, eiuſque vigore inhibitio emanaſſet, non poſſet ad vlteriora procedi, ſed adeunda eſt Signatura. cap. 1. tract. num. 21. pag. 7.

Executoriales in Rota ſecum trahunt executionem excommunicationis, nec requirunt executionem facti, vt mandata aliorum Tribunalium. cap. 1. tract. num. 16. pag. 7.

In executione cæpta, vel tantum petita, quænam ſit diſpoſitio Stat. Vrb. cap. 50. lib. exponitur. cap. 1. tract. n. 20. pag. 7.

In executione præuentum non dicitur, extra Rotæ Tribunal, ex ſola executionis petitione, vel relaxatione, aut expeditione mandati. cap. 1. tract. num. 17. pag. 22.

Executoriales decretæ, & relaxatæ eſſe debent extra, & poſt ſententiam, vt de ſtylo Rotæ per earum relaxationem executio cæpta dicatur. cap. 1. tract. num. 15. pag. 6.

Executio ſententiæ per petitionem reſtitutionis non retardatur, ſi intimatum ſit parti mandatum de parendo latæ ſententiæ. cap. 2. tract. num. 350. pag. 58.

In terminis Statuti Vrbis executio cæpta dicitur, vbi decretum, & relaxatum eſſet mandatum. cap. 9. tract. num. 186. pag. 182.

Executoris impedimentum. Vid. in verb. Impedimentum.

In Foro Capitolino in cauſis ſummarijs, nec cæpta, nec petita executio dici poteſt per relaxationem primi mandati contenti in decreto, quod eſt loco ſententiæ. Et quando petita dici poſſit explicatur. cap. 9. tract. num. 193. pag. 183.

Exe-

Executionis actus non eſt neceſſarius, ſed petitio ſufficit, & ſola partis citatio, vel decreta à Iudice executio. cap. 9. tract. num.197. pag.183.
Non reuocatur executio facta pendente petitione reſtitutionis ad appellandum, ſi reſtitutio non obtineatur. cap. 10. tract. num.14. pag 190.
In integrum reſtitutio non retardat executionem obligationis Cameralis. cap. 9. tract. num.183. pag.182.
Reſtitutio in integrum petita aduerſus duas conformes earum executionem retardat ſi tamen executio non ſit cæpta, vel petita. cap.9. tract. num.185. pag.182.
Ex diſpoſitione Statutis Vrbis, petita executione ſuperſedendum eſt in executione. cap.6. tract. num.204. pag.184.
In retardatione executionis graue actori damnum infertur. cap.9. tract. num. 208. pag.184.
Pendente reſtitutione impedita remanet executio iſtrumenti, aduerſus quod reſtitutio petitur. cap. 10. tract. num. 7. pag.189.
Per petitionem reſtitutionis ad appellandum non impeditur executio ſententiæ excommunicationis interim latæ. cap. 10. tract. num.13. pag.190.
Petitio reſtitutionis ad appellandum executionem in cæptam, vel factam ante petitionem reſtitutionis reuocabilem reddit. cap.10.tract.num.12. pag.190.
Sententiæ executionem reus ex nouiter deductis impedire poteſt, cap.9.tract. n.203. pag.184.
Petitio reſtitutionis ad appellandum impedit ſententiæ executionem. cap. 10. tract. num.9. pag.190.
Executio conſumata impediri non poteſt, neque ſuſpendi, vel petitæ reſtitutionis prætextu retractari. cap.10. tract. num.26. pag.191.
Idem iuris eſt in executione ante petitam reſtitutionem tantum incæpta. cap.10. tract. num.27. pag.191.
Vbi executio iure eſſet nulla præuentum dici non poſſet. cap. 9. tract. num. 196. pag.183.
In Foro Capitolino, vbi cauſæ eſſent executiuæ idem dicendum, quod in ſummarijs cap.9. tract. num.194. pag.183.
In Foro Capitolino in cauſis ordinarijs per ſententiam executio non dicitur cæpta. cap.9. tract. num. 192. pag.183.
Quamuis reſtitutio in integrum poſt factam executionem conceſſa reperiatur, poſſeſſori nihilhominus manutentio concedi tur. Cath. dec. num.5. pag.234.
Pendente cauſa reſtitutionis in integrum non datur exequutio ſententiæ, niſi pro expenſis. Cath. deciſ. num.419. pag.271.
Non omnis reſtitutio in integrum petita impedit executionem ſententiæ, nam ſi exequutio petita fuerit ante petitam reſtitutionem; ea non retardatur. Cath. deciſ. num.418. pag.271.
In integrum reſtitutio non impedit executionem rei indicatæ acceptatæ à parte, & de qua notoriè conſtat in actis. Cath. dec. num.287. pag.259.
Reſtitutio in integrum iam cæptam executionem non impedit. Cath. dec. n.281. pag.259.
Pendente cauſa reſtitutionis in integrum ſuperſedetur in executione ſententiæ. cath. deciſ. num.402. pag.260.
Rei Iudicatæ executio iam cæpta non poteſt impediri, ſub prætextu reſtitutionis in integrum. cath. dec. num. 285. pag.259.
Reſtitutio in integrum non retardat executionem ſententiæ, ſi pars infra triennium ſibi præfixum nihil releuans deduxerit, ad docendum ſe debuiſſe reſtitui. Reſtitutio non datur contra tres ſententias conformes niſi conſtito de bono iure. Cath. dec. num.372. pag.267.
Reſtitutio ad retardandam executionem non conceditur, quando de bono iure non conſtat. Cath. deciſ. num. 235. pag.255.
Reſtitutionis pendente Iudicio ſententiæ executio ſuſpenditur. cap. 1. com. num. 59. pag.83.
Cępta executione non ſuſpenditur progreſſus per petitionem reſtitutionis. cap. 1. com. num.62. pag.83.
Reſtitutio in integrum non ſuſpendit executionem rei iudicatæ, quando executio iam eſt cæpta, quæ tunc cæpta dicitur quando relaxatæ ſunt decretæ, & executoriales, ſeu mandatum. Manutentio datur etiam in gradu reſtitutionis in integrum, non obſtante re iudicata maximè quando illa redditur turbida. Cath. dec. num.334. pag.263.
Dantur caſus, in quibus petita executio per petitionem reſtitutionis in integrum retardatur. cap.1. com. num.65. pag.84.
Reſtitutio in integrum, quæ aduerſus rem Iudicatam litem reuiuiſcere facit, prius petitam executionem non retardat, & quando petita non eſt executionem faciendam retardat. Cath. deciſ. num.399. pag.269.
In integrum reſtitutio non datur, poſt cæptam executionem vigore rei iudicatæ, quinimò de ſtylo Rotæ ſufficit, ſi ſolum executio ſit petita. Cath. deciſ. num. 80. pag.241.
Decretis, & relaxatis executorialibus de ſtylo Rotæ executio cæpta dicitur, cap. 1. com.nu.63.pag.84.
In integrum reſtitutio impedit executionem ſententiarum, Cath. deciſ. num. 329. pag. 263.
in integrum reſtitutio operatur ante, & non poſt cęptam executionem, Cath.dec.num. 308. pag.261.
Examen nouum ad impediendam executionem

nem

nem non admittitur in cauſa reſtitutionis in integrum commiſſa,cum clauſula prout de iure, nec admittitur quando dicta teſtium prius receptorum fuerunt diſcuſſa; neque ad probandum id, cuius contrarium per ſcripturas probatum fuit, Cath. dec.n. 167. pag.249.

Reſtitutionis in integrum cauſa commiſſa ſuperſedendum eſt in executione rei iudicatæ, Cath.dec. nu.48.pag.238.

Reſtitutio in integrum non inficit executionem factam, nec minus retardat antea petitam, Cath.dec.nu.154. pag.249.

In integrum reſtitutio non retardat executionem obligationis cameralis; maximè quando fuit præuentum in petitione executionis, Cath.dec.nu.170. pag.250.

Reſtitutio in integrum regulariter poſt cæptam executionem non conceditur, Cath.deciſ. nu.196. pag.252.

Cauſa reſtitutionis in integrum Iudici commiſſa impedit executionem ſententiarum, non impedit tamen executionem, quando in petenda ſententiarum executione, pro parte aduerſarii fuit præuentum, Cath.deciſ.n.206. pag.253.

In integrum reſtitutio non retardat executionem iam cæptam, vel petitam remiſſiuè. Idem firmatur in *deciſ.* 597. *num.*4. & *deciſ.*868. *eodem num.* Cath. dec. num.168. pag.250.

Reſtitutio in integrum impedit exequtionem nondum cæptam hoc tamen dicit procedere ſi ceſſet præſumptio calumniæ. Idem firmatur in *deciſ.*1839. cath.dec. num.232. pag.255.

Reſtitutio in integrum retardat executionem rei iudicatæ, niſi prius fuerit petita executio, cath.dec.nu.204. pag.253.

In integrum reſtitutio poſt tres conformes executionem non impedit, cath. dec. num. 234. pag.255.

In integrum reſtitutio non datur aduerſus executionem cæptã, præſertim quando Signatura commiſit cauſam prout de iure, & quando quis auditus, & reiectus fuit quandoq; imminet præſumptio calumniæ, cath.dec.nu.428.pag.271.

Reſtitutio in integrum non impedit executionem iam cæptam, cath. dec. num.233. pag.255.

In integrum reſtitutio non impedit executionem rei iudicatæ, de qua notoriè conſtat in actis, cath.dec.nu.2.pag.234.

Reſtitutio in integrum poſt cæptam executionem, & poſt decretas, & relaxatas executoriales implorata, executionem non impedit, cath.dec.nu.45.pag 238.

In integrum reſtitutio non retardat executionem iam cæptam per relaxationem mandati, cath dec nu.7. pag.235.

Reſtitutionis in integrum commiſſio obtenta poſt petitam executionem rei iudicatæ, ipſam executionem retardare non poteſt, cath.dec. nu.7.pag.262.

In cæteris Tribunalibus extra Rotam non niſi pignoribus captis executio cæptam dicitur, & ita obſeruat Signatura, cap.1.com. nu.66. pag.84.

Commiſſio reſtitutionis in integrum non retardat executionem iam cęptam, cath.dec. nu.200. pag.252.

Reſtitutio in integrum non impedit executionem cæptam, cath.dec. num.250. pag. 265.

Reſtitutio in integrum impedit executionem rei iudicatæ, quando executio expreſsè petita non fuit ante commiſſam cauſam reſtitutionis. Nec petita cenſetur ex ſeruatione terminorum ad docendum de appellatione, eiuſque legitima proſecutione, cum expreſſa petitio requiratur, cath. dec. nu.321. pag.262.

Iam cæptam executionem non impedit reſtitutio in integr. cath.dec. num.41. pag. 238.

Executio cæpta dicitur vbi ad debitoris carcerationem deuentum fuiſſet, cap.9. tract. nu.159. pag.182.

Non reuocatur executio facta pendente petitione reſtitutionis ad appellandum vbi ſententia de ſui natura non eſt appellabilis, cap.10.tract.n.19.pag.190.

Executio cæpta dicitur vbi decretæ eſſent literæ executoriales, cap.9. tract. num.188. pag.182.

Executio iam cæpta non retardatur per commiſſionem cauſę reſtitutionis in integrum, ipſaque pendente, cathal.dec. nu.25. pag. 236.

Pendente reſtitutione impedita remanet executio inſtrumenti etiam guarantigiati aduerſus quod reſtitutio petitur, tract. cap. 10.nu.8. pag.189.

EXERCITVS.

Ductores exercitus, Quæſtores, Militum lectores, Medici, Iudices, & cæteri, qui exercitui neceſſariò inſeruiunt gaudent beneficio reſtitutionis, cap. 8. tract. num. 33. pag. 123.

Sponte exercitum ſectantes, vt arte ſua proſint reſtitui debent, cap. 8. tract. num. 36. pag.124.

EXPENSA.

In deductione expenſarum, aut melioramentorum id ſemper attenditur, quod minus eſt, cap.1.com.nu.146. pag.181.

Reſtituendæ ſunt expenſæ, & melioramenta bona fide facta, cap.1.com.num.140.pag. 18.

EXPRESSVM.

Plus operatur expreſſum, quam tacitum vbi eadem ratio viget, cap. 6. tract. num. 15. pag. 87.

EXPVLSVS.

Expulſus à Ciuitate iuſtè redire timet, cap.8. tract.nu.97.pag.129.

EXTRANEVS.

Extranei quòad acquirendum in ſtatu Eccleſiaſtico. Vide in verbo Bona Eccleſiaſtica.

EXTREMVM.

Probatis extremis præſumuntur media, com. ad Conſt.Vrb.nu.243.pag.182.

F

FACINOROSVS.

Miſsi ad extirpandos facinoroſos debent reſtitui, cap.8. tract. nu.49. pag. 125.

FACTVM.

In facto proprio non eſt veriſimilis ignorantia, cap.8.tract.n.208. pag.139.
In facto cui quis interuenit ſcientia præſumitur, cap.7.tract.n.214.pag.140.
In facto notorio præſumitur ſcientia, cap.8. tract.nu.213.pag.140.
In facto coniuncti præſumitur ſcientia, cap. 8.tract.nu.211. pag.140.
Qui factum aliquod ex officio ſcire debet non excuſatur ſi ignoraſſe dicat, cap. 8. tract.nu.215.pag.140.

FACVLTAS.

Facultates nominandi locari non poſſunt, pag.155.com. §.Eccleſiaſticos.

FOEMINA.

Fœminæ quoad minorem ætatem æquali currunt pede cum maſculis, cap.2.tract.nu.22. pag. 27.
Fœminæ etiam maiores 25. annis in Regno ad beneficium reſtitutionis admittuntur, cap.2.tract. nu.22.pag.27.

FALSVM.

Falſi crimine carceratus excluditur ab omni priuilegio, cap.8.tract.nu.77.pag.127.

FALSITAS.

Falſitas,& error non ſemper probari poſſunt, cap.2.com.n.71.pag.200.

FALACIA.

Alterius falacia læſus reſtituitur aduerſus damnum paſſum, cap. 8. num. 362. tract. pag.152.

FAMVLVS

Famuli ſine quibus milites in exercitu ſtare non poſſunt, reſtitui debent, cap.8.tract.nu. 42. pag.124.

FATALIA.

Cauſarum grauitas, & multitudo ſuccedit in Curia loco cauſæ ad hoc, vt ſecundi anni fatale tempus concedatur, dec. 9. num. 2. pag.29.
Tempus fatale ſecundi anni de ſtylo Romanæ Curiæ ſine aliqua cauſa conceditur, dec. 2.nu.2.pag.297.
Impedito intra primi anni fatalia cauſam proſequi, Ius ſecundum annum indulget, dec.9.nu.3.pag.297.
Quocumque anni tempore geſtum factum dicitur intra primi anni fatale tempus dec.9.nu.1.pag.297.
Reſtitutio in integrum etiam aduerſus lapſum fatalium datur conſtito de grauamine, ſed intra quadriennium petenda eſt, cathal.dec nu.358.pag.264.
Conceſſa reſtitutione aduerſus lapſum fatalium non eſt opus alia reſtitutione aduerſus rem iudicatam, cath. deciſ. num. 422. pag.271.
Fatalibus effluxis, ſententia in iudicatum tranſit, dec.4.nu.3.pag.282.
Fauſtus Neironus laudatur, cap.7.tract.n.78. pag. 108.

FEDERICVS.

Federicus Caccia Aduocatus Conſiſtorialis laudatur, cap.8.n.445.tract.pag.159.

FEBRIS.

Febris tertiana, vel qnartana non dicitur infirmitas grauis, cap.8.num.348. tract.pag. 151.

FERIAE.

Aduerſus impedimentum proueniens ex feriis extraordinariis, vel inductis ab eo, qui ipſas inducendi auctoritatem non habet reſtitutio competit, cap.56. nu.411. tract. pag. 156.
Aduerſus ferias incidentes in vltimum dilationis diem in integrum reſtitutio competit, cap.8.nu.413.tract.pag.156.
Aduerſus impedimentum annualium feriarum non datur reſtitutio, cap.8. num.409. tract. pag. 155.

INFEV-

INFEVDARE, FEVDVM, FEVDATARIVS.

Eccleſia reſtituitur aduerſus non petitam renouationem feudi, & aduerſus neglectam inueſtituram, cap.2. comm. num.69. pag. 99.
Feudataria vide in verbo Mulier.
Feudum, & infeudare, vide in verbo Bona Eccleſiaſtica.
Bulla B. Pij V. de non infeudandis iuratur à Cardinalibus in ſuſceptione pilei Cardinalitii, pag.162. n.142.com.
Sub Bulla B. Pij V. de non infeudandis non comprehenduntur feuda, ſeu bona iuriſdictionalia, vi Conſt.41.Clem.VIII. empta, pag.162.com.§.Declaratum.
Conſtitutio B.Pij V. de non infeudandis, vide Bona ad Sedem Apoſtolicam pertinentia.

FIDEICOMMISSVM, FIDEICOMMISSARIVS.

Reſtitutio in integrum aduerſus præſcriptionem non conceditur fideicõmiſſario ſcienti. Quod & procedit, vbi ignorantia fideicommiſſi non eſt vndequaque excuſabilis, cath.dec.n.138. pag.247.
Fideicommiſſum pœnale non aperitur fine dolo,& malitia, deciſ.5.n.7.pag.287.
Vocati ad fideicommiſſum non tenentur reſtituere pecunias,quæ in fideicommiſſi vtilitatem non ceſſerunt, dec.5.n.6. pag.287.
Reſtitutio verbalis iure ciuili attento eſt neceſſaria in fideicommiſſis, quicquid ſit de æquitate Canonica, cath. deciſ. num. 46. pag. 238.
Fideicommiſſarij hæredes in integrum reſtitutionem petere poſſunt, cap.1.tract.num. 112.pag.12.
Domum reficiens, quam ex cauſa fideicommiſſi reſtituere tenetur ſumptus repetit, cap.1.com.nu.148. pag.19.
Reſtitutio in integrum aduerſus præſcrptionem fideicommiſſi non conceditur minori, niſi in caſu quod ignorantia fideicommiſſi eſſet inuincibilis, cath.deciſ. nu.103. pag. 244.
Reſtitutio in integrum competit aduerſus præſcriptionem ex capite ignorantiæ fideicommiſſi, cath.deciſ.n.337.pag.264.
Reſtitutio in integrum ex capite ignorantiæ datur fideicommiſſario bona fideicõmiſſi vindicare volenti, & ignorantia fideicommiſſi etiam in vocatis præſumitur, niſi ſcientia probetur, cath. deciſ. num. 302. pag.261.

FIDEIVSSIO, FIDEIVSSOR.

Minor fideiubens, ſi eſt enormiſſimæ læſus non obſtantibus renunciationibus, & iuramento, reſtituitur, & enormiſſimè læſus dicitur quando pro ingenti ſumma ſe obligauit, & releuationem ſperare non poteſt, cath.dec.n.186.pag.251.
Item in eo, qui extra cuſtodiam ſub fideiuſſorum ſatiſdatione, cap. 8. tract. num. 68. pag. 127.
Si parum idoneę minori cautum ſit ei per reſtitutionem ſuccurritur, cap.2.n.159.tract. pag. 38.
Fideiuſſio facta à filio pro Patre corruit, ſi filius in vltimam neceſſitatem incidat, dec. 12.nu.5.tract.pag.207.
Aduerſus fideiuſſionem minori in integrum reſtitutio datur, cap.2.num.145. intelligas vt exponitur nu. ſeqq.
Minor eo ipſo, quod fideiubet læſus dicitur, cap.2.n.145. tract.& ſeq.
Aduerſus præſtitam fideiuſſionem, vt minor reſtituatur læſionem probare debet, cap.2. tract.nu.146. & 147. pag.38.
Minor ad fideiubendum dolo inductus fideiuſſionis obligationem reſcindere poteſt, cap.2.n.148.tract.pag.38.
Aduerſus fideiuſſionem iuratam minor petẽs reſtitutionem ex edicto minorum non auditur, cap.2.n.146.& 150.pag.38.
Detenus in cuſtodia ſub fideiuſſione licet extrà vincula ſit ex capite iuſtæ abſentiæ reſtituitur, cap.8.tract.nu.67. pag.126.
Paria ſunt ſtare ſub fideiuſſoribus, & ſub vinculis detineri, cap. 8. tract. num. 75. pag. 127.
Fideiuſſor minoris etiam ſi minor nolit reſtitui poteſt ex perſona ipſius minoris, cap. 6.tract.nu.6.tract. pag 86.
Reſtitutio minoris prodeſt eius fideiuſſori, qui minor ſit, cap.10. tract. num.92. pag. 197.
Reſtitutio conceſſa minori aduerſus læſionem enormiſſimam prodeſt eius fideiuſſori, cap.10.tract.nu.94.pag.198.
Reſtitutio minoris prodeſt fideiuſſori eiuſdem hæredi, cap.10.tract.n.96.pag.198.
Reſtituitur fideiuſſor ex à perſona minoris etiam inuiti ſi proſit fideiuſſori reſtitutio, minori principali non noceat, cap. 10. nu. 119.tract. pag.100.
Reſtitutio conceſſa minoribus regulariter illorum fideiuſſoribus non prodeſt, cap. 10. tract.nu.85. pag.197.
Non reſtituitur fideiuſſor minoris volentis ſatisfacere ſuæ obligationi, cap.10.tract.n. 120.pag.200.
Nolente minore ſoluere, aut in integrum reſtitutionem petere fideiuſſor eius nomine reſtitui debet, cap.10.tract. num.120.pag. 200.
Fideiuſſio Eccleſiæ, vide in verbo Eccleſia.
Minor læſione prolata reſtituitur aduerſus fideiuſſionem iuratam, cap.2.nu.151.156.& 157.tract. pag.38.
Promittens, quod minor aliquo modo cauſa &c.non veniet contra, aliàs vult teneri de ſuo tenetur, vt fideiuſſor, cap. 10. tract. n.111.pag.199.

Am-

Amplia in aſſecuratore promittente, quod minor creditori nullam moleſtiam inferet, cap.10.tract.nn.111.pag.199.
Reſtitutio ex perſona minoris fideiuſſori prodeſt, vbi plenè ei ſuccurſum non dicitur, niſi & fideiuſſori ſubueniatur, cap.10. tract.nu.101. pag.198.
Fideiuſſor teoetur quamuis, eum pro quo fideiuſsit maiorem putaſſet, cap. 10. tract. nu.89. pag.197.
Fideiuſſor minoris tacitè aduerſarium ipſius minoris in caſu reſtitutionis aſſecurat,cap. 10.tract.n.87. pag.197.
Reſtitutio minoris prodeſt fideiuſſori dato de ſtando iuri, & iudicatum ſoluendo,cap. 10.tract.n.103.pag.199.
Reſtitutio facta minori ad ſupplementum pretii,non prodeſt fideiuſſori,cap.10.tract. nu.110.pag.199.
Fideiuſſor non tenetur de euictione prædij à minore venditi ſine decreto, cap.10. tract. nu.107. pag.199.
Idem iuris eſt in quolibet actu minoris per ſtatutum annullato,cui fideiuſſor acceſsit, cap.10.tract.nn.108. pag.199.
Ex pluribus confideiuſſoribus vno in integrum reſtituto pro eo alii non tenentur, cap.10.tract.n.117.pag.200.
Reſtitutio minoris prodeſt fideiuſſori, contra ipſum habeoti regreſſum, cap.10.tract.nu. 99.pag.198.
Reſtitutio minoris prodeſt fideiuſſori in iudicialibus,& extraiudicialibus, cap.10.nu. 102.tract. pag.199.
Verba approbantia minorem pro idoneo fideiuſſore intelliguntur quòad facultates, cap.10.tract.nu.115.pag.200.
Reſtitutio minori conceſſa ob dolum aduerſarij,prodeſt eius fideiuſſori, cap.10.n.93. tract. pag.198.
Reſtitutio Eccleſiæ eius fideiuſſori non prodeſt,cap.10,tract.n.83.pag.197.
Fideiuſsionis cauſa captiuus detentus ex hoc edicto reſtituitur,cap.8.tract.num.74. pag.127.
Fideiuſſor minoris tenetur etiam ſi minor reſtitutus non ſit, ſed conueniri non poſsit, cap.10.tract.n.91. pag.197.
Minor non frueretur reſtitutionis beneficio, ſi eius reſtitutio fideiuſſori non prodeſſet, cap.10.tract. ou.105. pag.199.
Exprimitur dictum Bart. quod in iudicialibus reſtitutio minoris eius fideiuſſori prodeſt,cap.10.tract.n.104.pag. 199.
Reſtitutio cōceſſa minori aduerſus læſiooem enormiſſimam prodeſt eius fideiuſſori, etiam ſi non aduerſarij dolo, ſed tertii,qui non eſſet ſoluendo læſus fuiſſet, cap.10.nu. 95.tract. pag.198.
Reſtitutio minoris prodeſt fideiuſſori, vbi aliàs minor beneficium non conſequeretur, cap.10.tract.n.100.pag.198.
Remedium l.2. C.de reſcind.vend. prodeſt fideiuſſori, cap.10.tract.n.74.pag.172.
Contra creditorem, & fideiuſſorem ſimul, tutius eſt minori reſtitutionem petere, cap.9.tract.n.74. pag.172.
Contra fideiuſſorem ſiue ſuum, ſiue aduerſarii minori reſtitutio competit, cap. 9. nu. 73.tract. pag.172.
Obligatio nulla reſpectu minoris prodeſt fideiuſſori,cap.10.tract.n.106 pag.199.
Debet conſtare de læſione enormiſſima ad hoc, vt filio familias reſtitutio concedatur aduerſus factam fideiuſſiooem, cath. dec.n.237. pag.255.
Filio familias minori fideiubenti pro alio ſuccurritur per viam reſtitutionis in integrum, hoc tamen non procedit quando fideiubet pro patre excarcerando, vel ne pater carceretur, cath.deciſ. num.75.pag. 258.
Reſtitutio in integrum prodeſt principalibus, pro quibus minor fideiuſſit, niſi ſint minores, cap.10.tract.n,84.pag.197.

FILIVS.

Filius exiſtens in poteſtate Patris alienare, vel alias de rebus ſuis diſponere non poteſt, cap.8.com.n 53.pag.65.
Inuitis filiis pro redimendo patre captiuo bona vendi poſſunt,dec.11.n. 10. pag.305.
Filius tenetur occurrere neceſſitatibus patris, dummodo ipſe in vltimam neceſſitatem non incidat, dec.11.n.12.pag.306.
Reſtitutio competit filio iacturam facienti proprii patrimonii ex imprudentia, deciſ. 12.n.2.pag.308.
Reſtitutio in integrum conceſſa filio fideiubenti pro patre ceſſat in actu neceſſario,deciſ.12.n.2.pag.308.
Filio fideiubenti pro patre in integrum reſtitutio competit, niſi fideiuſſio reſpicia actum pietatis,dec.11.n.9.pag.305.
Filio ex obligatione facta pro liberando patre à carceribus enormiſſimè læſo in integrum reſtitutio datur, deciſ. 11. num, 20. pag. 305.
Patre abſente filius ſine eius licentia in iudicio ſtare poteſt, cap.5,comm.num.32.pag. 48.
Filius familias minor in perenda reſtitutione patris conſenſum adhibere debet, cap. 9.tract.nu.9.pag.167.
Filius bona aduentitia conſentiente patre alienare poteſt,cap.8 com.n.54.pag.66.
Filius ab inteſtato tam patri, quàm matri ſuccedit, cap.8.com.n.51.pag.66.
Filiorum numerus ætatem ſupplere dicitur in fauorabilibus, & non in odioſis, cap. 5. tract.n.47.pag.87.

FINARIVM.

Finarium oppidum olim vetuſtate inter Ligures nobiliſſimum hodie in Ciuitas Regia,cap.2.com.n.25.pag.96.

FISCVS.

Aduerſus pœnalia fiſco reſtitutio non competit, cap.8.tract.num.36.pag.99.
Ob delictum enorme ex generali clauſula Fiſcus reſtituitur, cap. 8. tract. num. 38. pag.99.
Fiſco iure minorum reſtitutionem non competere aliqui affirmant, negant alij, cap. 8.tract.num.30.pag.98.
Conciliantur pugnantes ſententiæ circa reſtitutionem Fiſci cap. 8. tract. num. 32. pag.99.
Fiſcus qui inuentarium facere omiſit reſtituitur. cap.8.tract.n.33.pag.99.
Fiſcus per ſuos Adminiſtratores læſus in integrum reſtituitur ſecundum magis commun. opin. DD. cap.8. tract. n. 35.p.99.
Fiſcus & Eccleſia æquiparantur. cap.8.tract. num.31. pag.99.
Procurator Fiſci ſine ſpeciali mandato, eius nomine reſtitutionem petere poteſt cap. 9.tract.num.32. pag. 169.
In materia reſtitutionis fiſcus eſt minus priuilegiatus, quàm minor, cap. 7.tract. num.37. pag.99.
Fiſcus in ſententia læſus iure minorum reſtituitur. cap.7.tract.num.32.pag.99.
Fiſcus in reſtitutionis materia fruitur iure minoris. cap.1. com.num.83. pag.12.
Fiſco aduerſus male geſta, vel omiſſa vbi per ſe ipſum læſus eſt,reſtitutio non competit. cap.7.tract.n.34.pag.99.
Fiſci priuilegium eſt iuſta cauſa reſtitutionis in integrum. cap.1. tract.n.34. p.8.
Fiſcus & omnes iure Fiſci vtensnon tenentur ad inuentarij confectionem. cap. 2. tract. n.232.p.46.
Fiſcus in pœnalibus non reſtituitur. cap. 3. tract.nu.27.pag.65.

FLAVIVS.

Flauius S. R. E.Cardinalis Chiſius laudatur com. ad conſt. vrb. pag. 202.

FLORENTIA.

Florentiæ adeſt ſtatutum quo maiores 20. annis habeantur vti maiores 25. cap. 2. tract.num.36.p.28.

FORENSIS.

In integrum reſtitutio conceditur forenſi ex capite ignorantiæ aduerſus ſtatutariam Vrbis præſcriptionem Cath.dec.num.172. pag.250.
Forenſi vt detur in integrum reſtitutio aduerſus ſtatutorum diſpoſitiones ignorantia debet eſſe ex omni parte probabilis, quæ penitus labefactatur, quando adeſt culpa, vel negligentia. cath.dec.num.288. pag. 259.

FORMA.

Forma reſcripti.Vid.in verb. Reſcriptum.

FRANCISCVS.

Franciſcus S. R. E. Cardinalis Nerlius ante Cardinalatum creatus fuit Archiepiſcopus Florentinus, & diſpenſatus ab examine, com. ad cap. Quidam num. 169. pag.230.
Franciſcus Cardinalis Barberinus, Carolus Cardinalis Barberinus laudantur, com. ad Conſtitut. Vrban. num. 29. pag.134.
Franciſcus Nazarius laudatur, cap. 7. tract. nu.78.pag. 108.
Franciſcus Ptolomeus laudatur, cap.7. tract. ſub num.78. pag.108.
Franciſcus S. R. E. Cardinalis Barberinus Abbas Commendatarius Monaſterij Cryptæ ferratæ laudatur, cap.1. com.nu.169. pag.23.

FRATER.

Frater conſors eiuſdem litis reſtitutionem pro fratre ſine mandato ſpeciali impetrare poteſt, cap.8.com.num.48. pag.66.

FRIDERICVS.

Venetijs in S. Marci Veſtibulo ab Alex. III. Fridericus Imp. recipitur, cap. 1. com. num.55.pag.10.
Fridericus Imp. magis indignatur aduerſus Alex.III. & fauet Octauiano, cap.1.com. num.27. pag 8.
Fidericus Imp. Profectus Roma in Apuliam iuriſdictionem Eccleſiam turbauit, & omnem terram cum Sicilia ſuo Imperio ſubiugauit, cap.7.com.n.6.pag.54.
Fridericus Imp. ab excommunicatione abſoluitur,ea conditione vt Eccleſiæ ſublata reſtitueret, & cum ſuo exercitu ad Terram Sanctam recuperandam ſe conferret, cap.7.com.num.7.pag.55.
Peſtilentia Friderici Exercitum perdit,cap.1. com.num.48.pag.10.
Fridericus II. Henrici IV.filius è Sicilia euocatus ab Innoc. III. Imperator creatur, cap.2.com.num.14.pag.27.
Fridericus Imper.Cremonam obſidione premit, cap.1.com.num.19.pag.7.
Fridericus Apoſtolicum zelum affectans legatos ad Alex.III. mittit, cap.1.,com.nu. 23.pag.7.
Fridericus Imp. ſe propenſum demonſtrat erga Octauianum, & ei ſedem confirmare conatur,cap.1.com.num.18. pag.7.
Fridericus Imp. Alexandri III. Nuntios ſuſpendere machinatur, cap.1. com.nu. 20. pag.7.
Fridericus Imp. curat obedientiam Guidoni

An-

Antipapæ, cap.1.com.num.43.pag.9.
Fridericus Profugus Papiam peruenit indeque pulſus Trans Alpes fugit, cap.1.com. num.50.pag.10.
Fridericus cum Romanis res vtcumq; componit, cap.1.com.num.49.pag.10.
Fridericus Imp. ad obtinendam abſolutionem ab excommunicatione reficit damna data Romanæ Eccleſiæ, cap. 1. com. num.6.pag.79.
Fridericus Imp. ad Alex. Legitimum Pontificem occidendum, aut à Pontificia ſede eijciendum in Italiam Exercitum ducit, cap.1. com.num.45.pag.9.
Æquiores, & meliores ſcriptores Fridericum damnant, cap.1.com.num.9 pag.79.
Fridericus Imp. à cenſuris abſolutus ob noua crimina excommunicatur, & Imperio priuatur, cap. 1.com.num.7.pag.79.
Fridericus Imperator excommunicatur, cap.1.com.num.5.pag. 79.
Scriptorum fides de Friderico bene ſcribentium vacillat, cap.1.com. num.9. pag.79.

FRVCTVS.

Fructus recompenſatiui non debentur, niſi poſt moram inſurgentem à die interpellationis . dec.4. num.10. pag.283.
Fructus à malæ fidei poſſeſſore percepti ſunt computandi in ſortem, & compenſandi cum ſuo credito. dec.3. num.7. pag.280.
Simplex debitor pecuniarius ad nullos fructus tenetur . dec.4. num.12. pag.283.
Prædij Vrbani fructus determinantur ad rationem quinque pro centenario. dec. 3. num.4. pag.279.
Extrahens pecuniam ad inueſtimentum deſtinatam tenetur ad fructus, ſiuè ad damna, & intereſſe. dec. 4. num. 7.pag. 282.
Reſtitutio ex priuilegio ſpeciali poſt tranſactum quadriennium non extenditur ad fructus . cap.10. tract. num.51. pag.194.
Ex conſuetudine Galliæ ſi adſit bona fides; & abſit læſio ænormis, non reſtituuntur fructus niſi à die motæ litis. cap.10. tract. num.48. pag.193.
Minor factus maior, rei locatæ, vel cenſitæ fructus recipiens beneficium reſtitutionis amittit. cap.6. tract. num.56. pag.91.
Sententia reſtitutionis fructus comprehendere debet, cap.10. tract. num.36. pag. 192.
Reſtitutio, quæ mera Principis gratia datur ad fructus non extenditur. cap. 10. tract. num.38. pag.192.
Sententia reſtitutionis loquens de fructibus comprehendit perceptos. cap. 10. tract. num.37. pag.192.
Reſtitutio tam ex edicto minorum, quam ex edicto maiorum ad fructus extenditur. cap.10. tract. num.40. pag.193.
Reſtitutio comprehendit fructus, vbi ex illis poſſeſſor factus eſt locupletior. cap. 10. tract. num.43. pag.193.
Reiicitur opinio Alber. limitantis concluſionem, quod reſtitutio fructus comprehendat, extantes ſecus conſumptos à poſſeſſore bonæ fidei . cap. 10. tract. num.44. pag.193.
Minor qui cum fratribus bona diuidit, & maior factus in diuiſionem perſeuerat percipiendo rei diuiſæ fructus non reſtituitur cap.6. tract. num.57. pag.91.
Fructus dicuntur ære alieno deducto, cap. 1. com. num.142. pag 18.
Natura reſtitutionis eſt, vt in ipſa fructus veniant . cap.1. com. num.141. pag.18.

FVNVS.

Regulares inuitati ad funera conuenire debent in Parochiali, & non expectare Parochum per vias, vel in Domo defuncti non obſtante conſuetudine immemorabili in contrarium.com. ad Conſt. Vrb. n.178. pag.175.

FVRIOSVS FVROR.

Accidentaliter furioſus, ideſt habens lucida interualla auxilio clauſulæ generalis reſtituitur . cap.7. tract. num.48. pag 100.
Furor eſt inter cauſas, ex quibus læſis per generalem clauſulam ſubuenitur. cap. 7. tract. num.43. pag.100.
Perpetuè furioſo, & notoriè prodigo habenti Curatorem, iure minorum reſtitutio non competit. cap. 8. tract. num. 48. pag.100.
Furioſi, & Prodigi, iure minorum debent reſtitui, cap. 7. tract. num. 44. pag.100.
Perpetuè furioſo, & notoriè prodigo datur reſtitutio eiuſdem naturæ, & priuilegij cum ea quæ datur minoribus. cap. 7. tract. num 49. pag.100.
Furor eſt iuſta cauſa reſtitutionis in integrum . cap.8. tract. num.335 pag.150.
Furioſus reſtituitur aduerſus damnoſam hæreditatem aditam per ſuum Curatorem. cap.7. tract. num.46. pag.100.
Furioſis, & prodigis in integrum reſtitutio competit . cap. 8. tract. num. 42. pag.100.
Furioſi æquiparantur minoribus. cap. 7. tract. num.45. pag.100.

G

GABELLA.

NOn reſtituitur minor aduerſus doloſam fraudationem gabellæ, ſed pæna ordinaria punitur.cap.2.tract.n.357.pag.59.
Clerici tenentur ad Gabellas, & collectas ſi concurrat communis vtilitas, vel ſaltem pietas. com. ad Conſt. Vrb, num. 122. pag.150.

Digitized by Google

GALLIA.

In Gallijs ſolus Rex in integrum reſtitutionem concedit. cap. 1. tract. num. 101. pag.12.
Ciſalpinæ Galliæ populi inſurgunt aduerſus Fridericum Imp. cap. 1. com. num. 47 pag.9.

GELASIVS.

Gelaſius Papa, Manichæos exilio damnauit, & ipſorum libros combuſſit. com. ad Conſt. Vrb. num.69. pag.14.

GESTVM.

Aduerſus malè geſta ex generali clauſula reſtitutio competit. cap.8. tract. num. 360. pag.152.

GRATIA.

Expeditiones gratiarum, quæ fiunt vigore conuentionum concordatorum, & tranſactionum cum Sede Apoſtolica initarum nullum præiudicium afferunt, ſi factæ ſint poſtquam compacta expirarunt. com. ad Conſt. Vrb. num.282. pag.188.

GRAVAMEN.

De Iure Canonico à quocumque grauamine appellare permittitur. cap. 1. com. n.51. pag.82.
Non conceditur reſtitutio in integrum quando de aliquo grauamine non conſtat. Cath. deciſ. num.256. pag.255.
Sub pœna excommunicationis ipſo facto incurrenda non poſſunt laici granamen Eccleſijs, aut Eccleſiaſticis eorumque bonis, & iuribus imponere. com. ad Conſt. Vrb. num. 130. pag. 152.
Vbi de aliquo grauamine, vel læſione non conſtat reſtitutio in integrum locum non habet. Cath. deciſ. num. 42. pag.238.

GREGORIVS.

Gregorius IX. ex Comitibus Signiæ ſucceſſor fuit Honor. III. cap. 8. com.num. 4. pag.61.
Greg. IX. propè centenarius animi mœrore obijt. cap.8. com. num.10. pag.61.
Referuntur Concilia à Gregorio celebrata remiſſiuè ad Binnium, & Labeum. cap.1. com. num.17. pag.79.
Inter Gregorium, & Fridericum graue toto orbe diſſidium publicatur. cap. 10. com. num.8. pag.79.
Gregorius rebellantibus Romanis, ſe Peruſium recipit. cap. 1. com. num. 12. pag 79.
Greg. IX. Sacros Eccleſię Canones in quinque libris compillatos publicè proponi, & in Scholis explicari iuſſit. cap. 8. com. num.13. pag.62.
Gregorius IX. Fridericum excommunicauit, & Imperio priuauit. cap. 8. com. num.5. pag.91.
Greg. IX. contra Fridericum Imp. Vrbis mænibus imminentem Romani Populi arma commouit. cap. 8. com. num. 7. pag.61.
Greg. IX. Dominicum, Franciſcum, Antonium de Padua, & Eliſabetham Hungariæ Regis Filiam in Sanctorum albo retulit. cap.8. com. num.9. pag.61.
Gregorius Romam redit, & Ciuitatem expurgat. cap.1. com. num.74. pag.79.
Sedente Greg. IX. multi hæretici extirpati fuerunt, cap.8. com. num.8. pag.61.
Greg. IX. varias Decretales Epiſtolas conſcripſit, cap.8. com. num. 12. pag.61.
Gregorius IX. Eccleſię præfuit. Annis 14. Menſ. 5. die 3. cap. 8. com. num. 3. pag.61.
Gregorius ægrè fert captiuitatem Epiſcoporum ad Romanum Concilium accedentium. cap.1. com. num.18. pag.80.
Gregorius VIII. in locum Vrbani III. ſubrogatus; dies tantum 57. Sedi Pontificiæ præfuit. cap.5. com. num.12. pag.46.

GVBERNATOR.

Gubernatori Vrbis ſpectat cognitio cauſarum mercedis, neque ab eius ſententia datur appellatio, cap. 9. tract. num. 156. pag.180.
Gubernator Vrbis eſt Romanæ Curiæ Iudex Ordinarius. cap. 9. tract. num. 155. pag.180.

GVBERNIVM.

Conceſſiones guberniorum de locis ad Sedes Apoſtolicam pertinentibus vltra triennium facere eſt prohibitum in Bulla B. Pij V. de non infeudandis. pag. 162. num. 142. Comm.

GVIDO.

Guido Cardinalis Cremenſis in locum Octauiani ſubrogatur, & vocatur Paſchalis III. cap.1. com. num.42. pag.9.
Guido Cremenſis Antipapa moritur. cap.1. com. num.51. pag.10.

H

HÆBREVS.

HÆbreorum Banchariorum Iudex eſt Cardinalis Cameratius. cap. 9. tract. num.154. pag.180.

HÆRES HÆREDITAS.

Contra hæredes Prælati agere debet Eccleſia, qui præſcriptionis tempora aduerſus ipſam labi paſſus fuit. cap. 2. tract. n. 92. pag. 32.

Non valer conuentio quod hæres ſocietati ſuccedat. dec. 14. num 3. pag. 312.

Qui hæreditatem non adijt ius adeundi ad hæredes tranſmittere non poteſt, dec. 15. n. 1. p. 314.

Beneficium reſtitutionis ad hæredes tranſmittitur ſiue reſtitutio in integrum ſit petita, & obtenta, ſiue petenda, & obtinenda, cap. 10. tract. n. 125. p. 201.

Non reſtituitur minor, qui ex aditione hæreditatis ſe læſum dicit, niſi probet hæreditatem non eſſe ſoluendo, cath. deciſ. nu. 56. p. 239.

Clericus repreſentatiuè per iuris fictionem vi vere dicitur, quoniq; eius hæreditas iacet, cap. 2. tract. n. 226. p. 45.

Vbi agitur de hæreditate maioris, geſta à curatore dato hæreditatis iacenti, abſq; auxilio reſtitutionis per minorem hæredem ad hæreditatem recuperandam admiſſum ratam haberi debere, cap. 2. nu. 221. tract. p. 45.

Adneiſus aditionem hæreditatis damnoſæ minor reſtituitur, cap. 2. tract. num. 216. pag. 44.

Aduerſus non aditionem, vel repudiationem hæreditatis lucroſæ minor reſtituitur, cap. 2. nu. 220. tract. p. 45.

Aduerſus renunciationem opulente, hæreditatis ob dotem modicam filia minor reſtituitur, cap. 2. n. 230. tract. p. 46.

Hæres minoris non tenetur pro geſtis cum hæreditate iacente, vel eius curatore, cap. 2. n. 225. tract. p 46.

Hæreditas Clerici iacens non tenetur ad gabellas aliaq; laicalia, etiam ſi laicus inſtitutus ſit hæres, niſi poſtquam eſt adita, cap. cap. 2 tract. n. 227. p. 46.

Beneficium reſtitutionis in integrum tranſmittitur ad hæredem hæredis, cath. dec. nu. 123. p. 246.

Hæredes exercere non poſſunt pactum executiuum appoſitum fauore teſtatoris, qui ante ratificationem fato ceſſit, cap. 2. n. 84. tract. p. 32.

Ad hæreditatem adeundam requiritur mandatum ſpeciale, cap. 2. num. 242. tract. pag. 48.

Dum hæreditas iacet teſtator, ſeú defunctus viuere cenſetur, cap. 2. num. 22. tract. pag. 27.

Aduerſus hæreditatem inconſultò aditam minor læſus reſtituitur, cap. 2. n. 241. tract. pag. 48.

Reſtitntio in integrum ad adeundam hæreditatem poſt lapſum temporis hæredi hæredis non conceditur, cath. dec. num. 205. pag. 253.

Reſtitutio in integrum etiam ad hæredes hæredis tranſmittitur, cath. dec. num. 141. pag. 247.

Ad reſtitutionem in integrum obtinendam aduerſus lapſum temporis ad adeundam hæreditatem non competit actio, ſed ſolum Iudicis officium imploratur, cath. dec. num. 158. pag. 240.

Reſtitutio in integrum tranſmittitur etiam ad hæredes hæredis, cath. dec. num. 185. pag. 251.

In integrum reſtitutio aduerſus aditionem hæreditatis ſimpliciter neceſſaria eſt, vbi conuenit ænormis læſio, & alia requiſita. cath. dec. num. 251. pag. 254.

Hæredis hæredi datur in integrum reſtitutio cap. 1. tract. num. 112. ſiue ſint hæredes minorum, ſiue maiorum, ibid. num. 113.

Minori hæredi defuncti reſtitutio non competit eo quod ſolus procurator à defuncto cóſtitutus citatus ſit, c. 2. tract n. 346. p. 58.

Contra hæredes Adminiſtratoris Vniuerſitatibus, alijſque locis, qui per alios reguntur regreſſus competit, vbi Adminiſtrator præſcriptionis tempora aduerſus ipſa labi paſſus fuit, cap. 2. tract. num. 92. p. 32.

Quod ad hæredes poteſt tranſmitti etiam poteſt cedi, c. 1. tract. n. 123 pag. 200.

Hæres minoris ſcienter ratificans, quod minor eius auctor geſſit reſtitutionis beneficium perdit, cap. 6. tract. numer. 35. pag. 89.

Hæredi Pagani; qui in acie cecidit per reſtitutionem ſuccurritur, cap. 8. tract. nu. 35. pag. 124.

Aduerſus hæredem illius, contra quem læſio competere cæpit, datur reſtitutio, cap. 9. tract. num. 57. pag. 171.

Reſtitntio, quæ conceditur fratri minori aduerſus inconſulto aditam hęreditatem, & non confectum inuentarium, prodeſt maioribus, cap. 10. tract. num. 81. pag 197.

Beneficium reſtitutionis eſt tranſmiſſibile ad hæredes, cap. 10. tract. num. 124. pag. 200.

Aduerſus aditionē hæreditatis factam in minori ætate confirmatam per geſtum in maiori datur reſtitutio, cap 6. tract. n. 51. pag. 91.

Aduerſus repudiationem vel aditionem hæreditatis minor læſus reſtituitur, cap. 1. com. num. 76. pag. 12.

Reſtitutio in integrum aduerſus aditionem hæreditatis eſt ab ipſo hærede petenda, cath. dec. num. 121. pag. 246.

Hæreditas per fideicommiſſum, & verbis obliquis in Codicillo adimi poteſt, dec. 5. num. 2. pag. 286.

Hæredibus datur reſtitutio in integrum ex capite ignorantiæ aduerſus præſcriptionem, cath. dec. num. 367. pag. 266.

Reſtitutio in integrum minori conceſſa aduerſus aditionem hæreditatis, prodeſt etiam maiori quando cauſa eſt indiuidua ſecus ſi ſit diuidua, cath. dec. num. 32 pag. 237.

Non datur reſtitutio in integrum hæredi contrauenienti promiſſioni defuncti, cui alteri ius quæſitum fuit. Quod intelligas ſi contraueniat agendo, nam ſi defendendo ignoranter fecerit reſtitutio denegari non poteſt, cath.dec. num. 116. pag.245.
Aduerſus hæreditatem inconſultò aditam minori in integrum reſtitutio competit, mediante confectione inuentarij à Tutore omiſſa, cath. dec.num.11. pag. 245.
Ius adeundi hæreditatem non aditam beneficio reſtitutionis in integrum competit nedum mutis, ac ſurdis à natiuitate, & ſic miſerabilibus perſonis, ſed etiam omnibus ius ſuum probabiliter ignorantibus, cath. dec num.397. pag.269.
Maioribus 25. ann.& ſi ex capite iuſtæ ignorantiæ in integrum reſtitutio non concedatur aduerſus aditionem hæreditatis factam ſine inuentario, omni tamen dolo ſe moto eis reſtitutio competit, præſertim ſi contra communem expectationem magnum æs alienum in hæreditate emerſit, cath.dec.num 99.pag.243.
Minor petens reſtitui, quia dicit ſe læſum, ex aditione hæreditaria, tenetur probare hæreditatem non eſſe ſoluendo, cath. dec. nu.322. pag.262.
Aduerſus non aditam hæreditatem in integrum reſtitutio competit,cath.dec.nu.39. pag.238.
Pendente cauſa reſtitutionis in integrum aduerſus inconſultò aditam hæreditatem, ſine beneficio legis, & inuentarij, & intimata inhibitione Iudex inhibitus attentat ſi procedit ad vlteriora, cath.dec. nu.414. pag. 270.
Minor reſtituitur aduerſus aditionem hæreditatis, quando eſt hæreditas damnoſa, & ſaria dicitur damnoſa,quando eſt pluribus litibus implicita,nec innentarium impedit reſtitutionem, nec minus exceptio, quod minor agere poſſit contra tutorem, cuius auctoritate adiuit, cath.dec num.335.pag. 263.

HAERETICVS.

Plures hæretici igne comburuntur, & Nicolaitarum ſecta extirpatur,cap.8.com.num. 16 pag.79.
Vna die octaginta hæretici comburuntur apud Argentinam, cap.2. comm. num.25. pag.28.

HIERONYMVS

Hieronymus Card. Columna humanæ fragilitatis exemplar, cap. 2. comm. num. 27. pag. 96.
Hieronymus Card. Columna cum Leopoldi Imperatoris Sponſa Philippi IV. Hiſpaniarum Regis filia in Germaniam profecturus in Italiam venit, cap.2.com. nu.24. pag. 96.
Auctor Hieronymum Card. Colum. Finarij inter lares proprios hoſpitem recepit, cap. 2.com.nu.26. pag.96.
Auctor ſub patrocinio Hieronymi S. R. E. Card.Columnæ Romam venit,cap.2.com. nu.23. pag.96.
Hieronymus Cardin. Columna ea qua vixit pietate,Finarij inter lares Auctoris diem extremum claudit, cap.2. comm. num.28. pag. 96.
Hieronymus Cardinalis Columna, non infirmitate, ſed Medicorum imperitia enecatur, & quomodo, cap.2.comm.num.29. pag. 96.
Hieronymi Cardin. Columna cadauer ſumptuoſis celebratis exequijs loco depoſiti ab Auctore tumulo traditur, cap.2.comm. nu.28. pag.96.
Cadauer Hieronymi Card. Columnæ ex nouo ſepulchro ad hoc extructo deponitur, cap.2.com.nu.31. pag.96.
Auctor ſpretis, & ſuperſtitionis obſeruationibus, & Pelagi iniurijs cum cadauere Hieronymi Card. Columnæ Romam verſus, mare ingreditur, cap.2.com. num.34. pag. 96.
Vectigalium publicanorum auiditate vbique deluſa Romam Auctor oſſa Hieronymi Card.Columnæ defert, cap.2.com. nu.35. pag 97.
Oſſa Hieronymi Card. Columnæ collocata fuerunt in Sacroſancta Lateranenſ. Baſilic. in Cappella Columnienſis familiæ, cap. 2. com.nu.37. pag.97.

HIPOTHECA.

Ius hipothecæ eſt indiuiduum, cap.10. tract. nu.79. pag.197.

HISPANIA.

Narrantur barbaræ vaſtationes de Hiſpania, cap.7.com. n.39.pag.58.
Hiſpaniæ Primatus, vide in verbo Toletana Eccleſia.

HISTORIA.

In Hiſtorijs reperiuntur bonorum virtutes, vitia improborum,& vitæ mutationes, nec nec nō Orbis inſtabilitates, com.ad conſt. Vrb. n.57. pag.144.

HOMO.

Homo non dicitur completus quoad corpus, & animam, niſi completo anno 25. cap.2. tract.nu.17. & ſeq. vbi exponitur quomodo debet intelligi, pag.26.
Homines vſq; ad 25. annum ætatis creſcunt, cap.2.tract.nu.17.pag.26.
Homines hodiè non poſſunt retrahi ad quod olim cogi conſueuerant, com. ad cap. quidam n.126. pag.225.

HONO-

Digitized by Google

HONORIVS.

Contius Sabellus Romanus in locum Innoc. III.ſubrogatus Honorius III. vocatus fuit, cap.2.com.n.43. pag.29.

Honorius III. coronauit Robertum Imperatorem Orientis, & Fridericum II.Imperat. Occidentis, cap.7.com.n.5.pag.54.

Honorium III.Fridericum Imperat. ob vexatam Apoſtolicam ditionem excommunicauit,cap.7.com.n.7.pag.55.

Honorius III. exercitu aduerſus Saracenos conſcripto Cardinalis Columnæ comitatu ipſum tranſmittit in Aſiam, cap.7. com.n. 10. pag. 55.

Religio Carmelitarum ab Honor. III. confirmatur, cap..7.com.n.8.pag.55.

Sedente Honorio III.plura Concilia celebrata fuerunt, cap.7.com.n.12.pag.55.

Honorij III. Decretales epiſtolæ recenſentur, cap 7.com.n.13. pag.55.

Honorius III. Eccleſiæ præfuit. Ann. 10. menſ.8.cap.7.com.n.3. pag.54.

HORA.

Hora eſt 24.pars vnius diei, cap.2.com.n.54. pag. 29.

HOSPITALE.

Hoſpitalia, & cætera pia loca iure minorum reſtituuntur,cap.1.com.n.80.pag.12.

Verior eſt opinio,quæ Hoſpitalibus,& Confraternitatibus etiam auctoritate Ordinarij non erectis, iure minorum in integrum reſtitutionem concedit, cap.7.tract.nu.11. pag.95.

HVMILTAS.

Humilitatis gratia ad regimen venire recuſantes.cogi debent, com.ad cap. quidam, nu.130.pag.225.

I

IACOBVS.

R.P. D. Iacobus de Angelis Archiepiſcopos Vrbinaten. laudatur, com.ad cap. quidam nu.173.pag.231.

R.P. D.Iacobus Gregorius de Rubeis laudatur,cap.8.n.438.tract. pag.258.

Iacobus Cincius laudatur, cap.7.tract.ſub n. 78.pag.107.

Iacobus Alſianus Ghibeſius laudatur, cap. 7. tract. ſub nu.78. pag.108.

IDONEITAS, IDONEVS.

Verbum idoneus regulariter refertur ad opes, cap.10. tract n.118.pag.200.

Idoneus ex inertia Chriſti vineam gubernare recuſans, non eſt cogendus, ſed à culpa excuſari non poteſt, com. ad cap. quidam nu.131. pag.226.

IGNORANTIA.

Iuris ignorantia non prodeſt ad lucrum captandum,cap.8.tract.n.222.pag.140.

Ignorantia radix omnium malorum,com.ad cap.quidam n.95.pag.221.

Vt ignorantia à quadriennij lapſu excuſet debet eſſe omni ex parte excuſabilis, cap. 1.com.n.102.pag.87.

In integrum reſtitutio ex capite ignorantiæ, datur fideicommiſſario, fideicommiſſi bona vindicare volenti. Fideicommiſſi ignorantia præſumitur in vocatis, niſi ſcientia probetur, cath.dec.n.91. pag.243.

Ex capite ignorantiæ non conceditur reſtitutio in integrum, niſi aliunde, quàm ex generali præſumptione probetur. Contra præſcriptionem ſiquidem ignorantia allegari nequit, neque ex hoc capite datur reſtitutio, niſi ignorantia ſit ex omni parte probabilis. In hac deciſ. plura habentur de præſumptione ratificationis ex lapſu 30.annorum,cum acquieſcentia, cath. dec. n.147.pag.248.

Ex capite ignorantiæ, quæ ſit craſſa, & ſupina,non datur in integrum reſtitutio, cath. dec.n.69.pag.243.

Reſtitutio in integrum ex beneficio legis quemadmodum competit ex capite ignorantiæ tranſmittendi ſi viueret ad ius, ac tempus ad deliberandum, & mediante reſtitutione poſſet adire, ita competere poteſt tranſmiſſario, & ea mediante adire, cath. dec.n.153.pag.248.

Reſtitutio in integrum competit hæredibus ex capite probabilis ignorantiæ; & competit minori aduerſus præſcriptionem legalem,cath dec.n.215.pag.254.

Ignari Eccleſias,& animas euidenti perditioni exponunt, com.ad cap. quidam nu.96. pag. 221.

Reſtitutio in integrum competit Eccleſiæ ex capite probabilis ignorantiæ, præſertim ſtante dubietate articuli iuris, cath.dec. n. 93. pag.243.

Reſtitutio in integrum ex capite ignorantiæ probabilis datur contra præſcriptionem 30.annorum. Idem firmatur in *deciſ.* 238. *part.8.recent.& in deciſ.*429.*part.*12.*recent. & in deciſ.*47.*part.*13. cath.dec. n.97. pag. 243.

Vt ex capite ignorantiæ aduerſus præſcriptionem 40.annorum reſtitutio competat, ignorantia debet eſſe ex omni parte excuſabilis ſine aliqua negligentię vmbra,cath. dec.n.4. pag.234.

Læſio cõſideranda eſt inſpecto tempore contractus, non poſtea; ceſſante læſione, ceſſat reſtitutio,cath dec.n.4.p.234.

Ignorantia eſt iuſta cauſa reſtitutionis in integrum, ſi tamen ſit fundamentum intentionis agentis non præſumitur, ſed eſt euiden-

euidenter probanda, cath: deciſ. num. 20. pag. 236.

Probabiliter ignoranti quadriennium non currit, cap. 1. com. n. 97. p. 87.

Reſtitutio competit hæredi ex capite ignorantiæ illarum rerum, quæ teſtatori debebantur, cath. dec. n. 377. p. 267.

Ex capite ignorantiæ in integrum reſtitutio conceditur, cath. dec. n. 31. p. 237.

Ignorantia craſſa, & ſupina non eſt iuſta cauſa reſtitutionis in integrum, ſed ex omni parte excuſabilis eſſe debet, cath. dec. n. 137. p. 247.

Sola probabilis ignorantia ſufficit ad reſtitutionem in integrum obtinendam aduerſus præſcriptionem etiam tricenariam. Quod & firmatur in *deciſ.* 122. *& deciſ.* 156. *coram eodem Bich.* cath. dec. num. 140. p. 247.

Durante ignorantia probabili nullo tempore ius reſtitutionem petendi præſcribitur, cap. 1. com. n. 98. p. 87.

Conceditur reſtitutio ex capite iuſtæ, ac probabilis ignorantiæ, cathal. deciſ. num. 301. p. 261.

Sufficit probabilis ignorantia ad obtinendam in integrum reſtitutionem, cath. dec. n. 157. p. 249.

Ignorantia eſt iuſta cauſa reſtitutionis in integrum concedendæ, cath dec. num. 192. p. 252.

Aduerſus ignorantiam ſupinam reſtitutio locum non habet, cap. 8. num. 270. tract. pag. 144.

Ignorantia de his, quæ honeſtatis ſpeciem habent, non prodeſt, cap. 8. num. 274. tract. pag. 144.

Ignorantia iuſtam reſtitutionis cauſam præbet, cap. 1. n. 36 tract. p. 8.

Ignorantibus ſe eſſe læſos quadriennium non currit, cap. 1. tract. n. 87. p. 11.

Ex capite ignorantiæ non reſtituitur minor aduerſus præſcriptionem viuente patre cæptam, & in minori filij ætate terminatam, ſed contra tutorem ſuas actiones dirige debet, cap. 2. n. 91. tract. p. 11.

Ex capite ignorantiæ reſtitutio competit aduerſus præſcriptionem, quę viuente patre currere cæpit, & in infantili filij ætate terminauit, cap. 2. nu. 90. tract. p. 32.

Minoribus patri ſuccedentibus ex capite probabilis ignorantiæ reſtitutio non competit, cap. 2 n. 89. tract. p. 32.

Ex cauſa probabilis ignorantię, quæ tamẽ ſit probata aduerſus tempus conditionale minori in integrum ex generali clauſula reſtitutio datur, cap. 2. num. 94 tract. p. 32. intellige ſi minor conuentus exeipiat.

Aduerſus ignorantiam non datur reſtitutio in integrum, niſi ſit probabilis. Sanguinis coniunctio, & cohabitatio excludunt ignorantiam probabilem, dec. 5. num. 12. pag. 283.

Ignorantia iuris non prodeſt in lucris, ſecus ignorantia facti, cap. 8. tract. n. 202. p. 139.

Verior eſt opinio, quod facti ignorantia proſit in lucris, cap. 8. tract. n. 201. p. 139.

Regula iuris eſt, quod ignorantia non prodeſt in lucris, cap. 8. tract. num. 201. pag. 139.

Facti ignorantia non prodeſt vbi agitur de lucro captando, cap. 8. tract. num. 200. pag. 139.

Aduerſus facti ignorantiam ex generali clauſula reſtitutio competit, cap. 8. tract. n. 199. pag. 139.

Ignorare, quod omnes ſciunt eſt lata culpa, cap 8. n. 269. tract. p. 144.

Ad damnum vitandum iuris ignorantia non nocet, cap. 8. tract. n. 223. p. 140.

Ad damnum vitandum iuris ignorantia nocet vbi quis peritiores conſulere potuit, cap. 8. tract. n. 224. p. 141.

In quibus caſibus iuris ignorantia eſt iuſta cauſa reſtitutionis remiſſiue, cap. 8. tract. 225. pag. 241.

Vbi iuris ignorantia nocet, vel non prodeſt ſi æquitas ſuadeat reſtitutio competit, cap. 8. tract. n. 220. p. 140.

Vbi iuris ignorantia prodeſt, vel non nocet ex generali clauſula non eſt neceſſaria reſtitutio, cap 8. tract. n. 219. p. 120.

Ignorantia de his, quæ ſunt de genere prohibitorum non prodeſt, cap. 8. nu. 273. tract. pag. 144.

Probabilis iuris ignorantia præſumitur in ruſticis, qui peritiores conſulere non potuerunt, cap. 8. nu. 287. tract. p. 145.

Aduerſus ignorantiam eorum, quæ ſunt iuris Gentium non datur reſtitutio, cap. 8. n. 268. tract. p. 144.

Aduerſus iuris ignorantiam ope reſtitutionis, vel ipſo iure ſuccurritur mulieribus, cap. 8. tract. n. 233. p. 141.

Ignorantia iuris facilius in militibus, quam in paganis præſumitur, cap. 8. n. 309. tract pag. 148.

Ignorantia craſſa, & ſupina non eſt iuſta cauſa reſtitutionis, cap. 8. tract. num. 204. pag. 139.

Ignorantia iuris ciuilis notorii, & indubitati non prodeſt, cap. 8. num. 272. tract. pag. 144.

Ignorantia non præſumitur in his, quæ ſunt iuris naturalis, cap. 8. num. 267. tract. pag. 144.

Ignorantia iuris fundati in ratione naturali non prodeſt, cap. 8. num. 271. tract. pag. 144.

Ignorantia facilius præſumitur in Ruſticis, quàm in ciuilibus, cap. 8. num. 264. tract. pag. 144.

Ex generali clauſula reſtitutio competit foreníi propter ignorantiam iuris municipalis, cap. 8. tract. n. 227. p. 141.

Ignorantia præſumitur, cap. 8. tract. nu. 206. p. 139.

Ignorantia facilius præſumitur in fœminis, quàm in maribus, cap. 8. num. 232. tract. p. 141.

Reſti-

Digitized by Google

Reſtitutio in integrum ex capite iuſtæ ignorantiæ non habet locum quando pars poteſt conſulere peritos circa rem ignoratam, quod quoque procedit quando agitur de præſcriptione iuris quærendi,& non quæſiti, habet tamen locu in ignorantia probabili,& veriſimili,ſecus in craſſa,& ſupina, cath.dec.n.374.p.267.

Ilerda eſt nobilis Aragonia Ciuitas, cap. 5. com.n.14.p.46.

IMMAGO.

Veteres in domibus ſuis immagines collocabant, vt generis nobilitas innoteſceret, cap.8.com.n.29.p 63.

IMMEMORABILIS.

Olim laicus ex immemorabili cum fama priuilegij dicebatur capax iuris conferendi, ſecus hodie poſt hanc Vrb.Conſt.com. ad Conſt.Vrb.n.167.p.173.

Immemorabilis vti de per ſe non ſuffragatur, iuncta fama priuilegij de iure prodeſt, com.ad Conſt.Vrb.n.168.p.174.

IMMVNITAS.

Immunitas Eccleſiarum, & Eccleſiaſticorum a b oneribus laicalibus, eſt de iure diuino, com.ad Conſt.Vrb.n.118.p.150.

IMPEDIMENTVM, IMPEDITVS.

Impedimentum eſt iuſta cauſa reſtitutionis in integrum aduerſus ad implementum non præſtitum etiam quod non agatur de excluſione damni, ſed de non amiſſione lucri,cath.dec.n.264.p.249.

Aduerſus impedimentum quod præuideri,& euitari non potuit ex generali clauſula reſtitutio datur, cap 8.num.400.tract.pag. 155.

Ex impedimento Aduocati, Notarij,vel alterius miniſtri iudicialis, non reſtituitur læſus ad totam cauſam, ſed ad conſequendum illud, quod impedimenti cauſa factum non fuit.cap.8.n.394.tract.p 154.

Impedimentum ex vi cæleſti proueniens eſt iuſta cauſa reſtitutionis, cap.8.n.415.tract. pag. 156.

Aduerſus impedimentum caſu proueniens, reſtitutio datur, cap.8.num.383. tract.pag. 154.

Impedimentum Aduocati,Procuratoris, Notarij, executoris, vel Baiuli, ex generali clauſula, reſtitutionis cauſam præbet, cap. 8.n.389.tract.p.154.

Qui ex impedimento Notarij Inſtrumentum habere non potuit reſtituitur,cap.8.n.390. tract.pag. 154.

Impedimentum Iudicis, partis culpa proueniens, reſtitutionis cauſam non præbet, cap 8.n.385. tract.p.154.

Impedimentum aduerſarij quamuis ſine eius dolo, ex generali clauſula iuſtam reſtitutionis cauſam præbet, cap.8. nu.365.tract pag. 112.

Impedimentum ex perſona Iudicis, vide in verb.Index.

Impedimentum prouenis dolo aduerſarij, reſtitutionis cauſam præbet, cap.8.num.358. tract. p.152.

Impeditus à lege, vel per ſe ipſum reſtitutionem petere nolens per alium petere poteſt, cap.9.tract.n.17. p.168.

Impedimentum proueniens ex perſona Iudicis, reſtitutionis in integrum ex generali clauſula cauſam præbet, cap.8. num. 375. tract. p.153.

Aduerſus impedimentū proueniens à priuilegio aduerſarij, ex quo damnum reſultet datur reſtitutio,cap.8.n.414.tract.p.156.

Impedimentum iuris neceſſitate, ſtatuti, vel facto Principis proueniens dat iuſtam cauſam reſtitutionis, cap.8.num.407.tract. p.155.

Impedimentum ex ferijs, vid.in verb Feriæ.

Impedimentum cuiuſq; miniſtri iudicialis,ſine quo veniri non poteſt ad expeditionem cauſæ reſtitutionis cauſam præbet, cap. 8. n.393.tract.p.154.

Impedimentum tertij nihil commune habentis in cauſa iuſtam reſtitutionis cauſam facit,cap.8.n.395.& 396.tract. p.154.

Rerum neceſſitate impeditis non negligentibus reſtitutio datur, cap.8.tract. nu.187. pag. 138.

Impedimentum quando non eſt notorium proteſtari debet, & quomodo, cap.1.com. n.96. p.87.

Impeditus, qui non tenetur mittere procuratorem,debet mittere excuſatorem, vt ei reſtitutio comperat, cap. 8 tract. num. 165. pag. 155.

Referuntur due opiniones inter ſe contrariæ, vbi abſentia ex impedimento probabili, & & laudabili tantùm prouenit,cap.8.n.148. tract. p.133.

Impedimenta mentis, & corporis ſunt iuſtæ cauſæ reſtitutionis in integrum, cap. 1.nu. 33.tract. p.8.

IMPENSA.

Impenſæ vtiles, & neceſſariæ ſunt proportionaliter cum fructibus compenſandæ, cap. 10.tract.n.42.p.193.

IMPERITIA, IMPERITVS.

Læſus Iudicis imperitia habet remedium appellationis, cap.8.n.380,tract p.153.

Imperito ſua negotia credens ſibi imputet, cap.8.n.427.tract. p.157.

Iudice ex imperitia errante non datur in integrum reſtitutio, cap. 8. num. 379. tract. pag. 153.

INCERTITVDO.

Incertitudinis ratione læſio excluditur, cap. 2.n.136.tract.p.36.

INCOLA.

Vrbis incola ad inſtar Ciuis Romani conueniri debet in Curia Capitolina, cap.9.n. 162.tract. p.180.
Limita in incola curiali, vel campſore, c.9.n. 163.tract.p.180.

INDEX

Sacr. Congreg. Indicis inſtituta fuit à Beato Pio V.com.ad Conſt.Vrb.n.82. p.146.
Ab hiſtorica veritate diſcordant, qui S.Congreg.Indicis à Sixto V.erectam dicũt,com. ad conſt.Vrb.n.84. p.146.
Pius IV. indicem librorum noxiorum à Sacr. Trid.Concil.confectum confirmauit, com. ad Conſt.Vrb.n.76.p.145.

INDIGNVS, INEPTVS.

Nihil magis Dei Eccleſiæ officit,quam quod indigni ad animarum regimen aſſumantur,com.ad cap.quidam n.109. p.222.
Ineptum, vel indignum approbare eſt damnum irreparabile facere, com ad cap. quidam n.122. p 225.

INDEBITVM.

Aduerſus ſolutionem indebiti minor reſtituitur,cap.2.n.181.tract.p.41.

INDIVISIBILE.

Reſpectu indiuiſibilitatis rei,vel causè vbi reſtitutio nõ poteſt vni prodeſſe,quin & omnibus litis conſortibus proſit beneficium reſtitutionis etiã maioribus debet eſſe cõmune, cap.10.tract.n.72. p.196.

INDVLGENTIA.

Indulgentia in ſpecie ſumpta differt à reſtitutione, cap.1.tract.n.143.& ſeqq.p.37.

INDVSTRIA.

Sola induſtria non impedit reſtitutionem, ſed tunc ſolum ſi de ipſa conſtet apud acta publica, cap.6.tract n.8.p.78.

INFANTIA.

Infantia durat vſque ad ſeptimum ætatis annum, cap.2.n.7.tract.p.26.

INFIRMVS, INFIRMITAS.

Infirmitas à nõ petito conſilio peritorum excuſat,cap.8.tract.n.325.p.149.
Infirmitatis impedimentum eſt conſimile impedimento Reip.cauſ. cap.8.tract. nu.118. pag. 130.
Infirmitatis impedimentum eſt conſimile impedimento Reſp. cauſ. cap.8. num.151. tract. p.134.
In integrum reſtituitur, qui ne ſuo morbo alijs noceat,abeſt,cap.8.tract.n.117.p.130.
Quænam dicatur infirmitas grauis, quæ leuis Iudicis relinquitur arbitrio regulando à conſilio Medicorum, cap.8. n.350. tract. pag. 151.
Infirmitas grauis eſt iuſta cauſa reſtitutionis in integrum,cap.8.n.346.tract.p.151.
Ex aſpectu infirmi Iudex arbitrium ſuum dirigere poteſt,cap.8.n.351.tract.p.151.

INGENIVM.

Bonitas ingenij tempus ſupplet, cap. 5. com. nu.35. p.48.

INIMICITIA.

Grauis inimicitia à non petito conſilio peritorum excuſat,cap.8.n.324.tract.p.149.
Inimicitia potentiorum alicuius loci iuſtam metus cauſam præbet, cap.8.nu. 103.tract. cap. 129.

INIVSTITIA.

Ex qualibet iniuſtitia etiam non notoria conceditur reſtitutio, cap.1.com. nu.105. pag. 15.
Qualibet iniuſtitià etiam non notoria eſt cauſa reſtitutionis in integrum, cath. dec n.76 p.241. & n.107 p.257.
Ex qualicumq; iniuſtitia etiam non notoria, reſtitutio in integrum conceditur aduerſus ſententiam, quæ tranſiuit in iudicatum, cath.dec.n.10.p.235.
Stante notoria iniuſtitia, non obſtante re iudicata parti læſæ per in integrum reſtitutionem ſuccurritur, cath. deciſ. num. 112. pag. 245.
Euidens iniuſtitia impedit proceſſum ad executionem, dec.18.n.21.p 326.
Semper conſtat de cauſis reſtitutionis in integrum, quando apparet de notoria iniuſtitia, cath.dec.n.15.p.235.
Iniuſtitia licet non notoria,eſt ſufficiens cauſa reſtitutionis in integrum,aduerſus enim ſententiam, quæ continet expreſſum errorem reſtitutio in integrum datur, cath.deciſ.n.423.p.271.
Reſtitio in integrum conceditur aduerſus iniuſtitiam etiam non notoriam, cath.dec.n. 126. p.246.

INNOCENTIVS.

Innoc. III. renitens Romanus Pontifex eligitur poſt obitum Cœleſt. cap.2. com. nu.7. pag. 27.

Innoc.

Innoc. III. in feſto Cathedræ D. Petri in Antiochia Epiſcopus conſecratus fuit, cap. 2. com. n. 37. p. 39.
Innoc. 3. electio viſibili ſigno Columbæ confirmatur, cap. 2. com. n. 9. p. 27.
Innoc. 3. fuit Canonicus S. Petri, cap. 2. com. nu. 5. p. 26.
Innoc. 3. cum Romanus Pontifex ordinatus fuit erat ſolum Diaconus, cap. 2. com. nu. 36. p. 29.
Innoc. 3. Romanos in eius bona irruentes excommunicat, cap. 2. com. n. 19. p. 28.
Innoc. 3. Eccleſiæ poteſtate ſublatas Prouincias reuocauit, cap. 2. com. n. 40. p. 29.
Innoc. 3. cenſuris Eccleſiaſticis cuncta felicíſſimè peregit, cap. 2. comment. num. 41. pag. 29.
Innoc. 3. ſuas litteras decretales in iudicijs obſeruari, cap. 2. com. n. 21. p. 28.
Innoc. 3. opera Liuonia Chriſti fidem amplectitur, cap. 3. com. n. 22. p. 27.
Innoc. 3. Romæ proprijs ſumptibus Hoſpitale S. Spiritus erexit, largè dotauit, & priuilegijs ditauit, cap. 2. com. n. 28. p. 28.
Innoc. 3. Ordinem Hoſpitaliorum S. Spiritus in Gallia confirmauit, & priuilegijs auxit, cap. 2. com. n. 28. p. 28.
Innoc. 3. à Baronibus circumquaque fidelitatis iuramentū exegit, cap. 2. com. n. 39. p. 29.
Innoc. 3. ſedente ſedente S. Dominicus Ordinem Prædicatorum, & S. Franciſcus Ordinem Minorum in Italia propagare cæperunt, cap. 2. com. n. 26. p. 28.
Vt liberior conquærentibus pateret aditus Innoc. 3. maiorem partem Oſtiariorum abiecit, cap. 2. com. n. 17. p. 28.
Innoc. 3. diligentiam, Albigenſens in Gallia heretici partim fugantur, partim ad pœnitentiam recipiantur, cap. 2. com. nu. 23. pag. 28.
Innoc. 3. Eleemoſinarius diligenter inueſtigabat paures, præſertim nobiles, illoſq; ſubueniebat, & quomodo, cap. 2. com. num. 29. pag. 28.
Sedente, & Præſidente Innoc. 3. varia Concilia celebrata fuerunt, cap. 2. com. num. 45. pag. 30.
Singulis Sabbatis duodecim Pauperem pedes Innoc. 3. lauabat eiſq; refectionem cum duodecim nummis donabat, cap. 2. comm. nu. 30. p. 28.
Pueri Pauperes finita refectione permittebantur venire ante Miſſam Innoc. 3. & quæ remanſerant victualia recipere, cap. 2. com. nu. 30. p. 28.
Innoc. 3. Peruſij, quóad componendam pacem inter Piſanos, & Genuenſes, ſe contulerat anno Domini 1216. obiit, cap. 2. com. nu 42. p. 29.
Innoc. 3. ſedit Ann. 18. Menſ. 6. die 9. cap. 2. n. com. p. 26.
Innocent. IV. curam Regni Portugalliæ commiſit Alphonſo Comiti Bononienſi fratri Regis, cap. 7. com. n. 41. p. 58.
Innoc. X. Carolum Barberinum Cardinalem creauit, comment. ad Conſt. Vrb. num. 27. pag. 134.

INSTANTIA, INSTANTANEVS.

Aduerſus inſtantiam perpetuam minor non auditur, ſed ei regreſſus conceditur aduerſus tutorem, qui omiſit iudicium proſequi, cap. 2. n. 347. tract. p. 58.
Aduerſus iudicialem inſtantiam, ex generali clauſula reſtituitur, ſi aliter ei ſubueniri non potuit, cap. 8. n. 387. p. 154.
Aduerſus inſtantiam iudicialem regulariter non datur reſtitutio, cap. 8. num. 386. tract. pag. 154.
Vbi ad acta præterita, & inſtantiam iam finitam regreſſus intenditur neceſſaria eſt reſtitutio, cap. 4. com n. 24. p. 44.
Non datur ſaltus inſtantaneus ab imprudentia ad prudentiam, ab imbecili ad ſanum conſilium, cap. 6. tract. n. 48. p. 90.
In integrum reſtitutio inſtantiæ operatur effectum appellationis, cath. dec. num. 380. pag. 267.
In gradu reſtitutionis in integrum ſi petitur reſtitui ad inſtantiam ſufficit fumus læſionis, ſi verò petitur ſententia retractari debet probari læſio, cath. dec. n. 276. p. 259.
Inſtantia ſemel per in integrum reſtitutionem petita non reſurgit, ſed noua producitur, & prima lis per in integrum reſtitutionem reuiuiſcit, omniaq; in ſtatum priſtinum reponuntur, quod etiam procedit quamuis reſtitutio in integrum ſit commiſſa prout de iure, cath. deciſ. num. 156. pag. 249.

INSTRVMENTVM.

Incendium inſtrumenti, vel proceſſus, vid. in verb. Inſtrumentum, & in verb. Proceſſus.
Inſtrumentum ratificationis factum in fraudem ſtatuti contractum conualidare non poteſt, dec. 17. n. 20. p. 321.
Ex inſtrumentis de nouo repertis minori in integrum reſtitutio conceditur. Idem firmatur in *deciſ. 272. eiuſdem par. 9. recent.* cathal. dec. n. 102. p. 244.

INTERDICTVM.

Ad impetrādum interdictum de liberis exhibendis requiritur mandatum ſpeciale, cap. 7. com. n. 28. p. 57.

INTERESSE.

Intereſſe comprehenditur in reſtitutione, prout dictum eſt de licitis vſuris, cap. 10. tract. nu. 58. p. 194.

INTERPETRATIO.

Interpetratio gratiarum à Papa Regibus, alijſq; magnatibus factarum, eſt quibuſ-

cumq; ſub pœna excommunicationis prohibita, co.nm.ad Conſt.Vrb.num.284. pag. 188.

Vera iuris interpretatio à pratica ſumitur, cap.10.tract.n.58. p.194.

INVENTARIVM.

Minor ceſſante dolo reſtituitur ad conficiendum inuentarium omiſſum, cap.2.nu.234. pag. 234.

Ad inuentarium omiſſum conficiendum ex iuſta cauſa maiores reſtituuntur, cap.2. n. 234.p.47. & ſeq. multò magis ad non ritè factum ſupplendum.

Reſtitutio quæ competit minoribus, & maioribus ad conficiendum inuentarium omiſſum eſt tranſmiſſibilis ad hæredes, & & competit hæredi hæredis, cap.2. n.277. tract.p.53.

Reſtitutio in integrum aduerſus non confectionem inuentarij, non datur hæredi, quem teſtator iuſſit adire hæreditatem ſine inuentario,& ipſe adiuit, cath.dec.nu. 203. p.254.

In integrum reſtitutio, quæ aduerſus non confectum inuentarium difficulter maiori conceditur minoribus faciliter impartitur. Idem firmatur in *deciſ.381. part.13. recent.* cath.dec.n.101.p.244.

Aduerſus omiſſionem inuentarij, minori reſtitutio competit, cath.dec.n.98.p.243.

Reſtitutio in integrum aduerſus omiſſionem inuentarij, quæ conceditur pupillis, & minoribus non incipit currere, niſi intra quadriennium à die ſcientiæ talis omiſſionis. Et huiuſmodi reſtitutio competit ne dum pupillis, & minoribus, ſed etiam illorum hæredibus, cathal. dec. num. 309. pag.261.

Aduerſus non ſeruatas inuentarii ſolemnitates minor reſtituitur, cap.2.tract.num.241. pag.47.

Ad inuentarij confectionem non tenetur Fiſcus,& cæteri Fiſci iure vtentes, cap.2.nu. 132.tract. p.46.

Ad inuentarium omiſſum conficiendum ceſſante dolo minori in integrum reſtitutio competit, cap.2.tract n.234. multò magis ad non ritè factum ſupplendum,p.46.

Ritæ cauſæ non tenentur ad inuentarium conficiendum, cap.2.tract. num.231. pag. 46.

Ad inuentarij confectionem non tenetur Eccleſia, cap.2.tract.n.231.p 46. idem dicendum de ceſſionatiis Eccleſiæ.

Inuentarium vid. in verb.Mulier, in verb.Ruſticus.

INVESTIMENTVM.

Extrahens pecuniam ad futurum inueſtimentum deſtinatam tenetur ad damna, & intereſſe,dec.4.n.11. p.283.

INVESTITVRA.

Qui inueſtiendi onus in ſe ſuſcepit, tenetur ad fructus,qui ex inueſtimento percipi potuiſſent, dec.4.n.9.p.283.

Renouatio inueſtitura Eccleſiaſticæ cenſetur facta ad formam antiquæ conceſſionis, niſi aliter expreſsè conuentum ſit, dec. 2.nu. 1.pag.276.

Standum eſt primæ inueſtituræ, vbi ex falſo præſuppoſito, & per errorem, in vltima approbatæ reperiuntur clauſulæ inſolidæ, & Eccleſiæ præiudiciales, deciſ. 2. num. 9. pag. 278.

Inueſtituræ, & gratiæ de bonis ad Eccleſiam pertinentibus ad certas vitas ſeu lineas factæ inconſulto Papa longius proponi vel perpetuari non poſſunt, com. ad Conſt. Vrb.num.35.pag.138.

Antiqua inueſtitura non dicitur per quaſcumque clauſulas in noua conceſſione relaxata niſi noua conceſſit contineat pacta de decreto contraria, & repugnantia. dec.7.num.4.pag.293.

Inueſtituræ, prorogationes, & perpetuationes gratiam ſine beneplacito Apoſtolico fieri non poſſunt com.ac conſt. Vrb.n.137. pag.152.

Approbatio inueſtituræ præcedentis nouationem excludir, dec.6.num.10.pag.220.

Inueſtitura vid. in verbi emphiteuſis.

Scientia indiuidualis omnium qualitatum primæ inueſtituræ, in approbante,& conſenſus eorum requiritur de quorum præiudicio agitur, vt ſolitum alteratum dici poſſit, vbi alteratio in Eccleſiæ præiudicium redundat, dec. 2.num.7.pag.277.

IOANNES.

Ioannes XX. vulgo XXII. Clem. V. acceſſit, cap.voic. com.num.31. pag 110.

Ioannes XXII. electus arbiter ad aligendum Romanum Pontificem, ſe ipſum eligit, cap.9. com.num.26.pag.71.

Ioannes Lotharius ex Comitibus ſigniæ ætatis annorum 37. Cæleſtini ſucceſſor eligitur,& Innoc. III. vocatur, cap.2.com.n.4. pag. 26.

Ioannes Sirmienſis Abbas in locum Schiſmatici Pontificis ſubrogatur, cap. 1. com. num.52.pag 10.

Ioannes S. R. E. Card. Bona laudatur com. ad conſt. Vrb.num.81. pag.146.

R. P. D. Ioannes Dominicus Thomatus Pedemontanus laudatur, cap. 2. tract. n.239.

Ioannes Baptiſta Bortinus Aduocatus conſiſtorialis laudatur, cap.8 num. 441. tract. pag.159.

Ioannes Baptiſta de Luca Aduocatus celeberrimus laudatur,cap.8.n.447.trac.p.160.

Ioannes Franciſcus Fagnanus Aduocatus conſiſtorialis laudatur, cap. 8. num.437. tract.pag.158.

Ioan-

Ioannes Dominicus Roccamura laudatur, cap.7. num.78.pag.108.
Ioſeph. Carpanus laudatur, cap.7. tract.ſub num.78.pag.107.

IRACVNDIA.

Iracundia eſt iuſta cauſa reſtitutionis in integrum, cap.8. num.342.tract.pag.150.
Calore iracundie facta niſi ſubſequatur perſeuerantia rata non habentur, cap.8.num. 345.tract.pag.151.

IVDEX.

Quælibet Iudex Ordinarius poteſt in integrum reſtitutionem cõcedere, cap.1.tract. num.91. & ſeq.p.11.
Recuſatio Iudicis facta à non habente mandatum ſpeciale, non attenditur, dec.1. nu.2. pag.274.
Iudice doloſè preuaricante, in integrum reſtiturio conceditur, cap. 8. num. 378. tract. pag.153.
Iudex ex arbitrio reſtitutionem in integrum poteſt concedere niſi lex ſpecialiter prohibeat, cap.8.tract. num.180 pag.137.
Iudicis eſt arbitrio permiſſa extenſio, vel reſtitutio clauſulæ generalis edicti pretorij, cap.8.tract.num.179 pag.137.
Iudices non habentes adminiſtrationem cum iuriſdictione in integrum reſtituire non poſſunt, cap 9. tract.num.80.pag.173.
Iudex aliquid iniuſtum præcipiens, iuſtum metum incutit, cap. 8. tract. num. 100. pag.159.
Aduerſus temporis lapſum ad ipſo ſequendam ſoſpicionem pro recuſatione Iudicis minori læſo reſtitutio cõpetit, cap.2. tract. num. 294. intellige ſi ſit Reus, ſecus ſi Actor, num.295. & ſeq.p.54.
Iudex inferior reſtituere non poteſt aduerſus ſententiam Iudicis ſuperioris, cap.9. tract. num.114.pag.176.
Iudices Ordinarij cauſas reſtitutionis delegare poſſint, cap. 9. tract. num. 87. pag.173.
Iudex appellationis poteſt in cauſa appellata altera parte abſente, & lite non conteſtata procedere, cap.4. com.num. 10. pag. 42.
Iudex ordinarius ad effectum concedendi reſtitutionem in integrum iuriſdictionem adminiſtrationis habere debet, cap.9.tract. num.138.pag.179.
Iudices laici pretextu conſuetudinis non poſſunt extrahere reos à loco immuni etiam in caſu excepto com. ad conſt.Vrb.n.163. pag. 172.
Iudex etiam non petenti in integrum reſtitutionem concedere poteſt incidenter, cap. 9.tract.num 6.pag.167.
Iudicis arbitrio decernere pertinet an per calumniam reſtiturio petita ſit, cap.9.tract. num.209.pag.184.
Iudex æqualis legitimè reſtituit aduerſus ſententiam alterius æqualis, cap.9.tract.n.117. pag.176.
Iudices Baſilicarum S. Petri S.Ioannis in Laterano, & S. Mariæ Maioris habent facultates ampliſſimas, cap.9. tract. num. 171. pag.181.
Iudices pedanei, & dati ab iis quinotionem nõ iuriſdictionẽ habent cauſam reſtitutionis cognoſcere nequeunt, cap.9.com.n.14. pag.70.
Qui ſit Iudex ordinatius deſignatur, cap. 9. tract num.137.pag.179.
Minore petente reſtitutionem ad appellandum, Læno contingere dicitur coram Iudice à quo cap.10. com.num. 10.p. 74.
Facultates Iudicium S. Petri S. Ioannis in Laterano, & S. Mariæ Maioris reſtrictæ ſunt; vbi agitur de intereſſi ipſarum Baſilicarum, cap. 9. tract. num.172. pag.181.
Iudices ordinarij Romanæ Curiæ poſſunt in integrum reſtitutionem concedere, cap.9. tract.num.167.pag.181.
Iudex nulliter, & iuſtè procedens vti priuatus proceſſiſſe cenſetur, & conſequenter poſſidentem non priuat ſua poſſeſſione, dec.13.num.4.pag,320.
Iudex reſtitutionem concedere non poteſt aduerſus contractum in cuius celebratione maioris Iudicis auctoritas interceſſit, cap.9. tract. num.115.pag.176. vid. num. ſeq.
Iudex Fabrice S. Petri habet iuriſdictionem ordinariam in cauſis Fabrice, quas ſummariè cognoſcit priuatiuè quoad omnes, cap.9.tract. num.169.pag.181.
Iudex Burgi in prima iſtantia iuriſdictionem habet in cauſis habitantium in Burgo, niſi agatur ex obligatione camerali, cap.9.tract.166.p.180.
Iudices orphanorum, Neophitorum, & Fatuorum cognoſcunt cauſas dictorum locorum quò ad alios priuatiuè, cap. 9. tract. num.170. p.181.

IVDICIVM.

In Iudicijs poſſeſſorijs remedium in integrũ reſtitutionis competit, cap.9.tract. n.217. p. 185.
Iudicio reſtitutionis in integrum pendente datur manutentio antiquiori poſſeſſori aduerſus rem iudicatam in qualibet inſtantia, cap.1.tract.n.25.p.7.
Vbi primum iudicium eſt ordinarium in cognitione cauſæ reſtitutionis in integrum ordinariè proceditur ex ſtat. Vrb.ſi tamen eſſet ſummarium, ſumariè eſſet procedendum, cap.9.tract.num.180.p.182.
Sequuta ſententia, quæ tranſijt in iudicatam, vel facta tranſactione iudicium finitum dicitur, cap. 2.com.num.156. p 106.
Finito iudicio reſtiturioni amplius non eſt locus, cap.2.com. num.155.p.106.
Iulius Cæſar Fagnanus Aduocatus Conſiſtorialis laudatur, cap.8. num. 436. tract. p. 158.

IVRAMENTVM.

Ex ſolo iuramento infimi, Iudex informationem deſumere poteſt, cap.8. num.352. tract. p.151.

Iuramenti efficacia minor non redditur ſagacior, neque prudentior, cap. 2.tract. num. 155.p.38.

Ex capite iuſtæ abſentiæ reſtituitur qui de aliquo loco non recedere iurauit, cap. 8. tract.num.69.p.128.

Iuramentum minorem ætatem excludit,cap. 2.num.150.p.38.

Minor reſtitutioni cum iuramento renunncians reſtitutionis beneficio caret, cap. 5. tract.num.21.p.87.

Minor, qui cum iuramento ſe maiorem dixit non reſtituitur, cap.5. tract. num. 51. p. 82.

Minor eadem facilitate iurat, qua contrahit, & deijcitur, cap.2.num.154.p.38.

Iuramentum nullam vim habet in contractibus minorum ſolemnitatum defectu nullis, dec.17.num.7. p 319.

Ceſſat reſtitutio ſtante Iuramento, & renunciatione beneficij reſtitutionis in integrum, & minoris ætatis, cath.dec.n.332. p.263.

Ad iuramenti delationem ſpeciale mandatum requiritur, cap. 7. com. num. 23. p. 57.

Omnia beneficia minoris ætatis auferuntur minori iuranti ſuper contractu à ſe facto, tam in contractu reciprocis, quam non reciprocis, cap.6. tract.num.22. p.88.

Minori iuranti non ſe maiorem ſpecifice,ſed generaliter omnia, & ſingula in inſtrumenta contenta eſſe vera non denegatur reſtitutio: reijcitur ſententia Paris. conſ. 97.nu.88.lib.1.cap.5.tract.n.52. p.83.

IVRISDICTIO.

Ordinariam iuriſdictionem habentes in integrum reſtituunt, cap. 9. tract. num. 75. pag. 172.

Iuriſdictiones Eccleſiaſticæ locari non poſſunt, p. 157.com. 5. Eccleſiaſticas.

Iuriſdictio eccleſiæ, Vid.in verb. Bona eccl.

IVRISPERITVS.

Iuris periti de omni officio atque negotio reſpondere debent, cap.5. tract. num. 20. pag.79.

IVS, IVRA.

Aduerſus iuris quærendi renunciationem minor non reſtituitur, cap. 2. tract. num.137.p.37.

Iuri quæſito tertij non præiudicatur per fictionem legis, cap.2,tract.num.223.p.35.

Iura, & Actiones, Vid. in Verbo Bona Eccleſiaſtica.

Aduerſus omiſſiorem ſuorum iurium minor reſtituitur, cap.2.num.292.p.54.

Bonum ius in negotio principali iuſtam reſtitutionis cauſam præbet, cap. 1. tract. num.37. p.8.

Iura ſubueniunt deceptis non decipientibus, cap.5.tract.num.54.p.83.

Habens duo iura, ſi vni renunciet alter non videtur renũciaſſe,cap.2.tract.n.152.p.38.

Iuſtis ordo ſeruari debet tam in petenda, quam in concedenda reſtitutione, cap. 1. num.126.p.13.

Iura, & actiones Eccleſiæ ſine ſolemnitatibus alienari non poſſunt, pag. 165. com.5.Bonitatem.

Vbi de bono iure conſtat etiam poſt lapſum quadriennij reſtitutio à Principe concedi poteſt, cap.1.n.84.& 85.p.10.

Remedium iuris extraordinarium non ceſſat in concurſu ordinarij, ſecus ſubſidiarium, cap.8.num.42.tract.pag.156.

Bonum ius, & læſio ſunt præcipua fundamenta reſtitutionis in integrum,cath.dec. num.49. p.238.

Ceſſante bono iure ceſſat etiam læſio,quæ eſt præcipuum fundamentum reſtitutionis in integrum, cat.dec.num.12. pag. 235.

In integrum reſtitutio non eſt faciliter concedenda, quod agitur de iure quærendo cum damno tertij, cath. dec. num. 120. pag.245.

Vbi Ius tertio quæſitum reperitur non eſt amplius locus pænitentiæ, com. ad cap. Quidam 10 num.64.pag.218.

Bonum Ius requiritur ad obtinendam reſtitutionem in integrum, catal. dec. nu.273. pag.258.

Vbi agitur de iure quærendo reſtitutio, non de facili datur, cap. 1. com. num. 104. pag.87.

In renunciatione iuris non quæſiti læſio conſiderari nõ poteſt,cap. 2.tract.n.135.p.36.

Reſtitutio in integrum non competit ſcienti ius ſibi fuiſſe delatum. Et quadriennium ad petendam reſtitutionem poſt præſcriptionem decurſam, extinguit à die scientiæ beneficium reſtitutionis: quicquid ſit vbi modicum tempus inter diem ſcientiæ, & complementum præſcriptionis interueniſſet, cath.dec.num.139.pag.247.

IVSPATRONATVS.

Ius patronatus inhærens villæ vel Caſtro dato in dotem ad maritum tranſit, com. ad conſt.vrb.num.190 p.177.

Ius patronatus tranſit in emptorem hæreditatis, cui inhærebat, com. ad conſt. vrb. num.195. pag.178.

Ius patronatus non tranſit in pignoratarium neque in depoſitarium, com. ad conſt. Vrb.num.203.p.178.

In materia Iuſpatronatus quoad perſonas potentes ſtandum eſt formæ à. Trid. præſcriptæ com. ad conſt. Vrb. num. 253. p. 183.

Per-

Perſonis potentibus non ſuffragatur immemorabilis, niſi & probent cum ſcripturis authenticis præſentationes continuatas per 50. annos, quæ & effectum ſortitæ ſint, com. ad conſt. Vrb. num. 240. p. 182.
Ex præſentationibus per quadraginta annos effectum ſortitis inter priuatos probatur ius patronatus ſi concurrat publica vox & fama, com. ad conſt. Vrb. num. 226. pag. 181.
Sententia ordinarij, quæ ſit antiqua, & dicat beneficium eſſe iuriſpatronatus ipſum probat inter priuatos, com. ad conſt. vrb. num. 230. pag. 181.
Tridentinum Concilium ſubſtulit omnia iura patronatus ex priuilegio præſeruato ſolum titulo dotationis, & fundationis, com. ad conſt. vrb. n. 257. p. 184.
Ius patronatus vſurpatum præſumitur, ſi fundatione, dotatione, vel conſtructione non conſtet, com. ad conſt. Vrb. nu. 217. p. 179.
Ius patronatus conceſſum ex titulo onerofo non cadit ſub reuocatione facta per Concil. Trid. com. ad conſt. Vrb. num. 256. p. 184.
Authenticum documentum Tituli iuriſpatronatus eſt Bulla erectionis ſine conſenſus ad fundandum conſtruendum vel dotandum, com. ad conſt. Vrb. num. 219. p. 180.
Item probatur inter priuatos aut ex denominatione Cappellæ aut publicis incriptionibus, com. ad conſt. vrb. num. 229. pag. 181.
Non ſufficit probare præſentationes per teſtes, quæ probatio vbi agitur de perſona potenti à Trid. remanet excluſa; com. ad conſt. Vrb. n. 294. pag. 185.
Sequeſtrato fundo in quo conſiſtit iuſpatronatus, præſentatio ad ipſum, durante ſequeſtro, ad ſequeſtrem pertinet, com. ad conſt. Vrb. num. 201. p. 178.
Iuſpatronatus ex vſurpatione præſumitur in perſonis potentibus, & quæ perſonæ potentes dici poſſint exprimitur, com. ad conſt. Vrb. num. 254. pag. 183.
Concil. Trid. reſpicit etiam iurapatronatus ante eius publicationem fundata, com. ad conſt. Vrb. n. 236. p. 182.
Iuſpatronatus inhærens bonis publicatis tranſit in Fiſcu n laicum, com. ad conſt. Vrb. num. 204. p. 178.
Vnicus modus acquirendi iuſpatronatus ex iuſtitia, eſt titulus fundationis, dotationis conſtructionis; quælibet verò altera conceſſio etiam ex cauſa onerofa erit gratioſa, com. ad conſt. Vrb. num. 273. p. 186.
Iuſpatronatus hodie non probatur per ſententias latas ab ordinario etiam ante Concil. Trid. com. ad conſt. Vrb. num. 232. p. 181.
Onus peſſum eſſe debet in ordine ad ipſum beneficium, vt iuſpatronatus dicatur ex cauſa onerofa, com. ad conſt. vrb. nu. 274. p. 186.
Iuſpatronatus inhærens fundo dato in emphiteuſim, vel in feudum tranſit in feudatarium vel emphiteutam, com. ad conſt. Vrb. n. 206. p. 179.
Vbi conſtat de origine priuilegij, ſeu conceſſionis iuriſpatronatus immemorabilis nunquam prodeſt, com. ad conſt. Vrb. nu. 169. p. 186.
Titulus priuilegij in iuribus patronatibus eſt à Concilio omnino ſublatum, com. ad conſt. Erb. num. 272. pag. 186.
Iuſpatronatus tranſit in vſufructuarium vniuerſitatis bonorum, com. ad conſt. Vrb. num. 99. p. 178.
Exponitur diſpoſitio Trid. Concil. circa iura patronatus conceſſa à quadraginta annis citra Concil. & conceſſa quadraginta annis ante Concil. com. ad conſt. Vrb. n. 278. p. 187.
Deciſio Rotæ in Mediolanen. Prioratus loquitur in terminis familiæ priuatæ, com. ad Conſt. Vrb. n. 276. p. 187.
Item tutor validè præſeatat ad ius patronatus, com. ad Conſt. Vrb. nu. 156. p. 178.
Vſurpatio iuris patronatus præſumitur, ſi poſſeſſor ſit dominus loci, in quo beneficium ſitum reperitur, com. ad Conſt. Vrb. nu. 255. p. 184.
Ius patronatus amittitur ſi ſpecialiter cum fundo vendatur, com. ad Conſt. Vrb n. 216. pag. 179.
Sententiæ Ordinarij canonizatoriæ iuriſpatronatus, neque ipſæ narratiuæ literarum Apoſtolicarum ſuffragantur perſonis potentibus, comm. ad Conſt. Vrb. num. 264. pag. 185.
Perſonæ potentes poſt Concil. Trid. ius patronatus prætendentes, probare tenentur titulum fundationis, non obſtantibus quibuſcumq; priuilegiis, & conſuetudinibus in contrarium, com. ad Conſt. Vrb. nu. 289. pag. 182.
Trid. Concilium nihil innouauit circa probationes de iure communi faciendas à priſonis ius patronatus prætendentibus, com. ad Conſt. Vrb. n. 233. p. 181.
Vniuerſalis inſtitutio obtinet vim nominationis, quoties non agitur de præiudicio alterius vocati in caſum non factæ nominationis, dec. 10. n. 16. p. 302.
Ius patronatus per permutationem de vno in alium tranſit, com. ad Conſt. Vrb. num. 210. pag. 179.
Ius patronatus non venit in donatione generali à Rege facta, niſi eſt ſpecialiter expreſſum, comm. ad Conſtit. Vrb num. 209. pag. 179.
Sub generali venditione Caſtri eiuſq; iurium venit ius patronatus, com. ad Conſt. Vrb. n. 188. pag. 177.
Expenſæ factæ in ordine ad ipſum beneficium debent excedere medietatem dotis, alias ius patronatus dicitur ex gratia conceſſum,

ceſſum com. ad Conſt. Vrb. num. 259. pag. 184.

In conſtituendo, approbando, vel admittendo iuspatronatus, quidquid de iure ſancitum reperiatur ſtandum eſt diſpoſitioni Sac. Trid. Concil. ſeſſ. 24. de reformat. cap. 12. com. ad conſt. Vrb. num. 185. pag. 176.

Diſpoſitio Concilij Trid. in materia Iuriſpatronatus vti declaratoria iuris antiqui trahitur ad præterita, Com. ad conſt. Vrb. num. 237. p. 182.

Reprobatur Ric. deciſ. 257. part. 4. vbi erroneè allegatur deciſio Sacræ Congreg. concil. quæ loquitur non in terminis cap. 9. ſed cap. 12. ſeſſ. 14. de reform. com. ad conſt. Vrb. num. 238. pag. 182.

Ex mente Trid. Concil. etiam in priuatis perſonis requiritur centenaria ad probandum Iuſpatronatus, com. ad conſt. Vrb. num. 224. p. 180.

Iuſpatronatus inhærens rei conductę tranſit in conductorem, com. ad conſt. Vrb. num. 193. p. 177.

Iuſpatronatus per donationem in alium transferri poteſt, com. ad conſt. Vrb. num. 207. p. 179.

Item inter priuatos probatur per enunciatiuas vltra centum annos, com. ad conſt. Vrb. num. 227. p. 181.

In donatione omnium bonorum, & iurium venit iuſpatronatus, com. ad conſt. Vrb. num. 208. p. 179.

Probatur etiam iuſpatronatus inter priuatos per inſignia familiæ ſculpta in Eccleſia, com. ad conſt. Vrb. num. 228. p. 181.

Iuſpatronatus per ceſſionem in alium tranſit, com. ad conſt. Vrb. num. 211. p. 179.

Iuſpatronatus non tranſit in fideicomiſſarium, ſed remanet penes hæredem, com. ad conſt. Vrb. num. 200. p. 178.

Publica ſcriptura fundationem dotationem, vel conſtructionem continens probat ius patronatus, com. ad conſt. Vrb. num. 220. pag. 180.

Iuſpatronatus tranſit in emptorem Palatij in quo conſiſtit, com. ad conſt. Vrb. nu. 196. pag. 178.

Domini locorum debent iuribus patronatus probare titulum fundationis, & dotationis, Com. ad conſt. Vrb. num. 263. p. 185.

Iuſpatronatus vbi ſpecialiter cum Caſtro venditur ſtatim amittitur, com. ad conſt. Vrb. num. 277. p. 187.

Curator hæreditatis iacentis præſentat ad beneficium iuriſpatronatus eiuſdem hæreditatis, com. ad conſt. Vrb num. 197. p. 178.

Titulus Iuriſpatronatus probatur ex authentico documento fundationis, aut donationis non priuilegij, vel alterius equalitatis, com. ad conſt. Vrb. num. 228. p. 180.

Iuſpatronatus perſonale non venit in confiſcatione bonorum, ſed remanet penes delinquentem quocumque priuaretur per Iudicem Eccleſiaſticum, cō. ad conſt. Vrb. n. 205. p. 179.

Iuſpatronatus ex titulo oneroſo non cadit ſub reuocatione priuilegiorum facta à Concil. Trid. com. ad conſt. Vrb. nu. 265. pag. 185.

Probatio iuriſpatronatus, ex fundatione, & dotatione magis concludens eſſe debet, dum agitur contra prouiſum apoſtolicum. com. ad conſt. Vrb. num. 261. pag. 185.

Iuſpatronatus ex multiplicatis præſentationibus per tempus immemorabile inter priuatos probatur, com. ad conſt. Vrb. num. 221. pag. 180.

Magnates, & potentes iuſpatronatus vſurpaſſe præſumuntur, ideò eis non ſuffragatur immemorabilis, niſi ſimul probent per authenticas ſcripturas continentes præſentationes ſpatio quinquaginta annorum, com. ad conſt. Vrb. num. 214. pag. 181.

Iuſpatronatus tranſit cum bonorum poſſeſſione, quibus inſeparabiliter inhæret, com. ad conſt. Vrb. num. 189. pag. 177.

Titulus dotationis non datur, vbi onera, & expenſæ eiuſdem Eccleſiæ vtilitatem non reſpiciunt ſuper qua iuſpatronatus prætenditur. com ad conſt. Vrb. nu. 258. p. 184.

Iuſpatronatus acquiritur fundatione, dotatione, & conſtructione, com. ad conſt. Vrb. num. 186. pag. 177.

Donatio, vel ceſſio, ſeu permutatio iuriſpatronatus de Eccleſia in laicum ſine beneplacito Apoſtolico fieri non poteſt, com. ad conſt. Vrb. num. 214. pag. 179.

Iuſpatronatus acquiri non poteſt per emptionem, com. ad conſt. Vrb. nu. 187. p. 177.

Decretum Trid. Concil. circa exactam probationem iuſpatronatus faciendam à Magnatibus, procedit non ſolum in petitorio, ſed etiam in poſſeſſorio, com. ad conſt. Vrb. num. 235. pag. 182

Simplex expenſa in ordine ad ipſum beneficium non ſufficit, ſed debet medietatem excedere aliter iuſpatronatus erit ex gratia, & non ex iuſtitia, Com. ad Conſt. Vrb. num. 275. pag. 187.

In donatione permutatione, vel ceſſione Iuriſpatronatus de laico in laicum requiritur Epiſcopi conſenſus, Com. ad conſt. Vrb. num. 212. p. 179.

Ad probandum iuſpatronatus inſtrumentum autenticum eſſe debet, Com. ad conſt. Vrb. num. 248. p. 183.

Potentes perſonæ iuſpatronatus probare debent per ſcripturas publicas, Com. ad conſt. Vrb. num. 247. p. 183.

Narratiuæ in literis Pontificijs appoſitæ non probant iuſpatronatus ad fauorem potentis, niſi in eis ſit expreſſus titulus fundationis aut dotationis, Com. ad conſt. Vrb. num. 241. p. 182.

Ordinarij conſenſus non exigitur in tranſlatione iuriſpatronatus de laico in Eccleſiā, Com ad conſt. Vrb. num. 215. p. 179.

Gratia innixa exiſtentiæ iuriſpatronatus, nil ſuffragatur, Com. ad conſt. Vrb. num. 270. p. 186.

Con-

Concil. Trid. vltra immemorabilem exigit præſentationes effectuatas ſpatio 50. annorum improbando iuspatronatus, vbi non conſtat de titulo fundationis, & dotationis, Com. ad conſt. Vrb. num. 267. p. 186.

IVSTIFICATIO.

Aliundè etiam quam ex eiuſdem cauſæ actis fieri poteſt iuſtificatio in terminis cap. 9. Tract. num. 201. p. 183.

IVSTINIANVS.

Iuſtinianus, & Federicus Imp. Eccliſiarum Immunitatem ab oneribus laicalibus edicto ſanciuerunt, Com. ad conſt. Vrb. num. 117. p. 150.

L.

LÆSVS LÆSIO.

Læſio enormis eſt iuſta cauſa reſtitutionis, cap. 8. tract. num. 417. p. 156.
Adureſus læſionem pronenientem ex iniuſtitia ſententiæ, etiam vbi conſtat de tribus conformibus, in integrum reſtitutio competit, Dec. 16. num. 1. p. 317.
Modica læſio, ſecundum receptiorem ſententiam ad reſtitutionem ſufficit. Cap. 1. com. num.104. p. 15.
Læſio in quocunque contractu, & in ſubhaſtationis iudicio vltra tertiam partem prętij Romæ admittitur cap. 2.n. 166.;p. 39.
Læſio non cadit in iure non quæſito cap. 2. tract. num. 134. p. 36.
Reſtitutio locum non habet vbi læſio non reſpicit ipſam Eccleſiam,ſed perſonas,cap. vnic. com. num. 63. p. 113.
Eccleſia læſa admiſſam probationem reſtituitur, cap. 3. com. num. 24. p. 40.
Reſtitutioni in integrum non eſt locus,quando de læſione non docetur,cath. dec. num. 58. p. 239.
Læſio in totum dicitur enormiſſima dec.17. num. 18. pag. 231.
In læſione non prouenientc ex facto proprio etiam ſi ſit modica minori reſtitutio datur cap. 3.num. 53. pag. 63.
Neceſſaria eſt læſio, vt minor in integrum reſtituatur, cap. 3. num.1. pag. 62.
Læſionis probatione non indiget minor eius petens reſtitutionem etiam aduerſus alium minorem, ſecus ſi eſſet actor, cap.2. tract. num. 261. p. 51.
Læſio enormis eſt iuſta cauſa reſtitutionis, cap.1,tract. num. 40. p. 8.
Læſio eſt baſis reſtitutionis etiam in priuilegiatis cap. 1. tract. num. 40. & ſeqq. pag. 8.
Vtrum læſio ſit enormiſſima nec ne quid inſpiciendum ſit exponitur cap. 1. tract. num 80. & ſeq. p. 10.
Vbi læſio eſt leuis reſtitutio locum non habet cap. 1. tract. num. 114. & ſeq.p. 12.
Læſio eſt cauſa reſtitutionis cap. 1. tract, num. 116. p. 12.
Læſionis fumus ſufficit, ad introducendam cauſam reſtitutionis in integrum cap. 1. tract. num. 118. p. 13.
Læſio enormiſſima eſt iuſta cauſa reſtitutionis aduerſus tranſactionem cap. 1. tract. num. 44. p. 8.
Vbi læſio non reſpicit prætium, ſed ipſum contractum, minori ad eius reſciſſionem reſtitutio competit cap. 2. tract. num. 64. p. 50.
Concurrente læſione enormi minor reſtituitur aduerſus contractum etiam iuratum, cap. 2. tract. num. 66. p. 30.
Læſio probata remanet ſi pro patua ſumma ſubhaſtetur fundus longè ipſam excedens, dec. 3. num. 2. p. 279.
In læſione vltra dimidiam ad ſupplementum prætij agitur, cap.1.com. num. 120, p.16.
Læſio ratione incertitudinis excluditur, cap. 2. tract. num 136. p. 36.
Aduerſus læſionem vltra dimidiam competit iuris remedium ordinarium, quod ſubſidiarium ceſſare facit, cap. 8. num. 419. Tract. pag. 156.
Vltra tertiam partem prætij in iudicio ſubhaſtationis, & in quocumque contractu Romæ læſio admittitur, cap.2. tract.num. 166. p. 39.
Læſio manifeſta eſſe debet, cap. 1. com.num. 33. p. 80.
Reſtitutio in integrum competit attenta læſione, ex nullitate, & iniuſtitia ſententiæ prouenientc. Idem firmatur in deciſ. 334. part. 10. rec. cath. dec num. 87. p. 242.
Quando de læſione conſtat, ſemper in integrum reſtitutio conceditur. Idem firmatur in deciſ. 244. part. 133. recent. cath. dec. num.64. p. 240.
Reſtitutio in integrum non conceditur læſione ceſſante, cath. deciſ. num. 360. p. 266.
Læſione ceſſante non eſt locus reſtitutioni in integrum.Idem firmatur in deciſ.130. part. 14. recen. &c. cath. dec. num.125. p. 246.
Minor ſine læſione non reſtituitur. cath. dec. num. 388. p. 268.
Læſio eſt præcipuum fundamentum reſtitutionis in integrum. Idem dicitur in deciſ. 328. part. 12. recent. cath. dec. num. 60. pag. 240.
Reſtitutio in integrum peti debet coram Iudice læſionis cap. 10. com. num. 11. p.74.
Læſio contigit coram Iudice, ad quem ſi minor appellauit, & appellationem non ſit proſequutus cap. 10. com. num. 9. p. 74.
Manifeſta læſio dicitur, quæ per teſtes, vel alia legitima documenta probatur, cap. 1. com. num. 102. p. 14.
Ad reſtitutionem implorandam debet Eccleſiam ſe læſam oſtendere, cap. 2. com. num.98. p. 102.
Ad introducendam cauſam reſtitutionis, in inte-

integrum ſufficit in Eccleſia ſe læſam affirmet, ſecus ad obtinendam reſtitutionem, cap. vnic. com. num. 36. p. 112.
Vbi de enormiſſima læſione conſtat reſtitutio in integrum competit, dec. 12. num. 4. pag. 307.
Læſio eſt fundamentum reſtitutionis in integrum, & de tempore ſententiarum attendi debet, cath. dec. num. 324. p. 263.
Non conceditur reſtitutio quando de læſione non conſtat, cath. dec. num. 368. pag. 266.
Reſtitutio in integrum non conceditur non probata læſione, & executio ſententiæ per ipſam non impeditur, cath. dec. num. 313. p. 262.
Reſtitutio in integrum non conceditur niſi ex iuſtitia læſio prouenniat, cath. dec. num. 133. p. 247.
Reſtitutio in integrum non denegatur læſo, ſtare iniuſtitia ſententiæ, cath. dec. num. 289. p. 260.
Conceditur in integrum reſtitutio, quando conſtat de læſione, cath. dec. num. 325. pag. 263.
Læſio conſiderari non poteſt in eo, qui ex cauſa licentiam renunciandi petijt eamque obtinuit, com. ad cap. quidam num. 57 p. 217.
Qualiſcumque læſio etiam modica ad reſtitutionem ſufficit cap. 1. com. num. 46. pag. 82.
Non conceditur reſtitutio ſine læſione, etiam ſi verſetur in perſonis, & locis priuilegiatis, cath. dec. num. 327. p. 263.
Ad dignoſcendum vtrum læſio ſit magna, vel parua, non eſt attendenda paruitas comparatiua, cap. 1. com num. 30. p. 80.
Reſtitutioni in integrum læſio cauſam præbet cath. dec. num. 311. p. 261.
Fundamentum reſtitutionis in læſione conſiſtit, cap. 1. com. num. 28. pag. 80.
Pro modica læſione non competit reſtitutio, cap. 1. com. num. 29. pag. 70.
Vtrum læſio ſit grauis, vel leuis. Iudicis arbitrio relinquitur, qui circumſtantias perpendere debet cap. 1. com. num. 31. pag. 80.
Conſtare debet de bono iure petentis reſtitutionem cap. 1. com. num. 32. p. 80.
Non requiritur, quod læſio ſit notoria ſed ſufficit quod ſit certa, & Manifeſta, cap. 1. com. num. 34. pag. 81.
De minimis non curat Prætor cap. 3. tract. num. 60. p. 68.
DD. confundunt has voces læſio maxima, ideſt enormiſſima; maior, ideſt enormior, magna, ideſt enormis, cap. 3. tract. num. 61. pag. 68.
Minor læſio dicitur, quæ duos aureos non, non excedit cap. 3. tract. num. 62. p. 69.
Leſio in duobus aureis attenta paupertate, læſi poteſt eſſe maxime, cap. 3. tract. num. 63. pag. 69.
Iudicis arbitrio definitur, quæ ſit læſio enormis, & enormiſſima, quæ modica, & quæ minima, attenta qualitate rei, perſonæ in arbitrando, cap. 3. tract. nu. 64. p. 69.
Vbi læſio reſpicit actum in ſe, quia minori v. g. non intereſt feciſſe contractum, ſemper læſio eſt enormis, & digna reſtitutione, cap. 3. tract. n. 65 p. 69.
Vbi læſio conſiſtit in pretio arbitrabitur Iudex, vtrum ſit grauis nec ne attenta qualitate contractus, cap. 3. tract. n. 66. p. 69.
Pupillus reſtituitur aduerſus læſionem modicam quamuis à ſe ipſo lædatur, cap. 3. trac. nu. 54. p. 68.
Conciliantur opiniones vna aduerſus modicam læſionem minorem reſtituendum aſſerit, altera ſecus, cap. 3. tract. num. 55. pag. 68.
Vbi minor facto proprio læditur, modica læſio ad reſtitutionem non ſufficit, cap. 3. nu. 56. pag. 68.
Iudicis arbitrium locum habet in materia reſtitutionis minoris ex læſione modica, cap. 3. tract. n. 57. p. 68.
Reiicitur opinio, quæ aduerſus læſionem minimam reſtitutionem admittit, cap. 3. tract. n. 58. pag. 68.
Reſtitutio in integrum aduerſus læſionem minimam regulariter locum non habet, cap. 3. tract. nu. 59. p. 68.
Vt Eccleſia reſtituatur læſio debet eſſe magna, cap. 1. com. n. 97. p. 14.
Vt Eccleſia reſtituatur læſionem concludenter probare debet, cap. 1. com. n. 67 p. 12.
Vbi maior læſus eſt vltrà dimidiam emptoris arbitrio relinquitur, vel iuſtum pretium ſupplere, vel rem emptam reſtituere, cap. 1. com. n. 124. pag. 17.

LAICVS, LAPSVS.

Tempore immemorabili etiam cum fama priuilegii laici non poſſunt iuriſdictionem prætendere in Eccleſiaſticos, eorum bona, vel iura, com. ad Conſt. Vrb. nu. 129. p. 151.
Lapſis metu, aut caliditate, aut ætate, aut abſẽtia in integrum reſtitutio competit, cap. 1. tract. n. 2. p. 5.

LATERANENSE.

Lateranenſe Concilium Alex. III. celebrat, cap. 1. com. n. 556. p. 10.
Lateranenſem Synodum Innocen. III. coegit. cap. 2. com. n. 20. p. 280.
Lateranenſe Concilium ſuam à Laterano denominationem ſumit, com. ad cap. quidam n. 4. p. 210.
Decretis generalis Concilii Lateranenſis ſpecialiter eſt derogandum, vt dici poſſit, quod Papa intentionem habuerit aliter decernendi, com. ad cap. quidam num. 31. pag. 214.
Exponitur quo tempore Concilium Lateranenſe celebratum fuerit, com. ad cap. quidam n. 3. p. 210.

LAVDANS.

Laudans, vel approbans minorem pro fideiuſſore idoneo, & ſecuro ſi minor reſtituatur, non tenetur vt fideiuſſor, cap. 10. tract. nu. 115. p. 200.

LAVDEMIVM.

Receptio laudemij, & canonum etiam ſine inſtrumento ſpeciali vim obtinet nouæ inueſtituræ, dec. 10. n. 14. pag. 301.

LAVDVM.

Aduerſus laudum minori reſtitutio datur, cap. 2. tract. n. 306. p. 55.
Aduerſus laudum prolatum ab arbitro, qui ex diſpoſitione ſtatuti de iure, & de facto procedere poteſt minori reſtitutio non competit, cap. 2. tract. n. 319. p. 56.

LAVREA, LAVREATVS.

Vſus laureandi ignaros deteſtatur, cap. 8. nu. 328. tract. p. 149.
Facultas laureandi non facit Vniuerſitatem, cap. 7. tract. n. 65. p. 102.
Romæ laureati extra Vniuerſitatem Sapientiæ ad dignitates Eccleſiaſticas, neque ad munera temporalem iuriſdictionem annexam habentia promoueri poſſunt, cap. 7. tract. n. 69. p. 103.
Differunt quoad dignitatem priuilegia laureati in publica Vniuerſitate ab iis, qui lauream recipiunt extra Vniuerſitatem, cap. 7. tract. n. 66. p. 102.
Refertur decretum Sacræ Congregationis Concilij, quo ſancitur laureatos extra Vniuerſitates non poſſe promoueri ad dignitates Eccleſiaſticas, Doctoratus gradum requirentes, adeò vt ſi promoueantur beneficia eo ipſo vocent, nec faciant fructus ſuos, cap. 7. tract. n. 67. p. 103.
Refertur decretum Sacræ Conſultæ, quo ſancitur, ne laureati extra Vniuerſitatem ad temporalem iuriſdionem exercendam aſſumi quomodolibet poſſint, cap. 7. tract. n. 68. p. 103.

LAVRENTIVS.

Auctor ad executionem voluntatis Laurentij Conneſtabilis Columnę, & defuncti Cardinalis hæredis Hieronymi Card. oſſa Romam transferenda ſtudet, cap. 2. com. n. 33. p. 97.
Laurentius verus Columnenſium Princeps laudatur, cap. 2. com. n. 32. p. 96.
R. P. Laurentius Brancatus laudatur, com. ad cap. quidam n. 179. p. 231.

LAVRETVM.

Sacra Lauretana Domus ſedente Bonifacio VIII. è Dalmatia ab Angelis in Ricanatum Italiæ translatum fuit, cap. 7. com. nu. 43. pag. 98.

LEGATVM.

Aduerſus legati repudiationē minor reſtituitur, cap. 2. tract. n. 228. p. 46.
Aduerſus legati optionem, ſi rem deteriorem ſelegit minor reſtituitur, cap. 2. tract. num. 228. p. 46.
Minor reſtituitur aduerſus conſenſum patri paciſcenti datum, ne peteretur legatum vel fideicommiſſum poſt mortem patris ei relictum, cap. 2. n. 229. tract. p. 46.
Solutio legati refertur ad titulum præambulum teſtamenti, dec. 15. n. 5. p. 315.

LEGATVM.

Legatus Apoſtolicus totam Terram Regis Francorum arctiſſimo interdicto concludit, cap. 2. com. n. 10. p. 27.
Qui publico legationis munere fungitur ex hoc capite reſtitui debet, cap. 8. tract. n. 44. pag. 124.
Qui ſui negotij cauſa in legatione eſt, Reipublicæ cauſa abeſſe non dicitur, cap. 8. nu. 45. tract. p. 124.
Legati, & cæteri publici muneris cauſa abſentes reſtituuntur, cap. 8. tract. n. 43. p. 124.
Moleſtiæ Legatis, vel alijs Apoſtolicæ Sedis miniſtris illatæ damnantur, com. ad Conſt. Vrb. n. 102. p. 148.
Vinerantes, carcerantes, vel detinentes Papæ legatos, ſunt ipſo facto excommunicati etiam in Bulla Cœnæ, com. ad Conſt. Vrb. nu. 105. p. 149.
Principes laici, Legatos, & Miniſtros Pontificios, cum honore debito excipere debent, ſub pœna excommunicationis, non obſtante qualibet conſuetudine, com. ad Conſt. Vrb. n. 105. p. 149.
Legati Nuntij, & alij Apoſtolicæ Sedis Officiales non poſſunt facere Eccleſiæ præiudicialia, com. ad Conſt. Vrb. n. 34. p. 138.
Legionenſis Ciuitas Romanorum fuit Colonia, cap. 6. com. n. 8. p. 50.

LEX.

Leges in ſcholis deglutiuntur in iudicijs digeruntur, cap. 1. n. 151. tract. p. 15.
Legum guſtatur fructus cum praxim redolent, cap. 1. tract. n. 152. p. 15.
Legis commiſſoriæ pactum, vide in verbo Pactum.
Legis fictio iuri quæſito tertij non præiudicat, cap. 2. tract. n. 223. p. 45.
Lex aliquid vetans minori, à fortiori id vetat pupillo, quod & procedit in fauorabilibus, cap. 2. tract. n. 31. p. 27.
Beneficium reſtitutionis in integrum non datur aduerſus legem moralem obligantem in foro conſcientiæ, com. ad cap. quidam nu. 61. p. 217.

Digitized by Google

Lex Eccleſiaſtica non pendet à populi acceptatione, ſed à Dei ordinatione, comm.ad Conſt.Vrb. n.49.p.142.

LIBELLVS.

Libellus mutari non poteſt à ruſtico, niſi refectis expenſis, cap.8.n.279.tract.p.145.
Libellus requiritur vbi in integrum reſtitutio principaliter petitur, cap.1.tract.nu. 49.pag.8.
Reſtitutio ſubſequens, à forma petitionis in libello factæ declaratur, cath. dec. nu.211. pag. 251.
Libellus alternatiuus regulariter non admittitur in iure, cap.8.com.n.59.p.67.
Libellus alternatiuè conceptus aliquando admittitur, cap 8.com.n.58.p.67.

LIBER.

Lutheri libri iuſſu Caroli V.Imperat. publicè combuſti fuerunt, com.ad Conſt.Vrb.n.68. pag. 145.
Libri de rebus ſacris ſine nomine Authoris ante approbationem imprimi vendi, vel retineri non poſſunt ſub pœna anathematis, com.ad Conſt.Vrb.n.97.p.148.
Libris noxiis Rempublica expurgare expedit, com.ad Conſt.Vrb.n.58. p.143.
Ipſi Inquiſitores libros prohibitos legere non poſſunt, ſine expreſſa facultate a Sede Apoſtolica, vel à S.Cong.conceſſa, com.ad Conſt.Vrb.n.90.p.147.
Symacus Papa hæreticorum libros flammis conſignauit, com.ad Conſt. Vrb. num.70. pag. 145.
Gregorius XV.reuocatis quibuſcumq; licentiis à Romanis Pontificibus conceſſis, ſoli Congregationi S. Officii ipſas concedendi facultatem tribuit, comm.ad Conſt. Vrb.n.88.p.147.
Cautè legi debet tract. de officiis Auctore D.Franciſco Roccho, com.ad Conſt, Vrb. nu.150.pag.170.
Lacedemones Archilochi Poetę libros obſcenos à Ciuitate aſportari iuſſerunt, com.ad Conſt.Vrb.n.63.p.144.
Iulius III.& Paulus IV.reuocarunt omnes facultates legendi libros damnatos conceſſas quibuſcumq; quamuis Epiſcopali, Archiepiſcopali, vel maiori dignitate fulgentibus, com.ad Conſt.Vrb.n 91.p.147.
Ordinarij dare non poſſunt facultatem legendi libros prohibitos, com.ad Conſt.Vrb.n. 89.pag.147.
Librorum prohibitorum Index ab omnibus eſt obſeruandus, com.ad Conſt.Vrb.nu.99. pag. 148.
Sine approbatione Ordinarij vendi non poſſunt libri reuelatione miraculorum &c. com.ad Conſt.Vrb.n.100. p.148.
Mali libri ſunt veluti aſpidum oua, com. ad Conſt.Vrb.n.65. p.144.
Sine nomine Authoris libri euulgari non poſſunt, com.ad Conſt.Vrb.n.96.p.148.
Libri impreſſi continentes aliquid præiudiciale Eccleſiæ, vel Eccleſiaſticis nihil contra immunitatem probant, com.ad Conſt. Vrb.n.101.p.148.
Vlpianus malos libros malis medicaminibus aſſimilat, com.ad Conſt.Vrb.num.65. pag. 144.
Libri degentium in ſtatu Eccleſiaſtico ſine expreſſa licentia non poſſunt mitti, vt imprimantur extra ſtatum, ſub pœna prohibitionis ipſo facto, com.ad Conſt.Vrb.nu. 95.pag 148.
Alex.IV. prohibuit libros Guglielmi de Sancto Amore editos contra paupertatem, com.ad Conſt.Vrb.n.74. p.145.
Greg.IX. & Innoc. IV. Talmudi librum cum alij flammis conſignarunt, com. ad Conſt. Vrb. nu.73. pag.145.
Athenienſes Prothagorum Alderitem; quod libros religioni noxios ſcripſiſſet expulerunt ab Vrbe libris ipſis in concione combuſtis, com.ad Conſt.Vrb.n.62.p.144.
Ab exordio Eccleſiæ noxij libri comburi cęperunt, com.ad Conſt. Vrb.n.67.p.144.
Sub pœna anathematis aliiſq;pecuniariis Tridentinum Concilium, vendere, vel retinere prohibet libros non probatos ab Ordinario, com.ad Conſt.Vrb.n.54. p.143.
Excommunicatio retinentium libros, qui non ſunt hæreticorum eſt Ordinario reſeruata, com.ad Conſt.Vrb.n.55. p.143.
Inquiſitores dare non poſſunt licentias legendi libros prohibitos, comm. ad Conſt. Vrb.n.9. p.147.
Non ſunt attendendi libri minus legitimas Bullarum Apoſtolicarum interpetrationes continentes, ſeu aliquid docentes contra diſciplinam Eccleſiaſticam, com.ad Conſt. Vrb.n.50.p.143.
Plato extirpandos cenſuit libros de Diis ſuis parum religioſè loquentes, com.ad Conſt. Vrb.n.59. pag.144.
Leo I.hæreticorum libros perdere diligentiſſimè ſtuduit, com.ad Conſt. Vrb. num.71. pag. 145.
Libri non poſſunt imprimi, niſi præuio diligenti examine, com.ad Conſt.Vrb. nu.53. pag. 143.
Prohibitos libros habentes illos ſuperiori debent, nec ſatisfaciunt ſi ipſos comburant, com.ad Conſt.Vrb.n.86. p.147.
Moraliter peccant legentes libros in indice prohibitorum cōprehenſos, com.ad Conſt. Vrb.nu.86. pag.147.
Beatus Pius V.Congregationem erexit ſuper reformatione, & emendatione librorum improbatæ lectionis, com.ad Conſt.Vrb.n. 80. pag.145.
In Concilio Romano ſedente Gelaſio reprobati fuerunt libri Apocriphi, & ſuſpecti, com.ad Conſt.Vrb.n.79. p.145.
Sancti Patres ab initio Eccleſiæ malorum librorum expurgationi intenti aderant, com.ad Conſt.Vrb.n.78. p.145.

E Rec.

E Republica elimari debent libri contra bonos mores, vel contra religionem, com. ad Conſt. Vrb. n. 60. p. 144.

Libri vendi non poſſunt ſine nomine Typographi, vel impreſſionis loci ſub pœna conhſcationis, com. ad Conſt. Vrb. nu. 98. pag. 148.

Hormiſda Papa Manicheorum Codices incendio conſumpſit, com. ad Conſt. Vrb. n. 72. pag. 145.

Legentes, vel retinentes libros hæreticorum ſunt excommunicati excommunicatione Papæ reſeruata, com. ad Conſt. Vrb. nu. 85. pag. 147.

Magiſter Palatij Apoſtolici libros prohibitos legendi in Curia licentiam impartitur, com. ad Conſt. Vrb. n. 94. p. 147.

Leo X. Iulius III. & Paulus IV. ſuper impreſſione, & lectioge librorum damnatæ lectionis diplomata Apoſtolica publicarunt, com. ad Conſt. Vrb n. 75. p. 145.

LIBERTAS.

Violationes libertatis Eccleſiaſticæ, & tranſgreſſiones conſtitutionum Apoſtolicarum, vel generalium Conciliorum etiam effectum ſortitæ ſpecialiter reprobantur in hac Conſt. com. ad Conſt. Vrb. num. 136. pag. 152.

Amiſſio libertatis cauſat iuſtum metum. cap. 8. tract. num. 95. pag. 129.

LICITATIO.

Aduerſus licitationẽ minor reſtituitur. cap. 2. tract num. 59. p. 29.

Ligurinus Poeta rerum turpitudine ſuæ muſæ cautum in Friderici honorem cohibet, cap. 1. com. num. 31. pag. 8.

LINEA.

Præſumitur deficientia lineæ vbi nullus comparet allegans ſe eſſe de comprehenſis. dec. 8. num. 5. pag. 295.

LIS.

Abſens cauſa litis ex hoc capite reſtituitur, cap. 8. tract. num. 116. p. 130.

Reſtitutio in integrum vbi conceſſa, litis conſortibus ſuffragatur, Cath. dec n. 36. pag. 237.

Lis dicitur introducta per petitiorum reſtitutionis, cap. 10. tract. num. 4. p. 189.

In integrum reſtitutio prodeſt litis conſortibus minoribus in re indiuidua, cap. 10. tract. num. 60. pag. 194.

In rediuidua quòad commodum vtendi, ſi ex reſtitutione minor illam vtilitatem non ſentiat, quam ſentiret ſi reſtitutio omnibus litis conſortibus eſſet communis omnibus prodeſt, cap. 10. tract. num. 74. pag. 196.

Non ſemper neque vniformiter beneficium reſtitutionis ad litis conſortes extenditur, cap. 10. tract. num. 59. pag. 194.

Vbi cauſa reſtitutionis à minori obtenta eſt maiori litis conſorti communis, ei reſtitutio minori conceſſa prodeſt, cap. 10. tract. num. 64. p. 195.

Reſtitutio non prodeſt litis conſortibus maioribus, vbi res eſt diuidua, cap. 10. tract. num. 62. pag. 195.

Reſtitutio prodeſt litis conſortibus in re indiuiſibili, quando alias non prodeſt, cap. 10. tract num. 65. p. 193.

In integrum reſtitutio prodeſt litis conſortibus minoribus etiam ſi res ſit diuiſibilis, cap. 10. tract. num. 91. p. 195.

Aduerſus litem deſertam minori reſtitutio datur, cap. 2. tract. num. 231. p. 46.

Aduerſus litem renunciatam minor reſtituitur, cap. 2. tract. num. 322. p. 56.

In integrum reſtitutio ab vno ex colliligantibus obtenta, alteri litis conſorti prodeſt, cath. dec. num. 35. p. 237.

LIVELLVS.

Contractus Liuellarius de bonis Eccleſiæ, ſine beneplacito Apoſtolico celebrari non poteſt, pag. 153. in Comment. num. 138.

LOCATIO.

Locatio in perpetuum, cum clauſula, quatenus opus ſit, data validitate præcedentis conceſſionis ad tempus factæ non facit nouam conceſſionem, dec. 6. num. 12. pag. 290.

Triennium in locationibus computandum eſt à tribus fructuum collectionibus, pag. 166. com. §. Locatio.

Locationes rerum Eccleſiæ, quæ repreſentata pecunia, vel anticipatis ſolutionibus in ſucceſſorum præiudicium fiunt, ſunt prohibitæ. pag. 167. Comment. §. Ad rem.

Locatio vltra triennium de rebus Eccleſiæ, ſine ſolemnitatibus hodiè fieri non poteſt, etiam ſi vna Eccleſia bona alterius conducat, pag. 166. com. §. Locatio.

Minor reſtituitur aduerſus locationem factam potentiori, cap. 3. tract. num. 44. pag. 67.

Non auditur minor maior factus locationem inferiori eius ætate à Curatore factam infringere volentem; cap. 2. tract. nu. 103. pag. 33.

Aduerſus Locationem minori læſo reſtitutio datur, cap. 2. tract. num. 103. p. 33.

Domus ad tertiam generationem locari ſolita, ſine beneplacito Apoſtolico in perpetuum concedi non poteſt. Dec. 6. n. 1. pag. 289.

Digitized by Google

LOCVS.

Loca Pia fruuntur priuilegijs Eccleſiarum, cap.7. tract. num.6. p.95.

Loca pia reſtitutionis beneficio gaudent iure minorum, cap.7. tract. num.6. p.95.

Locus contractus, non iudicij inſpicitur in his quæ cauſæ deciſionem, non ordinem iudiciarium reſpiciunt, cap.9.tract.n.106. pag 176.

LVCRVM.

Reſtitutio non datur ad lucrum, quod ex pœna, vel iniuria alterius prouenit, cap.10. tract. num.57. pag.194.

Eccleſia reſtituitur aduerſus lucrum omiſſum, cap.3. tract. num.23. pag.64.

Lucrum ceſſans, & damnum emergens non conſideratur in eo, qui ſuam pecuniam mortuam retinere ſolet, cap. 10. tract. num.47. pag.193.

Nullum datur maioris æſtimationis lucrum, quam vt animi noſtri affectio expleatur, cap.8. com. num.27. p.63.

Aduerſus ea, quæ ſe habent ad lucrum, & damnum in integrum reſtitutio non competit, cath. dec. num.51. p.239.

Reſtituitur Eccleſia, etiam agens de lucro captando. cap.3. com. num.31. p.40.

Minor reſtituitur ad lucrum. cap. 3. com. num.32. pag.40.

Minor aduerſus lucrum contrahendo perperam amiſſum in integrum reſtituitur, cap. 3. tract. num.18. p.64.

Minor æqualiter reſtituitur ob lucro omiſſum ac propter damnum paſſum, cap. 3. tract. num.19. pag.64.

Procedit concluſio in lucro ceſſante, cap. 3. tract. num.20. pag 64.

Procedit in lucro veriſimili, cap. 3. tract. num.21. pag.64.

Eccleſia reſtituitur aduerſus lucrum omiſſum. cap.3. tract. num.33. pag.65.

Aduerſus lucrum veritatis omiſſum minori regulariter reſtitutio competit. cap. 3. tract. num.34. pag.65.

Minor reſtituitur aduerſus lucrum omiſſum affectionis, cap.3. tract. num.35. p.66.

Minor aduerſus lucrum pœnale, & odioſum non reſtituitur, cap. 3. tract. num. 24. pag 65.

Minor reſtituitur aduerſus lucrum cum damno alterius, eius tamen fauore conſtitutum, cap.3. tract num.15. p.63.

Minor non reſtituitur aduerſus lucrum conſtitutum mero odio aduerſarij, cap. 3. tract. num.26 pag 65.

In lucris omiſſis non cadit læſio ænormiſſima, cap.1. com. num.120. pag.13.

Ludouicus Maracius laudatur, cap. 7. tract. n.78 pag.108.

M

MAIOR.

Maioribus in poſſeſſorio etiam ob inſtrumenta noniter repetta reſtitutio non conceditur. cap.9. tract. num. 226. pag.185.

Maiores 20. annis ex Stat. Vrbis etiam quòad alienationem immobilium habentur pro vere maioribus, cap. 9. tract. num.132. pag.178.

Maior annis 20. ex Statuto Vrbis excluditur à petitione reſtitutionis in integrum ac ſi eſſet maior annis 25. cap. 9. tract. num.128. pag.178.

Maiori 20. annis non eſt prohibita in integrum reſtitutio ex clauſula generali etiam attenta diſpoſitione Stat. Vrbis, cap. 9. tract. num.129. pag.178.

Maiores viginti annis licet minores 25. ex Vrbis Statuto in omnibus, & per omnia cenſentur maiores. cap.9. tract. num.124. pag.177.

Maioribus non datur reſtitutio niſi vltra læſionem iuſtum quoque impedimentum probent. cap.1. tract. num.109. p.12.

Prætor ex qualibet iuſta cauſa reſtitutionem maioribus pollicetur, cap.8. tract. n.178. pag.137.

Maioribus reſtitutio competit ex varijs cauſis comprehenſis ſub clauſula generali Edicti prætorij; cap. 8. tract. num. 177. pag.137.

Ficti maiores, in alienatione rerum immobilium regulariter non habentur pro maioribus, niſi hoc ſit in ſtatuto expreſſum. cap.9. tract. num.131. pag.178.

Maioribus læſis vltrà dimidiam ante remedium l. 2. C. de reſcind. vendit. non dabatur reſtitutio. cap. 1. com. num. 127. pag.17.

Reſtitutio ex iuſta cauſa maiori etiam conceditur, cap.4. com. n.1. pag.41.

Duæ exprimuntur cauſæ de maioribus reſtituendis; quarum vna eſt nominata, & ſpecialis altera innominata, & generalis infinitas cauſas includens, cap. 8. tract. num.2. pag.[illegible]

Maiori læſo ex facto, & culpa ſua non datur reſtitutio in integrum. Cath. dec. n. 108. pag.244.

Minoris conſilium accedens contractui minoris læſionis præſumptionem excludit, cap. 2. tract. num. 216. p.44.

Maiori non datur reſtitutio propter inſtrumenta de nouo reperta, Cath. dec. n.391. pag.268.

Maior factus ſi infra quadriennium reſtitutionem non impetret ceſſat reſtitutionis beneficium, cap.6.tract num.14 pag.87.

Minor maior factus approbans geſta in minori ætate beneficio reſtitutionis tacitè renunciat, cap.6.tract.nu.14.pag.87.

Maio-

Digitized by Google

Maiores non niſi ex iuſta cauſa in integrum reſtituuntur, cap.9. tract.n.123. p.177.

MAFFEVS.

Maffeus Cardinalis Barberinus fuit Epiſcopus Spoletanus, com. ad Conſt. Vrb. n.3. pag.133.
Maffeus Barberinus Paulo V. Cardinalis creatus fuit. com. ad Conſt. Vrb. num. 3. pag.133.
Maffeus Barberinus bis Legatus miſſus fuit ad Henricum IV. Regem Galliæ, com. ad Conſt. Vrb. num.3. pag.133.
Maffeus Barberinus S. R. E. Card. Anno 1623. die 6. Auguſti Romanus Pontifex colligitur, & Vrbanus VIII. vocatus fuit. com. ad Conſt. Vrb. n.4. pag.133.

MAGISTRATVS.

Magiſtratus municipalis reſtituere poteſt, cap.9. tract. num.83. p.173.
Solo Magiſtratus Populi Romani ex Edicto Minorum reſtituere poterant. cap.2. com. num.10. pag 69.
Iure digeſtorum attentò omnes Magiſtratus in integrum reſtitutionem concedere poterunt. cap.9. com.n.9. pag.69.
Magiſtratus cauſa abſens reſtitui debet, cap. 8. tract. num.46. pag.124.

MANDATVM MANDATOR.

Mandatum ad petendam reſtitutionem nomine vxoris in viro præſumitur, cap. 2. tract. num.244. pag.49.
Mandatum executiuum de manutenendo, datur etiam in gradu reſtitutionis in integrum, cap.1. com. n.61. p.83.
Per relaxationem mandati de ſtylo Rotæ cæpta executio dicitur, cap.1. tract. n.12. pag.6.
Non requiritur ſpeciale mandatum ſi agatur contra petentem reſtitutionem, cap. 9. tract. num.40. pag.169.
Mandatum procuræ ad impetrandum beneplacitum Apoſtolicum. Vid. in verbo Beneplacitum.
Mandatum de manutenendo non admittit exceptionem requirentem altiorem indaginem, cap.9. tract. num.224. p.185.
Generale mandatum cum libera ſufficit ad petendam reſtitutionem in integrum. cap.9. tract. num.28. pag.169.
Mandatum de manutenendo in ſummariiſſimo poſſeſſorio nunquam tranſit in iudicatum, & ſemper à Iudice retractari poteſt. cap.9. tract. num.223. pag.185.
Speciale capituli mandatum exigitur aduerſus reſtitutionem actus cum conſenſu totius Capituli, cap. 9. tract. num. 52. pag.172.
Mandatum generale cum clauſula ad agendum defendendum ſupplicandum ſufficit in procuratore, vt reſtitutionem petere poſſit, cap.9. tract. n.26. p.168.
Non requiritur mandatum ſpeciale in reſtitutione petenda pro minore prodigo. cap.9. tract. num.39. pag.169.
Speciale mandatum non requiritur in procuratore, qui excipiendo reſtitutionem petit. cap.9. tract. num.37. p.169.
Mandatum generale cum clauſula ratihabitionis ſufficit pro petenda reſtitutione. cap.9. tract. num.36. pag.169.
Ad petendam reſtitutionem de ſtylo Regni generale mandatum ſufficit. cap. 9. tract. num.30. pag.169.
Reijcitur illorum ſententia, qui ad petendam in integrum reſtitutionem mandatum in indiuiduo exigi aſſerunt, cap. 9. tract. num.42. pag.170.
Mandatum relaxatum eſſe debet poſt ſententiam, vt habeat locum ſtylus Rotæ quòd per eius relaxationem dicatur cæpta executio. cap.1. tract. num.15. p.6.
Mandatum ſpeciale ad petendam reſtitutionem contra certam perſonam licet ſit generale quoàd cauſas ſufficit, ex doctrina Bart. cap.9. tract. num.45. p.170.
Specialiter mandatum etiam dicitur nominatim mandatum. cap. 9. tract. num. 43. pag.170.
Mandatum generale ad petendam in integrum reſtitutionem contra quamcumque perſonam non ſufficit, ſecundum Bart. cap.9. tract. num.44. p.170.
Sufficit mandatum datum ad principalem cauſam ad hoc vt procurator reſtitutionem in integrum impetrare poſſit, cap.9. tract. num.178. pag.181.
In Prælatis, & Æconomis Eccleſiarum reſtitutionem petentibus non exigitur ſpeciale mandatum. cap. 9. tract. num. 51. pag.171.
Item generale mandatum cum clauſula, quod poſſit facere omnia, quæ facere poſſunt qui habent mandatum ſpeciale, cap.9. tract. num.27. p.168.
Ex eo, quod quis agat pro alio, vbi exigitur ſpeciale mandatum non ſupponitur. cap.8. com. num.47. p.66.
Petitio reſtitutionis, vti res magni præiudicij mandatum ſpeciale exigit, cap.7. com. num.31. pag.57.
Ad petendam reſtitutionem requiritur mandatum ſpeciale. cap. 7. com. num. 29. pag.57.
Petitio reſtitutionis incidenter fit ſine ſpeciali mandato, cap. 7. com. num. 33. pag.57.
Ad petendam reſtitutionem ſpeciale mandatum requiritur, cap. 7. com. num. 20. pag.56.
Mandatum ſpeciale requiritur ad adeundam hæreditatem, cap. 2. tract. num. 242. pag.48.
Mandatum ad lites vallatum clauſulis ampliſſimis non extenditur ad hæreditatem adeun-

ádcundam, cap.2. tract. n.243. p.48.

Ad petendam in integrum reſtitutionem, mandatum ſpeciale dicitur, licet non exprimatur actus, & cauſa ſuper quibus reſtitutio peti debeat, Cath. dec. num. 276. pag.250.

Relaxatio mandati facta in ſenteutia non ſufficit ad impediendam ſuſpenſionem executionem. cap. 2. com. num. 64. pag.84.

Contra mandatorem non datur reſtitutio, cap.9. tract. n.73. p.172.

Mandator tenetur vt fideiuſſor, cap.10.tract. num.90. pag.197.

MANVTENTIO.

Manutentio in qualibet inſtantia, & parte iudicij etiam in gradu reſtitutionis in integrum conceditur, Deciſ. 13. num. 3. pag.310.

Manutentio debetur poſſeſſori à Iudice nulliter, & iniuſtè procedente ſua poſſeſſione priuato. Dec.13. num.4. pag.310.

Signaturæ reſcriptum per quod committitur cauſa cum facultate manutenendi quem de iure, executionem ſuſpendit, & retrotrahitur ad omnia prius geſta. Dec. 3. num.9. pag.280.

Manutentio non eſt deneganda prouiſo Apoſtolico exiſtenti in poſſeſſione alicuius beneficij ſuper quod iuſpatronatus ab aliquo prætenditur. com. ad Conſt. Vrb. num.260. pag.185.

Manutentio datur antiquiori poſſeſſori aduerſus rem iudicatam in quolibet inſtantia pendente Iudicio reſtitutionis in integrum, cap.1. tract. num.25. pag.7.

Manutentio in gradu reſtitutionis in integrum conceditur, etiam in beneficialibus quando cauſa reſtitutionis, fuit commiſſa tam in petitorio quam in poſſeſſorio, & datur etiam poſt factam executionem quando illa eſt attentata, Cath. deciſ. num.161. pag.249.

Manutentio etiam in gradu reſtitutionis in in integrum conceditur anteriori poſſeſſori, & conceditur facilius quando poteſt ſuſpicari de re iudicata, Cath. dec.n.160. pag.249.

Manutentio etiam in gradu reſtitutionis in integrum anteriori poſſeſſori conceditur, Cath. dec. num.152. pag.248.

Manutentio datur etiam aduerſus rem iudicatam reſtitutione in integrum pendente. Cath. dec. num.162. pag.249.

Pendente cauſa reſtitutionis in integrum poteſt agi de manutentio, Cath. deciſ. num.42. pag.271.

Manutentio conceditur etiam in gradu reſtitutionis in integrum, Cath. dec. num.79. pag.241.

Manutentio in gradu reſtitutionis in integrum concedi non debet antequam prius de cauſis reſtitutionis cognoſcatur, quando adeſt in commiſſione reſtitutionis clauſula cum facultate manutenendi. Rota de ſtylo cauſas reſtitutionis in integrum non leuiter attingere, ſed plenè cognoſcere, & ſub vnica illarum diſcuſſione negotium principale in petitorio ſolet, Cath. dec. num.385. p.268.

MARCVS.

R. P. D. Marcus Antonius Thomatus Pedemontanus laudatur, cap.2. tract. nu. 239. pag.47.

R. P. D. Marcus Antonius Burattus laudatur, cap.8. tract. num.432. p.158.

R.P.D. Marcellus Seuarolus laudatur, cap.8. tract. num.434. pag.158.

MARESCIALLVS.

Mareſciallus, & Soldanus Vrbis ſunt Iudicis Ordinarij, & quomodò, cap. 9. tract. num.165. pag.180.

MARITVS.

Neceſſitas, quæ adeſt in maritis, in vxoribus locum habere cenſetur. cap. 8. tract. num.38. pag.125.

MARTINVS MARTIALIS.

R.P.D. Martialis Pellegrinus Generalis Ordinis Minorum Conuentualium laudatur, cap.7. ſub num.78. p.108.

Martini V. electio facta in Concilio Conſtantienſi Schiſma trium Pontificum ſedauit, cap.2. com num.20. pag 96.

Martinus V. Hiſpaniæ primatum Toletano Archiepiſcopo conceſſit, cap.7. com. nu. 38. pag.57.

MATER.

Matri minori aduerſus non peritum filijs Tutorem reſtitutio datur, cap.2. tract. num. 355. pag.59.

MATILDES.

Ob Matildam Legitimam Alfonſi Portugalliæ Regis vxorem ab ipſo relictam, duodecim annorum ſpatio Regnum interdicto ſuppoſitum extitit, cap. 7. com. n.41. pag.58.

MATRIMONIVM.

Tam ſuper matrimonio ſpirituali contracto, quam ſuper contrahendo compromiſſum fieri poteſt. cap.9. com. n.25. p.72.

Æquitate canonica fauore matrimonij conceditur reſtitutio, vbi alias non concederetur, cap 4. com. n.20. p.43.

Aduerſus matrimonium carnale poſt quadrien-

driennium datur reſtitutio ſecus aduerſus ſpirituale , cap. 1. com. num. 127. pag. 90.
Aduerſus ſententiam in cauſa matrimoniali etiam poſt quadriennium datur reſtitutio , cap. 1. com. num. 108. pag. 88.
Fauore matrimonij auditur, qui alias vel contumax repelleretur,cap. 4.com.num.5. pag. 42.
Cauſa matrimonialis non eſt compromittibis ca. 9. com. num. 23. pag. 71.
Matrimonium . Vide in verbo cauſa .
Matthias Naldus laudatur cap. 7. ſub num. 78.pag. 108.

M E D I C V S.

Medici exercitus priuilegio reſtitutionis fruuntur cap. 8. num. 34. pag. 123.

MELIORAMENTVM MELIORARE.

Melioramenta cum fructibus perceptis compenſari debent, dec.8.tract.num.10.p.296.
Melioramentis in genere probatis, per melioramentorum exceptionem non retardatur immerſio, ſed bonæ fidei profeſſori ſuccurritur per cautionem de melioramentis pręſtandis facta liquidatione , cap. 1. com. num.157. pag. 20.
Exprimitur quid probare debeat qui vult repetere melioramenta in re aliena bona fide facta , cap. 1. com. num. 145. p. 18.
Vbi melioramenta ſaltem in genere non ſunt probata , non poteſt cogi rem melioratam petens ad cautionem præſtandam , cap. 1. com. num. 156. pag. 20.
Melioramenta ſunt quid facti quarè non ſufficit ſi ſint articulata , ſed debent eſſe probata , cap. 1. com. num. 154. pag. 20.
Melioramentorum exceptio altiorem requirit indaginem ideò non impedit executionem ſententiæ vel mandati de manutenen. cap. 1. com. num. 155. pag. 20.
Si melioramenta non ſint liquidata in genere , vel in ſpecie melioramentorum exceptio immiſſionem non impedit , cap. 1. com; num. 153. pag. 20.
Qui meliorauit rei melioratæ retenſionem habet , donec ei melioramenta ſaluantur. cap. 1. cum. 152. pag. 20.
Qui meliorauit , donec ei melioramenta ſoluantur rem melioratam retinere poteſt , cap. 1. com. 144. pag. 16.
Pro melioramentis in genere probatis rei melioratæ retentio competit ſecundum aliquos , cap. , com. num. 158. pag. 20.
Qui mala fide meliorauit, melioramenta non repetit, cap. 1. com. num. 159. pag. 21.

M E N S.

Mentis impedimentum eſt iuſta cauſa teſtis cap. 1. tract. num. 33. pag. 8.

M E R C A T O R.

Mercator dicitur qui maiorem ſuarum fortunarum partem negotiatur , cap. 5. tract. num. 15. pag. 79.
Mercatores ex capite iuſtæ abſentiæ reſtituuntur, cap. 8. tract. num. 130. pag. 131.
Meſis vide in verbo Ruſticus .

M E T V S.

Si conſtet de metu etiam aduerſus contractum iuratum minor reſtitutionis cap. 2. tract. num. 66. pag. 30.
Metu compulſi vnde leſionem ſentiunt reſtitui in integrum deſinent, cap. 1. n. 107. p. 12.
Metu , & dolo ad donandum inductus præſumitur , qui tam immodicè donat , vt omnibus ſuis facultatibus denudatus exiſtat , dec. 17. num. 11. pag. 319.
Iactura honoris , & pudiciæ iuſtum metum inducunt, cap. 8. tract. num. 94. pag. 129.
Metus cauſa vide verba inimicitia .
Paruitas perſonæ non arguit metum, cap. 8. Tract. num. 3. pag. 130.
Metus durare dicitur donec timoris cauſa viget, cap. 8. tract. num. 11. pag. 130.
Vis metus pendet à perſona quæ minatur , & cui minatur, cap. 8. tract. num. 113. p. 130.
Vt reſtitutio locum habeat iuſtus metus requiritur cap. 8. tract. num. 87. pag. 128.
Metus diuiditur in minatum , reuerentialem, & cadentem in coſtantem virum cap. 8. Tract. num. 112. pag. 130.
Metus mortis , vel cruciatus corporis dicitur iuſtus metus cap. 8. tract. num. 90. pag. 129.
Bonorum , & fortunarum ſuarum iactura , iuſtum metum incutium cap 8 tract. num. 92. pag. 129.
Vtrum metus fuerit iuſtus ad cauſandam abſentiam Iudicis arbitrio relinquitur cap. 8. Tract. num. 88. pag. 128.
Iudicis metus à contumacia excuſat cap. 8. tract. num. 101. pag. 129.
Ratio ſexus eſt conſiderandam metu cap. 8. tract. num. 189. pag. 129.
Metus iuſti cauſa abſentibus ex hoc ædicto reſtitutio datur cap. 8. tract. num. 86. pag. 128.
Durante metu durat legitima abſentia eius cauſa ſuſcepta cap. 8. tract. num. 115. pag. 130.
F. Michael. Hethius Ordinis S. Auguſtini laudatur cap. 7. tract. ſub num. 78. pag. 107.

M I L E S M I L I T I A.

Milites , qui non ſunt in expeditione beneficio reſtitutionis ex hoc capite non gaudent cap. 8. tract. num. 29. pag. 123.
Militia non poteſt per ſe iuſta cauſa reſtitutioni in integrum cap. 8. tract. num. 311. pag. 148.

Militia principi, vel reipublicæ vtilis, & neceſſaria eſt iuſta cauſa reſtitutionis etiam voluntariam ſuſcepta cap. 8. tract. num. 26. pag. 122.
Militia à principio voluntaria ex poſt facto ſit neceſſaria cap. 8. num. 25. pag. 122.
Militia ſuſcepta in patria iuſtam reſtitutionis cauſam præbet cap. 8. tract. num. 30. pag. 123.
In expeditione eſſe dicitur miles cum eius exercitium Reipublicæ expedit cap. 8. tract. num. 29. pag. 123.
Ciues ad propriæ Ciuitatis, vel Principis ſalutem militantes beneficio reſtitutionis gaudent cap. 8. tract. num. 31. pag. 123.
Militia voluntaria pro patria ſuſcepta eſt iuſta cauſa reſtitutionis cap. 8. tract. num. 24. pag. 122.
Militia ſiuè neceſſario viuè voluntariè ſuſcepta ſemper eſt laudabilis cap. 8. tract. num 27 pag. 122.
Militia ad alterius Principis vtilitatem ſuſcepta non conſideratur vti abſentia neceſſaria cap. 8. tract. num. 28. pag. 123.
Miles qui peritiores conſulere potuit non excuſatur cap. 8. num. 315. tract. pag. 148.
Milites pagani ſimpliciores præſumuntur cap. 8. tract. num 310. pag. 148.
Miles iuriſperitus beneficium reſtitutionis non habet, cap. 8. num. 314. tract p. 148.
Milites præſumptionem iuris habet pro ſe, quod peritiores conſulere nequierint, cap. 8. nuum. 24. tract. pag. 142.
Milites participant de priuilegijs reſtitutionis in integrum, ruſticis, & mulieribus comperentibus, pap. 8. num. 308. tract. pag. 308.
Miles ad breue tempus ab vxore diſcedens vxori priuileginm non communicat, cap. 8. tract num. 40. pag. 125.
In militibus noſtri temporis ea minime concurrunt, quæ in veris militibus olim requirebantur, cap. 8. tract. num. 32. pag. 123.
Milites ſecum vxores habentes lubentius militant. cap. 8 tract. num. 39. pag. 124.
Seruiles militum familia beneficio reſtitutionis non gaudet, cap. 8. tract. num. 41. p. 124.
Milites noſtri temporis, qui in expeditione ſunt, & vitam pro patria exponunt, integrum ex hoc capite reſtitui debent cap. 8. tract. num. 32. pag. 123.

MISERABILIS.

Perſonæ miſerabiles fruuntur iure minoris, cap. 1. com. num. 84. p. 12.

MINOR,

In Regno Neapolitano minor ætas finitur, anno 18. nec vltra extenditur cap. 2. tract. num 36. pag. 26.
Minor admiſſus ad probandum quod non erat maior, cum ſe talem dixit quamuis non eſſet admittendus; ſi minoritatem plenè probauit debet reſtitui cap. 5. tract. num. 60. pag. 83.
Reſtituitur minor, qui ex accidenti ſine dolo aduerſarij in maiorem etatem perfectionem ætus pertraxit cap. 9. tract. num. 28. pag. 89.
Minoribus cæteriſque æquiparatis ſolum in poſſeſſorio reſtitutio conceditur non vero maioribus cap. 9. tract. num. 225. p. 185.
Audiendus eſt minor matriculatus in aliqua arte ſi reſtitutionem petat ex clauſula generali, cap. 5. tract. num. 7 pag. 78.
Minori induſtrio competi beneficium reſtitutionis cap. 5. tract. num. 8. pag. 78.
In integrum non reſtituitur minor Doctor, Cath. dec. num. 177. pag. 251.
Minor læſus ſemper, & quandocumque reſtituitur, Cath. dec. num. 12. pag. 235
Minori in integrum reſtitutio conceditur, ſi ſine culpa, & facto ſuo læſus ſit, Cath. dec. num. 85. pag. 242.
Reſtitutio in integrum, quæ datur minori eſt fauorabilior ea, quæ datur abſenti Cath. dec. num. 255. pag. 255.
Minor in minori ætate læſus, poſtquam maior factus eſt, integrum reſtitutionem petere poteſt, Cath. dec. num. 62. pag. 240.
In integrum reſtitutio datur minoribus ex cauſa Iuuenilis imprudentiæ, etiamſi ſemel fuerit petita, & denegata, & non appellatum, Cath. dec. num. 250. pag. 256.
Reſtitutio in integrum minori, & cuilibet competit aduerſus præceptum teſtatoris etiamſi agatur de commiſſione dum ignorauit diſpoſitionem eiuſdem teſtatoris, Cath. dec. num. 248. pag. 256.
Quando agitur de lucro, & non de damno, & res non eſt integra minori reſtitutio datur, Cath. dec. num. 389. pag. 268.
Ex capite minoris etatis, & ignorantiæ in integrum reſtitutio conceditur, Cath. dec. num. 413. pag. 270.
Minori, qui in contractibus ſe maiorem eſſe iurauit, in pænam mendacij in integrum reſtitutio denegatur, Cath. dec, num. 72. pag. 241.
Minoribus obligatis pro liberando Patre à periculo Carceris beneficium reſtitutionis in integrum non competit, potiſſimè ſi obligatio ſit iuramento firmata, nec læſionis exiſtentia ſuffragatur, ſed de ænormiſſima conſtare debet, Cath. dec. num. 132. pag. 272.
Minor ex quocumque contractum læſus ſit reſtituitur etiam Iudicis in contractu accedente decreto cap. 1. com. num. 71. p. 12.
Minor læſus reſtituitur ad id, quod contraxit vel omiſit, cap. 8. com. num 1. p. 61.
Non reſtituitur minor in quo malitia ſupplet etatem cap. 5. tract. num. 1. p 77.
Odioſum eſſet minori ad libitum reſtitutionem concedere, cap. 3. tract. num. 2.
Minor factus maior cogens fratres ad obſeruantia diuiſionis vel alterius contractus,

perdit

perdit beneficium reſtitutionis cap.6.tract. num 58. pag. 91.

Minor vt reſtituatur in crimiualibus perſonaliter compatere tenetur cap.tract. num. 21. pag. 168.

Si minor ſit ſolitus alias in contractibus decipree maliria in eo ætatem ſupplere diciitur cap.5. tract. num. 2. pag. 77.

Minor matriculatus in aliqua arte inſpectantibus ad illam artem non reſtituitur ex edicto minorum cap. 5. tract. num. 4. pag. 77.

Minor pater familias reſtituitur aduerſus contractus, in quibus læſus eſt, cap.5.tract. num. 49, pag. 82.

Minor etiam re non integra reſtituitur cap 6. tract. num. 17. pag. 87.

Minor reſtituitur aduerſus temporis lapſum pro regiſtratione aſſenſus, cap. 2. tract. nu. 190. pag. 42.

Minori reſtitutio competit aduerſus prædictam dotale ſibi damnoſum cap. 2. tract. num. 118 pag. 35.

Minori quaſi contumaci condemnato reſtitutio competit, cap. 2. num. 328. p. 36.

Minor aduerſus diſtractum. Vide in verbo diſtractum.

Minor aduerſus commodatum. Vide in verbo commodatum.

Ceſſat beneficium reſtitutionis in minore ad publicum officium propter eius merita principaliter non in ſubſidium aſſumptum cap. 5. tract. num. 22. pag. 79.

Maioribus conceditur de facili in integrum reſtitutio etiam non probata læſione, cath. num. 251. pag. 256.

Minor læſus reſtituitur aduerſus ſocietatem etiam iuramento firmatam, cap. 2 tract. n. 97. & ſeqq. p. 33. Vide in verbo ſcietas.

Minor non reſtituitur aduerſus pactum de retrouendendo intra certum tempus, ſi templus effluxit, & ipſe de pacto notitiam habuit, cap. 2. tract. num. 86 p. 32.

Minor aduerſus cautionem. Vide in verbo cautionem.

Minor ſine tutoris, vel curatoris auctoritate ſocietatē inire poteſt, ca.2.tract.n.96.p.32.

Reſtitutio, quæ conceditur minoribus prodeſt maioribus in materia indiuidua, ſecus in materia diuidua, & probata minori ætate datur minoribus aduerſus aditionem hæreditatis elapſo tamen quadriennio denegatur, cath. dec. num. 249. pag. 256.

Minor aduerſus fideiuſſionem vide in verbo Fideiuſſionem.

Minor ætas eſt iuſta cauſa reſtis in integrum, cap. 1. tract. num. 33. pag. 8.

Minoris ætatis defectum læſus reſtituitur, etiam ſi aduerſarius non ſit in dolo, vel culpa, cap. 2. tract. num. 2. pag. 25.

Non auditur minor reſtitutionem petens aduerſus renunciationem factam de iure querendo, cap. 2. tract. num. 137. p. 37.

Reſtitutio conceſſa minori, qui pro alio geſſit cap. 10 tract. num. 82. pag. 197.

Minor aduerſus promiſſionem. Vide in Verbo Promiſſionem.

Reſtitutio minoris non prodeſt his pro quibus fideiuſſit, cap. 10. tract. num. 83. pag. 197.

Minor ſine curatore in iudicio ſtare non poteſt, cap. 9. tract. num. 8. pag. 167.

Minor per ſe ipſum reſtitutionem petere poteſt cum autoritate curatoris, cap. 9. tract. num. 7. pag. 161.

Minor mercator in arte mercaturæ deceptus non reſtituitur, cap. 5. tract. num. 14. pag. 79.

Minor reſtituitur contra minorem agentem de lucro ceprando, ipſe verò de damno vitando, cap. 2. tract. num. 245. p. 49.

Minori reſtitutio competit aduerſus illum, qui pro ipſo interceſſit, cap. 2. tract. num. 160. pág. 39.

Maior non reſtituitur aduerſus geſta per ſuum procuratorem minorem etiam ſi de circumſcriptione conſtet, cap. 2. tract. nu. 161. pag. 39.

Minor qui excipiendo, vel allegando aliquid omiſit in integrum reſtituitur, cap. 2. tract. num 258. pag. 51.

Minor maior factus ſi actum in minori ætate cæptum, in maiori compleuit cum dolo aduerſarij non impeditur reſtitutio, cap. 6. Tract. num. 27. pag 88.

Minor reſtituitur ſiue ſui negligentia, ſiue dolo aduerſarij læſus exiſtat, cap. 3. tract. num. 4. pag. 62.

Non excuſatur minor, qui rem à teſtatore alienari phohibitam diſtraxit, cap. 2. tract. num. 186. pag. 41.

Minor non reſtituitur aduerſus, ea quæ non reſpiciunt eius commodum, ſed ſolum iniuriam aduerſarij, cap. 3. tract. nu. 28.

Minor reſtituitur in his quæ eius commodum reſpiciunt, etiam cum aduerſarij iniuria, cap. 3. tract. num. 29. pag. 65.

Reſtituitur minor etiam adhibito curatore, vbi adeſt ſtatutum quod ſine alterius conſenſu contrahere poſſit, cap. 4. tract. nu. 5. pag. 75.

Minor læſus, ſiue cum ipſo, ſiue cum eius Tutore res geſta ſit reſtituitur, cap. 4. tract. num. 2. pag. 75.

Minor non reſtituitur ex capite ignorantiæ aduerſus præſcriptionem quæ viuente patre currere cepit, & in minori eius ętate terminauit ſed contra tutorem ſuas actiones dirigere poteſt, cap. 2. tract. num 91 pag. 32.

Minor aduerſus pignus. Vide in verbo Pignus,

Minor læſus in ſexta parte communis prætij auditur aduerſus ſubhaſtationem, & priori venditione reſciſſa res venundata iterum ſubhaſtatur, cap. 5. tract. n. 178.

Minor intentato remedio ordinario l.2.C. de reſcind. vend. non poteſt amplius intentare extraordinarium reſtitutionis in integrum,

grum, niſi propter dolum, frandem falſam cauſam, & læſionem ænormiſſimam, cap.1. tract. num.169. & ſeqq. p.39.

Minor non reſtituitur aduerſus pactum de retrouendendo appoſitum per maiorem, in cujus hæreditate ſucceſſit, cap.2. tract. num.87. p.41.

Mioor dolo aduerſarij inductus ad ſe maiorem dicendum reſtituitur, cap. 5. tract. oum.57. pag.83.

Minot ætas à die natiuitatis computari debet, cap.2. tract. num.38. & ſeqq. p.28.

Vltimus annus minoris ætatis debet eſſe completus, vt quis dicatur maior, cap.2. tract. num.44. p.28.

Minor aduerſus mutuum. Vide in verbo mutuum.

Minor non reſtituitur ad retractum non petitum infra legitima tempora, niſi conſtet de læſione, cap.2. tract. num.70. & ſeqq. pag.31.

Minor qui ſe in mutuo recepto læſum dicit, vt reſtitutione iuuetur ſe læſum probare debet, cap.2. tract. num.108. p.34.

Minor aduerſus depoſitum. Vid. verbo Depoſitum.

Fauorem minoris ætatis reſpicit prima regula edicti prætorij de reſtitutiooe minorum., cap.2. tract. num.3. p.26.

Mon reſtituitur minor qui tamquam mercator, vel induſtrioſus contraxit, cap. 2. tract. num.112. p.34.

Minores dicuntur qui 25. annum non compleuerunt, cap.2. tract. n.4. p.26.

Minori quadriennium currere non incipit, niſi à die, quo factus eſt maior, cap. 1. tract. num.72. p.10.

Minor reſtituitur aduerſus omiſſam petitionem, ſi læſus ſit, cap. 2. tract. num. 69. pag.30.

Minoritas in genere conſiderata comprehendit ætatem pupillarem, & minorem, cap.2. tract. num.30. p.25.

Minor non reſtituitur aduerſus pacti executionem, cap.2. tract. num.77. p.31.

Minor reſtituitur aduerſus lapſum temporis præfixum ad petendum dominium, & retractum, cap. 2. tract. num.67. p.30.

Minor oon reſtituitur aduerſus cenſum emptum ſuper fundo alterius, cap. 2. tract. num.65. p.30.

Minor non reſtituitur aduerſus contractum iuratum, niſi concurrentibus dolo, fraude, metu, & læſione ænormi, cap.2. tract. num.66. p.30.

Minori reſtitutio competit ad reſciſſionem contractus, in quo læſio non reſpicit pretium, ſed ipſum contractum, nec iuſti pretij ſupplendi electio locum habet, cap.2. tract. num.64. p.30.

Minori reſtitutio competit aduerſus contractum, qui vulgò dicitur *Compagnia d'officio*, cap.2. tract. nu. 100. & ſeqq. p. 33. vbi exponitur veritas huius generalis concluſionis.

Minor, qui benè ſolet ſua negotia gerere, ſi læſus ſit reſtituitur, cap.5. tract. n.3. p.77.

Reſtituitur minor quamuis à lege, vel ſtatuto habeatur pro maiori, cap.5. tract. nu.25. pag.80.

Minor, qui ſine dolo, & iuramento ſe maiorem dixit reſtituitur, aliàs ſecus cap.5. trac. n.49. pag.82.

Minori, & æquiparatis probata minori ętate, & læſione reſtitutio conceditur, cap.1. nu. 108. pag.12.

In re pari magis ſuccurritur minori, quam aduerſario, cap.5. tract. n.56. p.83.

Valet argumentum à minoribus ad pias cauſas, cap.7. tract. n.8. p.95.

Minor reſtituitur, non obſtante quod contra tutorem, vel curatorem regreſſum habeat, cap.4. tract. n.6. p.72.

Minor vt repetat pecuniam minori mutuatam in minoris commodum verſam fuiſſe probare debet, cap.2. tract. nu.106. & 107. pag.34.

Reſtituitur minor rei aduerſarius ipſum eſſe minorem ſciebat, com ei tamen vti maiore contrahere voluit, cap.4. tract. num.27. pag.74.

Reſtitutio non competit minoribus patri ſuccedentibus ex capite ignorantiæ probabilis, cap.2. tract. n.89. p.32.

Reſtituitur minor aduerſus venditionem, vel neglectam emptionem rei, vbi adeſt ſepulcrum maiorum, vel eorum imagines, cap. 3. tract. n.39. p.66.

Minores ligantur ſtatuto præcipienti coniunctorum controuerſias eſſe conttomittendas, cap.2. tract. n.309. p.55.

Minori contumaci inconſulto Principe non datur reſtitutio, cap.2. tract. n.292. p.54.

Reſtituitur minor etiam ſi ſit in iudicio legitimè defenſus, cap.4. tract. n.31. p.75.

Minor hæres admiſſus ad recuperandam hæreditatem rata habere debet geſta per curatotem datum hæreditati iacenti maioris, nec aduerſus ipſa reſtituitur, cap. 2. tract. n.221. p.45.

Idem iuris erit reſpectu hæreditatis numquã aditas, cap.2. tract. n.222. p.45.

Minor, qui probationes, quas habet in termino non deduxit in integrum reſtituitur, cap.2. tract. n.259. p.51.

Minor, & Eccleſia pari paſſu ambulant, cap. 1. tract. n.46. p.8.

Minor nullum priuilegium habet, vt ſe ſpoliatum dicat à creditore reuocante poſſeſſionem ex clauſula cõſtituti, vel illam reintegrantet per pactum de capiendo, cap.2. tract. n.77. p.31.

Computatio minoris ætatis fit ab hora natiuitatis de momento io momentum, cap.2. tract. n.48 p.29.

In computatione minoris ætatis ſi non conſtet de hora præciſa attendendus eſt exitus totius diei. Item ſi non conſtet de die, ſed tantùm de menſe attendendus eſt exitus totius menſis; & vbi non conſtaret

de

de menſe, ſed ſolum de anno attendendus eſſet exitus totius anni, cap. 2. tract. nu. 49. & ſeqq. p. 29.

Minor in integrum reſtituitur ſiuè læſus ſit in contractu, ſiuè in quaſi contractu, ſiuè in diſtractu, ſiuè in vltimis voluntatibus: ſiuè in iudicialibus, cap. 2. tract. num. 57. pag. 29.

Minor dolo aduerſarii inductus ad ſe maiorem dicendum cum iuramento nihilominus reſtituitur, cap. 5. tract. n. 57. p 83.

Minoris ſine decreto obligari poteſt ſi in ipſum iure hæreditario cum hoc mandato tranſiuerit, dec. 14. n. 8. p. 312.

Minori non vti minori, ſed vti læſo reſtitutionis beneficium competit, cap. 2. tract. num. 260. pag. 51.

Minor reus nulla læſionis probatione indiget, vt reſtituatur, etiam vbi alter minor eſſet actor, cap. 2. tract. n. 261. p. 51.

Minor non auditur aduerſus probationes à Procuratore omiſſas, cap. 2. tract. nu. 262. pag. 52.

Vbi lex minorem pro maiori haberi diſponit, reſtitutio locum non habet, dec. 12. nu. 3. pag. 307.

Declaratio Iudicis, quod minor maior ſit ius, facit inter omnes, cap. 4. tract. n. 25. p. 74.

Minor aduerſus dotem, vide in verb. Dotem.

MOBILIA

Mobilia pretioſa, quæ ſeruando ſeruari poſſunt, alienare ſine ſolemnitatibus non eſt permiſſum, pag. 165. com. §. Bona mobilia, vide Bona.

Pretioſorum mobilium alienatio eſt Regularibus prohibita Papa inconſulto, p. 158. com. §. Et nota in fin.

MOMENTVM.

Momentum eſt quadrageſima pars horæ, cap. 2. n. 54. p. 29.

MONITORIVM.

In terminis ſtatuti Vrbis petita dicitur reſtitutio vbi petitum eſt decerni monitorium, deponendo ſententiæ, & rei iudicatæ, cap. 9. tract. n. 191. p. 183.

MONACHVS.

Monachi per Procuratorem, ſeu Syndicum in iudicio ſtare debent, cap. 2. com. n. 64. p. 32.

Monachi Sede vacante Procuratorem ad iudicia conſtituere non poſſunt, cap. 2. nu. 69. pag. 33.

MORA.

Mora non conſideratur in facto prohibitiuo negatiuo, ſed requiritur interpellatio, cap. 2. nu. 188. p. 41.

Aduerſus mora in ſoluendo vnde minor in pœnam incidit, ei per reſtitutionem ſubuenitur, cap. 2. tract. n. 186.

MORS.

Mors eſt iuſta cauſa reſtitutioni in integrum, & quomodo, cap. 8. tract. n. 338. p. 150.

Mors, vide in verbo Procurator.

MVLIER.

Mulieri aduerſus omiſſas probationes, ſine cauſæ cognitione in integrum reſtitutio non conceditur, cath. dec. n. 117. p. 245.

Corruit obligatio mulieris in neceſſitatem incidentis etiam ſi facta ſit pro viro excarcerando, dec. 12. n. 7. p. 308.

Mulier læſa enormiſſimè reſpectu patrimonii, quod in dotem conſiſtit, quia ei non remanet dos ſufficiens ad victum in integrum reſtituitur, dec. 12. n. 8. p. 308.

Mulier in contractu matrimonij renunciare poteſt omnibus lucris ex eo prauenientibus, cap. 2. tract. n. 133. p. 36.

Per reſtitutionem non ſuccurritur mulieri viduæ in minori ætate conſtitutæ aduerſus renunciationem quartæ ei debitæ in bonis viri præmortui, cap. 2. tract. nu. 132. pag. 36.

Mulieris obligatio etiam in cauſam propriã, & neceſſariam corruit, ſi ipſa indotata remaneat, dec. 12. n. 8. p 308.

Mulier aduerſus conſtitutionem dotis factam factam perſonæ coniunctæ non iuuatur exceptione S.C. V. niſi quatenus indotata remaneat, cap 2. tract. n. 129. p. 35.

Læſa dici non poteſt mulier, quæ in matrimonij contractu renunciat omnibus lucris ex ipſo prouenientibus, cap. 2. tract. n. 133. & ſeqq. pag. 36. vbi exponitur veritas huius concluſionis, vide n. 138.

Vbi recta dotis quantitas nubentibus præfixa reperitur mulieri aduerſus conſtitutionem maioris dotis, vt nimirum reducatur ad quãtitatem conſtitui ſolitam in integrum reſtitutio competit, cap. 2. tract. num. 126. pag. 35.

Mulier nupta à ſtatuto Auenionem vti minor conſideratur, cap. 2. tract. num. 244. p. 49.

Mulier ætate minor dotem conſtituere, & pro ipſa ſe obligare poteſt, cap. 2. tract. nu. 119. pag. 35.

Non valet argumentum eſt mulier, ergò ei reſtitutio competit, cap. 8. tract. num. 235. pag. 142.

In muliere minor mutus ſufficit, quam in viro, cap. 8. tract. n. 110. p. 130.

Mulieres, quæ ſe nuptas negant virilem habitum induunt, vel re non eſſe dotalem aſſerunt, ſi dolo non faciant reſtituuntur aliàs ſecus, cap. 5. tract. n. 50. p. 82.

Mulieres in re ſua errantes gaudent beneficio reſtitutionis, cap. 8. n. 25. tract. p. 143.

Mulier

Mulier præſumitur ignorare fori conſuetudines, cap.8.tract.n.236. p.142.

Mulier, quæ potuit conſulere peritiores non reſtituitur in integrum, ex ſimplicitate, & imperitia, cap.8.tract.n.236.p.142.

Mulieribus, militibus, & ruſticis in iure errantibus parcitur, & per reſtitutionem ſuccuritur, cap.8.tract.n.198.p.139.

Mulieres Pauperes, vti cæteri miſerabiles reſtitui debent, cap.8.tract.n.255.p.243.

Mulier in dubio præſumitur non potuiſſe conſulere peritiores, cap.8.tract num.238. pag. 142.

Priuilegia mulieribus conceſſa, data ſunt ob infirmitatem nõ prerogatiuam ſexus, cap. 8.tract.n.231. pag.141.

Mulieribus ex generali clauſula ſuccurritur, vbi ipſo iure ſubuenire prohibitum reperitur, cap.8.tract.n 234.p.142.

Mulieres facilius reſtituuntur, quàm mares, cap.8.tract.n.254. p.243.

Inefficax redditur obligatio mulieris dotantis extraneam, ſecus ſi ſe ipſam, vel alteram coniunctam perſonam, cap. 2. tract. num.121. pag.35.

Non dicitur læſa mulier, nec reſtituitur quæ totum patrimonium in dotem dedit, niſi viri dolo in pactis dotalibus ſe circumuentam probet; cap. 2. tract. num. 125. pag.35.

Mulier vulgaris in contractu decepta etiam Mundualdo interueniente ſi Mundualdus non ſit ſoluendo, reſtituitur, cap.2 tract. num.131. pag.36.

Mulieribus litigantibus in Curia Eccleſiaſtica, in Teſtium examine per reſtitutionem in integrum ſuccurritur, cap. 8. tract. num.260. pag.143.

Mulier aduerſus conſtitutionem. Dotis Vide verbo Dotem.

Iura fauentia mulieribus, ruſticos comprehendunt, cap.8. tract. num.261. p.143.

Mulieres in Regno non reſtituuntur niſi ſint læſæ, cap 8. tract. num.258. p.143.

Mulieres præſumptionem iuris habent pro ſe quòd peritiores conſulere nequierint, cap.8. tract. num.242. p.142.

Muliere in dotis æſtimatione læſa, marito electio competit, vtrum iuſtam æſtimationem, vel rem ipſam præſtare velit, cap.1. com. num.125. p.17.

Mulieri aduerſus dotem poſt quadriennium reſtitutio datur, cap. 1. com. num. 128. pag.13.

Mulieres excuſantur à dolo præſumpto de futuro, cap.8. tract. num 281. p.145.

Minores, Mulieres, Milites, & Ruſtici æquiparantur, cap.8. tract. num.265. p.144.

Afflicti limitatio refertur circa reſtitutionem mulierum attenta conſuetudine Regni, cap.8. tract. num.257. p.143.

Mulieres non excuſantur aduerſus caſum quotidianum, cap. 8. tract. num. 278. pag.146.

Mulier Baroniſſa, ſeù Feudataria contrahens, ſine Mundualdi decepta reſtituitur, cap.2. tract. num.130. p.36.

Mulieres attenta Regni conſuetudine, quamuis maiores, reſtituuntur, cap. 8. tract. num.256. p.143.

Mulier etiam maior læſa in dotis conſtitutiones, aut in pactis circa dotem non reſtituitur, cap.8. tract. num.259. p.143.

Mulier intra determinatum tempus inuentarium non conficiens, non excuſatur, cap. 8. tract. num. 285. pag. 145. vbi explicatur veritas huius concluſiones.

MVNIMENTVM.

Munimentum, inſpecta diſpoſitione Textus id importat, quo cauſa munitur, cap. 7. com. num.36. pag.57.

MVNVS.

Munere publico occupatus iuſtè abeſſe cenſetur, & in integrum reſtituitur, cap. 8. tract. num 53. p.125.

Qui in ipſamet Ciuitate pro ipſa publica munera ſubeſt regulariter ex hoc capite non reſtituitur, cap. 8. tract. num. 57. pag.125.

MVTVVM.

Aduerſus mutuum cum læſione initum minori reſtitutio datur, cap.2. tract. nu. 58. pag.29.

Mutuum cum cambio ſine ſolemnitatibus Eccleſia accipere non poteſt, pag. 169. com. §. Mutuum.

Mutuatam pecuniam ſoluere Eccleſia adſtringi non poteſt, niſi creditor probet pecuniam in eius vtilitatem verſam fuiſſe, pag.169. com. §. mutuum.

Aduerſus mutuum ſi minor reſtitutionem petat non obligatur creditor ad probandum pecuniam in rem verſam, ſed probationis onus minoribus incumbit, cap. 2. tract. num.109. pag.34. & ſeqq. vbi exponitur Theorica præſentis concluſionis.

Aduerſus mutuum minor reſtituitur, cap. 2. tract num.104. & ſeqq. vbi exponitur intelligentia huius concluſionis.

N

NANNETVM.

Nannetum eſt Ciuitas Galliæ vulgò Nantes dicta, cap.2. com. n.50. p.31.,

NAVARRA.

Rex Nauarræ ſub pæna excommunicationis à fædere inito cum Saracenis diſcedere cogitur, cap.1. com. num.33. p.29.

NEGA-

NEGATIVA.

Negatiua probata remanet, vbi de beneplácito non conſtat ex regiſtris Apoſtolicis, com. ad Conſt. Vrb. num.40. p.139.

Negatiua, quæ eſt fundamentum intentionis agentis ab illo probari debet, cap.8.tract. num.241. p.142.

NEGOTIVM.

Tacitè reſtitutionem petit, qui principale negotium agit, cap. 9. tract. num. 6. pag.167.

In conſtitutione negotij expreſſa Teſtatoris voluntate facta bona hæredìtaria eiuſdem obligata remanent non ſecus, ac ſi cum ipſo contractum fuiſſe, Dec. 14. num. 6. pag.312.

Minor obligatur tanquam hæres ad continuationem negotij à Teſtatore præſcriptam, Dec.14. num.2. p.312.

Reſtituitur maior cum neceſſitate irreparabili impeditus negotijs ſuis ſupereſſe nequit, cap.8. tract. num.22. p.122.

Contra Tutorem, vel Curatorem competit actio vtilis negoriorum geſtorum, cap. 2. tract. num.171. p.53.

NEGLIGENTIA.

Negligentia requiritur, vt Eccleſia quadriennio elapſo non reſtituatur, cap. 1. com. num.95. pag.87.

Negligentia Prælati iuſtam reſtituendæ Eccleſiæ cauſam præbet, cap. 1. tract. n.45. pag.8.

Procuratoris negligentia in iuribus Eccleſiæ exhibendis, non nocet Eccleſiæ,cap.2. com. num.51. p.31.

Eccleſia procuratoris negligentia læſa in integrum reſtituitur, cap. 2. com. num. 1. pag.26.

Negligentia Procuratoris, Domino nocet, cap.2. com. num.83. p.36.

Stante magna negligentia, in integrum reſtitutio non datur, Cath. dec. num. 83. pag.241.

Alterius negligentia in captionem incidentes in integrum reſtituuntur, cap.1. tract. num.2. pag.5.

Nicolaus Seuarolus Aduocatus Conſiſtorialis laudatur, cap. 8. tract. num. 433. pag.158.

NOBILIS.

Nobilis ad paupertatem redactus in publicum prodire non poſſe cenſetur, cap. 8. tract. num.71. p.127.

NOMINATIO.

Caſus nominationis euaneſcit ceſſante conditione, ad quam nominatio fuit conceſſa, Dec.7. num.11. p.194.

Iure communi olim immemorabilis cum fama priuilegij ſuffragabatur laico ad nominandum Capellanos amouibiles in Eccleſijs Parochialibus ſecus hodiè poſt Vrban. Conſt. com. ad Conſt. Vrb. n.170. pag.124.

Facultas nominandi, vid. in verbo Emphiteuſis.

NOTARIVS.

Minor Notarius in notariatu deceptus non reſtituitur, cap.5. tract. n.16. p.79.

Notarij impedimentum, vid. in verb. Impedimentum.

NOTA.

Explicatur quid importent notæ A. A. V. S. E. V. quibus Veteres vtebantur, cap. 2. com. num.77. p.34.

NOVATIO.

Aduerſus nouationem, qua minor cauſam ſuam deteriorem fecit in integrum reſtitutio competit, cap. 2. tract. num. 199. pag.43.

Nouatio vide in verbo Inueſtitura.

Nouatio debitoris, Vid. in verbo Dos.

NVLLITAS.

Iudex pronunciare poteſt ſuper nullitate in cauſa reſtitutionis in integrum, prout in cauſa appellationis. Et hoc præſertim quando exceptio nullitatis habet ſecum ad mixtam iniuſtitiam, Cath. dec. n.323. pag.262.

Reſtitutio in integrum non competit ſine nullitate, vel iniuſtitia, Cath. dec. n.307. pag.261.

Conceditur reſtitutio in integrum quoties concurrit nullitas, ſeu iniuſtitia ſententiæ. Et ſufficit qualibet iniuſtitia etiam non notoria præſertim in ſupremis Tribunalibus, Cath. dec. n.300. p.260.

Quando de nullitate, vel iniuſtitia conſtat, non denegatur in integrum reſtitutio, Cath. dec. n.67. p.240.

Reſtitutioni in integrum ceſſante nullitate, & iniuſtitia locus non ſit, cath. dec. n.257. pag.257.

Nullitatis defectus non ſuffragatur, poſt tres ſententias conformes oppouatur. Dec. 1. num 4. pag.274.

De nullitate dare non poteſt, qui cauſam nullitati præbuit, Deciſ. 1. num. 3. pag.274.

Nullitas ſententiæ eſt iuſta cauſa reſtitutionis, cap.1. tract. n.39. p.8.

NVME-

NVMERVS.

Numerus quinatius ex quo conflatur ætas annorum 25. eſt nuptijs dicatus, cap. 2. tract. num.16. pag.44.

NVPTIÆ.

Reges Legionenſes, & Caſtellæ ob inceſtuoſas nuptias excommunicati declarantur, & eis diſpenſatio denegatur, cap. 2. com. num.31. pag.29.

O

OBLIGATIO OBLIGATVS.

Minor reſtituitur aduerſus obligationem factam ſub conditione, quæ non eſt purificata, cap.3. tract. num.43. pag.67.

Obligatio Cameralis non admittit retardationem executionis per reſtit. in integrum, cap.1. num.22. tract. pag.7.

Si agatur vigore obligationis Cameralis contra hæbreum A. C. priuatiuè quoad alios eſt Iudex competens, cap. 9. tract. n. 152. pag.180.

Si agatur vigore obligationis cameralis contra Clericum, vel alterum de iuriſdictione Vicarij, Vrbis eſt locus preuentioni inter ipſum Vicarium, & A. C. cap. 9. tract. num.151. p.180.

Aduerſus obligationem factam à filio pro liberando patre à Carceribus in integrum reſtitutio non competit, Dec. 11. num. 9. pag.305.

Obligatio Cameralis in venditione appoſita damnorum, & intereſſe ſtipulationem includit, Dec.4. num.17. p.285.

Minor reſtituitur aduerſus obligationes vna cum patre ad extraneorum fauorem factas, ſtante enormiſſima læſione, Cath. dec. num.171. p.250.

OBLIVIO.

Spatio 40. Annorum præſumitur obliuio, dec.2. num.8. pag.277.

Ex lapſu temporis, & mutatione perſonarum concedentium obliuio, & error præſumitur, dec. 7. num.7. p.293.

OBSERVANTIA.

Obſeruantia præſumpta non ſufficit, ſed vera probari debet, pag. 141. in Comment. §. Regulam.

Obſeruantia debet eſſe indiuidualis, & non æquiuoca, Dec.2. num.13. p.278.

Obſeruantia reſultare non poteſt ex vnica venditione ab alijs diuerſa, & erroneè approbata, Dec.2. num.12. pag.278.

Obſeruantia probatur ex ſolutione, & receptione Canonum per longum tempus, dec.10. num.9. p.309.

Obſeruantia deducitur ex continuata pacifica poſſeſſione fundi emphiteutici, Dec. 6. num.5. pag.290.

Obſeruantia ex pacifica, & continuata poſſeſſione deſumitur, Dec. 10. num. 9. pag. 300.

OBSESSVS.

Obſeſſus ſi exinde damnum paſſus ſit in integrum reſtituitur, cap. 8. tract. num. 73. pag.127.

OCCVPATIO.

Occupatio ad plura negotia inſtam reſtitutionis cauſam præbet, cap.8. tract. n.339. pag.150.

OCTAVIANVS.

Octauianus Cardinalis Antipapa eligitur, & Victor III. nominatur, cap.1. com. un. 7. pag.6.

Octauianus in Pontificem electus papale indumentum ab Alexandri III. collo violenter abſtulit, diro ſchiſmate excitato, cap.1. com. num.8. p 6.

Octauianus, Victor III. dictus Antipapa Alex. III. excommunicare audet, cap. 1. com. num.15. pag.6.

Legati Friderici Imp. indignati de Alexandri reſponſis Signiam ad Octauianum ſe traſferunt, cap.1. com. num.25. p.7.

Legati Imperatoris ad pedes Octauiani procedentes, vti Pontificem Legitimum ipſum adorant, cap. 1. com. num. 26. pag.8.

Octauianus dictus Victor III. à quibuſdam Epiſcopis Romanus Pontifex conſecratur in Sciſmate, cap.1. com. n.12. p.6.

Octauianus ſub Vieroris nomine Papienſi Conciliabolo interfuit, cap.1. com. n.28. pag.8.

Octauianus Antipapa quindecim dies ante mortem in phreneſim incidit, cap.1. com. num.40. p.9.

Octauianus Antipapa impænitens Lucæ moritur, cap.1. com. num.38. p.9.

Octauiani Antipapæ Cadaueri, à Catholicis ſepultura Eccleſiaſtica denegatur, & per vim in Monaſterio extra Ciuitatem ſepelitur, cap.9. com. num.39. p.9.

ODDO.

Oddo Cardinalis Columna Martinus V. dictus laudatur, cap. 2. com. num. 59. pag.96.

R. P. Oddo de Comitibus laudatur, com. ad cap. quidam num.176. p.231.

Reijcitur opinio Odd. de reſt. part. 1. q.26. art. 4. num.27. cap.7. tract. n.12. pag.87.

Reijci-

Reijcitur dictum Odd. de reſt. q. 23. part. 1. art.7. cap.5. tract. num. 18. p.79.

Oldradi limitatio in l. quæſitum §. 1. ff. de fund. inſtr. reijcitur; cap. 8. tract. n. 249. pag. 141.

OFFICIALIS.

Officialis creatus à Principe ad eius beneplacitum perpetuò creatus dicitur, pag. 166. com. §. Conceſſio.

Officialis deputatus ab Epiſcopo abſque legitima cauſa remoueri non poteſt, p.166. com. §. Conceſſio in fin.

Offa Orientalium Saxorum Rex in Brittannia, Romam venit ibique attonſus cælica Regna ſubſit, cap.3. com. num.8. p.38.

OMNINO.

Dictio omnino omnem exceptionem excludit, cap.9. tract num.281. p.184.

OMISSVM.

Aduerſus omiſſa, quæ acquirere poterat minor læſus reſtituitur, cap. 1. com. nu. 77. pag 12.

Aduerſus omiſſa, & malè geſta ex generali clauſula reſtitutio competit, cap.8. n.360. pag.152.

ONVS.

Vrbani VIII. Conſtitutio ſpecialiter damnat, & reprobat onera à laicis Eccleſiæ, & Eccleſiaſticis impoſita; com. ad Conſt. Vrb. num.128. pag.151.

Eccleſiaſtici tenentur ad onera laicalia, ſtante graui neceſſitate, cui ſubueniri non poteſt niſi Clerici cum laicis contribuunt, com. ad Conſt. Vrb. num.121. p.150.

Eccleſia tenetur ad onera laicalia ſi laici ad onus impoſitum ferendum non ſufficiant, com ad Conſt. Vrb. num.123. p.150.

Ad onera laicalia ſoluenda requiſitis concurrentibus; Eccleſiaſtici à ſuo dumtaxat ſuperiore compelli poſſunt, com. ad Conſt. Vrb. num.126. pag.151.

ORDINARIVS.

Reſtitutio in integrum non eſt poſtulanda ab Ordinario non habente adminiſtrationem, vel à delegato niſi veniant incidenter, cap.9. com. num.2. pag.69.

Reſtitutio in integrum poſtulanda eſt ab Ordinario adminiſtrationem habente, vel à delegato ab eo, ſiue hæc cauſas ſit ſpecialiter delegata, ſiue incidat in cauſa generaliter tibi commiſſa, cap.9. com. num. 1. pag.69.

Iuſtiniani conſtitutione, omnes Iudices Ordinarij adminiſtrationem cum Iuriſdictione habentes, & eorum delegati reſtitutionem concedere poſſunt, cap. 9. com. num.1. pag 70.

Iudices Ordinarij adminiſtrationem habentes cauſam reſtitutionis in integrum examinare, & finire poſſunt, cap. 9. com. num. 4. p.69.

Ordinarij Iudices adminiſtrationem non habentes, & Arbitri cauſam reſtitutionis ſolum incidenter cognoſcere poſſunt, cap.9. com. num.6. p.69.

Exponitur qui nam ſint Iudices, qui vti Ordinarij adminiſtrationem habent, cap. 9. com. num.15. pag 70.

ORDO.

Ordo Prædicatorum, & Minorum S. Franciſci ab Honorio III. confirmantur, cap.7. com. num.9. p.55.

OPORTET.

Verbum oportet neceſſitatem importat, com. ad cap quidam num.106. p.222.

OPVS.

Vocabulum opus deſignat laborem non otium, com. ad cap. quidam num. 128. pag.225.

ORATOR.

Oratores etiam gratulatorij beneficio reſtitutionis gaudent, cap. 8. tract. num. 50. pag.125.

Ciuitas Oſcenſis de qua eſt ſermo differt ab altera pariter vrbe Hiſpaniæ vulgò dicta Gueſcar, cap 5. com. num 5. p 45.

Oſcenſis Ciuitas eſt Vrbs Hiſpaniæ, cap. 5. com. num.4. pag.45.

OTIVM OTIOSVS.

Non reſtituitur otioſè abſens, qui procuratorem non dimiſit, cap. 8. tract. nu. 162. pag.135.

OTTO.

Otto contra Francorum Regem in bellum profectus ab illo ſuperatur, & præ mentis dolore moritur, cap. 2. com. num. 16. pag.28.

Otto Imperator excommunicatur, & ab Imperio deponitur, cap. 2. com. nu. 13. pag.27.

Ottoni IV. Germaniæ Regi coronam Imperij cum ſolita benedictione contulit, cap.2. com. num.11. pag.27.

Otto Imperator donationem Mathildis impugnat, Apuliam, & Calabriam vi, & armis ſubijcit, cap. 2. com. num. 12. pag.27.

Otto cum Exercitu Friderico occurrens à

ſuis derelictus in ſaxoniam recedere compellitur, cap. 2. com. n. 15. pag. 27.
Reprobatur Otto Morena, qui Octauianum miraculis claruiſſe aſſent, cap. 1. com. num. 41. pag. 9.

OVIDIVS.

Ouidius propter libros de arte amandi in Pontum deportatus, Naſo poſtea deinde dictus fuit, com. ad conſt. Vrb. num. 65. pag. 144.

P.

PACTVM.

Aduerſus pactum de retrouendendo intra certum tempus quod elluxit minor non reſtituitur ſi de ipſo pacto notitiam habuit, cap. 2. tract. num. 86. p. 32.
Pacta manus iniectionis ſolum ipſis contrahentibus, & ea expreſsè acceptantibus prodeſſe poſſunt, cap. 2. tract. num. 83. pag. 31.
Facultas redimendi in contractu reſeruata minuit rei valorem in tertia parte, cap. 2. tract. num. 210. pag. 44.
Aduerſus pactum redimendi, quamuis dies redemptionis præfixus ſit exactus minor reſtituitur cap. 2. tract. num 211. pag. 44.
Pactum de retrouendendo, legis commiſſione addictionis in diem, & aliud dominij reſolutiuum in contractibus minorum incontinenti appoſitum valet, cap. 2. tract. num. 85. pag. 32.
Pactum de retrouendendo appoſitum per maiorem nocet minori, in eius hæreditate ſuccedenti cap. 2. tract. n. 87. p. 32.
Pactum executiuum appoſitum fauore alicuius qui ante ratificationem ſato ceſſit, reſoluitur nec ab hæredibus exerceri poteſt, cap. 2. tract. num. 84. pag. 32.
Minor non reſtituitur aduerſus pactum, quod ipſi non nocet, & aduerſario prodeſt, cap. 3. tract. num. 3. pag. 72.
Quæcumque pacta præiudicialia libertati Eccleſiaſticæ ſunt ipſo iure nolla etiamſi acceſſerit in concordiæ inſtrumento, vel altero decreto reſeruatio beneplaciti, com. ad conſt. Vrb. num. 46. pag. 149.
Pacta de nouo appoſita fauore Eccleſiæ nouam conceſſionem non important, dec. 6. num. 11. pag. 290.
Aduerſus pacti dotale minori damnoſum ei per in integrum reſtitutionem ſuccurritur, cap. 2. tract. num. 119. pag. 35.
Pacti executio licitè exercetur contra pupillum minorem, & eorum tutores, cap. 2. num. 79. tam per ipſum creditorem, quam per eius hæredes, & ceſſionarium, cap. 2. tract. num. 80. pag. 31.
Vbi, agitur de executione pacti initi Eccleſiæ nullum priuilegium habet, & ſi laicus agat contra Eccleſiam, vel Eccleſiaſticam perſonam, cap. 2. tract. num. 78. p. 31.
Pactum appoſitum fauore abſentis, & ab ipſo ratum non habitum nullum creditori ius præbet, quamuis pro ipſo notarius ſtipulatus fuerit, cap. 2. tract. num. 82. pag. 31.
Aduerſus pacti executionem minori non datur reſtitutio, cap. 2. tract. num. 77. p. 31.

PÆNA.

Minor ex conſt. Regn. Neap. non reſtituitur aduerſus pœnam duplicati releuij ob non factam denuntiationem obitus prædeceſſoris, & non petitam inueſtituræ nouationem in tempore, cap. 2. tract. n. 189. p. 41.
Aduerſus penam impoſitam cedentibus in potentiorem minor non reſtituitur, cap. 2. tract. num. 361. pag. 59.
Aduerſus pœnam à Teſtatore impoſitam poteſt, cap. 2. num. 186. pag. 41.

PAPA.

De vita papæ diuinitus aliter diſponitur, ab ordine viuendi cæterorum hominum com. ad conſt. Vrb. num. 24. pag. 134.
Papæ iudicium Cœleſte appellatur arbitrium, com. ad cap. Qidam 10. num. 36. pag. 215.
Papæ præſentia in alienatione contractus idem præſtat ac beneplacitum Apoſtolicum, pag. 141. in com. 5. Quod præſtat.
Per aſſenſum Papæ abſque altera occupatione perbatis ſibe lo renunciationis oblato gratiā perfecta dicitur, com. ad cap. Quidam 10. num. 54 pag. 217.
Papa, & Imperator ſine petitione partis principaliter in integrum reſtitutionem concedere poſſunt cap. 9. tract. num. 4. pag. 167.
Penes Papam Eccleſiaſtica iuris dictio vti in ſua ſede reſidet, cap. 2. com. num. 72. pag. 74.
Ex patientia Papæ vel coacta, vbi agitur de præiudicialibus Eccleſiarum, conſenſus approbans inferiorum poteſt, com. ad conſt. Vrb. num. 153. pag. 171.

PAPIENSE.

Papienſe conciliabolum reprobato, & excommunicato Alex. III. Octauianum Schiſmaticum vti legitimum Pontificem agnoſcit, cap. 1. com. num. 29. p. 8.

PARISIVS.

Pariſius Anglus in Romanam Eccleſiam parum æquus eſt, cap. 1. com. num. 11. pag. 79.

PAROCHVS PAROCHIALIS.

Parochus debet eſſe contentus congrua à prin-

principio aſſignata, com. ad cap. Quidam 10. num. 75. pag. 119.
Parochialis non excedens fructus Duc. 100. non eſt grauanda penſione com. ad cap. Quidam 10. num. 74. pag. 219.

PASCHALIS.

Paſchalis Cardinalis de Aragonia Archiepiſcopus Toletanus laudatur, cap. 7. com. num. 43. pag. 59.

PASTOR.

Paſtores ad Eccleſiam regendam idonei à Sacr. Canon. exiguntur, com. ad cap. Quidam 10. num. 103. pag. 222.
Diuino, & Ciuili iuri repugnat inepto Paſtori Dominici Gregis curam tradere, com. ad cap. Quidam 10. num. 63. p. 218.

PATER.

Contra patrem illius, à quo læſio proceſſit, quatenus in rem patris aliquid verſum eſt reſtitutio competit, cap. 9. tract. num. 70. & 71. pag. 172.
Pater pro filio ipſo inuito reſtitutionem petere non poteſt ſecundum aliquos cap. 9. tract. num. 48. pag. 170.
Ex præcibus Patris fratrem rogauit, vt cum filio negotium contineret, ex preſſus iuſſus adducitur reſpectè filij, & hæredis. dec. 14. num. 4. pag. 312.
Pater ſi ſua intereſt, inuito filio nomine filij reſtitutionem petere poteſt cap. 6. tract. num. 5. pag. 86.
Aduerſus non vitam parentis mortem minor reſtituitur cap. 2. tract. num. 264. p. 52.
Minor contrahens iuſſu Patris, ſi læſus ſit reſtituitur, cap. 4. tract. n. 9. pag. 72.
Patris præſentia, & Iudicis decretum in contractu minoris non impedit reſtitutionem, ſi conſtet de læſione, cap. 4. tract. num. 10. pag. 72.
In minore, qui iuſſu Patris mutuum contraxit reſtitutio ceſſat, cap. 4. tract. num. 11. pag. 72.
Pater eſt legitimus adminiſtrator bonorum filij, & plus quam Tutor, & Curator, cap. 9. tract. num. 47. pag. 170.
Pater habet vſufructum in bonis filij qui in eius poteſtate exiſtit etiam ſi proueniant ex hæreditate materna, cap. 8. com. num. 52. pag. 66.
Pater curator filij eius bona ſine prætoris decreto alienare non poteſt, cap. 8. com. num. 61. pag. 67.
Pater inuito filio pro eo reſtitutionem petere poteſt, tract. cap. 9. num. 49. pag. 170.
Pater reſtitutionem pro filio petere poteſt, vbi de filij voluntate tacita vel expreſſa conſtat, cap. 9. tract. num. 46. pag. 170.
Pater habens filium carceratum carceratus cenſetur cap. 8. tract. num. 69. pag. 127.

PAVLVS.

Reijcitur Paul. ſententia in l. 1. num. 5. de reſt. mil. cap. 8. tract. num. 171. p. 136.
Paulus Manfredus laudatur, cap. 7. ſub num. 78. tract. pag. 198.
Refertur limitatio Pauli de caſtro in l. 2. nu. 9. C. de his qui ven. cap. 5. tract. nu. 45. pag. 82.

PAVPER PAVPERTAS.

Pauper ex propoſito in integrum reſtituitur, cap. 8. num. 357. tract. pag. 151.
Pauperes ſunt Theſaurus Chriſti, cap. 8. tract. num. 17. pag. 96.
Reſtitutio competit pro bonis relictis ad pauperes aliendos, vel ad redimendos captiuos, datur Pauperibus, & quomodo hoc caſu reſcribat ſignatura, cap. 7. tract. nu. 17. pag. 96.
Pauperes non collegiati, vbi paupertas fuit cauſa læſionis reſtituuntur ex clauſula generali, cap. 8. tract. num. 15. pag. 96.
Pauperibus in integrum reſtitutio competit, cap. 7. tract. num. 13. pag. 96.
Pauperum collegium, & vniuerſitas iure minorum reſtituuntur, cap. 7. tract. num. 14. pag. 96.
Pauperes non collegiati propria impetitia, aut negligentia, vel ignorantia læſi ex edicto minorum reſtitui debent, cap. 2. tract. num. 16. pag. 96.
Nobiles ad Paupertatem redacti in publicum prodire non poſſe cenſentur cap. 8. tract. num. 71. pag. 127.
Excuſatur qui paupertatis cauſa, vel altero conſimili impedimento procuratorem non dixit, cap. 8. tract. num. 174. pag. 136.
Paupertas à non petito peritorum conſilio, excuſat. cap. 8. num. 325. tract. pag. 149.
Paupertas iuſtam reſtitutionis cauſam præbet, cap. 1. tract. num. 35. pag. 8.
Paupertas, quæ propria culpa, etiam contigit eſt iuſta cauſa reſtitutionis, cap. 8. tract. num. 353. pag. 151.

PECVNIA.

Pecunia non parit pecuniã, cap. 10. tract. num 47. pag. 193.
Exceptionem numeratæ pecuniæ non prodeſt minori qui alterius pecuniam loco depoſiti retinere ſaſſus fuit, cap. 2. tract. num. 281. pag. 54.
Aduerſus tempus redimendi lapſum reſtituitur ex generali clauſula, qui pecuniam deſtinatam ad redimendum erogauit in redemptionem Patris, Filij, vel Reipublicæ, cap. 8. num. 408. tract. pag. 156.
Ad reſtitutionem in integrum non admittitur, qui pecuniam ſibi debitam in ſui crediti extinctionem recepit, quando illam bona fide conſumpſit, & conſequutus fuit,

quod ſuum eſt, cath. dec. num. 74.p.141.

PEDAGIVM.

In Bulla cenæ quot annis excommunicantur ab Eccleſiaſticis pedagia exigentes ipſaque imponentes, com. ad conſt. Vrb. num. 115. pag. 149.

PENSIO.

Narratiua valoris per aſcenſum facta à prouiſo de tempore reſeruationis penſionis, intelligitur de valore deductis omnibus iuxta ſtylum Cancellariæ, com. ad cap. Quidam 10. num. 8. pag. 220.

Conſenſus titularis intelligitur ſub eadem conditione, ſub qua penſio reſeruata fuit, com. ad cap. Quidam 10. num 86.p.220.

Reſtitutio in integrum competit penſionario pro obtinenda congrua aduerſus penſionem ipſam abſorbentem, com. ad cap. Quidam 10. num. 78. pag. 220.

PEREGRINATIO PEREGRINVS.

Peregrinatio dolo malo, & intempeſtiuè ſumpta non excuſat, cap. 8. tract. num. 121. pag. 131.

Abſentis peregrinationis cauſa percipiunt fructus ſolum præſentibus debiti, cap. 8. tract. num.119. p.130.

Peregrinantes pro adimplendo voto ex hoc edicto reſtitui debent, cap.8. tract. n. 118. pag.130.

Ex mera deuotione peregrinantes ex cauſa iuſtæ abſentiæ reſtituuntur, cap. 8. tract. num.118.p.130.

Ponitur practica ad cognoſcendum vtrum dolo malo peregrinatio ſumpta ſit, cap. 8. tract. num.122. p.131.

PERITVS.

Peritis in arte ſtandum eſt, cap. 8. tract. num.350. p.151.

Peritiores conſuli potuiſſe cenſentur, vbi eſt ipſorum copia, cap. 8. tract. num. 316. pag.148.

Peritiores non dicitur conſuluiſſe, qui magis perito relicto, peritum conſuluit, cap.8. tract. n.248. pag.142.

Paritiores conſuluiſſe dicitur, qui illum conſuluit, de cuius reſponſis optima eſt fama, cap.8. tract. num.247. p.142.

Peritiores conſulere non potuiſſe aſſerens, ſi non ſit priuilegiatus, probare tenetur, cap.8. tract. num. 240. p.142.

Qui peritiores conſuluit, & malum conſilium reportauit, iuſtè in iure erraſſe cenſetur, cap.8. tract. num.197. p.138.

Qui peritiores conſulere non potuit errandi in iure iuſtam cauſam habuiſſe dicitur, cap.8. tract. num.197. p.138.

PERMISSIO.

Permiſſio, ſeu tollerantia Papæ nullum conſenſum inducit, vbi agitur de preiudicio Eccleſiæ, com. ad Conſt. Vrb. num. 149. pag.170.

PERMVTATIO.

Minor reſtituitur aduerſus permutationem factam in minori ætate quamuis receperit fructus rei permutatæ factus maior, cap.6. tract. num.52. p.91.

Nemo cogitur permutare proprium beneficium, com. ad cap. quidam num. 11. pag.211.

Permutatio non poteſt fieri inter Eccleſiam, & Eccleſiam inconſulto Papa, pag. 158. com. §. Et nota.

Permutatio de rebus Eccleſiæ eſt prohibita, pag.158. com. §. Permutationem.

PERSONA.

Perſonæ miſerabiles, vti minores, & furioſi in integrum reſtituuntur, cap. 7. tract. num.53. p.101.

PESTIS.

Graſſatio peſtis eſt iuſta cauſa abſentiæ, & timoris à loco infecto, cap.8. tract. num. 107. p.129.

PETITIO.

Aduerſus petitionem omiſſam minor læſus reſtituitur, cap.2. tract. n.69. p.30.

Rota Romana variauit circa petitionem reſtitutionis aduerſus tres conformes, cap. 10. tract. num. 20. p.190.

PETRVS.

Petrum Diaconum Cardinalem hac de cauſa Legatum in Gallijs mittit, ve non parente Rege, totum Regnum interdicto Eccleſiaſtico ſubigeret, cap. 2. com. nu. 10. pag.27.

Petrus, & Iacobus Cardinales de Columna fuerunt Viri exactæ religionis, cap. 2. com. num.18. p.95.

Exponitur reſponſum B. Petri Damini datum Honor. III. ab ipſo ſciſcitanti, quid ſentiret de vulgari dicto. Non videbis dies Petri; com. ad Conſtit. Vrb. num. 23. pag.134.

R. P. D. Petrus Franciſcus de Rubeis laudatur, cap.8. tract. num.439. p.158.

F. Petrus Maria Paſſerinus Procurator Generalis Ordinis Prædicatorum laudatur, cap.7. tract. ſub num.78. p.107.

PIGNVS PIGNORATIO.

Pignoribus captis præuentum dicitur in executione reali, cap. 1. tract. n. 19. p. 7.
In pignoris diſtractione deficiente damno, vel fraude reſtitutio locum non habet, cap. 2. tract. num. 174. p. 40.
Aduerſus pignoris, vel bonorum ſubhaſtationem non auditur minor, niſi conſtet de damno enormi, cap. 2. tract. num. 175. pag. 40.
Aduerſus venditionem pignoris palam, & bona fide factam non auditur minor, niſi intra dimidiam iuſti pretij deceptus repetiatur, cap. 2. tract. n. 164. p. 39.
Pignoris prætorij venditio reſcinditur ob minorem læſionem, quam vltra dimidiam, cap. 2. tract. n. 165. p. 39.
Ad remiſſionem pignoris requiritur mandatum ſpeciale, cap. 7. com. num. 26. pag. 57.
Damnum, & fraudis conſilium requiritur vt minor reſtituatur aduerſus diſtractionem pignoris, cap. 2. tract. num. 174. pag. 40.
Aduerſus pignoris venditionem minor reſtituitur, cap. 2. tract. n. 161. p. 38.
Pignoratio quælibet de rebus Eccleſiæ fieri non poteſt ſine ſolemnitatibus, pag. 168. com. §. Pignoratio.

PONTIFEX.

Romanus Pontifex Dei vices in terris gerit. com. ad cap. quidam num. 35. p. 215.
Exponitur quare nullus ex Romanis Pontificibus Petri Annos hucuſque viderit, com. ad Conſt. Vrb. num. 23. p. 134.
Narratiua Pontificis etiam cum clauſula motu proprio non probat, quando continet factum alienum, com. ad Conſtit. Vrb. num. 271. p. 180.

POSITIO.

Aduerſus reſponſionem poſitionibus datam minor reſtituitur, ſi reſponſione ſe læſum probet, vel aduerſarij dolo circumuentus ad reſpondendum inductus ſit, cap. 2. tract. num. 291. p. 54.
Poſitionibus reſpondere cogi non poſſunt mulieres, & ruſtici, niſi prius aſſignato tempore ad hoc, vt poſſint conſulere peritiores, cap. 8. tract. num. 289. p. 146.

POSSESSIO POSSESSOR.

Contra ſecundum, tertium, vel etiam vlteriorem poſſeſſorem ab initio rem minoris ſcientem, datur reſtitutio, cap. 9. tract. num. 63. pag. 172.
Reſtitutio in ſubſidium competit etiam contra tertios poſſeſſores, cap. 9. tract. nu. 59. pag. 171.
Pendente lite pacificus poſſeſſor non eſt ſua poſſeſſione priuandus, cap. 2. com. n. 58. pag. 32
Reſtitutio denegatur illi, qui facto proprio à poſſeſſione cecidit, Cath. dec. nu. 295. pag. 260.
Conceditur in integrum reſtitutio aduerſus poſſeſſionem omiſſam, Cath. dec. n. 412. pag. 270.
Contra tertium poſſeſſorem minori reſtitutio competit, ſi primus emptor non eſt ſoluendo, cap. 9. tract. n. 64. p. 172.
Fortius poſſidet prædo, quam qui ex falſa cauſa in poſſeſſionem miſſus eſt, Dec. 13. num. 5. pag. 310.
In Beneficialibus aduerſus poſſeſſionem triennalem pacificam reſtitutio non competit, cap. 1. com. num. 54. p. 85.
Bonæ fidei poſſeſſor ius quoque ſuum in integrum recuperat, tam reſpectu melioramentum, & expenſarum factarum in re reſtituenda, quam reſpectu pretij, conſiderato lucro ceſſante, è damno emergente, cap. 10. tract. n. 46. p. 19.
Bonæ fidei poſſeſſor meliorationes, & ſumptus repetit, cap. 1. com. n. 147. p. 19.
Minor aduerſus tertium poſſeſſorem reſtitutionem petens, non tenetur reficere expenſas adeò graues, pro quibus reficiendis res maiores cogeretur vendere, cap. 9. tract. num. 69. p. 17.
Lex non tuetur eum, qui ex falſo credito, vel ob falſam petitionem in poſſeſſionem miſſus fuit, Dec. 13. n. 5. pag. 310.
Pendente iudicio reſtitutionis in integrum, anteriori poſſeſſori manutentio denegari non poteſt, Cath. dec. n. 81. pag. 242.
Quidquid dicat Put. deciſ. non eſt recedendum à communi opinione ſuper reſtitutione concedenda etiam in poſſeſſorio, cap 9. tract. num. 220. p. 185.
In integrum reſtitutio ei non competit, qui factoo proprio à poſſeſſione cecidit, cath. dec. num. 18. pag. 235.
Malæ fidei poſſeſſor repetit melioramenta vtilia, & neceſſaria, cap. 1. com. nu. 163. pag. 121.
Erga poſſeſſiones maiorum datur naturalis affectio, cap. 8. com. n. 28. p. 63.
Vbi ad poſſeſſionem recuperandam annus preſcribitur, dies, & annus aſſignatur. cap. 8. com. n. 64. pag. 67.
Traditio poſſeſſionis rei eccleſiaſticæ ſine ſolemnitatibus fieri non poteſt. pag. 60. Com. §. Traditio.
Ciuilis poſſeſſio ſufficit ad obtinendam manutentionem ſuper poſſeſſione, à Iudice nulliter, & iniuſtè procedente ablata dec. 13. num. 6. pag. 310.
Poſſeſſor in foro fori tenetur ad omne lucrũ, quod læſionis cauſa percipit ex re minoris cap. 10. tract. n. 39. pag. 193.
Peccatio non preſumitur, ſed probari debet dec. 8. n. 4. pag. 295.
Bonæ fidei poſſeſſor tenetur ad reſtituendum,

reſti-

reſtitutio fructus omnes etiam conſumptas, ſi factus ſit locupletior. cap. 10. tract. num. 46. pag 193.

Minor aduerſus teſtium poſſeſſorem reſtitutionem petens, non auditur niſi refectis expenſis in re factis. cap. 9. tract. num. 68. pag. 172.

Quæ militant fauore minoris quoad reſtitutionem contra tertium poſſeſſorem, procedunt etiam in reſtitutione maiorum. cap. 9. tract. n. 65. pag. 172.

PRÆCARIVM.

Precarium fieri non poteſt de rebus eccleſiæ ſine ſolemnitatibus, pag. 166. Com. §. Contractus.

Precariæ Contractus ſine ſolemnitatibus de rebus Eccleſiæ celebrari non poſſunt, pag. 166. com. §. Præcariæ.

PRAEDILECTIO.

Quælibet præſumpta Prædilectio non eſt ſufficiens pro denegatione reſtitutionis inintegrum, dec. 15. n. 11. pag. 325.

PRAEFIXO,

Non reſtituitur minor aduerſus tempus præfixum à S. T. Concil. pro profeſſione facienda, cap. 2. tract. n. 142. pag. 37.

PRAEIVDICIVM.

Quæcumque præiudicialia immunitati Eccleſiarum, & Eccleſiaſticis eorumque bonis iuribus, & fructibus in hac Vrbani Conſt. damnantur, Com. ad Conſt. Vrb. nu. 147. pag. 170.

Eccleſiæ, & Eccleſiaſticorum iura præſeruat hæc Vrbâni Conſtit. quæ declarat præiudicialia ex tempore immemorabili, cum forma priuilegij iuncta ſorantia & promiſſione poſſe non fuiſſe conualidata Com. ad Conſt. Vrb. num. 152. pag. 71.

In modicitate præiudicij non ſufficienti ad annullandam conſuetudinem, poſt hanc conſtitutionem Papa eſſet conſulendus, quia Conſtitut. non admittit interpetrationem, Com. ad Conſt. Vrb. num. 162. pag. 172.

Præiudicialia Eccleſiarum etiam intuitu alicuius ſupremi Principis, vel titulo pacis vniuerſalis emanata, etiam cum reſeruatione beneſaciti, executione, & longiſſima obſeruantia ſunt ipſo iure nulla Com. ad Conſt. Vrb. num. 47. pag. 145.

Vbi agitur de preiudicio Eccleſiæ non ſufficit tacitus Papæ conſenſus, ſed expreſſus requiritur, Com. ad Conſt. Vrb. num. 153. pag. 171.

Ad reſtitutionem concedendam nil refert vtrum Eccleſia magnum vel paruum præiudicium ſentiat, cap. 1. com. n. 47. p. 82.

Aduerſus præiudicia facta Eccleſiæ recenſita in conſtitutione Vrbani VIII. ſola centenaria & immemorabilis reſtitutionem impedit, cap. 1. com. nu. 45. pag. 8.

Aduerſus quæcumque preiudicialia Eccleſię, & Eccleſiaſticis in integrum reſtitutio ſẽper competit com. ad Conſt. Vrb. n. 181. pag. 175.

Præiudicialia libertâti Eccleſiaſticæ non poſſunt dici conualidata per tempus immemorabile cum forma priuilegij iuncta ſcientia, & permiſſione Papæ, com. ad Conſt. Vrb. n. 128. pag. 170.

Vbi agitur de præiudicio Eccleſiæ requiritur beneplacitum expreſſum, com. ad Conſt. Vrb. n. 44. pag. 139.

Diſtintio inter magnum, & modicum præiudicium, quæ procedit inſpecto iure communi ſublata fuit per hanc Vrban. Conſt. com. ad Conſt. Vrb. n. 160. pag. 172.

PRELATVS.

Tempus vitæ Prælati alienantis non detrahitur ad effectum præſumendi Beneplacitum Apoſtolicum pag. 140. in com. §. Verumtamen, quãdo verò detrahatur exprimitur.

Alius à Prælato ad in integrum reſtitutionẽ petendam, ſine ſpeciali mandato non admittitur, cap. 1. com. n. 76. pag. 85.

Reſtitutio non competit Prælato læſo in iuribus vel bonis proprijs ex regula huius text. cap. 1. com. n. 56. pag. 83.

Prælatus poteſt facere Eccleſiæ conditionem meliorem ſecus deteriorem, cap. 1. com. n. 107. pag. 15.

Limita in rebus aquirendis, cap. 1. com. n. 108. pag. 15.

Limita vbi negligente Prælato Eccleſia præſcriptionem pateretur, cap. 1. com. n. 109. pag. 15.

Tempus vitæ Prælati alienantis detrahit: vt ad effectum præſcriptionis, pag. 140. in com. §. Verumtamen.

Prælatus pro ſua Eccleſia in Iudicio ſtare debet, cap. 2. com. n. 65. pag. 99.

Prælatus ſine mandato ſpeciali nomine Eccleſiæ in integrum reſtitutionem petit, cap. vnic. com. num. 62. pag. 113.

Prælatus in acquirendis Eccleſiæ præiudicare poteſt, pag. 168. com. §. renunciationem, peccat tamen ſi ſine legitima cauſa hoc facit.

Malitia Prælati vnde graue eccleſia damnum poſſe fuit iuſtam reſtitutionis ei cauſam præbet dicto cap. 1. tract. n. 45. pag. 8.

Prælato Eccleſię nomine competit in integrum reſtitutio Cat. dec. n. 303. pag. 89.

Ex frequenti Prælatorum mutatione à quadriennij lapſu Eccleſia excuſatur, cap. 1. com. n. 118. pag. 89.

PRAESCRIPTIO.

Præſcriptio non interrumpitur per ſententiã

latam

latam fauore poſſeſſionis, dec. 6. nu. 16. pag. 291.
Reſtitutio in integrum aduerſus præſcriptionem conceditur ſecundo hæredi, mortuo primo ante aditionem hæreditatis, Cath. dec. n. 401. pag. 269.
Reſtitutio in integrum datur aduerſus præſcriptionem ex capite probabilis ignorantiæ & iuſta cauſa dicitur ignorantia in hærede multoque magis in ſubſtituto Cath. dec.n.427.pag.271.
Eccleſiæ, ac Hoſpitali ſuccurritur per in integrum reſtitutionem aduerſus præſcriptionem 30. vel 40. Annorum Cath. dec. n.166.pag.250.
Reſtitutio in integrum aduerſus completam præſcriptionem deneganda non eſt concurrente probabili ignorantia, Cath. dec. num. 384. pag. 268.
Reſtitutio aduerſus preſcriptionem ſtatutariam ex capite ignorantiæ, & clauſua generali, ſi qua mihi, datur heredibus, Cath. dec.nu.198.pag. 252.
Aduerſus præſcriptionem tricenariam non conceditur reſtitutio in integrum ex capite ignorantiæ, niſi ignorantia ſit probata, Cath.dec.n.86.pag.242.
Minori reſtitutio aduerſus quadriennalem præſcriptionem conceditur, Cath. dec.n. 247.pag.256.
Reſtitutio in integrum datur aduerſus præſcriptionem quadragenariam, Cath. dec n.180.pag.251.
Reſtitutio in integrum aduerſus præſcriptionem cõceditur ex capite probabilis ignorantiæ, Cath. dec.n.364. pag. 266.
In integrum reſtitutio piis locis conceditur aduerſus præſcriptionem ob negligentiã adminiſtratorum, Cath.dec.n.143.p.248.
Preſcriptio non incipit currere contra ignorantem, aut quatenus currat ei competit reſtitutio in integrum, Cath. dec.nu.330. pag. 263.
Minor non gaudet beneficio reſtitutionis aduerſus preſcriptionem, quando poteſt habere recurſum contra Tutorem ſcientem, & negligentem, Cath. dec.nu. 371. pag. 267.
Reſtitutio in integrum aduerſus præſcriptionem ſtatutariam ſex decim annorum Lucanæ communitati fuit conceſſa, Cath.dec num.404.pag. 269.
Aduerſus præſcriptionem viuente patre cæptam, & in minori filij ætate terminatam non competit reſtitutio ſed minor contra Tutorem ſuas actiones dirigere poteſt, cap. 2.tract.num.91.pag.32.
Aduerſus præſcriptionem, ex qua minor leſionem patitur, reſtituitur, cap. 2. tract. n.203.pag.43.
Reſtitutio in integrum aduerſus preſcriptionem ſtatutariam datur ex capite probabilis ignorantiæ, Cath.dec. n.331.p.263.
In integrum reſtitutio datur ex capite ignorantiæ aduerſus præſcriptionem 30.vel 40. Annorum, Cath.dec.n.38.pag.237.
Præſcriptio immemorabilis ex qua oritur præiudicium Eccleſiæ, poſt hanc Vrbani Conſt. ſuſtineri non poteſt, quamuis cum ipſa priuilegij fama concurrat, com. ad Conſt. Vrb.n.166.pag.173.
Præſcriptio conuentionalis proueniens ab actu maiorum aduerſus minores continuatur ſine ſpe reſtitutionis in integrum, cap. 1.tract.n.88.pag.11.
Preſcriptio viuente patre cæpta poſthumo etiam nocet, cap. 2.tract.n.2.3. pag.44.
Reſtitutio in integrum aduerſus præſcriptionem peti debet intra quadriennium à die qua preſcriptio completa fuit, dec.5.n.13. p.288.
Præſcriptio non interrumpitur per tranſactionem litem extinguentem & veterem poſſeſſionem confirmantem, dec.6. nu.17. pag. 291.
Aduerſus præſcriptionem reſtitutio competit quæ viuente patre currere cæpit, & in infantili filii ætate terminauit, cap 2. tract. num.90.p.32.
Præſcriptio etiam ętate minores comprehẽdit cap. 2. tract.n.212.p.44.
Præſcriptio trienana non fuit ſublata per Conſt. Iuli III.dec.8.nu.14.p.291.
Simplex preſcriptio poſt mortem alienantis incipere poteſt.p.140. in comment. §. Verumtamen.

PRAESENTATIO.

Ius præſentandi & commoditas ſe fructus quidam Iuriſpatronatus, com. ad Conſt. Vrb. n.194.p.177.
Preſentatio vid in verbo Ius Patronatus.
Continuatæ preſentationes per tempus immemorabile non ſuffragantur inter priuatos, ſi conſtet de præcedenti ſtatu libertatis, com. ad Conſtit. Vrb. num. 225. pag.180.
Ex præſentationibus per ſpatium centum annorum effectum ſortitis præſumitur titulus fundationis, vel dotationis inter priuatos, com.ad Conſt.Vrb. n.222.p.180.
Preſentationes probande ſunt per ſcripturas authenticas & non per teſtes, com. ad Conſt. Vrb.n.268.p.186.
Vnica præſentatis quamuis ſpatio annorum 50.continuata non ſufficit ad probandum iuſpatronatus com.ad conſt. vrb. nu.245. pag.82.
Præſentationes debent eſſe continuate ita vt vna ſequatur alteram ad hoc vt probent ius patronatus, com.ad conſt. vrb. n.242. pag.182.

PRESVMPTIO.

Contra præſumptionem iuris, & de iure admittitur reſtitutio ex clauſula generali, cap.5.tract.n.7.pag.78.

PRÆ-

PRÆTIVM.

Quod ſextam pretij, partem non extendit tanquam quid modicum conſideratur, cap. 2. tract. num. 179. p. 40.
Maioribus licitum eſt ſe derigere vſque ad dimidium iuſti pretij. Deus iure canonico, cap. 7. n. 418. tract. p. 156.
Contraenti ſupplendi pretij facultas conceditur, cap. 1. com. num. 119. p. 16.
Vbi emptor minori iuſti pretij ſupplementum ſoluere non recuſat, minor contractum reſcindende non poteſt, cap. 2. tract. num. 2. p. 6.
Minor factus maior petens prætium rei in minori ætate venditæ perdit beneficium reſtitutionis, cap. 7. tract. num. 60. pag. 2.
Læſio in ſexta parte prætij conſideratur graue damnum ad reſcindendum ſubhaſtationem, cap. 2. tract. num. 179. pag. 40.
Vbi inter eſſet minori rem non vendiſſe in integrum reſtituitur, quamuis emptor iuſtum prætium ſoluere offera, cap. 2. tract. num. 60. pag. 50.

PRÆTOR.

Minor reſtitutionem petere non poteſt aduerſus prætoria decretum quo non eſſe locum reſtitutioni decreuit, cap. 10. com. num. 4. p. 73.
Prætorium edictum de reſtitutione minorum comprendit quodcumque geſtum cum ipſis vnde minor damnum patitur, cap. 2. tract. num. 56. p. 8.
Prætor maioribus 25. omnis Læſis iuſtis de cauſis reſtitutionis in integrum auxilium policetur, cap 8. tract. num. 1. p. 120.
Prætor minoribus non maioribus auxilium dare intendit, cap. 10. tract. n. 63. p. 165.

PRIMATVS.

Primatus fugientem deſiderat, deſiderantem, ſe horret, com. ad cap. quidam num. 124. pap. 225.

PRINCEPS.

Princeps certa ſcientia à minore geſtum confirmans, non ei reſtitutionis beneficium tollit, cap. 5. tract. nu. 38. pag. 81.
Principi, iure minorum reſtitutio non competit, cap. 7. tract. nu. 39. p. 99.
Minor Princeps ſi leſus ſit reſtituitur, cap. 5. tract. nu. 48. pag. 82.
Reſtitutio in integrum ex reſcripto ſolius Principis concedi debet, cap. 2. tract. nu. 150. p. 50.
Supremus Princeps in integrum reſtitutionem concedit, cap. 4. tract. nu. 75. p. 172.
Supremi Principes ſuperiorem non recognoſcentes, etiam non petenti reſtitutionem concedere poſſunt principaliter, cap. 11. tract. nu. 5. p. 167.
Læſio Principis reſultans in damnum Reipublicæ, vel ſui ſtatus eſt reſtitutione digna, cap. 7. tract. nu. 40. p. 99.
Vbi ex Principis læſione Reſpublica damnum non patitur, reſtitutio non competit, cap. 7. tract. nu. 41. p. 100.
Secundum aliquos præſentia Principis in actu à minore celebrato facit ceſſare reſtitutionem, cap. 4. tract. nu. 14. p. 73.
Refertur opinio DD. aſſerentium Principis præſentiam in actu minoris excludere reſtitutionem, & refertur opinio contenta, cap. 4. tract. nu. 15. p. 73.
Conciliantur opiniones circa excluſionem læſionis ob Principis præſentiam, cap. 4. tract. nu. 16. p. 74.
Principis præſentia in contractu, vbi de ipſius Principis intereſſe agitur læſionis præſumptionem auget, cap. 4. tract. nu. 16. p. 74.
Principis præſentia, quæ interuenit actui à minore facto ad ipſum auctorizandum, & læſionis præſumptio excluſiua locum habet, cap. 4. tract. nu. 16. p. 74.
Minori petenti reſtitutionem ad probandam læſionem non obſtante præſentia Principis in contractu ab ipſo facto; danda eſt reſtitutio, cap. 4. tract. nu. 17. p. 74.
Præſumptio quod Principis præſentia læſionem excludat non eſt ita iuris & de iure, quin admittat probationes in contrarium, cap. 4. tract. nu. 17. p. 74.
Egrè ferentes ſui Principis celſitudinem in Patria voluntarium, ideò ſummitates exilium non debent reſtitui, cap. 8. tract. nu. 60. pag. 126.
Princeps poteſt in integrum reſtitutionem concedere, cap. 1. tract. nu. 91. p. 11.
Subditorum integritas tollit Principe exercitium meri, & mixti Imperij, non ipſum Imperium, cap. 7. tract. nu. 58. p. 102.
Preces Principis violentia præſumitur, cap. 8. tract. nu. 102. p. 120.
Solus Princeps dat reſtitutionem ex mera gratia, cap. 9. tract. nu. 79. p. 173.

PRIVATIO.

Priuatio ſupponit habitum, dec. 13. n. 1. p. 309

PRIVILEGIATVS PRIVILEGIVM.

In materia reſtitutionis priuilegiatus contra priuilegiatum, ſuo vtitur priuilegio, cap. 3. com. nu. 34. pag. 40.
Priuilegiatus contra æquè priuilegiatum vtitur priuilegio ſi agat de damno vitando, cap. 2. tract. nu. 338. p. 58.
Eccleſiæ nullum priuilegium competit aduerſus executionem pacti initi, quamuis laicus agat contra ipſam, vel contra perſonam Eccleſiaſticam, cap. 2. tract. nu. 78. & ſeqq. p. 31.
Regula quod in integrum reſtitutio locum non habeat inter æqualiter priuilegiatos ceſſat in læſione enormi, vel vbi agitur de dam-

damno vitando, cap. 2. tract. n.339. p. 58.
Quoad priuilegium fori nulla eſt differentia inter Ciues, & incolas, cap. 9. tract. num. 161. pag. 150.
Habens priuilegium generale ad tempus non comparendi procuratorem non tenetur dimittere, cap. 8. tract. nu. 164. p. 135.

PROBATIO PROBARE.

Non ſufficit probare præſentationes continuatas, ſed ſimul probandum effectum ſortitas fuiſſe, Corn. ad Conſt. Vrb. nu. 244. pag. 183.
Non eſt imputandum victori ſi meliores probationes non parauit, quare ſi ex eiſdem poſtea ſuccumbat nouas parare poteſt, dec. 19 nu. 8. pag. 328.
Sac. Congre. Rituum negauit literas remiſſoriales ad probandam immemorabilem petitas à Fratribus Ordinis Prædicatorum Finarij prætendentibus proceſſiones facere extra Clauſtrum ſine Parochi conſenſu, com. ad Conſt. Vrb. nu. 175. p. 175.
Reſtitutio aduerſus probationes omiſſas conceſſa minori, in connexis, & indiuiduis cauſæ prodeſt maiori, cap. 2. tract. nu. 271. pag. 53.
Minores, Eccleſia, & loca pia, æquiparata habent reſtitutionem ad effectum probandi ſuper directo contrarijs, etiam poſt publicatas atteſtationes. Hoc tamen non habet locum quando lis mota, & proſequuta fuit cum auctore, quia hæreditas quamuis locis pijs non datur reſtitutio Cath. deciſ. nu. 426. pag. 271.
Maior non datur probatio, quamuis proprij confeſſio, dec. 19. nu. 3. p. 328.
Item reſtituitur aduerſus omiſſam allegationem vel alteram probationem faciendam ad cauſæ inſtructionem, cap. 3. com. nu. 27. pag. 40.
Eccleſia etiam poſt lapſum termini probatorij reſtituitur aduerſus probationem omiſſam, cap. 3. com. nu. 1. p. 37.
Reſtitutio competit Eccleſiæ læſæ aduerſus probationes omiſſas, etiam ſi agat contra alteram Eccleſiam, cap. 3. com. n. 11. p. 38.
Nomen probationis includit omnes modos probandi, cap. 9. tract. nu. 202. p. 184.
Qui non habet quid probet ad probandum non debet reſtitui, c. 2. tract. n. 259 p. 51.
Reſtitutio in integrum conceditur Eccleſiæ minori, pijs locis ad effectum probandi ſuper directo contrarijs, & poſt didicita teſtificatur, Cath. dec. nu. 54. p. 239.
Reſtitutio in integrum aduerſus omiſſas probationes Eccleſiæ non conceditur, niſi æqualiter conſtet de eius bono iure, ac etiam de releuantia probationis, cum ex ſola probationum omiſſione læſio non reſultet, Cath. dec. nu. 142. p. 247.
Aduerſus probationes à procuratore omiſſas minor non auditur, cap. 2. tract. nu. 262. pag. 52.
Reſtituitur reus, qui culpa, & facto actoris impeditur facere ſuas probationes, vel dilatio ei non currit, Cath. dec. n. 173. p. 250.
Probatio in contrarium admittitur etiam vbi ex lapſu temporis ſolemnitas vel beneplacitum præſumitur, com. ad Conſt. Vrb. nu. 42. p. 139.
Minor reſtituitur aduerſus omiſſam probationem, quando nullam fecit defenſionem, Cath. dec. nu. 390. p. 268.
In integrum reſtitutio datur minori aduerſus omiſſam probationem, Cath. dec. nu. 411. pag. 270.
Minor vt reſtituatur aduerſus omiſſas probationes, probare debet ſe probationes habere, quas in termino deducere omiſit, cap. 2. tract. nu. 264. p. 52.
Minor petens reſtitutionem ad probandum docere tenetur, ſe aliquid habere propter quod viciſſet ſi probaſſet, cap. 2. tract. nu 265. pag. 52.
Reſtitutio aduerſus probationes omiſſas non competit minori, qui ætatis veniam impetrauit, cap. 2. tract. nu. 273. p. 53.
Reſtitutio non datur minori ad nouas probationes producendas in iudicio vniuerſali, in quo eſt accuſator, cap. 2. tract. nu. 274. ſecus ſi ſit reus, nu. 275. p. 53.
Reus probationes facere debet intra terminum præfixum, Iudex tamen intra eundem cauſam reſtitutionis expedire non eſt non eſt obligatus, cap. 9. tract. num. 213 pag. 184.

PROCERES.

Regni Proceres iuriſdictionem habent in primis, & ſecundis inſtantijs, dec. 4. num. 19. pag. 285.

PROCVRATOR.

Habens priuilegium non comparandi perſonaliter, per Procuratorem comparere tenetur, cap. 8. tract. nu. 163. p. 135.
Procuratore Eccleſiæ non producente tenet, vel aliam actam in termino Eccleſiam læſa, aduerſus lapſum termini reſtituitur cap. vnic. com. nu. 44. p. 111.
Reſtitutio competit ei, qui procuratorem dimittere non potuit, vel dimiſit, & mortuus eſt, cap. 8. tract. nu. 61. p. 126.
Excuſatur, qui procuratorem miſit, ſed legitimo impedimento detentus comparere non potuit, cap. 8. tract. nu. 169. p. 136.
Reſtituitur in iudicialibus ad totam cauſam, qui à procuratore defenſus non fuit, cap. 8. tract. nu. 137. pag. 132.
Procurator generalis cum clauſula, vt ſingulo facere poſſit, quæ mandatum ſpeciale exigunt ſufficit ad petendam reſtitutionem, cap. 7. com. nu. 35. p. 57.
Opinio qua ponitur probabili, & laudabili tantum impedimento abſentem non teneri procuratorem dimittere ſectanda propo-

nitur,

nitur, cap.8. tract. nu.t49. p.234.

Qui eſt præſens inneſtigare tenetur vtrum abſens procuratorem reloquerit alias non excuſatur, cap.8. tract. nu.270. p.t52.

Procurator ad petendam reſtitutionem ſpeciale mandatum habere debet,cap.9.tract. nu,25. p.168.

Maiores per procurarorem in integrum reſtitutionem petere poſſunr, cap. 9. tract. nu.22. pag t63.

Communis DD.opinio indiſtinctè procedit, quod in procuratore ad reſtitutionem petendam ſpeciale mandatum ſufficiat, nec aliter iudicandum, cap.9. tracr. n.5.p.170.

Refertur opinio Oddi de recurſu ordinario contra ipſum procuratorem, cap.8, tracr. nn.140. p.t32.

Abſens ex cauſa neceſſaria excuſatur ſi non idoneum procuratorem reliquir, cap. 8. tracr. nu.141. p.t33.

Procuraror cum clauſula cum facultate ſupplicandi altero mandato non indiget, cap. 1. com. nu.78. p.85.

Procuratoris mors eſt cauſa reſtitutionis aduerſus ſpolium,& impedit executionem, cap.8. tract nu.405. p.155.

Procuraror ad omnia bona adminiſtanda vniuerſa negotia mandaris genere poteſt. cap.7. com. n 121. p.57.

Procurator, affectus Dominus litis,Syndicus Ciuitatis, non indigent mandato ſpeciali, cap.1. com. nu.77. p.85.

A Procurarore in iudicialibus legitimè defenſus, non teſtituitur ad totam cauſam, cap,8. tract. nu.135. p.r32.

Refertur opinio Roræ circa reſtitutionem læſi defecti procuratoris, cap.8. tract. nn. 144. pag.133.

Vbi eſt copia peritorum, procurator commode dimitti potuiſſe præſumitur alias ſecus, cap. 8. tract. num. 173. p. 36.

Minor aduerſus geſta per eius procuratorem, ſi ſit ſoluendo, non reſtituitur, cap. 4. tract. num. r3. pag. 73.

Procuratoris impedimentum. Vid. in verbo impedimentum.

Si procurator appellare omiſir ad appellandum reſtitutio competit, cap. 8. tracr. num..136. pag. 132.

In extra iudicialibus conſtitutio procuratoris à beneficio reſtitutionis non excludit, cap. 8. tracr. num. 138. pag. 132.

Procurator minoris cum libera, vel ad lites confeſſionem iudicialirer factam regulariter irritare non poteſt, cap. 2. tracr. num. 284. pag. 54.

Illegitima procuratoris defenſio eſt iuſta cauſa reſtitutionis, cap.8.tract. num. 138. pag. 132.

Excuſator qui procuratorem non miſit, quia commodè habere non potuit, cap.8.tracr. num. t70. pag. 136.

Vbi procurator nec Dominus ſunt in culpa datur Domino reſtitutio, cap. 8. tract. nu. r46. pag. 133.

Per procuratorem minor iudicium proſequi non deber, attento conſilio, Bart. cap. 2. tract. num. 262. pag. 52.

Minoribus per procuratorem litigantibus Neapol.Conſil. primum, & ſecundum beneficium aduerſus probariones omiſſas indiſtinctè concedit, cap. 2. rract. num. 263. pag. 52.

Aduerſus geſta per procuratorem minorem quem maior ad ſua negotia gerenda conſtituit non datur reſtitutio, cap. 2. tract. num.161. pag.39.

Procuratoris mors eſt iuſta cauſa reſtitutiotionis etiam aduerſus rem iudicatam,cap. 8. tract. num. 404. pag. 155.

Per procuratotem reſtitutio peritur, cap. r. tract. num. t10. pag. 12.

Eccleſia ob procuratoris negligentiam in eius iuribus exhibendis læſam in integrum reſtiruitur, cap. 2. com. num. 53. p.31.

Procurator ad agendum tantum conſtitutus non admittitur ad defendendum, cap. 2. com. num.81. p. 35.

Procurator ſine mandato reſtitutionem petere poteſt aduerſus ſententiam latam in cauſa in qua ipſe fuit procurator, cap. 9. tract. num.38. p.t69.

Procuraror vniuerſitatis abque ſpeciali mãdato eius nomine reſtitutionem petere poteſt cap. 9. tract.. num. 33. pag. 169.

In procuratore de rato promittente non requiritur mandatum ſpeciale, cap. 9.tract. num. 31 pag. t69.

Reſtitutio in integrum à Procuratore ſine ſpeciali mandato peti principaliter nequit cap.9. tract. num.t77. p t81.

Procurator cum mandato ad cauſam ſopitam reintegrandam poteſt reſtitutionem petere ad illam ſuſcitandam cap. 9. tract. num.35. p. t69.

PROCESSIO.

S. Rit. Congreg. percepit obſeruantiam decreti de ordine Sanctiſſimi facti,circa proceſſionem regularium non faciendes extra eorum Eccleſiam, vel clauſtra, non obſtantibus interpetrationibus, quod decretum intelligi debeat, de conſuetudinibus præteritis, non autem poſtea quæſitis, com. ad conſt. Vrb. num. r76. pag. 175.

Refertur S. Cong. Rituum decretum circa proceſſiones regularium non faciendas tra propriam Eccleſiam, vel clauſtrum non obſtantibus quibuſcumque præſcriptionibus etiam immemorabilibus, com. ad conſt. Vrb. num. 174. pag. 175.

Vrban. 8. peculiarem congregationem deputauit ad dignoſcendum vtrum regulares poſſint propria clauſtra proceſſionaliter egredi ſine Parochi conſenſu, com. ad conſt. Vrb. num. 172. pag. 874.

PROCESSVS.

Proceſſu non admiſſo, licet Iudicis decreto

Digitized by Google

to apertum fuerit teſtes in eo contenti non probant, dec. 12. num. 9. pag. 303.

PRODIGVS.

Prodigo reſtitutio competit aduerſus damnoſa hereditatem quam eius curator adijt cap. 8. tract. num. 47. pag. 110.

PROFESSOR.

Refertur cathalogus Profeſſorum Romanæ Sapientiæ iuxta horas in quibus legunt, cap. 7. tract. num. 76. pag. 104.

PROMISSOR PROMISSIO.

Promiſſor tenetur, vt purus fideiuſſor, ſi pecificatum ſit quod minor reſtitutionem non petet cap. 10. tract. num. 114. p. 200.

Aduerſus promiſſionem à ſe factam minor læſus reſtituitur, cap. 2. tract. num. 142. pag. 142.

PROSPER.

R. P. D. Proſper Fagnanus laudatur, cap. 8. tract. num. 436. p. 158.

R. P. D. Proſper Battinus laudatur, cap. 8. tract. num. 440. pag. 159.

PROVENTVS.

Prouentus Eccleſiæ ad firmam dari non poſſunt, cap. 18. pag. 157. com. S. Eccleſiæ.

Prouentus. Vide in Verb. Bona Eccleſiæ.

PVBLICATIO.

Reſtitutio in integrum aduerſus non factam publicationem reſignatariorum in priſtinum ſtatum reponit, cath. dec. num. 90. p. 442.

PVDOR.

Qui ſine pudore in publicum prodire non poſſunt, iuſta abſentiæ cauſa reſtitui debent, cap. 8. tract. num. 70. pag. 127.

PVERITIA.

Pueritia in maſculis terminatur anno decimo quarto in feminis duo decimo, cap. 2. tract. num. 8. pag. 26.

PVNCTVS.

Punctus eſt quarta pars hore, cap. 2. tract. num. 54. pag. 25.

PVPILLVS.

Aduerſus pupillos, & minores in integrum reſtitutio competit ſi eius adminiſtratores fuerunt in dolo, cap. 8. tract. num. 359. pag. 152.

Pupillus aduerſus contractum ab ipſo nulliter geſtum poteſt petere reſtitutionem in integrum, & implorare officium Iudicis, cathal. dec. num. 274. pag. 258.

Pupillus per Tutorem minor per curatorem reſtitutionem petit, cap. 9. tract. num. 17. pag. 168.

Argumentum de tutore reſpectu Pupilli, non procedit in Prelato reſpectu Eccleſię; cap. 7. tract. num. 5. pag. 95.

Quoad facta Pupilli in Tutore eſt inexcuſabilis ignorantia, cap. 8. tract. n. 210. p. 140.

Pupillus. Vid. in verbo minor.

Q

QVADRIENNIVM.

Eccleſia poſt quadriennum non reſtituitur, niſi conſtet de fraude manifeſta, vel altera cauſa exigat, cap. 1. com. n. 115. pag. 16.

Eccleſia in integrum reſtitutionem intra quadriennium petere debet, cap. 5. com. num. 24. p. 47.

Cauſa reſtitutionis in integrum intra quadriennium terminari debet, cath. dec. nu. 110. pag. 144.

Si is cui in integrum reſtitutio competit per quadriennium taceat amplius non auditur, cath. dec. num. 68. pag. 240.

Lapſus quadriennij in reſtitutione in integrum qetenda propter periculum animæ non attenditur, cath. dec. num. 402. p. 270.

Quadriennium debet ne continuũ, cap. vnic. com. num. 55. pag. 112.

Reſtitutio in integrum abſque læſione non datur minori, qui factus maior intra quadriennium non reclamauit, cath. dec. num. 238. pag. 255.

Eccleſia enormiſſimè læſa etiam poſt quadriennium reſtituitur, cap. 1. com. num. 116. pag. 16.

In reſtitutione in integrum terminus quadriennij eſt prefixus inſtantiæ, & cauſæ ſiue Iuri. cath. dec. num. 392. pag. 268.

Reſtitutio in integrum religioſo conceditur, aduerſus lapſum quinquennij ex iuſta cauſa reclamanti, cath. dec. num. 136. pag. 126.

Elapſo quadriennio Eccleſia reſtitutionem petens, neque per viam exceptionis, vel per viam replicationis auditur, cap. 1. com. num. 80. pag. 85.

Quadriennium non currit Eccleſię viuente Prælato qui ipſam læſit, cap. 1. com. nu. 117. pag. 8.

Poſt lapſum quadriennij non datur reſtitutio in integrum, niſi conſtet de læſione enormiſſima. Læſio verò non conſideratur reſpectu rei, quæ non fuit in lite, cath. dec. num. 70 pag. 241.

Eccleſia licet velit reſtitui aduerſus tempo-

ris lapſum quod minus fuerit quadriennio, ad huc tamen quadriēnium integrum ad implorandam reſtitutionem habebit, cap vnic. com. n. 61. p. 115.

A die initi contractus, vel latæ ſententiæ quadriennium currere incipit, cap. 1. com. num. 86. pag. 86.

Vbi conſtat de læſione enormiſſima etiam poſt lapſum quadriennij datur reſtitutio, cap. 1. tract. n. 80. p. 10.

Poſt quadriennium ex rationabili cauſa Iudex reſtitutionem concedere poteſt. cap. 1. com. num. 114. pag. 88.

Eccleſiæ quadriennium à tempore læſionis ſtatim currit, cap. vnic. com. num. 59. pag. 113.

Reſtitutio in integrum datur intra quadriennium, quod non incipit currere, niſi à die ſcientiæ, & eſt vtile ab initio, & continuum improgreſſu, cath. deciſ. num. 342. pag. 264.

Eccleſia quadriennium negligenter labi permittens non niſi ex cauſa rationabili reſtituitur, cap. 2. tract. n. 61. p. 99.

Eccleſia infra quadriennium reſtituitur aduerſus propriam confeſſionem ſi læſa ſit cap. 2. com. n. 1. p. 94.

Etiam elapſo quadriennio in integrum reſtitutio conceditur, quando agitur de reſtitutione dotis mulieris læſæ, cath. dec. nu. 376. pag. 267.

Quadriennium fuit introductum ad inchoādam, & finiendam cauſam reſtitutionis in integrum, cap. vnic. com. n. 48. p. 112.

Quadriennij spatium ad implorandam reſtitutionem tam in foro ciuili, quam Eccleſiaſtico hodiè dumtaxat obſeruatur, cap. vnic. com. num. 49. pag. 112.

Quadriennij lapſus nullatenus Eccleſiæ nocet ſi per iudicem, vel aduerſarium ſteterit, quo minus cauſa intra illum finiatur, cap. vnic. com. n. 50. p. 112.

Etiam in cauſa beneficiali, lapſo quadriennio, reſtitutio locum non habet, cap. 1. com. num. 107. pag. 87.

Ne dum inchoari, ſed & finiri debet cauſa reſtitutionis in integrum intra quadriennium, cap 1. com. n. 82. p. 85.

Si rationabilis cauſa adſit Eccleſia in integrum lapſo etiam quadriennio reſtituitur cap. 1. com. n. 113. p. 88.

Ex rationabili cauſa poſt quadriennium Eccleſia reſtituitur, cap. 2. com. num. 137. pag. 104.

Negligentibus non legitimè impeditis quadriennium currit, cap. 1. com. num. 91. pag. 86.

De ſtylo Curiæ lapſus quadriennij non attenditur, cap. 1. com. n 88. p. 86.

Reſtitutio in integrum non competit quando minor factus maior intra quadriennium non reclamauit, cath. dec. num. 254. pag. 257.

Reſtitutio in integrum etiam ſub prætextu læſionis non debet dari poſt lapſum quadriennij, niſi læſio ſit enormiſſima, & quadriennium quod conceditur ad petendam reſtitutionem eſt vtile, & non incidit currere niſi à die ſcientiæ, & eius lapſum Suprema Tribunalia non attendunt, cath. dec. nu. 261. pag. 257.

Aduerſus lapſum quadriennij reſtitutio non conceditur, cap. vnic. com. num. 47. p. 112.

Conceditur quadriennium poſt maiorem ætatem ad petendam reſtitutionem in integrum, cath. dec. num. 178. pag. 251.

Reſtitutionis in integrum cauſa eſt infra quadriennium terminanda alias dicitur deſerta, cath. dec. num. 190. pag. 251.

Quadriennium ſolis negligentibus currit, cap. 2. com. 136. pag. 104.

A lapſu diei claudentis tempus conceſſum ad appellationem proſequendam quadriennium à tempore, quo lapſus fuit annus, vel biennium, cath. dec. num. 210. p. 253.

Tempus quadriennij debet eſſe continuum, cap. 1. com. num. 92. pag. 86.

Reſtitutio in integrum aduerſus lapſum quinquenij competit ne dum minori, ſed etiam maiori quando adeſt impedimentum ad reclamandum, cath. dec. n. 179. pag. 251.

Reſtitutio in integrum intra quadriennium continuum de iure peti debet, cath. dec. num. 113. pag. 253.

Maiori læſo quadriennium non currit tempore abſentiæ, cap. vnic. com. num. 58. pag. 113.

Minori quadriennium non currit à tempore læſionis neque durante minori ætati, cap. vnic. com. num. 56. pag. 113.

Quadriennium currere incipit à die vltimæ ſcientiæ, cap. 1 com. num. 99. p. 87.

Olim ad petendum reſtitutionem dabatur Annus vtilis quære à Principis quadriennium eſt vtile, cap. vnic. com, num. 56. pag. 113.

Verba text. beneficium reſtitutionis in integrum ſolum intra quadriennium Eccleſiæ concedendum aſſerunt, cap. 1. com. num. 79. pag. 85.

Eccleſia non obſtante quadrienij lapſum reſtitutionem prætendens probare cauſam debet, cap. 1. com. num. 84. pag. 86.

Non obſtante quadriennio condito de bono iure, de ſtylo Curiæ reſtitutio conceditur, cap. 1. com. num. 89. pag. 86.

Poſt quadriennium conceſſa reſtitutio eſt nulla cap. vnic. com. num. 54. p. 112.

Quadriennium reſtitutionis in integrum currit à die ſcientiæ, cath. dec. nu. 35. pag. 265.

Quadriennio elapſo aduerſus rem iudicatam in integrum reſtitutio non datur, cath. dec. num. 22. p. 236.

Iuſtin. Imp. vt minoribus læſis reccurreret pro anno vtili quadriennium continuum concurrit, quod completo Anno 25. currere incipit, cap. 8. com. n. 62. pag. 67.

Enumerantur caſus, in quibus quadriennio

non

non obſtante Eccleſiæ, vel minori reſtitutio conceditur, cap. 1. com. num. 90. pag.86.
Reſtitutio poſt quadriennium conceſſa non tenet. cap.1.com.num.81. pag.85.
Regula generalis huius text. eſt quod poſt quadriennium Eccleſia non reſtituitur, cap.1.com.num.106 pag.87.
Quadriennium à tempore læſionis currere incipit, cap.vnic.com num.57. pag.113.
Tempus quadriennij à principio eſt vtile, cap. 1.com.num.93.p.86.
Eccleſia reſtituitur aduerſus lapſum quadriennij ſi in ipſo cauſa non ſit finita, cap. vnic.com.n.52.p.112.
De ſtylo Romanæ Curiæ conſtito de bono iure quadriennium non attenditur, cap. vnic. com.n.53.p.113.
Quadriennij lapſum probare Aduerſario incumbit, cap.1.com.n.83. p.85.
Lapſus quadriennij poſt commiſſam cauſam reſtitutionis in integrum calumniæ præſumptionem inducit, cath. dec. num.13. pag.235.
Elapſo quadriennio non datur reſtitutio, cath.dec.n.375. p.267.
Quadriennio elapſo de ſtylo curiæ in integrum reſtitutio conceditur, cap. 1. tract. n.243.p.49.
Tempus ad petendam, & proſequendam reſtitutionem in integrum durat vltra quadriennium, quando ſtat per Iudicem, & partem quò minus cauſa expediatur, cath. dec.n.359.p 257.
Quadriennio elapſo Eccleſia non reſtituitur aduerſus ſententiam, neque aduerſus contractum, niſi rationabilis cauſa contrarium ſuadeat, cap.1. com. num. 1. p.78.
Eccleſia læſa elapſo quadriennio, non reſtituitur, cap.1.com.n.113.p.15.
A die læſionis quadriennium currere incipit cap.1.tract n.66 pag.9.
Quadriennium continuum eſt tempus legitimum ad petendam reſtitutionem in integrum, cap 1.n 53.& ſeq.tract.pag. 9.
Intra quadriennium reſtitutio peti, & cauſa reſtitutionis terminari debet, cap. 1. tract.n.59.p.9.
Quadriennium continuum pro Anno vtili adpetendam in integrum reſtitutionem introductum fuit, c.1.tract.n 60.& ſeq p.9.
Quadriennio elapſo nec ipſa eccleſia auditur quamuis inſtat pro habenda reſtitutione in integrum per viam exceptionis vel replicationis, cap. 1. tract.n.63. p.9.
Quadriennium currere incipit à die læſionis cap.1.tract.n.66. p.9.
Quadriennium currere incipit à die ſententiæ, & vbi ſententiæ eſſent plures à die vltimę, cap. 1. num. tract. 67 & ſeq. p.9.
Petita reſtitutione ad appellandum, ſi appellatum non ſit à lapſu decem dierum quadriennium currere incipit, cap. 1. num.69.tract p.9.
Si dati non ſint reuerentiales quadriennium recurrere incipit ad lapſu anni, vel biennij dati ad appellati proſequendam, cap. 1. num.70. tract.p.9.
Quadriennium non incidit currere minori niſi à die, quo factus eſt maior, cap. 1. tract. n.72.pag.10.
Quadriennium non ſeruatur quoad præiudicialia eccleſiæ expreſſa in conſt. Vrb. 6. cap. 1.num. 73. & ſeq.p.10.
Quadriennij lapſus non attenditur in curia, & quomodo, c.1. n.75. & ſeq.tract.p.10.
Poſt quadriennium ſi adſit rationabilis cauſa in integrum reſtitutio competit, cap.1. n.78.& ſeqq.p.10.vbi numerãtur caſus, in quibus ceſſat concluſio, quod in integrum reſtitutio non detur poſt quadriennium.
Quadriennium tam minoribus, quam maioribus ſolum currere incipit à die ſcientiæ læſionis, cap.1.n.87. & ſeq.tract. p.11.

QVARTA.

Quarta funeralis locari non poteſt, pag.157. com.5.eccleſiaſticas.

R

RADEVICVS.

Radeuicus cautè legendus vti ſacrilegi Friderici Imp. ſtudioſus, cap. 1. com. num.21 pag.7.
Radeuicus de mendacio conuincitur, cap.1. com.num.30. p.8.

RATIFICARE RATIFICATIO.

Promittens quod minor promiſſum ratum habebit, alias vult teneri de ſuo, non tenetur vt fideiuſſor, ſi minor reſtituatur, cap.10.tract.num.112. p.199.
Qui de iure contrauenit ratum habere dicitur, cap.10.tract.num.113.p.199.
Minor ratificans geſtum paucis diebus poſtquam factus eſt maior non perdit beneficio reſtitutionis, cap. 6.tract.n.46.p.90.
Minor qui declarat ſe nolle ratificare geſtum in minori etate non perdit beneficium reſtitutionis, cap.6. tract. num.39. pag.90.
Tacita ratificatio à minore facta excludit beneficium reſtitutionis, & nullitatis, cap. 6.tract.n.33.p.89.
Minor maior factus ſciens ſe doloſè circumuentum contractum ratificans, reſtitutionis beneficium omittit, cap 6.tract. n.44. pag.90.
Ratificatio tacita per quadriennij lapſum inducitur, cap.6.tract.num.33.p.89.
Ratificatio actus, qui de iure eſt nullus reſtitutionem non impedit, cap. 6. tract. num.40.p.90.
Vt ratificatio effectum producat requiritur in ratificante plena ſcientia nullitatis iuris, & facti dec.17.n.22.p.321.

Reiſ·

Digitized by Google

Reijcitur ſententia Cephal in materiam ratificatinnis factæ à minore conſ.3. n. 134. lib.1.ſibicontrariantis conſ. 142. cap. 6. tract.num.25.p.88.

Ratificatio quæ inducitur per aliquod factum in maiori ætate tollit reſtitutionem, cap.6.tract.n.50.p 90.

Ratificatio occultè facta extrà locum habitationis contrahentium fraudis ſuſpicionem auget, dec.17.num.14. p.320.

Non ſuſtinetur ratificatio contractus, cuius nullitas ratificanti erat ignota, dec. 17. num.21.pag.321.

Ratificatio expreſſa impedit reſtitutionem, cap.6.tract.num.34.pag.89.

Ratificatio actus facta per minorem cum iuramento impedit reſtitutionem examinatur differentia inter Tit. C. ſi minor fact. lib. 2. & C. ſi maior fact. lib. 5. remiſſiuè ad Odd. de reſt. p. 1. q. 25. art. 3. cap. 6. tract. num. 26. pag.88.

Ratificatio expreſſa fit per ſpecialem approbationem actus, cap. 6. tract. num. 34. pag.89.

Ratificatio contractus, Vid. verb. Contractus.

Ratificatio actus non excludit reſtitutionem cap.5. tract.num.37. pag.81.

Ratificatio actus facta à minori in minori ætate non impedit reſtitutionem, cap. 6. tract. num.23. pag.88.

Ratificatio actus reſtitutionem non excludit, cap.6. tract. num.37. pag.81.

RAYMONDVS.

B. Raymundus, qui à Clemente VIII. inter Sanctos relatus fuit Sacros Eccleſiæ canones in quinque libros digeſtos præbuit, quos Gregorius publicè propoſuit, cap.1. com. num. 21. pag.80.

Raymundus Generalis Ordinis Prædicatorum fuit compillator Decretalium Greg. IX. quem Clemens VIII. in Sanctorum numerum retulit, cap. 8. com. num. 14. pag.62.

R. P. D. Raymundus Capiſuccus S. Palatij Magiſter laudatur, com. ad cap. quidam num.174. pag.231.

RECEPTVM.

Minor non cogitur ad reſtituendum receptum niſi in quantum factus eſt locupletior, dec.17. num.24. p.321.

REDIRE.

Verbum redire ſupponit translationem præcedentem, cap.1. com. num.88. p.13.

REGNVM.

In Regno Franciæ ad ſupplicandum biennium conceditur, cap.4. com. n.16.p.43.

REGVLA.

Regula 44. Cancellariæ de conſenſibus emanauit ad correctionem iuris communis, quo cauetur per ſolam ſupplicationem à Papa admiſſam gratiam omnino eſſe perfectam, com. ad cap. quidam num. 23. pag.213.

Traditur regula ad cognoſcendum quando ratificatio actus facti in minori ætate, ſequitur in maiori, præiudicet beneficio reſtitutionis, cap. 6. tract. num. 62. p.92.

Regula de conſenſibus ſtylo Curiæ introducta fuit ad euitandas fraudes in renunciationibus beneficiorum inferiorum fieri ſolitas, com. ad cap. quidam num. 24. pag.213.

Regula de conſenſibus, & ſtylus Curiæ non obſeruatur in beneficijs conſiſtorialibus, com. ad cap. quidam num.25. p.213.

REGVLARES.

Regulares volentes libros imprimere ſuorum ſuperiorum licentiam habere debent, com. ad Conſt. Vrb. num.56. pag.143.

Regulares inconſulto Papa recipere non poſſunt pecunias mutuas, vel ad cambium cum ſolutione lucri ceſſantis, & damni emergentis, pag. 159. com. §. ad declarationem.

Regularibus eſt permiſſum in eorum Eccleſia, & Clauſtra tantum proceſſiones facere, & non extra niſi de licentia, conſenſu & cum Cruce Parochi non obſtante conſuetudine immemorabili in contrarium, com. ad Conſt. Vrb. num.173. p.174.

Regulares non poſſint inconſulto Papa cenſus imponere ſuper bonis ad eorum Monaſteria pertinentibus, pag. 159. com. §. Ad declarationem.

Regulares non poſſunt per limites Parochiæ proceſſionaliter egredi, tempore quo Clerus Parochialis proceſſionaliter incedit, com. ad Conſt. Vrb. num. 177. p.175.

Regulares die Iouis Sancti poſt ſilentium campanarum Eccleſiæ Matricis Campanas amplius pulſare non poſſunt, neque die Sabbathi ante earumdem pulſationem, com. ad Conſt. Vrb. num.180. p.175.

REIPVBLICa.

Reipublicæ priuilegium eſt iuſta cauſa reſtitutionis in integrum, cap. 1. tract. n.34. pag.8.

Reipublicæ cauſa abeſſe dicitur, qui cauſa mercaturæ abeſt, cap. 8. tract. num. 131. pag.131.

Beneficio reſtitutionis ex edicto minorum fruitur Romana Reſp. cap.7. tract. nu.21. pag.97.

Reipublicæ expedit rem iudicatam executioni mandari, cap. 6. com. n.14. p.51.

RELA-

RELATIO RELATVM.

Relatio operatur, quod relatum contineatur in referente per inde ac ſi vnum in alio inſertum eſſet, Dec.7. n.1. p.292.

Vbi in referente plus expreſſum reperitur, quàm in relato expreſſio erronea præſumitur, Dec.7. n.1. p.292.

Relatum cum omnibus ſuis qualitatibus continetur in referente, adeò ut inter ſe non differant, Dec.2. num.5. p.277.

RELEGATVS.

Relegatus qui Procuratorem dimittere potuit non reſtituitur, cap.8. tract. num. 61. pag.126.

Relegati banniti, & deportati, dicuntur neceſſario, & vituperabiliter abſentes, cap.8. tract. num.17. pag.122.

REMEDIVM.

Remedium extraordinarium cum ordinario cumulari non poteſt, ſe vno intentato alterum ceſſat, cap.2. com. n.164. p.106.

REMISSORIA.

Non conceditur. remiſſoria, ſtante reindicata, niſi cauſa reſtitutionis in integrum fuerit commiſſa, Cath. deciſ. num. 187. pag.251.

Remiſſoria etiam poſt rem iudicatam conceditur, quando materia eſt releuans, & obtenta fuit commiſſio reſtitutionis in integrum, Cath. dec n.3 0. p.266.

Ceſſante ſuſpicione calumniæ, quod remiſſoria petita ſit ad lites protrahendas, Rota probationes perire non permittit, dec. 19. num.1. p.327.

Datur remiſſoria etiam in cauſa reſtitutionis in integrum, Cath. dec. n.336. p.264.

Datur remiſſoria in cauſis reſtitutionis in integrum, cath. dec. n.314. p.262.

Denegata remiſſoria in tertia inſtantia, non alius probandi modus ſupereſt, deciſ. 19. num.2. pag.327.

RENVNCIATIO RENVNCIARE.

Aduerſus renunciationem beneficij reſtitutionis factam in minori ætate datur reſtitutio, cap.6. tract. num.7. p.86.

Renunciatio hæreditatis, donationis, vel Legati Eccleſiæ facti ſine iuris ſolemnitate fieri non poteſt, pag. 168.com. 5. Renunciationem.

Renuncians omni beneficio minoris ætatis, renunciat beneficio reſtitutionis competente ex ædicto minorum, cap. 6. tract. num.4. pag.86.

Renunciatio beneficio reſtitutionis facta à minore quamuis præcedente ſolemnitate nihil operatur, cap. 6. tract. num. 10. pag.87.

Quò pluries ſuo beneficio minor renunciat tanto magis læditur, cap. 6. tract. nu. 23. pag 88.

Qui reſeruata penſione renunciare intendit, non cogitur renunciare ſimpliciter, com. ad cap. quidam uum.71. p.219.

Minor beneficio reſtitutionis expreſsè renunciare non poteſt, cap. 6. tract. num. 24. pag.88.

Renuncians per clauſulas generales appellationi, reclamationi &c. omni legum auxilio &c. non renunciat reſtitutioni, cap. 6. tract. num.1 pag.86.

Minor maior factus beneficio reſtitutionis renuncians non reſtituitur, cap. 6. tract. num 13. pag.87.

Minor renuncians in integrum reſtitutioni impetratæ bene renunciat, cap. 6. tract. num.11. pag.87.

In renunciatione Epiſcopatuum fraus conſiderari nequit, com. ad cap. quidam num.29. pag.214.

Epiſcopatuum renunciatio in manu Papæ dumtaxat fieri poteſt, com. ad cap. quidam num.33. pag.214.

Aduerſus omnes tacitas renunciationes minori reſtitutio datur, cap.2. tract. nu.202. pag.43.

Ceſſante cauſa renunciationis reſtitutio in integrum locum habet, vbi ius alteri non eſt quæſitum, com. ad cap. quidam num.62. pag.217.

De ſtylo Curiæ etiam poſt obtentam renunciandi licentiam in beneficijs inferioribus locus eſt pænitentiæ quouſque beneficiati conſenſus in Camera, vel Cancellaria ſit extenſus, com. ad cap. quidam num. 22. pag.213.

Epiſcopus, qui ex iuſta cauſa ſedendi licentiam petijt renunciationem in foro etiam conſcientiæ perficere tenetur, com. ad cap. quidam num.48. p.216.

Eadem facilitate, qua minor inducitur ad contra hæredum inducitur ad renunciandum, cap.6. tract. num.9. p.87.

REPRESALIÆ.

Repreſaliæ ſicut quodam ciuile bellum indicuntur, cap.8. tract. n.79. p. 127.

REPVDIATIO.

In repudiatione hæreditatis à minore facta ſi ſit nimis læſiua requiruntur ſolemnitates neceſſariæ in contractibus minorum, Dec.17. num.15. pag.320.

Aduerſus repudiationem à ſe factam quadriennio elapſo in integrum reſtitutio etiam minori denegatur, cath. dec. n.124. pag.246.

RESCIS-

RESCISSORIVM.

In actione reſciſſoria fructus etiam veniunt, cap.10. tract. n.41. p.193.

RES.

Re non integro non datur minori reſtitutio, cap.3. tract. num.30. p.65.
Res dicitur indiuiduo, vbi ex duobus qui ſucceſſerunt, in feudo alter erat minor, cap.10. tract. num.78. p.197.
Res dicitur indiuidua, vbi fratres quorum aliquis erat minor communis fideicommiſſo renunciarunt, cap.10. tract. nu. 77. pag.107.
Vbi res non eſt amplius integra reſtitutio difficilius conceditur, cap. 6. tract. n. 18. pag. 87.
Res deuoluta, Vid. in verb. Emphiteuſis.
Res patrimonij cum alia non patrimoniali ſimul vendita ſola patrimonialis retrahi poteſt, cap.8. com. num.65. p.68.
Re non integra agente minore de damno vitando debet reſtitui ſecus ſi agat de lucro captando, cap.6. tract. num.20. p.87.

RES ECCLESIÆ.

Res Eccleſiæ, Vid. in verb. Eccleſia.
Res Eccleſiæ, Vid. Bona Eccleſiæ.
Prælatus non poteſt auctorizare contractum de rebus Eccleſiæ ad proprium commodum, dec.1. num.11. p.275.
Alienantes res Eccleſiaſticas ipſo facto ſuſpenſi remanent ab officio, & beneficio, & ſi poſt 6. menſes ita manſerint eorum beneficia, & officia alijs conferri poſſunt, com. ad Conſt. Vrb. num.146. p.169.

RES IVDICATA.

Rei iudicatæ executio non impeditur per petitionem reſtitutionis in integrum, quando adeſt ſuſpicio, quòd calumnioſè petatur; quod tamen relinquitur Iudicis arbitrio, Cath. dec. num.134. p.247.
Res iudicata irritari nullo modo poteſt, cap.6. com. num.13. p.51.
Aduerſus rem iudicatam non datur reſtitutio, niſi de eius iniuſtitia conſtet, cath. dec. num.19. p.236.
Aduerſus rem iudicatam reſtitutio competit, ſi de illius iniuſtitia conſtet: Idem firmatur in *deciſ.189. part.12. recent.* Cath. dec. num.21. p.236.
Aduerſus rem iudicatam tunc ſolum reſtitutio in integrum datur ſi de læſione conſtet. Idem firmatur in *deciſ.236. part.10. recent.* Cath. dec. num.84. p.242.
Aduerſus rem primò, & iterum iudicatam minor reſtituitur, cap. 2. tract. num. 323. pag.56.
Aduerſus rem iudicatam non datur reſtitutio in integrum, niſi concludens iniuſtitiæ, & læſionis probatio concurrat, Cath. deciſ. num.115. pag.245.
Aduerſus rem iudicatam reus debet audiri dato ſummo iniuſtitiæ, cath. dec. nu. 263. pag.257.
Commiſſio generalis reſtitutionis in integrum aduerſus quamcumque rem iudicatam compræhendit etiam negotium principale. Et maior regulariter, non reſtituitur aduerſus rem iudicatam ob ſolam negligentiam procuratoris, ſed reſtitutio debet fundari in bono iure, Cath. deciſ. num.356. pag.96.
Aduerſus rem iudicatam non datur reſtitutio, vbi conſtat de iuſtitia, & validitate ſententiæ, cath. dec. n.40. p.238.
Viduæ habenti procuratorem aduerſus rem Iudicatam, ob non interpoſitam appellationem non datur reſtitutio in integrum, Cath. dec. num.266. p.258.
Vbi agitur de recuperando ablato per rem Iudicatam quomodò enormiſſima læſio conſideretur explicatur, cap.1. com. num. 121. pag.16.

RESCRIPTVM.

Forma reſcripti Apoſtolici eſt exactæ ſeruanda, alias actus nullus remanent, p.141. in Comment. §. Cæterum.
Reſcripti forma, eſt attentè ſeruanda, cap.2 com. num.78. p.35.
Ad impetrandum reſcriptum iuſtitiæ ſpeciale mandatum requiritur, cap.7. com. n.24. pag.57.
Reſcriptum, vide in verbo Princeps.
Minori re non integra reſtitutio non datur, cap.6. tract. num.19. p.87.
Reſtitutio in integrum indiſtinctè conceditur, quando de bono iure conſtat, Cath. dec. num.52. p.239.
Non conceditur reſtitutio in integrum aduerſus regulam de triennali, quando ceſſionarius veniens ad cauſam, commiſit illam infra triennium, quo tempore poterat contra aduerſarium exequi citationem, cath. dec. num.410. p.270.
In integrum reſtitutio coram Iudice Ordinario, qui reo ſit competens duntaxat peti poteſt, cap.9. tract. n.136. pag.178.
In Criminalibus per ſe reſtitutio peti debet, cap.9. tract. num.23 p.168.
Non eſt locus in integrum reſtitutioni, vbi alterum iuris remedium ordinarium competit, cath. dec. num.19. p.236.
Ius petendi reſtitutionem in integrum eſt tranſmiſſibile ad hæredes, Dec. 15. n.10. pag.315.
In integrum reſtitutio non datur aduerſus rem iudicatam ſi ſententia eſt valida, & iniuſta, cath. dec. n.220. p.254.
In integrum reſtitutio ſine læſione non datur, cath. dec. n.218. p.254.
In integrum reſtitutio ei eſt concedenda, qui

qui pro ſe habet rem Iudicatam, maximè ſi non ſit lapſum quadriennium, cath. dec. num.373. pag.267.

Ad obtinendam reſtitutionem in integrum aduerſus rem iudicatam ad effectum audientiæ, de bono iure etiam ſemiplenè docere ſufficit, cath. dec. nu. 7. p.235.

In integrum reſtitutio intra quadriennium obtineri debet. Et hoc procedit quando pupillus, ſeu minor petit reſtitutionem aduerſus inſtrumentum, ſecus ſi ignoratent illud quod continebat ſuum præiudicium, Cath. dec. n.310. p.261.

Beneficium reſtitutionis vendi potuit, cap. 10. tract. num.126. p.201.

In criminalibus ænormibus petitio reſtitutionis executionem non impedit, cap. 1. com. num.67. p.84.

In integrum reſtitutio ſuſcitat primam litem, & ab ea die primæ litis debentur fructus, quod intelligas ſi agatur de reſtitutione iuſtitiæ, ſecus ſi agatur de ea, quæ dicitur gratiæ nam tunc fructus percepti non debentur, Cath. dec. num. 269. pag.258.

Cap. 50. Stat. Vrbis vti deciſorium non extenditur ad forenſes, cap.9. tract. nu 127. pag.178.

Non datur in integrum reſtitutione aduerſus præſcriptionem conuentionalem, quæ, oritur ab actu maiorum aduerſus minores, cap.2. tract. num.88. p.32.

Cauſæ reſtitutionis in integrum ſunt nullitas, & iniuſtitia ſine quibus non datur reſtitutio, cath. deciſ. num.339. p.264.

Cauſa cognita ſolum conceditur reſtitutio, cap.9. tract. num.2. p.167.

Bonum Ius eſt fundamentum reſtitutionis in integrum, cath. dec. n.106. p.244.

Detrimentum debet eſſe magnum, vt reſtitutioni ſit locus, cap. 1. com. num. 103. pag.15.

Ceſſat in integrum reſtitutio, quando non intrat purgatio moræ, Cath deciſ. n.ſi 22. pag.246.

Ad obtinendam reſtitutionem in integrum, ſufficit, quòd conſtet de iniuſtitia rei iudicatæ, Cath. dec. n.63. p.240.

De ſtylo Curiæ non pronunciatur ſuper reſtitutione, ſed per proceſſum ad vlteriora conceſſa intelligitur, cap.1. tract. num. 136. pag.14.

Ex noua cauſa in integrum reſtitutio, licet pluries conceſſa, vel denegata, concedi debet, cath. dec. num.23. p.236.

De ſtylo Curiæ non pronunciatur ſuper reſtitutione, ſed ſi reſtitutio eſt concedenda per proceſſum ad vlteriora tacitè conceſſa intelligitur, cap. 1. tract. num 156. pag.14.

Eccleſia iuxta opinionem magis communem in reſtitutione petenda ſequi debet forum rei, cap.1.com num.155.p.18.

Datur in beneficialibus in integrum reſtitutio, vbi conſtat de bono iure petentis etiam elapſo quadriennio, cath. deciſ. num 408. pag.270.

In integrum reſtitutio omnia in ſtatum priſtinum reponit, Cath. deciſ. num.352. pag.265.

Scientia procuratoris ſi habeat mandatum ſpeciale ad petendam reſtitutionem præiudicat Domino, cap. 1. com. num.101. pag.87.

Reſtitutio id totum reponit quod læſio abſtulit, cap 10. tract. n.28. p.192.

Sine partis inſtantia Iudex in integrum reſtitutionem concedere non poteſt, cap. 9. tract. num 1. p.163.

Remedium reſtitutionis negari non poteſt vbi cetera iuris remedia ceſſant, cap. 10. tract. num. 21. pag. 191.

Reſtitutus in integrum in priſtino ſtatu repoſitus dicitur, cap. 10. tract. num. 29. pag.192.

Reſtitutio in integrum conceditur in cauſa fauorabili licet non plenè probata, cap. 4. num. 4. pag. 42.

Reſtitutio poſtulanda eſt ab ordinario iuriſdictionem habente, vel à delegato ab illo, cap. 9. com num. 19. pag. 70.

Requiritur læſio, vt reſtitutio aduerſus hominum retractum, ſiue pactum de retrouendendo minori concedatur, cap.8. com. num. 69. p. 67.

Reſtitutionis in integrum remedium cenſetur ſublatum, cath. dec. num. 184 p.151.

Reſtitutio in integrum non competit, quando non conſtat de bono iure, cath. dec.nu. 354. pag. 265.

Reſtitutio in integrum competit iure Magiſtratus, cap.9. com. num. 12. pag. 70.

Reſtitutio competit ei, qui ob publica negotia, priuata obliuioni mandaſſet, cap.8. tract.num. 58. pag. 125.

Reſtitutio quæ datur ex clauſula generali ſuſpenſa remanet quouſque contra Tutorem, vel Curatorem adeſt recurſus, cap.7. tract. num. 50. pag. 100.

Reſtitutio per viam exceptionis, vel replicationis petita, incidenter petita dicitur, cap.9. tract. num. 198. p.183.

Reſtitutio in integrum non datur minori aduerſus lapſum temporis ad redimendam, quando agitur de tempore conuentionali. *In hac deciſ.* disertè agitur de pertinentibus ad hanc materiam, cath.dec. n. 102. p. 243.

Reſtitutione in integrum pendente nihil eſt innouandum, cap.10 tract. num. 1.p.189.

Reſtitutio in integrum principale negotium ſubſequitur, cap.9. tract num. 181. p.182.

Quod beneficium reſtitutionis in integrum quam plures in iure minoribus æquiparantur, cap. 7. tract. num. 1. p. 94.

Quoties iuſta cauſa adeſt reſtitutio negari non poteſt, cap. 1. com. num. 116. p.89.

Quoad reſtitutionem ruſtici, qui in re ſua male ſe gerit ſtandum Iudicis arbitrio, cap. 8. tract. num. 199. p. 147.

Qui petit reſtitutionem in integrum aduerſus rem iudicatam, vti Auctor intentionem ſuam fundare tenetur, & in re iudicata læſionem probare, cath. dec. nu. 69. p. 240.

Cuilibet Index reſtitutionem incidenter concedere poteſt, cap. 9. tract. num. 89. pag. 174.

Pro reſtitutione in integrum obtinenda aduerſus rem iudicatam iuſtitia ſolum negocij principalis eſt ponderanda, cath dec. num. 258.

Proptereas reſtitutionis eſt ne læſio abſit non quod proſit, cap. 10. tract. num. 31. p. 192.

Per reſtitutionem res iudicata retractari poteſt, & cauſa ſemel ſopita diſceptari, cap. 6. com. num. 15. p. 52.

Pro obtinenda reſtitutione in integrum aduerſus rē iudicatam debet conſtare de læſione, vel ſaltem de fumo boni iuris. Sententia lata contra minorem non poteſt dici nulla ex quo non fuit indefenſus, dum á principio iudicium fuit legitimè intentatum, & conſtat quod nullum ius deffenſionis ei competebat, cath. dec. nu. 224. pag. 234.

Petitio reſtitutionis aduerſus rem iudicatam ſententiæ Supremi Principis eius executionem non impedit, cap. 10. tract. nu. 18. pag. 190.

Pendentia reſtitutionis aduerſus rem indicatam illius executionem impedit, cap. 10. tract. num. 17. p. 190.

Pendentia reſtitutionis in integrum quemlibet actum ſuſpendit, cap. 10. tract. nu. 17. pag. 190.

Pendente reſtitutione nihil alienari poteſt, cap. 10. tract. num. 2. p. 189.

Per verba effectum ſortiri debeat annexa contractari facto á minore reſtitutio ſublata cenſetur, cap. 5. tract. num. 34. pag. 81.

Per quaſcunque generales clauſulas reſtitutioni in integrum renunciatum non intelligitur, cap. 2. tract. num. 317. p. 16.

Per reſtitutionem in integrum renunciatam non intelligitur, cap. 2. tract. num. 117.

Per reſtitutionem in integrum parti læſæ ſuccurritur, non obſtante re iudicata, quando conſtat de notoria iniuſtitia, cath. dec. num. 132. p. 247.

Papa quandoque concedit reſtitutionem in integrum publicatione reſignationis omiſſa, cath. dec. num. 182. pag. 251.

Per reſtitutionem in integrum lis reponitur in eodem ſtatu, in quo erat ante rem iudicatam, quod minimè procedit in beneficialibus in quibus paſſim concedi ſolet reſtitutio, cath. dec. num. 417. p. 270.

Per reſtitutionem in integrum lis reponitur in eodem ſtatu, in quo erat ante rem iudicatam, quod maximè procedit in beneficialibus in quibus paſſim concedi ſolet reſtitutio, cath. dec. num. 417. p. 271.

Petitio reſtitutionis in integrum aduerſus rem indicatam non retardat executionem, cath. dec. n. 6. p. 234.

Noua cauſa poſt denegatam reſtitutionem emergente in integrum reſtitutio conceditur, cap. 10. com. n. 5. p. 71.

Natura reſtitutionis in integrum eſt reponere omnia in priſtinum ſtatum, cath. dec. n. 277. p. 259.

Reſtitutio tantum preſtant quantum abſtolit læſio, cap. 1. com. n. 122. p. 16.

Reſtitutio in integrum ſemper á Rota conceditur, quando conſtat de aliqua iniuſtitia, cath. dec. num. 127. p. 746.

Reſtitutionem in integrum petens debet docere de cauſa ob quam ſit reſtituendus, reſtitutio enim ſine læſione non datur, cath. dec. n. 369. p. 266.

Reſtitutio in integrum non conceditur niſi conſtet de bono iure ipſam petentis, cath. dec. n. 37. p. 137.

Reſtitutio datur pro re pia, quando adeſt læſio, vel concurrit iuſta cauſa, cath. dec. n. 382. p. 268.

Reſtitutio in integrum conceſſa, prout de iure retardat executionem iam cæptam, cath. dec. n. 282. p. 259.

Reſtitutus ex gratia, recuperat iura alteri per condemnationem acquiſita, cath. dec. n. 14. p. 235.

Reſtitutio in in integrum non competit parti ad effectum manutentionis, dum inquiritur an competat, vel non reſtitutio, cath. dec. n. 379. p. 267.

Reſtitutione in in integrum admiſſa, cum facultate manutenendi quem de iure, aduerſus ſententiam tranſacta in iudicatum manutentio concedi poteſt. *In hac deciſ.* multa habes ad hanc materiam pertinentia, cath. dec. n. 113. p. 245.

Reſtitutio in integrum competit aduerſus renunciationem, vel repudiationem bonorum hæreditariarum, vbi de læſione conſtat, dec. 17. n. 16. p. 320.

Reſtitutio datur contra eum á quo procedit læſio, cap. 9. tract. n. 57. p. 171.

Reſtitutio gratioſa aufertius alteri imperfectó quæſitum, cap. 10. tract. n. 34. p. 192.

Reſtitutio in integrum ſuccedit loco appellationis, eiuſque inſtantiam reſtaurat, cath. dec. 400. p. 269.

Reſtitutionem in integrum intentatis ius ſuum, & læſionem probare debet, Cath. dec. n. 3. pag. 268.

Reſtitutio non datur inuitis ſi ſit principaliter concedenda, cap. 9. tract. num. 3. p. 167.

Reſtitutioni in integrum eſt locus, quoties conſtat de bono iure, vel iniuſtitia ſententiæ quæ ſufficit, & ſi non ſit notoria, Cath. dec. nu. 333. pag. 263.

Reſtitutioni in integrum ſit locus quoties conſtat de bono iure, Cath. dec. num. 316. pag. 262.

Reſtitutio in integrum Iuſtitiæ extenditur ad alia vltra rem, & ſortem principalem, cap. 10. tract. n. 35. p. 192.

Reſti-

Reſtitutionis in integrum cauſa pendente, nihil innouari poteſt, Cath.dec. num.189. pag. 251.

Reſtitutio in integrum aduerſus renunciationem, datur ex ignorantia iuris renuncianri, Cath. dec.n.92.pag.243.

Reſtitutio in integrum non datur aduerſus rem iudicatam poſt lapſum quadriennij, & executio facta ante obtentam reſtitutionem, non reuocatur tanquam attentata, Cath. dec.n.16.pag. 250.

Reſtitutio in integrum eſt petenda à partibus & non ab alijs, Cath.dec. n. 135. p. 247.

Reſtitutione ſemel denegata, ſolum ex noua cauſa, etiam ipſi Eccleſiæ conceditur, cap. 10. com. n.1. pag 73.

Reſtitutio in integrum ſuſpendit effectum rei iudicatæ, Cath. dec.n.286.pag.259

Reſtitutio in integrum aduerſus rem iudicatam non datur niſi clare, & concludenter de iniuſtitia apparent, vnde læſio deſumatur, Cath. dec.n.431.pag.272.

Reſtitutio in integrum aduerſus rem iudicatam conceditur ex capite iniuſtitiæ etiam non notoriæ, Cath. dec.n.424. p. 271.

Reſtitutio in integrum conceſſa cum clauſula, non retardata executione, ipſam non impedit, ſiue de reſtitutione in integrum principaliter diſceptetur ſiuè incidenter allegetur, Cath.dec.n.105.p244.

Reſtitutio in integrum aduerſus rem iudicatam ex negligentia procuratoris non conceditur, quod etiam militar aduerſus ſententiam, vbi non conſtat de eius Iniuſtitia, Cath. dec.nu. 359. p. 266.

Reſtitutio in integrum aduerſus rem iudicatam maiori non conceditur niſi de bono eius iure conſter, Cath. dec.nu.43.p.238.

Reſtitutio in integrum aduerſus rem iudicatam neque minoribus competit, quando non datur læſio non modica, Cath. dec. num.297.pag.260.

Reſtitutio in integrum à Principe conceſſa, ſuffragatur reſtituto etiam antequam de ipſa notitiam hapeat, Cath. dec. num. t. pag. 234.

Reſtitutio in integrum aduerſus rem iudicatam non datur, niſi conſtet de læſione, carh. dec. nu. 362. p. 266.

Reſtitutio in integrum aduerſus rem iudicatam non conceditur, vbi non conſtat de læſione, quæ concludenter, & manifeſtè probari debet ab eo, qui petijt reſtitui, cath. dec nu. 292. p.260.

Reſtitutio in integrum tendens ad reponendum omnia in priſtino ſtatu in hoc aſſimilatur appellationi, vt nihil ſit innouandum ad effectum attentarum, ſed etiam vt omnia debeant ſeruari, quę in alijs inſtantibus, cath. dec. n. 270. p. 258.

Reſtitutio in integrum impedit virtutem rei iudicatæ, & conceditur manutentio, prout pendente appellatione, cath. dec. n.181. pag. 251.

Reſtitutio in integrum aduerſus rem Iudicatam non competit abſque læſione, cath. dec n. 264. p.258.

Reſtitutio non dicitur prohibita ſub diſpoſitione gen.rali quia eſt iuris remedium extraordinarium, cap. 5. tract. num. 26. pag. 80.

Reſtitutio in integrum rem iudicatam retardat, cath. dec. n. 362 pag. 267.

Reſtitutio in integrum aduerſus rem iudicatam non conceditur ſine læſione, & eius remedio locus non eſt, vbi ordinariæ poteſt procedi, cath. dec. n. 304.p.261.

Reſtitutio in integrum de facili concedi ſolet, cath dec. n. 229. p. 255.

Reſtitutio in integrum non datur, vbi non non concurrit minoritas, & læſio, cath. dec. n.200. pag. 252.

Reſtitutio in integrum omnia in ſtatum priſtinum reponit, cath. dec. n. 193. p.20.

Reſtitutio niſi docto de læſione ex iniuſtitia reſultante, non datur, Cath. dec. num.212. pag. 253.

Reſtitutio in integrum datur quando coſtat de iniuſtia rei iudicatæ, cath. dec. nu.241. pag. 256.

Reſtitutio in integrum ſine læſione non datur etiamſi ab Eccleſia, vel minore petatur, cath. dec. n. 224. p. 253.

Reſtitutio in integrum eſt remedium ſubſidiarum, cath. dec. n. 231. p. 255.

Reſtitutio in integrum ad hoc vt concedatur non eſt neceſſe deffinire negotium principale, ſed ſufficit quod tot deducantur, vt ſatis ſint ad excludendum calumniam, & talia ſint, quæ diſcuſſione egeant, cath. dec. n. 223. p. 254.

Reſtitutio in integrum ſine læſione, aut iniuſtitia ſententiarum non datur Fiſco, Eccleſiæ, aut Minori, carh. dec.n.199.p.252.

Reſtitutio in integrum omnia in ſtatum priſtinum reponit, cath. dec. n. 222.p. 254.

Reſtitutio in integrum non retardat effectum rei iudicatæ ſuper ſolutione Decimatum, quando executio eſt cæpta, & dicitur cæpta per relaxationem Executorialium, nec ſuffragetur prætextus immemorabilis ſi conſtet de titulo, cath. dec. n. 221. p. 254.

Reſtitutio gratioſa non tollit effectum executionis rei iudicatæ: ſed tantum efficit vt reſtitutus audiatur aduerſus rem iudicatam, nec priuat quem commodo ſuæ paſſionis antequam reſtitutus doceat de ſuo bono iure, Cath. dec. n. 353 p.265.

Reſtitutio in integrum ex generali clauſula, (ſi qua mihi,) datur propter ignorantiam, cath. dec. n. 194.p.252.

Reſtitutio, quæ competit iure minorum, vel conſtitutione conſimili datur quamuis adſit recurſus contra Tutorem, vel Curatorem, cap. 7. tract. n. 51. p. 100.

Reſtitutio integrum eſt repoſitio in priſtinum ſtatum, priſtinumque ius, & cauſam cap.1.num.3.fol.5.

Vox Reſtitutio ſimpliciter ſumpta latè patet,

ter, & quomodò, cap. 1. tract. nu m. 4. pag. 5.
Reſtitutio in integrum de ſui natura id totum reponit quod læſio abſtulit, cap. 1. tract. num. 5. pag. 5.
Reſtitutio in integrum definitur prioris ſtatus ſeu iuris reintegratio Prætoris beneficio introducta, cap. 1. tract. num. 6. p. 5.
Reſtitutio in integrum qui ad effectum ſagit naturam appellationis, cap. 1. tract. num. 7. pag. 6.
Reſtitutionis in integrum petitio ſuſpendit executionem ſententiæ, cap. 1. tract. num. 8. pag. 6.
Petitio reſtitutionis in integrum non impedit executionem factam, vel cæptam, cap. 1. tract. num. 9. pag. 6. Vide limitationem num. 10.
Reſtitutionis in integrum iudicio pendente antiquiori poſſeſſori datur manutentio adverſus rem iudicatam, cap. 1. tract. num. 25. pag. 7.
Reſtitutio in integrum toties concedi debet quoties æquitas expoſit, cap. 1. tract. num. 28. pag. 7.
Reſtitutio in integrum non conceditur ſine cauſa, cap. 1. tract. num. 33. p. 8.
Reſtitutionis in integrum iuſtæ cauſæ exprimuntur, cap. 1. tract. num. 33. & 34.
Reſtitutio in integrum principaliter petita exigit libellum cum cæteris ſolemnitatibus iudicij ordinarij, cap. 1. tract. nu. 49. pag. 9.
In petitione reſtitutionis in integrum incidituer facta ſummariæ abſque vlla ſolemnitate proceditur cap. 1. tract. num. 50 p. 9.
Reſtitutio in integrum peti debet principaliter coram iudice ordinario, vel delegato à Principe ad vniuerſitatem cauſarum incidenter coram quocumque iudice, cap. 1. num. 51. & ſeq. pag. 9.
Reſtitutio in integrum peti debet intra legitima tempora ideſt intra quadriennium, cap. 1. num. 53. & ſeq. p. 9.
Reſtitutio locum habet aduerſus, ſententiam à qua non eſt licitum appellare, cap. 1. tract. num. 96. p. 11.
Reſtitutio in integrum à quibus peti poſſit exponitur, cap. 1. tract. num 107. p. 12.
Reſtitutio denegari non poteſt minori, & æquiraratis probata minori ætate, & læſione, cap. 1. tract num. 108. p. 12.
Reſtitutio non datur maioribus niſi vltra læſionem iuſtum impedimentum probent, cap. 1. tract num. 109. p. 12.
Reſtitutio in integrum iuſtitiæ ius alteri plenè, & perfectæ quæſitum aufert, cap. 10. tract. num. 33. p. 192.
Reſtitutio petitur per procuratorem, cap. 1. tract. num. 110. p. 12.
Ius petendæ reſtitutionis ad ſucceſſores tranſmittitur, cap. 1. tract. num. 111. pag. 12.
Reſtitutio in integrum datur hæredi fideicommiſſi, nec non hæredi hæredis, ſiuè ſit hæres minoris, ſiuè maioris, cap. 1. tract. num. 112. & ſeq. pag. 12.
Reſtitutio in integrum non datur aduerſus læſionem leuem, cap. 1. tract. n. 114. pag. 12.
Reſtitutio in integrum non conceditur niſi læſione concludẽter probata, cap. 1. n. 120. pag. 13.
Reſtitutione in integrum poſtulata omnia in ſuo ſtatu remanent, cap. 1. tract. nn. 121. pag. 13.
Reſtitutio in integrum ſuſpendit executionem ſententiæ, cap. 1. tract. num. 122. pag. 13.
Reſtitutione impetrata omnia ad priſtinum ſtatum reducuntur, cap. 1. tract. num. 124. & 125. pag. 13.
Reſtitutione ſemel denegata, niſi ex noua cauſa iterum poſtuletur, non conceditur, cap. 1. tract. num. 128. p. 13.
Reſtitutio locum non habet in actu nullo ipſo iure, cap. 1. tract. n. 129. p. 13.
Reſtitutio competit aduerſus nullitatem ſententiæ, ibid. num. 130. p. 13.
Reſtitutio in integrum alia gratiæ, alia Iuſtitiæ, & vtriuſque definitio adducitur, cap. 1. tract. num. 131. & ſeq. p. 13.
A conceſſione reſtitutionis in integrum gratioſæ non datur appellatio ibid. num. 134. ſecus à conceſſione reſtitutionis Iuſtitiæ, ibid. num. 135. ſtylus curiæ in procedendo ſuper reſtitutione in integrum exprimitur, num 136. p. 14.
Reſtitutio in integrum altera Prætoria, altera ciuilis, & vtraque definitur, cap. 1. tract. num. 138. & ſeq. pag. 14.
Reſtitutio in integrum non datur ſine læſione, & iuſtitia, quæ ſemper ad hunc effectum requiritur, cath. dec. 144. pag. 248.
Reſtitutio in integrum datur aduerſus rem iudicatam, quando conſtat de bono iure illam petentis, cath. dec. num. 299. p. 260.
Reſtitutionis beneficium fuit conceſſum in auxilium minoris ætatis, cap. 3.

RETRACTVS.

Retractum petens meliorationes ab emptore captas reſtituere debet, cap. 8. com. 67. pag. 68.
Græci Ius retractus protomiſeos appellant, iura diuino probatum, cap. 8. com. n. 35. pag. 64.
Clerici ſeculares admittuntur ad Ius retractus, cap. 8. com. num. 43. pag. 65.
Ius Retractus minoribus competit, cap. 2. tract. num. 69. p. 30.
Retractum petens prætium refundere tenetur, cap. 8. com. num. 66. p. 68.
Retractum petens emptor qui iniuſtum prætium ſoluit, iuſtum dumtaxat ſoluere cogitur, cap. 8. com. num. 63. p. 63.
Ius retractus municipalis locum habet in beneficio reſtitutionis in integrum, cap. 10. tract. num. 127. p. 201.
Ius retractus locum habet, vbi tam Emptor, quam venditor eſſent Clerici, cap. 8. com.

com. numer. 45. pag. 65.
Ius retractus cepit à Conſtantino Imp. cap 8. com. num. 38. p. 5.
Ius retractus retractantem habet pro reo, cap. 8. com. n. 50. p. 66.
Iure Ciuili ius retractus non ſolum in propinquis, & agnatis verum, & vicinis olim admittebatur, cap. 8. com. num. 39. p. 65.
Ius retractus iure ciuili hodie, & permiſſum, cap 8, com. n. 22. p. 63.
Ad Retractum non petitum infra legitima tempora non reſtituitur minor niſi concurrat læſio, cap. 2. n. 70. & ſeq. p. 30.
Ius retractus a Iure ciuili ſublatum fuit, cap. 8. com. num. 20. pag 62.
Ius eetractus pandectarum Iure cognitum non fuit, cap. 8. com. num. 37. p. 65.
Minor retractus pandectarum iure cognitum non fuit, cap. 8. com. num. 37. pag 65.
M inor reſtituitur in retractu omnino, cap. 8. com. num. 18. pag 62.
Ius retractus varijs gentium vſibus ſtatutum eſt, cap. 8. com. num 41. pag. 65.
Ius retractus à Iurr Ciuili ſublatum à Iuſtiniano Imp. denuò reſtitutum fuit, cap. 8. com num. 40. p. 65.
Aduerſus lapſum temporis præfixum ad petendum Retractum minor reſtitur, cap. 2. tract. num. 67.
Conſuetudine retractum permittens eſt approbata à Iure Canonico, cap. 8. com. num. 23. pag. 63.

RETROVENDITIO. RETROVENDERE.

Retrouenditio rei Eccleſiæ ſine ſolemniratibus fieri non poteſt, quod intellige niſi ſit in pactum deducta, pag. 161. Com. §. retrouenditio.
Retrouendendi pactum. Vid. in verb. Pactum.

REVS.

Reus admiſſus in criminalibus ad ſe deffendendum per procuratorum per eumdem reſtitutionem petere poteſt, cap. 9. tract. num. 24. pag. 168.
Reo non probante in termino præfixo, Iudex procedere debet ad alteriora, cap. 9. tract. num. 210. pag. 184.
Reo contumaciter abſente, edictum ad valuas domus eius affigere ſufficit, cap. 8. num. 373. tract. p. 153.
Aduerſus reum ſtantem in loco contractus, coram Iudice loci contractus reſtitutio petitur, cap. 9. tract. num. 100 pag. 175.
Aduerſus reum, qui non eſt in loco contractus in integrum reſtitutio peti poteſt, cap. 9. tract. num. 98. pag. 175.

REVS.

Rex legionenſis inceſtuoſa copula diſſoluta ab excommunicatione abſoluitur, cap. 2. com. numer. 32. pag. 29.
Rex Portugalliæ ad perſoluendum cenſum debitum Sedi Apoſtolicæ compellitur, cap. 2. com. num. 35. pag. 29,
Reges dare poſſunt priuilegia libertatis, cap. 3. com. num. 12. pag. 38. ſcriptura declaratur per teſtes, cap. 3. com. n. 13. p. 38.
Reges Caſtellæ, & Portugalliæ ſub comminatione excommunicationis ictum inter ſe fœdum conſeruare coguntur, cap. 2. com. num. 34. pag. 29.
Reges & magnates indultum aliquod, vel gratiam à Sede Apoſtolica poſtulantes, ſe obligare debent pro conſeruatione libertatis Eccleſiaſticæ, com. ad conſt. Vrb. num. 281. p. 188.
Rex Offa Regnum ſuum Romanæ Eccleſiæ Vectigal. facit, cap. 3. com. num. 9. pag. 38.
Portugalliæ Regem ob inceſtuoſas nuptias, Innoc. III. excommunicauit, & Regnum interdicto ſupponit, cap. 2. com. num. 31. pag. 29.

ROLANDVS.

Rolandus Bandinellus S. R. E. Cardinalis laudatur à Diuo Bernardo, eique Pontificatus prænunciatur, cap. com. num. 6. pag. 6.
Rolandus Bandinellus Senenſis creatus Romanus Pontifex, vocatur Alexander III. cap. 1. com. num. 5. p. 5.

ROMA ROMANI.

Romæ familium eſt proficere in ſtudijs, & rerum vſu, cap. 9. tract. num. 134. p. 174.
Romæ degentibus actore, & Reo dici non poteſt, quod alter vti abſens à patria ſui copiam non faciat, cap. 8. num. 374. tract. pag. 153.
Sub Romano Cœlo pueri citius adoleſcunt, cap 9. tract. num. 133. p. 178.
Romani dira peſte vexati Pontificiæ ditioni, ſe iterum ſubdunt, cap. 1. com. n. 14. pag. 79.
Romani veterem Reipublicæ libertatem affectant, cap. 1. com. n. 13. pag. 79.
Romam mirificè exornauit Alexander VII. Com. ad conſt. Vrb. pag. 199. 200. 201.

ROMANA CVRIA.

Romana curia Iuriſperitis abundat, cap. 8. num. 332. tract. p. 149.

ROMIPETE.

Romipete priuilegijs donantur, cap. 8. tract. num. 123. p. 131.

ROPHENSIS CIVITAS.

Ciuitas Rophenſis vulgò dicta Rocheſſer poſita eſt in magna Brittania, cap. 3. com. n. 5. p. 37.

RO-

ROTA.

Iudex, qui vi commiſſionis procedere debet de voto Rotæ debet ferre ſententiam illi conformem, alias eſt nulla, dec. 38. num.16.p.325.

Sac. Rom. Rotæ auditores non habent iuriſdictionem vti ſinguli ſed collegialiter, cap.9.tract num.144. p.179.

Rom. Rotæ decif. in Brunduſina gabellæ, ſequuta eſt Sac. Cong. controuerſijs iuriſdictionalibus præpoſita, & Sac. Cong. Immunit. com. ad conſt. Vrb. num. 127. pag.151.

Rota in terminis reſtitutionis aduerſus tres conformes,opinionem Salye vti æquiorē ſequitur,Baldi verò ſolum in caſu fraudis, velprobata calumnia, cap. 10. tract.n.22. pag.191.

RVSTICVS.

Ruſticus non admittitur ad beneficium reſtitutionis, niſi iuſta exigente cauſa, cap.8. n.293.tract.p.146.

Ruſticus, qui errore Aduocati intra tempus concordiam non produxit non excuſatur, cap.8.num.283.tract.pag.145.

Ruſticus occupatus in colligenda meſſe excuſatur ſi peritiores non conſuluit, cap. 8. num.323.tract.p.149.

Ruſticus præſumptionem iuris habet pro ſe, quòd peritiores conſulere nequierit,cap.8. num.242.p.142.

Ruſtico res ſuas male agenti, an beneficium reſtitutionis in integrum concedatur, cap. 8.num.295.tract.p.146.

Ruſticis non ſuccurritur aduerſus ignorantiam iuris priuati reſpicientis firmam iudiciariam, cap.8.n.276 tract. p.144.

Ruſticus libellum mutare volens non auditur niſi refectis expenſis, cap.8 nu.279. tract. pag.145.

Ruſticus non reſtituitur aduerſus actum, ab ipſo clandeſtinè factum, cap.8. num.300. tract p.147.

Ruſticus poſt dicta teſtificata nouos teſtes producere non poteſt, cap. 8. num. 280. tract.p.145.

Ruſtici non excuſantur aduerſus caſum quotidianum, cap.8.n.277.tract.p.145.

Ruſticus in dubio ſagax præſumitur, cap. 8. num.303.tract.p.147.

Ruſticus inuentarium intrà determinatum tempus non conficiens, an excuſetur,cap. 8.num.285.tract.p.145.

Ruſticus reſtitutione non indiget ſi in ſpeciali iure cautum, cap.8. num. 290. tract. pag.146.

Ruſticorum ſpecialis comprehenſio non tollit beneficium reſtitutionis, cap. 8. tract. num.307. pag.148.

Ruſticus, qui ſolemnitates teſtamentarias omittit non excuſatur, cap.8. tract.n.284. pag.145.

Ruſticis aduerſus ignorantiam iuris naturalis nulla reſtitutio competit, cap. 8. tract. num.266. pag.144.

Ruſtico ſagaci non datur reſtitutio, cap. 8. tract. num.302. pag.147.

Ruſticus non excuſatur aduerſus ignorantiam proprij iuris municipalis, cap. 8. tract. num.304. pag.147.

Ruſticus, vid. in verbo Ignorantia.

Ruſticus ex naturali ſocordia pænalem conſtitutionem tranſgrediens excuſatur à pœna, cap.8. tract. num.294. p.146.

Ruſtici ad ciuitatem pro conſilijs accedere debent, cap.8. tract. n.319. p.148.

Ruſticus, qui iuriſperitos vicinos non conſuluit non excuſatur, cap.8. tract. n. 320. pag.148.

Limita ſi non ſit tutus acceſſus ad locum vicinum, cap.1. tract. num.131. p.7. vel ſi ſit impeditus, cap.8. tract. nu.122. p.131.

Ruſtici excuſantur à dolo præſumpto de futuro, cap.8. tract. n.251. p.143.

Nullo iure ſubuenitur ruſtico erranti in his, quæ pertinent ad peritiam ruſticanam, cap.8. tract. num.297. p.147.

Non ex ſola ſimplicitate aduerſus iuris ignorantiam ruſticis ſuccurritur, cap. 8. tract. num.291. p.146.

Non excuſatur ruſticus, qui peritiores conſulere potuit, ſi erret in contractibus, cap.8. tract. num.298. pag.147.

Cum ruſtico fauorabilius agitur, quàm cum muliere, cap.8. tract. n.262. p.143.

Vbi ipſo iure ruſticis non ſuccurritur, non denegatur illis auxilium clauſulæ generalis, cap.8. tract. num.288. p.146.

Ruſticus, vid. verbo Statutum.

S

SAPIENTIA.

Romana Sapientia materialiter formaliter cōſiderata eſt vera Vniuerſitas c.8. tract.num.73. pag.104.

Referuntur nomina Profeſſorum Romanæ Sapientiæ, quos Auctor collegas habuit, & habet editis operibus inſignes, cap. 7. tract. num.78. pag.106.

Romana Sapientia formaliter conſiderata eſt vera Vniuerſitas, cap. 7. tract. nu. 74. pag.104.

Romanæ Sapientiæ Vniuerſitas florebat ante Ieſuitarum originem, cap. 7. tract. n. 63. pag.102.

Sapientia Romana habet vniuerſalitatem ſcientiarum, & bonarum artium, cap. 7. tract. num.77. p.106.

SCOLARIS.

Minor qui vti Scholaris iuri operam dat non excluditur à reſtitutione minor reſtituitur aduerſus emptionem librorum male impreſſionis, vel cariori prætio factam cap.5.

cap.5. tract. num. 23. p.79.
Scholares, qui non eſt ſtudendo in otio viunt non dicuntur ſcholares, cap. 8. tract. num.127. pag.131.
Scholaribus in aliqua vniuerſitate exiſtētibus ea competunt priuilegia, quæ dantur ſui Principis cauſa abſentibus, cap. 8. tract. num.125. pag.131.
Scholares vagabundi non cenſentur ſcholares, cap.8. tract. num.127. pag.131.
Literarum ſtudioſi, & Scholares fruuntur iure minoris, cap. 1. com. num. 85. pag.13.
Scholaris operatur ſine conſilio, & calore iuuenili ducitur, cap. 5. tract. num. 24. pag.80.

SCIARRA.

Sarra Columna nullam iniuriam Bonifacio fecit, ſed cuſtodiæ ſolùm ipſum commiſſit, cap.2. com. num.51. p.98.
Sarra Columna Anagnium ingreditur, vbi Bonifacius aderat, ipſumque in lecto captiuum facit, cap. 2. com. num. 50. pag.98.
Sciarra Columna Gibellinorum Patronus fugam arripiens in Saracenos incidit, cap.2. com. num.11. p.95.

SCIENTIA.

Vbi ſcientia præſumitur ibi eſt ſupina, & inexcuſabilis ignorantia, cap. 8. tract. num.205. pag.139.
Ex quibus probetur ſcientia Teſtamenti, ad hoc vt alienans contra voluntatem Teſtatoris, excuſari neque reſtitui poſſit, cath. dec. num.28. pag.236.
Scientia præſumpta ex coniecturis etiam remotis, probabilem ignorantiam excludit, cap. 1. com. num.103. pag.87.
In præiudicialibus ſcientia debet eſſe explicita, & indubitata; quando verò, & ex quibus ignorantia potius, quàm ſcientia præſumatur, vbi ex capite ignorantiæ in integrum reſtitutio petitur, diſertè in hac deciſ. exprimitur, Cathol. dec. n.3.p.234.
Scientia quoad totum factum præſumitur in eo qui facti partem nouit, cap. 8. tract. num.216. pag 140.
Scientia probari debet, cap.8. tract. nu.207. pag.139.

SCRIPTVRA.

Non datur in integrum reſtitutio, ex nouis ſcripturis poſt quadriennium, quando vel antea fuerunt productæ, vel non probant, Cath. dec. num.429. p.272.
Habens ſcripturas alicuius facti præſumitur ſcire in illis contentum, cap.8.tract.n.217. pag.140.

SEDES APOSTOLICA.

Sedes Apoſtolica Auenionis ſeptuaginta, & amplius annis hæſit, cap. vnic. com. n.13. pag.109.

SEMPER.

Dictio, ſemper refertur quandoque ad tempus limitatum, cap. 1. com. num. 114. pag.16.

SENATOR.

Senator Vrbis eſt Supremus, & Ordinarius Iudex inter Capitolinos, cap. 9. tract. num.175. pag.181.
Senator Vrbis eſt etiam Iudex Ordinarius, cap.9. tract. num.59. p.180.

SENES SENECTVS.

Senibus in delictis quoad pœnæ diminutionem lex commiſeratur, cap.7. tract. n.56. pag.101.
Senes æquiparantur pueris, cap.7. tract. num.55. pag.101.
Senectus exorditur ab anno 50. & durat vſque ad 70. cap.2. tract. num.12. p.26.

SENTENTIA.

Eccleſia ſecundum magis communem opinionem reſtituitur aduerſus ſententias interlocutorias, cap. 1. com. num. 43. pag.81.
Interlocutoria graue etiam præiudicium inferre poteſt, cap. 1. com. num. 45. pag.82.
Stante iuſtitia, & validitate ſententiæ in integrum reſtitutio non conceditur, Cath. dec. num.73. pag.241.
Quod reſtitutio in integrum impediat executionem ſententiæ verificatur, quando non eſt petita executio, Cath. dec. n. 403. pag.269.
In integrum reſtitutio denegatur quoties conſtat de validitate, & iuſtitia ſententiarum, Cath. dec. n.394. p.269.
Aduerſus ſententiam iuſtam non datur reſtitutio in integrum, Cath. deciſ. nu. 130. pag.246.
Reſtitutio in integrum conceditur minori aduerſus ſententiam, & rem iudicatam, Cath dec. num.340. p.264.
Minor ſucceſſor non reſtituitur aduerſus ſententiam contra defunctum latam etiam ex ſcripturis nouiter repertis, cap.2. tract. num.344. pag.58.
Ex ſententiæ iniuſtitia, reſultat læſio, quæ eſt cauſa reſtitutionis in integrum, & multo magis hoc procedit quando conſtat de notoria iniuſtitia, licet ſufficiat valdè concludens, & ſi non ſit notoria,
quod

Digitized by Google

quod à fortiori in ſupremis Tribunalibus locum habet, cath. dec. num. 312. pag. 261.

Denegatur reſtitutio ſtante validitate, & Iuſtitia ſententiarum in cauſa latarum, et non datur quando de læſione non conſtat, cath.dec n.196.p.269.

Iniuſtitia ſententiæ, iuſtam reſtitutionis in integrum cauſam præbet, cath. dec. n.33. pag.237.

In integrum reſtitutio non conceditur, vbi non conſtat de inualiditate, vel iniuſtitia ſententiarum, cath.dec.n.349.p.265.

Aduerſus quamcumque ſententiam Eccleſia reſtituitur ſi læſam ſe probet, cap. 1. com. nu.53.pag.83.

Reſtitutio in integrum aduerſus ſententiam, quæ tranſiuit in iudicatum non datur non conſtito de iniuſtitia. Cathal. dec. num. 265. pag. 258.

Reſtitutio in integrum datur aduerſus ſententiam iniuſtam etiam non notoriam. Et quadriennium currit à die ſententiæ leſionis tantum, cath.deciſ.n.343.pag.264.

Aduerſus ſententiam nullam non datur reſtitutio, ſecus ſi eſſet iniuſta, cap. 1. com. num.58.p.81.

In integrum reſtitutio non datur aduerſus ſententiam, niſi conſtito de bono iure petentis, cath.dec.n.17. p.235.

In integrum reſtitutio locum non habet, quādo conſtat de iuſtitia ſententiæ, idem firmatur in deciſ.24.part.1.recent.& in deciſ. 22.part.1.cath.dec.n.8.p.235.

Ab iniuſtitia ſententiæ reſultat læſio, quæ dat cauſam reſtitutioni ad quod iniuſtitia etiam non notoria ſufficit, cath. deciſ. n.425.p.271.

Index minor non poteſt reſtitutionem concedere aduerſus ſententiam iudicis maioris, cap.1.tract.num.97. p.11.

Aduerſus ſententiam Eccleſia reſtituitur ob inſtrumenta de nouo reperta, cap.1. com. num.58.p 83.

Verba in ſententia appoſita, quouſque creditoribus ſatisfactum fuerit, finalem ſatisfactionem important per quaſcumque perſonas præſtandam. Dec. 18. num. 13. pag. 325.

Duæ ſententiæ ex ſtat. Vrbis habent vim trium, & rei iudicatæ etiam ſi lis eſſet ſuper bonis Eccleſiaſticis, & cum clericis dec.8.n.1.p.295.

Sunt impropriāda verba ſententiæ vt ad iuris intelligentiam itabantur, dec.14.nu.9. pag.312.

Per ſententiam non per concluſionem in cauſa liti finis imponitur, Dec. 9. num. 9. pag.258.

Aduerſus ſententiam notorie iniuſtam, poſt quadriennium Eccleſia reſtituitur, cap.1. com.n.124. p.89.

Sententia lata in minorem indefenſum eſt nulla, cap.2.tract.n.333. p.57. Limita in ſpiritualibus, et in beneficialibus.

Aduerſus ſententiam ſiuè interlocutoriam, ſiuè definitiuam minori reſtitutio datur, cap 2.tract.n.334.p.57.

Aduerſus Papæ ſententiam minori reſtitutio competit, cap.2.tract num.335.p.57.

Aduerſus ſententiam pro minore ſolemniter latam minori reſtitutio datur, cap.2.tract. num.337 p.57.

Iudex ordinarius procedens per viam reſtitutionis in integrum poteſt contra propriam ſententiam reſtituere, Cath. deciſ. num.347.p.264.

In integrum reſtitutio competit aduerſus ſententiam, concedentem immiſſionem pro toto, vbi pro ſola parte concedi debuiſſet, cath.dec.n.94.p.243.

Conceditur in integrum reſtitutio, quando conſtat de iniuſtitia ſententiarum, & conceditur etiam ex actis de nouo productis, ipſam tamen petens debet de iure ſuo ſaltem ſummarie docere, cath.dec. num.317. pag.262.

Aduerſus ſententiam iuſtè prolatam minori non conceditur reſtitutio in integrum, cath.dec n.47.p.238.

Aduerſus ſententiæ ſi petatur reſtitutio, quadriennium incipit a die ſententiæ, & vbi eſſent plures ſententię à die vltimæ, tract. cap. 1. num.68. p. 9.

Aduerſus ſententiam ex iiſdem actis notorie iniuſtam etiam poſt lapſum quadriennij in integrum reſtitutio competit, cap. 1. tract.num.79. p.10.

Aduerſus ſententiam Principis vel alterius magiſtratum á qua non eſt licitum appellare reſtitutio in integrum locum habet, cap 1. tract.num.96.p. 11.

Non datur in integrum reſtitutio aduerſus ſententiam data validitate, & iuſtitia illius, quæ etiam denegatur poſt petitam exceptionem vigore rei iudicatæ, cath. dec.num.294. p.260.

In integrum reſtitutio aduerſus ſententiam, & rem iudicatam, vt detur debet clare cōſtare de illius iniuſtitia, & intra quadriennium peti debet alias non conceditur, cath dec.n.293.p.260.

Non datur reſtitutio in integrum aduerſus ſententiam, & rem iudicatam, niſi conſtet de aliquo grauamine, cath. dec. nu.9. pag.235.

Aduerſus ſententiam iniuſtam minori datur in integrum reſtitutio, non obſtante clauſula, appellatione remota. Idem habetur in deciſ. 217. par. 13. recent. cath. dec. num.104.p.244.

Sententiæ iuſtitia quamuis non notoria iuſtam reſtitutionis cauſam præbet, cap. 1. num. 38. ſententiæ nullitas eſt iuſta cauſa reſtitutionis, cap.1.tract.num. 39.p.8.& n. 150. p.13.

Aduerſus ſententiam contra defunctum latam etiam ex ſcripturis nouiter repertis Eccleſiæ minori, Pupillo, vel Fiſco eius ſucceſſoribus reſtitutio non competit.

cap.2. tract. num. 344. pag.58.

Sententiæ executio per petitionem eeſtitutionis in integrum ſuſpenditur, cap. 1. nu.8. pag.6.& num.122.tract.p.13.

Iudex eetractare poteſt propriam ſententiam pet viam reſtitutionis in integrum, cap.1.tract.num.95. p.11.

Sententiam vti exceſſiunm impugnans, exceſſum probare tenetur, alias pro liquidatione effectuum ſuccedit taxa legalis, dec.4.num.18.p.285.

Aduerſus ſententiam in fauorem patris prolatam filius minor non reſtituitur, cap.2. tract.num.343.p.58.

Iudex ordinarius aduerſus propriam ſententiam in integrum teſtitutionem cuncedere poteſt, cap.9. tract.num. 107. p.176.

Actor ex ijſdem actis ſententiam iuſtificare tenetur, cap.9.tract.num.203.p.184.

Reſtitutio aduerſus ſententiam, & rem iudicatam petenda eſt coram iudice à quo, vel ad quem, prout iure cautum eſt, cap. 9. tract.num 95 pag.174.

A ſententia ſui delegati ſolus Princeps reſtituit, cap. 9. tract.num.112.pag.176.vid. num.ſeq.

Aduerſus ſententiam delegati, vel Vicarij Principis, ſolus Princeps teſtituit, cap.9. tract.n.77.pag.173.

Ex ſtat. Vrb. Duæ ſententiæ conformes habentium trium,& faciunt eem iudicatam, cap.9.eract.num.184.pag.182.

Sententia pro validitate inuentarij dolum excludit, & omiſſionem, cap. 2. tract. num.253.

Sententia lata in iudicio criminali parie exceptionem rei iudicatæ in cauſa ciuili, & ex euentu ob lapſa fatalia & non proſecutam appellationem in iudicatum tranſit, cap.2.tract.n.253.p.50.

Idem iuris eſt in duobus ſententijs habentibus vim trium, cap. 10. tract. num. 24. pag.191.

Aduerſus ſententiam à Iudice Inferiori prolatam ob iniquitatem ſententiæ, ex ijſdem actis reſtitutio impettatur, c.6.com.n.19. pag.52.

Reſtitutio petita aduerſus tertiam ſententiam executionem non impedit niſi læſio probetur incontinenti, cap.6.com.nu. 24. pag.52.

Aduerſus ſententiam latam à procuratore Principis ſolus Princeps reſtituit, cap. 9. tract num.76.p.173.

Reſtitutio aduerſus Principis ſententiam ipſam non ſuſpendit ſed data cautione ad executionem proceditur, cap.6.com.n.25. pag.32.

Petitio reſtitutionis in integrum ſententiam ſuſpendit, cap.6.com.num.1.p.49.

Si ſententia ex nouiter deductis iniuſta detegatur reſtitutio in integrum conceditur, cap 1.com.num.106.p.15.

Aduerſus ſententiam latam in ſummarijſſimo poſſeſſorio nulli quamuis priuilegiato reſtitutio competit, cap.2.tract num 351. pag.58.

Per petitionem reſtitutionis aduerſus tres conformes non impeditur executio iuxta Bald. ſententiam, cap. 10. tract. num. 20. pag.190.

Sufficit ſi ſententiæ ſint conformes quoad illud de quo queritur, cap.10. tract.nu.25. pag.191.

In integrum reſtitutio conceditur vel ex inualiditate, vel ex iniuſtitia ſententiæ,cath. dec.num.358.p.264.

Iniuſtitia ſententiæ quamuis non notoria eſt iuſta cauſa reſtitutionis, cap.1.tract.n.38. pag.8.

Datur reſtitutio in integrum quando conſtat de iniuſtitia ſententiæ, Cath. dec. nu. 239. pag.256.

Idem dicendum de ſententia lata contra Prælatum litigantem nomine Eccleſiæ aduerſus, quam ipſe reſtituitur, cap. 1.com. n.55.p.83.

Eccleſia aduerſus ſententiam ſimul nullam & iniuſtam poteſt intentare nullitatis iudicium, & ſimul reſtitutionis beneficium implorare, cap. 1. com. num.41.p.81.

Aduerſus ſententiam Eccleſiæ reſtitutio cõpetit, cap.2. com.n.92.p.101.

Qualiſcumque etiam non notoria iniuſtitia ſententiæ eſt ſufficiens, vt detur in integrum reſtitutio, cath. dec. num. 363. pag.266.

Sententia antiqua illa dicitur, quæ quinquaginta annis vtro lata reperitur, com. ad conſt. vrb.num.231.p.181.

Eccleſia reſtituitur aduerſus iniuſtas ſententias ipſam lædentes, cap.1.com num. 42. pag.81.

Eccleſia reſtituitur aduerſus ſententiam definitiuam, ſecus aduerſas interlocutoriam ſecundum aliquo, cap. 1. com. num. 43. pag.8.

Sententia iuſta, & valida ſi ſit deſerta, et tranſacta in iudicatum exequenda eſt, nec habet locum reſtitutio in integrum poſt petitam executionem, cath. dec. nu. 305. pag 20.

Reſtitutio in integrum datur aduerſus ſententiam, de cuius nullitate, vel iniuſtitia docetur, quamuis non ſit notoria. Idem firmatur in deciſ. 24 par. 10. recent. cath. dec.nu.66.p.240.

Reſtitutioni in integrum non eſt locus, ſtante iuſtitia ſententiæ, quia tunc ceſſat læſio, quæ eſt fundamentum reſtitutionis, cath.dec.n.326.p.263.

Sententiæ dicuntur conformes, vbi vna alteram confirmat. Dec. n.1.p 274.

Datur reſtitutio à ſententia à qua non datur appellatio, cap.1.com num.52. pag.82.

In integrum reſtitutio datur aduerſus ſententiam manutentionem ei denegantem, qui quaſi poſſeſſionem habebat, cath. dec. nu. 107.p.244.

Eccleſiæ conceditur reſtitutio contra ſenten-

tiam latam à Principe, vel à Papa, cap. 6. com.num.11.p.51.

Quando adſunt tres conformes, & parti fuit præfixus terminus ad docendum de cauſis reſlitutionis in integrum proceditur ad vlteriorem executionem, cath. dec. num.271.p.258.

Vbi per nouam Inſtantiam ſententiæ retractatio petitur remedio Iuris ordinario. quocumque tempore pars grauata admittitur, cap.4.com.n.25.p.44.

Reſtitutio in integrum non datur quando conſtat de iuſtitia ſententiarum, cathal. dec.n.244.p.256.

Reſtiturio in integrum conceditur, quando ſententia eſt iniuſta, ex qua orir læſio, cath.dec.n.208. p.2.

Iniuſtitia ſententiæ etiamſi non notoria impedit eſſectum rei iudicatæ, & ſuſſicit ad in integrum reſtitutionem obtinendam, quòd itidem firmat in d.146.num. 6. & 7. cath.dec.num.216.p. 254.

Commiſſa cauſa nullitatis, reſtitutionis in integrum aduerſus ſententiam latam in vna cauſa non poteſt pronunciari ſuper alia cauſa, cath. deciſ. num. 188. p.151.

Sententia Papæ per ſurreptionem lata in melius reformari poteſt, cap.5. com. n.18. pag.47.

Poſt tranſitum ſententiæ in iudicatum, ad ſuperiorem eſt habendus recurſus, & quomodo, cap.1.com.n.142.p.105.

Sententia lata propter falſa inſtrumenta, abſque dolo non ſuperueniente noua cauſa æquitatis reſtitutionem in integrum ceſſare non facit, cath. dec. num. 183. pag.251.

Nunquam conceditur reſtitutio quando ſententia in iudicatum tranſacta eſt valida, & iuſta cath.dec. n.128.p.246.

Interlocutoria eſt leuis præiudicij, cap.1.com. num.44.p.82.

Aduerſus ſententiam, quæ tranſiuit in iudicatum non datur reſtitutio in integrum. cath.dec.n.61.p.240.

Reſtitutione in integrum pendente, ſuſpenditur executio ſententiæ nondum cæpta, cath.dec.num.351.p.265.

Aduerſus ſententiam nullam, & iniuſtam datur reſtitutio in integrum, cath. dec. n. 55.p.239.

Sententiæ Ordinarij Canonizatoriæ iuriſpatronatus non ſuffragantur perſonis potentibus, com. ad Conſt. Vrb.num.240. pag.182.

Si conſtat de nullitate ſententiæ ſemper conceditur reſtitutio in integrum, quia nunquam in iudicatum tranſit. Idem firmatur in deciſ. 53. part.9. recent. & in deciſ.46. part. 10. recent. cath .dec. num. 95. p.243.

Reſtitutio in integrum datur aduerſus ſententiam iniuſtam licet non notoriam, cath. dec.n. 240.p.256.

Per ſuſpenſionem ſentententiæ factam à Rota quando de iuſtitia dubitatur tollitur curſus rei iudicatæ, & data cenſetur reſtitutio in integrum, cath. dec. num. 364. pag.266.

In integrum reſtitutione commiſſa cum clauſula, non retardata executione ſententiarum, illarum executio neque principaliter, neque incidenter retardari poteſt, cath.dec.num.149.p.248.

Non eſt neceſſum ſententiam impugnare in totum, ſed in parte ei conſentire licet, dec.13. n.8.p 310.

Sententia quæ in iudicatum tranſit ius facit, cap.6.com.n.12.p.51.

Eccleſia reſtituitur aduerſus ſententiam latam in ſummariſſimo poſſeſſorio, cap. 1. com.n.49.p.82.

Reſtitutio in integrum aduerſus ſententiam in iudicatum tranſactam, non datur ſine læſione, cath.dec.n.337. p.265.

Reſtitutio in integrum, vti remedium omninò ſubſidiarium non conceditur aduerſus ſententiam niſi conſtet de re iudicata, cath.dec.n.57. p.239.

Reſtitutio in integrum à ſententia lata ſupponit validitatem, cath. dec. num. 382. pag.286.

Reſtitutio in integrum datur cauſa inualiditatis vel iniuſtitiæ ſententiæ, cath. deciſ. num.344.p.364.

Reſtitutio in integrum ſemper datur, quoties conſtat de iniuſtitia ſententiæ, cath. dec.n.366.pag.266.

Reſtitutio in integrum conceditur aduerſus ſententiam, quando eſt nulla, & iniuſta, cath.dec.n.415.p.270.

Sententia iniuſta nunquam in iudicatum tranſit ſed vt leſiua reſtitutionem in integrum meretur, cath.dec.n.129. pag.246.

Sententia contra matrimonium non tranſit in rem iudicatam, cap.4. com. n.6. p.42.

Præſtita cautione de reſtituendo quod vi ſententiæ accipitur exequitur ſententia ſi reſtitutio ad executionem differendam malitioſe petita præſumitur, cap. 6. com. num.10.p.51.

Reſtitutio in integrum conceditur aduerſus ſententiam ab ipſo Principe prolatam, cap.6.com.n.18. p.52.

Aduerſus ſententiam nullam via ordinaria agi debet nec remedium ſubſidiarium reſtitutionis locum habet, cap.1.com.n.132. pag.17.

In integrum reſtitutio aduerſus præciſam ſētentiam nominatim petita, nouum & ſpeciale mandatum procuræ exigit, ſi incidenter petita ſit, ſecus ſi principaliter, cath.dec.n.89.p.282.

Reſtitutio in integrum non datur aduerſus ſententiam, quæ tranſiuit in iudicatum, niſi docto de nullitate, vel iniuſtitia, dec. 4.n.6.p.282.

Reſtitutio in integrum non conceditur non docto de læſione, quæ eſt concludenter

pro-

probanda,vbi agitur ad effectum reuocandi ſententiam executioni demandatam, quod etiam confirmat in deciſ. 826. Cath. dec. n. 175. pag. 250.

Verba ſententiæ ſunt improprianda, vt trahantur ad intelligentiam iuris. dec. 18. n. 15. pag. 325.

Sententia in cauſa matrimoniali prolata retractam poteſt. cap. 4. com. n. 23. p.43.

Aduerſus ſententiam prolatam à Principe conquerendum eſt de aduerſarij dolo vel de ætatis lubrico. cap. 6. comm. num. 20. pag. 52.

In integrum reſtitutione poſtulata, non eſt ſententia exequenda. cap.6. com. num. 22. pag. 52.

Eccleſia reſtituitur contra Papæ ſententiam cap. 5. com. n. 1. pag. 45.

Aduerſus Papæ ſententiam Eccleſia in integrum reſtituitur. cap.5.com.n.23.pag.47.

SEPVLCRVM.

Homines naturali quadam affectione difficillimè maiorum prædia, & ſepulchra alienant. cap. 8. com. n. 30. pag. 64.

SERVITVS.

Aduerſus ſeruitutis vſum, fluminis inondatione interruptum, & impeditum ex generali clauſula reſtitutio competit. cap. 8. n. 416 tract. pag. 156.

Seruitutes regulariter excepto vſu fructu ſunt indiuiduæ. cap. 10. tract. n. 76. pag. 196.

Seruitus ſuper re Eccleſiæ non poteſt conſtitui ſine ſolemnitatibus. pag. 169. Com. §. quæ dico.

In ſeruitute conſtituenda maiori minoris ætas non prodeſt cap. 10. tract. num. 70. pag. 196.

In ſeruitute iam cõſtituta deffendenda, vel extinguenda fauore minoris eius beneficium litis conſortibus etiam maioribus prodeſt. cap. 10. tract. num. 68. pag. 196.

SEXVS.

Sexus per ſe non eſt iuſta cauſa reſtitutionis. cap. 8. n. 235. tract. pag. 142.

Sola ſexus fragilitas non eſt cauſa reſtitutionis. cap. 8. num. 252. tract. pag. 143.

SIGISMONDVS.

Sigiſmondus S. R. E Cardinalis Chiſius laudatur. Com. pag. 204.

SIMVLATIO.

Simulatio de perſona ad perſonam eſt à lege permiſſa. Dec. 19. n. 5. pag. 328.

Poſita ſimulatione emptionis cæteræ coniecturæ; corruunt veluti eiuſdem continuationem reſpicientes. Dec. 19. n. 8. p. 328.

SIXTVS.

Sixtus V. quaſcumque ampliſſimas facultates S. Cong. Indicis conceſſit. Com. ad tract.Vrb. n. 93. pag. 147.

Sixtus V. fuit vnus ex Cardinalibus à B. Pio V. ad Congregationem Indicis deputatis Com. ad conſt. Vrb. n. 83. pag. 146.

SOCIETAS.

Aduerſus Officij ſocietatem minor reſtituitur cap.2.n.100.& ſeqq. tract. p. 33.vbi exponitur veritas generalis huius concluſionis.

Societas inita cum Patre non continuatur inter Tutorem, & pupillum. Dec. 14. n. 1. pag. 312.

Aduerſus ſocietatem cum læſione initam minor reſtituitur. cap. 2. tract.n. 58.pag.29.

Societatem inire poteſt minor ſine auctoritate Curatoris. cap. 2. tract. n. 96.pag. 33.

Aduerſus ſocietatem minori læſo reſtitutio competit. cap. 2. n. tract. 96. pag. 33.

Aduerſus ſocietatem etiam iuramento firmatam minori enormiter læſo reſtitutio competit. cap. 2. n. tract. 97. pag. 33.

Aduerſus pacta ſocietatis perperam inita minori læſo reſtitutio datur. cap. 2. tract.n. 97. pag. 33.

SOLEMNITAS.

Solemnitates etiam requiruntur in contractu minoris vtili. dec 17.n. 17. pag. 310.

Solemnitates non requiruntur in contractu à minore iuſſu Patris teſtantis facto. dec. 14. n. 7. pag. 312.

SOLITVM.

Alteratum dicitur ſolitum ſi conceſſio facta pro maſculis extendatur ad fœminas.pag. 154. Com. §. item ſi facta.

Per additionem nouæ perſonæ ſolitum alteratum dicitur. pag. 154. Com. §. item ſi.

SOLITVDO.

Sollitudinem ſectantes, vt ſtudeant, vti iuſtè abſentes reſtituuntur. cap. 8. tract. num. 129. pag. 131.

SOLVTIO.

Aduerſus ſolutionem factam de re pretioſiori ex duobus debitis, vel promiſſis minor reſtitutione ſelutur. cap.2.tract.n.183. p.41.

Ad ſolutionem per acceptilationem requiritur mandatum ſpeciale. cap. 7. com. n.27. pag. 87.

Solutio facta pro reparatione Eccleſiæ concedentis emphiteuſim in Eccleſiæ vtilitatem redundat. dec. 6. n. 4. pag. 290.

Aduerſus ſolutionem aduerſarij ſuaſionibus ab homine ſimplici factam reſtitutio datur.

cap. 8. n. 361. tract. pag. 152.
Quid obſeruare debeant debitores in ſolutione minori facienda exprimitur. cap. 4. tract. num. 30. p. 75.
Minor ante ſolutionem reſtituitur, quamuis à principali debitore indemnis ſeruari poſſit: ſi iſte ſit perſona potentior, rixoſa, litigioſa. cap. 2. tract. nu. 158. p. 38.
Reſtitutio in integrum ad effectum repetendi indebitè ſolutum auctoritate rei iudicatæ non datur, conceditur tamen ad reuocandum errorem, & denegatur quando erroris reuocatio impugnat directè ſententiam. Cath. dec. n. 174. pag. 250.
Aduerſus pecuniam minori ſoluta ſi ipſam perdidit, vel malè conſumpſit ei integnum reſtitutio competit c. 2. tract. n. 195. p. 42.
Aduerſus id quod minor inconſultò in ſolutum dedit reſtitutio locum habet. cap. 2. tract. num. 182. p. 41.
Datio in ſolutum quæ æqui portatur emptioni, & venditioni ſine iuris ſolemnitare fieri non poteſt. pag. 167. com. §. datio.
Non exprimens de cuius pecunijs ſoluat, de proprijs ſoluere voluiſſe intelligitur. dec. 19. n. 6. pag. 328.
Aliud pro alio volente creditore ſolui poteſt. dec. 5. n. 9. pag. 287.
Aduerſus ſolutionem minor læſus reſtituitur, cap. 1. com. n. 75. pag. 12.

SOMNVS.

Somnus diuturnus eſt iuſta cauſa reſtitutionis in integrum. cap. 8. n. 337 tract. p. 150.

SPOLIVM.

Reſtitutio in ſpolio non datur in beneficialibus, niſi conſtet de titulo colorato ad euitandum vitioſum ingreſſum. Cath. dec. n. 242. pag. 256.
Reſtitutio non datur in ſpolio contra poſſeſſorem etiam nulliter immiſſum à iudice quando conſtat de bono iure. Cath. dec. n. 50. pag. 239.
Reſtitutio non datur in ſpolio contra poſſeſſorem immiſſum à Iudice etiam nulliter quando conſtat de immiſſi bono iure, qui potuit ſibi mutare cauſam poſſeſſionis ſine iuris miniſterio tanquam nouo titulo ſuperueniente. Cath. dec. n. 296 pag. 260.
Reſtitui debet tam ſpoliatus à Iudice, quàm ſpoliatus à quocumque priuato. Cath. dec. n. 77. pag. 241.

STATVS.

Ob ſtatus mutationem ſi damnum proueniat in integrum reſtitutio competit, cap. 1. tract. nu. 107. p. 12.
Cauſa ſtatus nòn eſt compromittibilis. cap. 9. com. n. 29. pag. 72.
Aduerſus ſtatus mutationem damnoſam datur in integrum reſtitutio. c. 1. tract. n. 2. p. 5.
Ex mutatione ſtatus præiudicium ſentientibus in integrum reſtitutio competit. cap. 1. n. 2. pag. 5.

STATVTVM.

Statutum tollere poteſt beneficium reſtitutionis, cath. dec. nu. 333. p. 263.
Statuti pœna non ligatur minor negligendo vel omittendo delinquens, ſecus ſi doloſè agat cap. 2. tract. num. nu. 358. p. 59.
Statutum diſponens, quod maior annis 18. ſine Curatoris auctoritate contrahere poſſit, non tollit reſtitutionem, cap. 5. tract. num. 36. p. 81.
Statutum loquens in rem non in perſonam comprehendit minorem rem ipſam poſſidentem cap. 2. tract. nu. 190. p. 42.
Reſtitutio in integrum aduerſus ſtatutum loci non datur forenſibus, ſi tale ſtatutum ignorauerint, quod tamen ſcire tenebantur, ſecus ſi legitime ignoraſſe conſtet, cath. dec. nu. 280. p. 259.
Statutum Epiſcopi inferens grauamen Eccleſijs eſt nullum, com. ad conſt. Vrb. nu. 156. p. 171.
In integrum reſtitutio competit minori aduerſus pænam Statuti, cuius diſpoſitionis ignorantiam veriſimiliter habuiſſe præſumitur, cath. dec. n. 206. p. 253.
Statutum Legati à Latere inferens grauamen Eccleſijs eſt nullum, com. ad Conſt. Vrb. nu. 157. pag. 171.
Statuti Vrbis diſpoſitio, cap. 50. lib. 1. In terminis executionis cæptæ, ſiuè tantum petitæ explicatur, cap. 1. tract. nu. 20. p. 7.
Aduerſus ſtatutum præcipiens coniunctorum controuerſias eſſe compromittendas, minor non reſtituitur, cap. 2. tract. nu. 309. pag. 55.
Statutum compromiſſum mandans non tollit reſtitutionis remedium aduerſus laudum inde ſequutum, cap. 2. tract. nu. 316. p. 56.
Statutum generaliter loquens minorem includit, cap. 2. tract. nu. 52. p. 29.
Minor includitur ſtatuto, quod generaliter loquitur, cap. 2. tract. nu. 313. p. 56.
Statutum Auenionen annullat contractus mulierum nuptarum cuiuſcumque ætatis, cap. 2. tract. nu. 246. pag. 49.
Si lex, vel ſtatutum ratum habeat, quod à maiore 18. annorum ſit, ex edicto minorum reſtitutio prohibita non dicitur, cap. 5. tract. nu. 37. p. 81.
Mulier ex ſtatuto Auenionen quouſque eſt nupta in integrum reſtitutionem non amittit, cap. 2. tract. nu. 246. p. 49.
Iubente ſtatuto cauſas inter ciues eſſe compromittendas, etiam cauſa reſtitutionis in integrum compromitti debet, cap. 9. tract. nu. 41. pag. 174.
Lex, vel ſtatutum ſub generali prohibitione, in integrum reſtitutionem non includit, cap. 6. tract. nu. 2. p. 86.
Statutum diſponens, quod maior annis 18. ſine curatoris auctoritate contrahere poſſit, non

non tollit reſtitutionem, cap.5. tract. num. 36. pag 81.
Reſtitutio non cenſetur prohibita per verba generalia ſtatuti dicentis, quod maior 20. annis ea omnia facere poſſit,ac ſi eſſet maior 25. cap.5. tract. nu.35. p.81.
Forma ſtatuti, in contractibus minorum exigentis interuentum duorum proximiorum affinium, eſt exactè ſeruanda, dec.17. nu.2. pag. 31.
Reſtitutio non cenſetur prohibita per verba generalia ſtatuti dicentis, quod maior 20. annis ea omnia facere poſſit, ac ſi eſſet maior 25. cap.5. tract. nu.35. p.81.
Statuto prohibente ruſticis ſubuenire ipſos à beneficio reſtitutionis excludit, cap.8. nu. 305. tract. p.147.
Statutum vrbis dirimit quæſtionem quando per petitionem reſtitutionis in integrum retardatur executio, cap. 9. tract. nu.187. pag.182
Ex diſpoſitione ſtat. Vrb. in Iudicio reſtitutionis in integrum libellus non requiritur, cap 9. tract. nu 200. p.183.
Ex ſtatuto Vrbis non ſolum minores, ſed & maiores in integrum reſtitui debent, cap.9. tract. nu.122. p.177.
Statutum Vrbis contra diſpoſitionem iuris communis maiores 20. annis vult maiores per omnia, ac ſi compleuiſſent annum 25. cap.9. tract. nu.130. p.178.
Ex ſtatuto Vrbis maiores annorum 20. liberam rerum ſuarum adminiſtrationem habent, cap.9. tract. nu.135. p.174.
Statutum loquens de duabus conformibus non extenditur ad vnicam ſententiam,quæ tranſijt in iudicatum, cap.9 tract. nu.186. pag.182.
Statutum fingens minorem maiorem non habet locum in alienatione bonorum, cap.5. tract. nu.29. pag 80.
Statutum fingere poteſt, quod qui eſt minor ſit maior, quod intellige vt dicitur in ſeqq. cap.5. tract. nu.28. p.80.
Statutum dicens, quod contractus à maiore 18. annorum facti ſint validi impedit reſtitutionem, cap.5. tract. nu.34. p.81.
Vbi ſtatutum declarat minorem ætatem non progredi vltra viginti annos, ab annis viginti completis,prohibitio reſtitutionis locum habere incipit, cap. 5. tract. num. 30. pag 80.
Statutum dicens, quod in omnibus, & per omnia minor pro maiori habeatur reſtitutionem non excludit, cap. 5. tract. nu. 27. pag. 80.
Statutum Vrbis de duabus conformibus in omnibus vrbis tribunalibus locum habet inter Ciues, & Incolas, & diſtrictuales,cap. 9. tract. nu.190. p.183.
Si lex, vel ſtatutum ratum habeat, quod à maiore 18. annorum fit ex edicto minorum reſtitutio prohibita non dicitur, cap. 5. tract. nu.37. p.81.

STEPHANVS.

Stephanus Patriarcha Vgolinus laudatur, com. ad cap. quidam nu.172. p.231.

STVDIVM.

Qui aliena ſequuntur ſtudia, & patria licet florida deſerunt, vti iuſtæ abſentiæ cauſa abſenti reſtitui debent, cap.8. tract. n.128. pag.131.
Falſum eſt dicere, quod ſtudium ſapientiæ Romanæ ſit vniuerſitas ceremonialis, cap. 8. tract. nu.60. p.102.
Item eſt ſtudium floridiſſimum, cap.7. tract. nu.75. pag.104.
Studij cauſa abſentes, ſi quid interim damni paſſi ſint ex hoc edicto reſtituuntur,cap.8. tract. nu.124. pag.131.

STYLVS.

De ſtylo Rotæ non pronunciatur ſuper cauſis reſtitutionis in integrum, ſed vbi reſtitutioni locus eſt, proceditur in negotio principali; Vbi verò reſtitutioni non eſt locus moderatur inhibitio vigore reſtitutionis in integrum emanata, Cath. deciſ. num. 30. pag.237.
Stylus contra ius commune tantum habet de potentia, quantum de actu, com. ad cap. Quidam nu.28. pag.213.
Quæ ſunt de ſtylo ſtrictè interpretari debent, nec facienda extenſio de caſu ad caſum, com. ad cap. Quidam nu.27. p.213.

SVBDELEGATVS.

Subdelegatus à delegato Principis in integrum reſtituit, cap.9. tract. nu.91. p.174.
Subdelegatus à delegato ordinario in integrum reſtituere non poteſt, cap. 9. tract. nu.90. pag.174.

SVBHASTATIO.

Pendente reſtitutione ſubhaſtatio fieri poteſt, cap.10. tract. nu.5. pag.189.
Ipſo iure reſcinditur ſubhaſtatio,ex qua læſio enormiſſima prouenit, dec.3. nu.1. p.279.
Pro reſcindenda ſubhaſtatione læſio in ſexta parte prætij vti graue damnum conſideratur, cap.2. tract. nu.179. p.40.
Cauſa ſubhaſtationis eſt poſſeſſoria, cap.10. tract. nu.6. pag.189.
Per ſubhaſtationem ex capite læſionis enormiſſimæ nullam non auocatur Dominum, dec.3. nu.8. pag.280.
In ſubhaſtatione læſio, vide in verbo Læſio,& in verbo Prætium.
Emptor rei per ſubhaſtationem cum enormiſſima læſione venditæ in mala fide præſumitur, & fructus ſuos non facit, dec. 3. nu.5. pag.280.

Læſio

Læſio infra dimidiam obeſt ſubhaſtationi, vt rerractetur venditio, cap. 2. tract. nu. 176. pag. 40.

SVBSTANTIALE.

Alteratio in prætio in diminutione ſcilicet canonis importat alterationem ſoliti in ſubſtantialibus, pag. 154. in comm. §. alteratum.
Intellige de alteratione pacti Eccleſiaſticæ non vtilis, ibid. §. Quintum.

SVCCESSOR.

Fiſcus ſucceſſor non reſtituitur aduerſus ſententiam contra defunctum latam, etiam ex ſcripturis nouiter repertis, cap. 2. tract. nu. 344. pag. 58.
Ad ſucceſſores tranſmittitur ius petendi reſtitutionem in integrum, cap. 1. tract. nu. 111. pag. 12.
Contra ſingulares ſucceſſores datur reſtitutio in integrum, cap. 9. tract. nu. 58. p. 171. & procedit, tam in reſtitutione minorum, quam in reſtitutione maiorum.
Succedens etiam priuilegiatus non dicitur læſus, quamuis conſtet de læſione defuncti, cap. 2. tract. nu. 345. p. 58.

SVMMARIE.

Summarie proceditur, vbi incidenter in integrum reſtitutio petitur, cap. 1. tract. nu. 50. pag. 8.

SVMPTVS.

Frater à minori fratre non repetit ſumptus in re communi voluptatis cauſa factos, cap. 1. com. nu. 150. p. 20.
De natura reſtitutionis eſt, vt reſtituantur ſumptus bona fide facti, cap. 1. com. nu. 143. pag. 18.
Sumptus in rebus Eccleſiæ meliorandis bona fide facti reſtitui debent, cap. 1. com. nu. 65. pag. 11.
Vbi bonæ fidei poſſeſſor ſumptus recuperare poteſt ante ſententiam hoc facit excipiendo, poſt ſententiam Iudicis officium implorando, cap. 1. com. nu. 151. p. 20.

SVPERFICIARIVS CONTRACTVS.

Superficiarius contractus ſine ſolemnitatibus de rebus Eccleſiæ celebrari non poteſt, p. 116. com. §. in contractu.

SVPPLICARE SVPPLICATIO.

In Regno Caſtellæ ad ſupplicandum dantur octoginta dies, cap. 4. com. nu. 18. p. 43.
Vſque ad biennium ſupplicari poteſt, cap. 4. com. nu. 15. p. 43.
In Regno Portugalliæ ad ſupplicandum dantur duo menſes, cap. 4. com. nu. 17. p. 43.
Supplicare eſt reformationem petere de eo, quo quis grauatus reperitur, cap. 4. com. nu. 13. pag. 42.
Vbi non admittitur appellatio ſupplicatio locum habet, cap. 4. com. nu. 11. p. 42.
Reſtitutione per viam ſupplicationis ex gratia petita Princeps ſemiplena tantum probatione præcedente reſtituere poteſt, cap. 4. com. nu. 21. p. 43.
Per viam ſupplicationis à ſententia Principis ſupremi reſtitutio petitur, cap. 10. tract. nu. 19. pag. 190.
Supplicatio in ſpecie ſumpta differt à reſtitutione, cap. 1. tract. nu. 143. & ſeq. p. 14.
Supplicatio non impedit executionē ſententiæ, cap. 10. tract. nu. 19. p. 190.
Supplicatio ſignata à Papa tacitam habet cōditionem quatenus poſtulans petitis, vti, velit, com. ad cap. quidam 10. n. 44. p. 215.

SVRDVS.

Surdi, muti, ſideraſtri Appopleſiæ morbo, vel linguæ impedimento laborantes, ſi ex his defectibus decipiantur, vel læſi ſint edicto conſimili priuilegio minorum reſtituuntur, cap. 7. tract. n. 52. p. 100.

SYNODVS.

Imperatores non propria authoritate, ſed de conſenſu Romani Pontificis Synodos indicebant, cap. 1. com. n. 22. p. 7.

T

TACITVRNITAS.

Per taciturnitatem non ratificatur diuiſio iīaut reſtitutionem impediat, cap. 6. tract. n. 59. p. 91.

TEMPVS.

Tempus vacationis Eccleſiæ deducitur in præſcriptione, cap. 3. com. n. 14. p. 38.
Aduerſus lapſum temporis ad appellandum non reſtituitur minor niſi de læſione conſtet, cap. 2. tract. n. 326. p. 57.
Temporis dinumeratio incipere debet ab anno inueſtituræ, dec. 6. n. 8. p. 290.
Ex diuturnitate temporis præſumitur ſcientia, nec ſufficit iuramentum allegans ignorantiam ad ipſam iuſtificandam, cap. 8. tract. n. 212. p. 140.
Ob Temporis lapſum non datur locus reſtitutioni in integrum. Cath. dec. n. 298. p. 260.
Ex lapſu temporis immemorabilis cum ſcientia, & patientia Papæ contra Eccleſiam nulla præſumptio beneplaciti, aliqua bona fides, poſſeſſio, aut præſcriptio induci poteſt com. ad Conſt. Vrb. n. 154. p. 171.
Aduerſus lapſum temporis ad obtinendam aliquam derogationem in integrum reſtitutio

tutio

tutio conceditur, Cath.dec. nu.119. p.245.

Tempus 30. vel 40. annorum numerandum eſt à morte Prælati, qui alienationem fecit, p.140.in com.5.Verumtamen.

Aduerſus tempus conditionale minori ex generali clauſula reſtitutio competere poteſt, cap.2.tract.n.94. pag.32. intellige ſi minor conuentus excipiat.

Aduerſus lapſum temporis ad redimendum appoſitum in integrum reſtitutio minoribus non competit cap. 2.tract.n.93: p.32.

Aduerſus lapſum temporis legalis cum minore cæpti ſi læſus ſit reſtituitur,cap.2.tract. n. 203. p.43.

Aduerſus lapſum temporis conuentionalis minor rei vices gerens reſtitutionis beneficio fulcitur, ſecus ſi ſit actor, cap. 2. tract. n. 207. pag. 43. & ſeqq. vbi veritas huius concluſionis explicatur.

Aduerſus lapſum temporis cum teſtatore cæptum minor eius ſucceſſor non reſtituitur, cap.2.tract. n.214. p.44.

De ſtylo curiæ 5. præſertim Congregationũ, ob temporum, & dilationum anguſtias, cauſæ, nunquam pereunt, cap. 8. nu.384. tract. pag. 154.

Tempus Vitæ Prælati.Vid.in verbo Prælatus.

Tempus quod viuo teſtatore currere cæpit in minorem ſucceſſorem continuatur, cap.2. tract. n.213.p. 44.

Minores non reſtituuntur aduerſus lapſum temporis appoſitum ad redimendum, ſed habent regreſſum contra tutores, cap. 2, tract. n.93.p.32.

Reſtitutio aduerſus temporis lapſum datur pro tempore quod lapſum eſt,cap.10.tract. num. 30.p.192.

In modico tempore, quis multum diſcere nõ poteſt, cap. 5. com.n.34.p 48.

Ad totum tempus reſtitutio datur ſi modici temporis impedimentum totius temporis effectum abſorbuiſſet, cap.10. tract. nu.32. pag. 192.

Minori probabilem ignorantiæ cauſa probanti ex generali clauſula aduerſus tempus conditionalem reſtitutio datur,cap.2.tract. n.94.p.32.

TERMINVS.

Eccleſia poſt peremptorium terminum iure communi amplius non auditur, cap.7. com. n.18.p.56:

Terminus dierum quindecim intra quem aduerſus probationes omiſſas reſtitutio in integro peti debet, non à die publicationis teſtium ſed à die notificationis publicationis currere incepit, cap. 2, tract. n.270. pag. 53.

Præfixo termino ad docendum de cauſis reſtitutionis in integrum, quo elapſo ſi nihil fuit doctum, & ex reuolutione actorum conſtat de validitate, & iuſtitia ſententiæ, moderatur inhibitio, Cath. dec. nu. 278. pag. 259.

Iudex ſine cauſa non poteſt prolongare terminum præfixum per ſtatutum ad docendum de cauſis petitæ reſtitutionis, cap. 9. tract. n.207. pag.184.

TERTIVS.

Contra tertium dolo, vel facto lædentem minorem, ei competit actio in factum ſiuè ad intereſſe, cap.3. tract.n.8.p.62.

Minor læſus facto, vel dolo tertij nón reſtituitur, cap. 3. tract.n.7.p.62.

Vbi adeſt ſuſpicio calumniæ non eſt admittendus tertius executioni ſe opponens,cap. 6. com.n. 26.p.53.

TESTAMENTVM.

Teſtamentaria ſolemnitas Vid. in verb. Ruſticus.

Teſtamentum factum à Pupillo in fine vltimæ horæ pupillaris ętatis eſt nullum, factum primo momento horę pubertatis, eſt validum cap. 6. tract.n.49. p.90.

Teſtamentum vel Codicillum in quo conſtat de donatione probat ius patronatus, com. ad Conſt. Vrb.n.220.p.180.

TESTATOR.

Reſtitutio in integrum minori, & cuilibet competit aduerſus præceptũ Teſtatoris etiã ſi agatur de commiſſione, dum ignorauit diſpoſitionem eiuſdem teſtatoris, Cath. dec.n. 227.p.255.

TESTIS TESTIFICARE.

Inſpecta qualitate teſtium, præſertim ſi ſint Sacerdotes non pręſumitur ſubornatio, dec.19.n.9.p. 328.

Eccleſia,vel minor, qui ad ſuam intentionem probandam ſufficientes teſtes produxit, nõ reſtituitur niſi meliores prætermiſiſſe probet, cap. 3. com.n.18.p.39.

Reſtitutio ad producendos teſtes ſuper eiſdem articulis, vel directe contrarijs, Eccleſię aut minori competit etiam ſi ſit conclulum in cauſa, & ſit facta publicatio teſtium, cap. 3.com.n.15.p.39.

Reſtitutio competit ad perfectionem examinis deſidia deputati ad teſtes examinandos non perfecti,cap.8.n.392.tract. p.154.

Miſſi ad teſtificandum reſtituuntur, cap. 8. tract.n.51.p.125.

Contra tertium qui impedimentum dedit datur actio in factum ſi ſic ſoluendo, cap. 8. n.397.tract.p. 154.

Eccleſia admitti poteſt per reſtitutionem in integrum ad producendum Teſtes, ſuper iiſdem articulis, ſuper quibus fuit iam examinatum, & non ſolum in cauſa appellationis, ſed etiam in prima inſtantia; etiam poſt didicita Teſtificata. Cath.dec. n.320.p.262.

Te-

Teſtes vt probent iuſpatronatus deponere debent iuxta requiſita gloſſ. in cap. 1. de præſcipt. in 6. com. ad Conſt. Vrb. nu. 266. pag. 185.
Reprobatur Genuenſ. in prax. admittens teſtium probationem, qua conſtet antiquas ſcripturas fuiſſe deperditas, com. ad Conſt. Vrb. n. 252. p. 183.
Nouos teſtes producere, vid. verb. Ruſticus.
Teſtium depoſitiones in antiquo acto deductæ, & penes publicum Archiuium repertæ cenſentur ſcripturæ authenticæ ad probandum iuſpatronatus, com. ad Conſt. Vrb. n. 25. pag. 183.
Pro nouorum teſtium examine eſt in neapolitano Regno receptum quod perſonis de iure reſtituendis beneficium reſtitutionis in integrũ indiſtinctè concedatur poſt quindecim dies à publicatione, cap. 2. nu. 269. pag. 52.
Hoc idem praticari in omnibus curijs exponitur ibidem n. 269. p. 52.
Audiendus non eſt minor, qui ſufficientem numerum teſtium produxit in termino. cap. 2. n. 267. tract. p. 52.
Minor reſtituitur ad ſupplendum numerum teſtium, ſi produxit pauciores preſcriptis, cap. 2. n. 268. p. 52.

T E X T V S.

Perpenditur diſtinctio text. in l. in cauſæ la 1. §. fin. ff. de min. cap. 9. tract. n. 6. p. 171.
Exponitur interpratatio text. in l. ſcio ff. de min. cap. 2. com. n. 104. p. 102.
Explicantur verba Text. in cap. lectæ 14. de renunc. com. ad cap. Quidam 10. num. 52. pag. 216.
Explicantur verba Text. in cap. niſi cum pridem derenunc. com. ad cap. Quidam 10. num. 51. p. 216.
Refertur diſtinctio Textus in l. in Cauſæ §. interdum ff. de min. cap. 6. tract. num. 20. pag. 87.
Explicatur Text. in l. 1. & 2. ff. cum qui apell. inprou. def. dec. cap. 8. tract. num. 152. pag. 134.
Text. in l. ſed & ſi §. fin. ex quib. cauſ. mai. ſolum loquitur de Romana Republica quia tunc erat totius orbis Domina, cap. tract. n. 54. p. 125.

T H E A T I N V S.

Theatini règulares quoad alienationem immobilium, non comprehenduntur in prohibitione de rebus regularium non alienãdis, p. 160. com. §. Ad declarationem.

THESAVRARIVS.

Theſaurarius Cameræ eſt Romanæ Curiæ Iudex ordinarius, & ſpoliorum in Italia nec non locorum montium, cap. 9. tract. num. 164. pag. 180.

T H O M A S.

Thomas Archiepiſcopus Cantuarienſis Martyrij palmam conſequitur, & Alexander III. Regis Angliæ Oratores recipit, de obiecta nece Thomæ Regem ſuum purgantibus, cap. 1. com. num. 33. p. 8.
Thomas Camottus Ordinis Prædicatorum laudatur, cap. 7. tract. ſub n. 78. p. 108.

T I M O R.

Iuſtè timetur Princeps comminatas minas exequi ſolitus, cap. 8. tract. n. 99. p. 129.
Timor mortis iacturæ bonorum &c in perſona filii iuſtum metum cauſat excuſantem patrem, cap. 8. tract. n 96. p. 129.
Qui abeſt ob non executum Principis mandatum iuſtam cauſam timoris habet, cap. 8. tract. n 98. p. 129.
Conſanguineorum mala tractatio iuſti timoris eſt cauſa, 8. tract. n. 106. p. 129.
Simplices minæ factæ ab illo, qui exequi ſolet ſunt iuſta cauſa timoris, cap. 8. tract. n. 114. p. 130.

TOLETANA ECCLESIA.

Ad deſignandam Auctoritatem Archiepiſcopi Toletani adducitur priuilegium Innoc. III. cap. 7. com. n. 40. p. 58.
Hiſpaniæ primatus hodiæ Toletano Archiepiſcopo ſine controuerſia conceſſus reperitur, cap. 7. com. n. 42. p. 59.
Referuntur DD. decertantes pro prima tu Hiſpaniæ in Eccleſia Toletana & in Eccleſia Bracharenſi, cap. 7. com. n. 16. p. 55.

T R A N S A C T I O.

TRANSIGERE.

Ad hoc vt concedatur reſtitutio in integrum aduerſus tranſactionem debet conſiderari iuſtitia negotii principalis, & dubius litis euentus, Cath. dec. n. 228. p. 255.
Tranſactio de rebus Eccleſiæ ſine ſolemnitatibus fieri non poteſt. pag. 167. comm. §. In tranſact.
Aduerſus tranſactionem minor reſtituitur. cap. 2. num. 197. p. 42.
Aduerſus tranſactionem ob inſtrumenta nouiter reperta minor & Fiſcus ætatis priuilegio ſe defendere nõ poteſt. c. 2. n. 198. p. 43.
Tranſactio ſuper re diſputabili eſt valida. dec. 5. n. 4. pag. 286.
Aduerſus tranſactionem reſtitutio competit ſi læſio ſit enormiſſima. cap. 1. n. 49. p 8.
Tranſactio bona fide facta dicitur, & ſucceſſores afficit ſi ſuper re, quæ tranſigitur habeatur opinio in contrarium vnius Doctoris claſſici dec. 5. num. 3. pag. 286.
Tranſactio facta ſuper re quamquis prætendere non poteſt vti damnoſa, & inutilis eſt nulla.

nulla. dec. 5. n. 1. pag. 206.
Ad tranſactionem faciendam,& compromiſſum ſpeciale mandatum exigitur. cap. 7. com. n. 25. pag. 57.
Tranſactio centenariam præſcriptionem non interrumpit. dec. 6. n. 8. pag. 290.
Tranſactio nouum titulum non præſtat, niſi de expreſſa nouatione conſtet. dec. 6. n. 9. pag. 290.
Tranſactio litem extinguens non interrumpit præſcriptionem. dec. 6.n.17. pag. 291.
Minor, qui tranſegit, & factus maior adimplevit non reſtituitur. cap. 6. tract. n. 55. pag. 91.

TREBELIANICA.

Trebellianica in Codicillo prohiberi poteſt. dec. 5. n. 3. pag. 286.

TVTOR.

Sine ſpeciali mandato Tutor ſuſpectus accuſari non poteſt. cap. 7. com. n. 22. pag. 57.
Aduerſus tutores regreſſus minoribus competit vbi tempora ad redimendum labi permiſſerunt. cap. 2. tract. n. 93. pag. 32.
Aduerſus Tuterem, qui perperam ſe excuſauit minor reſtituitur. c.2.tract.n.354. p.59.
In Tutore Curatore vel legitimo adminiſtratore ad petendam reſtitutionem ſpeciale non requiritur mandatum. cap. 9. tract. n. 19. pag. 168.
Aduerſus Tutorem qui tempus conficiendi Inuentarij labi permiſſit, actio competit, & caſu, quo minor indemnis ſeruari poteſt in integrum reſtitutio ceſſat. cap. 2. tract. n. 238. pag. 47.

TYRAMNICVM GVBERNIVM.

Gubernium Tyramnicum iuſtum timorem cauſat. cap. 8. tract. n. 104. pag. 129.

V

VARIATIO.

Variatio eſt permiſſa in actibus pendentibus à voluntate priuatæ perſonæ,& in ipſis re integra locus eſt pænitentiæ com. ad cap. Quidam. 10. n. 42. pag. 215.
Variatio eſt nota leuitatis. com. ad cap. Quidam 10. n. 38. pag. 215.
Variatio eſt Eccleſiaſticis prohibita. com. ad cap. Quidam 10. n. 37. pag. 215.
Variatio ex qua ſequitur ſuperioris illuſio eſt deteſtabilis. com. ad cap. Quidam 10. nu. 39. pag. 215.
Variatio non eſt permiſſa in actibus in quibus deſideratur ſuperioris auctoritas,com. ad cap. Quidam 10. n. 43. pag. 215.

VECTIGAL.

Aduerſus commiſſum vectigalis minor reſtituitur, cap. 2. tract. n. 356. pag. 59.

VELABRVM.

Velabrum locum eſt iuxta montem Auentinum prope Circum & vnde dicatur exprimitur, cap. 2. com. n. 49. pag. 30.

VENDITIO.

Venditio rei Eccleſiaſticæ cum pacto redimendi ſine beneplacito apoſtolico fieri non poteſt, pag. 160. com. §. Venditio.
Venditio rei vel iuris Eccleſiaſtici eſt prohibita, pag 158. com. §. Venditionem.
Venditio, vel alter contractus factus ſubconditione, & reſeruatione beneplaci Apoſtolici. eſt prohibitus, pag.160. com. §.Quid verò. Examinatur queſtio vbi in reſeruatione oppoſita repetitur clauſula, nec aliter, nec alio modo.
Aduerſus venditionem rei non reſtituitur minor qui requiſitus intra terminum pacto vel conuentione inductum ipſam emere neglexit. cap. 2. tract. n. 191 pag. 42.
Aduerſus venditionem vnde læſus ſit minor in integrum reſtituitur, cap. 2. tract. num. 58. pag. 29.
Aduerſus venditionem neglectam minori reſtitutio datur, cap. 2. tract. num. 39. pag. 29.
Reſcinditur venditio facta per ſubhaſtationem, in qua minor læſus remanet in ſexta parte communis pretij. cap. 2. tract. num. 178. pag. 40.
Minor læxio in contractu venditionis beneficio reſtitutionis iuuatur, cap. 8. com. n. 19. pag. 62.
Venditor plus iuris in emptorem transferre non poteſt quam ipſe habeat, dec. 7. n. 12. pag. 294.

VENIA.

Aduerſus impetrationem veniæ ætatis publicè, & palam factæ minor qui pro maiori haberi non vult reſtituitur, cap. 5. tract. n. 43. pag. 82.
Venia ætatis fecit maiorem quoad contractus non vt quis pro maiori habeatur, quo ad pœnas, cap. 5. Tract. num. 41. pag. 81.
Reſtitutio non eſt neceſſaria in impetratione veniæ ætatis priuatim facta, cap. 5. tract. n. 43. pag. 82.
Quæ ſit ſolemnis forma impetrandi veniam ætatis exprimitur in cap. 5. tract. num. 40. pag. 81.
Impetrata ætatis venia, induſtria reſtitutionem impedit cap. 5. tract. n. 8. pag. 78.
Venia ætatis facit maiorem quoad contractus, non vt quis pro maiori habeatur quoad pœnas,cap 5. tract. nu.41. p.81.
Veniæ ætatis impetratio ex edicto minorum reſtitutionem tollit, cap. 5. tract. num. 39. pag. 81.

In his, quæ ſpecialem decreti interpoſitionem, exigunt impetratio veniæ ætatis, reſtitutionem non excludit, cap. 5. tract. nu. 44. pag. 82.
Reſtitutio non eſt neceſſaria in impetratione veniæ ætatis priuatim facta, cap. 5. tract. num. 44. pag. 82.
Minor, qui impetrata venia ætatis non vult pro maiori cenſeri aduerſus talem impetrationem, reſtitutionem petere debet, cap. 5. tract. nu. 42. p. 82.
Veniæ ætatis impetratio ex edicto minorum reſtitutionem tollit, cap. 5. tract. num. 39. pag. 81.
Hoc intellige de venia ætatis ſolemniter impetrata, alias ſecus, cap. 5. tract. n. 40. p. 81.

VERBVM.

Verba vniuerſalia, & geminata impediunt ne Conſtitutio reſtrictiuam interpretationem recipiat, Com. ad Conſt. Vrb. num. 361. pag. 174.

VERISIMILITVDO.

Vbi veriſimilitudo, ex contraria inueriſimilitudine conquaſſatur, nulla ratio de teſtibus habetur, dec. 15. n. 4. pag. 315.

VERITAS.

Non ſemper veritatem quis dicere tenetur, ſed ipſam licitè celare poteſt, cap. 2. com. n. 90. p. 101.

VIA.

Propter viarum diſtantiam in prima citatione peremptorium edictum proponitur, cap. 5. com. nu. 22. p. 47.

VICARIVS.

Cardinalis Vicarius eſt Iudex in vrbe ordinarius Clericorum, Religioſorum Piorum locorum, & eorum bonorum, cap. 9. tract. n. 180. p. 179.
Facultates deputandi Vicarios in ſpiritualibus, vel admittendi ad aliquas functiones ſpirituales locari non poſſunt, pag. 157. tom. 5. Eccleſiaſticas.
Vicarius generalis aduerſus propriam ſententiam reſtituere poteſt, cap. 9. tract. n. 119. pag. 177.
Vicarius foraneus aduerſus propriam ſententiam reſtitutionem concedere non poteſt, cap. 9. tract. n. 120. p. 177.
Vicarius Epiſcopi aduerſus Epiſcopi ſententiam reſtituere poteſt, cap. 9. tract. num. 118. pag. 177.
Vicarij Generalis conſenſus non ſufficit in donatione iuriſpatronatus niſi ad hoc habeat mandatum ſpeciale, com. ad Conſt. Vrb. num. 213. p. 179.

VICINVS.

Reſtituitur minor qui emendo permutando, &c. in malum vicinum incidit, c. 3. tract. nu. 37. p. 66.
In facto vicini palam fieri ſolito præſumitur ſcientia, cap. 8. tract. num. 209. p. 140.

VIENNENSE CONCILIVM.

Concilium Viennenſ. Bonif. VIII. à calumnijs abſoluit, & legitimum Pontificem fuiſſe declarauit, cap. vnic. comm. num. 37. pag. 111.
Viennenſe Concilium Philippum Regem Galliæ & eius ſucceſſores propter offenſas Bonifacio, vel Eccleſiæ facta, ab omni pœna liberauit, cap. vnic. com. num. 38. pag. 111.
Varia itidem ad Eccleſiaſticam diſciplinam decreuit, cap. vnic. com. num. 8. pag. 111.
Conſtitutiones Eccleſiaſticas Viennenſis Concilij Clem. V. in vnum volumen contulit, cap. vnic. com. n. 40. p. 111.
Referuntur verba Vecerij de cauſis, quibus Concilium Viennenſe celebratum fuit, cap. vnic. com. n. 35. p. 110.
Concilium Viennenſe Oecumenicum Anno 1311. voluntate Philippi Pulchri celebratum fuit, inſtantis Bonif. VIII. declarari ſimoniacum, Hæreticum, & Periurum, cap. vnic. com. n. 36. p. 111.
Concilium Viennenſe Oecumenicum ſedente Clemente V. celebratum fuit, cap. vnic. com. nu. 33. pag. 110.
Cauſa huius Concilij habendi exprimitur, cap. vnic. com. nu. 34. p. 110.

VINCENTIVS.

Fr. Vincentius Cardinalis Vrſinus laudatur, com. ad cap. Quidam nu. 13. p. 211.

VIR VIRILITAS.

Vir excellens in arte difficillima ignorat, vt plurimum præcepta artis facilimæ, cap. 5. tract. nu. 12. pag. 78.
Ex Catholicis adſunt viri peruerſa loquentes, com. ad Conſt. Vrb. nu. 77. p. 145.
Vir habet mandatum præſumptum à lege pro petenda in integrum reſtitutione nomine vxoris, cap. 2. tract. num. 244. pag 49.
Vir, & vxor ſunt vna, & eadem caro, cap. 8. tract. nu. 38. pag. 124.
Virilitas incipit ab anno 25. & durat vſque ad 50. cap. 2. tract. nu. 11. pag. 26.

VNIVERSITAS.

Vniuerſitas in actibus voluntarijs repreſentat pri-

priuatas perſonas, dec.18. nu.3. p.324.
Ad Vniuerſitatem conſtituendam ſupremi Principis auctoritas exigitur,necnon ſcientiarum vniuerſalitas, cap.7. tract. num.61. pag.102.
Nouiter ad Vniuerſitatem admiſſi obligantur excauſa neceſſaria etiam præcedente ipſorum admiſſione, dec.18. nu.2.p 323.
Vniuerſis non reſtituitur aduerſus pœnā impoſitam cedentibus in potentiorem,cap.2. tract.num.362.p.59.
Vniuerſitas quoad futuros homines non obligatur niſi ex actu euidenter vtili, & ſine quo Vniuerſitas fuiſſet in damno, dec.18. num.6.pag. 324.
Vniuerſitas reſtituitur aduerſus temporis lapſum ad petendum dominium, vel retractum, cap.2. tract. n.67. p.
Contra Officiales vniuerſitatis exequi poſſunt mandata contra Vniuerſitatem relaxata, quamuis tempore contractus non eſſent tal. Dec.18. n.14. p.325.
Vniuerſitate iure minorum reſtituuntur,cap. 1.com.num 82.pag.12.
Vniuerſitas contra hæredes Adminiſtratoris regreſſum habet qui præſcriptiones tempora aduerſus ipſam labi paſſus fuit, cap. 2.tract.num.92.p.32.
Vniuerſitas, quę cum Aduocati conſilio actum geſſit aduerſus ipſum non reſtituitur, cap.2.tract.n 217.p.45.
Vniuerſitas legitimè congregata habet vim obligandi etiam abſentes, Dec. 18. n. 1. pag. 323.
Homines vniuerſitatis non poſſunt in Tranſactione obligare ſucceſſores pro debito voluntario, Dec.18.num.7. p.324.
Ementes bona Vniuerſitatis tenentur ad debita eiſdem bonis infixa. Dec.18. num 8. pag. 324.
Vniuerſitates, & Collegia approbata iure minorum reſtituuntur, cap. 8. tract.n. 29. pag. 98.
Nouiter ad vniuerſitatem admiſſi non tenentur ad debita pręterita eiuſdem prouenientia ex cauſa voluntariæ, Dec. 18. num.4. pag. 323.
Non ſunt ex hoc ædicto reſtituendi, qui in approbata vniuerſitate non ſtudent,cap.8. tract.n.127.p.131.
Supremus Princeps ſimplici ſcholæ concedere poteſt priuilegia ad inſtar vniuerſitatis, cap.8.tract.num.71.p.104.
Vniuerſitati vel villæ quantumuis paruæ etiā adminiſtratorem non habenti reſtitutio competit, cap. 2. tract. num. 304. & ſeq. pag.55.
Condemnatio Officialium vniuerſitatis pro tempore, reſpicit Officiales ſucceſſiuè futuros,dec.18.n.12.pag. 325.
Non tenentur ad debita Vniuerſitatis futuri homines, qui Anteceſſorum bona communicata non poſſident, Dec.18num.7. pag. 324.
Futuri homines Vniuerſitatis cum ipſa vniuerſitate obligantur ex vtilitate actus. Dec. 18.n.5.pag.324.

VOLVPTAS.

Voluptatis cauſa abſentes à beneficio reſtitutionis excluduntur, cap. 8. tract. nu. 143. pag.132.

VOTVM.

Facere, vel non facere votum eſt actus voluntatis poſtquam verò eſt factum illud adimplere eſt effectus neceſſitatis, cap. 8. tract.n.118.p.130.

VRBS.

Zamora eſt Vrbs per antiqua in Caſtella veteri, cap.6.com.n.7.p.50.
Vrbis Præfectum. Innoc. III. primus omnium ad ligiam fidelitatem recipit.cap. 2. com.n.38.p.29.

VRBANVS.

Vrban.VIII. Eccleſiæ præiudicialia ampliſſimis clauſulis damnat, & reprobat.com.ad conſt.vrb.n.186. p.138.
Vrbanus VIII.de ſua electione Principes certiores fecit, com ad conſt. Vrb.n.5.p.133.
Vrbanus VIII. ſuæ conſtitutionis interpretationem, ſub pœna excommunicationis, quibuſcumque vetat, & declarationem eiuſdem Papæ reſeruat, com.ad conſt.Vrb. n.32.p.135.
Vrbanus VIII. ſedit Rom. Pont. Ann. 21. minus diebus 11. com. ad conſt.Vrb. n.1. pag.132.
Sanctorum numero adſcripſit B Eliſabetham Reginam Portugalliæ com. ad conſt. Vrb. num.17.p.133.
Item Mariam Magdalenam de Pazzis, com. ad conſt.vrb.n.17.p.133.
Item Felicem Capuccinum com. ad conſt. Vrb n.17.p.133.
Item Caietanum Thieneum come ad conſt. Vrb.num.17.p.133.
Item B. Andream Corſinum com. ad conſt. Vrb.n.17.p.133.
Armamentarium in Vaticano pro ſecuritate Eccleſiæ fundauit,com.ad conſt,Vrb.n.15. pag.133.
Inſignem molem æneam in Vaticano Apoſtolorum Principum tumulo ſuperſtruxit, com.ad conſt. Vrb.n.10.p.133.
Sac. Congregat.Rom.Rota Camera,& Iudices à Papa deputati poſſunt Vrbani conſtitutionem declarando venire ad terminationem cauſarum, com. ad conſt. Vrb. num.102.p.190.
Reſtaurato templo S. Bibianę in ara maxima eius corpus cum corpore SS Demetriæ & Dafroſæ collo cauit,com.ad conſt.Vrb. num.19. p.133.

Vrbanus VIII. fuit ſucceſſor Greg.XV.com. ad conſt.Vrb.num.2.p.132.
Maffeus Barberinus fuit Clericus Cameræ, com.ad conſt. vrb.n.3.p.132.
Obſeruantia huius conſtit. præcipitur ſublatis omnibus obſtaculis etiam auctoritate Apoſtolica prouenientibus,com.ad conſt. Vrb.num.301.p.190.
In Vrbe ciuitatem Leoninam propugnaculis fecit obſtruere, com. ad conſt.Vrb.nu.12. pag.133.
Corpus S. Martinæ in radicibus Cliui Capitolini inuentum cũ corporibus S. Concordii, & Epiphanij decentius repoſuit, com. ad conſt.vrb.n.18.p.133.
Conſtitutio Vrban. VIII. non comprehendit cauſas antea per ſententiam terminatas, com. ad conſt.vrb.num.315.p.191.
Ligat etiam ignorantes, & omnes futuros Iudices, com.ad conſt.Vrb. num.292. pag.189.
Vladislaum Filium Regis Poloniç tempore magni Iubilei Regio apparatu excepit, com.ad conſt. Vrb.num.10.p.134.
Beatorum titulo decorauit, Andream Auellinum, com. ad conſtit. Vrb. num. 17. pag 133.
Interpetratio conſtit. Vrb. VIII. de præiudicialibus Eccleſiæ eſt quibuſcumque prohibita ſub pœna excommunicationis, com. ad conſt. vrb.num.283.p.188.
S. Martinæ templum itidem in foro Boario extruere cæpit, com.ad conſt.Vrb.num.8. pag.133.
Palatium Pontificium in Quirinali ampliauit, & ornauit, com. ad conſt.Vrb. nu. 9. pag.133.
Vrbanus VIII. plures conſtitutiones edidit, inter quas præſens vtiliſſima com. ad conſt.Vrb.n.21.p.135.
Item Caſtrum S.Angeli magis munitum reddidit, com. ad Conſt. Vrb. nu.12. p.133.
Caſtrum fortiſſimum à ſuo nomine in confinijs ditionis mutinenſis extruxit, com. ad Conſt. Vrb. nu.13. p.133.
Anno 1625. Magnũ Iubileum Vrbanus VIII. celebrauit, com. ad Conſt. Vrb.n.6.p.133.
Ciuitatem Veterem muniuit,& portum ædificauit, com. ad Conſt. Vrb. nu.14. p.133.
Vrbanus VIII. ſtatim poſt ſuam electionem, Epiſcopos, & alios curam animarum habentes ad propriam reſidentiam miſit, com. ad Conſt. Vrb. nu.5. p.133.
Reſtaurauit Eccleſiam S. Caij in Quirinali, com. ad Conſt. Vrb. nu.7. p.133.
Vrbani VIII. pontificatus ad annum 21. longeuus, eius virtutes indicat,com.ad Conſt. Vrb. nu.22. pag.134.
Vrbanus VIII. carmine clarus ſacrorum hymnorum correctionem fecit, com. ad Conſt. Vrb. nu.21. p.135.
Tempore ſui Pontificatus ſexaginta Cardinales creauit, com. ad Conſt. Vrb. nu. 21. pag.134.
Reſtaurauit Eccleſiam S. Vrbani extra portam Capenam,& SS. Coſmi, & Damiani in foro Boario, com. ad Conſt. Vrb. nu. 8. pag. 133.
Titulum Eminentiſſimi Cardinalibus dedit, com. ad Conſt. Vrb. nu.21. p.134.
Vrbanus VIII. anno 1644. die 26. Iulij diem extremum clauſit, com. ad Conſt. Vrb.nu. 25. pag.134.
Vrbanus II. ſucceſſit Victori III. & Eccleſiæ præfuit. Ann. 11. menſ. 4. dieb. 18. cap.5. com. nu.16. pag.46.
Vrbanus III. fuit ſucceſſor Lucij III. cap. 5. com. nu.10. pag.45.
Vrbanus III. audito Nuncio Hieroſolymitanæ Vrbis à Saracenis captæ mærore animi Ferrariæ obijt, cap.5. com. nu.11.p.16.
Vrbanus Spretus Aduocatus Conſiſtorialis laudatur, cap.8. tract. nu.443. pag.159.

VSPERGENSIS.

Reijcitur Vſpergenſis hiſtoria in Gregorium declamantis, & Fridericum laudantis,cap. 1. com. nu.10. pag.79.

VSVCAPIO.

Aduerſus vſucapionem minori reſtitutio datur, cap.2. tract. nu.353. p.59.
Vſucapio datur contra eum, qui eſt in vtero, cap. 2. tract. nu. 42. & ſeq. p. 28. vbi explicatur diſpoſitio textus in l. etiam.
Aduerſus vſucapionem minor reſtituitur, cap.3. tract. nu.69. pag.30.

VSVFRVCTVARIVS.

Simplex vſufructuarius non repetit melioramenta mala fide facta, cap.1. com. nu.162. pag. 21.

VSVRA.

Reſtitutio in integrum vſuras licitas comprehendit, cap.10. tract. nu.53. p.194.
Per reſtitutionem ſicut ſors ita vſuræ, etiam recuperantur, cap.10. tract. nu 54. p.194.
Reſtitutio conceſſa reſpectu capitalis non extenditur ad vſuras, cap. 10. tract. num.53. pag.194.
Illiquidæ moleſtiæ ſuper non libera iuriſdictione rei vendiræ ab vſuris præſtij non ſoluti emptorem non liberaut, dec.4. nu.20. pag. 285.
Reſtitutio in integrum extenditur ad vſuras, ſi perantur ratione iuris prouenietis ex intereſſe lucri ceſſantis, vel damni emergentis, cap.10. tract. nu.55. p.194.
Aduerſus vſuras illicitas in vtroque foro Ius Canonicum ſeruatur, cap.10. tract. nu.53. pag.194.
Per reſtitutionem non recuperantur vſuræ promiſſæ in pœnam non factæ ſolutionis, cap.10. tract. nu.56. p.194.

VTI-

VTILITAS.

Cauſa vtilitatis,vel neceſſitatis Eccleſię deducitur ſi in Eccleſiæ vtilitatem pecunia verſa ſit,vel ad eius neceſſitatem ſubleuandam erogata fuerit, dec.1. nu.112. p.275.

Pecuniæ verſæ in vtilitatem ſingulorum de Capitulo non dicuntur in Eccleſiæ vtilitatem erogatæ, dec.1. nu 12. p.275.

Vtilitas cum beneplacito ſemper præſumitur donec lęſio probetur, p.141. in comm. §. Vbi verò in fin.

De vtilitate Eccleſiæ conſtare debet tempore obtenti beneplaciti Apoſtolici, p. 141. in Comment. §. Alienationem.

Vtilitas Eccleſiæ debet eſſe certa, & indubitata. ibidem num.13.dec.n.13. p.275.

Vtilitas, & iuſta cauſa pręſumitur vbi beneplacitum pręſumptum locum habet, pag. 141. in com.§. Vbi verò.

VXOR.

Parui penduntur Vxorii amplexus cum habentur, expetuntur vxore abſente, cap. 8. tract.n.39.p.124.

Vxores militum viros ſuos in bello ſectantes ex hoc capite reſtituuntur, cap.8.tract. n. 37. pag. 124.

Beneficium reſtitutionis in integrum competens Vxori, eſt etiam commune viro minori, vbi eius vxor fuiſſet incompetenter dotata, cap.2.num. 129.tract.p.36.

FINIS.

Non Nobis Domine Non Nobis, ſed Nomini Tuo da Gloriam.

R E G E S T V M.

a b c A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z

A a B b a

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Ss Tt Vu Xx Yy Zz

Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff Ggg Hhh Iii

Alma in Vrbe Superiorum Aſſenſu Anno Magni Iubilæi ab Orbe verò Redempto M. DC. LXXV. Nicolaus Angelus Tinaſſius imprimebat.

CVM PRIVILEGIO SVMMI PONTIFICIS.

Digitized by Google

Digitized by Google